شيعيت جو اصلي روپ

غلام محمد ميمڻ

~~Name Rem Box~~

شيعيت جو اصلي روپ

حصو پهريون ۽ ٻيو

غلام محمد ولد مرحوم الهڏنه ميمڻ

مٽياري، ضلع حيدرآباد

سنڌ

شيعيت جو اصلي روپ

چاپو پهريون — مارچ ١٩٨٨ع
رجب ١٤٠٨ھ

ڪتاب جا صفحا
حصو پهريون — الف ب وغيره کانسواءِ — ص ١ کان ٣٢٩
حصو ٻيو — الف ب وغيره کانسواءِ — ص ٣٣١ کان ٥٥٩

مصنف ۽ ڇپائيندڙ
غلام محمد ولد مرحوم الهڏنه ميمڻ

هديه: ٧٥ رپيا

جنيد پرنٽنگ سروسز

محمد حسن هموپوٽو
ولد محمد عرس همرپوٽو

فهرست

عنوان — صفحو

پيش لفظ

حصو پهريون

۱۔ شيعن جو سچي دنيا جي دستور کان چند نراليون خصوصيتون ــــــ ۲۰

الف، اسلاف دشمني ب: سنين سان ازلي عداوت ت: ڪوڙ ۽ فريب کي مذهبي رڪن بڻائڻ
ث: شيعن جي تبليغ جو نشانو غيرمسلم نه بلڪ سني مسلمان آهن (انهيءَ جا خاص سبب)
ج: شهيدن تي به ماتم ح: سالم مزاج ماڻهن جي شيعه مذهب کان دوري.

۲۔ ڪجهه پنهنجي (مصنف جي) باري ۾ ــــــ ۲۵

۳۔ شيعه مذهب باب ڌيان ڏيڻ لائق معلومات ــــــ ۲۶

(حاشيي ۾ ڪتاب "ايراني انقلاب" جو مختصر تعارف به ڏنل آهي ص۲۶)

۴۔ شيعن جي عقيدن جو اصل روپ ــــــ ۲۷

(i) قرآن بابت تحريف جو عقيدو. (تمام ضروري)
(ii) حديث و سنت کي رد ڪرڻ. (حديث جي معتبر ڪتابن ۽ شيعن جي روايتن جي معتبر ڪتابن جي پيٽ)
(iii) ختم نبوت جي انڪار جي قطعي صورت (تمام ضروري)

۵۔ شيعن جي انهن عقيدن مان هر هڪ جو صريحاً ڪفر هجڻ. ــــــ ۳۰

۶۔ اسان جي عالمن سڳورن جي حيرت انگيز لاعلمي. ــــــ ۳۱

۷۔ منهنجي مايوسي جي انتها. ــــــ ۳۲

۸۔ ڪم جو آغاز ۽ مشڪلاتون. ــــــ ۳۳

۹۔ ڪجهه ڪتاب جي باري ۾. ــــــ ۳۵

۱۰۔ گهڻي ڀڱ (شيعن جي ڪتابن مان) حوالا ۽ عڪس. ــــــ ۳۶

۱۱۔ علماءِ ڪرام جو منصبي فرض ۽ ڪجهه مؤدبانه گذارشون. ــــــ ۳۷

۱۲۔ هن ڪتاب جون ڪجهه اهم اضافي خوبيون ــــــ ۳۹

۱۳۔ انهن اضافي خوبين جا متوقع اثرات ــــــ ۴۰

۱۴۔ آخري اهم گذارش ــــــ ۴۱

باب پهريون
عبدالله بن سبا يهوديءَ کان شيعه مذهب جي شروعات.

۱۔ يهودين جو مختصر تعارف ــــــ ۴۳

۲۔ عيسائين ۾ تحريف ڪنهن آندي ۽ ڪيئن آندي. ــــــ ۴۵

پولوس ڪير هو ۽ سندس دور جو اهم ڪارناموں (i) تثليث (ii) ڪفارو

[حاشيي (فوٽ نوٽ) ۾ شيعت ۾ عيسائين وانگر ڪفاري جي عقيدي جو ثبوت ص۴۷]

۳- اسلامَ اندر ، شيعيت جيڪ شروعات ڪنهن آندي؟ ———— ۴۸

۴- شيعن لاءِ مختلف (۷۰ کان زياده) فرقن ۾ ورهائجي وڃڻ جا سبب - ۽ - شيعيت جي يهوديت، عيسائيت ۽ مجوسيت سان مشابهت جا مستند تاريخي ثبوت (تمام ضروري) ——— ۵۳

باب ٻيو
شيعہ مذهب ۾ قرآن ۾ تحريف جو عقيدو ۽ امامن طرف منسوب ڪيل حديثن جو هڪ ڏئي تحريف جي تصديق ۾ اعلان.

۱- قرآن ڪانءِ سنڌ ڄاڻ باري ۾ چند سوال ۽ قرآن جا انهن سوالن جي باري ۾ جواب. ——— ٦۲

۲- حضرات صحابہ ڪرام جي صداقت ۽ سچائي ۽ ايمان جي انڪار سان قرآن ۽ سنت تان يڪسر ايمان جي نفي ٿي ويندي (انجا سبب - تمام ضروري) ——— ٦۳

۳- شيعہ مذهب جي تصنيف ڪندڙن کي تحريف قرآن جي عقيدي ايجاد ڪرڻ جي ضرورت جو پيش آئي؟ ——— ٦۸

۴- شيعہ اثنا عشريہ جي مقبول ترجمہ معہ حاشيہ مان ستونجاه (۵۷) آيتن ۾ تحريف ، رد وبدل ۽ معنوي تحريف جا پيش جي صورت ۾ مثال. ——— ٦۹

> شيعن جو مقبول تفسير سنڌي اول درجي وارن اردُن (۱۸) کان به زياده معتبر بنيادي ڪتابن مان مرتب ٿيل آهي. هن عڪڙي تفسير پڙهڻ سان جيڪ هڪ مانصوءِ شيعہ مذهب جا اهي اول درجي وارا اردُن معتبر ڪتاب مطالعو ڪري ورتا جن ۾ اسلام خلاف سازش ڪري شيعہ مذهب جي سڄي عمارت اڏي ويئي آهي. (تمام ضروري)

۵- شيعن جي معتبر ۽ مستند ترين ڪتاب "ڪافي ڪليني" مان ، قرآن ۾ تحريف (رد وبدل) جي باري ۾ چند آيتون پيش جي صورت ۾ . ——— ۸۰

> شيعن جي انهيءَ ٻهريڻ ۽ اول درجي واري معتبر ڪتاب جي سرورق تي شيعن جي غائب زنده امام زمان ، جيڪو سنہ ۲٦۰ هجريءَ کان زنده غائب ۽ اڄ تائين جبي مردود لاءِ ملائل امام چيو وڃي ٿو ، انجي هيٺين لفظن ۾ تصديق ٿيل آهي :-
>
> هٰذا کافٍ لشيعتنا | هيءُ ڪتاب اسانجي شيعن لاءِ ڪافي آهي.
>
> (ڏسو سڄي عبارت معنيٰ سان ص۸۰ - عڪس ٽائيٽل ص۳۹۱)

٦- قرآن ۾ تحريف بابت امامن جي نالن سان منسوب ڪيل روايتن مان نموني طور چند روايتون . ——— ۸۳

۷- شيعن جو عقيدو ته قرآن ۾ اڳين آسماني ڪتابن توريت، انجيل وانگر تحريف ۽ رد وبدل ٿيل آهي ——— ۸٦

۸- شيعن وٽ قرآن ۾ تحريف ۽ رد وبدل بابت امامن جي نالي سان ٻن هزارن (۲۰۰۰) کان زياده روايتون آهن . ——— ۸۷

۹- شيعن جي ڪتابن ۾ ۱۱۴ مان ۹۷ سورتن ۾ تحريف ۽ تبديل جو تفصيل (سورتن جي نالن سان)- ۸۸

١٠- حضرت علي رضه جو جمع ڪيل قرآن، (غائب) امام زمان ـ (غائب) امام العصر ـ (غائب)
قائم مهدي ظاهر ڪندو. ____________ ٩١

١١- شيعن جي دعوي ته سورة "الولاية" قرآن ۾ هئي جيڪا غائب ڪئي وئي آهي. ____ ٩٢
(عڪس ٺڳ پل ص ٣٧٧)

١٢- امام خميني جو عقيدو ته قرآن ۾ توريت انجيل وانگر تحريف ٿيل آهي. ______ ٩٤
(ڏسو سندس تصنيف ڪشف الاسرار جي ص ١١٤ جو عڪس ٺڳ پل ص ٣٨٣)

١٣- ايران ۾ قرآن جو انگريزي ۾ ترجمون تازو ڇپايل. ____________ ٩٦

[مترجم صاحب لکي ٿو ته قرآن شاعري ۽ عربي ادب جو شاندار نمونو آهي]

(١) سورة البقره جي آيت ٢٤٧ جي باري ۾ لکيو ويو آهي ته:- ٩٧

[آسوچ الله ۽ انجي رسول، حضرت علي رضه کي خليفو بلا فصل (پهريون خليفو) مقرر ڪيو هو، ليڪن ڪن شخصن چوويهن (٢٤) سالن تائين هن کي تسليم نه ڪيو.]

(٢) سورة البقره جي آيت ١٢٤ جي باري ۾ لکيو ويو آهي ته:- ٩٨

[امام جو درجو نبي کان مٿاهون آهي (العياذ بالله)]

(٣) سورة البقره جي آيت ١٥٣ کان ١٥٧ تائين:- ١٠٠

[مذڪور پنجن آيتن جا پهريان مخاطب، حضور صلي الله عليه وسلم جا صحابه آهن، جن کي چيو ويو آهي ته صبر ۽ نماز سان الله جي مدد وٺو. جاڪاڻ ته الله صبر ڪرڻ وارن سان آهي ۽ نڪي ٻي صبر سان ۽ پڻ الله جي رستي ۾ شهيد ٿيندڙن کي مئل نه چئو. برخلاف انهن حقيقتن جي، مترجم صاحب، انهن آيتن جي باري ۾ لکيو آهي ته انهن آيتن تي ڪربلا ۾ عمل ڪري ڏيکاريو ويو. ٻين لفظن ۾ حضور اقدس جي پاڪيزه زندگي جي ٨٣ دفعا جهاد جي موقعن ۾ به انهن آيتن تي عمل نه ٿيو. (العياذ بالله!) تفصيل ضرور پڙهو.]

(٤) سورة البقره جي آيت ١٥٨. ١٠١

هن آيت ڪريمه ۾ صفا ۽ مروه جبل کي الله تعاليٰ جي نشانين مان سڏيو ويو آهي.

[مترجم صاحب هن آيت جي تشريح ۾ حضرت هاجره جي صفا ۽ مروه جي وچ ۾ پاڻي جي تلاش لاءِ بار بار ڊوڙڻ ۽ پنهنجي مشڪل ڪشائي لاءِ الله جي آڏو دعائن ۾ رئڻ جو ذڪر ڪري، پوءِ ڪربلا طرف پلٽو کاڌو آهي ۽ لکيو آهي ته جيئن حضرت هاجره جي عاجزانه دعا ۾ الله آڏو رئڻ کي، شيعن جي سيني ڪٽڻ، وارن پٽڻ ۽ واويلا ڪرڻ جي ماتم سان هڪجهڙائي پيدا ڪري. مترجم صاحب فرمائي ٿو ته ڪربلا ۾ اهي شهزاديون پنهنجن شهزادن جي شهيد ٿيڻ جو منظر، اکين جي سامهون ڏسي ماتم (سينو ڪٽڻ ۽ وار پٽڻ ۽ واويلا) ڪرڻ لڳيون ۽ اهو ماتم زينب ۽ اهلبيت جي سنت آهي.

(العياذ بالله). بين لفظن ۾ سيده زينب ۽ اهلبيت جي سنت ، قرآن و حديث جي واضح ۽ چٽن احڪامن خلاف ٻي صبر ٻڌجڻ آهي- استغفرالله (تفصيل ضرور پڙهو)

شيعن جي ڀروسي ۽ اول درجي واري معتبر ڪتاب "ڪافي ڪليني" جو تعارف ڀر پاسين ڪرايل آهي(ص٣٠) . انهيءَ ڪتاب ۾ "باب الصبر" يعني "صبر جو باب" آهي جيڪو ص٣٠٩ کان ص٣١٣ تائين هلي ٿو ۽ ان ۾ حضرت امام جعفر صادق کان هڪ روايت آهي، جنهن جي پڇاڙي هنن الفاظن ۾ آهي ته "ذهب الصبر ذهب الايمان" . يعني جنهن وقت صبر ويو ته ايمان به ويو". (اصول ڪافي ص٤١٠ - عڪس لڳايل ص٤٣٦)

حقيقت اها آهي، ته شيعه مذهب جا بنيادي اصول ڪتمان ۽ تقيه يعني پنهنجا عقيدا ۽ عمل ٻين آڏو ظاهر نه ڪرڻ « اهڙا آهن، جن جي موجودگي ۾ شيعن جي بنيادي ڪتابن ۾ ماتم جي اجازت جو سوال ئي خارج از بحث آهي. ماتم جي رسم گهڻو بعد جي آهي، جنهن جو بنياد ڪي خود غرض، دنيا پرست شيعه حڪمران معزالدوله وغيره پنهنجن حڪومتن کي سياسي طور مستحڪم بنائڻ لاءِ وڌو ۽ وقت جي شيعه عالمن، امامزادين، اهلبيت تي ٻهتان مڙهي، اهڙا ڪتاب ۽ مرثيه بنايا، جن ۾ امامزادين جي ماتم ڪرڻ يعني پنهنجا وار پٽڻ، منهن تي چنبا هڻڻ ۽ سينو ڪٽڻ جهڙا ٻرا بدنما عيب لڳائي، شيعه مذهب ۾ ماتم جو جواز پيدا ڪيو آهي ۽ اڄ ڪاله جا شيعا عالم، قرآن مان ماتم جو ثبوت هٿ ڪرڻ لاءِ مجرمانه هٿ پير هڻي رهيا آهن، جيئن هتي اوهين پڙهي پڙهي آيا آهيو. (وڌيڪ تفصيل لاءِ ڏسو تحفة الوهاب حصه اول ص١٤٣)

١٠٣ (٥) سورة آلعمران آيت ١٣١

هن آيت ڪريمه ۾ سنه ٣ هجري ۾ پيش آيل غزوه احد جو ذڪر آهي. مترجم صاحب تشريح ۾ لکيو آهي ته احد جي لڙائي ۾ حضور جو جهنڊو حضرات حمزه ، جعفر طيار ۽ علي کنيو هو ۽ ان جهنڊي جو چوٽين ۽ آخري علمبردار، ڪربلا جي جنگ ۾ حضرت علي رض جو فرزند عباس بڻيو ۽ آخر اهو جهنڊو انتي برباد ڪيو ويو ۽ اڄ تائين انهيءَ جي ياد ۾ هر سال، هر سائيز، شڪل ۽ رنگن جا هزارين ماتمي جهنڊا نذر ڪيا وڃن ٿا ۽ اهي (ماتمي) جهنڊا ، پيغمبر اسلام جي جهنڊي جي نشاني آهن. (العياذ بالله) هتي مترجم صاحب ، انهيءَ تشريح ۾ غزوه احد کانپوءِ حضور جن جيڪي ٦٧ جهاد ڪيا آهن، انهن تي پاڻي ڦيرڻ جي جسارت ڪئي آهي ۽ حضور جن جي بابرڪت جهنڊي کي ماتمي جهنڊن سان مشابهت پيدا ڪرڻ لاءِ الله جي ڪلام پاڪ نص قطعي قرآن پاڪ کي استعمال ڪيو آهي.

هن جنگ ۾ حضرت جعفر طيار رضه جي شرڪت جو احوال اوهانکي ڪنهن به
تاريخ ۾ نہ ملندو (وڌيڪ ضرور ڪتاب اندر پڙهو)

١٤- شيعن ۾ قرآن جو حافظ نہ ٿيندو آهي. ———— ١٠٥

١٥- شيعن ۾ حافظ نہ هئڻ بابت هڪ جڳ مشهور مناظرو ۽ عدالت جو فيصلو ———— ١٠٦

١٦- ريڊيو ۽ ٽي وي تي شيعن جو تقيہ يعني هنن جي قرآن تي ايمان جي باري ۾
غلط بياني. ———— ١٠٧

شيعيت جي فروغ ۾ ريڊيو ۽ ٽي وي جو اهم ڪردار ۽ علماءَ کي ان طرف متوجہ
ٿيڻ جي اپيل سان گڏ طريقہ ڪار جي مختصر نشاندهي.

باب ٽيون
مذهب اسلام - ۽ - شيعہ مذهب جي عقيدن ۽ ارڪانن جي ڀيٽ

١- ڪلمہ طيبہ ———— ١٠٩

پوري امت مسلمہ جي ڪلمي ۽ شيعہ مذهب جي ڪلمي جي ڀيٽ

شيعن جي ڪلمي ۾ حضرت علي رض لاءِ لفظ ولي الله، وصي ۽ خليفتہ بلافصل
(يعني حضرت علي رض جو پهريون خليفو هجڻ) جو تحقيقي جائزو.
شيعن جي پهريڻ بنيادي ڪلمي اندر "خليفتہ بلافصل" جي لفظن تي گهرائي
سان سوچجي تہ، نہ انهن ۾ خود، حضور اقدس ﷺ جي پهرين ٽن راشد خليفن
جي خلافت کي، غاصبن ۽ ظالمن جي خلافت جو دور ڄاڻائي انهن اصحابن
کان پهتل اسلام يعني قرآن ۽ نبي ﷺ جي حديثن جي صحيح هجڻ تي ايمان
جي انڪار جو اعلان آهي.
اسلام اندر نبي ۽ رسول[1] - خاتم النبيين[2] - خليفہ رسول[3] - اميرالمؤمنين[4]
جا لقب ڪنهن ڪنهن لاءِ استعمال ٿيا ۽ ٿيندا انهن جو تحقيقي جائزو.

٢- اسلام ۾ ايمانيات - ۽ - شيعہ مذهب ۾ ايمانيات جي مفيد ڀيٽ - ———— ١١٧

شيعہ مذهب ۾ قرآن تي ايمان کي، ايمانيات مان خارج ڪرڻ ۽ امامت[1] ۽
عدل[2] جي عقيدن کي ايجاد ڪري ايمانيات ۾ شامل ڪرڻ جو اصل مقصد.

٣- ارڪان اسلام - ۽ ارڪان شيعہ مذهب جي (مفيد) ڀيٽ ———— ١٢٢

(١) نماز - ١٢٣

شروع دنيا کان، ڪنهن بہ دور ۾، شرڪ جي اهڙي بدترين شڪل ۽
تصور ڪڏهن بہ قائم ٿيل نظر نٿو اچي جيئن شيعہ مذهب ۾ نماز اندر
(اهو بہ سجدي جي حالت ۾) حضرت امام حسين رض جي خاڪ شفا يعني
ڪربلا جي مٽيءَ جي ٽڪين تي روزانو تقريبًا سٺ (٦٠) دفعا سجدو ڪرڻ.
خاڪ شفا جي ٽڪيءَ تي ڪجھ الفاظ بہ لکيل هوندا آهن جيڪي ڪافي
غور طلب آهن.

(٢) زڪوات - ١٢٤

شيعه مذهب ۾ زڪوات جو صرف نالو آهي .

(٣) حج بيت الله ١٢٧

سنين وٽ ڪربلا جو درجو ، ڪعبة الله کان اُتم ۽ اعليٰ آهي. هنن وٽ "زوار" جو اهڙو درجو آهي، جو اُنٽي قيامت جي ڏينهن حاجي سگورا بڙنڪ ڪندا ته ڪاش! اسين به زوار هجون ها ! (وڌيڪ تفصيل ڪتاب اندر پڙهو)

(٤) خمس ١٢٨

شيعا ڪُل آمدني مان مناسب خرچ ڪاڍڻ بعد ، باقيءَ جو پنجون (١/٥) حصو خمس جي نالي سان الڳ ڪري ، انجو اڌ ، يعني ڏهون (١/١٠) حصو امام جي نالي سان ڪنهن شيعه مجتهد کي رسائيندا آهن. امام ناڻين خمس جو هڪ درهم پهچائڻ ، انهن ڏيهن لکن درهمن کان بهتر آهي، جيڪي پڻ ڪنهن به خير جي ڪم لاءِ خرچ ڪيا وڃن .

(٥) تبرا ١٢٩

هڪ دفعو لعنت وجهڻ سان هزار نيڪين جو ملڻ، هزار گناهن جو معاف ٿيڻ ۽ هزار درجا بلند ٿيڻ - شيعه مذهب ۾ لعنت وجهڻ جون اهڙيون برڪت واريون دعائون جن جي پڙهڻ سان غير عاشوري جي ڏينهن ۾ به عاشوري جي ڏينهن جيترو ثواب ملندو (العياذ بالله)

١٤- شيعه مذهب ۾ تبرا ۽ لعنتن جو نشانو ڪير آهن ۽ انهن لاءِ قرآن ۾ ڇا ڇيو ويو آهي - ١٣٢

شيعن کي معاذ الله، انهن شخصيتن تي تبرا ڪرڻ ۽ لعنتون وجهڻ سان سندن مذهبي فضيلتون ۽ برڪتون حاصل ٿين ٿيون، جن لاءِ قرآن ڪريم ۾ وَالسّٰبِقُوْنَ الْاَوَّلُوْنَ مِنَ الْمُهٰجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ - لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِيْنَ - رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ جهڙا بابرڪت ، پُر فضيلت پيارا الفاظ ڪم آيل آهن . انهيءَ عنوان اندر نموني طور چوڏهن (١٤) آيتون ڏنيون ويون آهن . سڄو مواد ضرور پڙهندا -

باب چوٿون

شيعه مذهب کي برباديءَ کان بچائڻ لاءِ انجي ايجادڪندڙن کي ڪتمان ۽ تقيه جي عقيدن ايجاد ڪرڻ جي ضرورت -

١- ڪتمان ۽ تقيه ڇا آهن ؟ ڪتمان ۽ تقيه ڇا جي عري ڪوڙ ۽ الهائڻ کان به زياده بدترين گناهه ۽ بُراعيب مڃيا وڃن ٿا ؟ قرآن جي روشنيءَ ۾ حقائق - ١٣٦

٢- شيعن جي لفظ تقيه مان عالمن ۽ محققن ڪهڙي معنيٰ ورتي آهي؟ ١٣٩

٣- شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن کي ڪتمان ۽ تقيه کي اهم اصول ۽ عقيدو بنائڻ جي ضرورت ڪيئن پيش آئي ؟ ١٤١

٤- ڪتمان ۽ تقيه جي تائيد ۽ فضيلت ۾ امامن طرف منسوب ڪيل روايتون - ١٤٤

(شيعن جا چار وڏا معتبر ڪتاب جيڪي " اصول اربع " سڏبا آهن)

٥- نبي اڪرمؐ ۽ امامن طرف منسوب ڪيل تقيه جاچند عملي مثال، نموني طور ——— ١٤٧
٦- علامه مجتهد العصر سيد عرفان حيدر عابدي موسويءَ جو شيعيت کان
تائب ٿي سني مذهب اختيار ڪرڻ بابت انٽرويو. ——— ١٤٩
٧- نوعمر ٻن ڀائرن محمد ارتضىٰ ۽ محمد مرتضىٰ جي شيعه مذهب کان توبه
تائب ٿي، سني مذهب اختيار ڪرڻ جو واقعو. ——— ١٥١

ضرور پڙهو:-
اسلام اندر سڀ کان سخت ترين لفظ لعنت آهي. قرآن ۾ شيطان ۽ ڪافرن
تي لعنت وڌي وئي آهي. اهڙي مسلمان سڏائيندڙ تي لعنت وجهي سگهجي
ٿي جيڪو مادرتا ڪوڙ ڳالهائيندو هجي. سچ ڳالهائيندڙ مسلمان، الله تعالىٰ
وٽ صديقين ۾ ليکيو وڃي ٿو. عادتي ڪوڙو آسمانن وارن وٽ به ڪوڙو
سڏجي ٿو (ڏسو ص ١٥٣).

باب پنجون
شيعه مذهب ۾ امامت جو عقيدو (شيعه مذهب جي بنيادي عقيدي امامت ۾ ختم نبوت جي عقيدي جي انڪار جا بيشمار ثبوت)

شيعه مذهب ۾ امامت، نبوت کان برتر، بالا ۽ اعلىٰ آهي. نبوت جو ڪمتر
عهدو (العياذ بالله) حضور اقدسؐ تي ختم ڪري، پوءِ نبوت کان برتر بالا ۽ اعلىٰ
امامت جو عهدو حضرت علي رضه ۽ انجي اولاد مان ڪل ٻارهن (١٢) شخصن لاءِ
خاص ڪيو ويو. ٻارهون غائب امام زمان (سنه ٢٦٠ هجريءَ کان هڪ غار ۾
غائب ٿي ويل زنده جاٿايل)، جڏهن غار مان نڪري ٻاهر ايندو، ته حضورؐ
کي به پنهنجي روضهٔ اطهر مان نڪري ٻاهر اچڻو پوندو، ته جيئن شيعن
جي امام جي بيعت (فرمانبردار ٿي رهڻ جو عهد) ڪن (العياذ بالله).

١- اسلام اندر نبوت ۽ ختم نبوت جو مختصر لفظن ۾ مفهوم، انجي اهميت
۽ حقيقت. ——— ١٥٤
٢- اسلام ڇا آهي؟ اسلام جو بنياد ڪهڙين ڳالهين تي آهي ۽ مسلمان ڪنهن کي
چئجي ٿو؟ ——— ١٥٦
٣- اسلام مڪمل دين ڇو آهي ۽ نبي اڪرمؐ جن خاتم النبيين ڇو آهن؟ ——— ١٥٧
٤- اسلام ۽ ختم نبوت کي (معاذ الله) مٽائڻ يا ختم ڪرڻ جا مؤثر طريقا ——— ١٦٠
٥- اسلام ۽ ختم نبوت جي عقيدي کي (معاذ الله) مٽائڻ لاءِ شيعن جو اختيار
ڪيل طريقو- حضرت علي رضه جو جمع ڪيل قرآن ۽ امامن تي نازل ٿيل ٢٤٩
آسماني ڪتاب ڪيڏانهن ويا؟ شيعه مذهب ڪهڙي طرح ۽ ڪنهن ڪتي
لڪ ڇپ ۾ تصنيف ٿيو آهي؟ (شيعه مذهب جي معتبر ترين راوين تي
امامن لعنتون وڌيون آهن) ——— ١٦١
٦- شيعه مذهب جو بنيادي عقيدو امامت، اسلام ۽ ختم نبوت جي عقيدي

ڪي (معاذ الله) ختم ڪرڻ جو سوڻ ۾ صد سيٽيل پروگرام جو سڏيو وڃي ٿو؟ ١٦٩

(١) ــ (i) کا (vi) تائين. امامن جو درجو رسول الله ﷺ جي برابر ۽ ٻين سڀني نبين کان اتم ۽ اعليٰ آهي. هنن جي تکويني حڪومت جي آڏو ڪائنات جو ذرو ذرو (واڻ جو هر هڪ پن، واريءَ جو هر هڪ ذرو) ڪنڌ جُهڪائي فرمانبردار ڪري آهي. هنن جي مرتبي کي ڪو به مقرب فرشتو، نبي مرسل نٿو پهچي سگهي، ايتري تائين جو جڏهن شيعن جو فرضي غائب امام زمان (غائب مهدي) رجعت ڪندو ته رسول الله ﷺ به پنهنجي روضهء اطهر کان ٻاهر نڪري ايندو ۽ هن جي بيعت (فرمانبرداري جو عهد) ڪندو. (العياذ بالله) ١٦٩

(٢) ــ سورت طٰهٰ جي آيت ١١٥ ۾ محمدؐ، عليؑ، فاطمهؑ، حسنؑ ۽ حسينؑ جا نالا هئا ۽ انهن جي اولاد مان پيدا ٿيندڙ امامن بابت احڪام هئا پر آدم انهن کي وساري ڇڏيو (شيعن وٽ پنج تن پاڪ جي اصطلاح جو قرآن مان ثبوت). ١٧١

(٣) ــ قرآن جي ظاهر ۽ باطن جو علم امامن کانسواءِ ٻئي ڪنهن کي به نه آهي. ١٧٢

(٤) ــ هر جمع رات سڀ ٻئي امام (وفات ٿي ويلن سميت) معراج تي ويندا هئا (ٻين لفظن ۾ سڀ امام "صاحب معراج" هئا) ١٧٣

(٥) ــ (i) (ii) هر امام تي هر سال شب قدر جي رات آسمان کان فرشتا، هڪ ڪتاب کڻي نازل ٿيندا هئا (ٻين لفظن ۾ سڀ ئي امام، نبي ﷺ وانگر "صاحب وحي"، "صاحب ڪتاب" ۽ "صاحب شريعت" هئا). ١٧٣

(٦) ــ جهڙيءَ طرح سڀ نبي سڳورا، الله طرفان، نبي ۽ رسول بڻجي آيا هئا، ساڳيءَ طرح شيعن جا ٻارهن (١٢) امام به قيامت تائين الله طرفان امام بڻجي آيا هئا. ١٧٤

شيعن جو فرضي خيالي ٻارهون امام، جنهن کي هو امام زمان، امام العصر، قائم آلِ محمد، غائب مهدي چوندا آهن، انهي کي هو سن ٢٦٠ هجريءَ کان زنده غائب هر دور جو امام سڏيندا آهن.

(٧) ــ هر هڪ امامؑ، هر غلطي، ڀل چوڪ کان پاڪ ۽ معصوم آهي. هو الله جي بندن تي نبي اڪرم ﷺ وانگر حجت ۽ الله جي مخلوق تي شاهد بڻيل آهي. ١٧٤

(٨) هر امام جي اطاعت رسول الله ﷺ جي اطاعت وانگر فرض آهي. ١٧٤

(٩) ــ شيعن جي (فرضي) زنده غائب امام زمان جي وجود سان ئي هيءَ دنيا غرق ٿيڻ کان بچيل آهي. ١٧٤

ٻين لفظن ۾ حضور اقدس ﷺ جن جي حيات النبي هجڻ سان به هيءَ دنيا غرق ٿيڻ کان بچي نه ٿي سگهي لهذا، الله کي اهو انتظام ڪرڻو پيو ته سن ٢٦٠ هجريءَ کان غار ۾ غائب ٿي ويهي، پر ڪو زنده مقرر ٿيل امام ضرور هجي، جنهن مان دنيا کي فيض ملندو رهي ۽ هي دنيا غرق ٿيڻ کان بچائي سگهجي! (العياذ بالله)

(١٠) ــ امامن جي تعليم، قرآن جي تعليم يعني وحي جي تعليم وانگر قيامت تائين نافذ رهڻ واري آهي (جيڪا ته امامن تي وحي نازل ٿيندو رهيو.) ١٧٥

(١١/٣٤)ــ امامت ۽ امامن تي ايمان آڻڻ جو ذڪر ، سڀني پيغمبرن جي ڪتابن (قرآن ڪريم
سميت) ۾ ڪيل هو ۽ انهيءَ لاءِ سڀني نبين (نبي اڪرم ﷺ سميت) کي تبليغ
جو به حڪم هو (استغفرالله) . ١٧٥

(١٣)ــ امامن جي ولايت (امامت ۽ حاڪميت) بعيني، الله جي ولايت ۽ حاڪميت آهي
۽ هر هڪ نبي (نبي اڪرم ﷺ سميت اهڙي تبليغ لاءِ) اهو حڪم ڏني پوءِ نبي
بڻجي آيو هو. (استغفرالله) ١٧٥

(١٤)ــ (i)، (ii) امامن وٽ توريت، زبور ۽ انجيل جو علم هو ۽ هنن وٽ اهي اصل
ڪتاب به هوندا هئا. ١٧٥

(١٥)ــ هر امام جون ڏهه (١٠) نشانيون آهن (جن مان قابل ذڪر هي آهن ته هنن
کي غسل جنابت جي ضرورت نه رهندي هئي ۽ هنن جي فضلي ۾ مشڪ جي
خوشبوءِ هوندي هئي پر زمين کي حڪم هو ته اُها ، انهيءَ کي ڍڪي ڇڏي
وجي) . ١٧٦

(١٦)ــ هر امام کي، هر هڪ مخلوق جا سڀ جا سڀ معاملا سپرد ٿيل هئا ۽ هنن کي
حلال چيزن کي حرام ڪرڻ ۽ حرام چيزن کي حلال ڪرڻ جا ڪُلي اختيار هئا ١٧٦

[اسلام کي (معاذالله) متاثر ڪرڻ لاءِ، شيعه مذهب جي امامن جي وصفن ۽ اختيارات
جو چوڏهن (١٤) اهم نڪتن ۾ نچوڙ ، آڳيان پويان مختصر سمجهاڻي سان ـ
ضرور پڙهو ص١٧٤ کان ص١٨٠ تائين]

٧ـ مشهور (سنين جي) چئن فقه جي امامن امام ابوحنيفه رحه ، امام شافعي رحه ،
امام مالڪ رحه امام احمد بن حنبل رحه جي مسلڪن ۽ شيعه مذهب ۾ امامن جي
امامت ۾ فرق ـ شيعن جي موجوده دور جي خطرناڪ ڌوڪي ۽ فريب جو جائزو
ته شيعن ۽ سنين جو مذهبي اختلاف اهڙي نوعيت جو آهي جيئن سنين جي
چئن فقهي امامن جو اختلاف. ـــــــــــــــــــــــــــــــــــــــ ١٨٠

[مختصر جواب:ـ شيعه مذهب ۾ ٻارهن امامن جي امامت ، امامت جي نالي ۾
نبوت، بلڪ نبوت کان به اتم ۽ اعلیٰ منصب آهي. هنن وٽ امام تي ايمان
آڻڻ کانسواءِ مري ويل لاءِ آهي، ته امام جعفر صادق فرمايو "قال جاهلية
ڪفر ونفاق وضلال" يعني" اهو ڪافر منافق ۽ گمراه ٿي مئو (اصول ڪافي
مطبوعه نولڪشور لکنو ص٢٣٨ ـ عڪس لڳايل ص٤١٣)
برخلاف شيعيت جي، اسلام اندر چئني فقهي امامن کي ، قرآن وسنت جا وڏا
عالم باعمل سمجهيو وڃي ٿو، جن فقهي مسئلن جي علم کي ، مرتب ۽ مدون
ڪيو آهي ۽ امت خود انهن کي امام جي لفظ سان سڏي آهي، جنهن مان
مراد آهي سندن فقه جي فن ۾ ماهر، پيشوا ۽ رهبر هجڻ جو اظهار ـ
موجوده دور جي خاص مسئلن جي حل بابت ڏسو حاشيه ص١٨٢]

٨ـ لفظ "حجت" جي معنیٰ، مفهوم ۽ انهيءَ کي آسانيءَ سان سمجهڻ لاءِ آسان
ترين مثال (تعليم ضروري) ـــــــــــــــــــــــــــــــــــــــ ١٩٠

باب ڇهون
امام العصر يا امام زمان غائب مهدي صاحب جي ڄمڻ ۽ غائب ٿيڻ بابت شيعن جو ٺاهيل طلسماتي دلچسپ افسانو - شيعن کي غائب امام زمان (غائب مهديؑ) جي ڄمڻ ۽ غائب ٿيڻ جهڙي خرافاتي عقيدي ٺاهڻ جي ضرورت ڇو پيش آئي انهيءَ جو اصلي راز -

[شيعه مذهب جو نهايت اهم عقيدو ۽ ان مذهب تي پڙهندڙ عوام کي ڪهڙي آڪري خرافاتي ڳڙي.]

١- حضرت مهدي جي باري ۾ اهلسنت جي حديثن ۾ ڇا ڇيو ويو آهي؟ ———— ١٩٢
٢- امام غائب مهدي (غائب امام زمان) جي باري ۾ شيعن جا عقيدا ته هو ڇڻ دنيا ۾ مُردن کي زنده ڪري قيامت قائم ڪندو ۽ نبي اڪرم ﷺ کان جي بيعت ڪندو (العياذ بالله). ———— ١٩٤
٣- شيعه اثناعشريه کي غائب امام زمان (غائب مهدي) جي ڄمڻ ۽ غائب ٿيڻ جهڙي خرافاتي عقيدي ٺاهڻ جي ضرورت ڇو پيش آئي؟ ———— ١٩٥
٤- ڪافي ڪليني جي روشني ۾ غائب امام زمان (غائب مهدي) جي ڄڙتو ڪهاڻي ۽ خود ٻارهين امام جو من گهڙت عقيدو وڏي گهوٽالي ۾. ———— ١٩٨
[حاشيه ۾ شيعن جي "بداء" جي عقيدي جو مختصر جائزو ڏنل آهي اهو ضرور پڙهڻ گهرجي صـ ٢٠٠]
٥- حضرت مهدي جي نسب، عمر، مرتبي ۽ اختيارات ۽ سندس نمايان ڪارنامن بابت اسلام ۽ شيعيت جي عقيدن جي ڀيٽ - ———— ٢٠١
٦- شيعه مذهب جي غيبت صغرىٰ ۽ غيبت ڪبرىٰ ڇا آهن ۽ انهن جي اصل حقيقت ڇا آهي؟ (غيبت صغرىٰ ۽ غيبت ڪبرىٰ جو نهايت اهم خرافاتي ڊرامو) ———— ٢٠٥
٧- غائب امام زمان (غائب مهدي) جي والده محترمه نرگس جو حضرت امام حسن عسڪريؒ جي نڪاح ۾ اچڻ جو شيعن وٽ عجيب وغريب عشقيه عبارتن جي مجموعي سان ڀُرافسانو - ———— ٢٠٦

باب ستون
شيعه مذهب ۾ رجعت جو عقيدو

[غائب امام زمان جو عقيدو ۽ رجعت جو عقيدو لازم ملزوم آهن. رجعت جي عقيدي تي ايمان نه هوندو ته غائب امام زمان جو عقيدو باطل ثابت ٿيندو - غائب امام زمان (ٻارهين امام) جو عقيدو باطل ٿيندو ته سڄو امامت جو عقيدو باطل ٿيندو جنهن سان سڄو شيعه مذهب باطل ۽ اسلام خلاف سازش سمجهيو ويندو - (اهم انڪشاف)]

١- لفظ رجعت جي معنىٰ ۽ مفهوم - شيعن جي رجعت جي عقيدي جو نص قطعي قرآن وسنت جي صريحاً خلاف هجڻ جا دليل - ———— ٢١١

٢. رجعت جي عقيدي جي تائيد ۾ شيعن جي معتبر مجتهدن جون ٻنايل ۽ امامن طرف منسوب ڪيل بيهوده ۽ ڪوڙيون روايتون. ——— ٢١٥

[شيعه مذهب موجب، غائب امام زمان صاحب، جڏهن رجعت ڪندو (ظاهر ٿيندو يا موٽي ايندو) ته هن دنيا ۾ ڀڄرين قيامت قائم ڪندو ۽ شروعات دنيا کان سمورن انسانن کان سرنه ٿيل گناه حضرت ابوبڪر ۽ حضرت عمر جي ڪاتي ۾ گهتائي، انهن کي رجعت ۾ انتهائي سزا ڏيندو. هي صاحب حضرت عائشه صديقه کي به زنده ڪري سزا ڏيندو. (العياذ بالله! ڪتاب اندر تفصيل ضرور پڙهو)]

٣. رجعت جو عقيدو ڪنهن ايجاد ڪيو. ڪڏهن ايجاد ڪيو. انهي ۾ ڪهڙي ريت وقت گذرڻ سان وسعت ٿيندي رهي ۽ انهي عقيدي ايجاد ڪرڻ سان شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن جو اصل مقصد ڇا هو؟ (تمام ضروري مواد ضرور پڙهو) ——— ٢٢١

باب ٻيون
قرآني الفاظن ۾ اهلبيت رسول ڪير آهن؟

[هر سني مسلمان، توڙي شيعه کي، هن قرآني حقيقت معلوم ڪرڻ جي اشد ضرورت. شيعا اهلبيت رسول ازواج مطهرات کي به تبراڪن ٿا، نهايت غور طلب سوال؟]

١. شيعن جي تبليغ جو نشانو صرف مسلمان هوندا آهن. هنن جي تبليغ جا ٻه مکيه گر. ——— ٢٢٤

٢. حضور اقدس صلي الله عليه وآله وسلم جي بيبين لاءِ "آيت تطهير" جي نازل ٿيڻ سبب، انهن لاءِ لفظ "ازواج مطهرات" (پاڪ زالون) جو استعمال. ——— ٢٢٤

٣. نبي اڪرمؐ جي ازواج مطهرات جون خاص فضيلتون سڀني ڪنهن جي به عورتن لاءِ "ازواج مطهرات" جا لفظ جو استعمال نه ڪيا؟ ——— ٢٢٦

٤. لفظ "اهلبيت" جي معنيٰ. حضرت موسيٰؑ. حضرت ابراهيمؑ ۽ حضور اقدسؐ جي گهر وارين لاءِ قرآن پاڪ ۾ جنهي طرح لفظ "اهلبيت" جو استعمال. ——— ٢٢٨

٥. الله طرفان ازواج مطهرات کي چند پاسداريون. حضرت علي رض ابوجهل جي ڌيءَ ڏانهن نڪاح ڪرڻ جو پيغام موڪليو. نبي صلي الله عليه وسلم جي ڇهن نياڻين جو ثبوت. ——— ٢٣٠

٦. نبي اڪرمؐ جي حديثن ۾ "ازواج مطهرات" لاءِ لفظ "اهلبيت" جو استعمال. ——— ٢٣٣

٧. شيعن جو حضور اقدسؐ جي حرمن پاڪن کي اهلبيت رسول نه مڃڻ ۽ سندن ڇهن نياڻين مان ٽن جي انڪار جي ناپاڪ سازش جا اصل سبب (حاشي ضرور پڙهو ص٢٣٦) ——— ٢٣٦

٨. نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جن، حضرت علي رض، حضرت فاطمه رض ۽ حضرات حسنين رض جي اهلبيت ۾ شريڪ ڪرڻ لاءِ دعا فرمائي. ——— ٢٣٩

٩. الله طرفان، نبي اڪرمؐ جي ازواج مطهرات جي باري ۾، اهل ايمان کي قيامت

تائين هڪ خاص ضابطہ اخلاق جي پابنديءَ جو تاڪيدي حڪم - ———— ٢٤٠
١٠- "ازواج مطهرات" يعني حضور اقدسﷺ جي پاڪ زالن جي باري ۾ سبائين جي سنگين سازش ———— ٢٤٢
[شيعا، اهلبيت رسول ازواج مطهرات تي تبرا ڪندا آهن ۽ لعنتون وجهندا آهن معاذالله . (آخر ۾ پنجن (ه) خاص نڪتن ۽ حقيقتن تي ايمانداريءَ سان غور ڪرڻ لاءِ خاص گذارش ضرور پڙهڻ گهرجي ص٢٤٤)]

باب ناؤن
حضرت علي رض ۽ خاتون جنت بيبي فاطمہ رض جن جي لخت جگر سيده ام ڪلثوم سان حضرت عمر رض جي نڪاح جو ثبوت شيعن جي ڪتابن مان -

١- حضرت علي رض جي اولاد جو تفصيل. حضرت علي رض پنهنجن پٽن جا نالا ابوبڪر، عمر ۽ عثمان ڪيئن رکيا؟ ———— ٢٤٦
٢- سيده ام ڪلثوم بنت خاتون جنت سيده فاطمہ زهراؓ سان، حضرت عمر رض جي نڪاح کي، شيعن کي قبول ڪرڻ جي ضرورت ڇو پيش آئي؟ صحيح بخاري ۽ سنين جي ٻين آڳاٽن معتبر ڪتابن ۾ اڳيئي انهيءَ پاڪ رشتي جو چٽن لفظن ۾ ذڪر موجود هو. ———— ٢٤٧
. شيعہ مذهب جي معتبر ترين ڪتابن ۾، سيده ام ڪلثوم بنت سيده فاطمہؓ سان، حضرت عمر رض جي نڪاح جي باري ۾ ڇاڇا چيو ويو آهي؟ ———— ٢٥١
روايت نمبر ١ : امام جعفر صادق فرمايو تہ اها (سيده ام ڪلثوم) سان ڪانت ڪسي ويئي (العياذ بالله!) ٢٥١
روايت نمبر ٢ : امام جعفر صادق فرمايو تہ عمر، حضرت علي کان زمزم واپس وٺڻ ۽ چوريءَ جي الزام ۾ مٿن ٻہ شاهد بيهاري، هٿ ڪپڻ جو دڙڪو ڏنو. حضرت علي رض، حضرت عباس کي وڪيل بنايو ۽ نڪاح ڪيو ويو. ٢٥٣
روايت نمبر ٣ : حضرت عمر رض جي وفات کانپوءِ، حضرت علي رض، سيده ام ڪلثوم کي عدت ۾ ويهڻ لاءِ پنهنجي گهر وٺي ويو. ٢٥٤
روايت نمبر ٤ : حضرت عمر رض جي وفات کانپوءِ، سيده ام ڪلثوم جو نڪاح محمد بن جعفر الطيار سان ٿيو- ٢٥٤
روايت نمبر ٥ : حضرت علي رض پنهنجيءَ نياڻي ام ڪلثوم کي حضرت عمر رض جي نڪاح ۾ انهيءَ ڪري ڏنو، جو عمر ظاهري طرح ڪلمون پڙهندڙ هو ۽ نبي اڪرمﷺ جي فضيلت جو اقرار ڪندڙ هو. ٢٥٤
روايت نمبر ٦ : رسول خداﷺ پنهنجي نياڻيءَ جو نڪاح ڪافرن سان ڪيو تہ پوءِ حضرت علي رض لاءِ، اهڙا ڇا جي ڪري اعتراض جوڳي آهي جو هن پنهنجي نياڻي اهڙي شخص کي ڏني جيڪو ظاهر

ير مسلمان هو (العياذ بالله) ٢٥٥

روايت ٤: حضرت علي رض ، رسول خدا جي حڪم جي پيروي ڪندي ۽ مقابلو نه ڪيو ۽ معاملو الله کي سپرد ڪيو ، اهو سمجهي ته عمر غصب ڪري رهيو آهي. ٢٥٥

روايت ٥: ام ڪلثوم بنت علي رض ۽ انجو پٽ زيد بن عمر بن الخطاب هڪ ئي وقت ۾ فوت ٿيا- ٢٥٦

[علامه سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي جو تبصرو ضرور پڙهو ص٢٥٦ - علامه سيد صاحب جي تصنيف " آيات بينات" لاءِ ڏسو فوٽ نوٽ ص٢٥٧ -]

٤- ظالمن طرف مائل ٿيڻ لاءِ سخت عذاب جي وعيد. پاڪ عورتون پاڪ مردن لاءِ آهن. ٢٥٨

باب ڏهون
شيعه مذهب ۾ متعه ڇا آهي ؟ شيعه مذهب ۾ موجوده متعه جي صورت، جاهليت جي زماني ۾ به "زنا" هو. قرآن وحديث ۽ تاريخي حقائق جي روشني ۾ متعه تي دلچسپ بحث -

١- اسلام اندر نڪاح جي ضرورت ۽ اهميت - ٢٦١

٢- نڪاحُ جيڪو مرد ۽ عورت جي دائمي ازدواجي تعلقات جي بنياد تي ٿئي ٿو ، ان کانسواءِ ، اسلام کان اڳ مرد ۽ عورت جي تعلق جون ٻيون به (٢) صورتون:-
(١) پهرئين صورت نڪاح موقت يا نڪاح متعه.
(٢) ٻي صورت زنا- يا- شيعن جو متعه . ٢٦٣

٣- شيعه مذهب جو متعه ڇا آهي انجا عملي طرح مثال شيعن جي معتبر ڪتابن مان. ٢٦٦

(١) هڪ ڪلاڪ لاءِ متعه (٢) متعه واري عورت کي حمل ٿي پوي ته ڏهن ٻه هوءَ عام خرچ ۽ دوا درمل جي خرچ جو حق نٿي رکي ۽ عورت کي اهو انتظام پاڻ ڪرڻو آهي (٣) متعي مرد ۽ ممتوعه عورت هڪ ٻئي جا وارث نه آهن (٤) زناڪار (پيشه ور) عورت سان متعه جائز آهي (٥) واٽ ويندڙ ڇوڪري سان متعه ڪيو انجو مثال (٦) اجايل عورت ، مردن کان پاڻ ۽ پنهنجي جسم تي اختيار ڏئي ته اهو متعه آهي (٧) متعي مرد ، ممتوعه عورت سان ويهه (٢٠) دفعا مباشرت ڪئي (٨) هڪ مومن شيعه جو نوي (٩٠) سالہ عورت سان هڪ دلاله (ڏوتي عورت) جي معرفت متعه (٩) هڪ ئي رات ۾ هڪ ئي عورت سان ڪيترن ئي مردن جو متعه.

٤- زنا ۽ شيعن جي متعه ۾ هڪجهڙائي پيٽ جي صورت ۾ (شيعن جو متعه خالص زنا آهي صرف نالو بدليل آهي) ٢٧٣

٥- اسلام اندر زنا (شيعن واري متعه) جي سزا ٢٧٤

٦ - شيعه مذهب ۾ متعه جي ناليءَ ۾ زنا جون فضيلتون ۽ برڪتون. ———— ٢٦٥

(١) چار دفعا متعه ڪريو ته نبي ڪريم ﷺ جي برابر درجو ملندو (استغفرالله) (٢) هر پاڻيءَ جو قطرو، جيڪو تڙ لاهڻ لاءِ، متعي مرد جي بدن تان ڪرندو، انهمان ستر ستر فرشتا پيدا ٿيندا جيڪي متعي ڪندڙن لاءِ قيامت تائين، بخشش جي دعا ڪندا رهندا (٣) جڏهن متعي مرد ۽ ممتوعه عورت لذت وٺڻ ۽ شهوت جي باهه ڀلجي ڪرڻ لاءِ مباشرت ڪن ٿا ته انهن جون نيڪيون پهاڙن جي برابر لکيون وڃن ٿيون (٤) غسل جي هر قطري مان جيڪي ستر ستر فرشتا پيدا ٿيندا، اهي متعي مرد ۽ ممتوعه عورت لاءِ قيامت تائين استغفار جو وظيفو پڙهندا رهندا ۽ متعي کان پرهيز ڪندڙن تي قيامت تائين لعنت وجهندا رهندا (العياذ بالله!)

٧ - شيعه مذهب جي چند اهم مسئلن جي چاڻ نموني طور ———— ٢٦٩

(١) مُرده انسان کي، شيعه مذهب جي ٽن غسلن ڏيڻ کان اڳ ڇهڻ سان، ڇهڻ واري تي "غسل مس ميت" واجب ٿيندو پر مرده حيوان حتيٰ ڪ مرده خنزير کي ڇهڻ سان به غسل واجب نه ٿيندو (٢) ماءُ جي مرڻ کانپوءِ زنده ٻار پيٽان ڪڍيو ويو، پوءِ هو بالغ ٿئي ته انهيءَ تي به "غسل مس ميت" واجب ٿيندو (٣) ميري مٽي سان جنازه نماز پڙهي سگهجي ٿي (٤) محرم عورتن سان جيئن ماٿرون ۽ ڀيڻون، ته انهن سان نڪاح ڪيو ته حلال ٿي پونديون ۽ پوءِ انهن سان همبستري ڪرڻ سان جيڪو اولاد پيدا ٿيندو ته اهو ٻار صحيح نڪاح جي ڪري حلال زادو ليکبو (تفصيل ضرور پڙهو ص ٢٨٠)

باب ٻارهون
شيعن جي شروعات کان قرآن و سنت تي مبني اسلام ۽ انجي پيرو مسلمانن سان دشمني ۽ انجا اصل سبب

١ - شروعاتي دور ———— ٢٨٣

- (١) عباسي خلافت جو دور (شيعن جا ڪارناما) ———— ٢٨٤

سن ٢٩٣ هجريءَ ۾ ويهن هزارن (٢٠,٠٠٠) حاجين جو قتل - سن ٣١٧ هجريءَ ۾ حرم پاڪ جو نهايت توهين آميز واقعو جنهن ۾ ڪعبة الله شريف اندر پناهه وٺڻ وارن حاجين کي به قتل ڪرڻ، شهيد حاجين کي مسجد حرام اندر کڏن کوٽائي بنا ڪفن ۽ جنازه نماز جي دفن ڪرڻ ۽ حجر اسود کڍي انهي کي ٽي وِيهه ۽ ٻاويهن (٢٢) سالن کانپوءِ واپس ڪرڻ جا واقعا.

(١١) عباسي خلافت جي خاتمي ۽ بغداد جي تباهي ۾ شيعن جو نمايان ڪردار ———— ٢٨٦

سن ٦٥٦ هجريءَ ۾ شيعه ابن العلقمي ۽ مشهور شيعه فلسفي نصيرالدين طوسي سازش ڪري، دنيا جي مشهور اسلام دشمن ڪافر هلاڪوخان کي

ايران مان دموت ڏيئي گهرائي عباسي دارالحڪومت بغداد تي حملو ڪرايو جنهن
۾ ڏهه لک اسي هزار انسانن جون جانيون تلف ٿيون.(١٠٠٨٠٠٠٠) اڄ تائين اها مشهور چوڻي
آهي ته:- "پينگ ٿي وئي - بغداد ٿي ويو".

٣- ايران جون شيعي حڪومتون ۽ انهن جو ڪردار —————— ٢٨٨

(i) شيعه صفوي خاندان جي حڪومت ٢٨٨

سنه ٩٠٦ هجريءَ ۾ ايران ۾ صفوي حڪومت قائم ٿي جنهن ايران جو سرڪاري
مذهب شيعيت قرار ڏنو جيڪو اڃا تائين هلندو اچي، هن حڪومت جي
پاليسي مسلم دنيا سان دشمني ۽ يورپ جي عيسائي حڪومتن سان سازباز رهي.
شيعه مذهب جي جبري اشاعت جي طريقن ۽ شيعه حڪمرانن جي دل
ڪنبائيندڙ داستانن معلوم ڪرڻ لاءِ ڏسو فوٽو نوٽ ص٢٨٩ ۽ عڪس لڳايل ص٥٢٩

(ii) شيعه افشاريه (نادرشاه) خاندان جي حڪومت ٢٨٩

شيعه نادرشاه جي دهلي ۾ ڪرايل ڪوس ۽ لوٽ ڦرمار ۽ ڦُرَ جو سلسلو ٢
مهينا جاري رکڻ - تاريخ جي مشهور چوڻي:-

"شامت اعمال ما، صورت نادر گرفت"

(iii) شيعه پهلوي خاندان جي حڪومت. ٢٩٠

پهريون نام نهاد مسلم ملڪ جنهن اسرائيل کي سرڪاري سطح تي قبول ڪيو.
عيسائين ۽ يهودين سان سازباز ۾ رهي، مسلم عرب دنيا جي لاءِ وڏو هاڃيڪار
ثابت ٿيو.

(iv) ايران جو تازو انقلاب ۽ خميني صاحب جا ناپاڪ منصوبا. ٢٩١

ايراني حڪومت، اسرائيل کان ۽ آمريڪا کان مدد وٺي رهي آهي، انجا ثبوت-
ايراني حڪومت، ايران عراق جنگ کي ڦهلائي رهي آهي انجو اصل راز-
خميني صاحب جو اعلان ته جڏهن آئون فاتح بڻجي مڪه ۽ مدينه ۾ داخل
ٿيندس ته منهنجو پهريون ڪم اهو هوندو ته حضورؐ جي روضي مان ٻن
بتن کي ڪڍي ٻاهر ڪندس (العياذ بالله ! ص٢٤٢ ۽ ٣٠٣)
تقريبًا ١٩٧٩ع کان حج جي موقعي تي هر سال ايراني حاجين جا حرم پاڪ اندر
۽ ٻاهر اجتماعي شڪل ۾ مظاهرا ۽ نعرا، ۽ سنه ١٩٨١ع جي انهن مظاهرن ۽
نعرن جو ڪجهه تفصيل. (گڏي پڙهو ص٣٠٦، جنهن ۾ سنه ١٩٨٧ع ۾ حج
جي موقعي تي مڪه معظمه اندر ايرانين جي وڏي پيماني تي هنگامه آرائي.
خاص عڪس لڳايل ص٥٦٠
ايران (طهران) جي مهمان خانه بزرگ استقلال هوٽل ۾ هڪ بينر تي لکيل
عربي عبارت جو ترجمو:-

"اسين متحد ٿينداسون، جنگ ڪنداسون، اسرائيلين جو
غاصبن جي قبضي مان پنهنجون زمينون، بيت المقدس
ڪعبه ۽ جولان واپس وٺنداسون." ص٢٩٤

٤- خميني صاحب جي باري ۾ سنڌس هڪ ساٿيءَ جي راءِ. ——— ٢٩٨

٥- سني ڪُردن جو بي رحمانه قتل. ——— ٢٩٩

خميني صاحب ايران جي ڀرسان سالگره تائين اهلسنت جي جن مسلمانن کي قتل ڪيو انهن جو تعداد ويهه هزار (٢٠،٠٠٠) آهي.

٦- خميني صاحب جا عقيدا سندس ئي تصنيف ڪيل ڪتابن جي آئيني ۾. ——— ٣٠٠

٧- غائب امام زمان (غائب مهدي) ۽ نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي پيٽ خميني صاحب جي الفاظن ۾ ——— ٣٠١

(تمام ضروري پڙهڻ گهرجي عڪس بابل ص٣٥٢)

٨- شيعن جي ابدي سُني دشمنيءَ جا اصل سبب. ——— ٣٠٢

مڪه معظمه ۽ مدينه منوره تي قبضو ڪرڻ ۽ نبي ﷺ جي روضهٔ اطهر مان

حضرت ابوبڪر صديق رض ۽ حضرت عمر رض کي ٻاهر ڪڍي ڇڏڻ جا ناپاڪ عزائم ٣٠٣

شاه خالد مرحوم جو خميني صاحب ڏانهن خط ٣٠٨

خميني صاحب جو، شاه خالد کي جواب ٣٠٧

ٻنهي خطن تي (مفيد) تبصرو ٣١١

باب ٻارهون

دين اسلام جي متقدمين (اڳين) ۽ متاخرين (پوين) اڪابرين علماء وفقهاء جا، شيعه اثنا عشريه جي خلاف ڪفر جا فيصلا ۽ فتوائون-

١- شيعه اثنا عشريه جي متقدمين (پهريَن) ۽ مُتاخرين (پوين امام خميني سميت) جو نبي ﷺ جي صحابه رض جي باري ۾ ارتداد جو عقيدو - قرآن جي باري ۾ تحريف جو عقيدو ۽ امامت جي ايجاد ڪيل عقيدي ۾ ختم نبوت جي انڪار جا ثبوت ——— ٣١٤

٢- سنه ٤٥٦ هجري کان به اڳ کان وٺي موجوده دور تائين جي سني عالمن حنفي شافعي، مالڪي، حنبلي ۽ اهلحديث علماء وفقهاءِ اسلام جا شيعيت خلاف ڪفر جي فيصلن ۽ فتوائن جا تفصيلات. ——— ٣١٦

(i) امام ابن حزم اندلسي رح	متوفي سنه ٤٥٦ هجري	٣١٧
(ii) قاضي عياض مالڪي رح	متوفي سنه ٥٤٤ هجري	٣١٧
(iii) حضرت پيران پير سيد عبدالقادر جيلاني حنبلي رح	متوفي سنه ٥٦١ هجري	٣١٧
(iv) علامه ملا علي قاري حنفي	متوفي سنه ١٠١٤ هجري	٣١٨
(v) امام ابن عابدين شامي	متوفي سنه ١٢٥٢ هجري	٣١٨
(vi) فتاوىٰ عالمگيري	-	٣١٨

١ فتوىٰ :- از حضرت مولانا احمد رضا خانصاحب بريلوي — فتوىٰ سنه ١٣٠١ هجري ٣١٩

٢ فتوىٰ :- از حضرت مولانا عبدالستار تونسوي — فتوىٰ سنه ١٤٠٥ = ٣٢٠

٣ فتوىٰ :- از دارالافتاء و ارشاد ناظم آباد، ڪراچي — فتوىٰ سنه ١٤٠٦ = ٣٢٣

٤ فتویٰ :- پاڪ وھند جا ٽيھہ (٣٠) جيد عالم فتویٰ سنہ ١٣٥٤ ھجري ٣٢٣
اڄ کان سٺ سال آڳ پاڪ وھند جي ٽيھن (٣٠) جيد عالمن ، شيخ العرب
والعجم حضرت مولانا سيد حسين احمد مدنيؒ ۽ مفتي اعظم ھند
حضرت مولانا ڪفايت اللهؒ سميت ڪِن ، شيعن خلاف متفق ڪفرجي
فتویٰ جنھن جي حڪيم الامت حضرت مولانا اشرف علي ٿانويؒ به تصديق
۽ تائيد ڪئي.
ہ حڪيم الامت حضرت مولانا اشرف علي ٿانويؒ متوفي سنہ ١٣٦٣ ھجري ٣٢٦
طرفان سٺ (٦٠) سال آڳ واري شيعن جي خلاف ڪفر جي فتویٰ جي تصديق
۽ تائيد ۽ انھيءَ فتویٰ بابت ڪن شڪن شبھن جا تسلي بخش جواب -
٣- ڪجھ بيان خميني ۽ اثناعشري شيعن خلاف تازيءَ شايع ٿيل ڪفرجي فتویٰ بابت ———— ٣٢٩
حصو ڇهون
مختلف ڪتابن جا عڪس لڳايل ———————— ٣٣١ - ٥٥٩ تائين

پيش لفظ

[ڪتاب جو پيش لفظ تمام ضروري آهي، جنهن جي پڙهڻ سان هي ڳالهه هڪ قاريءَ کي اها ڳالهه معلوم ٿيندي، ته مصنف کي، هن تحقيقي نوعيت جي ڪتاب لکڻ جي ضرورت جو پيش آئي ۽ هن تي انهيءَ تحقيق دوران ڪهڙا ڪهڙا راز تهلائيندڙ انڪشاف ٿيا آهن ۽ هن ڪتاب لکندي، هن کي ڪهڙن ڪهڙن مشڪل مرحلن مان گذرڻو پيو آهي ؟]

بسم اللّٰه الرّحمٰن الرّحيم

الحمد لله رب العٰلمين والصلوٰة والسلام علىٰ سيدنا محمد خاتم النبيين و علىٰ اٰلهٖ واصحابه والتابعين لهم باحسان الىٰ يوم الدين.

۱- شيعن جون سڀني دنيا جي دستور کان چند نراليون خصوصيتون

شيعہ مذهب، دنيا جو اهو واحد مذهب آهي، جنهن جو بنياد، چند اهڙن اصولن ۽ نڪتن تي رکيل آهي، جيڪي دنيا جي، ٻين سڀني مذهبن، مسلڪن، اخلاقي فلسفن ۽ انساني تاريخ جي شروع کان وٺي مڃيل تميل اصولن جي قطعي خلاف آهن. انهن مان، چند انتهائي اهم ۽ بنيادي نڪتا هي آهن.

الف: اسلاف دشمني :- شيعيت، دنيا جو اڪيلو مذهب آهي، جنهن جو پهريون بنيادي پٿر ئي، انهن پاڪ ۽ مقدس هستين صحابہ ڪرام رضوان الله تعاليٰ عليهم سان نفرت ڪرڻ، کين (نعوذ بالله) مرتد، ڪافر، لالچي، مڪار، منافق، رسول خدا ۽ انجي اهل وعيال جو دشمن سمجهڻ ۽ کين گارگند ڏيڻ ۽ مٿن لعنتون وجهڻ جي اصول تي رکيل آهي، حالانڪ، اهي ئي پيغمبر اسلام تي پهريان ايمان آڻيندڙ هئا، جن اسلام ۽ رسول پاڪ جي ڪٽر دشمن جي هر قسم جي ظلم، تشدد، ٽڪن اڳين، جاني ۽ مالي مڙني خطرن جو پوريءَ ايماني قوت سان مقابلو ڪيو ۽ اسلام ۽ الله جي راه ۾ پنهنجي پيغمبر جي ساٿ ۾، اهي قربانيون ڏنيون ۽ سچائيءَ، بلند همتيءَ جانثاريءَ، حق پرستيءَ، پنهنجي آقاءِ هاديءَ سان والهانہ محبت ۽ ٻين اعليٰ اخلاقي خوبين جا اهڙا اهڙا حيرت انگيز مثال قائم ڪيا، جو اسلام جا مخالف ڪٽر دشمن تاريخدان عيسائي ۽ يهودي به مٿن ڪا آڱر کڻي، ڪنهن عيب جي نشاندهي نہ ڪري سگهيا ۽ دنيا جون موجود لائبريريون اڄ به انهيءَ حقيقت جون کليون گواه آهن. دنيا جا ڪيئن مورخ، سياستدان، حڪمران، فلسفي، حتيٰ تازي دور جو ڪٽر هندو ليڊر "گانڌي" به، مختلف نمونن سان، حضرت عمر رضہ جي ايمانداريءَ سادگيءَ، بي غرضيءَ، جرأت، اعليٰ فهم ۽ انتظامي صلاحيتن جون تعريفون ڪري، ان جي تقليد جي تلقين ڪريٿو، پر اڄ تائين ڪو بہ شيعو عالم، اهڙو ڪونہ پيدا ٿيو، جنهن ان (حضرت عمرؓ) کي سٺي ڪان وڌيڪ گهٽ وڌ ڳالهائڻ جي تلقين نہ ڪئي هجي! حضور اقدس ﷺ جو، جيڪو صحابي، جيترو اڳڀرو ۽ جنهن جي ايماني قوت ۽ اسلام لاءِ قربانيون ۽ ڪارناما گهڻا، ان لاءِ شيعن وٽ

ڪافرن جا هار به اوترا ئي گهڻا. سڄيءَ دنيا جا غيرمسلم مورخ به، انهيءَ ڳالهه تي متفق آهن ته محمد ﷺ جي سڀ کان وڏي ڪاميابي، سندس ساٿاري هئا ۽ اسلام جي جلد ۽ تيز اشاعت جو سڀ کان وڏو سبب، انهن جي بي غرضي، بهادري، اسلام ۽ پيغمبر اسلام سان سچي محبت، وفاداري، اعليٰ ڪردار ۽ اسلام سان سچو لڳاءُ هو. پر شيعا انهيءَ نڪتي تي متفق آهن، ته افضل الانبياء ﷺ ٽيويهن (٢٣) سالن ۾ جيڪو ساٿ تيار ڪيو، اهو سندن برقعي مٿان شرط، ٽن چئن ڄڻن کانسواءِ (حضرت علي رض ۽ حضرات حسنين رض کي ڇڏي ڪري) باقي بيا سڀ مرتد ۽ ڪافر ٿي ويا، انهن قرآن ۾ وڏي پيماني تي تبديليون ڪيون، حديث ۾ ڪوڙ جي ملاوٽ ڪئي ۽ وڏيون سازشون ڪيون، حضور ﷺ جن جي اهلبيت جا حق غصب ڪيا ۽ ڪين طرحين تڪليفون ڏنيون وغيره. امام خميني صاحبُ ته، سندس تصنيف "ڪشف الاسرار" ۾ ايستائين به لکي ٿو ته:-

> "انهن اصحابن کي، اسلام ۽ قرآن سان ڪو به سروڪار نه هو. انهن صرف حڪومت حاصل ڪري، پنهنجن بُرين نيتن جي پورائي لاءِ قرآن ۽ اسلام کي وسيلو بڻايو هو (۽ جن دل سان ايمان ئي نه آندو هو) مسلمان، تحريف جو جيڪو عيب يهودين ۽ نصارن تي سندن ڪتابن توريت ۽ انجيل جي باري ۾ لڳائين ٿا، اهو عيب، قرآن جي تحريف جي باري ۾، انهن اصحابن تي ثابت آهي." (اصل عبارت ترجمي سان ص٩٥ - عڪس لڳايل ص٢٠٣)

شيعن کان ڪو پڇي، ته ٽيويهن (٢٣) سالن جي دراز عرصي ۾، انهن اصحابن سڳورن بيشمار جاني، مالي جوکمَ سَٺا، راتيون ڏينهن جهنگلن ۾، بيابانن ۾، جبلن ۾، غارن ۾، جنگين جي ميدانن ۾ گذاريا ۽ انهن داستانن سان، انساني تاريخ ڀَري پيئي آهي. انهن پارن ٻچن، زالن، پُٽن، پيئرن ۽ مالن جا نقصان سَٺا ۽ دربدر ٿيا، ڪڏهن حبش ۾ پناهه ورتائون، ته ڪڏهن بي سرو ساماني جي حالت ۾ مديني ۾ هجرت ڪيائون. اهو سڀ ڪجهه، صرف اهڙي اقتدار حاصل ڪرڻ لاءِ ڪيائون، جو جڏهن اهو اقتدار حاصل ٿيو، ته ان ۾ سڄو وقت هڪ وڳي پهريندي، خالي زمين تي سمهندي، رات جو رعيت جي پهريداري ڪندي، زيتون جو تيل ۽ جَوَن جي رُکي ماني کائيندي گذاريائون. پنهنجي گهر جي ڀاتين کي به رعايت ڏيڻ روا نه رکيائون. پنهنجي اولاد کي ڪنهن به عهدي تي فائز نه ڪيائون. غنيمت جو مال آيو، ته سڀني تائين شُڪُ پهچايائون، سواءِ پنهنجي گهر وارن جي. پوءِ اهڙي اقتدار لاءِ، انهن ايڏيون سازشون ڪيون ۽ پاڻ لاءِ ۽ پنهنجي گهر وارن لاءِ، اهڙي بي سود ۽ بي فيض اقتدار حاصل ڪرڻ لاءِ هنن ايڏا ڪَشالا ڪاٽيا؟ ڇا دنيا ۾ اهڙن لالچن، خود غرضن، غاصبن، منافقن وغيره جو ٻيو به ڪو مثال آهي؟

پر جنهن اندڙي تعصب جا ايڏا پردا چڙهيل هجن - يا - چڙهايا ويا هجن، اُتي انهن عقل وفهم جي دليلن جي گنجائش ڪٿي! اوهان سمجهائيو، ته دنيا جي ڪنهن مذهب ۽ قوم کي نه ڇڏيو، پر ڪنهن معمولي سياسي پارٽيءَ ۾ به، اهڙو اندير ڪٿي نظر نه ايندو، ته پنهنجي اسلاف ۽ پنهنجي پارٽيءَ جي باني رڪنن ۽ انهن جي جانثار ساٿين کي، اهڙي طرح لويو ۽ ذليل سمجهيو ۽ ڪيو ويو هجي! هرڪو سمجهدار ماڻهو، قوم ۽ طبقو

پنهنجي اسلاف جي قدرداني ڪرڻ، انهن جي ڪوتاهين کي به نظرانداز ڪرڻ ۽ انهن جي ڪنهن نه ڪنهن چڱي نموني تاويل پيش ڪرڻ جي ڪوشش ۾ مشغول نظر ايندو، پر شيعه مذهب جهڙو انڌير ڪٿي به، ڪڏهن به نظر نه آيو آهي ۽ نه ايندو.

ب. **سُنين سان ازلي عداوت** :- پنهنجي اسلاف -يا- وڌيڪ صحيح لفظن ۾ ائين چئجي ته اهلسنت والجماعت جي انهن جليل القدر، بي داغ اسلاف سان، ايڏي حد تائين بغض وعداوت جو فطري ۽ نفسياتي اثر اهو ٿي نڪرڻ گهرجي ۽ اهو ٿي اثر هميشه نمايان نظر ايندو رهيو آهي جو اصحاب ڪرام سان دلي عقيدت رکندڙ هرهڪ طبقي، خصوصًا اهلسنت والجماعت سان، شيعن کي هميشه دلي عداوت ۽ بغض رهيو آهي. سندن عام توڙي خاص محفلن ۾، وعظن تقريرن ۾، ڪتابن ۽ رسالن ۾، حتاڪ عام ڪچرين مُونبازُ لشڪرن جي سوٽيبازيءَ جي محفلن ۾ به، اهڙا نعرا گونجندا نظر ايندا آهن ته "علي جي منڪرن تي لعنت"، "اهلبيت جي منڪرن تي لعنت"، "عمر جي ساٿارين تي لعنت" وغيره وغيره (نعوذ بالله منها). ظاهر آهي ته انهن سڀني نعرن مان، سندن مُراد اهلسنت والجماعت مسلمان ٿي هوندا آهن. هنن جي محفلن ۾ الله جي حقيقي دشمنن، ان جي منڪرن دهرين، مشرڪن ۽ باطل پرستن جو اهڙو ڪو به ذڪر نه هوندو آهي. لهٰذا انهيءَ جو فطري نتيجو اهو ٿي آهي ۽ هئڻ به گهرجي، جو شيعن جو پهريون ۽ آخري ۽ اڪيلو مقصد اهو هوندو آهي، ته ڪنهن طرح اهلسنت والجماعت وارن کي نيست ونابود ڪيو وڃي، جيڪي سندن چوڻ موجب امامن ۽ اهلبيتن جا دشمن آهن (باقي بيا سڀ غيرمسلم طبقا جڻڪ انهن جا سچا حبدار ۽ پوئلڳ آهن، جن جي خلاف زبان کولڻ وڏو گناهه آهي) تاريخ شاهد آهي ته جتي به، جڏهن به، شيعن کي ڪو حڪومتي، يا گروهي. يا ڪو هلڪو ڦلڪو اقتدار به حاصل ٿيو، ته هنن انهيءَ اقتدار کي، سنين خلاف استعمال ڪيو ۽ اهڙي تعصب ۽ تشدد جا مظاهرا ڪيا، جن جو مثال غيرمسلمن هٿان به مشڪل نظر ايندو. هن جو تفصيل هن ڪتاب جي باب يارهن (١١) ۾ ذڪر ٿيل آهي. وڌيڪ هرڪو خود سوچي ۽ تاريخ پڙهي سگهي ٿو. اهابه شروع کان اڄ تائين جي، هڪ مُجمل تاريخي حقيقت آهي، جنهن جو انڪار ٿي نٿو سگهي، ته شيعن جي تبليغ ۽ سندن تبليغ واشاعت جو نشانو، سدائين مسلمانن جا غير شيعا رهيا آهن. ٻين مذهبن جي قلعي کولڻ ۽ انهن جي پوئلڳن ۾ پنهنجي مذهب جي اشاعت لاءِ، تقيه جي پردن ۾ به هنن ڪٿي به، ڪوڪم نه ڪيو آهي، حالانڪ ٻين سڀني مذهبن ۽ مسلڪن جو دستور اهو ٿي رهندو آيو آهي، ته هو، پنهنجي مذهب جي تبليغ واشاعت غيرن ۾ ڪندا آهن.

ت. **ڪوڙ ۽ فريب کي مذهبي رڪن بنائڻ** :- دنيا جي سڀني مذهبن، مسلڪن، انساني ۽ اخلاقي فلسفن ۾ ڪوڙ، فريب، مڪاري، دوکو، ۽ حق کي لڪائڻ، بلاڪنهن اختلاف جي مُريل تُعيل اهڙيون اخلاقي بُرايون آهن، جيڪي انتهائي قابل مذمت ۽ انسانيت جي آخري پستيءَ جي نشاندهي ڪيون آهن. ليڪن شيعيت دنيا جو اڪيلو مذهب آهي

جنهن ۾ اهي اخلاق سوز بُرايون ڪتمان ۽ تقيه جي نالي سان اهم مذهبي اصول ۽ رڪن بڻيل آهن، جن لاءِ سندن چوڻ مطابق نه، سندن امامن جون حديثون آهن ته "دين جي ڏهن (١٠) حصن مان نو (٩) حصا تقيه (ڪوڙ ڳالهائڻ) ۾ آهن" - "تقيه اسانجي ابن ڏاڏن جو دين آهي، جنهن تقيه نه ڪيو ته اهو بي دين آهي" - "اوهان شيعا اهڙي دين تي آهيو، جو جيڪو ان کي لڪائيندو (ڪتمان ڪندو) ته الله انکي عزت ڏيندو ۽ جيڪو انکي ظاهر ڪندو ته الله انکي ذليل ۽ خوار ڪندو" - "جيڪو شيعو اسانجي حديث ظاهر ڪندو ته خدا تعاليٰ انجو ايمان ئي کسي وٺندو" وغيره وغيره. هن باري ۾ وڌيڪ مستند تفصيل باب ڇوٿين ۾ بيان ڪيل آهن ۽ اُتي ڏسي سگهو ٿا ۽ ضرور ڏسندا.

ث. شيعن جي تبليغ جو نشانو غيرمسلم نه بلڪ سُني مسلمان آهن

:- هر مذهب جي تبليغ لاءِ، ان مذهب جي عقيدن، اصولن ۽ خوبين کي، دنياجي سامهون پيش ڪري، پوءِ، پنهنجي مذهب جي حقانيت قبول ڪرڻ لاءِ ٻين کي دعوت ڏني ويندي آهي. جنهن مذهب جي بنيادي ڪتابن، عقيدن ۽ اصولن کي، سواءِ مخصوص پنهنجن جي، باقي پنهنجن ۽ ٻين کان به مخفي رکڻ جي تاڪيدي تعليم هجي، ان مذهب ۾، اهڙيون خوبيون، عقيدا ۽ اصولَ ڪٿان آيا، جن کي دنياجي سامهون پيش ڪري، غيرن کي اهو مذهب سمجهايو وڃي، يا ان مذهب جي تبليغ غيرن ۾ ڪئي وڃي؟ نتيجي ۾ شروع کان، شيعه مذهب جي تبليغ جو نشانو غيرمسلم نه، بلڪ صرف سُني مسلمان ئي رهيا آهن ۽ رهندا اچن ٿا. سنين کان به شيعا پنهنجا اصل عقيدا ۽ بنيادي ڪتاب لڪائيندا آهن، ڇاڪاڻ ته انهن جي معلومات، هر غيرشيعه کي، شيعه مذهب کان متنفر ڪرڻ لاءِ ڪافي آهي. سني مسلمانن کي جيڪا اهلبيت رسول ﷺ سان سچي محبت آهي، شيعن انهيءَ جو هن طرح فائدو ورتو آهي، جو هو (شيعا)، "اهلبيت جي محبت" - يا- اهلبيت جي حبدارجي پرفريب نعري سان، پهريائين سُنين کي، پاڻ طرف ورجهو ڪندا آهن ۽ پوءِ رفته رفته، هنن کي پنهنجو بڻائي، صحابه ڪرام ۽ نبي اڪرم ﷺ جي ازواج مطهرات جي باري ۾ متنفر ڪرڻ جو سلسلو شروع ڪندا آهن. هن طريقي سان، شيعا، سُني مسلمانن کي شيعه بڻائڻ ۾ تمام گهڻو ڪامياب ويا آهن. نتيجو اسانجي سامهون آهي، ته شروع کان اسلام ۾ نعري اضافو، اسلام جي عقيدن، اصولن ۽ خوبين کي غيرمسلمن جي آڏو پيش ڪري غير مسلمانن کي مسلمان بڻائڻ سان وجود ۾ آيو آهي. برخلاف انهيءَ جي، شيعيت ۾ نعري اضافو سُني مسلمانن کي "اهلبيت جي محبت" جي پرفريب نعري سان ڦاسائي پوءِ هنن کي شيعو بڻايو ويو آهي يا سنين تي ڪنهن نه ڪنهن نموني سان، سياسي برتري حاصل ڪري، هنن کي تشدد ۽ تڪليفن جو نشانو بڻائي، شيعه ٿيڻ تي مجبور ڪيو ويو آهي يا هنن کي هجرت ڪرڻ تي مجبور ڪيو ويو آهي، جيئن اڄ ڪالهه ايران ۾ به خميني صاحب جي دور ۾ سنين سان ٿي رهيو آهي (پڙهو باب ٻارهون). هيءُ فرق به اهڙو آهي، جنهن ۾ شيعه مذهب، دنيا جي ٻين سڀني مذهبن کان نرالو ۽ الڳ نظر اچي ٿو!

ج- شهيدن تي ماتم

:- دنياجي هر هڪ مذهب، هر قوم ۽ قبيلي جو شروع کان، هر هنڌ

اهو دستور رهيو آهي، ته حق ۽ سچ جي بلنديءَ لاءِ ۽ پنهنجي ڀلائيءَ لاءِ، ڪنهن قومي ۽ اعليٰ مقصد خاطر، جان ڏيندڙ سورهين کي، هو پنهنجي لاءِ فخر جو نشان ۽ ذريعو سمجهندا آهن، انهن جي بهادريءَ ۽ دليريءَ جا داستان فخر سان پيش ڪندا آهن، انهيءَ لاءِ ته جيئن ٻيا به انهن جي بهادريءَ ۽ سورهيائيءَ مان سبق حاصل ڪن ۽ هو اهو خاص خيال رکندا آهن ته انهن سورهين، سورهين ۽ سورمن ۾ ڪو به روح رهاڙو نه ڪري. ماڻهون، ٻيرون ۽ زالون انهن سورمن لاءِ فخريه ايئن چوندا آهن ته اسانجي سچن سورهين جي قربانين تي روئڻ بدران انهن جي سونهري ڪارنامن ۽ قربانين جو شان نه گهٽايو وڃي وغيره وغيره. ليڪن شيعا ان معاملي ۾ به، سڄي دنيا کان نرالا آهن. اسلام ۽ حق جي سربلنديءَ لاءِ، سيدنا حضرت حسين رضه ۽ سندس اهلبيت ۽ سندس سائين جهڙي بي مثال قربانيون ڏنيون ۽ جنهن بهادريءَ، جرأت ۽ خوش دليءَ سان سڀ ڪجهه سٺو، اهو اسلامي تاريخ جو نه رڳو، پر انساني تاريخ جو به هڪ زرين باب آهي، ليڪن انهن جي ياد ۽ محبت جي نالي ۾ ڇا ڇا ۽ ڪهڙي نموني ڪيو وڃي ٿو، اهو اسانجي سامهون آهي. مسلسل ڏهه (١٠) ڏينهن آهه ۽ زاريءَ ۾ گذاريا وڃن ٿا، اهڙي طرح جو حرمن پاڪن جا نالا وٺي، انهن جي پارن اهڙن لفظن ۾ پاڙ، مرثيا ۽ ويڻ دهل، بيتون مشرنايون، انهن جي طرز ۽ تار ۾ وڄايون وڃن ٿيون، جنهن سان ايئن سمجهڻ لڳي ٿو، جو ڄڻڪ، بادل ناخواسته هرڪو دين جو مجاهد، بس هن وقت روئندو رڙندو، مجبورًا ٻين کي رخصت ڪري رهيو آهي (العياذ بالله). هاڻي هي صورتحال نه عاشوري جي ڏهن ڏينهن ۾، ريڊيو ۽ ٽي وي جي پروگرامن جو به حصو بڻجي پيو آهي. الله جي دين اسلام جي سچن سورمن جي اعليٰ شهادت جي، دنيا جي آڏو هيءَ واهه جي ياد آهي جنهن کي اسلام نه رڳو، پر دنيا جي ڪنهن به مذهب، قوم ۽ قبيلي اڄ تائين، پنهنجن لاءِ ڪڏهن به قابل تقليد بنجڻ نه ڏنو، بلڪ اهڙي حرڪت کي، انساني سالم فطرت، هميشه قابل نفرت سڏيو آهي ۽ حقيقت ۾ انساني فطرت انکي خود به نندي ٿي. اهو سڀ ڪجهه اهڙن لفظن ۾، اهڙن نمونن سان ڪيو ۽ ڪرايو وڃي ٿو، جو مونکي يقين آهي، ته ڪو به شيعو گهراڻو، پنهنجي گهر جي ڪنهن سورمي جو سوڳ به ان طرح ملهائڻ پسند نه ڪندو! وڌيڪ انهيءَ عقل ۾ هڪ ماتم مٿان ٻيو ڪهڙو ماتم ڪجي، جو انهن ماتم جي ڏينهن ۾ ڪيترائي نشانيتا ۽ انهن ۾ چوٽ پنجوٽ تعي رواجي ڏينهن کان اضافي ٿي وڃي ٿو ۽ ٻيون به ڪيتريون ئي غير معياري حرڪتون ٿين ٿيون، جن جو هيءُ قلم نه رڳو، پر ٻئي ڪنهن جو قلم به لکڻ جو متحمل نه آهي ۽ اهي ڳالهيون ۽ حرڪتون ڪنهن کان به ڳجهيون نه آهن!!

ح۔ سالم مزاج انسانن جي شيعه مذهب کان دوري ۔ شيعه مذهب جون اهي چند بيان ڪيل خصوصيتون ۾ اهڙيون آهن، جيڪي عام انساني دستور، سالم عقل و فهم جي دائري کان قطعي ٻاهر آهن ۽ مصنف جو اهو گهرو مشاهدو آهي، ته تقيه ۽ ڪتمان جي تيز هشيارن اندر لڪل شيعه مذهب جي تفصيلي تعليم ۽ عقيدن کان قطعي بي خبر هوندي به، اڪثر مسلمان، شيعه مذهب کان صرف انڪري بچيل آهن، جو سندن ذهن ۽ فهم ڪڏهن به اهي سڄيءَ دنيا کان نراليون ڳالهيون ۽ حرڪتون قبول نه ڪندو آهي. منهنجي ذاتي مشاهدي ۾ ڪيترائي اهڙا مسلمان آهن، جيڪي ويچارا، صرف نالي جا موروثي مسلمان آهن، ليڪن اسلامي تعليم جي ڄاڻ کان قطعي ڪورا هئا

۽ عملي طرح اسلام سان غير وابستگيءَ جي باوجود، هو، شيعه مذهب کي اختيار ڪرڻ لاءِ صرف ان ڪري تيار نه آهن، جو هن مذهب جا، سڄيءَ دنيا کان الڳ ۽ نرالا منطق، سندن فهم ۽ سمجھ کان ٻاهر آهن ۽ حقيقت ۾ اهڙائي آهي، ته ڪنهن سالم فطرت ۽ صحيح سمجھ رکڻ واري انسان لاءِ، اهو مذهب مڃڻ ناممڪن آهي. مون سان ان راءِ ۾ ڪوبه ماڻهو اختلاف ڪري سگهي ٿو، ليڪن منهنجي ايماندارانه راءِ اهائي آهي جيڪا منهنجي مشاهدي ۽ تجربي جي روشنيءَ ۾ روز بروز پختي ٿيندي وڃي ٿي، ته شروع کان وٺي اڄ تائين، شيعه مذهب کي انهن قومن ۽ فردن وڌيڪ قبول ڪيو آهي، جن جي مزاج ۾ نسلي ۽ قومي فخر، غرور يا تعصب جو عنصر زياده غالب رهيو آهي. چنانچه شروعاتي دور ۾ ئي ايران ۾ شيعه مذهب تيزيءَ سان پروان چڙهيو. ڇاڪاڻ ته اهل ايران خانداني بادشاهت جا معتقد هئا. صدين کان ايرانين ۾ قائم سلطنت ۽ دنيوي جاهه وجلال، انهيءَ قوم ۾ نسلي غرور ۽ ٻين قومن کان بالاتريءَ جو جيڪو پڪو ۽ پختو بنياد وجهي ڇڏيو هو، اسلام، ان کي مٽيءَ ۾ ملائي ڇڏيو، جيڪا ڳالهه ايرانين جي دلين ۾ اُڌما ڪائي رهي هئي. نتيجي ۾ ايرانين کي شيعه مذهب ۾ پنهنجي تسڪين نظر آئي (١) مٿان وري عربن جي بالادستيءَ جو خاتمو ۽ (٢) مذهب جي آڙ ۾ خانداني ۽ نسلي فخر ۽ غرور جي هڪ هٽيءَ جهڙي وري قائم ٿي وڃڻ جي پڪي اميد. (ڏسو مٿي). اوهان گهرائيءَ سان سوچيندا، ته ايران کانسواءِ ٻين ملڪن اندر به، اوهان کي اڪثر اهڙي ذهنيت رکندڙ قومن، قبيلن ۽ فردن ۾ شيعه مذهب، زياده پروان چڙهندو نظر ايندو. مثلاً سادات سڳورا، پير، مير، مرزا وغيره ۽ ٻيا اهڙا حڪمران ۽ خانداني ۽ نسلي جاه وجلال جا قائل طبقا، يا انهن جي زير ڪفالت يا زير اثر رهندڙ يا رهڻ لاءِ مجبور ڪيل يا سماجي طرح مغلوب ماڻهو.

٢. ڪجھ پنهنجي (مصنف جي) باري ۾

آئون هن ڪتاب جو مصنف، وچولي طبقي سان تعلق رکندڙ عام مسلمان آهيان، جنهن جو گهڻو وقت الله وارن ٻين غرض حقاني عالمن سان اٿڻ ويهڻ، ٻڌڻ ۽ ٻُڌڻ جي ذوق ۾ گذريو آهي. گهريلو ماحول ۽ پنهنجي مزاج سبب، شروع دور کان ئي، مٿي بيان ڪيل نڪتا، دل ۽ دماغ ۾ ڪجھ اهڙي طرح پختا ويٺل هئا جو شيعيت جي غير فطري ۽ باطل مذهب هجڻ جو عقيدو، منهنجيءَ دل جي يقين جو حصو بڻيل هو. عام طرح ايئن ٻُڌندو هوس، ته شيعه مذهب جو باني عبدالله بن سبا يهودي هو، هي قرآن بابت تحريف ۽ رد و بدل جو عقيدو رکن ٿا ۽ نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي لڄن (گهروارين) ۽ سندس سائين اصحابن سڳورن تي تبرا ڪن ٿا ۽ لعنتون وجهن ٿا (معاذ الله) ۽ هيءُ سڄو مذهب اصحابن سڳورن جي دشمني تي اڏيل آهي. شيعن جون محرم جي ماتم جون غير معياري ۽ غير فطري حرڪتون، جن کي شروع دنيا کان، سڄي دنيا ۾، ڪڏهن به ڪنهن به انساني فطرت، پاڻ لاءِ قبول نه ڪيو آهي، انهن بابت منهنجي دل ۾ هميشه نفرت رهي، نتيجي ۾ شيعه حضرات کان دل ڪٽي رهندي آئي، ۽ انهيءَ باري ۾ وڌيڪ دلچسپي وٺي، شيعن جي تفصيلي عقيدن، عبادتن وغيره کي سندن معتبر بنيادي ڪتابن مان پڙهي معلوم ڪجي، انجي مون ڪڏهن ضرورت به محسوس نه ڪئي.

علماءِ ڪرام ۽ اهل الله جي وعظ ۽ صحبتن مان اها ڳالهه پُختي نموني سان منهنجي ذهن نشين ٿيل هئي، ته اسلام لاءِ قاديانيت هڪ وڏو چيلينج پيدا ڪري ورتو آهي جنهن جي مقابلي لاءِ، سڄي پاڪ وهند اندر تقريبًا سڀ عالم سگورا ميدان ۾ نڪتل نظر آيا ۽ علماءِ ڪرام ۽ مسلمانن کي، هن پيچيده مسئلي کي حل ڪرائڻ ۾، وقت بوقت وڏيون وڏيون قربانيون پيش ڪرڻيون پيون.

الحمدلله ثم الحمدلله! آخر اهو سو (١٠٠) سالن جو پراڻو، اسلام اندر عظيم فتني جو مسئلو، جنهن کي فرنگي حڪومت جي پوري پُٺڀرائي حاصل هئي. علماءِ اهلسنت والجماعت جي مرضيءَ مطابق، سرڪاري سطح تي، مرحوم ڀُٽي صاحب جي وزيراعظم واري دورحڪومت ۾، قاديانين کي ڪافر مرتد، اسلام کان خارج جماعت قرار ڏيڻ جو فيصلو ڪيو ويو ۽ انهيءَ ڪانپوءِ، اڄ قادياني، نه صرف پاڪستان اندر، بلڪ پوريءَ مسلم دنيا اندر ڪافر مرتد ڄاتا ۽ مڃيا ويا آهن.

٣- شيعه مذهب بابت دل ڏهلائيندڙ معلومات

ان وچ ۾، لکنو (انڊيا) کان نڪرندڙ رسالي الفرقان ۾، ايراني انقلاب ۽ شيعيت بابت، ڪجهه اهڙا سلسليوار مضمون اچڻ لڳا، جن ذهن ۽ دل کي ڏاڍو جهنجهوڙي ورتو ۽ دل جو سُڪون ختم ٿي ويو. جلدئي، انهيءَ رسالي جي باني شيخ الحديث حضرت مولانا محمد منظور نعماني مدظله جو تازو لکيل ڪتاب ●"ايراني انقلاب" (ايرانى انقلاب - امام خمينى اور شيعيت) پهريون دفعو سنه ١٩٨٤ع ۾ شايع ٿي هٿن ۾ پهتو. مولانا نعماني صاحب جو رسالو، مضمون ۽ ڪتاب، مون لاءِ هميشه ڪافي موثر رهندا آيا آهن. سندن سالم مزاج، سنجيده ۽ بادليل طرز تحرير، دين جو درد ۽ دين جو گهرو فهم، پرهيزگاري، تقويٰ ۽ پُرخلوص ناصحانه لکڻي، مون لاءِ شروع کان قابل قدر رهندا آيا آهن. مولانا صاحب جن پنهنجي لکڻ ۾ ڏاڍا محتاط هوندا آهن، پر هن ڪتاب ۾، هن اسي (٨٠) سالن کان زياده عمر جي بزرگ جي تحرير ۾، ايڏو جوش، وَلوَلو، ديني غيرت ۽ ديني درد نظر آيو ۽ ان ۾ شيعه مذهب جي عقيدن، خود خميني صاحب جي تصنيف ڪيل ڪتابن مان سندس عقيدن ۽ سندس آندل "شيعه ايراني انقلاب" ڪانپوءِ سڄيءَ مسلم دنيا لاءِ، هن جي بُرن ارادن ۽ عزائم جي باري ۾، اهڙا حيرت انگيز انڪشافات نظر آيا، جو دل ڏهلجي ويئي ۽ اکيون ٿي شيعه مذهب جي باري ۾ چٽيون پٽيون بدل هيون، جن جون گهنڊيون، هن ڪتاب کولي وڌيون. طبيعت کي ڪنهن به طرح سُک نه پيو اچي. طبيعت ۾، جيئن ته، شروع کانوئي، احتياط زياده رهيو آهي، خاص ڪري جن معاملن ۾، بين جي باري ۾ ڪجهه چوڻ ـ يا ـ سوچڻو پوندو

● ڄاڻڻ ضروري :- هن ڪتاب جي اهميت ۽ مقبوليت جو اندازو انهيءَ حقيقت مان لڳايو وڃي ته هيءُ ڪتاب پاڪستان جي مختلف شهرن اندر تجارتي ڪتبخانن ۽ ديني اشاعتي ادارن صرف ڏهن مهينن جي مدت اندر به لک (٢,٠٠,٠٠٠) نسخا ڇپائي ورهائي ڇڏيا آهن. انجي انگريزي ۾ ترجمو شايع ٿيو آهي، عربي ايڊيشن مصر ۾ شايع ٿي رهيو آهي ۽ فارسي ۽ فرانسيسي زبان ۾ ان جا ترجمان شروع ڪيا ويا آهن. (بحواله الفرقان لکنو (انڊيا) جنوري ١٩٨٦ع صـ ٣٣)

ذالك فضل الله يوتيه من يشاء، والله ذوالفضل العظيم ٥

آهي، نه جيستائين ان باري ۾ ذاتي طرح گهري تحقيق نه ڪجي، تيستائين خاموش رهڻ وڌيڪ پسند ڪندو آهيان. انڪري هن دل ڏهلائيندڙ ڪتاب ۽ ان ۾ شيعن متعلق حيرت انگيز انڪشافن مُنڪ ڦتائي وڌو. دل ۾ شيعه مذهب جي تفصيلي مطالعي تحقيق ۽ سندن اصلي بنيادي ڪتابن کي، جن تي هن مذهب جي سڄي عمارت اَڏيل آهي، جُڏ ڄڻ جي اهڙي تحريڪ پيدا ٿي، جو سڄو وقت ذهن تي اهوئي معاملو سُوار رهيو. ڪتاب هٿ ڪندو، مطالعو ڪندو ويس ۽ ساڳئي وقت مختلف عالمن سڳورن ۽ لائبريرين کي به ڏسندو رهيس. ان وچ ۾ الفرقان رسالي ۾ شيعيت بابت وڌيڪ مضمون ۽ انڪشافات جو سلسلو جاري رهيو ۽ اهو سلسلو اڄا تائين جاري آهي. هن وقت الفرقان ۾ جنهن موضوع تي مواد اچي رهيو آهي، اهو آهي "يهوديت اور ايراني انقلاب"[١] (الفرقان اپريل ١٩٨٨ع. عڪس ٽائيٽل ص٣٤). حضرت مولانا عتيق الرحمان جو تهران ۾ ايراني انقلاب جي سالگره تي اکين ڏٺو مشاهدو ۽ انجو تفصيل به رسالي الفرقان ۾ شايع ٿيو، جيڪو بعد ۾ ڪتاب جي صورت ۾ ڪراچي ۾ به ڇپيو. حضرت مولانا سيد ابوالحسن ندوي مدظله جو ڪتاب "دو متضاد تصويرين" يعني اسلام ڇا آهي ۽ شيعيت ڇا آهي به شايع ٿي سامهون آيو. انهن تازن ڪتابن، رسالن ۽ منهنجي مطالعي ۽ تحقيق بعد شيعن جي اصل عقيدن ۽ خميني صاحب[٢] جي ايراني انقلاب ۽ ايران عراق جنگ جي ڳجهي ڪرڻ بابت، هن جا مسلم دنيا لاءِ ناپاڪ نوسيعي عزائم وغيره بابت، موتي جيڪي حيرت انگيز انڪشاف ٿيا، انهن جو نچوڙ هيٺ اينڊڙ ڏيلي عنوان نمبر ٤ "شيعن جي عقيدن جو اصلي روپ" ۾ عرض رکانٿو ٿو.

٤- شيعن جي عقيدن جو اصلي روپ

سڀ کان اهم انڪشاف اهو ٿيو، ته شيعيت بذات خود، پنهنجي مٿي هڪ الڳ مذهب آهي، جيڪو بنيادي عقيدن، ارڪان، عبادتن فقهي مسلڪ وغيره جي هرهڪ معاملي ۾ جزئيات تائين، قرآن وسنت (اسلام) جي خلاف، متوازي، هڪ الڳ تعليم رکي ٿو ۽ اسلام ۽ شيعيت پاڻ ۾ ڪڏهن به نٿا ملن. لهٰذا، اِها نهايت خطرناڪ ۽ عظيم غلطي آهي ۽ ٿيندي، بلڪ صحيح اِها آهي، ته اهو بيت مسلمانن کي ڏوکو ڏيڻ ٿيندو، جو ائين چئجي، ته شيعه مذهب جا پيرو اسلام جو ئي هڪ فرقو آهن. اسلام جي سڄي تعليم جو بنياد (١) حضور اقدسﷺ جي رسالت ۽ ختم نبوت ۽ (٢) مٿن نازل ٿيل ڪتاب قرآن پاڪ ۽ (٣) حضورﷺ جن جي سنت ۽ حديثون آهن. شيعا انهن ٽنهي معاملن ۾، هن طرح قطعي الڳ مسلڪ ۽ عقيدا رکن ٿا:-

---

[١] تمام ضروري آهي ته هن موضوع کان هر مسلمان، خاص طرح علماءِ ڪرام جو واقف هجڻ تي زور ڏيڻ لاءِ ٿورڪي ڪجهه به لکڻو ڪونهي. حقيقت اِها آهي، ته اسانجي علماءِ ڪرام کي انهيءَ تحقيقي ميدان ۾ ڪيترو ڪم ڪرڻو هو، ڪيترو ڪم ڪيو آهي ۽ باقي ڪيترو ڪم رهي ٿو جنهن ۾ هو رُڌل آهن اِهو انهن جو مسئلو آهي. بيشڪ! اسانجا هندستاني علماءِ ڪرام انهيءَ باري ۾ گهڻو ڪجهه ڪندا نظر اچن ٿا ۽ انهن تي اِنهيءَ باري ۾ ڪا به بندش ڪانهي. ڪاش! اسانجا پاڪستاني علماءِ ڪرام انهن هندستاني علماءِ ڪرام کان سبق حاصل ڪن!!

[٢] خميني صاحب جي "ايراني انقلاب جي حقيقت" ۽ سندس، اسلام ۽ مسلم دنيا لاءِ ناپاڪ عزائم ۽ ارادن جا دل ڏهلائيندڙ احوال هن ڪتاب جي باب ٻارهين (١١) ۾ پڙهندا.

(١) — قرآن بابت تحريف جو عقيدو: — قرآن ڪريم جي باري ۾، شيعه اثنا عشريه جو عقيدو، جيڪو سندن پهرئين بنيادي ڪتاب "ڪافي ڪليني" ڪانوڻي اڄ جي سندن "حاضر امام خميني" جي ڪتابن تائين، هر هڪ هنڌ ڏٺو ملي ٿو ۽ سندن تفسيرن وغيره ۾ به، عَلَى الاعلان بيان ٿيل آهي، اهو هيءُ آهي ته، حضورﷺ جن جي برقعي مَتاڻ شرط، سندن سائين، پنهنجن ناپاڪ ارادن جي پوراڻي لاءِ، حضرت علي رض جي حقن ڦباڻ لاءِ، پنهنجي مرضيءَ موجب قرآن ۾ بيشمار تحريفون ۽ تبديليون ڪيون ۽ هيءُ قرآن، اُهو اصل قرآن ڪونهي، جيڪو حضور اقدسﷺ تي نازل ٿيو هو. اُهو قرآن صرف حضرت علي رض ئي جمع ڪيو هو ۽ جن وقت اُهو، امام الزمان (امام العصر- امام غائب مهدي) وٽ آهي، جيڪو ٢٦٠ هجريءَ کان غائب پر زنده آهي ۽ جڏهن هو ظاهر ٿيندو، تڏهن اصل قرآن ڪڍي ظاهر ڪندو. موجوده قرآن[1] مان، آل محمد جي حقن جي باري ۾، حضرت علي رض جي پهرئين خليفي بڻجڻ (خليفه بلا فصل) جي باري ۾ ۽ پڻ حضرت علي رض ۽ انجي اولاد ۾ امامت جي باري ۾ امامن جي نالن سميت، جيڪي ڪجهه نازل ٿيو هو، اهو سڀ ڪجهه ڪڍيو ويو آهي ۽ بيشمار آيتون تحريف ۽ تبديل ڪري هن قرآن ۾ لکيون ۽ داخل ڪيون ويون آهن.
(تفصيل لاءِ ڏسو باب ٻيو ص٦٢)

(٢) — حديث و سنت کي رد ڪرڻ: — حضور اقدسﷺ جي حديث و سنت، قرآن پاڪ جي تفسير ۽ تشريح آهن. حديث مان مراد نبي اڪرمﷺ جن جا ارشادات آهن ۽ سنت مان مراد سندن عَمَل ۽ جيڪي عَمَلَ پاڻ سڳورن، صحابه رض کان ڪرايا، انهن جي عملي صورت کي سڏجي ٿو. انهن ٻنهين، حديث وسنت جا پهريان پهچائيندڙ راوي به، قرآن ڪريم جي پهچائڻ وانگر، حضور اقدسﷺ جا اصحاب سڳورا ئي ٿي سگهيا ٿي ۽ اهيئي آهن. حديث وسنت جي روشنيءَ ۾، نه صرف قرآن جي صحيح منشا، معنیٰ ۽ مفهوم مُتعين ٿئي ٿو، بلڪ مذهب اسلام جا هزارين اهڙا جزئياتي مسئلا آهن، جن جو تفصيل نبيﷺ جي حديث سنت مان ئي ملي ٿو. هن باري ۾ به، شيعن جي راه، اسلام کان بلڪل جدا ۽ الڳ آهي. شيعا، تقيه ڪري، حديث وسنت جو نالو ته وٺندا آهن، پر درحقيقت، حديث ۽ سنت مان سندن اصل مراد، نبي اڪرمﷺ جن جا ارشادات واعمال نه آهن، جن جا پهريان رسائيندڙ راوي، حضورﷺ جن جا اصحاب سڳورا ئي ٿي سگهيا ٿي ۽ اهي ئي آهن، جيڪي پوريءَ سَنَدَ ۽ سلسلي سان، حديثن جي مشهور معتبر ڪتابن ۾ جمع ٿيل آهن، بلڪ شيعن وٽ جاڪلا ته، سڀ ئي اصحابي رض، سواءِ ٣-٤ جي، باقي سڀ ناقابل اعتبار، غاصب، منافق، لالچي، خود غرض، مرتد ڪافر هئا (نعوذ بالله)، جن قرآن کي ئي ڦيرائي ڇڏيو، ته حديثن تي ڪهڙو اعتبار! پوءِ شيعن وٽ، پنهنجا مرتب ڪيل حديثن جا ٻيا الڳ ڪتاب آهن، جن جي آخري سَنَدَ حضورﷺ جن جي ذات گرامي نه، بلڪ شيعن جا امام آهن ۽ حديث وسنت مان هنن جي مراد اهيئي روايتون آهن، جيڪي امامن جي نالن سان انهن ڪتابن ۾ لکيل آهن. هتي مناسب لڳي ٿو، ته اسلام اندر نبي

---

[1] تمام ضروري:- "خليفه بلا فصل" جا الفاظ شيعن جي اذان، اقامت ۽ خود ڪلمه ۾ موجود آهن، جن مان به، قرآن ۾ تحريف بابت، شيعن جي عقيدي جي نشاندهي ٿئي ٿي.

اکرمؐ جي حديث جي مشهور ۽ معتبر ڪتابن سان، جن کي "صحاح سته" سڏجي ٿو، شيعن جي حديث جي معتبر ڪتابن سان، جن کي هو "اصول اربع" چوندا آهن، ڀيٽ آڻجي، ته اصل حقيقت پوري طرح واضح ٿي سگهي:-

اسلام اندر نبي اڪرمؐ جي حديث جا مشهور ڪتاب (صحاح سته)	شيعه مذهب اندر امامن طرف منسوب ڪيل روايتن جا مشهور ڪتاب (اصول اربع)
(i) ● موطا امام مالڪ - از امام مالڪ بن انس ولادت سنه ۹۵ هجري وفات سنه ۱۷۹ هجري	(i) الجامع الڪافي - از ابي جعفر محمد بن يعقوب ڪليني رازي - وفات سنه ۳۲۸ هجري تازو سنه ۱۳۹۱ هجري ۾ به ايران ۾ اٺن (۸) جلدن ۾ ڇپيو آهي
(ii) صحيح بخاري - از امام ابو عبدالله محمد بن اسماعيل بخاري، ولادت سنه ۱۹۴ھ وفات سنه ۲۵۶ هجري	(ii) من لا يحضره الفقيه - از محمد بن علي ابن بابويه قمي - وفات سنه ۳۸۱ هجري تازو سنه ۱۳۹۰ھ ۾ به ايران ۾ چئن (۴) جلدن ۾ ڇپيو آهي
(iii) صحيح مسلم - از حافظ مسلم بن الحجاج القشيري ولادت سنه ۲۰۴ھ وفات سنه ۲۶۱ هجري	(iii) استبصار - از ابي جعفر محمد بن حسن طوسي - وفات ۴۶۰ هجري تازو سنه ۱۳۹۰ھ ۾ به ايران ۾ چئن (۴) جلدن ۾ ڇپيو آهي
(iv) جامع ترمذي - از حافظ ابو عيسيٰ محمد بن موسيٰ ولادت سنه ۲۰۹ھ وفات سنه ۲۷۹ هجري	(iv) تهذيب الاحڪام - از ابي جعفر محمد بن حسن طوسي - وفات سنه ۴۶۰ هجري تازو سنه ۱۳۹۰ هجري ۾ به ايران ۾ ڏهن (۱۰) جلدن ۾ ڇپيو آهي.
(v) سنن ابو داؤد - از ابو داؤد سليمان بن الاشعث ولادت سنه ۲۰۲ھ وفات سنه ۲۷۵ هجري	
(vi) سنن نسائي - از ابو عبدالرحمٰن بن شعيب ولادت سنه ۲۱۴ھ وفات سنه ۳۰۳ هجري	
(vii) سنن ابن ماجه - از ابو عبدالله محمد بن يزيد ولادت سنه ۲۰۹ھ وفات سنه ۲۷۳ هجري	

(عڪس ص ۴۲۵ - الف ڪان ث)

شيعن بابت قرآن ۾ تحريف ۽ تبديل جي عقيدي جي ڳالهه، ته عوام ۾ به مشهور آهي، پر هنن، نبي اڪرمؐ جي حديث کي به رد ڪيو آهي، انهيءَ حقيقت کان ته، اسانجا اڪثر علماءِ به اڻ ڄاڻ آهن ۽ مون ئي به امر انڪشاف تڏهن ٿيو، جڏهن مون هنن جا اصل بنيادي ڪتاب ڏٺا آهن، جن جي مون اها مختصر ڀيٽ اوهانجي آڏو آندي آهي.

(۳) ختم نبوت جي انڪار جي قطعي صورت :-

پهريائين بيان ڪيل حقيقتن کي سامهون رکي، پوءِ شيعيت تي سوچجي ٿو، ته انهن ختم نبوت جو معاملو هن طرح آهي ته ① قرآن شريف، شيعن وٽ تحريف ۽ تبديل ٿيل آهي. ② حضور اقدس ﷺ جي حديث کي هو رد ڪن ٿا ۽ هنن وٽ، بلڪل الڳ، امامن جي

● "صحاح سته" ۾ ڇهه ڪتاب نمبر (ii) کان (vii) تائين ليکيا آهن. مون هتي "موطا امام مالڪ" کي به لکيو آهي، ڇاڪاڻ ته، اسانجي ڪن جيد حقاني عالمن انهيءَ ڪتاب جي سڀني حديثن کي صحيح چيو آهي ۽ اهو حديث جي سڀني ڪتابن ۾ ٻئي نمبر به آهي.

نالن سان هزارين متوازي روايتون آهن جيڪي قرآن جي واضح تعليم ۽ نبي اڪرمؐ جي متواتر حديثن جو ضد ۽ ٽڪراءُ آهن ۽ شيعه مذهب جي سڄي عمارت انهن روايتن جي اصلي عملي شڪل آهي. ③ هنن جي عقيدي موجب حضور اقدسؐ جا سمورا صحابهؓ جن جو تعداد سوا لک (١٢٥،٠٠٠) جي لڳ ڀڳ آهي، انهن مان حضرت علي ؓ، حضرات حسنين ۽ ٻين ٽن چئن ڄڻن کانسواءِ باقي سڀ جا سڀ، نبي اڪرمؐ جي وفات کانپوءِ فورًا، مرتد ڪافر بڻجي ويا (نعوذ بالله من شر ذالڪ) ٻين لفظن ۾، شيعن، حضور اقدسؐ جي ٽيويهن (٢٣) سالن واري نبوت واري سڄي زندگيءَ جي سرمايه کي بيڪار بڻايو آهي، جنهن جي ٻي معنىٰ اها سمجهڻ گهرجي، ته هنن، نبي اڪرمؐ جي آخري نبي بڻجي مبعوث ٿيڻ کي ٻئي بي فائدو ۽ بي فيض چيو آهي (العياذ بالله) پوءِ جتي، نبي اڪرمؐ جن جي آخري نبي (خاتم النبيين) بڻجي مبعوث ٿيڻ جو تصور ئي بي فائدو بڻجي وڃي، انهيءَ مذهب ۾ ختم نبوت جو حقيقي تصور به (عقيدو ته وڏي ڳالهه آهي) ڪٿان ايندو؟

حقيقت اها آهي ته شيعه مذهب ۾، امامت جي نالي ۾ نبوت کان به افضل، اُتم ۽ اعلىٰ منصب ايجاد ڪيو ويو آهي، جنهن جي موجودگي ۾ حضور اقدسؐ جي ختم نبوت جو عقيدو اهڙي طرح گم ٿي وڃي ٿو جو انجو خالي تصور به ڳولڻ سان نٿو لڀي (هن باري ۾ اوهانکي مزيد تفصيلات هن ڪتاب ۾ جابجا ملندا، خاص طرح باب ٻيو- پنجون، ڇهون ۽ ستون ضرور ڏسو)

٥- شيعن جي انهن عقيدن مان هرهڪ جو صريحًا ڪفر هجڻ

هرهڪ کي معلوم آهي، ته سڄيءَ دنيا جي عالمن سڳورن جي اها متفق عليه فتوىٰ آهي، ته قادياني مسلمان نه آهن ڇاڪاڻ ته اهي، اسلام جي هڪ اهم بنيادي عقيدي ختم نبوت جا منڪر آهن ۽ حضور اقدسؐ کانپوءِ به هو، غلام احمد قاديانيءَ کي نبي ڪري مڃين ٿا ۽ مٿس وحي نازل ٿيڻ جا قائل آهن. پوءِ ظاهر آهي ته جيتي ① قرآن جي تحريف جو عقيدو هجي ② امامت جي نالي ۾ نبوت هجي ③ حضور اقدس صلى الله عليه وسلم جي حديثن کي رد ڪيو ويو هجي، ته پوءِ انهن ماڻهن کي اسلام جو- يا- مسلمانن جو هڪُ فرقو چوڻ -يا- انهن جو پاڻ کي مسلمانن جو ئي هڪڙو فرقو چوارائڻ، ڪهڙي حساب سان درست ٿيندو؟ هيءُ هڪُ، اهڙو سادو ۽ آسان سوال آهي جو ڪنهن عام مسلمان کي به، انجي جواب ڏيڻ ۾ ڪا دير نه لڳندي، بشرطيڪ هن کي، مذڪوره حقيقتن جو صحيح علم هجي- يا- هن کي صحيح حقيقتن کان آگاهه ڪيو وڃي. چنانچه، شيعن جي معاملي ۾ اهائي حقيقت ثابت آهي، ته شروع دور کانوٺي، اسان جي سڄيءَ مسلم دنيا جي بزرگ جيد عالمن، هنن جي لاءِ اسلام کان خارج هجڻ جون فتوائون ڏنيون آهن. (ڏسو باب ٻارهون). اهي مذڪوره ٽي (١) (٢) ۽ (٣) ڳالهيون جيڪي "شيعن جي عقيدن جو اصل روپ" اندر بيان ٿي چڪيون، انهن کانسواءِ، علماءِ اهلسنت جي انهيءَ ڳالهه تي به متفق ڪفر جي فتوىٰ نظر اچي ٿي، ته نبي اڪرمؐ جي صحابه کي ڪافر مرتد چوڻ وارو ڪافر آهي، ڇاڪاڻ ته انهن کي قرآن پاڪ، واضح لفظن ۾ بيشمار جاين تي واکاڻيو آهي ۽ انهن لاءِ، نبي اڪرمؐ جي صحيح حديثن ۾ به، واضح الفاظن ۾ سندن نالن سان به ڪيترين ئي بشارتون

موجود آهن. پوءِ انهن قدسي شخصيتن لاءِ بدڪلامي ڪرڻ سان قرآن جي بيشمار آيتن ۽ نبي اڪرمؐ جي حديثن جو انڪار لازمي ٿي پوندو ۽ اها ڳالهه صريحًا ڪفر آهي. (ڏسو باب ٻارهون)

٦- اسانجي عالمن سڳورن جي حيرت انگيز لاعلمي

انهيءَ سڀ ڪجهه معلوم ڪرڻ ۽ "شيعه مذهب جي اصلي روپ" کان واقف ٿيڻ کان پوءِ، فطري طرح، مونکي، اها جُستجو رهي ته هن ايڏي عظيم فتني جي باري ۾، اسانجي عالمن ڇاڪيو آهي ۽ هو ڇا ڪري رهيا آهن، ڇا ڪيو آهي ۽ ڇا ڪري رهيا آهن؟ ليڪن منهنجي حيرت جي ڪا انتها نه رهي، جڏهن ڏٺم، ته سواءِ ٢ ڳرين تي ڳڻڻ جيترن عالمن جي، جيڪي شيعه مذهب جي اصلي روپ ۽ حقيقت کان سُنّيءَ حد تائين واقف آهن ۽ ان باري ۾ بيشڪ وعظن ۽ تقريرن ذريعي، پنهنجون سموريون قوتون صرف ڪري رهيا آهن، باقي ٻيا سڀ عالم ان باري ۾ قطعي لاعلم ۽ خاموش بنيل آهن. اڪثر عالمن کي، شيعه مذهب جي اصل حقيقت، انهن جي عقيدن، علمي ماخذ، فقه، شيعه مذهب جي تاريخ وغيره جي باري ۾ مشڪل سان ايتري معلومات آهي، جيتري هڪ عام وچولي مسلمان کي هوندي آهي. مدرسن ۾ به، منطق ۽ فلسفي جي تعليم جو نه وڏو اعليٰ کان اعليٰ انتظام ڪيل آهي. قاديانيت جي فتني کي مُنهن ڏيڻ لاءِ (اهو به ڪجهه حد تائين) ختم نبوت جي عقيدي جي تعليم جو انتظام نه آهي، ليڪن شيعيت جي هيڏي ساري فتني کي سمجهڻ، مسلم دنيا لاءِ خميني صاحب جي تباهڪن توسيعي عزائم کان واقفيت رکڻ، خود پاڪستان اندر، اندروني ۽ بيروني دباءَ سان، شيعيت جي ڪهڙي طرح چار وڃائي پيئي وڃي ۽ انهه" ريڊيو ۽ ٽي وي انتظاميه" ڪهڙو ڪردار ادا ڪري رهيا آهن (هن لاءِ ضروري نه آهي، ته خود کي ٽي وي ڏسڻ جو پابند بڻايو وڃي)، اخبارن ۽ رسالن ۾ ڇاڇا اچي رهيو آهي، شيعن جا ڪهڙا ڪهڙا ڪتاب، رسالا، بليٽن، اشتهار شايع ٿي، مسلمانن جي گهرن ۾ مفت، سواءِ ائڊريس ڏيڻ جي پهچايا وڃن ٿا ۽ انهن ۾ ڇاڇا لکيو وڃي ٿو، اِها سڀ معلومات رکڻ غيرضروري سمجهي وئي آهي. اڪثر مدرسن جي لئبررين ۾ شيعن جا بنيادي ضخيم ڪتاب نه ڇڏيو، پر سُني جيد عالمن جا پراڻا مشهور ڪتاب "تحفه اثنا عشريه" (فارسي ۽ انجو اردو ترجمو) از حضرت شاه عبدالعزيز محدث دهلويؒ، "آيات بينات" از نواب سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي، "نصيحت شيعه" از حضرت مولانا محمد احتشام الدين صاحب مراد آبادي، "تحفة الوهاب" از حضرت مولانا عبدالوهاب ڳلال (سنڌي ۾) ۽ شيعه حضرات سے ايک سو (١٠٠) سوالات (اردو ۽ سنڌي ۾) وغيره به موجود نه آهن، جتي آهن، نه اُتي به، اهي صرف لئبررين جي زينت بڻائي رکيا ويا آهن، ڪنهن کي ضرورت پيئي آهي جو انهن کي کولي پڙهي ته انهن ۾ شيعيت بابت ڇا لکيل آهي؟ (انا لله وانا اليه راجعون) نتيجو ظاهر آهي، ته اسان جا اڪثر عالم سڳورا، بلڪ ايئن چئجي، ته سواءِ چند عالمن جي، جيڪي سارو وقت انهيءَ عظيم فتني جي بيخ ڪني ۾ مصروف آهن، ٻيا سڀ عالم، هڪ عام وچولي مسلمان جيترو ئي شيعيت جي باري ۾ علم رکن ٿا ۽ بس! پوءِ چند عالم سڳورا ۽ اهي به بي سروسامان، هن عظيم ترين فتني جو ههڙين حالتن ۾ ڪيئن مقابلو ڪري سگهن ٿا ۽ هن کان ڇا ٿي سگهندو، جڏهن ته انهن چند عالمن کي، باقي سڀني سُني

عالمن جي اخلاقي پستيءَ جي ڪري عالم، دنيوي لالچ ۾ اچي شيعن جي مجلسن ۾ وڃي ۽ ريڊيو ٽي وي تي شيعن جي پروگرامن ۾ ملي، شيعيت جي فروغ ۾ نمايان ڪردار ادا ڪري اسلام لاءِ هاڃيڪار بڻجي رهيا آهن!

هتي آئون اها ڳالهه به واضح ڪرڻ ضروري سمجهان ٿو ته جيتري تائين منهنجي تحقيق ۽ مطالعي جو تعلق آهي، ته شروع ڪان وٺي اڄ تائين، اسلام جي نالي ۾ اسلام ۽ مسلمانن خلاف سازش تحت، اهڙا صرف ٻه مذهب (١) شيعيت (٢) قاديانيت وجود ۾ آيا آهن، جن جي هر ڳالهه اسلام (قرآن وسنت ۽ ختم نبوت) جي هر ڳالهه سان تحريري طور ٽڪرائيندڙ آهي ۽ اهي ٻئي مذهب اسلام خلاف مڪمل طرح ڪتابي صورت ۾ قلمبند ٿيل آهن ۽ انهن ٻنهي مذهبن ۾ به شيعيت کي اوليت حاصل آهي جنهن جا هيٺيان ٻه سبب آهن:-

(١) اسلام اندر شيعيت جو فتنو، ٻين سڀني فتنن کان اڳ ۽ پهريون، پهرين صدي هجريءَ جي پيداوار آهي. هن مذهب جي پيروڪارن حڪومتن ۾ رهيون آهن، لهذا هن مذهب جي پيروڪارن، اسلام خلاف هر ڳالهه ايجاد ڪرڻ ۽ تصنيف ڪرڻ ۾ حد کان زياده سهولتون ۽ مراعات ميسر رهيا آهن ۽ رهندا اچن.

(٢) اسلام جي نالي ۾ دنيا اندر شيعه مذهب، پهريون مذهب آهي، جنهن جي تصنيف ڪندڙن، دنيا آڏو، قرآن کي محرف چوڻ ۽ ثابت ڪرڻ لاءِ خود قرآن ۾ تحريفون ڪيون آهن ۽ هن جو اول درجي وارو پهريون معتبر ترين ڪتاب "ڪافي ڪليني" (جنهن جي مصنف سنه ٣٢٨ هجريءَ ۾ وفات ڪئي)، ان ۾ امامت جو عقيدو خود قرآن جي تحريف سان ثابت ڪيل آهي. (العياذ بالله).

٧- منهنجي مايوسي جي انتها

ظاهر آهي ته "شيعيت جي اصلي روپ" کان پوري طرح واقف ٿيڻ بعد، ان باري ۾ عام عالمن جي ايڏي لاعلمي، منهنجي لاءِ نهايت حيرت جو سبب بڻي ۽ مونکي سخت مايوسي به ٿي. مونکي اتي اهو پورو احساس ٿيو ته شيعه مذهب جي چالاڪ باڻين، ڪتمان ۽ تقيه ۾، جو دين جا نو (٩) حصا ٻڌائي، انجو ايڏو تاڪيد ڪيو آهي، ته اها واقعي، اسلام خلاف هڪ نهايت گهري سازش هئي. هيترن سارين صديون (تقريبًا تيرهن سؤ سال)، هن ڪيڏي نه هوشياريءَ کان ڪم ورتو آهي ۽ پنهنجي مذهب جي اصل حقيقت ۽ ڪتابن کي ٻين مذهبن کان، ڪيڏي نه ڪاميابي سان لڪائي رکيو آهي ۽ انهيءَ ۾ ڪيڏا نه ڪامياب ويا آهن! واضح رهي ته اصل کان سوچيل سمجهيل اسڪيم تحت، شيعا، پنهنجا بنيادي ڪتاب عام وڪرو نه ڪندا آهن، پر صرف پنهنجي طبقي ۾ انهن جي اشاعت ڪندا آهن ۽ انهن ۾ به چونڊ صرف اهڙن شيعن کي، جن جي سمجهه ۽ ديني پختگيءَ تي ڪين اعتماد هوندو آهي. عام شيعا به، سندن ڪتمان ۽ تقيه جو شڪار بڻيل هوندا آهن ۽ هن وقت هر محفل ۾ حاضرين جو اندازو لڳائي ان سارو گفتگو ڪئي ويندي آهي.

بهرحال، اهي سڀ ڳالهيون ۽ دليل به، اسان جي عالم طبقي جي ايڏي خطرناڪ لاعلمي لاءِ ڪو جواز نٿا بڻجي سگهن. ڳولهيندڙن کي ڇا نه لڀي سگهي ٿو؟ آخر جستجو

۽ جفاڪشي ڪانپوءِ مونکي به نه ڪافي ڪتاب مليو ويا ۽ ڪن عالمن وٽ مون ڪافي، بلڪ ڪافي ڪان به زياده ذخيرو ڏٺو، جن وٽان مون خود گهڻو مواد حاصل ڪيو آهي. بهرحال، عام علماء کان جڏهن مايوس ٿيس، ته پوءِ انهن چند بزرگ عالمن ڏانهن رخ رکيم جن جي بزرگي ۽ دين لاءِ دردُ ۽ جذبو مجيل حقيقت آهي ۽ سندن زندگين جو اڪثر حصو وقت جي اهم اسلام دشمن فتنن، جهڙوڪ قاديانيت، فتنه انڪار حديث وغيره خلاف لڙڻ ۾ گذري رهيو آهي، ۽ ان باري ۾ ڪوبه خوف، يا لالچ سندن ايماني استقامت، جرأت ۽ ديني درد ۾ ڪابه ڪمي نه آڻي سگهي آهي. انهن مان ڪن ڏانهن تفصيلي خط لکي، کين اپيل ڪيم ته هيءَ فتنو به، سندن توجه جو هنوقت سخت مستحق آهي، جنهن ۾ تازي ايراني انقلاب جي قيادت، مرڪزي حيثيت سان، سڄيءَ مسلم دنيا لاءِ، قرآن وسنت تي مبني اسلام لاءِ خطرو پيدا ڪيو آهي وغيره. ليڪن منهنجيءَ حيرت ۽ مايوسيءَ جي ڪا انتها نه رهي، جڏهن انهن مان اڪثر صاحبن نه جواب ڏيڻ ئي شايد مناسب نه ڄاتو، پر منهنجي هڪ بيحد قابل احترام بزرگ منهنجي ئي نيازنامه جي پٺ تي جواب ۾ هي لکي موڪليو ته:-

"شيعه سني اختلاف تمام پراڻو آهي، ان تي ڪافي ڪتاب پڻ لکيل آهن. توهري توجه سان ڏسجي ٿو، ته معلوم ٿو ٿئي، ته اهو سارو فريضه حڪومت انجام ڏنو آهي."

انطرح، سڀني طرفان مايوسي نصيب ٿيڻ بعد، مون لاءِ صرف ٻه رستا وڃي رهيا. يا نه "انالله" پڙهي، حالتن سان ناهه ڪري، مٺن راضي ٿي ويهي رهان، نه مون حق الوسيع تبليغ جو حق ادا ڪيو، هاڻي جن جو ڪم، اهي ڄاڻن. يا نه، پهچ سارو ڪجهه ڪريان! "شيعه مذهب جي اصلي روپ" کان، جيڪا قطعي ۽ يقيني واقفيت ٿي، تنهن دل ۾ جيڪا تڙپ پيدا ڪئي، ۽ انهيءَ عظيم فتني ۾، اسلام جي تباهي ۽ عالم اسلام جي مسلمانن خلاف، نئين سر، جيڪي تياريون نظر آيون، انهن کي چڱي طرح ڄاڻندي به، ماٺ ڪري ويهڻ منهنجي لاءِ، ديني غيرت ۽ مزاج جي خلاف هو، لهٰذا، عزم ڪيم ته الله رب العزت، قادر و قدير جو برڪت ڀريو نالو وٺي، ڪانئس توفيق ڳني، ان ڪم جو آغاز ڪجي!

٨ - ڪم جو آغاز ۽ مشڪلاتون

موضوع جي نوعيت گهڻي تحقيق طلب هئي، جنهن لاءِ ان مذهب جا اصل بنيادي ڪتاب هٿ ڪري مطالعو ڪرڻا هئا. سڄي دنيا اندر، شيعه مذهب، شايد اڪيلو، پهريون ۽ پويون مذهب آهي جيڪو ڪتابي (تحريري) مذهب هجڻ جي باوجود، انجا سڀ بنيادي ڪتاب، ڪتمان ۽ تقيه جي تاڪيدي تعليم سبب، نه صرف غيرشيعن، بلڪ رنگروٽ شيعن کان به دور رکيا ويا آهن. پوءِ اهڙين حالتن ۾ هن مذهب جا اصل ڪتاب هٿ ڪرڻ ۽ تحقيق ڪرڻ ڪيڏو مشڪل ڪم هو، انجو اندازو انهيءَ ماڻهو کي هوندو جنهن ان لاءِ ڪشالا ڪڍيا هوندا.

شروع ۾، ذهن ۾ صرف اهو خاڪو هو ته ڪتاب کي صرف بنيادي عقيدن، جهڙوڪ شيعن جو قرآن جي باري ۾ تحريف جو عقيدو. اسلام ۽ شيعيت جي ايمانيات ۽ ارڪانن جي پيٽ ۾ شيعن جو امامت جو عقيدو. شيعن جو ڪتمان ۽ تقيه بابت عقيدو. امام زمان جي

پيدائش ۽ انجي غائب ٿيڻ جو طلسماتي داستان ۽ "رجعت" جي عقيدي تائين محدود رهندس، ليڪن ڪم ملندي، ڪجهه ٻيا موضوع به انتهائي اهم ۽ ضروري نظر آيا، جن کي به ڪتاب ۾ آڻو پيو.

پڙهندڙن جي لاءِ، موجود ڪيل مواد کي، نهايت معتبر ۽ يقيني بڻائڻ لاءِ، شروع کان اهو ارادو هو، ته شيعن جي اصل ڪتابن جا مڪمل حوالا ۽ انهن جا عڪس پيش ڪجن. هن معاملي ۾ اها ڳالهه نظر آئي، ته شيعن جي سوچيل سمجهيل اسڪيم، تقيه ۽ ڪتمان جي هٿيارن جي نهايت سخت پابندي سبب، عملي صورتحال اها آهي، جو هڪ غيرشيعي ماڻهوءَ لاءِ، هنن جا ڪتاب هٿ ڪرڻ، نهايت مشڪل ڪم آهي. مونکي شيعن جي ڪتابن "ڪافي ڪليني" کانولي اڄ تائين جي تازي ڇپيل اردوءَ ۾ تفسير مقبول (ترجمي حاشي ۽ ضميمي سميت) ۽ امام خميني صاحب جي عربي ۽ فارسي ڪتابن مان، ڪيترن جي ته شروع ۾ ئي ضرورت محسوس ٿي. هتي حالت اها آهي، ته ٻارن پاڻ لکائڻ لاءِ، ايڏا باضابطه پختا انتظام ڪيا آهن، جو امام خميني جا تازا لکيل ڪتاب "ڪشف الاسرار" ۽ "الحڪومة الاسلاميه"، جيڪي بار بار ڇپيا آهن ۽ هتي مخصوص ماڻهن وٽ آهن ۽ مخصوص تجارتي ڪتبخانن وٽ گهٽي تعداد ۾ پهچي رهيا آهن، ليڪن غير شيعه کي انهن ڪتابن جو ملڻ ڏاڍو مشڪل ڪم آهي ۽ آزمائش کانسواءِ، قارئين مان شايد ڪو به اها ڳالهه سمجهي نه سگهي - يا اعتبار نه ڪري. شايد دنيا جي مذهبن ۾ شيعه مذهب ئي اهڙو پهريون ۽ پويون مذهب آهي، جنهن جي اها خاصيت ۽ خصوصيت نمايان رهي آهي ۽ رهندي ايندي، جو هڪ مڪمل تحريرڪيل مذهب هجڻ جي باوجود، انجا سڀ اصل بنيادي ڪتاب اڄ تائين، پندرهين صدي هجري ۾ به، ايڏي رازداري سان ڇپيا ۽ مخصوص هٿن تائين محدود رهندا آيا آهن، جو هڪ غيرشيعه لاءِ، بلڪ عام شيعه لاءِ، انهن جو حاصل ڪرڻ ڏاڍو مشڪل ڪم بڻيل آهي ۽ انهيءَ لحاظ کان ايئن چوڻ سو فيصد صحيح آهي، ته شيعه مذهب، تيرهن سؤ سالن کان، هڪ ڪامياب زير زمين تحريڪ رهندي آئي آهي، جيڪا ڳالهه واقعي حيران ڪندڙ آهي. بهرحال، الله مسبب الاسباب جي غيبي تائيد حاصل رهي، ۽ سندس اهو وعدو سچ ثابت ٿيو ته، وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا (۽ جيڪي اسان جي راهه ۾ جُهد ڪندا، ته اسين انهن جي پنهنجي راهن ڏانهن رهنمائي ڪندا سون). پوءِ ڪنهن نه ڪنهن طرح، اهي ڪتاب حاصل ٿي ئي ويا، آگرچ انهي لاءِ سڄي سنڌ جي دور دراز حصن جا سفر ڪرڻا پيا ۽ ڪيترين جڳهن تي سفر جو خرچ ۽ تڪليفون سهي بار بار به وڃڻو پيو. انهن دور دراز سفرن ۾ مونکي اهو نهايت افسوسناڪ تجربو ٿيو، ته اسانجا مدرسا ۽ عالمن جون لئبريريون، گهڻو ڪري، هنن جي بنيادي ڪتابن کان خالي آهن، جو ته اهي ڪتاب هٿ ڪرڻ بذات خود هڪ مسئلو آهن ۽ وڏو مسئلو. پوءِ جڏهن ان طرف، ڪماحقه' نه ڇا، پر ڪجهه به توجه ئي نه هجي، ته پوءِ خاص ڪشالا ڪڍي، اهي ڪتاب ڪير ۽ ڇو هٿ ڪري؟ تاهم، ان باري ۾، مونکي ڪجهه مربي عالمن سڳورن جو، جيڪو نهايت ڳهرو دلي تعاون حاصل رهيو، اُن سچ پچ ته، منهنجي ٻان بار ۾ ڊانوانڊول ٿيندڙ ارادي کي، وري وري، نئين نئين قوت پئي بخشي ۽ هن سڄي انتهائي ڪٺن سفر مان اُڪري خير سان پار پوڻ ۾ بيشڪ، سندن اِن قسم جي تعاون، همت افزائي، رهنمائي جو وڏو هٿ آهي. شال

الله تعالىٰ، ڪين انهي جزا ڏئي ۽ دنيا و آخرت ۾ خوش رکي - آمين.

هن ڪتاب جي تصنيف يا تاليف ڪرڻ وقت، تقريباً ڏيڍ سؤ (١٥٠) ڪتاب، شيعن جي بنيادي ڪتابن سميت، منهنجي سامهون رهيا آهن، جن مان اڪثر اهڙا هئا، خاص طرح شيعن جا سڀ بنيادي ڪتاب، جيڪي مون دور دراز سفر ڪري، مختلف مدرسن، لئبريرين علماءِ ڪرام ۽ دانشور حضرات کان ورتا، ۽ ڪم پورو ڪري پوءِ واپس ڪيا آهن. شيعن جي جن بنيادي مذهبي ڪتابن جي حاصل ڪرڻ جي مون ڪوشش ڪئي، انهن ۾ سڀني کان آخر ۾ مونکي مقبول ترجمي جو "ضميمو" مليو جيڪو ٥×٨ سائيز ۾ چوٿين ايڊيشن ٦١٦ صفحن ۾ آهي، جنهن جي صرف تفصيلي فهرست ٧٦ صفحن تي مشتمل آهي، لهٰذا ان ضميمي جا ڪل ٦١٦ + ٧٦ = ٦٩٢ صفحا بڻجن ٿا. ان ضميمي ۾ مترجم ۽ مفسر علامه سيد مقبول احمد شاه جو فوٽو● به لڳل آهي. (ڏسو عڪس لڳايل ص ٣٩٠). هونئن ان ضميمه مان ڪجهه به مواد ڏيڻ جي ڪا به گنجائش ڪانهي، البت انهي سرورق جو عڪس بطور ثبوت لڳايان ٿو (ڏسو عڪس لڳايل ص ٣٨٩)

ڪتاب جي مواد تيار ٿيڻ بعد، ان جي لکائي، ڇپائي ۽ ان لاءِ گهربل مالي وسيلا به مونکي جو سبب بڻيا، ليڪن سڀ مشڪلاتن جي حل ڪندڙ ڪارساز، آخر اهي مونجهارا به دور ڪيا. ان طرح مسلسل دل تي ڇانيل اميدن ۽ نااميدن، مشڪلاتن ۽ آسانين جو اهو سفر، آخر الله رب العزت جي فضل وڪرم سان، پنهنجي منزل تي پهتو ۽ ڪتاب ناظرين جي هٿن ۾ آهي.

٩- ڪجهه ڪتاب جي باري ۾

مون هن ڪتاب جو نالو "شيعيت جو اصلي روپ" رکيو آهي، جنهن ۾ ڪل ٻارهن (١٢) باب آهن. ڪتاب ۾ جيڪي ڪجهه آهي، اهو ناظرين جي سامهون آهي، لهٰذا، ان باري ۾ مزيد ڪجهه چوڻ ۽ لکڻ ضروري نٿو ڀانيان. تاهم ايترو ضرور عرض ڪندس، ته هڪ ڪم مايه ۽ تحريري ڪم کان گهڻي حد تائين ناتجربيڪار شخص کان، جيڪي زبان جي معيار، مضمون جي تسلسل، تحقيقي معيار وغيره جي باري ۾ ڪچايون ۽ ڪمزوريون ٿي سگهن ٿيون، انهن جي چوڻ ڏيڻ بعد، انجو مطالعو ڪيو ويندو ۽ اهو به ذهن ۾ رکيو ويندو ته ان نهايت پيچيدي موضوع تي، ايڏي تفصيل سان اهو پهريون تحقيقي ڪتاب آهي، ته هر هڪ پڙهندڙ، يقيناً، ان ڪوشش کي پسند ڪري مصنف جي همت افزائي به ڪندو ۽ سندس دين وايمان جي سلامتي ۽ هن جي محنت جي اجوري لاءِ، الله پاڪ جي دَرِ دعاگو به ٿيندو ۽ اها ئي مصنف جي هر هڪ پڙهندڙ کان تمنا به آهي ۽ استدعا به!

هتي آئون، اها ڳالهه به چند لفظن ۾ واضح ڪرڻ ضروري سمجهان ٿو ته هن ڪتاب ۾ مون ڪي ڳالهيون اهڙي طرح به ڪيون آهن، جيڪي گهڻو ڪري، مون کان اڳ جن ڪنهن به تصنيف يا تاليف ۾ ڪيل نه ملنديون، ۽ اهو انهي ڪري، جو هن ڪتاب لکڻ دوران منهنجي آڏو هر وقت،

● اسلام اندر فوٽو ڪيڏڻ ۽ ڪيڏرائڻ جي منع آهي، سواءِ ڪنهن خاص مجبوريءَ جي، جنهن ۾ علماءِ ڪرام اجازت ڏني هجي. هتي مون انهن فوٽن کي انهيءَ ڪري لڳايو آهي ته شيعن جي انهن معتبر ڪتابن جي تصديق ٿي به تصديق ٿئي ۽ مون اهو سڀ ڪجهه نقل ڪفر، ڪفر نه باشد جي تحت ڪيو آهي. الله تعالىٰ معاف فرمائي! آمين.

سب کان اهم ڳالهه، ڪتاب جي افاديت رهي آهي . لهٰذا مون ، دستوري تصنيفي پابندين کان هٽي
ڪري پڻ ايئن ڪيو آهي ۽ مجبورًا مونکي ايئن ڪرڻو پيو آهي.مثلاً :-
ڪتاب ۾ جيڪي به خاص اهميت وارا فوٽ نوٽ (حاشيا) ڏنل آهن ، سي فهرست ۾ انهن جا صفحا به ڄاڻايا اٿم ، جيئن حضور اقدس ﷺ جي چئن نياڻين جو ثبوت نص قطعي قرآن مان ۽ شيعن جي اول درجي وارن معتبر ڪتابن مان (ص٢٣٦)
شيعن جو موجوده دور جو پر فريب ۽ نهايت خطرناڪ ڏوڪو ، سي شيعن ۽ سنين جي اختلاف جي نوعيت اهڙي آهي ، جهڙي طرح سنين جي چئن فقهي امامن جي اختلاف جي نوعيت ، سي انهيءَ باري ۾ ، هن ڪتاب ۾ ، سنت والجماعت جي فقه جي چئن امامن جي فروعي اختلافن کي سمجهڻ لاءِ ڪافي مواد مهيا ڪيو ويو آهي ۽ انشاءالله تعالىٰ اهو بحث ، هر دانشور ۽ وچولي علم رکندڙ لاءِ نهايت مفيد ۽ هن جي علم ۾ سٺي اضافي جو سبب بڻبو ، پر شيعن جي اصل پرفريب ڏوڪي جو نهايت مختصر جواب چند سٽن اندر به مهيا ڪيو اٿم (ڏسو ص١١) .
ڪتاب جو باب ٻيو آهي "شيعه مذهب ۾ قرآن جي تحريف جو عقيدو" ۽ ان باب ۾ هڪ عنوان آهي " ايران ۾ قرآن جو انگريزيءَ ۾ ترجمون تازو ڇپايل" (ص٩٦) انهيءَ ۾ مون پنجن آيتن جي تشريح کي زير بحث آندو آهي ۽ انهن مان نمبر ٣، ٤ ۽ ٥ تي ڏنل آيتن جي ، پهريون دفعو مجرمانه معنوي تحريف ڪيل آهي جيئن سي آيت نمبر ٤ ۾ "سينو ڪٽڻ"، "وار پٽڻ" ۽ "منهن تي چنبا هڻڻ" وغيره يعني ماتم کي، سيده زينب ۽ اهلبيت جي سنت سڏي، قرآن مان ثابت ڪرڻ جي ڪوشش ڪيل آهي . نمبر ٥ ۾ شيعن جي "ماتمي جهنڊن" کي رسول الله ﷺ جي بابرڪت ، پروقار جهنڊي جي نشاني قرار ڏني ويئي آهي ۽ ان سان مشابهت پيدا ڪرڻ جي ڪوشش ٿيل آهي . پوءِ مون انهن آيتن تي فهرست اندر به ، مناسب سمجهي نهايت اهم نڪتا لکيا آهن.

١٠- گهڻي ۾ گهڻا حوالا ۽ عڪس

ڪتاب جو موضوع اهڙو آهي ، جو ان باري ۾ ، ان مذهب جي پوئلڳن پاران ، گهڻي ۾ گهڻي رازداري ۽ ڪتمان ۽ تقيه کان ڪم ورتل آهي، لهٰذا اهو عين ممڪن هو ، ته ڪيترن ئي پڙهندڙن کي ، انهن حيرت انگيز انڪشافن تي ويساه ڪرڻ مشڪل ٿئي ها، انڪري ، مصنف جو شروع کان ئي اهو پختو ارادو هو ، ته گهڻي ۾ گهڻا اصل معتبر ڪتابن جا لفظ به لفظ تفصيلي حوالا ڏجن ۽ انهن صفحن جا عڪس بمعه هر ڪتاب جي سرورق جي پيش ڪجن ، چاهي ، ان تي ڪيڏو به خرچ اچي ۽ ڪتاب جي ضخامت ڪيڏي به وڌي وڃي . هن باري ۾ مون ، ايئن به ڪيو آهي ، ته ڪن ڪتابن مان صرف هڪ روايت - يا - ٻه روايتون حوالي سان ڏنيون آهن ، ڇاڪاڻ ته ، زياده عبارتون پيش ڪرڻ سان ڪتاب جي ضخامت اڃا به وڌي ٿي ، پوءِ اهڙي حالت ۾ ، ان ڪتاب جي صفحن جا چند عڪس زياده لڳايا اٿم ، انهيءَ لاءِ ته ، اسان جا عالم سڳورا ، انهن عڪسن کي پڙهي ، وڌيڪ معلومات به حاصل ڪن ۽ هنن وٽ مستقبل جي تصنيفات لاءِ وڌيڪ مواد موجود هجي . الله ڪري ، ته اهو ايڏو سارو ٺوس سوڌو مواد، گهڻي ۾ گهڻن مسلمانن لاءِ ، شيعه مذهب جي اصل حقيقتن جي اصلي روپ ۾ سامهون

اچڻ جو سبب بڻجي، جيڪا مصنف جي اصل تمنا ۽ هيڏن عشالن ڪڍڻ جو اصل مقصد به آهي!

١١- علماءِ ڪرام جو منصبي فرض ۽ ڪين مؤدبانه گذارش

زياده کان زياده حوالن ۽ اصل حوالن جي ثبوت ۾ شيعن جي بنيادي ڪتابن مان عڪس ڏيڻ مان، منهنجو هڪ غرض اهو به آهي، ته اسانجا عالم سڳورا، شيعه مذهب جي حقيقي روپ متعلق، صحيح ۽ يقيني نتيجي تي آسانيءَ سان پهچي سگهن. مونکي يقين آهي ۽ اهو يقين، منهنجي ذاتي مشاهدي تي مبني آهي، ته اڄ جي هن نازڪ دور ۾ به، اسانجي عالمن جي اڪثريت (علماءِ حق)، باطل عقيدن جي بيخ ڪني ۽ عام مسلمانن کي انهن کان واقف ڪرڻ ۽ بچائڻ لاءِ، بناڪنهن خوف خطري ۽ لالچ جي پنهنجون سڀئي قوتون ۽ لياقتون، صرف ڪرڻ ۾ رات ڏينهن رُڌل آهن. جيئن آڳون منديءِ عرض ڪري آيو آهيان، ته حضرت مولانا محمد منظور نعماني مدظله به پنهنجي ڪتاب "ايراني انقلاب" جي منڍ ۾، اها ساڳي شڪايت ڪئي آهي ته آڳروچ اها اچرج جهڙي ڳالهه آهي، ليڪن بهرحال بيحد صدمون رسائيندڙ حقيقت به آهي، ته اسانجي عالمن سڳورن جي اڪثريت، شيعه مذهب جي اصل روپ ۽ سندن اصلي عقيدن ۽ ارڪانن ۽ انهن ۾ مسايل اسلام ۽ مسلمانن لاءِ خطرناڪ تيجن کان قطعي بي خبر آهي، لهٰذا، مولانا صاحب جي مذڪور ڪتاب کي مصنف جي هن ڪتاب جي سندن هٿن ۾ پهچڻ کانپوءِ يقيناً ان باري ۾ مٿين "اتمام حجت" قائم ٿي ويندي. انکانپوءِ سندن کهڙو منصبي فرض آهي ۽ ڪين انهيءَ ڏس ۾ ڇا ڪرڻ گهرجي، اهو هو پاڻ چڱي طرح سمجهي سگهن ٿا. ان باري ۾، اصل ڪم ڪين ئي ڪرڻو آهي. جهڙي ڪم علم مصنف ته صرف، ڪجهه همت ڪري، ڪين سندن وقتي طور وسريل - يا- ڪين، پين وڌيڪ اهم نظر ايندڙ ڪمن جي مشغولي سبب، هڪ نظر انداز ٿيل اهم ڪم، ياد ڏيارڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. ان باري ۾ ڪين، سندن منصبي فرائض ۽ انهن جي باري ۾ تفصيلي طريقا ٻڌائڻ، شايد "لقمان" کي حڪمت سيکارڻ جهڙي ڪوشش ليکبي.

جيتوڻيڪ هر هڪ جي ڪم ۽ فرض جي ادائگيءَ جي باري ۾، هر هڪ جو استعداد، استطاعت ۽ طريقو الڳ هوندو آهي، ليڪن ان هوندي به، پنهنجي ذاتي تجربي جي بنياد تي، هيءُ ڪم علم مصنف، ڪين ڪجهه مؤدبانه گذارشون ضروري سمجهي ٿو جيڪي هي آهن:-

(١) جن باطل عقيدن ۽ فرقن کي، اسلام ۽ مسلمانن لاءِ خطرناڪ سمجهي، اسانجا علماءِ ڪرام انهن جي بيخ ڪني لاءِ هر طرح مصروف آهن، انهن ۾ شيعه مذهب جي اصل عقيدن، اصل حقيقتن اڄ ڪالهه جي ايراني انقلاب کانپوءِ انهن جي اشاعت ۽ احياء لاءِ ڪوشش ۽ هنن ۾ نئين جوش و خروش وغيره، سڀني نقطن کي به ذهن ۾ رکي، پوءِ نئين سر ترجيحات مقرر ڪن ته ڪهڙي ڪم ۾، ڪيتري قوت ۽ وقت صرف ڪرڻ ضروري آهي. جن ماڻهن جي ايراني انقلاب کانپوءِ جي حالتن تي گهري نظر آهي، انهن جو خيال آهي ته شيعيت جو فتنو علائقن، شهرن ۽ ڳوٺن ۾ پهچي، هاڻي اسان جي درن تي ڪڙو آهي ۽ ڪيترن مسلمانن جي گهرن ۾ داخل ٿي چڪو آهي ۽ هن فتني جي اڳي يا پوءِ جي اثرات کان، موجوده دور جي حالتن ۾ مسلمانن جو ڪو به گهر محفوظ سمجهڻ وڏي غلطي آهي.

(۲) شيعيت جي رد ۾ اسان جي عالمن، خاص طرح سنڌي عالمن، تحريري ڪم، ڪو خاص نه ڪيو آهي، لھٰذا، ان باري ۾، پاڻ پنھنجي ذميوارين تي نئين سر غور ڪن. هن مذهب کي، حقيقي روپ ۾ ظاهر ڪجي، ان لاءِ ضروري آهي ته اڄ ڪالهه جي سائنسي دور ۾، هن جي بنيادي ڪتابن جي حوالن کي، ڪتابن جي سرورقن ۽ عڪسن سان سڀ سوڌو عوام آڏو آندو وڃي، ان حالت ۾ هنن جي مذهبي ڪتمان ۽ تقيه جي زبان سان، اسين پنھنجي تحريرن ۽ تقريرن سان عوام کي ويساهه نه ڪرائي سگهنداسين. انهيءَ حقيقت جو انڪار سخت غلطي ٿيندي، ته هڪڙي تصنيف مان هزارين ماڻهو، مخالف توڙي موافق گهر ويٺي پڙهي، مفيد معلومات حاصل ڪري سگهن ٿا ۽ ان تصنيف جي عُمر صديون ٿي سگهي ٿي، جڏهن ته تقرير جو اثر سامعين تائين محدود رهي ٿو، ۽ ڪيسٽون به خاص حلقي جا ماڻهو ٻڌن ٿا. هن مان ڪوئي نه سمجهي ته تقريرون ضروري نه آهن (توبه توبه)، تقريرن مان پڙهيل طبقي سان گڏ اڻ پڙهيل طبقو به مستفيض ٿئي ٿو، جيڪا ڳالهه تصنيف مان به حاصل نٿي ٿئي. هتي منھنجي لکڻ جو مقصد اهو آهي ته جتي اسين تقرير نٿا ڪري سگهون ته ڪتاب اتي به پهچي ٿو وغيره. پوءِ معلوم ٿيو ته هڪ فتني کان امت مسلمه کي بچائڻ لاءِ، تحرير ۽ تقرير ٻئي لازمي آهن، پر انهن ۾ تحرير جي شعبي کي اوليت حاصل آهي.

اڄ ڪالهه جو نوجوان، سڄو ڪتاب وري ويهي پڙهڻ لاءِ تيار نه آهي، لھٰذا، هن کي، وري وري نون دليلن سان وري وري نئون چوڳو وجهڻ ضروري ٿيو پوي، جيڪا ڳالهه اسان جي علماء لاءِ، باقاعده نشر و اشاعت جي شعبي کي قائم ڪرڻ کي ضروري بڻائي ٿي.

(۳) اسان جي مدرسن جي لئبريرين ۾ شيعن جا، يا ته بلڪل ڪتاب نه آهن، يا نه هجڻ جي برابر آهن. منھنجي خيال ۾ هر مدرسي ۾، ڪم از ڪم، شيعه مذهب جا بنيادي اهم ڪتاب ۽ سندن تازي دور جي مصنفن جا، خاص طرح خميني صاحب جا سڀ ڪتاب ضرور هئڻ گهرجن.

(۴) مدرسن مان فارغ ٿيڻ کان اڳ، طالب علمن کي قاديانيت، عيسائيت ۽ شيعيت جي باطل مذهبن هجڻ جي تعليم جو لازمي انتظام ڪيو وڃي، تانته دين جا اهي تازه دم مجاهد مبلغ جڏهن ميدان ۾ اچن، ته اهي دين جي خلاف هر سازش جو، قرآن و سنت ۽ سندن ئي معتبر ڪتابن جي حوالن ۽ حاضري ثبوتن (عڪسن) جهڙي سامان سان پوريءَ طرح مسلح هجن.

(۵) جيڪڏهن اسان جا عالم سگهارا ۽ با اثر ديندار ۽ دانشور حضرات، هيءُ ڪتاب "شيعيت جو اصلي روپ" امت محمديه علىٰ صاحبها الصلوٰة والتسليم کي، شيعيت جي فتني کان بچائڻ جي لاءِ هڪ مفيد ۽ ڪارآمد شيءِ سمجهن ٿا، ته انهن کي گهرجي ته هو، متعدد سرندڙ خوشحال مسلمانن کي همٿائين ۽ آماده ڪن ته جيئن اهي هن ڪتاب جون ڏهه ڪاپيون ڇپارائي يا خريد ڪري، مُدرسن، مدرسن يا ڪاليجن جي طالب علمن ۽ عام لکيل پڙهيل انهن ۾ مفت تقسيم ڪن ته جيئن، وقت جي هن عظيم فتني کان امت مسلمه پنهنجو ايمان بچائي سگهي.

۱۲. هن ڪتاب جون ڪجهه اهم اضافي خوبيون

مصنف کي ان ڳوڻ ۾ ڪوبه وڌاءُ نظر ڪونه ٿو اچي، تہ زيرنظر ڪتابُ "شيعيت جو اصلي روپ" اهڙو آهي، جو هيستائين شيعيت جي باري ۾ لکيل سڀني ڪتابن کان انهہ ڪجهه اضافي (وڌيڪ) خوبيون آهن. جيئن تہ:-

(۱) هن ڪتاب ۾ تقريبًا اُهو سڀ ضروري مواد اصلي عبارتن جي مڪمل حوالن سان ڏنو ويو آهي، جيڪو عصر حاضر تائين جي شايع ٿيل ڪتابن ۾ موجود آهي.

(۲) ٻيو تہ هن ڪتاب ۾ ڪجهه اهڙا باب ۽ عنوان بہ قائم ڪيل آهن، يا انهن جي وڌيڪ تفصيل سان اُپٽار ڪيل آهي، جيڪي سڀني شايع ٿيل ڪتابن مان هڪ ۾، هڪ هنڌ، بيان ٿيل نٿا ملن.

(۳) ٽيون ۽ سڀ کان اهم اضافي خوبي، جيڪا هن ڪتاب ۾ آهي، اُها هيءَ آهي، تہ هن ڪتاب ۾ شيعن جي عقيدن بابت، سندن معتبر ڪتابن مان، جيڪي حوالا ڏنا ويا آهن، ٽِنَ جي سرورقن ۽ حوالن وارن صفحن جا عڪس بہ شامل ڪيا ويا آهن. اگرچ انهن سان ڪتاب جي ضخامت ۽ خرچ ۾ ڪافي اضافو ٿيو آهي، ليڪن، مصنف جو اهو سوچيل سمجهيل فيصلو هو، تہ اصل ڪتابن جي حوالن جي ثبوت ۾ عڪس ضرور لڳايا وڃن، تانتہ هڪ غير جانبدار ۽ حقيقت جي ڳولائو شخص لاءِ، حقيقت بلڪل واضح ٿي وڃي، حاضري ثبوت موجود هجن ۽ ڪيس کي بہ اِن ڏوکي ۾ نہ رکي سگهي، تہ اِهي رڳو اسان جي الزام آهن ۽ انهن جي اصليت ڪجهه بہ ڪانهي وغيره وغيره.

اسان سڀني کي اهو نڪتو بہ هر وقت ذهن ۾ رکڻ گهرجي، تہ مذهبي معاملي ۾، اسانجو ٻنارو اِهڙيءَ ڏِر سان پيل آهي، جن وٽِ ڪتمان ۽ تقيہ، يعني اصل ڳالهہ ۽ حقيقت کي لڪائي ڪوڙ ڳالهائي پنهنجي دين جو بچاءُ ڪرڻ، نهايت اهم بنيادي مذهبي رڪن آهي ۽ ان تي هنن جو اصل کان، ايذائيءَ سختيءَ سان عمل رهندو آيو آهي، جو سندن اصل ڪتاب ۽ ڪيترا اصل عقيدا، جهڙي تهڙي معيار جي شيعي کي بہ معلوم نہ ٿي سگهندا آهن، جيستائين ڪو شيعيت جي جاڙ ۾ پوريءَ طرح جڪڙجي نہ وڃي. مصنف کي تازو هڪ مشاهدو ٿيو، جيئن ڪي سادڙ نوجوانن کي اهو ٻڌايو ويو، تہ قرآن پاڪ جي باري ۾ شيعن جو تحريف جو عقيدو آهي، تہ هُنن کي ويساهہ ئي نہ پيو اچي. ڪجهه ڏينهن کانپوءِ اُهي همراهہ وري آيا، تہ سائين! اسان پنهنجي شهر جي شيعہ عالمن کان پڇيو ۽ هنن کي تازي تصنيف "ايراني انقلاب" از مولانا محمد منظور نعماني ۽ سندن باري ۾ تازي ڊسمبر ۱۹۸۷ع جي شايع ٿيل ڪفر جي فتويٰ (ڏسو ص ۳۲۹) بہ ڏيکاري، تہ هنن چيو، تہ اسان تي اِهي سراسر الزام آهن، ڪتاب الڪافي، من لا يحضره الفقيہ، تهذيب الاحڪام ۽ استبصار (اصول اربع) بہ اسانجا ڪتاب نہ آهن. پوءِ جڏهن مون انهن کي اِهي اصل ڪتاب ۽ سندن تازا تفسير خاص طرح تفسير مقبول، جنهن جي سڀي حاشيي انهن ڪتابن جي حوالن ۽ روايتن جي، سندن ئي ڪيل ترجمي سان ڀرپور ڀريل آهي ۽ ٻڻ شيعہ شاگردن لاءِ ڪتابُ "اسلاميات لازمي براءِ جماعت نهم ودهم (شيعہ طلبہ)" ڏيکاريا، تہ هنن کي سوفيصد تسلي ٿي ۽ توبہ توبہ ڪرڻ لڳا. ياد رهي، تہ اِهو ڪتاب "اسلاميات لازمي براءِ جماعت نهم ودهم (شيعہ طلبہ)" اُهو درسي ڪتاب آهي، جيڪو تازو، پاڪستاني شيعن، وڏا وڏا هُل هنگاما ڪري، نائين ۽ ڏهين ڪلاس جي سندن شاگردن

لاءِ، شيعه اسلاميات جي لازمي نصاب لاءِ لکي پاڪستان گورنمينٽ کان منظور ڪرايو ، جيڪو "سنڌ ٽيڪسٽ بڪ بورڊ" ۱۹۸۰ع ۾ ڇپرايو. ان ڪتاب تي دور حاضر جي سنڌ[۸] شيعه مجتهد عالمن جي تصديق ٿيل آهي ۽ انهيءَ ڪتاب ۾ به شيعن جي چئني معتبر ڪتابن، ڪتاب الڪافي سميت ذڪر ٿيل آهي (ڏسو ص ۱۱۵-۱۱۶ - عڪس لڳايل ص ۳۶۵ الف، ب، ت ۽ ث)

پوءِ سڄيءَ مقالي جو خلاصو اهو آهي، ته مصنف جو شروع کان اهو پختو خيال هو، ته شيعن جي عقيدن، ارڪانن بيان ڪندي، سندن پراڻن (پهرين) يا تازن، جن به ڪتابن جا حوالا ڏنا ويندا، ته انهن جا عڪس ضرور ڏنا ويندا، تانته، سندن مذهبي اصلي روپ کي، سندن ٿي ڪتابن جي حاضري آئيني ۾ ڏيکاريو وڃي ۽ ڪين ڪتمان ۽ تقيه جي هٿيارن استعمال ڪرڻ ۽ انڪار ڪرڻ جي ڪابه واهه نه رهي، جنهن کي هو گذريل تيرهن سو (۱۳۰۰) سالن کان وڏيءَ ڪاميابيءَ سان استعمال ڪندا آيا آهن. اصل حوالن وارن صفحن جو ايڏي وسيع تعداد ۾ پيش ڪرڻ يقيناً، هن ڪتاب جي هڪ اهڙي اضافي (وڌيڪ ۽ وڏي) خوبي آهي، جيڪا هن کان اڳ جي ڪتابن ۾ نظر نٿي اچي ۽ اهائي خوبي هن ڪتاب کي وڌيڪ زوردار ۽ مدلل بنائي ٿي ۽ الله پاڪ ۾ اميد آهي ته هو اِنکي پڙهندڙن لاءِ پُراثر بنائيندو - آمين.

هتي آئون اسانجي عالمن ۽ ان باري ۾ آئنده جي لاءِ ڪوشش ڪندڙن کي خصوصي گذارش ڪندس ته مهرباني ڪري، مٿي بيان ڪيل حقيقتن جي روشنيءَ ۾ هاڻي هو به، اهو تمام ضروري سمجهن، ته شيعيت تي جيڪڏهن ڪوبه ڪتاب لکن، ته ان ۾ شيعن جي ڪتابن جا عڪس ضرور پيش ڪيا وڃن ۽ انهيءَ باري ۾ هن ڪتاب ۾ منهنجو جمع ڪيل مواد سندن لاءِ وڏو ڪارآمد ثابت ٿيندو -

هتي آئون شيعه حضرات کي به، پُرخلوص گذارش ڪندس ته هو به سوچين ته سائنس ۽ رسل ورسائل جي ذريعن جي وسعت، هاڻي سندن ڪتمان ۽ تقيه جي هٿيار کي نِڪرجهڙو مُڏو بنائڻ لاءِ ڪافي ترقي ڪري چڪي آهي. هاڻي، نه ته سندن اصل ڪتاب هٿ ڪرڻ ناممڪن رهيا آهن ۽ نه وري انهن جا اصل عڪس پيش ڪرڻ ڪو ڏکيو ۽ وڏي خرچ وارو مسئلو رهيو آهي. لهٰذا، هاڻي سندن ڪتمان ۽ تقيه وارو ڪوڙ جو مذهبي حربو هلي نه سگهندو، جنهن سان سندن ڪوڙي مجرم جي حقيقت ۾ روز بروز اضافو ٿيندو رهندو. لهٰذا هنن کي گهرجي ته هو ڪم از ڪم ٻين غير اسلامي مذهبن جي پيروڪارن وانگر ٿي سهي، پر معروف سچ جو طريقو اختيار ڪري، پنهنجا ڪتاب ۽ عقيدا ميدان ۾ آڻين.

۱۳- انهن اضافي خوبين جا متوقع اثرات

بهرحال، انهن خاص اهم اضافي خوبين سبب، الله پاڪ ۾ اميد آهي، ته هن ڪتاب جا اثرات گهڻو وڏي ويندا. جيئن:-

(۱) سني عالمن خواه عوام کي، شيعن جي ڪفريه ۽ اسلام خلاف عقيدن کي سمجهڻ ۽ انتي يقين ڪرڻ لاءِ مستند مواد هٿ ۾ اچي ويندو، جيڪو جڏهن به ڪنهن جيد عالم کي هٿ آيو آهي، ته هن سندن خلاف ڪفر جي فتوىٰ ڏيڻ ۾ ڪابه دير نه ڪئي آهي.

(۲) سني عالمن لاءِ، غير عالمن کي يقين ڪرائڻ ۾ هيءُ مواد وڏو ڪارآمد ثابت ٿيندو.

(٣) شيعن ۽ عثمان ۽ تقيہ جي پابنديءَ سبب، هنوقت تائين سنڌي ڪتاب صرف چند سني عالمن وڏن ڪشالن سان هٿ ڪيا آهن ۽ باقي سني عالمن مان ڪيترن کي نہ سنڌي اڪثر ڪتابن جي نالن جي خبر بہ نہ آهي. شيعن جي گهڻن ڪتابن جي سرورقن ۽ منجهان پيش ڪيل عبارتن جي ثبوت ۾ انهن جي سچن صفحن جي عڪس جو، هن ڪتاب ذريعي، اڪثر عالمن ۽ غير عالمن جي هٿن ۾ پهچڻ، انشاءالله تعاليٰ انهيءَ فائدي سان ظاهر ٿيندو ۽ جو اسانجا سني عالم سگهورا، مستقبل ۾ پنهنجن تصنيفن ۾ پيش ڪيل حوالن جي حاضري ثبوت لاءِ عڪس لڳائڻ جو پورو پورو اهتمام ڪندا ۽ اهو سلسلو اميد نہ قيامت تائين قائم رهندو. نتيجي ۾ شيعہ مذهب جا ڪفريہ عقيدا ۽ ان مذهب جي ايجاد، اسلام خلاف هڪ سازش هجڻ، خواص توڙي عوام کان، هاڻي ڪنهن بہ دور ۾، ڳجهي رهي نہ سگهندي.

(٤) هي ڪتاب اڄڪلهہ شيعن لاءِ بہ اتمام حجت (۽ شايد سنڌي آکيون کولڻ) جو ڪم ڏيندو، جن کي خود سنڌن ئي اصلي ڪتاب ڏسڻ ۽ پڙهڻ نصيب نہ ٿيا آهن ۽ ڪين جڏهن بہ سنڌ مذهبي اصل عقيدا سنڌن معتبر ڪتابن جي حوالن سان ٻڌايا آهن نہ هو، اهو مطالبو ڪندا آهن نہ شيعن جا اهي ڪتاب ڪٿي آهن، جن جي عبارتن جا حوالا اوهان پيش ڪريو ٿا وغيره.

١٤- آخري اهم گذارش ظاهر آهي، نہ مِنَ هيڏي ساري ڪتاب جي ڪتابت ۽ ڇپائيءَ تي ڪافي خرچ ٿيو هوندو ۽ الله رب العزت ئي پرورش ڪئي، انهيءَ سڀي خرچ جو انتظام مصنف پاڻ ڪيو آهي؛ پنهنجن محدود وسيلن سبب ڪتاب بہ، تمام محدود تعداد ۾ ڇپيو آهي، جنهن مان پنج سؤ (٥٠٠) ڪاپيون مخصوص ماڻهن ۾ مفت تقسيم ٿي وينديون ۽ باقي جيڪي بچنديون انهن جو تعداد ڪو گهڻو ڪونہ هوندو، وڪرو ٿينديون، جيڪي اميد نہ هٿوهٿ وڪجي وينديون. لهٰذا، مصنف لاءِ اها ڳالهہ ممڪن نہ آهي نہ هو، اهو ڪتاب، ٻين مخلص پاڙي تائين، سنڌن خط وڪتابت تي، مفت يا لاڳت جو حساب وصول ڪري بہ، سنڌن اها اهم ديني ضرورت پوري ڪري سگهي. هن باري ۾ اهڙن مخلص ديندار ماڻهن کي گهرجي، نہ هو پاڻ گڏجي ملي، يا ٻين بہ ڪن دين جو درد رکندڙ، سرند ماڻهن کي همٿائي، پاڻ سان گڏي ملائي، هن سڄي ڪتاب يا انجي ڪنہن بابن، يا ڪنهن بہ خاص باب جا هر طرح مڪمل عڪس سميت ٻيڙ ڪڍائي ڪتاب ڇپائي مفت تقسيم ڪن، نہ انهن کي اهڙي اجازت آهي ۽ هو ايئن ڪري سگهن ٿا. ٻيڙن ڪڍائڻ تي (ڪراچيءَ ۾) وڌ ۾ وڌ هنوقت ٣ رپيا في صفحو خرچ ايندو، جڏهن نہ هر هڪ صفحي جي لکائي چاليهہ (٤٠) رپيا ٿي ويندي.

هتي اها گذارش ڪرڻ بہ ضروري لڳي ٿي، نہ هن ڪتاب سان گڏ، هن موضوع تي هي ڪتاب بہ ضرور پڙهڻ ۽ رکڻ گهرجن:-

(i) سنڌي تحفة الوهاب حصو اول ۽ حصو دوم ازعلامہ عبدالوهاب گلال (ii) ايراني انقلاب امام خميني اور شيعيت ازمولانا منظور نعماني (iii) دومتضاد تصويرين ازعلامہ سيد ابوالحسن ندوي (iv) "آيات بينات" ازعلامہ سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي (v) خميني ۽ اثناعشريہ شيعن خلاف شايع ٿيل تازي (الفرقان بسمبر ٨٨ع) ڪفر جي فتوي (vi) اختلاف ائمہ - از مولانا محمد زڪريا رحمہ الله - ڪتاب "اختلاف ائمہ" انهيءَ ڪري ضروري

چوائيندو، چاڪاڻ، اڄ ڪلهه شيعا صاحبان، جيڪي ٻين مسلمانن کي به اهو ڏوڪو ڏين ٿا ته هنن جي ٻارهن (١٢) امامن جي حيثيت بس اهڙي آهي، جيئن سنين جي امام ابوحنيفه رح، امام شافعي رح، امام مالڪ رح، ۽ امام احمد بن حنبل رح جي. انهيءَ ڪتابچه پڙهڻ سان اوهان کي، سنين جي چئني فقهي امامن جي حيثيت ۽ انهن جي فقهي مسئلن ۾ فروعي فطري اختلاف جي اصل نوعيت آسانيءَ سان سمجهه ۾ اچي ويندي ۽ اوهين شيعن کي اهڙي ڏوڪي جو منهن ٽوڙ جواب ڏيئي سگهندا.

هن ڪتاب جي معاملي ۾، جن صاحبن منهنجي، جنهن به نموني سان، جيڪا به مدد ڪئي آهي، هتي رسمي طرح انهن جا نالا بيان ڪرڻ مونکي مناسب نظر نٿو اچي. الله پاڪ شال پنهنجي خاص رحمت مان کين انجا اجر عظيم عطا فرمائي ۽ سندن اهڙي قسم جي مدد ۽ ڪوشش کي سندن لاءِ ۽ سندن متعلقين لاءِ دين ۽ دنيا ۾ بهتريءَ ۽ دين ايمان ۾ سلامتيءَ جو ذريعو بنائي. حقيقت ۾ اها سندن مدد ۽ ڪوشش ئي هئي، جنهن سان هيءُ هيڏو سارو مشڪل ڪم مون لاءِ ڪرڻ آسان بڻيو آهي. پڙهندڙ به سندن لاءِ دعا ڪن، جن جي مدد، حقيقت ۾ هن ڪتاب کي سندن هٿن تائين پهچڻ ۾ هر طرح معاون ۽ مددگار ٿي آهي. الله تعالى سندن دنيا و آخرت بڻائي! آمين ثم آمين!!

هي ڪتاب آئون پنهنجي والدين طرف منسوب ڪريان ٿو. شل الله تعالى کين جنت الفردوس عطا فرمائي.

آمين. ثم آمين.

آئون پنهنجي حال مان، ڪيترو حال اوهانجي آڏو ظاهر ڪريان؟ جڏهن پاڻ ڏکيو اٿس ته پوءِ آئون ڪير آهيان جو اهو حال ٻئي کي سليان ۽ مون ۾ اهو حوصلو به ڪٿي آهي، جو اهو حال ٻئي ڪنهن ڀي ظاهر ڪري سگهان! شل الله رب العزت جيئن هن دنيا ۾ پرده پوشي ڪندو آيو آهي، آخرت ۾ به پردو رکي ۽ جملي صغيرا ڪبيرا گناهه معاف فرمائي ۽ هن ڪتاب کي باوجود منهنجي بيشمار لغزشن جي قبول فرمائي، امت مسلمه على صاحبها الصلوٰة والتسليم لاءِ موجوده دور جي شيعيت جي عظيم فتني کان بچائڻ ۾ هڪ مضبوط بند ثابت ڪري ۽ مون لاءِ ۽ منهنجي جملي متعلقين لاءِ آخرت ۾ ڇوٽڪاري ۽ نجات جو ذريعو بنائي. آمين ثم آمين.

وما توفيقي الا بالله!

غلام محمد ولد مرحوم الهڏنو ميمڻ
مٽياري، ضلع حيدرآباد سنڌ

باب پهريون

عبدالله بن سبا يهوديءَ کان شيعه مذهب جي شروعات

هن باب ۾ اهڙو مستند مواد ملندو ته شيعه مذهب جو باني عبدالله بن سبا يهودي هو، جنهن معصومن جي باري ۾ رجعت (ورري دنيا ۾ واپس اچڻ) جو نظريو پيش ڪيو. حضرت علي رضه کي نبي ﷺ جو وصي (جنهن لاءِ وصيت ڪئي وئي هجي) سڏيو. اماميه جي عقيدي جو بنياد رکيو. حضرت علي رضه جي خليفه بلا فصل (يعني پهرئين خليفي) نه بڻجڻ سبب صحابه ڪرام کي مرتد منافق ۽ ڪافر چوڻ ۽ تبرا ڪرڻ جي تبليغ ڪئي (العياذ بالله)

١- يهودين جو مختصر تعارف

يهودي، الله جي نبي سڳوري حضرت يعقوب عليه السلام جنهن جو لقب اسرائيل هو، انهيءَ جي وڏي پٽ "يهودا" جي اولاد هجڻ طرف، پنهنجي نسبت ڪندا آهن. لهذا هنن ۾، نسلي امتياز بابت، هڪ اهڙي گهمنڊ جو عنصر ڪارفرما آهي، جو هي يهوديت ۾ ٻئي جو اچڻ قبول نه ڪندا آهن. ملڪن ۽ قومن جي تاريخ پڙهڻ سان معلوم ٿئي ٿو ته هو فطرتاً الله جي نعمتن جا ناشڪر، دوکيباز، ڪوڙا، شرارتي، سازشي، فسادي ۽ ٻين کي پاڻ ۾ ويڙهائيندڙ، پوءِ انهيءَ مان هنن کي فائدو رسي يا نه رسي، يهودين جو شروع کان نمايان ڪردار رهيو آهي.

قرآن پاڪ ۾، اڳين قومن جي بيانن ۾ سڀ کان وڌيڪ هن قوم جو ذڪر ملي ٿو، جنهن جو خلاصو اهو آهي ته الله پاڪ، سڀ کان وڌيڪ هن قوم کي نعمتون عطا ڪيون، ليڪن هي قوم سڀ کان وڌيڪ نافرمان، شرير ۽ سازشي ثابت ٿي. مسلسل نافرمانين بعد ڪين مسلسل تنبيهون ڏنيون ويون، معافيون ڏنيون ويون، وري ڪين نيون نعمتون عطا ڪيون ويون. هدايت لاءِ سڀ کان وڌيڪ پيغمبر منجهن پيدا ٿيا، ليڪن دنيا ۽ ان جي لذتن جو حرص ۽ ان جي حاصل ڪرڻ لاءِ، هر قسم جون سازشون ۽ ناجائز حربا، هن قوم جي فطرت ثاني بڻجي چڪا هئا. حق کي لڪائڻ ۽ ان کي ختم ڪرڻ جي لاءِ هر قسم جون سازشون سندن طبيعت جو پختو حصو بڻجي چڪيون هيون. نبين جي شديد مخالفت، سندن تعليم ۽ ڪتابن ۾ تحريفون ۽ هٿ ڦيريون، تبديليون سندن خاص مشغلو هو. دوکو، مڪاري، منافقي ڪرڻ، فتنو فساد سندن طبيعت جو جزو هو. نيڪين ۽ نيڪوڪارن جي مخالفت، ڪين ايذائڻ ۽ ختم ڪرڻ لاءِ سازشن ۾ هو ايترو وڌي چڪا هئا، جو بيشمار پيغمبر سندن هٿان شهيد ٿيا. آخر سندن اهڙن جرمن جي پاداش ۾ الله پاڪ جو مٿن دائمي ڏمر نازل ٿيو ۽ مٿن ابدي ذلت مسلط ڪئي ويئي، جنهن جو ذڪر قرآن پاڪ ۾ هن طرح ڪيل آهي:-

وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَآءُوْ بِغَضَبٍ مِّنَ اللّٰهِ ۚ ذٰلِكَ
بِاَنَّهُمْ كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُوْنَ النَّبِيّٖنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۚ (البقره-آيت ٦١)

ترجمه :- يعني انهن تي خواري ، ٻي جهڙي وڏي وئي ۽ اهي الله جي غضب ۾ موٽيا،
اهو هن ڪري جو اهي الله جي آيتن کي نه مڃيندا هئا ۽ نبين کي ناحق قتل ڪندا هئا.
الله جي اهڙي ڏمر ۽ ڦِٽڪار ڪاٻوءِ به هن حق ۽ سچائي جي ازلي دشمن قوم جي مزاج ۾ ڪا ۾ ، اڄ تائين به ڪوڏري برابر فرق نظر نه ٿو اچي . شروع ڪانوٺي اڄ تائين ، هن قوم کي جتي به ۽ جڏهن به ڪو حق، سچ ۽ نيڪي جو آواز اُڀرندو نظر آيو ، ته هر قسم جي سازشن سان هن قوم پهرين ان کي ختم ڪرڻ ۽ آخر ۾ ان "پيغام حق" جي شڪل ڦيرائي اِن طرح ان کي ختم ڪرڻ ۾ ڪابه ڪسر ڪانه ڇڏي آهي -

بني اسرائيل جي نبين جي ڊگهي سلسلي جو آخري پيغمبر حضرت عيسىٰؑ هو- انکي ۽ سندس حوارين کي، حد کان زياده اذيتون ڏيڻ ۽ قيصر روم کي ڀڙڪائي ، آخر خدا جي انهيءَ برگزيده پيغمبر کي صليب تائين پهچائڻ ۾ به انهيءَ ازلي بد بخت قوم جو هٿ هو انهيءَ ڪاٻوءِ به جڏهن عيسائيت زور شور سان ڦهلجڻ لڳي ۽ هنن لاءِ انهيءَ جي اشاعت کي روڪڻ مشڪل ٿي پيو، ته انهيءَ سازشي قوم، پراڻي دستور موجب ، خدائي دين عيسائيت ۾ ، تحريف ۽ تبديل لاءِ هر ڪا ڪوشش ڪئي - ۽ خود ظاهر ۾ عيسائي بڻجي ، ان ۾ اهڙي نموني تحريف ۽ تبديل آندي ، جو پهرين صدي عيسوي جي خاتمي تائين ، اهو آسماني هدايت ۽ وحدانيت وارو مذهب، مڪمل طرح تثليث جي مشرڪانه عقيدي ۽ ٻين مشرڪانه رسمن، عبادتن ۽ اعمالن جو مجسمو بڻجي پيو - (اندازو لڳايو !)

اسلام جي ظهور بعد، جڏهن نبي ﷺ جن مديـنه منوره پهتا، ته اتي اسلام تيزيءَ سان ڦهلجڻ لڳو ، جيڪا ڳالهه يهودين جي برداشت کان ٻاهر هئي . لهٰذا هنن محلاتي سازشن ، من گهڙت افواهن، بغض ۽ دشمني ۽ آلوده چالبازين سان، مسلمانن کي ڏاڍو تنگ ڪيو. مڪه جي مشرڪن جي کليءَ دشمنيءَ ۽ ظاهري عداوت سان، نبي ڪريم ﷺ جن کي، ايترو ڏک نه رسيو ، جيترو هنن جي درپرده سازشن سان ڪين پريشان ٿيڻو پيو. صحابه ڪرام کي "السلام عليڪم" جي بجاءِ "السام عليڪم" (توهان برباد ٿيو) چوڻ شروع ڪيائون ۽ لفظ "السام" اهڙي طرح اُچاريندا هئا، جو "السلام" ۽ "السام" ۾، آسانيءَ سان، فرق نه سمجهي سگهجي - هڪ يهودي عورت، حضور ﷺ جن کي کاڌي ۾ زهر ملائي ڏنو . " وادي قرا" ۾ ، آنحضرت ﷺ جي موجودگي ۾، هڪ تير سان، سندن خادم شهيد ٿيو . نبي ﷺ جي عهد ۾، ام المؤمنين سيده عائشه صديقهؓ تي تهمت ۾ به پس پرده يهودين جي سازش ڪارفرما هئي . تاريخ جي مطالعي مان معلوم ٿو ٿئي، ته يهودي زيرزمين سازشن ۽ خفيه سرگرمين ۾ همه وقت مشغول رهندا هئا - هنن جو جزيرة العرب جي انتهائي نازڪ ۽ حساس حدن ۾ رهڻ ۽ سرحد پار رهندڙ ڏارين قوتن سان گنديءَ ساز باز ۾ مشغول هجڻ ، اسلام ۽ مسلمانن لاءِ هميشه خطرو سمجهيو ويندو هو - لهٰذا حضور ﷺ جن آخري وقت ۾ وصيت فرمائي " اخرجوا اليهود من جزيرة العرب " يعني يهودين کي عرب جي جزيري مان ٻاهر ڪڍي ڇڏيو. (صحيح بخاري - ڪتاب الجهاد) . انهيءَ وصيت جي تعميل جو اعزاز حضرت عمر فاروقؓ کي نصيب ٿيو ، جنهن سڀني هنڌن تان، يهودين کي ڪڍي ، شام طرف جلاوطن ڪري ، "جزيرة العرب" کي هنن جي نحوست کان پاڪ ڪيو -

انهيءَ سڄيءَ ڪاروائي جي باوجود ، يهودين جي پراڻي عادت ، منافقي ۽ سازش بهرحال قائم رهي. هڪ نهايت شاطر ۽ ذهين يهوديءَ عبدالله بن سبا، ظاهر ۾ اسلام قبول ڪري

پنهنجي ٽوليءَ سميت، اسلام ۽ مسلم امت اندر ڪيترن ئي قسمن جي فتنن برپا ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. هڪ طرف، سياسي ميدان ۾ هن ٽوليءَ حضرت عثمان رضه جي خلافت بابت ڪيتريون ڪوڙيون افواهون پکيڙيون، حڪومتي نظام ۾ خلل پيدا ڪيو، جنهن سبب خليفه ثالث جي دور جا پويان ڇهه سال ۽ حضرت علي رضه ۽ حضرت حسن رضه جي خلافت جو سڄو عرصو، مسلمانن جو باهمي انتشار ۾ گذريو ۽ باهرين دنيا ۾ اسلام ۽ اسلامي حڪومت جي اشاعت ۽ وسعت جو انتهائي تيز رفتاريءَ سان هلندڙ ڪم يڪايڪ (اُٻَ) رُڪجي ويو ۽ انهيءَ ڪري اسلام کي ناقابل تلافي نقصان پهتو ۽ ٻي طرف هن يهودي ۽ سنڌس ٽوليءَ، حضرت علي رض ۽ سندس اهلبيت جي محبت ۽ نهايت دلڪش ۽ حسين نعري جي آڙ وٺي، اندران اندر، پهريون پيرو اسلامي عقيدن ۾ بنيادي تحريف جو ڪم شروع ڪري ڏنو. جيئن ته اسلام جي سچي تعليم يعني قرآن پاڪ ۽ ان جي لفظي ۽ معنوي حفاظت جو ذمون خدا پاڪ طرفان کنيل آهي ۽ انهيءَ لاءِ غيبي انتظام ڪيل آهن، لهٰذا هيءَ ٽولو، بظاهر ته، انهيءَ ۾ تحريف ڪري انکي مٽائي نه سگهيو ليڪن اندران اندر هن اسلام جي بي داغ عمارت ۾ کيڏا ڪاٽ هنيا آهن ۽ اسلامي عقيدن ۽ قرآن پاڪ، سنت رسول ۽ ختم نبوت جي باري ۾ ڪيڏيون تحريفون ڪيون آهن، صحيح ۽ اصلي اسلام ۽ ان جي پوئلڳن خلاف ڪيڏيون خطرناڪ سازشون ڪيون آهن ۽ انهن جا ڪيڏا اگرا ۽ گهرا نتيجا نڪتا آهن، انهيءَ جو تفصيلي مطالعو هر مسلمان ۽ خاص طرح هر اهڙي عالم دين لاءِ، جنهن هن مذهب جو مطالعو نه ڪيو آهي، هن پُرفتن دور ۾ نهايت ضروري ٿي پيو آهي.

هاڻي اچو ته يهودين جي مذڪور پُختين خصلتن کي ذهن ۾ رکي، پوءِ ڏسون ته هنن ڪهڙي طرح، عيسائيت ۾ تحريف آندي ۽ اسلام اندر به هنن ڪهڙن اڻ ختم ٿيندڙ فتنن جو دروازو کوليو آهي.

۲- عيسائيت ۾ تحريف ڪنهن آندي ۽ ڪيئن آندي؟

موجوده مسيحيت يا عيسائيت جي مُستند تاريخ پڙهڻ جي ٿي، ته معلوم ٿئي ٿو ته حضرت مسيح ؑ (حضرت عيسيٰ ؑ) هن دنيا مان آسمان تي کڄي ويو ۽ انکي اڃا هڪ سؤ سال به نه گذريا هئا، ته عام عيسائين ۾، بجاءِ عيسائيت جي، "پولوس" جو بنايل نئون مشرڪانه دين، عيسائيت جي نالي سان مقبول ٿي ويو ۽ دنيا جي تقريبًا سمورن عيسائين، اِهو "پولوس" جو ايجاد ڪيل دين، جنهن جو بنياد "تثليث" ۽ "ڪفاره" جي عقيدن تي رکيل هو، تسليم ڪري ورتو.

هاڻي هتي اهو سوال ٿو پيدا ٿئي، ته "پولوس" ڪير هو، "تثليث" ڇا آهي ۽ "ڪفاره" ڇا کي ٿو چئجي؟

پولوس ڪير هو ۽ سندس دور جو اهم ڪارنامون؟

هن جو اصل نالو "ساؤل" هو - هي "يهودي" نسل مان هو. هيءُ "ڪلڪيه" جي شهر ۾ ڄائو هو. "گملي ايل" هن کي تعليم ۽ تربيت ڏني هئي. يهودي هئڻ سبب، شروع ۾ هيءُ حضرت مسيح ؑ جي حوارين جو سخت دشمن هو ۽ عيسائيت جي عداوت ۾ ٿي ويو، ظاهري طرح يهوديت کان علحدگي اختيار ڪري عيسائيت قبول ڪئي. هن اوچتو ئي اوچتو ۽ ڊراماڻي انداز ۾ اِها دعويٰ ڪئي ته هو عيسائيت ۽ عيسائين جي خلاف پنهنجي جدوجهد جي سلسلي ۾، دمشق وڃي رهيو هو، ته رستي ۾ هڪ منزل تي، آسمان کان زمين تائين نور ظاهر ٿيو ۽ آسمان مان هن کي يسوع مسيح ؑ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو، جنهن مخاطب ٿي هن کي عبراني زبان ۾ چيو، " اي ساؤل، تون

پنھنجي ٽوليءَ سميت، اسلام ۽ مسلم امت اندر ڪيترن ئي قسمن جي فتنن برپا ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. ھڪ طرف سياسي ميدان ۾ ھن ٽوليءَ حضرت عثمانؓ جي خلافت بابت ڪيترائي ڪوڙا افواھ پکيڙي، حڪومتي نظام ۾ خلل پيدا ڪيو، جنھن سبب خليفه ثالث جي دور جا پويان ڇھه سال ۽ حضرت عليؓ ۽ حضرت حسنؓ جي خلافت جو سڄو عرصو، مسلمانن جو باھمي انتشار ۾ گذريو ۽ ھاڻ ڪري دنيا ۾ اسلام ۽ اسلامي حڪومت جي اشاعت ۽ وسعت جو انتھائي تيز رفتاري سان ھلندڙ ڪم رڪاوٽ (رُڪ) کجي ويو ۽ انھيءَ ڪري اسلام کي ناقابل تلافي نقصان پھتو ۽ ٻئي طرف ھن يھودي ۽ سندس ٽوليءَ، حضرت عليؓ ۽ سندس اھلبيت جي محبت ۽ نھايت دلڪش ۽ حسين نعري جي آڙ وٺي، اندران اندر، ڀيرون ڀيرو، اسلامي عقيدن ۾ بنيادي تحريف جو ڪم شروع ڪري ڏنو. جيئن ته اسلام جي سچي تعليم يعني قرآن پاڪ ۽ ان جي لفظي ۽ معنوي حفاظت جو ذمون خدا پاڪ طرفان کنيل آھي ۽ انھيءَ لاءِ غيبي انتظام ڪيل آھن. لھٰذا ھيءُ ٽولو، بظاھر ته، انھيءَ ۾ تحريف ڪري انکي مٽائي نه سگھيو ليڪن اندران اندر ھن، اسلام جي بي داغ عمارت ۾ ڪيڏا ڪاٽ ھنيا آھن ۽ اسلامي عقيدن ۽ قرآن پاڪ، سنت رسول ۽ ختم نبوت جي باري ۾ ڪيڏيون تحريفون ڪيون آھن، صحيح ۽ اصلي اسلام ۽ ان جي پوئلڳن خلاف ڪيڏيون خطرناڪ سازشون ڪيون آھن ۽ انھن جا ڪيڏا اگرا ۽ گھرا نتيجا نڪتا آھن، انھيءَ جو تفصيلي مطالعو ھر مسلمان ۽ خاص طرح ھراھڙي عالم دين لاءِ، جنھن ھن مذھب جو مطالعو نه ڪيو آھي، ھن پرفتن دور ۾ نھايت ضروري ٿي پيو آھي.

ھاڻي اچو ته يھودين جي مذڪور ٻنھي خصلتن کي ذھن ۾ رکي، پوءِ ڏسون ته ھن ڪھڙي طرح، عيسائيت ۾ تحريف آندي ۽ اسلام اندر به ھن ڪھڙن آڙ ختم ٿيندڙ فتنن جو دروازو کوليو آھي.

۲- عيسائيت ۾ تحريف ڪنھن آندي ۽ ڪيئن آندي؟

موجوده مسيحيت يا عيسائيت جي مستند تاريخ پڙھڻ جي ٿي. نه معلوم ٿئي ٿو ته حضرت مسيحؑ (حضرت عيسىٰؑ)، ھن دنيا مان آسمان تي کڄي ويو ۽ انکي اڃا ھڪ سو سال به نه گذريا ھئا، ته عام عيسائين ۾، بجاءِ عيسائيت جي، "پولوس" جو بنايل نئون مشرڪاڻو دين، عيسائيت جي نالي سان مقبول ٿي ويو ۽ دنيا جي تقريبًا سمورن عيسائين، اھو "پولوس" جو ايجاد ڪيل دين، جنھن جو بنياد "تثليث" ۽ "ڪفاره" جي عقيدن تي رکيل ھو، تسليم ڪري ورتو.

ھاڻي ھتي اھو سوال ٿو پيدا ٿئي، ته "پولوس" ڪير ھو، "تثليث" ڇا آھي ۽ "ڪفاره" ڇا کي ٿو چئجي؟

پولوس ڪير ھو ۽ سندس دور جو اھم ڪارنامون؟

ھن جو اصل نالو "سائول" ھو. ھي "يھودي" نسل مان ھو. ھيءُ "ڪلڪيه" جي شھر ۾ ڄائو ھو. "گملي ايل" ھن کي تعليم ۽ تربيت ڏني ھئي. يھودي ھئڻ سبب، شروع ۾ ھيءَ حضرت مسيحؑ جي حوارين جو سخت دشمن ھو ۽ عيسائيت جي عداوت ۾ ٿي ھئي، ظاھري طرح يھوديت کان علحدگي اختيار ڪري عيسائيت قبول ڪئي. ھن اوچتو ئي اوچتو ۽ ڊرامائي انداز ۾ اھا دعويٰ ڪئي، ته ھو عيسائيت ۽ عيسائين جي خلاف پنھنجي جدوجھد جي سلسلي ۾، دمشق وڃي رھيو ھو، ته رستي ۾ ھڪ منزل تي، آسمان کان زمين تائين نور ظاھر ٿيو ۽ آسمان مان ھن کي يسوع مسيحؑ جو آواز ٻڌڻ ۾ آيو، جنھن مخاطب ٿي ھن کي عبراني زبان ۾ چيو، "اي سائول، تون

مونکي ستائين ڇو ٿو؟ هن وڌيڪ چيو، ته يسوع مسيحؑ، مونکي پاڻ تي ايمان آڻڻ ۽ دين جي خدمت ڪرڻ لاءِ، دين جي داعي بڻجڻ جي دعوت ڏني. مون اهو معجزو ڏسي، پوءِ يسوع مسيحؑ تي ايمان آندو آهي، ۽ هاڻي مون پاڻ کي، دين مسيحيت جي خدمت ۽ فروغ لاءِ وقف ڪري ڇڏيو آهي. هن پنهنجو نالو "ساؤل" مان بدلائي "پولوس" رکيو ۽ انهيءَ نالي سان هو مشهور ٿيو.

جڏهن هن حضرت مسيح جي حوارين ۾ پهچي، مذڪور قصي جو اعلان ڪيو، ته اڪثر حوارين هن تي ويساهه نه ڪيو، ڇاڪاڻ ته هو، يهودين جي منافقانه شرارتن کان واقف هئا، ليڪن هڪ برناباس (برنباس) حواريءَ، جيڪو ان وقت گهڻو بااثر هو، انهيءَ "پولوس" جي اها دعوا مڃي ورتي، ۽ پوءِ هُن ٻين کي به "پولوس" جو همنوا بڻائي ڇڏيو.

هاڻي "پولوس" اهڙو رويو اختيار ڪيو، جو عام عيسائي، هن کي مسيحي مذهب جو وڏو پيشوا ۽ رهبر سمجهڻ لڳا ۽ عوام ۾ هن کي وسيع مقبوليت ۽ مقتدائيت حـ١، ٿي ويئي پر هن عيسائيت اندر، تخريب ۽ تحريف جو ڪم شروع ڪيو، جيڪو في الحقيقت هن جو اصل مقصد ۽ منصوبو هو.

"پولوس" پنهنجيءَ غير معمولي ذهانت سان، اها ڳالهه ڀانپي (ڄاڻي) ورتي هئي، ته عيسائيت ۾ تحريف ۽ عيسائين کي سندن اصل دين کان بيگانو بڻائڻ لاءِ، رستو اهو آهي، ته عيسائين جي اڳيان حضرت عيسىٰؑ جي شان ۽ ذات بيان ڪجي ۽ هن کي "الله جو پٽ" يا "خدا سان خدائيءَ ۾ شريڪ" يا خود خدا مشهور ڪجي ۽ صليب جي واقعي جي حقيقت اها بيان ڪجي ته حضرت مسيحؑ، پاڻ تي ايمان آڻڻ وارن سمورن انسانن جي گناهن جي ڪفارو بڻجي صليب تي چڙهيو آهي، ۽ هاڻي جيڪي به ماڻهو (حضرت عيسىٰؑ تي) ايمان آڻيندا، انهن لاءِ حضرت مسيحؑ جو صليب تي چڙهڻ، نجات جو وسيلو بڻيل آهي. پولوس جي تعليم ۾ آهي، ته صرف حضرت مسيحؑ ۽ ان جي ڪفاري تي ايمان آڻڻ نجات لاءِ ڪافي آهي ۽ پوءِ انسان کي جيڪي وڻي سو ڪري، هن سان ڪو به حساب ڪتاب نه ٿيندو. جيتوڻيڪ "پولوس" جي هن عقيدي جي شروع ۾ يعقوب ۽ ٻين حوارين سخت مخالفت ڪئي ۽ ايمان بالله ۽ نيڪ اعمالن کي ازحد ضروري قرار ڏنو، پر هنن جي ڪا به نه هلي.

"پولوس" پنهنجو ڪم انهيءَ طريقي سان شروع ڪيو ۽ عام عيسائين ۾ "تثليث" جو عقيدو ۽ "ڪفاره" جو عقيدو وڏيءَ تيزيءَ سان مقبول ٿي ويا ۽ حالت اها ٿي، جو پوريءَ دنيا جي عيسائين، اهي ٻئي عقيدا، عيسائيت جي بنيادي عقيدن جي حيثيت سان قبول ڪري ورتا.

هاڻي اسين "تثليث" ۽ "ڪفاره" جي ڪجهه زياده وضاحت عرض ڪريون ٿا.

(١) تثليث

موجوده عيسائي مذهب ۾، خدا تعاليٰ ٽن عددن پيءُ[١]، پٽ[٢] ۽ روح القدس[٣] جو مرڪب آهي ۽ انهيءَ عقيدي کي عيسائيت ۾ "تثليث" چيو وڃي ٿو. هن عقيدي جي تشريح ۾ عيسائي عالمن ۾ اختلاف آهي، پر انهيءَ اختلاف جو به نتيجو اهو ئي نڪتو آهي، ته عيسائيت ۾ خدا اڪيلو نه آهي، يا ٽيئي گڏجي خدا بڻيو آهي. يا- انهن مان هر هڪ علحده علحده خدا آهي (العياذ بالله)

(ii) ڪفارہ

ڪفارہ موجودہ عيسائيت جو هڪ بنيادي عقيدو آهي. لفظ ڪفارہ جي معنيٰ آهي گناهه يا خطا جو بدلو - (فيروز اللغات حصه دوم ص ٢١٨). اصطلاحي معنيٰ ۾ ڪفارہ جو مطلب اِهو آهي، ته حضرت عيسيٰ صليب تي چڙهي، پنهنجي جان ڏيئي اُنهن سمورن انسانن جي خطائن ۽ گناهن جو ڪفارو پنهنجي چڪو آهي، جيڪي حضرت عيسيٰ تي ايمان آڻيندا ۽ جن جو ڪفاري جي عقيدي تي ايمان هوندو - موجودہ عيسائيت (پولوس جي ايجاد) جي نزديڪ هر انسان پيدائشي گنهگار آهي.

شيعه مذهب ۾ ڪفاره جو عقيدو

(١) اصول ڪافي ۾ امام موسيٰ ڪاظم کان روايت آهي:

عن ابي الحسن عليه السلام قال ان الله عزوجل غضب على الشيعة فخيرني نفسي اوهم فوقيتهم والله بنفسي.
(اصول ڪافي ص ١٥٩ - عڪس نگاريل ص ٣٠٦)

امام موسيٰ ڪاظم فرمايو ته الله شيعن تي غضبناڪ ٿي ويو هو، پر مونکي اختيار ڏنائين ته، يا ته آئون پنهنجي جان ڏيان، يا شيعا هلاڪ ڪيا وڃن (يعني پنهنجي مان جيڪا به هڪ ڳالهه آئون چاهيان اهڙي ڪيو وڃي) پوءِ، الله جو قسم! آئون پنهنجي جان ڏيئي انهن (شيعن) کي بچايان ٿو.

(٢) شيعه مجتهد علامه مجلسي فرمائي ٿو:-

حضرت امام جعفر صادق فرمود که اے مفضل رسول خدا دعا کرد که خداوندا شيعان برادر من على ابن ابي طالب وشيعان فرزندان من که اوصياۓ منند گناهانِ گذشته وآئنده ايشاں را تا روز قيامت بر من بار کن وسرا درميان پيغمبران بسبب گناهان شيعان رسوا مکن، پس حق تعالىٰ گناهان شيعاں را بر آنحضرت بار کرد وہمه را براۓ آنحضرت امر زيد

(حق اليقين ص ٣٦٧ - عڪس نگاريل ص ٥٤)

امام جعفر صادق فرمايو ته اي مفضل! رسول خداؐ دعا گهري ته اي خداوندا! منهنجي ڀاءُ علي ابن ابي طالب جي شيعن ۽ منهنجي انهن وصي فرزندن جي شيعن جا اڳيان توڙي پويان گناهه (ڳوٺ) مونتي لڏ ۽ شيعن جي گناهن سبب مونکي ٻين پيغمبرن جي سامهون خوار نه ڪر (استغفر الله) پوءِ حق تعاليٰ شانهٗ، سڀني شيعن جا گناهه آنحضرتؐ تي لڏيا (اجان ڪو ماڻهو شيعه جي نالي سان پيدا ٿي نه ٿيو هو) ۽ سمورا گناهه آنحضرتؐ جي ڪري معاف ڪيا ويا.

(استغفر الله)

هن قسم جون ٻيون به ڪيتريون ئي روايتون شيعن جي ڪتابن ۾ موجود آهن ۽ مشهور ڪيل آهن.

اوهين عيسائين جي "ڪفاره" جي عقيدي بابت پڙهي رهيا آهيو - اوهانکي شيعن جي باري ۾ به معلومات مِلي، ته هنن وٽ به، عيسائين وانگر ڪفاري جو عقيدو آهي ۽ هنن جا سمورا گناهه پوءِ اهي ڪهڙي به نوعيت جا هجن، نبيؐ جي ڪاڌي ۾ آهن (العياذ بالله) ۽ هنن کي نجات جو سرٽيفڪيٽ مليل آهي.

هاڻي وري قرآني الفاظن ۾ يهودين جي دعوىٰ پڙهو جنهن ۾ آهي:-

(باقي حاشيو ايندڙ صفحي تي)

آدم ۽ حوا گناه ڪيو، لهٰذا هر انسان وراثتاً گنهگار آهي. موجوده عيسائيت جي نزديڪ نيڪ اعمال نجات جو سبب نہ آهن. جيڪڏهن الله تعالىٰ ڪنهن بندي جا گناه، توبہ استغفار سان معاف ڪري، نہ اهو هن جو رحم آهي، پر اهو رحم هن جي عدل جي خلاف آهي. الله جي رحم جي اها گهُر آهي، نہ انسان سزا کان بچي وڃي، پر هو عادل بہ آهي، لهٰذا، هن جي عدل[1] جي اها تقاضا آهي، نہ جي جي سزا ضرور ڏني وڃي. پوءِ الله تعالىٰ پنهنجي بندن جي نجات لاءِ، اهو رستو ڳولهي ڪڍيو جو پنهنجو پٽ يسوع مسيح (عيسىٰ) جيڪو سمورن گناهن کان پاڪ ۽ معصوم آهي، انکي قيامت تائين ايندڙ عيسائين جي گناهن جا بار کڻائي، هن کان جان جي قرباني پيش ڪرائي آهي، ۽ هاڻي هو صليب تي چڙهي پنهنجي جان ڏيئي، سمورن عيسائين جي گناهن جو ڪفارو ۽ نجات جو وسيلو بڻيل آهي. هيءُ آهي ڪفاره جو عقيدو، جيڪو پولوس يهودي، عيسائيت اندر آڻي عيسائيت جي تحريف ڪئي.

هيءُ جيڪي ڪجهہ بيان ٿي چڪو، اهو عيسائيت ۾ پولوس يهودي جي ذريعي، جيڪا تحريف ۽ تبديل، صرف تثليث ۽ ڪفاره جي نالي سان ٿي، انهي جو مختصر خاڪو آهي، جيڪو چند مستند ۽ معتبر ڪتابن جي مدد سان مرتب ڪري پيش ڪيو اٿم.[2]

٣- اسلام اندر شيعيت جي شروعات ڪاٿان آئي ۽ ڪيئن آندي؟

اوهان عيسائيت ۾ يهودي پولوس جي تحريف بابت پڙهيو، حقيقت اها آهي، نہ موجوده عيسائي دنيا، ساري دنيا ۾ تعداد جي لحاظ سان گهڻائي ۾ هجڻ جي باوجود ۽ دنيوي ترقي جي معاملي ۾، چند ئي قدم جماعت جي دعوىٰ هوندي، اهي ايترا مفڪر ۽ مدبر، سڀ جا سڀ پولوس يهودي جي تحريف شده عيسائيت جا پيرو آهن، جنهن جو حضرت عيسىٰ جي عيسائيت سان ڪوبہ ربط ڪونهي.

(حاشيو اڳئين صفحي کان هلندڙ)

وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً ۚ قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ ۖ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

(البقرة ٢-ع٩- آيت ٨٠)

۽ يهودين چيو ٿہ ڳڻيل ڏينهن کانسواءِ، اسانکي باهہ نہ ڇهندي، (اي پيغمبر! کين) چئو تہ ڇا اوهان الله وٽان ڪو انجام ورتو آهي جو الله پنهنجي انجام جي خلاف ڪڏهن بہ نہ ڪندو، يا الله تي اهو ڪجهہ چئو ٿا جو نہ ٿا ڄاڻو؟

دوستو! اوهان هتي عيسائين جي ڪفاري جو عقيدو بہ پڙهيو. شيعن جي ڪفاري جو عقيدو بہ ڏٺو - ۽ - يهودين جي دعوىٰ بہ ٻڌي جنهن جو قرآن ۾ خود ذڪر آهي. پوءِ هاڻي اوهين پاڻ ٻڌايو تہ انهن ٽنهي ۾ ڪير زور آهي؟ اهو بہ اوهين سوچيو تہ هنن ٽنهي مذهبن ۾ هڪجهڙائي آهي يا نہ؟

نص قطعي قرآن ۾ "ڪفاره" جي ترديد:-

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ

(الزمر ٣٩- ع١ آيت ٧)

۽ ڪو بہ گناه جو بار کڻندڙ ٻئي جي (گناه) جو بار نہ ٿو کڻي سگهي-

(١) شيعت جي ايمانيات ۾ "عدل" جو عقيدو، انجيا هتي عيسائيت ۾ بہ نشاندهي ملي ٿي-

(٢) (١) "مذاهب عالم کا تقابلی مطالعہ" اٺين ايڊيشن - از پروفيسر چودري غلام رسول صاحب - گورنمنٽ ڪاليج لاهور.

(باقي حاشيو ايندڙ صفحي تي)

اسلام ۾ شيعيت جي شروعات جي تاريخ به بلڪل اهڙي ئي آهي، جهڙي پولوس تحت اصلي عيسائيت ۾ تحريف ۽ تبديل جي تاريخ. فرق صرف اهو آهي ته عيسائيت ۾ "يهودي پولوس" جيڪا تحريف ۽ تبديل آندي، انهيءَ سان اصل عيسائيت مٽجي ويئي ۽ "پولوسيت"، عيسائيت جي نالي ۾ قائم ٿي ويئي. برخلاف انهيءَ جي، شيعيت جي موجد (ايجادڪندڙ) عبدالله بن سبا يهودي ۽ انهيءَ جي پوئلگن، اسلام اندر جيڪا تحريف ۽ تبديل آندي اها به قائم ٿي ويئي، پر انهيءَ جو نالو شيعيت ٿي رهيو ۽ حق سبحانهٗ وتعالىٰ اسلام جي، انهيءَ ڳالهه کان حفاظت فرمائي جو شيعيت ڪي ماڻهو اسلام سڏين ۽ شيعيت جا بنيادي عقيدا، اسلام يعني قرآن وسنت کي مٽائي ويا هجن - ائين نه ٿيو آهي، نڪي ٿي سگهندو، ڇاڪاڻ ته اسلامُ جنهن جو بنياد ختم نبوت يعني قرآن وسنت آهن، انهن جي حفاظت، الله رب العزت پنهنجي ذمي رکي آهي. پوءِ اسلامَ جا خدوخال (عقيدا ۽ اعمال) جن جو بنياد ختم نبوت قرآن وسنت آهن، الڳ آهن ۽ شيعيت جا خدوخال (عقيدا ۽ اعمال) الڳ آهن، جن جو بنياد، امامن جي امامت ۽ انهن طرف منسوب ڪيل روايتون آهن. پوءِ اسلامُ الڳ آهي ۽ شيعيت الڳ ۽ انهن ٻنهين ۾ ڪنهي به مماثلت يا هڪ جهڙائي نه آهي- بلڪ اهي هڪ ٻئي جو ضد آهن ۽ ضد ئي نظر اچن ٿا.

تاريخ جي مطالعي سان شيعيت جي شروعات بابت جيڪا حقيقت نظر اچي ٿي، انهيءَ جو اختصار هن طرح آهي:-

عهد نبوي ۾، عرب جو تقريباً سڄو علائقو اسلام جي آغوش ۾ اچي ويو- مشرڪن- يا- اهل ڪتاب يهودين يا نصارن مان ڪنهن ۾ به اهڙي قوت باقي نه رهي، جيڪا اسلام جي فروغ ۽ پکڙجڻ ۾ رڪاوٽ بڻجي سگهي- عهد صديقي ۾، جنهن جي مختصر مدت سوا ٻه سال بڻجي ٿي، اها صورتحال وڌيڪ مضبوط ٿي ۽ جزيرة العرب جي حدن کان ٻاهر پيشقدمي جو سلسلو شروع ٿيڻ لڳو.

حضرت عمر فاروق رضه جي تقريباً ساڍن ڏهن سالن جي دور ۾، اسلامي دعوت ۽ عسڪري فتوحات جو سلسلو اهڙو تيزي سان وڌيو، جو ان وقت جون ٻه وڏيون شهنشاهيتون فارس (ايران) ۽ روم جا ڪيترا علائقا اسلام جي اقتدار آڏو جهڪيا-

حضرت عثمان ذي النورين رضه جي دور خلافت ۾ به اسلام جي دعوت ۽ فتوحات جو، اهڙو ئي سلسلو جاري رهيو- انهيءَ عرصي ۾ مختلف ملڪن، علائقن، قومن ۽ طبقن جا بيشمار ماڻهو پنهنجا قديم مذهب ڇڏي، اسلام ۾ داخل ٿيا، جن ۾ گهڻو ڪري اهي هئا، جن دين اسلام کي حق ۽ نجات جو واحد ذريعو سمجهي قبول ڪيو- ليڪن ڪجهه اهڙا ماڻهو به هئا، جيڪي منافقانه طور اسلامُ قبول ڪري مسلمانن اندر داخل ٿيا ۽ هنن جي دلين ۾ اسلام ۽ مسلمانن

(حاشيو هلندڙ اڳئين صفحي کان)

(ii) "عيسائيت ڪيا هي؟" از مولانا محمد تقي

(iii) "ايراني انقلاب" از شيخ الحديث مولانا محمد منظور نعماني مدظله (لکنؤ- انڊيا)

(iv) "اظهار الحق" (کا اردو ترجمه بائيبل سي قرآن تڪ) از مولانا رحمت الله ڪيرانوي رح
(۳ جلدن ۾)

جي خلاف سخت بغض ۽ عداوت هئي ۽ هو انهيءَ ارادي ۽ منصوبي سان بظاهر مسلمان بڻجي مسلمانن ۾ شامل ٿيا ته جڏهن به ڪو موقعو ملي ته ڪو نه ڪو فتنو پيدا ڪري اسلام ۽ مسلمانن کي آسانيءَ سان نقصان پهچائي سگهن، خاص ڪري يهودين مان ڪافي ماڻهو انهيءَ مقصد خاطر منافقانه طور اسلام ۾ داخل ٿيا.

اهڙن ئي ماڻهن ۾، جن جو مٿي ذڪر ڪيو ويو، هڪ يهودي عالم عبد الله بن سبا، جيڪو يمن جي شهر صنعاءَ جو رهاڪو هو، تنهن به حضرت عثمان جي دور خلافت ۾ اسلام قبول ڪرڻ جو اعلان ڪيو. بعد ۾ هن جو جيڪو ڪردار سامهون آيو، انهيءَ مان معلوم ٿيو ته هن جي يهوديت ڇڏڻ ۽ اسلام قبول ڪرڻ جو اصل مقصد اهو ئي هو جنهن مقصد سان "پولوس" (ساؤل) يهوديءَ يهوديت ڇڏي عيسائيت اختيار ڪئي هئي.

مدينه منوره جي مختصر قيام ۾ ابن سبا کي اهو اندازو ٿي ويو ته سڄي حجاز جي علائقي ۾ ديني شعور عام آهي ۽ اُتي دين جا اهڙا پاسبان موجود آهن، جن جي موجودگي ۾ هو پنهنجي مقصد ۾ ڪامياب ٿي نه سگهندو.

پوءِ هيءُ بصري، ڪوفي، دمشق ۽ مصر ويو ۽ اتي هن کي جيڪي به ماڻهو پنهنجي مقصد جا مليا، انهن کي هن پاڻ ۾ منظم ڪيو ۽ لڪ ڇپ ۾ (زير زمين) پنهنجو ڪم شروع ڪيائين.

عبدالله ابن سبا يهوديءَ کي، "پولوس" (ساؤل) يهوديءَ وارو اهو سبق پوري طرح ياد هو، جنهن سان هن عيسائيت ۾ تحريف ۽ تبديل آندي هئي. يعني ته، هڪ مذهب جي پيروي ڪندڙن کي گمراهه ڪرڻ جو آسان ۾ آسان طريقو اهو آهي ته انهيءَ مذهب جي مقدس، مقبول ۽ محبوب شخصيت جي باري ۾، ماڻهن اندر حد کان زياده مرتبو، معقل ۽ فضيلتون بيان ڪجن. هيءُ عالم ته آڳيئي هو جنهن کي توريت ۽ انجيل جو علم هو ۽ عربي زبان تي به هن کي پوري دسترس حاصل هئي. ڪيس "پولوس" جو عيسائيت بگيڙڻ لاءِ اختيار ڪيل طريقو ۽ انهيءَ حاصل ڪيل ڪاميابيءَ جي به پوري ڄاڻ هئي. هو ڏاڍو تيز فهم، هوشيار، چالاڪ ۽ موقعه شناس ثابت ٿيو. هيءُ پهريائين ماحول ۽ ماڻهن کي ڏسندو هو ۽ پوءِ پنهنجي مقصد جي ڳالهه ڇوريندو هو. جهڙي ماحول ۽ جنهن استعداد جا ماڻهو کيس ملندا هئا، انهن سان انهيءَ قسم جي ڳالهه، انهن جي استعداد کي سامهون رکي شروع ڪندو هو ۽ ڳالهه ڪرڻ کانپوءِ انهن جي ردعمل جو به گهڻو خيال رکندو هو ۽ جاچيندو رهندو هو.

هن اسلام قبول ڪرڻ کانپوءِ ظاهري نمونو، هڪ وڏي زاهد، متقي، پرهيزگار ۽ اهل الله وارو اختيار ڪيو ۽ ماڻهو به هن جي تعظيم ڪرڻ لڳا ۽ ماڻهن جو هن وٽ اچڻ وڃڻ شروع ٿيو. هيءُ حضور اڪرم ﷺ جي شان، واکاڻ ۽ فضيلت ۾، جيڪي توريت ۽ انجيل ۾ آهي، اهو ماڻهن کي ٻڌائي خوش ڪندو هو.

مورخين (تاريخ لکندڙن) جو بيان آهي ته هن (ابن سبا يهوديءَ) پهرين پهرين جيڪا نئين ڳالهه هلائي، اها هيءَ هئي ته مونکي هنن مسلمانن تي تعجب آهي، جيڪي عيسيٰؑ جي ٻيهر اچڻ جو ته عقيدو رکن ٿا، پر سيد الانبياء حضرت محمد صلى الله عليه وسلم جي لاءِ، ٻيهر هن دنيا ۾ اچڻ جا قائل نه آهن. حالانڪ، نبيؐ جن سمورن نبين کان افضل ۽ اعلىٰ آهن، ۽ يقيناً هو ٻيو دفعو هن دنيا ۾ تشريف فرما ٿيندا. هن اها ڳالهه اهڙن نومسلم، جاهل ۽

نا تربيت يافته ماڻهن جي سامهون رکيو، جن لاءِ هن سمجهيو ته اهي اهڙن خرافاتي عقيدن قبول ڪرڻ جي پوري صلاحيت رکندڙ آهن. جڏهن هن ڏٺو ته هن جي اها شين ڳالهه بلڪل هڻون چون چرا جي، اُهي ماڻهو قبول ڪري ويا - يا - خاموش رهيا، جيڪا ڳالهه اسلام ۽ قرآني تعليم جي صريحاً خلاف هئي، نه هن جي همت وڌي ۽ هيءُ نبي اڪرمؐ سان گڏ، حضرت علي رضه جي خصوصي قرابت جي بنياد تي، وڏيءَ عقيدتمندي ۽ محبت جو اظهار ڪندي، حضرت علي رضه جي فضيلت ۾ ڪوڙيون ڳالهيون بنائي حديثن جي نالي سان بيان ڪرڻ لڳو جن سان هن جي عقيدتمندن جي حلقي ۾ روز بروز اضافو ٿيڻ لڳو. پوءِ ٻي ڳالهه جيڪا هن چئي، اُها هيءَ هئي ته، هر پيغمبر جو هڪ وصي ۽ وزير هوندو آهي، جيڪو نبي جي نبوت جو رازدان هوندو آهي ۽ جيئن موسىؑ جو رازدان يوشع بن نون هو، تيئن حضرت نبي ڪريم جو رازدان حضرت علي رضه آهي. توحيد ۽ رسالت سان گڏ حضرت علي رضه جي امامت مڃڻ فرض عين آهي. هي ڳالهه به ماڻهن مڃي ورتي ۽ چند ڏينهن اندر هن اهو سبق پڪو ڪري ورتو. هاڻي هيءُ اچان به اڳتي وڌيو ۽ چيائين ته پيغمبر جا سمورا اصحاب سڀ ڀلا آهن، مگر حضرت علي رضه حضورؐ جن جي خصوصي قرابت جي ڪري سڀني کان ڀلو آهي هيءَ ڳالهه نومسلم ناعاقبت انديش مسلمانن لاءِ ڪا خاص اهميت نه رکندي هئي، ۽ هنن سمجهيو ته ڪنهن هڪ شخص کي ٻين کان ڀلو چوڻ ۾ ڪا به برائي ڪانهي. پر جن ماڻهن ۾ ديني فراست هئي، انهن اها ڳالهه غلط ۽ دين ۾ هڪ فتني جي دروازي کولڻ جو سبب سمجهي ۽ انهن ناراضگي ظاهر ڪئي. هن سبق کي پڪي ڪرائڻ ۾ عبدالله بن سبا يهوديءَ کي ڪجهه زياده وقت لڳو ۽ محنت ڪرڻي پيئي.

هاڻي جڏهن هن ڏٺو ته هنن نومسلم جاهل، ناعاقبت انديش مسلمانن اها ڳالهه به مڃي ورتي آهي ۽ اهو سندن عقيدو بڻجي ويو آهي ته حضرت علي رضه ٻين سڀني اصحابن کان ڀلو آهي، ته پوءِ چوڻ لڳو ته، رسول الله صلى الله عليه وسلم جي وفات کانپوءِ خلافت ۽ حڪومت جي سربراهي به درحقيقت حضرت علي رضه جو حق هو. وڌيڪ چوڻ لڳو ته توريت ۽ انجيل ۾ به ائين لکيل آهي، ليڪن نبيؐ جي وفات کانپوءِ مهاجرن ۽ انصارن پنهنجيءَ اڪثريت جو ناجائز فائدو ورتي، اقتدار کي پاڻ وٽ رکڻ لاءِ، حضرت علي رضه جي خلاف سازش ڪئي ۽ ابوبڪر رضه کي خليفو بنايو ۽ هن پاڻ کانپوءِ عمر رضه کي نامزد ڪيو ۽ انکانپوءِ عثمان رضه خليفو بنايو ويو. انهن اصحابن حضرت علي رضه جو حق غصب ڪيو ۽ ان طرح اهي نبيؐ جي وفات کانپوءِ غاصب، مرتد، منافق، ڪافر بنيا، انهن تي تبرا ڪرڻ گهرجي. وڌيڪ چوڻ لڳو ته هاڻي به وقت ويو نه آهي، موجوده خليفي (حضرت عثمان رضه) کي معزول ڪري حضرت علي رضه، جيڪو نبيؐ کانپوءِ خليفو هئڻ گهرجندو هو، انهيءَ کي خليفو بنائڻ گهرجي ۽ انهيءَ ۾ سڀني مسلمانن کي مدد ڪرڻ گهرجي. هن حضرت عثمان رضه ۽ سندس انتظاميه خلاف، موثر نموني سان پروپگنڊه هلائي ۽ اها مهم شروع ڪئي ته موجوده خليفو نااهل، ناقابل ۽ ظالم آهي، ڪو به فرياد ٻڌڻ وارو ڪونهي، اُموي سفيد ۽ سياهه جا مالڪ بڻجي ويا آهن، خليفي جي بدلائڻ کانسواءِ حالات نه سڌرندا وغيره وغيره.

اتفاقاً انهيءَ وقت مصر جو گورنر "عبدالله بن سعد"، رومين جي سورش کي منهن ڏيڻ

آفريڪا ۽ طرابلس ۾ نظم ۽ نسق قائم ڪرڻ ۾ مشغول هو ، ۽ هن ڪي اندروني حالتن ۾ پوري توجه ڏيڻ جو گهٽ موقعو مليو . عبدالله بن سبا يهوديءَ ڪي نه اهڙين حالتن جي اشد ضرورت هئي ۽ هن انهن حالتن جو پورو پورو فائدو ورتو . هن مصر کي پنهنجو مستقل هيڊ ڪوارٽر بڻائي بصري، ڪوفي وغيره طرف خط وڪتابت جاري رکي ۽ هن طرح پروگرام مرتب ڪيو ته ، مصر وارا ڪوفي، بصري ، دمشق ۽ مديني ۾ ۽ ڪوفي وارا مصر ، بصره ، دمشق ۽ مديني ۾ ، ۽ بصري وارا مصر ، ڪوفي ، دمشق ۽ مديني ۾ ، ۽ دمشق وارا مصر ، ڪوفي ، بصري ۽ مديني ۾ حضرت عثمان جي گورنرن جي شڪايتن ۾ ڏڍا ڏڍ خطوط موڪليندا رهن - هن پروپيگنڊه حڪومت خلاف ڏاڍو خراب اثر پيدا ڪيو ۽ حڪومت لاءِ عام ماڻهن ۾ اهو تاثر پيدا ٿيڻ لڳو ، ته پڪ هنن تي ظلم ٿي رهيو آهي . هن باري ۾ حضرت عثمان رض تحقيقاتي وفد موڪليا ، جيڪي تحقيقات ڪري واپس موٽي آيا ۽ اهڙي رپورٽ ڏنائون ته ڪٿي به ظلم ڪونهي ، حالات پُرسڪون آهن ۽ اهڙو ڪو به ماڻهو ڪونهي، جيڪو حڪومت خلاف شڪايت ڪندو هجي .

ڪنهن به تحريڪ کي جاندار بڻائڻ لاءِ اهو به ضروري هوندو آهي ته اُنهيءَ تحريڪ ۾ ڪو دلڪش نعرو هجي . عبدالله بن سبا يهوديءَ ڏٺو ته حڪومت خلاف هن جي پروپيگنڊه جو خاطر خواه اثر ٿيو آهي ۽ حضرت علي رض جي افضيلت جي باري ۾ به نومسلم عوام جي خيالات ۾ ڪافي فيرو آيو آهي، لهذا عام ماڻهن ۾ جوش پيدا ڪرڻ لاءِ هن هيءُ نعرو ايجاد ڪيو:-

"امامتؑ جو محورِ فرض آهي . اهلبيتؑ جي محبت ۽ عليؑ جي حمايت
اسانجو نصب العين آهي . حضرت عليؑ وصي رسول الله آهي
(جيڪو) خلافتؑ جو حقدار آهي ، مظلوم آهي ، ٻين ٽن خليفا
غاصب آهن ، ڪافر ۽ مرتد آهن ." (ابن سبا ص٦٣)

ڪافي وقت تائين اهو سڀ ڪجهه زير زمين ٿي رهيو هو . خود حضرت علي رض کي به اها خبر نه هئي ته سندس (حضرت علي رض) جي باري ۾ چا چا چيو پيو وڃي . ڇاڪاڻ ته عام طرح زير زمين تحريڪون، انهيءَ نوعيت جون هونديون آهن ۽ انهن جي خبر تڏهن پوندي آهي، جڏهن اندر ئي اندر گهڻو ڪجهه ٿي چڪو هوندو آهي . يهودي، انهيءَ ڪم ۾ شروع کان تمام پختا ۽ وڏا تجربيڪار رهيا آهن .

پوءِ جيڪي ٿيو ، سڀني کي معلوم آهي ته حضرت عثمان رض جيڪو انوقت دنيا جيءَ سڀ کان وڏيءَ حڪومت جو فرمانروا هو ، انهن باغين جي خلاف طاقت استعمال ڪرڻ جي صرف اجازت ڏئي ها، ته اهو نه ٿي سگهي ها جيڪو ٿيو . ليڪن پاڻ اٿين نه چاهيائون ته سندن جان جي حفاظت ۾ ڪنهن ڪلمه گو جي خون جو قطرو زمين تي پوي . بلڪ انهي جي برخلاف خود مظلوميت جي حالت ۾ شهيد ٿي الله رب العزت جي حضور ۾ پيش ٿيڻ کي پسند فرمايائون ۽ هن دنيا ۾ هڪ اهڙو مظلوميت جي شهادت جو قربانيءَ جو لاثاني مثال قائم ڪيائون ، جنهن جهڙو مثال هيءُ دنيا اڄ تائين پيش ڪرڻ کان قاصر رهي آهي ، ته هڪ عظيم سلطنت جي فرمانروا بيکسي جي حالت ۾ رهي شهيد ٿيڻ قبول ڪيو ، ليڪن پنهنجيءَ حفاظت لاءِ فوج مقرر ڪري، انهي فوج ۽ باغين جي وچ ۾ لڙائي ۽ انهيءَ طرح مسلمانن جو پاڻ ۾ وڙهڻ ۽ رت وهائڻ پسند نه ڪيو .

انهيءَ خونيءَ فضا ۾، حضرت علي رضه سنه ٣٥ هجريءَ ۾ چوٿون خليفو مقرر ٿيو. ليڪن حضرت عثمان رضه جي مظلومانه شهادت جي نتيجي ۾ امت ٻن گروهن ۾ تقسيم ٿي پيئي ۽ نوبت جنگ ۽ قتال تائين پهتي. جنگ جمل ۽ جنگ صفين ۾ جنگيون ٿيون. عبدالله بن سبا يهوديءَ جو گروهه، جنهن جو چڱو ڀلو تعداد هو، حضرت علي رضه سان هو ۽ هن کي اهڙيءَ فضا ۾، پورو موقعو مليو ته، جيئن فوج جي بي علم ۽ ڪم فهم عوام کي، حضرت علي رضه جي محبت ۽ عقيدت جي عنوان سان، گمراهيءَ ۾ مبتلا ڪري، ايتري تائين جو هن ڪن بيوقوفن کي اهو به سبق پڙهايو، جيڪو پولوس يهوديءَ "عيسائين کي پڙهايو هو. هنن جو اهو عقيدو بڻجي پيو، ته حضرت علي انساني شڪل ۾ خدا آهي. ڪن احمقن جي ڪنن ۾ اها ڳالهه به ڦوڪيائين، ته الله تعاليٰ نبوت ۽ رسالت لاءِ حضرت علي رضه کي چونڊيو هو، پر جبرئيل کي دوکو لڳو ۽ هو غلطي کان "وحي" کڻي حضرت علي رضه جي بجاءِ حضرت محمد صلي الله عليه وسلم وٽ وڃي نڪتو.

ڪن سياسي مصلحتن سبب حضرت علي رضه، مدينة النبيءَ ڇڏي، ڪوفي شهر کي (عراق ۾) پنهنجو دارالحڪومت بڻايو ۽ اهو علائقو سبائين جي سرگرمين جو مرڪز بڻجي پيو. اِتي هن گروهه کي، پنهنجي فاسد عقيدن کي ڦهلائڻ لاءِ حالتون، ماحول ۽ ماڻهو زياده مناسب ملي ويا.

(٤) شيعن لاءِ مختلف فرقن ۾ ورهائجي وڃڻ جا اسباب ۽ شيعيت جي يهوديت، عيسائيت ۽ مجوسيت سان مشابهت جا مستند تاريخي ثبوت.

هتي هيءَ ڳالهه ذهن ۾ رهي ته جيئن هيءَ تحريڪ خفيه طور هلي رهي هئي، انهيءَ ڪري، هن تحريڪ کان متاثر ٿيڻ وارا سمورا ماڻهو، ساڳين خيالن ۽ عقيدن جا نه بڻيا. جيئن مون پهرين ذڪر ڪيو آهي ته هن مذهب جا داعي (دين ڦهلائيندڙ- دين جي دعوت ڏيندڙ) جيڪا ڳالهه ۽ جيتري ڳالهه، جن ماڻهن کي هو چوڻ مناسب سمجهندا هئا، اوتري ڳالهه هو انهن کي چوندا هئا. پوءِ جيڪڏهن ڪنهن اها ڳالهه مڃي ورتي، ته اهو انهن ماڻهن جو عقيدو بڻجي ويندو هو. لهٰذا هن سازش جو نتيجو هيٺين صورت ۾ ظاهر ٿيو:-

١. سبائين ۾ اهڙا به ماڻهو پيدا ٿيا، جن حضرت علي رضه کي، انساني شڪل ۾ الله ڪري سمجهيو ۽ هو "حلول" جا قائل بڻيا.
٢. سبائين ۾ اهڙا به ماڻهو بڻيا، جن حضرت علي رضه کي، رسول الله ﷺ کان افضل ۽ اعليٰ چيو ۽ کيس نبوت ۽ رسالت جو حقيقي مستحق بڻايو ۽ ائين چيو ته الله تعاليٰ، وحي ته حضرت علي رضه طرف موڪليو هو، پر جبرئيل ؑ کان غلطي ٿي ۽ هو وحي کڻي حضرت محمد ﷺ وٽ وڃي نڪتو.
٣. سبائين ۾ اهڙا به ماڻهو بڻيا، جن حضرت علي رضه کي نبيءَ ﷺ جو وصي چيو ۽ الله طرفان مقرر ٿيل پهريون امام ۽ خليفو (خليفه بلافصل) ڪري سڏيو ۽ انهيءَ بنياد تي هنن، حضرت نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جي پهرين ٽن خليفن حضرت ابوبڪر صديق رضه، حضرت عمر فاروق رضه ۽ حضرت عثمان ذي النورين رضه کي غاصب، منافق، مرتد ۽ ڪافر سڏيو ۽ تبرا جي تعليم ڏني. (نعوذ بالله)

پوءِ اڳتي هلي انهن ۾ ڪيترائي مختلف عقيدن ۽ نظريات رکڻ وارا گروهه بڻيا، جن

جو تعداد ٧٠ کان به زیاده آهي جن ۾ حضرت علي رض کانپوءِ جي امامت ۾ به ڪافي اختلاف رهيو آهي. انهن فرقن جو تفصيل "ملل ونحل" ۾ پڙهي سگهجي ٿو. حضرت شاهه عبدالعزيز محدث دهلوي رح به انهن فرقن جا نظريات، عقيدا ۽ انهن ۾ اختلافات جو چڱو خاصو تعارف پنهنجي مايه ناز تصنيف "تحفه اثناعشريه" ۾ ڪرايو آهي. حضرت مولانا و مولوي عبدالوهاب ڪلال مرحوم پنهنجي تصنيف تحفة الوهاب (سنڌي) جي حصه ٢ جي صفحي ٣٢٤ کان ٣٤٦ تائين، انهن فرقن جا نالا سندن پيشوائن ۽ عقيدن سميت لکيا آهن. انهن مان گهڻا نه آهي آهن جن جو غالب حانئي هن دنيا ۾ ڪٿي به وجود ڪونهي ۽ صرف تاريخ جي ڪتابن جا ورق انهن فرقن جي نالن، سندن پيشوائن ۽ عقيدن جي بيانن سان زينت بنيل آهن.

خيال ۾ رهي ته شيعيت جي شروعات ۽ انهيءَ ۾ مختلف فرقن جي باري ۾ جيڪي ڪجهه ذڪر ڪيو ويو آهي، اهو هن طرح آهي ته عبدالله بن سبا يهوديءَ شيعه مذهب جو بنياد رکيو ۽ انهيءَ کانپوءِ شيعن ۾ جيڪي به مختلف فرقا يا مذهب وجود ۾ آيا، ته اهي سڀ جا سڀ، عبدالله بن سبا جي بلاواسطه يا بالواسطه فيض يافته ماڻهن جي ذريعي بنيا ۽ انهن جي سامهون عبدالله بن سبا جي بنيادي تعليم پوءِ اها جيتري به هنن کي ملي هجي، يا هنن وٽ پهتي، اها هنن جي پيش نظر رهي آهي.

اِها ڳالهه خاص طرح ذهن ۾ رهي ته فتنن پکيڙڻ ۾، يهودي ذهن شروع کان اڄ تائين نهايت شاطر ۽ چالاڪ رهيو آهي. هتي به عبدالله بن سبا ۽ سندس سائين اهو سڀ ڪجهه اهڙيءَ هوشياريءَ سان ڪيو، جو حضرت علي رض جي لشڪر ۾ رهندي ۽ سندس يارن ظاهري طرح ورهندي، اهو فتنو اهڙي طرح پکيڙيو، جو خود حضرت علي شيرخدا رض کي، اِن فتني جي خبر ايتري دير سان، اُنهيءَ وقت پهتي، جڏهن ان جون پاڙون اهڙيون پختيون ٿي چڪيون هيون، جو حضرت علي رض لاءِ انهيءَ کي ختم ڪرڻ ناممڪن ڪم بنجي پيو.

١- "علامه ڪشي" سبائين جو هڪ عظيم عالم ۽ شيعن وٽ، رجال جي فن ۾ آخري سَنَدُ سمجهيو ويندو آهي. هن جي وفات سن ٣٤٠ هجري ۾ ٿي آهي. هن جي "رجال" ۾ هڪ تصنيف آهي، جنهن جو نالو آهي "معرفت اخبار الرجال" جيڪو "رجال ڪشي" جي نالي سان مشهور آهي. شيعن وٽ، رجال جي فن ۾ هيءُ پهريون ۽ مستند ترين ڪتاب ليکيو ويندو آهي، جنهن ۾ عبدالله بن سبا يهوديءَ جي باري ۾ سيدنا محمد باقر رح جي حوالي سان روايت آهي ته:-

ان عبد الله سبا ڪان يدعى النبوة ويزعم ان اميرالمومنين عليه السلام هوالله تعالیٰ	عبدالله بن سبا پنهنجي لاءِ نبوت جي دعويٰ ڪندو هو ۽ هن جو خيال هو ته حضرت علي رض ئي الله تعالیٰ آهي -

(رجال ڪشي بحواله خميني ازم اور اسلام ص ٣٤)

جڏهن اِها خبر حضرت علي رض تائين پهتي، ته پاڻ هُن کي گهرايائون ۽ توبه ڪرڻ لاءِ چيائون، پر پوءِ به هو باز نه آيو. فَاَحْرَقَهُ بِالنَّارِ پوءِ پاڻ هُن کي باهه ۾ جلارايائون.
(رجال ڪشي ص ٧٤)

ڪتابن ۾ اچي ٿو ته جڏهن عبدالله بن سبا ۽ سندس ستر (٧٠) سائين کي اھا خبر پيئي، ته حضرت عليءَ کين باھ ۾ ساڙائڻ جو فيصلو ڪيو آهي، ته بلند آواز سان چوڻ لڳا:- لَا يُعَذِّبُ النَّارَ إِلَّا رَبُّ النَّارِ - خدا ڪانسواءِ ٻيو ڪوبه باھ جو عذاب نه ٿو ڏيئي سگهي. (فتنه ابن سبا ص٦٦) ٻين لفظن ۾ حضرت علي رضه واقعي خدا آهي (معاذ الله)

شيعن جي انهيءَ معتبر ڪتاب رجال ڪشيءَ ۾ عبدالله بن سبا يهوديءَ جي باري ۾ جيڪا آخري ڳالھ لکي ويئي آهي، اها هيءَ آهي ته:-

عَبْدُ اللّٰهِ بِنْ سَبَا كَانَ يَهُوْدِيًّا فَاَسْلَمَ وَوَالَى عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ وَكَانَ يَقُوْلُ وَهُوَ عَلٰى يَهُوْدِيَّتِهِ فِيْ يُوْشَعَ بِنْ نُوْنٍ وَصَيِّ مُوْسٰى بِالْغُلُوِّ فَقَالَ فِيْ اِسْلَامِهِ بَعْدَ وَفَاتِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَآلِهٖ فِيْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِثْلَ ذَالِكَ وَكَانَ اَوَّلَ مَنْ اَشْهَرَ بِالْقَوْلِ بِفَرْضِ اِمَامَتِ عَلِيٍّ اَظْهَرَ الْبَرَاءَةَ مِنْ اَعْدَائِهٖ وَكَاشَفَ مُخَالِفِيْهِ وَاَكْفَرَهُمْ

رجال ڪشي ص١٠١
مؤسسة الاعلمي مطبوعات ڪربلا
(عڪس لڳايل ص٥٠٥)

عبدالله بن سبا پهرين يهودي هو، پوءِ اسلام قبول ڪيائين ۽ حضرت عليءَ سان خاص تعلق جو اعلان ڪيائين ۽ پنهنجي يهوديت جي زماني ۾ هو، حضرت موسيٰ جي وصي يوشع بن نون جي باري ۾ غلو[1] ڪندو هو. پوءِ اسلام ۾ اچڻ بعد هو رسول الله جي وفات کانپوءِ ساڳيءَ طرح حضرت علي رضه جي باري ۾ غلو ڪرڻ لڳو. اهو عبدالله بن سبا، پهريون شخص آهي، جنهن حضرت علي رضه جي امامت[2] جي عقيدي جي فرضيت جو اعلان ڪيو ۽ هُن جي دشمنن جي لاءِ تبرا[3] جو اظهار ڪيو ۽ هُن جي کليءَ طرح مخالفت ڪئي ۽ کين ڪافر[4] چيو-

٢_ حضرت مولانا شاھ عبدالعزيز دهلوي رحه جي مايه ناز تصنيف "تحفه اثناعشريه" (فارسي) مطبوعه نولڪشور لکنؤ، ماھ رمضان المبارڪ ١٣١٣هجري، هن وقت منهنجي سامهون آهي. هيءَ ڪتاب ٨½ × ١٣ وڏي سائيز ۾ چار سؤ (٤٠٠) صفحن تي مشتمل باريڪ فارسي زبان ۾ لکائيءَ سان مُزين ٿيل آهي. هن ڪتاب جا اردو زبان ۾ به ترجما ٿيل آهن ۽ گھڻو ڪري هر لائبريريءَ ۾ موجود هوندو. هن جي باب نمبر ٽئين (٣) جو عنوان آهي "باب سوم در ذڪر احوال اسلاف شيعه" يعني "باب ٽيون، شيعن جي بنيادي شخصيتن جي بيان ۾". هيءُ باب ص٩٧ کان ص١١٤ تائين يعني ١٧ صفحن ۾ آهي. هاڻي اچو ته انهيءَ ڪتاب جي مذڪور باب ٽئين جي شروع جو ڪجھ حصو نظر مان ڪڍون. حضرت شاھ صاحب جن فرمائن ٿا:-

طبقه اولیٰ ڪسانيڪه اين مذهب را بلا

پهريون طبقو انهن ماڻهن جو آهي، جن

(١) لفظ "غلو" معنيٰ "حد ٽپڻ"
(٢)،(٣)،(٤) شيعه مذهب جو بنيادي عقيدو "امامت" عبد الله بن سبا جي ايجاد آهي. تبرا جي ايجاد ڪرڻ وارو ۽ نبيءَ جي اصحابن کي ڪافر چوڻ وارو پهريون شخص به عبد الله بن سبا يهودي منافق آهي-

واسطہ از رئیس المضلین ابلیس لعین استفادہ نمودہ اند وایں طبقہ منافقین اند کہ درباطن عداوت اہل اسلام مضمر داشتند وبظاہر بکلمہ اسلام متکلم شدند تا راہ درآمد در زمرۂ اہل اسلام واغوائے ایشان و وایقاع مخالفت وبغض وعناد فیمابینہم کشادہ کرد ومقتدای ایشان عبد اللہ بن سبا یہودی صنعانی است کہ ابتدای حال او از تاریخ طبری درباب اول منقول شدہ و او اول بتفضیل حضرت امیر رضؓ و ثانیًا بتکفیر صحابہ رضؓ وخلفاء رضؓ وحکم بارتداد ایشان وثالثا بالوہیت حضرت امیر مردم را دعوت نمود وبر حسب استعداد ہریک را از اتباع خود درحبالۂ اغوا واضلال آورد پس او قدوۂ علی الاطلاق جمیع فرق رفضہ است کہ ایں آئین خباثت آگین از سینۂ ابلیس لعین درقلوب اہل زمین آوردۂ اوست اگرچہ اکثرے از ایشان کفران نعمت او نمایند و اورا ببدے یاد کنند بنا بر آنکہ بالوہیت حضرت امیر قائل شدہ بود ولہذا او رامقتدائے غلاۃ دانند و بس لکن درحقیقت ہمہ ہمہ شاگردان او ومستفیضان شمۂ از فیض اویند وازاین است کہ درجمیع فرق ایشان معنی یہودیت مشاہد و محسوس ست واخلاق یہودیان مخفی و مرسوس از کذب وافترا وبہتان وسب بزرگان ولعن یاران رسولؐ خود وحمل کلام اللہ وکلام الرسول برغیر محمل او و اضمار عداوت اہل حق در دل و اظہار چاپلوسے وتملق ازراہ خوف وطمع و نفاق پیشہ گرفتن وتقیہ ازارکان دین نمودن ورقعات مزورہ ومکاتبات جعلی..

سڄي طرح گمراهن جي سرڪردي ابليس لعين کان فائدو ورتو. هيءُ منافقن جو طبقو آهي، جيڪو درپردہ اهل اسلام سان دل ۾ دشمني رکي، زبان سان ڪلمهٔ اسلام ادا ڪندو هو، انهيءَ لاءِ تہ اهل اسلام ۾ سندن آمدورفت جاري رهي ۽ هو اُنهن کي ڀڪائن ۽ اُنهن جي پاڻ ۾ مخالفت، بغض ۽ دشمني جو رستو کليل رکي سگهن. انهن جو پيشوا اهوئي عبداللہ بن سبا يهودي، صنعاني هو جنهن جو تاريخ طبري مان باب اول جي شروع ۾ نقل ڪيو ويو. هن پهرين حضرت امير (حضرت علي رضؓ) جي برتري جي ماڻهن کي دعوت ڏني. پوءِ اصحابن ۾ نبيؐ جي (پهرين ٽن) خليفن جي ڪفر ۽ ارتداد جو ڍونگ رچايو ۽ انهيءَ کانپوءِ هن، حضرت علي رضؓ جي الوهيت جو راڳ رچائڻ شروع ڪيو. الغرض هن پنهنجن چيلن کي هرسندن استعداد موافق، دوکي جي جار ۾ ڦاسايو. لهٰذا اهو لعين سڀني رافضي فرقن جو سرپنچ ۽ سرتاج آهي، جو هي گندگي سان پرپور مسلڪ انهيءَ ابليس لعين جي سيني مان منتقل ٿي، اهل زمين جي دلين ۾ آيو. جيتوڻيڪ انهن (شيعن) مان ڪي هن جو شُڪريہ ادا نہ ٿا ڪن ۽ هن کي بُرائيءَ سان ياد ڪن ٿا، جو هو حضرت امير رضؓ جي الوهيت جو قائل ٿي پيو هو، تنهن ڪري هن کي هو، صرف غلاۃ (شيعن جو هڪ فرقو آهي) جو پيشوا سمجهن ٿا، ليڪن اهي سڀ جا سڀ شيعا، انهي (ابن سبا) جا شاگرد ۽ انهيءَ کان فيض حاصل ڪندڙ آهن. اهوئي سبب آهي جو انهن سڀني فرقن ۾، يهوديت صاف نظر اچي ٿي ۽ يهودين جا اخلاق انهن اندر گهر ڪري پاڙون مضبوط بنائي ويا آهن. مثلاً ڪوڙ ڳالهائڻ، بهتان مڙهڻ،

ساختن و آنہارا بہ پیغبرؐ و ائمہ نسبت
نمودن و ابطال حق و احقاق باطل برای
اغراض فاسدہ دنیوی خود کردن و
اینقدر کہ مذکور شد اندکی است از
بسیاری و نمونہ ایست از خرواری و اگر
کسے را اطلاع تفصیلے منظور افتد باید کہ
از سورہ بقرہ گرفتہ تا سورہ انفال بغور
و فکر مطالعہ نماید و آنچہ در ذکر
یہودیان از صفات و اعمال و اخلاق موجود
است در ذہن خود محفوظ دارد باز
صفات و اعمال و اخلاق این فرقہ را
بآن محفوظ خود مطابقت دہد یقین
است کہ صدق ایمقال در دل او در
آید (وطابق النعل بالنعل) از زبان او
برآید

(تحفہ اثنا عشریہ فارسی ص۲۹)
عکس لڳايل ص۵۱۴

بزرگن کي گاريون ڏيڻ، رسول الله ؐ جي
دوستن تي لعنت وجهڻ، ڪلام الله ۽ احاديث
نبوي جي غلط معنىٰ ڪرڻ، اهل حق خلاف
دل ۾ عداوت رکڻ، خوف ۽ طمع سبب
چاپلوسي ڪرڻ، نفاق کي پنهنجو پيشو بنائڻ،
تقيه کي دين جو اهم رڪن قرار ڏيڻ، بناوتي
۽ ڪوڙا خط بنائڻ ۽ انهن کي پيغمبر ۽ امامن
طرف منسوب ڪرڻ ۽ پنهنجي دنيوي فاسد
غرضن خاطر حق کي باطل ۽ باطل کي حق چوڻ
اهو جو ڪجهه بيان ڪيو ويو آهي، اهو
تمام گهڻي مان نهايت ٿورو آهي ۽ وڏي
ڍير مان ذري جيترو آهي. جيڪڏهن
ڪنهن کي انهن جي تفصيلي حال کي معلوم ڪرڻو
هجي ته هن کي گهرجي ته سورة البقره کان سورة
انفال (قرآن جا تقريبًا ١٠ سيپارا ٿيندا) تائين
غور سان مطالعو ڪري ۽ انهي قرآن جي
حصي ۾ جيڪي يهودين جون خصلتون،
اعمال ۽ اخلاق ملندا وڃن اُهي هو پنهنجي
ذهن ۾ محفوظ رکندو وڃي ۽ پوءِ هن فرقي
جون خصلتون، اعمال ۽ اخلاقن سان انهن کي
ٿوري ۽ ڀيٽي. مونکي يقين آهي ته منهنجي
قول جي سچائي هن جي دل ۾ گهر ڪري ويندي
۽ هو زبان سان ائين چوڻ تي مجبور ٿيندو،
ته طابق النعل بالنعل (جُتي جُتيءَ سان ملي
وئي) يعني انهن جون سورتون وصفون حرف
به حرف انهن يهودين سان مليون آهن.

۳- چوڌري غلام رسول صاحب، پروفيسر گورنمينٽ ڪاليج لاهور جي تصنيف ”مذاهب عالم کا تقابلي
مطالعہ“ هن وقت منهنجي سامهون آهي. پروفيسر صاحب لکي ٿو:-

” پروفیسر ڈوزی کے نظریہ کے مطابق شیعیت ایران اور فارس کی پیداوار
ہے۔ جس طرح اہل ایران خاندانی بادشاہت کے معتقد تھے اسی طرح
اہل تشیع خاندانی امامت وخلافت کے قائل ہیں۔“

(مذاہب عالم کا تقابلی مطالعہ ص۸۳۳)

پروفيسر صاحب اڳتي لکي ٿو :-

” بعض مستشرقین کا یہ خیال ہے کہ (شیعہ مذہب) مسلک یہودیت

سے ماخذ ہے، کیونکہ عبداللہ بن سبا یہودی تھا۔ امام شعبی رح اور امام ابن حزم رح نے شیعہ مذہب کو اس امت کے یہود قرار دیا ہے۔"
(مذاہب عالم کا تقابلی مطالعہ ص۳۲۲)

پروفیسر صاحب وڌيڪ لکي ٿو :-

"حضرت عثمان رض کے عہد خلافت میں عبد اللہ بن سبا یہودی نے اسلام کا لبادہ اوڑھ کر اس خیال کو ہوا دینی شروع کی کہ رسول کریم صلی اللہ علیہ وسلم نے اپنے بعد حضرت علی رض کی خلافت کی وصیت کی تھی ساتھ ہی حضرت عثمان رض اور ان کے عمال کے خلاف پروپگنڈہ شروع کیا۔ آخر سبائی تحریک، حضرت عثمان رض کے شہادت کا سبب بنی"
(مذاہب عالم کا تقابلی مطالعہ ص۸۳۳)

۴۔ جامعة القاهره (مصر) جي لا ڪاليج جي پروفيسر شيخ محمد ابو زهره هڪ ڪتاب "المذاهب الاسلاميه" لکيو آهي، جنهن جو ترجمون پروفيسر غلام احمد حريري، صدر شعبه اسلاميات و عربي، زرعي يونيورسٽي فيصل آباد ڪيو آهي. هي ترجمون ۳۸۹ صفحن تي مشتمل آهي ۽ هن وقت منهن جي سامهون آهي. پروفيسر شيخ محمد ابو زهره (مصري) فرمائي ٿو :-

"یہودیت، شیعہ مذہب سے اس لیے قریبی مماثلت رکھتی ہے کہ شیعی فلسفہ مختلف مذاہب سے ماخذ ہے۔ تشیع پر فارسی تخیلات کی چھاپ صاف نمایاں ہے اگرچہ وہ اسے اسلامی افکار کی طرف منسوب کرتے ہیں"
(اردو ترجمہ المذاهب الاسلامیہ ص۷۰)

۵۔ حضرت مولانا ضياء الرحمان مدظله فيصل آبادي جي تصنيف "خميني ازم اور اسلام" ۾ تاريخ شيعت پر اجمالی نظر" جي عنوان اندر آهي :-

"بلاشبہ شیعہ مذہب کا بانی ٹھگنے قد اور کالے رنگ والا یمنی یہودی عبد اللہ بن سبا تھا۔ تاہم اس مذہب کی ابتدائی کارگذاری سے اندازہ ہوتا ہے کہ یہود و مجوس اور عیسائیت کی اسلام دشمنی اور غیظ و غضب نے شقاوت کی جو آخری شکل اختیار کی اور تین غیر مسلم طاقتوں کی ستم کاریوں سے جو مرکب اور ملغوبہ تیار ہوا اسی کا نام شیعیت یا سبائیت ہے۔ بعض لوگوں نے انہیں رافضیت کا نام دیا۔"
(خمینی ازم اور اسلام ص۴۳)

۶ مشهور مستشرق "هزلامن" پنهنجي مشهور تاليف "اسلام - معتقدات و آئين" ۾ لکي ٿو :-

"حضرت علی رض کے ـــــــ اور کثیر التعداد اوصاف نے تھوڑے ہی دنوں میں شیعہ جماعت کو بہت سے ایسے فرقوں میں منقسم کردیا جو برابر ایک دوسرے پر سب وشتم کرتے تھے۔ یہ لوگ سیاسی فہم و فراست سے عاری، رشک و حسد میں مبتلا اور منصب امامت کے بارے میں آپس ہی میں شدت کے ساتھ لڑتے جھگڑتے تھے۔ وہ حکومت کے خلاف حزب مخالف کی صفت رکھتے تھے۔ ان لوگوں کی سازشوں اور ایسے لوگوں کی

بغاوتوں کے حالات سے جو ناقص طور سے منظم کی گئیں پہلی دوصدی کے واقعات ان سے بھرے پڑے ہیں۔"

(اسلام۔ معتقدات وآئین بحوالہ خمینی ازم اور اسلام ص۴۳)

۷۔ حضرت مولانا حکیم فیض عالم پنھنجي تصنیف "حقیقت مذاهب شیعہ" ۾ لکي ٿو ۔

"عبد اللہ بن سبا کی زیر زمین سرگرمیاں اور مجوسیوں کی ریشہ دوانیاں ایک دوسرے سے پوشیدہ نہیں رہ سکتی تھیں۔ دونوں اسلام دشمن تھے۔ دونوں کے دل میں اسلام کے خلاف بغض وعناد کی چنگاریاں سُلگ رہی تھیں۔ دونوں اپنے اپنے مقام پر پورے طور پر اسلام کے خلاف محاذ قائم کر چکے تھے، مگر دونوں کے طریقہ کار میں معمولی سا فرق تھا۔ مجوسی اپنی زبان، طرز معاشرت، نشست وبرخاست اور زندگی کے دوسرے پہلوؤں میں عرب کے طریق زندگی میں اپنے آپ کو مدغم نہیں کرسکتے تھے۔ مگر یہودی عربی النسل تھے ۔ ان کا طرز زندگی بالکل عربی تمدن کو اپنائے ہوئے تھا۔ مجوسی پہلی نظر میں پہچانے جاتے تھے کہ یہ غیر عرب ہیں، مگر یہودیوں کو مسلمانوں میں گھل مل جانے میں کوئی رکاوٹ نہیں تھی۔ دونوں کے مل جلنے پر قیادت کا یہودیوں کے ہاتھ میں آجانا قدرتی امر تھا۔ اس لئے یہاں مورخین نے اسلام دشمنی میں صرف یہودیوں کا نام لیا ہے۔ ورنہ فلسفۂ تاریخ کا ایک مبتدی بھی حقیقت کو نہیں جھٹلا سکتا کہ سبائی عنصر صرف یہودی اسلام دشمن گروہ پر مشتمل نہیں تھا بلکہ پورا مجوسی ذہن مجوسیوں کا سرمایہ، مجوسیوں کی ہمدردیاں ان کے ساتھ تھیں۔ آگے چل کر معلوم ہوگا کہ شیعیت کی پوری دینیات مجوسیت اور ثنویت کا چربہ ہے۔"

"اسلام دشمنی میں سبائیت کی نسبت مجوسیت کو اولیت کا مقام ہے۔ سبائیت سے پہلے مجوسیت شہادت فاروق رض کا کارنامہ انجام دی چکی تھی۔ گو قیادت کا تاج سبائیت کے سر رہا۔ مگر اس میں روح پھونکنے والی قوت مجوسیت کی تھی۔ حضرت علی رض کے متعلق جن عقائد کا اظہار سبائیت نے کیا وہ تمام مجوسی عقائد کا چربہ تھا۔ اور جس طرح یہودیوں کو عرب کی اجارہ داری کے چھن جانے کا صدمہ یا مجوسیوں کو ایرانی سلطنت کے خاتمہ کا افسوس تھا اسی طرح عیسائیوں کو مصر سے ملک بدر ہونے کا غم تھا اور یرموک میں پٹنے کا صدمہ۔ سبائی وفد جو مصر سے مدینہ پہنچا اس میں عیسائی نومسلموں کی اکثریت تھی اور کوفہ کے وفد میں مجوسی نومسلم زیادہ تھے یوں سمجھئے کہ مجوسی، یہودی اور عیسائی پورے طور پر اسلام کو مٹانے کیلئے ایک لائحہ عمل تیار کرچکے تھے اور آخر انہوں نے ۔۔۔۔۔ ذوالحجہ ۳۵ ہجری میں مدینۃ النبی ؐ میں عین روضہ نبوی کے سامنے حضرت ذی النورین کو شہید کردیا۔"

(حقیقت مذہب شیعہ ص۲)

٨ ـ كڏهن ڪڏهن قدرت، بدترين مخالف دشمن کان به سچي ڳالهه زبان سان چوارائي ـ يا ـ قلم سان لکارائي حق جي تائيد ڪرائيندي آهي ـ چنانچه مشهور مصنف "حسين ڪاظم زاده" جي هڪ مايه ناز تصنيف آهي، جنهن جو نالو آهي "تجليات روح ايران در ادوار تاريخ". انهيءَ ڪتاب ۾ جن اثنا عشري شيعه مصنف، شيعه مذهب جي بنياد پوڻ جي ذڪر سان گڏ، اسلام ۽ مسلمانن خلاف ايرانين جي دلي ڪيني، انتقامي جذبي ۽ منافقانه دشمنيءَ جو نقشو جن الفاظ ۾ چٽيو آهي، انهيءَ جو اردو ترجمو آر ـ اي ساغر قريشي (ايم ـ اي ـ ايل ـ ايل ـ بي) اورنگ آباد ڪراچي پنهنجيءَ تصنيف "اسلام اور مسلمانوں پر عجمی اثرات" ۾ هنن لفظن سان ڪيو آهي، لکي ٿو :-

"جس دن سے سعد بن ابی وقاص نے خلیفہ دوم کی جانب سے ایران کو فتح کیا اور اس پر غلبہ پایا ـ ایرانی اپنے دل میں کینہ و انتقام کا جذبہ پالتے رہے ـ کینہ و انتقام کا یہ جذبہ متعدد مواقع پر ظاہر ہوتا رہا۔ تاآنکہ شیعہ فرقہ کی بنیاد پڑجانے سے یہ کمینہ بےنقاب ہوگیا۔ ارباب علم و اطلاع اس حقیقت کو بخوبی جانتے اور مانتے ہیں کہ شیعیت کی بنیاد وظہور میں اعتقادی مسائل اور نظری ونقلی اختلافات کے علاوہ ایک سیاسی مسئلہ کا بھی دخل تھا۔ ایرانی نہ کبھی اس بات کو بھول سکتے تھے نہ قبول اور معاف کر سکتے تھے کہ مٹھی بھر ننگے پاؤں پھرنے والے بادیہ نشین عربوں نے انکی مملکت پر قبضہ کرلیا۔ اس قدیم مملکت کے خزانوں کو لوٹ کر غارت کردیا اور ہزاروں بےگناہ انسانوں کو قتل کرڈالا۔"

"ہمارے دانشمند بزرگوں کو نہ تو بنو فاطمہ سے عشق تھا اور نہ ہی خاندان بنوامیہ سے دشمنی، ان کا مقصد صرف یہ تھا کہ کسی نہ کسی طرح حکومت کا تخت الٹ جائے اور اپنی عظمت اورحکومت بحال ہوجائے۔ چونکہ ہاشمی خلافت حضرت علیؓ کے بعد ختم ہوگئی اور اموی خالص عربی حکومت دنیائے اسلام کی مرکزی حکومت تسلیم کرلی گئی اور اس طرح عرب، عجم پر بُری طرح مُسلط ہوگیا۔ لہٰذا ہمارے لئے واحد چارۂ کار یہی تھا کہ ہم ہاشمیوں کا ساتھ دیکر اُن کو ابھارتے۔ ہمارے بزرگوں نے یہی کچھ کیا تھا۔" (اسلام اور مسلمانوں پر عجمی اثرات ص ١٥-١٦)

اي آڪيٺ وارؤ ذرا عبرت حاصل ڪريو !

٩ـ هڪ انگريز پروفيسر مورخ، انگريزيءَ ۾ "عربن جي تاريخ" جي عنوان سان هڪ ضخيم ڪتاب HISTRY OF THE ARABS BY PHILIPS - K - HITTI تصنيف ڪيو آهي
هن ڪتاب جي ستين ايڊيشن جيڪا ١٩٦٠ع ۾ ڇپي آهي، منهنجي سامهون آهي. هيءُ تاريخي ڪتاب ٨٣٢ صفحن تي مشتمل آهي. پروفيسر صاحب لکي ٿو :-

(١) اهو پُراسرار شخص عبدالله بن سبا يمني يهودي هو، جنهن حضرت عثمان رضه جي دور

The enigmatic "Abdullah-Ibn-Saba" who was converted to Islam during the caliphate of "Uthman" and

خلافت ۾ اسلام قبول ڪيو. انهيءَ شخص مبالغہ آميز احترام سان، حضرت علي رضه لاءِ ٻُري فضا پيدا ڪئي ۽ ھن انتهاپسند شيعي فرقي جو بنياد رکيو.

(ii) ايران جي مجوسين ۽ يهودين ۽ نصرانين جا جيڪي نظريات آهن، انهن شيعہ تحريڪ جي پيدائش ۽ ترقي ۾ مدد ڪئي، مگر انهن جي الڳ الڳ ڪردار جو تعين ڪرڻ مشڪل آهي.

(iii) ڪيترائي الله جي وحدانيت جا دشمن گروه، جيڪي عربن جي ڪامياب (فاتح) مذهب اسلام جي ڳجهي طرح مخالفت خاطر، پهرين صدي (هجري) ۾ پيدا ٿي چڪا هئا، اُهي رفتہ رفتہ، شيعہ (سياسي) تحريڪ ۾ شامل ٿي ويا، ڇاڪاڻ تہ اِها شيعہ تحريڪ، اُن وقت جي قائم ٿيل حڪومت جي مخالفت ڪندڙ هئي.

embarrased Ali with his excessive veneration, thus becoming the founder of extreme Shi-ism was a Yamanite jew (P - 248).

How much Shi-ah in it's birth and evolution owed to persian notions and how much to Judaeo-Christian ideas is hard to ascertain (P-248).

Many of the heterodoxies which arose in the first century of Islam and were in themselves a veiled protest against the victorious religion of the Arabians, gradually gravitated to the bossom of Shi-ah as the representative of oppasition to the established order (P - 249).

آئون ٻڇانٿو تہ دنيا ۾ اُها ڪهڙي مڪمل تاريخ آهي - يا- دنيا ۾ اُها ڪهڙي يونيورسٽي آهي، جنهن ۾ "اسلامي تاريخ" يا مذاهب عالم جي مطالعي جو مضمون پڙهايو وينديو هجي، تہ انهي عبدالله بن سبا يهودي بابت اهڙيءَ حقيقت جو ذڪر نہ هجي تہ هن شيعہ مذهب جو بنياد رکيو؟ ڪاش ! مخلص شيعا دوست هنن حقيقتن تي اخلاص سان سوچڻ لڳن !!

هتي مون لاءِ ڪتاب جي اختصار جي لحاظ کان ، وڌيڪ حوالن ڏيڻ جي گنجائش ڪانهي ۽ انهيءَ جي ڪا خاص ضرورت بہ ڪانهي، ڇاڪاڻ تہ اِها هڪ مڃيل تاريخي حقيقت آهي ۽ شروع کان وٺي اڄ تائين مسلم خواه غير مسلم محققن جو ڪيل تاريخون اِنهيءَ حقيقت تي متفق آهن تہ شيعہ مذهب جو اصل باني عبد الله بن سبا يهودي هو.

هن باري ۾ مزيد تاريخي ڪتابن جا حوالا ڏيڻ جي بجاءِ مون اڳتي ايندڙ بابن ۾ شيعن طرفان قرآن ۾ لفظي ۽ معنوي تحريف ، ختم نبوت جي مقابلي ۾ امامت جو عقيدو، شيعن جي اهم اصولن ڪتمان ۽ تقيہ (پنهنجو عقيدو ۽ عمل غير شيعن آڏو ظاهر نہ ڪرڻ- ڪوڙ ڳالهائڻ) وغيره وغيره تي ڪافي مواد مهيا ڪيو آهي، جنهن مان اوهان کي خود بخود يقين ٿي ويندو تہ شيعيت اسلام جي تحريف جو نالو آهي ۽ شيعيت جي هر چيز، عقيدي ۽ عمل ۾ اسلام جو ضد آهي ۽ انهيءَ تحريف ۽ تبديل جي سڄي ڪارنامي کي يهودي ذهن (عبد الله بن سبا) ۽ انجي چيلن پاڻ ترتيب ڏئي امامن جي نالي منسوب ڪيو آهي.

لهٰذا، قارئين ڪرام ڪجهہ صبر ۽ تحمل کان ڪم وٺي، اڳتي ايندڙ مواد کي بغور مطالعي ڪرڻ لاءِ تيار رهن، جنهن ۾ ڪيترائي دلخراش ۽ دلسوز حقيقتون سامهون اچڻ واريون آهن.

باب ٻيو

شيعه مذهب ۾ قرآن ۾ تحريف جو عقيدو

۽ امامن طرف منسوب ڪيل حديثن جو ھڪ ٻئي تحريف جي تصديق ۾ اعلان

(١) قرآن کان سنڌس باري ۾ چند سوال ۽ قرآن جا انهن سوالن جي باري ۾ جواب انهيءَ کان اڳ جو شيعن جي قرآن بابت تحريف جي عقيدي تي ڪجهه لکجي، اچو ته پهرين قرآن کان چند سوال ڪريون ۽ ڏسون ته انهن سوالن بابت قرآن اسانکي ڪهڙا جواب ڏئي ٿو؟ خيال ۾ رهي ته دنيا ۾ انهن سمورن ڪتابن ۾، جن کي مختلف قومن ۽ مذهبن پنهنجو مقدس ڪتاب ڪري سڏيو آهي ۽ انهن کي الله تعالیٰ جي طرف منسوب ڪيو آهي، انهن ۾ اڪيلو قرآن شريف ئي اهڙو آسماني ڪتاب آهي جيڪو ڪانئس ڪيل هر سوال جو جواب پاڻ ئي پيش ڪري ٿو. هاڻي اچو ته نموني طور قرآن کان چند سوال ڪريون ۽ ڏسون ته انهي انهن جوابن ڏيڻ جي صلاحيت آهي؟

سوال نمبر ١:- قرآن ڪنهن نازل ڪيو آهي ۽ ڪنهن تي نازل ٿيو آهي؟

قرآن جو جواب:-

وَآمِنُوْا بِمَا نُزِّلَ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَّهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّهِمْ ط
(محمد ٤٧ - ع ١ - آيت ٢)

۽ انهيءَ (قرآن) تي ايمان آڻيو جيڪو محمدﷺ تي نازل ڪيو ويو آهي ۽ اهو ئي سندن رب جي پاران حق آهي.

سوال نمبر ٢:- ڇا قرآن ڪريم کي الله تعالیٰ دنيا جي سامهون، ڪتابي صورت ۾ پيش ڪري ٿو؟

قرآن جو جواب:-

ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ فِيْهِ ج
(البقره ٢ - ع ١ - آيت ٢)

هي ڪتاب آهي، (۽) انهي ڪو شڪ نه آهي.

سوال نمبر ٣:- ڀلا قرآن جي لکندڙن (ڪاتب وحي) جون وصفون ڪهڙيون آهن؟

قرآن جو جواب:-

فِيْ صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ۝ مَّرْفُوْعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ۝ بِاَيْدِيْ سَفَرَةٍ ۝ كِرَامٍۭ بَرَرَةٍ ۝
(عبس ٨٠ - ع ١ - آيت ١٣ - ١٦)

(اهو قرآن) اهڙن ورقن ۾ (لکيل) آهي جيڪي (ورق) عزت ڏنل، بلند شان وارا غلطين کان پاڪ آهن (۽) اهڙن لکڻ وارن جي هٿن ۾ آهن، جيڪي بزرگي وارا (الله جا) تابعدار آهن.

سوال نمبر ٤:- ڇا قرآن ۾ غير قرآن داخل ٿي سگهي ٿو؟

قرآن جو جواب:-

وَاِنَّهٗ لَكِتٰبٌ عَزِيْزٌ ۝ لَّا يَاْتِيْهِ الْبَاطِلُ

۽ بيشڪ! اهو شاندار ڪتاب آهي. نه اُن ۾

مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ ؕ
(حٰمٓ السجدة ٣١ - ٤١ - ٥ - آيت ٣١، ٣٢)

جي اڳيان ۽ نه پٺيان اُن (قرآن) جي ويجهو اُن سان ڪوڙ - يا - باطل (غيرقرآن) ملي سگهندو.

سوال ٩ :- قرآن کي جمع ڪرڻ جي ذميواري ڪنهن تي آهي ؟

قرآن جو جواب :-

إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ۝
(القيٰمة ٧٥ - ١٤ - آيت ١٧)

يقيناً اُن (قرآن) جو جمع ڪرڻ ۽ اُن جو پڙهائڻ اسان (الله) جي ذميواري آهي.

سوال ١٠ :- قرآن جو صحيح سمجهائڻ ڪنهن جي ذميواري آهي ؟

قرآن جو جواب :-

إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ۝
(القيٰمة ٧٥ - ١٤ - آيت ١٩)

يقيناً اُن (قرآن) جو بيان ڪرڻ يعني (سمجهائڻ) اسان (الله) جي ذميواري آهي.

سوال ١١ :- ڇا قرآن جي حفاظت جي ضمانت ڪنهن ڏني آهي ؟

قرآن جو جواب :-

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ۝
(الحجر ١٥ - ١٤ - آيت ٩)

بيشڪ اسان ئي قرآن کي نازل ڪيو آهي ۽ بيشڪ اسان ئي اُن جي هر لحاظ کان حفاظت ڪندڙ آهيون.

قرآن کي ڪيل سڀ سوال - ۽ قرآن جا اُنهيءَ باري ۾ جواب اوهان پڙهيا ۽ قرآن ڪريم جي هر ڏنل جواب جي تشريح ڪجهه نه معلوم ٿئي ڏکيو ٿيندو، لهذا مُهيا ڪيل اُنهن جوابن تي ڪفايت ڪجي ٿي.

• هاڻي اسان کي پهرين اهو ڏسڻو آهي ته اهو قرآن، جنهن جي حفاظت جو ذمو پاڻ خود خدا تعالىٰ پاڻ کنيو آهي، اهو خود ۽ پڻ اُنهيءَ جي وضاحت، تشريح، تفسير ۽ عملي صورت (حديث وسنت) اسان کي ڪيئن ۽ ڪنهن کان مليو آهي ۽ جن ماڻهن کان، اسان کي اهي ٻئي نعمتون (قرآن وسنت) مليون آهن، اُنهن جي سچائي، صداقت ۽ ايمانداري ۾ شڪ ۽ شبهو ڪرڻ سان، خود قرآن وسنت جي صداقت سچائي ۽ سالميت نه مجروح ٿي ڪانه ٿي ٿئي ؟ جي هائو ته اهو سوال آهي، جنهن تي پهرين غور ڪرڻ لازمي ٿيو پوي.

(٢) حضرات صحابه ڪرام رضوان الله تعالىٰ عليهم اجمعين جي صداقت، سچائي ۽ ايمان جي انڪار سان، قرآن وسنت تي يڪسر ايمان جي نفي ٿي وڃي ٿي

اوهان کي اها حقيقت پهرين پلي ۾ معلوم ٿي، ته جهڙي طرح "پولس يهودي" يهوديت ڇڏي عيسائيت، اُن جي اڳواڻي سان قبول ڪئي، نه هو عيسائيت ۾ تحريف آڻي ۽ هو اُنهيءَ منصوبي ۾ سؤ فيصد ڪامياب ٿيو، ساڳي ريت عبدالله بن سبا يهودي، ظاهري طرح يهوديت ڇڏي، اسلام قبول ڪري شيعيت جو بنياد رکيو ۽ هن پنهنجي پوئلڳن کي جيڪو سڀ کان اهم، آخري ۽ عام سبق پڙهايو، اهو هي هو ته :-

"امامت جو مڃڻ فرض آهي، اهلبيت جي محبت ۽ علي جي حمايت اسان جو نصب العين آهي، حضرت علي نه وصي رسول الله آهي، جيڪو خلافت

جو حقدار آهي، (ٻيا ٽيئي خليفا غاصب آهن، ڪافر ۽ مرتد آهن"
(ابن سبا ص ٦٣)

حقيقت اها آهي ته نه صرف اسانجو مسلمان عوام، بلڪ خواص به جنهن ۾ اڪثريت علماءِ ڪرام جي آهي، (جن شيعن جي بنيادي مذهبي ڪتابن جو، جن تي شيعه مذهب جي سڄي عمارت اڏيل آهي، مطالعو ئي نه ڪيو آهي)، هڪ ڏوکي ۽ وڏي ڏوکي جو شڪار بڻيل آهن ۽ سمجهن ٿا ته شيعن جو قرآن تي ايمان آهي. حالانڪ حقيقت بلڪل انهيءَ جي خلاف آهي، جاڪاڻ ته شيعن جو بنيادي عقيدو "امامت" خود قرآن کي تحريف ڪيل چئي ٿي، قرآن جي بيشمار آيتن کي مخالف سان بدلائي ڇڏي، پوءِ قرآن مان ثابت ڪيو ويو آهي، جنهن لاءِ آئون چند نهايت اهم معروضات پيش ڪريان ٿو، اميد ته قارئين انهيءَ کي تمام غور سان پڙهندا.

[١] قرآن کي نازل ٿيندو پهريان ڏسڻ وارا، قرآن کي نبيءَ کان پهريان ٻڌڻ وارا، قرآن کي نبيءَ جي هدايتن مطابق پهريان لکڻ وارا حفظ ڪرڻ وارا ۽ حفظ ٻڌائڻ وارا، قرآن کي نبيءَ جي هدايتن (حديث - سنت) مطابق پهريان سمجهڻ ۽ عمل ڪرڻ وارا، ۽ قرآن جا پهريان رسائيندڙ راوي، نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جا اصحاب سڳورا ئي ٿي سگهيا ٿي ۽ اهي ئي آهن. پوءِ قرآن ڪريم ۽ سنت (احاديث) نبوي جي حيثيت روايتن جي سمجهو، جن جا پهريان رسائيندڙ "راوي" نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جا اصحاب سڳورا ئي آهن.

هاڻي دنيا هڪ نهايت اهم اصول خيال ۾ رکو، ته هر روايت جي سچي هجڻ يا ڪوڙي هجڻ جو اصل دارومدار "راوي" جي سچي - يا - ڪوڙي هجڻ تي آهي. راوي (روايت ڪندڙ - بيان ڪندڙ) سچو آهي ته روايت سچي چئبي، راوي ڪوڙو آهي ته روايت ڪوڙي چئي ويندي. هي شروع دنيا کان، اهڙو مڃيل اصول آهي، جنهن جو انڪار ٿي نه ٿو سگهي.

هاڻي آئون اوهان کان پڇان ٿو، ته شيعن جي عقيدي موجب، حضور جا صحابہؓ سچا آهن - يا - ڪوڙا آهن؟ امانتدار آهن - يا - امانت ۾ خيانتون ڪندڙ غاصب آهن؟ مخلص آهن - يا - مفاد پرست آهن؟ مسلمان آهن - يا - منافق، مرتد ۽ ڪافر آهن؟ ظاهر آهي، ته اوهين ائين ئي چوندا، ته شيعن جي عقيدي موجب، نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي تقريباً سوا لک صحابہ مان، سواءِ ٣ - ٤ جي، باقي ٻيا سڀ جا سڀ ڪوڙا، مفاد پرست، غاصب، مرتد ۽ ڪافر هئا. (العياذ بالله). پوءِ جيڪڏهن قرآن وحديث جا پهريان روايت ڪندڙ راوي، شيعن جي عقيدي موجب ڪوڙا، مفاد پرست، غاصب، مرتد ۽ ڪافر هئا، ته پوءِ شيعن لاءِ انهن جي روايتن يعني قرآن وحديث ڪيئن صحيح، سچو ۽ سالم هجڻ جو سوال ڪيئن ٿو پيدا ٿئي؟ حقيقت اِها آهي، ته اسلام خلاف يهودي ذهن (عبدالله بن سبا) جي هيءَ ايذائي وڏي سازش آهي، جو جيڪڏهن پوري دنيا جي انسانيت، مسلمان سميت (خدا نه چاهي)، عبدالله بن سبا يهودي جو صرف اهو هڪڙو ايجاد ڪيل عقيدو مڃي وڃي، ۽ هو ائين چون، ته (معاذ الله)، نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جا سمورا صحابہ ڪوڙا، مفاد پرست، غاصب، مرتد ۽ ڪافر هئا، جيئن موجوده دور جو شيعه اثنا عشريه جو امام خميني صاحب به چويٿو، ته پوءِ قرآن ڪريم ۽ نبيءَ جي سنتن (حديث) جي لفظن ۾ خود ختم نبوت جو چرچو، عقيدو ساري دنيا مان خود بخود ختم ٿي ويندو. پوءِ آئون پڇان ٿو، ته جنهن يهودي ذهنيت جي پوري منصوبي مان، صرف هڪ عقيدو تسليم ڪرڻ سان، اسلام ختم ٿي وڃي (معاذ الله) اهو

ساڳئي مذهب اسلام هوندو ۽ انهيءَ مذهب جا پيرو مسلمان هوندا. يا اهو مذهب اسلام خلاف، اسلام جي نالي ۾ سازش هوندي ۽ هڪ وڏي ۾ وڏي سازش، جنهن جا پيرو، اسلام ۽ مسلمانن خلاف سازشي سمجهيا ويندا؟ دوستو! اوهان منصفي جي هن نهايت اهم فهم دليل تي پوري طرح، گهري سان غور ڪريو ۽ معاملي جي تهه تائين پهچڻ جي ڪوشش ڪريو. اوهان کي ان شاءَ الله نهايت آسانيءَ سان سمجهه ۾ اچي ويندي.

II هر مذهب ڪتابي مذهب ٿيندو آهي ۽ شيعه مذهب به ڪتابي مذهب آهي. ڪنهن به مذهب کي سچي ـ پرکڻ لاءِ انهيءَ مذهب جا معتبر بنيادي ڪتاب پڙهڻا ۽ ڏسڻا پوندا ڇو ته ڪنهن به زباني ڳالهه جو ڪوبه اعتبار ڪونهي. مناظرن ۾ به ٻين مخالف مذهبن جا بنيادي مذهبي ڪتاب ڏسڻا پوندا آهن. اوهان ڪا به فتويٰ ڪنهن عالم کان وٺندؤ ته انهيءَ ۾ به ٻين کي معتبر ڪتابن جا حوالا ڏيڻا پوندا، ٻي حالت ۾ اها فتويٰ قابل قبول نه رهندي.

شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن صرف نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي اصحابن سڳورن کي ڪوڙا، مفاد پرست، اقتدار جا بکيا، غاصب، مرتد ۽ ڪافر چوڻ تي بس نه ڪئي آهي جنهن سان يقيني طور هنن جو قرآن ۽ سنت تي ايمان ختم ٿيل سمجهيو ويو ها، پر هنن اڃا به اڳتي وڌيا آهن ۽ هنن قرآن ۾ تحريف کي ثابت ڪرڻ سان پيش ڪري ڏنو ته خود قرآن جي تحريف ٿيل آهي ۽ امامن جي نالن سان روايتون بنائي انهن ڏيکاريو آهي ته فلاڻي فلاڻي، هيءَ هيءَ آيت جيڪا هنن الله تعاليٰ نازل ڪئي هئي جنهن ۾ حضرت علي رضه جي ولايت ۽ امامت جو ذڪر هو، امامن جي امامت جو ذڪر هو، امامن جا نالا هئا وغيره وغيره، پر موجوده قرآن ۾ اهي آيتون انهن الفاظن سان نه آهن. ٻين لفظن ۾ شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن شيعن جي بنيادي عقيدي امامت کي خود قرآن کي تحريف شده چئي، امامت جو عقيدو قرآن مان ثابت ڪيو آهي. شيعن جي عقيدي موجب، نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي اصحابن سڳورن قرآن ۾ هيٺين قسمن جون تحريفون ڪيون آهن. (١) قرآن کي گهٽايو ويو آهي. (٢) قرآن ۾ غير قرآن داخل ڪيو ويو آهي. (٣) قرآن جا الفاظ مٽايا ويا آهن. (٤) قرآن جي آيتن جي ترتيب ڦيرائي وئي آهي. شيعن وٽ قرآن جي تحريف جي باري ۾ امامن جي نالن سان متواتر روايتن جو تعداد ٻن هزارن (٢٠٠٠) کان به زياده آهي، جن جو تفصيلي ذڪر سندن معتبر ڪتابن جي حوالن سان اڳتي اچي رهيو آهي.

III دنيا ۾ يهودين ۽ عيسائين (نصارن) کي مسلمانن جو بدترين دشمن ڪوٺيو ويو آهي ۽ بيشڪ اها حقيقت به آهي. پر پوري دنيا اندر اهڙي ڪنهن به يهودي ـ يا ـ عيسائي جو نالو ڏئو ملي جنهن ڪو اهڙو ڪتاب لکيو هجي، جنهن ۾ هن پنهنجي طرفان ـ يا ـ ڪنهن يهودي يا عيسائي طرفان اها دعويٰ ڪئي هجي ته مسلمانن وٽ جيڪو قرآن آهي، اهو هوبهو اهو قرآن نه آهي، جيڪو هنن کي محمد ﷺ جن ڏنو هو. يهودين ۽ نصارن جو چوڻ آهي ته مسلمانن وٽ جيڪو قرآن آهي اهو هوبهو، يعني اهو سڄو قرآن آهي، جيڪو محمد ﷺ جن پنهنجي اصحابن سڳورن کي ٻڌايو، لکايو، ياد ڪرايو ۽ ڪاتبن حفظ ڪيل ٻڌو ۽ پوري طرح ڪيئن سمجهايو (حديث طرف اشارو) ۽ انهيءَ تي خود عمل ڪيو ۽ اصحابن سڳورن کي عمل سيکاريو ۽ عمل ڪرايو (سنت طرف اشارو). پر هي بدنصيب انڪار انهيءَ ڳالهه جو ڪيو آهي ته اهو قرآن، محمد ﷺ تي نازل نه ٿيو آهي بلڪ اهو قرآن هنن پاڻ بنايو آهي. (معاذ الله). پوءِ اها ڳالهه يقيني آهي ته پوري دنيا اندر صرف ۽ صرف هڪ شيعه مذهب ئي آهي.

جنهن جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن قرآن جي خود تحريف ڪري پوءِ انجي سالميت جو انڪار ڪيو آهي. ٻين لفظن ۾ يهودي ۽ عيسائي بيشڪ مسلمانن جي جان ۽ مال جا بدترين دشمن آهن ۽ مسلمانن کي دنيا مان ميٽائڻ جي منصوبن ۾ مصروف آهن، پر شيعه مذهب جا پيرو، خود اسلام ۽ انجي بنياد يعني قرآن وسنت جا ويري آهن ۽ دنيا مان قرآن وسنت ۽ مبني اسلام ميٽائڻ جي پويان آهن، چاڪاڻ ته هنن جي تبليغ يعني دين تبديل ڪرائڻ جو نشانو، قادياني، يهودي، عيسائي، مجوسي، هندو وغيره نه آهن، بلڪ سُني مسلمان هوندا آهن، جن جو قرآن وسنت جي سچائي ۽ صداقت تي ايمان آهي (شيعا)، پنهنجي دين جي تبليغ، پنهنجي بنيادي اصل استاد جي الفاظن سان شروع ڪندا آهن، يعني اهلبيت جي محبت جي دعويٰ سان. اهلبيت جي فضائل ۾ اڪثر ڪري هي موضوع، يعني ڪوڙيون روايتون بيان ڪري مسلمانن جي دل موهيندا آهن ۽ پوءِ حضور جي اصحابن سڳورن جي باري ۾، ۽ انهن ۾ به خاص طرح ٽيهن ئي خليفن لاءِ اهڙيون جُڙتو ڳالهيون، ۽ اهي به هيرا ڦيرين سان بيان ڪندا آهن ته جيئن سامعين (ٻڌڻ وارا) انهن قدسي شخصيتن کي مفاد پرست، غاصب، مرتد ۽ ڪافر سمجهن. (معاذ الله). هن تبليغ جي معاملي ۾ به هو پنهنجي پهرئين استاد عبدالله بن سبا جي طريق کي سامهون رکندا آهن، يعني جهڙا ماڻهو ۽ جهڙي استعداد جا ماڻهو سندن سامهون هوندا آهن انهن سان اهڙي استعداد واري ڳالهه ڪندا آهن.

١٧ جيئن اڳ ۾ پڙهين ذڪر ٿي چڪو، ته قرآن وسنت جا پهريان راوي، رسول الله ﷺ جا اصحاب سڳورا ئي ٿي سگهيا ٿي ۽ اهيئي آهن، جيڪي شيعن جي عقيدي موجب ظالم، مفاد پرست، غاصب، مرتد ۽ ڪافر هئا (معاذ الله)، پوءِ هنن لاءِ نبي اڪرم، هادي اعظم صلي الله عليه وسلم جي سنت يعني حديثن کي مڃڻ جو سوال ئي ڪيئن ٿو پيدا ٿئي؟ لهٰذا شيعن وٽ حضور ﷺ جن جون حديثون، جن جا پهريان راوي صحابه رض آهن، قابل اعتبار ۽ قابل عمل نه آهن. شيعن وٽان جيڪو لفظ "سنت" يا "حديث"، اوهان ٻڌندا آهيو، ته انهيءَ مان هنن جي مُراد، نبي ﷺ جون اُهي حديثون نه هونديون جيڪي اسان وٽ حديثن جي ڇهن مڃيل ڪتابن "صحاح سته" وغيره ۾ جمع ٿيل آهن، ۽ جن جا پهريان راوي (حديث بيان ڪندڙ) رسول الله ﷺ جا اصحاب سڳورا آهن، بلڪ "سنت" يا "حديث" مان هنن جي اصل مُراد اُهي روايتون آهن جيڪي شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙ پاڻ بنائي، امامن جي نالن سان پنهنجن ڪتابن ۾ لکيون آهن ته "فلاڻي امام هيئن فرمايو" ۽ اهڙيون روايتون ئي ٿي، شيعه مذهب جي پوري عمارت اڏيل آهي. چنانچه شيعه مذهب جي صرف هڪڙي معتبر ترين ڪتاب ڪافي ڪليني (الجامع الڪافي) ۾ جنهن جو مصنف ابي جعفر محمد بن يعقوب بن اسحٰق ڪليني المتوفي ٣٢٨-٣٢٩ هجري آهي، انهيءَ ۾ سورنهن هزار هڪ سو ننانوي (١٦١٩٩) روايتون آهن، جن ۾ (١) تحريف قرآن جو عقيدو (٢) امامت جو عقيدو (٣) ڪتمان ۽ تقيه جو عقيدو (٤) الله تعاليٰ جي باري ۾ بداءُ (غلطين - ڀُل چڪ) جو عقيدو (٥) هر امام جو الله تعاليٰ طرفان نبي اڪرم ﷺ وانگر نامزد (مقرر) هئڻ جو عقيدو (٦) هر امام جو سمورن نبين کان افضل ۽ اعليٰ ۽ رسول الله ﷺ جي برابر هئڻ جو عقيدو (٧) هر امام جو هر قول، رسول الله ﷺ وانگر، دين ۾ آخري حُجت هجڻ جو عقيدو (٨) هر هڪ امام جو، صاحب وحي، صاحب معراج، صاحب ڪتاب ۽ صاحب شريعت هجڻ جو عقيدو (٩) هر امام جو رسول الله ﷺ وانگر معصوم ۽ مفترض الطاعة هجڻ جو عقيدو (١٠) هر امام جي تعليم (قول ۽ فعل) تي قرآن وانگر عمل ڪرڻ جو عقيدو (١١) امام غائب

مهدي، جيڪو حقيقت ۾ اِجا ڄائو بہ ڪونهي، جنهن کي شيعا امام العصر (حاضر وقت جو امام) سڏيندا آهن، انهيءَ جي جمڻ ۽ هڪ هزار هڪ سؤ پنجاهہ (١١٥٠) سالن کان غار ۾ غائب رهڻ ۽ اڄ تائين زنده هجڻ جو عقيدو وغيره وغيره تصنيف ٿيل ملن ٿا، جن جو تفصيلي ذڪر اوهين ايندڙ بابن ۾ خاص طرح شيعن جو امامت بابت عقيدو وغيره ۾ پڙهي سگهندا.

پوءِ هتي پهريون اهو حقيقت، چٽي طرح واضح ٿي وڃي ٿي ته حضور اڪرم جي سڀني اصحابن سڳورن جي صداقت، سچائيءَ ۽ ايمانداريءَ جي انڪار ڪرڻ ۽ سندن بيان ڪيل حديثن ۽ سنت وارن طريقن کي رد ڪرڻ سان، قرآن وسنت تي ايمان هجڻ جو سوال، خود بخود ختم ٿي وڃي ٿو. ڇو ته اصحابن سڳورن جي ايمان، سندن سچائيءَ، سندن الله جي راهہ ۾ ڏنل قربانين جي قبوليت، سندن الله وٽ مقبول هجڻ ۽ سندن اعلىٰ مرتبن جو ذڪر، خود قرآن پاڪ ۾، ڪيترين جاين تي چٽن لفظن ۾ ڪيل آهي، نہ پوءِ انهن قدسي شخصيتن کي (نعوذ بالله) ڪوڙا، لالچي، اقتدار جا ٻکيا منافق، مرتد ۽ ڪافر اسلام جا دشمن وغيره چوڻ سان بہ، قرآن پاڪ جي انهن سمورين آيتن جو خود بخود انڪار ٿي وڃي ٿو.

هتي ٽين ڳالهہ، اها بہ چٽي طرح نظر اچي ٿي، تہ شيعن جي پهرئين دور ۾ لکيل ڪتابن کان وٺي اڄ جي دور تائين، سندن سڀ معتبر ۽ مستند ترين ڪتاب کُلي طرح اِهو لکي رهيا آهن، تہ حضورﷺ جن جي پرلوڏيڻ کانپوءِ فورًا سندس غاصب ساٿين، حضرت عليؓ جي حق جي حق تلفي ڪري، حڪومت، خلافت تي قبضو ڪيو ۽ حضرت عليؓ جي ولايت، امامت ۽ وصي هجڻ جي باري ۾، قرآن ۾ جيڪي بہ آيتون ۽ سورتون نازل ٿيون هيون، اُهي ڪيرائي ورتيون ۽ لفظن جي ڦير ڦار، ڪاٽ ڇانٽ ڪرايائون، پنهنجيءَ مرضيءَ جو قرآن ترتيب ڏياريو ۽ باقي تلف ڪرائي ڇڏيو. (انا لله وانا اليه راجعون). سمجهہ ۾ ايئن ٿو اچي، تہ اسلام اندر، انهيءَ متفق عليه عقيدي کان، تہ " قرآن پاڪ ۾ هڪ لفظ جي تحريف ۽ تبديل جو عقيدو بہ، اسلام کان خارج ڪرڻ لاءِ ڪافي آهي ۽ انهيءَ ۾ ڪنهن بہ رعايت جي اصلاً گنجائش ڪانهي "، انهيءَ کان ڊڄي، شيعه اثنا عشريہ عالمن، انهيءَ باري ۾، اهڙي زوردار پروپيگنڊه ڪئي آهي، جو عوام تہ ڇڏيو، بلڪ خاص يعني اسان جا جيد علماءَ بہ، جن هنن جي بنيادي ڪتابن جو جيڪي شروع کان وٺي اڄ تائين لکيا ويا آهن، مطالعو نہ ڪيو آهي، اُهي انهيءَ غلط فهمين ۾ مبتلا آهن، تہ شيعن جو قرآن تي ايمان آهي، حالانڪ، اها دلسوز حقيقت، بهرحال حقيقت آهي ۽ رهندي، تہ قديم کان اڄ تائين جا لکيل شيعه اثنا عشريہ جا معتبر ڪتاب، انهيءَ ڳالهہ ۾ متفق آهن، تہ قرآن ۾ بي حساب تحريفون ٿيل آهن (هن جو تفصيل اڳتي رهيو آهي).

انهن حقيقتن معلوم ڪرڻ کانپوءِ، چاهي دل تي ڪيڏو بہ ڀاري ڌڪ پوي، پر اِئين چوڻو پوندو، تہ شيعه مذهب، واقعي اسلام خلاف هڪ وڏي ۾ وڏي سازش آهي ۽ وڏي سازش ۽ انجا پيرو، اسلام کان خارج نظر اچن ٿا، جاڪاڻ تہ جڏهن سڄي اسلامي دنيا انهيءَ حقيقت تي متفق آهي، تہ قادياني اسلام کان خارج آهن، انهيءَ ڪري، جو هو، قرآن جي هڪ آيت "خاتم النبيين" جي معنوي تحريف ڪن ٿا ۽ انهيءَ باري ۾ حضور اقدسﷺ جي سمورين متواتر حديثن کي رد ڪن ٿا، تہ پوءِ، شيعه مذهب جا پيرو، جيڪي قرآن ۾ سوين جاين تي مثالن سان تحريف جا قائل آهن ۽ حضور اڪرم صلى الله عليه وسلم جي حديث جي ساري ذخيري کي

به، نعوذ بالله، قولي ۽ عملي طرح رد ڪن ٿا، ته پوءِ آخر اهي ڪهڙي حساب سان مسلمان آهن، هيءُ هڪ اهڙو سوال آهي جنهن تي هر هڪ مسلمان کي گهرائيءَ سان سوچڻ گهرجي، ۽ اسان جي جيد علماء لاءِ نه فقط، وقت جو هڪ اهم چئلينج آهي؟

(٣) شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن کي تحريف قرآن جي عقيدي ايجاد ڪرڻ جي ضرورت ڇو پيش آئي؟

هاڻي سوال اهو آهي ته جيڪڏهن قرآن وسنت جي پهرين رسائيندڙ راوين يعني نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي ساٿين اصحابن سڳورن کي، عبدالله بن سبا يهوديءَ جي سبق مطابق، شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن، مفاد پرست، ڪوڙا اقتدار جا بکيا، ظالم، غاصب، منافق، مرتد ۽ ڪافر سڏيو آهي جنهن سان حقيقت ۾ قرآن و سنت نبوي جي صحت ۽ سالميت جو خود بخود انڪار ٿي وڃي ٿو، ته پوءِ ان هوندي به شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن انهيءَ تي اڪتفا ڇو نه ڪئي، بلڪ هن کي اڃا به اڳتي وڌي، سيڌيءَ طرح قرآن ۾ تحريف ۽ تبديل ۽ اصحابن طرفان ڪاٽ ڇانٽ جي دعويٰ ڪرڻ ۽ انهيءَ لاءِ مختلف دليلن ۽ روايتن گهڙڻ جي ضرورت ڇو پيش آئي؟

هن باري ۾ اها ڳالهه سمجهڻ گهرجي ته ڪنهن به عقيدي کي ثابت ڪرڻ لاءِ اهو ضروري آهي ته اهو عقيدو، نص قطعي (قرآن) مان ثابت هجي. شيعه مذهب جو بنيادي عقيدو، "عبدالله بن سبا" جي سبق مطابق، "امامت جو عقيدو" آهي، جنهن جو قرآن ۾ ڪٿي به نشان نٿو ملي. شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن، پنهنجي معتبر ۽ مستند ترين ڪتابن "ڪافي ڪليني" (الجامع الڪافي) وغيره ۾ اها دعويٰ ڪئي آهي ته "الله تعاليٰ طرفان جيڪي به آسماني ڪتاب ۽ صحيفا، الله تعاليٰ جي پيغمبرن تي نازل ٿيندا رهيا انهن ۾ حضرت علي رضه جو نالو ۽ هن جي امامت جو ذڪر موجود هو ۽ خدا جي اڳين پيغمبرن مان به هر هڪ پيغمبر پنهنجي پنهنجي امت کي، حضور جن جي نبوت سان گڏ، حضرت علي جي امامت تي ايمان آڻڻ جي به دعوت ڏني هئي". پوءِ قدرتي طور اهو سوال اٿي پيدا ٿئي، ته جيئن ته پياسمورا آسماني ڪتاب، تحريف ٿي ويا، لهٰذا، انهن ۾ حضرت علي جو نالو ۽ سندس امامت جو ذڪر نه ملي ته اها ڳالهه نه سمجهه ۾ اچڻ جهڙي آهي، پر قرآن ۾ حضرت علي جو نالو ۽ سندس امامت جو ذڪر ڇو نه آهي؟ توحيد جي عقيدي، رسالت جي عقيدي ۽ قيامت جي عقيدي جو ذڪر، نه جا بجا قرآن ۾ ملي ٿو. پر قرآن ۾ حضرت علي رضه جي امامت جو ذڪر ڪٿي به ڪونهي. پلا جيڪو قرآن، آخري امت جي هدايت لاءِ نازل ٿيو هجي ۽ جنهن امت جو شيعن جي چوڻ موجب، خدا جي طرفان حضرت علي رضه کي خاص طور پهريون امام ۽ خليفو مقرر ڪيو ويو هو ۽ پوءِ انهيءَ قرآن ۾ به، حضرت علي رضه ۽ انجي نسل ۾، امامت جو ذڪر نه ملي ته شيعن جي امامت جي عقيدي کي ڪيئن قبول ڪري سگهبو؟ لهٰذا شيعه مذهب جا ايجاد (تصنيف) ڪندڙ مجبور ٿيا ۽ هن کي قرآن جي تحريف جو عقيدو ايجاد ڪري، اٿين چوڻو پيو ته اهو ڪم حضرت علي رضه جي دشمن صحابه جو آهي، جن قرآن پاڪ ۾ انهيءَ باري ۾ نازل ٿيل آيتن کي ڪڍي ڇڏيو ۽ انهيءَ ۾ پنهنجي مرضيءَ سان ڦيريون گهيريون به ڪيون، ورنه اصل قرآن ۾ اهو سڀڪجهه موجود هو. (العياذ بالله).

من شيعن، تحريف قرآن جي مردود گهڙيل عقيدي کي ثابت ڪرڻ لاءِ خود قرآن ڪريم ۾ تحريف ڪئي، ۽ اهڙيون بيشمار آيتون پاڻ ناهيون ۽ انهن لاءِ اها دعويٰ ڪئي ته قرآن ۾ جيڪا فلاڻي فلاڻي

آيت آهي، اها جدا ڪري نازل ٿي هئي. ته انهيءَ ۾ فلاڻن فلاڻن الفاظن سان، حضرت عليؓ ۽ پنجن تنن جا نالا هئا ۽ امامت جو ذڪر هو، پر رسول الله صلى الله عليه وسلم جي وفات کانپوءِ جن ماڻهن (معاذ الله) غاصبانه طور، نبي صلى الله عليه وسلم جي نيابت، امامت، خلافت ۽ حڪومت تي قبضو ڪيو، انهن، قرآن مان اهڙيون آيتون ۽ اهڙا الفاظ ڪڍي ڇڏيا آهن، تنهنڪري موجوده قرآن ۾ حضرت علي رضہ جي امامت، خلافت ۽ سندس نسل ۾ امامت ۽ خلافت جو ذڪر نٿو ملي. شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن ۽ تصنيف ڪندڙن کي، تحريف قرآن جي عقيدي ايجاد ڪرڻ جي ضرورت جو حقيقي پسمنظر اهوئي آهي.

(۴) شيعه اثنا عشريه جي مقبول ترجمه معه حاشيه مان پنجاه (۵۰) کان زياده آيتن ۾ تحريف ۽ رد وبدل جا پيت جي صورت ۾ مثال -

منهنجي هڪ ڪتاب، نالي "مقبول تفسير" (ترجمه مع حاشيه) جنهن جا ٻه ڪاپيون منهنجي سامهون آهن. پهرين ڪاپي ٽئين ايڊيشن مان جيڪا ۸½ × ۱۳ وڏي سائيز ۾ ۹۴۹ صفحن تي مشتمل آهي. ٻي ڪاپي پنجين ايڊيشن مان لاهور ۾ ڇپيل ۵ × ۱۰ سائيز ۾ آهي، جنهن ۾ ۱۳۰۰ صفحا آهن. اِهو ترجمه شيعه اثنا عشريه جي مسلڪ موجب، قرآن پاڪ جو بامحاوره ترجمو آهي ۽ حاشيءَ ۾ اڪثر امامن جي روايتن جي صورت ۾ تفصيل سان اردو ۾ تشريحي نوٽ لکيل آهن. سرورق تي مترجم و مفسر جو نالو مولانا و مولوي حڪيم سيد مقبول احمد شاه صاحب دهلوي لکيل آهي.

شيعه مجتهد ومفسر سيد مقبول احمد شاه صاحب دهلوي، هن تفسير جي حاشيءَ لکڻ ۾، جن اثنا عشريه شيعن جي معتبر ۽ مستند ترين بنيادي ڪتابن مان حوالا ورتا آهن اُهي هي آهن:-

الڪافي - الصافي - شرح نهج البلاغه - امالي - مجمع البيان - علل الشرائع
الجوامع - تفسير عياشي - تفسير قمي - ڪتاب التوحيد - المعاني - اخبار الرضا
اڪمال - الاحتجاج - تفسير امام حسن عسڪري (امام طرف منسوب ڪيو ويو آهي) -
فصل الخطاب - روضة الواعظين - منهاج الصادقين - وغيره وغيره (عڪس لڳايل ڪونهي)

(وهان کي اِها خبر آهي ته قرآن ڪريم جي تشريح ۽ تفسير، حضور اقدس جون حديثون آهن. هنن ارڙهن (۱۸) ڪتابن ۾، اوهان کي نبي اڪرمؐ جي حديثن جي معتبر ڪتابن صحيح بخاري، صحيح مسلم، موطا، ترمذي، ابوداؤد، نسائي، ابن ماجه مان ڪنهن هڪ ڪتاب جو به نالو ملي ٿو؟ پر هيءَ حالت، انهيءَ حقيقت کي ثابت ڪرڻ لاءِ ڪافي آهي ته شيعن جي دين جو بنياد، نبيءَ جون حديثون نه بلڪ اُهي روايتون آهن، جيڪي شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن پاڻ بنائي، امامن جي نالن سان لکيون آهن، جن ۾ خود قرآن جي تحريف جو ذڪر آهي، امامن لاءِ ڪتمان ۽ تقيه جو اصول بيان ڪيل آهي ۽ امامن کي نبي اڪرمؐ جي برابر ڄاڻايو ويو آهي، وغيره وغيره.

مون هن مقبول تفسير، (ترجمه مع حاشيه) کي، شيعن وٽ، قرآن جي تحريف جي عقيدي ثابت ڪرڻ ۾، هيٺين خاص سببن ڪري، اولين درجو ڏنو آهي:-

(١) هيءُ قرآن جو "مقبول تفسير"، برصغير (پاڪ وهند) اندر، اردو زبان ۾ هڪ شيعه اثنا عشري

مجتهد ۽ مفسر علامه سيد مقبول احمد شاه صاحب دهلويءَ جو ، ڇاڙهو سن ١٣٣١ هجري مطابق ١٩١٣ع ۾ لکيل آهي ، جيڪو ١٩٥٥ع تائين پنج دفعا ڇپيو آهي. انڪانپوءِ ڪيترا دفعا ڇپيو آهي. جنهن جي خبر نه پئجي سگهي آهي. هن حقيقت مان اها ڳالهه ثابت آهي ته هيءُ تفسير ، شيعه اثنا عشريه جي سڄي برصغير جي شيعه عالمن وٽ ، پوءِ اُهي اردو خوانده هجن - يا سنڌي خوانده ، شيعه مذهب جي ، صحيح ترجماني ڪندڙ تفسير تسليم ڪيل آهي.

(ii) هن تفسير جي ٽائيٽل واري صفحي تي ٿيل لکيل ، انهيءَ ڳالهه جي نشاندهي ڪرائي ٿي ته هيءُ تفسير ، شيعن جي عقيدي موجب ، اهلبيتن جي مذهب مطابق لکيل آهي. (عڪس لڳايل ص ٣٣١)

(iii) هن تفسير جي ، ٻارهن (١٢) شيعه مجتهد العصر (موجوده دور جي اعلىٰ مجتهد) عالمن ، ڪم وبيش هڪ هزار الفاظن ۾ تصديق ڪئي آهي ته "هن تفسير جو ماخذ (بنياد) اُهي روايتون آهن جيڪي حضرات اهلبيت کان منقول آهن؟ (عڪس لڳايل ص ٣٣٢)

(iv) هن تفسير جي سڄي حاشيي ، شيعه اثنا عشريه جي مذهبي ، بنيادي ، مستند ترين ارڙهن[(١٨)] کان به زياده عربي ڪتابن مان ، امامن طرف منسوب ڪيل روايتن مان مرتب ٿيل آهي ۽ اهو سمورو مواد مترجم خود ، اردو زبان ۾ ترجمو ڪري لکيو آهي ، جنهن ۾ غير شيعه جي هٿ چڙاند يا غلط معنىٰ ڪرڻ جي شڪ جو تصور به نٿو ڪري سگهجي ۽ هيءَ تمام وڏي ڳالهه آهي.

(v) هن مڪڙي تي تفسير پڙهڻ سان ، هڪ قاريءَ کي ، شيعن جي معتبر ترين بنيادي ارڙهن (١٨) کان به زياده عربي ڪتابن ۾ ، جيڪي ڪجهه ، قرآن جي تحريف جي باري ۾ ، امامن جي نالن سان لکيل آهي ، انهيءَ جو ڪافي مواد ، اردو زبان ۾ هڪ ئي هنڌ ، يعني هڪ ئي ڪتاب پڙهي وٺڻ ۽ هن هڪ ڪتاب پڙهڻ سان ، اهين معلوم ٿئي ٿو ، جو ڄڻڪ ، هڪ ماڻهوءَ ، شيعه مذهب جا ارڙهن[(١٨)] کان به زياده ، اُهي ڪتاب پڙهي ورتا ، جن تي ، شيعه مذهب جي سڄي عمارت اَڏيل آهي . پوءِ حقيقت اها آهي ته هيءُ تفسير ، شيعن جي سمورن اهم عقيدن ۽ تقريبًا سڀني اهم مسئلن جي باري ۾ ، شيعه مذهب جي اردو زبان ۾ ، امامن جي روايتن جي حوالن سان پوري طرح ترجماني ڪندڙ آهي ۽ هيءَ به تمام وڏي ڳالهه آهي.

(vi) هن تفسير پڙهڻ سان ، اها حقيقت به کُلي پوي ٿي ، ته شيعه مذهب جا ايجاد (تصنيف) ڪندڙن نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي حديثن جي ساري ذخيري کي رد ڪري ، انهن جي مقابلي ۾ امامن جي نالن سان روايتون بنائيون ، قرآن ۾ ، جنهن به جڳهه تي ، هنن کي ضرورت پيش آئي ، اُتي لفظي تحريف ڪري ۽ باقي سڄي قرآن ۾ معنوي تحريف ڪري ، پوءِ شيعه مذهب جي سڄي عمارت اَڏي آهي. پوءِ اسلامُ الڳ چيز آهي ۽ شيعيت الڳ چيز آهي ۽ انهن ۾ ڏور جو به ڪو واسطو ڪونهي -

(vii) حقيقت اها آهي ، ته اهي شيعن جا ارڙهن[(١٨)] کان به زياده ڪتاب ، وغيره وغيره سميت ، جن ۾ قرآن جي تحريف جو بيان وڏي شد مد سان بيان ٿيل آهي ، اهيئي ته ڪتاب ، شيعه عالمن جي تعليم جو ماخذ (بنياد) آهن ، جيڪي هو پڙهي پوءِ عالم بڻيا آهن - يا - بڻجن ٿا . پوءِ اهي شيعا عالم ، قرآن جي تحريف جي عقيدي جو انڪار ڪيئن ٿا ڪن ؟ معلوم ٿيو ته هنن جو ڏيکاريو ۽ ٿي وي تي مسلمانن آڏو ان جاڻ ڪورڻ جاهل شيعن آڏو - يا - ان جاڻ ڪورڻ جاهل شيعن آڏيان ، شيعيت ۾ قرآن جي تحريف جي عقيدي جو انڪار ، سراسري ڪتمان ۽ تقيه ، يعني ٻين کي ڌوڪو ڏيڻي ، شيعيت طرف راغب

ڪرڻ ۽ شيعه بڻائڻ جي هڪ چال آهي، جنهن جو هنن جي اصلي مذهبي عقيدي سان، دور جو به ڪو واسطو ڪونهي.

هاڻي اسان شيعن وٽ، قرآن جي تحريف ڪي، آيتن جي پيش جي صورت ۾ حوالن سان سواءِ ترجمه جي عرض رکان ٿو، ته جيئن صرف الفاظن وغيره جي تحريف، آسانيءَ سان ڏسي ۽ سمجهي سگهجي. ترجمه ۽ وڌيڪ وضاحت لاءِ ڳڻي صفحن جا لڳايل عڪس، نهايت ڪارآمد نظر ايندا ۽ ضرور پڙهيا وڃن:-

قرآن شريف جي آيت	شيعن وٽ بدليل (تحريف شده) آيت
(١) إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰىٓ اٰدَمَ وَنُوْحًا وَّاٰلَ اِبْرٰهِيْمَ وَاٰلَ عِمْرٰنَ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ۝ (آل عمران ٣، ع ٤، آيت ٣٣)	إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰىٓ اٰدَمَ وَنُوْحًا وَّاٰلَ اِبْرٰهِيْمَ وَاٰلَ عِمْرٰنَ وَاٰلَ مُحَمَّدٍ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ۝ (تفسير مقبول ص ١٠٥ - عڪس لڳايل ص ٣٣٥)
(٢) وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ النَّبِيّٖنَ. (آلعمران ٣، ع ٩، آيت ٨١)	وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ اُمَمِ النَّبِيّٖنَ. (تفسير مقبول ص ١١١ - عڪس لڳايل ص ٣٣٦) ان ۾ رجعت جي عقيدي بابت به پڙهو.
(٣) وَلْتَكُنْ مِّنْكُمْ اُمَّةٌ (العمران ٣، ع ١١، آيت ١٠٤)	وَلْتَكُنْ مِّنْكُمْ اَئِمَّةٌ (تفسير مقبول ص ١٢٣ - عڪس لڳايل ص ٣٣٧)
(٤) كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ (العمران ٣، ع ١٢، آيت ١١٠)	اَنْتُمْ خَيْرُ اَئِمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ (تفسير مقبول ص ١٢٥ - عڪس لڳايل ص ٣٣٨)
(٥) وَاَنْتُمْ اَذِلَّةٌ ج (العمران ٣، ع ١٣، آيت ١٢٣)	وَاَنْتُمْ ضُعَفَآءُ ج (تفسير مقبول ص ١٣٩ - عڪس لڳايل ص ٣٣٩)
(٦) فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهٖ مِنْهُنَّ فَاٰتُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ فَرِيْضَةً ط (النساء ٤، آيت ٢٤)	فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهٖ مِنْهُنَّ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى فَاٰتُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ فَرِيْضَةً ط (تفسير مقبول ص ١٦١ - عڪس لڳايل ص ٣٤١)
(٧) فَرُدُّوْهُ اِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُوْلِ اِنْ كُنْتُمْ (النساء ٤، ع ٨، آيت ٥٩)	فَرُدُّوْهُ اِلَى اللّٰهِ وَاِلَى الرَّسُوْلِ وَاِلٰٓى اُولِي الْاَمْرِ مِنْكُمْ (تفسير مقبول ص ١٧٣ - عڪس لڳايل ص ٣٤٢)
(٨) جَآءُوْكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ (النساء ٤، ع ٩، آيت ٦٤)	جَآءُوْكَ يَا عَلِيُّ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ (تفسير مقبول ص ١٧٤ - عڪس لڳايل ص ٣٤٣)

قرآن شريف جي آيت	شيعن وٽ بدليل (تحريف شده) آيت
(٩) مَا يُوْعَظُوْنَ بِهٖ لَكَانَ (النساء ٤ - ع ٩ - آيت ٦٦)	مَا يُوْعَظُوْنَ بِهٖ فِيْ عَلِيٍّ لَكَانَ (تفسير مقبول ص ١٤٥ - عڪس نگاہل ص ٣٣٣)
(١٠) لٰكِنِ اللّٰهُ يَشْهَدُ بِمَآ اَنْزَلَ اِلَيْكَ اَنْزَلَهٗ بِعِلْمِهٖ ج (النساء ٤ - ع ٢٣ - آيت ١٦٦)	لٰكِنِ اللّٰهُ يَشْهَدُ بِمَآ اَنْزَلَ اِلَيْكَ فِيْ عَلِيٍّ اَنْزَلَهٗ بِعِلْمِهٖ (تفسير مقبول ص ٢٠٦ - عڪس نگاہل ص ٣٣٥)
(١١) اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَظَلَمُوْا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ (النساء ٤ - ع ٢٣ - آيت ١٦٨)	اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَظَلَمُوْا اٰلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ (تفسير مقبول ص ٢٠٦-٢٠٧ - عڪس نگاہل ص ٣٣٥-٣٣٦)
(١٢) قَدْ جَآءَكُمُ الرَّسُوْلُ بِالْحَقِّ مِنْ رَّبِّكُمْ فَاٰمِنُوْا خَيْرًا لَّكُمْ وَاِنْ تَكْفُرُوْا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ط (النساء ٤ - ع ٢٣ - آيت ١٧٠)	قَدْ جَآءَكُمُ الرَّسُوْلُ بِالْحَقِّ مِنْ رَّبِّكُمْ فِيْ وِلَايَةِ عَلِيٍّ فَاٰمِنُوْا خَيْرًا لَّكُمْ وَاِنْ تَكْفُرُوْا بِوِلَايَةِ عَلِيٍّ فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ (تفسير مقبول ص ٢٠٦-٢٠٧ - عڪس نگاہل ص ٣٣٥-٣٣٦)
(١٣) ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ (المائده ٥ - ع ١٣ - آيت ٩٥)	ذُوْ عَدْلٍ مِّنْكُمْ (تفسير مقبول ص ٢٣٤ - عڪس نگاہل ص ٣٤٧)
(١٤) فَاِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُوْنَكَ (الانعام ٦ - ع ٤ - آيت ٣٣)	فَاِنَّهُمْ لَا يُكْذِبُوْنَكَ (تفسير مقبول ص ٢٦٠ - عڪس نگاہل ص ٣٤٨)
(١٥) اِنَّ الَّذِيْنَ فَرَّقُوْا دِيْنَهُمْ وَكَانُوْا شِيَعًا (الانعام ٦ - ع ٢٠ - آيت ١٥٩)	اِنَّ الَّذِيْنَ فَارَقُوْا دِيْنَهُمْ وَكَانُوْا شِيَعًا (تفسير مقبول ص ٢٩٦ - عڪس نگاہل ص ٣٤٩)
(١٦) لَا تَخُوْنُوا اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ (الانفال ٨ - ع ٣ - آيت ٢٧)	قرآن ۾ ترتيب جي خيانت جو مثال (تفسير مقبول ص ٣٥٤ - عڪس نگاہل ص ٣٥٠)
(١٧) وَاِنْ جَنَحُوْا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا (الانفال ٨ - ع ٨ - آيت ٦١)	منسوخ ٿيل آيت قرآن ۾ داخل ٿيل آهي. (تفسير مقبول ص ٣٦٦ - عڪس نگاہل ص ٣٥٢)
(١٨) جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنٰفِقِيْنَ (التوبه ٩ - ع ١٠ - آيت ٧٣)	جَاهِدِ الْكُفَّارَ بِالْمُنٰفِقِيْنَ (تفسير مقبول ص ٣٩٤ عڪس نگاہل ص ٣٥٣)

قرآن شريف جي آيت	شيعن وٽ بدليل (تحريف شده) آيت
(١٩) وَالْمُؤْمِنُوْنَ ط (التوبه ٩ - ع ١٣ - آيت ١٠٥)	وَالْمَأْمُوْمُوْنَ (تفسير مقبول ص ٤٠٤ - عکس لڳايل ص ٣٥٤)
(٢٠) لَقَدْ تَّابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ (التوبه ٩ - ع ١٤ - آيت ١١٧)	لَقَدْ تَابَ اللّٰهُ بِالنَّبِيِّ عَلَى الْمُهَاجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ (تفسير مقبول ص ٤٠٨ - عکس لڳايل ص ٣٥٥)
(٢١) لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُوْلٌ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيْزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيْصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِيْنَ رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ۝ (التوبه ٩ - ع ١٦ - آيت ١٢٨)	لَقَدْ جَآءَنَا رَسُوْلٌ مِّنْ اَنْفُسِنَا عَزِيْزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتَّنَا حَرِيْصٌ عَلَيْنَا بِالْمُؤْمِنِيْنَ رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ (تفسير مقبول ص ٤١٣ - عکس لڳايل ص ٣٥٦)
(٢٢) اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّهٖ وَيَتْلُوْهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِنْ (هود ١١ - ع ٢ - آيت ١٧)	اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّهٖ وَيَتْلُوْهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ اِمَامًا وَّرَحْمَةً وَّمِنْ (تفسير مقبول ص ٤٣٣ - عکس لڳايل ص ٣٥٨)
(٢٣) وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ فَاخْتُلِفَ فِيْهِ ط (هود ١١ - ع ١٠ - آيت ١١٠)	قائم آل محمد (امام زمان) اس قرآن مجيد کو ليکر آئينگے جو ان کے پاس ہے تو اس میں بھی (سني) ايسا ہی اختلاف کرينگے۔ حضرت (مهدی) کے حکم سے سب سے پہلے انہی (سنيوں) کی گردن ماری جائے گي۔ (رجعت جو ثبوت) (تفسير مقبول ص ٤٦٤ - عکس لڳايل ص ٣٥٩)
(٢٤) يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيْهِ يَعْصِرُوْنَ (يوسف ١٢ - ع ٦ - آيت ٤٩)	يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيْهِ يُعْصَرُوْنَ (تفسير مقبول ص ٤٧٩ - عکس لڳايل ص ٣٦٠)
(٢٥) مُعَقِّبٰتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ يَحْفَظُوْنَهٗ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ ط (الرعد ١٣ - ع ٢ - آيت ١١)	مُعَقِّبٰتٌ مِّنْ خَلْفِهٖ وَرَقِيْبٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ يَحْفَظُوْنَهٗ بِاَمْرِ اللّٰهِ (تفسير مقبول ص ٤٩٧ - عکس لڳايل ص ٣٦١)
(٢٦) وَلِوَالِدَيَّ (ابراهيم ١٤ - ع ٦ - آيت ٤١)	وَلَدَيَّ (تفسير مقبول ص ٥١٨ - عکس لڳايل ص ٣٦٣)

قرآن شریف جي آيت	شيعن و(تبديل تحريف شده) آيت
(۲۷) هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيْمٌ (الحجر ۱۵ - ع ۳ - آيت ۴۱)	هٰذَا صِرَاطُ عَلِيٍّ مُّسْتَقِيْمٌ (تفسیر مقبول ص ۵۳۶ - عکس نگاہل ص ۳۶۴)
(۲۸) اَمَرْنَا مُتْرَفِيْهَا (بنی اسرائیل ۱۷ - ع ۲ - آيت ۱۶)	اَمَّرْنَا مُتْرَفِيْهَا (تفسیر مقبول ص ۵۳۳ - عکس نگاہل ص ۳۶۵)
(۲۹) وَلَا يَزِيْدُ الظّٰلِمِيْنَ اِلَّا خَسَارًا ۝ (بنی اسرائیل ۱۷ - ع ۹ - آيت ۸۲)	وَلَا يَزِيْدُ الظّٰلِمِيْنَ اٰلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ اِلَّا خَسَارًا (تفسیر مقبول ص ۵۴۹ - عکس نگاہل ص ۳۶۶)
(۳۰) فَاَبٰى اَكْثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُوْرًا ۝ (بنی اسرائیل ۱۷ - ع ۱۰ - آيت ۸۹)	فَاَبٰى اَكْثَرُ النَّاسِ بِوِلَايَةِ عَلِيٍّ اِلَّا كُفُوْرًا (تفسیر مقبول ص ۵۸۸ - عکس نگاہل ص ۳۶۷)
(۳۱) اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتٰبَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَّهٗ عِوَجًا ۝ قَيِّمًا لِّيُنْذِرَ (الکهف ۱۸ - ع ۱ - آيت ۱-۲)	اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتٰبَ قَيِّمًا وَلَمْ يَجْعَلْ لَّهٗ عِوَجًا (تفسیر مقبول ص ۵۸۵ - عکس نگاہل ص ۳۶۹)
(۳۲) قُلِ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكُمْ فَمَنْ شَآءَ (الکهف ۱۸ - ع ۴ - آيت ۲۹)	قُلِ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكُمْ فِيْ وِلَايَةِ عَلِيٍّ فَمَنْ شَآءَ (تفسیر مقبول ص ۵۹۳ - عکس نگاہل ص ۳۷۰)
(۳۳) وَلَقَدْ عَهِدْنَآ اِلٰٓى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ (طٰهٰ ۲۰ - ع ۶ - آيت ۱۱۵)	وَلَقَدْ عَهِدْنَآ اِلٰٓى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ كَلِمٰتٍ فِيْ مُحَمَّدٍ وَّعَلِيٍّ وَّفَاطِمَةَ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَالْاَئِمَّةِ مِنْ ذُرِّيَّتِهِمْ فَنَسِيَ (تفسیر مقبول ص ۶۳۵ - عکس نگاہل ص ۳۷۱)
(۳۴) وَقَالَ الظّٰلِمُوْنَ اِنْ تَتَّبِعُوْنَ اِلَّا رَجُلًا مَّسْحُوْرًا (الفرقان ۲۵ - ع ۱ - آيت ۸)	وَقَالَ الظّٰلِمُوْنَ لِاٰلِ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ اِنْ تَتَّبِعُوْنَ اِلَّا رَجُلًا مَّسْحُوْرًا (تفسیر مقبول ص ۷۱۸ - عکس نگاہل ص ۳۷۲)
(۳۵) وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِيْنَ اِمَامًا ۝ (الفرقان ۲۵ - ع ۶ - آيت ۷۴)	وَاجْعَلْ لَّنَا مِنَ الْمُتَّقِيْنَ اِمَامًا ۝ (تفسیر مقبول ص ۷۳۸ - عکس نگاہل ص ۳۷۳)

(تحریف وار الفاظ بلکل هیٺ عکس ۾ ملندا -)

شيعن وٽ بدليل (تحريف شده) آيت	قرآن شريف جي آيت
وَسَيَعْلَمُ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْٓا اٰلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ اَيَّ مُنْقَلَبٍ يَّنْقَلِبُوْنَ (تفسير مقبول ص٧٥٠ - عكس لڳايل ص٣٧٤)	(٣٦) وَسَيَعْلَمُ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْٓا اَيَّ مُنْقَلَبٍ يَّنْقَلِبُوْنَ (الشعراء ٢٦ - ع ١١ - آيت ٢٢٧)

سورت الشعراء ٢٦ جي آخري آيت ٢٢٧ جو تفسير سورت النمل ٢٧ جي حاشيه تي وڏي آيل آهي.

شيعن وٽ بدليل (تحريف شده) آيت	قرآن شريف جي آيت
وَلَا مَنْ ظَلَمَ (تفسير مقبول ص٧٥١ - عكس لڳايل ص٣٧٥)	(٣٧) اِلَّا مَنْ ظَلَمَ (النمل ٢٧ - ع ١ - آيت ١١)
تفسير قمی میں ہے کہ یہ آیت اوپر کی آیت تُرْجِیْ مَنْ تَشَآءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِیْٓ اِلَیْكَ مَنْ تَشَآءُ سے منسوخ ہے گو (قرآن) کو ترتیب دینے والوں نے (معاملہ) الٹ پلٹ کردیا۔ (تفسير مقبول ص٨٤٦ عكس لڳايل ص٣٧٦)	(٣٨) لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَآءُ مِنْۢ بَعْدُ (الاحزاب ٣٣ - ع ٦ - آيت ٥٢)
وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فِيْ وَلَايَةِ عَلِيٍّ وَالْاَئِمَّةِ مِنْۢ بَعْدِهٖ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا (تفسير مقبول ص٨٥٢ عكس لڳايل ص٣٧٩)	(٣٩) وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا (الاحزاب ٣٣ - ع ٩ - آيت ٧١)
سورۂ احزاب سورۂ بقرہ سے بھی زیادہ طویل تھی مگر چونکہ اس میں عرب کے مردوں اور عورتوں کی عمومًا اور قریش کی خصوصًا بداعمالیاں ظاہر کیگئی تھیں اس لئے اسے کم کردیا گیا اور اسمیں تحریف کردی گئی۔ (تفسير مقبول ص٨٥٢-٨٥٣ - عكس لڳايل ص٣٧٩-٣٨٠)	(٤٠) وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا (الاحزاب ٣٣ - ع ٩ - آيت ٧٣)

سورت الاحزاب ٣٣ جي آخري آيت جي تشريح سورت سبا ٣٤ جي حاشيه تي وڏي وڃي آهي.

شيعن وٽ بدليل (تحريف شده) آيت	قرآن شريف جي آيت
هٰذَا كِتٰبُنَا يُنْطَقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ (تفسير مقبول ص٩٩٩ - عكس لڳايل ص٣٨٢)	(٤١) هٰذَا كِتٰبُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ (الجاثيه ٤٥ - ع ٤ - آيت ٢٩)
اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوْحٰٓى اِلَيَّ فِيْ عَلِيٍّ وَمَآ اَنَا (تفسير مقبول ص١٠٠٣ - عكس لڳايل ص٣٨٣)	(٤٢) اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوْحٰٓى اِلَيَّ وَمَآ اَنَا (الاحقاف ٤٦ - ع ١ - آيت ٩)

(٤٣) ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ -
(محمد ٤٧ - ع ١ - آيت ١٩)

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ فِي عَلِيٍّ فَأَحْبَطَ
(تفسير مقبول ص ١٠١١ - عڪس لڳايل ص ٣٨٣)

(٤٤) طَلْحٍ مَّنضُودٍ
(الواقعة ٥٦ - ع ١ - آيت ٢٩)

طَلْعٍ مَّنضُودٍ
(تفسير مقبول ص ١٠٦٤ - عڪس لڳايل ص ٣٨٦)

(٤٥) وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ
(المزمل ٧٣ - ع ١ - آيت ١١)

وَالْمُكَذِّبِينَ بِوَصِيِّكَ أُولِي النَّعْمَةِ
(تفسير مقبول ص ١١٤٣ - عڪس لڳايل ص ٣٨٤)

هيٺ ڏنل صفحات ۾ شيعه اثناعشريه جي مقبول ترجمه جي حاشي مان، مون نموني طور صرف پنجيتاليهه ٤٥ آيتن جي تحريف تي قناعت ڪئي آهي ۽ انهن تحريفات جي حاضري ثبوت لاءِ مقبول ترجمه مع حاشيه جي گهربل صفحات جا عڪس به لڳايا آهن.

آيتن جي الفاظن ۾ تحريفات ڪانسواءِ، قرآن جي آيتن جي معنوي تحريفات سان، هن پوري قرآن جي حاشي ڇنڇيل نظر اچي ٿي ۽ اوهان اها حالت، انهن عڪسن مان به ڏسي سگهندا. هتي آئون وري به مقبول حاشيه مان، صرف چند معنوي تحريفات جا مثال نموني طور عرض رکانٿو، جنهن مان به اوهانکي شيعه مذهب جي اصل خدوخال جي خبر پئجي ويندي ۽ اوهين بخوبي نهايت آسانيءَ سان، اها ڳالهه سمجهي سگهندا ته هن مذهب جا ايجاد ڪندڙ (تصنيف ڪندڙ) ڪيرهئا؟ -

قرآن جي آيت — مقبول حاشيه ۾ آيت جي تشريح جو تت

(٣٦) يَوْمًا لَّا تَجْزِي نَفْسٌ
(البقره ٢ - ع ٦ - آيت ٤٨)

ايک شيعه نے اعمال صالحہ کچھ بھی نہ کئے ہونگے، ان کے عوض ايک لاکھ سُنی مسلمانوں کو جھنم ميں بھيج کر اس کو جھنم سے بچايا جائے گا۔
(تفسير مقبول ص ١٣ - عڪس لڳايل ص ٣٣٣)

(٣٧) وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ
(آلعمران ٣ - ع ١٥ - آيت ١٤٤)

امام محمد باقر سے مروی ہے کہ بعد جناب رسول خدا کے، سوائے تين شخصوں کے، اور سب مرتد ہوگئے۔ (امام جعفر صادق نے) ارشاد فرمايا کہ دو عورتوں نے آنحضرتؐ کو موت سے پہلے زہر کھلاديا تھا. (قول مترجم مطلب حضرت کا وہی دو عورتيں ہيں، خدا انپر اور انکے باپوں پر لعنت کرے. ●
(تفسير مقبول ص ١٣٣ - عڪس لڳايل ص ٣٣٠)

تمام ضروري ● :- هتي اوهانکي اها حقيقت معلوم ٿي ته شيعه مذهب جا متقدمين (اڳيان) ۽ متاخرين (پويان) سڀ جا سڀ علماءُ نبيءَ جي ... رضه کي، سواءِ ٽن ڄڻن جي، ڪافر مرتد چون ٿا ۽ اصحابِ اعلى سگهوڙ ۽ نبي اڪرم جي اهلبيت ازواج مطهرات ۽ انهن ۾ به خاص طرح سيده عائشه رضه (هلندڙ)

(٣٨) لِيَمِيزَ اللّٰهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ
(الانفال ٨ - ع ۴ - آیت ٣٧)

خداتعالیٰ ، مومن (شیعہ) کے طِینَتِ (سنی) میں کافر (سُنی ۔ ناصبی) کی طِینَتِ کا کچھ حصہ ملا دیتا ہے اور کافر (سُنی ۔ ناصبی) کی طِینَتِ میں مومن (شیعہ) کی طِینَتِ کا کچھ حصہ ملا دیتا ہے ۔
(تفسیر مقبول ص ٣٢٦ ۔ عکس نگاپل ص ٢٥١)
(وڌيڪ دلچسپ معلومات لاءِ عڪس ضرور ڏسو گهرجي).

(٣٩) وَاَوْحَيْنَا اِلٰى مُوْسٰى وَاَخِيْهِ
(یونس ١٠ - ع ٩ - آیت ٨٧)

سوائے علیؓ اور اولاد علیؑ کے ، اور کسی کیلئے حلال نہیں ہے کہ میری مسجد میں عورتوں سے مقاربت کرے اور جنب حالت میں شب باش ہو ۔
(العیاذ باللّٰہ) (تفسیر مقبول ص ٣٣٤ ۔ عکس نگاپل ص ٢٥٢)
(عڪس ضرور ڏسندا).

هيءَ روايت نبي اڪرمؐ طرف منسوب ڪيل آهي . هن روايت مان خود نبي اڪرم صلی اللّٰہ عليه وسلم لاءِ ، ڇا سمجهيو وڃي ٿو ؟ ذرا غور ڪريو ! حقيقت اها آهي ته الله جي گهر مسجد کي ، شيعن جي امام باڙه جي برابر ڪرڻ جي مقصد جو هيءَ روايت به هڪ حصو آهي ۔ الله پنهنجي گهر جي پاڻ حفاظت فرمائي ۽ انجي عظمت ۽ فضيلت قائم رکي !

(حاشيو گذريل صفحي کان ايندڙ)

۽ سيده حفصہ رضه تي تبرا ڪندا آهن ۽ لعنتون وجهندا آهن (العياذ بالله) . جيئن اوهان هتي به سيد مقبول احمد شاه جا خود نوشته الفاظ به عڪس ۾ پڙهي سگهندا ۔

نبي اڪرمؐ کي ٻن عورتن زهر کارايو ، انهن مان شيعن جي مُراد سيده عائشه صديقه رضه ۽ سيده حفصہ رضه آهن . نبي اڪرمؐ جي اهلبيت ازواج مطهرات في تهمتن مڙهڻ جي باري ۾ ، هن مذهب جي پيرو جو جيڪو حال آهي ، انهيءَ بابت ڇا لکجي ! جيڪو سچو مذهب ڪوڙن سان اڏيو ويو هجي ، تنهن جي ڪيترن ڪوڙن کي ڪرڻ ۔ يا ۔ ڪوڙو ثابت ڪجي !! سيرت جي سڀني ڪتابن ۾ ، هڪ مشهور واقعو لکيل آهي ۽ حديث جي ڪتابن ۾ به انهيءَ واقعي جي چٽائي ٿيل آهي ته فتح خيبر کانپوءِ آنحضرتؐ جن ، چند ڏينهن لاءِ خيبر ۾ قيام فرمايو ۽ انهيءَ عرصي اندر هڪ يهودي عورت "زينب بنت حارث ، زوجه سلام بن مشکم" هڪ ٻڪريءَ جو گوشت پچي ڪري هديي طور پيش ڪيو ، جنهن ۾ زهر ملايل هو . پاڻ سڳورن انهيءَ مان هڪ لقمو کنيو ۽ پوءِ هڪدم رُکجي ويا ۔ "بشر بن براء بن معرور" جيڪو ساڻن کاڌي ۾ شريڪ هو ، انهيءَ ڪجهه زياده کاڌو ، جنهن کي به پاڻ روڪيائون بلڪ اهو زهر جي اثر سبب انتقال ڪري ويو . (سيرة المصطفیٰ جلد ٣ ص ١٣) هن زهر جو اثر سندن مبارڪ زندگيءَ ۾ آخري عمر تائين رهيو ، جيئن صحيح بخاري جي حديث ۾ اچي ٿو ته پاڻ سڳورا ، آخري علالت ۾ به فرمائيندا رهيا ته اهو انهيءَ زهر جو اثر آهي ، جيڪو مون خيبر ۾ کاڌو هو ۔ (صحيح بخاري باب مرض النبیؐ)

هن وقت شيعه مذهب جي امامت ۽ امامن جي باري ۾ هڪ چارٽ منهنجي سامهون آهي ، جنهن جو مون ص ١٣٤ ۾ به ذڪر ڪيو آهي ، هيءُ چارٽ "شيعه ويلفيئر آرگنائيزيشن نوابشاه" جو ڇاپيل ۽ مجتهد وعلامه علي احمد نجفي بلوچ خطيب جامع مسجد مرتضوي نوابشاه جو تصديق شده آهي . هن چارٽ ۾ مختلف عنوانن سان ٢٦ ڪالم آهن ، جن ۾ حضرت محمدؐ ، سيده فاطمة الزهراء رضه ،
(باقي حاشيو ايندڙ صفحي تي)

(٥٠) وَقَالَ الشَّيْطٰنُ
(ابراهيم ١٤ - ع٣٤ - آيت ٢٢)

قرآن مجيد ميں جہاں " وَقَالَ الشَّيْطٰنُ " آيا ہے وہيں ثانی (عمر) مراد ہے ۔ (العياذ با ﷲ)
(تفسير مقبول ص٥١٣ - عكس لڳايل ص٣٣)

(٥١) لَقَدْ عَلِمْتَ
(بني اسرائيل ١٧ - ع١٣ - آيت ١٠٢)

(عكس ضرور ڏسندا)
جن لوگوں نے قرآن ناطق (بولتے قرآن حضرت علی) کو چھوڑ دیا ہے اُنکا قرآن صامت (بے زبان قرآن) کے الفاظ کو اسطرح زیر و زبر کرنا (تباہ کرنا) کچھ بعید نہیں ۔
(تفسير مقبول ص٥٨٣ - عكس لڳايل ص٣٤)

(٥٢) وَلَمْ نَجِدْ لَهٗ عَزْمًا
(طٰهٰ ٢٠ - ع٦٤ - آيت ١١٥)

(عكس ضرور ڏسندا)
سارے اولوالعزم انبیاء نے علی، انکے اوصیاء اور غائب مہدی کو ماننے کا عہد کیا سوائے آدم کے، جس نے نہ اقرار کیا اور نہ انکار کیا (تقیہ کیا اور ﷲ کو بھی دھوکا دیا ۔ مصنف طوفان ۔ معاذ ﷲ)
(تفسير مقبول ص٦٣٠ - ساڳيو عكس ص٣٤)

(٥٣) لَئِنْ لَّمْ يَنْتَهِ الْمُنٰفِقُوْنَ
(الاحزاب ٣٣ - ع٨٤ - آيت ٦٠)

عكس ضرور ڏسندا
اسی آیت کی رو سے ١٠ ایسے لوگوں پر لعنت واجب ہے جیسے کہ اس آیت میں مذکور ہیں ۔
(تفسير مقبول ص٨٥٨ - عكس لڳايل ص٣٤)

لڳايل عكس جو غور سان مطالعو ڪريو ۽ ڏسو ته قرآن ۾ منافقن جي باري ۾ نازل ٿيل آيتن کي، ڪهڙي طرح نبيؐ جي اصحابن تي چسپان ڪيو ويو آهي. انهيءَ ۾ امام غائب مهديؑ جي خاص ڪارنامه جو ذڪر به ڪيو ويو آهي.

(٥٤) وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيْرًا وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيْرًا
(الاحزاب ٣٣ - ع٨٤ - آيت ٦٨) (تفسير مقبول ص٨٥٨ - عكس لڳايل ص٣٨)

لعنت ڪرڻ کان باز رهڻ ۾ پين کي لعنت ڪرڻ کان منع ڪرڻ وارن کي، قيامت جي ڏينهن "تُقَلَّبُ وُجُوْهُهُمْ فِي النَّارِ" يعني انهن کي مُنهن ڀر دوزخ ۾ وڌو ويندو (عكس لڳايل غور سان پڙهو) هتي اوصانکي شيعه مذهب ۾ (معاذ ﷲ) تبرا ڪرڻ ۽ لعنتون وجهڻ جو ثبوت مليو ۽ انهيءَ جي اهميت جو اندازو به ٿيو يا نه؟ هتي شيعن قرآن جي معنوي تحريف ڪري، حضور اقدس

(حاشيو گذريل صفحي کان اينديڙ)
۽ ٻارهن[١٢] امامن جا تفصيلات آهن. انهن ڪالمن ۾ ڪالم نمبر ٢٣ جو عنوان آهي "قاتل جو نالو". هن ڪالم ۾، حضرت محمدؐ جي قاتل جو نالو "هڪ يهودي عورت" ڏنل آهي، جنهن سان به بخاري شريف جي حديث جي تصديق ٿئي ٿي. اِهابه ﷲ رب العزت جي حڪمت آهي، جو ڪڏهن ڪڏهن اسلام ۽ مسلمانن جي پيشوائن جي حقيقي دشمن کان به حق ۽ سچ جي تائيد ۾، سچ چرائي ۽ لڪائي حق کي ثابت ڪندو آهي. ﷲ بيشڪ وڏو آهي ۽ تمام وڏو!
شل ﷲ رب العزت پنهنجي دين اسلام ۽ اسان مسلمانن جي ايمان جي حفاظت فرمائي. وقت ڏايو ڏکيو آهي.

جي اصحابن سڳورن ۽ پڻ حضور انورؐ جي اهلبيت ازواج مطهرات تي (معاذالله ثم معاذالله) تبرا ڪرڻ ۽ لعنتون وجهڻ جو جواز به قرآن مان پيدا ڪيو آهي! اوهين ڇا ٿا سمجهو؟ اوهين صرف اهڙو ڪو مڪرو مثال ڏيکاريو جنهن ۾ ڪنهن يهودي، عيسائي يا قادياني قرآن سان اهڙي ويڌڻ ۽ زيادتي ڪئي هجي؟

(۵۵) لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُّحْضَرُونَ
(يٰسٓ ٣٦ - ع ۵ - آيت ۷۵)

مشرکوں کو جو حالت بت پرستی کے سبب پیش آئیگی وہی ثلاثہ پرستوں کو اپنے ٹھاکروں کے ذریعہ سے سہنی پڑیگی
(تفسیر مقبول ص۵۵۸ - عکس نگاہل ص۳۸۱)
تفصیل لاءِ عکس پڙهو

(۵۶) فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَّلَا جَانٌّ
(الرحمٰن ۵۵ ع ۲ - آيت ۳۹)

میسرہ کہتے ہیں کہ میں نے امام رضا کو یہ فرماتے سنا کہ تم میں سے دو بھی جہنم میں دکھائی نہ دینگے۔ نہیں واللہ بلکہ ایک بھی نہیں۔
(تفسیر مقبول ص۱۰۶۳ - عکس نگاہل ص۳۸۵)
عکس ضرور پڙهو

(۵۷) اَلسّٰبِقُوْنَ السّٰبِقُوْنَ (آيت ۱۰)
اَصْحٰبُ الْيَمِيْنِ (آيت ۲۷)
طَلْحٍ مَّنْضُوْدٍ (آيت ۲۹)
(الواقعة ۵۶ - ع ۱ - آيت ۱۰-۲۷-۲۹)

علی اور انکے شیعہ "سابقین" ہیں
اصحاب الیمین شیعہ ہیں
طَلْعٍ مَّنْضُوْدٍ (لفظي تحريف)
(تفسیر مقبول ص۱۰۶۴ - ساڳيو عکس ص۳۸۶)
عکس ضرور ڏسندا.

ڌيان ۾ رهي ته "شيعه اثنا عشريه" جي مقبول ترجمي جي سڀ حاشيي، جيڪا شيعن جي ارڙهن[18] ڪان ۾ زياده معتبر ترين ڪتابن مان مرتب ڪيل آهي، اهڙين تحريفن ۽ رد و بدلن جي ڪارنامن سان ڀڃجڻيل نظر اچي ٿي. پوءِ هيءَ اصالاً ثابت ٿئي، ته شيعن جي انهن ارڙهن ڪان ۾ زياده معتبر بنيادي ڪتابن جا تصنيف ۽ تاليف ڪندڙ ۽ اڄ تائين انهن ڪتابن جي تصديق ۽ تائيد ڪندڙ سڀ جا سڀ قرآن جي تحريف ۽ رد و بدل جي عقيدي جا قائل آهن ۽ انهيءَ ڪفريه ڪارنامي ۾ ملوث آهن.

هاڻي جيڪڏهن عرصي جي لحاظ کان ڏسون، ته شيعه مذهب جي سڀ کان زياده معتبر ترين بنيادي ڪتاب "اصول ڪافي" (ڪافي ڪليني) جي مصنف ابي جعفر بن يعقوب بن اسحٰق ڪليني سنه ۳۲۸-۳۲۹ هجري ۾ وفات ڪئي. هن ڪتاب ۾، سڀني کان زياده، قرآن جي تحريف ۽ رد و بدل جون روايتون آهن، جن جي بنياد تي امامت جي عقيدي کي، تصنيفي طرح تخليقي جامون پهرايو ويو آهي ۽ انهن ٻنهين عقيدن (۱) قرآن جي تحريف (۲) امامت جي عقيدي جي تصنيفي طرح تخليق ڪندي ٿي آهي. پوءِ انهيءَ حساب سان (۳۲۸ - ۱۴۰۶) = ۱۰۷۸ ورهيه يعني تقريباً يارهن سؤ سال ٿيا ۽ انهيءَ عرصي اندر، شيعن جا هزارين محدث ۽ مجتهد ٿيا آهن، جن مان ڪن جون تصنيفون آهن ته ڪن جي ڪا به تصنيف ڪانهي، پر اهي سڀ جا سڀ قرآن جي تحريف جي عقيدي تي متفق رهيا آهن، ڇاڪاڻ ته قرآن جي تحريف جي عقيدي کان انڪار جو نتيجو، امامت جي انڪار

جيئي عقيدي کي جنم ڏنئون ۽ امامت جو انڪار معنيٰ، شيعه مذهب جو انڪار - هاڻي اوهين خود سوچيو ۽ اندازو لڳايو ته شيعه مذهب ۾ تحريف قرآن جي عقيدي جي عقيدي جي ڪيڏي اهميت آهي؟ حقيقت اها آهي ته شيعن، قرآن کي تحريف شده چئي، قرآن جي بيشمار آيتن کي مثالن سان بدلائي ڇڏيو، پوءِ شيعيت جو بنيادي امامت جو عقيدو، قرآن مان ثابت ڪيو آهي. لهٰذا قرآن ۾ تحريف ۽ تبديل شيعن جو، امامت وانگر بنيادي عقيدو آهي ۽ هنن جو تحريف کان انڪار ڪرڻ ڪتمان ۽ تقيه آهي، جنهن کي سچ سان دور جو به واسطو ڪونهي ۽ اهو نسورو ڪوڙ ۽ فريب آهي.

(۵) شيعن جي معتبر ۽ مستند ترين ڪتاب "ڪافي ڪليني" مان قرآن ۾ تحريف جي باري ۾ نموني طور چند آيتون (پيٽ جي صورت ۾)

اوهان کي تفسير مقبول (ترجمه مع حاشيه) اردو ۾ قرآن جي تحريف جي باري ۾، ڪافي مواد عڪس سميت مهيا ڪيو ويو آهي. اوهان کي انهيءَ مان اها حقيقت به معلوم ٿي ته انهيءَ مقبول ترجمه جي مفسر، انهيءَ جي حاشئي، شيعه اثنا عشريه جي ارڙهن (١٨) کان به زياده معتبر ترين مذهبي ڪتابن جي مدد سان مرتب ڪئي آهي (ص ٦٩) يعني لفظ ۾، شيعن جا اهي ارڙهن مذهبي بنيادي ڪتاب به، قرآن جي تحريف ۾ يڪ زبان آهن.

انهن ارڙهن (١٨) ڪتابن ۾ به، شيعه اثناعشريه جو ڪتاب "الڪافي" - يا - "جامع الڪافي" - يا - "ڪافي ڪليني" سڀني ڪتابن ۾ وڌيڪ معتبر ترين ڪتاب آهي جنهن جي سرورق تي امام غائب مهدي (امام العصر) جي هنن الفاظن ۾ تصديق ۽ تائيد موجود آهي:-

"قال امام العصر وحجة الله المنتظر عليه السلام الله الملک الأکبر فی حقه هٰذا کاف لشیعتنا" (عڪس لڳايل ص ٣٩١)

ترجمه:- زماني جي امام، الله جي حجت، جنهن جي اچڻ جو انتظار آهي (۽) انهيءَ تي الله جا سلام هجن (جو هو) سڀني کان وڏو بادشاه (آهي) انهيءَ هن ڪتاب (اصول ڪافي) جي حق ۾ هن طرح فرمايو ته "هي ڪتاب اسان جي شيعن لاءِ ڪافي آهي"

ناظرين جي اطلاع لاءِ عرض آهي ته هن ڪتاب جو نالو "ڪافي ڪليني" - يا - "جامع الڪافي" يا "اصول ڪافي" به، انهيءَ ڪري رکيو ويو آهي، جو انهيءَ ڪتاب تي "هٰذا کاف لشیعتنا" جي الفاظن ۾، شيعن جي "مهدي منتظر" جو اهو مٿيون سرٽيفڪيٽ رڪارڊ ٿيل موجود آهي، جيڪا حيثيت، شيعن جي ٻئي ڪنهن به ڪتاب کي حاصل نه آهي ۽ قرآن ته هنن وٽ، امامن طرف منسوب ڪيل ٻن هزارن (٢٠٠٠) کان زياده روايتن جي بنياد تي تحريف ٿيل آهي ۽ تحريف ٿيل چيز تي ايمان هجڻ جو عقيدو ئي خارج از بحث آهي.

هن وقت منهنجي سامهون انهيءَ ڪتاب جي جلد اول جي ڪاپي مطبوعه سن ١٣٠٢ هجري ۾ موجود آهي، جيڪا نولڪشور انڊيا جي ڇپيل آهي. هن ڪتاب جا جيڪي بنيادي طرح پنج جلد هئا، اهي هاڻي تازو تهران (ايران) ۾، ٺلهي بهترين ڪاغذ تي اٺن (٨) جلدن ۾ سنه ١٣٩١ هجري ۾ هن طرح ڇپيا آهن:- اصول ڪافي ٢ جلد، فروع ڪافي ۵ جلد، الروضة الڪافي ١ جلد جملي ٨ جلد. انهن اٺن (٨) جلدن ۾ سورهن هزار هڪ سؤ نوانوي (١٦١٩٩) روايتون آهن. هتي آئون اصول ڪافي جو پراڻو جلد جيڪو ١٣٠٢ هجري جو ڇپيل آهي، اهو استعمال ڪريان ٿو، ڇاڪاڻ ته اسان جي اڪثر سني عالمن وٽ اهائي ڪاپي موجود آهي

هاڻي اچو ته نموني طور، قرآن مجيد جي چند آيتن بابت ڏسون ته شيعن جي الهامي مستند

ترين ڪتاب ڪافي ڪليني (اصول ڪافي) ۾ انهن آيتن بابت چاڪيل آهي:

شيعن وٽ بدليل آيت	قرآن شريف جي آيت
وَلَقَدْ عَهِدْنَا اِلٰى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ كَلِمَاتٍ فِيْ مُحَمَّدٍ وَّعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَ الْاَئِمَّةِ مِنْ ذُرِّيَّتِهِمْ فَنَسِيَ	(١) وَلَقَدْ عَهِدْنَا اِلٰى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَ لَمْ نَجِدْ لَهٗ عَزْمًا ٥ (طٰهٰ ٢٠ - ٦٤ - آيت ١١٥)

(ثبوت لاءِ ڏسو اصول ڪافي جي صفحي ٢٦٣ جي روايت - عڪس ۾ لڳايل آهي)

عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ اَبِيْ عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِيْ قَوْلِهٖ وَلَقَدْ عَهِدْنَا اِلٰى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ كَلِمَاتٍ فِيْ مُحَمَّدٍ وَّعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَالْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَالْاَئِمَّةِ مِنْ ذُرِّيَّتِهِمْ فَنَسِيَ هٰكَذَا وَاللّٰهِ اُنْزِلَتْ عَلٰى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ (عڪس لڳايل ص ٣١٥)

ترجمو:- عبدالله بن سنان روايت ڪري ٿو ته امام جعفر صادق عليه السلام، الله تعالىٰ جي فرمان (قرآن جي آيت) کي هن طرح پڙهيو، "۽ حڪم ڏنو اسان هن کان اڳ آدم کي چند احڪامن جو، جيڪي محمد ۽ علي ۽ فاطمه ۽ حسن ۽ حسين ۽ انهن امامن بابت هئا جيڪي سندن اولاد مان (ٿيڻا) هئا. پوءِ آدم انهن کي وساري ڇڏيو (۽ وڌيڪ چيائين ته)، الله جو قسم اِها آيت اِهڙي طرح محمد صلى الله عليه وآله وسلم تي نازل ڪئي ويئي هئي.

شيعن وٽ "پنجتن پاڪ" جي اصطلاح جو اصل بنياد، قرآن جي انهيءَ آيت جي تحريف آهي.

شيعن وٽ بدليل آيت	قرآن شريف جي آيت
وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فِيْ وِلَايَةِ عَلِيٍّ وَ الْاَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهٖ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا	(٢) وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا ٥ (الاحزاب ٣٣ - ٩٤ - آيت ٧١)

(ثبوت لاءِ ڏسو اصول ڪافي جي روايت ص ٢٦٣ - عڪس ۾ لڳايل آهي)

عَنْ اَبِيْ بَصِيْرٍ عَنْ اَبِيْ عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِيْ قَوْلِ اللّٰهِ عَزَّوَجَلَّ وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فِيْ وِلَايَةِ عَلِيٍّ وَالْاَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهٖ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا هٰكَذَا اُنْزِلَتْ (عڪس لڳايل ص ٣١٦)

ترجمو:- ابو بصير روايت ڪري ٿو ته امام جعفر صادقؒ، الله تعالىٰ جو حڪم (قرآن جي آيت) هن طرح پڙهي "۽ جيڪو حڪم مڃيندو الله ۽ انجي رسولؐ جو، علي ۽ انکانپوءِ امامن جي ولايت جي باري ۾، انهيءَ وڏي ڪاميابي حاصل ڪئي (۽ فرمايائين ته) اِها آيت اِهڙي طرح نازل ڪئي وئي هئي.

شيعن وٽ بدليل آيت	قرآن شريف جي آيت
يٰاَيُّهَا الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ اٰمِنُوْا بِمَا نَزَّلْنَا	(٣) يٰاَيُّهَا الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ اٰمِنُوْا بِمَا نَزَّلْنَا

مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ ۝

فِيْ عَلِيٍّ نُوْرًا مُّبِيْنًا

(النساء ٣ - ع ٧ - آيت ٣٤)

(ثبوت لاءِ ڏسو اصول ڪافي جي صـ ٣٦٣ جي روايت - عڪس ۾ لڳايل آهي)

عَنْ مِنْخَلٍ عَنْ اَبِيْ عَبْدِاللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ نَزَلَ جِبْرَئِيْلُ عَلٰى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ بِهٰذِهِ الْاٰيَةِ هٰكَذَا يَا اَيُّهَا الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ اٰمِنُوْا بِمَا نَزَّلْنَا فِيْ عَلِيٍّ نُوْرًا مُّبِيْنًا (عڪس لڳايل صـ ٣١٨)

ترجمو :- منخل روايت ڪري ٿو ته امام جعفر صادق عليه السلام فرمايو ته جبرئيل، محمد صلى الله عليه وآله تي هي آيت هن طرح نازل فرمائي - "اي اهل ڪتاب ايمان آڻيو ان تي، جو اسان، عليؑ جي باري ۾ روشن نور نازل ڪيو آهي."

قرآن شريف جي آيت

(٤) فَسَتَعْلَمُوْنَ مَنْ هُوَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ

(الملڪ ٦٧ - ع ٢ - آيت ٢٩)

شيعن وٽ بدليل آيت

فَسَتَعْلَمُوْنَ مَنْ هُوَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ يَا مَعْشَرَ الْمُكَذِّبِيْنَ حَيْثُ اَنْبَأْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّيْ فِيْ وِلَايَةِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالْاَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهٖ مَنْ هُوَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ.

(ثبوت لاءِ ڏسو اصول ڪافي جي صفحي ٣٦٦ جي روايت - عڪس ۾ لڳايل آهي.)

عَنْ اَبِيْ بَصِيْرٍ عَنْ اَبِيْ عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِيْ قَوْلِهٖ تَعَالٰى فَسَتَعْلَمُوْنَ مَنْ هُوَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ يَا مَعْشَرَ الْمُكَذِّبِيْنَ حَيْثُ اَنْبَأْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّيْ فِيْ وِلَايَةِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالْاَئِمَّةِ مِنْ بَعْدِهٖ مَنْ هُوَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ هٰكَذَا اُنْزِلَتْ (عڪس لڳايل صـ ٤٢)

ترجمو :- ابوبصير کان روايت آهي، ته امام جعفر صادقؑ هن آيت جي باري ۾ ته "اي ڪوڙ ڀانئيندڙن جي جماعت جڏهن مون اوهانکي خبر ڏني، منهنجي رب جي پيغام جي باري ۾، جيڪا علي عليه السلام ۽ انکانپوءِ ايندڙ امامن جي ولايت جي باري ۾ آهي، پوءِ اوهين جلد ڄاڻندا ته انهي بابت ڪير پڌري گمراهي ۾ آهي (۽ چيائين ته) اهڙيطرح اها آيت نازل ڪئي وئي هئي."

قرآن شريف جي آيت

(٥) وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِيْ اٰدَمَ مِنْ ظُهُوْرِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ -

(الاعراف - ع ٢٢ - آيت ١٧٢)

شيعن وٽ بدليل آيت

وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِيْ اٰدَمَ مِنْ ظُهُوْرِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَّسُوْلِيْ وَاَنَّ عَلِيًّا اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

(ثبوت لاءِ ڏسو اصول ڪافي جي صفحي ٢٦١ جي روايت - عڪس ۾ لڳايل آهي)

عَنْ جَابِرٍ عَنْ اَبِيْ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قُلْتُ لَهٗ لِمَ سُمِّيَ اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ قَالَ اللّٰهُ سَمَّاهُ وَهٰكَذَا اُنْزِلَ فِيْ كِتَابِهٖ وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِيْ اٰدَمَ مِنْ

ظُهُوْرِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَسُوْلِيْ وَاَنَّ عَلِيًّا اَمِيْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ (عڪس لڳايل ص ٣١٥)

ترجمه ١- جابر کان روايت آهي ته امام جعفر صادقؒ فرمايو ته مون پنهنجي استاد کان پڇيو ته عليؓ کي اميرالمؤمنين ڇاجي ڪري ڪوٺيو وڃي ٿو؟ پاڻ جواب ڏنائون، ته اهو لقب عليؓ کي، الله تعالىٰ ڏنو آهي ۽ اهڙيطرح الله تعالىٰ پنهنجي ڪتاب ۾ نازل ڪيو آهي ته جڏهن ڪڍيو تنهنجي رب، آدم جي پٺين مان سندن اولاد کي ۽ سندن وجود کي مٿن شاهد ڪيائين (۽ انهن کان پڇيائين ته آئون) اوهان جو پالڻهار نه آهيان ڇا؟ ۽ محمد منهنجو رسولؐ ۽ علي اميرالمومنين نه آهي ڇا؟

(اصول ڪافي ص ٢٦١ - عڪس لڳايل ص ٣١٥)

مٿي مون، شيعن جي سڀ کان اول درجي واري معتبر ترين ڪتاب "ڪافي ڪليني مان صرف پنجن معتبر روايتن تي قناعت ڪئي آهي ۽ انهن جي ثبوت ۾ اصل ڪتاب جي صفحن جا عڪس لڳايا اٿم . انهيءَ ڪتاب بابت، اوهان اهو پهريئن پڙهيو ته انهيءَ ڪتاب جي صحيح هجڻ جي تصديق ۽ توثيق، شيعن جي امام غائب مهدي خود پاڻ ڪئي آهي. شيعن جو هي اهو ڪتاب آهي، جنهن ۾ قرآن ۾ تحريف جي بنياد تي، امامن جي امامت ثابت ڪئي وئي آهي ۽ هن ڪتاب ۾، انهن ٻن موضوعات ۾، سڀ کان زياده روايتون ملن ٿيون ۽ اهي سمورئيون روايتون، پهرئين امام حضرت عليؓ کانوٺي (جنهن لاءِ امام جو نالو خود شيعن جي ڪتابن ۾ مفقود ملي ٿو) شيعن جي يارهين (١١) امام حسن عسڪري جي نالن سان موجود آهن -

٢- قرآن ۾ تحريف بابت شيعن جون امامن جي نالن سان چند روايتون نموني طور-

شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن جيڪي روايتون، قرآن ڪريم ۾، تحريف ۽ رد وبدل جي باري ۾ پاڻ بنائي، امامن طرف منسوب ڪيون آهن، انهن جو اصل ۾ تعداد ٻن هزارن (٢٠٠٠) کان به زياده آهي، پر هتي، انهن مان صرف چند روايتون نموني طور پيش ڪجن ٿيون:-

١- شيعن جي مستند ترين ڪتاب اصول ڪافي ۾ هيٺين روايت حضرت امام جعفر صادق طرف منسوب ٿيل آهي:-

عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ اَبِيْ عَبْدِاللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اِنَّ الْقُرْاٰنَ الَّذِيْ جَآءَ بِهٖ جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ اِلٰى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ سَبْعَةَ عَشَرَ اَلْفَ اٰيَةٍ

(اصول ڪافي ص ٦٧١ - عڪس لڳايل ص ٤٣١)

هشام بن سالم کان روايت آهي، ته امام جعفر صادق عليه السلام فرمايو ته اهو قرآن، جيڪو جبرئيل عليه السلام، محمد صلى الله عليه وآله تي کڻي نازل ٿيو هو، انهيءَ ۾ سترهن هزار (١٧٠٠٠) آيتون هيون -

شيعن جي مذڪور روايت موجب، نبيؐ تي، جيڪو قرآن نازل ٿيو هو، انهيءَ ۾ سترهن هزار (١٧،٠٠٠) آيتون هيون. اصول ڪافي جي شيعه شارح علامه قزويني جي روايت موجب، موجوده قرآن ۾ ڇهه هزار ٽي سؤ ڇاونجاهه (٦٣٥٦) آيتون آهن. پوءِ هن روايت مان ثابت ٿيو، ته شيعن جي عقيدي موجب، قرآن جا ٻه حصا غائب آهن ۽ هيءُ قرآن، شيعن جي قرآن جو

صرف ٽيون (⅓) حصو آهي. (شرح اصول ڪافي بحواله ايراني انقلاب ص٢٥٦)

شيعه اثنا عشريه فرقي جو مشهور محدث ومجتهد اعظم ملا باقر مجلسي (متوفي سنه ١١١١هجري) اصول ڪافي جي انهيءَ ئي روايت جي تشريح ۾ لکي ٿو ته:-

" ظاهر آهي، ته هيءَ حديث ۽ انهيءَ کانسواءِ ٻيون به ڪيترِيون ئي صحيح حديثون، چٽائيءَ سان ٻڌائين ٿيون، ته قرآن ۾ ڪاٽ ڇانٽ ۽ تبديليون ڪيون ويون آهن." (بحواله ايراني انقلاب ص٢٤٣)

مجلسي صاحب اڳتي لکي ٿو:-

منهنجي نزديڪ، انهيءَ باب جون حديثون متواتر آهن ۽ انهن کي نظرانداز ڪرڻ جو نتيجو اهو نڪرندو، جو پوءِ شيعن جي ڪتبن ۾ روايت تي اعتماد ڪري نه سگهبو، ڇاڪاڻ ته قرآن جي تحريف، رد وبدل ۽ ڪاٽ ڇانٽ جي باري ۾ اسان (شيعن) جي حديثن جو تعداد، امامت جي حديثن جي تعداد کان ڪنهن به طرح گهٽ نه آهي. پوءِ جيڪڏهن قرآن جي تحريف بابت، جيڪي حديثون آهن، انهن کي نه مڃجي ۽ ڪوڙو سڏجي، ته پوءِ امامت جو مسئلو، جيڪو شيعه مذهب جي اساس ۽ بنياد آهي، اهو ڪيئن ثابت ٿي سگهندو؟ (خلاصو- بحواله ايراني انقلاب ص٢٤٣)

٢- اصول ڪافي جي ٻي هڪ روايت، امام محمد باقر جي نالي سان، حسن القاطعن ۾ موجود آهي:-

مَا ادَّعٰى اَحَدٌ مِّنَ النَّاسِ اِنَّهٗ جَمَعَ الْقُرْاٰنَ كُلَّهٗ كَمَا اُنْزِلَ اِلَّا كَذَّابٌ وَمَا جَمَعَهٗ وَحَفِظَهٗ كَمَا اَنْزَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا عَلِيُّ بْنُ اَبِيْ طَالِبٍ وَالْاَئِمَّةُ مِنْ بَعْدِهٖ (اصول ڪافي ص١٣٩ - عڪس نقايل ص٣٠٣)

جيڪو آدمي اها دعويٰ ڪري، ته هن وٽ پورو قرآن آهي، جيئن اهو نازل ٿيو، ته اهو ڪذاب آهي. الله تعاليٰ جي تنزيل مطابق، قرآن کي صرف علي بن ابي طالب ۽ ان کانپوءِ امامن جمع ڪيو ۽ محفوظ ڪيو.

٣- اصول ڪافي ۾ هيئين روايت، حضرت امام جعفر صادق رح طرف منسوب ڪيل آهي:-

فَاِذَا قَامَ الْقَائِمُ قَرَأَ كِتَابَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلٰى حَدِّهٖ وَ اَخْرَجَ الْمُصْحَفَ الَّذِيْ كَتَبَهٗ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَالَ اَخْرَجَهٗ عَلِيٌّ عَلَيْهِ السَّلَامُ اِلَى النَّاسِ حِيْنَ فَرَغَ مِنْهُ وَكَتَبَهٗ فَقَالَ لَهُمْ هٰذَا كِتَابُ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ كَمَا اَنْزَلَهُ اللّٰهُ عَلٰى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ جَمَعْتُهٗ مِنَ اللَّوْحَيْنِ فَقَالُوْا هُوَ ذَا عِنْدَنَا مُصْحَفٌ جَامِعٌ فِيْهِ الْقُرْاٰنُ

جڏهن قائم (يعني امام مهدي غائب) ظاهر ٿيندو، ته هو قرآن کي صحيح طرح پڙهندو ۽ قرآن جو اهو نسخو جيڪو علي عليه السلام لکيو هو، ڪڍي ظاهر ڪندو. امام جعفر صادق اهو به فرمايو ته جڏهن علي عليه السلام اهو نسخو لکي ورتو هو ۽ پورو ڪيو هو، تڏهن (ابوبڪر ۽ عمر وغيره) کي چيائين ته هيءُ الله جو ڪتاب، ٺيڪ اهڙي طرح آهي، جهڙي طرح الله تعاليٰ اهو محمد صلى الله عليه وآله تي نازل ڪيو هو ۽ مون انهيءَ کي لوحين (تختين) تان جمع ڪيو آهي، ته انهن ماڻهن ورندي ۾ چيو ته اسان

لَا حَاجَةَ لَنَا فِيْهِ فَقَالَ اَمَا وَاللّٰهِ مَا تَرَوْنَهٗ بَعْدَ يَوْمِكُمْ هٰذَا۔

(اصول کافی صـ ٦٤١ ـ عکس لگایل صـ ٣٣١)

وٽ هيءُ جامع قرآن موجود آهي، جيڪو پورو قرآن آهي، اسانکي تنهنجي جمع ڪيل قرآن جي ضرورت ڪانهي، ته علي عليه السلام فرمايو ته خدا جو قسم! هاڻي اج کانپوءِ ڪڏهن به اوهين اهو قرآن ڏسي نه سگهندا!

هن وقت شيعن جو هڪ معتبر ڪتاب "تفسير صافي" منهنجي سامهون آهي، جنهن جو مصنف علامه محسن فيض ڪاشاني آهي. هي تفسير ٨½ × ١٣ وڏي سائيز ۾ ٥٤٩ صفحن ۾ نهايت باريڪ لکيل آهي. هن ۾ هڪ خاص عنوان آهي "فی نبذ مما جاءَ فی جمع القرآن و تحريفه وزيادته ونقصانه وتاويل ذالك" معنیٰ ڪجھ انهن روايتن جو بيان جيڪي قرآن جي جمع، ترتيب، تحريف، زيادتي، گهٽتائي ۽ تاويل جي باري ۾ آهن. هن ۾ قرآن ۾ تحريف جي باري ۾ تمام گهڻو مواد آهي جنهن مان هتي آئون صرف هڪ روايت عرض ڪندس جنهن ۾ آهي ته امام جعفر صادق فرمايو ته :-

لو قرأ القرآن كما انزل لالفيتنا فيه مسمّين

جيڪڏهن قرآن انهيءَ طرح پڙهيو وڃي ها جيئن اهو نبيءَ تي نازل ٿيو هو ته توهان انهيءَ ۾ اسانکي نالن سان لکيل ڏسو ها.

(تفسير صافی صـ ١٠ ـ عکس لگایل صـ ٣٦٧)

تفسير صافيءَ جو مفسر، انهيءَ قسم جون ٻيون به ڪيترين ئي روايتون پيش ڪرڻ کانپوءِ چوي ٿو :-

المستفاد من جميع هٰذه الاخبار وغيرها من الروايات من طريق اهل البيت عليهم السلام ان القرآن الذي بين اظهرنا ليس بتمامه كما انزل على محمد صلى الله عليه وآله بل منه ما هو خلاف ما انزل الله و منه ما هو مغير محرّف و انه قد حذف عنه اشياء كثيرة منها اسم على عليه السلام فى كثير من المواضع ومنها لفظة أل محمد صلى الله عليهم غير مرة ومنها اسماء المنافقين فى مواضعها و منها غير ذالك

(تفسير صافي صـ ١٣ ـ عکس لگایل صـ ٣٦٨)

انهن حديثن ۽ روايتن مان ۽ انهن کانسواءِ ٻين جيڪي روايتون اهلبيت کان پهتيون آهن انهن مان، اهين معلوم ٿئي ٿو ته جيڪو قرآن اسانجي سامهون آهي، اهو پورو، انهيءَ مطابق نه آهي جيڪو محمد صلى الله عليه وسلم تي نازل ٿيو هو؛ بلڪ هن موجوده قرآن ۾ اهو به آهي جيڪو الله تعالىٰ نازل نه ڪيو هو، ۽ انهيءَ ۾ اهو به آهي جنهن ۾ رد و بدل ڪئي وئي آهي ۽ تحريف ڪئي وئي آهي ۽ انهيءَ مان گهڻيون ڳالهيون جن ۾ علي عليه السلام جو نالو به آهي، جيڪو ڪيترين جڳهن تان ڪڍيو ويو آهي ۽ اهڙيءَ طرح ڪيترين جاين تان آل محمد صلى الله عليهم جو لفظ ڪڍيو ويو آهي ۽ جن جڳهن تي منافقن جا نالا هئا، اُتان ڪڍيا ويا آهن ۽ انکانسواءِ به اهڙيءَ طرح جي ڪاروائي ڪئي وئي آهي.

(دوستو ذرا غور ڪريو!)

هيتي هيءُ سوال پُڇي سگهجي ٿو ته انهن روايتن ۾ بيان ڪيل شيعه مذهب، اُهو سڳيو آهي جيڪو شيعا عالم ٻڌايو ۽ لکي ويا آهن يا موجوده شيعن پنهنجو مذهب بدلائي ڇڏيو آهي؟ هرگز نه، بلڪ حقيقت اها آهي ته شيعا عالم جيڪي ٻڌايو ۽ لکي ويا آهن، اهو هنن جو تقيه آهي، ڇاڪاڻ ته بيان ڪيل سڀ حوالا سندن اهڙن بنيادي معتبر ڪتابن مان ڏنل آهن، جن کان انحراف (انڪار) ڪري، ڪو به شيعو عالم شيعو بڻجي سگهي، ڇو ته، سندن ديني علم جا بنيادي ماخذ ئي اِهي ڪتاب آهن جيڪي هو پڙهي پوءِ شيعا عالم بڻيا آهن ۽ بڻجن ٿا. الله تعالى هنن جي فريب کان امت کي بچائي!

٥ - شيعن جو هڪ معتبر ترين ڪتاب "احتجاج طبرسي" به آهي، جنهن ۾ اچي ٿو ته هڪ زنديق (بي دين)، حضرت عليؓ کان سوره النساء جي هن آيت ٣ "وَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا تُقْسِطُوْا فِي الْيَتَامٰى فَانْكِحُوْا مَا طَابَ لَكُمْ مِّنَ النِّسَآءِ" بابت سوال ڪيو، جنهن جي جواب ۾ پاڻ فرمايائون ته :-

فهو مما قدمت ذكره من اسقاط المنافقين من القرآن وبين القول فى اليتامىٰ و وبين نكاح النساء من الخطاب والقصص اكثر من ثلث القرآن

(احتجاج طبرسي جلد ١ ص ٢٥٤)

(عڪس لاءِ ص ٣٤١)

پوءِ اهاڻ انهن (آيتن) مان آهي جن جو مون پهرين ذڪر ڪيو يعني منافقن قرآن مان گهٽ ڪجهه ڪيدي ڇڏيو آهي ۽ هن آيت ۾ (اها هڪ ڇُراندڙ ٿيل آهي) جو "وان خفتم ان فى اليتامىٰ" ۽ "فَانْكِحُوْا مَا طَابَ لَكُمْ مِّنَ النساء" جي وچ ۾ قرآن جي ٽيئين حصي کان زياده مواد موجود هو (جيڪو ڪيڍيو ويو آهي) انهي ۾ خطاب هو ۽ قصا هئا.

٧ - شيعن جو عقيدو ته قرآن ۾ اڳين آسماني ڪتابن توريت ۽ انجيل وانگر تحريف ۽ رد و بدل ٿيل آهي

هڪ شيعه محدث ومجتهد علامه نوري طبرسيؒ، هڪ ڪتاب، تازو سن ١٢٩٢ هجري ۾ لکي شايع ڪيو آهي جنهن جو نالو آهي "فَصْلُ الْخِطَابِ فِيْ اِثْبَاتِ تَحْرِيْفِ كِتَابِ رَبِّ الْاَرْبَابِ" يعني "رب العزت جي ڪتاب قرآن مجيد جي تحريف ۽ تبديل ڪرڻ جي ثبوت ۾ پڪي ڳالهه". هن ڪتاب ۾ ٣٩٨ صفحا آهن ۽ هنوقت منهنجي سامهون آهي.

علامه نوري طبرسي، شيعه دنيا ۾ اُها معروف ۽ مقبول شخصيت آهي جو جڏهن هن سن ١٣٠٢ هجري ۾ وفات ڪئي، ته هن کي نجف اشرف ۾ مشهد مصطفوي جي عمارت اندر دفن ڪيو ويو، جنهن کي شيعه دنيا ۾ "اَقْدَسُ الْبِقَاعِ" يعني روءِ زمين اندر مقدس ترين مقام چيو ويندو آهي.

ڌيان ۾ رهي ته، هن شيعه علامه طبرسيءَ پنهنجي هن تصنيف "فصل الخطاب" ۾ قرآن ۾ تحريف ۽ رد وبدل ثابت ڪرڻ لاءِ، بيشمار دليل ڏنا آهن ۽ هيءُ سارو ڪتاب، قرآن ۾ تحريف ۽ رد وبدل جي ثابت ڪرڻ جي باري ۾ آهي. انهيءَ ڪتاب ۾ تحريف قرآن جي دليلن ۾، هن جيڪو چوٿون دليل ڏنو آهي، انهيءَ ۾ لکي ٿو ته قرآن پاڪ ۾ به، اڳين آسماني ڪتابن توريت ۽ انجيل وانگر، هر قسم جي تحريف ۽ رد وبدل ۽ ڪاٽ ڇانٽ ٿيل آهي ۽ اهو

اصل قرآن نہ آهي. علامہ طبرسي لکي ٿو:-

اَلْاَمْرُ الرَّابِعُ ذِکْرُ اَخْبَارٍ خَاصَّۃٍ فِیْهَا دَلَالَۃٌ اَوْ اِشَارَۃٌ عَلٰی کَوْنِ الْقُرْاٰنِ کَالتَّوْرَاۃِ وَالْاِنْجِیْلِ فِیْ وُقُوْعِ التَّحْرِیْفِ وَالتَّغْیِیْرِ فِیْهِ وَرُکُوْبِ الْمُنَافِقِیْنَ الَّذِیْنَ اِسْتَوْلَوْا عَلَی الْاُمَّۃِ فِیْهِ طَرِیْقَۃُ بَنِیْ اِسْرَآءِیْلَ فِیْهِمَا وَهِیَ فِیْ نَفْسِهَا حُجَّۃٌ مُسْتَقِلَّۃٌ لِاِثْبَاتِ الْمَطْلُوْبِ

(فصل الخطاب ص٩٤ عکس نگاپلص ٤٧٩)

ء چوٿين ڳالھ، انهن خاص روايتن جو ذڪر آهي، جيڪي (٤) جنهن طرح، يا اشارتاً اهو ٻڌائين ٿيون، تہ تحريف ۽ تغير ۽ تبديلين جي حقيقي ٿيڻ ۾، قرآن، توريت ۽ انجيل وانگر آهي ۽ اِهي (روايتون)، اِهو ثابت ڪن ٿيون، تہ منافق، امت تي غالب پئجي ويا ۽ حاڪم بنجي پيا (ابوبکر ۽ عمر وغيره)، ۽ اهي قرآن ۾ تحريف ڪرڻ ۾ اُنهيءَ ئي رستي تي هليا، جنهن رستي تي بني اسرائيل هَليا ۽ هنن توريت ۽ انجيل ۾ تحريف ڪئي هئي. پوءِ اِها اسان (شيعن) جي دعوىٰ، تحريف قرآن جي ثبوت ۾ مستقل دليل آهي.

هن عبارت ۾، شيعہ مجتهد ومحدث علامہ نوري طبرسي صاف صاف الفاظن ۾ ٻڌائي ٿو، تہ جهڙيءَ طرح يهودين، توريت ۽ انجيل ۾ تحريف ڪئي، قرآن ۾ بہ اِن طرح تحريف (ردوبدل ڪاٽ ڇانٽ) ڪئي ويئي آهي. خميني صاحب جو عقيدو بہ اهوئي آهي (ڏسو ص ٩٥)

٨- شيعن وٽ قرآن جي تحريف ۽ ردوبدل بابت امامن جي نالن سان ٻن هزارن (٢٠٠٠) کان زياده روايتون

قارئين حضرات جي اطلاع لاءِ عرض آهي، تہ شيعہ مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن، قرآن ڪريم جي بيشمار آيتن جي خود تحريف ڪئي آهي ۽ پوءِ هنن، اهڙيون تحريف جون روايتون خود ٺاهي، امامن جي نالن سان لکيون آهن. اهڙين سمورين آيتن کي، جن ۾ شيعن تحريف ڏيکاري آهي، جيڪڏهن هنن جي صرف هڪ معتبر ترين ڪتاب "اصول ڪافي" مان گڏ ڪجي، تہ هڪ چڱو ڪتاب بنجي پوندو. انهيءَ دعوىٰ جي ثبوت ۾، تہ قرآن ۾ تحريف بابت، امامن طرف منسوب ڪيل مشهور ۽ متواتر حديثن جو تعداد، ٻہ هزارن کان باهر آهي، تہ انهيءَ لاءِ وري بہ، شيعن جي عظيم محدث ومجتهد علامہ نوري طبرسيءَ جي مايہ ناز تصنيف "فصل الخطاب" مان، جنهن جو تعارف ۽ حوالو هن ئي باب جي دليل نمبر ٧ تحت ص٨٦ تي بيان ٿي چڪو آهي، هڪ وڌيڪ حوالو هيٺ ٿي وري بيان ڪجي ٿو، جنهن ۾ هو لکي ٿو:-

اَلدَّلِیْلُ الثَّانِیْ عَشَرَ اَلْاَخْبَارُ الْوَارِدَۃُ فِی الْمَوَارِدِ الْمَخْصُوْصَۃِ مِنَ الْقُرْاٰنِ الدَّالَّۃِ عَلٰی تَغْیِیْرِ بَعْضِ الْکَلِمَاتِ وَالْاٰیَاتِ وَالسُّوَرِ بِاِحْدَی الصُّوَرِ الْمُتَقَدِّمَۃِ وَهِیَ کَثِیْرَۃٌ جِدًّا حَتّٰی قَالَ

ٻارهون (١٢) دليل، امامن جون اُهي روايتون آهن، جيڪي قرآن جي خاص خاص مقامات جي باري ۾ آهن، جيڪي ٻڌائين ٿيون، تہ قرآن جي ڪِن مضمونن ۽ انهن آيتن ۽ سورتن ۾ انهن نمونن مان ڪنهن هڪ نموني جي تبديلي ڪئي ويئي آهي، جن جو پهرين ذڪر ٿي چڪو آهي ۽ اهي روايات تمام گهڻيون آهن - ايتري تائين، جو (اسان شيعن جي

اَلسَّيِّدُ نِعْمَةُ اللّٰهِ الْجَزَائِرِيُّ فِي بَعْضِ مُؤَلِّفَاتِهٖ كَمَا حُكِيَ عَنْهُ اَنَّ الْاَخْبَارَ الدَّالَّةَ عَلٰى ذٰلِكَ تَزِيْدُ عَلٰى اَلْفَيْ حَدِيْثٍ وَادَّعٰى اِسْتِفَاضَتَهَا جَمَاعَةٌ كَالْمُفِيْدِ وَالْمُحَقِّقِ الدَّامَادِ وَالْعَلَّامَةِ الْمَجْلِسِيِّ وَغَيْرِهِمْ بَلِ الشَّيْخُ اَيْضًا صَرَّحَ فِي التِّبْيَانِ بِكَثْرَتِهَا بَلِ ادَّعٰى تَوَاتُرَهَا جَمَاعَةٌ يَأْتِيْ ذِكْرُهُمْ

(فصل الخطاب ص۲۵۱ - عکس ڪتاب ص۳۳)

جليل القدر محدث) سيد نعمت الله جزائري پنهنجي ڪن تصنيفن ۾ فرمايو آهي، جيئن انهيءَ کان نقل ڪيل آهي، ته قرآن ۾ تحريف ۽ تغير ۽ تبديلين ڏيکارڻ وارين امامن اهلبيت جي حديثن جو تعداد ٻن هزارن (٢٠٠٠) کان زياده آهي ۽ اسان (شيعن) جي اڪابرين علماء جي هڪ جماعت مثلاً شيخ مفيد ۽ محقق الداماد ۽ علامه مجلسيءَ انهن حديثن جي مشهور صحيح جي دعويٰ ڪئي آهي ۽ شيخ طوسيءَ به تبيان ۾ صفائي سان لکيو آهي، ته انهن روايتن جو تعداد تمام گهڻو آهي، بلڪ اسان (شيعن) جي عالمن جي هڪ جماعت جنهن جو ذڪر اڳيان ايندو، انهن روايتن جي متواتر صحيح جي دعويٰ ڪئي آهي.

متي نهايت اهم حقيقت، اها ثابت ٿي، ته شيعن وٽ، قرآن پاڪ جي تحريف ۽ ڪاٽ ڇانٽ بابت، امامن جي حديثن جو تعداد، ٻن هزارن (٢٠٠٠) کان به زياده آهي ۽ اهي سموريون روايتون، پهرئين امام حضرت عليؓ کان وٺي يارهين (١١) امام حسن عسڪري (وفات ٢٦٠ هجري) تائين، سمورن امامن جي نالن سان مشهور ڪيون ويون آهن.

٩- شيعن جي ڪتابن ۾ ١١٤ مان ٩٧ سورتن ۾ تحريف - تبديل وغيره جو تفصيل

هونئن ته شيعن جو معتبر ترين ڪتاب "فصل الخطاب" منهنجي سامهون آهي، جنهن بابت ۽ خود مصنف جي تعارف جي باري ۾، پهريائين ص۸۶ ۾ لکي آيو آهيان. قرآن ۾ تحريف ثابت ڪرڻ لاءِ "شيعه علامه نوري طبرسي" پنهنجي انهيءَ تصنيف ۾ قرآن جي آيتن ۾ به اهڙي طرح فرق ڏيکاريو آهي جو قرآن شريف جي ڪيتري سورتن جي آيتن ۾ اضافي ۽ بدليل لفظ ڏيکاريا آهن. مثلاً سورت وَالْفَجْر جا حقيقي الفاظ آهن يٰٓاَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ۝ ارْجِعِيْٓ اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ۝ ته ان باري ۾ هو لکي ٿو، ته امام جعفر صادق جي روايت موجب اها آيت هن طرح هئي يا ايتها النفس المطمئنة الى محمد واهلبيته ارجعى الى ربك راضية مرضية ۝ (خلاصو فصل الخطاب ص۳۳۴)

ڏيان ۾ رهي ته قرآن شريف جي ١١٤ سورتن مان نوري طبرسي ٩٧ سورتن کي ص۲۵۳ کان ص۳۵۰ تائين تقريباً ١٠٠ صفحن ۾ زير بحث آندو آهي، جن جي آئون هتي هڪ لسٽ پيش ڪري رهيو آهيان. پوءِ اهو خيال يقيني آهي، ته اثنا عشريه جي عقيدي موجب موجوده قرآن ۾ وڏي پيماني تي تحريف ٿيل آهي. شيعه رهنما امام خمينيءَ جي ڪتابن مان به ان جي قرآن جي تحريف جي عقيدي جي تصديق ٿي چڪي آهي. پوءِ شيعن جو ايئن چوڻ ته اسانجو موجوده قرآن تي ايمان آهي، ته هن جي اها ڳالهه ڪرڻ، ڏرڪوءَ مسلمانن کي فريب ڏيڻ کانسواءِ ٻيو ڪجهه به نه آهي، جنهن کي شيعن جي مذهبي زبان ۾ "تقيه" چئجي ٿو جنهن جي تفصيل ۾ هن ڪتاب ۾ هڪ الڳ باب رکيو ويو آهي جنهن کي ضرور پڙهڻ گهرجي.

سورت جو نالو نمبر سان	فصل الخطاب صـــکان	سورت جو نالو نمبر سان	فصل الخطاب صـــکان	سورت جو نالو نمبر سان	فصل الخطاب صـــکان
الفاتحہ ۱	۲۵۳	آل عمران ۳	۲۶۴	المائدہ ۵	۲۸۰
البقرہ ۲	۲۵۴	النساء ۴	۲۷۱	الانعام ۶	۲۸۴
الاعراف ۷	۲۸۶	یٰسٓ ۳۶	۳۲۱	الطلاق ۶۵	۳۳۷
الانفال ۸	۲۸۹	الصّٰفّٰت ۳۷	۳۲۲	التحریم ۶۶	۳۳۷
التوبۃ ۹	۲۹۰	صٓ ۳۸	۳۲۴	الملک ۶۷	۳۳۸
یونس ۱۰	۲۹۴	الزمر ۳۹	۳۲۵	نٓ (القلم) ۶۸	۳۳۸
ھود ۱۱	۲۹۴	المؤمن ۴۰	۳۲۶	الحآقۃ ۶۹	۳۳۹
یوسف ۱۲	۲۹۶	حٰمٓ السجدۃ ۴۱	۳۲۶	المعارج ۷۰	۳۳۹
الرعد ۱۳	۲۹۷	الشوریٰ ۴۲	۳۲۷	نوح ۷۱	۳۳۹
ابراھیم ۱۴	۲۹۸	الزخرف ۴۳	۳۲۸	الجن ۷۲	۳۳۹
الحجر ۱۵	۲۹۹	الدخان ۴۴	۳۲۹	المزمل ۷۳	۳۴۰
النحل ۱۶	۳۰۱	الجاثیہ ۴۵	۳۲۹	المدثر ۷۴	۳۴۰
بنی اسرائیل ۱۷	۳۰۳	الاحقاف ۴۶	۳۳۰	القیامۃ ۷۵	۳۴۰
الکھف ۱۸	۳۰۵	محمدؐ ۴۷	۳۳۰	الدھر ۷۶	۳۴۰
مریم ۱۹	۳۰۷	الفتح ۴۸	۳۳۱	المرسلٰت ۷۷	۳۴۱
طٰہٰ ۲۰	۳۰۸	الحجرات ۴۹	۳۳۲	النبا ۷۸	۳۴۱
الانبیاء ۲۱	۳۰۹	قٓ ۵۰	۳۳۲	النّٰزعٰت ۷۹	—
الحج ۲۲	۳۰۹	الذاریٰت ۵۱	۳۳۲	عبس ۸۰	۳۴۲
المومنون ۲۳	۳۱۴	الطور ۵۲	۳۳۳	التکویر ۸۱	—
النور ۲۴	۳۱۵	النجم ۵۳	۳۳۳	الانفطار ۸۲	۳۴۴
الفرقان ۲۵	۳۱۵	القمر ۵۴	—	التطفیف ۸۳	۳۴۴
الشعراء ۲۶	۳۱۷	الرحمٰن ۵۵	۳۳۳	الانشقاق ۸۴	—
النمل ۲۷	۳۱۸	الواقعۃ ۵۶	۳۳۴	البروج ۸۵	۳۴۴
القصص ۲۸	—	الحدید ۵۷	۳۳۵	الطارق ۸۶	۳۴۴
العنکبوت ۲۹	۳۱۸	المجادلۃ ۵۸	—	الاعلیٰ ۸۷	۳۴۴
الروم ۳۰	۳۱۹	الحشر ۵۹	۳۳۵	الغاشیہ ۸۸	۳۴۴
لقمٰن ۳۱	۳۱۹	الممتحنۃ ۶۰	—	الفجر ۸۹	۳۴۴
السجدہ ۳۲	۳۱۹	الصف ۶۱	۳۳۵	البلد ۹۰	—
الاحزاب ۳۳	۳۱۹	الجمعۃ ۶۲	۳۳۶	الشمس ۹۱	۳۴۵

سورت جو نالو نمبر سان	فصل الخطاب ص ـــ کان	سورت جو نالو نمبر سان	فصل الخطاب ص ـــ کان	سورت جو نالو نمبر سان	فصل الخطاب ص ـــ کان
السبا ٣٤	٣٣١	المنافقون ٦٣	٣٣٧	الليل ٩٢	٣٤٥
فاطر ٣٥	-	التغابن ٦٤	٣٣٧	الضحیٰ ٩٣	٣٤٦
الانشراح ٩٤	٣٤٦	القارعة ١٠١	—	الكوثر ١٠٨	٣٥٠
التين ٩٥	٣٤٧	التكاثر ١٠٢	٣٤٩	الكٰفرون ١٠٩	-
العلق ٩٦	—	العصر ١٠٣	٣٤٩	النصر ١١٠	-
القدر ٩٧	٣٤٨	الهمزة ١٠٤	—	اللهب ١١١	٣٥٠
البينة ٩٨	٣٤٩	الفيل ١٠٥	٣٥٠	الاخلاص ١١٢	٣٥٠
الزلزال ٩٩	٣٤٩	قريش ١٠٦	—	الفلق ١١٣	—
العٰديٰت ١٠٠	-	الماعون ١٠٧	—	الناس ١١٤	—

هتي اها ڳالهہ ذهن ۾ رکڻ لائق آهي ته قرآن ۾ تحريف ۽ تبديل جي عقيدي بابت، شيعن جي روايتن جو تعداد ٻن هزارن کان زياده آهي. امامت جو عقيدو جنهن تي، شيعہ مذهب جو بنياد رکيل آهي، انهيءَ بابت بہ شيعن جي بنايل روايتن جو تعداد ٻن هزارن جي لڳ ڀڳ آهي. قرآن ۾ تحريف ۽ تبديل جون سموريون روايتون پهرئين امام حضرت عليؓ کان وٺي ٻارهين امام حسن عسکري تائين سمورن امامن جي نالن سان ڳنڍيون ويون آهن ۽ امامت جي عقيدي جي روايتن جو بہ ساڳيو حال آهي. امامت جي عقيدي جي روايتن جا راوي بہ ساڳيا اُهي ئي آهن، جيڪي قرآن ۾ تحريف ۽ ردوبدل جا راوي آهن. ڌيان ۾ رهي ته روايت جي صحيح ـ يا ـ غلط هجڻ جو اصل دارومدار راوي جي سچي ـ يا ـ ڪوڙي هجڻ تي آهي ۽ نہ ڪي انهيءَ سبب تي جنهن جي نالي سان روايت مشهور ڪئي وڃي ٿي. جيڪڏهن ڪتاب جي تصنيف يا تاليف ڪندڙ شخص ڪوڙو آهي، تہ انهيءَ جي ڪنهن بہ ورتل روايت جي لکڻ تي اعتبار ڪري نہ سگهبو.

اهم سوال :- هاڻي هتي هڪ اهم سوال پيدا ٿو ٿئي، اهو هيءُ آهي، تہ فرض ڪريو، تہ اثنا عشري شيعن جي عالمن کي، سندن معتبر ڪتاب اصول ڪافي ـ فصل الخطاب وغيره پيش ڪجن ٿا جن ۾ تحريف قرآن بابت امامن طرف منسوب ڪيل روايتن جا انبار لڳايا ويا آهن، پر هو ڪتاب ۽ تقيه ڪري، ائين چون ٿا ته اهي روايتون ڪوڙيون آهن (حالانڪ هو ائين چئي نہ ٿا سگهن ڇاڪاڻ تہ شيعہ مذهب جو ماخذ ۽ خود شيعہ عالمن جي تعليم جو بنياد ئي اهي معتبر ڪتاب
آهن) نہ پوءِ نتيجو ڇا نڪرندو ؟ نتيجو هيءُ نڪرندو نہ :-

(١) جيڪڏهن تحريف قرآن جي باري ۾، سموريون روايتون ڪوڙيون آهن، نہ تحريف قرآن جا سمورا راوي ڪوڙا ثابت ٿيندا ـ پوءِ ڇاڪاڻ تہ، امامت جي عقيدي ايجاد ڪرڻ ۾ بہ، اهي

ني سالما راوي استعمال ٿيل آهن، جيڪي قرآن جي تحريف جي روايتن ۾ ڪوڙا ثابت ٿيا آهن، نه امامت جو عقيدو، جنهن تي شيعه مذهب جي ساري عمارت کڙي ڪيل آهي، خود بخود باطل ثابت ٿيندو.

(٣) هڪ مذهب جا راوي ڪوڙا هجن ۽ روايتون لکندڙ يعني ڪتابن جا مصنف (تصنيف ۽ تاليف ڪندڙ) به سڀ جا سڀ ڪوڙا هجن، انهيءَ ڪري جو هنن وٽ ڪتمان "تقيه" دين جا خاص اهم اصول هجن. هاڻي ٻڌايو ته انهيءَ مذهب جي ڪهڙي ڳالهه سچي سمجهي وڃي؟ فيصلو اوهين خود ڪريو.

١- حضرت علي رضه جو جمع ڪيل قرآن امام العصر "قائم مهدي" ظاهر ڪندو.

شيعه اثنا عشريه جو هڪ معتبر ۽ مستند ترين ڪتاب نالي "الڪتاب المبين" جلد ٢ هرقت منهنجي سامهون آهي، جنهن ۾ ١٤٨ صفحا آهن. ڪتاب جو مصنف محدث ومجتهد علامه محمد خان ڪرماني آهي. ڪتاب ايران (ڪرمان) ۾ ڇپيو آهي. ڪتاب ٣٠×٢٠ انچ تمام وڏي سائيز ۾ آهي. بهترين ٿلهي سفيد چمڪدار نهايت اوچي ڪاغذ تي لالَ عنوانن سان ۽ باقي مواد ڪاري سياهي سان ڇاپيل آهي. هن ڪتاب ۾ هڪ عنوان قرآن جي تحريف وتبديل جي باري ۾ آهي، جنهن جو عنوان ڏنل آهي، "باب وقوع التحريف في الڪتاب اصول الاصلب".

هتي آئون هن ڪتاب مان صرف هڪ روايت نموني طور ۽ انهيءَ جو ۽ صرف ترجمو عرض ڪندس. پوري عربي عبارت امڪان لڳايل عڪس ۾ ڏسي سگهندا جيڪا تمام ڊگهي آهي. سهولت خاطر انهيءَ عبارت جا شروعاتي لفظ ۽ پڇاڙي جا لفظ ڏيئي اها روايت پوري ڏني ٿي، اهي هتي پيش ڪندس.

"وفي رواية ابي ذر غفاري رضي الله عنه ——————

—————— ويعمل الناس عليه فتجري السنة عليه"

(الڪتاب المبين جلد ٢ ص ٩٠٨)

ابوذر غفاري رضه روايت ڪئي آهي، ته جڏهن رسول خدا جن وفات فرمائي، تڏهن، حضرت علي رضه، قرآن پاڪ کي جمع ڪيو ۽ اهو مهاجرن ۽ انصارن وٽ آڻي، کين پيش ڪيائين، جيئن کيس، رسول الله صلي الله عليه وسلم جن وصيت ڪئي هئي. پوءِ جڏهن، حضرت ابوبڪر رضه ان قرآن کي کوليو ته ان جي پهرين صفحي ۾ ئي، قوم جون برايون اييان ٿيل نڪتيون. ان تي حضرت عمر رضه ٽپو ڏيئي اٿيو ۽ چيائين ته، اي علي رضه! ان پنهنجي قرآن کي واپس کڻي وڃ، اسان کي انجي ڪا به ضرورت نه آهي. پوءِ علي المرتضى اهو قرآن واپس کڻي هليو ويو. ان (جي وڃڻ) کانپوءِ، انهن (ابوبڪر رضه ۽ عمر رضه) حضرت زيد بن ثابت کي گهرايو، جا ڪالڇ نه هو قرآن جو قاري هو. پوءِ حضرت عمر رضه ان کي چيو ته، حضرت علي رضه هڪ قرآن آندو هو، جنهن ۾ مهاجرن ۽ انصارن جون برايون لکيل هيون. هاڻي اسان سوچيو آهي، ته قرآن کي ترتيب ۾ آڻيون ۽ ان مان اهڙيون آيتون ڪڍي ڇڏيون جن ۾ مهاجرن ۽

انصارن جي ٻڌائڻ جي بيان ٿيل آهي. زيد بن ثابت رض اها ڳالهه قبول ڪئي، پر چيائين ته پلا جيڪڏهن آئون اهڙو قرآن ترتيب ڏئي وٺان جهڙو اوهان چئو ٿا، پر انهن ڪانپوءِ علي رض اهو (اصل) قرآن ظاهر ڪري وجهي، جيڪو هُن وٽ گڏ ٿيل آهي، ته پوءِ اِها سڄي محنت ۽ ڪمائي ضايع نه ٿي ويندي؟ تنهن تي حضرت عمر رض چيو ته پوءِ پلا ڪهڙو حيلو ڪجي؟ زيد رض جواب ڏنو ته اهڙي حيلي بابت اوهان وڌيڪ ڄاڻو ٿا آهيو. حضرت عمر رض چيو ته بس! هاڻي حضرت علي رض کي مارائڻ کانسواءِ ڪو ٻيو چارو ڪونهي، جان ڦي ڇُٽي پوندي - پوءِ خالد بن وليد رض هٿان حضرت علي رض کي مارائڻ جو سوچيائون. پر خالد بن وليد ان ڪم تي قادر نه ٿي سگهيو. پوءِ جڏهن عمر رض خليفو بڻيو، ته حضرت علي رض کان سندس اصل قرآن جي گهُر ڪيائين، ته اهو سندس حوالي ڪيو وڃي، تانته هو پاڻ ۾ ويهي انکي (مرضيءَ موجب) بدلائين ۽ علي رض کي چيائين ته اي علي رض! جيڪڏهن توهان اهو قرآن کڻي اچو، جيڪو تو ابوبڪر رض وٽ آندو هو، ته پاڻ ان قرآن تي گڏ جي نهي وڃون. انتي حضرت علي رض جواب ڏنو ته هاڻي اها ڳالهه ڏور آهي ۽ انجو ڪو رستو ڪونهي. بيشڪ! مون اهو قرآن ابوبڪر رض وٽ آندو هو، تان ته توهان تي حُجت قائم ٿئي، ۽ قيامت ۾ اوهان ائين نه چئو ته اسان ان (اصل) قرآن کان بيخبر هئا سون. ۽ توهان اهو اسان وٽ پيش نه ڪيو. اصل ڳالهه هاڻ هن طرح آهي، ته ان قرآن کي منهنجي اولاد مان وصين ۽ پاڪن کانسواءِ ٻيو ڪو به هٿ نه لڳائي سگهندو. پوءِ عمر رض پڇيو ته پلا ان قرآن جي ظاهر ڪرڻ جو ڪو وقت مقرر ٿيل آهي؟ ته علي رض چيو ته هائو! جنهن وقت منهنجي اولاد مان قائم (مهدي) اُٿندو، ته قرآن کي ظاهر ڪندو، ۽ اُنتي ماڻهن کي پڙ ڪائيندو. ۽ پوءِ ان جي سنت جاري رهندي."

(الڪتاب المبين، عربي جي جلد ٢ جي صفحي ٥٠٩ جو عڪس لڳايل ص ٢٥٣)

(١١) شيعن جي دعويٰ! ته سورت الولاية قرآن ۾ هئي جيڪا غائب ڪئي وئي آهي (سورت جو عڪس لڳايل)

اوهان اهو اڳيئي پڙهيو آهي، ته شيعن جي عقيدي موجب، قرآن ۾ بيشمار تحريفات ۽ رد وبدل ٿيل آهن ۽ انهيءَ باري ۾ هنن جي هڪ اهم دعوى رهي آهي، ته هڪ سورت نالي "الولاية" به نازل ٿي هئي، پر اها قرآن ۾ نه آهي.

شيخ الحديث مولانا محمد منظور نعماني مدظله، پنهنجي مايه ناز تصنيف "ايراني انقلاب" جي ص ٢٤٦ کان ٢٤٧ ۾ سورة الولاية بابت جيڪو مواد ڏنو آهي ۽ پڻ ٻيو مواد، انجو تجزيو هن طرح آهي:-

(أ) ـــــ پروفيسر نولدڪي (NOLDEKE) پنهنجي ڪتاب "تاريخ مصاحف قرآن" ۾ سورة "الولاية" کي شيعه مذهب جي معروف ڪتاب "دبستان

جي حوالي سان نقل ڪيو آهي، جنهن جامتعدد ايڊيشن ايران ۾ شايع ٿيا آهن.

(ii) — مصر جي هڪ معروف قانوني ماهر پروفيسر محمد علي، هڪ مشهور مستشرق براؤن (BROWN) وٽ ايران ۾، قرآن جو هڪ قلمي نسخو ڏٺو، جنهن ۾ اها سورة "الولاية" به هئي. هن انهيءَ جو فوٽو ورتو جيڪو مصر جي رسالي "الفتح" جي شماره نمبر ٨٤٢ جي ص٩ تي شايع ٿيو هو.

(iii) — شيعه مجتهد عالم علامه نوري طبرسيؒ پنهنجي تصنيف "فصل الخطاب في اثبات تحريف كتاب رب الارباب" ۾ انهيءَ سورة "الولاية" جو ذڪر ڪيو آهي ۽ تحريف قرآن جي دليلن ۾ چوڻيو ته هيءَ سورة به انهن سورتن مان هڪ آهي جنهن کي قرآن ۾ نه آندو ويو آهي. هن مان ثابت ٿيو ته شيعن جي عقيدي موجب سورة الولاية کانسواءِ ٻيون به ڪيتريون سورتون آهن جيڪي قرآن ۾ نه آنديون ويون آهن.
(معاذالله ثم معاذالله)

(iv) — حضرت شاه عبدالعزيز دهلوي سورة "الولاية" جو ذڪر پنهنجي مايه ناز تصنيف "تحفه اثنا عشريه" (اردو ترجمه ص٥٥) ۾ ڪريو ۽ شاه صاحب وڌيڪ لکي ٿو ته شيعا چون ٿا، ته سورت "الم نشرح" جو ڪجهه حصو هنن الفاظن سان به قرآن ۾ داخل نه ڪيو ويو آهي:-

وجعلنا عليا صهرك | علي کي اسان تنهنجو ناٺو بنايو

(v) — شيخ الحديث حضرت مولانا محمد منظور نعماني دامت فيوضهم (لکنو) پنهنجي تصنيف ايراني انقلاب ۾ سورة "الولاية جو عڪس معه فارسي ترجمه ص٢٤٨ تي ڏنو آهي.

(vi) — هنوقت هڪ ڪتاب نالي "مختصر التحفة الاثنا عشريه" منهنجي سامهون آهي، جيڪو مصر جي هڪ جليل القدر عالم الشيخ الحافظ غلام محمد بن محي الدين بن عمر الاسلمي جو ايڊٽ ڪيل آهي ۽ ان تي حاشي جو به اضافو ٿيل آهي. هي استنبول (ترڪي) ۾ سنه ١٣٩٦ھ ۾ ڇپيو آهي. هن ۾ سورة "الولاية" جو عڪس ۽ سورة "الم نشرح" مان ڪڍيل جملا يل الفاظن جو ذڪر ص٣١ تي مليو. هيءَ سورت "الولاية" وارو ساڳيو عڪس آهي جيڪو ايراني انقلاب ۾ به ڏنل آهي. هتي آئون "مختصر التحفة الاثنا عشريه جي ص٣١ جو عڪس ڏيان ٿو - (ڏسو عڪس لڳايل ص٤٢٢)

١٢- امام خميني ؒ جو عقيدو ته قرآن پڻ توريت وانجيل وانگر تحريف ٿيل آهي -

١٣ ها حقيقت پڌرين واضح ڪئي وئي آهي، ته حضور اقدس ﷺ جي اصحابن سڳورن جي سچائي، صداقت ۽ باايمان هجڻ جي انڪار سان، انهن جي ذريعي پهتل قرآن وسنت جي صحت ۽ سالميت جو انڪار ٿي ويندو. بدقسمتيءَ سان، شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن، قرآن جي تحريف جو آغاز ئي انهيءَ نقطي سان ڪيو آهي، ته نبي اڪرم ﷺ جي وفات ڪانپوءِ فورًا سمورا صحابه، سواءِ ٽن چئن جي، هيا سڀ مرتد ٿي ويا، جن غاصبن حضرت علي رضه جي حق تلفي ڪري حڪومت، خلافت تي قبضو ڪيو ۽ حضرت علي رضه جي خلافت، ولايت، امامت ۽ وصي هجڻ جي باري ۾ قرآن ۾ جيڪي به آيتون ۽ سورتون نازل ٿيل هيون، اُهي سڀ ڪڍائي ورتيون ۽ لفظن ۽ آيتن جي ڪاٽ ڇانٽ ۽ ڦير ڦار ڪرڻ پنهنجيءَ مرضيءَ مطابق قرآن ترتيب ڏنائون ۽ باقي تلف ڪرائي ڇڏيائون (معاذالله).

انهيءَ کانپوءِ جڏهن شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن ڪي، امامت جي عقيدي ڪي، جنهن تي شيعه مذهب جو بنياد آهي، نص قطعي (قرآن) مان ثابت ڪرڻ جي ضرورت پيش آئي، ته هنن قرآن جون بيشمار آيتون خود تحريف ۽ تبديل ڪري، امامن جي نالن سان لڳي اهو ثابت ڪيو آهي ته فلاڻي فلاڻي سورتن جون، جڏهن فلاڻيون فلاڻيون آيتون نازل ٿيون ته، انهن ۾ حضرت علي رضه ۽ ٻين امامن جا نالا هئا، حضرت علي رضه جي ولايت، امامت ۽ وصي هئڻ جو ذڪر هو ۽ امامن جي امامت بيان ٿيل هئي، پر موجوده قرآن ۾ اهي آيتون اٿين نه آهن ۽ قرآن ۾ وڏي پيماني تي تحريف ۽ تبديل ٿيل آهي. مٿيءَ اهڙي ڳالهه ۽ عملي طرح دعويٰ ڪئي وئي هئي ۽ آهي، جنهن کان پوءِ شيعن کي سندن قرآن ۾ تحريف ۽ تبديل جي عقيدي کان انڪار ڪرڻ لاءِ ڪا به گنجائش ئي نه هئي، پر هنن ڪتمان ۽ تقيه ڪري، مسلم عوام ۽ خواص، جن شيعه مذهب جا بنيادي مذهبي ڪتاب، جن تي شيعه مذهب جي پوري عمارت کڙي ڪيل آهي، مطالعو نه ڪيا آهن، انهن ۾ پنهنجي لڳاتار پروپگنڊه سان، اهو تاثر پيدا ڪيو آهي، ته هنن (شيعن) وٽ قرآن ۾ تحريف جو عقيدو ڪونهي. پوءِ شيعن جي انهيءَ ڪوڙ ۽ فريب (ڪتمان ۽ تقيه) تان پردا هٽائڻ لاءِ مون هتي، شيعن جي متقدمين کان متاخرين (اڳين کان پوين) تائين، محدثين ۽ مجتهدين جي معتبر ترين تصنيف ۽ تاليف ڪيل ڪتابن مان بيشمار روايتون حوالن ۽ صفحن جي عڪس سميت پيش ڪيون آهن.

انهيءَ حقيقت جو انڪار ٿي نٿو سگهي، ته مذهب اسلام اُهو آهي، جيڪو قرآن ۽ حضور اقدس صلى الله عليه وسلم جي حديثن ۾ بيان ٿيل آهي ۽ انهن مطابق شروع کان اڄ تائين جيڪي ڪجهه لکيو ويو آهي ۽ شيعه مذهب به اُهوئي آهي، جيڪو شيعن جي معتبر ترين مذهبي بنيادي ڪتابن ۾ لکيل آهي ۽ انهي مطابق جيڪي ڪجهه اڄ تائين لکيو ويو آهي. لهٰذا، مون هن باري ۾، شيعن جي معتبر ترين مذهبي ڪتابن مان قرآن بابت، شيعن جي تحريف ۽ تبديل جي عقيدي تي ڪافي مواد مُهيا ڪيو آهي، تاهم آئون اهو ضروري سمجهان ٿو، ته شيعن جي "غائب امام زمان صاحب" جي موجوده دور جي قائم مقام يا نائب امام خميني جو، قرآن بابت عقيدو پيش ڪريان، انهيءَ لاءِ ته جيئن اسانجو مسلمان عوام توڙي خواص شيعن جي ڪوڙ ۽ فريب (ڪتمان ۽ تقيه) کان آسانيءَ سان ڇوٽڪارو حاصل ڪري سگهي.

هتي اها ڳالهه واضح رهي، ته خميني صاحب جي شخصيت، هن جي عقيدن، آئندل انقلاب، رٿيل انقلاب ۽ مسلم دنيا اندر بمع حجاز مقدس، شيعيت جي توسيع لاءِ، هن جي منصوبن ۽

انهن جي اثرات جي مدنظر ۽ پڙهندڙن جي مختلف گوشن جي ذڪر لاءِ هن ڪتاب ۾ ڏهه الڳ باب ٻارهون رکيو ويو آهي جنهن ۾ خميني صاحب جي شخصيت، سندس آندل انقلاب جو حقيقي چهرو ۽ خود سندس عقيدا بيان ٿيل آهن. (ضرور پڙهندا!)

بهرحال جيئن ته هن باب جو موضوع قرآن ۾ تحريف ۽ تبديل جو عقيدو آهي، لهذا امام خميني جي عقيدي کي، هن باب ۾ پيش ڪرڻ جي ضرورت پوي ٿي.

مفڪر اسلام حضرت مولانا سيد ابوالحسن ندوي دامت فيوضهم (لکنؤ انڊيا) هڪ ڪتاب لکيو آهي، جنهن جو نالو آهي "دو متضاد تصويرين". هي ڪتاب حاجي عارفين اڪيڊمي ١-٣٠ ناظم آباد مينشن، ناظم آباد نمبر ١ ڪراچي ١٨ ۾ ١٩٨٨ع ۾ ڇاپيو آهي. ڪتاب جي ضخامت ٩٦ صفحا آهي. هن ۾ علامه سيد صاحب جن لکن ٿا:-

خميني صاحب پنهنجي فارسي ڪتاب "ڪشف الاسرار" ۾ اصحاب رسول کي اهڙن عيبن سان ياد ڪريو ٿو جو هي انهن کي پڪا دنيا پرست، نا خدا ترس، گستاخ ۽ قرآن ۾ تحريف ڪرڻ وارا ۽ نتيجي ۾ ڪافر ثابت ڪريو. خميني صاحب لکي ٿو:-

آنکه ممکن بود در صورتیکه امام را در قرآن ثبت می کردند آنها نیکه جز برائے دنیا وریاست بااسلام وقرآن سروکار نداشتند وقرآن را وسیلۂ اجرائے نیات فاسده خود کرده بودند، آن آیات را از قرآن بردارند وکتاب آسمانی را تحریف کنند وبرائے ہمیشه قرآن را ازنظر جہانیان بیندازند وتا روز قیامت این ننگ برائے مسلمانہا وقرآن آنہا بماند وہمان عیبے راکه مسلمانان بکتاب یہود ونصاریٰ می گرفتند عیناً برائے خود اینہا ثابت شود

(کشف الاسرار ص ١١٤)
(عکس لڳايل ص ٤٨٤)

اهي (صحابي) جن کي دنيا ۽ حڪومت حاصل ڪرڻ کانسواءِ اسلام ۽ قرآن سان ڪو سروڪار نه هو، جن قرآن کي صرف پنهنجين بُرين نيتن جي پوراءِ لاءِ وسيلو بنايو، انهن لاءِ، انهن آيتن کي (جيڪي حضرت علي رضه جي "خليفي بلافصل" ۽ امامن جي امامت جي ثبوت ۾ هيون) قرآن مان ڪڍي ڇڏڻ، آسماني ڪتاب (قرآن) ۾ تحريف (رد و بدل) ڪرڻ ۽ قرآن کي دنيا وارن جي نگاهن کان، هميشه لاءِ اهڙي طرح اوجهل ڪرڻ جو قيامت تائين اها ڳالهه، مسلمانن لاءِ، قرآن جي باري ۾ رسوائي جو سبب بڻيل رهي، آسان هئي. تحريف جو عيب جيڪو مسلمان يهودين ۽ نصارن تي لڳائيندا هئا، (اهو عيب) قرآن جي باري ۾، انهن اصحابن تي ثابت آهي.

دوستو! خميني جي مذڪوره عبارت کي اوهان ورِي ورِي پڙهو ۽ ذرا غور سان پڙهو. قرآن جي تحريف جي باري ۾، جيڪو هن جو خود عقيدو آهي، انهي باري ۾ انهن الفاظن کان وڌيڪ ڪو ٻيو ڇا چوي ۽ باقي پوشيده رهي به ڇا ٿو؟ هي جيڪي الفاظ، اصحاب رسول جي باري ۾ استعمال ڪريو، ان طرف به ذرا غور ڪريو! پوءِ هن موجوده دور جي شيعه رهنما جا الفاظ، شيعن جي عقيدن سمجهڻ لاءِ ڪافي نه آهن ڇا؟ هاڻي اوهين شيعن جي عظيم محدث ومجتهد علامه نوري طبرسي جي روايت ص ٨٤ تي به ڏسو ۽ ٻنهين جي عقيدن کي پاڻ ۾ ڀيٽيو ۽ پوءِ فيصلو ڪريو، ته ڪيئن، اهي هڪ ٻئي ساڳي جنس مان آهن يا انهن ۾ ڪو فرق آهي؟

(۱۳) ايران ۾ قرآن جو انگريزي ۾ ترجمون ڇپايل

هيءُ ڪتاب تصنيفي لحاظ کان مڪمل ٿي چڪو هو، ۽ ڪتابت جو ڪم جاري هو ته ماهنامه "الفرقان" لکنو (انڊيا) جا ٻه پرچا، آگسٽ ۽ سيپٽمبر ۱۹۸۶ع جا اچي مليا، جن ۾ هڪ عنوان آهي "ايک انگريزي ترجمهٔ قرآن". هن جي پهرين قسط ماهنامه آگسٽ ص۳۲ ۽ ٻي قسط سيپٽمبر ص۳۵ کان شروع ڪيل آهن ۽ قسطن جو سلسلو اڃا "جاري" ڏيکاريل آهي. مضمون نگار حضرت مولانا خليل الرحمٰن سجاد ندوي آهي، جيڪو ماهنامه الفرقان جو مدير ب آهي.

مولانا صاحب لکي ٿو:-

"تازو (ايران ۾ ڇپيل) قرآن مجيد جو هڪ انگريزي ترجمو نظر مان گذريو جنهن جا لکين نسخا دنيا ۾ تقسيم[1] ٿي چڪا آهن. ترجمي جي خصوصيت ۽ تشريحي حاشين (Foot Notes) جا اقتباسات، اردو ترجمي سان گڏ، اردو قارئين ۽ برصغير جي اهل علم ونظر جي خدمت ۾ پيش ڪيا وڃن ٿا. انهيءَ لاءِ ته اُهي فيصلو ڪري سگهن ته قرآن مجيد جو اهو ترجمو آهي يا تحريف؛ ۽ جن بيشمار انسانن جي هٿن ۾ اهو ترجمو پهچي رهيو آهي، انهن تائين انهيءَ ذريعي ڪهڙا شيءِ پهچي رهي آهي، اهو قرآن ۽ انجو پيغام ٿيو آهي، يا ٻي ڪا شيءِ آهي، جنهن کي انهيءَ مقدس غلاف ۾ ويڙهي، پيش ڪيو وڃي پيو." (آگسٽ ۱۹۸۶ع ص۳۳)

اڳتي لکي ٿو:-

"هر اقتباس جو انگريزي متن طوالت جي باوجود، انهيءَ لاءِ پيش ڪيو وڃي ٿو، ته جيئن ڪو صاحب، پنهنجي سادي سودي پيرو ڪاري کي ڪنهن به ڀرانتي ۾ نه ڇڏي، نه اها گمان ترجمي ۾ ڪنهن به نه آهي ۽ اهو نه، انهيءَ مولوي صاحب پنهنجي طرفان ڪوڙ لکيو آهي." ص۳۳

---

(۱) لفظ "تقسيم" مان پڌرو ٿئي ٿو، ته اهو ترجمه مع حاشيه، مفت ورهائجي رهيو آهي ۽ ايڏو ڪم حڪومت جي مدد کانسواءِ ڪيئن ٿي سگهي ٿو؟ پاڪستان اندر به "ايراني شيعه انقلاب" کي "خالص اسلاميت" ۽ "اسلامي وحدت" "شيعه سني ڀائر ڀائر" جي نالي ۾ شيعيت کي فروغ ڏيڻ ۾ وڏو ڪم ٿي رهيو آهي، ۽ مسلمانن جي گهرن ۾، هندستان جون ائڊريسون ڪنهن طريقي سان حاصل ڪري، انهن ۾ مفت لٽريچر پهچايو وڃي پيو، جنهن ۾، موجوده مسلمان ملڪن خلاف تحريري مواد ملي ٿو ۽ اهائي حالت انڊيا ۽ ٻين ملڪن اندر به پيدا ڪئي وئي آهي، جنهن جو ڪجهه خاص تفصيل حضرت مولانا محمد منظور نعماني مدظلهٗ (انڊيا) پنهنجي تصنيف "ايراني انقلاب" وسمبر ۱۹۸۴ع جي پيش لفظ ص۲۰-۱۹ ۾ ڏنو آهي. ڪاش اسان جي علماءَ کي هنن گمراهين جي مضمرات تي سوچڻ لاءِ ڪجهه وقت ملي!!

آهي ڪو اهڙو عالم سگهڙو، جيڪو اسان جي علماءَ کي ڪٺي ڪري جو ڪم سرانجام ڏيئي هن ڏينهن ٻروڙ وڌندڙ فتني تي سوچڻ لاءِ ميدان مُهيا ڪري!

الله وڏو آهي!!

جيئن لکيل آهي :-

"هي ترجمو، تهران (ايران) جي هڪ اشاعتي اداري "موسسه جهاني خدمات اسلامي" جي زيراهتمام شايع ٿيو آهي. مترجم جو نالو "ايم- ايڇ شاڪر" آهي. اهو معلوم نه ٿي سگهيو، ته اهو ڪهڙي سال شايع ٿيو آهي. راقم سطور جي معلومات مطابق سن ١٩٨١ع جي آخري اڌ ۾ انهي جي تقسيم شروع ٿي آهي." ص٣٣

مون وٽ جيڪي ٻه رسالا پهتا آهن، انهن ۾ ڪل ارڙهن (١٨) اقتباسات جو جائزو ڏنل آهي، جن مان ٽي (٣) خود مترجم جي تعارف (INTRODUCTION) تي آهن ۽ باقي پندرهن (١٥) قرآن جي آيتن جي تشريحي نوٽس جي باري ۾ آهن. جيتوڻيڪ آئون نهايت اختصار کان ڪم وٺندي، نموني طور مضمون نگار، تعارف ۾ جن ٽن اقتباسن جو جائزو پيش ڪيو آهي، انهن مان صرف هڪ ۽ باقي جيڪي پندرهن آيتن جي جائزي بابت آهي، انهن مان صرف پنجن آيتن کي عرض رکان ٿو. رسالي ۾ مضمون نگار جيڪي آيتون ڏنيون آهن، انهن جو ترجمو نه ڏنل آهي ۽ آئون جيڪي انهن جو ترجمو، حضرت مولانا محمد مدني جي ترجمي مان ڏيان ٿو. اقتباسات جي جائزي لاءِ به مون پاڻ کي، مضمون نگار جي الفاظن جي ترجمي جو پابند نه بنايو آهي.

(1) مترجم جي تعارف وارن ٽن مان هڪ اقتباس :-

"The Kalam-O-Allah is a wonderful piece of poetry and Arabic literature."

معنيٰ :- ڪلام الله، شاعريءَ ۽ عربي ادب جو هڪ شاندار نمونو آهي.

منهنجي خيال ۾، هيءُ پهريون دفعو هوندو جو ايمان ڪندڙ مسلمان چوائيندڙ جي زبان ۽ قلم سان، قرآن جي تعارف ۾، اهڙا الفاظ ڪم آندل ڏٺا وڃن! قرآن ڪريم کي، شاعريءَ جو هڪ نمونو چوڻ ۽ عربي ادب جو نمونو ڪوٺڻ، ڪيڏي نه گستاخانه حرڪت آهي، انهيءَ لاءِ ته اسان جا علماءِ ڪرام ٿي ٻڌائي سگهندا، البت، مونکي صرف ايتري اهو ٻڌائڻو آهي، ته قرآن ڪريم جو اسلوب بيان، بلڪل منفرد آهي، جنهن کي نه ته نثر جي قالب ۾ فٽ ڪيل چئبو ۽ نڪي انهيءَ کي شاعري چئبي، بلڪ انهيءَ جو اسلوب بيان اهڙي قسم جو آهي، جنهن جو دنيا ۾ ڪو به مثال ڪونهي ۽ قرآن جي اها انفراديت ئي قرآن مجيد لاءِ الله جي ڪتاب هجڻ جو هڪ وڏو دليل آهي.

هاڻي آيتن جي تشريح، جيڪا مترجم انگريزيءَ ۾ ڏني آهي، انهن جي اقتباسات تي اچون ٿا.

(1) سورت البقره آيت ٢٤٧

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللّٰهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ط قَالُوٓا اَنّٰى

يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا ــــــ مِّنَ الْمَالِ ط

ترجمو :- ۽ انهن (يهودين) کي، سندن نبي چيو، ته بيشڪ الله اوهان لاءِ طالوت کي بادشاه مقرر ڪيو آهي. انهن (يهودين) چيو ته ان جي بادشاهي اسان تي ڪيئن ٿيندي ۽ اسين ان کان بادشاهيءَ جا وڌيڪ حقدار آهيون ۽ ان کي مال جي ڪشادگي به نه ڏني ويئي آهي؟

مترجم صاحب انهيءَ آيت ڪريمه جي تشريح ۾ لکي ٿو :-

"Histry repeats itself. Though Allah and his Prophet chose Ali as the Khalifa, some people did not accept him as much for 24 years."

ترجمه :- تاريخ پنهنجو پاڻ ڏهرائيندي آهي، اگرچه الله ۽ انجي رسول، (حضرت)عليءَ کي خليفو (خليفه بلافصل) منتخب ڪيو هو، ليڪن ڪن شخصن، چوويهن (٢۴) سالن تائين هن کي تسليم نه ڪيو.

مترجم جي مٿين تشريح جو، قرآن جي مذڪوره آيت سان، جنهن ۾ يهودين جي نافرمانيءَ جو تاريخي واقعو بيان ٿيل آهي، بظاهر ڪوبه جوڙ ڪونهي، پر حقيقت ۾ قرآن جي آيت جي معنوي تحريف ڪري، حضرت عليءَ جي "خلافت بلافصل" ثابت ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي ويئي آهي ۽ حضور جي صحابن کي، الله ۽ الله جي رسول جو نافرمان ڏيکاريو ويو آهي. (معاذ الله)

حقيقت اها آهي ته شيعن جو اصل مقصد آهي، خلفاء راشدين مان، پهرين ٽن خليفن جي خلافت کي ظلم، ڪفر ۽ ارتداد جو دور ثابت ڪرڻ ۽ انهن جي معرفت جيڪو دين اسلام يعني قرآن وسنت دنيا کي مليا آهن، انهن کي غير معتبر ۽ ناقابل اعتماد بنائڻ ۽ انهيءَ لاءِ هنن هاڻي اهو طريقو به اختيار ڪيو آهي ته اسلام جي پهرين ٽن خليفن جي سونهري دور خلافت جو تصور ئي سڄي دنيا جي انسانن جي ذهن مان ختم ڪيو وڃي. چنانچه شيعن جي انهيءَ ناپاڪ منصوبي جي نشاندهي خود خميني صاحب جي هيٺين عبارت مان ظاهر آهي جيڪا هن لکيو آهي :-

فقد ثبت بضرورة الشرع والعقل إن ما كان ضروريا ايام الرسول (ص) و في عهد الامام امير المؤمنين علي بن ابي طالب (ع) من وجود الحكومة لا يزال ضروريا الى يومنا هذا -
(الحكومة الاسلاميه ص٢٦ - عكس الايل ص٣٨٩)

شريعت ۽ عقل جي رو سان، اها ڳالهه ثابت ٿي چڪي آهي ته رسول الله جي زماني ۾ ۽ امير المؤمنين علي بن ابي طالب جي زماني ۾، حڪومت جو وجود جنهن نموني سان ضروري هو، اهڙي طرح اسان جي زماني ۾ به ضروري آهي.

خبر نه آهي ته خميني صاحب جيڪا شريعت چوي ٿو، اها شريعت محمديه آهي - يا - "شريعت اماميه". جنهن جا تصنيف ڪندڙ اهي ئي آهن، جن قرآن جي تحريف جون روايتون ٺاهيون اماممن جي نالن سان لکيون آهن ۽ سڄو شيعه مذهب قرآن وحديث جي خلاف، امامن طرف منسوب ڪيل روايتن تي اڏايو آهي؟ الله تعالىٰ اسلام جي حفاظت فرمائي !

(٢) سورت البقره آيت ١٢۴

وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ
قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ۝

ترجمه :- جڏهن ابراهيم کي سندس پالڻهار، ڪن ڳالهين ۾ آزمايو، ۽ هن انهن کي پورو ڪيو، تڏهن الله فرمايو ته آئون توکي، ماڻهن جو پيشوا ڪريان ٿو - چيائين ته منهن جي اولاد مان به (پيشوا ڪندين)، فرمايائين ته منهنجو اهو انعام ظالمن کي نه پهچندو.

مترجم جي تشريح :-

"Ibrahim was already a Prophet. Now a new distinction is conferred on him. He is made the Imam and spiritual leader of man-kind."

(بحواله الفرقان آگسٽ ١٩٨٦ع ص٣٦)

ترجمہ:۔ ابراهيم کي نبوت اڳيئي ملي چڪي هئي، هاڻي هڪ نئون اعزاز ۽ امتياز هن کي عطا ڪيو ويو آهي. هن کي امام ۽ انسانيت جو روحاني پيشوا بنايو ويو آهي -

هن تشريح ۾ مترجم، امامت کي نبوت کان بالاتر ڏيکاريو آهي ۽ چيو ويو آهي ته ابراهيم کي نبوت کانپوءِ اِهو خصوصي اعزاز انعام طور عطا ڪيو ويو هو. شيعن جي مذهبي بنيادي عقيدن جي ڪتابن ۾ به اهڙين ئي لکيو ويو آهي ته امامت، نبوت کان بالاتر آهي. (ڏسو ص١٤ - عڪس ڪتاب ص٣٣)

مون هن ڪتاب ۾، نبوت ۽ امامت تي تفصيلي بحث، "شيعن جو امامت جي باري ۾ عقيدو" جي تحت ڪيو آهي ۽ اهو اتي ڏسڻ گهرجي. مختصر آئون انهيءَ جو ڪجهه نچوڙ عرض ڪريان ٿو ته اهو هن طرح آهي :-

(i) لفظ "امام" جي لغوي معنيٰ اِها آهي ته ڪو شخص دين جي ڪنهن اهم مسئلي - يا - مسئلن ۾، ديني خدمت جي سلسلي ۾ ڪو خاص ڪارنامو سرانجام ڏئي ۽ امت جي رهنمائي ڪري، ته عزت ۽ احترام طور انکي امام چيو آهي، جنهن مان مراد هوندي آهي اڳواڻ، پيشوا، رهبر"

(ii) ڪنهن به غير نبيءَ کي امام چئي سگهجي ٿو، پر ڪنهن به غير نبي کي نبي چوڻ ڪفر آهي.

(iii) ڪنهن به امتي کي امام چئي سگهبو، پر نبي نه چئبو. هڪ ماڻهو نبي به سڏجي ۽ امتي به سڏجي، ايئن نه ٿيو آهي ۽ نه ٿيندو.

(iv) نبيءَ جي امت ۾ ڪيترائي شخص امام ٿيا آهن، پر ڪو به نه نبي ٿيو آهي نه ٿيندو. اِهي امام قيامت تائين ٿيندا رهندا ۽ هر امتي کي، قرآن ۾، اها ترغيب ڏنل آهي ته هو "متقين جي امام بنجڻ لاءِ شب وروز الله کان دعا گهرندو رهي". برخلاف انهيءَ جي، نبي بنجڻ لاءِ دعا گهرڻ نبي سان بغاوت جو اعلان آهي.

(v) هر نبي کي، هن جي نبي هجڻ جي عظمت ۽ مقام کي سامهون رکي، نه هيءَ نبي آهي، امام چئي سگهبو، پر ڪنهن به امام کي نبيءَ جي برابر يا ان کان بالاتر سمجهي امام چوڻ نبوت جي منصب جي توهين آهي ۽ اهو ڪفر ٿيندو -

هاڻي اوهين پاڻ سوچيو!

مترجم جو ائين لکڻ ته حضرت ابراهيم کي نبوت ملي چڪي هئي ۽ هاڻي هن کي هڪ نئون اعزاز ۽ امتياز (نبوت کان به مٿي) عطا ڪيو ويو، اهو شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن جو خود تراشيده عقيدو آهي (جيئن هنن قرآن جي تحريف جو عقيدو گهڙيو آهي) جنهن جو قرآن وحديث بلڪل به ثبوت ڪونهي. اسلام اندر قرآن جي سمورن شرح ڪندڙن، انهي آيت ۾ لفظ "امام" مان اِها مراد ورتي آهي، ته جڏهن حضرت ابراهيمؑ، خدائي امتحان ۾ ڪامياب ٿي ويو ته خدا تعاليٰ فرمايو ته اي ابراهيمؑ! هاڻ اسين توکي ماڻهن جي هدايت ۽ رهبري جي لاءِ نبوت عطا ڪرڻ گهرون ٿا. حضرت ابراهيم عرض ڪيو ته اي باري تعاليٰ! منهنجي اولاد ۾ به ڪن شخصيتن کي نبي بنايو ويندو؟

حق سبحانه وتعالىٰ فرمايو ته نبوت ظالمن کي ملي نه سگهندي، يعني جيڪي انهن مان ظالم هوندا، انهن لاءِ وعدو ڪونهي، باقي ٻين لاءِ ممڪن آهي.

هاڻي حضرت مولانا خليل الرحمٰن سجاد ندوي جو تجزيه عرض ڪجي ٿو، فرمائي ٿو:-

"اسان جي علم ۽ مطالعي مطابق، شيعه مذهب ۾ منصب امامت، نبوت کان بالاتر آهي. اها ڳالهه جيڪا شيعه مذهب جي عقيدن جي بنيادي ڪتابن مان ثابت ٿئي ٿي، مذڪور مٿين عبارت ۾ به انهيءَ جي تصديق ٿئي ٿي. ڇا مسلمانن ۽ انهن جي ڪن رهبرن جو علمي ۽ عقلي استعداد ايترو ڪري ڇڏيو آهي، جو هن عقيدي جي ماڃيڪاريءَ ۽ اسلام خلاف هجڻ کي ثابت ڪرڻ لاءِ به ڪنهن تفصيلي گفتگو جي ضرورت آهي؟ ڇا انهيءَ ۾ ڪنهن مسلمان کي شڪ ٿي سگهي ٿو ته نبوت ۽ رسالت کان بالاتر ٻيو ڪو به منصب نه آهي ۽ جيڪو شخص اهڙو عقيدو رکي انهيءَ کي مسلمان قرار ڏئي سگهبو؟؟ اسين اهڙو گمان به نٿا رکون ۽ اهڙي بدگمانيءَ کان الله جي پناه پنون ٿا (سنڌي ترجمه الفرقان آگسٽ ١٩٨٦ع ص٣٦)

(٣) سورت البقره آيت ١٥٤ کان ١٥٧ تائين:-

مترجم ١٥٣ کان ١٥٧ تائين آيتن جي مواد کي تشريح لاءِ استعمال به آندو آهي. حضرت مولانا خليل الرحمان سجاد ندوي به هن جي پيروي تي مجبور ٿيو آهي. درحقيقت هن آيتن جو تسلسل آيت ١٥٣ کان آهي، لهٰذا مترجم جيڪا تشريح ڪئي آهي، انهن کي آيتن جي سياق و سباق سان ڏسڻ لاءِ اهو ضروري آهي، ته ١٥٣ کان ١٥٤ تائين آيتن کي هڪ ئي وقت، زير بحث آڻجي. لهٰذا مون هتي اشين ئي ڪيو آهي:-

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ۝
وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ ۚ ـــــــــ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ۝

ترجمه:- اي ايمان وارؤ صبر ۽ نماز سان مدد وٺو، بيشڪ الله صبر وارن سان آهي ۽ جيڪي الله جي رستي ۾ ماريا وڃن ٿا، تن کي مئل نه چؤ، بلڪ (اهي) جيئرا آهن، پر اوهين نٿا سمجهو ۽ بيشڪ اوهان کي ڪجهه ڊپ ۽ بک ۽ مالن ۽ جانين ۽ ميون جي نقصان سان آزمائينداسون ۽ صبر وارن کي خوشخبري ٻڌاءِ، جن کي جڏهن ڪا تڪليف پهچي ٿي، ته چون ٿا ته بيشڪ اسين الله جا آهيون ۽ بيشڪ اسين اُن ڏي ئي موٽنداسون. انهن تي سندن پالڻهار جي طرفان مهربانيون ۽ رحمت آهي ۽ اهي ئي واٽ لهندڙ آهن.

مذڪور پنجن آيتن (١٥٣ کان ١٥٤) جا پهريان مخاطب حضور اڪرمؐ جا صحابهؓ آهن. لفظ "يا" حاضر جو صيغو آهي. "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا" يعني اي ايمان وارؤ! ۾ حاضرين صحابهؓ اول درجي ۾ مخاطب آهن. هن آيت ڪريمه جي معنيٰ ۾، جن الفاظن هيٺان ليڪون لڳايون ويون آهن، اهي به قابل غور آهن.

هاڻي ڇاڪاڻ ته، شيعه ذهن لاءِ، انهن آيتن جو مواد برداشت کان ٻاهر هو، لهٰذا هيءَ بد باطن مترجم، قاريءَ جي ذهن کي، قرآن جي معنوي تحريف ڪري، ڪربلا جي واقعي طرف من طرح موڙي ٿو. مترجم لکي ٿو:-

"Imam Hussain translated the four verses 154, 155, 156 and 157 into action at Kerbela."

ترجمه :- انهن چئن آيتن ١٥٣، ١٥٥، ١٥٦، ١٥٧ ۾ حضرت امام حسين ڪربلا ۾ عمل ڪري ڏيکاريو- (وڌيڪ تشريح لاءِ ڏسو ص٥)

(٤) سورت البقره آيت ١٥٨

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللّٰهِ ۚ

ترجمه :- بيشڪ صفا ۽ مروه (جبل) الله جي نشانين منجهان آهن.

مترجم صاحب، هن آيت ڪريمه جي تشريح عجيب و غريب انداز ۾ ڪئي آهي، جنهن ۾ حضرت هاجره ۽ حضرت اسماعيلؑ ۽ مڪه مڪرمه جي غير آباد واديءَ کان قاريءَ جو ذهن ڪربلا جي ميدان طرف موڙي ٿو. مترجم جي انگريزي عبارت تمام وڏي ۲۳ سٽن ۾ آهي. اُن مان انهيءَ عبارت جا اوائلي الفاظ ۽ جتان هيءُ مراد قاريءَ جي ذهن کي ڪربلا جي ميدان طرف موڙي ٿو، اهو انگريزي حصو ثبوت طور ۽ سڄي عبارت جو سنڌيءَ ۾ ترجمو ناظرين لاءِ پيش ڪريان ٿو- مترجم صاحب لکي ٿو :-

"When Ibrahim left Hajra and Ismail in the barren and desolate valley

________________ the Princesses spontaneously started doing the

Matum (beating of chests and wailing). To this day and till the day

of Resurrection, this Matum will continue because it is the Sunnat of

Zainab and AHl-e-bait." (بحواله الفرقان آگسٽ ١٩٨٦ع ص٣٧-٣٨)

ترجمه :- ابراهيمؑ، جڏهن هاجره ۽ اسماعيلؑ کي، مڪه جي غير آباد واديءَ ۾ ڇڏي موٽيو، ته پوءِ، اسماعيل کي سخت پياس لڳي، جنهن ڪري هو روئڻ لڳو. هاجره هن کي زمين تي ليٽايو، ۽ خود پاڻيءَ جي تلاش ۾ نڪتي. پهرين هوءَ صفا جي پهاڙيءَ تي ڊوڙندي وئي، وري اُتان مروه جي طرف ڊوڙي. روئندي ويئي ۽ الله پاڪ کان پاڻيءَ لاءِ دعا به ڪندي رهي. الله تعاليٰ کي هِن جو اهو روئڻ ۽ دعا ڪرڻ جو عمل اهڙو وڻيو جو (الله) هن کي ٻه نعمتون عطا ڪيون. هڪ اِها جو جنهن جڳهه تي، اسماعيلؑ پنهنجون کُڙيون هڻي رهيو هو، اتان هڪ چشمو ڦٽي نڪتو، جنهن کي زم زم چيو وڃي ٿو ۽ ٻي اِها (نعمت)، جو الله تعاليٰ سمورن حاجين لاءِ، صفا ۽ مروه جي درميان جي واڌاري دوڙ لازمي ڪئي. انهيءَ ڪري حاجي، هاجره جي سنت تي عمل ڪن ٿا. الله جي نگاهه ۾، رسول ڪريمؐ جي شهزادين جو رتبو ۽ مقام، (حضرت) هاجره کان ڪيترو ئي زياده بلند آهي. ڪربلا ۾، انهن (شهزادين) جي اکين جي سامهون، ارڙهن (١٨) پُٽن ۽ پوٽن کي ذبح ڪيو ويو. اِهي شهزاديون، اهو منظر ڏسي، بي ساخته ماتم (سينو ڪٽڻ ۽ واويلا) ڪرڻ لڳيون. انهيءَ ڏينهن کان اڄ تائين (انهيءَ جو سلسلو جاري آهي) ۽ قيامت تائين اهو ماتم جاري رهندو، انهيءَ ڪري جو اِها زينب ۽ اهلبيت جي سنت آهي.

(ماهنامه الفرقان لکنو آگسٽ ١٩٨٦ع ص٣٨)

اُهان ڏٺو ته ماتم ڪرڻ (سينو ڪٽڻ)، واويلا ڪرڻ، پنهنجا وار پٽڻ، پنهنجي منهن تي ڌڪ هڻڻ وغيره وغيره جيڪي اُهان خاص طرح عاشوره جي ڏينهن ۾ ڏسندا آهيو) انهيءَ کي قرآن مان ڪيئن

ثابت ڪيو ويو آهي ؟ اهو آهي شيعه مذهب ! اوهان ٽارو سورت البقره جي آيت ١٥٣ کان ١٥٥ کي پڙهو جنهن ۾ الله رب العزت اهل ايمان جي وصف ئي "صبر" ٻڌائي آهي ۽ صبر سان گڏ، سندس راهه ۾ ڏنل قربانين جي صلي ۾ انعامات جا وعدا ڪيل آهن. انهن آيتن جي شروعات هن طرح آهي يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلوٰةِ ۚ إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ۝ اي ايمان وارؤ ! صبر ۽ نماز سان (الله کان) مدد وٺو ، بيشڪ الله صبر وارن سان آهي . (وڌيڪ ۾ اوهان گڏ ڏنل آيتن ۾ ڏسو ص ١٠)

پهلا قرآن جي اهڙين واضح هدايتن جي موجودگي ۾ اوهان جي سليم فطرت، عقل ۽ ايمان، اهو مڃي ٿو ، جيڪي ڪجهه شيعه صاحبان، سيده زينب ۽ حضرت حسين رضه جي پين رفيقن جي باري ۾ بيان ڪن ٿا ؟ پوءِ ڇا اوهين اهو گمان ڪري ٿا، ته حضرت حسين رضه ۽ انجي اهل خاند ئي قرآن جي تعليم جو ڪو رنگ ئي چڙهيل نه هو؟ (انا لله وانا اليه راجعون). اوهين قرآن جي اهڙي هڪڙي آيت پيش ڪريو جنهن ۾ "بي صبري لاءِ" ۽ "بي صبري لاءِ" الله طرفان، پنهنجي رضامندي ۽ انعامات جو وعدو ڪيل هجي ؟ حقيقت اها آهي ته حضرات حسنين رضه جي اهل خاند کي بدنام ڪرڻ جي سازشن مان هيءَ به هڪ سازش آهي ۽ وڏي سازش آهي، منهنجي خيال ۾ قرآن جي معنوي تحريف جو هن کان زياده ٻيو مثال پيو ڪري نٿو سگهي ۽ اوهان ۾ قرآن مان ماتم جو هيءُ ثبوت پهريون دفعو ٻڌو هوندو !

منهنجي سامهون هنوقت، هفت روزه شيعه اربعين لاهور يڪم تا ٨ جنوري سن ١٩٨٠ع جي سڄي صفحي ۽ صفحي جي ڪالم پهرئين جو (عڪس) فوٽو اسٽيٽ موجود آهي جنهن جو عنوان آهي "آيت الله خميني جا خطبه محرم ". هن مان صرف چند سٽون سامهون رکان ٿو. فرمائي ٿو :-

"ہمارا یہ گریہ (ماتم) سیاسی ، اجتماعی اور نفسیاتی مسئلہ ہے اور اگر خود گریہ مقصود بالذات ہے تو پھر (تباکی) رونے کی صورت بنانے کا کیا مقصد ہوتا ہے اور ائمہ ہمارے اس گریہ کے محتاج بھی نہیں ہیں کہ ائمہؑ نے اس قدر تاکید فرمائی کہ اجتماعات ہوں اور گریہ ماتم ہو"!

هن مان معلوم ٿيو ته شيعه امام خميني جي چوڻ مطابق ماتم مذهبي عمل نه آهي، بلڪ سياسي قوت حاصل ڪرڻ جو هڪ هٿيار آهي. هاڻي اوهين پاڻ ٻڌايو ته انهيءَ ماتم کي حضرت زينب رضه ۽ اهلبيت جي سنت چوڻ ۽ انکي قرآن مان ثابت ڪرڻ ڪيڏي نه قابل سزا بدترين حرڪت آهي؟

هاڻي حضرت مولانا خليل الرحمٰن سجاد ندوي جو جائزو عرض رکان ٿو. فرمائي ٿو :-

"فاضل مترجم، ماتم، سيني - پٽ چاڪ ڪرڻ، روئڻ، واويلا ڪرڻ کي قرآن مان ثابت ڪرڻ لاءِ ڪهڙي نه عجيب وغريب انداز جو دليل پيش ڪيو آهي ؟ هن موقعي تي ٻي سڀڪنهن ياد اچي رهيو آهي، اهو دليل جيڪو شيعت جي باني ۽ معروف يهودي مجرم عبدالله بن سبا پنهنجي تخريبي ۽ تحريفي ڪوشش جي ابتدائي مرحلي ۾ پيش ڪيو هو. يعني اهو ته مونکي انهن ماڻهن تي حيرت آهي جيڪي انهيءَ ڳالهه تي ته ايمان رکن ٿا ته عيسىٰ بن مريم ٻيو دفعو دنيا ۾ ايندو ، ليڪن اهو نه ٿا مڃين ته محمد صلى الله عليه وسلم به دنيا ۾ ٻيو دفعو تشريف فرما ٿيندو ...... !! سادو سودو عوام، اهڙيءَ طرح جي دليلن مان ڪيترو متاثر ٿئي ٿو، انهيءَ ڳالهه کي اهي ماڻهو بخوبي سمجهن ٿا جن کي عوام جي عقلي سطح جو تجربو آهي." (وڌيڪ تشريح لاءِ ڏسو ص ١٠٥)

(٥) سورت العمران آيت ١٢١

وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝

ترجمہ :- ۽ (اهو وقت ياد ڪر) جڏهن تون صبح جي وقت گهر مان نڪتين، تہ ايمان وارن کي جنگ جي مورچن ۾ لاٿوئي ۽ الله (سڀ ڪجهہ) ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي.

حضرت مولانا خليل الرحمٰن سجاد ندوي لکي ٿو تہ :-

"فاضل مترجم هن آيت تي مفصل تشريحي حاشي لکي آهي، جنهن جي شروع ۾ هن غزوہ احد جي مختصر تاريخ بيان ڪئي آهي ۽ پوءِ آخر ۾ جيڪي حاشيءَ جون سٽون، هيٺ لکيون آهن، اُهي ملاحظہ ڪريو :-

"The flag of the Prophet was first carried by Hamza. When he was killed, the second flag bearer was Jafer -e- Tuyar, the Prophet's cousin, and when he too was killed, the honour passed on to Ali. The fourth and the last flag bearer was Abbas, son of Ali in the battle of Kerbela. The sacred flag of the Holy Prophet was finally destroyed in the battle of Kerbela. To this day thousands of flags__________at Kerbela. The Alams are symbol of the flag of the Prophet of Islam."

ترجمہ :- رسول الله جو جهنڊو پهرين حضرت حمزة ؓ کنيو. جڏهن اُهو شهيد ٿيو، تہ ٻيو علمبردار، آنحضرت ؐ جو سوٽ جعفر طيار بڻيو. وري جڏهن اُهو بہ شهيد ٿيو، تہ انهيءَ جو اعزاز حضرت علي ؓ کي حاصل ٿيو. چوٿون ۽ آخري (حضورؐ جن جي جهنڊي جو) علمبردار ڪربلا جي جنگ ۾ حضرت علي ؓ جو فرزند عباس[1] هو. نبيؐ جو اهو جهنڊو، بالآخر ڪربلا جي جنگ ۾ برباد ڪيو ويو. اڄ تائين واقعہ ڪربلا جي ياد ملهائڻ ۾، هر سال هزار رنگن جا هزارين جهنڊا نذر ڪيا وڃن ٿا. اهي جهنڊا پيغمبر اسلام جي جهنڊي جون نشانيون آهن.[2] (انا لله وانا اليه راجعون)

---

(١) اها موٽڪي بہ اڄ خبر پيئي آهي، تہ حضرت عباس ؓ کي شيعا "عباس علمدار" چوندا آهن ؟

(٢) جهاد جو حڪم نازل ٿيو، تہ پاڻ سڳورن جهاد ۽ قتال شروع ڪيو. جنهن جهاد ۾ پاڻ سڳورا شريڪ رهيا، انهيءَ کي "غزوہ" چئبو آهي ۽ انهن جو تعداد ٢٧ آهي ۽ جنهن جهاد ۾ پاڻ سڳورا شريڪ نہ رهيا، پر صحابہ ؓ کي موڪليائون، انهن کي "سرايہ" سڏجي ٿو ۽ انهن جو تعداد ٥٦ آهي. پوءِ غزوات ۽ سرايا جو ڪل تعداد ٢٧+٥٦=٨٣ بنجي ٿو (سيرة المصطفىٰ از مولانا محمد ادريس ڪاندلوي، جلد٢ ص٤٣) هاڻي شيعا ٻڌائن تہ انهن سمورن جهادن ۾ نبيؐ جو جهنڊو هو يا نہ هو ؟ جيڪڏهن هو، تہ پوءِ انهن جهادن ۾ نبيؐ جن ڪهڙن هاشمي شخص کي پنهنجو جهنڊو ڏنو آهي ۽ نبيؐ جي جهنڊي کي صرف غزوہ احد ۽ ڪربلا لاءِ مختص ڪري سراسر ڪوڙ ۽ دوکو نہ آهي تہ ٻيو ڇا آهي ؟

حضرت مولانا خليل الرحمٰن سجاد ندوي تجزيي ۾ لکي ٿو :-

"جنگ احد ۾ حضرت حمزه رضه ڪانئوءِ حضرت جعفر جي علمبرداري ۽ انهيءَ ئي جنگ ۾ انهي شهادت جو ذڪر جڏهن منقول حاشيي ۾ پڙهيم ته ڏاڍي حيرت ٿيم انهيءَ ڪري جو حضرت جعفر رض ته انهيءَ وقت (مدينه منوره، بلڪ) جزيره عرب کان به گهڻو پري، حبش ۾ هو. اُتان هن جي واپسي سن ٧ هجري ۾ ٿي آهي. پوءِ جنگ احد ۾ هن جي شرڪت ۽ علم برداريءَ جي ڳالهه فاضل مترجم ڪيئن لکي؟ ليڪن پوريءَ عبارت پڙهڻ سان اهو راز کليو ته مترجم صاحب جنگ احد جي ڳالهه ٻڌائيندي، انهيءَ جهنڊي جي تاريخ ٻڌائڻ لڳو آهي ۽ اُهاب اهڙي عجيب وغريب انداز سان ته حضرت حمزه جي شهادت سن ٣ هجريءَ ۾ ٿي هئي، ته اهو جهنڊو حضرت جعفر جي ذريعي بلند ٿيو جيڪو انهيءَ وقت حبشه ۾ هو ۽ سن ٧ هجريءَ ۾ حبشه کان سڌو واپس خيبر پهتو. اسين هتي انهيءَ بحث کي به ڇڏڻ ٿا گهرون ته غزوه احد ۾ حضرت مصعب بن عمير رض وغيره ۽ ٻين جن اصحابن کان، ٻاڦ سڳورن جهنڊو بلند ڪيو، انهن جو ذڪر فاضل مترجم ڇو نه ڪيو آهي؟ نڪي اهو سوال ڪرڻ ٿا چاهيون ته تاريخ ۽ سيرت جي مڙني معتبر ماخذن مان معلوم ٿو ٿئي ته سن ٨ هجري ۾ جڏهن پاڪ سڳورن موته (جي جنگ) ۾ تقريباً ٽن هزار صحابه جي هڪ جماعت کي موڪليو ان ۾ بالترتيب حضرت زيد بن حارثه رض، حضرت جعفر بن ابي طالب رض، حضرت عبدالله بن رواحه رض کي امير بڻايو هو. موته کان اڳ مدينه منوره کان موڪليل ڪنهن به مهم جي امارت، حضرت جعفر رض جي سپرد ڪرڻ جو ڪنهن به ڪتاب ۾ ذڪر ڪونهي. ڇا فاضل مترجم صاحب جي منقول بالا عبارت جو مطلب اهو آهي ته سن ٣ هجريءَ ۾، حضرت حمزه جي شهادت ڪانپوءِ اسلامي پرچم سن ٨ هجريءَ تائين ڪنهن کي به سپرد نه ڪيو ويو؟ تڏهن آهي انهيءَ بيمار ذهنيت ۾، جيڪا اهڙيون ڪوڙ جهڙيون ڳالهيون پوريءَ بي شرمائي سان بي عقلي کان ڇپائيندي رهندي آهي ۽ صدبار تف آهي اهڙي احمقانه تاريخ نگاريءَ تي، جنهن جو حاصل اهو آهي ته خاتم النبيين ﷺ جي بي مثال ديني جدوجهد جو نتيجو صرف اهو نڪتو هو جو سندن محمن جي دعوت جي قيادت ۽ سندن جهنڊي کي بلند ڪرڻ لاءِ ڪين سندن سڄي زندگيءَ ۾ صرف ٣ ماڻهو مليا هئا جن مان هڪ سندن چاچو حضرت حمزه رض هو ۽ ٻه سندن سوٽ (حضرت علي رض ۽ حضرت جعفر رض)! هائي جيڪڏهن ڪو انهيءَ تاريخ مان اهو نتيجو اخذ ڪري (معاذ الله) ته حضرت محمد ﷺ جيڪي ڪجهه ڪيو، اهو صرف پنهنجي چند رشتيدارن جي طاقت تي ۽ صرف پنهنجي خانداني ۽ موروثي حڪومت قائم ڪرڻ لاءِ ڪيو، ته اوهين انجو ڇا جواب ڏيندا؟ جيڪڏهن انهيءَ سوال کان ڪن تاڙ ڪبي ته بجاءِ خود اوهان جي خيال ۾ سيد الانبياء جي سڄيءَ زندگيءَ جي بي مثال محنت ۽ قربانيءَ جو حاصل، فاضل مترجم جي تحرير ڪيل تاريخ مان ڇا ٿو نڪري؟؟ سوچيو ۽ خود فيصلو ڪريو!"

مولانا صاحب اڳتي لکي ٿو :-

"انهن سڀني ڳالهين کان علاوه، خدارا، اسانکي اها ڳالهه ته ڪو ٻڌائي، ته غزوه احد جا حالات ۽ واقعات بيان ڪندي ڪندي هڪدم ڪربلا جو تذڪرو، ڪهڙيءَ دماغي ڪيفيت جي علامت آهي؟ گويا حضرت سيدنا محمد رسول الله ﷺ جي وفات ڪانپوءِ حق ۽ باطل.

ڪفر ۽ اسلام جو اهو هڪڙو معرڪو ٿيو ۽ اهو آهي ڪربلا جو واقعو. (استغفر الله).
انهن سڀني تاريخي بد ديانتين ۽ ڪوڙن مان مٿي وڃڻ بعد، آفرين ڏيو انهيءَ جوڙ ٺاهڻ واري کي، ته جنهن علم ۽ جهنڊي ۽ تعزئي کي، اڌهين اڄ تائين عام جاهل جون رسمون سمجهي رهيا هئا، انهي هن قرآن مجيد جي شارح ۽ مفسر جي نزديڪ اهڙا مُسند، بخاتم صحيح عمل آهن جن جي درجي، عظمت ۽ مقام بيان ڪرڻ لاءِ، هن (مفسر) کي زياده موزون جڳهه سورت آل عمران جي اها آيت نظر آئي جيڪا غزوهٔ احد جي ڪن واقعن جي بيان ۽ تبصري لاءِ خاص هئي".

مولانا صاحب اڳتي لکي ٿو:-

"انهن ڳالهين تي غور ڪرڻ وقت، اها ڳالهه به پيش نظر رهي، ته هيءَ تشريح ۽ تفسير ڪنهن محفل ميلاد جي ڪنهن واعظ يا مقرر جي زبان تي نه، بلڪ انگريزيءَ ۾ قرآن جي تشريح ڪرڻ واري هڪ شارح جي نوڪ قلم تي جاري ٿي آهي. واه! ڪهڙي نه خوب قرآن جي خدمت انجام ڏني رهي آهي ۽ اسلام جو ڪهڙو نه انقلاب انگيز تعارف. انقلابي ايران مان شايع ٿيندڙ هن قرآن جي ترجمي (معه حاشيه) ذريعي، دنيا جي سامهون ڪرايو پيو وڃي!!" (انا لله وانا اليه راجعون- وڌيڪ تشريح لاءِ ڏسو ص ٢٠٦)

قارئين! منهنجي خيال ۾، تازي ايراني انقلاب، انجي باني خميني صاحب جي تازين تصنيفن ۽ ٻئي لٽريچر جي عام اشاعت ۽ ايراني حڪومت جي طرفان وڏي پيماني تي انهن جي دنيا ۾ پهچائڻ جي انتظام ۽ موجوده ايراني حڪومت جي توسيعي منصوبن ۽ غير شيعي عالم اسلام جي خلاف هن جي زهريلي پروپيگنڊه، شيعه مذهب تان اُها قلعي لاهي ڇڏي آهي جيڪا هو ڪتمان ۽ تقيه ذريعي پنهنجي مٿان چاڙهيو، دنيا کي ڌوکي ۾ رکيو ويٺا هئا ته، "وٽن قرآن ۾ تحريف جو عقيدو ڪونهي وغيره".

انهن سڀني حالتن هوندي به، عالم اسلام جون اکيون نه کُلن، ۽ اسانجا علماءِ ڪرام انهيءَ فتني جي سنگيني کان اکيون ٻوٽيون، ته اِها وڏي بدقسمتي چئبي! الله مدد فرمائي!!

تازي ايراني انقلاب ۽ خميني صاحب جي تحريرن سان شيعيت جو پنهنجي اصلي روپ ۾ سامهون اچڻ ۽ انجي خطرناڪ عزائم جي ذڪر لاءِ، هن ڪتاب ۾ الڳ باب[٥١] قائم ڪيو ويو آهي، اهو ڏسندا.

١١- شيعن ۾ قرآن جو حافظ نه ٿيندو آهي.

موجوده دور جو مشهور مفڪر ۽ محقق عالم سيد ابوالحسن علي ندوي، پنهنجي ڪتاب "دو متضاد تصويرين" جي ص ٤٦ ۾ لکي ٿو ته " اها ڳالهه مشهور آهي، ته شيعن ۾ حافظ نه ٿيندو آهي ۽ قرآن جي اصليت ۾ شڪ هئڻ سبب، نفسياتي طرح، ٿيڻ به ايئن ئي گهرجي. مونکي (سنه ١٩٤٣ع ۾) ايران جي سفر ۾، خود اهو تجربو ٿيو. اسلامي دنيا ۾ ڪنهن دور دراز مقام تي به، ڪو ننڍو وڏو جلسو هجي، ته اُتي، ڪونه ڪو اهڙو قاري ضرور ملي وڃي، جيڪو قرآن مجيد جي ڪا سورت -يا- رڪوع ياد تلاوت ڪري. آئون، ايران ۾ هڪ معزز وفد جي قيادت ڪري رهيو هوس. مونکي منهنجي وفد جي ميمبرن سميت، هڪ نامور ممتاز شيعي عالم جي بنگلي تي استقباليه ڏنو ويو.

اهو نامور شيعه عالم آيت الله الاعظمي جي لقب سان مشهور هو ۽ سندس ٻنگلو زرين لعل تهران ۾ واقع آهي جلسي جي شروعات ۾ جيڪا تلاوت ڪري رهيو هو، آيت الله صاحب جي فرزند قرآن مجيد هٿ ۾ کڻي ان مان ڏسي، ناظرڻ چند آيتون پڙهيون. (اسلامي ثقافت جي مشهور شهرن) قم ۽ مشهد جي مسجدن مان، قرآن پاڪ جي تلاوت جو آواز آيو ٿي، جيڪي عام طرح مصري قارين جو ڪيسٽون هونديون هيون."

دوستو! ذرا عبرت حاصل ڪريو!!

١٥- شيعن ۾ حافظ نه هئڻ بابت هڪ جڳ مشهور مناظرو ۽ عدالت جو فيصلو

ماهنامه شمس الاسلام، مقام اشاعت جامع مسجد ڀهيره (پنجاب) جلد ٨. بابت ماه جون ١٩٣٧ع مطابق ربيع الاول سن ١٣٥٦ هجري، هن وقت منهنجي سامهون آهي، جنهن جي ص ٢٥ جو عنوان آهي:- "شيعوں کے ادعاءِ حفظ قرآن کا حشر" يعني "شيعن جي حفظ قرآن جي دعوائن جو حشر"

نامه نگار چڪوال ضلع جهلم جي حوالي سان، هن رسالي ۾ آهي، ته سني ۽ شيعن جو پاڻ ۾ هڪ مناظري لاءِ معاهدو ٿيو، جنهن ۾ شيعن کي اهو ثابت ڪرڻو هو، ته شيعن ۾ قرآن جا حافظ ٿيندا آهن.

مناظرو "چوهيا گنج البحر" ۾ تاريخ ٢٨ فيبروري سن ١٩٣٦ع ۾ رکيو ويو. مناظره جا شرط طئه ٿيل هئا، جنهن ۾ ٻنهي ڌرين کي حافظن سميت حاضر ٿي مناظره ڪرڻو هو- مناظره جو هڪ شرط اهو هو ته جيڪڏهن اها ڳالهه ثابت ٿي ته شيعن ۾ ڪو به حافظ آهي، ته سني پنج سؤ (٥٠٠) رپيا تاوان ڀريندا، پر جيڪڏهن شيعا پنهنجو ڪو به حافظ پيدا ڪري نه سگهيا، ته هنن کي پنج سؤ (٥٠٠) رپيا سنين کي تاوان ڏيڻو پوندو، ۽ اها ڳالهه ثابت سمجهي ويندي ته شيعن ۾ ڪو به قرآن جو حافظ نه ٿو ٿئي لوڪل انسپيڪٽر، جهيڙي جو انديشو محسوس ڪندي مناظره تي بندش وجهرائي، پر تنهن هوندي به سني مناظره لاءِ مقرر وقت تي پهتا. شيعن کي نه اچڻ لاءِ بهانو مليو ۽ نه آيا-

ڪجهه وقت کانپوءِ جڏهن اها ڳالهه ٺري ماٺ ٿي ويئي، ته هڪ شيعي سيد فدا حسين کي اها سوچ آئي ته انهيءَ طئه ٿيل مناظري جو فائدو وٺجي، هو جهلم ضلعي جي چڪوال عدالت کان شيعن ۾ حافظ هجڻ جو سرٽيفڪيٽ (سَنَد- فيصلو) حاصل ڪري. هن ڪورٽ ۾ دعوىٰ داخل ڪئي، لهذا هيءُ مقدمو، برصغير (پاڪ وهند) اندر سنين ۽ شيعن لاءِ ۽ انهن ۾ به خاص طرح شيعن لاءِ توجه جو مرڪز بڻيو. ڏور ڏور جا شيعا آيا ۽ گهرايا ويا. پسگردائي جي شيعن حلفيه بيان ڏنا ته اسين پنهن جن حافظن سميت، مناظره جي ميدان ۾ پهتا هئاسون، پر سني نه پهتا وغيره.

شيعن، قرآن جي حافظ هئڻ جي ثبوت ۾، پهرين شخص "مولوي عنايت حسين" کي پيش ڪيو جيڪو پاڻ کي عرصي کان حافظ سڏائيندو پئي آيو. عدالت، هن کي ڦيرايائين، هڪ مشهور رڪوع پڙهڻ لاءِ فرمائش ڪئي. هيءُ صاحب اهو رڪوع اڌ به، پڙهي نه سگهيو ۽ جيڪي پڙهيائين ان ۾ الفاظ جدا ٿي ويا ۽ غلط الفاظ به پڙهيائين. بهرحال، هن صاحب جي غير حافظ هئڻ جو راز ڦيرائين رڪوع جي پڙهائڻ ۾ ئي ظاهر ٿيو.

شيعن، پنهنجي دعوىٰ جي ثبوت ۾، ٻيو ڪرايه تي آندل، فرضي شيعه حافظ علي حسين شاهه ضلع ڪيمبلپور پيش ڪيو، جنهن لاءِ اهو ثابت ٿيو ته هيءُ "ڏوميلي ڳوٺ" جو هڪ سني سيد آهي

۽ اُن جي مسجد جو پيش امام آهي. هن صاحب جي پيشيءَ بہ اهڙي طرح رد ٿي ۽ هن کان وڌيڪ سوال جو ڪو مسئلو ئي پيدا نہ ٿيو.

شيعن پنهنجي دعويٰ جي ثبوت ۾، ٽيون ڪرايہ تي آندل فرضي شيعہ حافظ پيش ڪيو جنهن جو نالو هو سيد قاسم شاھ صاحب. هن جي ڏاڙهي باشرع هئي ۽ سُني ٿي نظر آيو. هن کي عدالت ۾ سوال ڪيو ويو تہ اوهين ٻڌايو تہ قرآن ۾ لفظ "شعائر" استعمال ٿيل آهي ۽ جيڪڏهن آهي تہ انجو حوالو بہ ڏيو؟ فرضي حافظ صاحب گهڻو ئي مغز ۾ وڙايو. آخر ۾ چيائين تہ قرآن ۾ اهڙو ڪو بہ لفظ ڪونهي. عدالت، هن کي اهو لفظ قرآن ۾ استعمال ٿيل ڏيکاري واپس ڪيو. شيعن جي فرضي حافظن جو تعداد ختم ٿيو. عدالت، شيعہ سيد فدا حسين شاھ جي داخل ڪيل دعويٰ خارج ڪئي، انهيءَ بنياد تي، تہ باوجوديڪ شيعن کي ڪافي وقت هو، پر هو پنهنجي پوري ڪوشش سان ڪو بہ شيعہ حافظ عدالت ۾ پيش ڪري نہ سگهيا، لهٰذا اها دعويٰ ڪوڙي سمجهي خارج ڪئي وڃي ٿي. (خلاصہ اردو ماهنامہ شمس الاسلام جون سنہ ١٩٣٠ع)

(١٦) ريڊيو ۽ ٽي وي تي شيعن جو تقيہ يعني غلط بياني

شيعن جو قرآن تي ايمان ڪونهي، اِها هڪ اهڙي حقيقت آهي جنهن کان، شايد ئي ڪو مسلمان واقف نہ هجي ۽ مون گذريل صفحات ۾، صرف انهيءَ حقيقت کي ثابت ڪرڻ لاءِ، تہ شيعن جو قرآن تي ايمان نہ آهي ۽ اصولاً بہ ٿي نہ ٿو سگهي، شيعن جي مختلف معتبر ۽ مستند ترين ڪتابن مان قوي ثبوت يڪجا ڪيا آهن، تہ جيئن ڪو بدباطن، قارئين کي گمراھ نہ ڪري سگهي.

شروع شروع ۾، جڏهن مون اهو پڙهيو ۽ اها ڳالهہ ڪن اخبارن ۾ بہ آئي، تہ فلاڻي شيعہ مجتهد عالم، "پاڪستان ٽي وي" تي، سنڌس تقرير دوران، اهو بہ اعلان ڪيو تہ شيعن جي عقيدي موجب، موجوده قرآن ۾ ڪا بہ تحريف ڪانهي ۽ اهو اصلي قرآن آهي وغيره وغيره، تہ آئون حيران ٿي ويس، تہ هن شيعہ مجتهد کي ڇا ٿيو آهي؟ اهو ڪيئن ٿو ٿئي، جو هڪ شيعہ عالم، ٻارهن (١١) امامن جي ٻن هزارن (٢٠٠٠) کان زياده حديثن کي، جيڪي امام، هن جي عقيدي موجب "معصوم ومفترض الطاعۃ" آهن، ڪوڙو ثابت ڪري، جنهن سان، نہ صرف شيعہ مذهب جو بنيادي "امامت جو عقيدو" بلڪ حقيقت ۾ سارو شيعہ مذهب باطل ٿي وڃي ٿو؟

آخر هي، شيعہ عالم، قرآن جي تحريف جو انڪار ڪري ۽ شيعو بہ رهي، تہ اهي ٻہ ڳالهيون، هڪ ئي شخص ۾ ڪيئن جمع ٿي سگهنديون ۽ هي شيعہ مجتهد، ٻن ٻيڙين ۾ هڪ ئي وقت ڪيئن چڙهي سگهي ٿو؟ پوءِ گهڻي دير کانپوءِ ڳالهہ سمجهہ ۾ آئي، تہ هي سڀ "تقيہ" جا تماشا ۽ مختلف روپ آهن ۽ شيعہ مذهب کان اڻ ڄاڻ سني مسلمانن کي دوکي، فريب، منافقي ۽ مڪاريءَ سان، شيعيت جي دام ۾ ڦاسائڻ جو هي بہ هڪ ڍونگ ۽ اوزار، وڏي پيماني تي ٿيل منصوبي جو هڪ حصو آهي. ۽ "ريڊيو ۽ ٽي وي انتظاميہ" دانستہ يا غير دانستہ طور، انهيءَ منصوبي کي عملي جامو پهرائڻ ۾ پوري طرح مددگار بڻجي رهي آهي. اسانجي علماء ۽ سمجهدار ديندار عوام کي، "ريڊيو ۽ ٽي وي" جي اهڙي ڪارڪردگيءَ جو عين وقت تي، ضرور سختيءَ سان نوٽيس وٺڻ گهرجي ۽ اخبارن جي ذريعي - يا - مسجدن ۾ موثر قرارداد پاس ڪري، انتظاميہ کي آگاھ ڪرڻ گهرجي، تہ هو اهڙيءَ ڪارڪردگيءَ کان باز رهن.

"ريڊيو - ٽي وي" هر ملڪ لاءِ سڀ کان زياده اشاعت جا مؤثر وسيلا آهن، جن جي ذريعي ڪنهن حقيقت کي - يا - ڪنهن حقيقت جي خلاف عقيدي کي عوام تائين پهچائڻ ممڪن هجي، ته اهي ٻه چيزون انهي آواز ۽ عقيدي کي گهر گهر پهچائڻ جو هڪ ئي واحد ذريعو آهن. شيعن جو اهو عقيدو ته هنن جو قرآن تي ايمان ڪونهي، اهڙو لڪل ڇپيل عقيدو نه آهي، جنهن لاءِ اهو گمان ڪيو وڃي، ته "ريڊيو - ٽي وي انتظاميه" اهڙي نااهل هوندي، جنهن کان اِها عالم آشڪار حقيقت به گم هجي؟ شيعن جو قرآن تي ايمان نه آهي، هڪ اهڙو عقيدو آهي، جو جڏهن کان هنن جا بنيادي ڪتاب "اصول ڪافي"، "فصل الخطاب"، "احتجاج طبرسي" وغيره مسلمانن تائين پهتا آهن، لاتعداد ننڍا وڏا ڪتاب ڇپجي منظر عام تي اچي چڪا آهن ۽ نصف صدي کان زياده عرصي کان، پاڪ و هند اندر انهيءَ عقيدي تي، ٻنهي طرفن جي عالمن جا مناظرا ٿيا آهن ۽ اڃا تائين ٿيندا رهن ٿا. ڇا "ريڊيو ۽ ٽي وي انتظاميه"، هن مسئلي کي "ريڊيو - ٽي وي" تي مناظره ڪرائڻ گهري ٿي ۽ سُني عالمن کي به اجازت ڏيڻ لاءِ نه آهي شيعن جي قرآن بابت تحريف جي عقيدي ۽ شيعن جي تقيه جي اصول ۽ عقيدي کي عوام جي سامهون رکي اهڙن غلط بيانن سان، جيڪو عام مسلمانن اندر غلط تاثر پيدا ٿيو آهي، انهي جو سدباب ڪن؟ جيڪڏهن اجازت نه ڏيندي ته ڇو؟ ڀلا "ريڊيو - ٽي وي انتظاميه" قاديانين کي اهڙي اجازت ڏيندي، ته هو قادياني به رهن ۽ "ريڊيو - ٽي وي" تي سندن ڪتابي ڪافرانه عقيدي جي خلاف اهڙو اعلان ڪن، ته سندن اهو عقيدو آهي، ته حضرت محمد صلى الله عليه وسلم جن خاتم النبيين آهن؟ جيڪڏهن نه، ته ڇو؟ جواب ظاهر آهي، ته جيستائين قادياني، پاڻ کي قادياني مذهب سان وابسته رکندا، تيستائين هنن کي سندن ڪتابي عقيدن سان وابسته سمجهيو ۽ هنن کي مرتد ڪافر ڄاتو ويندو. پوءِ سوال اهو آهي، ته آخر شيعن کي شيعه سڏائڻ جي باوجود، سندن معتبر ۽ مستند ترين ڪتاب، جن تي هنن دين جو بنياد آهي ۽ سندن پيشوائن جي تحريف قرآن جي عقيدي جي خلاف اها اجازت ڇو ڏني وڃي ٿي، ته هو "ٽي وي ۽ ريڊيو" تي، تحريف قرآن جي خلاف بيان ڏين ۽ غلط بيانن ذريعي پنهنجو غلط بچاءُ پيش ڪن ۽ مسلمانن کي شيعه مذهب جي باري ۾ دوکي جو شڪار بڻائين؟

عام طرح "ريڊيو - ٽي وي انتظاميه" خلاف اِها شڪايت عام آهي ته هو، قرآن و سنت تي مبني مسائل تي روشني وجهڻ لاءِ، سني عالمن سان گڏ، شيعه عالمن کي به مدعو ڪن ٿا، جنهن سان پڙهيل مسلمان دوکي جو شڪار بڻجن ٿا ۽ انهي مان، هُنن کي اهو تاثر ملي ٿو، ته شايد شيعيت جو بنياد به قرآن و سنت تي آهي، حالانڪ جيئن مون پهرين عرض ڪيو آهي، ته شيعه مذهب جي هر گهڙي ۽ عملي تشڪيل، قرآن و سنت جو ٽڪراءُ ۽ ضد آهن. اهو شيعن جو تقيه آهي، جو هي جڏهن عام مسلمانن جي آڏو "ريڊيو - ٽي وي" تي اچن ٿا، ته هنن کي ظاهري طرح تقيه ڪري، سنين واري بيان جو طريقو اختيار ڪرڻو پوي ٿو. پر اوهان هنن جي اصل ڪتابن کي ڏسو جيڪي هي خود پڙهي شيعه عالم بڻيا آهن، ته اها تعليم قرآن و سنت جو ضد آهي.

اميد ته "ريڊيو - ٽي وي انتظاميه" آئنده پنهنجي بهترين ڪارڪردگي جو عملي ثبوت مهيا ڪندي. اسانجي علماءِ ڪرام کي هن معاملي ۾ پنهنجو منصبي فرض ادا ڪرڻ گهرجي، ته جيئن عام مسلمان، شيعن جي دوکي ۽ فريب کان محفوظ رهن.

شيعه مذهب ۾ تحريف قرآن جي عقيدي جي تازي عملي شهادت

JANG KARACHI
روزنامه جنگ ڪراچي
SATURDAY DECEMBER 12, 1987
تحریف شدہ قرآن مجید کی کاپیاں ضبط
لاہور (اسٹاف رپورٹر) پنجاب حکومت نے ادارہ سازمان چھاپ انتشارات جاوداں ایران کے شائع کردہ قرآن مجید کی تمام جلدیں ضبط کرلی ہیں۔ ان میں الفاظ یا اعراب کی تحریف کی گئی تھی۔ ایک پریس نوٹ کے مطابق یہ قرآن مجید قابل اعتراض اور حذف شدہ ہے اور اس سے پاکستانی مسلمانوں کے مذہبی جذبات مجروح ہوتے ہیں۔ اس کی تمام جلدیں فوری طور پر ضبط کرلی گئی ہیں۔ اسے قرآن مجید نمبر ۲ کہا گیا ہے۔

١٢ ڊسمبر ١٩٨٧ع جي اخبار جنگ ڪراچي جي ڪٽنگ جي فوٽو ڪاپي پڙهو ۽ ان ۾ هڪ تازي ڏماڪي خيز واقعي مان شيعن جي مصروف عمل جو اندازو لڳايو! خبر اها آهي ته:-

"ايران ۾ شايع ٿيل هڪ قرآن جون سڀ ڪاپيون پنجاب سرڪار ضبط ڪيون آهن جو انهيءَ لفظن ۽ اعرابن جون تحريفون هيون ۽ مسلمانن جا جذبات مجروح ٿيا ٿي. اهو قرآن نمبر ٢ جي نالي سان شايع ٿيو آهي."

ڏيان ۾ رهي ته شيعن وٽ، قرآن ۾ تحريف جي باري ۾ امامن جي نالن سان بنايل ٻن هزارن (٢٠٠٠) کان به زياده روايتون آهن ۽ شيعا انهن روايتن جي حوالن سان، شروع کان قرآن ۾ هيٺين پنجن (٥) قسمن جي تحريفن جي دعويٰ ڪندا اچن ٿا:-

(١) ڪن سورتن، سورتن مان ڪن آيتن، ۽ آيتن مان ڪن الفاظن ڪيي ڇڏڻ جي دعويٰ (٢) ڪن سورتن ۾ ڪن آيتن ۽ آيتن ۾ ڪن الفاظن وڌائڻ جي دعويٰ (٣) لفظن ۾ تبديلين جي دعويٰ (٤) حرفن ۾ تبديلين جي دعويٰ (٥) سورتن، آيتن ۽ لفظن ۾ ترتيب جي تبديلين جي دعويٰ.

شروع کان شيعا، سنڌن قرآن جي تحريف جي عقيدي ۾ اهڙي طرح محدود رهندا آيا آهن، جو هو، پنهنجن تصنيفن، تفسيرن، قرآن جي حاشين ۽ ضميمن ۾، ايئن ته ڪندا آيا آهن، ته ڪهڙين ڪهڙين آيتن جا اصلي الفاظ ڪهڙي ڪهڙي هٽا ويا، پر هنن کي اها جرأت نه ٿي، ته قرآن شريف جي اصل متن ۾ ڪنهن لفظ جي زير زبر ۾ فرق آڻي به، ڪو قرآن شريف لکي، ڇپائي، شايع ڪرڻ جي جرأت نه ٿي. اهو اڄ تيرهن سؤ (١٣٠٠) سالن گذرڻ بعد، پهرين دفعو، خميني جي ايراني شيعي حڪومت، جيڪا سڄي دنيا ۾ اسلامي انقلاب جي دعويٰ جو ڍونگ رچائي، مسلمانن کي ڏوکو ڏيئي رهي آهي، انهيءَ اها جرأت ڏيکاري آهي، جو سنڌن مذڪور روايتن جي بنياد تي، خود اصل قرآن جو متن ڦيرائي، تبديل ۽ تحريف ڪري لکي "تحريف شده قرآن" شايع ڪيو آهي، جنهن جون ڪاپيون پاڪستان اندر به آنديون ويون آهن جن کي پنجاب گورنمينٽ ضبط ڪيو آهي.

جاهلي به ڪو بد باطن، ڪتمان ۽ تقيه ڪري؟ ريڊيو ۽ ٽي وي تي اچي، مسلمانن کي اهڙو ڏوکو ڏيندو ته اثنا عشري مذهب ۾ قرآن جي تحريف جو عقيدو ڪونهي؟ ڇا مسلمان بجا طور، موجوده پاڪستان حڪومت کان اهڙي اميد رکي سگهن ٿا، ته اها مسلمانن کي اهڙي ڏوکي کان محفوظ رکڻ لاءِ، اڳتي ڪنهن به شيعه عالم کي ريڊيو ۽ ٽي وي تي، قرآن تي شيعيت ۾ ايمان جي غلط دعويٰ جي اجازت نه ڏيندي ۽ شيعه عالمن کان قرآن جي تفسير بيان ڪرائڻ جو سلسلو به هاڻي هميشه لاءِ ختم ڪرايو ويندو؟ اميد ته اسان جا سني علماءِ ڪرام به ان ڏس ۾ پنهنجي منصبي فرض ادا ڪرڻ ۾ ڪا به ڪوتاهي نه ڪندا.

باب ٽيون

مذهب اسلام ۽ شيعه مذهب جي عقيدن

۽

ارڪانن جي پيٽ

ا ڪلمه طيبه

پوريءَ امت مسلمه جي ڪلمي ۽ شيعه مذهب جي ڪلمي جي ڀيٽ:

انساني دنيا جي شروعات، الله تعاليٰ جي پهرئين انسان ۽ نبي سڳوري حضرت آدم عليه السلام سان ٿي. شروع دنيا کان، جيڪي تقريبًا هڪ لک چوويهه هزار (١٢٤،٠٠٠) نبي سڳورا هن دنيا ۾ پيدا ٿيا، انهن مان هرهڪ جي ڪلمي شريف جا الفاظ هن ريت رهيا آهن:-

لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ آدَمُ صَفِيُّ اللّٰهِ
لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ نُوْحٌ نَجِيُّ اللّٰهِ
لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اِبْرَاهِيْمُ خَلِيْلُ اللّٰهِ
لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ اِسْمٰعِيْلُ ذَبِيْحُ اللّٰهِ
لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ

پوري امت محمديه ﷺ جنهن "ڪلمه اسلام" جو اقرار ڪري ٿي، انهيءَ جا الفاظ اوهان پڙهيا. نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جن، نبوت ملڻ کانپوءِ جنهن ڪلمي شريف سان اسلام جي تبليغ شروع ڪئي ۽ سندن مبارڪ زندگيءَ ۾، جن به مٿن ايمان آندو (اصحاب رسول)، جن جو تعداد، حضرت عليؓ سميت، تقريبًا هڪ لک چوويهه هزار کان زياده چيو ويو آهي، اُهي به اهو ڪلمو پڙهي مشرف باسلام ٿيا آهن ۽ انهن جو اهوئي ڪلمه هو. حضرت نبي اڪرم صلّي الله عليه وسلم جي رحلت کانپوءِ به، ساريءَ دنيا ۾، جنهن به اسلام قبول ڪيو آهي، انهيءَ اهوئي ڪلمه پڙهيو آهي. هن ڪلمه جا مبارڪ الفاظ، قرآن ڪريم مان، هن طرح ثابت ٿين ٿا:-

پهريون جز - لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ (سورت محمد ٤٧ - ع ٢ - آيت ١٩)
ٻيو جز - مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ (سورت فتح ٤٨ - ع ٤ - آيت ٢٩)

اسلام ۽ مسلمانن جو مڪمل ڪلمون هي آهي - لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ

هيءُ مبارڪ ڪلمون، اسلام اندر داخل ٿيڻ جو پهريون دروازو آهي ۽ دين اسلام جو بنياد آهي، جنهن کي قبول ڪري، پوري يقين سان پڙهي، ساريءَ عمر جو هڪ ڪافر مشرڪ به مسلمان بڻجي، نجات جو مستحق بڻجي ٿو. هتي وڏي افسوسناڪ حالت اها آهي ته اسلام

۽ شيعيت جو، هڪ ٻئي کان جدا ٿيڻ، "ڪلمي" کان ئي شروع ٿيڻ لڳي ٿو. هاڻي اچو ته امت محمديه جي ڪلمي شريف جا الفاظ ۽ شيعه مذهب جي ڪلمي جا الفاظ پاڻ ۾ ڀيٽيون :-

اسلام اندر ڪلمي جا الفاظ

لَآ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ

(قرآن جو حوالو اڳيئي ڏنل آهي)

شيعه مذهب اندر ڪلمي جا الفاظ

لَآ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ عَلِيٌّ وَلِيُّ اللّٰهِ وَصِيُّ رَسُوْلِ اللّٰهِ وَخَلِيْفَتُهٗ بِلاَفَصْلٍ۔

(نماز جعفريه[1] ص ۱۱، نماز اماميه[2] ص ۳ شيعه[3] نماز مع ضروريات دين ص ۳)

شيعن جو ڪلمون، جنهن ۾، "علي ولي الله وصي رسول الله وخليفته بلا فصل" جا الفاظ اوهان پڙهيا، اهي الفاظ، قرآن ۾ موجود نه آهن. شيعن جو اول درجي وارو معتبر ڪتاب "اصول ڪافي" جيڪو چوٿين صدي هجري ۾ تصنيف ٿيو، انهي ۾ به انهن الفاظن جو ذڪر ڪٿي ڪونهي. شيعه مذهب جي ڏهين يارهين صدي هجري جو مجتهد اعظم باقر مجلسي، سندس تصنيف حيات القلوب جي جلد ۲ جي ص ۳ ۾ جيڪو ڪلمون لکيو آهي، اهو به شيعن وارو ڪلمو آهي. پر هن حقيقت مان اها ڳالهه ثابت ٿئي ٿي ته شيعه مذهب جي اولين ايجاد ڪندڙن کي، شروع شروع ۾ ڪلمي شريف جي تحريف ۽ تبديل ڪرڻ جي ڳالهه خيال ۾ نه آئي، لهٰذا، اها تبديلي به، بعد جي ايجاد ۽ قرآن وسنت ۽ اسلام جي مخالفت ۾ ڪئي وئي آهي.

هاڻي آئون چاهيان ٿو ته شيعن جي ڪلمي ۾، خود ساخته، جوڙيل ڳنڍيل الفاظن تي مختصر روشني وجهان :-

(۱) وَلِيُّ ـ لفظ "وَلِيّ" جي معنيٰ آهي دوست ـ مددگار ـ محب. لفظ وَلِيّ جو جمع آهي

تمام ضروري :- ڪتاب "نماز جعفريه" شيعه ويلفيئر آرگنائيزيشن نوابشاه ڇپايو آهي. ڪتاب تي ڇپائي جو سال ڏنل ڪونهي. ڪتاب جي تائيد ۽ تصديق شيعه علامه ومجتهد علي احمد نجفي فاضل عراق هنن الفاظن ۾ ڪئي آهي:-

"ڪتاب نماز جعفريه کي اول تا آخر ڏٺم ـ گهڻي ڪوشش سان انکي صحيح ڪيو ـ ڇپائي لکي ٿو. انشاءالله هن تي عمل ڪرڻ وارا، امام صاحب الزمان (امام غائب) جي درگاه ۾ اجر عظيم جا حقدار آهن." (نماز جعفريه ص ۹)

هن مان معلوم ٿيو ته شيعه مذهب ۾ هر نيڪ وبد عمل جي جزا ـ يا سزا امام ڏيندا آهن ۽ هر عمل انهن کي راضي ڪرڻ جي نيت سان ڪيو ويندو آهي.

ڪتابچه "نماز اماميه" ينگ شيعه فيڊريشن نوابشاه جو ڇپايل آهي. ڪتاب "شيعه نماز مع ضروريات دين" جي تصديق ۽ تائيد شيعه علامه ومجتهد غلام مهدي نجفي فاضل عراق ڪئي آهي.

هي سمورا ڪتاب، خاص شيعن لاءِ آهن ۽ ڪنهن سني کي ملڻ به ڏکيرا آهن، ڇاڪاڻ ته، شيعن جي عقيدن جا ڪتاب خاص شيعن جي پڙهڻ لاءِ مخصوص هوندا آهن ۽ انهن جي عام اشاعت نه هوندي آهي ـ هي ڪتاب شيعن ۾ مفت تقسيم ڪيا ويندا آهن.

اولياءَ، يعني دوستَ - مددگارَ - لفظ "وليالله" جي معنيٰ الله جو دوست، الله جو مقرب بندو
قرآن ڪريم ۾ ڪيترين جڳهن تي لفظ "وَلِيّ" ڪم آيو آهي ۽ هر جڳهه تي بمعنيٰ دوست
۽ مددگار جي ڪم آندل ملي ٿو. لفظ وَلِيّ ڪنهن جڳهه تي لائق تعريف سمجهڻ ڪم آيل
آهي ته ڪنهن جڳهه تي هردي وَلِيَّ شيءِ کي بُرِيَّ نگاهه سان ڏٺو ويو آهي . مثال طور:

(i) وَالْمُؤْمِنُوْنَ وَالْمُؤْمِنٰتُ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۘ
(التوبه ٩ - ع ٩ - آيت ٧١)

۽ ايمان وارا مرد ۽ ايمان واريون زالون (پاڻ ۾) هڪ ٻئي جا مددگار آهن.

(ii) اَلَآ اِنَّ اَوْلِيَآءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ۝
(يونس ١٠ - ع ٧ - آيت ٦٢)

ياد رکو! ته الله جي دوستن تي نه ڊپ آهي ۽ نڪي اهي غمگين ٿيندا.

(iii) يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُوْدَ وَالنَّصٰرٰٓى اَوْلِيَآءَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۘ
(المائده ٥ - ع ٨ - آيت ٥١)

اي ايمان وارؤ! يهودين ۽ نصارن کي دوست نه بڻايو! اهي پاڻ ۾ هڪ ٻئي جا دوست آهن.

(iv) اِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوا الَّذِيْنَ يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ رٰكِعُوْنَ ۝
(المائده ٥ - ع ٨ - آيت ٥٥)

اوهانجو دوست فقط الله ۽ سندس رسولُ ۽ اُهي ايمان وارا آهن جيڪي نماز قائم ڪن ٿا ۽ زڪوٰة ڏين ٿا ۽ اُهي رڪوع ڪندڙ آهن.

مون هتي چار آيتون ڏنيون آهن. انهن مان ڪهڙيءَ آيت ۾ لفظ "وَلِيّ" - يا - اولياءَ
جي معنيٰ الله جي خليفي جي آهي؟ غور ڪريو!

هتي مونکي لفظ "ولي" جي تشريح جي ضرورت انهيءَ ڪري پيش آئي آهي جو شيعن
نه صرف قرآن جي آيتن ۽ الفاظن ۾ تحريف ۽ تبديل ڪئي آهي، پر مِنْ جا تفسير قرآن جي
معنوي تحريفن سان پڻ پرپور آهن ۽ اوهين انهيءَ باري ۾، شيعن جو "مقبول ترجمه مع حاشيه
اردوءَ ۾ پڙهي تسلي ڪريو. خيال ۾ رهي ته شيعا عالم، خاص طرح سورت مائده (٥) جي
انهيءَ آيت نمبر (٥٥) ۾ استعمال ٿيل لفظ وَلِيّ (وَلِيُّكُمُ اللّٰهُ) جو مطلب حاڪم بيان ڪندا
آهن ۽ اڳتي حاڪم مان مراد خليفو وٺندا آهن ۽ پوءِ انهيءَ مان حضرت علي رضه جي خلافت
ثابت ڪرڻ جي ڪوشش ڪندا آهن. حالانڪ، قرآن جي ڪنهن به آيت ۾ حضرت علي رضه يا
ٻئي ڪنهن به اصحابي سڳوري جي نالي سان خلافت جو ذڪر ڪونهي. هنوقت، حضرت علامه
عبدالشڪور لکنوي مناظر اهلسنت جي سال ١٩٣٢ع جي رسالن جي مجموعه ۾، هڪ رسالو
جنهن ۾ انهيءَ آيت جو تفسير ڏنل آهي، اهو منهنجي سامهون آهي، جنهن جي صفحه ١٦ ۾ هيءُ

بزرگ، شيعن جي خود ساخته، من گهڙت لفظ، حضرت علي جي "خلافت بلافصل" جي رد ۾ سڪي ٿو:-

"لفظ ولي، عربي لغت ۾، حاڪم يعني خليفي جي معنيٰ ۾ ڪڏهن به استعمال نه ٿيندو آهي، مگر جي حاڪم يا خليفي لاءِ به لفظ "والي مگر" استعمال ڪيو ويندو آهي ۽ لفظ "ولي مگر" ڪڏهن به ڪنهن استعمال نه ڪيو آهي ۽ نه استعمال ٿي سگهندو."

(خلاصو، مذڪور رسالو ص١٢)

هتي بزرگن لفظ "ولي" ۽ لفظ "والي" جي استعمال جو فرق سمجهائي، نهايت بهترين طريقي ۽ استدلال سان، شيعن جي خود ساخته دعوئن کي ڪوڙو ۽ بي بنياد ثابت ڪيو آهي ۽ چوڻ ٿا ته لفظ "ولي" جي معنيٰ آهي دوست ۽ لفظ "والي" جي معنيٰ آهي حاڪم ۽ خليفو، پوءِ جيئن ته هتي قرآن ۾ لفظ "ولي" ڪم آيل آهي، لهٰذا ان جو مطلب آهي دوست ۽ نه ڪي حاڪم يا خليفو.

(٢) وَصِيّ - لفظ "وصي" جي معنيٰ -

اهو شخص جنهن کي وصيت ڪئي ويئي هجي پوءِ ڪٿي اهو شخص، خواهه رشتي سان هن جو وارث نه به بڻيو هجي. هي لفظ عام محاوري ۾، جيڪڏهن ڪو ماڻهو دنيوي ملڪيت ڇڏي ۽ انهيءَ جي وارث - يا - وارثن لاءِ به استعمال ٿيندو آهي.

هاڻي موٽڪي شيعن جي ڪلمه ۾ جيڪي الفاظ "خليفته بلا فصل" جا ملايا ويا آهن، انهن جو تفصيلي جائزو پيش ڪريون ٿا.

(٣) خليفته بلا فصل - خليفه معنيٰ حاڪم يا خليفو - يا - نائب. بِلا معنيٰ کانسواءِ ۽ فصل معنيٰ ٻن چيزن کي الڳ ڪرڻ واري شيءِ. هاڻي انهن ٽنهي ئي جوڙ لفظن جي معنيٰ آهي "ڪنهن شيءِ سان جدا ڪرڻ کانسواءِ خليفو". هيءَ به عجيب عربي عبارت آهي جنهن جي معنيٰ اوهان پڙهي - بهرحال، هنن الفاظن جو مطلب اهو آهي ته حضرت علي، حضور اڪرم صلي الله عليه وسلم جو پهريون خليفو آهي ۽ حضرت نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم ۽ حضرت علي ڪرم الله وجهه جي وچ واري عرصي ۾ ٻيو ڪوبه خليفو ڪونهي.

دوستو! هاڻي اها ڳالهه اوهين خود سوچيو ۽ فيصلو ڪريو ته شيعن جي ڪلمه ۾ انهن جڙتو لفظن "خليفته بلا فصل" ۾ سچ ڳالهايو ويو آهي - يا - ڪوڙ؟ حقيقت اها آهي ته هن ڪلمي جا هي الفاظ "خليفته بلافصل" يعني حضرت علي، نبي اڪرم جي وفات کانپوءِ، بنا ڪنهن وقفي جي لاڳيتو خليفو هو، بنهه ڪوڙ آهن، ڇاڪاڻ ته وچ ۾ ٽن خليفن جو هجڻ اهڙي تاريخي حقيقت آهي، جنهن کان شيعن کي به انڪار ڪونهي، اگرچه هو انهن کي حق تي نه سمجهندا هجن، پر تڏهن به بهرحال، حضرت علي "خليفو بلافصل" نه نه ٿيو. ته پوءِ اهي الفاظ "خليفته بلافصل"، نه هر لحاظ کان، مذهب، اخلاق ۽ تاريخ جي روشني ۾ ڪوڙ ئي ڪوڙ آهن ۽ بنسوره ڪوڙ. هاڻي اوهين غور ڪريو ته اسلام جي بنيادي ڪلمه شريف سان انهن الفاظن جو ملائڻ، سچ

وَصِيّ = وہ شخص جس کو وصیت کی گئی ہو (فیروز اللغات حصہ دوم ص١٥١٥)

= نصیحت کرنے والا، جس کو نصیحت کی گئی ہو (بیان اللسان عربی اردو ص٨٩٣)

فصل = دو چیزوں کو الگ کرنے والی شے (بیان اللسان عربی اردو ڈکشنری ص٦١٥)

ڳالھ جو اعلان ۽ شاھدي آھي يا اھو ڪوڙ تي ڪلمون پڙھ آھي ؟ الله تعالىٰ ايمان بچائي ! فيصلو اوھين خود ڪريو !

ھاڻي ھيٺين ڳالھين تي چڱيءَ طرح غور سان سوچيو :-

(i) اسلام اندر داخل ٿيڻ جو پھريون دروازو ڪلمون شريف، شيعہ مذھب جو اسلام وارو ڪلمو نہ آھي. شيعن جو ڪلمون نہ تہ قرآن مان ثابت آھي ۽ نہ وري ھنن (شيعن) جي مذھبي چئن معتبر ڪتابن (١) اصول ڪافي (٢) تھذيب الاحڪام (٣) من لا يحضره الفقيہ (٤) استبصار ، جن کي شيعا "اصول اربع" جي نالي سان سڏيندا آھن، انھن مان ڪنھن ھڪ ۾ بہ انھيءَ ڪلمي جو پتو -يا- نشان ملي ٿو، ۽ نہ وري تاريخي حقيقت موجب اھو صحيح آھي. پوءِ معلوم ٿيو تہ شيعہ مذھب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن کي، شروع ۾ اھا ڳالھ خيال ۾ ئي نہ آئي، تہ اسلام کي مٽائڻ لاءِ، ڪلمي جي تحريف بہ لازم ٿي پوندي.

(ii) شيعن جي نزديڪ، حضرت نبي اڪرم ﷺ کانپوءِ، الله طرفان ٻارھن (١٢) امامن کي خليفو بڻجڻو ھو، جن مان حضرت علي رضہ پھريون خليفو ٿيڻو ھو. پوءِ ظاھر آھي تہ اھا ڳالھ نہ ٿي سگھي ۽ الله رب العزت، قادر مطلق جي اھا ڳالھ نہ بيٺي ۽ الله جي اھا منصوبہ بندي ناڪام ثابت ٿي (معاذ الله)، ۽ حضرت علي رضہ حقيقت ۾ نبي ﷺ جي وفات کان چوويھ (٢٤) سال پوءِ خليفو بڻيو. حضرت علي رضہ کانپوءِ، حضرت امام حسن رضہ خليفو بڻيو، پر ھُو بہ ڇھن مھينن کانپوءِ، حضرت امير معاويہ رضہ جي بيعت ڪئي ۽ ھو، پنھنجي خلافت تان پنھنجي رضا ۽ رغبت سان دستبردار ٿيو. حضرت امام حسن رضہ کانپوءِ باقي ڏھن (١٠) نامزد ٿيل امامن ۽ خليفن مان ڪو ھڪ بہ خليفو نہ بڻيو. ھاڻي سوال اھو آھي تہ جيڪڏھن، الله تعالىٰ حضرت نبي اڪرم ﷺ کانپوءِ ٻارھن (١٢) امام ۽ خليفا نامزد (مقرر) ڪيا ھئا ۽ انھن مان حضرت امام حسن رضہ صرف ڇھہ (٦) مھينا خليفو رھيو، تہ ھن کي صرف انھن ڇھن مھينن لاءِ خليفو ڇيو ۽ سمجھيو وڃي ٿو ۽ حضرت امام حسين رضہ تہ اصل خليفو ئي نہ بڻيو، تہ ھن کي بہ شيعا خليفو امام حسين رضہ ٿا سڏين ۽ باقي نون (٩) امامن مان ڪنھن ھڪ کي بہ ڪو شيعو خليفو ڪري نہ ٿو ڪوٺي، جاڪاڻ تہ ائين چوڻ حقيقت جي خلاف ڪوڙ ٿيندو. نہ پوءِ يارؤ! اھو تہ ٻڌايو تہ حضرت علي رضہ، جيڪو نبي صلى الله عليہ وسلم جي وفات کان چوويھ (٢٤) سال بعد ۾، ۽ ٽن خليفن کانپوءِ چوٿون خليفو بڻيو آھي، اھو "خليفہ بلا فصل" يعني "پھريون خليفو" ڪيئن ٿيو ۽ انھيءَ کي پھريون خليفو ڪيئن سڏي سگھبو ؟ معلوم ٿيو تہ حضرت علي رضہ کي، "خليفہ بلا فصل" چوڻ، مذھب، اخلاق ۽ تاريخ جي روشني ۾ نسورو ڪوڙ آھي. پوءِ ثابت ٿيو تہ شيعن جي ھن ڪلمہ، اذان ۽ اقامت ۾ تہ ڪوڙ بہ داخل آھي. ٻين لفظن ۾، ھن مذھب جي شروعات ئي ڪوڙ سان، ۽ ڪوڙ تي ڪلمي پڙھ سان ٿئي ٿي - الله سائين ايمان بچائي !

(iii) اسلام اندر تہ ڇا، پر پوريءَ دنيا ۾، ھميشہ ۽ ھرھنڌ، ڪنھن بہ ماڻھو کي، ڪنھن ملڪ جو حڪمران، خليفو، يا امير المومنين، تڏھن کان چئبو آھي، جڏھن کان ھو عملي طرح ملڪ جو حڪمران، خليفو -يا- امير المومنين بڻيو ھجي -يا- بڻجي. ھڪڙو ماڻھو، ڪنھن ملڪ جو، ڪنھن خاص وقت لاءِ، خليفو -يا- امير المومنين رھيو ئي نہ ھجي، ۽ پوءِ بہ، انھيءَ

ماڻهو ڪي، انهيءَ وقت لاءِ مُلڪ جو حڪمران - خليفو - يا - امير المومنين ڪري سمجهيو وڃي ، اِها
ڳالهه حقيقت جي خلاف آهي ، جنهن کي ڪوڙ سڏبو !

هن وقت منهنجي اڳيان حضرت علامه ابوالڪلام آزاد جي تصنيف " مسئله خلافت " سامهون
آهي . هن ڪتاب تي ڇپائي جو سال ڪونهي . هن ڪتاب تي منهنجي خريد ڪرڻ جي تاريخ
١٠-١١-٥٩ لکيل آهي . هن ڪتاب جي ص٣ تي علامه صاحب قرآن جي آيت " استخلاف " جي
تشريح هيٺ لکي ٿو :-

"قرآن حڪيم جي نزديڪ جيڪا چيز خلافت آهي ، اها خلافت في الارض آهي ،
يعني زمين تي حڪومت ۽ تسلط . پر ڪو به ماڻهو ، اسلام جو خليفو ٿي نه ٿو
سگهي جيستائين اِنهي قرآن جي آيت مطابق ، هن کي زمين ۾ حڪومت ۽ اختيار
حاصل نه هجي " (مسئله خلافت ص٣)

(١٧) شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن ، شيعيت جو بنياد ، نبي اڪرم ﷺ جي ختم نبوت يعني قرآن ۽
سنت سان ٽڪراءُ بلڪ امامت تي رکيو آهي ، ۽ ٻارهن (١٢) امامن جي امامت تي ايمان جو عقيدو ۽
گهڙي ، انهن جي امامت کي حضور اڪرم ﷺ جي نبوت وانگر ايمان آڻڻ کي ايمانيات ۾ داخل ڪيو
آهي . شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن ، اهو عقيدو گهڙيو آهي ، ته حضور انور ﷺ کانپوءِ ، الله
تعالىٰ ٻارهن (١٢) امام نامزد (مقرر) ڪيا جن مان هرهڪ جو درجو ، فضيلت ۽ مرتبو حضرت نبي
اڪرم صلى الله عليه وسلم جي برابر آهي . هرهڪ امامُ حضرت نبي اڪرم ﷺ وانگر هر گناهه
۽ لغزش کان پاڪ آهي ۽ هر امامَ جي اطاعت ، حضرت نبي اڪرم ﷺ وانگر ، الله تعالىٰ فرض ڪئي
آهي . پهريون امامُ حضرت علي رضه هو ۽ ٻارهون امام ، امام مهدي آهي ، جنهن لاءِ اِهو
عقيدو گهڙيو ويو آهي ، ته جڏهن هن جي عمر ٤-٥ سال هئي ، ته قتل ٿيڻ جي خوف کان ،
تقريبًا سن ٢٦٠ هجري ۾ ، حضرت علي رضه جو لکيل اصلي قرآن ، قديم آسماني ڪتاب توريت
زبور ، انجيل اصلي شڪل ۾ ، مصحف فاطمه وغيره وغيره پاڻ سان کڻي اڪيلو ئي اڪيلو " سُرَّ
مَن رَأىٰ " جي هڪ غار ۾ روپوش ٿي ويو . شيعن جو عقيدو آهي ، ته هيءُ صاحب (امام مهدي
عرف امام غائبُ) سارين ٻارهن سون (١١٥٠) سالن کان غائب ، اجا تائين زنده روپوش ، ڪنهن
نه ڪنهن هنڌ ضرور موجود آهي ۽ پوري دنيا جي انسانيت لاءِ ، قيامت تائين خدا جي طرفان مقرر
ٿيل امامَ جي ضرورت ، اِهو امامُ غائبُ پوري ڪري رهيو آهي ۽ هن جي غائبُ وجود مسعود سان
فيض هدايت جا نوراني چشما پوري دنيا کي سيراب ڪري رهيا آهن ۽ دنيا ۾ ڪٿي به ارتداد ، ڪفر
شرڪ ۽ بدعت جو نشان ڳولڻ سان به نٿو لڀي !

ڪاش ! شيعه مذهب جا پيرو انهن حقيقتن تي ذرا غور ڪن !!

(٧) هتي اها خاص حقيقت پڻ ظاهر ڪرڻ جوڳي آهي ، ته حضرت علي رضه جي نالي سان ، ٻين امامن
وانگر ، لفظ امامُ ، نه ڪڏهن ڳالهايو ويو آهي ۽ نه ڪٿي ڳالهايو وڃي ٿو ۽ نه ڪٿي لکيو ويو آهي
۽ نه ڪٿي لکيو وڃي ٿو - شيعن جي ڪتابن ۾ سندن لاءِ ، حضرت علي رضه - يا - امير - يا - اميرالمومنين
جا الفاظ ملن ٿا . حضرت مولانا عبد الشڪور لکنوي پنهنجي رسالي " تفسير آيت قتال مرتدين "
ڇپيل ١٩٣٢ع جي ص٩ ۾ لکي ٿو :-

" هن (حضرت ابوبڪر صديق رضه) ، رسول الله صلى الله عليه وسلم جي زندگي "

۾ ۽ پنج سنڌن رحلت ڪري ڪانپوءِ ، اصرارئي ڪارناما سرانجام ڏنا، جيو
ماڻهن هن کي خليفه رسول ڪري سڏيو - ڪانئن پوءِ ڪوبہ خليفو ، انهيءَ
لقب سان نہ سڏيو ويو - بلڪ پوءِ ايندڙ خليفن کي ، اميرالمومنين سڏيو ويو
اميرالمومنين جو لفظ بطور تواضع ، ڪجهہ گهٽ درجي وارو لفظ سمجهي
ڪري ، پهرياڻين حضرت فاروق اعظم رض، پاڻ لاءِ تجويز ڪيو - " (ص٩)

حق سبحانہٗ وتعالیٰ جو بہ عجيب شان ۽ نظام آهي - جنهن قدسي شخصيت ، يعني حضرت علي رض لاءِ ، شيعا، اها دعویٰ ڪن ٿا، تہ الله تعالیٰ کين ، حضور اقدس صلی الله عليہ وسلم جن کانپوءِ ، پهريون خليفو ۽ امام مقرر ڪيو هو ، انهيءَ حضرت علي رض لاءِ خود ، خليفي - يا - امام جو لفظ ، شيعن جي ڪنهن بہ معتبر - يا - غيرمعتبر ڪتاب ۾ موجود نٿو ملي - پوءِ هيءَ معلوم ٿيو تہ حضرت علي رض لاءِ اذان ، اقامت ۽ ڪلمہ اندر " خليفتہٗ بلا فصل " جي الفاظن جو داخل ٿيڻ گهڻو بعد جي ايجاد آهي ، جيڪا ڪالهہ شيعہ مذهب جي ايجاد ڪندڙن کي شروع ۾ خيال ۾ بہ نہ رهي.

(٧) هاڻي اچو تہ ، اسلام اندر ، استعمال ٿيندڙ درجي وار ، خاص منصبن (عهدن) کي ، ذرا نظرمان ڪڍون :-

	اسلام اندر منصب (عهدو)	ڪنهن لاءِ استعمال ٿيو - يا - استعمال ڪري سگهندو
١	نبي ۽ رسول	الله طرفان نامزد ٿيل هر نبي ۽ رسول لاءِ ، نبيءَ جن سميت استعمال ٿيڻ لڳو ۽ ٿيندو رهندو -
٢	آخري نبي ۽ رسول (خاتم النبيين)	الله طرفان اهو خاص منصب صرف نبي صلی الله عليہ وسلم جن جي ذات پاڪ لاءِ آهي ۽ رهندو -
٣	خليفہ رسول	صرف حضرت ابوبڪر صديق رض لاءِ استعمال ٿيو ، ٿيندو اچي ٿو ۽ ٿيندو ايندو -
٤	اميرالمومنين	حضرت فاروق اعظم رض ، حضرت عثمان ذی النورين رض ، حضرت علي رض لاءِ استعمال ٿيو آهي ۽ ٿيندو رهندو - بعد وارن مسلمان حڪمرانن مان جيڪو بہ متقي ، پرهيزگار ۽ الله جي حدن جي حفاظت ڪندڙ ٿيو ۽ ٿيندو ، انهيءَ لاءِ بہ اهو لقب استعمال ٿيو آهي ، ٿي سگهي ٿو ۽ ٿيندو -

منصب نمبر پهرئين ۽ ٻئي جو انتخاب يا نامزدگي ، صرف الله طرفان ٿئي ۽ تقريباً هڪ لک چوويهہ (١,٢٤,٠٠٠) نبي سڳورا ، هن دنيا ۾ تشريف فرما ٿيا ، جن پنهنجيءَ نبوت جو کليل الفاظ ۾ ، عام اجتماعن ۾ ، بغير ڪنهن ڊپ ڊاءُ جي اعلان ڪيو ۽ هو ساري عمر ، پنهنجي نبوت جو اعلان ڪندا رهيا - هنن ڪڏهن بہ ڪتمان ۽ تقيہ کان ڪم نہ ورتو.

منصب نمبر ٽين ۽ چوٿين يعني خليفي ۽ اميرالمومنين جو انتخاب ، امت محمديہ علیٰ صاحبها الصلوٰة جي ذمي آهي ، جاڪانڻ تہ خليفي - يا - اميرالمومنين جو نبي وارو ڪم نہ آهي ، جو هو الله تعالیٰ کان احڪامات حاصل ڪري ۽ هن تي وحي نازل ٿيندو هجي ، جيئن شيعن جو عقيدو آهي تہ امامن تي وحي نازل ٿيندو هو (معاذ الله) جنهن سان نبيءَ جي خاتم النبيين هجڻ

جو انڪار لازمي ٿئي ٿو (الله بچائي!)، بلڪ خليفي جو ڪم آهي ته اسانجي آخري نبي ﷺ جي احڪامن کي قائم ڪري ۽ مُلڪ کي نظم ۽ نسق سان هلائي. لهٰذا خليفي - يا- اميرالمومنين جو انتخابُ امت جي ذمي آهي ۽ اُها ئي اهو انتخاب ڪندي ۽ ڪندي آئي آهي ۽ ڪندي رهندي. ڀلا هنوقت ايران ۾ جيڪا شيعه اثنا عشريہ حڪومت قائم آهي، اُها ڪنهن جي منتخب ٿيل ۽ چونڊيل آهي؟ خدا جي - يا- ايراني عوام جي - جواب ڏيو ؟

(vii) اما حقيقت خوب سمجهي وجي ته منصب نبوت، منصب خلافت (ملڪي خلافت) ۽ اميرالمومنين جو منصب اِهڙيءَ نوعيت جا آهن جن جو ظاهر ڪرڻ لازمي آهي. اوهان اسلام کي ڇڏيو ۽ پوري دنيا اندر، دنيا جي ابتدا کان وٺي، اڄ تائين اِهڙي ڪنهن خليفي، صدر، وزيراعظم وزير اعلىٰ يا گورنر جو نالو ٻڌايو، جنهن انهن عهدن مان ڪنهن ۾ هڪ ٿي فائز ٿيڻ ٿي مانيو هِهو منصب- يا- عهدو ظاهر نه ڪيو هجي؟ جڏهن هڪ انسان جو چونڊيل نمائنده پنهنجي عهدي يا منصب جو ضرور اظهار ڪريو، ته پوءِ جيڪڏهن حضرت علي رضه نبيﷺ مانيو، الله جو مقرر ڪيل پهريون خليفو هو يعني "خليفه بلافصل"، ته هُنَ اِهڙي خليفي مجڻ جو اعلان ۽ اظهار ڇو نه ڪيو ۽ ڪيئن نه ڀِي ڪري سگهيو؟ پوءِ معلوم ٿيو ته اهي سڀ ڪوڙا نام ناهي، الله، الله جي رسولﷺ، اهلبيتن ۽ اصحابن سڳورن کي بدنام ڪرڻ جي هڪ سِتِيَلَ سبائي سازش آهي جنهن جو مقصد هو، ۽ آهي اسلام کي مِٽائڻ.

هاڻ ڏسو قرآن شريف:-

قُلْ اِنَّ الَّذِيْنَ يَفْتَرُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُوْنَ ○ مَتَاعٌ فِى الدُّنْيَا ثُمَّ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيْقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيْدَ -

(يونس ١٠ - ع ٧ - آيت ٦٩-٧٠)

(اي پيغمبر! ڪين) چئو ته جيڪي الله تي ڪوڙا ناهه ناهيندا آهن، سي نه ڇُٽندا. دنيا ۾ انهن لاءِ ٿورو فائدو آهي، وري ڪين اسان ڏي موٽڻو آهي، پوءِ اسان انهن کي سخت (شديد) عذابُ چکائينداسون.

پوءِ دوستو! اسانکي الله تعالىٰ جي سخت پڪڙ ۽ عذاب کان بچڻ گهرجي!

ماشاء الله! اوهان اسلام جي ڪلمي مبارڪ کان نه اڳيئي واقف هئا، پر هاڻي اوهان شيعن جو ڪلمون بمعه تشريح به پڙهيو ۽ انهيءَ جا حقيقي خدوخال به معلوم ڪيا، جنهن ۾ اوهان ڏٺو ته شيعن جي ڪلمي جو اسلام سان ڪنهن به قسم جو جوڙ ۽ ناهُ ڪونهي ۽ انهيءَ ڪلمه اندر الله ۽ الله جي رسول صلى الله عليه وسلم جو نالو وٺي پوءِ ڪوڙ ڳالهايو وڃي ٿو - يا- ائين چئجي، ته ڪلمون لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ پڙهي پوءِ اهو ڪوڙ ڳالهايو وڃي ٿو ته حضرت علي رضه پهريون خليفو آهي.

پوءِ دوستو! جيئن هي به نالا، اسلامُ - ۽ - شيعيتَ الگ الگ آهن، تيئن هنن جا رستا ۽ اصول به الگ الگ ۽ هڪ ٻئي جي خلاف آهن، جن ۾ ڪٿي به ميلاپ جي صورت نه آهي. شيعيت جڏهن ته پوءِ اسلام ايندو. شيعيت وئي ته اسلام ويندو- اسلام ويندو ته ايمان ويندو الله تعالىٰ ايمان بچائي -

٢- اسلام ۾ ايمانيات ۽ شيعه مذهب ۾ ايمانيات جي ڀيٽ.

خيال ۾ رهي ته ايمانيات جو تعلق انسان جي دل يعني عقيدن سان آهي. ايمانيات لاءِ اهو ڳالهه ضروري آهي ته اهي نص قطعي مان ثابت هجن، ٻي حالت ۾ اسلام اندر ڪوبه عقيدو ايمانيات سڏجي نه سگهبو.

قارئين ڪرام! مذهب اسلام ۽ ٻين مذهبن ۾ هڪ نمايان فرق اهو به آهي ته ٻين مذهبن ۾ عقيدن جي ڪا به واضح صورت ڪانهي ۽ نه ڪي انهن کي خاص اهميت حاصل آهي. صرف ڪجهه رسمون ۽ عبادتون ادا ڪرڻ (پوءِ انهن جي صورت شرڪ ڇو نه هجي) ۽ پاڻ کي ان مذهب جو مڃيندڙ چوائڻ ڪافي هوندو آهي. ان جي ڀيٽ ۾ اسلام پنهنجي عمارت جو بنياد عقيدن تي رکيو آهي، جيڪي قرآن وسنت جي واضح الفاظن ۾ بيان ٿيل آهن ۽ انهن کي دل سان مڃڻ ۽ زبان سان اقرار ڪرڻ لازمي ٺهرايو آهي ۽ انهن ۾ ٿوري کمي بيشي سان به، انسان اسلام جي دائري مان نڪري ويندو، ڇه جائيڪه انهن عقيدن مان ڪي عقيدا، ايمانيات مان ئي خارج ڪيا ويا هجن. عبادتن ۽ اعمالن ۾ ڪوتاهي سان، هڪ شخص گنهگار ته ضرور ٿيندو، ليڪن هو بهرحال اسلام کان خارج نه ٿيندو. قادياني سڄي اسلامي دنيا جي متفق فتوىٰ موجب اسلام کان خارج آهن. ته انهي جو به اهوئي سبب آهي ته هن، اسلام جي هڪ بنيادي عقيدي ختم نبوت ۾ فرق آندو آهي. ساڳيو حال ۽ اهميت ٻين عقيدن جي به آهي. جو انهن ۾ جڏهن به، جنهن به ڪنهن فرق آندو ته علماء ڪرام لاءِ اُنکي، اسلام کان خارج هجڻ جي فتوىٰ ڏيڻ ۾ ڪو به تردد نه پيدا ٿيو آهي ۽ نه ٿيندو.

اسلام جا اهي عقيدا، نص قرآن ۽ حديث ۾ هن طرح بيان ٿيل آهن:-

آيت نمبر ١

يَآ اَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَالْكِتٰبِ الَّذِيْ نَزَّلَ عَلٰى رَسُوْلِهٖ وَالْكِتٰبِ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ ۭ وَمَنْ يَّكْفُرْ بِاللّٰهِ وَمَلٰۗىِٕكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًۢا بَعِيْدًا ۝ (النساء ٤ - ع ٢٠ - آيت ١٣٦)

ترجمه:- اي ايمان وارؤ! ايمان آڻيو الله ۽ سندس رسول ۽ انهي ڪتاب (قرآن) تي، جنهن کي الله پنهنجي رسول (محمد ﷺ) تي نازل فرمايو آهي ۽ انهي ڪتاب تي جيڪو انهي کان اڳ لاٿائين ۽ جيڪو الله ۽ سندس ملائڪن ۽ سندس ڪتابن ۽ رسولن ۽ قيامت جي ڏينهن تي ايمان نه آڻيندو ته اهو بيشڪ گمراه ٿيو.

آيت نمبر ٢

قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ۔ (النساء ٤ - ع ١١ - آيت ٧٨)

ترجمه:- (اي نبي!) انهن کي چؤ ته اهي ڳالهه تي ايمان آڻين ته سڀ ڪجهه (يعني تقدير) الله جي طرفان آهي.

آيت نمبر ٣

كَيْفَ تَكْفُرُوْنَ بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ اَمْوَاتًا فَاَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيْتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيْكُمْ (البقره ٢-ع٣-آيت٢٨)

ترجمو:- اوھين ھن ھونديون ته، الله کي ڪھڙي طرح نٿا مڃيو، جو اوھين بي ساھ ھئا، پوءِ اوھان کي جيئرو ڪيائين، وري اوھان کي ماريندو، وري اوھان کي جياريندو، وري ڏانھس موٽايا ويندؤ.

صحيح بخاري ۽ مسلم ۾ "ايمانيات" ھن طرح بيان ٿيل آھن:-

اقرار نامون

اٰمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْقَدْرِ خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى وَالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ -	(ترجمو) آئون ايمان آندو آھيان الله تعالىٰ تي، انجي فرشتن تي، انجي ڪتابن (قرآن) تي، انجي رسولن تي، قيامت جي ڏينھن تي ۽ انھيءَ ڳالھ تي ته جيڪو سٺو ۽ برو ٿئي ٿو، اھو الله طرفان (تقدير موافق) ٿئي ٿو ۽ انھيءَ ڳالھ تي به ايمان آندو اٿم ته مرڻ کانپوءِ وري زنده ٿيڻو آھي.

(صحيح بخاري. صحيح مسلم)

اوھان ڏٺو ته جن ڳالھين تي ايمان آڻڻ، قرآن ڪريم لازمي قرار ڏنو آھي، انھن ستن (٧) ڳالھين تي ايمان آڻڻ لاءِ صحيح بخاري ۽ مسلم ۾ به حڪم موجود آھي.

خيال ۾ رھي ته مٿيون اقرار نامون اھو آھي، جيڪو، جڏھن به ڪو غير مسلم، اسلام اندر داخل ٿيندو آھي ته انھيءَ کي به اھيءُ اقرارنامي جا الفاظ پڙھايا ويندا آھن.

ھاڻي اچو ته اسلام اندر ايمانيات ۽ شيعه مذھب جي ايمانيات کي پاڻ ۾ ڀيٽيون.

اسلام اندر ايمانيات (قرآن وسنت جا حوالا پھرين ڏنا ويا آھن)	شيعه مذھب اندر ايمانيات [نماز جعفريه ص ٣ - نماز اماميه ص ٥-٦ شيعه نماز مع ضروريات دين ص ١٢-١٣]
١- الله تعالىٰ تي ايمان	الله تعالىٰ تي ايمان
٢- الله تعالىٰ جي رسولن تي ايمان	الله تعالىٰ جي رسولن تي ايمان
٣- الله تعالىٰ جي ڪتابن قرآن تي ايمان	–
٤- قيامت تي ايمان	قيامت تي ايمان
٥- مرڻ کانپوءِ وري زنده ٿيڻ تي ايمان	مرڻ کانپوءِ وري زنده ٿيڻ تي ايمان
٦- فرشتن تي ايمان	–
٧- تقدير تي ايمان	–
٨- ——	امامت تي ايمان
٩- ——	عدل تي ايمان

ھن ڀيٽ ۾ اوھان ڏٺو ته اسلام اندر قرآن وسنت جي چٽن احڪامن مطابق، جن ستن (٧) ڳالھين تي ايمان ھجڻ لازمي آھي، انھن مان شيعن ٽن ڳالھين (١) قرآن (٢) فرشتن (٣) تقدير تي ايمان کي، نه سيري ڪان ئي ايمانيات مان خارج ڪيو آھي. باقي چئن ڳالھين (١) الله تعالىٰ (٢) رسولن (٣) قيامت (٤) مرڻ کانپوءِ زنده ٿيڻ تي ايمان کي، ايمانيات ۾ جڳھ ڏني آھي. ھاڻي وري ڏسڻو اھو آھي ته آيا جن چئن ڳالھين تي به شيعن ايمان ھڻڻ معيو آھي، انھن تي ھنن جو ايمان

قرآن وسنت مطابق آهي يا نه؟ جواب بلڪل آسان ۽ عام فهم آهي. اهو، اهو آهي ته جڏهن ته هن جو، قرآن وسنت تي ايمان ئي ڪونهي ۽ هن قرآن تي ايمان کي ايمانيات مان ئي خارج ڪيو آهي ۽ نبي ﷺ جي حديثن جو سارو ذخيرو به هن وٽ قابل اعتماد نه آهي، جيئن اوهين پهرين پڙهي آيا آهيو (ڏسو باب پهريون) ته پوءِ شيعن جو انهن باقي چئن ڳالهين يعني الله تي، رسولن (خود نبي ﷺ) تي، قيامت تي ۽ مرڻ کانپوءِ زنده ٿيڻ تي، قرآن وسنت مطابق ايمان ۽ عمل هجڻ جو سوال ڪيئن نه پيدا ٿئي؟ سوال ئي خارج از بحث آهي. اميد ته هيءَ نهايت اهم ڳالهه اوهانکي آسانيءَ سان سمجهه ۾ اچي ويئي هوندي، جيڪڏهن سمجهه ۾ نه آئي هجي ته وري به پڙهو ۽ غور ڪريو!

بهرحال، هاڻي اوهانکي اها سڄي پيٽ هن طرح نظ ايندي، ته قرآن وحديث جي چئن حڪمن هوندي به:-

١- شيعه مذهب ۾ قرآن تي ايمانُ هجڻ، ايمانيات مان خارج ڪيل آهي.

٢- شيعه مذهب ۾ فرشتن تي ايمانُ هجڻ، ايمانيات مان خارج ڪيل آهي.

٣- شيعه مذهب ۾ تقدير تي ايمانُ هجڻ، ايمانيات مان خارج ڪيل آهي.

پنهنجي پاسي قرآن وحديث ۾ ڪنهن به حڪم هجڻ کانسواءِ به:-

١- شيعه مذهب ۾ امامت تي ايمان هجڻُ، ايمانيات ۾ داخل ڪيو ويو آهي.

٢- شيعه مذهب ۾ عدل تي ايمان هجڻ، ايمانيات ۾ داخل ڪيو ويو آهي.

هتي اسان صرف چند چيزن تي ڪجهه نڪتا:-

(١) شيعيت ۾، قرآن تي ايمان کي، ايمانيات مان خارج ڪرڻ ۽ امامت جي عقيدي کي ايمانيات ۾ داخل ڪرڻ جا سبب.

(٢) شيعيت ۾ "عدل" کي ايمانيات ۾ داخل ڪرڻ جو مطلب ۽ انجاخاص سبب-

[أ] شيعيت ۾، قرآن تي ايمان هجڻ کي ايمانيات مان ڪڍي ڇڏڻ ۽ امامت جي عقيدي کي ايمانيات ۾ داخل ڪرڻ جو اصل سبب اهو آهي، ته شيعن پنهنجي مذهب (شيعيت) جو بنياد ئي نبي ڪريم صلى الله عليه وسلم جي خاتم النبيين هجڻ تي نه، بلڪ امامت جي عقيدي تي رکيو آهي ۽ اهو عقيدو هنن پاڻ گهڙيو آهي، جنهن جو قرآن ۾ ڪٿي به ذڪر ئي نٿو ملي. پوءِ امامت جي عقيدي کي قرآن مان ثابت ڪرڻ لاءِ، شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن جي اها مجبوري هئي، آهي ۽ رهندي به ته هو، قرآن کي تحريف شده چون، قرآن تي ايمان کي ايمانيات مان ڪڍي ڇڏين ۽ امامت جي عقيدي کي، قرآن ۾ خود تحريف ڪري ان مان ثابت ڪن ۽ ان (امامت جي عقيدي) کي شيعه مذهب جو بنياد بنائي پوءِ انکي ايمانيات ۾ داخل ڪن. چنانچه هنن ايئن ئي ڪيو آهي. اها حقيقت ڌيان ۾ رهي ته امامت جو عقيدو پهريائين ايجاد ٿيل آهي جنهن جو ايجاد ڪندڙ عبد الله بن سبا يهودي هو (ڏسو باب پهريون). بعد ۾ جڏهن امامت جي عقيدي کي نص قطعي قرآن مان ثابت ڪرڻ جي ضرورت پيش آئي، ته شيعن جي عالمن چيو، ته امامت بابت قرآن مجيد ۾ سڀڪجهه

موجود هو، پر حضرت علي رض جي دشمن اصحابن غاصبن اهو قرآن مان ڪڍائي ڇڏيو. شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن صرف ايتري چيو ڪونهي، ته قرآن ۾ تحريف ٿيل آهي. بلڪ هنن علي طرح قرآن ۾ تحريف ڪئي آهي ته قرآن جون بيشمار آيتون بدلائي، ڪي ڏيکاريون آهن ته فلاڻي فلاڻي آيت هن طرح نازل ٿي هئي، جنهن ۾ امامن جي امامت جو ذڪر هو، امامن جا نالا هئا وغيره، پر موجوده قرآن ۾ اهي آيتون اهڙي طرح، انهن الفاظن سان ڪين نه آهن. قرآن جي تحريف جي سلسلي ۾ شيعن جي معتبر ۽ مستند ڪتابن ۾ امامن جي نالن سان، ٻن هزارن (٢٠٠٠) کان زياده متواتر حديثون ملن ٿيون. شيعن جي معتبر ڪتابن مان، قرآن جي آيتن ۾ تحريف جو نمونو هيٺينءَ پيش ۾ سمجهي سگهندا.

شيعن وٽ تبديل ٿيل آيت	قرآن جي اصل آيت
وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ كَلِمَاتٍ فِي مُحَمَّدٍ وَعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَالْأَئِمَّةِ مِنْ ذُرِّيَّتِهِمْ فَنَسِيَ (ڪافي ڪليني ص٢٦٣ - عڪس لڳايل ص٢١٠)	وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ (طٰهٰ ٢٠ - ع ٦ - آيت ١١٥)

پوءِ اها ڳالهه لازمي آهي، ته قرآن تي ايمان هوندو ته شيعيت جي ڄُڙ نه عقيدي امامت تي ايمان نه هوندو. امامت تي ايمان نه هوندو ته شيعه مذهب نه هوندو. شيعه مذهب ۾ هجي ۽ قرآن تي ايمان به هجي، اهي ٻه مختلف ڳالهيون نٿيون جمع ٿي سگهن. اها ڳالهه بخوبي ياد رکڻ گهرجي، ته جيتري ۾ حضور اقدس ﷺ جي اصحابن سڳورن جي صداقت، سچائي، امانتداري ۽ ايمان جو انڪار هوندو، اوترو قرآن وسنت تي ايمان نه هوندو، ڇاڪاڻ ته اِنهن ٻنهي چيزن جا پهريان رسائيندڙ راوي، اصحاب سڳورا ئي ٿي سگهيا ٿي ۽ اهي ئي آهن، لهذا انهن کي مرتد ڪوڙو، ڪافر چوڻ سان، قرآن وسنت جي سالميت ۽ محفوظ هجڻ جو لازمي طور، خود بخود انڪار ٿي ويندو. حضور جن جي اصحابن سڳورن کي (معاذ الله) مرتد، ڪافر چوڻ ۽ وري قرآن وسنت تي ايمان هجڻ، اهي ٻه ڳالهيون هڪ ٻئي جو ضد آهن، جيڪي ڪڏهن به هڪ جڳهه تي جمع نٿي سگهنديون. پوءِ شيعن وٽ ختم نبوت،[1] قرآن[2] وسنت تي ايمان هجڻ جي مقابلي ۾، امامت جي عقيدي تي ايمان آهي ۽ هنن وٽ امامن طرف منسوب ڪيل هزارين روايتون آهن، جن تي شيعه مذهب جي عمارت اڏيل آهي. پوءِ اصل سبب اهوئي آهي، جو شيعن، قرآن تي ايمان هجڻ کي، ايمانيات مان خارج ڪيو آهي ۽ انهيءَ جي خلاف، هنن امامت جو عقيدو گهڙي ايمانيات ۾ داخل ڪيو آهي.

[1] شيعه مذهب ۾ "عدل" کي ايمانيات ۾ داخل ڪرڻ جي باري ۾ عرض آهي ته، "شيعه ويلفيئر آرگنائيزيشن نوابشاه" جو هڪ ڇاپيل ڪتاب "نماز جعفريه" ۽ حسيني لائبريري ڪراچيءَ جو هڪ ڇاپيل ڪتاب نالي "شيعه ضروريات دين" هن وقت منهنجي سامهون آهن، جن ۾ شيعن جي عقيدي "عدل" جي تعريف هنن الفاظن ۾ ٿيل آهي:-

"عدل: يعني خدا انصاف ڪرڻ وارو آهي ۽ ظالم نه آهي ۽ انسان جهڙي ڪند تهڙي پريندو"
(بلفظه - نماز جعفريه ص١٣٠)

"عدل: يعني خدا انصاف ڪرڻ وارو آهي ۽ ظالم ڪونه آهي. ماڻهو جهڙو ڪندا تهڙو پائيندا"
(بلفظهٖ شيعه ضروريات دين ص٣٦)

هاڻي اچو ته ڏسون ته شيعن وٽ، الله رب العزت جي باري ۾ عقيدي "عدل" جو ڇا مطلب آهي؟ اڇين ته ڪونهي ته هنن وٽ "عدل" مان مراد نِسورو ظلم آهي؟

هنوقت مقبول ترجمه مع حاشيه منهنجي سامهون آهي. هن ۾ سورت البقره جي رڪوع ٦ جي آيت ٤٨ (يَوْمًا لَّا تَجْزِي نَفْسٌ ـــ يُنصَرُونَ) جي تشريح ۾ امام جعفر صادق جي هڪ ڊگهي روايت ڏنل آهي، جنهن جو آخري حصو هن ريت آهي:-

"(قيامت ۾) اسانجو هڪُ اهڙو شيعو آڻايو ويندو جنهن ڪو به چڱو عمل نه ڪيو هوندو، مگر اسانجي دوستي هن جي دل ۾ هوندي. پوءِ اُنهيءَ شخص کي هِڪَ لکَ سُنين جي وچ ۾ بيهاريو ويندو ۽ هن کي چيو ويندو ته چاهين ته توڻ امامت جو قائل هئين لهٰذا توکي ڇڏيو وڃي ٿو ۽ هنن هِڪَ لکَ سُنين کي تنهنجي بدران (ڪفاره طور) جهنم ۾ موڪلي رهيا آهيون".
(مقبول ترجمه جي ص١٣ جي حاشيه جو سنڌي ترجمه - عڪس ٽائيٽل ص٣٣٤ ضرور پڙهندا)

سوره انفال جي رڪوع ٤ جي آيت ٣٧ (لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ) جي تشريح ۾ امام باقر جي هڪ ڊگهي روايت لکيل آهي، جنهن جو خلاصو هن طرح آهي:-

"خدا تعالىٰ مومن (شيعه) جي طِينَة (مٽيءَ) ۾ ڪافر (سنيءَ) جي مٽيءَ جو ڪجهه حصو ملائيندو آهي ۽ ڪافر (سنيءَ) جي مٽيءَ ۾ مومن (شيعه) جي مٽيءَ جو ڪجهه حصو ملائيندو آهي، پوءِ قيامت ۾ ڪافر (سنيءَ) جا سمورا سُٺا اعمالَ مومن (شيعه) کي ملندا ۽ مومن (شيعه) جا سمورا بُرا اعمالَ ڪافر (سنيءَ) جي مَٽيءَ ۾ ڇَنيا ويندا ۽ الله جي "عدل" جي به اها تقاضا آهي".
(سنڌيءَ ۾ خلاصو مقبول تفسير ص٣٦٠ - عڪس ٽائيٽل ص٣٥١ ضرور پڙهندا)

قارئين ڪرام!

عدل جي باري ۾ عيسائيت ۽ شيعيت کي ڀيٽجي ٿو، ته معلوم ٿو ٿئي ته عيسائيت ۾ آهي، ته الله جي رحم جي تقاضا آهي ته هر گنهگارُ سزا کان بچي وڃي. پر هو عادل به آهي، انهيءَ ڪري هن جي عدل جي اها تقاضا آهي ته گناهن جي سزا ڏني وڃي. پوءِ الله تعالىٰ بندن جي نجات لاءِ اهو بهانو ڳولي ڪڍيو، جو حضرت عيسىٰ کان سندس جان جي قرباني وٺي سڀني عيسائين جي گناهن جي معافي جو "ڪفارو" بنايو ۽ هاڻي اهي سڀ عيسائي ڇُٽل آهن، جن هُن تي ۽ هُن جي ڪفاري تي ايمان آندو آهي.

ساڳي طرح شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن، الله جي "عدل" جي صفت کي پنهنجي بنيادي عقيدن (ايمانيات) ۾ داخل ڪيو ۽ عيسائين جي پيروي ۾ هِن "ڪفاره" جو نسخو بنايو، جنهن ۾ هنن وري امامن سان محبت کي استعمال ڪيو ۽ پنهنجن پوئلڳن کي اهو باور ڪرايو آهي ته الله تعالىٰ "عادل" آهي ۽ هن جي "عدل" جي اها تقاضا آهي، جو هو، امامن سان محبت کي بهانو بنائي، سڀني حبدار سڏائيندڙن شيعن جا سڀ گناه سُنين جي سِرَن تي لَڏيندو ۽ انهن کي اوهان جي عيوض، "ڪفاره طور" دوزخ ۾ داخل ڪندو ۽ سنين جا جيڪي به چڱا عملَ هوندا

آهي، سڀ اوهان حبدارن جي ڪاتي ۾ ڳڻائيندو ۽ امامن جا سڀ حبدار شيعا سڌو سرڳ ۾ هليا ويندا، پوءِ ڀلي هو زاني، لوطي، نشي جا عادي، وياج خور، رهزن، ڌاڙيل، والدين جا قاتل، حتيٰ ڪ مشرڪاڻا عقيدن جا داعي به ڇو نه هجن ۽ الله تعاليٰ جي "عدل" جي به اهائي تقاضا آهي (انا لله وانا اليه راجعون).

اوهان ڏٺو ته امام جعفر صادق ۽ امام باقرؒ جي نالن سان روايتون ٺاهي، قرآن جي معنوي تحريف ڪري، عيسائيت جي "ڪفاره" جي عقيدي کي، شيعيت اندر عدل جي آڙ ۾ ڪهڙي طرح آندو ويو آهي؟ حقيقت اها آهي ته شيعيت ۾ عدل کي ايمانيات ۾ داخل ڪرڻ جو اصل مقصد اهو ئي هو ۽ آهي. پوءِ قرآن، شيعن جي اهڙي عدل جي عقيدي جي هيٺين لفظن ۾ نفي ڪري ٿو:

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرىٰ
(الزمر ٣٩ - ع ١ - آيت ٧)

۽ ڪوبه (گناهه جو) بارکڻندڙ (ٻئي ڪنهن جي بدگناهه) جو بار نه کڻندو.

الله تعاليٰ اسان مسلمانن جو ايمان بچائي!

٣- ارڪان اسلام ۽ ارڪان شيعه مذهب جي ڀيٽ.

اسلام اندر ايمانيات ۽ شيعه مذهب ۾ ايمانيات جي ڀيٽ اوهان ڏٺي.

ارڪان اسلام، انهن اسلام جي ضروري، ظاهري اعمالن کي چئجي ٿو، جن کي اسلام ۾، باقي سمورن اعمالن تي فوقيت ۽ اوليت حاصل آهي.

خيال ۾ رهي ته مذهب اسلام ۾، ڪنهن ظاهري عمل کي، ارڪان اسلام چوڻ لاءِ به نص قطعي قرآن وسنت ۾ حڪم جي ضرورت آهي، جيئن ايمانيات لاءِ اوهان پڙهيو. هاڻي اچو ته ارڪان اسلام کي قرآن و سنت ۾ ڏسون:-

(الف) ارڪان اسلام جو قرآن ۾ ذڪر

(١) لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ
(محمد ٤٧، ع ٢ ۽ فتح ٤٨، ع ٤)

الله کانسواءِ ڪو به معبود نه آهي، محمد الله جو رسول آهي.

(٢) أَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ
(المزمل ٧٣ - ع ٢)

نماز قائم ڪريو ۽ زڪواة ڏيندا ڪريو.

(٣) يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ
(البقره ٢ - ع ٢٣)

اي ايمان وارؤ! اوهان تي روزا رکڻ فرض ڪيا ويا آهن.

(٤) وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ
(آل عمران - ع ١٠)

۽ الله جي واسطي بيت الله جو حج ماڻهن تي فرض آهي.

(ب) ارڪان اسلام جو احاديث نبوي ۾ ذڪر

عَنْ اِبْنِ عُمَرَ رض قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

حضرت عبدالله بن عمر کان روايت آهي

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلٰى خَمْسٍ شَهَادَةِ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ وَ اِقَامِ الصَّلٰوةِ وَاِيْتَاءِ الزَّكٰوةِ وَالْحَجِّ وَصَوْمِ رَمَضَانَ
(بخاري ومسلم)

ته رسول الله صلى الله عليه وسلم جن ارشاد فرمايو ته اسلام جو بنياد پنجن(٥) ٿنڀن تي رکيل آهي (١) انهي حقيقت جو اقرار ته الله کانسواءِ ٻيو ڪوبه الله نه آهي ۽ محمد انجو ٻندو ۽ رسول آهي. (٢) نماز قائم ڪرڻ (٣) زڪواة ادا ڪرڻ (٤) حج ڪرڻ (٥) رمضان جا روزا رکڻ.

اوهان ارڪان اسلام جو ذڪر قرآن وحديث جي روشنيءَ ۾ پڙهيو. هاڻي اچو ته قرآن ڪريم ۽ سنت نبوي مان جيڪي ارڪان اسلام ثابت ٿيا آهن، انهن کي ارڪان شيعه مذهب سان ڀيٽيون:-

ارڪان اسلام

(حوالا اڳيئي ڏنا ويا آهن)

(١) الله تعالىٰ جي توحيد، نبي جي الله جي ٻندي ۽ رسول هجڻ جو اقرار
(٢) نماز جو قائم ڪرڻ
(٣) زڪوات جو ادا ڪرڻ
(٤) رمضان جا روزا رکڻ
(٥) حج بيت الله

ارڪان شيعه مذهب

نماز جعفريه ص٢٩-٣٠ - نماز اماميه ص٣٠٦
شيعه نماز مع ضروريات دين ص١٨-١٨

١ - نماز
٢ - زڪوات
٣ - رمضان جا روزا
٤ - حج
٥ - خمس
٦ - تولا
٧ - جهاد
٨ - امر بالمعروف
٩ - نهي عن المنڪر
١٠ - تبرا

اوهانکي شايد اهو خيال هجي، ته مٿين ڀيٽ ۾ ڏيکاريل چئن متفق رڪن يعني نماز، زڪوات، روزي ۽ حج جي ارڪانن جي ادائگي، شيعه مذهب ۾ قرآن وسنت مطابق هوندي؟ حالانڪ اهو سوال ٿي پيدا نه ٿو ٿئي، جاڪاڻ ته شيعيت ۾، قرآن ته ايمانيات ۾ ئي داخل ڪونهي ۽ اهو هنن وٽ تحريف ٿيل آهي، ۽ نبي جون حديثون به هنن وٽ قابل اعتماد نه آهن جيئن اوهين ڀرپور پڙهي آيا آهيو (ڏسو باب ٻيو). هاڻي اسان هتي انهن مان صرف هيٺين پنجن (٥) رڪن ۽ انهن جي باري ۾ شيعن جي طريقن تي نهايت مختصر روشني وجهانداسين.

(١) نماز (٢) زڪواة (٣) حج بيت الله (٤) خمس (٥) تبرا

[١] نماز:- نماز جي باري ۾ وضوء، اذان، تڪبير ۽ اوقات نماز کان وٺي معاملو الڳ آهي. شيعن وٽ پڙهڻ تي رکيو پائي جو مک ڏيڻ ضروري هوندو آهي. شيعن جي اذان ۽ اقامت

"اَشْهَدُ اَنَّ عَلِيًّا وَلِيُّ اللّٰهِ وَوَصِيُّ رسول الله وَخَلِيْفَتُهٗ بِلَافَصْلٍ جا الفاظ به هوند آهن ۽ هن الفاظن ۾ مون، شيعن جي ڪلمه ۾ ڪافي بحث ڪيو آهي ۽ اهو ضرور پڙهڻ گهرجي. شيعن وٽ پنجن نمازن لاءِ ٽي وقت آهن ۽ اذان به ٽي دفعا ڏني ويندي آهي. هي، ٻين وچين نماز هڪ ئي وقت تي پڙهندا آهن ۽ سانجهي ۽ سومهڻي به هڪڙي وقت ادا ڪندا آهن. لهٰذا هنن وٽ وچين نماز ۽ عشاء نماز لاءِ اذان به نه هوندي آهي. نماز لاءِ سجده جي باري ۾ شيعه مذهب ۾ آهي:-

"حضرت امام حسين رضه جي خاڪ شفا (ڪربلا جي مٽيءَ جي ٽڪيءَ) تي سجده ڪرڻ سان مٿي آسمان جا ستئي حجاب کڻي پون ٿا ۽ سجدي ڪرڻ واري جاءِ (يعني ڪربلا جي مٽيءَ جي ٽڪي کان (هيٺ) زمين جي ستن (٧) ئي طبقن تائين نور چمڪي ٿو."

(نماز جعفريه ص٧٤ - شيعه ضروريات دين ص١٤٦)

مون اِهو پهرين ذڪر ڪيو آهي ته شيعه مذهب ۾، توحيد جي جڳهه تي، شرڪ آهي. هن مذهب ۾، ڪربلا جي مٽيءَ جي ٽڪيءَ تي سجدي ڪرڻ جون ايڏيون فضيلتون، اهڙيءَ طرح بيان ڪيون ويون آهن، ته جيئن لازمي طور، خاص طرح نماز ۾، سجدي جي اندر، الله جي بجاءِ حضرت امام حسين رضه جي عظمت جو ڌيان ۽ تصور يڪسوئي سان قائم ٿي سگهي. آئون پڇان ٿو، ته شرڪ کي ٻيا ڪهڙا سڱ ٿيندا آهن؟ جواب ڏيو؟؟ حضرت آدم کان وٺي حضور اقدس تائين، هن دنيا اندر شرڪ کي مٽائڻ لاءِ، تقريبًا هڪ لک چوويه هزار (١٢٤،٠٠٠) نبي سڳورا مبعوث ٿيا آهن، پر ڪنهن به عرصي اندر، شرڪ جو اهڙو بدترين تصور ڪٿا هن به قائم ٿيل نظر نٿو اچي، جهڙو شيعه مذهب جي خاص الخاص عبادت يعني نماز اندر ۽ اهو به سجدي ۾ قائم ڪيل ملي ٿو. جيڪڏهن اوهانکي معلوم هجي ته ٻڌايو؟

ٻيا جنهن مذهب ۾، هڪ شيعي لاءِ، روزانو، نماز جهڙيءَ الله جيءَ مخصوص عبادت ۾، الله جي بجاءِ، حضرت امام حسين جي عظمت جو تصور ۽ اهو به سجدي جيءَ حالت ۽ يڪسوئي جي ڪيفيت ۾، ڪم از ڪم چوهٺ (٦٤) دفعا قائم ڪرڻ جو عملي طرح انتظام ڪيو ويو هجي، ڇا پوءِ، اِهو مذهب، اسلام هوندو يا شيعيت؟ ڇا اهو مذهب حضرت نبي اڪرم ۽ اماماهلبيت جو هوندو؟

دوستو! اوهين سوچيو ۽ وري وري سوچيو ۽ پاڻ کي مطمئن ڪريو. مرڻ حق آهي ۽ الله تعالىٰ آڏو هر هڪ کي پيش ٿيڻو آهي. مرڻ کانپوءِ سوچڻ جو دروازو بند ٿيل آهي.

٣ زڪوات :- اسلام اندر، زڪوٰة جي فرضيت جي اهميت ۽ انهيءَ جو اندازو، اوهانکي انهيءَ حقيقت مان معلوم ٿيندو، جو قرآن ۾ بيشمار جاين تي، نماز سان گڏوگڏ زڪواة اداڪرڻ جو حڪم ڏنل آهي. حضرت ابو بڪر صديق رضه "خليفهٔ رسول" بنجڻ کانپوءِ، حضرت علي رضه سميت، اڪابرين صحابه سان مشورو ڪري، منڪرين زڪواة سان قتال ڪيو آهي. شيعه مذهب ۾، سون، چانديءَ جي سڪي تي زڪوات آهي، جيڪو اڄڪلهه ڪٿي به رواج ۾ ڪونهي. پر سون ۽ چاندي جي زيورن تي زڪوات ڪانهي، پوءِ اها ملڪيت ڪروڙها رپين جي ڇو نه هجي! شيعه مذهب ۾ نوٽن تي به زڪوات نه آهي پوءِ اهي ڪٿي ڪيتريءَ به ماليت جا هجن. لهٰذا

شيعن جي جيڪا رقم بئنڪن ۾ هوندي آهي، انهيءَ تان زڪواة نه ڪاٽي ويندي آهي. شيعن وٽ عشر به ڪونهي. پر هي سڀ ڪجهه قرآن کي ايمانيات مان خارج ڪرڻ ۽ نبي اڪرمؐ جي حديثن کي رد ڪرڻ جو نتيجو آهي.

الله تعاليٰ اسان مسلمانن جو ايمان بچائي!

٣ حج بيت الله :-

قارئين! اسان سڀني کي خبر آهي ته ڪعبة الله شريف کي الله پاڪ پاڻ، پنهنجو گهر چئي، انکي سڄيءَ دنيا جي مسلمانن لاءِ ڪعبو مقرر ڪيو آهي ۽ ان ڏانهن مُهاڙ ڪري نماز پڙهڻ جو حڪم ڪيو آهي. ان پاڪ گهر لاءِ خود قرآن ۾ ڪعبة الله، بيت الله جا لفظ استعمال ٿيل آهن. اهو به قرآن پاڪ پاڻ ٻڌايو آهي :- اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُّضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِىْ بِبَكَّةَ مُبٰرَكًا وَّهُدًى لِّلْعٰلَمِيْنَ - يعني بلاشبهه، پهريون گهر جيڪو انسانن جي عبادت لاءِ بڻايو ويو، اهو اهو ئي آهي جيڪو مڪي ۾ آهي ۽ جيڪو برڪت وارو جهان وارن لاءِ هدايت آهي. ڪن روايتن ۾ اِئين اچي ٿو، ته ڪوبه نبي سڳورو اهڙو نه گذريو آهي، جنهن ڪعبة الله شريف جو طواف نه ڪيو هجي. روايتن ۾ ائين به آيل آهي ته ڪعبة الله جون حدون زمين جي آخري تهه جي آخر ڪان، ستين آسمان تائين آهن، اِنطرح اِهو صرف هڪ چوديواري جو نالو نه آهي، پر تحت الثريٰ ڪانوئي عرش معليٰ تائين، اها سڄي فضا قبلو ۽ "تجلي گاهه رباني" آهي، جنهن ۾ هر وقت الله جي رحمتن ۽ برڪتن جي بارش ٿيندي رهي ٿي. اهو الله جو، اهو گهرُ آهي جنهن کي صرف عقيدت ۽ محبت سان ڏسڻ به عبادت آهي. صحيح حديث ۾ اچي ٿو، جنهن جو مطلب اهو آهي ته نبيؐ فرمايو ته مسجد حرام ۾ هڪ نماز باجماعت ادا ڪرڻ جو ثواب هڪ لک نمازن جي برابر آهي●. پر انهن بدنصيب انسانن جي ايمان بابت اوهان جو ڇا خيال آهي، جيڪي مڪه معظمه ۾ پهچي به خدا تعاليٰ جي ايڏيءَ وڏيءَ نعمت عظميٰ يعني فرض نمازون باجماعت مسجد حرام ۾ ادا ڪرڻ کان وانجهيل هجن يا جيڪڏهن ماحول جي دٻاءَ ۾ اچي ڪري، تقيه جي آڙ وٺي، مسجد حرام ۾ نمازون باجماعت نه ادا ڪن، پر هنن جو اهو عقيدو هجي، ته هنن جون اهي نمازون سري کان قبول ئي نه آهن، لهٰذا پنهنجون الڳ نمازون ادا ڪندا يا قضا ڪندا هجن؟ حديث ۽ فقه اسلاميءَ جي ڪتابن ۾ ڪعبة الله شريف، مسجد حرام ۽ حج بيت الله جون فضيلتون ۽ برڪتون ۽ انهن لاءِ مقرر ڪيل آداب ۽ احڪام ايترا نه گهڻا آهن، جو انهن ۾ بابن جا باب ڀريل آهن. مختصر لفظن ۾ عرض ڪريان ته ڪعبة الله شريف، مسجد حرام ۽ حج بيت الله جون ايترين نه فضيلتون ۽ برڪتون بيان ٿيل آهن، جو هيءُ ڪتاب انهن جي احاطي جو بهرحال متحمل نه آهي.

حج بيت الله، قرآن جي واضح لفظن ۾، هر هڪ پهچ واري مسلمان تي فرض ڪيل آهي ۽ اسلام جي پنجن رڪنن مان، دين جي تڪميل جي لحاظ کان اِهو آخري رڪن آهي، جنهن جيءَ فضيلت ۾ ائين به اچي ٿو ته صاف نيت سان حج ادا ڪرڻ سبب، ماڻهو گناهن کان اهڙو

تمام ضروري● = ابن ماجه ص١٠١ باب ماجاء فى فضل الصلوٰة فى المسجد الحرام ومسجد النبيؐ طبع نور محمد ڪتب خانه آرام باغ ڪراچي ۽ حاشيه صحيح بخاري ص١٨٩

پاڻ ٿي ويندو، جهڙوڪ ڪالڙو ماڻهن جي پيٽ مان جمڻ وقت. ڪعبة الله شريف ۽ حج جي انهن برڪتن، فضيلتن جو ئي نتيجو آهي، جو سڄيءَ دنيا جيءَ ڪنڊ ڪڙڇ ۾ رهندڙ هرهڪ مسلمان هر وقت، اوڏانهن اکيون کنيون ۽ انهيءَ زيارت جي خواهش سان ڀرپور رهندي آهي ۽ انهيءَ جي دل سڄيءَ مسلمانيءَ جو اُهڃاڻ ليکيو آهي.

تاهم ڪي شيعن جو ان ميدان ۾ به، هڪ خصوصي ڪارناموں اهو آهي، موجين ڪعبة الله شريف ۽ حج جي مقابلي ۾، ڪربلا ۽ انجيءَ زيارت کي آڻي، حج جي عملي طرح اهميت گهٽائي آهي ۽ انهن پوئلڳن جو سڄو رخ ۽ تمنائن جو مرڪز، ڪربلا کي بنايو آهي. حج جي تاريخي تسلسل سبب ۽ پڻ مخصوص سياسي مصلحتن جي مدنظر، حج بابت قرآن جي واضح حڪم جو جيئن انڪار ڪري سگهيا آهن، بيشڪ ان جا فضائل ۽ برڪتون وڌن ناٿي ماتر صحيح سبب، اِها حقيقي چڪ خود بخود ختم ٿيل آهي، ۽ شيعن وٽ انهيءَ باري ۾ جيڪي ڪجهه نظر اچي ٿو، انهيءَ پويان سياسي مفاد ڪارفرما آهن. ٻئي طرف، ڪربلا جي مرتبي ۽ انجي فضيلتن کي اهڙو وڌائي چڙهائي، من گهڙت روايتن سان بيان ڪيو ويو آهي ۽ بيان ڪيو وڃي ٿو ۽ عام طرح محفلن ۾ بيان ٿيندو رهندو آهي، جو هرهڪ شيعو انهيءَ تمنا ۾ رهندو آهي، ته ڪيئن اِها زيارت نصيب ٿئي ۽ هو "زوار" بڻجي.

حقيقت ۾ شيعن وٽ، ڪعبة الله شريف جي عظمت، يا حج بيت الله جي فرض هجڻ جي اهميت نه ناٿي ماتر آهن، جيئن هن وٽ، ٻين فرضي عبادتن جو حال آهي، البت هن وٽ، اڄ ڪالهه، حج جي موقعي کي، سياسي مقاصدن حاصل ڪرڻ لاءِ، هڪ وڏو حربو ڪري استعمال ڪيو وڃي ٿو، جيئن ايندڙ حاجين کان حال احوال وٺڻ سان، انهيءَ ڳالهه جي تصديق ٿئي ٿي ۽ اوهين خود به ايندڙ حاجين کان، انهيءَ باري ۾ حال احوال وٺي تسلي ڪري سگهو ٿا، ته منهنجو هيءُ لکڻ، سؤ فيصد صحيح ۽ حقائق تي مبني آهي يا نه، جيڪا ڳالهه آهي پوري وثوق ۽ تحقيق کانپوءِ لکي رهيو آهيان؟ (ثبوت ۾ ڏسو بلب پارهن جو صڦو ٣٠٦ عڪس سميت)

هاڻي اچو ته حج بيت الله شريف ۽ ڪربلا جي حاضريءَ کي، شيعن جي تعليمات جي روشني ۾ پيٽيون:-

شيعن جو هڪ ڪتاب "شيعه نماز معه ضروريات دين" جي نالي سان آهي، جنهن جي تصديق، شيعه مجتهد علامه غلام مهدي صاحب نجفي فاضل عراق ڪئي آهي. هيءُ ڪتاب ٻن (٢٠٠٠) هزارن جي تعداد ۾ رمضان المبارڪ ١٤٠٠ هجري ۾ ڇپيو آهي ۽ شيعن ۾ مفت تقسيم ٿيو آهي ۽ انهيءَ تي ڇاپي واري ڪاپي منهن جي سامهون آهي. هن ڪتاب تي هي الفاظ به آهن:-

"بشڪريه ...... مدرسه جعفريه واڱهريجي"

"ناشر- حيدرعلي مولجي ٺٺ سماجي ڪارڪن - حسيني لائبريري، حسيني سوسائٽي پير محفوظ روڊ ملير - ڪراچي"

هن ڪتاب جي آخر ۾ حيدرعلي مولجي ٺٺ صاحب جو فوٽو به ڏنل آهي.

انهيءَ ڪتاب ۾ هڪ ڊگهي روايت شيعن جي معتبر ڪتاب "تحفة المومنين" جي حوالي سان لکيل آهي، جنهن جو لب لباب هيءُ آهي:-

(١) حضورؐ جن فرمايو ته حضرت امام حسينؑ جي شهادت کانپوءِ، جيڪو هن جي (قبر) جي زيارت ڪندو، ته انهيءَ جي عملن ۾، منهن جي ڪيل حج جهڙن نوي (٩٠) حجن جو ثواب لکيو ويندو.

(خلاصو شيعه نماز معه ضروريات دين صـ١١٠-١١١)

لفظن تي وري به غور ڪريو ته هڪ زيارت، حضورؐ جن جي سندن ڪيل نوي (٩٠) حجن جي برابر آهي.

(ii) اڳتي مفاتيح الجنان جي حوالي سان لکيل آهي:-

"زوارن جو درجو ڏسي، قيامت ڏينهن عرفات وارا حاجي آرزو ڪندا ته ڪاش! اسين به جيڪر زيارت حضرت امام حسين عليه السلام ڪريون ها ته اهڙو درجو ماڻيون ها."

(شيعه نماز معه ضروريات دين صـ١٩ بلفظه)

(iii) اوهان اهو به پهرين پڙهيو ته شيعن وٽ ڪربلا جي مٽيءَ جي ٽڪيءَ تي نماز جي سجدي ڏيڻ سان آسمانن جا ست (٧) ئي حجاب کلي پون ٿا ۽ ڪربلا جي مٽيءَ جي ٽڪيءَ کان زمين جي ستن ئي طبقن تائين نور چمڪي ٿو. (صـ١٣٤)

(iv) جيڪو شيعو ڪربلا وغيره جون زيارتون ڪري ايندو آهي، اُهوئي ڪي شيعا "زوار" سڏيندا آهن، جيئن پاڻ حج ڪري ايندڙ کي حاجي ڪوٺيندا آهيون.

(٧) ملا باقر مجلسي ڏهين يارهين صدي هجري جو، شيعه دنيا ۾ هڪ وڏو محدث ۽ مجتهد ٿي گذريو آهي. هن جي تصانيف جو تعداد سٺ ٦٠ جي ٽڪ ڀڳ ٻڌجي ٿو، جن ۾ هڪ ڪتاب حق اليقين جي نالي سان به آهي ۽ تمام مشهور ڪتاب آهي جيڪو صوقت منهنجي سامهون آهي. انهيءَ ۾ هيءُ مجتهد صاحب چوي ٿو ته هڪ دفعي امام جعفر صادق پنهنجي هڪ مريد معتقد کي چيو:-

بدرستيکه بقعهائے زمين با يکديگر مفاخرت کردند پس کعبه معظمه بر کربلائے معلیٰ فخر کرد - حق تعالیٰ وحی کرد بکعبه که ساکت شو فخر بر کربلا مکن.

(حق اليقين صـ٣٦٠ - عکس لڳايل صـ٥٣٧)

حقيقت هن طرح آهي ته زمين جي مختلف حصن هڪ ٻئي تي فخر ۽ برتري ظاهر ڪئي، پوءِ ڪعبة الله شريف به ڪربلا معلیٰ تي پنهنجي برتري ۽ فخر ظاهر ڪيو، ته الله تعالیٰ هڪدم ڪعبه کي وحي ڪيو ته چپ ٿي وڃ ۽ ڪربلا جي آڏو پنهنجي برتري فخر جي دعویٰ نه ڪر.

(انا لله وانا اليه راجعون)

قارئين! بيشمار روايتن مان هتي اوهين صرف انهن چند روايتن ۾ ڏسو ته حج بيت الله ۽ ڪربلا جي پيت ڪيئن نظر ٿي اچي؟ هاڻي اهو فيصلو اوهين خود ڪريو ته شيعه مذهب ۾ حج بيت الله وڌيڪ فضيلت وارو آهي - يا - ڪربلا جي حاضري؟ حاجيءَ جو رتبو مٿاهون آهي - يا - زوار صاحب جو؟

١٤ خمس

زڪواة جي بيان ۾ اوهان پهرين پڙهيو ته اِها زيورن ۽ نوٽن تي ختم ڪري، عملي طرح جيئن ان جو وجود ختم ڪيو ويو آهي. ان جي پيٽ ۾ شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن خمس جي اهتمام تي ڀرپور زور ڏنو آهي، جنهن ۾ غريبن جي سارسنڀال لهڻ جي بجاءِ، شيعه عالمن ۽ مجتهدن جي خبرگيريءَ جو خاص اهتمام ڪيو ويو آهي.

شيعه مذهب ۾ ڪل آمدني مان، سڀاڻي خوراڪ جي واجبي خرچ ڪاٽڻ کانپوءِ، جيڪي بچي، انهيءَ جو پنجون (⅕) حصو ڪڍي انهيءَ جي تقسيم هن طرح ڪرڻ آهي جو اڌ امام عليه السلام جو آهي ۽ ان وٽ پهچائڻ لاءِ ڪنهن شيعه مجتهد عالم کي ڏيڻو پوندو ۽ باقي اڌ، انهن سادات کي ڏيڻو هوندو آهي جيڪي امامت تي يقين رکندا هجن.

ڏسو ڪتاب:- [امامیه دینیات درجه دوم ص۴۱ / خلاصه نماز جعفریه ص۱۴-۱۵-۱۹ / شیعه نماز معه ضروریات دین ص۷]

اماميه دينيات اردو درجه دوم ۾ آهي ته:-

"اگر کسی کی ماں سیدانی ہو اور باپ سید نہ ہو تو اسے خمس نہیں دیا جا سکتا۔ لیکن اگر کسی کی ماں سیدانی نہ ہو مگر باپ سید ہو تو اسے خمس دیا جا سکتا ہے" (ص۴۱)

هتي اها ڳالهه به معلوم ٿي ته شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن پنهنجي ٽولي، يعني شيعه عالمن جي پيٽ جو مسئلو وڏيءَ فراخدليءَ سان حل ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. ايتري تائين جو هنن وٽ، ساريءَ شيعه دنيا جي مذڪور بچت جي مال جو ڏهون حصو، ٻين لفظن ۾ ڏهه سيڪڙو گهر ويٺي امام جي حصي جي نالي ۾ پهچايو وڃي ٿو ۽ انهيءَ مال جي اداڱيءَ لاءِ وڏا وڏا اجر ٻڌايا ويا آهن. جيئن نموني طور شيعن جي مشهور معتبر ڪتاب "اصول ڪافي" جون هي ٻه روايتون نقل ڪيون ٿا:-

(١) عن الحسن بن مياح عن ابيه قال قال لی ابو عبدالله يا مياح درهم يوصل به الامام الاعظم وزنا من احد۔
(اصول کافی ص۳۵۷ - عکس نگاپیل ص۴۲۵)

راوي چوي ٿو ته مونکي امام جعفر صادق فرمايو ته اي مياح! هڪڙو درهم، جيڪو امام وٽ پهچايو وڃي ٿو، اهو وزن جي لحاظ سان، احد جبل کان به ڳرو آهي.

(٢) عن ابی عبدالله عليه السلام قال درهم يوصل به الامام افضل من الفی الف درهم فيما سواه من وجوه البر۔
(اصول کافی ص۳۵۷ - عکس نگاپیل ص۴۲۵)

امام جعفر صادق فرمايو ته هڪڙو درهم جيڪو امام تائين پهچايو وڃي ٿو، اهو بهتر آهي ويهه لک درهمن کان، جيڪي ڪنهن خير جي ڪم ۾ صرف ڪيا وڃن.

● تمام ضروري:- شيعن وٽ به سيدانيءَ سان غير سيد جي شادي جائز آهي.

شيعه مذهب جي اولين ۽ معتبر ۽ مستند ترين ڪتاب اصول ڪافيءَ جون هي ٻه روايتون اوهان پڙهيون؟ وري ٻه پڙهو. غريب ٻالي ويا ڦهاربين. امام ۽ انجي نما ئندن يعني شيعه عالمن ۽ مجتهدن تائين هڪ درهم پهچايو نه ويهن تڪن درهمن جيترو ثواب ڪمائيندؤ! دوستو!! ڪيئن دماغ ۾ ڳالهه ويهي ٿي يا نه؟ اوهانکي هرهڪ شيعه مجتهد عالم، رئيس ڪان رئيس نه نظر ايندو! اوهان جاچي ڏسو ۽ تسلي ڪريو!! هتي اوهانکي "امام زمان" تائين خمس جي مال رسائڻ جو رستو به معلوم ٿيو ته اهو مال شيعه مجتهد عالم رسائيندو آهي.

⑤ تبرا
شيعه مذهب ۾ تبرا ڪرڻ ۽ لعنتون وجهڻ جا فضائل ۽ برڪتون

قارئين ڪرام!

مهذب دنيا ۾، منڍ کانوٺي اڄ تائين، هرهڪ مذهب، هرهڪ اخلاقي فلسفي ۽ هرهڪ سماج ۾ ڪن برائين کي، هميشه برو چيو ۽ سمجهيو ويو آهي ۽ ان ۾ ڪوبه اختلاف ڪونهي. جن ۾ سچ کي لڪائڻ ۽ دل ۾ جيڪي سڀ ان جي خلاف چوڻ ۽ ڪرڻ يعني ڪوڙ، ڌوڪو، مَڪاري، فريب ۽ منافقي ۽ چند ڏوڪڙن جي عيوض زنا، اهي سڀ اصل کان هرهنڌ ۽ هروقت مَجيل برايون آهن. ليڪن، شيعه مذهب جا ڪيل ئي نرالا ۽ عام سمجهه کان ٻاهر آهن ۽ ڦِن وٽ، اهي سڀ برايون ڪتمان، تقيه ۽ متعه جي نالن ۾، نه صرف جائز آهن بلڪ دين ۽ ايمان جو بنيادي حصو آهن، جن لاءِ وڏي ايڏا اجرعظيم آڇيل آهن، جيڏا ڪنهن عبادت لاءِ به بيان ٿيل نه آهن، جيئن اوهان ان باري ۾ الڳ الڳ بابن ۾ پڙهيو آهي - يا پڙهندا -

اهڙين ئي مَجيل نَفيل برائين مان، هِن مذهب ۾ هڪ اها برائي به آهي، ته جنهن جي باري ۾ برا لفظ ۽ ڪارگند ڪجي! ليڪن توهان ڏسو ته شيعه مذهب انکي تبرا جي نالي سان، شيعه مذهب جي بنيادي رڪنن، نماز - روزي - زڪوات ۽ حج سان گڏ هڪ بنيادي رڪن قرار ڏنو آهي ۽ انهيءَ لاءِ وڏا اجر ۽ فضيلتون بيان ڪيون آهن. هِتي اها ڳالهه به سوچڻ لائق آهي، ته اِهي تبرا ۽ لعنتون، پاڻ ۾، اجتماع نآهي به، خاص طرح ڪِن لاءِ ڪيا ويندا آهن؟ آهي، جيڪي پيغمبرؐ جا ساٿاري آهن، جن لاءِ قرآن پاڪ، بيشمار فضائل بيان ڪيا آهن ۽ سند ۽ پيروي ڪندڙن لاءِ به، قرآن پاڪ جي چِٽن الفاظن ۾، الله تبارڪ وتعالى پنهنجي راضي هجڻ جو اعلان ڪيو آهي ۽ پڻ پيغمبرؐ جن جون گهرواريون، جيڪي نبيءَ جون لَجُون آهن ۽ قرآن ڪريمَ انهن کي ايمانَ وارن جون مائرون سڏيو آهي ۽ قرآن ڪريمَ انهن کي "اهلبيت رسولؐ" ۽ ڪين پاڪ رَبّ جي فيصلي جو "آيت تطهير" ۾ اعلان فرمايو آهي ۽ سڄي مسلم دنيا انهن کي "ازواج مطهرات" يعني "پاڪ زالون" جي لقب سان ياد ڪندي آهي.

اهو نقطو به ذهن ۾ رهي ته دنيا ۾ هرهڪ تحريڪ جي باني جي اولين ڪارڪنن ۽ ساٿين کي خصوصي احترام جي نظر سان ڏٺو ويندو آهي، ليڪن، شيعه مذهب، دنيا جو اڪيلو واحد مذهب آهي، جنهن سڀ کان وڌيڪ ڪارگند، تبرا ۽ لعنتن جو نشانو، اسلام جي تحريڪ جي بنيادي ڪارڪنن کي بنايو آهي، بلڪ صرف انهن کي ئي نبيءَ جي لَجن کي بنايو آهي. (العياذ بالله)

انهيءَ اجمالي تعارف کانپوءِ، هاڻي اوهان تبرا ۽ لعنتن جي باري ۾ شيعه مذهب جي تعليم ۾

نظر وجهو - مزيد فيصلو اوهين پاڻ ڪريو ۽ اهآ ڳالهه اوهان تي ڇڏيل آهي.

(١) هن وقت شيعن جو هڪ ڪتاب نالي " ترغيب الصلواة " منهنجي سامهون آهي . هن ڪتاب جو مؤلف شيعه اثناعشريه علامه سيد ولي حيدر شاه صاحب آهي. هي ڪتاب "مڪتبه اماميه آئرم روڊ پاڪ نگر لاهور" وارن جو ڇاپيل آهي ۽ منهنجي آڏيان انجي ڪاپي ١٩٦٦ع جي لاهور جي ڇپيل آهي، جنهن جي ص۵۶ ۾ آهي :-

" ایک لعنت کے عوض ہزار نیکیاں تمہارے واسطے لکھی جائیں گی اور ہزار گناہ محو کردیئے جائیں گے اور ہزار درجے بہشت میں بلند ہونگے ۔" (ترغیب الصلواة) ص۵۶

جنهن مذهب ۾ هڪ دفعو لعنت وجهڻ سان، ايڏي اجر جي بشارت مليل هجي اُهو مذهب جي پيرو ڪي، ٻيءَ ڪنهن به چڱي عمل ڪرڻ جي ڪهڙي ضرورت رهندي؟ حقيقت اِها آهي ته شيعن ڪي لعنت وجهڻ ۽ تبرا ڪرڻ واري عَمَل، نمازن، روزن، حج، زڪواة، قرآن جي تلاوت، الله جي ذڪر ۽ درود شريف جي برڪتن کان اهڙو بي نياز بنايو آهي جو هن وٽ اوهانکي، انهن نيڪ اعمالن جي ڪابه پابندي نظر نه ايندي ۽ نڪي هن وٽ انهن نيڪ اعمالن لاءِ اهڙا فضائل ۽ برڪتون بيان ٿيل ملنديون.

(ii) هن وقت شيعن جو هڪ ڪتاب نالي " شيعه نماز مع ضروريات دين" منهنجي سامهون آهي، جنهن جو مڪمل تعارف مون ص۱۱۱ تي ڪرايو آهي. هتي هن موضوع تي آئون انهيءَ ڪتاب مان ڪجهه لکان، ان کان اڳ هيءَ ڳالهه سمجهڻ گهرجي ته شيعن وٽ ڪتمان ۽ تقيه جي نالي سان به اهم اصول آهن (ڏسو باب چوٿون ص۳۶). انهيءَ هي سلسلي ۾ ، هنن وٽ ڪن ڳالهين جي لاءِ ڪي خاص "ڪوڊ وَرڊس" (Code Words) به آهن، يعني اهڙا لفظ جن جي ظاهري معنيٰ هڪڙي هجي پر انهن مان اصل مراد ٻي هجي. اوهان کي معلوم هجي ته شيعن وٽ نبي اڪرم ﷺ جي اصحابن سڳورن مان ٽن سڳورن، هڪ نياڻي ۽ هڪ سالي لاءِ به چند "ڪوڊ وردس" آهن ۽ اهي هي آهن :-

(١) خليفهٔ رسول حضرت ابوبڪر صديق رض	اول - غاصب اول -	اول ظالم
(٢) اميرالمومنين سيدنا عمر فاروق رض	ثاني - غاصب ثاني -	ثاني ظالم
(٣) اميرالمومنين سيدنا عثمان رض	ثالث - غاصب ثالث -	ثالث ظالم

حضرت نبي اڪرم ﷺ جي ٽنهي خليفن کي گڏي، شيعا "غاصب ثلاثه " جو اصطلاح (ڪوڊ ورڊ) ڪم آڻيندا آهن . شيعا اميرالمومنين سيدنا حضرت امير معاويه لاءِ "رابع" جو ڪوڊ ورڊ استعمال ڪندا آهن . اوهين شروع دنيا کان سڀني مذهبن جي تاريخ تي نظر وجهو، اوهانکي هڙو مذهب ڪوبه نظر نه ايندو - پوءِ اهو مذهب اسلام هوندو ؟ اهو مذهب نبي اڪرم ﷺ جو ۽ امامن جو مذهب هوندو ؟ اوهين پاڻ سوچيو ۽ خود فيصلو ڪريو !

● ڏسو تفسير مقبول عڪس لڳايل ص۳۸۰-۳۸۱ - قرآن ۾ " وقال الشيطٰن " جا لفظ جتي به ڪم آيل آهن ته شيعن وٽ ان مان مراد حضرت عمر رض جي ذات گرامي آهي. (العياذبالله - عڪس لڳايل ص۳۶۲)

انهيءَ ڪتاب ”شيعه نماز معه ضروريات دين“ ۾ زيارت عاشورا جي عنوان سان، الله جون رحمتون ۽ برڪتون حاصل ڪرڻ لاءِ، چند عمل ڏسيل آهن ۽ انهن لاءِ شيعن کي اها ترغيب ڏنل آهي، ته جيڪڏهن ڪو شيعو، روزانو ايئي سڀ عمل ڪندو رهندو، ته هن کي روزانو انهيءَ عمل کي، عاشوري جي ڏينهن انهيءَ عمل ڪرڻ جيترو ثواب ملندو رهندو. انهن عملن ۾ جيڪي ڏنل آهي، انهن ۾ هيٺيان الفاظ به آهن :-

(١) سؤ دفعا ورد

اَللّٰهُمَّ الْعَنْ اَوَّلَ ظَالِمٍ ظَلَمَ حَقَّ مُحَمَّدٍ وَّ اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّاٰخِرَ تَابِعٍ لَّهٗ عَلٰى ذٰلِكَ .

(شيعه نماز معه ضروريات دين ص١٣٣)

اي الله ! لعنت ڪر (انهيءَ) اول ظالم تي جنهن حضرت محمد ﷺ جو حق ظلم (غصب) ڪيو ۽ ان جي آل جي حق کي ظلم (غصب) ڪيو ۽ ان (اول ظالم) جي آخري تابعدار تي.

(العياذ بالله! العياذ بالله! العياذ بالله!!!)

(٢) هڪ دفعو دعا

اَللّٰهُمَّ خُصَّ اَنْتَ اَوَّلَ ظَالِمٍ بِاللَّعْنِ مِنِّيْ وَابْدَءْ بِهٖ اَوَّلاً ثُمَّ الثَّانِيَ ثُمَّ الثَّالِثَ ثُمَّ الرَّابِعَ

(شيعه نماز معه ضروريات دين ص١٣٤)

اي الله ! ذيل ڪر اول ظالم کي منهنجي لعنت سان ۽ ان لعنت جي ابتدا ڪر اول کان، پوءِ ٻئي کان، پوءِ ٽئين کان ۽ پوءِ چوٿين کان -

(العياذ بالله ! العياذ بالله !! العياذ بالله!!!)

پڙهندڙ ڀائرو ۽ ڀينرو! شيعه مذهب جي اصل چاڻ حاصل ٿي يا نه، ته انهيءَ مذهب جا اصلي خدوخال ڇا آهن؟ ڀلا ڀائرو، ڀينرو! ڇا به اهو لهه سمجهه ۾ نه ٿو اچي ڇا، ته جن قدسي شخصيتن کان، اسان کي قرآن وسنت مليا آهن، انهن تي (معاذالله) رات ڏينهن تبرا ڪندڙ ۽ لعنتون وجهندڙ ۽ انهيءَ جي تبليغ ڪندڙن جو قرآن وسنت تي ايمان ٿي نه ٿو سگهي ۽ جيڪي ڪجهه هو زباني ريڊيو - ٽي وي تي اچي ٻڌائين ٿا ۽ اشتهارن ۾ ڏين ٿا، اهو صرف جو تقيه آهي، جيڪو شيعه مذهب جو اهم بنيادي اصول آهي. آئون ڀانيان ٿو ته هن حقيقتن جاڻڻ کانپوءِ به، جيڪڏهن ڪو مسلمان، انهيءَ ڌوکي ۾ آهي، ته شيعن جو قرآن وسنت تي ايمان ٿي سگهي ٿو، ته اهو بيوقوفن جي جنت ۾ رهي ٿو ۽ آئون انهيءَ کي اسلام جي معاملي ۾ دماغي توازن بگڙيل ۾ لاعلاج مريض سمجهان ٿو -

(iii) شيعه اثنا عشريه جي مقبول تفسير حاشيه ۾، سورت احزاب ٣٣ جي رڪوع ٨ جي آيت ٦٠ (لَئِنْ لَّمْ يَنْتَهِ الْمُنٰفِقُوْنَ) جي تشريح ۾ لکيل آهي :-

”امام محمد باقر فرمايو ته انهيءَ آيت مطابق اصحابن مان هنن تي لعنت ڪرڻ واجب آهي، جيئن هن آيت ۾ ذڪر ٿيل آهي.“

(مقبول تفسير جي حاشي ص٨٥٠ عڪس لڳايل ص٣٤٤)

اڳتي انهيءَ ئي سورت احزاب جي ساڳي رڪوع جي آيت نمبر ٦٨ (وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيْرًا) جي تشريح ۾ چيو ويو آهي ته :-

”لعنت ڪرڻ کان باز رهڻ ۽ ٻين کي لعنت ڪرڻ کان روڪڻ (منع ڪرڻ)

وارن کي (تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ) منهن ڀر دوزخ ۾ وڌو ويندو."

(عڪس ڪتاب صفحه ٣٤٨ غور سان پڙهو)

٤- شيعه مذهب ۾ تبراءِ لعنتن جو نشانو ڪير آهن ۽ قرآن ۾ انهن لاءِ ڇا چيو ويو آهي؟

گذريل صفحات ۾ اوهان پڙهي آيا آهيو ته شيعه مذهب ۾ تبرا ڪرڻ ۽ لعنتون وجهڻ سان شيعن کي بيشمار ثوابن ملڻ ٿيون ۽ لعنت ڪرڻ کان باز رهڻ ۽ ٻين کي لعنتن ڪرڻ کان روڪڻ لاءِ منن کي دوزخ ۾ مُنهن ڀرِ (اونڌي) اڇلائي وجهڻ جي سخت وعيد سُنائي ويئي آهي. هاڻي اچو ته ڏسون ته جن شخصن تي شيعا تبرا ڪن ٿا ۽ لعنتون وجهن ٿا (معاذالله)، انهن جو قرآن ۾ ڪهڙن الفاظن سان ذڪر ٿيل آهي - ارشاد باريتعالىٰ:-

(١) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا	البقره ٢ - ع ٢٧ - آيت ٢١٨
(٢) فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَ أُخْرِجُوا	العمران ٣ - ع ٢٠ - آيت ١٩٥
(٣) وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهَاجَرُوا	انفال ٨ - ع ١٠ - آيت ٧٥
(٤) وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ	التوبة ٩ - ع ١٣ - آيت ١٠٠
(٥) لَقَدْ ـــــ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ	التوبة ٩ - ع ١٤ - آيت ١١٧
(٦) وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ	النحل ١٦ - ع ٦ - آيت ٤١
(٧) لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ	الحشر ٥٩ - ع ١ - آيت ٨
(٨) وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ	النور ٢٤ - ع ٧ - آيت ٥٥
(٩) مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ	الفتح ٤٨ - ع ٤ - آيت ٢٩
(١٠) لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ	الفتح ٤٨ - ع ٣ - آيت ١٨
(١١) رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ	التوبة ٩ - ع ١٣ - آيت ١٠٠

هتي مون صرف چند قرآني آيتن جا چند نمايان الفاظ لکيا آهن، انهيءَ خيال سان، ته قرآن ڪريم ۾ اهڙي قسم جي آيتن جو اندازو لڳائي سگهجي. پوري قرآن ۾ اهڙيون آيتون جن ۾ نبيءَ جي ساٿين، ساٿارين، اصحابن سڳورن جو شانُ، تعريف ۽ وصفون بيان ٿيل آهن ۽ اهي آيتون به، جن ۾ يَآ اَيُّهَاالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا معنىٰ "اي ايمانَ وارؤ! جا الفاظ ڪم آيل آهن ۽ حرف "يا" حاضر جو صيغو آهي، جنهن ۾ نبيءَ جا اصحاب سڳورا اول درجي ۾ مخاطب آهن. ته اهڙين آيتن جو ڪل تعداد ٽن سون (٣٠٠) کان زياده ٿيندو.

مٿي آئون پڇان ٿو ته جن ماڻهن لاءِ، قرآن جي انهن آيتن ۾، ۽ ٻين ٻين اهڙين آيتن ۾، الله تعالىٰ تعريف فرمائي آهي، انهن قدسي شخصيتن تي، جنهن مذهب ۾ تبرا ڪرڻ، لعنتون وجهڻ (معاذالله) نماز روزي وانگر فرض عين جو عقيدو هجي ۽ هو عملاً تبرا ڪندا هجن، انهن ماڻهن لاءِ اهو گمانُ رکڻ ته انهن جو قرآن تي ايمان به ٿي سگهي ٿو. آخر ڪهڙي

قسم جي وڪالت آهي، جڏهن ته هنن جا معتبر ۽ مستند ترين بنيادي مذهبي ڪتاب به قرآن ۾ تحريف ۽ رد و بدل وارين روايتن سان ڀريا پيا آهن. ڀلا اوهان کي اها حقيقت، اچا به سمجهه ۾ نه ٿي اچي ڇا، ته ڇو شيعن ۾ ڪو به پوري قرآن جو حافظ ڳولهيو نٿو سگهجي؟

قارئين جي سهولت لاءِ، مون جيڪي به آيتون لکيون آهن، انهن لاءِ سورت جو نالو، رڪوع ۽ آيتن جا نمبر ڏنا آهن، انهيءَ لاءِ ته هو، ڪو به معنىٰ سان قرآن کولي، اهي پوريون آيتون پڙهي، ايماني حلاوت حاصل ڪري سگهن.

مذڪور آيتن مان اٺن آيتن مان، صرف ٻن آيتن (١) ۽ (١١) جو ترجمو لفظي معنىٰ سميت عرض رکان ٿو ۽ آيت نمبر ٤، ٨ ۽ ١٠ جو صرف ترجمو ڏيان ٿو:-

آيت نمبر ١

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا ٥

لفظي معنىٰ:- إِنَّ = بيشڪ، الَّذِينَ = جن، آمَنُوا = ايمان آندو، وَ = ۽، الَّذِينَ = جن، هَاجَرُوا = هجرت ڪئي (يعني مهاجر)

پورو ترجمو:- بيشڪ جن ايمان آندو ۽ جن هجرت ڪئي.

آيت نمبر ١١

رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ٥

لفظي معنىٰ:- رَضِيَ = راضي ٿيو، اللّٰه = الله تعالىٰ، عَنْهُمْ = انهن کان، وَ = ۽، رَضُوا = (اُهي به) راضي ٿيا، عَنْهُ = اُنَ (الله) کان.

پورو ترجمو:- راضي ٿيو الله انهن کان ۽ (اهي به) راضي ٿيا (الله) کان (ڏسو اهي الفاظ هيٺين سڀني ٽي آيت نمبر ٤ ۾)

آيت نمبر ٤ وَالسّٰبِقُوْنَ الْاَوَّلُوْنَ مِنَ الْمُهٰجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ وَالَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُمْ بِاِحْسَانٍ ۙ رَّضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ وَاَعَدَّ لَهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ تَحْتَهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ؕ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ٥

(التوبة ٩ - ع ١٣ - آيت ١٠٠)

۽ (نيڪيءَ ۾) اڳرائي ڪندڙ پهريان مهاجر ۽ انصار ۽ (پيا) اُهي جن چڱائيءَ ڪرڻ سان انهن (مهاجرن ۽ انصارن) جي پيروي ڪئي تن کان الله راضي ٿيو ۽ اُهي ان (الله) کان راضي ٿيا ۽ انهن لاءِ باغ تيار ڪيا اٿس جن جي هيٺان واهه وهن ٿا، انهن ۾ (اهي) هميشه رهندا. اهائي وڏي ڪاميابي آهي.

هتي مهاجرن ۽ انصارن جي پيروي ڪندڙن سان به الله تعالىٰ پنهنجي راضي هجڻ جو اعلان ڪيو آهي. هيءَ ڪيڏي وڏي سعادت آهي.

آيت نمبر ٨ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْاَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۪ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِيْنَهُمُ الَّذِي ارْتَضٰى لَهُمْ

اوهان مان جن ايمان آندو ۽ چڱا ڪم ڪيا تن سان الله وعدو ڪيو آهي، ته ڪين زمين ۾ ضرور حاڪم ڪندو، جيئن انهن کان اڳين کي حاڪم ڪيائين ۽ سندن، اهو دين (اسلام) جنهن کي انهن لاءِ پسند ڪيو

وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِّنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ
أَمْنًا ط يَعْبُدُوْنَنِيْ لَا يُشْرِكُوْنَ
بِيْ شَيْئًا ط وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ
ذَالِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ٥
(النور ٢٤ - ع ٧ - آيت ٥٥)

الٰسي ٻنهن کي اُنهن لاءِ مضبوط ڪندو
۽ سندن ڊپ کانپوءِ کين بدلائي امن ڏيندو.
اهي منهنجي عبادت ڪندا، مون سان ڪنهن
کي شريڪ نہ ڪندا ۽ جيڪي، انکانپوءِ ناشڪري
ڪندا سي ئي نافرمان آهن.

حضرت شاه ولی الله فرمائي ٿو تہ * ايذائي حڪومت حاصل ٿيڻ کانپوءِ ناشڪري ڪرڻ
ڏسڻو هجي تہ حضرت عثمان رضہ جي قاتلن (سبائين) جو مثال آڏو رکجي" خلافت جو وعدو
بہ الله تعالیٰ پوروفرمايو ۽ نتيجي ۾ خلافت راشده وجود ۾ آئي.

آيت نمبر ١٠ لَقَدْ رَضِيَ اللّٰهُ عَنِ الْمُؤْمِنِيْنَ إِذْ
يُبَايِعُوْنَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ
مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ فَاَنْزَلَ السَّكِيْنَةَ
عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيْبًا ؕ
وَّمَغَانِمَ كَثِيْرَةً يَّاْخُذُوْنَهَا ط
وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ٥
(الفتح ٤٨ - ع ٣ - آيت ١٨-١٩)

(اي پيغمبرؐ!) بيشڪ اللهؐ ايمان وارن کان
راضي ٿيو جڏهن انهن وڻ جي هيٺان توسان
بيعت تي ڪئي. پوءِ جيڪي سندن دلين
۾ هو سو ڄاتائين ۽ مٿن سڪينو نازل ڪيائين
۽ کين جلد ويجهي فتح بدلي ۾ ڏنائين ۽ گهڻو ئي
غنيمتون بہ. جن کي اهي هٿ ڪندا ۽ الله زبردست
حڪمت وارو آهي.

هن آيت ڪريمہ ۾ حديبيہ ۾ بيعت جو ذڪر آهي. انهيءَ بيعت کي "بيعت رضوان" سڏيو
ويندو آهي جنهن ۾ پندرهن سؤ (١٥٠٠) اصحاب سڳورا هئا. هيءَ بيعت، حضرت عثمان رضہ
جي طفيل وجود ۾ آئي. تفصيل، سيرت جي ڪنهن بہ ڪتاب ۾ پڙهي سگهو ٿا.

دوستو! جنهن مذهب جا پيرو، قرآن جي انهن آيتن ۽ پڻ انهن جهڙين ٻين بيشمار
آيتن جو انڪار ڪن. انڪار نہ ڇا پر اٽلو نبي اڪرمؐ جي اصحابن سڳورن تي تبرا ڪرڻ
پنهنجي دين و ايمان جو اهم جزو تصور ڪن، انهن جي مذهب جي باري ۾ ۽ پڻ انهن جو
قرآن تي ايمان جي باري ۾ اوهان جو ڇا خيال آهي؟ هنن جا تبرا صرف، نبيءَ جي اصحابن
سڳورن تائين محدود نہ آهن، بلڪ هنن جي تبرا کان تہ حضور اڪرمؐ جون ڄڃون بہ محفوظ
نہ آهن. هاڻي اهي ماڻهو "ريڊيو - ٽي وي" ● تي اچي چون تہ اسان جو ايمان آهي، تہ قرآن
بہ ڪتاب تحريف ۽ ردو بدل ٿيل نہ آهي - پوءِ اهو هنن جو "ڪتمان" ۽ "تقيہ" نہ آهي تہ ٻيو ڇا آهي؟

نهايت ضروري ● ١- ڪافي عرصي کان پاڪستان ٽي وي "تي درس قرآن ۾، شيعہ عالمن کي ترجيح
ڏني پئي وڃي. نہ صرف قرآن جي تفسير بيان ڪرڻ ۾، پر ٻين پروگرامن ۾ بہ هنن جي
اڪثريت نظر اچي ٿي. ائين ڇو آهي، ڪجهہ ڇئي نٿو سگهجي. آيا "ريڊيو - ٽي وي انتظاميہ"
کي مٿان اهڙيون هدايتون آهن. يا "ريڊيو - ٽي وي" جي فعال قسم جي انتظاميہ ۾ شيعن جي
اڪثريت آهي، ڪا بہ خبر ڪانهي. سني بہ خاموش آهن ويچارا "ٻي واها" ڇا ڪن؟ مسلمان
جي اڪثريت اهڙي آهي، جنهن کي انهن پروگرامن جي گهري اثرات جو اندازو ئي ڪونهي.
اها مُسَلَّمُ حقيقت آهي، تہ شيعن جو قرآن تي ايمان ڪونهي (باقي حاشيو ايندڙ صفحي تي)

اها حقيقت شيعن توڙي سنين جي معتبر ڪتابن ۽ دنياجي تاريخن مان ڀرپور ثابت ڪئي ويئي آهي، ته عبدالله بن سبا يهودي پهريون شخص هو جنهن حضرت علي رضه جي امامت جي عقيدي جي فرضيت جو اعلان ڪيو ۽ حضرت علي رضه پهريون خليفو (خليفو بلافضل) نه بڻيو ته هن، نبي اڪرمؐ جي اصحابن سڳورن تي تبرا ڪرڻ جي تبليغ ڪئي ۽ هن کي ڪافر سڏيو.

دوستو هاڻ اوهين پاڻ سوچيو، ته جنهن مذهب جي بنيادي عقيدي "امامت جو سنگ بنياد هڪ يهوديءَ منافق رکيو هجي، جنهن مذهب ۾ حضور اڪرم جي سائين اصحابن سڳورن کي ڪافر مرتد چوڻ وارو پهريون شخص هڪ يهودي منافق هجي ۽ تبرا به هن جي ايجاد هجي، ته اهو مذهب اسلام هوندو - يا - اسلام جي نالي ۾ اسلام دشمني. شل الله تعاليٰ اسان مسلمانن جو ايمان بچائي - آمين

(حاشيو اڳين صفحي تان آيل)

۽ انهيءَ حقيقت کي ثابت ڪرڻ لاءِ هون هن ڪتاب ۾، شيعن جي معتبر ترين ڪتابن مان ڪافي مواد پيش ڪيو آهي ۽ عقلي دليل سان به، انهيءَ مسئلي تي جابجا روشني وڌي اٿم. اسان جي اهلسنت والجماعت جي عالمن جو به، انهيءَ حقيقت تي اتفاق آهي، ته شيعن جو قرآن تي ايمان ڪونهي ۽ هن، انفرادي توڙي اجتماعي طور اهڙيون فتوائون ڏنيون آهن. جن جو به هن ڪتاب ۾ ڪافي مواد شمول ڪيو آهي، انهيءَ لاءِ ته علماءِ متقدمين ۽ متاخرين جي شيعيت جي باري ۾ واضح راءِ معلوم ٿي سگهي.

شل الله تعاليٰ مسلمانن کي شيعن جي دوکي کان محفوظ رکي. آمين!

ڪريون اميد ته "ريڊيو ۽ ٽي وي انتظاميه" هنن حقيقتن جو بروقت نوٽيس وٺندي؟

باب چوٿون

شيعه مذهب کي برباديءَ کان بچائڻ لاءِ، انهيءَ

ايجاد ڪندڙن کي ڪتمان ۽ تقيه جي عقيدن

ايجاد ڪرڻ جي ضرورت

ڪتمان ۽ تقيه جي لفظن جي معنيٰ ۽ مفهوم - شيعه مذهب ۾ انهن الفاظن جي استعمال جون صورتون ۽ شرعيت - "ڪتمان" ۽ "تقيه" بابت اماميءَ طرف منسوب ڪيل روايتون نمونو طور

ڪتمان ۽ تقيه ڇا آهن؟ ڪتمان ۽ تقيه ڇا جي ڪرڻ جو اهتمام ڪهن کان به زياده بدترين گناه ۽ ڪراهيت پنجن تا؟ قرآن جي روشنيءَ ۾ حقائق -

شيعه مذهب جي اصولي تعليمات ۾ "ڪتمان" ۽ "تقيه" به هڪ اهم اصول ۽ عقيدو آهن جيڪي ذهن ۾ انهن لفظن جي مطلب ۾ عام ماڻهو نمايان فرق محسوس نه ڪري سگهندو آهي، لهٰذا ڪن عالمن، عوام جي سهولت لاءِ انهن ٻنهي لفظن جي بجاءِ هڪ ئي لفظ "تقيه" استعمال ڪيو آهي - هنن ٻن لفظن جي معنيٰ هن طرح آهي:-

ڪتمان = ڪِتْمَةٌ (اسم مصدر) ڪسي چيز ڪا بهت زياده چهپانا

(بيان اللسان عربي اردو ڊڪشنري ص ...)

تقيہ = دل ميں عداوت ہو مگر بظاہر دوستي کا اظهار کيا جائے، وہ کام جس کے کرنے کو جي (دل) نہ چاہتا ہو مگر کسي کے خوف سے کيا جائے۔

(فيروز اللغات اردو حصہ اول ص ۳۹۳)

ڊاڪٽر اسرار احمد صاحب، ماهنامه ميثاق اپريل ١٩٨٥ع ۾ انهن ٻن لفظن جو مطلب هن طرح بيان ڪيو آهي:-

"ڪتمان" کا مطلب ہے اصل عقيده اور مذہب و مسلک کو چھپانا اور دوسروں پر ظاہر نہ کرنا (ماهنامہ ميثاق اپريل ١٩٨٥ع ص ...)

"تقيہ" کا مطلب ہوتا ہے اپنے عقيدے، اپنے مذہب، اپنے مسلک اور اپنے ضمير کے خلاف کوئي بات کہنا اور کوئي عمل کرنا اور اس طرح دوسروں کو دھوکا اور فريب ميں مبتلا کرنا۔ (ماهنامہ ميثاق اپريل ١٩٨٥ع ص ...)

هاڻي اچو ته ڏسون ته موجوده دور جو شيعه رهنما خميني صاحب پاڻ "تقيه" جو مطلب ڇا ٿو ٻڌائي؟ خميني صاحب فرمائين ٿا:-

(١) "معني تقيه آنستکه انسان حکمی را بر خلاف واقع بگويد يا عملی برخلاف ميزان شريعت بکند"

(کشف الاسرار ص ۱۴۸ از امام خميني - عکس لگاين ص ۴۲۵)

مطلب:- تقيہ جي معنىٰ آهي ته انسانُ ڪنهن حقيقت جي خلاف ڪجھ چوي ياڪو ڪم شريعت جي قانون جي ابتڙ ڪري.

خميني صاحب اڳتي فرمائي ٿو:-

(٢) ”عقل وهرڪس جزئي خردي داشته باشدمي فهمدڪه حڪم تقيه ازاحڪام قطعيه خداست چنانچه وارد شده ڪه هرڪس تقيه ندارد دين ندارد“
(ڪشف الاسرار ص١٣٩ از امام خميني. عڪس ڪاپيل ص٣٨٦)

مطلب:- جنهن ماڻهو کي ٿورڙو به عقل ۽ فهم آهي، اهو ڄاڻي ٿو ته تقيه، الله جي قطعي حڪمن مان آهي، جيئن روايت ۾ آهي ته جيڪو تقيه نه ڪري انجو ڪو به دين ڪونهي.

هاڻي اچو ته ڏسون، ته خميني صاحب، مٿين الفاظن ۾ ڇا چيو آهي؟ هي ٽي ڳالهيون چويٿو ته.

(i) ”تقيہ“ معنىٰ حقيقت جي خلاف ڳالهه ڪرڻ. ٻين لفظن ۾ تقيه معنىٰ ڪوڙ ڳالهائڻ. ڪوڙ ڳالهائڻو آهي ٻئي کي دوکي ڏيڻ لاءِ - يا- ٻئي سان دغا ڪرڻ لاءِ. يا- ٻئي کي ٺڳڻ لاءِ - پوءِ تقيه معنىٰ ڪوڙ، دوکو، دغا، ٺڳي وغيره وغيره.

(ii) تقيه معنىٰ شريعت جي قانونن خلاف ڪرڻ. خيال ۾ رهي ته شريعت جا قانون معنىٰ قرآن وسنت (يعني اسلام). پوءِ ”تقيه“ معنىٰ قرآن وسنت يعني اسلام جي خلاف ڪرڻ.

(iii) سڀ کان وڏي اهم ڳالهه جيڪا خميني صاحب خود چويٿو، اها هيءَ آهي جو هيءَ چويٿو، ته تقيه يعني ڪوڙ ڳالهائڻ، ٻئي کي دوکو ڏيڻ، ٻئي سان فريب ڪرڻ ۽ شريعت جي قانونن (اسلام) خلاف ڪرڻ اهي سڀ الله جي احڪامن مان آهن.

(هن باري ۾ خميني صاحب جا الفاظ وري به غور سان ڏسو)

ڪوڙ ڳالهائڻُ هڪ اهڙي مجيل نهيل برائي آهي جنهن کي شروع کان وٺي اڄ تائين هرهڪ معاشري، هرهڪ فلسفي، هرهڪ مذهب، حتىٰ ڪ هرانسانُ انهيءَ کي برو ليکيندو آيو آهي ۽ هرهڪ انسان انهيءَ کي، انهن چند بنيادي بيمارين ۾ شمار ڪيو آهي، جن کي، ام الخبائث (برائين جي ماءُ) سڏيو ويو آهي، يعني اهڙي برائي، جنهن مان ٻيون ڪيترين برايون خود بخود جنم وٺنديون آهن. ڪنهن مذهب کي نه ڇڏيو، پر انسانن جو ڪو اهڙو ٽولو ۽ قبيلو به اوهانکي نه ملندو، جيڪو ڪوڙ کي، عيبُ نه سمجهندو هجي. برخلاف انهيءَ حقيقت جي، اها خاص خصوصيت، صرف ۽ صرف، شيعن کي ئي حاصل آهي، جو انهن وٽ ڪوڙ ۽ دوکو، سچ کي لڪائڻ يعني ڪتمان ۽ تقيه، نه صرف جائز آهن، بلڪ شيعيت جو اهم حصو آهن، بلڪ شيعه مذهب جي ڏهن حصن مان نو (٩) حصا ڪتمان ۽ تقيه ۾ سمايل آهن.

تقيہ جي ڪوڙ، دوکي، فريب ۽ مڪاريءَ ۾ هيٺيون ٻريون علامتون هميشه رهن ٿيون:-

(١) ڪوڙ ڳالهائڻ ۽ ٻئي کي دوکي ۾ رکڻ.

(٢) ڪوڙ ڳالهائڻ ۽ ٻئي کي ڌوکي ۾ رکڻ لاءِ، خدا تعاليٰ تي ڪوڙ مڙهڻ ۽ ائين چوڻ ته اهو الله جو حڪم آهي. (ڏسو خود خميني صاحب جا الفاظ).

(٣) ڪوڙ ڳالهائڻ ۽ ٻين کي ڌوکي ڏيڻ لاءِ حڪم ڪندڙ کي خود ڪوڙو ۽ ڌوکيباز چيو آهي. پوءِ تقيه ۽ ڪتمان جي ڪوڙ ۾ ڌوکي لاءِ ائين چوڻ، ته اهو الله جو حڪم آهي (معاذ الله)، الله رب العزت جي ذات تي خود ڪوڙي مڇڻ جو بهتان مڙهڻو آهي (العياذ بالله) قرآن ڪريم ۾ ڪوڙ ڳالهائڻ، منافقن جي نشاني ٻڌائي ويئي آهي ۽ ڪوڙ سان گڏ الله تي ڪوڙ مڙهڻ، اها خاص يهودين جي گت (عادت) چئي ويئي آهي. هاڻ ڏسو قرآن ڪريم:-

١- فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللّٰهُ مَرَضًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۢ ۙ بِمَا كَانُوْا يَكْذِبُوْنَ ○ (البقره ٢- ع٢- آيت ١٠)	انهن (منافقن) جي دلين ۾ (ڪوڙ جي) بيماري آهي، پوءِ الله انهن جي بيماري وڌائي ۽ انهن لاءِ ڏکوئيندڙ دردناڪ عذاب آهي، جو (اهي) هميشه ڪوڙ ڳالهائيندا رهيا آهن. (ترجمه حضرت مولانا محمد مدني ص٣)

هتي ڪوڙ کي منافقن جي دلين جي بيماري چيو ويو آهي ۽ ڪوڙ منافقن جي نشاني آهي. هتي اوهين ڏسو ته ڪوڙي کي ڪيترو نه نِنديو ويو آهي؟

٢- قُلْ فَاْتُوْا بِالتَّوْرٰىةِ فَاتْلُوْهَا اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ○ فَمَنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ○ (آل عمران ٣- ع ١٠- آيت ٩٣-٩٤)	(اي نبي! يهودين کي) چئو ته پوءِ توراة آڻيو پوءِ انکي پڙهو جيڪڏهن سچا آهيو. پوءِ جن هن کانپوءِ الله تي ڪوڙ گهڙيو، اُهي ئي ظالم آهن. (ترجمه حضرت مولانا محمد مدني ص٤٣)

هتي يهودين جي اها گت (عادت) ٻڌائي ويئي آهي، ته هو الله پاڪ تي ڪوڙ مڙهيندا آهن. هاڻي پيش ڪيل قرآن ڪريم جي ٻن آيتن مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿيون:-

(i) صرف ڪوڙ ڳالهائڻ، اها منافقن جي عادت آهي، پر ڪوڙ ڳالهائڻ ۽ انهيءَ لاءِ ائين چوڻ ته انهيءَ لاءِ الله جو حڪم آهي، ته اِها يهودين جي عادت آهي. پوءِ معلوم ٿيو ته يهودي بدترين قسم جا منافق آهن، جيڪي الله پاڪ تي ڪوڙ هڻندا آهن.

(ii) هتي هي هڪ تمام اهم ڳالهه اهاب معلوم ٿي، ته نبي اڪرم ؐ جن وٽ، اڳين نبين تي نازل ٿيل آسماني ڪتاب نه هئا. جيڪڏهن حضور اقدس ؐ جن وٽ توريت هجي ها، ته پاڻ سڳوراؐ خود، يهودين کي اهو ڏيکاري، هنن کي ڪوڙو ثابت ڪن ها، پر اها ڳالهه نه هئي. حقيقت اِها آهي، ته جيڪڏهن نبي اڪرم ؐ جن وٽ، اڳيان آسماني ڪتاب توريت، انجيل وغيره هجن ها، ته يهودين ۽ نصارن (عيسائين) کي ڪوڙ ثابت ڪرڻ لاءِ حضور جن وٽ اچڻ جي، ۽ توريت ۽ انجيل مان سوال ڪرڻ جي همت ئي نه ٿئي ها. پوءِ هتي، قرآن شريف، شيعن جي اِها دعويٰ خود رد ٿو ڪري، جو هو چون ٿا ته امامن وٽ، سمورن نبين تي نازل ٿيل آسماني ڪتاب هوندا هئا ۽ هو اُهي پڙهندا به هئا. چنانچه شيعن جي سيني ڪان معتبر ترين ڪتاب اصول ڪافي ۾ آهي، ته امام جعفر صادق فرمايو ته اسان وٽ زبور، توريت، انجيل ۽ ابراهيم ؑ تي نازل ٿيل صحيفا به آهن. سوال اهو آهي ته

جيڪڏهن اهي ڪتاب، نبي اڪرمؐ جن وٽ به نه هئا، نه پوءِ اهي، حضرت عليؓ وٽ ڪٿان آيا ۽ پوءِ امامن وٽ اُهي ڪيئن پهتا ؟ پوءِ هتي به اسان کي معلوم ٿئي ٿو ته شيعه مذهب جي تصنيف (ايجاد) ڪندڙن، اهي سڀ روايتون پاڻ ٺاهي، امامن جي نالن سان لکي، هن پوري دين جي عمارت اَڏي آهي.

هاڻي اسين، موجوده دور جي شيعه رهنما خميني صاحب ۽ شيعه مذهب جي متعدد معتبر روايتن ۽ قرآن ڪريم جي روشنيءَ ۾ ڪوڙ ڳالهائڻ ۽ شيعه مذهب جي ڪتمان ۽ تقيه ۾ فرق سمجهڻ لاءِ هن طرح آهي:-

عام انسان (مسلم هجي- يا- غيرمسلم)، پنهنجيءَ اخلاقي ڪمزوريءَ سبب ڪوڙ ڳالهائي ٿو ته اهو لاءِ هو پاڻ کي مجرم تصور ڪري ٿو ۽ شرمسار ۽ نادم به ٿئي ٿو. برخلاف انهيءَ جي، شيعه مذهب جي تقيه ۾، شيعو، جيڪو ڪوڙ ڳالهائي ٿو، يا ٻئي سان دوکو ڪري ٿو، نه چاڪان ته اهو عمل، شيعه مذهب جو هڪ مذهبي فريضو سمجهي ڪري ٿو، لهٰذا هو انهيءَ تي ناز به ڪري ٿو ۽ الله ۽ امامن تي اهو ڪوڙ مڙهي ٿو ته اهو انهن جو حڪم آهي. پوءِ "تقيه" نه ڪوڙ ۽ دوکو نه آهي، بلڪ بدترين ڪوڙ ۽ دوکي سان گڏوگڏ الله رب العزت ۽ امامن تي بهتان به آهي، جنهن سان الله پاڪ جي ذات ۽ امامن جي حيثيت ڪافي مجروح ۽ عيبن جو نشانو بڻجي ٿي ۽ ايئن نظر اچڻ لڳي ٿو، جو ڄڻڪ (معاذالله)، الله به ڪوڙو آهي ۽ امام به سڀ جا سڀ ڪوڙا يعني تقيه باز هئا. (الله تعاليٰ حفاظت فرمائي)

دوستو! هاڻي اوهين پاڻ سوچيو ۽ ٻڌايو ته ڪتمان ۽ تقيه لاءِ، الله جو حڪم هوندو؟ يا امامن جي تعليم ۽ زندگي هوندي ؟؟ يا اِهي سڀ ڳالهيون، شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن پاڻ بنائي، امامن جي نالن سان لکي، اهو سڄو مذهب تيار ڪيو آهي. فيصلو اوهين پاڻ ڪريو!

۲- شيعن جي لفظ تقيه مان عالمن ۽ محققن ڪهڙي معنيٰ ورتي آهي؟

گذريل صفحن ۾، اسان کي معلوم ٿيو ته "تقيه"، منافقن ۽ يهودين جي ڪِتِ (عادت) رهي آهي. تقيه قرآني تعليم جو ضد آهي. تقيه لاءِ نه الله جو حڪم آهي ۽ نه وري امامن اهلبيتؓ جي ڪا به تعليم ڏني هوندي -يا- ڏني آهي.

هاڻي اچو ته علماء ۽ محققين جي عبارتن کي به ڏسون، ته هنن لفظ "تقيه" جي ڪهڙن الفاظن ۾ وضاحت ڪئي آهي ۽ شيعا، جيڪي اهو مذهبي لفظ استعمال ڪن ٿا، ته انهيءَ مان هنن جا مُراد سمجهي آهي ؟

۱- حضرت امام رباني مجدد الف ثانيؒ پنهنجي مڪتوبات جي جلد ۲ جي مڪتوب نمبر ۳۶ ۾ تقيه جي باري ۾ لکي ٿو:-

(۱) واين جماعت بحكم تقيه كه دارند اكابر اہلبيت را منافق و مخادع انگاشته اندو حكم كرده اند كه حضرت امير سی٣٠ سال بحكم تقيه

۽ انهيءَ (شيعه) جماعت، تقيه سبب، جو هو پاڻ ڪن ٿا، اهلبيتؓ جي بزرگن کي منافق ۽ مڪار تصور ڪيو آهي ۽ چون ٿا ته حضرت عليؓ تقيه ڪري پهرين ٽن خليفن سان

مخادع = مڪار

باخلفاء ثلثه صحبت بنفاق داشته اند و بناحق تعظیم و توقیر ایشان نموده
(مکتوبات جلد٢ - مکتوب ٣٦ - ص٨٣)

ٽيهن (٣٠) سالن تائين منافقن وانگر وقت گذاريندو رهيو ۽ هروپرو انهن جي عزت ۽ تعظيم ڪندو رهيو.

ساڳئي مڪتوب ۾ امام صاحب پنهنجي هنڌ ص٨٣ ۾ فرمائي ٿو:-

(ii) تا سی٣ سال دراسدالله این جُبانتْ اثبات نمودن و مُصرّ بر بتقیه داشتن بسیار مستکره است
(مکتوبات جلد٢ مکتوب٣٦ ص٨٣)

ٽيهن (٣٠) سالن تائين شيرِخدا ۾ اهڙيءَ بُزدليءَ جو عيب ثابت ڪرڻ، ته هو (ٽيهه٣ سال) تقيه ڪندو رهيو، انتهائي نفرت جي ڳالهه آهي.

ساڳئي مڪتوب جي ص٩١ ۾ فرمائي ٿو:-

(iii) در اثبات تقیه تنقیص و توہین لازم است که این صفت ازخصائص ارباب نفاق است واز لوازم اصحاب مکر وخداع.
(مکتوبات جلد٢ - مکتوب٣٦ ص٩١)

تقيه کي (اهلبيتن) ۾ ثابت ڪرڻ ۾ نُقص ۽ بي عزتي لازمي آهي، ڇاڪاڻ ته تقيه منافقن، مڪار ۽ دوکي باز آدمين جي عادت آهي.

٢- ڊاڪٽر مصطفىٰ حسن علوي، لکنؤ يونيورسٽيءَ جو مشهور پروفيسر پنهنجي مضمون ماهنامه دارالعلوم مارچ ١٩٥٧ع جي ص١٤ ۾ علامه ذهبي رح (متوفي سنه٧٤٨هجري) جي تصنيف المنتقىٰ خلاصه منهاج السنه ۾ امام ابن تيميه (متوفي سنه٧٢٨هجري) جي حوالي سان لکي ٿو:-

والرافضة يقرون با لكذب حديثا يقولون ديننا التقية وهٰذا هوالنفاق
(ماهنامه دارالعلوم مارچ١٩٥٧ع ص١٤)

رافضي ڪوڙ ڳالهائڻ لاءِ خود قبول ڪن ٿا ۽ هو چون ٿا ته اسان جي دين ۾ تقيه (ڪوڙ ڳالهائڻ) لازمي آهي ۽ تقيه کي نفاق چئبو آهي.

٣- امام اشهب رح کان روايت آهي ته حضرت امام مالڪ کان رافضين جي باري ۾ راءِ پڇي ويئي، پاڻ فرمايائون ته:-

لَا تُكَلِّمُهُمْ وَلَا تَرْوِ عَنْهُمْ فَإِنَّهُمْ يَكْذِبُوْنَ
(المنتقىٰ من منهاج السنة النبوية ص٣١)

رافضيءَ سان نه ڳالهاءِ ۽ نڪي هن کان ڪا روايت بيان ڪر ڇاڪاڻ ته هو ڪوڙو آهي.

٤- حضرت امام حرمله رح (المتوفي ٢٤٣ هجري) جو بيان آهي ته حضرت امام شافعي فرمايو ته:-

لَمْ أَرَ أَحَدًا أَشْهَدَ بِا لزّور

شاهدي ڏيڻ ۾، رافضيءَ کان زياده ڪوڙ و

جبانت = بُزدلي - مستکرة = نفرت

مِنَ السَّرَائِرِ فِتنَةٌ — مونکي پيو ڪوبه نظر نه آيو.

(المنتقیٰ من منهاج السنة النبويه ص٣١)

٥. فتنه ابن سبا المعروف به تاريخ مذهب شيعه" جو مصنف "تقيه" بابت لکي ٿو:-

تقیہ کا دوسرا نام جھوٹ ہے اور اس جھوٹ میں فریب، مکاری، وعدہ خلافی وغیرہ شامل ہیں

تقيه جو ٻيو نالو آهي ڪوڙ ۽ انهيءَ ڪوڙ ۾ فريب، مڪاري، وعده خلافي وغيره شامل آهن.

(فتنه ابن سبا ص٣٠٦)

تقيه ڇا آهي ۽ پڻ انهيءَ لفظ جي معنىٰ ۽ مفهوم ۾ پڻ اها حقيقت، نه اهو لفظ شيعه مذهب ۾، ڪوڙ ڳالهائڻ، دغا، دوکي، فريب ۽ منافقتيءَ جو ٻيو نالو آهي. انهيءَ کي اوهان اميد نه پوري طرح سمجهي ويا هوندا. هاڻي اچو ته ڏسون، ته انهن لفظن "ڪتمان" ۽ "تقيه" جي شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن کي ضرورت ڇو پيش آئي؟

٣- شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن کي ڪتمان ۽ تقيه کي اهم اصول ۽ عقيدو بنائڻ جي ضرورت ڪيئن پيش آئي؟

تقيه ڇا آهي، اهو اوهان پڙهيو ۽ انهيءَ لفظ جي معنىٰ، مطلب ۽ مفهوم به اوهان سمجهيو. هاڻي اچو ته ڏسون، ته شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن کي ڪتمان ۽ تقيه کي شيعه مذهب جو اهم ترين اصول ۽ عقيدو بنائڻ جي ضرورت ڇو پيش آئي؟

١- ڊاڪٽر اسرار احمد صاحب پنهنجي ماهنامه ميثاق لاهور اپريل ١٩٨٥ع ۾، انهيءَ سوال جي جواب ۾ ته "ڪيا ايراني انقلاب اسلامي انقلاب ہے" جي جواب ۾ ص٨١-٨٣ ۾ لکي ٿو:-

"ڪتمان ۽ تقيه:- هڪ طرف ته اهل تشيعه، امامن کي، الله طرفان مقرر ڪيل معصوم تسليم ڪن ٿا، ليڪن ٻئي طرف، تاريخ مان، خواه اُها سُنين جي لکيل هجي- يا- شيعن جي، جڏهن صحن کي اٿين نظر اچي ٿو، ته اها ڳالهه مڃيل ۽ پڪي آهي، ته حضرت علي رضه کان وٺي حضرت حسن عسڪري (يارهين[١١] امام) تائين ڪنهن به، عملاً، عام مسلمانن جي اجتماع ۾، پنهنجيءَ امامت ۽ پنهنجيءَ ولايت ۽ خلافت جي دعوىٰ نه ڪئي، بلڪ حضرت علي پهرين ٽن راشد خليفن حضرت ابوبڪر، عمر ۽ عثمان رضي الله تعالىٰ عنهم جي هٿن تي پنهنجيءَ رضامندي ۽ رغبت سان بيعت ڪئي ۽ انهن سان هر طرح جو تعاون ڪندو رهيو، حضرت عمر رضه جي نڪاح ۾ پنهنجي صاحبزادي ام ڪلثوم ڏنائين، جيڪا حضرت فاطمه زهرا جي لخت جگر هئي، حضرت حسن رضاڪارانه طور ۾ خلافت کان دستبرداري اختيار ڪري، حضرت امير معاويه سان خلافت جي بيعت ڪئي، حضرت حسين رض ۽ حضرت علي رض جي سڄي خاندان به امير معاويه سان بيعت خلافت ڪئي ۽ هُن جي اطاعت قبول ڪئي، ته پوءِ اهل تشيعه جون سڀ ڳالهيون، واڳي جو بنياد ثابت ٿين ٿيون، جن ۾ حضرت علي رض جي "خلافت بلافصل" ۽ انجي فاطمي اولاد ۾ امامن جي معصوم هجڻ جي عقيدي جي عمارت اڏڻ ويٺي آهي. لهذا انهيءَ

حقيقت کي جيکا انهن (شيعن) جي عقيدن جي خلاف ثابتي آهي، انهيءَ کي باطل بنائڻ لاءِ، يهودي سبائي ذهنيت، جنهن شيعيت جو بنياد رکيو آهي، شيعه مذهب جي لاءِ ڪتمان ۽ تقيه جو اصول بنايو."

(ترجمه ماهنامه ميثاق اردو اپريل ١٩٨٥ع ص١٨-٣٤)

شيعه مذهب جي ڪتمان ۽ تقيه بابت، ڊاڪٽر اسرار احمد صاحب جن جي جيڪا تحقيق آهي، اها اوهان پڙهي، اها وري به پڙهو ۽ اها ڳالهه چڱي طرح سمجهو ته سبائي ذهنيت کي ڪتمان ۽ تقيه جي اصول ۽ عقيدي ايجاد ڪرڻ جي ضرورت ڇو پيش آئي؟

٢- منوتن حضرت علامه محسن الملڪ نواب سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي جي مايه ناز تصنيف، "آيات بينات" منهنجي سامهون آهي. هيءَ جا ٻه جلد آهن. پهرئين جلد ۾ ٣٢٠ صفحا ۽ ٻئي جلد ۾ ٣٦٨ صفحا آهن. هيءُ ڪتابُ پهريون دفعو سنه ١٣٠١هجري ۾ ڇپيو هو ۽ جيڪا ڇاپي منهنجي سامهون آهي اها جولاءِ ١٩٦٠ع ۾ دارالاشاعت ڪراچيءَ جي ڇاپيل آهي. هيءُ ڪتاب منهنجي موضوع تي ڪيترو درجو رکي ٿو، انهيءَ لاءِ ايترو لکڻ ڪافي آهي ته علامه سيد محسن الملڪ نواب سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي صاحب مرحوم، هڪ زماني تائين شيعه مذهب جو هڪ وڏو مجتهد عالم ۽ امام ٿي رهيو. بعد ۾ هيءُ پنهنجي ذاتي مطالعي سان، انهيءَ نتيجي تي پهتو ته اهلسنت جو مذهب حق آهي ۽ شيعه مذهب باطل. لهٰذا هن سني مذهب اختيار ڪيو. نتيجي ۾ هيءُ بزرگ، پنهنجي سڄي خاندان کان ڪٽجي ويو جنهن ڪري هن کي وڏيون وڏيون مشڪلاتون پيش آيون. هن بزرگ، شيعن جي هدايت ۽ انهن تي حجت قائم ڪرڻ لاءِ، اهو ڪتابُ "آيات بينات" لکيو جنهن سان في الحقيقت هن بزرگ، شيعن تي حجت جو حق ادا ڪيو آهي. جناب محسن الملڪ نواب سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي پنهنجي تصنيف "آيات بينات" جي جلد اول جي ص٣٣ ۾ تقيه جي وضاحت ۾ لکي ٿو:-

"شيعه مذهب جو بنياد مضبوط ڪيو ويو، تنهن لاءِ هڪ نهايت عمدو ۽ دلچسپ اصول (عقيدو) بنايو ويو، يعني ظاهر جو باطن جي ابتڙ هجڻ ۽ ڪوڙ ڳالهائڻ. مگر جيئن ته، اهو لفظ ڪوڙ ڳالهائڻ ۽ ظاهر جو باطن جي خلاف هجڻ (يعني نفاق) نفرت ۽ ڪراهت جهڙو فعل آهي ۽ جيڪڏهن انهيءَ لفظ (ڪوڙ ڳالهائڻ - يا - نفاق) کي امامن اهلبيت جي مذهب ۽ عقيدو ڪري ٻڌايو وڃي ها ته جيڪو به ماڻهو اهو لفظ ٻڌي ها، اهو ان لفظ ٻڌڻ سان، انهيءَ مذهب کان نفرت ڪري ها، لهٰذا انهيءَ لفظ (ڪوڙ ۽ نفاق) جي حقيقت کي، هڪ خوبصورت ۽ خوشنما پردي ۾ ظاهر ڪيو ويو ۽ ڪوڙ ڳالهائڻ ۽ ظاهر جو باطن جي ابتڙ هجڻ جو نالو رکيو ويو تقيه."

(ترجمه آيات بينات اردو ص٣١٢)

جناب سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي اڳتي لکي ٿو:-

"اهم اهم فضيلتون جون حديثون امامن جي زبان سان، خود شيعن جي ڪتابن مان ۾ جڏهن سني مسلمانن، پهرين ٽن خليفن جي بزرگيءَ ۽ فضيلت ثابت ڪرڻ لاءِ پيش ڪيون، انهيءَ خيال کان ته شيعن کي لاجواب ڪيو وڃي، ته هڪ شيعه طالبعلم

-يا- جاهل شيعه، انهن لاءِ اهو جواب ڏنو، ته اها حديث امام صاحب تقيه ڪري بيان ڪئي آهي ۽ وڏن وڏن سُنين جي متڪلمين ۽ فقيهن کي، انهيءَ هڪ ئي دليل (تقيه) سان چپ ڪرائي ڇڏي. حقيقت ۾ شيعه مذهب کي، جيڪو فائدو تقيه (منافقي) سبب ٿيو آهي ۽ جيڪا حفاظت، انهيءَ مذهب جي، انهيءَ روش (تقيه يعني منافقت) سان ٿي، اها ٻئي ڪنهن به عقيدي سان نه ٿي آهي".

(ترجمه آيات بينات اردو ص٣١٣)

شيعه مجتهد عالم مان ڦري، سُني مسلمان بڻيل هڪ عالم سڳورو اڳتي لکي ٿو:-

"جيڪڏهن تقيه جو عقيدو، شيعه مذهب ۾ نه هجي ها، ته اهو مذهب ئي ٻُڏي ۾ ملي وڃي ها ۽ هڪ قول ٻئي قول سان، هڪ فعل ٻئي فعل سان ۽ هڪ روايت ٻي روايت جي خلاف ناقص هئڻ سبب مطابقت نه ٿي سگهي ها ۽ سڀني جو ڪوڙ ۽ ناقص هجڻ ظاهر ٿي پوي ها. پر نهايت تيز فهم ۽ ذهين اهو شخص (عبدالله بن سبا يهودي) هو، جنهن شيعه مذهب جو بنياد رکيو ۽ ڪوڙ کي ڪوڙ جي الزام کان بچائڻ، تقيه جي گرم بازار لڳائي، ۽ انهي بُري باطل عقيدي کي اهڙي رونق ڏياري، جو امام اول (حضرت عليؓ) کان وٺي امام آخرالزمان (امام غائبُ مهدي) تائين سڀني جي زبان سان، تقيه جي تائيد ۽ فضيلت جون روايتون نقل ڪري، تقيه ڪرڻ وارن لاءِ وڏا وڏا درجا ۽ اجر مقرر ڪري ڏيکاريا ويا آهن." (ترجمه آيات بينات ص٣١۴)

٣- حضرت مولانا محمد قاسم نانوتويؒ پنهنجي تصنيف "هدية الشيعة" ۾ لکي ٿو:-

"آفرين آهي انهن ماڻهن جي هوشياريءَ تي، جن اهو عجيب دين (شيعه مذهب) اهڙين بيوقوفين سان بڻايو آهي، جنهن جو علاج ۾ اچڻ، سواءِ بداءَ ۽ تقيه جي ناممڪن آهي. جيڪڏهن سُنين قرآن ڪريم مان، اصحابن سڳورن جي فضيلت ۾ ثبوت پيش ڪيا، ته شيعن چيو ته، خدا کي اهو بداء ٿيو، وري جيڪڏهن سُنين امامن جا قول شيعن جي ڪتابن مان، پهرين ٽن خليفن جي فضيلت ۾ بيان ڪيا، ته شيعن چيو ته، امامن اهلبيتن اهو تقيه ڪيو."

(ترجمه هدية الشيعة ص١٥١)

۴- هن وقت هڪ ڪتاب نالي "تحذير المسلمين عن كيد الكاذبين" منهنجي سامهون آهي، جيڪو حضرت علامه الهيار خانصاحب جي افادات سان مرتب ڪيل آهي. ڪتاب (٣٨۴) صفحات تي مشتمل ڏاڍو ڪمائتو آهي. مصنف، تصنيف ڪرڻ وقت اهڙن ڪتابن کي سامهون رکي پوءِ لکيو آهي، جنهن ۾ هن اڪثر شيعن جي ڪتابن جا حوالا ڏنا آهن. حضرت علامه صاحب

(تمام ضروري) بداء: قرآن ڪريم ۾ اصحابن سڳورن جون جيڪي به فضيلتون بيان ٿيل آهن، انهن جي باري ۾ شيعا چوندا آهن، ته الله کي اهو "بداء" ٿيو يعني الله کي اها خبر معلوم نه هئي، ته حضور جن جا صحابي حضور جن جي وفات کانپوءِ ڪافر مرتد ٿي ويندا (معاذالله) هيءَ آهي شيعه مذهب ۾ لفظ بداءَ جي اصل حقيقت. قرآن ۾ لفظ بداءَ جي استعمال لاءِ پڙهو ڏسو حاشي ص٣٠٠

هو هتي تقيه جي باري ۾ چوي ٿو :-

" هر معاشري ۾ اهڙا ٻه ماڻهو ٿين ٿا، جن ۾ گهڻي عقيدتمنديءَ جي باوجود، تحقيق ڪرڻ جي عادت هوندي آهي، انهيءَ ڪري ڪن ماڻهن شيعن جي روايتن کي امامن وٽ پيش ڪرڻ شروع ڪيو، انهيءَ لاءِ ته جيئن انهن جي تصديق ٿي سگهي. چنانچه امامن شيعن جي ڪوڙين ۽ من گهڙت روايتن جي تڪذيب ڪئي، شيعن تي لعنت وجهڻ لڳا. انهيءَ حالت جو حل (علاج) سبائي ٽولي اهو ڳولي ڪڍيو جو چوڻ لڳا، ته امام تقيه ڪن ٿا، هو عوام جي سامهون پنهنجو سُني هجڻ ظاهر ڪن ٿا، اهائي نماز پڙهن ٿا وغيره، مگر حقيقت ۾ هو شيعا آهن ۽ اڪيلائي ۾ اسانکي شيعه مذهب جي تعليم ڏين ٿا. پوءِ تقيه جا فضائل بيان ڪندي ڪندي، ڳالهه ايستائين پهچايائون جو تقيه ئي اصل دين بنجي ويو ۽ دين جي ڏهن (۱۰) حصن مان نوَ (۹) حصا تقيه ۾ چيا ويا يعني جيڪو ماڻهو سڀني عبادتن جو پابند آهي، وڏن وڏن ڪمالات، فضائل ۽ اخلاق جو حامل آهي، مگر تقيه جو پابند نه آهي (يعني ڪوڙ هن جي زندگيءَ ۾ نه آهي) ته هو دين جا نوَ حصا ضايع ڪري رهيو آهي. انهيءَ عقيدي جي بنياد تي، شيعه مذهب، دنيا جي سمورن مذهبن کان نرالو ۽ الڳ آهي. هر مذهب ۾ خواه اهو آسماني هجي يا غير آسماني، ڪوڙ ڳالهائڻ کي بُرو چيو ويو آهي ۽ ننديو ويو آهي ۽ بنيادي انساني اخلاقيات ۾ ڪوڙ کي رذائل ۾ شمار ڪيو ويو آهي، مگر شيعه مذهب ۾ انهيءَ کي عبادت سمجهيو ويو آهي."

(ترجمه تحذير المسلمين من كيد الكاذبين ص۲۳)

۴- ڪتمان ۽ تقيه جي تائيد ۽ فضيلت ۾ امامن طرف منسوب ڪيل روايتون.

خيال ۾ رهي ته شيعن جي سڀني مذهبي ڪتابن ۾ چار ڪتاب وڏا معتبر ۽ مستند مڃيا وڃن ٿا (۱) اصول ڪافي (۲) تهذيب الاحڪام (۳) استبصار (۴) من لا يحضره الفقيه. انهن چئني ڪتابن ۾ وري "اصول ڪافي" جو رتبو سڀني کان اول درجي جي اهميت جو حامل آهي. جاڪاڻ ته انهيءَ ڪتاب تي شيعن جي متفق عليه عقيدي موجب، امام غائب يعني امام غائب مهدي (امام العصر)، جيڪو سادن ٻارهن سون (۱۱۵۰) سالن کان "سُرَّ مَنْ رَّاٰی غار" ۾ بغداد جي ويجهو، خود ساخته جلاوطنيءَ جي زندگي روپوشيءَ ۾ گذاري رهيو آهي ۽ ڪنهن کي ٻه هٿ نٿو اچي، انهيءَ جي رضامنديءَ جو سر ٽيفڪيٽ رڪارڊ ٿيل آهي (ڏسو ص۳۹۱/۸۰). هي اصل ڪتاب مطبوعه سن ۱۳۰۲ هجري منهن جي سامهون آهي، جنهن ۾ هي ٻه باب به آهن (۱) باب التقية ص۴۸۲ (۲) باب الكتمان ص۴۸۵. هنن ٻنهي بابن ۾ ڪوڙ هڻڻ ۽ ظاهر کي باطن جي خلاف زندگي گذارڻ لاءِ وڏيون وڏيون فضيلتون بيان ٿيل آهن ۽ ڪوڙ نه ڳالهائڻ ۽ ظاهر کي باطن جي خلاف نه رکڻ لاءِ ذليل خوار ۽ رسوا ٿيڻ جون سخت وعيدون ٿيل آهن. هي سموريون روايتون، امامن طرف منسوب ٿيل آهن.

هاڻي اچو ته انهن ٻنهي بابن مان چند روايتون نموني طور نظر مان ڪيون:-

۱- عن ابن عمير الاعجمی قال قال لي ابو عبدالله عليه السلام

ابن عمير عجمي کان روايت آهي ته امام جعفر صادق فرمايو، ته دين جي ڏهن حصن مان نوَ حصا

يا ابا عمران تسعة اعشار الدين في التقية ولا دين لمن لا تقية له

(اصول ڪافي ص ۴۸۲ ـ عڪس نگاريل ص ۴۲۶)

تقيه (يعني ڪوڙ ڳالهائڻ ۽ ٻين کي دوکي ڏيڻ) ۾ آهن ۽ جيڪو شخص تقيه نه ڪري (يعني ڪوڙ نه ڳالهائي ۽ ٻين کي دوکو نه ڏئي) انهيءَ جو ڪو به دين ڪونهي.

هتي معلوم ٿيو ته تقيه يعني ڪوڙ ڳالهائڻ ۽ ٻين کي دوکا ڏيڻ ۾ شيعه مذهب جا نوَ حصا سمايل آهن ۽ باقي هڪ حصو رهي ٿو، جنهن ۾ ٻيا سڀ عمل آهن. پوءِ اهو هڪ حصو جنهن ۾ نمازون، روزا، حج، زڪوات، والدين جا حقوق، پاڙيسرين جا حقوق وغيره اچي وڃن ٿا، اهي نه به ادا ڪيا وڃن ته پرواهه نه آهي. شايد اهوئي سبب آهي جو عام طرح شيعا نماز، روزي، حج ۽ زڪواة کان اڪثر غافل نظر ايندا آهن، ڇاڪاڻ ته اهو سڀ ڪجهه نه صرف دين جي ڏهين حصي ۾ آهي. البت شيعا، شيعه مذهب جي نون (۹) حصن يعني ڪوڙ ۽ تقيه جا باقاعدي پابند نظر ايندا آهن ۽ اهوئي هنن جو اصل دين آهي ۽ سمجهڻ گهرجي. (الله حفاظت فرمائي!)

۲- قال ابو جعفر عليه السلام التقية من ديني ودين آبائي ولا ايمان لمن لا تقية له

(اصول ڪافي ص ۴۸۴ ـ عڪس نگاريل ص ۴۲۸)

امام محمد باقر فرمايو ته تقيه (يعني ڪوڙ ڳالهائڻ ۽ ٻين کي دوکو ڏيڻ) اسانجي ابن ڏاڏن جو دين آهي ۽ جيڪو تقيه نه ڪري (يعني ڪوڙ نه ڳالهائي ۽ ٻين کي دوکو نه ڏئي)، اهو بي ايمان آهي (معاذ الله)

(معاذ الله ثم معاذ الله)

دوستو! اوهان هن روايت جي معنيٰ تي ته ذرا غور ڪريو !!

هيءَ روايت شيعه مذهب جي مستند ترين ڪتاب جي روايت آهي جنهن لاءِ شيعا چون ٿا ته اهو ڪتاب امام غائب ڏٺو، پڙهي پسند فرمايو ۽ انهيءَ ڪتاب تي امام العصر (امام غائب مهدي) جا الفاظ "هٰذا ڪاف لشيعتنا" يعني هي ڪتاب اسان جي شيعن لاءِ ڪافي آهي، سند طور لکيل آهن.

۳- قال ابو عبدالله عليه السلام يا سليمان انكم على دين من كتمه اعزه الله ومن اذاعه اذله الله

(اصول ڪافي ص ۴۸۵ ـ عڪس نگاريل ص ۴۲۹)

حضرت امام جعفر صادق فرمايو ته اي سليمان! اوهين (شيعا) اهڙي دين تي آهيو، جو جيڪو ڪتمان ڪندو (پنهنجو دين لڪائيندو) الله تعاليٰ کي عزت ڏيندو ۽ جيڪو انکي ظاهر ڪندو، الله تعاليٰ کي ذليل ۽ خوار ڪندو-

حقيقت اها آهي ته هيءَ روايت شيعه مذهب جي سؤ في صد ترجماني ڪري ٿي، ڇاڪاڻ ته شيعه مذهب جا اصل عقيدا، جيئن قرآن جي تحريف جو عقيدو، امامت جو عقيدو، حضورﷺ جن جي اهلبيت ازواج مطهرات ۽ اصحابن سڳورن تي تبرا جو عقيدو، ڪتمان ۽ تقيه جو عقيدو، بداء جو عقيدو، امام العصر (امام غائب مهدي) جو عقيدو، رجعت جو عقيدو، متعه وغيره وغيره اهڙا آهن جو جيڪڏهن ڪو به شيعو انهن کي غير شيعن جي آڏو ظاهر ڪندو ته هو بيشڪ ذليل ۽ خوار ٿيندو. لهٰذا شيعه مذهب ۾ انجي پيروي جي سلامتي انهيءَ ۾ ئي آهي ته هو اهو دين، غير شيعن جي آڏو ظاهر نه ڪن!

٤- عن ابن ابی یعفور قال قال ابو عبدالله علیه السلام من اذاع علینا حدیثنا سلبه الله الایمان
(اصول کافی باب الاذاعة ص٣٦٩ - عکس الکامل ص٣٣)

عبدالله بن يعفور ٿو چوي ته امام جعفر صادقؒ فرمايو، ته جيڪو اسانجي حديث ظاهر ڪندو، خداتعالیٰ انهيءَ جو ايمان کسي وٺندو.

هن روايت ۾ اصل ۾ شيعه مذهب کي غيرشيعن کان مخفي رکڻ جي راز جي نشاندهي ٿيل آهي ته هنن کي پنهنجا اصل عقيدا، غيرشيعن آڏو ڇاجي ڪري ظاهر ڪرڻا نه آهن. روايت وري به پڙهو. شيعه اثناعشريه جو موجوده دور جو امام العصر (امام غائب مهدي) جو نائب - يا - خليفو امام خميني صاحب تقيه جي تصديق ۾ فرمائي ٿو:-

٥- ثانيها التكفير وهو وضع احدى اليدين على الاخرى نحو ما يصنعه غيرنا ــــ حال التقيه.
(تحرير الوسيلة جلد اول ص١٨٦ - عکس الکامل ص٣١٢)

ٻيو عمل، جيڪو نماز کي باطل ڪري ٿو، اهو نماز ۾ هڪڙو هٿ ٻئي هٿ تي رکڻ آهي، جهڙي طرح شيعن کانسواءِ ٻيا سڀ ڪندا آهن. پر تقيه (ٻين کي دوکي ڏيڻ) جي حالت ۾ جائز آهي.

٦- تاسعها تعمد قول آمين بعد اتمام الفاتحة الا مع التقية فلا باس به كالساهي
(تحرير الوسيلة جلد اول ص١٩٠ - عکس الکامل ص٣١٣)

۽ نائين چيز جنهن سان نماز باطل ٿئي ٿي، اُها آهي سورة فاتحه پڙهڻ کانپوءِ قصداً آمين چوڻ، پر تقيه (ٻين کي دوکي ۽ فريب ڏيڻ) جي خيال سان جائز آهي ۽ کو به مضائقه نه آهي.

هتي اوهين پهچاڻو ته جنهن مذهب ۾ الله جي سڀ کان اوچي عبادت (يعني نماز) ذريعي به ٻين کي دوکي ڏيڻ جي تعليم هجي، اِهو الله جو دين هوندو، يا اهو نبيﷺ جو دين هوندو؟ ذرا غور ڪريو !!

اوهان شيعن کي چئو ته حضرت علي رضه، ٽيهن ئي خليفن جي رضا ۽ رغبت سان بيعت ڪئي، ۽ چوويهه سال، هنن جي امامت ۾ نمازون اداڪندو رهيو ۽ سندس، ٽيهن ئي خليفن سان، اهڙا خوشگوار تعلقات رهيا، جو هن پنهنجي نياڻي سيده فاطمه زهراؓ جي لخت جگر سيده ام ڪلثوم، سيدنا فاروق اعظم جي نڪاح ۾ ڏني، پوءِ اوهين ڪيئن ٿا چئو ته حضرت علي رضه ٽيهن ئي خليفن کي معاذالله ڪافر مرتد سمجهندو هو؟ ته جواب ڏيندا ته حضرت علي رضه اهو سڀ ڪجهه تقيه ڪيو. نه صرف ايترو، پر شيعا چون ٿا ته حضرت علي رضه تقيه جو اهڙو پابند هو، جو هن پنهنجي خلافت ۾ به، اصل قرآن جيڪو پاڻ جمع ڪيو هئائين ۽ هن موجوده قرآن کان بلڪل مختلف هو، اهو ظاهر نه ڪيو ۽ ٽيهن ئي خليفن واري قرآن کي خود پڙهندو، پڙهائڻ جو انتظام ڪندو ۽ عمل ڪندو رهيو ۽ اهڙي ريت ٻيا به سڀ امام، سڄي عمر تقيه ڪندا رهيا ۽ پنهنجو اصل مذهب، غيرشيعن کان لڪائيندا آيا. (انا لله وانا اليه راجعون).

هاڻي اچو ته شيعن جي ڪتمان ۽ تقيه کي قرآن جي تعليمات سان پيش ڪيون:-

١- وَلَا تَرْكَنُوْا اِلَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَاءَ ثُمَّ

۽ ظالمن ڏانهن نه جهڪو نه ته اوهانکي باهه لڳندي ۽ الله کانسواءِ اوهان جا ٻيا ڪي به مددگار نه آهن، وري (ڪٿي به) اوهانکي مدد

لَاتُنْصَرُوْنَ ۝
(سورة هود ١١- ع ١٠- آيت ١١٣)

نه ملندي.
(ترجمه حضرت مولانا محمد مدني)

٢- هُوَ الَّذِيْٓ اَرْسَلَ رَسُوْلَهٗ بِالْهُدٰى وَدِيْنِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهٗ عَلَى الدِّيْنِ كُلِّهٖ ۝
(الصّفّٰت ٦١- ع ١- آيت ٩)

الله تعاليٰ اُهو آهي،جو موڪليائين پنهنجي رسول کي هدايت ۽ حق جي دين سان، ته انته ظاهر ۽ پڌرو ڪري ان(دين حق) کي مڙني دينن جي مٿان.

هن مان معلوم ٿيو ته الله تعاليٰ نبيءَ جن کي، انهيءَ لاءِ موڪليو ته دين برحق کي مڙني دينن جي مٿان ظاهر ۽ غالب ڪري. لهٰذا نبيءَ جن،شروع شروع ۾ اڪيلي سر به سمورن دشمنن جي روبرو دين حق جو اعلان ڪيو ۽ ساري عمر ۾ ڪڏهن به ڪٿان- يا- تقيه نه ڪيائون. جيڪڏهن تقيه ڪن ها،ته سندن پاڪيزه زندگيءَ ۾، پاڻ جو تڪليفون سهن ها، جو هجرت ڪن ها ۽ اصحابن سڳورن کي سندن گهر ٻار، ميٽ مائٽ ڇڏائي جو هجرت ڪرائين ها ؟

٥- نبيءَ ۽ امامن طرف منسوب ڪيل تقيه جا چند عملي مثال- نموني طور

تقيه جا آهي، تقيه کي شيعه مذهب جي اهم اصول ۽ عقيدي بنائڻ جي شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن کي جو ضرورت پيش آئي ۽ تقيه جون فضيلتون ۽ اهميت وغيره بابت، اوهانکي ڇڪو مواد مهيا ڪيو ويو آهي. شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن، اهو ثابت ڪرڻ لاءِ ته نبي صلي الله عليه وسلم ۽ سمورا امام تقيه ڪندا هئا، انهيءَ باري ۾ به هتي ڪيترا ڪوڙا قصا بنائي بيان ڪيا آهن،ته جيئن تقيه (نفاق) کي،نبي صلي الله عليه وسلم ۽ امامن جو اهم اصول ۽ عقيدو مڃيو وڃي ۽ هي پڌائين ته نبي صلي الله عليه وسلم ۽ امامن فلاڻي فلاڻي موقعي تي تقيه ڪيو ۽ تقيه انهن جو اصول،عقيدو ۽ مذهب هو. (معاذ الله ثم معاذ الله). هاڻي اچو ته اوهانکي انهن جو نمونو ڏيکاريان :-

هن باري ۾، فروع ڪافي جلد ٣ ڪتاب الجنائز مان حضرت امام جعفر صادق رحمه جي طرف منسوب ڪيل روايتن مان صرف ٻه روايتون عرض ڪيان ٿو :-

١- عن ابي عبد الله عليه السلام قال لما مات عبد الله بن ابي ابن سلول حضر النبي صلي الله عليه و اٰله جنازته فقال عمر لرسول الله صلي الله عليه وأله يا رسول الله الم ينهك الله ان تقوم علیٰ قبره . فسكت يا رسول الله الم ينهك الله ان تقوم علیٰ قبره ؟ فقال له ويلك ومايدريك ماقلت اني قلت اللّٰهم احش جوفه نارًا واملاء قبره نارًا

امام جعفر صادق کان روايت آهي،ته جڏهن عبد الله بن ابيّ بن سلول وفات ڪئي،ته نبي صلي الله عليه وسلم جن،هن جي جنازي تي ويا. انهيءَ وقت عمرؓ چيو ته يا رسول الله صلي الله عليه وآله ڇا الله تعاليٰ اوهانکي هن جي قبر تي ڪڙي ٿيڻ کان روڪيو نه آهي؟ رسول الله انهيءَ جو ڪو به جواب نه ڏنو. وري عمرؓ پڇيو ته يا رسول الله ڇا الله تعاليٰ اوهانکي هن جي قبر تي بيهڻ کان نه روڪيو آهي؟ پوءِ رسول الله جن فرمايو ته (اي عمرؓ) توکي ڪهڙي خبر مون ڪهڙي طرح دعا ڪئي؟ مون هيءَ دعا ڪئي ته اي الله! هن جي

واصله نارًا قال ابوعبد الله علیه السلام فابدا من رسول الله صلی الله علیه واله ما کان یکره -
(فروع کافي جلد۳ ص۱۸۸ ـ عکس کاپي ص۴۳۵)

پيٽ ۾ باه ڀَرِ، هن جي قبر ۾ باه ڀَرِ، ۽ هن کي دوزخ ۾ پهچاءِ، پوءِ امام جعفرؒ چيو ته عمر، رسول اللهؐ جو اهو راز ظاهر ڪيو، جنهن کي ظاهر ڪرڻ (نبيؐ) برو سمجهيو ٿي. (العياذ بالله)

۲- عن ابی عبد الله علیه السلام ان رجلا من المنافقین مات فخرج الحسین بن علی صلوٰة الله علیهما یمشی معهٗ فلقیه مولی لهٗ فقال له الحسین علیه السلام این تذهب یافلان؟ قال فقال له مولاه افر من جنازة هذا المنافق ان اصلي علیها فقال له الحسین علیه السلام انظر ان تقوم علی یمینی فما تسمعني اقول فقل مثله فلما ان کبر علیه ولیه قال الحسین علیه السلام: الله اکبر اللّٰهم العن فلانا عبدك الف لعنة مؤتلفة غیر مختلفة اللّٰهم اخز عبدك فی عبادك وبلادك واصله حرّ نارك واذقه اشد عذابك فانه کان یتولیٰ اعدائك ویعادی اولیائك ویبغض اهلبیت نبیك.
(فروع کافی جلد۳ ص۱۸۹ ـ عکس کاپي ص۴۳۶)

امام جعفر صادق کان روايت آهي ته منافقن مان هڪ شخص وفات ڪئي ته امام حسين رض هن جي جنازي سان گڏ هليو. رستي ۾ امام حسين رض کي سندس غلام مليو. امام حسين هُن کان پڇيو ته تون ڪيڏانهن وڃين ٿو؟ هُن چيو ته آئون هن منافق جي نماز کان ڀڄي رهيو آهيان. امام حسين رض هُن کي چيو ته منهن جي ساڄي پاسي جنازي نماز ۾ ڪَرو ٿيءِ ۽ منهنجو پڙهڻ ٻُڌج ۽ جيڪي آئون چوان اهو چئج. جڏهن ميت جي ولي تڪبير چئي ته جناب امام حسين رض، الله اڪبر کانپوءِ هن طرح چوڻ شروع ڪيو ته، اي الله! هن پنهنجي ٻانهي تي لعنت ڪر هزار لعنتون جيڪي ڪٺيون هجن ۽ الڳ الڳ نه هجن! اي الله! هن ٻانهي کي پنهنجن ٻانهن ۽ شهرن ۾ ذليل ڪر ۽ پنهنجي باه جي جلڻ مان هن کي جلڻ رساءِ ۽ پنهنجي عذاب جي سختي هن کي چکاءِ! بيشڪ اهو انهن مان هو، جيڪي تنهنجي دشمنن سان دوستي رکندا هئا ۽ تنهنجي نبيءَ جي اهلبيت سان بغض رکندا هئا.

فروع ڪافي جي جلد۳ جي باب "الصلاة علی الناصب" ۾ ست (۷) روايتون ص۱۸۸ کان ص۱۹۰ تائين ڏنل آهن، جن ۾ غير شيعن تي جنازه نماز پڙهڻ ۽ انهن ۾ مختلف بددعائون گهرڻ جو ذڪر ۽ تاڪيد ٿيل ملي ٿو. هنن ٻن روايتن مان، پهرين روايت ۾ حضورﷺ کان ۽ ٻي ۾ حضرت امام حسين رض کان منافقن ۽ منافقيءَ جي تائيد ۽ پٺڀرائي ٿئي ٿي، جن ۾ منافقن ۽ سچن مسلمانن ٻنهين کي، ڏوکي ۾ رکيو ويو آهي. مسلمانن کي ڏوکو انهيءَ ڪري ٿو چوان جو حضورﷺ ۽ امام حسين رض جي انهن جنازه نمازن ۾ شرڪت سان ڪيترن مسلمانن به شرڪت ڪئي هوندي ۽ پوءِ نبي اڪرمﷺ ۽ حضرت امام حسين رض انهن فوتين لاءِ ته گجهيءَ طرح بددعا ڪئي ۽ ظاهري طرح دعا جو نمونو ڏيکاريو يعني ڪتمان ۽ تقيه ڪيو (معاذالله) پر ٻين مسلمانن گجهي طرح توڙي ظاهري طرح دعا جو طريقو، نمونو ۽ عمل قائم رکيو. هن مان معلوم ٿيو ته شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن ڪوڙ، ڏوکي ۽ فريب جا اهڙا واقعات بنائي، نبي

اڪرم صلي الله عليه وسلم ۽ امامن طرف ، انهيءَ ڪري منسوب ڪيا آهن ، ته جيئن هو شيعه مذهب ۾ ڪفان ۽ تقيه جو عقيدو ، حضور اقدس ۽ امامن جي زندگين مان ثابت ڪري سگهن ۽ هنن ائين ئي ڪيو آهي . چنانچه جيڪي شيعا ڪي خاص دنيوي لاڳاپن سبب سنين جي جنازي نمازن ۾ شريڪ ٿيندا آهن ، ته هو انهن روايتن جي بنياد تي ميت لاءِ بد دعا ڪندا آهن.●

٧ - علامه مجتهد العصر سيد عرفان حيدر عابدي موسويءَ جو شيعيت کان تائب ٿي ، سني مذهب اختيار ڪرڻ بابت انٽرويو.

هفتوار ماهنامه البلاغ (ڪراچي) رمضان المبارڪ سنه ١٤٠٥ هجري ، مطابق جون ١٩٨٥ع منهن جي سامهون آهي

هن ۾ هڪ مشهور شيعه رهنما علامه سيد حامد علي موسوي جيڪو فقه جعفريه جو قائد ڪوئيٽا ڊويزن جو باشندو آهي ، انجي صاحبزادي علامه عرفان حيدرعابدي جو انٽرويو صـ٣٣ کان صـ٣٦ تائين ڏنل آهي . انهيءَ انٽرويو ۾ ، علامه سيد عرفان حيدر عابديءَ پنهنجي شيعيت ڇڏي ، سني مذهب اختيار ڪرڻ جا سبب ڄاڻايا آهن . بعد ۾ هن سان جيڪي ڪجهه ٿي گذريو آهي ، انهيءَ جو به چڱو خاصو تفصيل ملي ٿو . هن جي هنوقت عمر چاليهه (٤٠) سال آهي . هن ڪٿي ڪٿي شيعه مذهب جي تعليم ورتي ۽ ڪٿي ڪٿي هوءُ بزرگ ، شيعه مذهب جو خطيب ۽ مبلغ ٿي رهيو آهي ، انهيءَ جو به ذڪر آهي . هن شيعيت ڇڏي ، سني مذهبُ ڇو اختيار ڪيو ، انهيءَ تي هن سني روشني وڌي آهي . هن جي شيعيت ڇڏڻ ۽ سني مذهب اختيار ڪرڻ جو ذڪر روزنامه جنگ لاهور ٩ آگسٽ ١٩٨٤ع جي صـ٣ تي به آيو هو. انٽرويو ۾ هن بزرگ کان ڪل ٻارهن اهم سوال ڪيا ويا ، جن جا هن تسلي بخش جواب ڏنا آهن . هتي آئون ڪتاب ۾ ضخامت جي ڊپ کان ، صرف ڪانئس پڇيل پهرين ٽن سوالن ۽ انهن جي جواب تي ڪفايت ڪريانٿو . علامه عرفان حيدر عابديءَ کان پهريون سوال ۽ هن کان انهيءَ جو موصول ٿيل جواب هن طرح آهي :-

سؔ ١ : آپ کن وجوہات کی بنا پر شیعہ مذہب کو ترک کرنے پر مجبور ہوئے ؟

ج : شیعہ مسلک کا مبلغ ہونے کے باوجود مجھے شرح صدر حاصل نہیں تھا۔ اسلئے میں علمائے اہلسنت کی کتب کا مطالعہ بھی کرتا تھا۔ علمائے دیوبند میں سے بعض بزرگوں کی کتابوں سے زیادہ متاثر ہوا۔ اور چند اہم وجوہات جن کی وجہ سے میں اس مذہب کو باطل یقین کرتے ہوئے تائب ہونے پر مجبور ہوا یہ ہیں :

١ - ٢١ رمضان المبارک کو شیعہ حضرات حضرت علیؓ کا جنازہ نکالتے ہیں ، گذشتہ رمضان میں جب یہ رسم ادا ہو رہی تھی تو حسب سابق مبلغین وذاکرین کی ایک

●تمام ضروري :- اسانجي جيد سني علماءِ ڪرام جي اها متفق عليه فتوىٰ آهي ته ڪنهن به شيعي جي جنازه نماز ۾ شريڪ نه ٿجي ۽ ڪنهن شيعه کي سنيءَ جي جنازه نماز ۾ شريڪ ٿيڻ جائز آهي . فتوىٰ جا الفاظ هي آهن .

" لہذا شیعوں کے ساتھ مناکحت قطعاً ناجائز اور ان کا ذبیحہ حرام ، ان کا چندہ مسجد میں لینا ناروا ہے ۔ ان کا جنازہ پڑھنا یا ان کو جنازہ میں شریک کرنا جائز نہیں ہے ۔ ان کی مذہبی تعلیم ان کی کتابوں میں یہ ہے کہ سنیوں کے جنازہ میں شریک ہوکر یہ دعا کرنا چاہیے کہ یا اللہ ! اس کی قبر کو آگ سے بھردے اور اس پر عذاب نازل کر " (ڏسو فتوىٰ لاهه صـ٣١٤)

کثیر تعداد موجود تھی تو اس وقت سب نے اصحابِ رسولؐ پر تبریٰ کرنا شروع کردیا۔ میں نے کہا کہ جس قدر میں نے تحقیق کی ہے ہمارے کسی امام نے ان حضرات پر لعنت نہیں بھیجی۔ تو اُس وقت میرے والدصاحب سید حامدعلی موسوی جو آجکل رافضیوں کے ایک گروپ کے قائد ہیں، فرمانے لگے کہ آپ کو معلوم ہونا چاہیے تولیٰ اور تبریٰ ہمارے مذہب کا ایک اہم جز اور حصہ ہیں۔ تو اس پر میں نے والدصاحب کے حکم کی تعمیل کرتے ہوئے حضرت ابوبکر صدیق رض پر سب کیا۔ لیکن جب حضرت عمر رض پر تبریٰ شروع کیا تو میری زبان بند ہوگئی۔ اور کافی دیر تک میری قوت گویائی سلب رہی۔ میں اللہ تعالیٰ کو گواہ بناکر کہتا ہوں کہ میرے توبہ کرنے اور خدا سے معافی مانگنے پر میری زبان نے دوبارہ چلنا شروع کیا تو اس پر میرا یقین کامل ہوا کہ اصحابِ رسولؐ سچے ہیں اور یہ ابن سبأ یہودی کی نسل اپنے اس ملعون عمل سے اہلبیت کو بھی بدنام کررہی ہے۔

۲۔ شیعہ حضرات ام المومنین حضرت عائشہ رض اور حفصہ رض پر لعنت بھیجتے ہیں۔ میں نے سوچا کہ معاذاللہ اگر یہ عورتیں اتنے بُرے کردار کی مالک تھیں تو خدا نے اپنے پیغمبر کو ان سے شادی کرنے سے کیوں نہ روکا۔ تحقیق سے میں اس نتیجہ پر پہنچا کہ یہ ایک یہودیانہ سازش کا نتیجہ ہے۔

۳۔ اہلِ تشیع قرآن مجید کو تحریف شدہ تصور کرتے ہیں اور یہی عقیدہ رکھتے ہیں۔

۴۔ شیعہ مبلغین اور ذاکر اپنے مذہب کی تبلیغ، رقم طے کرکے سرانجام دیتے ہیں ان کے اس عمل سے میں شدید بدظن ہوا۔

۵۔ میں نے شیعہ مذہب کے مبلغین اور ذاکرین کی اکثریت کو جو بہ دعویٰ خود "محبان اہلبیت" کہلاتے ہیں فسق و فجور میں مبتلا پایا۔

(ماھنامہ البلاغ کراچي جون ۱۹۸۵ع)

مٿين انٽرويو ۾ پنجن ڳالھين جو بيان آھي ته (۱) شيعا ھر سال ۲۱ رمضان المبارڪ تي حضرت عليؓ جو جنازو ڪڍندا آھن ۽ نبي اڪرمؐ جي صحابهؓ، خاص طرح حضرت ابوبڪرصديق رض ۽ حضرت عمرفاروق تي تبرا ڪندا آھن. (۲) شيعا نبي اڪرمؐ جي اھلبيت ازواج مطھرات ۾ خاص طرح ام المومنين حضرت عائشه رض ۽ سيده حفصه رض تي لعنتون وجھندا آھن (معاذالله) (۳) شيعن جو عقيدو آھي ته قرآن ۾ ردوبدل ۽ تحريف ٿيل آھي. (۴) شيعن جا مبلغ عالم ۽ ذاڪر پنھنجي مذھب جي تبليغ لاءِ پيھرين رقم طئي ڪندا آھن. (۵) شيعن جا اڪثر مبلغين ۽ ذاڪرين ڪردار جي ڪمزوريءَ جو شڪار ھوندا آھن.

ھاڻي آئون اوھانکي مخاطب آھيان!-

اوھانجي عمر گھڻي آھي؟ اوھان پنھنجيءَ سڄي زندگيءَ ۾ ڪڏھن به ڪو ائين ڏٺو ته شيعا ۲۱ رمضان المبارڪ تي، حضرت علي رض جو جنازو ڪڍندا آھن ۽ اصحاب رسول، خاص طرح سيدنا حضرت ابوبڪر صديق رض، عمر فاروق رض ۽ عثمان رض تي تبرا ڪندا آھن؟ جيڪڏھن جواب ۾ "ھا" چوٿا، ته ٺيڪ، پرجيڪڏھن جواب نفي ۾ آھي، ته اھو ٻڌايو ته اوھان کي اھا خبر ڇو نه آھي؟ ڇا شيعا پاڪستان ۾ نٿا رھن؟ جنھن ضلعي، تعلقي، شھر يا ڳوٺ

۾ اوهين رهو ٿا انهيءَ ڪري شيعو ڪونهي ڇا؟ اوهين لازمًا اهو ئي جواب ڏيندا ته شيعا ته اسان جي ڳوٺ، اسان جي پاڙي ۾ به رهن ٿا، پر اسان کي اها خبر ڪانهي. هاڻي جيڪڏهن اوهان کي، اها خبر نه آهي، ته ڇو؟ پوءِ دوستو! اوهان کي اها خبر نه هجڻ، شيعن جي ڪتمان ۽ تقيه جو نتيجو آهي. شيعن جا اصل ۾ جيڪي به عقيدا آهن، مثلاً قرآن وسنت بابت، نبوت ۽ ختم نبوت بابت، اصحابن سڳورن بابت، ڪتمان ۽ تقيه بابت، الله تعالیٰ جي باري ۾ بداءَ (ڀل ۽ غلطي سرزد ٿيڻ) بابت، متعه بابت، ڪعبة الله شريف بابت ۽ ڪربلا بابت، امام غائب بابت ۽ رجعت بابت، تبرا ۽ لعنتون وجهڻ بابت، انهن کي غير شيعن کان ڇپائڻ کي ئي ته تقيه ۽ ڪتمان چئجي ٿو. مختصر لفظن ۾، ڪتمان ۽ تقيه جي آئون سمجهاڻي ڏيان، ته اها هن طرح آهي:-

> "شيعه مذهب جي هر عقيدي ۽ عمل کي، غير شيعن کان لڪائڻ ۽ ڇپائڻ کي تقيه چئجي ٿو."

هاڻي اوهين ان ڪيفيت ۽ عمل کي ڪوڙ چئو، ڌوڪو چئو، فريب چئو، مڪاري چئو، اها ڳالهه اوهان جي راءِ تي ڇڏيل آهي. البت، شيعا انهيءَ کي وڏي ۾ وڏي عبادت سمجهن ٿا، انهيءَ ڪري جو سڄي شيعه مذهب جي بقاءَ جو دارومدار ڪتمان ۽ تقيه جي عقيدي تي آهي. پوءِ جيڪو شيعو ڪتمان ۽ تقيه ڪرڻ جو پابند آهي، اهو شيعه مذهب جي حفاظت ڪندڙ ۽ جيڪو شيعو ڪتمان ۽ تقيه نه ڪري اهو شيعه مذهب کي برباد ڪندڙ آهي. هاڻي ڪو سمجهو ۽ جيڪو ماڻهون پاڻ کي شيعو سڏائي ٿو، لازمًا اهو دين جي باري ۾ ڪتمان ۽ تقيه جي اصول جو پابند هوندو، چاڪاڻ ته، شيعه مذهب جا چند اصول ۽ عقيدا اهڙا به آهن، جن کي جيڪڏهن هو آزاديءَ سان، مثلاً "زيد يو- ئي وي" وغيره تي اظهار ڪرڻ لڳن، ته سڄي دنيا فتنه فساد جو آماجگاهه بڻجي پوي، جيئن حضور اقدس ﷺ جي اهلبيت ازواج مطهرات ۽ صحابه رضه تي (معاذالله ثم معاذالله) تبرا ۽ لعنتن جو معاملو آهي يا قرآن جي باري ۾ هنن جي بنيادي عقيدي تحريف ۽ تبديل جو تعلق آهي وغيره وغيره. پوءِ ثابت ٿيو ته هن مذهب جي حفاظت جي اهائي صورت آهي ته هن مذهب جا عقيدا ۽ عمل غير شيعن جي سامهون ظاهر نه ڪيا وڃن. بس! اهائي چيز جو نالو ڪتمان ۽ تقيه آهي، جنهن کي مون شيعن جي معتبر ترين ڪتابن ۽ خود خميني صاحب جي سند ۽ الفاظ ۽ زبان ۾.۔ ۽ پڻ مون پنهنجن مثالن سان سمجهايو آهي.

٧- بن نوعمر ڀائرن محمد ارتضيٰ ۽ محمد مرتضيٰ جي شيعه مذهب کان توبه تائب ٿي، سني مذهب اختيار ڪرڻ جو واقعو-

اسلامي دنيا جي محقق ۽ مفڪر حضرت مولانا سيد ابوالحسن ندوي مدظله (لکنو. انڊيا) جي هڪ مشهور تصنيف سيرت سيد احمد شهيد رحه، هن وقت منهنجي سامهون آهي. جيڪا ڪتاب ٻيو دفعو لکنؤ مان سنه ١٩٤١ع ۾ ڇپيو آهي. ڪتاب جي ضخامت ٣+٣٢ صفحا آهي. هن ڪتاب ۾ سيد صاحب، حضرت شاهه اسماعيل شهيد رحه جي هڪ تقرير جو ذڪر ڪيو آهي جيڪا هن لکنؤ جي شيعه عيدگاهه ۾ هزارها مخاطبين جي سامهون ڪئي. فرمائي ٿو:-

"هن (شاهه اسماعيل شهيد صاحب جن) اعلان ڪيو ته سڀاڻي اسين شيعن جي عيدگاهه ۾ وعظ ڪندا سون. چنانچه ٻئي ڏينهن اعلان مطابق، شيعن جي عيدگاهه ۾ تشريف فرما

ٿيا. انهيءَ اعلان جو اطلاع عام هو، جنهن ڪري ٻنهي طرفن (شيعن ۽ سنين) جا ماڻهو جمع ٿي ويا ۽ هڪ وڏو مجمع ٿي پيو - مولانا صاحبؒ منبر تي تشريف فرما ٿيو ۽ وعظ شروع ڪيائين ۽ وعظ ۾ شيعه مذهب جي خوب خبر لڌائين. انهيءَ وعظ ۾ ٻه نوعمر ٻاڙا، جن مان هڪ جو نالو محمد ارتضا ۽ ٻئي جو نالو محمد مرتضىٰ هو، اهي به موجود هئا، جيڪي مولانا جي وڇهو ويٺل هئا. انهن تي هن وعظ جو ڏاڍو اثر ٿيو ۽ انهن مان هڪ ننڍي ٻار وڏي کي چيو، ته ڏٺو مولانا جي تقرير ٻڌي؟ منهنجيءَ دل ۾ اها ڳالهه آئي آهي ته هن شهر ۾ اسان شيعن جو ڏيڍو آهي ۽ هيءُ شخص، جيڪو شيعه مذهب کي وڏي دليريءَ سان ڪوڙو ثابت ڪري رهيو آهي، صرف هڪ معمولي اپرو آدمي آهي. نه ڪنهن جو بادشاه آهي ۽ نه نواب، تڪي هن وٽ ڪا فوج آهي ۽ نه ڪي هن وٽ هٿيار آهن - پوءِ اهڙي ئي ڪسيءَ ۽ ٻي بسيءَ جي عالم ۾ به هي ماڻهو اهڙو بهادر آهي، نه هن وٽ اها ڪهڙي شيءِ آهي جنهن ڪري انهيءَ بيباڪيءَ ۽ سرفروشيءَ لاءِ آماده ڪري رهي آهي. بيشڪ اهو هن جو ايمان (ايماني قوت) آهي."

"هاڻي اسين پنهنجن امامن طرف نظر ڪريون ٿا، ته اسان جا امام، اسانجي شيعه مذهبي روايات موجب اهڙا نه قوي ۽ بهادر هئا جو انهن جي قوت سان، ڪنهن فرشتي ۽ جنّ جي قوت به نه ٿي پهچي سگهي ۽ انهيءَ طاقت ۽ بهادريءَ سان گڏ، هو تقيه به اهڙو ڪندا هئا، جو مخالف ته درڪنار، پر پنهنجن شيعن سان به سچي ڳالهه نه ڪندا هئا. انهيءَ مان مون اهين سمجهيو آهي، ته شيعه مذهب نه ڪنهن به حالت ۾ حق نه آهي. ڇاڪاڻ ته، يا ته انهن (امامن) جي بهادريءَ جون ڳالهيون ڪوڙا افسانا آهن - يا تقيه جون ڳالهيون غلط آهن. پوءِ هاڻي صرف ٻه مذهب (۱) مذهب خوارج جيڪو امامن کي ڪافر سمجهي ٿو (معاذ الله) يا (۲) مذهب اهلسنت والجماعت وارا جيڪي چون ٿا ته سمورا امام نهايت سچا ۽ نهايت باايمان هئا ۽ انهن جو شان لَا يَخَافُونَ فِي اللّٰهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ هو ۽ انهن جو مذهب اهوئي هو جيڪو اهلسنت والجماعت جو مذهب آهي ۽ جيڪي ڳالهيون شيعا، امامن طرف منسوب ڪن ٿا، اهي سڀ جا سڀ شيعن جا، امامن تي بهتان آهن - هاڻي جڏهن ته، شيعه مذهب بلڪل باطل افسانو ثابت ٿيو، ته پوءِ خوارج ۽ اهلسنت ٻن مذهبن جي وچ ۾، آئون اهلسنت والجماعت جي مذهب کي حق تي سمجهان ٿو. وڏي ڀاءُ به چيو ته مونکي به اهين معلوم ٿو ٿئي. جڏهن ٻئي ڀاءُ انهيءَ حقيقت تي متفق ٿي ويا، ته ننڍو ڀاءُ اٿيو ۽ چيائين ته مولانا صاحب، ذرا منبر تان لهي اچو مونکي ڪجهه عرض ڪرڻو آهي. مولانا صاحب سمجهيو ته هي شايد منهنجي وعظ جي ترديد ۾ ڳالهائيندو ۽ اهو خيال ڪري منبر تان لهي آيو. هن ڇوڪر منبر تي پهچي پنهنجي انهيءَ شبهي کي تفصيل سان پيش ڪيو ۽ چيائين ته جيڪڏهن ڪنهن وٽ انهن ڳالهين جو جواب آهي ته جواب ڏئي. ٻيءَ حالت ۾ آئون شيعه مذهب کان تائب ٿيڻ جو اعلان ڪندس ۽ مون سان گڏ منهنجو ڀاءُ به تائب ٿيندو. انهيءَ مجمع ۾ لکنو جا مجتهد به موجود هئا. مگر ڪنهن کان به جواب ڪونه اُڪليو. هن وري به چيو ته يا ته ڪو جواب ڏئي، نه ته آئون سُني ٿيڻ جو اعلان ڪريان ٿو. انهيءَ تي به هن کي ڪو جواب نه مليو. آخر هو منبر تان لهي آيو ۽ مولانا صاحب کي عرض ڪيائين ته سائين، مون پنهنجو ڪم ڪيو، هاڻي اوهان وعظ فرمايو - مولانا صاحب جيئن فرمايو ته وعظ سان منهنجو جيڪو مقصد هو، اهو حاصل ٿي ويو. جيڪا تو تقرير ڪئي، اهڙي آئون نه ڪري سگهان ها. انهيءَ ڪري هاڻي مونکي تقرير ڪرڻ جي ڪابه ضرورت ڪانهي، ڇاڪاڻ ته حق

واضح ٿي چڪو. هي ٻئي چوڪر هڪ وڏي خاندان جا چشم و چراغ هئا، جن کي پنهنجو گهر، ملڪ ڇڏڻا پيا ۽ هو مولانا سان گڏ رهڻ لڳا. ايتري تائين جو (بالاڪوٽ جي) جهاد ۾ شهيد ٿيا. (انا لله وانا اليه راجعون) (سيرت سيد احمد شهيد مطبوعه سنه ١٩٣١ع لکنو ص ٣٥٠-٣٥٢)

هاڻي اوهانکي معلوم ٿيو ته تقيه معنيٰ ڪوڙ، جيڪي دل ۾ هجي انهيءَ جي ابتڙ ظاهر ڪرڻ. ٻين لفظن ۾ دوکو، فريب، مڪاري ۽ منافقي. اوهانکي هيءَ اها حقيقت معلوم ٿي ته شيعه مذهب جي ڏهن (١٠) حصن مان نوَ (٩) حصا تقيه ۾ آهن ۽ شيعه مذهب، تقيه جي اصول ۽ عقيدي ميڄڻ الاءِ تي ايمان آڻڻ کانسواءِ ثابت ئي ٿي نه ٿو سگهي. لهٰذا شيعن جي مذهب موجب سمورا امام سڳورا امام حضرت علي ڪرم الله وجهه کان وٺي يارهين امام حسن عسڪريءَ تائين، تقيه جي زندگي گذاريندا رهيا ايتري تائين جو هي پنهنجو اصل دين عام شيعن جي سامهون به ظاهر نه ڪندا هئا. (معاذ الله)

ماهنامه اقراءِ ڊائجسٽ اردو ڪراچي مان ڇپيو آهي. فيبروري ١٩٨٢ع جي ڪاپي هنوقت منهنجي سامهون آهي. هن ۾ هڪ مضمون حضرت مولانا مفتي احمد الرحمٰن جو ڇپيو آهي جنهن جو عنوان آهي "زبان کا ناسور". دل گهرڻي ٿي ته انهيءَ مضمون جا چند حصن جو خلاصو عرض رکان. فرمائن ٿا:

> ڪوڙ جهڙي گناهه جا نه صرف ڏور رس بڇڙا نتيجا نڪرن ٿا، بلڪ ڪوڙي کي ملعون منافق ۽ ايمان کان دور لفظن سان پڪاريو ويو آهي. قلب جي ابتڙ اظهار جو ٻيو نالو آهي ڪوڙ (تقيه). جيڪڏهن ڪو شخص پنهنجي اندر جي حال ۽ ڪيفيت جي خلاف پنهنجيءَ زبان سان ڪجهه ظاهر ڪري ٿو ته انهي کي ڪوڙ (تقيه) چئبو ۽ انهيءَ ڪوڙ کي ٻين کي دوکو ۽ فريب به سڏبو. اسلام جي لغت ۾ سڀ کان سخت ترين لفظ لعنت آهي. قرآن ڪريم ۾ عموماً شيطان ۽ ڪافر تي لعنت وڌي ويئي آهي ۽ ڪنهن به مسلمان تي لعنت نه ٿي وجهي سگهجي، سواءِ انهيءَ مسلمان سڏائيندڙ جي جيڪو ڪوڙ ڳالهائي. (ص ٢٩-٣٠)

اڳتي صحيح بخاري ۽ مسلم جي هڪ جامع حديث ڏني اٿس جنهن جو خلاصو هن طرح آهي.

> جيڪو مسلمان هميشه سچ ڳالهائي ٿو ۽ سچائي اختيار ڪري ٿو ته اهو الله تعاليٰ وٽ صديقن ۾ لکيو وڃي ٿو ۽ هو آسمان وارن ۾ صديق جي لقب سان ياد رکيو ٿو ۽ جيڪو ماڻهو ڪوڙ ڳالهائڻ جو عادي آهي، اهو الله تعاليٰ وٽ به ڪوڙو لکيو وڃي ٿو ۽ آسمان وارن وٽ به هو ڪوڙي جي عيب سان سڏيو وڃي ٿو. (ص ٣١)

دوستو! هاڻي اوهين خود سوچيو ۽ فيصلو ڪريو ته "تقيه" يعني ڪوڙ ڳالهائڻ، ٻين کي دوکو ڏيڻ، حقيقت خلاف بيان ڪرڻ، جيڪي دل ۾ هجي انجي ابتڙ ڪندو رهڻ، صاف لفظن ۾ منافقي ۽ مڪاري، جنهن بابت، قرآن و حديث ۾ وعيدون ۽ ڦٽڪارون موجود آهن، اها امامن جي زندگي هوندي يا شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن، امامن اهلبيت جي ظاهري عملي زندگي ڪي، جيڪا سراسر قرآن و سنت مطابق هئي، انکي "تقيه" مشهور ڪري، شيعيت جو بنياد رکيو آهي، جنهن کانسواءِ شيعه مذهب جو ثابت ٿيڻ ناممڪن هو ۽ آهي؟ هاڻي فيصلو اوهين خود ڪريو، حقيقتون اوهانکي ڪيئن وڻن ٿيون آهن، اڳتي هدايت ڏيڻ وارو ۽ دلين کي ڦيرڻ وارو مقلب القلوب الله جي پاڪ ذات آهي ۽ اهو شال اسان سڀني کي سنئين واٽ تي هلائي. آمين ثم آمين.

باب پنجون

شيعه مذهب ۾ امامت جو عقيدو

> شيعه مذهب جي بنيادي عقيدي امامت ۽
> ختم نبوت جي عقيدي جي انڪار جا بيشمار ثبوت

١. اسلام اندر نبوت ۽ ختم نبوت جو مختصر لفظن ۾ مفهوم ، انجي اهميت ۽ حقيقت

اسلام اندر نبوت ۽ رسالت جو عقيدو، نهايت اهم عقيدن مان هڪ عقيدو آهي، بلڪ توحيد جي عقيدي کانپوءِ، رسالت جي عقيدي جو نمبر آهي. جنهن جي اسلامي ڪلمه طيب (لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰه) جي واضح الفاظن سان به عڪاسي ٿئي ٿي. درحقيقت ايمانُ بِالرّسل ئي، ايمانٌ بِا اللّٰه جو ذريعو آهي. لهٰذا ايمانٌ بِا لرّسل کانسواءِ ، ايمانُ بِا للّٰه حاصل ٿيڻ جو سوال ئي خارج از بحث آهي.

نبوت ۽ رسالت صرف الفاظ نه آهن، بلڪ انهن الفاظن جي هڪ مُتعين ۽ مقرر ڪيل ،مُجمل ۽ معلوم حقيقت آهي. هر نبي ۽ رسولُ ، اللّٰه طرفان مقرر ۽ نامزد ٿئي ، اللّٰه جي ٻانهن جي سامهون اللّٰه جي حُجت بڻجي ايندو هو. اُنهيءَ کي سچا ڄاڻڻ ۽ مڃڻ نجات جو شرط هو. هن کي وحي ذريعي اللّٰه جا احڪام ملندا هئا. هو معصوم ۽ مفترض الطاعة (جنهن جي اطاعت اللّٰه پاڪ پاران فرض ڪيل هجي) ، هوندو هو. هو خود ۽ هُن جي تعليم ، پنهنجيءَ امت لاءِ هدايت جو سرچشمو، مرجع ۽ ماخذ هوندي هئي، ۽ اللّٰه وٽ مقبوليت جو واحد ذريعو هوندي هئي.

ختم نبوت ۽ ختم رسالت ، اِهي به صرف الفاظ نه آهن ، بلڪ انهن الفاظن جي به مقرر ڪيل مجمل ۽ معلوم حقيقت آهي. اهڙو ڪير مسلمانُ هوندو جنهن کي اسلام اندر ختم نبوت ۽ ختم رسالت جي اهميت جي ڄاڻ نه هجي؟ البت اها ٻي ڳالهه آهي ، ته ختم نبوت ۽ ختم رسالت جي حقيقت کان اڪثر مسلمانَ آگاهه نه هوندا آهن ، نتيجي ۾ اسلام دشمن سازشيءَ عبد اللّٰه بن سبا جي يهودي ذهنيت ، عام مسلمانن جي انهيءَ ڪمزوريءَ جو ناجائز فائدو وٺي ، امامت جو عقيدو ايجاد ڪيو، جنهن ۾ درحقيقت ختم نبوت ۽ ختم رسالت جي عقيدي جي خاتمي جو سڄو ئي مواد بارود ڀريل آهي.

مفڪر اسلام حضرت مولانا سيد ابوالحسن ندويءَ پنهنجيءَ تصنيف "دو متضاد تصويرين ۾ "الدرُّ الثمين في مبشّرات النبي الامين" ص٣-٥ جي حوالي سان حضرت شاه ولي اللّٰه محدث دهلويءَ جي هڪ مراقبه جي عالم ۾ مڪاشفه (ڪشف) ۾ شيعه مذهب جي حقيقت کي هنن الفاظن ۾ نقل ڪيو آهي، ته شاه ولي اللّٰه صاحب فرمائي ٿو:-

"مين نے آنحضرت صلى الله عليه وسلم سے روحانی طور پر فرقهٔ شيعه کے متعلق دریافت

● لفظ "حجت" جي سمجهاڻي لاءِ ڏسو ص١٩٠ .

کیا، مجھے جواب ملا کہ ان کا مذہب باطل ہے اور ان کے مذہب کا بطلان لفظ امام سے سمجھا جا سکتا ہے، شاہ صاحب فرماتے ہیں کہ اس روحانی مراقبہ کی کیفیت ختم ہوئی تو مجھے خیال آیا کہ واقعی "امامؑ" ان حضرات کے نزدیک وہ معصوم ہستی ہے جس کی اطاعت فرض ہے اور جس پر باطنی وحی آتی ہے اور حقیقت میں یہی نبی کی تعریف ہے، اسلئے ان کا مذہب ختم نبوت کے انکار کا مستلزم ہے۔" (دو متضاد تصویریں ص۳۲)

رسول الله صلى الله عليه وسلم جن جي خاتم النبيينؐ هجڻ جو مطلب اهو آهي، ته نبوت، رسالت ۽ معصوميت ۽ الله پاڪ کان سڌي وحي ذريعي احڪام حاصل ڪري بندن تائين پهچائڻ، جنهن حقيقت جو نالو آهي، اها حقيقت، پاڻ ڪريمؐ جن تي ختم ڪئي وئي. هاڻي قيامت تائين، پاڻ سڳورا ئي الله جي بندن لاءِ نامزد ۽ مقرر ٿيل "آخري حجت" آهن ۽ الله طرفان ڪين، آخري حجت ڪري مڃڻ ۽ آخري معصوم ومفترض الطاعة ڪري قبول ڪرڻ ۽ انهيءَ تي ايمان آڻڻ، نجات ۽ ڇوٽڪاري جو سبب آهي ۽ صرف ۽ صرف سندن اطاعت، الله جي اطاعت آهي. وحي جو نازل ٿيڻ ۽ وحي ذريعي الله طرفان احڪامات ملڻ ۽ ڪنهن آسماني ڪتاب جي نازل ٿيڻ جو سلسلو، خاتم النبيين حضرت محمد صلعم تي ختم ڪيو ويو. مٿن نازل ٿيل الله جو آخري آسماني ڪتاب قرآن ڪريم، جيڪو اسان وٽ، نبيؐ جي ساٿين اصحابن سڳورن جي ذريعي پهتو آهي، ۽ سيد الڪونين صلى الله عليه وسلم جا ارشادات (حديثون) ۽ اعمال (سنت)، جيڪي پاڻ ڪيائون ۽ پنهنجي ساٿين اصحابن سڳورن کان ڪرايائون، جن جي رسالت جا پهريان راوي به، نبي اڪرمؐ جا اصحاب سڳورا ئي ئي، سگهيا ٿي ۽ اهي ئي آهن. اهي قيامت تائين ايندڙ انسانيت لاءِ دين اسلام جي هدايت جو سرچشمه، مرجع ۽ ماخذ رهندا. نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم کانپوءِ، ٻيو ڪوبه شخص، معصوم ۽ مفترض الطاعة نه ٿيو هو، نه ٿيو آهي ۽ نه ٿيندو ۽ نه وري ٻيو ڪوبه شخص، نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جن کانپوءِ، الله جي طرفان، الله جي بندن لاءِ "حجت" ٿي اچيو هو، نه آيو آهي ۽ نه قيامت تائين ايندو.

برخلاف انهيءَ متعين، مقرر ڪيل، مجيل ۽ معلوم حقيقت کي تسليم ڪرڻ ۽ انهيءَ تي ايمان آڻڻ جي، اسلام دشمن سازشي سبائي ٽولي، اسلام جي نالي ۾، حضرت علي رضه ۽ انجي اولاد مان، چند شخصيتن کي چونڊي، ڪين امام جي نالي سان سڏي، پوءِ اهي سمورئون فضيلتون ۽ لوازمات، جيڪي نبي اڪرمؐ جن جي رسولؐ ۽ خاتم النبيين هجڻ لاءِ مخصوص آهن، اهي هرهڪ امام لاءِ بيان ڪري، آخري ٻارهين (١٢) امام تي انهن فضيلتن جي تڪميل ڏيکاري آهي - يا - شيعن جي چوڻ مطابق اٿين چئجي ته شيعن جي هرهڪ امام (معاذ الله) اهي سموريون فضيلتون، بلڪ انهن فضيلتن کان به زياده اتم، ارفع ۽ اعلىٰ درجات ۽ فضيلتون، وڏين وضاحتن سان پاڻ لاءِ بيان ڪيون آهن ۽ انهن فضيلتن جي تڪميل ٻارهين(٣) امام تي، اهڙي طرح ڪئي وئي آهي، جو سردار الانبياءِ خاتم النبيين حضرت محمد صلى الله عليه وسلم کي. امام العصر (يعني سنه ٢٦٠ هجريءَ کان هر وقت ۽ هر دور جو زنده غائب امام جي ظاهر ٿيڻ بعد ان جي بيعت (فرمانبرداريءَ) جو عهد ڪرڻو پوندو (انا لله وانا اليه راجعون). هاڻي آئون اوهان کان پڇان ٿو ته جنهن مذهب ۾، حضور اقدسؐ کي ٻارهين (١٢) امام يعني امام العصر (غائب مهدي) جي بيعت (فرمانبرداريءَ جي عهد) جو عقيدو هجي، انهيءَ مذهب ۾ امام کي، نبيؐ تي فضيلت

۽ بلاءِ مسئلي سمجهي ـ پاڻ نبيءَ کي امام ۽ امامن تي فضيلت ۽ بالا دستي جهڙي ڏينديو. فيصلو اوهين پاڻ ڪريو. ماڻ پهرن انهيءَ ٣ الهه کي شروع کان ڏسون ته اسلام ڇا آهي؟ شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن، اسلام ۽ ختم نبوت کي ختم ڪرڻ لاءِ ڇا ڇا ڪيو آهي ۽ شيعن جي امامن ۽ امامت جي عقيدي ۾ ۽ اهلسنت والجماعت طرفان، امام ابوحنيفهؒ، امام شافعيؒ يا امام غزاليؒ کي امام سڏڻ ۾ ڪهڙو نمايان فرق آهي؟

٢- اسلام ڇا آهي؟ اسلام جو بنياد ڪهڙن ٣ الهين تي آهي ۽ مسلمان ڪنهن کي چئجي ٿو؟

انهيءَ کان اڳ جو شيعه مذهب جي بنيادي عقيدي "امامت" جا تفصيلات عرض رکجن، اهو ضروري لڳي ٿو، ته اسلام جي چند اهم بنيادي ٣ الهين کي بيان ڪري انهن جي بقا ۽ حفاظت جا اسباب ٻڌائجن، ته جيئن امامت جي عقيدي جا مضرات آساني سان سمجهه ۾ اچي سگهن.

خيال ۾ رهڻ گهرجي ته شروع کان وٺي جيڪي به طبقا يا قوتون، باطني مسلمان يا اسلام جو پيرو ظاهر ڪري، يا منافقانه اسلام جو لباس پهري (ڳجهي طرح) اسلام جي مخالفت ڪندا آهن، يا اسلام کي ختم ڪرڻ جي جدوجهد ڪئي آهي، ته انهيءَ کي شڪست ڏيڻ، مسلمانن لاءِ ڏاڍو ڏکيو مسئلو رهيو آهي. جا طاقتون جيڪا باطل قوت، باطني مسلمان ۽ اسلام جو پيرو سڏائي، اسلام کي ختم ڪرڻ لاءِ ميدان ۾ لهي ٿي، ته اهي اسلام جي نالي ۾، اهڙا حربا استعمال ڪري ٿي، جنهن سان ڪيترائي مسلمان، جن کي اسلام جي بنيادي ٣ الهين جي خبر نه آهي ۽ هو انهيءَ باطل قوت جي اصل مقصد ۽ نصب العين کان به واقف نه آهن، ته اهي هنن جي چڪر ۾ اچي وڃن ٿا ۽ مسلمانن جي قوت ۽ طاقت ڪمزور ٿي پوي ٿي. ضرورت انهيءَ جي ته چالاڪ دشمن، اسلام جي ختم ڪرڻ لاءِ، ڪهڙو ڪهڙو طريقو اختيار ڪندا رهيا آهن ۽ ڪندا رهن ٿا. پر هاڻي اها ٣ الهه لازم ٿئي ٿي ته اسين معلوم ڪريون، ته اسلام ڇا آهي، اسلام جو بنياد ڪهڙيون ڳالهيون آهن ۽ مسلمان ڪنهن کي سڏجي ٿو؟

لفظ اسلام جي معنيٰ آهي "اطاعت ۽ فرمانبرداري". مذهب اسلام جو نالو "اسلام" انهيءَ ڪري رکيو ويو آهي، جو انهيءَ ۾ الله رب العزت جي اطاعت ۽ فرمانبرداري ڪرڻ پوي ٿي ۽ حق سبحانهٗ وتعاليٰ جي هر حڪم جي آڏو مٿو جهڪائڻو آهي. شيخ الحديث حضرت مولانا محمد منظور نعماني دامت برڪاتهم پنهنجي تصنيف "اسلام ڪيا هي" ۾ لکن ٿا:-

> "اسلام نالو آهي انهي دين جو ۽ انهيءَ طريقي تي زندگي گذارڻ جو، جيڪو الله جي رسول صلي الله عليه وسلم جن، الله تعاليٰ جي طرفان آندو آهي، جيڪو قرآن شريف ۾ ۽ رسول الله صلي الله عليه وسلم جي حديثن ۾ بيان ٿيل آهي. پوءِ جيڪو انهيءَ دين کي اختيار ڪري ۽ انهيءَ طريقي تي هلي، اهو ئي اصلي مسلمان آهي."
>
> (ترجمه اسلام ڪيا هي؟ ص ١٤-١٨)

هتي معلوم ٿيو، ته قرآن وسنت ۾ جيڪي احڪام بيان ٿيل آهن، انهن جو نالو دين اسلام آهي. پوءِ اسلام جو بنياد ٻه چيزون آهن (١) قرآن (٢) سنت. جيڪو شخص، قرآن وسنت يعني دين اسلام کي اختيار ڪري ۽ انهيءَ طريقي تي پنهنجي زندگي گذاري، اهو مسلمان آهي.

اسلام ۾ قرآن مان مُراد، موجوده● قرآن آهي، جيڪو اصل قرآن آهي، جنهن تي سمورن مسلمان حنفي، شافعي، مالڪي، حنبلي ۽ اهلحديث حضرات جو ايمان آهي، ۽ اهو ايترو ئي، حضور انور صلى الله عليه وسلم جن تي نازل ٿيو، جنهن جا پهريان مخاطب، پهريان عيني شاهد، پهريان ڪاتب (لکڻ وارا) پهريان عامل، پهريان شارح (مفسر) پهريان حافظ وقاري ۽ پهچائڻ جو پهريون وسيلو نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جا فيض يافته، صحبتي، رفيق ۽ ساٿي اصحاب سڳورا ئي ئي سگهيا ٿي ۽ اهي ئي آهن.

اسلام ۾ سنت مان مُراد، حضرت نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي سيرت طيبه ۽ سندن تحريري قولي ۽ عملي هدايتون ۽ تعليم آهي، جيڪا پاڻ سڳورن، نبي ۽ رسولؐ، ڪتاب الله جي مُعلم ۽ شارح ۽ الله جي مرضيءَ جي پيشيني ۽ آخري نمائندي هجڻ جي حيثيت سان امت کي ڏني آهي. هن پاڪيزه تعليم جا به پهريان اکين ڏٺا شاهد، پهريان مخاطب، پهريان ڪاتب (لکڻ وارا) پهريان عامل ۽ پهريان حافظ ۽ حفاظت سان پهچائيندڙ، نبيؐ جا اصحاب سڳورا ئي ئي سگهيا ٿي ۽ اهي ئي آهن. هنن اصحابن سڳورن، نبيؐ جي هر سنت - حديث کي محفوظ ڪري، بعد وارن تائين پهچائڻ جو حق ادا ڪيو آهي (بَلِّغُوْا عَنِّیْ وَلَوْ آيَةً) ۽ بعد وارن محدثن، راوين جي پوري سلسلي سان، جيئن هرهڪ حديث جي سَنَد هٿ ۾ اُها نبيؐ تائين پهچي ٿي، انهي حديثن جي ڪتابن ۾ محفوظ ڪيو آهي جن مان امت مسلمه فيضياب ٿيندي رهي آهي ۽ قيامت تائين فيض ۽ هدايت حاصل ڪندي رهندي (انشاء الله تعالىٰ).

٣- اسلام مڪمل دين ڇو آهي ۽ نبيؐ جن خاتم النبيين ڇو آهن؟

اوهان اهو پڙهيو ته اسلام ڇا آهي؟ اسلام جو بنياد ڪهڙين ڳالهين تي آهي ۽ مسلمانُ ڪنهن کي چئجي ٿو؟ هاڻي اچو ته ڏسون ته اسلام ڇا جي ڪري مڪمل دين آهي، نبي ﷺ جن ڇو خاتم النبيين چيا ۽ مڃيا وڃن ٿا، اسلام ۾ ختم نبوت جي عقيدي کي برقرار رکڻ لاءِ ڪهڙين ڳالهين جو محفوظ ۽ موجود هجڻ لازمي آهي؟ هن باري ۾ اچو ته قرآن ڪريم مان ڪجهه معلومات حاصل ڪريون.

ارشاد باري تعالىٰ:-

١- كَانَ النَّاسُ اُمَّةً وَّاحِدَةً فَبَعَثَ اللّٰهُ النَّبِيّٖنَ مُبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ وَاَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيْمَا اخْتَلَفُوْا فِيْهِ ط (البقره ٢- ع ٢٦- آيت ٢١٣)

سڀ ماڻهو هڪ ٽولي هئا، پوءِ (ڦري اختلاف ۾ پيا، تنهنڪري) الله پيغمبرن کي خوشخبري ڏيندڙ ۽ ڊيڄاريندڙ ڪري موڪليو ۽ ساڻن سچ سان ڪتابُ هن لاءِ لاٿائين ته (اهو ڪتاب) ماڻهن جي وچ ۾ جنهن (ڳالهه) بابت جهڳڙو ڪندا آهن (تنهن بابت) نبيرو ڪري.

● تمام ضروري:- هتي موڪي لفظ "موجوده قرآن" استعمال ڪرڻ جي ضرورت انهيءَ ڪري پيش آئي، جو شيعه مذهب مطابق موجوده قرآن تحريف ٿيل آهي، جنهن ۾ بيشمار تبديليون، گهٽ وڌايون ٿيل آهن ۽ اصل قرآن، شيعن جي امام زمان (غائب مهدي) وٽ آهي جيڪو ٢٦٠ هجريءَ ۾ جدا ٿي، هن جي عمر ٥-٦ سال هئي، ته هو مارجي وڃڻ جي خوف کان پاڻ سان، اهو اصل قرآن، اصل توريت، زبور، انجيل وغيره کڻي روپوش ٿي ويو ۽ هڪ هزار سو پنجاه (١١٥٠) سالن کان، خود ساخته جلاوطني جي زندگي گذاري رهيو آهي، جنهن جو تفصيلي ذڪر هن ڪتاب جي باب ڇهين ۽ ستين ۾ اچي رهيو آهي.

۲- قيامت تائين ايندڙ هر دور ۽ هر زماني جي سمورن انسانن جي هدايت ۽ رهنمائي قرآن ۾ موجود
۲محمد ۽ نبي جن هر دور جي انسانن لاءِ بشير ونذير آهن -

إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعٰلَمِينَ
(يوسف ۱۲ - ع ۱۱ - آيت ۱۰۴)

اهو (قرآن) سمورن جهانن لاءِ نصيحت آهي.

وَمَآ أَرْسَلْنٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَّنَذِيرًا ۝
(سبا ۳۴ - ع ۳ - آيت ۲۸)

۽ اسان توکي نه سڀني ماڻهن لاءِ خوشخبري ڏيندڙ ۽ ڊيڄاريندڙ ڪري موڪليو آهي.

۳- قرآن ۾ زندگيءَ سان تعلق رکندڙ هر شعبي لاءِ رهنمائي موجود آهي.

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتٰبَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَّهُدًى وَّرَحْمَةً وَّبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِينَ ۝
(النحل ۱۶ - ع ۱۳ - آيت ۸۹)

۽ اسان تو تي ڪتاب نازل ڪيو آهي، جو سڀ ڪنهن شيءِ کي بيان ڪندڙ ۽ فرمانبردارن لاءِ رهنمائي ۽ رحمت ۽ خوشخبري آهي.

۴- حق سبحانهٗ وتعالىٰ جي بارگاهه عالي ۾، اسلام کانسواءِ ٻيو ڪو به دين قبول نه ڪيو ويندو.

وَمَنْ يَّبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُّقْبَلَ مِنْهُ ۚ
(آل عمران ۳ - ع ۹ - آيت ۸۵)

۽ جيڪو اسلام کانسواءِ ٻيو ڪو به دين طلبيندو ته انکان اهو قبول نه ڪيو ويندو.

۵- قرآن ڪريم ۾ دين اسلام جي ڪامل هجڻ جو اعلان.

اَلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ۭ
(المائده ۵ - ع ۱ - آيت ۳)

اڄ اوهان جو دين، اوهان جي لاءِ ڪامل ڪيم ۽ اوهان تي پنهنجي نعمت پوري ڪيم ۽ اوهان لاءِ دين اسلام پسند ڪيم.

۶- حضرت نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جن "مُطاعٌ" (اطاعت ڪيا ہوا) ۽ سندن اطاعت اهل ايمان تي قيامت تائين فرض آهي.

أَطِيعُوا اللّٰهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ
(النساء ۴ - ع ۸ - آيت ۵۹)

الله جي اطاعت ڪريو ۽ انجي رسول ﷺ جي اطاعت ڪريو.

وَمَآ اٰتٰكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ ۚ وَمَا نَهٰكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ۚ
(الحشر ۵۹ - ع ۱ - آيت ۷)

۽ (اي مسلمانو!) جو ڪجهه اوهانکي رسول ڏئي، ته انکي وٺو ۽ جنهن (ڳالهه) کان اوهانکي روڪي ته انکان رڪجي وڃو.

دنيا ۾ رهي، نه نبين ۽ رسولن جي اچڻ جو مبارڪ سلسلو هزارين سال جاري رهيو ۽ آخر ۾ نبي صلي الله عليه وسلم جن تشريف فرما ٿيا. مٿن، قرآن ڪريم، الله جو آخري آسماني ڪتاب (دائمي هدايت نامون) ٽيويهن (۲۳) سالن جي عرصي اندر، نازل ٿي پورو ٿيو، جنهن جي نازل ٿيڻ

سان گڏ انهيءَ قولي تشريح ۽ عملي نمونو. حضور انورﷺ جن پاڻ خود، اصحابن سڳورن جي سامهون پيش ڪندا رهيا ۽ اصحابن سڳورن کان پيش ڪرائيندا رهيا. قرآن مجيد جا بيشمار حافظ وقاري بڻيا ۽ قرآن جي دائمي حفاظت جو معجزانه انتظام ٿي ويو.

"مضامين قرآن حڪيم" جلد اول طبع ١٩٨٠ع ۾ زاهد ملڪ لکي ٿو:-

" گويا الله تعالىٰ نے امت محمديہ کے سينوں کو دنيا ميں لوح محفوظ کا نمونہ بناديا"

اڳتي لکي ٿو:-

" آپ (نبيﷺ) کے دور ميں قرآن کے حافظوں اور قاريوں کی تعداد اس حد تک ہوگئی تھی کہ عام مسلمانوں کی تعليم کيلئے حضور عليه السلام ايک ايک شہر اور بستی ميں چاليس چاليس حافظ وقاری بھيجتے تھے۔

(مضامين قرآن ص٣٥)

حضرت نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جو هرهڪ صحابي، ڪامل، سيني به سيني فيض حاصل ڪري، اسلام جو نمونو بڻجي ويو. هاڻي جيئن ته آخري آسماني ڪتاب، قرآن جي نازل ٿيڻ ڪانپوءِ ٻئي ڪنهن به آسماني ڪتاب نازل ٿيڻ جي ضرورت هميشه هميشه لاءِ ختم ٿي ويئي. لهٰذا، نبيﷺ جن تي نبوت جو سلسلو به هميشه هميشه لاءِ ختم ڪيو ويو. پوءِ هاڻي نه ٻيو ڪو نبي اچي، ۽ نه ٻيو ڪو آسماني ڪتاب نازل ٿئي ۽ نه ٻئي ڪنهن تي وحي نازل ٿئي. نبيﷺ جن کانپوءِ، اهڙي ڪو دعوىٰ ڪري، ته انهيءَ کي ڪذاب ۽ دجال سڏبو. جسماني معراج جو شرف به صرف حضرت محمدﷺ جن لاءِ خاص هو. قرآن مجيد، جن جن الفاظن ۾، نبيﷺ جن لاءِ خاتم النبيين هجڻ جو اعلان ڪريٿو، اهي هي آهن:-

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ اَبَآ اَحَدٍ مِّنْ رِّجَالِكُمْ وَلٰكِنْ رَّسُوْلَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيّٖنَ ط (الاحزاب ٣٣-ع ٥ - آيت ٤٠)	محمدﷺ، اوهان مردن مان ڪنهن هڪ جو (به) پيءُ نه آهي، پر الله جو پيغمبر ۽ سڀني پيغمبرن کان پڇاڙيءَ ۾ اچڻ وارو (آيو) آهي.

واضح رهي، ته الله پاڪ طرفان، دين اسلام جي مڪمل ٿيڻ جو جن لفظن ۾ اعلان ڪري، محمد رسول الله صلي الله عليه وسلم جي خاتم النبيين هجڻ جو اعلان ڪيو ويو آهي، ته ان دين جي نازل ڪندڙ قادرمطلق الله پاڪ طرفان، اهو به خصوصي غيبي انتظام ڪيل آهي، ته انهيءَ دين اسلام جو هڪ هڪ حرف ۽ هڪ هڪ نُقطو توڙي ودّو حُڪم ۽ عَمَلُ بلڪل محفوظ رهي ۽ اڳين مذهبن وانگر ان ۾ ڪا تحريف ۽ تبديل نه ٿئي. پوءِ ان جو انتظام اهو آهي ته:-

1 قرآن ڪريم جيڪو مٿن (نبيﷺ جن تي) نازل ٿيو، اهو مڪمل طرح محفوظ ۽ موجود آهي، جنهن ۾ هڪ حرف، هڪ نقطي، هڪ زير زبر جو به فرق نه آيو آهي ۽ نه ڪي ڪو به فرق اچي سگهندو، جاڪاڻ ته، انهيءَ جي ذميواري خدا جي ذمي آهي. فرمان خداوندي اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ ٥ يعني بيشڪ اسان ئي قرآن کي نازل ڪيو آهي ۽ بيشڪ! اسين ئي انجي هر لحاظ سان حفاظت ڪندڙ آهيون.

هن باري ۾ سوره حٰم سجده جي آيت ٤١-٤٢ به قابل غور آهن، جن جو مفهوم اهو آهي ته قرآن کي تحريف ۽ رد وبدل کان بچائڻ لاءِ، اهڙو غيبي انتظام ڪيو ويو آهي، جو انهيءَ مان ڪي

۽ حصي جو ضايع يا غائب ٿي وڃڻ - يا - انهيءَ غير قرآن جو داخل ٿي وڃڻ ناممڪن آهي.

٢ حضور اقدس ﷺ جي زندگيءَ جا سمورا حالات، واقعات، اقوال ۽ اعمال، جن کي قرآن جو تفصيل، تعبير ۽ تشريح چئجي ٿو، سڀ جا سڀ اڄ تائين محفوظ ۽ موجود آهن جو چوڏهن سو (١٤٠٠) سالن گذرڻ بعد به، پاڻ سڳورا اسان کي سندن دائمي زنده تعليمات ۾ اهڙين نظر اچي رهيا آهن، جو ڄڻ ته اسين کين ڏسي ۽ ڪانن سان هدايات وٺي رهيا آهيون.

دوستو! هيءَ آهي اسلام جي مڪمل دين ۽ انجي محفوظ ۽ موجود هجڻ جي حقيقت ۽ اهو آهي حضور اقدس صلي الله عليه وسلم جي خاتم النبيين هجڻ جو مختصر خاڪو ۽ ثبوت -

١٤- اسلام ۽ ختم نبوت کي مٽائڻ - يا - ختم ڪرڻ جا (معاذ الله) موثر طريقا-

گذريل صفحات مان معلوم ٿيو، ته اسلام دنيا ۾ قائم رهي، نبيءَ جن خاتم النبيين مڃيا وڃن انهيءَ لاءِ ضروري آهي، ته هن دنيا ۾ قرآن ۽ سنت، اصلي صورت ۾ محفوظ ۽ موجود هجن ۽ انهن کي اصلي صورت ۾ محفوظ ۽ موجود مڃيو وڃي، اِن حالت ۾، نه دنيا ۾ اسلام جو وجود مٽجي سگهيو ۽ نه کي حضور انور ﷺ جن کي خاتم الانبياء چئي سگهبو، (تمام ضروري)

هاڻي جهڙي طرح دنيا ۾، اسلام جي وجود کي برقرار رکڻ، مڃڻ ۽ مڃائڻ لاءِ ۽ نبيءَ جن کي خاتم النبيين مڃڻ ۽ مڃائڻ لاءِ، قرآن ۽ سنت ٻنهين جو محفوظ ۽ موجود هئڻ لازمي شرط آهن، ساڳي ريت، دنيا مان (معاذ الله)، اسلام کي مٽائڻ ۽ نبيءَ جن جي ختم نبوت جي عقيدي کي ختم ڪرڻ لاءِ به، انهن ٻن چيزن، قرآن ۽ سنت جي حفاظت جو انڪار، اصل سبب مڃيا ويا آهن، ۽ پوءِ ٻئي اهو انڪار، قولي هجي - يا - عملي هجي، يا ٻنهين صورتن ۾ هجي.

اسلام کي (معاذ الله)، مٽائڻ لاءِ هيڪ ٽين چيز به آهي ۽ اها آهي خود ختم نبوت جو انڪار ۽ اهو انڪار به، قولي هجي - يا - عملي، يا ٻنهين صورتن ۾ هجي. پوءِ هاڻي هيءَ اها خبر پيئي، ته هيٺين ٽن ڳالهين مان، ڪنهن هڪ جو انڪار به، اسلام ۽ ختم نبوت جي عقيدي کي مٽائڻ جو سبب مڃيو ويندو ۽ اهو انڪار قولي هجي، يا عملي، يا ٻنهين صورتن ۾ هجي:-

① قرآن جو هن دنيا ۾ محفوظ ۽ موجود هجڻ جو انڪار. (قولي هجي يا عملي)

② نبيءَ جي سنت (حديث) جو هن دنيا ۾ محفوظ ۽ موجود هجڻ جو انڪار (قولي هجي يا عملي)

③ ختم نبوت جو انڪار. (قولي هجي يا عملي)

هاڻي اوهين غور سان سوچيندؤ، ته اوهان کي اصل حقيقت هن طرح نظر ايندي، ته بيان ڪيل ٽن ڳالهين مان، ڪنهن هڪ جي انڪار سان به، باقي رهيل ٻن ڳالهين جو به، خود بخود انڪار ٿي ويندو.

اوهان اسلام جي تاريخ تي نظر ڪندا، ته معلوم ٿيندو، ته جڏهن به ڪنهن چالاڪ دشمن قوت (معاذ الله)، اسلام کي ختم ڪرڻ لاءِ سوچيو آهي، ته هن انهن ٽن (٣) حقيقتن مان، ڪنهن به هڪ - يا - ٻن، يا ٽنهين کي غلط - يا - ناقص - يا - غير يقيني ثابت ڪرڻ لاءِ، منصوبو بنائي، انکي عمل ۾ آڻڻ لاءِ، جدوجهد ڪئي آهي. اوهان پري نه وڃو، تازي فتني "قاديانيت" تي نظر وجهو، انگريزن جڏهن ١٨٥٧ع جي جنگ آزاديءَ ۾، مسلمانن جي عزم ۽ استقلال کي ڏٺو، ته اهو سوچيو ته هندستان جي مسلمانن جي هيءَ مضبوط قلعي ۾، جيستائين مسلمانن ۾ قوت نه وجهي، ۽ اسلام جي تعليم جي بنيادن کي ڪمزور نه ڪبو، تيستائين کين (انگريزن کي) ۽ سندن حڪومت کي،

استحڪام نصيب نہ ٿيندو، نہ انهيءَ لاءِ هن جيڪو منصوبو سٽيو، ۽ جنهن شهري کي اڳيان وڌايو يعني غلام احمد قادياني کي، نہ اُن قرآن جو انڪار نہ ڪيو - هن احاديث نبوي جو انڪار نہ ڪيو، هن نبي اڪرمؐ جي نبوت جو بہ انڪار نہ ڪيو، پر هن صرف نبي اڪرمؐ جي ختم نبوت جو انڪار ڪيو، جنهن جو اڳتي هلي خود بخود اهو نتيجو نڪتو، جو هو پاڻ نبي بڻجي ديڻو، نبوت جي دعوي ڪيائين، پاڻ تي وحي نازل ٿيڻ جو راڳ آلاپيائين- قرآن جي تشريح پنهنجي طرفان ڪرڻ لڳو- پنهنجون حديثون بڻايائين- ڪيئين قصا گهڙيائين ۽ آخر گمراھ، مرتد، ڪافر بڻجي اسلام لاءِ هڪ فتنو بڻيو ۽ مسلمانن کي هڪ وڏي فتني ۾ وجهي ويو- وري پرويز صاحب کي ورتو هن قرآن جو انڪار نہ ڪيو، بلڪ پاڻ کي "اهل قرآن" چوايائين. هن ختم نبوت جو بہ انڪار نہ ڪيو پر هن ڪمزور تاريخي حوالن جو سهارو وٺي، حضور اقدسؐ جي حديث يعني قرآن شريف جي قولي ۽ عملي تفسير، تشريح ۽ تفصيل کي، جيڪو حضورؐ جن کان، اصحابن سڳورن بيان ڪيو آهي، انهيءَ کي هن ناقص ڪوٺيو (معاذالله)- پر هن جو بہ جيڪو حشر هن دنيا ۾ ٿيڻو هو، اهو ٿيو ۽ علماءِ ڪرام و عوام کان ڳجهو ڪونهي-

٥- اسلام ۾ ختم نبوت جي عقيدي کي مٽائڻ لاءِ شيعن جو اختيار ڪيل طريقو - حضرت عليؓ جو جمع ڪيل قرآن ۽ امامن تي نازل ٿيل ٢٤٩ آسماني ڪتاب ڪيڏانهن ويا؟ شيعہ مذهب ڪهڙي طرح ۽ ڪٿي لِڪ ڇپ ۾ تصنيف ٿيو آهي؟ (شيعن جي ڪتابن مان)

گذريل صفحن ۾ اهو ذڪر ٿي چڪو تہ هيٺين ٽن[٣] حقيقتن مان ڪنهن هڪ جو انڪار بہ، درحقيقت اسلام ۽ ختم نبوت جو انڪار ۽ انهن کي ختم ڪرڻ بڻجيو پوي:-

(١) قرآن جو هن دنيا ۾ محفوظ ۽ موجود هجڻ جو انڪار (قولي هجي- يا- عملي)

(٢) احاديث نبوي (سنت) جو هن دنيا ۾ محفوظ ۽ موجود هجڻ جو انڪار (قولي هجي- يا- عملي)

(٣) ختم نبوت جو انڪار (قولي هجي- يا عملي)

گذريل صفحات ۾ اها حقيقت بہ واضح ٿي چڪي، تہ اهي ٽيئي عقيدا يا حقيقتون هڪ ٻئي سان اهڙي طرح جُڙيل آهن ۽ پاڻ ۾ اهڙي طرح لازم وملزوم آهن، جو انهن ٽنهي مان ڪنهن هڪ عقيدي جي انڪار سان، باقي ٻن حقيقتن جو خود بخود انڪار ٿي ويندو-

هاڻ شيعہ مذهب جي معتبر ۽ مستند ترين ڪتابن جو مطالعو ڪندا، تہ معلوم ٿيندو، تہ شيعہ مذهب جي ايجاد ڪندڙن، مذڪور ٽنهي شين جو انڪار ڪيو آهي جنهن جو تفصيل هن طرح آهي:-

[أ] قرآن ڪريم جي نازل ٿيڻ جا پهريان اکين ڏٺا شاهد، پهريان مخاطب، پهريان ڪاتب، پهريان عامل، پهريان حافظ ۽ قاري ۽ پهريان مفسر ۽ شارح ۽ پهريان رسائيندڙ راوي، حضرت نبي اڪرمؐ جا شاگرد اصحاب سڳورا ئي ٿي سگهيا ٿي ۽ اهي ئي آهن، جن جي باري ۾ قرآن مجيد ۾ بيشمار فضيلتون ۽ فضائل بيان ٿيل آهن. شيعہ مذهب جي تصنيف ڪندڙن، نبي اڪرمؐ جي اصحابن سڳورن کي ڪوڙو، غير معتبر، مفاد پرست، لالچي، غاصب، منافق، مرتد ۽ ڪافر چئي قرآن جي محفوظ هجڻ جو انڪار ڪيو آهي ۽ ٻن هزارن (٢٠٠٠) کان زياده روايتون امامن سڳورن جي نالن سان ٺاهي

پنهنجي ڪتابن ۾ لکيون آهن. جن ۾ هنن جهڙن الفاظن ۾ اهڙين جيئو آهي ته موجوده قرآن مان گهڻو ڪجهه ڪڍيو ويو آهي ۽ انهيءَ ۾ وڏي پيماني تي ردو بدل، تبديل ۽ تحريف ٿيل آهي. هن باري ۾، هن ڪتاب ۾، هڪ مستقل باب آهي "قرآن ۾ تحريف ۽ تبديل بابت شيعن جو بنيادي عقيدو" رکيل آهي، جنهن ۾، انهيءَ موضوع تي ڪافي مواد پيش ٿيل آهي. جيڪو وري ۾ غور سان پڙهڻ جهڙي هڪي آهي، صرف ۾ مختصر عبارتون تازي حوالي لاءِ عرض رکان ٿو:-

شيعن جي ٻارهين (١٢) فرضي امام - يا - امام العصر جي موجوده نائب يا خليفي امام خميني صاحب جي مشهور تصنيف "ڪشف الاسرار" هنوقت منهنجي سامهون آهي. جنهن ۾ هي صاحب چوي ٿو:-

وهمان عيبي راکه مسلمانان بکتاب يهود ونصاریٰ ميگرفتند عيناً براي خود را اينها ثابت شود -

[(ڪشف الاسرار ص ١١٤)

۽ تحريف جو اهو عيب جيڪو مسلمان يهودين ۽ نصرانين تي لڳائن ٿا. اهو سڄو عيب انهن اصحابن تي به ثابت آهي.

[(ڏسو عڪس لڳايل ص ٢٨١ - ۽ سڄي فارسي عبارت سنڌي ترجمي سان باب ٻيو ص ٥٩)

هتي خميني صاحب قرآن کي تحريف ٿيل سڏي ٿو ۽ نبيءَ جي ساٿارين اصحابن سڳورن کي انهن يهودين ۽ نصارن جي برابر ڪري ٿو، جن پنهنجن ڪتابن توريت ۽ انجيل ۾ تحريف ڪئي (العياذ با لله).

شيعه اثنا عشريه جو معتبر "تفسير صافي" هنوقت منهنجي سامهون آهي. هن جو مفسر شيعه علامه محسن فيض ڪاشاني آهي. هن ۾ امامن جي نالن سان قرآن ڪريم ۾ ڪيل بيشمار تحريفن ۽ تبديلين جو ذڪر ملي ٿو جنهن مان امام جعفر صادق جي طرف منسوب ڪيل هڪ ننڍڙي عبارت نموني طور عرض رکان ٿو. امام صاحب فرمايو:-

عن ابي عبدالله عليه السلام قال لو قرأ القرآن كما انزل لالفيتنا فيه مسمين

جيڪڏهن قرآن انهيءَ طرح پڙهيو وڃي ها، جيئن اهو رسول الله تي نازل ٿيو، ته توهان انهيءَ ۾ اسان کي نالن سان لکيل ڏسو ها.

(تفسير صافي ص١١ - طبع تهران - عڪس لڳايل ص ٣٦٥)

هتي مونکي، نبي اڪرم ﷺ جي اصحابن سڳورن تي، شيعن جي بهتانن جو صرف نمونو ڏيکارڻو هو، جنهن ۾، هنن جي قرآن بابت عقيدي تان به، پردو هٽايو ويو آهي. ورنه، هن باري ۾ ڪافي کان زياده دلسوز ۽ حيران ڪندڙ حقيقتن مان ڪجهه روايتون معتبر حوالن سان، هن ڪتاب جي باب پنجين ۾ بيان ٿيل نظر اينديون ۽ اُتي ڏٺيون وڃن.

11 هاڻي توهان سوچيو ته جڏهن، شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن، قرآن کي شڪوڪ وشبهات جو نشانو بنائڻ لاءِ، حضور اڪرم صلي الله عليه وسلم جي اصحابن سڳورن کي، جيڪي قرآن جا پهريان اکين ڏٺا شاهد، پهريان شاگرد ۽ پهريان پهچائڻ وارا هئا، انهن کي ڪوڙو، غيرمعتبر مفاد پرست، لالچي، غاصب، ڪافر مرتد سڏي ڪري، قرآن بابت تحريف جو عقيدو تصنيف ڪيو آهي ته پوءِ اُهي اصحاب سڳورا، شيعه دنيا لاءِ، حضور اڪرم ﷺ جي سنت يعني حديث جي باري ۾ ڪهڙي فارمولا سان، معتبر ۽ قابل اعتبار ٿي سگهندا؟ صيءَ اهڙي حقيقت آهي، جنهن تي به زياده تڪرار بلڪل غيرضروري آهي. چنانچه شيعن وٽ، نبي اڪرم ﷺ جي سنت يعني حديث لاءِ، ڪاب جڳهه ڪانهي شيعا، جنهن چيز کي حديث يا سنت سڏيندا آهن، انهيءَ مان هنن جي اصل مراد، اها روايت هوندي

آهي،جيئنڪا ڪنهن امام جي ناليءَ سان ٻڌائي وڃي. جيئن فلاڻو راوي چوي ٿو ته امام محمد باقر صاحب انهيءَ باري ۾ هيئين طرح حڪم ڏنو - حضرت امام رضا هيئن چيو. حضرت امام حسن عسڪري هيءَ ڪم هن طرح ڪيو وغيره وغيره. هيءَ آهي شيعه مذهب ۾ حديث - يا- سنت جو اصل چهرو، جنهن کي مون پنهنجي هن ڪتاب ۾ تفصيل سان بي نقاب ڪيو آهي، ته جيئن عام مسلمان هن زبردست ڌوڪي کي، چڱي طرح ڏسي ۽ سمجهي سگهن.

iii قرآن وسنت جو محفوظ ۽ موجود هجڻ، اسلام ۾ ختم نبوت جي عقيدي جي بقاءَ لاءِ ازحد ضروري هو ۽ آهي. شيعه مذهب جي بانين، انهن ٻنهين جي انڪار ڪرڻ بعد، نبي صلي الله عليه وسلم جي خاتم النبيين واري منصب کي، امامت جي عهدي سان ٽڪرايو ۽ امامن جي نالي هزارين روايتون بنائي وڌائون، جيڪي شيعه مذهب جو بنياد بڻيل آهن. اسين، شيعن کان، جيڪو لفظ حديث - يا- سنت ٻڌندا آهيون، ته انهيءَ مان مراد حقيقت ۾، اهي ئي روايتون هونديون آهن، جيڪي شيعن جي ڪتابن ۾ حديث جي ناليءَ سان لکيون ويون آهن، جن جي آخري سَنَدَ حضور اڪرم صلي الله عليه وسلم جي ذات گرامي نه، بلڪ انهن جي آخري سَنَدَ ڪونه ڪو امام بنايو ويو آهي. شيعن جي اهڙن ڪتابن مان، سڀ کان زياده مستند ۽ معتبر ترين ڪتاب، "الجامع الڪافي" آهي. هن جو تاليف ڪندڙ ابي جعفر محمد بن يعقوب بن اسحاق ڪليني رازي (متوفي سنه ٣٢٨هه) آهي ۽ صرف انهيءَ ڪتاب جي روايتن جو تعداد سورنهن هزار هڪ سو نوانوي (١٦،١٩٩) آهي، جنهن ۾ قرآن ۾ تحريف، رد وبدل جو ذڪر آهي، تقيه (ڪوڙ ڳالهائڻ - ٺڳي) کي ڏهه ڀاڱا ڏنل - ظاهر جو باطن جي ابتڙ هجڻ) کي امامن جو دين سڏيو ويو آهي. الله کي بداء ٿئي ٿو يعني الله ۾ ڀُلجي وڃي ٿو، انهيءَ جو ذڪر آهي. امامت ۽ امامن جو الله طرفان نبيءَ وانگر هر چيز ۾ حجت هجڻ جي باري ۾ هڪ سو ستاويهه باب آهن، جن ۾ آهي، ته امام معصوم ۽ گناهن کان پاڪ آهن، جن کان ڀُل، چُڪ ۽ لغزش جو تصور به نه ٿو ڪري سگهجي. انهن جي اطاعت آخري نبي حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جي اطاعت وانگر فرض آهي، هر امام جو درجو، سڀني نبين کان اُتم، اوچو، اعليٰ ۽ نبي اڪرمؐ جي برابر آهي. هر امام تي هر سال شب قدر جي رات آسمان کان فرشتا هڪ ڪتاب کڻي نازل ٿيندا هئا، لهٰذا هر امام صاحب ڪتاب آهي. هر هڪ امام هر جمع رات معراج تي ويندو هو، جيئن هن جي علم ۾ اضافو ڪيو وڃي، لهٰذا هر امام صاحب معراج آهي. هر امام کي قوت ڏني وئي امام جي حلال ڪيل چيزن کي حرام ڪرڻ ۽ حرام ڪيل چيزن کي حلال ڪرڻ جا اختيار هئا، لهٰذا هر امام شريعت جو صاحب آهي. هيءَ جيڪي ڪجهه آئون چئي ويس، اهو هڪ ٿاهي ڍير مان هڪ لپ آهي ۽ انهيءَ لپ مان پوري شيعه مذهب جي جنس جو تعارف ڪرائڻ مقصود آهي. (اڳتي ان باري ۾ شيعن جي معتبر ڪتابن مان تفصيل سان حوالا اچي رهيا آهن).

خيال ۾ رهي، ته حضرت نبي اڪرمؐ جن سنه ١١ هجري ۾ رحلت فرمائي. شيعن جي عقيدي موجب، حضرت علي رض، الله طرفان نبيؐ وانگر، پهريون امام سنه ١١ هجري ۾ بڻيو ۽ يارهون امام حسن عسڪري ٢٦٠ هجري ۾ وفات ڪئي ۽ انهيءَ حساب سان (١١ - ٢٦٠) = ٢٤٩ سال عرصو بڻيو. هر امام تي هر سال، شب قدر جي رات ڪتاب نازل ٿيندو هو. (ڏسو روايت نمبر (١) ۽ (٢) صفحي ١٨٣) ته پوءِ چئبو ته، الله تعاليٰ جي آخري نبيؐ تي، آخري آسماني ڪتاب قرآن مجيد جي نازل ٿيڻ

ڪانپوءِ ٻه امامن تي ٻه سوءُ اٺونجاهه (٢٤٩) آسماني ڪتاب نازل ٿيا آهن جن جو تفصيل هن طرح آهي.

هنوقت منهنجي سامهون هڪُ تمام وڏو چارٽ آهي ، جنهن جا ٢٦ ڪالم آهن ۽ اهو شيعه ويلفيئر آرگنائيزيشن نوابشاهه جو ڇپايل آهي ، جنهن جي تصديق شيعه اثنا عشريه علامه علي احمد نجفي بلوچ، خطيب جامع مسجد مرتضوي نوابشاهه ڪئي آهي ، جنهن مان چند ڳالهيون ناظرين لاءِ عرض رکانٿو:

	امام جو نالو	مقام ولادت (شهر)	وفات ڪرڻ جو سال	امامت جو عرصو
(١)	حضرت علي رض	مڪه معظمه	٤٠ هجري	٣٠ سال
(٢)	حضرت حسن رض	مدينه منوره	٥٠ "	١٠ "
(٣)	حضرت حسين رض	مدينه منوره	٦١ "	١٠ "
(٤)	حضرت زين العابدين رح	مدينه منوره	٩٥ "	٣٤ "
(٥)	حضرت محمد باقر رح	مدينه منوره	١١٤ "	١٩ "
(٦)	حضرت جعفر صادق رح	مدينه منوره	١٤٨ "	٣٤ "
(٧)	حضرت موسيٰ ڪاظم رح	مڪه ۽ مدينه جي وچ منزل	١٨٣ "	٣٥ "
(٨)	حضرت علي رضا رح	مدينه منوره	٢٠٣ "	٢٠ "
(٩)	حضرت محمد تقي رح	مدينه منوره	٢٢٠ "	١٧ "
(١٠)	حضرت علي نقي رح	مدينه جي قريب ڳوٺ ۾	٢٥٤ "	٣٤ "
(١١)	حضرت حسن عسڪري رح	مدينه منوره	٢٦٠ "	٦ "
(١٢)	محمد مهدي	سامره ، بغداد	(-)	-
	ٽوٽل عرصو (امامن تي ٽوٽل آسماني ڪتابن نازل ٿيڻ جو تعداد)			٢٤٩

هتي يارهن (١١) امامن جي امامت جو عرصو ٢٤٩ سال بنجي ٿو . شيعن جي عقيدي موجب ، هر امام تي هر سال شب قدر جي رات آسمان کان فرشتا هڪُ ڪتاب کڻي نازل ٿيندا هئا. انهيءَ حساب سان ، قرآن جي نازل ٿيڻ کانپوءِ به ، انهن امامن تي ٢٤٩ آسماني ڪتاب نازل ٿيا آهن. شيعن جو چوڻ آهي ته محمد مهدي (امام العصر غائب مهدي) اصل قرآن سان گڏ اهي ڪتاب به پاڻ سان کڻي ويو آهي ۽ هو صاحب تقريبًا ساڍن يارهن سوءُ (١١٥٠) سالن کان هڪ غار ۾ غائب ٿي ويل آهي . (استغفر الله) .

مذڪور چارٽ (ڏنل ٽيبل) کي ڏسندا ته معلوم ٿيندو ته صرف حضرت علي رض تي ، نبي اڪرم ﷺ جي وفات کانپوءِ ٽيهه (٣٠) ڪتاب نازل ٿيا آهن . هاڻي جڏهن اسين پڇون ٿا ته اهي سمورا ڪتاب ڪيڏانهن ويا ؟ حضرت علي رض جيڪو قرآن جمع ڪيو هو ۽ اهو يارهن (١١) ئي امامَ هڪٻئي پويان ٢٤٩ سال پاڻوٽ ، صرف برڪت جي بهاني رکيو آيا ، اهو به ڪٿي آهي؟ ته شيعه صاحبان هڪُ عجيب معمه (لڪل راز) پيش ڪن ٿا. فرمائين ٿا ته يارهين امام حسن عسڪريءَ کي هڪ ڪنيز (ٻانهي) نرگس مان هڪُ پٽ ڄائو هو ، جنهن جي ڄمڻ جي خبر نه ڏني ويئي هئي . انهيءَ نينگر جي عمر ٥ يا ٤ سال مس ٿي هئي ، ته امام حسن عسڪري جي وفات جو وقت ويجهو آيو . لهٰذا ، اهو صاحبزادو

پنهنجي والد جي وفات سنه ٢٦٠ هجريءَ کان تقريبا ٨-١٠ ڏينهن اڳ انهيءَ وقت جي حڪومت جي خوف کان، اهي سمورا ڪتاب ۽ پيا به ڪيترائي تبرڪات، جن جو ڳڻيو ڪرڻ به محال آهي، پاڻ سان کڻي، اڪيلو ئي اڪيلو بغداد شهر جي ويجهو هڪ غار ۾ غائب ٿي ويو ۽ اتي جلاوطنيءَ جي زندگي گذاري رهيو آهي ۽ جڏهن هن جي جلاوطنيءَ جو عرصو پورو ٿيندو، ته پوءِ هو صاحب، جنهن کي اسين امام العصر (وقت جو امام) چئون ٿا. ٻاهر نڪري ايندو ۽ پاڻ سان حضرت عليءَ رض وارو قرآن، جيڪو موجوده قرآن کان گهٽ ۾ گهٽ ٽيڻو هوندو ۽ انهيءَ ۾ امامن جا نالا ۽ سندن امامت جو چٽن الفاظن ۾ ذڪر ٿيل هوندو آهي ۽ انهيءَ سان گڏ، امامن تي نازل ٿيل سمورا ڪتاب ۽ پيا به بيشمار تبرڪات ڪيڏي ظاهر ڪندو ۽ جيڪڏهن اوهين انوقت زنده هوندا، ته اوهين خود به ڏسي سگهندا! وڌيڪ فرمائين ٿا، ته اسين خود انهيءَ امام العصر (سن ٢٦٠ هجريءَ کان هروقت ۽ هردور جي زنده غائب امام) جو انتظار ڪري رهيا آهيون ۽ الله کان رات ڏينهن دعائون گهري رهيا آهيون، ته هن جي جلاوطنيءَ جو عرصو گهٽائي هن کي جلد ٻاهر آڻي وغيره وغيره.

(وڌيڪ تفصيل لاءِ ڏسو هن ڪتاب جا باب امام غائب مهدي ۽ رجعت جو عقيدو)

هن چارٽ (ٽيبل) ۾ اوهان کي هڪ ٻي خاص ڳالهه اها به نظر ايندي، ته شيعن جا اهي سمورا ٻارهن (١٢) ئي امام، حجاز مقدس ۽ انهيءَ ۾ به خاص طرح مدينه منوره ۾ ڄاوا آهن. شيعن پنهنجي مذهب ڪي زياده تر امام محمد باقر رح ۽ امام جعفر صادق رح طرف منسوب ڪيو آهي جيڪي مدينه منوره ۾ ڄاوا، ساري عمر اُتي ئي گذاريائون ۽ اتي ئي جنت البقيع جي مقام ۾ دفن ٿيل آهن.

تحذير المسلمين عن ڪيد الڪاذبين جو مصنف لکي ٿو:-

"اس مذہب کا کوئی راوی مُلک عرب بالخصوص مکہ اور مدینہ کا نہیں ہے، تمام راوی عراقؔ اور ایرانؔ کے ہیں۔ خلفائے ثلثہ کے عہد میں ان ممالک کی سیاسی برتری کو جو نقصان پہنچا وہ مخفی نہیں اس لئے مذہب کو سیاسی انتقام کا ایک ذریعہ بنایا گیا۔"

(تحذير المسلمين بارسوم ص٣٨)

شيخ الحديث مولانا محمد منظور نعمانيؒ پنهنجي تصنيف ايراني انقلاب ۾ فرمائين ٿا:-

"اس سلسلہ میں یہ بات خاص طور سے قابل لحاظ ہے کہ ابو بصیر اور زرارہ وغیرہ جو اسطرح کی روایتوں کے راوی ہیں (اور ہمارے نزدیک فی الحقیقت شیعہ مذہب کے مصنف ہیں) کوفہ میں رہتے تھے اور حضرت امام باقرؒ اور امام جعفر صادقؒ مدینہ منورہ میں۔ یہ لوگ کوفہ سے کبھی کبھی مدینہ منورہ آتے اور یہاں سے واپس جاکر کوفہ میں اپنے خاص حلقہ میں ان ائمہ کی طرف منسوب کرکے اسطرح کی روایات بیان کرتے تھے۔ انہی روایات پر شیعہ مذہب کی بنیاد ہے۔"

(ايراني انقلاب ص١٤١)

شيعه مذهب جا تصنيف ڪندڙ جيڪي ڪوفي ۽ ايران جا رهاڪو مدينه منوره ۾ ايندا هئا، ته اُهي حضرت امام جعفر صادق ۽ حضرت امام باقر سان ملي ۽ هنن کان حديثون حاصل ڪري جو جن الفاظن ۾ اظهار ڪندا هئا، انهيءَ جو صحيح نقشو حضرت مولانا محمد منظور نعماني شيعن جي مستند ترين ڪتاب "ڪافي ڪليني" جي سَنَدَ سان هن طرح بيان فرمايو آهي:-

"اصول کافی میں ایک باب ہے جس کا عنوان ہے باب فیه ذکر الصحیفة والجفر والجامعة ومصحف فاطمة علیها السلام (اس باب میں ذکر ہے صحیفہ کا۔ جفر اور جامعہ اور مصحف فاطمہ علیہا السلام کا)"

"اس باب کی پہلی روایت بہت طویل ہے اس لئے اس کو تلخیص اور اختصار ہی کے ساتھ نظر قارئین کیا جا رہا ہے":-

"ابو بصیر (جو شیعی روایات کے مطابق امام جعفر صادق کے خاص محرم راز شیعوں میں سے تھے) بیان کرتے ہیں کہ ایک دن امام جعفر صادق کی خدمت میں حاضر ہوا اور میں نے عرض کیا کہ مجھے ایک خاص بات دریافت کرنی ہے یہاں کوئی غیر آدمی تو نہیں ہے؟ امام صاحب نے وہ پردہ اٹھایا جو اس گھر اور دوسرے گھر کے درمیان پڑا ہوا تھا اور اندر دیکھ کر فرمایا کہ اس وقت یہاں کوئی نہیں ہے۔ جو جی چاہے پوچھ سکتے ہو:"

(اصول کافی مطبوعہ ١٣٠٢ھجري ص١٤٦)

اڳتي هلي شيخ الحديث مدظله جن لکن ٿا:-

"شیعہ مذہب کی پوری حقیقت روایت کے اس ابتدائی حصہ سے سمجھی جا سکتی ہے۔ امام باقر اور امام جعفر صادق وغیرہ ائمہ سے شیعہ مذہب کی تعلیمات روایت کرنے والے ابو بصیر، زرارہ وغیرہ مذہب شیعہ کے خاص راوی جو اپنے کو امام جعفر صادق اور امام باقر کا خاص محرم راز بتلاتے تھے اپنے حلقے کے خاص لوگوں سے کہتے تھے کہ یہ ائمہ ہم کو شیعہ مذہب کی باتیں رازداری کے ساتھ تنہائی میں بتلاتے تھے جب کوئی دوسرا آدمی نہیں ہوتا تھا۔ اسطرح یہ لوگ جو چاہتے ان اماموں کیطرف منسوب کرکے کہہ سکتے تھے اور انہوں نے یہی کیا ہے۔ واقعہ یہ ہے کہ شیعہ مذہب کی اصل حقیقت بس یہی ہے۔ ورنہ ہمارے اور جمہور امت محمدیہ کے نزدیک یہ حضرات اللہ کے مقبول باصفا بندے اور اعلیٰ درجے کے صاحب علم وتقویٰ تھے ان کا ظاہر وباطن ایک تھا اور وہ سب کو دین کی تعلیم علانیہ دیتے تھے ان کی زندگی میں نفاق کا شائبہ بھی نہیں تھا جس کا نام شیعہ حضرات نے "تقیہ" رکھ لیا ہے"

(ایرانی انقلاب ص١٣٨-١٣٩)

شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن، ايراني ۽ عراقي راوين م زراره ۽ ابوبصير سڀني راوين کان زياده معتبر آهن ۽ انهيءَ ڳالهه جي تصديق شيعن جي تمام مشهور ۽ معتبر ڪتاب رجال ڪشي مان به هنن لفظن ۾ ٿئي ٿي:-

سمعت اباعبد الله (ع) يقول ما اجد احدًا احيا ذكرنا واحاديث ابي الا زرارة وابو بصير ليث المرادي ومحمد بن مسلم وبريد بن

راوي چوي ٿو ته مون امام جعفر صادق کان ٻڌو، فرمايائين، ته مونکي اهڙو (ڪو) شخص نٿو لڀي، جنهن اسانجو ذڪر ۽ منهنجي والد جي حديثن کي زنده ڪيو هجي سواءِ زراره، ابو بصير محمد بن مسلم ۽ بريد بن

معاوية العجلى
(رجال الكشي (كربلا ء) ص ١٣٤-١٣٥
عكس لگايل ص ٥٠٦-٥٠٧)

معاويه جي.

متي اهاڳالهه به نهايت قابل ذڪر آهي، ته جڏهن به امامن کي ڪنهن شيعه راوي بابت اها خبر پئجي ٿي، ته هو سندن باري ۾ اهڙيون ڳالهيون چوين ٿا، جيڪي مٿن نه ٺهڪنديون آهن. ته پاڻ بروقت انهيءَ راوي تي ڦٽڪار وجهي اٿن. چنانچه انهن چئن معتبر راوين جي باري ۾ به هيٺيون معتبر روايتون ڏسو:-

(i) ابي سيار امام جعفر صادق جا هي الفاظ ٻڌايا:-

قال سمعت ابا عبدالله يقول لعن الله بريداً لعن الله زراره-
(رجال الكشى (كربلاء ص ١٣٤)
عكس لگايل ص ٥٩

مون امام جعفر کان ٻڌو پاڻ فرمايائون ته، بريده تي الله تعالىٰ لعنت ڪري ۽ زراره تي به الله تعالىٰ لعنت ڪري.

(ii) امام جعفر جي باري ۾، خود ابوبصير جي راءِ ۽ هن کي سندس گستاخي جي سزا:-

قال جلس ابوبصير على باب ابى عبدالله عليه السلام ليطلب الاذن فلم يؤذن له فقال لوكان معنا طبق الاذن. قال فجاء كلب فشغر فى وجه ابى بصير-
(رجال الكشى ص ١٥٥- عكس لگايل ص ٥١١)

راوي جو بيان آهي ته ابوبصير، امام جعفر جي دروازي تي ويٺو هو ۽ اندر اچڻ جي اجازت گهرڻ لڳو پر امام کيس اجازت نه ٿي ڏني، ته چوڻ لڳو، ته جيڪڏهن مون سان ڪو ٿالهه جو ٿالهه هجي ها ته اجازت ملي وڃي ها- پوءِ ڪتو آيو ۽ هن جي منهن (وات) ۾ پيشاب ڪري ويو.

ابوبصير ڪوفي جو هو ۽ نابينه هو. گهڻو وقت دروازي تي ويهڻ بعد ڪاوڙيل ٿي ويو ۽ ڪتو آيو جنهن هن جي وات ۾ پيشاب ڪيو- بظاهر هن کي قدرت جي طرف کان اها سزا ملي جو هو منهن (وات) کولي ستو پيو هو ۽ ڪتو پنهنجو ڪم پورو ڪري هليو ويو.

(iii) عن مفضل بن عمر قال سمعت ابا عبدالله يقول لعن الله محمد بن مسلم كان يقول ان الله لايعلم شيئاً حتى يكون.
(رجال الكشى ص ١٥١- عكس لگايل ص ٥١٠)

مفضل بن عمر جو بيان آهي ته مون امام جعفر صادق کان ٻڌو، چيائون ته محمد بن مسلم تي الله جي لعنت هجي جو هو چوندو هو ته جيستائين ڪا چيز وجود ۾ نه اچي، تيستائين الله تعالىٰ کي انجو علم ڪونهي.

هاڻي اوهانکي گذريل عنوان اندر هيٺيون حقيقتون معلوم ٿيون:-

(١) شيعن نبي اڪرمؐ جي اصحابن سڳورن کي ڪوڙو، مفاد پرست، ظالم، غاصب، مرتد، ڪافر، چيو، قرآن وسنت جي صحت ۽ سالميت جو انڪار ڪيو آهي.

(٢) شيعن قرآن وسنت جي انڪار سان، ختم نبوت جو منصب خالي ڪري، اها جاءِ امامت جي عهدي سان پُر ڪئي آهي ۽ هزارين روايتون خود ٺاهي، امامن جي نالي سان لکيون آهن، ۽ شيعن وٽ سنت ۽ حديث مان مراد اهي ئي روايتون آهن ۽ نه ڪي نبي اڪرمؐ جون

حديثون، جن جا پهريان راوي رسول الله جا اصحاب سڳوراڻي ٿي سڳهياڻي ۽ اهي ئي آهن
شيعن جي راوين ۾ ڪوبه راوي، حجاز مقدس خاص طرح مڪه شريف ۽ مدينه منوره جو رهاڪو (٣)
نه آهي، بلڪ اهي سڀ عراق ۽ ايران جا رهاڪو آهن، جڏهن ته شيعن جي چوڻ موجب
خود امامن صاحبن جو قيام مدينه منوره ۽ حجاز مقدس ۾ رهيو آهي. اهي راوي ڪڏهن
ڪڏهن، امامن وٽ لڪ چڇپ ۾ ايندا هئا ۽ پوءِ پنهنجي حلقي جي خاص ماڻهن کي چوندا
هئا ته امام محمد باقرؒ - امام جعفر صادقؒ هن طرح فرمايو وغيره وغيره. ٻين لفظن ۾
شيعه مذهب جي تصنيف لڪ چڇپ ۾ ايران ۽ عراق ۾ ٿي رهي هئي ۽ جن بزرگن طرف
انهيءَ مذهب کي منسوب ڪيو پئي ويو - يا - جن امامن جي نالن سان، اهي روايتون بنائي
ٺڪيون پئي ويون، اهي پاڻ مدينه منوره ۾ رهندا هئا، جن کي اها به خبر نه هئي ته سندن
باري ۾ ڇا ڇا چيو ۽ لکيو پيو وڃي.

ناظرين ڪرام! هاڻي شيعن جي اهڙن راوين ۽ انهن کان بيان ٿيل روايتن جو مقابلو،
اهلسنت والجماعت جا حديث جي ڪتابن ۾ بيان ٿيل حديثن سان ڪن! اهلسنت جي محدثن حديثن
کي پرکڻ لاءِ، چند معيار ۽ اصول مقرر ڪيا ۽ هرهڪ معيار جي پوري ٽيڙ ڪئي، نهايت سخت
تنقيدي نظر رکي ۽ هرهڪ حديث کي پرکيو ۽ ڪسيو، ڪنهن به معيار ۾ ڪمزوري نظر آئي ته هن
اهڙي حديث کي قبول نه ڪيو. حديثن کي پرکڻ لاءِ هنن سڀني راوين جون مڪمل سوانح عمريون
گڏ ڪيون، پوءِ هرهڪ راويءَ جو ڪردار، انجو زمانو، سندن پاڻ ۾ ٿيل ملاقاتون، هرهڪ جو
علمي معيار، حافظو تقويٰ وغيره، سڀ ڪجهه اڳيان رکي، انهن کي هرهڪ حديث جي پرکڻ
لاءِ بنيادي معيار بنايو - جيڪڏهن ڪٿي به ڪا ڪمزوري - يا - راوين جو سلسلو ٽٽل، يا انهن جو
زمانو پيڙهيءَ سان سندن باهمي ملاقات مشڪوڪ نظر آئي، يا ڪو هڪ راوي ڪردار جو
ڪمزور نظر آيو ته انهيءَ حديث کي به صحيح نه سمجهيو ويو. انهيءَ سڄي فن کي
"علم اسماء الرجال" چئجي ٿو، جنهن ۾ اهلسنت والجماعت جي محدثن تقريباً ڏيڍ لک
(١,٥٠,٠٠٠) راوين جون اهڙن تفصيلن سان سوانح عمريون قلمبند ڪيون آهن، جنهن تي اڄ
تائين سڄي دنيا جي مورخن کي حيرت آهي. انهيءَ اعليٰ معيار جي مقابلي ۾، اوهان شيعن جي
معتبر ترين راوين جو حال پڙهيو، جن تي امامن خود لعنت وڌي آهي ۽ هو امامن اڳيان
وڏا گستاخ رهيا آهن، تڏهن ته امامن به سندن لاءِ سخت الفاظ ڪم آندا آهن ۽ مٿن لعنتون
وڌيون آهن. اوهان امامن سان انهن جي ملاقاتن ۽ روايتن حاصل ڪرڻ جو طريقو به پڙهيو -
هاڻي وڌيڪ اوهان خود فيصلو ڪريو، ته شيعه مذهب ڪهڙي قسم جو مذهب آهي؟

باوجود ان جي، شيعه مذهب ايران ۽ عراق ۾ تصنيف ٿي رهيو هو ۽ امامن کي اها به خبر نه
هئي ته سندن باري ۾ ڇا ڇا چيو ۽ لکيو پيو وڃي، پر ڪنهن هوندي به، جڏهن به ڪين اهڙي ڪا
خبر پهتي، ته سندن باري ۾ فلاڻو فلاڻو ماڻهو اهڙيون ڳالهيون ڪري رهيو آهي، جيڪي هن نه چيون آهن،
ته پاڻ بروقت انهي ماڻهو تي لعنت وڌائون، پوءِ اهڙيءَ سنگين حالت کي منهن ڏيڻ لاءِ، شيعه مذهب
جا تصنيف ڪندڙ ايئن چوڻ لڳا، ته اصل ۾ اسين اهائي ڳالهه چئون ٿا، جيڪا امام پڌرائين ٿا
۽ هو شيعائي آهن ۽ اوهان جيڪي امامن کان پڌر آهي اهو هنن جو ڪتمان ۽ تقيه آهي،

جيڪو شيعه مذهب جي عقيدن ۽ اصولي تعليم ۾ داخل آهي وغيره وغيره.

٦- شيعه مذهب جو بنيادي عقيدو امامت، اسلام ۽ ختم نبوت جي عقيدي کي (معاذالله) ختم ڪرڻ جو سؤ فيصد پڪيل پروگرام جو سڏيو وڃي ٿو؟

گذريل عنوان اندر اوهان کي اهو معلوم ٿيو ته شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن، قرآن ۽ سنت جي محفوظ ۽ موجود معجزي انڪار سان ختم نبوت جو عُهدو خالي تصور ڪري، انهيءَ کي امامت جي عقيدي سان پُر ڪيو آهي. هاڻي موڪي انهيءَ باري ۾ شيعن جي مستند ۽ معتبر ترين ڪتابن جي حوالن سان، اها ڳالهه ثابت ڪرڻي آهي، ته شيعه مذهب جو بنيادي عقيدو امامت، نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي ختم نبوت جي عقيدي کي (معاذالله) ختم ڪرڻ لاءِ، سؤ فيصد (١٠٠٪) پڪيل پروگرام چاچي ڪري سڏايو ويو آهي؟ هاڻي اچو ته شيعن جي معتبر ترين ڪتابن کي ڏسون، ته ڪيئن انهن ۾ نبوت وارا سڀ ڪم، مقصد، منصب، مرتبا ۽ اعزاز امامن لاءِ ڏيکاريا ويا آهن؟

(i) اصول ڪافي ۾ امام جعفر صادق کان روايت آهي:-

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِاللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُوْلُ الْاَئِمَّةُ بِمَنْزِلَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ اِلَّا اَنَّهُمْ لَيْسُوْا بِاَنْبِيَاءَ وَلَا يَحِلُّ لَهُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَا يَحِلُّ لِلنَّبِيِّ فَاَمَّا مَا خَلَا ذَالِكَ فَهُمْ بِمَنْزِلَةِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ.

محمد بن مسلم روايت ڪري ٿو ته مون امام جعفر صادق کان ٻڌو، فرمايائين ته ائمه (امام) رسول الله صلي الله عليه وسلم جهڙا آهن، پر اهي نبي نه آهن (ڇاڪاڻ ته) انهن لاءِ ايتريون عورتون حلال نه آهن جيتريون نبين لاءِ (حلال) آهن. انهيءَ کانسواءِ ٻين جيترين به فضيلتن ۽ خصوصيتن آهن انهن ۾ ائمه (امام) رسول الله صلي الله عليه وسلم جي برابر آهن (العياذ بالله)

(اصول ڪافي ص ١٦٥-١٦٦ - عڪس لڳايل ص ٤٠٧-٤٠٨)

(ii) اصول ڪافي ۾ امام جعفر صادق کان روايت آهي ته پاڻ فرمايائون:-

عَنْ اَبِيْ عَبْدِ اللّٰهِ قَالَ مَا جَاءَ بِهٖ عَلِيٌّ اٰخُذُ بِهٖ وَمَا نَهٰى عَنْهُ اَنْتَهِيْ عَنْهُ جَرٰى لَهٗ مِنَ الْفَضْلِ مِثْلَ مَا جَرٰى لِمُحَمَّدٍ وَ لِمُحَمَّدٍ اَلْفَضْلُ عَلٰى جَمِيْعِ مَنْ خَلَقَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ اَلْمُتَعَقِّبُ عَلَيْهِ فِيْ شَيْءٍ مِنْ اَحْكَامِهٖ كَالْمُتَعَقِّبِ عَلَى اللّٰهِ وَعَلٰى رَسُوْلِهٖ وَالرَّادُّ عَلَيْهِ فِيْ صَغِيْرَةٍ وَكَبِيْرَةٍ عَلٰى حَدِّ الشِّرْكِ بِاللّٰهِ ـــــــ وَ كَذَالِكَ يَجْرِيْ لِاَئِمَّةِ الْهُدٰى

امام جعفر صادق فرمايو، ته جيڪي احڪام ”علي“ آندا آهن، انهن تي عمل ڪريان ٿو ۽ جنهن شيءِ کان هن منع ڪئي آهي ان کان پاسو ڪندڙ آهيان. ان (علي) جي فضيلت محمد جهڙي فضيلت آهي ۽ محمد کي الله جي ساريءَ مخلوق تي فضيلت آهي ۽ ان (علي) جي ڪنهن حڪم تي اعتراض ڪرڻ وارو ائين آهي جيئن الله ۽ ان جي رسول تي اعتراض ڪرڻ وارو. ان (علي) جي ننڍيءَ يا وڏيءَ ڳالهه جي ترديد ڪرڻ وارو الله سان شرڪ ڪرڻ واري جي برابر آهي ۽ اهڙي طرح سمورن امامن لاءِ جيڪي هدايت جا

واحد بعد واحد (اصول كافي ص ١١٤ - عكس لڳايل ص ٣٦٩)	سرچشمان آهن. هڪ جهڙي فضيلت آهي، هڪ ڪانئوه هڪ لاه، يعني ٻارهن (١٢) امامن مان هرهڪ جو مرتبو نبي اڪرم ﷺ جي برابر آهي. (استغفرالله)

هتي آهي ته حضرت علي رض جيڪي احڪام آڻدا آهن. هن باري ۾ اوهانکي معلوم هئڻ گهرجي، ته شيعن جا ٻارهن ئي امام "صاحب وحي" ۽ "صاحب ڪتاب" آهن ۽ هرهڪ امام جو درجو ۽ فضيلت نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي برابر آهي. هاڻي اوهين پاڻ ٻڌايو ته هي ختم نبوت جو عقيدو ته ٻري ۽ دور جي ڳالهه آهي، پر هيتي اوهانکي ختم نبوت جو ڪو صرف ڏنڊڪو تصور ملي ٿو؟. سوال ئي نٿو پيدا ٿئي.

اوهين ٻڌايو ته ختم نبوت جي انڪارڪي ٻيا ڪي خاص قسم جا سڱ هوندا آهن ڇا؟

هن روايتن تي پلا ڇا لکجي! انگريز حڪومت جو هڪ ايجنٽ، ازلي بد بخت غلام احمد قادياني نبوت جي دعوى ڪري ٿو، ته هي ۽ هن جا سمورا پيروڪار يقيناً ڪافر ۽ مرتد آهن. شيعه مذهب جا ايجاد (تصنيف) ڪندڙ ٻارهن (١٢) بزرگ هستين کي، سڀني نبين کان اُتم ۽ اعليٰ ۽ رسول الله صلي الله عليه وسلم جيا برابر چوندا ۽ انهن طرف روايتون منسوب ڪري، انهن روايتن مٿي پنهنجو الڳ دين تصنيف ڪن ٿا، جنهن جي دين اسلام کان علحدگي، پهرين چيز ڪلمي کان شروع ٿيئي ٿي. ۽ اسلام ۽ شيعيت ۾ ڪٿي به ميلاپ ڪونهي. پوءِ اهو اسلام ڪيئن ٿيو ۽ انهيءَ ۾ ختم نبوت جو تصور ڪٿان آيو؟ زباني دعوى ته تقيه آهي جنهن بابت شيعا خود چوندا آهن ته حضرت علي چوويهه (٢٣) سال تقيه ڪري پهرين ٽن خليفن جي بيعت ۾ رهيو ۽ پنهنجي حڪومت جي دور ۾ به سندس جمع ڪيل قرآن ظاهر ڪري نه سگهيو.

(iii) شيعه محدث ومجتهد علامه باقر مجلسي فرمائي ٿو:-

مرتبهٔ امامت بالا تر از مرتبهٔ پيغمبر ايست	امامت جو درجو نبوت کان بالاتر آهي

(حياة القلوب جلد ٣ ص ٢ - عكس لڳايل ص ٥٣١)

مجلسي صاحب پئي هنڌ لکي ٿو:-

مرتبهٔ امامت نظير مرتبهٔ نبوت ومثل آنست بلكه چنانچه نبوت رسالتى است ازجانب خدا بوساطت ملک، امامت نيز في الحقيقة نبوتى است بوساطت نبى -	امامت نبوت وانگر ئي نه آهي، بلڪ حقيقت ۾ نبوت آهي - نبوت جبرئيل جي واسطي سان آهي ۽ امامت، نبي ﷺ جي واسطي سان آهي.

(حياة القلوب جلد ٣ - ص ١٨ - عكس لڳايل ص ٥٣٢)

هن موجوده دور جو مذهبي ۽ سياسي رهنما خميني صاحب پنهنجي تصنيف "الحكومة الاسلامية" ۾ ڇا ٿو فرمائي؟ لکي ٿو:-

فان للامام مقامًا محمودًا و درجة سامية وخلافة	امام کي اُهو مقام محمود ۽ اُهو بلند درجو ۽ اهڙي تکويني حڪومت حاصل آهي جو

تکوینیة تخضع لولایتها و سیطر تها جمیع ذرات هذا الکون
(الحکومة الاسلامیه ص٥٢ ـ عکس نمبر ص٣٩٠)

ڪائنات جو ذرو ذرو انهن (امامن) جي حڪم ۽ اقتدار جي آڏو ڪنڌ نمائي تابع فرمانبردار رکيو آهي.

وان من ضروریات مذهبنا ان لائمتنا مقاما لا یبلغه ملک مقرب ولا نبی مرسل
(الحکومت الاسلامیه ص٥٢ ـ عکس نمبر ص٣٩١)

اسان جي مذهب (شيعه اثنا عشريه) جي ضروري ۽ بنيادي عقيدن مان اهو به عقيدو آهي، ته اسان جي امامن کي اهو مقام ۽ مرتبو حاصل آهي جيستائين ڪو به مقرب فرشتو يا نبي مرسل نٿو پهچي سگهي.

(٧٦) شيعه محدث ۽ مجتهد علامه باقر مجلسي فرمائي ٿو:-

چون قائم آل محمد صلی الله علیه وآله وسلم بیرون آید خدا او را یاری کند بملائکه و اول کسے که با او بیعت کند محمد باشد و بعد ازان علی.
(حق الیقین ص٣٤٧ ـ عکس نمبر ص٥٣٦)

جڏهن قائم آل محمد (غائب امام زمان) ٻاهر نڪري ايندو ته خدا فرشتن ذريعي هن جي مدد ڪندو ۽ سڀني کان پهرين رسول الله صلی الله عليه وسلم هن جي بيعت ڪندو ۽ پوءِ علي.

قارئين ڪرام! انهن روايتن ۽ انهن جي خطرناڪ نتيجن تي ته ذرا غور ويچار ڪريو!! هتي چٽن لفظن ۾ چيو ويو آهي، ته امامن جو درجو نبين کان ارفع، اعلیٰ ۽ بالاتر آهي ۽ امامن جي درجي کي ڪو به نبي ـ يا ـ رسول نٿو پهچي سگهي، ايتري قدر جو خود رسول الله جن به، امام زمان (يعني شيعن جي عقيدي موجب ٢٦٠هجري کان هر وقت ۽ هر دور جو زنده غائب امام) جڏهن نڪري ٻاهر ايندو ته نبي اڪرم جن انهي بيعت (فرمانبرداري رهڻ) جو عهد ڪندا (انا لله وانا اليه راجعون) دوستو! هاڻي اوهين خود سوچيو ۽ ٻڌايو ته شيعيت ۾ ختم نبوت جو عقيدو ته ڇا، بلڪ تصور به ڪٿان آيو؟

٢- اصول ڪافي ۾، قرآن ۾ تحريف جي باري ۾ ڪيترين ئي روايتون آهن، جن مان هتي صرف هڪ روايت عرض رکان ٿو:-

عَنْ عَبْدِ اللهِ بنِ سِنَانٍ عَنْ اَبِی عَبْدِ اللهِ عَلَیْهِ السَّلَامِ فِیْ قَوْلِهِ وَلَقَدْ عَهِدْنَا اِلَی اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ کَلِمَاتٍ فِیْ مُحَمَّدٍ وَعَلِیٍّ وَفَاطِمَةَ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَیْنِ وَالْاَئِمَّةِ مِنْ ذُرِّیَّتِهِمْ فَنَسِیَ هٰکَذَا وَاللهِ اُنْزِلَتْ عَلٰی مُحَمَّدٍ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ.
(اصول ڪافي ص٢٦٣ ـ عکس نمبر ص٣١٤)

عبدالله بن سنان روايت ڪري ٿو، ته امام جعفر صادق الله تعاليٰ جي فرمان (قرآن جي آيت) کي هن طرح پڙهيو "۽ حڪم ڏنو اسان، هن کان اڳ آدم کي چند احڪامن جو جيڪي محمد ۽ علي ۽ فاطمه ۽ حسن ۽ حسين ۽ انهن امامن بابت هئا، جيڪي سندن اولاد مان (ٿيڻا) هئا. پوءِ آدم انهن کي وساري ڇڏيو ۽ وڌيڪ چيائين ته الله جو قسم اها آيت اهڙي طرح محمد تي نازل ڪئي ويئي هئي."

قرآن جي آيت جا الفاظ صرف هي آهن " وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا (طٰهٰ ٢٠ - ع ٧ - آيت ١١٥) پر شيعن وٽ اِها آيت ايدي آهي جنهن ۾ محمدؐ، عليؑ، فاطمهؓ، حسنؑ ۽ حسينؓ ۽ انهن جي اولاد مان پيدا ٿيندڙ امامن بابت احڪامن جو اجمالاً ذڪر آهي. مشڪين روايت جي وڌيڪ وضاحت اوهان کي، تفسير صافي جي روايت مان ص٨٥ تي ملندي سگهندي.

٣- قرآن پنهنجي نصيحت جي مضامين کي سمجهائڻ ۾ ايڏو آسان آهي، جنهن جو ذڪر واضح الفاظ ۾ خود قرآن ۾ هن طرح موجود آهي. وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ۽ بيشڪ اسان قرآن کي نصيحت وٺڻ واري لاءِ (خاص امامن لاءِ نه) آسان ڪري ڇڏيو آهي، پوءِ ڇا ڪو سوچڻ وارو آهي؟ (القمر ٥٤ - ١٤ - آيت ١٧) هن باري ۾ به شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن، قرآن تي هڪ خاص وار ڪيو ۽ زبردست وار - چوڻ لڳا ته قرآن جي ظاهر ۽ باطن جي معنيٰ امامن کانسواءِ ٻيو ڪو به نٿو سمجهي سگهي. چنانچه "اصول ڪافي" ۾ امام محمد باقر طرف هڪ روايت هنن الفاظن ۾ منسوب ٿيل آهي، ته پاڻ فرمايائين ته:-

عن ابي جعفر عليه السلام انه قال ما يستطيع احد ان يدعي ان عنده جميع القران كله ظاهره وباطنه غير الاوصياء (اصول كافي ص٢٣١ - عڪس ڏيل ص٤٠٢)

امام باقرؒ فرمايو ته ڪنهن کي به اها طاقت نه آهي جو هو اها دعويٰ ڪري، ته هن وٽ قرآن جي ظاهر ۽ باطن جو پورو علم آهي، سوا ۽ امامن جي؟

شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن جو اهڙو چوڻ ته قرآن جي ظاهر ۽ باطن جو پورو علم امامن کانسواءِ ٻئي ڪنهن کي به نه آهي، ته انهيءَ مان هنن جو اصل مقصد، اهو هو ۽ آهي، ته هو امامن جي نالي سان بنايل روايتن جي بنياد تي پوري دين اسلام جي تحريف ڪن ۽ هنن ائين ئي ڪيو آهي چنانچه:-

[i] امامن جي نالن سان روايتون ٺاهي هنن قرآن جي تحريف ڪئي آهي.

[ii] موجوده قرآن، جيڪو شيعن جي متفق عليه عقيدي موجب، تحريف ٿيل آهي، انهيءَ ۾ به هنن امامن جي نالي سان بنايل روايتن جي مدد سان، پنهنجي مرضيءَ سان معنوي (معنيٰ، مفهوم ۽ تشريح ۾) تحريف ڪئي آهي ۽ اهو تحريف جو سلسلو اڃا جاري آهي (ثبوت خاطر ٻئي باب ۾ مقبول ترجمه معه حاشيه مان ڏنل عڪس ڏسي تسلي ڪريو.)

[iii] حضرت نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي حديث کي غير معتبر، ناقابل اعتماد، ناقابل عمل بنائڻ، پوءِ هنن، امامن جي نالن سان بنايل روايتن کي حديثون ڪوٺي، نبي اڪرمؐ جي حديث وسنت جو زبردست خال پُر ڪيو آهي.

اوهان، شيعه مذهب جو مطالعو ڪندا ته هن ڪتاب مان ئي، اوهان تي اِها حقيقت واضح ٿي وينديءَ ته شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن، اهي ٽيئي مذڪور ڪم پنهنجين خود ساخته روايتن کي امامن طرف منسوب ڪري، انهن جي آڙ ۾ تي وڏي آزاديءَ سان، سڄو پورو شيعه مذهب خود تصنيف ڪيو آهي، نتيجي ۾ اسلام ۽ شيعيت، ٻه بلڪل الڳ الڳ مذهب بڻجي پيا آهن، جن ۾ بنيادي عقيدن کان وٺي، فروعي مسئلن تائين هر هڪ ڳالهه ۽ هر هڪ مسئلو، مذهب اسلام ۾ الڳ

آهي ته شيعه مذهب ۾ الڳ آهي. پوءِ شيعه مذهب کي اسلام چوڻ، پاڻ کي ڌوکو ڏيڻ ۽ ٻين کي ڌوکي جو شڪار بنائڻ جي برابر آهي. شيعيت جي صورت ۾ اُهاي خاص طرح هندو پاڪ اندر اسلام تي ايذائي وڏي يلغار آهي، جو هر عالم ۽ دانشور کي، مصلحت پرستيءَ جو بت پور پور ڪري، عام مسلمانن کي انهيءَ فتني جي حقيقت حال کان آگاهه ڪرڻ ازحد ضروري آهي. ڪاش! اسانجا علماءِ ڪرام ۽ سني دانشور حضرات، وقت جي تقاضا کي سامهون رکي، عام مسلمانن کي هن فتني کان بچائڻ ۾ پنهنجو پنهنجو فريضه ادا ڪرڻ ۾ ڪوتاهي نه ڪن!

۴- اصول ڪافي ۾ امام جعفر صادق کان روايت آهي ته:-

عن يونس اوالفضل عَنْ اَبِي عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَا مِنْ لَيْلَةِ جُمْعَةٍ اِلَّا وَلِاوليآءِ اللّٰهِ فِيْهَا سُرُوْرٌ قُلْتُ كَيْفَ ذَالِكَ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ اِذَا كَانَ لَيْلَةُ الْجُمُعَةِ وَافَى رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰه عَلَيْهِ وَآلِه الْعَرْشَ وَوَافَى الْاَئِمَّةُ وَوَافَيْتُ مَعَهُمْ فَمَا اَرْجِعُ اِلَّا بِعِلْمٍ مُسْتَفَادٍ وَ لَوْلَا ذَالِكَ لَنَفِدَ مَا عِنْدِي ٥

(اصول ڪافي ص ۱۵۲ - عڪس نگارل ص ۴۰۵)

يونس اوالفضل چوي ٿو ته امام جعفر صادق فرمايو، ته جمع رات ۾ اولياءُن کي سرور حاصل ٿيندو آهي. مون پڇيو ته ڪيئن؟ پاڻ فرمايائين، ته جڏهن جمع رات اچي ٿي، ته رسول الله صلى الله عليه وسلم عرش الاهي تائين (معراج سٽي) پهچي ٿو ۽ اٿمه (امام) به، ۽ آءٌ به انهن سان گڏ هوندو آهيان ۽ علم حاصل ڪري پوءِ واپس ٿيندو آهيان، جيڪڏهن ائين نه هجي، ته مون وٽ جيڪي ڪجهه علم آهي، اهو ختم ٿي وڃي ها.

۵-(i) قرآن ڪريم ۾ آهي يَمْحُوا اللّٰهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ عِنْدَهٗ اُمُّ الْكِتَابِ ٥ (سورت الرعد ۱۳ رڪوع ۶- آيت ۳۹) معنىٰ الله جيڪي گهري ٿو سو ميٽائي ٿو ۽ (جيڪي گهري ٿو) باقي رکي ٿو ۽ ان وٽ ئي اصل ڪتاب (لوح محفوظ) آهي. اصول ڪافي جي باب البداءُ ۾، امام جعفر صادق کان روايت آهي، ته پاڻ قرآن جي انهيءَ آيت جي وضاحت ۽ سمجهاڻي ۾ فرمايائون:-

وَهَلْ يُمْحَىٰ اِلَّا مَا كَانَ ثَابِتًا وَهَلْ يُثْبَتُ اِلَّا مَالَمْ يَكُنْ

(اصول ڪافي ص ۱۴۶ - عڪس نگارل ص ۳۹۲)

انهيءَ چيز محو ڪئي (ميٽائي) ويندي آهي جيڪا پهرين موجود (لکيل) هجي ۽ انهيءَ چيز ثابت ڪئي (لکي) وڃي ٿي جيڪا پهرين (لکيل) نه هجي.

اصول ڪافيءَ جو شيعه شارح علامه قزويني مٿين روايت جي تشريح هن طرح ڪئي آهي:-

براۓ هرسال ڪتاب علحده است مراد ڪتاب است ڪه دران تفسير احڪام حوادث ڪه محتاج اليه امام است تا سال ديگر نازل شوند به آن ڪتاب ملائڪه و روح در شب قدر برامام زمان

(الصافي شرح اصول ڪافي ج ۲ ص ۳۲۹)

هر سال لاءِ هڪ علحده ڪتاب ٿيندو آهي، انهيءَ مان مراد اهو ڪتاب آهي جنهن ۾ انهن احڪامن ۽ حادثن جو تفصيل هوندو آهي، جن جي وقت جي امام کي، ايندڙ سال تائين ضرورت هوندي. انهيءَ ڪتاب کي ملائڪ ۽ الروح شب قدر ۾ ڪٺي وقت جي امام تي نازل ٿيندو آهي.

(ii) اصول ڪافي جي "باب في شان انا انزلناه في ليلة القدر" ۾ امام باقر کان هڪ

طويل روايت نقل ٿيل آهي، جنهن ۾ امام صاحب فرمايو ۽

لَقَدْ قَضَى اَنْ يَكُوْنَ فِيْ كُلِّ سَنَةٍ لَيْلَةٌ يَهْبِطُ فِيْهَا بِتَفْسِيْرِ الْاُمُوْرِ اِلٰى مِثْلِهَا مِنَ السَّنَةِ الْمُقْبِلَةِ
(اصول كافي ص ١٥٣ - عكس ٽڪايل ص ٣٠٤)

اها ڳالهه، الله تعالىٰ طرفان مقدر ٿي چڪي آهي، جو هر سال ۾ هڪ اهڙي رات ٿيندي جنهن ۾ ايندڙ سال جي اهڙي رات تائين (وقتجي امام تي) سمورن معاملن جي وضاحت ۽ تفصيل نازل ڪيو ويندو.

٦- اصول كافي ۾ امام جعفر صادق كان روايت آهي:-

عَنْ اَبِيْ عَبْدِ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ اِنَّ الْاِمَامَةَ عَهْدٌ مِّنَ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ مَعْهُوْدٌ لِرِجَالٍ مُّسَمَّيْنَ -
(اصول كافي ص ١٤٠ - عكس ٽڪايل ص ٣٠٩)

امام جعفر صادق فرمايو، ته امامت (نبوت وانگر) خدا جي طرف كان هڪ عهدو آهي، جنهن تي خدا طرفان (نبين وانگر) امامن تي نالي وار نامزد (مقرر) ڪيو ويو آهي.

٧- اصول كافي ۾ امام علي بن موسىٰ رضا (ع) كان روايت آهي ته پاڻ فرمايائون ته:-

فَهُوَ مَعْصُوْمٌ مُّؤَيَّدٌ مُّوَفَّقٌ مُّسَدَّدٌ قَدْ اَمِنَ مِنَ الْخَطَاءِ وَالزَّلَلِ وَالْعِثَارِ يَخُصُّهُ اللّٰهُ بِذٰلِكَ لِيَكُوْنَ حُجَّتَهٗ عَلٰى عِبَادِهٖ وَشَاهِدَهٗ عَلٰى خَلْقِهٖ
(اصول كافي ص ٣٢ - عكس ٽڪايل ص ٣١٠)

اهو (يعني امامُ) معصوم هوندو آهي، الله تعالىٰ جي خاص تائيد ۽ توفيق هن سان هوندي آهي. الله تعالىٰ هن کي سڌو رکندو آهي. هو غلطي، ڀل، چوڪ ۽ لغزش کان (بہ) محفوظ ۽ امن ۾ رهندو آهي. الله تعالىٰ هن کي، انهيءَ معصوميت جي نعمت سان خاص ڪندو آهي، انهيءَ لاءِ ته هو سندس (الله جي) ٻانهن تي حجت ثابت ٿئي ۽ سندس مخلوق تي شاهد ٿئي.

٨- ابوالحسن عطار كان روايت آهي:-

قَالَ سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللّٰهِ يَقُوْلُ اَشْرَكَ بَيْنَ الْاَوْصِيَاءِ وَالرُّسُلِ فِي الطَّاعَةِ -
(اصول كافي ص ١١٠ - عكس ٽڪايل ص ٣٩٨)

مون امام جعفر صادق كان چوندي ٻڌو، ته اوصياء (يعني امامن) کي رسولن جي پيروي ۾ شريڪ بڻايو (يعني جهڙيءَ طرح رسول الله ﷺ جي پيروي فرض آهي ساڳي طرح امامن جي پيروي فرض آهي).

٩- اصول كافي ۾ امام جعفر صادق كان هي روايت آهي:-

عَنْ اَبِيْ حَمْزَةَ قَالَ قُلْتُ لِاَبِيْ عَبْدِ اللّٰهِ تَبْقَى الْاَرْضُ بِغَيْرِ اِمَامٍ؟ قَالَ لَوْ بَقِيَتِ الْاَرْضُ بِغَيْرِ اِمَامٍ لَسَاخَتْ -
(اصول كافي ص ١٠٣ - عكس ٽڪايل ص ٣٩٦)

ابوحمزه روايت ڪريٿو ته مون امام جعفر صادق كان پڇيو ته ڇا امام کانسواءِ زمين باقي ۽ قائم رهي سگهي ٿي؟ پاڻ فرمايائون، ته جيڪڏهن زمين امام کانسواءِ ٿي پوي، ته (انهيءَ وقت) غرق ٿي ويندي.

١٠- موجوده شيعه دنياجو مذهبي ۽ سياسي رهنما خميني پنهنجي تصنيف "الحڪومة الاسلاميه" ۾ لکي ٿو :-

إِنَّ تَعَالِيْمَ الْأَئِمَّةِ كَتَعَالِيْمِ الْقُرْاٰنِ لَا تَخُصُّ جِيْلًا خَاصًّا وَ إِنَّمَا هِيَ تَعَالِيْمُ لِلْجَمِيْعِ فِيْ كُلِّ عَصْرٍ وَمِصْرٍ وَ إِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ يَجِبُ تَنْفِيْذُهَا وَ اِتِّبَاعُهَا -

الحڪومت الاسلاميه ص ١١٣
عڪس لڳايل ص ٤٩١

اسان جي امامن جي تعليم، قرآن جي تعليم وانگر آهي. اها ڪنهن طبقي ۽ خاص دور جي ماڻهن لاءِ مخصوص نه آهي، پر اها هر زماني، هر علائقي جي سمورن انسانن لاءِ آهي ۽ قيامت تائين انجي نافذ ڪرڻ ۽ انهيءَ جي تابعداري ڪرڻ قرآن وانگر واجب آهي.

١١- امام جعفر صادق فرمايو :-

عن احدهما انه قال لا يكون العبد مومنا حتىٰ يعرف الله ورسوله والائمة كلهم و امام زمان

(اصول ڪافي ص ١٠٥
عڪس لڳايل ص ٣٩٢)

امام باقر- امام جعفر صادق کان روايت آهي ته انهن فرمايو، ته ڪو به بندو مومن نٿو ٿي سگهي جيستائين هو الله ۽ انجي رسول ۽ سڀني امامن ۽ خاص طرح پنهنجي زماني جي امام جي معرفت حاصل نه ڪري.

١٢- امام ڪاظم کان روايت آهي ته :-

عن ابى الحسن عليه السلام قال ولاية على مكتوبة فى جميع صحف الانبياء ولن يبعث الله رسولا الا بنبوة محمد صلى الله عليه وآله ووصية على عليه السلام

(اصول ڪافي ص ٢٧٦ - عڪس لڳايل ص ٣٢١)

ابوالحسن يعني امام موسىٰ ڪاظم کان روايت آهي ته پاڻ فرمايائون ته :علي جي ولايت ۽ امامت سمورن نبين جي صحيفن ۾ لکي پيئي آهي ۽ الله تعالىٰ جيڪو به رسول هن دنيا ۾ موڪليو ته اهو محمد ﷺ جي نبوت ۽ علي جي وصيت يعني امامت جي تعليم سان موڪليو، يعني خدا جي هر نبي پنهنجي امت کي انهن ٻنهين ڳالهين تي ايمان آڻڻ جي دعوت ڏني -

١٣- امام جعفر صادق رح فرمايو :-

عن ابى عبدالله عليه السلام قال ولايتنا ولاية الله التى لم يبعث نبي قط الابها -

(اصول ڪافي ص ٢٧٦ - عڪس لڳايل ص ٣٢١)

امام جعفر صادق کان روايت آهي، ته اسان جي ولايت (امامت ۽ خلافت) بعينه الله جي ولايت ۽ حاڪميت آهي ۽ هر ڪو نبي، الله تعالىٰ کان اهو ئي حڪم وٺي پوءِ مبعوث ٿيو آهي

١٤- امام جعفر صادق فرمايو :-

(i) وان عندنا علم التوراة والانجيل والزبور وتبيان ما فى الالواح (اصول كافي ص۱۳۷ ـ عكس لگايل ص۳۰۱)

اسان وٽ توريت، انجيل ۽ زبور جو علم آهي ۽ الواح ۾ جيڪي ڪجهه هو، انهيءَ جو چٽو بيان آهي ـ

امام جعفر صادق فرمايو :ـ

(ii) زبور داؤد عليه السلام وتوراة موسىٰؑ وانجيل عيسىٰؑ وصحف ابراهيم (اصول كافي ص۱۳۷ ـ عكس لگايل ص۳۰۳)

اسان وٽ داؤدؑ جو زبور ۽ موسىٰؑ جو توريت ۽ عيسىٰؑ جو انجيل ۽ ابراهيمؑ جا صحيفا آهن ـ

۱۵ـ جناب زراه راوي آهي، ته امام محمد باقرؒ فرمايو ته :ـ

للامام عشر علامات يولد مطهرًا مختونا واذا وقع على الارض وقع على راحتيه رافعًا صوته بالشهادتين ولا يجنب وتنام عيناه ولا ينام قلبه ولا يتثاوب ولا يتمطىٰ ويرى من خلفه كما يرىٰ من امامه ونجوه كرائحة المسك والارض مامورة بستره وابتلاعه واذا لبس درع رسول الله صلى الله عليه واله كانت عليه وتفا واذا لبسها غيره من الناس طويلهم و قصيرهم زادت عليه شبرا

اصول كافي ص۳۴۶
عكس لگايل ص۴۱۴

امام جون خاص ڏهه (۱۰) نشانيون آهن ـ اهو بلڪل پاڪ ۽ صاف پيدا ٿيندو آهي. انهيءَ جو طهر ٿيل هوندو آهي ۽ جڏهن ماءُ جي بطن کان ٻاهر ايندو آهي ته اهڙي طرح جو هن جا هٿ زمين تي رکيل هوندا آهن ۽ وڏي آواز سان ڪلمهءِ شهادت پڙهندو آهي ۽ هن کي ڪڏهن به غسل جنابت● جي ضرورت نه رهندي آهي. سمهڻ جي حالت ۾ هن جي صرف اک سمهندي آهي ۽ دل سجاڳ رهندي آهي ۽ هن کي ڪڏهن به ابهاڪي يا اوٻاسي نه ايندي آهي. هو اڳيان پويان ٻنهين طرفان ڏسندو آهي. هن جي ڪرفتيءَ ۾ مشڪ جي خوشبوءِ هوندي آهي ۽ زمين کي الله جو حڪم آهي ته انهيءَ کي ڍڪي ۽ ڳهي (جيئن متان نه ڪو انهيءَ کي حقيقي مشڪ عطر سمجهي پنهن جي رڳن کي لڳائي). جڏهن هو رسول اللهؐ جي زره ڍڪيندو آهي (لڙائي واسطي)، ته اها هن کي بلڪل فٽ ٿي وينديرآهي ۽ جيڪڏهن ٻيو ڪو به ماڻهو اها زره پائيندو آهي، پوءِ ڀلي ڪيڏي به وڏي قد وارو هجي، يا ٻندري ۾ ٻندرو، ته اها زره هنکي (صرف) هڪ گرانٽ وڌي رهندي آهي ـ

۱۶ـ اصول ڪافي ۾ آهي، ته امام تقيؑ کان شيعن جي اختلافات جا سبب پڇيا ويا، ته پاڻ جواب ۾ فرمايائون :ـ

عن محمد بن سنان قال

محمد بن سنان روايت ڪريٿو ته امام تقي کان شيعن

● جنابت = خصوصًا وه ناپاکی جو مرد و عورت کی صحبت یا احتلام کی وجہ سے ہو (فیروز اللغات اردو حصہ اول ص۳۶۳)
(دوستو! ذرا غور ڪريو !)

كُنْتُ عِنْدَ اَبِيْ جَعْفَرَ الثَّانِي عليه السلام فَاَجْرَيْتُ اِخْتِلَافَ الشِّيْعَةِ فَقَالَ يَامحمد اِنَّ اللّٰهَ تبارك وتعالىٰ لم يزل مُنْفَرِدًا بِوَحْدَانِيَّتِهٖ ثُمَّ خَلَقَ مُحَمَّدًا وَعَلِيًّا وَفَاطِمَةَ فَمَكَثُوْا اَلْفَ دَهْرٍ ثُمَّ خَلَقَ جَمِيْعَ الْاَشْيَاءِ فَاَشْهَدَهُمْ خَلْقَهَا وَاَجْرٰى طَاعَتَهُمْ عَلَيْهَا وَفَوَّضَ اُمُوْرَهَا اِلَيْهِمْ فَهُمْ يُحِلُّوْنَ مَا يَشَاءُوْنَ وَيُحَرِّمُوْنَ مَا يَشَاءُوْنَ وَلَنْ يَّشَاءُوْا اِلَّا اَنْ يَّشَاءَ اللّٰهُ تَبَارَكَ اللّٰهُ تَعَالٰى

۾ اختلاف جي باري ۾ پڇيو ويو، ته پاڻ فرمايائين ته اي محمد! الله تبارڪ وتعالىٰ ازل کان پنهنجي وحدانيت سان اڪيلو رهيو، پوءِ هن محمد، علي ۽ فاطمه کي پيدا ڪيو. پوءِ اهي هزارها قرن پنهنجي حالت ۾ ان طرح رهيا. انهيءَ کانپوءِ، الله تعالىٰ دنيا جي سمورين چيزن کي پيدا ڪيو ۽ انهن کي انهيءَ مخلوقات جي پيدا ڪرڻ تي گواهه بڻايو ۽ انهن جي اطاعت ۽ فرمانبرداري سموريءَ مخلوقات تي فرض ڪئي ۽ انهن جي سموري معاملات کي انهن جي سپرد ڪيو. پوءِ جنهن چيز کي اهي چاهن ٿا حلال ڪن ٿا ۽ جنهن چيز کي چاهن ٿا حرام ڪن ٿا ۽ اهي نه ٿا چاهين، مگر اهو جيڪي الله چاهي ٿو.

(اصول ڪافي ص ٢٧٨-٢٧٩. عڪس ڪتاب ص ٣٢٢-٣٢٣) (بحواله ڪشف الاسرار از خميني ص ٥٦ عڪس ص ٣٨٢)

علامه قزويني انهيءَ روايت جي شرح ۾ لکي ٿو ته انهيءَ روايت ۾ محمد، علي، فاطمه مان مراد اهي ٽيئي ۽ انهن جي نسل مان پيدا ٿيندڙ سمورا امام آهن.

(الصافي شرح اصول ڪافي جز سوم حصه دوم ص ١٤٩)

هن روايت مان شيعه مذهب جي هيٺين ڳالهين تي روشني پوي ٿي.

(i) شيعن ۾ اختلاف جو سبب اهو پڇايو ويو آهي، ته جيئن ته سمورن بندن جا معاملا، امامن کي سپرد ڪيل هئا ۽ هنن کي حلال چيزن کي حرام ڪرڻ ۽ حرام چيزن کي حلال ڪرڻ جا اختيار هئا تنهن ڪري ٿيو ايئن آهي، جو مثلاً نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي موجودگيءَ ۾ ڪا چيز حرام هئي ته حضرت علي رضه (پهرئين امام) انهيءَ کي حلال ڪيو، انهيءَ ريت سمورا امام، پنهنجي پنهنجي دور ۾، وفات ٿيڻ وقت امامن جي حلال ڪيل چيزن کي حرام ۽ حرام ڪيل چيزن کي حلال ڪندا رهيا، نتيجو اهو نڪتو آهي جو شيعن وٽ اڪثر چيزن جي حلال ۽ حرام وغيره هجڻ ۾ اختلاف رونما ٿيو آهي.

(ii) هتي هڪ ٻي نهايت اهم ڳالهه اها ثابت ٿئي ٿي، ته جيئن ته امامن کي، حلال چيزن کي حرام ڪرڻ ۽ حرام چيزن کي حلال ڪرڻ جا اختيار هئا، لهذا، هنن تي قرآن ۽ سنت جي احڪامن جي پابندي نه هئي ۽ هنن پاڻ طرفان، جيئن وڻين تيئن حلال وحرام جا حڪم جاري ڪيا، نتيجي ۾ شيعه مذهب جي روايتن بيان ڪرڻ ۾، شيعه مذهب جي ايجاد ڪندڙن (تصنيف ڪندڙن) امامن کي آخري سَنَدَ ڄاڻايو آهي ۽ هنن جي روايتن جو سلسلو اسان جي خاتم المرسلين حضرت محمد صلى الله عليه وسلم تائين نه ٿو پهچي ۽ شيعه مذهب جي خصوصيات ۾ اها چيز خاص طور قابل توجه آهي.

(iii) هن روايت مان ٽين ڳالهه اها ملي ٿي ته امامن جي حيثيت، خاتم النبيين حضرت محمد کان ۽ زياده افضل، اوچي، برتر ۽ بالا آهي جن کي حلال چيزن کي حرام ڪرڻ ۽ حرام چيزن کي

ڪرڻ جا اختيار هٿ ۾ الله رب العزت شروع دنيا کان پوريءَ مخلوق، جنهن ۾ هرجاندار
اچي وڃن ٿا، انهن جي هرمعاملي کي هنن جي حوالي ڪيو. پوءِ شروع دنيا کان هيستائين
۽ جيئن هنن چاهيو ٿي، سو ٿيو آهي ۽ هنوقت، جيڪي ٿي رهيو آهي، اهو به هنن جي
مرضي مطابق ۽ حڪم سان ئي رهيو آهي، ۽ جيڪي ڪجهه هن ڪانپوءِ ٿيڻ وارو آهي، اهو
به ٿيندو جيئن هو گهرندا. (انا لله وانا اليه راجعون)
ڪاش! ناواقف شيعا پنهنجي مذهب جي اصل خدوخال معلوم ڪرڻ جي ڪجهه ڪوشش
ڪن!!
(٧) متي جيڪا چوٿين ڳالهه ملي ٿي، اها خاص طرح ذهن ۾ رکڻ لائق آهي. ته قرآن ڪريم
جي جن الفاظن ۾، حضرت آدمؑ جي پيدا ڪرڻ جي باري ۾، الله تعالىٰ ۽ ملائڪن جي
وچ گفتگو جو اهڙيطرح ذڪر آهي ته ”۽ (اهو وقت ياد ڪر) جڏهن تنهنجي پالڻهار
ملائڪن کي چيو، ته بيشڪ آئون ڇيڪي متيءَ مان، جيڪا ڪاري سڙيل آهي، هڪ بشر
(انسان) پيدا ڪرڻ وارو آهيان“ ●
قرآن ڪريم جي جن الفاظن ۾، اها ڳالهه ثابت آهي، ته جنن ۽ ملائڪن جي پيدائش حضرت
آدمؑ کان به اڳ جي آهي ۽ سمورا انسان حضرت آدمؑ جو اولاد آهن. جڏهن ته روايت ۾
۽ ايئن چيو ويو آهي، ته محمدؐ، عليؓ، فاطمهؓ جي پيدائش حضرت آدمؑ کان به اڳ جي
آهي. پوءِ اهڙيطرح، انهيءَ ڪوڙي روايت سان، نص قطعي قرآن ڪريم جي حقائق کي رد
ڪيو ويو آهي. (الله جي پناهه)
هاڻي ناظرين کي ٿوري وقت لاءِ متوجه ٿيڻ جي تڪليف ڏيانٿو. اوهين هلندڙ عنوان جون
هي پنجوئي (٢٥) روايتون وري نظر مان ڪيدو ۽ انهن ۾ جيڪي بيان ٿيل آهي، انهيءَ کي ذرا
پنهنجي ذهن ۾ محفوظ رکو ۽ ڏسو ته انهن ۾ ڇا ڇا چيو ويو آهي؟
اوهان اهو اڳيئي پڙهي آيا آهيو، ته اسلامُ ٻن شين جو نالو آهي (١) قرآن ۽ (٢) سنت
يا ايئن چئجي قرآن وسنت جي حفاظت، ختم نبوت جو ٻيو نالو آهي. يا- ايئن چئجي ته ختم نبوت
جو ٻيو نالو قرآن وسنت جي حفاظت آهي.
اسلام کي (معاذالله) مٽائڻ لاءِ، شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن کي، اسلام
جي جڳهه تي، اسلام جي نالي سان نئون مذهب آڻڻو هو (جيئن اسلام جي نالي ۾ قاديانيت
آندي وئي) انهيءَ لاءِ سبائين، حضور اڪرم صلى الله عليه وسلم جي خاندان مان چيندل
حضرات جو امامن جي نالي سان انتخاب ڪيو ۽ نبوت جو مقابلو ڪرڻ لاءِ، امامت کي ميدان ۾
آندو ۽ امامت کي نبوت ۽ رسالت کان بالاتر ۽ اعلىٰ عهدو ڪوٺيو. امامن جي نالن سان

● وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ ــــــ مَسْنُونٍ (الحجر- ع٣- آيت ٢٦-٢٨) ۽ جن کي انهيءَ کان به اڳي، باهه مان، جيڪا لُڪ (جهڙي)
هوا ۾ هئي، پيدا ڪيو سون ۽ (اهو وقت ياد ڪر!) جڏهن تنهنجي پالڻهار ملائڪن کي چيو ته بيشڪ آءٌ جيڪي متيءَ
مان جيڪا ڪاري سڙيل آهي، هڪ بشر (انسان) پيدا ڪرڻ وارو آهيان.
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَّةِ آدَمَ (مريم- ع٣- آيت ٥١)
اهي، اهي نبي آهن، جن تي الله تعالىٰ انعام ڪيو ۽ اهي آدم عليه السلام جي اولاد مان آهن.

امامت بابت اهڙيون وصفون ۽ اختيارات جون روايتون بنايون، جيئن ائمه (امام) قرآن وسنت جي پابندين کان بالاتر مڃيا وڃن.

مثلاً:-

(١) امامت کي نبوت وانگر هڪ عُهدو سڏيو ويو، جنهن ۾ نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم کانپوءِ، خدا طرفان نبين وانگر نالي سان، امام نامزد (مقرر) ٿيندا رهيا

(٢) امامن کي نبين وانگر معصوم، هرگناهه، ڀُل چوڪ حتيٰ لغزش کان به پاڪ چيو ويو

(٣) امامن کي نبين وانگر، الله جي مخلوق تي "حُجت" سڏيو ويو.

(٤) امامن جي اطاعت کي نبي ؐ جي اطاعت وانگر فرض ڪوٺيو ويو.

(٥) هر امام جو درجو، مرتبو ۽ رتبو، سمورن نبين کان اتم ۽ اعليٰ ۽ بالاتر ۽ رسول الله صلي الله عليه وسلم جي برابر، بلڪ انهن کان به اعليٰ ٻڌايو ويو ۽ ٻارهين (١٢) غائب امام لاءِ چيو ويو، ته جڏهن هو، خود ساخته جلاوطنيءَ جي زندگي ختم ڪري، ٻاهر نڪري ايندو ته، رسول الله صلي الله عليه وسلم پهريون شخص هوندو جيڪو هن جي بيعت (فرمانبرداريءَ جو عهد) ڪندو (العياذ بالله)

(٦) رسول الله صلي الله عليه وسلم جن پوري زندگيءَ ۾ هڪُ دفعو معراج تي ويا، پر امامت جي سلسلي شروع ٿيڻ سان، اِها ڳالهه ٿيڻ ٻُڌائي ويئي، جو هر امام کي فوت ٿي وڃڻ سميت، هر جُمع رات معراج ٿيڻ لڳو-

(٧) هرسال شب قدر جي رات ۾ وقت جي امام تي آسمان کان فرشتا ڪتاب کڻي نازل ٿيڻ لڳا انطرح الله جي آخري نبي حضرت محمد صلي الله عليه وسلم تي آسماني ڪتاب قرآن ڪريم نازل ٿيڻ کانپوءِ به، ٻه سؤ اڻونجاهه (٢٤٩) آسماني ڪتاب نازل ٿيا-

(٨) الله جي سموري مخلوقات جا سمورا معاملا امامن کي سپرد ڪيل ٻڌايا ويا.

(٩) هر امام کي، رسول الله ؐ وانگر قيامت تائين پوريءَ ايندڙ مخلوق تي "حجة" ۽ قيامت ڏينهن گواهه بناٿي ٻُڌايو ويو-

(١٠) خود قرآن کي تحريف ۽ تبديل ٿيل چيو ويو-

(١١) قرآن کي دنيا جي آڏو هڪُ معمو ڪري پيش ڪيو ويو ۽ ايئن باور ڪرايو ويو ته قرآن جي ظاهر ۽ باطن جي امامن کانسواءِ ٻئي ڪنهن کي به ڄاڻ ڪانهي.

(١٢) حضرت نبي اڪرم جي حديثن ۽ سنت جا پهريان راوي اصحاب سڳورا ٿي ٿي سگهيا ٿي ۽ اهي ئي آهن، انهن کي مرتد ڪافر چئي نبي ؐ جي حديث وسنت کي ناقابل اعتماد بنايو ويو.

(١٣) امامن کي حلال چيزن کي حرام ڪرڻ ۽ حرام چيزن کي حلال ڪرڻ جا اعليٰ اختيار سونپيل ٻڌايا ويا

(١٤) قرآن وسنت جي پابندين کان، امامن جي آزاد هجڻ جو تصور قائم ڪري، امامن جي نالن سان هزارين روايتون بنائي، انهن کي حديثن ۽ سنت جو نالو ڏئي، انهن کي قرآن وانگر قيامت تائين واجب الاطاعت سڏيو ويو ۽ شيعه مذهب جي سڄي عمارت انهن روايتن تي تعمير ڪئي وئي آهي، جن جو اسلام سان ڪٿي به ڳانڍاپو ڪونهي-

پوءِ دوستو ياد رکو! شيعيت، اسلام جو ضد آهي- ۽- اسلامُ، شيعيت جو ضد آهي. شيعيت کي وڌبو ته اسلام ويندو- ۽- شيعيت کي ڇڏبو ته اسلام ايندو- شيعيت ويندي ته امامت جو عقيدو ويندو، جنهن ۾ اسلام جي پوريءَ عمارت کي، قرآن وسنت ۽ ختم نبوت

سميت برباد ڪرڻ جو بارود ڀريل آهي ۽ اهوئي سبب آهي جو شيعه مذهب جي بنيادي امامت جي عقيدي ۾ اسلام (قرآن سنت وختم نبوت) کي معاذالله ختم ڪرڻ جو سو فيصد (١٠٠٪) سيٽيل پروگرام سڌيو آهي. الله تعالىٰ حفاظت فرمائي.

> ٧- مشهور چئن فقه جي امامن امام ابو حنيفهؒ، امام شافعيؒ امام مالڪؒ امام احمد بن حنبلؒ جي مسلڪن ۽ شيعه مذهب ۽ امامن ۽ امامت ۾ فرق (شيعن جي انهيءَ ڏوڪي جو جائزو ته شيعن ۽ سنين جو مذهبي اختلاف اهڙي نوعيت جو آهي جيئن سنين جي چئن فقهي امامن جو اختلاف)

حضرت شاه عبد العزيز محدث دهلويؒ متوفي سنه ١٢٣٩هجري پنهنجي تصنيف تحفه اثنا عشريه جي باب ٻئي جو هي عنوان رکيو آهي:-

"شيعن جي مڪر وفريب، حيلي بازيءَ، ڏوڪي بازيءَ ۽ ماڻهن کي ورغلائڻ صحيح رستي تان هٽائي پنهنجي مذهب طرف راغب ڪرڻ جي مختلف طريقن جي بيان ۾"

(ترجمه: تحفه اثنا عشريه اردو ص٣٩)

هن باب ۾ شاه صاحب تفصيلوار مثالن سان شيعن جي هڪ سئو ستن (١٠٧) ڏوڪن جي طريقن جو ذڪر ڪيو آهي (صفحو ٣٩ - ١٤٨). انهيءَ ڪتاب کي تصنيف ٿئي، پوڻا ٻه سئو (١٨٥) سال گذري چڪا آهن. پوءِ انهيءَ ايتري عرصي اندر شيعن جي وڏيڪ نئين قسم جي ڏوڪن ۽ فريبن جي طريقن ۾ ڪيتري ترقي ۽ واڌارو آيو آهي، انجو الله کي ئي صحيح علم آهي ۽ ٻيو ڪو به ٻڌائي نه سگهندو.

موجوده عنوان اهڙو آهي، جنهن تي، شايد ئي ڪنهن سُني عالم، هن ڪان آڳ، قلم هٿ ۾ کنيو هجي، چاڪاڻ ته، هن کان آڳ اهڙي فرق ڏيکارڻ جي ضرورت ڪڏهن به نه ٿي سمجهي وئي. اها حالت شايد ٥-٧ سالن کان ٿي آهي، جو شيعا مبلغين، نه صرف پاڪستان اندر، بلڪ جتي به آهن، ڏاڍي زور شور سان، اهو تاثر پيدا ڪري رهيا آهن ۽ ايئن چئي رهيا آهن ته شيعن ۽ سنين جي عقيدن ۾ اختلاف جي نوعيت، اهڙي ئي آهي، جيئن حنفي، شافعي، مالڪي، حنبلي ۽ اهلحديث مان هرهڪ مڪتبهٔ فڪر جو پاڻ ۾ اختلاف آهي ۽ بس!

هن باري ۾ مونکي به هڪ رول جاهل شيعي، اهڙي ئي ڏوڪي ڏيڻ جي بيجا ڪوشش ڪئي. تازو ريڊيو زاهدان (ايران) تي، هڪ شيعو، اردوءَ ۾ تقرير ڪري رهيو هو ۽ مونکي به اتفاق سان، هن جي تقرير جي ڪجهه حصي ٻڌڻ جو موقعو مليو، جنهن ۾ هن به، اهوئي ڏوڪو ڏنو، ته اسان سني ۽ شيعن جو مذهبي اختلاف اهڙو ئي آهي، جهڙو سنين ۾ چئن فقهي امامن جو اختلاف آهي. هن ڳالهين مان، آئون، پوري يقين سان، انهيءَ نتيجي تي پهتو آهيان ته هاڻي شيعن سڄي دنيا جي سني ناواقف مسلمانن کي، پنهنجي دين طرف راغب ڪرڻ لاءِ اهڙو ڏوڪو به پنهنجيءَ تبليغ - يا - پروپگنڊه ۾ عام طرح استعمال ڪرڻ شروع ڪيو آهي، جيئن شيخ الحديث حضرت مولانا محمد منظور نعماني جن پنهنجي مايه ناز تصنيف "ايراني انقلاب" جي ص١١٣ ۾ به، انهيءَ حقيقت طرف اشارو ڪيو آهي. حقيقت اها آهي ته شيعن جي بيشمار ڏوڪن ۽ فريبن مان، اهو

۽ هڪ ڌوڪو آهي ۽ تمام وڏو ڌوڪو، ڇاڪاڻ ته شيعن کي اها چڱي طرح خبر آهي، ته اهلسنت والجماعت وٽ، انهن فقه جي امامن ۽ سندن فقهي مسئلن جي جيڪا حيثيت آهي، ۽ ٻئي طرف شيعه مذهب ۾ سندن ٻارهن (١٢) امامن ۽ انهن جي تعليم جي جيڪا حيثيت آهي، ان ۾ ايڏو وڏو زمين آسمان جو فرق آهي جو انهن ۾ ڪنهن به قسم جي مشابهت ڳولهڻ ڪرڻ ناممڪن آهي، سواءِ تقيه، مڪروفريب ۽ ٻين کي ڌوڪو ڏيڻ پنهنجي مذهب جي طرز آماده ڪرڻ جي، جيئن حضرت شاه عبدالعزيز محدث دهلوي رح به سندن انهيءَ قسم جي هڪ سؤ سٺ ڌوڪن جي طريقن جو ذڪر ڪيو آهي.

اسين هتي، اهلسنت والجماعت وارن وٽ، فقهي امامن جي حيثيت ۽ شيعن وٽ سندن امامن جي حيثيت جي انهيءَ بنيادي فرق کي ظاهر ڪرڻ لاءِ ڪجهه اهم بنيادي نڪتا هيٺ بيان ڪريان ٿو، قارئين ڪرام انهن کي تمام غور سان پڙهن:-

[١] هرهڪ شيعي کي خبر آهي ته وٽن سندن ٻارهن (١٢) امامن جي اها مجمل حيثيت آهي، ته هو نبين وانگر الله پاڪ طرفان انسانن جي رهنمائيءَ لاءِ مقرر ۽ منتخب ٿي ايندا هئا، مٿن الله طرفان 'وحي' نازل ٿيندو هو ۽ هو صاحب شريعت هوندا هئا ۽ هر هڪ امام کي شريعت جي بنيادي حڪمن حلال چيزن کي حرام ۽ حرام چيزن کي حلال ڪرڻ جا اختيار هئا ۽ ان باري ۾ سندن حڪم آخري حجت هوندو هو ۽ هرهڪ امام نبين وانگر معصوم خطا ۽ لغزش کان به محفوظ هوندو هو، وغيره وغيره جنهن جا ڪافي تفصيل سندن ئي معتبر ڪتابن جي حوالن سان، هن باب ۾ اڳيئي بيان ٿي چڪا آهن (ڏسو ص ١٤٩)

برخلاف انهيءَ جي، اهلسنت والجماعت وارن وٽ، چئني فقهي امامن جي حيثيت صرف اها آهي ته هو، قرآن وسنت جا وڏا عالم باعمل، حد درجي جا متقي پرهيزگار، اسلام ۽ امت محمديه (علیٰ صاحبها الصلوٰة والتسليم) جا همدرد ڏوکي ۽ اشاعت دين اسلام ۾ رات ڏينهن رڌل رهندا هئا. انهيءَ خيرخواهي جي جذبي تحت، هنن فقهي مسئلن جي علم کي مرتب ۽ مدون ڪيو. سندن اهو ڪم ايڏو وڏو ۽ وري ايترو اهم هو ۽ امت کي انهن ايڏو فائدو ۽ آساني حاصل ٿي، ۽ سندن انهيءَ اهم خدمت جي سرانجام ڪرڻ سبب، جنهن مان قيامت تائين امت روشني حاصل ڪندي رهندي، سندن شخصيت ايڏي اهم باوقار ۽ قابل احترام ٿي اڀري، جو امت خود، انهن کي خراج تحسين پيش ڪرڻ لاءِ، امام جي لفظ سان سڏيو آهي، جيڪو لقب، مرتبي، عزت ۽ قدرداني جي اظهار لاءِ، سندن فقه جي فن ۾ پيشوا ۽ رهبر هجڻ جي اظهار جي عڪاسي ڪري ٿو. هن لاءِ استعمال ڪيل انهيءَ امام جي لفظ ۾ ڪو به، ڪڏهن به، اهڙو مطلب نه چاهيو ڏنڌيل تصور به شامل ڪونهي، جيڪو شيعن وٽ امامن لاءِ هوندو آهي، يعني شيعن وٽ ته هر امام جي حيثيت، نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جهڙي آهي وغيره. ليڪن اهلسنت والجماعت جا امام، نه صرف قرآن وحديث جي تشريح ڪندڙ ۽ انهن جي روشنيءَ ۾، پيش ايندڙ مسئلن جي حل ڪرڻ جا اصول ۽ طريقا مرتب ڪندڙ ۽ بيان ڪندڙ آهن ۽ ساڻن بحث مباحثي ۽ اختلاف ڪرڻ ۾ ڪو به حرج نه هو.

[٢] هتي هيءَ ڳالهه به، خاص طرح ذهن ۾ رکڻ جي لائق آهي، ته سنين جي چئني فقهن جي ڪن ڪن مسئلن ۾ اختلاف به، بنيادي نوعيت جا ڪونه آهن. هتي قارئين جي

سهولت لاءِ، انهن اختلافن جي نوعيت کي سمجهڻ لاءِ ، انهن اختلافن جي ڪجهه پهلوئن جو اجمالي جائزو پيش ڪجي ٿو ، جن مان اها حقيقت ظاهر ٿي ويندي ، ته اهڙا جزوي اختلاف ضرور ٿيڻا هئا، تنهن ڪري ٿي ٿيا آهن ۽ اهي اختلاف فطري آهن جن ۾ ڪنهن به قسم جي قباحت نه آهي بلڪ اهي اختلاف - يا - ٻيا ڪي به اهڙا اختلاف عين فطرت سان مطابقت رکن ٿا:-

الف:- قرآن وسنت،جنهن جا پهريان رسائيندڙ راوي، نبي اڪرمﷺ جا اصحاب سڳورا ئي ٿي سگهيا ٿي ۽ اهي ٿي آهن ، انهن ۾ جيڪي به احڪام،واضح لفظن ۾ بيان ٿيل آهن ، انهن ۾ چئني فقهن ۾ وارجيترو به اختلاف ڪونهي. مثلاً اسلام جي بنيادي عقيدن ايمانيات ۾ چارئي امام اهلحديث سميت متفق آهن ۽ انهن ۾ ڪو به اختلاف ڪونهي. برخلاف انهيءَ جي،سنين ۽ شيعن جي عقيدن ۾ ٿي زمين آسمان جو فرق آهي (ڏسو باب٣ ص١١٧). فرض عبادتن (ارڪان اسلام) ۾ يعني نماز ، روزي ، زڪواة ۽ حج جي باري ۾ به انهن عبادتن جي بنيادي مسئلن ۽ انهن جي هيئيت وغيره جي باري ۾،جن لاءِ قرآن، سنت ۾ واضح حڪم موجود آهن ، چئني فقهن ۾ ڪو به اختلاف ڪونهي . جن جزن ۾ ڪو اختلاف آهي ، ته اهو به جزوي اختلاف آهي ، جيئن نماز ۾ رڪوع ۾ وڃڻ ۽ رڪوع مان وري سڌي ٿي بيهڻ ۾ هٿ مٿي کڻجن - يا نه - (رفع يدين) ، هٿ سيني تي ٻڌجن -يا- ڌُنَ تي ٻڌجن،"آمين" آهستي چئجي- يا- وڏي آواز سان،امام پويان سورة فاتحه پڙهجي يا نه ، وغيره قسم جا چند جزوي اختلاف آهن،نه انهن جو سبب اهو آهي،ته جنهن وقت ،جنهن اصحابي سڳوري ، نبي اڪرمﷺ کي جيڪو عملُ ، جهڙي طرح ڪندو ڏٺو ، يا جهڙي طرح نبيﷺ جن هن کي انهيءَ عمل ڪرڻ جي تعليم ڏني ، هُنَ،ان طرح عمل به ڪيو ۽ اُهو عَمَلُ ۽ طريقو بيان به ڪيو - چنانچه صحاح سته يعني حديث شريف جي ڇهن معتبر ڪتابن ۾ ، انهن عملن جي باري ۾ ، ٻنهين قسمن جون صحيح حديثون بيان ٿيل آهن . پوءِ چئني فقيهن مان جنهن به فقيه کي ، جنهن طريقي تي نبيﷺ جن جي آخري عمر ۾ عمل ڪندو ۽ جنهن طريقي تي گهڻو عمل ڪندو معلوم نظر آيو، انهيءَ کي هن وڌيڪ اهميت ڏني ، پر ٻئي طريقي جو به انڪار نه ڪيو . برخلاف انهيءَ جي،شيعن ۽ سنين جي فرضي عبادتن ۾ به زمين آسمان جو فرق آهي.(ڏسو باب ٣ ص١٣٢)

ب :- انساني معاملات ۽ معاشرت جي باري ۾،سنين جي چئن فقهن ۾،هيٺين ٻن قسمن جا اختلاف نظر اچن ٿا :-

(i) اُهي اختلاف،جيڪي قرآن ڪريم ۽ احاديث نبوي جي تشريح ۾ آهن.

(ii) انهن مسئلن ۽ معاملن ۾ اختلاف،جيڪي وسيع تر انساني معاملن ، رسم و رواج ، تهذيب وثقافت،تعزيرات ، حڪومتي انتظام ، نين ايجادن ، حالتن جي تغير وتبديلين وغيره جي باري ۾،شروع کان پيدا ٿيندا رهيا آهن ۽ تاقيامت هر وقت،هر هنڌ پيدا ٿيندا رهندا ●

● تمام ضروري :- لائوڊ اسپيڪر جو نماز ۾ استعمال - ريڊيو تان قرآن شريف جي تلاوت - مريض کي رت ڏيڻ، انساني عضون جي پيوندڪاري - مصنوعي اک لڳائڻ - ريل ۽ پاڻيءَ جي جهاز ۾ نماز جي ادائگي - (هلندڙ)

(i) هاڻي اچو ته پهرئين قسم جي انهن انساني معاملات -ع- معاشرت جي باري ۾ اختلاف جو جائزو وٺون، جيڪي قرآن وسنت جي تشريح ۾ آهن:-

پهريون مثال:- نبي اڪرمؐ جن جو هڪ حديث ۾ ارشاد آهي "لا تبيعوا الثمر حتىٰ يبدو اصلاحه" يعني ميون کي (وڻن ۾) تيستائين نه وڪڻو، جيستائين انهن جي درستي (اصلاح) ظاهر نٿي ٿئي. انهيءَ حديث جو مطلب هڪڙن فقيهن اهو ورتو ته "صلاح" مان مراد ميوي جو پچڻ ۽ ذائقي جو ظاهر ٿيڻ آهي، لهٰذا، وڪرو تيستائين جائز نه ٿيندو، جيستائين ميوو پچي نه وڃي. مگر ٻين وٽ "صلاح" يعني درست ٿيڻ مان مراد اها آهي، ته جيستائين وڻن جو ميوو، جيت، ڪيڙن ۽ اهڙين خرابين کان آجو ٿئي، اهو دور گذاري اچي. هاڻي اوهين خود ٻڌايو ته هي اختلاف فطري آهي يا نه؟

ٻيو مثال:- سڀ فقيه، انهيءَ اصول تي متفق آهن، ته ڪنهن جي ڪو مال، ڪا شيءِ غصب ڪري، ته ان کان، ساڳي شيءِ جو واپس ڪرائڻ لازمي آهي ۽ غاصب وٽان وصول ڪرڻ واري وقت اها شيءِ ضايع يا گم ٿي ويل هجي، ته پوءِ ان تي لازم آهي، ته حتى الامڪان ان جهڙي ساڳي شيءِ واپس ڪري، يا ان جي قيمت ادا ڪري، ليڪن جيئن ته شين جون قيمتون وقت ۽ حالتن جي فرق سان بدلبيون رهن ٿيون، لهٰذا، مختلف فقيهن جا رايا، انهيءَ ڳالهه تي مختلف آهن، ته اها قيمت ڪهڙي وقت جي مقرر ڪجي؟ حنفين جي راءِ اها آهي، ته اها شيءِ جنهن وقت غصب ڪئي وئي هئي، انهيءَ وقت جي قيمت ادا ڪرڻ مناسب آهي. حنبلي انهيءَ وقت واري قيمت لازم سمجهن ٿا، جنهن وقت اها شيءِ غاصب وٽان گم يا ضايع ٿي آهي مگر شافعين وٽ، غاصب کي اها قيمت ادا ڪرڻي آهي، جيڪا غصب جي وقت کان وٺي گم ٿيڻ واري دور جي وچ وقت ۾ وڌ قيمت رهي هجي. هاڻي اوهان خود سوچيو ته هي اختلاف مِين فطري آهي يا نه؟

ٽيون مثال:- هڪ دفعي پاڪ ڪريمؐ جن، ڪجهه اصحابن سڳورن کي، بنو قريظه جي بستي ۾

(هلندڙ اڳين صفحي کان) هوائي جهاز ۾ نماز جي ادائگي. روزي ۾ انجيڪشن، زندگيءَ جو بيمو - انشورنس - سُنو - ضبطِ ولادت پراويڊنٽ فنڊ - مانعِ حمل دوائن جو استعمال - جديد هٿيارن جو جهاد ۾ استعمال. ڏنڊڻ جي بجاءِ برش - بندوق جي گوليءَ سان شڪار وغيره وغيره، اهي سڀ اسانجي دور جا نوان اهڙا مسئلا آهن، جن جي باري ۾ موجوده دور جي سُني جيد عالمن، انهن چئني فقيهن امام ابوحنيفهؒ، امام شافعيؒ، امام مالڪؒ ۽ امام احمد بن حنبلؒ جي مرتب ڪيل اصولن يعني قرآن وسنت، اجماعِ امت ۽ قياس جي اصولن ۽ انهن اصولن جي روشني ۾ اڳين ڪيل اجتهادي فيصلن کي سامهون رکي، وڏي محنت سان جائز - يا - ناجائز هجڻ جا فيصلا ڏنا آهن.

پوءِ الله جي رحمت هجي انهن بزرگن تي، جن قيامت تائين ايندڙ امت جي آسانيءَ لاءِ، اهو سڀ ڪجهه اڳ ۾ ئي ڪري ڇڏيو آهي ۽ انهن امامن جو جزوي اختلاف ئي ته امت لاءِ رحمت جي صورت ۾ ظاهر ٿي رهيو آهي ۽ هر مسلڪ جو پيرو عالم، جيڪڏهن پنهنجي مسلڪ جي امام جي فقه مان، ڪو نئون مسئلو حل نه ٿو ڪري سگهي، ته ٻئي ڪنهن به امام جي فقه مان روشني حاصل ڪري، پنهنجي مسئلن جو حل پيش ڪري رهيو آهي. دوستو! هي آهي نيڪ نيتيءَ سان الله جي خوشنوديءَ لاءِ، الله جي دين ۾ ڪيل محنت جي نتيجي ۾ ڪجهه فروعي اختلاف پيدا ٿيڻ جي باوجود امت لاءِ رحمت هجڻ جو مقصد جنهن جي مختصر جهلڪ اوهان ڏٺي!

پهچڻ جو حڪم ڏيندي فرمايو "لا يصلين احدڪم العصر الا في بني قريظه" يعني توهان مان ڪوبہ شخص بني قريظہ پهچڻ کان اڳ وچين نماز نہ پڙهي. اتفاق سان اُتي پهچڻ ۾ صحابہ ڪرام کي دير لڳي ۽ عصر نماز جو وقت ختم ٿيڻ لڳو. هنن پاڻ ۾ مشورو ڪيو، تہ ڇاڪرڻ گهرجي. مشوري ۾ ٻہ رايا ٿي پيا. هڪ ٽولي جي اها راءِ هئي، تہ حضورؐ جن صاف صاف فرمايو آهي، تہ بني قريظہ ۾ پهچڻ کان اڳ ڪوبہ عصر نماز ادا نہ ڪري، تہ پوءِ رستي تي نماز پڙهڻ جو ڪوئي جواز ڪونهي، نماز قضا ٿي وڃي تہ ڀلي وڃي، مگر حڪم نبوي جي تعميل ضروري آهي. ٻئي ٽولي جي راءِ اها هئي، تہ حضورؐ جن جي انهيءَ حڪم جو مطلب اهو هو، تہ اسانکي ڪوشش ڪري نماز عصر جي وقت ختم ٿيڻ کان اڳ بني قريظہ ۾ پهچي وڃڻ گهرجي. ليڪن هاڻي جڏهن تہ اسين ڪنهن بہ طرح سج لهي وڃڻ کان اڳ اُتي پهچي نٿا سگهون، تہ پوءِ نماز قضا نہ ڪبي. ٻنهي فريقن پنهنجيءَ پنهنجيءَ راءِ تي عمل ڪيو. واپس ٿيڻ بعد، جڏهن اهو واقعو حضورؐ جن وٽ پيش ڪيو ويو، تہ پاڻ ڪنهن بہ فريق تي ناراض نہ ٿيا، پر ٻنهي ڌرين جي عملن کي نيڪ چيائون، ڇو تہ ٻنهي ڌرين جو بنيادي مقصد ارشاد نبويءَ جي تعميل هئي. هن واقعي مان مثال نمبر٣ جي بہ تائيد ٿئي ٿي.

اهڙي قسم جا ٻيا بہ ڪيترا ئي واقعات آهن ۽ جيئن تہ ان قسم جو اختلاف عين فطرت جي موافق آهي، لهٰذا پاڻ ڪريمن خود، اهڙن اختلافن کي رحمت سڏيو آهي.

(ii) ٻئي قسم جا اُهي اختلاف، جيڪي وسيع تر انساني معاملن، رسم ورواج، تهذيب و ثقافت، تعزيرات، حڪومتي نظام، نين ايجادن، حالتن جي تغير وتبديلين، وغيرہ جي باري ۾ شروع کان پيدا ٿيندا رهيا ۽ قيامت تائين هر دور ۾ ۽ هر هنڌ ٿيندا رهندا، انهن جو جائزو:-

هن باري ۾، ڪن معاملن ۾ تہ قرآن وسنت ۾ سڌا- سڌا حڪم آهن- ڪن معاملن جي باري ۾ صرف بنيادي اصول ۽ طريقا بيان ٿيل آهن ۽ ڪي مسئلا وري اصحابن سڳورن جي دور ۾ نظام حڪومت جي وسعت، تهذيب ۽ ثقافت جي ترقي، مفتوح ملڪن ۾ رائج رسم ورواج سان لهہ وچڙ ۾ اچڻ بعد سامهون آيا، جن کي نبي اڪرمؐ جي تربيت يافتہ، اسلام جي روح ۽ مزاج شناس اصحابن سڳورن، باهمي مشوري سان قرآن وسنت جي روشني ۾ حل ڪيو، ڇاڪاڻ تہ، صحابہ ڪرام وحي الاهي جا پهريان مخاطب هئا ۽ کين حضور اقدسؐ کان سڌو فيض ۽ تربيت نصيب ٿيل هئي ۽ سندن قلبَ، فيض نبوت جي سڌن ڪرڻن سان منور ٿيل هئا، جنهن سان منجهن حد درجي جو خلوصُ، دين جو دردِ، تقويٰ ۽ ٻيا اعليٰ اخلاقي جذبا ڪمال درجي تي پهتل هئا ۽ انهيءَ سان گڏ، سندن ديني فهم ۽ بصيرت بہ انتهائي ڪمال تي پهتل هئي، جنهن جي گواهي، خود قرآن پاڪ ۾ ڪيترين جاين تي ملي ٿي، جيئن قرآن ۾ آهي "وَالسّٰبِقُوْنَ الْاَوَّلُوْنَ مِنَ الْمُهٰجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ وَالَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُمْ بِاِحْسَانٍ ۙ رَّضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ (التوبہ ٩- ع ١٣- آيت ١٠٠) ۽ (نيڪي ۾) اڳرائي ڪندڙ پهريان مهاجر ۽ انصار ۽ (ٻيا) اُهي جن چڱائي ڪرڻ سان انهن (مهاجرن ۽ انصارن) جي پيروي ڪئي، تن کان الله راضي ٿيو ۽ اهي ان (الله) کان راضي ٿيا. خود حضور اقدس جن پوين ايندڙن لاءِ اهو واضح لفظن ۾ اعلان ڪيو تہ "اصحابي ڪا لنجوم بايهم اقتديتم اهتديتم" يعني منهنجا صحابہ روشن تارن جي مثل آهن، جن جي اقتدا ڪندؤ تہ هدايت حاصل ٿيندو. انهيءَ ڪري اصحابن

سڳورن جي دور ۾، صحابه ڪرام جو، جن ۾ مسئلن ۾ ڳالهين تي اتفاق يا اجماع ٿيو، بعد ۾ ايندڙ فقيهن ۽ عالمن[١] انهيءَ کي هڪ شرعي سَنَدَ ڪري تسليم ڪيو، سواءِ شيعن جي، جن جي مذهب جو بنياد ئي نبي اڪرمؐ جي اصحابن سڳورن جي دشمنيءَ[٢] تي ٻيل آهي.

هتي اها ڳالهه بلڪل واضح طرح ذهن ۾ رکڻ گهرجي، ته نبي اڪرمؐ جن خاتم النبيين آهن ۽ سندن آندل دين اسلام، سڀني دنيا جي سڀني قومن ۽ ملڪن لاءِ قيامت تائين قائم رهڻ وارو دين آهي. انساني معاشرو، مقامَ ۽ زماني جي لحاظ کان هر وقت ترقي پذير ۽ آهي ۽ تغير پذير ۽. الله پاڪ عليم وخبير آهي، جنهن دين اسلام کي، قيامت تائين ايندڙ هر دور لاءِ هر ملڪ ۽ قوم جي ضرورتن ۽ خصوصي حالتن ۽ مسئلن جي حل لاءِ، اهڙي غيبي نظام سان مزين ڪيو آهي، جنهن ۾، انسان جي بنيادي معاملن، کاڌي ۽ پيتي جي حلال ۽ حرام شين، ڪاروبار ۽ تجارت جي اهم ۽ بنيادي قسم جي معاملن، حڪومت جي بنيادي اغراض ومقاصد ۽ ذميوارين حاڪم ومحڪوم جي حقن، حدن ۽ ذميوارين وغيره جي معاملن ۾ نه بنيادي ۽ اصولي قسم جا احڪام قرآن وسنت ۾ بيان ڪيا ويا آهن ۽ باقي انهن جا مزيد تفصيل يا انهن سان مشابه پيدا ٿيندڙ مسئلن جا حل ۽ تفصيل ۽ نون پيدا ٿيندڙ مسئلن، ايجادن وغيره کي، اهڙي طرح ڇڏيو ويو آهي، ته جيئن زماني جا مخلص ۽ دين اسلام جو گهرو علم رکندڙ علماءِ ڪرام، قرآن وسنت جي اصولن ۽ شريعت جي بنيادي مقصدن ۽ انسان جي مجموعي فلاح وبهبود جي مدنظر انهن جا مناسب حل خود تلاش ڪن. چنانچه اهو سلسلو به پوري طرح غيبي نظام جي تحت جاري آهي، جنهن ۾ اڄ تائين امت محمديه علىٰ صاحبها الصلوٰة والتسليم ڪڏهن به خلاءُ ٿيڻ محسوس نه ڪيو آهي. غور سان ڏٺو وڃي، ته انهيءَ[٣] کان زياده بهتر حل به ممڪن هوءِ نه آهي.

پوءِ ٿيو ايئن، ته صحابه ڪرام کانپوءِ جي دور ۾ عالمن ۽ فقيهن، اهڙن نت نين حالتن ۽ مسئلن کي منهن ڏيڻ لاءِ، نهايت غور وفڪر سان، اجتهادي جاڪوڙ شروع ڪئي. سندن مدنظر اول ته شريعت جا ٻه نص ۽ حجتون يعني قرآن وسنت هوندا هئا. انهيءَ[٤] کانپوءِ ٽيون اهم دليل صحابه ڪرام جو اجماع ۽ عمل هوندو هو. جيڪڏهن ڪو مسئلو، انهن ٽن جي دائري کان ٻاهر هوندو هو ته پوءِ هو انهيءَ جهڙو ياڪن جزن يا علتن يا نتيجن ۾ مشابهت رکندڙ اهڙو مسئلو ڳوليندا هئا، جيڪو قرآن، سنت يا اجماع صحابه ذريعي اڳ ئي حل ٿيل هجي. مثلاً نئين نشه آور چيز ايجاد ٿي سامهون آئي، يا تجارت جي نالي ۾ غلط قسم جي ڪاروبار شروع ٿي، ته هو شراب جي خاصيتن، انجي حرام ڪرڻ جي اسبابن سان، يا، جُوا جي حرام هجڻ جي بنيادي سببن ۽ علتن سان اُنجي ڀيٽ ڪري، مشابهتي جزن يا علتن جي ڀيٽ ذريعي، انجي لاءِ شرعي حڪم صادر ڪندا هئا. انهيءَ کي قياس جو عنوان ڏنو ويو ۽ اهو به هڪ دليل طور اصول تسليم ڪيو ويو. اجا انهن طريقن سان به ڪو مسئلو حل نه ٿئي، ته پوءِ انلاءِ اهو طريقو اختيار ڪيو ويو، ته قرآن وسنت ۽ شريعت جي مقاصد ۽ روح، خلق خدا جي فلاح وبهبود کي مدنظر رکندي، اهي مسئلا اهڙي ريت حل ڪيا ويا، جو اهي شريعت جي بنيادي روح ۽ مقصدن جي خلاف نه هجن، خلق خدا جي اخلاق ۽ صالح معاشري جي قيام ۽ بقا ۽ ترقيءَ ۾ مدد ملي ۽ مجموعي طور، انسان ذات جي فلاح، ڀلائي ۽ بهبودي جو مقصد به حاصل ٿئي. ظاهر آهي، ته اهڙن معاملن ۾ هڪ دائمي عالمگير (بين الاقوامي) مذهب لاءِ، سڀ کان بهتر اهو ئي طريقو ٿي سگهيو ٿي، جيڪو

اهلسنت والجماعت جي فقيهن تجويز ڪيو آهي، جنهن ۾ فروعي جزوي اختلافن جو هجڻ فطري آهي ۽ اسلام خود فطري دين آهي، جنهن جو اصل بنياد قرآن وسنت آهن، جن جي تشريح ۾ خود فطري اختلافن جي گنجائش جي تعليم ملي ٿي، جنهن جا مثال پهرين ذڪر ڪري چڪا آهون (ص ١٨٣). انهن جزوي اختلافن کي، اڄ ڪالهه جي اعلىٰ معياري ڪورٽن جي مڃيل ايماندار ۽ ماهر قانون ججن جي اختلافي فيصلن کي سامهون رکڻ سان، نهايت آسانيءَ سان سمجهي سگهجي ٿو، جن جا فيصلا اختلافن جي باوجود، عين ملڪ جي آئين جي روح، آئين جي بنيادي مڃيل اصولن، عوام جي ڀلائي ۽ بهبودي جي خاطر صحيح سمجهيا ويندا آهن ۽ انهن تي ڪو به اعتراض نه ڪندو آهي ۽ نڪي اعتراض ٿي سگهي ٿو.

٣ جيئن هن باب ۾ تفصيل سان بيان ٿي چڪو آهي، نه شيعن وٽ هر امامؒ، صاحبِ شريعت هوندو آهي. هن تي وحي نازل ٿيندو آهي ۽ سندس هر حڪم، نبيءَ جي حڪم ۽ قول واسگر خدائي حڪم ۽ حُجت ليکيو آهي، جڏهن نه اهلسنت جي مڃيل چئن فقهي امامن، ڪڏهن به، نه نه خود اِها دعوىٰ ڪئي آهي ۽ نه وري سندن ڪنهن مقلد عالم - يا - عام مسلمانن اهو سوچيو به آهي، نه هنن جو قول آخري سَنَدَ آهي - يا - هو معصوم ۽ لغزش کان پاڪ آهن وغيره. بلڪ انهن مان هر هڪ امامَ، اهائي ڳالهه چئي آهي، نه هن قرآن وسنت ۽ نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي صحبت يافته اسلام جي روح ۽ مزاج شناس اصحابن سڳورن جي قول ۽ عمل جي روشنيءَ ۾ ۽ انهن شمعي شين کي سامهون رکي، تحقيق ۽ جستجو ڪئي آهي ۽ امت جي آسانيءَ لاءِ، پيچيده مسئلن جا تفصيل طئه ڪيا آهن ۽ آئيندي اهڙن مسئلن جي حل لاءِ بنيادي اصول مرتب ڪيا آهن. انهيءَ جون سان گڏو گڏ، هر هڪ طرفان، اهو به واضح الفاظ ۾ اعلان ڪيل آهي، نه اسان پوري ديانتداريءَ سان، قرآن وسنت ۽ انجي بنيادي مخاطبن ۽ عاملن يعني اصحابن سڳورن جي تشريح ۽ عمل کي سمجهڻ ۽ شريعت جي بنيادي روح ۽ غرضن جي مدنظر، اهي اصول طئه ڪيا آهن ۽ اِها اسان جي تحقيق ۽ راءِ آهي، جنهن تي هلڻ لازمي نه آهي ۽ جنهن کي به، شريعت جي بنيادي ماخذن يعني قرآن وسنت جي ٻي ڪا به بهتر تشريح سمجهه ۾ اچي، ۽ هن وٽ اسان کان وڌيڪ مضبوط دليل هجن، نه انکي گهرجي نه هو انهيءَ پنهنجي تحقيق ۽ راءِ جي پيروي به ڪري ۽ کُلي طرح اظهار به ڪري، نه جيئن خلق خدا، هن جي تحقيق مان مستفيض ٿي سگهي. سندن انهيءَ وسعت قلبي ۽ الله جي دين جي باري ۾ خلوص جو اهو نتيجو نڪتو، جو هر هڪ امامَ صاحب جي خود سندن شاگردن سان ڪيترن مسئلن ۾ اختلاف ڪيو، جيئن امام ابو حنيفهؒ جي ٻن مشهور چوٽيءَ جي شاگرد عالمن امام ابو يوسف ۽ امام محمد شيبانيؒ، حنفي مذهب جي قائم رهندي به ڪيترن مسئلن ۾ امام ابو حنيفهؒ سان سندس زندگيءَ ۾ به اختلاف ظاهر ڪيو ۽ بحث مباحثا ڪيا. ليڪن انهيءَ تي، نه نه سندن محترم استاد ڪو رنج جو اظهار ڪيو ۽ نڪي ٻين عالمن انهيءَ کي برو سمجهيو. جاڪاڻ نه هر هڪ کي اڳلي جي خلوص، تقوىٰ ۽ امت جي خيرخواهي جي جذبي جو پوري طرح قدر ۽ احساس هو. چئني فقهن جي مسلڪن جا امامَ، هڪ ٻئي سان، استادن ۽ شاگردن جي ناتي ۾، اهڙي طرح ڳنڍيل نظر اچن ٿا، جو ناظرين جي معلومات لاءِ لکجي ٿو، نه فقه جو پهريون مڃيل امامُ، امام اعظم ابو حنيفهؒ آهي. هن جو چوٽيءَ جو شاگرد امام محمد شيبانيؒ جنهن حنفي فقه جي تدوين ۾ وڏي خدمت ڪئي آهي ۽ خود امام شافعيؒ، امام مالڪؒ جا شاگرد به رهيا آهن. امام محمدؒ جو

اهو مشهور قول آهي ته تابعين ڪانئهو ، امام مالڪ رح الله جي ٻانهن ۾ ، الله جي ٻانهن لاءِ ، الله پاڪ طرفان هڪ وڏي نشاني آهي ، هو منهنجو استاد آهي ۽ جڏهن به اوهان وٽ ڪا حديث امام مالڪ ؒ جي حوالي سان پهچي ته انکي مضبوط جهليو چاڪاڻ ته هُو علم حديث جو چمڪندڙ ستارو آهي . امام شافعي رح ، امام ابوحنيفه جي مشهور شاگرد امام محمد شيباني رح جو به شاگرد رهيو آهي . چوٿين فقهي مسلڪ حنبلي جو باني امامؒ احمد بن حنبل رح امام شافعي جو شاگرد هو .

هتي هاڻي ، ڪو انهيءَ غلط فهمي جو شڪار نه ٿئي ته اهي هڪ ٻئي جا شاگرد ۽ استاد ته هئا پر بعد ۾ جزوي اختلافن سبب ، سندن راهون الڳ ۽ هڪ ٻئي لاءِ راهه الڳ ٿي وئي ، بلڪ حقيقت اها آهي ته هر هڪ پنهنجي الڳ مسلڪ تي انهيءَ ڪري قائم رهيو جو سندس تحقيق موجب اها راهه وڌيڪ صحيح هئي ، ليڪن ٻئي جي راهه بابت انَ جي تقويٰ ، پرهيزگاري ، خلوص ، علمي تبحر (علم جو بحر) تحقيقي معيار سبب هر هڪ جي دل ۾ آخر تائين مڪمل احترام قائم رهيو . انهيءَ احترام جي حد اها آهي ته امام شافعي جيڪو نماز ۾ " رفع يدين " جو قائل آهي ، جڏهن امام ابوحنيفه رح جي قبر جي زيارت لاءِ ڪوفي ۾ هو ، ته اتي "رفع يدين" نه ڪندو هو ، بلڪ حنفين وانگر هٿ هيٺ ڪندو هو . ماڻهن جي پڇڻ تي فرمايائين ته هِن قبر واري صاحب جو حياءُ ۽ احترام مونکي انکان روڪي ٿو" . سندن انهيءَ هڪ جملي ۾ ، انهن امامن جي باهمي احترام جا هزارين پهلو ۽ دنيا لاءِ بي مثال سبق موجود آهن ،

ٻيو هڪ مثال اهو به پيش ڪري سگهجي ٿو ته امام مالڪ جي عقيدتمندن ۾ اچي ، به ٽي دفعا عباسي خليفن ڪيس اها راهه پيش ڪئي ، ته سڄيءَ سلطنت ۾ مسلمانن کي زوريءَ ، سرڪاري حڪم ذريعي صرف مالڪي مسلڪ جو پابند بنايو وڃي ۽ ٻين مسلڪن جي اشاعت کي روڪيو وڃي . ليڪن هر دفعي امام صاحب انجي مخالفت ڪئي ۽ ائين چيو ته جتي جتي جيڪي مسلمانَ ، جنهن فقهي مسلڪ جي پابندي ڪري رهيا آهن ، انهن تي کين قائم رهڻ ڏنو وڃي . سبب ظاهر آهي ته انهن مسلڪن ۾ به امام صاحب کي ، ڪو به مسئلو قرآن وسنت ۽ حضور جي اصحابن سڳورن جي اجتماعي فيصلي جي خلاف نظر نه آيو ۽ جزوي اختلاف اهڙي ٿي قسم جا هئا ، جن جا مثال اڳيئي پيش ڪيا ويا آهن ، جيڪي فطري آهن -

۴ اها حقيقت به ذهن ۾ رهڻ گهرجي ته باهمي عزت ۽ احترام ۽ رواداريءَ جا اهڙا جذبا ، صرف امامن ، سندن شاگردن ـ پوءِ وارن عالمن تائين محدود نه آهن ، بلڪ سڄي دنيا جي هر هڪ سني مسلمان جي دل ۾ رهندا آيا آهن ۽ (انشاءالله تعالىٰ) رهندا ابيدا . دنيا جي ڪنڊ ڪڙڇ ۾ ، ڪنهن به مسلڪ جو پيرو مسلمانُ ، سڀني جا ناالاءِ وڏي احترام سان " امام ۽ رحمة الله عليه " جي لفظن کانسواءِ نه ٿو وٺي ، اسلامي تاريخ جا جليل القدر عالم ، اهل الله ۽ صوفي بزرگ ، مختلف مسلڪن رکڻ جي باوجود ، سڄي اسلامي دنيا ۾ ، سنين وٽ هڪجهڙا مقبول آهن . حضرت پيران پير سيدنا عبد القادر جيلاني رح ، سڄي اسلامي دنيا ۾ مڃيل ولي الله ۽ صوفين جو سرتاج آهي ۽ هيءُ بزرگ حنبلي مسلڪ رکندو هو . اسلامي تصوف ۽ علم الڪلام جو مشهور بزرگ امام غزالي سڄي دنيا ۾ مشهور آهي . هن جا خاص ڪري تصوف ۽ اسلامي اخلاق تي احياء العلوم الدين ۽ ڪيمياءِ سعادت ڏاڍا مشهور آهن ۽ اسانجي عوام وخواص مسلمانن وٽ ڏاڍا مقبول آهن ، حالانڪ هيءُ بزرگ شافعي مسلڪ جو آهي . اسلام جو مشهور مفسر قرآن امام فخرالدين رازي به شافعي هو ، ليڪن سڄي اسلامي دنيا کيس فخرالاسلام امام رازيؒ

جبي نالي سان سڃاتو ٿي ۽ هن جي تفسير مان سڄي دنيا جا مسلمان حنفي، شافعي، مالڪي ۽ حنبلي مستفيض ٿين ٿا. جلال الدين رومي حنفي هئڻ جي باوجود سڀني اسلامي طبقن ۾ هڪ جهڙو مقبول آهي. هندستان جو مشهور حنفي بزرگ مجدد، حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رح، نه صرف برصغير ۾، بلڪ سڄي اسلامي دنيا ۾، شافعين، مالڪين ۽ حنبلين وٽ به ٻئي هزار سالن جو مجدد مڃيو ويو ۽ هر ڪو ڪيس پڙهي رهنمائي حاصل ڪريو. حقيقت اها آهي ته اهڙن باهمي احترام ۽ خلوص جي مثالن سان تاريخ ڀري پيئي آهي ۽ ڪيترا مثال پيش ڪجن!

گذريل صفحات ۾، اوهانتي اها ڳالهه، چڱي طرح واضح ٿي، ته اسلام جو بنيادي ماخذ، ٻين لفظن ۾، سني مسلمانن جي چئني فقهي امامن جي فقه جو بنيادي ماخذ قرآن ڪريم ۽ نبي اڪرم ﷺ جون حديثون (سنت) آهن ۽ هنن جو ڪن اجتهادي مسئلن جي نتيجي تي پهچڻ ۾ جيڪو جزوي اختلاف نظر اچي ٿو، اهو اختلاف، فطري اختلاف آهي، جنهن بابت مثالن سان ڪافي سمجهاڻي عرض رکي ويئي آهي ۽ اهڙي اختلاف جي ڪا به اهميت ڪانهي. نتيجي ۾، سڀ جا سڀ مسلمان حنفي، شافعي، مالڪي، حنبلي ۽ خود اهلحديث سني مسلمان سڏبا آهن ۽ شيعا خود انهن لاءِ هڪڙو لفظ "سُني مسلمان" استعمال ڪن ٿا، جنهن جو مطلب آهي قرآن وسنت جا پيرو مسلمان. انهن چئن فقهن جي جزوي اختلافن کي وڌيڪ سمجهڻو هجي، ته شيخ الحديث حضرت مولانا محمد زڪريا رح جو رسالو "اختلاف ائمه" نظر مان ڪڍو.

ڌيان ۾ رهي، ته ماهنامه ميثاق (اردو) مئي ١٩٨٥ع هن وقت منهنجي سامهون آهي، جنهن ۾ ڊاڪٽر اسرار احمد صاحب جو هڪ هلندڙ مضمون، هن موضوع تي آهي ته "ڪيا ايراني انقلاب اسلامي انقلاب هي؟"

ڊاڪٽر اسرار احمد صاحب لکني ٿو:-

"سني اسلام ۽ شيعي اسلام ۾، عقيدن جو فرق، ايڏو ڇڱو ۽ ايترو هڪ ٻئي جي خلاف ۽ هڪ ٻئي سان ٽڪرائيندڙ آهي، جو انهن ۾ سيري ڪانءِ ڪو به ناه، مطلق محال آهي ۽ قطعي ناممڪن آهي. ڪا ٻيءِ جي تاويل به انهن ٻن ۾، ڪا به هڪ جهڙائي نٿي پيدا ڪري سگهي. هڪ طرف (سني اسلام ۾) خلافت عامه جو تصور ۽ عقيدو آهي ته ٻئي طرف (شيعي اسلام ۾) امامت معصومه جو تصور ۽ عقيدو ۽ اهو به هڪ خاص نسل ۾ آهي. وري اها امامت معصومه به ٻارهن (١٢) امامن تائين محدود، جن مان ٻارهون امام غائب آهي. ليڪن تقريبًا تيرهن (١٣) سو سالن کان زنده غار ۾ لڪل آهي ۽ انهيءَ جي ٻاهر نڪري ظاهر ٿيڻ تائين انهيءَ جي امامت جو دور جاري آهي. حڪومت جو حق صرف انهيءَ لاءِ مخصوص آهي. اثنا عشريه شيعن جي عقيدن مطابق حضرت علي رض کان اڳ ٿيئي خلفاءِ راشدين غاصب هئا ۽ آنحضرت ﷺ کانپوءِ اڄ تائين جيڪي به حڪومتون قائم ٿيون، يا هن وقت آهن، اهي سڀ غاصبانه حڪومتون آهن"

(ترجمه ماهنامه ميثاق اردو مئي ١٩٨٥ع ص ٦٩)

ڊاڪٽر اسرار احمد صاحب اڳتي لکي ٿو:-

"سني ۽ شيعه مڪتبه فڪر ۾، زمين آسمان جو فرق آهي ۽ انهن ۾، جيئن پهرين عرض ڪيو ويو آهي، نه هڪ ٻئي سان اڻ ملندڙ ويڇو آهي. انهن ۾ مطابقت

ٿي ٿو ٿئي سگهي، انهيءَ ڪري اڄ ٺون، انهيءَ فرق کي بنيادي ۽ اساسي فرق چوائڻو ۽ انهيءَ ڪري مون شروع ۾ ئي انهن کي ٻن اسلامن سان تعبير ڪيو آهي. سنين جو اسلام خالص (ننجو) قرآن وسنت تي مبني آهي، جڏهن ته شيعن جو اسلام محض وهم ۽ تخيلات تي مبني آهي، جن مان ڪنهن معمولي ذري جو بنياد به نه قرآن ۾ ملي ٿو ۽ نڪي ڪنهن صحيح حديث مان ثابت آهي.

(ترجمه ماهنامه ميثاق مئي ١٩٨٥ء ص٦٩)

نتيجو: مٿي ڄاڻايل حوالن مان هي ثابت ٿئي ٿو ته جنهن ڪوڙ سان شيعا سڄي دنيا جي مسلمانن کي ذوکو ڏين ٿا، ته "شيعه سني اختلاف جي اهڙي نوعيت آهي، جهڙي سنين جي چئن فقهي امامن جي اختلاف جي آهي" ته ايئن چوڻ قطعي غلط ۽ هڪ ذوکو آهي ۽ هڪ وڏو ذوکو، جنهن جهڙو ذوکو هن کان اڳ شيعن ڪڏهن به استعمال نه ڪيو آهي. جيڪي ماڻهو مڪر، فريب ۽ ذوکيبازي، ڪتمان ۽ تقيه سان، ٻين کي، الله جي دين کان ٿيڙين ٿا، انهن کي الله تعاليٰ پنهنجي ابدي ڪلام ۾ هن طرح خبردار ڪيو آهي:-

أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ
الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ (النحل١٦ - ٤٥ - آيت ٤٥)

يعني "پوءِ ڇا اهي ماڻهو بڇڙو فريب ڏين ٿا ۽ انهيءَ ڳالهه کان بي ڊپا بڻجي پيا آهن، جو الله انهن کي زمين ۾ ڳهائي ڇڏي يا جتان هو نه ڄاڻندا هجن، اتان مٿن عذاب اچي." (الله جي پناه !)

حقيقت اها آهي ته سنين جو اسلام هڪڙو آهي ۽ شيعن جو اسلام ٻيو آهي ٻين لفظن ۾ هيءُ ٻن اسلامن جو اختلاف آهي - يا - هيءُ اختلاف ٻن اسلامن ۾ آهي ۽ انهيءَ کي شيعه سني اختلاف چوڻ ئي ذوکو آهي، ڇاڪاڻ ته سنين جي اسلام جو بنيادي ماخذ (١) قرآن ۽ (٢) سنت آهن. برخلاف انهيءَ جي (١) شيعن وٽ قرآن تحريف ٿيل آهي، جنهن بابت خود شيعن جي معتبر روايتن موجب، ٻن هزارن کان به زياده امامن جي نالي سان روايتون موجود آهن (ڏسو قرآن ۾ تحريف بابت شيعن جو عقيدو ص٨٥) (٢) شيعن وٽ نبي ﷺ جي حديثن جو ذخيرو به قابل اعتماد نه آهي ڇاڪاڻ ته انهن جا به، قرآن پاڪ وانگر پهريان راوي نبي اڪرم ﷺ جا اصحاب سڳورا ئي ٿي سگهيا ٿي ۽ اهيئي آهن، جن لاءِ شيعن جو عقيدو آهي ته اهي لالچي، مفاد پرست، ظالم، غاصب مرتد ڪافر هئا (معاذ الله) لهٰذا هنن کان پهتل سڀ حديثون قابل اعتماد نه آهن ۽ شيعن وٽ جنهن چيز جو نالو سنت آهي، انهيءَ مان هنن جي اصل مراد اُهي روايتون آهن، جيڪي هنن پاڻ بنائي امامن جي نالن سان لکيون آهن جيئن تحريف قرآن جي باري ۾ روايتون. تقيه جي باري ۾ روايتون يا خود امام غائب جي ڇپڻ ۽ غائب ٿيڻ بابت روايتون وغيره وغيره. ٽين (٣) اهم چيز ٻئي صحابه ڪرام جو اجماع، جيڪو سنين جي اسلام ۾ نهايت قابل احترام ۽ قابل عمل آهي، جنهن کي ڪڏهن به منسوخ نٿو ڪري سگهجي، انهيءَ جو به شيعن جي اسلام ۾ ڪو به وجود ڪونهي. پوءِ حقيقت اها آهي ته قرآن وسنت تي مبني سنين جو اسلام، حقيقي اسلام آهي ۽ شيعن جو اسلام، اسلام جو ضد ۽ ٽڪراءُ آهي ۽ اسلام کي مٽائڻ جو پروگرام آهي، جنهن لاءِ ڪافي کان زياده دليل پيش ٿي چڪا آهن. مٿي جيئن ته اسلام هڪڙو ئي آهي ۽ ٻه اسلام نٿا ٿي سگهن، لهٰذا، سنين جو مذهب، اسلام آهي جنهن مان مراد آهي قرآن وسنت ۽ شيعن جو مذهب شيعيت آهي نه ڪ

اسلام.

شل الله تبارڪ وتعاليٰ اسان مسلمانن ۽ اسلام جي حفاظت فرمائي ۽ مسلمانن کي شيعن جي مختلف ۽ بيشمار ڏوکن کان بچائي - آمين.

٨. لفظ "حجت" جي معنيٰ، مفهوم ۽ انهيءَ کي آسانيءَ سان سمجهڻ لاءِ مثال

ڌيان ۾ رهي ته من ڪتاب ۾ لفظ "حُجت" ڪيترين ئي جڳهن تي ڪم آيو آهي. لهٰذا اهو ضروري لڳي ٿو ته انهيءَ لفظ کي کولي سمجهايو وڃي، ته جيئن انهيءَ لفظ جي اهميت ۽ وزن پوريءَ طرح عام مسلمان سمجهي سگهن. لفظ "حجت" جو وزن ۽ اهميت انهيءَ ڳالهه مان ئي سمجهي وڃڻ گهرجي، ته اصول ڪافي جيڪو شيعن جو اول درجي جو معتبر ترين ڪتاب آهي، انهيءَ ۾ "ڪتاب الحجت" جي حصي اندر هڪ سؤ ستاويهه (١٢٧) مستقل باب رکيل آهن، جن ۾، منهنجي خيال ۾ هزار - ٻارهن سؤ (١٠٠٠-١٢٠٠) ٿائين روايتن جو تعداد ٿي ويندو، جن ۾ ٻارهن ئي امامن کي "حُجت" جي حيثيت سان پيش ڪيو ويو آهي - يا - شيعن جي چوڻ مطابق ته، امامن پاڻ کي الله جي طرفان حُجت جي حيثيت سان پيش ڪيو آهي (العياذ باالله)

لفظ "حجت" جي معنيٰ آهي دليل - برهان (بيان اللسان عربي اردو ڊڪشنري ص٣٢٠). آئون سمجهان ٿو ته عام ماڻهوءَ کي، انهيءَ معنيٰ پڙهڻ سان، هن لفظ جي اصل حقيقت، گهرائي ۽ وزن معلوم نه ٿيندو. شريعت ۾ لفظ "حجة" هڪ اصطلاحي لفظ آهي، جيڪو صرف الله پاڪ جي ڪتابن ۽ انبياء عليهم السلام لاءِ استعمال ٿيندو رهيو آهي. پوءِ ڇاڪاڻ ته شيعيت ۾، جيئن اوهان پڙهيو، ته هر امامؑ جو درجو، سڀني نبين کان بالاتر ۽ خاتم النبيين حضرت محمدؐ جي برابر ڄاڻايل آهي ۽ هنن کي حلال چيزن کي حرام ڪرڻ ۽ حرام چيزن کي حلال ڪرڻ جا ڪُلي اختيار هئا، لهٰذا، شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن، امامن سڀني کي، لفظ "حجت" سان سڏيو آهي - يا - شيعن جي چوڻ موجب ته، امامن پاڻ کي، خاتم النبيين سردار الانبياء حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جي برابر چيو آهي ۽ هنن پاڻ کي خود "حجت" سڏيو آهي ۽ پاڻ لاءِ لفظ "حجت" استعمال ڪيو آهي.

هاڻي ڇاڪاڻ ته، شيعن جي عقيدي موجب، هر امامؑ "حجت" آهي ۽ امام زمان (سنه ٢٦٠ هجري کان هر وقت ۾ هر دور لاءِ زنده غائب امام)، هنن جو آخري فيصلو ڪن حجت آهي، لهٰذا، لفظ حجت جي اهميت ۽ وزن اوهين هيٺئين مثال مان سمجهو ته -

اسلام اندر وياج کائڻ، شراب پيئڻ، جُوا ڪرڻ، چوري ڪرڻ، ناحق قتل ڪرڻ ناجائز ۽ حرام آهن. هڪڙو ماڻهو، ظاهر ٿئي ٿو ۽ پاڻ کي امام زمان سڏائي ٿو. هو ڪرامتن ۽ معجزن جي نالي ۾، وڏا وڏا ڪرتب ڏيکاري ٿو ۽ شيعا، جيڪي امام زمان جي ظاهر ٿيڻ جي انتظار ۾ راتيون ۽ ڏينهن گذاري رهيا آهن، هن جي دام ۾ اچي وڃن ٿا ۽ هو وياج کائڻ، شراب پيئڻ، جُوا ڪرڻ، چوري ڪرڻ، سني مسلمانن جو قتل عام ڪرڻ وغيره وغيره جا نالا بدلائي ٻيا نالا تجويز ڪري، انهن کي جائز ۽ حلال چوي ٿو، ته پوءِ شيعن لاءِ اهي سڀ ڳالهيون، حلال، جائز، ۽ امام جي فرمانبرداريءَ ۾ ثواب جا ڪم ۽ روحاني درجات ۾ بلنديءَ جو باعث سمجهيون وينديون، جيئن هن وقت متعه (زنا)، ڪتمان (اصل مذهب لڪائڻ)، تقيه (ٻئي کي ڌوکو ڏيڻ) هن وقت به امامن

طرف منسوب ڪيل روايتن سان جائز ۽ حلال آهن ۽ درجات ۾ بي انتها بلنديءَ جو باعث آهن، جيئن انهن جو مستقل بابن ۾ تفصيل سان ذڪر ٿيل آهي. هيءَ آهي ڪنهن شخص کي "حجة ۽ يا حجة الله" تسليم ڪرڻ جو مثال جيڪو مونکي هتي سمجهائڻ لاءِ پيش ڪرڻ جي ضرورت محسوس ٿي آهي.

برخلاف انهيءَ جي جمهور امت، حنفي، شافعي، مالڪي، حنبلي ۽ اهلحديث وارا، اهڙي شخص کي فورًا ڪوڙو ڪذاب ۽ دجال چوندا، ڇاڪاڻ ته هنن وٽ حضور اقدس ﷺ جن خاتم النبيين آهن، ۽ هنن وٽ قرآن ڪريم ۽ رسول الله ﷺ کانسواءِ ٻيو ڪوبه شخص، الله جي دين ۾ الله جي طرفان حجت نه آهي ۽ قرآن ڪريم ۽ نبيءَ جن، جن چيزن کي حلال چيو آهي، انهن کي ڪوبه حرام نٿو ڪري سگهي ۽ جن چيزن کي حرام سڏيو آهي انهن کي ڪوبه حلال نٿو بنائي سگهي. آئون سمجهان ٿو ته هن مثال مان اوهانکي لفظ "حجت" جي معنيٰ، مفهوم ۽ وزن پوريءَ طرح سمجھ ۾ اچي ويو هوندو.

دوستو! هاڻي اوهين پاڻ سوچيو ۽ غور ڪريو ته شيعه مذهب ۽ انجو بنيادي عقيدو امامت جيڪو قرآن جي تحريف ڪري، حضور جن جي ٽيويهن (٢٣) سالن جي نبوت جي پاڪيزه زندگيءَ جي هر قول ۽ عمل جي ذخيري کي رد ڪري (معاذ الله)، امامن جي نالن سان روايتون بنائي، انهن تي اڏيو ويو آهي، انهيءَ ۾ حضور جن جي ختم نبوت جو انڪار ٿيو يا نه ۽ اهو اسلام کي بنائڻ جو پروگرام آهي يا نه؟ ذرا غور ڪريو!

مثل الله تعاليٰ اسلام ۽ مسلمانن جي ايمان جي حفاظت فرمائي. آمين

باب ڇهون

امام العصر يا امام زمان غائب مهدي صاحب جي ڄمڻ ۽ غائب ٿيڻ بابت شيعن جو بنايل طلسماتي افسانو. شيعن کي امام غائب مهديءَ جي ڄمڻ ۽ غائب ٿيڻ جهڙي خرافاتي عقيدي بنائڻ جي ضرورت ڇو پيش آئي، انهيءَ جو اصلي راز؟

١. حضرت مهدي جي باري ۾ اهلسنت جي حديثن جي ڪتابن ۾ ڇا چيو ويو آهي؟

انهيءَ کان اڳ جو شيعن جي بنايل امام غائب مهديءَ جي ڄمڻ ۽ غائب ٿيڻ جي افساني تي ڪجهه نڪتچيني مناسب معلوم ٿئي ٿي ته پهريائين، اهلسنت جي حديثن جي ڪتابن ۾ جيڪي حضرت مهديءَ جي باري ۾ لکيل آهي، انهيءَ کي نهايت مختصرًا بيان ڪيو وڃي، ڇاڪاڻ ته اڪثر ائين ڏنو ويو آهي ته شيعا مبلغ، ناواقف سُني مسلمانن کي، حضرت مهدي جي باري ۾، اهڙيطرح ٻڌائيندا آهن، جو ڄڻڪ انهيءَ[2] عقيدي ۾ سني ۽ شيعا متفق آهن، حالانڪ اهو به شيعن جو هڪ فريب ۽ دوکو آهي ۽ وڏو دوکو.

حضرت مهديءَ جي باري ۾، اهلسنت وٽ حديثن ۾ جيڪي آهي، انهيءَ جو نچوڙ هن طرح آهي، ته قيامت جي قريب هڪ اهڙو وقت ايندو، جڏهن دنيا ۾ ڪفر، شرڪ، بدعت، بدڪاري، ظلم ۽ سرڪشيءَ جو اهڙو غلبو ٿي ويندو جو اهل ايمان لاءِ، هيءَ الله تعالىٰ جي وسيع زمين، تنگ ٿي پوندي. اُنوقت اهل ايمان امت مسلمه، حضرت مهديءَ جي ڳولا ۾ هوندي ته پاڻ ڪين، مڪه شريف ۾ بيت الله جو طواف ڪندي ملي ويندا. سندن نالو مبارڪ محمد[1]، پيءُ جو نالو عبدالله[2]، والده جو نالو آمنه[3] هوندو. جنهن وقت ماڻهو سندن بيعت ڪندا، ته سندن عمر[4] چاليهه سال هوندي. سندن ولادت (پيدائش) مدينه[5] منوره ۾ ٿيل هوندي. حق سبحانه وتعالىٰ جي خاص مدد، ساڻن، شامل حال هوندي ۽ پاڻ پُرخلوص جدوجهد سان، ڪفر، ظلم، شرڪ وبدعت جو غلبو دنيا مان ختم ڪندا ۽ پوري عالم ۾ قرآن وسنت تي مبني عدل وانصاف جي فضا قائم ٿي ويندي ۽ ڏٺي تعالىٰ جي طرفان غير معمولي طريقي سان زمين مان پيداوار ۾ برڪات جو ظهور ٿيندو.

اهو خوشحاليءَ ۽ خدا پرستيءَ جو دور هلندو ٿي هوندو ته دجال ظاهر ٿيندو، جيڪو، اهل ايمان لاءِ سڀ کان وڏو ۽ آخري فتنو ۽ سخت ترين امتحان ۽ آزمائش جو مسئلو بنبو، ۽ خير ۽ شر جي طاقتن ۾ اِها آخري درجي جي سخت ڪشمڪش هوندي. خير ۽ هدايت جو علمبردار، حضرت مهدي هوندو ۽ ڪفر، شرڪ ۽ سرڪشيءَ جو علمبردار دجال هوندو. انهيءَ اثنا ۾ حضرت عيسىٰ[7] جو نزول ٿيندو ۽ اُنهيءَ جي ذريعي الله تعالىٰ دجال ۽ سندس

سرپاڪين فتنن کي ختم ڪرائيندو . پوءِ حضرت مهدي وفات ڪندو ۽ حضرت عيسيٰ ان جي جنازي نماز پڙهائيندو ،ڪيس دفن ڪرائيندو ۽ پوءِ ملڪ جو سارو نظم ۽ نسق حضرت عيسيٰ جي هٿ ۾ ايندو .

حضرت مهدي جي نسل جي باري ۾ ۽ پڻ دنيا اندر نظم ونسق لاءِ ، هن جو جيڪو آيو (منشور) هوندو ، انهيءَ باري ۾ صرف ٻه حديثون عرض رکانئون ٿا .

(١) حضرت علي رضه کان ، هڪ حديث مبارڪ هن طرح منقول آهي .

عن ابى اسحٰق قال قال على ونظر الى ابنه الحسن ابنى هٰذا سيد كما سماه رسول الله صلى الله عليه وسلم وسيخرج من صلبه رجل يسمى باسم نبيكم

حضرت علي رض پنهنجي فرزند حضرت حسن رض طرف نهاريو ۽ فرمايو ته هي منهنجو فرزند سردار ٿيندو جيئن رسول الله ﷺ جن فرمايو ۽ انهيءَ جي پشت مان هڪ شخص پيدا ٿيندو جنهن جو نالو اوهانجي نبي ﷺ جي نالي تي هوندو.

(سنن ابي داؤد ـ مشكوٰة المصابيح)

شيخ الحديث حضرت مولانا محمد منظور نعماني صاحب مدظله هن حديث جي باري ۾ لکن ٿا ، ته معلوم ٿئي ٿو ته حضرت علي رضه جن ، صاحب وحي رسول الله ﷺ جن کان اهڙي پيشنگوئي ٻڌي هوندي ، جنهن کي پاڻ بيان ڪيو اٿن . (الفرقان فيبروري ١٩٨١ع ص١٨)

(٢) ام المؤمنين سيده ام سلمه ؓ حضور انور ﷺ کان هڪ ڊگهي حديث حضرت مهدي جي باري ۾ ، بيان ڪئي آهي ، جنهن ۾ هيٺيان الفاظ به آهن .

ويعمل فى الناس بسنة نبيهم صلى الله عليه وسلم ويلقى الاسلام بجرانه الارض فيلبث سبع سنين ثم يتوفى ويصلى عليه المسلمون

۽ (حضرت مهدي) نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي سنت تي عمل ڪندو . اسلام زمين جي اندر فروغ حاصل ڪندو ، ست سال رهندو ۽ انهيءَ کانپوءِ (مهدي) وفات ڪندو ۽ مسلمان انهيءَ جنازه نماز پڙهندا .

(سنن ابي داؤد جلد ٢ ص٢٣٣ ڪتاب المهدي)

هنن ٻن حديثن مان هي ڳالهيون ثابت ٿيون .

(١) حضرت مهدي حضرت حسن رضه جي پشت مان هوندو . ڪن حديثن ۾ اچي ٿو ته پاڻ حضرت حسين رضه جي پشت مان هوندا . بعض شارحين انهن ٻنهي حديثن ۾ تطبيق (موافقت مطابقت) هن طرح ڏيکاري آهي ته حضرت مهدي والد جي طرف کان حضرت حسن رضه جي اولاد مان هوندو ۽ والده جي طرف کان حضرت حسين رضه جي اولاد مان هوندو .

(٢) حضرت مهدي ، حضرت نبي اڪرم جي سنت (قرآن وسنت) تي پورو عمل ڪندڙ ۽ ڪرائيندڙ هوندو ۽ قرآن وسنت تي مبني اسلامي نظام قائم ڪندو .

٢ - امام غائب مهدي جي باري ۾ شيعن جا عقيدا - هو دنيا ۾ مُردن کي زنده ڪري قيامت قائم ڪندو. نبيءَ مٿن جي بيعت ڪندو (معاذ الله)

خيال ۾ رهي ته امام غائب مهديءَ جي جمڻ ۽ غائب ٿيڻ جو افسانو به، شيعه مذهب ۾ ايمان جو خاص جُز آهي، ۽ انهيءَ عقيدي ۾ جيڪي خرافات سمويون ويون آهن، انهن جي آسري، تسليءَ ۽ دلداريءَ تي، ويچارا شيعا، پنهنجي مذهب تي قائم رهندا اچن.

شيعن جو اهو عقيدو آهي ته رسول الله صلي الله عليه وسلم کانپوءِ هن دنيا لاءِ قيامت تائين، الله تعالىٰ، ٻارهن(٢) امام نامزد (مقرر) ڪيا آهن ۽ انهن مان هرهڪ جو درجو ۽ مرتبو خاتم النبيين رسول الله ﷺ جي برابر ۽ ٻين سڀني رسولن ۽ نبين کان برتر ۽ بالا آهي. اهي سڀ (ٻارهن ئي امام) معصوم ۽ گناهن کان اهڙا پاڪ آهن، جو انهن مان ڪنهن هڪ لاءِ لغزش جو تصور به نٿو ڪري سگهجي. انهن سڀني جي اطاعت، رسول الله ﷺ وانگر فرض آهي. انهن سڀني کي اُهي ڪمالات حاصل آهن، جيڪي الله رب العزت، رسول الله ﷺ کي عطا فرمايا آهن. انهن جي امامت تي ايمان آڻڻ اهڙيءَ طرح فرض عين ۽ نجات لاءِ شرط آهي، جهڙيءَ طرح رسول الله جي نبوت ۽ رسالت تي ايمان آڻڻ فرض ۽ نجات لاءِ شرط آهي.

شيعن جو عقيدو آهي ته هرجمعرات، امامَ معراج تي ويندا آهن. امامن تي وحي نازل ٿيندي هئي. هرسال شب قدر جي رات، وقت جي امامَ تي، آسمان کان ڪتابُ نازل ٿيندو هو. امامن جا قول ۽ تعليمات، قرآني احڪامات ۽ تعليمات وانگر دائمي واجب الاتباع آهن.

امامت ۽ امامن تي ايمانُ آڻڻ ۽ انهن لاءِ تبليغ ڪرڻ جو حڪم سڀني پيغمبرن جي آسماني ڪتابن ۾ موجود هو. امامَ دنيا ۽ آخرت جا مالڪ آهن ۽ اُهي جنهن کي چاهين ۽ جيڪي چاهين عطا ڪن. وقت جي امامَ کي هر فوت ٿي ويل امام جي حلال ڪيل چيزن کي حرام ڪرڻ ۽ حرام ڪيل چيزن کي حلال ڪرڻ جا ڪُلي اختيارات آهن ۽ انهن کي ساري مخلوق جا سمورا معاملا سونپيل آهن. وغيره وغيره -

شيعن جي عقيدي موجب پهريون امام حضرت علي رضه آهي، جنهن لاءِ هن وٽ خود نڪرڻ ۽ ڳالهائڻ ۾ امام جو لفظ نه استعمال ٿيو آهي ۽ نه ٿيندو، بلڪ شيعا خود حضرت عليءَ کي امير يا اميرالمومنين سڏيندا آهن. شيعن وٽ ٻيو امام، حضرت حسن رضه آهي، ۽ ٽئين امام لاءِ، شيعن وٽ، حضرت امام حسن رضه جي اولاد لاءِ امامت جي جڳهه خالي ڪانه هئي، شايد انهيءَ ڪري، جو هُن حضرت امير معاويه سان صلح ڪري، هن جي بيعت ڪئي، لهٰذا دستور جي خلاف، امامت، حضرت امام حسن رضه جي ننڍي ڀاءُ حضرت امام حسين رضه ۽ ان جي اولاد ۾ منتقل ٿي وئي. شيعه اثنا عشريه جو ٻارهون امام، حضرت حسن عسڪري ڇيو ويو آهي، جنهن سن ٢٦٠ هجريءَ ۾ وفات ڪئي، جنهن کي حقيقت ۾ ڪوبه اولاد ڪونه هو، پر شيعه اثنا عشريه کي باور ڪرائڻ، اهو عقيدو بنايو ويو ته امام حسن عسڪري جي وفات کان چار يا پنج سال اڳ (جنهن ۾ به اختلاف آهي) ، سنه ٢٥٥ هجري يا سنه ٢٥٦ هجريءَ ۾ هن کي، هڪ فرنگي ڪنيز (ٻانهي) نالي نرگس مان هڪ پٽ ڄائو هو، جنهن کي قتل ٿيڻ جي ڊپ کان، ماڻهن جي نظرن کان لڪائڻ رکيو ويو هو، تنهن ڪري هن جي خاندان وارن، حتيٰ ڪ امام حسن عسڪري جي سڳي ڀاءُ حضرت جعفر کي به، انهيءَ جي جمڻ ۽ پلجڻ جي، ڇڻ پنجن سالن اندر به،

سُڌ پئجي نہ سگهي. پوءِ هيءُ ٻَڪَلُ (خيالي - فرضي) صاحبزادو پنھنجي والد جي وفات کان صرف ٨ - ١٠ ڏينھن اڳ، جڏهن هن جي عمر صرف چار پنج سال هئي، نہ امامت سان تعلق رکندڙ سمورو سامان، مثلاً حضرت علي رضہ جو جمع ڪيل ۽ تڪيل اصلي قرآن، قديم آسماني ڪتاب توريت، انجيل، زبور ۽ هڪ لک چوويھ هزار (١٢٤٠٠٠) اڳين نبين تي نازل ٿيل سمورا اصل شڪل ۾ صحيفا، مصحف فاطمہ، الجفر، اڳين نبين جا معجزا، عصاءِ موسیٰ، حضرت سليمان جي مُنڊي، حضرت آدم عليہ السلام جي قميص ۽ يارهن (١١) امامن تي هر سال شب قدر جي رات آسماني ڪتاب نازل ٿيڻ جي حساب سان ٢٤٩ آسماني پلاڪتاب، اڪيلو ئي اڪيلو، تن تنھا پاڻ سان کڻي شھر "سرمن رأى" جي هڪ غار ۾ روپوش ٿي ويو.

خيال ۾ رهي، تہ هيءُ "امام العصر" يا "امام زمان" (امام غائب مھدي) اُنھيءَ وقت سن ٢٦٠ هجريءَ کان روپوش آهي ۽ هن جي روپوشيءَ کي تقريبًا ساڍا يارهن سو (١١٥٠) سال گذري چڪا آهن، ۽ شيعن جو اهو عقيدو آهي، تہ اِهو (فرضي - خيالي) شخص (جنھن جو نہ ڪو وجود هو ۽ نہ آهي) هنن جو ٻارهون (١٢) ۽ آخري امام غائب مھدي آهي، جيڪو قيامت تائين زنده رهندو ۽ ڪنھن بہ وقت غار مان برآمد ٿيندو، ۽ پوءِ بيشمار معجزن ۽ عقل کي حيرت ۾ وجھندڙ (محير العقول) ڪارنامن سان گڏ، هن جو خاص نمايان ڪارنامون اِهو هوندو، تہ هيءُ صاحب مُردن کي زنده ڪندو ۽ (معاذ الله) حضرت ابوبڪر صديق رضہ، حضرت عمر فاروق ۽ ام المومنين سيده عائشہ صديقہ رضہ کي، جيڪي شيعن جي نزديڪ ساري دنيا جي مجرمن، ڪافرن، فرعون ۽ نمرود کان بہ بدتر آهن (العياذ با لله)، انھن کي قبرن مان ڪڍائي، زنده ڪري عذاب ڏيندو ۽ اهڙيطرح، انھن سان سانئي ڏيڍ وارن اصحابن سڳورن کي ۽ انھن سمورن سُنّي مسلمانن کي، جيڪي هن دنيا ۾ انھن سان محبت ۽ عقيدت رکندا هئا، انھن کي بہ زنده ڪري، سزا چکائيندو ۽ عذاب ڏيندو. شيعن جو عقيدو آهي، تہ رسول الله صلی الله عليہ وسلم، امير المومنين حضرت علي رضہ، سمورا امام ۽ شيعا بہ زنده ٿي هن دنيا ۾ ايندا ۽ پنھن جي دشمنن تي انھيءَ قيامت خيز عذاب جو تماشو ڏسندا. (انا لله وانا اليہ راجعون). گويا حقيقت ۾، شيعن جو هيءُ (فرضي - خيالي) جناب امام غائب مھدي، جنھن جو حقيقت ۾ ڪو بہ وجود ڪونھي، قيامت کان اڳ، هن موجوده دنيا ۾، هڪ قيامت قائم ڪري ڏيکاريندو. شيعا مذهبي اصطلاح ۾ امام غائب مھديءَ جي انھيءَ خاص نمايان ڪارنامي کي "رجعت جو عقيدو"● چون ٿا ۽ انھيءَ تي ايمان آڻڻ بہ، شيعہ اثنا عشريہ جي مذهبي ضروريات ۾ داخل آهي ۽ فرض آهي. جڏهن "رجعت" عمل ۾ ايندي، تہ جناب امام غائب مھدي جي هٿ تي، سڀني کان پھرين، جيڪو شخص بيعت ڪندو، اهو (معاذ الله ثم معاذ الله) رسول الله ﷺ هوندو ۽ پٺئي نمبر تي حضرت علي ۽ پوءِ ٻيا هوندا.

٣- شيعہ اثنا عشريہ کي امام الزمان (امام غائب مھدي) جي جنم ۽ غائب ٿيڻ جھڙي خرافاتي عقيدي بنائڻ جي ضرورت ڇو پيش آئي؟

هاڻي اچو تہ ڏسون تہ شيعہ مذهب جي باني کي، امام غائب مھدي جي جنم ۽ غائب ٿيڻ جھڙي افسانوي

● تمام ضروري: ١- رجعت جي عقيدي تي الڳ باب ڏنل آهي جيڪو ضرور پڙهندا.

تصنيف ڪرڻ جي ضرورت ڇو پيش آئي ؟ انهيءَ جو مختصر پس منظر هن طرح آهي :-

(i) شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن، امامن جي حد ٻارهن (١٢) مقرر ڪئي، چنانچه اهو عقيدو ايجاد ڪيو. "فَتَكْمِلَةُ اِثْنَا عَشَرَ اِمَامًا" يعني ٻارهن (١٢) امامن تي امامت جي تڪميل ٿيندي يعني لفظن ۾ ٻارهين امام تي دنيا ختم ٿيندي. (اصول ڪافي ص٣٤٥ - عڪس تڳاپل ص٣٢٣)

(ii) شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن اهو عقيدو به گهڙيو ته امام حسن رض ۽ امام حسين رض کانپوءِ امامت صرف امام حسين رض جي اولاد ۾ ئي رهندي ۽ امام جي اولاد جي اولاد ۾ هلندي ۽ امام جو چاچو يا ڀاءُ وغيره امام بڻجي نه سگهندو، چنانچه اصول ڪافي ۾ آهي ته :-

عن ابى عبدالله انه قال لا تجتمع الامامة فى اخوين بعد الحسن
والحسين انما هي فى الاعقاب واعقاب الاعقاب

(اصول ڪافي ص١٤٥ - عڪس تڳاپل ص٣١٠)

معنيٰ :- امام جعفر صادق فرمايو ته ٻن ڀائرن حسن ۽ حسين کانپوءِ امامت ٻن ڀائرن ۾ جمع نه ٿيندي پر اها اولاد در اولاد رهندي -

(iii) شيعه مذهب جي باني (تصنيف ڪندڙن) امامن جي ڪمالات بيان ڪرڻ ۾ اها به دعويٰ ڪئي ته :-

عن ابى حمزة قال قلت لابى عبد الله تبقى الارض
بغير امام ؟ قال لو بقيت الارض بغير امام لساخت

(اصول ڪافي ص١٥٤ - عڪس تڳاپل ص٣٣٨)

ابو حمزه کان روايت آهي ته مون امام جعفر صادق کان پڇيو ته ڪيئن ٿي زمين، امام کانسواءِ باقي ۽ قائم رهي سگهندي ؟ ته پاڻ فرمايائين ته جيڪڏهن زمين، امام کانسواءِ ٿي پوي ته غرق (اونڌي) ٿي پوي (يعني باقي رهي نه سگهي) . پوءِ سڄي دنيا کي اونڌي ٿيڻ کان بچائڻ لاءِ ۽ ٻارهن امامن جو ڳڻپ مقرر ڪيل تعداد پوري ڪرڻ لاءِ ۽ ٻارهين[١٢] امام صاحب کي قيامت تائين زنده رکڻ لاءِ، اهڙي امام جو عقيدو گهڙيو ويو، جيڪو نڪي ڄائو ۽ نڪي انجي مرڻ ۽ تاقيامت امامت جي سلسلي ختم ٿيڻ جو ڪو ٻيو - يا - انديشو باقي رهي! هيءَ اهڙي دعويٰ آهي، جيڪا الله رب العزت جي شروع کان جاري ڪيل سنت جي بلڪل خلاف ۽ ابتڙ آهي. ڇاڪاڻ ته ، شروع دنيا کان جيڪي تقريبًا سوا لک نبي سڳورا هن دنيا ۾ آيا ۽ ويا آهن، انهن مان ڪنهن به نبيءَ جي فوت ٿيڻ تي ايئن ڪڏهن به نه ٿيو آهي جو دنيا اونڌي يا غرق ٿي هجي! بلڪ هر قوم ۾ نبي سڳورو ، انهيءَ وقت آيو آهي ، جڏهن گذاري ويل نبيءَ جي تعليم جا سمورا اصلي نقوش ۽ نشان مٽجي ويا هجن ۽ قوم گمراهيءَ جي ڪناري ڪڙڪي پئي هجي ۽ نبي جو اچڻ ضروري ٿي پيو هجي. البت ايئن ضرور ٿيو آهي، ته نبيءَ جي موجودگي ۾ قوم، نبي جي دعوت تي ڌيان نه ڏنو ۽ نبيءَ لاءِ طرح طرح جا مشڪلات پيدا ڪيا، ته نبي جي موجودگيءَ ۾ به الله جو عذاب اهڙين امتن تي نازل ٿيو آهي، جيئن حضرت نوح ۽ حضرت لوط جي قومن جا واقعا قرآن ۾ چٽائي سان موجود آهن.

مٿين تنهي ڳالهين جي خلاف، حقيقي واقعو هن طرح ٿيو ، جو شيعه اثنا عشريه جي

يارھين امام حسن عسڪريءَ سنه ٢٦٠ھجريءَ ۾ لاولد (يعني اولاد کانسواءِ) وفات ڪئي. چالاڪ شيعن کي، ھن حقيقي واقعي جي رونما ٿيڻ، انھيءَ سوچ ۽ عمل تي مجبور ڪيو، ته ھو، شيعن کي ھڪ خيالي شخصيت، جنھن جو ڪوبه وجود نه ھو، اھڙو باور ڪرائين ته حضرت امام حسن عسڪريءَ کي ھڪ ڪنيز (ٻانھي) نرگس (فرنگي) عورت مان ھڪ پٽ ڄائو ھو، جنھن کي دشمنن جي خوف کان لڪائي رکيو ويو ھو، جبکو حضرت امام حسن عسڪريءَ جي وفات ٿيڻ کان ٨-١٠ ڏينھن اڳ، جڏھن ھن جي عمر ٤-٥ سال ھئي، ته ھو دشمنن جي خوف کان سمورا تبرڪات (جن جو پھرين ذڪر ٿي چڪو) پاڻ سان کڻي "سرّمن رأي" جي ھڪ غار ۾ روپوش ٿي ويو. ھو زنده آھي ۽ قيامت تائين زنده رھندو ۽ جڏھن ھو، اچڻ مناسب سمجھندو، تڏھن غار مان بر آمد ٿيندو. شيعه مذھب جي باني، پھرياڻين اھا سوچ، افواه ڪري ھلائي، جنھن قليل ڏينھن اندر زور ورتو ۽ آخر شيعه اثناعشريه ۾، اھو افواه، حقيقت جي رنگ ۾ مستقل عقيدو بڻجي ويو. چنانچه ھاڻي شيعن جا فرضي (Imaginary) شخصيت کي امام العصر (يعني سنه ٢٦٠ھجريءَ کان قيامت تائين ھر وقت ۽ ھر دور جو زنده غائب امام) امام الزمان، قائم آل محمد، حجة الله المنتظر جي لقبن سان پڪاريندا آھن ۽ سندس نالو نه وٺندا آھن ۽ ھن جي لقبن جي پويان "عجل الله فرجه" جا لفظ چوندا آھن جنھن جو مطلب اھو آھي ته شل الله تعالیٰ انھيءَ غائب امام العصر صاحب کي جلد از جلد ٻاھر آڻي، اسان جي دلين جون خواھشون پوريون فرمائي. ھتي اھا حقيقت خاص طرح نوٽ ڪرڻ جھڙي آھي، ته نبي اڪرم صلی الله عليه وسلم جي حديثن ۾ اھڙي ڪنھن به لقب سان، ڪنھن به شخصيت لاءِ ڪابه نشاندھي ٿيل ڪانھي ۽ نه وري ڪنھن به امام کي موت جي خوف کان غائب ٿيڻ ۽ قيامت تائين غائب رھڻ ۽ زنده رھڻ جو ڪوبه ذڪر آھي ۽ ھي سڀ شيعه مذھب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن ڪوڙ گھڙي، امامن جي نالن سان روايتون بڻائي ٺڪيون ۽ مشھور ڪيون آھن جيئن ھن قرآن ۾ تحريف جون روايتون خود بڻائي امامن جي نالن سان ٺڪيون آھن، جن جو ذڪر پھرين ٿي چڪو (ڏسو ص ٣٢). پوءِ به حقيقت اھا آھي، ته جھڙي طرح، شيعه مذھب جي تصنيف ڪندڙن پنھنجي ضرورت پوري ڪرڻ لاءِ ٻارھين (١٢) امامن جو عقيدو گھڙيو ۽ قرآن جي تحريف لاءِ به خود روايتون بڻايون، ساڳي طرح ھن ٻارھين امام لاءِ، ھڪ فرضي ۽ خيالي شخصيت، امام العصر جي لقب سان بڻائي ورتي ۽ انھيءَ لاءِ پيا به اھڙا مذڪور لقب ايجاد ڪري ورتا آھن، جن جو قرآن وسنت (اسلام) سان دور جو به واسطو ڪونھي ۽ اھا سڄي ڪاروائي اسلام خلاف ھڪ سٽيل سازش تحت ڪئي وئي آھي. (شل الله تعالیٰ اسان مسلمانن جو ايمان بچائي. آمين)

ھتي اھا ڳالھ به لکڻ نھايت ضروري آھي، ته حضرت امام حسن عسڪريءَ جي وفات کانپوءِ انھي (فرضي) فرزند جي افواه تي ڪافي گوڙ ٿيو. حضرت امام حسن عسڪريءَ جي خاندان وارن ۽ خود سندس سڳي ڀاءُ جعفر بن علي نقي، امام حسن عسڪريءَ جي اھڙي فرزند جو انڪار ڪيو. معاملو حڪومت تائين پھتو. پوري تحقيق ڪئي وئي ۽ اھا تحقيق به (٢) سال جاري رھي، جنھن ۾ اھا حقيقت سامھون آئي، ته حضرت امام حسن عسڪري لاولد (ٻنا ڪنھن اولاد جي) وفات ڪئي ھئي ۽ انھيءَ ئي تحقيق جي بنياد تي، شرعي قانون مطابق

هن جي ملڪيت وارثن ۾ تقسيم ٿي ۽ ورثي جو مسئلو پنهنجي حقيقي انجام کي پهتو. خلافت عباسيہ جي دور جو هيءُ واقعو آهي ۽ انهيءَ وقت معتمد علی اللہ عباسي وقت جو خليفو هو. اها ڳالهہ ۾ اوهانجي اطلاع لاءِ آهي تہ حضرت امام حسن عسڪري (يارهين امام) جي سڳي ڀاءُ جعفر بن علي نقي کي، شيعا "جعفر ڪذاب" ڪوٺيندا آهن، انهيءَ ڪري جو هن امام زادي، پنهنجي ڀاءُ حسن عسڪريءَ جي مفروضہ (جنهن جو اصل ۾ ڪو وجود نہ هو) پٽ جو ڪُليل لفظن ۾ انڪار ڪيو، جنهن سان شيعن جي ٻارهن (۱۲) امامن واري عقيدي کي ڪاپاري ڌَڪُ لڳو ۽ شيعن کي پنهنجن ڪتابن ۾، انهيءَ ٻنجي ڪوڙ کي سچ ثابت ڪرڻ لاءِ وڏا وڏا داستان، افسانا ۽ آکاڻيون بنائي لکڻيون پيون. چنانچہ، ڪتابُ اصول ڪافي جيڪو شيعن جو معتبر ترين ڪتاب آهي، انجي مصنف شيعي مجتهد ابي جعفر محمد بن يعقوب ڪليني کي، امام غائب مهدي جي باري ۾ ڪافي ڪوڙي مواد پيرڻ جي محنت ڪرڻي پئي، انهيءَ لاءِ تہ جيئن هڪ ٻنجي ڪوڙ کي، سچ ثابت ڪجي ۽ هڪ بي حقيقت چيز، حقيقت ٿي سامهون اچي. حد اها آهي تہ اصول ڪافي جي باري ۾ اها دعوىٰ ڪئي ويئي تہ اهو ڪتابُ "غيبت صغرىٰ" جي دوران، امام غائب مهدي وٽ، سفيرن جي معرفت موڪليو ويو، جنهن اهو ڪتاب غور سان پڙهي پسند فرمايو ۽ هنن الفاظن ۾ انهيءَ ڪتاب جي تائيد ۽ تصديق فرمايائين "هٰذا ڪافٍ لشيعتنا" يعني هيءُ ڪتاب اسان جي شيعن لاءِ ڪافي آهي. غيبت صغرىٰ بذات خود هڪُ عجيب ڍونگ آهي جنهن جو تفصيل اڳتي الڳ عنوان تحت اچي رهيو آهي.

ڌيان ۾ رهي تہ شيعہ مجتهدن کي، امام حسن عسڪريءَ لاءِ نرگس ڪنيز (ٻانهيءَ) مان خيالي (Imaginary) پٽ ڄمڻ ۽ انکي غائب ڄاڻائڻ جا ٻہ مقصد هئا.

(۱) ٻارهن (۱۲) امامن جو عدد پورو ڪرڻو هو، ڇاڪاڻ تہ هنن اها دعوىٰ ڪئي هئي تہ اللہ تعالىٰ ٻارهن امام نامزد ڪيا آهن.

(۲) هنن کي اها دعوىٰ پوري ڪرڻي هئي تہ هيءَ دنيا، امام کانسواءِ باقي نٿي رهي سگهي، لهٰذا، هنن اهڙي خيالي ٻارهين (۱۲) امامَ غائب جو عقيدو ايجاد ڪيو، جنهن لاءِ موت جو مسئلو ئي نہ هجي، ڇاڪاڻ تہ هيءُ امام صاحب نہ ڄائو، نہ غائب ٿيو، نہ قيامت تائين ظاهر ٿيندو ۽ نہ مرندو.

دوستو! هي آهي امام غائب مهدي (امام العصر - امام الزمان) جي ڄمڻ ۽ غائب ٿيڻ جهڙي مکَ خرافاتي عقيدي ايجاد ڪرڻ جو اصلي ۽ حقيقي پس منظر.

۴. ڪافي ڪليني جي روشنيءَ ۾ "غائب امام زمان" (غائب مهدي) جي جڙتو ڪهاڻي ۽ خود ٻارهن[۳] امامن جو من گهڙت عقيدو وڏي گهوٽالي ۾.

شيخ الحديث مولانا محمد منظور نعماني مدظله، ماهنامه الفرقان لکنو (انڊيا) فبروري ۱۹۸۶ع ۾ هڪ مضمون لکيو آهي جنهن جو عنوان آهي "مہدی کے بارے میں شیعی عقیدہ". هن مضمون جا هيٺيان الفاظ خاص طور قابل توجه آهن. فرمائن ٿا:-

"اهلسنت جي نزديڪ شروع کان آخر تائين، هيءُ نهايت بيهودو داستان آهي، جيڪو انهيءَ ڪري گهڙيو ويو، جو حقيقت ۾ شيعن جو يارهون[۴] امام حسن عسڪري

سنہ ٢٦٠ هجريءَ ۾ ٻي اولاد فوت ٿيو، هن کي ڪوبہ پٽ ڪونہ هو، جنهن ڪري شيعہ اثنا عشريہ جو اهو عقيدو باطل ٿيو ٿي، تہ امام جو پٽ ئي امام ٿيندو آهي ۽ ٻارهون امام آخري امام هوندو ۽ انهيءَ کانپوءِ دنيا ختم ٿيندي! الغرض صرف انهيءَ غلط عقيدي جي مجبوريءَ سبب (امام غائب جو پيدا ٿيڻ ۽ غائب ٿيڻ) جوهڪ ٻي ٽڪو داستان گهڙيو ويو، جيڪو غور و فڪر جي صلاحيت رکڻ وارن شيعن لاءِ خود وڏيءَ آزمائش جو سامان بنيل آهي".

(ترجمہ الفرقان لکنؤ فيبروري ١٩٨٦ع ص ٣٢)

جيتوڻيڪ "امام الزمان" (امام غائب مهدي) جي پيدا ٿيڻ ۽ انکي غائب سڏڻ جو جيڪو افسانو شيعہ مذهب جي باني بنايو آهي، انهيءَ جو ڪوڙ هجڻ ظاهر آهي، پر پوءِ بہ شيعن جي معتبر ترين ڪتاب اصول ڪافيءَ مان، صرف هڪ روايت، مختصر تشريح سان عرض رکڻ جو ارادو رکان ٿو، جنهن سان خود شيعہ مذهب جي ٻارهن امامن جو عقيدو ۽ امام غائب مهدي جو عقيدو من گهڙت ثابت ٿين ٿا. خيال ۾ رهي تہ اصول ڪافي، شيعن جو اهو معتبر ترين ڪتاب آهي، جنهن لاءِ هنن جو چوڻ آهي تہ اهو ڪتاب "غيبت صغرىٰ" جي دور ۾، امام غائب مهدي وٽ سندس خاص سفيرن جي معرفت پهچايو ويو هو، جيڪو هن چڱي طرح ڏسي پڙهي فرمايو "هذا كافٍ لشيعتنا" يعني هيءُ ڪتاب اسانجي شيعن لاءِ ڪافي آهي". چنانچہ اهو سرٽيفڪيٽ (سَنَدَ) انهيءَ ڪتاب جي سرورق تي موجود آهي (ڏسو عڪس ص ٣٩١) ۽ انهيءَ سرٽيفڪيٽ ۽ سَنَدَ جي آڌار تي هن ڪتاب جو نالو بہ "ڪافي" رکيو ويو آهي. انهي معتبر ترين ڪتب "اصول ڪافي" ۾ هڪ باب آهي، جنهن جو عنوان آهي" ڪراهية التوقيت " جنهن جو مطلب آهي" امام مهدي جي ظهور جي وقت مقرر ڪرڻ کان هٿ انڪار جا سبب". هن باب ۾ ڪل ڇهہ (٦) روايتون آهن، جن مان حضرت باقر کان ٢، حضرت جعفر صادق کان ٣ ۽ حضرت موسىٰ ڪاظم کان هڪ روايت منقول آهي.

هاڻي اچو تہ اصول ڪافي جي انهيءَ باب جي صرف هڪ پهرين روايت پڙهون، جيڪا امام محمد باقر طرف منسوب ٿيل آهي، جنهن مان امام صاحب جي صاحب وحي هجڻ جي بہ تصديق ٿئي ٿي، چنانچہ امام محمد باقر فرمايو :-

عن ابى حمزة الثمالى قال سمعت اباجعفرؑ يقول يا ثابت ان الله تبارك وتعالىٰ قد كان وقت هذا الامر فى السبعين فلمّا ان قتل الحسين صلوٰة الله عليه اشتدّ غضب الله على اهل الارض فاخّره الىٰ اربعين ومائة فحدثناكم فازعتم الحديث فكشفتم قناع السّتر ولم يجعل الله لهٗ بعد ذالك وقتاً عندنا ويمحو الله

حمزة الثماليٰ کان مروي آهي، تہ امام محمد باقر فرمايو، تہ خداتعالىٰ امام غائب مهدي جي ظاهر ٿيڻ جو وقت سن ٧٠ هجري مقرر ڪيو هو، مگر جڏهن امام حسين شهيد ڪيو ويو، تہ الله تعالىٰ زمين وارن (شيعن) تي ڏمريو، انهيءَ ڪري ظهور امام غائب مهدي جي وقت کي هٽائي سن هڪ سؤ چاليهہ ١٤٠ھ مقرر ڪيو. اسان اوهان سان اها ڳالهہ (تہ امام غائب جو ظهور سن ١٤٠ هجريءَ ۾ ٿيندو) بيان ڪئي، تہ اوهان ان ڳالهہ کي بہ مشهور ڪيو ۽ پردو فاش ڪيو، لهٰذا

مايشاءُ ويثبت وعنده ام الكتاب (اصول كافي باب كراهية التوقيت ص ٢٣٢-٢٣٣ـ عكس لڳايل ص ٣١١-٣١٢)

خدا تعاليٰ انهيءَ ڪانپوءِ هن جي ظاهر ڪرڻ جو ڪوبہ وقت اسانکي نہ ٻڌايو آهي (يعني انهيءَ باري ۾ هاڻي اسان ۾ ڪوبہ وحي نازل نہ ٿيو آهي)

ضروري تشريح:- هن روايت ۾ امام غائب مهدي جي ظاهر ٿيڻ جو پهريون سن ٧٠ هجري مقرر ٿيل ٻڌايو ويو آهي. انهيءَ حساب سان امامت جو سلسلو چوٿين امام، حضرت زين العابدين تائين هلي ها، جنهن سن ٩٥ هجريءَ ۾ وفات فرمائي. وري الله جي ڏمر سبب، امام مهدي جي ظهور جو نئون مقرر ٿيل سال ١٤٠ هجري چيو ويو آهي، تہ انهيءَ حساب سان شيعن جي امامت جي ڪڙي ڇهين امام حضرت جعفر صادق تائين هلي ها، جنهن ١٤٨ هجريءَ ۾ وفات ڪئي. پوءِ نہ تہ رهيا ٻارهن[١٢] امام ۽ نہ رهيو ٻارهن (١٢) امامن جو عقيدو - يا- ٻارهن امامن وارو دين ۽ لفظ "شيعا اثناعشري" خود ئي بنياد ۽ غلط ثابت ٿئي ٿو ۽ سچا سارا ڇهہ[٦] امام، امام موسيٰ ڪاظم (متوفي سنہ ١٨٣ هجري) کان وٺي امام حسن عسڪري (متوفي سنہ ٢٦٠ هجري تائين) سمورن سيد زادن جو امامُ بڻجڻ خارج از بحث آهي، ڇاڪاڻ تہ انهن جي امامت جو عرصو سن ٧٠ هجري ۽ سن ١٤٠ هجري ۾ نٿو سمائجي سگهي. پوءِ امام حسن عسڪري جي فرضي (خيالي) پٽ امام مهدي جو سنہ ٢٥٣ هجريءَ ۾ ڄمڻ ۽ غائب ٿيڻ جو ڪوڙُ بہ ظاهر ٿي پيو، ڇاڪاڻ تہ سنہ ٢٥٣ هجري ڪنهن بہ صورت ۾ سنہ ٧٠ هجريءَ ۾ نٿو سمائجي.

پوءِ مذڪور روايت مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿيون:-

(i) شيعن جي امامت جو عقيدو ۽ ٻارهن (١٢) امامن جو تعداد ۽ امام الزمان امام غائب مهدي جو عقيدو، سڀ جا سڀ ڪوڙا آهن، جن جو حقيقت سان ڪوبہ واسطو ڪونهي.

(ii) حضرت امام حسين رض جا قاتل اصل ۾ شيعا آهن، جن تي الله ڏمريو ۽ سندن امام غائب مهدي جي ظاهر ٿيڻ ۾ تاخير در تاخير ٿيندي رهي آهي.

(iii) شهادت حسين جي باري ۾ خدا کي پهرين علم نہ هو، جيڪڏهن علم هجي ها تہ ظهور مهدي لاءِ سنہ ٧٠ هجري مقرر نہ ڪري ها. شيعا مذهبي اصطلاح ۾ ان کي "بداء في العلم" چوندا آهن

(iv) امام محمد باقر الله جي منشا خلاف، امام غائب مهدي جي سنہ ١٤٠ هجريءَ ۾ ظاهر ٿيڻ جو راز فاش ڪري الله کي ڏمرايو، تہ پوءِ پاڻ امام معصوم ڪيئن چئبا؟

● تمام ضروري - بداء :- شيعہ مذهب جي باني خدا جي صفتن ۾ هڪ خاص صفت گهڙي آهي، جنهن تي ايمان آڻڻ لازمي آهي. اها صفت هيءَ آهي تہ "الله کي بداء ٿئي ٿو". بداء ڇا آهي؟ عربي لغت ۾ لفظ بداء جي معنيٰ هنن الفاظن ۾ بيان ٿيل آهي "بدا لہ اي ظهر لہ مالم يظهر" جيڪا ڳالهہ معلوم ٿي اها پهرين معلوم نہ هئي - يا- انهيءَ جي برعڪس ظاهر ٿي.

لغت توڙي محاوري جي اعتبار سان عربي زبان ۾ قرآن ڪريم فصيح ترين ڪتاب آهي ۽ انهيءَ ۾ "بداء" جو لفظ هن طرح ڪم آيو آهي:-

(باقي حاشيو ايندڙ صفحي تي)

٥- حضرت مهدي جي نسب، عمر، مرتبي ۽ اختيارات ۽ سندس نمايان ڪارنامن بابت اسلام ۽ شيعيت جي عقيدن جي پيٽ —

اسلام:- اها ڳالهه ڳجهي سمجهائي نه آهي ته اسلام جو بنياد ٻه چيزون (١) قرآن ۽ (٢) سنت آهن -يا- ايئن چئجي ته اسلام ٻن چيزن جو نالو آهي، (١) قرآن (٢) سنت. ٻوءِ قرآن ۽ سنت جو انڪار چاهي اهو قولي هجي يا عملي -يا- ٻنهين صورتن ۾ هجي، اهو اسلام جو انڪار آهي، جنهن ڪانپوءِ ڪو ماڻهو مسلمان نه ٿو رهي سگهي، جيتوڻيڪ هو پاڻ کي مسلمان چوائيندو، مسلمانن کي ڌوکو ڏيندو رهي. حضرت مهدي جي باري ۾، قرآن ۾ نه ڪو به ذڪر ڪونهي. البت، نبي ﷺ جي حديثن ۾

(حاشيو اڳئين صفحي کان آيل)

ثُمَّ بَدَا لَهُمْ مِّنْ بَعْدِ مَا رَاَوُا الْاٰيٰتِ لَيَسْجُنُنَّهٗ حَتّٰى حِيْنٍ ○
(يوسف ١٢- ع ٥- آيت ٣٥)

پوءِ (يوسف جي سچائي جي) نشانين ڏسڻ تي انهن کي صحيح ڳالهه سمجهه ۾ آئي، ته هو ان (يوسف) کي هڪ مدت لاءِ قيد ۾ رکن.

وَبَدَا لَهُمْ مِّنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُوْنُوْا يَحْتَسِبُوْنَ ○
(الزمر ٣٩- ع ٥- آيت ٤٧)

۽ الله جي طرفان کين (ڪافرن کي) اها سزا ڏني ويندي، جنهن جو (ڪافرن کي) گمان به نه هوندو.

هنن ٻنهي آيتن ۾ لفظ "بدا" پيش ايندڙ حالتن کان اڻ واقف ۽ جاهل هجڻ تي استعمال ٿيل آهي. حضرت شاه عبدالعزيز محدث دهلوي فرمائي ٿو :- "ايئن چوڻ ته الله تعاليٰ کي "بداء" ٿئي ٿو، ته انهيءَ مطلب اهو ٿيو ته حق تعاليٰ ڪنهن ڳالهه جو ارادو فرمايو، بعد ۾ هن کي ڪنهن ٻي شيءِ ۾ مصلحت نظر آئي ۽ هو پهرئين ڳالهه کان دستبردار ٿيو- هن ۾ الله لاءِ جاهل هجڻ جو نقص ثابت ٿيندو آهي، الله جي پناهه!
(ترجمه تحفه اثنا عشريه اردو ص٢٣٦)

اصول ڪافي جي "باب البداء" ۾ سورهن (١٦) روايتون "بداء" جي تائيد ۾ آهن ۽ اهي سموريون روايتون امامن طرف منسوب آهن انهن مان صرف هڪ روايت نموني طور عرض رکانٿو :-

سمعت اباعبدالله عليه السلام يقول لو علم الناس ما في القول بالبداء من الاجر ما افتروا عن الكلام فيه -

راوي چوي ٿو ته مون امام جعفر صادق کان ٻڌو ته فرمائي ته جيڪڏهن ماڻهو اها ڳالهه سمجهن ته بداء جي اقرار ۾ (ته الله کي بداء ٿئي ٿي) ڪيڏو عظيم ثواب آهي، ته هوند، اهي ان لاءِ ٻين کي به ترغيب ڏين -

(اصول ڪافي ص٨٦ - عکس لڪايل ص٣٩٣)

هن روايت جو اصل مقصد اهو آهي ته امام صاحب فرمايو ته جيڪڏهن، ماڻهن جو اهو ايمان ٿي پوي، ته الله کي "بداء" ٿئي ٿو، يعني الله کان به ڀُل چوڪ ۽ غلطي ٿئي ٿي، پر الله لاءِ انهيءَ (بداء) کي عيب ۽ نقص ڪري نه سمجهيو وڃي، ته انهيءَ ۾ ايڏو وڏو عظيم ثواب آهي، جو ماڻهو انهيءَ ثواب حاصل ڪرڻ لاءِ ٻين کي به ترغيب ڏين ۽ تبليغ ڪن (معاذ الله)

الله هتي اها ڳالهه خاص طرح ذهن ۾ رهي ته شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن کي،
(باقي حاشيو ايندڙ صفحي تي)

حضرت مهدي جو ذڪر موجود آهي ۽ هن باب جي شروع ۾ انهيءَ تي گهربل مواد مهيا ڪيل آهي، جنهن جو اختصار هن ريت آهي ته حضرت مهدي جي پيءُ[1] جو نالو عبدالله ۽ والده جو نالو آمنه[2] هوندو. هيءُ امام حسن رض جي پشت مان هوندو - يا - پيءُ جي طرفان حضرت امام حسن[3] جي پشت مان ۽ والده جي طرفان حضرت امام حسين رض جي نسل مان هوندو ۽ هن جي ولادت مدينه منوره[4] ۾ ٿيل هوندي. جنهن وقت ماڻهو هن جي بيعت ڪندا ته هن جي عمر ۴٠ سال هوندي. هيءُ دنيا اندر ڪفر، شرڪ، بدعت ۽ بدڪارين ختم ڪرائي قرآن و سنت[5] تي مبني عدل و انصاف جو راڄ قائم ڪندو. الله جي مدد هن سان شامل حال هوندي وغيره -

شيعه مذهب :- شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن، قرآن و سنت جي انڪار جو اهو طريقو اختيار ڪيو جو هنن قرآن و سنت جي پهرين مخاطبن، پهرين رسائيندڙن راوين، رسول الله ﷺ جي اصحابن سڳورن کي، غير معتبر، مفاد پرست، لالچي، غاصب، مرتد ۽ ڪافر ڪوٺي، قرآن و سنت جي صحت جو انڪار ڪيو آهي. هاڻي قرآن هنن وٽ تحريف ۽ تبديل ٿيل آهي ۽ نبي ﷺ جي حديثن جي جڳهه تي، هنن وٽ سندن پنهنجون بنايل روايتون، امامن جي نالن سان منسوب ڪيل آهن. هنن جو عقيدو آهي ته اصل قرآن صرف حضرت علي رض جمع ڪيو هو ۽ انهيءَ وٽ ٿي هو ۽ پوءِ هرهڪ امام وٽ سندس امامت جي دور ۾ رهيو ۽ آخر ۾ اهو اصل قرآن امام الزمان (امام غائب مهدي) پاڻ سان کڻي "سر من رأي غار" ۾ غائب ٿي ويو ۽ جڏهن هو ظاهر ٿيندو، تڏهن پاڻ سان اهو قرآن آڻيندو ۽ ظاهر ڪندو ۽ قرآن کي صحيح ڪري پڙهندو، چنانچه اصول ڪافي ۾ حضرت امام جعفر صادق کان روايت آهي ته :-

> جڏهن قائم (امام غائب مهدي) نڪري ٻاهر ايندو، ته هو قرآن کي صحيح طرح پڙهندو ۽ قرآن جو اهو نسخو جيڪو حضرت علي رض لکيو هو، ڪڍي ٻاهر ڪندو. امام جعفر صادق اهو به فرمايو ته جڏهن علي رض اهو نسخو لکي پورو ڪيو، ته پوءِ ماڻهن يعني حضرت ابوبڪر رض ۽ حضرت عمر رض کي چيائين ته هيءُ الله جو ڪتاب آهي. ٺيڪ اهڙيطرح جهڙيطرح الله تعالىٰ اهو محمد صلى الله عليه وآله وسلم تي نازل ڪيو هو ۽ مون انهيءَ کي لوحين تان جمع ڪيو آهي، ته انهن ماڻهن وراڻيو ته اسان وٽ هيءُ جامع قرآن موجود آهي، جيڪو پورو قرآن آهي، اسانکي، تنهنجي جمع ڪيل قرآن جي ضرورت ڪانهي- پوءِ علي رض فرمايو ته خدا جو قسم! هاڻي اڄ کانپوءِ، ڪڏهن به اوهين اهو

(حاشيو گذريل صفحي تان آيل)

جي باري ۾ "بداء" جي عقيدي لاءِ، اهي فضيلتون ۽ اعلىٰ اجر، انهيءَ ڪري بيان ڪرڻا پيا، ته جيئن اهو عقيدو آسانيءَ سان مقبول عام بڻجي وڃي ته پوءِ هو (شيعا)، قرآن ۾ نبي اڪرم ﷺ جي صحابه لاءِ، جيڪي فضائل ۽ ڪمالات چٽن الفاظن ۾ چيا ويا آهن، انهيءَ جو، انهيءَ طرح انڪار ڪن ته الله کي اهو "بداء" ٿيو يعني الله کي اڳ انهن جو معلوم نه هيو، ته نبي اڪرم ﷺ جا صحابه، حضور اڪرم ﷺ جي وفات کانپوءِ مرتد ڪافر ٿي ويندا، جيڪا ڳالهه بعد ۾ رونما ٿي (معاذ الله). هيءُ آهي شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن جو الله رب العزة جي باري ۾ "بداء" جي عقيدي ايجاد (تصنيف) ڪرڻ جو اصل راز -

رهي ۽ قرآن ڏسي نه سگهندا"

(اصول ڪافي ص١٦٩ - عربي عبارت لاءِ ڏسو باب پيو ص٨٤-٨٥)

حضرت مهدي (امام الزمان يا امام العصر) جي باري ۾ به شيعن جي عقيدن جو بنياد، حضور اقدس ﷺ جون حديثون نه، بلڪ سندن (شيعن جون) روايتون آهن ۽ ڪافي ڪليني ۾ ان جو ذڪر خاص طرح ص٣٣٣ کان ص٣٤٣ تائين ملي ٿو، جنهن ۾ آهي ته جڏهن هن جي عمر ٥-٢ سال هئي، ته غائب ٿي ويو. اهو واقعو سنه ٢٦٠ هجري جو چيو ويو آهي. سندس والد جو نالو حسن عسڪري ۽ والده جو نالو نرگس (نرجس) چيا ويا آهن. هي امام الزمان صاحب (موجوده وقت جو امام) جڏهن ظاهر ٿيندو، تڏهن حضرت علي رضه وارو جمع ڪيل قرآن ڪڍي ظاهر ڪندو ۽ انهيءَ مطابق ملڪ جو نظم ۽ نسق، عدل ۽ انصاف قائم ڪندو.

امام الزمان يا امام العصر صاحب کي گم ٿئي اڄ هڪ هزار هڪ سؤ پنجاهه (١١٥٠) سال گذري چڪا آهن، ڪڏهن ظاهر ٿيندو ڪا به خبر ڪانهي. شيعا چون ٿا ته جانؤ ضرور هو غائب به ضرور ٿيو آهي، زنده به ضرور آهي. جنهن جو ثبوت اهو آهي، ته هيءَ دنيا قائم آهي ۽ اوڏي نه ٿي آهي ۽ ظاهر به ضرور ٿيندو انس چاڪاڻ ته، هن جي ظاهر ٿيڻ سان، جيڪي چند اهم واقعا ٿيڻا آهن، انهن مان ڪو به اڃا تائين رونما نه ٿيو آهي مثلاً ① امام الزمان صاحب ظاهر ٿيندو ته حضور اقدس ﷺ ۽ حضرت علي رضه به هن دنيا ۾ واپس ايندا ② مري ويل شيعا به هن دنيا ۾ وري ايندا ③ نبي اڪرم ﷺ پهريون شخص هوندو جيڪو امام الزمان صاحب جي بيعت ڪندو ④ هو صاحب، حضرت ابوبڪر صديق رضه، حضرت عمر فاروق رضه ۽ حضور اقدس ﷺ جي اهلبيت ازواج مطهرات مان سيده عائشه صديقه رضه کي قبرن مان ڪڍائي زنده ڪري، انهن کي حضور ﷺ ۽ شيعن جي روبرو سزائون ڏيندو ۽ شيعن کي خوش ڪندو. (العياذ بالله!)

هاڻي ڏسو مذهب اسلام ۽ شيعه مذهب ۾ حضرت مهدي بابت عقيدن ۾ فرق جو هڪ مختصر بلڪ نهايت اهم چارٽ.

(چارٽ لاءِ ڏسو ايندڙ صفحو)

اسلام ۽ شيعه مذهب اندر حضرت مهدي جي نسب - عمر - مرتبي - اختيارات ۽ سندس نمايان ڪارنامن جي مفيد پيٽ جو چارٽ

امام مهدي بابت (١)	نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي حديثن مطابق اسلام اندر تصور يا عقيدو (٢)	شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن جي روايتن موجب عقيدو (٣)
١- پيءُ جو نالو	عبدالله	حسن (لقب عسڪري)
٢- والده جو نالو	آمنه	قيصر روم جي پوٽي "نرگس" يشوعا عيسائيءَ جي ڌيءَ
٣- جاءِ ولادت	مدينه منوره	سامره (بغداد)
٤- بيعت وٺڻ وقت عمر	چاليهه (٤٠) سال	اڄ تقريباً ساڍا ٻارهن سؤ (١١٥٠) سال عمر
٥- مرتبو، فضيلت ۽ اختيارات	مسلمانن جو پيشوا ۽ خليفو هوندو. مسلمان هن جي بيعت ڪندا. قرآن وسنت جو پابند هوندو ۽ انهيءَ مطابق پوري ملڪ جو نظم ۽ نسق قائم ڪندو ۽ معصوم نه هوندو.	حضور اقدس ﷺ به هن جي بيعت (فرمانبرداريءَ رهڻ جو اقرار) ڪندو (معاذ الله) حضرت علي رضه جو جمع ڪيل قرآن ظاهر ڪندو ۽ اهو پڙهندو ۽ انهيءَ جو پابند هوندو. صاحب وحي، صاحب معراج ۽ صاحب معجزات هوندو ۽ هن تي هر سال شب قدر جي رات آسمان کان ڪتاب نازل ٿيندو، لهٰذا صاحب ڪتاب هوندو- هن کي حلال چيزن کي حرام ڪرڻ ۽ حرام چيزن کي حلال ڪرڻ جا اختيارات هوندا. لهٰذا هي "صاحب شريعت" هوندو، هي معصوم ۽ مفترض الطاعة هوندو-
٦- نمايان ڪارنامه	قرآن وسنت جي روشني ۾ احياء دين جو حسين ترين ڪارنامو انجام ڏيندو	نبي اڪرم جي روضه اطهر جي ديوار ڊاهيندو، حضرت ابوبڪر صديق رضه، حضرت عمر رضه کي قبرن مان ڪڍائي ڪفن لهرائي سڪل درخت ۾ لٽڪائڻ جي سزا ڏيندو. ام المومنين سيده عائشه رضه کي زنده ڪري انکي به سزا ڏيندو (معاذ الله) (وڌيڪ تفصيل لاءِ ڏسو رجعت جو عقيدو)

ناظرين ڪرام! ڪالم ٢ ۽ ٣ تي ڳهري نظر وجهندا، ته اها حقيقت آسانيءَ سان سمجهي سگهندا، ته شيعه مذهب جون امامن جي نالي سان بنايل روايتون، حضورﷺ جن جي حديثن جي سراسر خلاف آهن. حقيقت اها آهي، ته سارو شيعه مذهب، اسلام خلاف هڪ سازش آهي ۽ اسلام کي ميٽائڻ جي هڪ محاذ آهي، جنهن جو اسلام سان هر ڳالهه ۾ ٽڪراءُ آهي، ان جا ڪيترائي مثال پيش ڪيا ويا آهن. مختصر لفظن ۾ اسلامُ، اسلامُ آهي ۽ شيعيت، شيعيت آهي، جن جو پاڻ ۾ ڪو به ميلاپ ڪونهي. هيءَ سچي، پڪي ۽ يقيني ڳالهه آهي، جنهن ۾ شڪ و شبهي جي ڪا به گنجائش ڪانهي. اسلام هوندو، ته شيعه مذهب نه ايندو. شيعه مذهب هوندو، ته اسلام نه ايندو. هي ٻئي متضاد شيون آهن، جن جو پاڻ ۾ گڏجڻ ناممڪن آهي. شيعه مذهب کي اسلام چوڻ، اسلام تي ڪهاڙو وهائڻ جي برابر آهي، ڇاڪاڻ ته، شيعه مذهبُ، اسلام خلاف، اسلام جي نالي ۾ اسلام کي ختم ڪرڻ جو هڪ باقاعدي سٽيل منصوبو ۽ محاذ آهي، جيڪو اسلام کي شروع کان نقصان پهچائيندو رهيو آهي جنهن جا بيشمار مثال موجود آهن.

٦- شيعه مذهب جي "غيبت صغرىٰ" ۽ "غيبت ڪبرىٰ" ڇا آهن ۽ انهن جي اصل حقيقت ڇا آهي؟

امام غائب مهدي جي ڄمڻ ۽ غائب ٿيڻ جو ڳُجهو افسانو، اوهان پهرين پڙهيو. امام غائب مهدي جي باري ۾، ڪن بيدار مغز شيعن، پنهنجي عوام کي ٻُڌايو ۽ باور ڪرايو، ته امام غائب صاحبُ جي حضور ۾، ڪن خاص ماڻهن جي رازداريءَ سان آمدورفت آهي. گويا، اُهي ماڻهو، امام غائب جا، خصوصي نمائندا، ايلچي يا سفير آهن. اهڙا سفير هڪ ٻئي پويان چارئي بڻيا، جن ۾ آخري شخص "علي بن محمد سمري" هو، جنهن سنه ٣٢٩ هجريءَ ۾ وفات ڪئي. ساده دل شيعا پنهنجي پَرَ ۾، پنهنجون درخواستون طرح طرح جي قيمتي تحفن ۽ هدين سان گڏ، امام جي حضور ۾، انهن سفيرن جي معرفت موڪليندا رهيا. اهي سفير انهن درخواستن جا جواب بنائي، امام غائب جي نالي سان، امام غائب جي هٿرادو مُهرسان پهچائيندا رهيا ۽ اهو عجيب وغريب ڊرامون وڏيءَ هوشياريءَ ۽ رازداريءَ سان ڪافي وقت تائين جاري رهيو.

جيتوڻيڪ انهيءَ ساري ڊرامي جي اصليت ۽ حقيقت، اِها ئي هئي، جيڪا بيان ڪئي وئي آهي، ليڪن شيعن جا علماءَ مجتهدين، جن امام غائب مهدي جي ڄمڻ ۽ غائب ٿيڻ جو شروع کان آخر تائين، هڪُ افسانو بنائي، شيعن کي باور ڪرايو هو، تن انهن خطن ۽ مراسلن کي جيڪي انهن سفيرن کان، ساده دل شيعن کي، امام غائب جا ٻُڌائي ڏنا ويا هئا، انهن کي امام معصوم جا ارشادات، ۽ ديني حُجت جي حيثيت سان پنهنجي حديث جي ڪتابن ۾ جمع ڪيو آهي، جن جو چڱو خاصو ذخيرو شيعن جي ڪتابُ احتجاج طبرسيءَ ۾ ڏسي سگهجي ٿو ۽ خميني صاحب خود، پنهنجي تصنيف الحكومة الاسلامية جي ص ٧٦-٧٧ ۾ انهن خطن کي ديني حجت جي حيثيت سان ذڪر ڪيو آهي.

بيان ڪيو ويو آهي، ته هيءَ سفارتي ڪاروبار، جيڪو انتهائي هوشياري ۽ رازداري سان هلي رهيو هو ۽ پنهنجي اوج تي هو، انهيءَ وقت ختم ٿيو، جڏهن وقت جي اعليٰ حڪمن کي

اها حقيقت معلوم ٿي ۽ هنن تحقيق شروع ڪئي، ته اُهي ڪير ماڻهو آهن، جيڪي ساده دل رعيت کي، اهڙي طرح فريب سان لُٽي رهيا آهن؟ بس! گورنمينٽ جي طرفان اهڙي پڇا ڳاڇا ۽ تحقيق جو ڪم شروع ٿيو، ته انهيءَ ڪاروبار کي به بُنجو اچي ويو ۽ ايئن مشهور ڪيو ويو ته هاڻي "غيبت صغريٰ" جو دور ختم ٿي ويو آهي، (جاڪاڻ ته اهو راز حڪومت کي معلوم ٿي ويو هو) ۽ "غيبت ڪبريٰ" جو دور شروع ٿي ويو آهي، لهٰذا هاڻي امام غائب مهدي (جنهن جو اصل ۾ ڪو به وجود ڪو نهي) جي ظاهر ٿيڻ تائين ڪنهن جو به، انهيءَ سان رابطو قائم نه ٿي سگهندو- مختصر لفظن ۾، شيعن جي اصطلاح ۾، جنهن دور ۾ نهايت هوشياريءَ ۽ رازداريءَ سان امام غائب سان سندس سفيرن جي معرفت رابطو قائم هو، اُهو دور غيبت صغريٰ جو دور هو ۽ انهيءَ کان پوءِ امام غائب جي ظاهر ٿيڻ جي وقت تائين، جيڪو وقت آهي، انهيءَ کي شيعا غيبت ڪبريٰ چوندا آهن. اهو آهي "غيبت صغريٰ" ۽ "غيبت ڪبريٰ" جو ڊرامون.

٧- امام غائب مهدي (امام الزمان) جي والدة محترمه نرگس جو حضرت امام حسن عسڪري جي نڪاح ۾ اچڻ جو شيعن وٽ عجيب وغريب افسانو

ملا باقر مجلسي، ڏهين يارهين صدي هجريءَ ۾، شيعه اثنا عشريه جو هڪ عظيم محدث اعليٰ مجتهد ۽ وڏو مصنف ٿي گذريو آهي من جا ڪوڙ به ڏاڍا مشهور آهن. هن جي تصانيف جو تعداد سٺ (٦٠) جي لڳ ڀڳ ٻڌايو ويو آهي، جن ۾ اڪيلو "بحار الانوار" پنجويهن (٢٥) جلدن ۾ اٿس. انهيءَ کان علاوه حيات القلوب، جلاء العيون حق اليقين به هن جا تمام وڏا ضخيم ڪتاب آهن، جن تي شيعه دنيا کي ڏاڍو ناز آهي. هن جون گهڻيون تصنيفون فارسي زبان ۾ آهن. موجوده دور جي سياسيءَ مذهبي ڪٽر شيعه رهنما امام خميني صاحب، پنهنجي ڪتاب ڪشف الاسرار ۾، شيعه مذهب جي معلومات حاصل ڪرڻ لاءِ، هن جي ڪتابن جي مطالعي لاءِ خاص تاڪيدي مشورو ڏنو آهي. حضرت شاه عبدالعزيز محدث دهلوي جي تحقيق اها آهي، ته شيعه مذهب جي، جنهن به قول ۽ روايت کي مجلسي صاحب صحيح چوي، اها روايت- يا- قول، ڪو به شيعو عالم رد نٿو ڪري سگهي. پوءِ ظاهر آهي ته هن جا خود گهڙيل ڪوڙ، ڪهڙو شيعو عالم رد ڪندو؟ سوال ئي نٿو پيدا ٿئي-

انهيءَ شيعه علامه مجلسي صاحب، سندس تصنيف "حق اليقين" ۽ "جلاء العيون" ۾ يارهين (١٢) امام غائب مهدي (امام الزمان) جي والده محترمه جي باري ۾ هڪ انتهائي حيرت انگيز ڪهاڻي لکي آهي، جيڪا بقول شيخ الحديث حضرت مولانا محمد منظور نعماني مدظله لکنو "عشق ومحبت کی بھی بے مثال کہانی ہے" (ايرانی انقلاب ص١٧٢)

انهن ٻنهين ڪتابن "حق اليقين" ۽ "جلاء العيون" ۾ امام الزمان جي والده محترمه جي جيڪا ڪهاڻي "مجلسي صاحب" لکي آهي، اها تمام گهڻي طولاني آهي، لهٰذا هتي آئون انهيءَ جو نهايت اختصار عرض رکندس. مجلسي صاحب فرمائي ٿو:-

هڪُ شخصُ نالي "بشر بن سليمان"، يارهين (١١) امام حسن عسڪريءَ جي والد امام علي نقي جو خاص شيعو هو ۽ امام موصوف جو دوست به هو، جيڪو غلامن ۽ ٻانهين جي خريد وفروخت جو ڪاروبار ڪندو هو، انهيءَ جو بيان آهي ته امام علي نقي هڪ دفعي، مونکي انگريزي ۾ خط لکي ڏنو ۽ انهيءَ سان گڏ ٻه سؤ ويهه (٢٢٠) اشرفيون به ڏنيون ۽ فرمايائين ته هي ڪٺي "بغداد شهر"

۾ (جيڪو انهيءَ وقت دارالحڪومت هو) وچ ۾ اُتي لڳي، درياءَ جي ڪناري تي، هڪ ٻيڙي نظر ايندي، جنهن ۾ وڪري ٿيڻ لاءِ، هڪ ٻانهي (ڪنيز) به هوندي، جنهن کي ڪنهن ٻئي سان، منهنجو هي خط پهچائج. آئون اُتي پهتس ۽ ڪنهن اهڙي طرح سان، اهو خط، انهيءَ ٻانهي کي پهچارايم، جنهن پنهنجي مالڪ کي چيو، ته مونکي هن خط واري کي وڪرو ڪر، ٻي حالت ۾ آءٌ خودڪشي ڪنديس. مالڪ، اها ٻانهي (امام الزمان جي والده محترمه)، مونکي ٻه سؤ ويهن اشرفين ۾ وڪرو ڪري ڏني ۽ اها ٻانهي مون وٽ پهتي.

بشر بن سليمان جو بيان آهي، ته اها ڪنيز (امام غائب مهدي جي والده محترمه نرگس) جڏهن مون وٽ پهتي، ته هُن مونکي پنهنجي باري ۾ هن طرح ٻڌايو، ته آئون روم جي بادشاهه جي پوٽي يشوعا (فرنگي، عيسائي) جي ڌيءَ آهيان. منهنجو نالو مليڪه (نرگس) آهي. مون هڪ خواب ڏٺو جنهن ۾ ايئن ڏٺم، ته حضرت عيسيٰؑ پنهنجي ڪيترن حوارين سان گڏ، منهنجي ڏاڏي جي بادشاهي محلات ۾ تشريف فرما ٿيو آهي. اُتي هڪ نور جو منبر به رکيل آهي. ٿوري دير ڪانپوءِ حضرت محمد صلي الله عليه وسلم ۽ ان سان گڏ حضرت علي رضه ۽ ٻيا امام به تشريف فرما ٿيا ۽ انهي نوراني منبر تي رونق افروز ٿيا. حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جن، حضرت عيسيٰؑ کي چيو ته آئون اوهان وٽ انهيءَ ڪري آيو آهيان، ته اوهان کان پنهنجي فرزند (حسن عسڪريءَ طرف اشارو ڪري) لاءِ "نرگس" جو سڱ گُهران. حضرت مسيحؑ جن، حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جن جي اها گهُر خوشيءَ سان قبول فرمائي ۽ حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جن نڪاح جو خطبو پڙهيو ۽ حضرت مسيح مونکي امام حسن عسڪريؑ جي نڪاح ۾ ڏنو. مون انهيءَ خواب جو ڪنهن سان به ذڪر نه ڪيو، ليڪن انهيءَ خورشيد نما فلڪ (چنڊ جهڙي سهڻي) امام حسن عسڪريءَ جي عشق جي آگ منهنجي سيني ۽ دل ۾ ڪُڪڙ لڳي ۽ منهنجي دل جو چين ۽ سُڪون موڪلائي ويو ۽ منهنجو کائڻ پيئڻ به ختم ٿي ويو ۽ انهيءَ عشق جي پام جا آثار ۽ نشانيون منهنجي ظاهري حالت تي به ظاهر ٿيڻ لڳا.

(استغفرالله- استغفرالله- استغفرالله)

اُتي، شيعه محدث مجلسي صاحب جي لکڻ موجب، بشر بن سليمان کي (امام غائب مهدي جي والده محترمه) نرگس هن طرح ٻڌايو ته ۽ وري خواب ڏٺم، ته حضرت مريم تشريف فرما ٿي آهي ۽ انهيءَ سان گڏ فاطمه زهرا به هئي. حضرت مريم مونکي فرمايو، ته هيءَ سيدة النساء فاطمه زهرا تنهنجي خاوند جي ماءُ آهي. مون اهي الفاظ ٻڌڻ سان، هن جي دامن جهلي ڏاڍو رُنو ۽ عرض ڪيم، ته تنهنجو فرزند حسن عسڪري، ڪڏهن به مونکي ڏسڻ ۽ پنهنجي صورت ڏيکارڻ نه آيو آهي. سيده فاطمه زهرا ورائيو ته، هو ڪيئن اچي سگهي ٿو، جڏهن ته تون عيسائي آهين ۽ تنهنجو عقيدو مشرڪن وارو آهي؟ حضرت فاطمه کان اها ڳالهه ٻڌڻ سان، مون انهيءَ وقت ئي خواب ۾ ڪلمهءِ شهادت پڙهيو ۽ اسلام قبول ڪيو. جڏهن خواب مان سجاڳ ٿيس، ته منهنجي زبان تي ڪلمهءِ جاري هو.

شيعه محدث مجلسي صاحب جي لکڻ موجب، اُتي "بشر بن سليمان" چوي ٿو، ته مونکي (امام الزمان جي والده محترمه)" نرگس" ٻڌايو، ته انهيءَ کانپوءِ، اهڙي ڪا به رات نه گذري آهي، جو منهنجو گهر وارو (خاوند) امام حسن عسڪري خواب ۾ مونوٽ نه آيو هجي ۽ مونکي شربت

وصال سان مسرور نه ڪيو هجيس (استغفرالله)
انهيءَ سچي بيهودگيءَ ۽ خرافاتي افسانيءَ جي قباحت جي اندازي لڳائڻ لاءِ، آئون هتي ۽
شيعه اثناعشريه جي محدث ومجتهد اعظم علامه باقر مجلسي جي مايه ناز تصنيف
مان صرف ٻه عبارتون عرض رکانٿو، جن کي غور سان وري وري پڙهندا، جن ۾ غائب امام
زمان جي والده محترمه نرگس (نرجس) جا الفاظ هن طرح نقل ٿيل آهن ته فرمايائين:-

۱- "واين گنج را پنهان را درسينه پنهان داشتم وآتش محبت آن خورشيد فلڪ امامت
روز بروز در ڪانون سينه ام مشتعل ميشد وسرمايه صبر و قرار مرا بباد
فنا ميداد تا بحديکه خوردن وآشاميدن برمن حرام شد وهر
روز چهره ڪاهي ميشد وبدن ميڪاهيد وآثار عشق نهاني در بيرون
ظاهر مي گرديد."

(حق اليقين ص۳۱۰ - عڪس لڳايل ص۵۳۴)

معنيٰ:- هن ضايع ٿيندڙ خزاني کي پنهنجي سيني ۾ مخفي رکيم ۽ امامت جي آسمان
جي چنڊ جي محبت جي باه روز بروز منهنجي سيني جي سگريءَ ۾ ٻڙڪندي
رهي ۽ منهنجي صبر ۽ قرار جو سرمايو (موڙي) هوا ۾ فنا ڪري ويو، ايستائين
جو کائڻ پيئڻ مون لاءِ حرام ٿيو ۽ ڏينهون ڏينهن منهنجو چهرو ڪارو ٿيندو
ويو ۽ بدن سُست ٿيندو ويو ۽ عشق جا ڳجها اثرات ظاهر ٿيڻ لڳا-
(استغفرالله)

۲- "واين هجران را بوصال مبدل گرداند پس از آنشب تاحال يڪشب
نگذشته است ڪه دردهجران مرا بشريت وصال دوا نفرمايد."
(حق اليقين ص۳۱۱ - عڪس لڳايل ص۵۳۵)

معنيٰ:- "۽ هن جدائي جي بدلي ۾ وصال مليو، پوءِ انهيءَ رات کان وٺي هيستائين
ڪابه اهڙي رات نه گذري آهي جو منهنجي فراق (جدائي) جي درد جي، وصال جي
شربت سان دوا نه فرمائين." (استغفرالله)

امام غائب مهدي يعني امام الزمان جي والده محترمه نرگس (نرجس)، پنهنجي ڪنيز
(ٻانهي) بڻجڻ جو جيڪو قصو بيان ڪيو آهي، اهو محدث مجلسي صاحب بشر بن سليمان جي روايت
سان هن طرح نقل ڪيو آهي، ته اسانجي بادشاهه قيصر روم، مسلمانن جي خليفي سان جنگ ڪرڻ لاءِ
هڪ لشڪر موڪليو ۽ آئون به ڪنهن نموني سان انهيءَ لشڪر ۾ ملي ويس. جڏهن مسلمانن جي
لشڪر رومي لشڪر کي شڪست ڏني، ته ٻين عورتن سان گڏ، آئون به گرفتار ٿي مسلمانن جي
قبضي ۾ آيس ۽ پوءِ وڪرو ٿي، تو وٽ پهتي آهيان-
(خلاصو جلاءِ العيون ۽ حق اليقين از علامه باقر مجلسي)

شيعه محدث ومجتهد اعظم علامه مجلسي صاحب جي چوڻ موجب، امام الزمان (امام

غائبُ مهدي) جي والده محترمه نرگس (نرجس)، قيصر روم جي پوٽي، زرخريد ٻانهي جي حيثيت سان، شيعه صاحبان جي ٻارهين(١١) امام حسن عسڪريؒ جي حرم ۾ داخل ٿي، جنهن مان شيعن جي عقيدي موجب هڪ ٻار ڄائو، جنهن جي ڄمڻ ۽ ٻين کي ڏيکارڻ کي مخفي رکيو ويو هو، ايتري تائين جو امامن جي خاندان ۾، سندس سڳي چاچي جعفر بن علي نقي کي به، انهيءَ ٻارَ جي ڄمڻ جو ڪو علم ڪونه هو ۽ امام حسن عسڪريؒ جي وفات کان ٨-١٠ ڏينهن اڳ جڏهن هن جي عمر ٤-٥ سال هئي ته اڪيلو ئي اڪيلو گهر کان نڪتو ۽ هڪ غار ۾ غائب ٿي ويو ۽ اهو اڃا تائين غائب آهي ۽ وقت تي ظاهر ٿيندو.

هن افسانيءَ ۾ جيڪي عشقيه طرز جون عبارتون آهن، انهن کي پڙهڻ وارو ڇا محسوس ڪري ٿو ۽ ڪندو ۽ عفت، پرهيزگاري ۽ پارسائي جو جيڪو مقام، امامن جي گهر وارين ۾ هئڻ لازمي آهي، اهو هنن ۾ ڪٿي نظر اچي ٿو. اهو نه شيعن جي معتبر ۽ معتمد ترين محدث اعظم علامه باقر مجلسي جو خود ۽ شيعن جو مسئلو آهي ۽ اسان انهن عبارتن تي ڇا لکون؟ بس! منهنجي طرفان هي الفاظ استغفرالله! استغفرالله!! استغفرالله!!! ڪافي آهن. جيڪي انهن عبارتن جي قباحت کي واضح ڪن ٿا. البت انهيءَ افسانيءَ ۾، شيعن جي "امامت جي عقيدي" ۽ امام الزمان (امام غائب) جي فرضي ۽ خياليءَ (Imaginary) شخصيت ۽ انجي فرضي ۽ خيالي والده محترمه جي باري ۾ جيڪي ڳالهيون معلوم ٿين ٿيون انهن ۾ هيٺيون ڳالهيون نهايت غور طلب آهن:-

(i) قرآن ۾ اچي ٿو:- وَلَا تَنكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَّ ط (البقره ٢-ع ٢٧- آيت ٢٢١)
ترجمه:- ۽ مشرڪيائڻين سان نڪاح نه ڪريو جيسين اهي ايمان نه آڻين-
پوءِ دوستو! حضرت نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جن، انهيءَ مشرڪيائڻيءَ سان حضرت امام حسن عسڪريؒ جو نڪاح ڪيئن پڙهيو؟ ڇا هي حضورﷺ جي معصوم ذات تي بهتان نه آهي؟ ڇا نبيﷺ جن کان به اهڙو ڪو عمل ٿي سگهي ٿو، جيڪو قرآن جي صريحًا خلاف هجي، جيئن، هيءُ نڪاح جو قصو نبي اڪرمﷺ جن طرف منسوب ڪيو ويو آهي؟ (استغفرالله!)

(ii) انهيءَ خواب جي تقليد (پيروي) ڪندي، جيڪڏهن ڪو شخص، پنهنجي نفساني خواهش پوري ڪرڻ ۽ سستي شهرت حاصل ڪرڻ لاءِ، ڪو ٻيو اهڙو من گهڙت افسانو بيان ڪري ۽ اهڙي نڪاح جي دعوىٰ ڪري ۽ اهو درواز و کولي، ته اهو فتنو ڪيئن بند ٿيندو؟ بقول شيعه مجلسي، حضرت عيسىٰؑ ۽ حضرت محمدﷺ جي پاڻ ۾ ملاقات ٿي، جنهن ۾ (هنن منصب نبوت جي خلاف)، هڪ عيسائي مشرڪه عورت کي، مسلمان ڪرڻ کان سواءِ، سيد زادي امام حسن عسڪريؒ سان نڪاح ڪرايو- (استغفرالله) پلاهي ٻئي نبي سڳورا، خوابن ۾، عيسائين کي موجوده عيسائيت جي باطل هجڻ ۽ اسلام جي سچي مذهب هجڻ جي تبليغ جو نٿا ڪن جيڪا ڳالهه سندن اصلي منصب نبوت سان تعلق رکندڙ سمجهي وڃي ٿي ۽ دنيا ۾ پوءِ هوند، عيسائيت جو وجود ئي ختم ٿي وڃي ۽ رڳو اسلام ئي اسلام نظر اچي؟

(iii) شيعه مذهب ۾ خواب ۾ به نڪاح جائز آهي ڇا؟ انهيءَ نڪاح کان سواءِ اڄ تائين،

ٻاهر ڪي امامن - يا - شيعه مجتهدن جا خوابن ۾ نڪاح ٿيا آهن ڇا ؟ انهن جا مثال ڏيو ؟

(iv) سيده خاتون جنت رض محترمه نرگس (نرجس) کي امامت تي ايمان آڻڻ لاءِ ڪجھ به نه چيو ۽ نه ڪي هن کان امامت جي تصديق ڪرائي. پوءِ معلوم ٿيو ته اهو شيعن جي امامت جو عقيدو ۽ خود ٻارهين (١٢) امام جو وجود، صرف ٺاهوڪو گهڙيل افسانو آهي.

(v) امام نقي صاحبؒ انگريزي به ڄاڻندو هو، جنهن اهو خط انگريزي ۾ لکيو ۽ انگريزي کي عربي زبان تي ترجيح ڏنائين. ڀلا ڪنهن ٻئي امام جو به انگريزي ۾ خط لکڻ جو واقعو شيعن وٽ آهي ؟

(vi) امام حسن عسڪريؒ جي اهليه محترمه جو لڪي ڇپي، رومين (عيسائين جي لشڪر سان گڏجي نڪرڻ، وري سندس ٻين عيسائي عورتن سان پاڻهي ٻنجي وڪري لاءِ اچڻ ۽ "بشر بن سليمان" جو ان کي خريد ڪرڻ ۽ پوءِ بيبي صاحبه جون عجيب وغريب ڳالهيون (عشقيه داستان سميت) هڪ غير محرم سان بيان ڪرڻ، هڪ باڪمال شريف ترين سيد زادن جهڙي گهراڻي لاءِ وڏي عيب ۽ خواريءَ جو سبب نه آهن ڇا ؟ امام علي نقي صاحب، انهي ڪم لاءِ پاڻ وڃن ها - يا - حسن عسڪريؒ کي موڪلين ها ته اها ڳالهه شاناٿي هئي - يا - اهو ڪم هڪ غيرمحرم سوداگر جي حوالي ڪيائون اهو بهتر هو، اوهين پاڻ سوچيو ؟

پوءِ معلوم ٿيو ته امام زمان يا امام العصر (امام غائب مهدي) جي محترمه والده صاحبه جو سڄو قصو، امام الزمان جو خود وجود - ۽ انلاءِ غيبت صغريٰ ۽ غيبت ڪبريٰ جي ڪهاڻي، اهي سموريون ڳالهيون، شروع کان آخر تائين، ڪوڙٽي ڪوڙ ۽ من گهڙت افسانا آهن، جن سان يقيناً، انهن سڳورن جي دامن داغدار بنجي ٿي ۽ شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن اهي سمورا ڪوڙ گهڙي، امامن جي نالن سان لکي هيءُ سڄو دين اڏيو آهي.

اصل ۾ شيعه مذهب جي مجتهدن اهڙيون ڳالهيون ۽ ڪوڙا قصا ۽ افسانا پاڻ ٺاهي، امامن جي نالن سان لکي، پنهنجن ڪتابن جو پيٽ ڀريو آهي، انهيءَ لاءِ ته جيئن عام شيعا پنهنجي غيرفطري دين تي، جيڪو سراسر دين اسلام يعني قرآن وسنت جي خلاف هڪ وڏي سازش آهي، انهيءَ تي ڄميا رهن ۽ هن کي پنهنجي دين شيعيت ۾ تسلي ڏيندڙ مواد مهيا ٿيل ملي.

الله سائين اسان مسلمانن ۽ پنهنجي دين اسلام
جي حفاظت فرمائي - آمين.

باب ستون

شيعه مذهب ۾ رجعت جو عقيدو

{شيعن جو امامُ زمانه يا امامُ العصر (غائب مهدي) ظاهر ٿيندو، ته نبي اڪرمؐ به وري هن دنيا ۾ ايندو ۽ امام زمانه جي بيعت (فرمانبرداريءَ جو عهد) ڪندو ۽ امام زمانه صاحب ازواج مطهرات ته مان سيده عائشه رضه کي هن دنيا ۾ زنده ڪري سزا ڏيندو (العياذ بالله)}

١- لفظ "رجعت" جي معنيٰ ۽ مفهوم - شيعن جي رجعت جي عقيدي جو نص قطعي قرآن وسنت جي خلاف هجڻ جا دليل

شيعن جي رجعت جي عقيدي تي، سني عالمن تمام گهڻو خيال آرائي ڪئي آهي، حالانڪ هي عقيدو به، شيعه اثناعشريه جي مخصوص عقيدن مان هڪ آهي، جيڪو صريحاً قرآن وسنت جي خلاف آهي. حقيقت اها آهي ته سُني عالم، شيعن جي ڪهڙن ڪهڙن عقيدن تي ڪيترو لکن؟ شيعن جو اهو ڪهڙو عقيدو ۽ عمل آهي، جيڪو قرآن وسنت جي موافق آهي، جڏهن ته هن مذهب جي ايجاد (تصنيف ڪندڙن جو مقصد ئي اسلام دشمني هئي، جنهن جي نهايت مؤثر صورت، هنن کي اها ئي نظر آئي، ته هو قرآن وسنت جي پهرين اکين ڏٺن شاهدن، پهرين مخاطبن ۽ پهرين عاملن ۽ پهرين رسائيندڙ راوين حضور اقدسؐ جي ساٿين اصحابن سڳورن، مهاجرين وانصار کي (معاذ الله) غيرمعتبر، مفاد پرست، اقتدار جا بکيا، لالچي، غاصب ظالم، مرتد، ڪافر جيئي ڪري، قرآن وسنت جي صحت جو انڪار ڪن ۽ هنن ائين ئي ڪيو آهي ۽ اهڙي انڪار ڪانپوءِ سندن لاءِ رستو بلڪل آسان ٿي پيو ۽ هنن اسلام جي خلاف، اسلامُ جي نالي ۾ هرگهاڻ پاڻ بنائي، امامن جي نالن سان لکي، ميدان ۾ آندي آهي، جنهن جو قرآن وسنت سان ڪوبه واسطو ڪونهي ۽ "رجعت" جو عقيدو به انهن عقيدن مان هڪ آهي.

لفظ "رجعت" جي معنىٰ آهي "واپسي" (فيروز اللغات ص٦٥٥) شيعه مذهب جي هن اصطلاحي لفظ جو وسيع مفهوم ۽ انهيءَ لفظ جي اطلاق جي وُسعت، اوهين شيعن جي اصلي روايتن مان سمجهي سگهندا، جيڪي پنهنجي پنهنجي موقعي تي بعد ۾ اينديون، هتي في الحال مونکي صرف اهو ٻڌائڻو آهي، ته شيعه مذهب جي "رجعت" جي عقيدي جو مطلب اهو آهي ته شيعن جو هڪ فرضي ۽ خيالي غائب امام زمان (غائب مهدي) به آهي، جنهن لاءِ هو چون ٿا ۽ اهو عقيدو رکن ٿا، ته اڄ کان، تقريباً هڪ هزار هڪ سؤ پنجاهه (١١٥٠) سال اڳ پيدا ٿي، چئن - پنجن سالن جي عمر ۾، قتل ٿيڻ جي ڊپ کان، هڪ غار ۾ غائب ٿي ويو ۽ جڏهن اهو، غار مان برآمد ٿيندو، ته انهيءَ وقت، هن دنيا اندر هڪ پهرين قيامت

قائم كندو، جنهن ۾ رسول الله ﷺ، حضرت علي رض، سيده فاطمه زهرا رض، حضرات حسنين رض
سمورا امام ۽ انهن كانسواءِ سمورا شيعا پنهنجن پنهنجن قبرن مان نكري ٻاهر ايندا، ۽ انهن
سڀني ۾ پهرين، سيد المرسلين خاتم النبيين رسول الله ﷺ، هن جي بيعت كندو يعني مريد
۽ فرمانبردار ٿي رهڻ جو عهد كندو (استغفر الله)، پوءِ حضرت علي رض ۽ ٻيا امام ۽ شيعا
۽ انهي بيعت كندا يعني اطاعت جو عهد كندا. هيءُ آهي شيعن جو امام زمان، يعني
موجوده دور جو امام غائب صاحب، جنهن جي امامت جو غائبانه دور سنه ٢٦٠ هجريءَ كان،
شيعه اثنا عشريه وٽ شروع ٿيل آهي ۽ هن جي باري ۾ بار بار تذكرو، اوهان شيعن
جي مبلغن ۽ ذاكرن كان ٻڌو هوندو ۽ ايران ۾ منوقت انهيءَ ڳالھ جي تذكري جي
مثال آهي جيئن اوهان باب ٻارهن (١١) ۾ پڙهندا.

انهيءَ كانپوءِ هيءُ امام زمان صاحبُ (غائبُ مهدي) جيكو غار مان نكري ٻاهر آيل
هوندو، امامن ۽ شيعن جي دشمنن، حضرت ابوبكر صديق رض، حضرت عمر فاروق رض ۽
حضرت عثمان ذي النورين رض، حضرت نبي اكرم ﷺ جي ازواج مطهرات مان سيده عائشه رض
سميت ۽ ٻيا آهي سڀ اصحاب سڳورا ۽ سني مسلمان جيكي هن دنيا ۾ انهن سان محبت رکندڙ
۽ حمايتي ٿي رهيا هوندا، انهن سڀني كي قبرن مان زنده كري حاضر كندو.

پوءِ اهو امام زمان، الله جو عادل خليفو صاحب، حضرت علي رض جي جمع كيل قرآن جي
واضح احكامن پٽاندڙ ۽ شيعن جي اهم "عقيدي عدل" جي عين مطابق، هن طرح هڪ
اعلى ترين عدل جو مثال قائم كندو، جو، هن دنيا جي شروع ٿيڻ واري پهرين ڏينهن كان
وٺي اڄ ڏينهن تائين، دنيا اندر جيكي به صغيرا كبيرا گناهه ٿيا هوندا، كفر، ارتداد، ناحق
قتل، زناكاريون ۽ مظالم، مطلب ته سمورن گناهن جو ذميوار ٻن شخصن ابوبكر ۽ عمر كي
ٺهرائي انهن كي سزا ڏيندو ۽ بار بار سزا ڏيندو ۽ پوءِ اهو امام العصر "صاحب الامر صاحب"
حضور اقدس ﷺ جي اهلبيت ازواج مطهرات مان سيده عائشه صديقه رض كي به، عام ماڻهن جي
سامهون سزا ڏيندو (العياذ بالله). اهو آهي شيعن وٽ رجعت جي عقيدي جو خلاصو يا انجا
اهم نكتا.

هاڻي اچو ته ڏسون ته "رجعت جو عقيدو" يعني هن سڄيءَ دنيا جي فنا ٿي وڃڻ كان اڳ،
فوت ٿي ويل انسانن جو زنده ٿي، هن دنيا ۾ حساب كتاب، جزا ۽ سزا لاءِ اچڻ ممكن آهي؟
ٻين لفظن ۾، هن سڄيءَ دنيا جي فنا ٿي وڃڻ كان اڳ، يعني هن دنيا جي ملندي به كنهن
قيامت جي قائم ٿيڻ جو ذكر قرآن وسنت ۾ آهي؟ اصل ڳالھ اها آهي ته شيعن جي بنيادي
عقيدي امامت جو ٿي قرآن وسنت ۾ كو ذكر كونهي ۽ اهو سڄو دين قرآن وسنت جي خلاف
ٻاهرين چيزن ۽ ڳالهين سان بنايو ويو آهي، ته هن جي رجعت جي سڄي خرافاتي عقيدي
جو قرآن وسنت ۾ بيان كٿان آيو؟ جيئن شيعن جو امامت جو عقيدو قرآن وسنت جي خلاف
هڪ ٻاهر جي گهڙيل شيءِ آهي، ساڳي طرح شيعن جو "رجعت جو عقيدو" به قرآن وسنت جي
خلاف هڪ هٿرادو من گهڙت كوڙ آهي جنهن جو قرآن وسنت واري اسلام سان كو به واسطو كونهي.

قرآن كريم ۾ كيئي سو آيتون آهن، جن ۾ قيامت جو ذكر آهي. حديث جا معتبر
كتاب به قيامت جي بيانن سان ڀريا پيا آهن، جن جو احاطو هي ننڍڙو كتاب نه ٿو كري سگهي.

قرآن ڪريم ۽ احاديث نبوي ۾ قيامت جي حقيقت ۾ ٻه ڳالهيون اچي وڃن ٿيون ① هن عالم جو مڪمل طرح فنا ٿي وڃڻ ۽ ② آخرت جي عالم جو وجود ۾ اچڻ. هنن ٻنهي واقعن کي حق سبحانهٗ وتعاليٰ ٻن نفخن (ڦوڪن) سان وابسته ڪيو آهي، جنهن کي مختصر بيان هن طرح ٿيندو ته جڏهن، هن دنيا جي عُمر (ڄمار) ختم ٿيڻي هوندي، ته حضرت اسرافيل الله تعاليٰ جي حڪم سان، پهريون دفعو صور ڦوڪيندو، جنهن جي اثر ڪان سمورا انسان حيوان، جاندار مري پوندا ۽ هي سڄي دنيا فنا ٿي ويندي، پهاڙ ڪپهه وانگر پنجيا ويا اڏامي ويندا. سج چنڊ، تارا وغيره ٽٽي ڪرندا وغيره وغيره. قرآن شريف ۾ اچي ٿو، وَنُفِخَ فِى الصُّوْرِ فَصَعِقَ مَنْ فِى السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ معنيٰ ۽ (پهرين ڀيري) صور ۾ ڦوڪيو ويندو، پوءِ جيڪي آسمانن ۽ جيڪي زمين ۾ آهن، سڀ مرندا. (الزمر ٣٩- آيت ٦٨) قرآن ۾ ٻئي ڀيري صور ڦوڪڻ لاءِ اچي ٿو:- ثُمَّ نُفِخَ فِيْهِ اُخْرٰى فَاِذَا هُمْ قِيَامٌ يَّنْظُرُوْنَ. معنيٰ وري صور ۾ ٻيو ڀيرو ڦوڪيو ويندو، ته اهي (مري ويل) هڪدم (زنده ٿي) ڪري اٿي پيا نهاريندا (الزمر ٣٩- آيت ٦٨) حديث ۾ اچي ٿو ته پهرئين ڀيري صور ڦوڪڻ ۽ ٻئي ڀيري صور ڦوڪڻ جي وچ ۾ چاليهه (٤٠) سال وقفو هوندو. قرآن ۾ اها حقيقت به چٽي طرح بيان ٿيل آهي، ته جنهن جيڪي ڪيو هوندو، انهي جو هن کي پورو پورو بدلو ملندو، جيئن ته وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ معنيٰ ۽ سڀ ڪنهن شخص، جيڪي ڪجهه ڪيو هوندو، تنهن جو ان کي پورو بدلو ڏنو ويندو (الزمر ٣٩- آيت ٧٠)

قرآن ڪريم ۾ اها حقيقت به چٽائيءَ سان بيان ٿيل ملي ٿي، ته گنهگار شخص اها خواهش ڪندا، ته هنن کي دنيا ۾ وري موڪليو وڃي، ته هو، رسولن جي پيروي ڪري واپس اچن، مگر اهڙيءَ خواهش جو سختيءَ سان انڪار ڪيو ويندو. ڏسو ارشاد باري تعاليٰ:-

وَاَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَاْتِيْهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا رَبَّنَا اَخِّرْنَا اِلٰى اَجَلٍ قَرِيْبٍ لا نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ ط

(ابراهيم ١٤- ع ٧- آيت ٤٤)

۽ (اي نبيؐ) تون ماڻهن کي ان ڏينهن کان ڊيجار جنهن ڏينهن، مٿن عذاب اچي پوندو، پوءِ ظالم چوندا، ته اي اسانجا رب! اسانکي ٿوريءَ مدت تائين مهلت ڏي ته اسين، تنهن جي سڏ جو جواب ڏيون ۽ تنهنجي رسولن جي پيروي ڪريون.

هيءَ آيت ڪريمه، شيعه مذهب جي بنيادي عقيدي امامت تي به ڪاري ضرب آهي، جاڪاڻ ته، قيامت ۾ سمورن انسانن کي، پنهنجا پنهنجا اعمالنامه ملي ويندا ۽ پڙهيل توڙي اڻپڙهيل، سڀ جا سڀ، پنهنجا اعمال، پوري طرح پڙهي معلوم ڪري سگهندا، ته هنن کان عقيدن ۽ اعمالن ۾، ڪهڙا ڪهڙا قصور سرزد ٿيا آهن. آخر ۾، هو جنهن نتيجي تي پهچندا، انهيءَ کي حق سبحانهٗ وتعاليٰ هيٺين الفاظن ۾ بيان ڪيو آهي:-

(مختصر وضاحت سان مذڪور آيت جي آخري حصي جو ترجمو)

"هو چوندا، ته اي اسان جا پالڻهار! تون اسانکي ٿوري مُهلت ڏي، ته اسين تنهنجي رسولن، آخري نبي حضرت محمدؐ جي پيروي ڪري تنهنجو راضپو حاصل ڪريون"

ظاهر آهي، ته حضور اڪرم ﷺ کانپوءِ، شيعن جي امامت جي عقيدي تي ايمانُ آڻڻ لازمي مجي ها ۽ امامن جي حيثيت، نبيءَ وانگر الله طرفان حجت مجي ها، ته اِهي سزا يافته گنهگار شيعن جي تصنيف ڪيل امامت جي عقيدي تي ايمانَ ۽ امامن جي پيروي ڪي، الله جي راضپي حاصل ڪرڻ جو سبب ٻڌائين ها، جيڪا ڳالهه هن آيت ۾ نه آهي. پوءِ هن آيت ڪريمه مان، اها حقيقت چٽي طرح ثابت ٿي، ته نه صرف "رجعت جو عقيدو" بلڪ شيعه مذهب جو بنيادي "امامت جو عقيدو" باطل ۽ بي بنياد آهن، ۽ قرآنُ انهن ٻنهي عقيدن کي رد ڪريٿو. جڏهن امامت جو عقيدو باطل ۽ بي بنياد آهي، ته شيعه مذهب خود باطل مذهب آهي، جنهن جو قرآن و سنت سان ڪوبه ڳانڍاپو ڪونهي، نتيجي ۾ شيعه مذهب الڳ آهي ۽ اسلام الڳ آهي، جن جو، مِن دنيا ۾ نه جوڙ ڪونهي، پر قيامت ۾ به انهيءَ جو اسلام سان ڪو جوڙ ڪونهي. الله رب العزت اسان مسلمانن جو ايمان بچائي آمين -

ارشاد باري تعاليٰ :-

وَتَرَى الظّٰلِمِيۡنَ لَمَّا رَاَوُا الۡعَذَابَ يَقُوۡلُوۡنَ هَلۡ اِلٰى مَرَدٍّ مِّنۡ سَبِيۡلٍ ۚ

(الشوريٰ ٤٢ - ع ٥ - آيت ٤٤)

۽ (اي پيغمبرؐ!) تون ظالمن کي ڏسندين، جڏهن اهي عذاب ڏسندا، ته چوندا، ته ڇا (هاڻي دنيا ڏي) موٽڻ جو ڪو رستو آهي؟

هن پوريءَ دنيا جي فنا ٿيڻ کان اڳ، مري ويلن جو زنده ٿي هن دنيا ۾ واپس اچڻ کي قرآن ڪريم هنن سخت الفاظن ۾ رد ڪيو آهي، چنانچه ارشاد باري تعاليٰ ڏسو :-

قَالَ رَبِّ ارۡجِعُوۡنِ ۙ لَعَلِّىۡۤ اَعۡمَلُ صَالِحًا فِيۡمَا تَرَكۡتُ كَلَّا ؕ اِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ؕ وَمِنۡ وَّرَآئِهِمۡ بَرۡزَخٌ اِلٰى يَوۡمِ يُبۡعَثُوۡنَ ۞

(المومنون ٢٣ - ع ٦ - آيت ١٠٠)

(هو چوندو) ته اي منهنجا پالڻهار! مونکي دنيا ۾ (ورائي) موٽاءِ ته جيڪر جيڪي اتي ڇڏيو اٿم، ته اتي آئون چڱا عمل ڪريان (جواب ڏنو ويندو ته) ائين ڪڏهن به ٿيڻو نه آهي. بيشڪ! اها هڪ ڳالهه (بڪواس) آهي، جيڪا هو چوي ٿو ۽ سندن آڏو هڪ پردو (عالم قبر- عالم برزخ) انهيءَ ڏينهن تائين رهندو جنهن ڏينهن قيامت ۾ اٿاريا ويندا -

هن آيت ۾ هيٺيان لفظ قابل غور آهن :-

قَالَ رَبِّ = (هو چوندو) اي منهنجا رب! ارۡجِعُوۡنِ = واپس (دنيا ۾) موٽاءِ.
كَلَّا = ڪڏهن به ٿيڻو نه آهي. قَآئِلُهَا = ڳالهه (بڪواس)، بَرۡزَخٌ = قبر وارو عالم
اِلٰى = تائين، يَوۡمَ = ڏينهن، يُبۡعَثُوۡنَ = قيامت

هنن الفاظن جي معنيٰ کي سامهون رکي پوءِ پوري معنيٰ پڙهو ته مطلب واضح ٿيو ته ڪين جواب ملندو، ته اها ڳُهر ڪرڻ ٿي اجائي آهي. اهو قبر ۽ برزخ وارو پردو، قيامت ڏينهن وري اٿڻ ۽ جيئري ٿيڻ تائين قائم رهندو. ان مان ڪُلي طرح رجعت جو عقيدو رد ٿي ويو ته امام غائب سيني کي اٿاري سزائون ڏيندو، وغيره وغيره.

٢- رجعت جي عقيدي جي تائيد ۾ شيعن جي معتبر مجتهدن جون بنايل ۽ امامن طرف منسوب ڪيل بيهوديون روايتون

گذريل صفحات ۾ اوهانکي، شيعن جي رجعت جي عقيدي بابت اِها خبر پيئجي ته اهو عقيدو قرآن ۽ سنت جي سراسر خلاف آهي، ڇاڪاڻ ته قرآني حقائق جي روشني ۾ هن سڄي دنياجي فنا ٿي وڃڻ کان اڳ، هِن دنيا اندر، هِنَ دنيامان فوت ٿي ويل انسانن مان، ڪوبه انسانُ زنده ٿي واپس نه ايندو ۽ قرآن ڪريمَ اهڙي باطل عقيدي کي، جيئن اوهان پڙهيو، سختي سان رد ڪيو آهي. حقيقت اِها آهي ته جيئن امامت جي عقيدي جي ايجاد، عبدالله بن سبا يهودي کان ٿي، ۽ بعدوارن انهي عقيدي کي پروان چڙهايو ۽ تصنيفي طرح انهي جي تڪميل جو ڪارناموں انجام ڏنو آهي، ساڳي طرح، رجعت جو عقيدو به (جيئن اوهان پهريئين باب ۾ پڙهيو ۽ پڻ هن باب ۾ به مناسب جڳهه تي پڙهندا) عبدالله بن سبا يهودي ايجاد ڪيو ۽ پوءِ هِنَ ۾ به ٻارن مرچ مصالح مِلائي، تصنيف جي ڪم کي تڪيل جو ويس ڍڪائي، ويچارن شيعن لاءِ وقتي تسڪين جو مواد مهيا ڪيو آهي.

هاڻي اچو ته شيعن جي هن خاص خرافاتي عقيدي بابت، جيڪو شيعه مذهب ۾، شيعن لاءِ وڏي دلاسي، سهارو ۽ دلي تسڪين جو باعث بڻيل آهي، انهي جو ثبوت شيعن جي روايتن ۾ ڏسون، جيڪي شيعن خود بنائي، امامت جي عقيدي وانگر، امامن جي نالي منسوب ڪيون آهن:-

(i) قرآن ڪريمَ غيبَ جي ڪن ڳالهين تي، ايمانُ آڻڻُ لازمي قرار ڏنو آهي. هاڻي اچو ته ڏسون، ته شيعه مذهب ۾ اُهي ڪهڙيون چند غيب جون ڳالهيون آهن، جن تي ايمان آڻڻ لازمي آهي، ٻي حالت ۾ انسانُ ڪافر سمجهيو ويندو. هنوقت منهنجي سامهون شيعه مجتهد علامه سيد مقبول احمد شاه صاحب جو مقبول ترجمه مع حاشيه (اردو) سامهون آهي، انهي ۾ سورة البقرہ جي آيت نمبر ٣ ۾ آهي:-

اَلَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْغَيْبِ = جوغيب پر ايمان لاتے

(البقرہ ٢ - ع ١ - آيت ٣ ص٣ - اردو مقبول ترجمه)

"الغيب" جي تفسير ۾ علامه سيد مقبول احمد شاه صاحب لکي ٿو:-

" اَلْغَيْبِ ا جو ظاہری حواس سے محسوس کرنے کی چیز نہ ہو جیسے توحید خدا، نبوت انبیاء، قیام قائمؑ (امام غائبؑ مہدی)، مسئلہ رجعت، قیامت کے دن پھر جی اٹھنا، حساب وکتاب ہونا، جنت و دوزخ اور اسی قسم کے امور جن پر ایمان لانا لازم ہے اور جو آنکھوں سے نہیں دیکھے جاتے بلکہ ان دلیلوں سے پہچانے جاتے ہیں جو خدا نے قائم فرمائے ہیں"

(حاشيه اردو مقبول ترجمه ص٣)

هتي اِها ڳالهه ثابت ٿي، ته شيعه مذهب ۾ "امام غائب مهدي" جي وجود تي ايمان ۽ "رجعت جي عقيدي" تي ايمان هجڻ اهڙو ضروري ۽ لازمي آهي، جهڙيطرح الله جي وحدانيت تي ايمان ۽ انبياء عليهم السلام جي نبوت تي ايمان هجڻ لازمي آهي، ٻي حالت ۾ هو وحدانيت جو انڪاري ۽ نبي جي نبوت جو انڪاري يعني ڪافر سمجهيو ويندو (استغفرالله)

(ii) شيعن جو مجتهد ۽ محدث اعظم علامه باقر مجلسي صاحب لکي ٿو:-

چون قائم آل محمد صلی الله عليه وآله وسلم بيرون آيد خدا اورا ياري کند. ملائکه واول کسيکه با او بيعيت کند محمد باشد

(حق اليقين مطبوعہ طهران (ايران) ص٣٤٧ ـ عکس نگاپل ص٥٣٦)

جڏهن قائم آل محمد (امام زمان) ظاهر ٿيندو (رجعت ڪندو) ته خدا تعالیٰ فرشتن سان هن جي مدد ڪندو ۽ سڀني کان پهرين، رسول الله صلی الله عليه وسلم هن جي بيعت (فرمانبرداري جو عهد) ڪندو

(استغفر الله - استغفر الله - استغفر الله)

(iii) مٿين روايت جي تصديق، شيعن جي معتبر ڪتاب مختصر بصائر الدرجات جي هن عبارت سان به ٿئي ٿي:-

ويکون جبريل امامه وميکائيل عن يمينه واسرافيل عن يسارهو والملئکة المقربون حذائه اول من بايعه محمّد رسول اللهِ صلی الله عليه وسلم

(مختصر بصائر الدرجات ص٢١٣)

ظهور مهدي (رجعت) جي وقت، جبرئيل اڳيان اڳيان هوندو، ميڪائيل ساڄي طرف ۽ اسرافيل کاٻي طرف ـ ۽ مقرب فرشتا هن سان هوندا ۽ سڀني کان پهرين محمّد صلی الله عليه وسلم امام مهدي جي بيعت (اطاعت جو عهد) ڪندو

(استغفر الله - استغفر الله)

(iv) ملا باقر مجلسي پنهنجي تصنيف "حق اليقين" ۾ هن طرح جي هڪ روايت به امام باقر صاحب طرف منسوب ڪئي آهي ته پاڻ چيائين ته:-

چون قائم ما ظاهر شود عائشه را زنده کند تا بر او حد بزند

(حق اليقين مطبوعہ تهران (ايران) ص٣٤٧ ـ عکس نگاپل ص٥٣٦)

جڏهن اسانجو قائم (امام زمان) ظاهر ٿيندو (رجعت ڪندو) تڏهن (معاذ الله) عائشه کي زنده ڪري سزا ڏيندو ـ

(العياذ با لله)

هن چئن روايتن (i)، (ii)، (iii) ۽ (iv) مان اها ڳالهه چٽي طرح ثابت ٿئي ٿي، ته شيعن جي فرضي ۽ خيالي (Imaginary) شخصيت امام زمان صاحبؒ جيڪو بقول شيعه اڄ کان هڪ هزار هڪ سؤ پنجاهه (١١٥٠) سال اڳ پيدا ٿيو، چئن ـ پنجن سالن جي عمر ۾ مارجي وڃڻ جي خوف کان غائب ٿي ويو ۽ تيا تائين غائب آهي ۽ هن جي امامت جو دور سنه ٢٦٠ هجري کان شروع ٿيل اڄ تائين جاري آهي، انهيءَ جو مرتبو، مقام، عظمت، جلالت، رعب، دٻدٻو ۽ درجو، رسول الله کان گهڻو بلند، بالاءِ اعلیٰ آهي، جنهن جي اطاعت ۽ فرمانبرداري جو عهد، خود رسول الله جن کي ڪرڻو پوندو ۽ کين مطيع ٿي رهڻو پوندو ايتري تائين جو، هي امام زمان صاحبؒ، حضور اقدس جي حرم پاڪ ۽ امت مسلمه جي ماءُ سيده عائشه صديقه رضہ، جنهن جي تعريف ۾ "سورة نور" جو سڄو رڪوع موجود آهي، نبي اڪرم جي روبرو، شيعن جي روبرو، امت مسلمه جي روبرو هن دنيا ۾ حد جاري ڪندو (سزا ڏيندو). (العياذ با لله)

دوستو! هي آهن شيعه مذهب جا اصلي خد وخال، جنهن کان اسان جا عام مسلمان

اڻ واقف آهن ۽ شيعه مذهب جي نهايت حسين ۽ پرڪشش نعري، "اهلبيت جي محبت" ۾ ڇڪجي شيعيت کان متاثر ٿي رهيا آهن.

(٧) شيعه محدث، مجتهد علامه باقر مجلسيءَ پنهنجي تصنيف "حق اليقين" ۾ شيعه مذهب جي هن خاص عقيدي "رجعت" جي بيان ۾، هڪ ڊگهي روايت، امام جعفر صادق جي حوالي سان درج ڪئي آهي. روايت جي نوعيت اهڙي آهي، جو مفضل نالي هڪ شخص، سوال ڪريٿو ۽ امام صاحب انجو جواب ڏيئي ٿو. هن روايت جي گهٽي حصي جو صرف ترجمو عرض ڪجي ٿو، جيئن معاملو ڪجهه مختصر ٿئي، ڇاڪاڻ ته روايت تمام طويل آهي. فارسي متن سان ترجمو صرف انهيءَ حصي جو پيش ڪندس جنهن ۾ بقول شيعه، امام غائب جڏهن ظاهر ٿيندو، ته حضرات شيخين رض کي قبرن مان ڪڍرائي انهن کي (معاذ الله) گناهن جي سزا ۾، روزانو هزارين دفعا ڦاسيءَ تي چڙهائي جو ڪارنامو انجام ڏيندو. هن خرافات جو مطالعو وڏو ايذاءُ پهچائيندڙ آهي، پر ڇاڪاڻ هڪ مذهب جو اندر کولڻ به ضروري آهي، ته جيئن عام مسلمان ڌوڪي جي دام کان بچي سگهن!

روايت ۾ آهي، ته جڏهن "صاحب الامر" (امام غائب يعني امام زمان) ظاهر ٿيندو، ته پهريائين مڪه معظمه ۾ ايندو ۽ انهيءَ ڪانپوءِ هو جيڪي ڪندو، انهيءَ جو بيان هن طرح آهي:

(ترجمو) مفضل، امام جعفر صادق کي عرض ڪيو، ته اي منهنجا سائين! صاحب الامر صاحب (امام غائب مهدي) مڪه معظمه کانپوءِ ڪهڙي طرف رخ ڪندو؟ پاڻ فرمايائون ته:-

اسانجي ناني رسول خدا جي شهر مدينه ۾ ويندو. اُتي هن کان هڪ عجيب ڳالهه جو ظهور ٿيندو. جيڪا مومنن لاءِ خوشي ۽ شادماني جو ۽ ڪافرن ۽ منافقن لاءِ ذلت ۽ خواري جو سبب هوندي. مفضل پڇيو، ته سائين اها عجيب ڳالهه ڪهڙي هوندي؟ امام جعفر صادق فرمايو:-

جڏهن هو پنهنجي ناني رسول خداﷺ جي قبر وٽ پهچندو، ته اُتي جي ماڻهن کان پڇندو، ته اي انسانو! اوهين ٻڌايو، ته هيءَ قبر اسانجي ناني رسول خداﷺ جي آهي؟ ماڻهو چوندا ته هائو اهاقبر انهيءَ جي آهي. پوءِ امام صاحب پڇندو، ته هي ماڻهو ڪير آهن، جيڪي اسانجي ناني جي پڀر ۾ دفن ٿيل آهن؟ ماڻهو ٻڌائيندا، ته اهي سندن خاص رفيق ابوبڪر ۽ عمر آهن. حضرت صاحب الامر (امام غائب مهدي يا امام زمان صاحب) پنهنجيءَ سوچيءَ سمجهي پاليسي مطابق (سڀ ڪجهه ڄاڻ هوندي)، انهن ماڻهن کي چوندو، ته ابوبڪر ڪير هو؟ ۽ عمر ڪير هو؟ ۽ ڪهڙيءَ خاص ڳالهه سبب انهن ٻنهين کي، اسانجي ناني رسول خداﷺ سان گڏ دفن ڪيو ويو؟ ماڻهو ٻڌائيندا، ته اهي ٻئي، سندن خليفا ۽ سندن گهر وارين (سيده عائشه رض ۽ سيده حفصه رض) جا پيءُ آهن. انهيءَ کانپوءِ صاحب الامر (امام غائب مهدي) فرمائيندو، ته ڇا اهڙو به ڪو ماڻهو آهي جنهن کي انهيءَ باري ۾ شڪ هجي ته اِهي ٻئي هتي دفن ٿيل آهن؟ ماڻهو ٻڌائيندا ته اهڙو ڪو به نه آهي، جنهن کي انهيءَ باري ۾ ڪو شڪ وشبهه هجي. سڀ يقين سان ڄاڻن ٿا ته، رسول خداﷺ جي پاسي ۾ اهيئي ٻه بزرگ دفن ٿيل

آهن ؟

پوءِ ٽن ڏينهن کانپوءِ ، صاحب الامر (امام زمان صاحب) حڪم ڪندو ته (رسول الله ﷺ جي روضي مبارڪ جي) ديوار ٽوڙي وڃي ۽ انهن ٻنهين کي ، انهن جي قبرن مان ٻاهر ڪڍيو وڃي - چنانچه ٻنهين (ابوبڪرؓ و عمرؓ) کي قبرن مان ڪڍيو ويندو . انهن جو جسم تازو هوندو ۽ صُوف جو اهو ئي ڪفن هوندن جنهن ۾ اهي دفن ڪيا ويا هئا - پوءِ پاڻ (امام زمان صاحب) حڪم ڪندو ته انهن تان ڪفن کي لاٿو وڃي ۽ انهن لاشن کي اگهاڙو ڪيو وڃي (شرم ! شرم !! شرم !!!) ۽ انهن لاشن کي هڪ سڪل وڻ ۾ لٽڪايو وڃي (العياذبالله) انهي وقت انسان لاءِ اهو عجيب واقعو ظاهر ٿيندو ته اهو سڪل وڻ جنهن ۾ اهي اگهاڙا لاش لٽڪايا ويندا هڪدم سرسبز ٿي پوندو ۽ تازا پَنَ انهيءَ ۾ اچي ويندا ۽ انهيءَ جون ٽاريون وڌي وينديون . پوءِ اُهي ماڻهو جيڪي انهن (ابوبڪرؓ وعمرؓ) جي محبت وارا هوندا (يعني اهلسنت) ، چوندا ته ، الله جو قسم ! الله جي بارگاهه عالي ۾ انهن ٻنهين جي مقبوليت ۽ عظمت جو اهو دليل آهي ۽ اسين انهن سان محبت سبب نجات جا مستحق ٿيندا اسون . جڏهن سُڪلَ وڻ جي سائي ٿيڻ جي خبر مشهور ٿيندي ته جن ماڻهن جي دلين ۾ انهن ٻنهين ماڻهن لاءِ ذري برابر به محبت ۽ عظمت هوندي ، اُهي به ٻَري ٻَري جي هنڌن تان ، انهيءَ واقعي کي مدينه منوره ۾ ڏسڻ ايندا ۽ اچي ڪَٺا ٿيندا - پوءِ جناب قائم صاحب الامر (امام غائب مهدي) جي طرفان هڪُ اعلان ڪندڙ اعلان ڪندو ته جيڪي ماڻهو انهن ٻنهين سان محبت ۽ عقيدت رکن ٿا ، اُهي هڪ طرف ڪَڙا ٿي بيهن . انهيءَ اعلان کانپوءِ ، ماڻهو ٻن حصن ۾ ورهائجي ويندا ، هڪڙو ٽولو انهن ٻنهين سان محبت ڪرڻ وارو هوندو ۽ ٻيو گروهه انهن تي (معاذالله ثم معاذ الله) لعنت ڪرڻ وارن جو . انهيءَ کانپوءِ صاحب الامر (امام غائب مهدي) انهن ماڻهن کي ، جيڪي انهن ٻنهين سان محبت ڪرڻ وارا هوندا (سنين کي) مخاطب ٿي حڪم ڪندو ته انهن ٻنهين کان بيزاريءَ جو اظهار ڪريو ۽ جيڪڏهن ايئن نه ڪندؤ ، ته اوهان تي هاڻي جو هاڻي خدا جو عذاب ايندو - اهي ماڻهو (سني مسلمان) جواب ۾ چوندا ، ته جڏهن ، اسين انهن کي ، الله جي بارگاهه عالي ۾ ، مقبوليت جي باري ۾ پوري طرح ڄاڻندا به نه هئاسون ، انهيءَ وقت به اسان انهن کان بيزاريءَ جو رويو اختيار نه ڪيو ، ته هاڻي ، جڏهن اسان ، انهن جي مقرب ۽ مقبول بارگاهه خداوندي هجڻ جي علامت (نشاني) اکين سان ڏٺي آهي ، ته پوءِ انهن کان ڪهڙي طرح بيزاريءَ جو رويو اختيار ڪري سگهون ٿا ؟ - بلڪ هاڻي ته اسين تو کان بيزاري ظاهر ڪريون ٿا ۽ انهن سڀني ماڻهن کان ، جن توتي ايمان آندو آهي ۽ جن تنهنجي حڪم تي انهن بزرگ شخصيتن کي قبرن کان ٻاهر ڪڍي ، انهن سان توهين ۽ تذليل جو معامله ڪيو آهي - انهن (سنين) جو اهو جواب ٻُڌي ، امام غائب (امام مهدي) ڪاوڙ ۾ ڳاڙهو ٿي ويندو ۽ ڪاري طوفان کي حڪم ڪندو ته هو ،

انهن سيني تي ڪَڙڪي ۽ انهن سيني کي موت جو مزو چکائي - پوءِ امام الزمان (غائب مهدي) صاحب حڪم ڪندو ته انهن ٻنهين (ابوبکر وعمر) جي وڻ ۾ لٽڪيل لاشن کي لاٿو وڃي - پوءِ هو ، انهن ٻنهين کي قدرت الاهي سان زنده ڪندو -

اَگتي جو نهايت دل ڪنبائيندڙ مضمون فارسي متن سان گڏ ، سنڌي ترجمي سان هيٺ ڏجي ٿو ، غور سان پڙهجو :-

وامر فرمايد خلائق راکه جمع شوند، پس هر ظلمے و کفرے که از اول عالم تا آخر شده گناهش را بر ايشان لازم آورد، وزدن سلمان فارسی را وآتش افروختن بدر خانه اميرالمومنين و فاطمه وحسن وحسين براۓ سوختن ايشان وزهر دادن امام حسن وکشتن امام حسين و اطفال ايشان و پسر عمان ايشان و ياران او و اسير کردن ذريت رسول و ريختن خون آل محمد در هر زمانے و هر خونے که بناحق ريخته شده وهر فرجے که بحرام جماع شده وهر سودے وحرامے که خورده شده، وهر گناهے وظلمے وجورے که واقع شده تا قيام قائمؑ آل محمد همه را بايشان بشمارند که از شما شده وايشان اعتراف کنند زيراکه اگر در روز اول غصب حق خليفه بحق نمی کردند اينها نے شد، پس امر فرمايد که از براۓ هر مظالم هر که حاضر باشد از ايشان قصاص نمايد پس ايشان را بفرمايد که از درخت بر کشند وآتشے را فرمايد که از زمين بيرون آيد

۽ (امام زمان صاحب) حڪم ڪندو ، ته سموري مخلوق گڏ ٿئي، پوءِ دنيا جي آغاز (دنيا جي شروع ٿيڻ واري پهرئين ڏينهن) کان، دنيا جي ختم (ظهور امام زمان) جي ڏينهن تائين جيڪو ظلم ۽ جيڪو ڪفر ٿيو انهيءَ جو گناهه انهن ٻنهين (ابوبڪرؓ وعمرؓ) تي لازم ڪيو ويندو ۽ انهن کي انهيءَ جو ذميوار قرار ڏنو ويندو. سلمان فارسيءَ کي ڪُٽڻ، ۽ اميرالمومنين (حضرت علي رضہ) ۽ حضرت فاطمه زهراءَ ۽ حسن ۽ حسين کي ساڙڻ لاءِ انهن جي گهر جي دروازي کي باهه لڳائڻ ۽ امام حسن کي زهر ڏيڻ ۽ حسين ۽ انجي ٻارن ۽ سوٽن ۽ انجي سائين مددگارن کي ڪربلا ۾ قتل ڪرڻ ۽ رسولِ خدا جي اولاد کي قيد ڪرڻ ۽ هر زماني ۾ آل محمّد جو خون وهائڻ ۽ انهيءَ کان علاوه جيڪو به ناحق خون ٿيو ۽ ڪنهن عورت سان جتي به ڪو زنا ڪيو ويو ۽ جيڪو وياج يا جيڪو به حرام مال کاڌو ويو ۽ جيڪو به گناهه ۽ ظلم ۽ ستم آل محمّد (امام غائب مهدي) جي ظهور تائين هن دنيا ۾ ڪيو ويو، اُنهن سڀني کي اِنهن جي سامهون ڳڻايو ويندو ۽ انهن کان پڇيو ويندو ، ته هي سڀ ڪجهه اوهانجي ڪري ٿيو آهي يا نه ؟ اهي ٻئي اقرار ڪندا (ته ها، اسانجي ڪري اهي سڀ گناهه ٿيا هئا) ڇاڪاڻ ته پهرين ڏينهن خليفي برحق جو حق ، اِهي ٻئي گڏجي غصب نه ڪن ها، ته انهن گناهن مان (جيڪي شروع دنيا کان ٿيڻ لڳا) ڪوبه گناهه نه ٿئي ها - انهيءَ کانپوءِ صاحب الامر (امام غائب مهدي امام الزمان صاحب) حڪم ڪندو ، ته جيڪي حاضر موجود آهن اهي انهن (ٻنهين) کان قصاص وٺن ۽ انهن کي سزا چکائي وڃي ، پوءِ صاحب الامر (امام غائب مهدي) حڪم ڪندو

و ایشاں را بسوزاند با درخت، وبارے را امر فرماید کہ خاکستر آنها را بدریاها پاشد، مفضل گفت اے سید من این آخر عذاب ایشان خواهد بود؟ فرمود کہ هیہات اے مفضل واللہ کہ سید اکبر محمد رسول اللہ وصدیق اکبر امیرالمومنین وفاطمہ زہرا وحسن مجتبیٰ وحسین شہید کربلا وجمیع ائمہ ہدی ہمگی زندہ خواہند شد وہر کہ ایمان محض خالص داشتہ وہر کہ کافر محض بود ہمگی زندہ خواہند شد واز برائے جمیع ائمہ ومومنان ایشاں را عذاب خواہند کرد حتیٰ آنکہ درشبانہ روز ہزار مرتبہ ایشاں را بکشند وزندہ کنند پس خدا ہرجا کہ خواہد آنہا را ببرد و معذب گرداند۔

تہ انهن ٻنهين کي درخت ۾ لٽڪايو وڃي ۽ باهہ کي حڪم ڪندو تہ زمين مان نڪري ۽ انهن ٻنهي کي وڻ سان گڏ ساڙي رک بنائي ۽ هوا کي حڪم ڪندو تہ انهن جي ڦلهار کي درياهن ۾ ڦٽو ڪري. مفضل عرض ڪيو تہ اي منهنجا سردار اهو انهن لاءِ آخري عذاب هوندو؟ امام جعفر صادق فرمايو تہ اي مفضل! هرگز نہ - خدا جو قسم، سيد اڪبر محمد رسول اللہ ۽ صديق اڪبر اميرالمومنين علي ۽ فاطمہ زهرا ۽ حسن مجتبيٰ ۽ حسين شهيد ڪربلا ۽ سمورا امام معصوم سڀ جا سڀ زندہ ڪيا ويندا ۽ جيڪي خاص شيعا هوندا ۽ جيڪي خالص ڪافر (سني مسلمان) هوندا سڀ زندہ ڪيا ويندا ۽ سمورن امامن ۽ سمورن شيعن جي گناهن ۾ انهن ٻنهين کي عذاب ڏنو ويندو ايتري تائين جو رات ڏينهن ۾ انهن کي هزار دفعا ماريو ويندو ۽ جيئرو ڪيو ويندو ۽ انهي کان پوءِ خدا کي جيڏانهن کپندو اوڏانهن انهن کي ڦٽو ڪري عذاب ڪندو رهندو-

(حق اليقين ص ٣٦١-٣٦٢ عڪس ص ٥٣٨ ۽ امام زمان جي حديث مقبول حاشي ص ٨٥٥ - عڪس ڪتاب ص ٣٤٤)

دوستو! اهو آهي شيعن جو باڪمال امام زمان يا امام العصر يا امام صاحب زمان (غائب مهدي) صاحب (جنهن جو سن ٢٦٠ هجري کانپوءِ شيعن وٽ ٻهريون قائم مقام -يا- نائب، خميني صاحب مڃيو ويو آهي- يا - هن پاڻ کي مڃايو آهي يعني هن اها دعويٰ ڪئي آهي)، ۽ اهي آهن هن لاءِ حقيقي بيان ٿيل ڪارناما، جن لاءِ ويچارا شيعا ساڍن يارهن سؤ (١١٥٠) سالن کان، هن جي لاءِ وڏي بيقراري سان راتين ۽ ڏينهن جون گهڙيون انتظار جي صورت ۾ ڳڻي رهيا آهن تہ جيئن هو جلد ازجلد اچي ۽ پنهنجي اچڻ ۽ مذڪور ڪارنامن سان سنڌ (شيعن جون) دليون ٺڏيون ڪري!

دوستو، پڪ سمجهو! نہ تہ ڪو امام زمان جاڻو هو، نہ غائب ٿيو هو ۽ نہ هن جو ڪو وجود آهي جو ڪٿان نہ ڪٿان ظاهر ٿي پوي، جنهن جي اچڻ جو سن ٢٦٠ هجري کان ڍنڍورو ڏنو وڃي پيو!! بلڪ اهو ٻسورو شروع کان آخر تائين، ڏوڪو ئي ڏوڪو آهي: پلا اوهين چو نٿا خيال ڪريو، تہ جيڪي ماڻهو (يعني شيعہ مذهب جا تصنيف ڪندڙ) قرآن جي تحريف ۽ تبديلين بابت، امامن ۽ انهن جي امامت بابت، ڪتمان ۽ تقيہ وغيرہ بابت هزارين روايتون

پاڻ بڻائي، امامن جي نالن سان رکي، سچو شيعه مذهب تصنيف ڪري، تکين انسانن کي، انهي مذهب جي صحيح هجڻ جي باور ڪرائڻ ۾ ڪامياب ٿي ويا، انهن لاءِ "امام الزمان" جهڙي هڪ فرضي ۽ خيالي شخصيت بڻائڻ ۽ عبدالله بن سبا يهوديءَ جي ڏنل بنيادي درس "رجعت" جي عقيدي کي پايه تڪميل تائين پهچائڻ لاءِ اهڙا خرافاتي قصا ڳاهي مشهور ڪرڻ ڪهڙي وڏي ڳالهه هئي. اها ڳالهه به اوهانجي اطلاع لاءِ آهي ته اڄ ڪالهه، شيعا، دنيا کي ايئن باور ڪرائي رهيا آهن ته خميني صاحب، ايراني انقلاب جو جهنڊو امام زمان جي حوالي ڪري پوءِ پاڻ انهيءَ امانت کان دستبردار ٿيندو (ڏسو باب يارهون ص٢٩٧)

٣- رجعت جو عقيدو ڪنهن ايجاد ڪيو- ڪڏهن ايجاد ڪيو- انهيءَ ۾ ڪهڙي ريت وقت گذرڻ سان وسعت ٿيندي رهي ۽ انهيءَ عقيدي ايجاد ڪرڻ سان شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن جو اصل مقصد ڇا هو؟

گذريل صفحات ۾ اوهان کي اها حقيقت معلوم ٿي، ته شيعن جو رجعت جو عقيدو نص قطعي قرآن وسنت جي سراسر خلاف، هڪ من گهڙت خرافات آهي، جنهن کي ثابت ڪرڻ لاءِ، شيعن جي معتبر ترين مجتهدن، بيهوديون روايتون بڻائي، امامن سڳورن طرف منسوب ڪري، خود امامن جي حيثيت کي داغدار بڻايو آهي. قرآن ڪريم، شيعن جي انهيءَ خرافات کي بنيادي طرح ٿي، نهايت سختيءَ سان باطل ۽ رد ڪريٿو، جاڪاڻ ته قرآن ۾ اها وضاحت، جن الفاظن ۾ موجود آهي، ته هن پوري دنيا جي فنا ٿيڻ کان اڳ، ڪو به فوت ٿيل انسان، هن دنيا ۾ حساب ڪتاب، جزا ۽ سزا لاءِ زنده ٿي نه ايندو ۽ نه اهڙي قسم جي ڪا پهرين قيامت قائم ٿيندي. هاڻي اچو ته، اهو ڏسون، ته اهو "شيعن جو رجعت جو عقيدو" ڪنهن ايجاد ڪيو، ڪڏهن ايجاد ڪيو - ۽ - انهيءَ ۾ وقت گذرڻ سان ڪهڙي مقصد سان ۽ ڪيئن وسعت ٿيندي رهي؟

حضرت شاه عبدالعزيز محدث دهلوي رحمه، پنهنجي مايه ناز تصنيف تحفه اثناعشريه فارسيءَ ۾ لکي ٿو:-

چنانچه قصه دعوت او بتمامها در ترجمهٔ تاريخ طبری که مترجم آن شيعی است مرقوم است ميگويد پس سال سی وپنجم از هجرت آمد ودرين سال مذهب رجعت پديد آمد وفتنه بپا برخاست بر عثمان. عبدالله بن سبا اول مذهب رجعت آورد واو مروی بود جهود از زمين يمن

چنانچه تاريخ طبري جي ترجمي ۾، جنهن جو مترجم خود شيعو آهي، انهيءَ ۾ (عبدالله بن سبا) جي دعوت جو تفصيلي واقعو درج ٿيل آهي. مٿي لکي ٿو ته جڏهن سنه ٣٥ هجري شروع ٿيو ته انهيءَ ئي سال مذهب رجعت (رجعت جو عقيدو) رونما ٿيو ۽ عثمان رضه تي، فتنن جو هجوم ٿي ويو. مذهب رجعت جو باني عبدالله بن سبا هو، جيڪو يمن جو رهاڪو هو.

(تحفه اثنا عشريه فارسي ص٢٣- سٽ ١٦-١٧. عکس لڳايل ص٥١٣)

بالجمله مفاسد اين عقيده باطله زياده ازان است که در تحرير

غرض ته، هن (يعني رجعت) جي عقيدي جون برايون لکڻ ۾ سمائجڻ کان تمام گهڻيون آهن.

تجديد و اول كسے كه قول برجعت آورد عبد الله بن سبا بود اما درحق پيغمبر خاصه و جابر جعفى در اول مائة ثانيه برجعت حضرت امير نيز قائل شد	سڀ کان اول جيڪو رجعت جو قائل ٿيو، اهو عبدالله بن سباهو ۽ اهو به صرف حضرت پيغمبر عليه السلام جي باري ۾. ٻئي صديءَ هجري جي شروع ۾ جابر جعفي، حضرت عليءَ جي باري ۾ رجعت جو قائل بڻيو.

(تحفه اثناعشريه فارسي ص٢٣٢، ست ٦-٩. عڪس لڳايل ص١١٤)

وچون نوبت بقرن ثالث رسيد اهل مائة ثالثه از روافض رجعت جميع ائمه واعداے ايشان نيز براے تسلى خاطر خود قرارادادند	جڏهن ٽين صدي هجري شروع ٿي، انهيءَ زماني جا رافضي، پنهنجي دل جي ٿڌڪ ڪرڻ لاءِ، سمورن امامن ۽ انهن جي دشمن جي باري ۾ رجعت جي عقيدي جي محڪ وارا بڻجي ويا

(تحفه اثناعشريه فارسي ص٢٣٢، ست ٩-١٠. عڪس لڳايل ص١١٤)

فتنه ابن سبا المعروف به تاريخ مذهب شيعه جو مصنف لکي ٿو:-

"عبد الله بن سبا يهوديءَ هڪ نئون عقيدو پيش ڪيو، اهو هيءُ هو ته محمد صلي الله عليه وسلم به (حضرت عيسىٰ وانگر) هن دنيا ۾ وري تشريف فرما ٿيندو"

(فتنه ابن سبا مطبوعه سنه ١٣٥٣ هجري ص٥٥. اردوءَ جو ترجمون)

"ابن سبا جيڪو پهريون عقيدو ماڻهن جي سامهون پيش ڪيو هو ته حضرت عيسىٰ وانگر، حضرت محمد صلي الله عليه وسلم به، ٻيو دفعو هن دنيا ۾ تشريف فرما ٿيندو (رجعت). انهيءَ جي حڪمت تمام گهڻو دير سان ڪُلي."

(فتنه ابن سبا ص١٣٩. اردو جو ترجمون)

هتي اها حقيقت معلوم ٿي، ته عبد الله بن سبا يهودي، پهريون شخص هو جنهن سن ٣٥ هجريءَ ۾ رجعت جي عقيدي جو بنياد رکيو ۽ هو چوڻ لڳو ته حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جن به، حضرت عيسىٰ وانگر هن دنيا ۾ وري تشريف فرما ٿيندا. ٻي صدي هجريءَ جي شروع ۾ جابر جعفيءَ، عبد الله بن سبا يهوديءَ جي ايجاد ڪيل عقيدي ۾، اها توسيع ڪئي جو هن، رجعت جي عقيدي ۾ حضرت علي رض جي لاءِ به، هن دنيا ۾ ٻيهر واپس اچڻ جي ڳالهه ڪئي. ٽين صدي هجري جي شروع ۾، انهيءَ زماني جا رافضي دل جي تسڪين حاصل ڪرڻ لاءِ سمورن امامن ۽ انهن جي دشمن جي باري ۾ "رجعت جي عقيدي" کي محڪ وارا بڻجي ويا ۽ اهو عقيدو هن مذهب جي مڃيندڙن جو ايماني جزو بڻجي پيو.

هتي اها حقيقت به ظاهر ڪرڻ نهايت مفيد لڳي ٿي، ته جملي شيعه اثنا عشريه، جيڪي پنهن جي مذهب کي، ٻارهن (١٢) امامن طرف منسوب ڪن ٿا ۽ پنهنجي فقه کي "فقه جعفريه" چون ٿا، اهي رجعت جي عقيدي جا قائل آهن. موجوده دور جي سياسي ۽ مذهبي رهنما خميني صاحب کي، شيعن، امام زمان جو نائب- يا- قائم مقام امام ڪري سڏايو آهي- يا- هن پاڻ کي انهيءَ عهدي تي مقرر ٿيل مڃايو آهي. هتي اها ڳالهه به خوب ذهن ۾ رهي ته سنه ٣٦٠ هجري

ڪانپوءِ، شيعن ۾ "خميني صاحب پهريون شخص آهي"، جنهن اها دعويٰ ڪئي آهي ته هو امام زمان جو نائب يا قائم مقام امام آهي يا شيعن هن کي انهي عهدي تي فائز ڪيل مڃيو آهي. ايران ۾ اڄ ڪلهه امام زمان "جي جلد ظاهر ٿيڻ (رجعت) جو خوب چرچو ڪيو وڃي ٿو ۽ هاڻي شيعن پنهنجي مذهب جي تبليغ جو سچو رخ "امام زمان" جي جلد ظاهر ٿيڻ کي بنايو آهي. هن لاءِ وڌيڪ تفصيل اوهانکي باب ٻارهن ۾ ملندو.

برخلاف اثنا عشريه جي، "شيعه زيديه"، جيڪي حضرت امام زين العابدين رحه جي فرزند امام زيد رحه سان پنهنجو مذهب ڳنڍين ٿا، اُهي، هن "رجعت جي عقيدي جا منڪر آهن" ۽ هنن پنهنجن ڪتابن ۾ انهيءَ عقيدي کي، امامن طرف منسوب ڪيل روايتن سان پوري طرح باطل ثابت ڪيو آهي ۽ رد ڪيو آهي. چنانچه حضرت شاه عبدالعزيز محدث دهلوي پنهنجي تصنيف تحفه اثنا عشريه فارسي ۾ فرمائي ٿو:-

زيديه قاطبته منڪر رجعت اند وانڪار شديد نموده اند ودر ڪتب ايشان بروايات ائمه رد اين عقيده بوجه مستوفى مذڪور است پس حاجت رد اين، خرافات اہل سنت را نماند وڪفى الله المومنين القتال
(تحفه اثنا عشريه فارسي ص ٢٤٢)
(عڪس لڳايل ص ٥١٦)

سمورا شيعه زيديه، هن دنيا ۾، واپسيءَ جا سختيءَ سان منڪر آهن ۽ هنن پنهنجن ڪتابن ۾، امامن جي روايتن سان، انهي (رجعت جي) عقيدي کي پوري وضاحت سان رد ڪيو آهي، لهٰذا اهل سنت کي، انهيءَ خرافات کي باطل ڪرڻ جي ضرورت ئي نه رهي آهي ۽ ايمان وارن جي طرف سان الله جو لڙڻ ڪافي آهي.

حقيقت اها آهي ته اسلام اندر، نه شيعه مذهب جي "امامت جو عقيدو" آهي ۽ نه ان ۾ "امام العصر" يا "امام زمان" يا "صاحب الامر" جو ڪو به تصور آهي ۽ نڪي انهيءَ ۾ شيعن وارو "رجعت جو عقيدو" آهي. سچ ڳالهه اها آهي ته، شيعيت، اسلام جي بگاڙ جو نالو آهي ۽ شيعه مذهب کي اسلام ڪوٺڻ خود اسلام جي نالي جي تحريف آهي.
(الله تعالىٰ اسان مسلمانن ۽ اسلام جي حفاظت فرمائي، آمين)

باب اٺون

قرآني الفاظن ۾ اهلبيت رسول ڪير آهن ؟

> هر سني مسلمان توڙي شيعه ڪي هن قرآني حقيقت معلوم ڪرڻ جي اشد ضرورت آهي. شيعا، "اهلبيت رسول ازواج مطهرات" ڇو ٿا تبرا ڪن؟ نهايت غور طلب سوال

١- شيعن جي تبليغ جو نشانو صرف مسلمان هوندا آهن- هن جي تبليغ جا ٻه مکيه ڳڙ -

اهو عام مشاهدو آهي ۽ انهي ۾ ڪو به شڪ ڪونهي، ته شيعن جي تبليغ جو نشانو غير مسلم يهودي، نصارا، قادياني، هندو وغيره نه هوندا آهن، بلڪ صرف اهي سادا سودا مسلمان هوندا آهن، جيڪي پُختي ايمان هوندي به گهٽ علم هئڻ سبب ۽ حضورﷺ ۽ اهلبيت سان دلي لڳاءُ سبب، شيعن جي حُسين نعرن سان، انهن جو آسانيءَ سان نشانو بڻجي ويندا آهن. هن جي تبليغ جا مکيه ٻه نڪتا هوندا آهن، جيڪي پوري طرح، هميشه ياد رکڻ گهرجن ① اهلبيت رسول جي محبت جي زباني دعويٰ ۽ ② حضور اقدسﷺ جي صحبت يافته سائين اصحابن سڳورن لاءِ، جن جي فضيلت ۽ شان ۾ ٽن سون (٣٠٠) کان به زياده آيتون نازل ٿيل آهن، انهن لاءِ نفرت پيدا ڪرڻ، انهيءَ لاءِ ته جيئن هو (شيعا)، اسلام جي ٻن بنيادي چيزن قرآن و سنت جي پهرين اڪين ڏٺن شاهدن ۽ پهرين مخاطبن، پهرين ڪاتبن، پهرين عاملن، پهرين حافظن ۽ پهرين ايماندار سچن رسائيندڙ راوين کي غاصب، مرتد ڪافر چئي، قرآن وسنت جي صحت وسالميت کي شڪ وشبهات جو شڪار بنائي، اسلام مان ڪڍي، شيعيت جي آغوش (جهوليءَ) ۾ آڻين. پوءِ اهو ازحد ضروري ٿيو ته اسين ڏسون ۽ ضرور ڏسون، ته قرآن جي زبان ۾، بنيادي طرح "اهلبيت رسول" ڪير آهن ۽ ايئن ته ڪونهي، ته شيعا اسلام ۽ نبي اڪرمﷺ جي ازواج مطهرات سان، دلي ڪيني ۽ عداوت سبب، جن پاڪ شخصيتن کي، قرآن پاڪ ڇهن لفظن ۾ "اهلبيت رسولﷺ" جي لقب سان سڏيو آهي، هي (شيعا) انهن تي به (معاذ الله - ثم معاذ الله) تبرا ڪن ٿا ۽ لعنتون وجهن ٿا؟ پوءِ آئون سمجهان ٿو، ته هيءُ اهڙو اهم قرآني مسئلو آهي، جيڪو هر مسلمان کي نه ڇا، پر هر الواقف شيعه کي به، هن قرآني حقيقت کان آگاهه ٿيڻ اشد ضروري ۽ لازمي آهي.

٢- حضور اڪرمﷺ جي بيبين لاءِ "آيت تطهير" جي نازل ٿيڻ سبب، انهن لاءِ لفظ "ازواج مطهرات*" جو استعمال -

حقيقت اها آهي، ته سبائي ٽولي، جيڪا صدين کان، لڳاتار ڪوشش ۽ پروپيگنڊه جاري رکي آهي ۽ اسانجي عالمن سڳورن، جن صف عالمن نجي قرآني مسئلي ۾، جيتري قدر غفلت، بي توجهي ۽ مصلحت پرستيءَ جو مظاهرو

---

* لفظ "ازواج" جمع آهي "زوجه" شادي ڪيل عورت جو. "مطهرات" معنيٰ "پاڪ". "ازواج مطهرات" معنيٰ (شادي ڪيل) پاڪ زالون". اهو الفاظ قرآني سند شايع جي گهرواريءَ لاءِ مخصوص آهن.

ڪيو آهي، انهيءَ جو نتيجو اهڙو هاڃيڪار نڪتو آهي، جو هرهڪ شيعو، مٿان ڪان وٺي، هر هڪ جاهل، بدڪردار مَلنگ تائين به، جنهن کي صبح شام پنگ جو پاڻ گهرجي، مڪان ۾ ويهي اها تبليغ ڪريٿو ته، قرآن ۾ علي، فاطمه، حسن، حسين کي اهلبيتِ رسول چيو ويو آهي ۽ انهن جو اهلبيت رسول هجڻ جو قرآن جي چئن الفاظن ۾ ذڪر ٿيل آهي. ٻئي طرف اهو حال آهي، جو ڏاڍي چڱي ڀلي مسلمان کي به، اها سُڌ ڪانهي، ته قرآن ۾ "اهلبيتِ رسولؐ" ڪن کي سڏيو ويو آهي. (انا لله وانا اليه راجعون)

هتي آئون، هر قسم جي غلط فهمي دور ڪرڻ لاءِ، اهو ڳالهه لازمي سمجهان ٿو ته هتي منهنجي اها مراد هرگز نه آهي، ته انهن پاڪ شخصيتن، حضرت علي رضه، حضرت فاطمه زهرا رضه ۽ حضرات حسنين رضه جي شان ۾ (معاذالله) ڪا ڪوتاهي آهي ۽ ڪٿي وڃي. انهن جو تقدس، تقويٰ ۽ الله وٽ سندن بلند مقام هجڻ جو عقيدو، اسان مسلمانن جو عين ايمان آهي. اسان جا علماء، وعظن، تقريرن ۽ سيرت جي ڪتابن ۾ به، انهن قدسي شخصيتن جا فضائل، مناقب ۽ ڪمالات، جن جو ماخذ، خود حضور اقدسؐ جون حديثون آهن، جن جا راوي صحابه آهن، بيان ڪندا رهندا آهن ۽ هر جمعي جي خطبي ۾ ته، هر مسجد ۾، انهن بزرگن جي فضائل جو ذڪر هوندو ئي آهي، جنهن جو انڪار ٿي نٿو سگهي ۽ انهن جي شان ۾، گهٽتائي بابت سوچڻ ئي، ايمان ۾ ڪَٽرِ هوڻ جي پڌري نشاني آهي. ليڪن هڪ قرآني حقيقت، بهرحال قرآني حقيقت آهي، جنهن جو انڪار ٿي نٿو سگهي ۽ انجو واضح ڪرڻ، هر باخبر مسلمان جي ذميواري آهي ۽ اُها حقيقت، اها آهي، ته قرآن ۾، نبي ﷺ جي اهلبيت جو لفظ، نبي اڪرمؐ جي گهر وارين لاءِ، خاص طرح استعمال ٿيل آهي، جيئن، حضرت ابراهيمؑ ۽ حضرت موسيٰؑ جي گهر وارين لاءِ به، قرآن ۾ لفظ "اهلبيت" استعمال ٿيو آهي (ڏسو صفحو ٢٢٨)

قارئين! قرآن ڪريم جي سورة احزاب جي رڪوع ٤ ۾ ڪل ست (٧) آيتون ٢٨ کان ٣٤ تائين آهن ۽ انهن ستن ئي آيتن ۾، الله تبارڪ وتعاليٰ، حضور اقدسؐ جي گهر وارين جو ذڪر فرمايو آهي ۽ انهن آيتن ۾، سڀ ڳالهيون، نبي اڪرمؐ جي گهر وارين جي باري ۾ آهن (ڪو به معنيٰ سان قرآن ڪولي پڙهي تسلي ڪري). انهيءَ ئي رڪوع جي آيت ٣٣ ۾، نبيءَ جي گهر وارين لاءِ، لفظ "اهلبيت" ۽ انهن کي پاڪ رکڻ لاءِ يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا جا الفاظ ٣ آيل آهن. هتي آئون، حاضري ثبوت لاءِ، سورة احزاب جي رڪوع ٤ جون پوريون ٽي (٣) آيتون ٣٢ - ٣٣ - ٣٤ ترجمي سان لکان ٿو، ته جيئن، انهن ٽنهي آيتن ۾، بيان جو تسلسل ڏسي، پڙهي ۽ سمجهي سگهجي.

ارشاد باري تعاليٰ:-

يٰنِسَآءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَاَحَدٍ
مِّنَ النِّسَآءِ اِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا
تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِىْ
فِىْ قَلْبِهٖ مَرَضٌ وَّقُلْنَ قَوْلًا
مَّعْرُوْفًا ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ فِىْ بُيُوْتِكُنَّ
وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْاُوْلٰى

اي نبيؐ جون زالون! اوهين ٻين زالن جهڙيون نه آهيو جيڪڏهن (توهين) پرهيزگاري ڪريو، پوءِ ڳالهائڻ ۾ هيٺاهين نه ڪريو ته مٿان جنهن جي دل ۾ بيماري آهي سو طمع نه ڪري ۽ (اوهين) چڱي ڳالهه چئو ﴿٣٢﴾ ۽ پنهنجن گهرن ۾ رهو، پهرين ۽ جاهليت جي زماني جي) سينگار ظاهر ڪرڻ وانگر پنهنجو سينگار ظاهر

وَاَقِمْنَ الصَّلٰوةَ وَاٰتِيْنَ الزَّكٰوةَ
وَاَطِعْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ؕ اِنَّمَا يُرِيْدُ
اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ
اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا ﴿٣٣﴾
وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰى فِيْ بُيُوْتِكُنَّ مِنْ
اٰيٰتِ اللّٰهِ وَالْحِكْمَةِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ
كَانَ لَطِيْفًا خَبِيْرًا ﴿٣٤﴾
(الاحزاب ٣٣ - ع ٤ - آيت ٣٢-٣٣-٣٤)

نه ڪريو ۽ نماز قائم ڪريو ۽ زڪواة ڏيو ۽ الله ۽
سندس رسولﷺ جي فرمانبرداري ڪريو ، اي نبيﷺ جا
گهر وارؤ! الله هيءُ ٿي گهري ته اوهان ڪان
پليتيءَ کي پري ڪري ۽ اوهانکي چڱي طرح پاڪ ڪري ﴿٣٣﴾
۽ اوهانجي گهرن ۾ جيڪي الله جون آيتون ۽ حڪمت پڙهي
وڃي ٿي، تنهن کي ياد ڪريو. بيشڪ الله لطف ڪندڙ
خبر رکندڙ آهي ﴿٣٤﴾

هتي مون، سورة احزاب جي رڪوع ٤ جون پوريون ٽي آيتون ع ٣٢-٣٣-٣٤ ترجمي سان لکيون آهن. آيت نمبر ٣٣ " وَقَرْنَ فِيْ بُيُوْتِكُنَّ " کان "يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا" جي الفاظن تائين آهي، جنهن ۾ لفظ "اهلبيت" ڪم آيل ، اوهانکي نظر ايندو . مون انهيءَ سڄيءَ آيت نمبر ٣٣ جي هيٺان ليڪ لڳائي آهي، ته جيئن انجو اڳين آيت ٣٢ ۽ پوئين آيت ع ٣٤ سان جيڪو تعلق آهي، اهو ڏسي سگهجي . ٻين لفظن ۾، انهن ٽنهي آيتن جي ڪلام جو تسلسل اوهان جي سامهون رهي ۽ اوهين انهن تي، پوريءَ طرح غور ڪري سگهو ته واقعي، انهن ٽنهي آيتن ۾ حضورﷺ جي گهر وارن کي خطاب آهي يا نه ؟

ڌيان ۾ رهي ته شيعا ، انهيءَ خوف کان، ته جيڪڏهن هو، اهي ٽيئي آيتون ع ٣٢-٣٣-٣٤ گڏي پڙهي، انهن جو گڏ ترجمون پيش ڪن، يا صرف سڄي آيت نمبر ٣٣ به ترجمي سان بيان ڪن، ته پوءِ هو حضرت عليؓ، سيده فاطمه رضؓ ، ۽ حضرات حسنينؓ کي ، انهيءَ آيت جي الفاظن "اهلبيت" ۽ "يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا " جا مخاطب ۽ مصداق نٿا ثابت ڪري سگهن، تنهن ڪري هو ، آيت نمبر ٣٣ جو صرف آخري حصو اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا پڙهي پوءِ اها دعوىٰ ڪندا آهن، ته قرآن جي انهيءَ آيت ۾ (حالانڪ اها پوري آيت به نه آهي)، حضرت عليؓ ، سيده فاطمه رضؓ ۽ حضرات حسنينؓ لاءِ، اهي الفاظ ڪتب آيا آهن ۽ انهن ۾ ايئن چيو ويو آهي، ته الله اهو چاهي ٿو، ته نبيﷺ جي اهلبيتن کي اها وڏندڙ ڳالهين کان پري رکي ۽ کين چڱي طرح پاڪ ڪري.

حقيقت اها آهي، ته شيعن جو شروع کان اهو دستور رهيو آهي ، ته جڏهن به هنن جو ڪو عقيدو قرآن جي الفاظن مان ثابت نه ٿيندو آهي، ته پوءِ هو قرآن جي آيتن ۾ تحريف ۽ ڪاٽ ڇانٽ جو معاملو ڪندا آهن ۽ هتي به هو قرآن جي سڄي آيت نمبر ٣٣، ترجمي سان نه لکندا آهن، بلڪ انهيءَ آيت جو صرف پويون حصو ، پنهنجي مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ پيش ڪندا آهن (الله تعالىٰ اسان مسلمانن جو ايمان بچائي!)

بهرحال ، هاڻي اوهان ، انهن ٽنهين آيتن جو ترجمو گڏ پڙهيو ، جن ۾ اوهان ڏٺو، ته الله تبارڪ وتعالىٰ ، انهن آيتن ۾ حضورﷺ جي گهر وارن کي، "يٰنِسَآءَ النَّبِيِّ يعني اي نبيﷺ جون زالون ! "جي الفاظن سان مخاطب آهي ۽ "آيت تَطْهِيْرَ" ۾ "اهلبيت جي لفظ" ۽ " يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا" جي الفاظن جون به اهيئي مخاطب ۽ مصداق آهن ، جنهن ۾ ڪنهن به شڪ وشبه جي ڪا به گنجائش

ڪانهي. حضرت عڪرمه رضہ ۽ حضرت ابن عباس رضہ کان به روايت آهي ، ته هِنَ آيت تطهير ۾ اهلبيت مان مراد "ازواج مطهرات" آهن ۽ هنن انهي جي ثبوت ۾ آيت ع ٣٤ ، جيڪا " وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰى فِيْ بُيُوْتِكُنَّ " جي الفاظن سان شروع ٿئي ٿي ، اها به پيش ڪئي آهي، جنهن جو مطلب اهو آهي ته " اي نبي ؐ جون گهر واريون! جيڪو قرآن اوهانجي سامهون ، اوهانجي گهرن ۾ ، نبي ؐ تي نازل ٿئي ٿو ۽ جيڪا حڪمت جي تعليم اوهانکي ، نبي ؐ جن ڏين ٿا ، اها توجه سان ٻڌو ، ياد ڪريو ۽ ٻين کي به پهچايو " (خلاصو معارف القرآن از مفتي محمد شفيع رح جلد ۷ ص ١٣٩ - ١٤١).

هتي اِها ڳالهه به اوهانجي اطلاع لاءِ آهي، ته حضورؐ جي گهر وارين لاءِ شروع کان اڄ تائين هميشه جتي ڪٿي ، "ازواج مطهرات" جا الفاظ استعمال ٿيندا رهيا آهن ۽ اهي الفاظ خاص ، انهن لاءِ مخصوص آهن ۽ اڄ تائين ٻئي ڪنهن جي به عورتن لاءِ ، اِهي الفاظ نه استعمال ٿيا آهن ، نه ٿي سگهيا آهن ، ۽ نه ٿي سگهندا ، ته انهيءَ حقيقت جو بنياد به ، اها آيت سڳوري " آيت تطهير " آهي ، جيڪا نبي اڪرمؐ جي گهر وارين جي شانَ ۽ فضيلت ۾ نازل ٿيل آهي. يعني ، حضور اڪرمؐ جي پاڪ گهر وارين کي ، "ازواج مطهرات" جي لقب سان سڏڻ جو پس منظر نئي اِها آيت آهي ، جنهن ۾ "اهلبيت" ۽ " يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا " جا الفاظ استعمال ٿيل آهن . چاوهين نٿا ڏسو ، ته " ازواج مطهرات " جا الفاظ ، حضور اقدسؐ جي گهر وارين لاءِ سڄيءَ مسلم دنيا اندر ، اهڙا ته معجزانه طور رائج ٿيل آهن ، جو اوهان جي زبان تي ، " ازواج مطهرات " جا الفاظ ايندا ئي ته هر مسلمانُ فورًا سمجهي ويندو ، ته نبي اڪرمؐ جي حرمن پاڪن جو ذڪر ٿي رهيو آهي ! (سبحان الله)

٣- نبي اڪرمؐ جي "ازواج مطهرات" جون خاص فضيلتون ، ٻئي ڪنهن جي به عورتن لاءِ "ازواج مطهرات" جا الفاظ ڇو استعمال نه ڪيا ؟

هاڻي اچو ته ڏسون ، ته حضور اقدسؐ جي حرمن پاڪن کي ، اُهي ڪهڙيون خاص خصوصيتون ۽ فضيلتون عطا ٿيل آهن ، جن ۾ هنن سان ، دنيا جي ، ٻي ڪا به عورت شريڪ نه آهي ؟ اهي خاص خصوصيتون هي آهن :-

(١) نبي اڪرمؐ جي گهر وارين کي " ازواج النبي " "نساء النبي " هجڻ جي هڪ اهڙي خصوصيت حاصل آهي ، جنهن خاص فضيلت ۽ شرف ۾ ، اِهي سڄي عالم جي ، سڀني عورتن کان افضل ۽ اعلىٰ آهن . نبيؐ جي حرمن پاڪن کي ، نبيؐ جي زوجيت هجڻ جو اهڙو شرف ۽ نسبت نصيب ٿيل آهي ، جو جيڪڏهن قرآن پاڪ جي اِها "آيت تطهير" نازل ٿيل نه به هجي ها ، تڏهن به ، اِهي ● اهلبيت رسولؐ "هيون ۽ آهن ۽ اِهي قيامت ۾ به "اهلبيت رسولؐ" سڏبيون ، ڇاڪاڻ ته انهن جو دوامي طور ، نبي اڪرمؐ سان گڏ جنت ۾ رهڻ جو فيصلو ٿيل آهي.

(٢) قرآن جي الفاظن ۾ ، نبي اڪرمؐ جا حرم پاڪ ، اهلبيت رسول آهن ۽ "آيت تطهير" = اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا جي فيصلي جي اعلان سان ، قرآن ڪريم ۾ ، انهن کي پاڪ رکڻ جي ذڪر جي حيثيت کي دوامُ عطا ڪيو ويو آهي. (سبحان الله)

(٣) قرآن ڪريم ۾ ، حضور اقدس جي گهر وارين کي ، مؤمنن جون مائرون سڏيو ويو آهي. ارشاد باري تعالىٰ " اَلنَّبِيُّ اَوْلٰى بِالْمُؤْمِنِيْنَ مِنْ اَنْفُسِهِمْ وَاَزْوَاجُهٗ اُمَّهَاتُهُمْ (الاحزاب ٣٣-ع ١- آيت ٦)

● تمام ضروري :- مشڪواة شريف ص ٢٨ طبع ڪتب خانه نور محمد آرام باغ ڪراچي ۽ بخاري و مسلم -

يعني نبيﷺ جو ايمان وارن تي، سندن جانين کان به زياده حق آهي ۽ سندس زالون انهن (مومنن) جون مائرون آهن.

(۴) الله رب العزت، پنهنجي محبوب نبي اڪرمﷺ جي حرم پاڪن لاءِ "آيت تطهير" ۾ پاڪ رکڻ جو اعلان فرمايو، پوءِ خود نبي اڪرمﷺ کي منع فرمائي آهي ته هاڻي اوهان انهن مان ڪنهن هڪڙي کي به طلاق نه ڏيندا ۽ نڪي هاڻي ٻي ڪا به شادي ڪندا، ارشاد خداوندي:-
لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَآءُ مِنْۢ بَعْدُ وَلَآ اَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ (الاحزاب ٣٣-٦٤- آيت ٥٢) معنيٰ "(اي پيغمبرﷺ!) هن کانپوءِ توکي ٻيون زالون حلال نه آهن ۽ نه (انهن کي ڇڏي) سندن بدلي ۾ ٻين زالن سان شادي ڪرڻ (حلال آهي)".

(۵) شريعت ۾ "ازواج مطهرات" جا الفاظ، جيڪي قرآن جي روشني ۾، نبي اڪرمﷺ جي سڳورين گهر وارين لاءِ استعمال ڪيا آهن، اهي الفاظ ٻين ڪنهن جي به سڳورين عورتن لاءِ، استعمال نٿا ڪري سگهجن. ٻين لفظن ۾ هن طرح سمجهو:-

(i) حضرت ابوبڪر صديق رضه جي سڳورين گهر وارين کي گڏي، انهن لاءِ، حضرت ابوبڪر جا ازواج مطهرات جا الفاظ نٿا ڳالهائي سگهجن.

(ii) حضرت علي رضه جي سڳورين گهر وارين کي گڏي، انهن لاءِ حضرت علي رضه جا ازواج مطهرات جا لفظ ڪم نه آڻيا ۽ شيعن جو به انهيءَ تي عمل آهي.

(iii) حضرت حسن رضه جي سڳورين گهر وارين کي گڏي، انهن لاءِ حضرت حسن رضه جا ازواج مطهرات - يا - حضرت حسين رضه جي سڳورين گهر وارين کي گڏي، انهن لاءِ حضرت حسين رضه جا ازواج مطهرات جا الفاظ نه ڳالهائي سگهبا ۽ شيعن جو به انهيءَ تي عمل آهي.

هاڻي اوهين ضرور پڇندا، ته ائين ڇو آهي، جو حضور اقدسﷺ جي حرمن پاڪن لاءِ، جيڪي الفاظ "ازواج مطهرات" ڳالهايا وڃن ٿا، اهي ٻين ڪنهن جي به سڳورين عورتن لاءِ نٿا استعمال ٿي سگهن؟ انهيءَ جو جواب هيءُ آهي:-

نبي اڪرمﷺ جي سڳورين گهر وارين، جيڪي تاحيات سندن نڪاح ۾ رهيون، انهن لاءِ "ازواج مطهرات" جا الفاظ قرآن جي "آيت تطهير" مان ثابت آهن ۽ سنت مان به، انهن لاءِ، انهن الفاظن جو استعمال ثابت آهي.

نبي اڪرمﷺ جي خاص نسبت سبب، اها فضيلت خاص طرح، نبيﷺ جي گهر وارين لاءِ خاص آهي، جو سندن سڳورن پاڪ حرمن لاءِ "ازواج مطهرات" جا الفاظ ڪم آڻيا آهن. نبيﷺ کان سواءِ ٻين ڪنهن جي به سڳورين عورتن لاءِ، قرآن وسنت ۾ اهڙي ڪا به سند ڪانهي، لهٰذا، نبي اڪرمﷺ کانسواءِ ٻين ڪنهن جي به سڳورين عورتن کي گڏي، انهن لاءِ "ازواج مطهرات" جا الفاظ نٿا ڪم آڻي سگهجن.

۶- لفظ "اهلبيت" جي معنيٰ - حضرت موسيٰ، حضرت ابراهيمؑ ۽ حضور اقدسﷺ جي گهر وارين لاءِ قرآن پاڪ ۾ ڪهڙيءَ طرح لفظ "اهلبيت" جو استعمال

هاڻي اچو ته لفظ "اهلبيت" جي باري ۾ معلومات حاصل ڪريون، ته قرآن پاڪ ۾ ان کي ڪيئن استعمال ڪيو ويو آهي؟

لفظ "اهل بيت" جو پهريون حصو "اهل" مفرد مذڪر آهي، پر معنيٰ جي لحاظ سان هميشه مذڪر توڙي مؤنث لاءِ جمع جي صورت ۾ ڪم ايندو آهي. مثلاً قرآن ڪريم جي سورة طٰهٰ ۾ اچي ٿو، ته حضرت موسيٰؑ کي "مدين" شهر کان واپسي ۾، جبل طور تي سياري جي رات گذارڻ پئي ۽ هن پري کان، باهه ڏٺي، ته پنهنجي گهر واريءَ کي فرمايائين ته:-

فَقَالَ لِاَهْلِهِ امْكُثُوْٓا اِنِّيْٓ اٰنَسْتُ نَارًا -	پوءِ چيائين پنهنجي گهر واريءَ (پنهنجي زال) کي ته ترسو، مون باهه ڏٺي آهي.
(طٰهٰ ٢٠ - ع ١٤ - آيت ١٠)	

هتي حضرت موسيٰ جي گهر واري اڪيلي آهي، پر قرآن ۾ هن لاءِ لفظ "اهل" استعمال ٿيل ملي ٿو، جيڪو مفرد مذڪر جو صيغو آهي ۽ معنيٰ ۾ جمع ٿي استعمال ٿيو آهي. قرآن ڪريم جي سورة هودؑ جي رڪوع ٧ ۾ اچي ٿو ته جڏهن حضرت ابراهيمؑ جي گهر واريءَ، بيبي ساره، الله تعاليٰ طرفان، ملائڪن ذريعي، موڪليل اولاد جي بشارت تي تعجب ڪيو ته کيس هنن لفظن ۾ سمجهايو ويو:-

قَالُوْٓا اَتَعْجَبِيْنَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ رَحْمَتُ اللّٰهِ وَبَرَكٰتُهٗ عَلَيْكُمْ اَهْلَ الْبَيْتِ ۭ اِنَّهٗ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ ۝	(انهن ملائڪن) چيو ته ڇا تون الله جي حڪم تي تعجب ڪرين ٿي؟ اي گهر وارؤ! اوهان تي الله جي رحمت ۽ سندس برڪتون آهن. بيشڪ! اهو ساراهيل وڏي شان وارو آهي
(هود ١١ - ع ٧ - آيت ٧٣)	

هتي به بيبي ساره اڪيلي آهي، هن کي ڪو اولاد به ڪونهي، بلڪ اولاد لاءِ کيس بشارت ملي رهي آهي، پر پوءِ به، سندس لاءِ، قرآن ۾، لفظ "اهلبيت" استعمال ٿيو آهي، جيڪو مفرد مذڪر جو صيغو آهي ۽ معنيٰ ۾ جمع ٿي استعمال ٿيو آهي. هاڻي ڇاڪاڻ ته انهيءَ آيت ڪريمه ۾ لفظ "اهل" جمع مذڪر آهي، لهٰذا ضمير به ڪُمْ● آندو ويو آهي، جيڪو ضمير جمع مذڪر حاضر آهي، جيتوڻيڪ خطاب مؤنث، يعني حضرت ابراهيمؑ جي گهرواريءَ کي آهي.

هاڻي اچو ته لفظ "اهلبيت" کي وڌيڪ کوليون:-

اهل = گهر وارا ، گهر واري ، گهر واريون

بيت = گهر

اهلبيت = گهر ۾ رهندڙ ، گهر وارا

ڪنهن به خاوند جا گهر وارا يعني "اهلبيت" اهي چيا ويندا، جن جي کاڌي، پيتي، لٽي ڪپڙي، دوا درمل حتاڪ گهر مهيا ڪرڻ به خاوند جي ذمي هوندو آهي ۽ اها صورت هر مرد لاءِ، صرف پنهنجي زوجه لاءِ مرڻ جي وقت تائين لازمي رهي ٿي. اولاد جي باري ۾ ته اولاد جي بالغ ٿيڻ کانپوءِ ۽ انهيءَ ۾ به نياڻيءَ جي پرڻائڻ جڏهن کانپوءِ ته هن تان اها ذميواري

● تمام ضروري ١- هن آيت ۾ لفظ "عَلَيْكُمْ" ۽ آيت تطهير ۾ به لفظ "يُطَهِّرَكُمْ" (لفظ ڪُمْ) جي ذيل سمجهائي خيال ۾ رکو. ڇالاڪ شيعا، عام مسلمانن کي "آيت تطهير" ۾ لفظ "ڪُمْ" استعمال ٿيڻ سبب منجهائيندا آهن، حالانڪ ساڳي حالت لفظ عَلَيْكُمْ ۾ به موجود آهي.

۾ ختم ٿي وڃي ٿي. انهيءَ حقيقت جو انڪار ٿي نٿو سگهي، ته جڏهن عباسيءَ جي نياڻي، داؤد پوٽي جي گهر واري هوندي، ته اولاد داؤد پوٽو سڏبو ويندو ۽ جڏهن عباسي ۽ داؤد پوٽي جي گهر ۾ ٻهڙ وارا پيدا ٿيندا، ته هو ٻنهي جي نسل (اول درجي ۾) پٽ ۽ ڌيئرون اهل داؤد پوٽه سڏيا ويندا، نه ڪي اهل عباسي. پوءِ اِها مڃيل حقيقت آهي، ته هڪ خاوند جي گهر وارن ۾، هن جي گهر واري يا گهر واريون يقيني طور، اول درجي ۾ هن جا "اهلبيت" آهن ۽ ان بعد سندس اولاد ۽ انهن جي وجود ۾. مثال طور:-

اهلبيت حضرت علي رضه:- حضرت علي رضه جي گهر ۾ رهڻ وارا، جن ۾ حضرت علي رضه خود، سندس سموريون زالون (اول درجي ۾)، پٽ ۽ نياڻيون به شامل هيون.

اهلبيت حضرت حسين رضه:- حضرت حسين رضه جي گهر ۾ رهڻ وارا، جن ۾ حضرت حسين رضه خود، سندس سموريون زالون (اول درجي ۾)، پٽ ۽ ڌيئرون ۽ ٻيڪيون ويندڙ هيون.

اهلبيت رسول الله صلي الله عليه وسلم:- نبي اڪرم ﷺ جي گهر ۾ رهڻ وارا، جن ۾ پاڻ سڳورا خود، سندن سموريون گهر واريون (ازواج مطهرات، اول درجي ۾)، سندن چارئي نياڻيون، ۽ پٽ شامل آهن.

سورة احزاب جو رڪوع ۴، نبي ﷺ جي حرم پاڪن جي باري ۾ آهي، جنهن ۾ پهرينءَ آيت جا شروعاتي لفظ آهن يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ = يعني اي نبي ﷺ! توهان پنهنجن زالن کي چئو (آيت ۲۸)، ٻيءَ آيت جا شروعاتي لفظ آهن يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ = اي نبي جون زالون! (آيت ۳۰)، ٽئين آيت جا ۾ شروعاتي لفظ آهن يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ = اي نبي ﷺ جون زالون! (آيت ۳۲).

هتي اوهان ڏٺو، ته سڄي رڪوع ۾ هڪ دفعو حضور ﷺ کي، ٻه دفعا نبي ﷺ جي گهر وارين کي سڌو خطاب آهي ۽ انهيءَ خطاب ۾ هنن (حضور ﷺ جي حرم پاڪن) کي چند هدايتون ڪيل آهن، سندن فضائل بيان ڪيل آهن، سندن نمايان حيثيت جاڻايل آهي ۽ سندن لاءِ "اهلبيت" جو لفظ استعمال ٿيل آهي ۽ ڪيئن الله رب العزت طرفان پاڪ رکڻ جي فيصلي جو اعلان ڪيل آهي (ڏسو صفحو ٢٢٥)

۵- الله طرفان ازواج مطهرات کي چند پابنديون. حضرت علي رضه، ابوجهل جي ڌيءَ ڏانهن نڪاح ڪرڻ جو پيغام موڪليو. نبي ﷺ جي جگر نياڻين جو ڏک

اسلام اندر پنهنجيءَ عورت کي طلاق ڏيڻ ۽ ٻيءَ ڪنهن به عورت سان، حدود الله قائم رکندي، شادي ڪرڻ جو اختيار هر خاوند کي ڏنل آهي. مگر نبي اڪرم ﷺ جي ازواج مطهرات کي، امت مسلمه جون مائرون قرار ڏنيون (صفحو ٢٢٥) ٻين عورتن کان سندن حيثيت ۽ رتبو هنن الفاظ ۾ ٻڌايل آهي ۽ اڳيان جاڻايل يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ يعني اي پيغمبر جون زالون! اوهين ٻين زالن جهڙيون نه آهيو ۽ ڪيئن آيت تطهير جي سرٽيفڪيٽ سان نوازي، جنهن ۾ هنن لاءِ "اهلبيت رسول ﷺ" هجڻ جي سعادت ۾ شامل آهي، پوءِ نبي اڪرم ﷺ کي منع ڪئي وئي، نه هاڻي اوهان انهن مان ڪنهن کي به طلاق ڏيندؤ ۽ نه ڪي هاڻي اوهين، ٻيءَ ڪنهن به عورت سان نڪاح ڪندؤ ۽ اهو حڪم پوڻ جاري ڪيو ويو ته ڪو به، ڪڏهن به "ازواج مطهرات" سان شادي نٿو ڪري سگهي، ڇاڪاڻ ته اهي امت

مسلمہ جون ماٺرون(امهات المومنين) آهن .

ارشاد باري تعالیٰ :-

لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَآءُ مِنْ بَعْدُ وَلَآ اَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ اَزْوَاجٍ وَّلَوْ اَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ اِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِيْنُكَ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيْبًا ○

(الاحزاب ٣٣-ع٦-آيت ٥٢)

(اي پيغمبر ﷺ) هن کانپوءِ توکي (ٻيون) زالون حلال نہ آهن ۽ نہ (انهن کي طلاق ڏيئي) سندن بدلي ۾ ٻيون زالون سان شادي ڪرڻ (حلال آهي)، اگرچہ سندن حسن توکي پسند ہجي پر پنهنجين ٻانهين ۾ (توکي اختيار آهي) ۽ الله سڀ ڪنهن شيءِ تي نگهبان آهي.

وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَلَآ اَنْ تَنْكِحُوْٓا اَزْوَاجَهٗ مِنْۢ بَعْدِهٖٓ اَبَدًا ۭ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيْمًا ○

(الاحزاب ٣٣ - ع٧ - آيت ٥٣)

۽ اوهانکي اهو مناسب نہ آهي تہ الله جي رسول کي ايذايو ۽ نہ هي ﷺ جي بہ ، تہ سندس زالن سان انکان پوءِ ڪڏهن بہ شادي ڪريو، بيشڪ ! اهو ڪم الله وٽ وڏو گناه آهي.

پوءِ هتي اها حقيقت چٽائي سان معلوم ٿي، تہ مذڪور فضيلتن ، امتيازات، پابندين ۽ الله تعاليٰ جي انهن خاص مقرر ڪيل حدن ۾، جيڪي نص قطعي قرآن ۾ بيان ٿيل آهن انهن ۾ نبي اڪرم ﷺ جي ذات پاڪ ۽ سندس ازواج مطهرات ڪانسواءِ ٻيو ڪوبہ شريڪ ڪونهي ۽ بيشڪ الله رب العزت، پنهنجي محبوب نبي ﷺ جي "ازواج مطهرات" جي پاڪيزگي ۽ طهارت ڪئي، انهن اعليٰ صفات ۽ پابندين تي تاحيات برقرار بہ رکيو.

حضور اڪرم ﷺ جي وفات کانپوءِ، اسلامي فتوحات جو اهڙو دور آيو، جنهن ۾ مسلمانن اندر ڪوبہ زڪواة وٺڻ وارو نہ رهيو، مگر "ازواج مطهرات" جي حالت ۾ ڪابہ واقعي تبديلي نہ آئي، ۽ جيڪي وٽن ايندو هو، اهو جيستائين مستحقين ۾ تقسيم نہ ٿيو، ياڻ آرام نہ فرمايائون ۽ تاريخ اسلام شاهد آهي، تہ امهات المؤمنين، پنهنجي وفات وقت، ڪابہ ملڪيت پويان نہ ڇڏي.

هتي، منهن جي لکڻ جو اهو مطلب، هرگز هرگز نہ آهي، تہ سيد نا حضرت علي رضہ جي شان ۾ ڪا ڪوتاهي آهي (العياذ بالله). پاڻ تہ عشره مبشرين مان آهن، جن جي جنتي هجڻ جي بشارت مخبر صادق صلي الله عليه وسلم جن ڏني هئي. آهن ۽ پاڻ بدري صحابي بہ آهن ۽ بيعت رضوان، جنهن ۾ تقريبًا پندرهن سؤ (١٥٠٠) اصحاب سڳورا هئا، انهيءَ ۾ بہ سندن شرڪت ڪيل آهي. ساڳي طرح، سيده فاطمہ رضہ ۽ سيد نا حضرات حسنين رضہ جا بہ بيشمار فضائل ومناقب، نبي اڪرم ﷺ جي حديثن ۾ وارد ٿيل آهن. هتي منهنجي چوڻ جو مقصد صرف اهو آهي، تہ قرآن جي الفاظن ۾، نبي ﷺ جا جيڪي اهلبيت آهن ۽ انهن لاءِ قرآن ۾ جيڪي پابنديون بيان ٿيل آهن، اهي پابنديون، حضرت علي رضہ ۽ انجي اولاد لاءِ نہ آهن. هن ڳالهہ جي تصديق، انهيءَ حقيقت مان سمجهي سگهجي ٿي، تہ حضور ﷺ جن سنہ ١١ هجري ۾ وفات فرمائي. سيده خديجة الڪبريٰ رضہ ۽ سيده زينب بنت خزيمہ رضہ، سندن زندگي مبارڪ ۾ رحلت فرمائي چڪيون هيون. باقي سندن ڏهن (١٠) حرمن پاڪن، هيٺ ڏنل

عرصو ٻيوهه رهڻ جو گذاريو آهي :-

ام المومنين جو نالو	سن وفات	ٻيوهه رهڻ جو عرصو	ام المومنين جو نالو	سن وفات	ٻيوهه رهڻ جو عرصو
١- سيده ام سلمه رض	٦١ هجري	٥٠ سال	٦- سيده حفصه رض	٤٥ هجري	٣٤ سال
٢- سيده عائشه صديقه رض	٥٧ ″	٤٦ ″	٧- سيده ام حبيبه رض	٤٤ ″	٣٣ ″
٣- سيده ميمونه رض	٥١ ″	٤٠ ″	٨- سيده زينب بنت جحش رض	٢٢ ″	١١ ″
٤- سيده صفيه رض	٥٠ ″	٣٩ ″	٩- سيده سوده رض	٢٣ ″	١١ ″
٥- سيده جويريه رض	٥٠ ″	٣٩ ″	١٠- سيده ماريه قبطيه رض	١٦ ″	٥ ″

(آيت تطهير اور اهلبيت رسول ص ٢١١-٢٠٣)

هتي اوهان خود ڏٺو، ته حضور جي ازواج مطهرات ڏانهن، الله طرفان، طهارت ۽ پاڪائي برقرار رکي وئي، جيڪي پابنديون قرآني الفاظن ۾ عائد ڪيون ويون، اهي انهن ڪيڏي نه احسن طريقي سان نڀايون آهن. هتي اوهان ٿورو سوچيو، ته انهن ڏهن (١٠) حرمن پاڪن مان، ڪا هڪ به (معاذالله ثم معاذالله) نبي جي رحلت ڪرڻ کانپوءِ، ٻئي ڪنهن سان نڪاح ڪري ها، ته پوءِ "آيت تطهير" اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيْرًا ۞ يعني بيشڪ الله پاڪ اهو چاهي ٿو، اي نبي جون گهر واريون! ته اوهان کان الوشندڙ عيبن دور ڪري ۽ اوهان کي پاڪ ڪري چڱي طرح پاڪ، جي فيصلي جي اعلان بابت ڇا سمجهيو وڃي ها؟ پوءِ جيا، حضور جي رحلت ڪرڻ کانپوءِ، سندس حرمن پاڪن جو ٻئي ڪنهن سان به نڪاح نه ڪرڻ اها "آيت تطهير" ۾ الله رب العزت جي ڪيل فيصلي ۽ اعلان جي هڪ معجزاتي ۽ نمايان عملي صورت نه آهي؟ ته پوءِ چا آهي؟ آئون وري به چوان ٿو ته قرآني الفاظن ۾ نبي جا جيڪي اهلبيت آهن ۽ انهن لاءِ قرآن ۾ جيڪي پابنديون بيان ٿيل آهن، اهي پابنديون حضرت علي رض ۽ انجي اولاد تي عائد ٿيل نه آهن. هتي آئون صرف چند الزامن ۽ اهي به صرف حضرت علي رض جي باري ۾ عرض ڪريان ٿو جن تي غور ڪريو:-

صحيح بخاري ۽ صحيح مسلم ٻنهين ۾ هي حديث شريف موجود آهي:-

ان عليا خطب بنت ابي جهل فسمعت بذالك فاطمة فاتت رسول الله صلي الله عليه وسلم فقالت يزعم قومك انك لا تغضب لبناتك وهذا علي ناكح بنت ابي جهل فقام رسول الله ص فسمعته حين تشهد يقول امابعد فاني انكحت ابا العاص بن الربيع فحدثني

بيشڪ! علي نڪاح جو پيغام موڪليو ابوجهل جي ڌيءَ (جويريه) طرف. پوءِ ٻيبي فاطمه اها خبر ٻڌي ۽ نبي وٽ ويئي ۽ چيائين ته تنهنجي قوم چوي ٿي ته توهان پنهنجن نياڻين جي باري ۾ ناراض نه ٿيندو آهين ۽ اهو علي آهي جيڪو نڪاح ڪريو ابوجهل جي ڌيءَ سان. پوءِ نبي ص جن (ممبر تي) ويٺا. پوءِ راوي (مسور بن مخرمه) چويٿو ته مون رسول الله کان ٻڌو ته پاڻ فرمايائون. امابعد بيشڪ مون نڪاح ڪرايو (پنهنجي نياڻي جو) ابوالعاص بن ربيع سان

وصدقني وان فاطمة بضعة مني واني اكره ان يسوءها والله لا يجتمع بنت رسول الله وبنت عدو الله عند رجل واحد فترك علي الخطبة

جنهن پنهنجو وعدو پورو ڪيو ۽ بيشڪ فاطمه منهنجو جگر آهي ۽ آئون نٿو پسند ڪريان جو انکي تڪليف پهچي. قسم آهي الله جو، ته الله جي رسول جي ڌيءَ ۽ الله جي دشمن جي ڌيءَ، هڪ مرد وٽ جمع نه ٿينديون. انهيءَ ڪانپوءِ حضرت علي رض ابوجهل جي ڌيءَ سان نڪاح جو ارادو ترڪ ڪيو.

(بخاري جلد١، پاڻ چوڏهون، ص٣٤٥ ست ٤-١٠)
(مسلم جلد٢، باب من فضائل فاطمه ص٢٩٠ ست ١٣-١٦)

انهيءَ حديث شريف جي وضاحت ۾ علامه محمد سلطان نظامي صاحب لکي ٿو:-

سيدنا حضرت علي رض، "آيت تطهير" جي نازل ٿيڻ ڪانپوءِ، سيده فاطمه رض جي زندگيءَ ۾ ئي، اسلام جي سڀ کان وڏي دشمن ابوجهل جي ڌيءَ "جويريه" کي شادي ڪرڻ جي لاءِ پيغام موڪليو. حالانڪ جيڪڏهن حضرت علي رض، آيت تطهير جي الفاظ ۾ مخاطب هجي ها ۽ شامل هجي ها، ته ڪڏهن به هو، حدود الله جي خلاف ورزي ڪرڻ جو ارادو نه ڪري ها، جهڙيءَ طرح حضور جن تاحيات انهن حدن جي پابندي ڪئي.

هن حديث شريف مان، حضور انور کي سيده فاطمه رض کانسواءِ ٻين ڌيئن هجڻ جو به ثبوت ملي ٿو جن مان سندن هڪ ڌيءَ (زينب) جو ابوالعاص سان نڪاح ٿيو هو. ۽ تڪرار ۽ حديث شريف ۾ لفظ بنات استعمال ٿيل آهي جيڪو جمع جو صيغو آهي. (هن ڪتاب جي صفحي ٢٣٦ ۾ انجي حاشي)

علامه محمد سلطان نظامي، استيعاب، طبقات ۽ اسد الغابه جي حوالن سان وڌيڪ لکي ٿو:-

حضرت علي رض سنه ٤٠ هجري ۾ شهيد ٿيو ۽ سندس گهرواري امامه (بنت ابوالعاص) سان، مغيره بن نوفل (عبدالمطلب جي پوٽي) جو نڪاح ٿيو، جنهن مان هڪ پٽ يحيٰ نالي ڄائو.

(خلاصو آيت تطهير اور اهلبيت رسول ص١٦٢)

علامه صاحب اڳتي هلي لکيو ٿو:-

حضرت علي رض، سيده فاطمه زهرا رض جي وفات ڪانپوءِ اٺ (٨) شاديون ڪيون.

(آيت تطهير اور اهلبيت رسول ص١٥٤)

اهي سڀ حقائق انهيءَ حقيقت کي ثابت ڪرڻ لاءِ ڪافي آهن، ته آيت تطهير جي قرآني الفاظ ۾، جيڪي "اهلبيت رسول" آهن ۽ انهن لاءِ، جيڪي پابنديون قرآن ۾ ذڪر ٿيل آهن، اهي حضرت علي وغيره سان لاڳو نه ٿيون ۽ آيت تطهير جي الفاظ جون مخاطب ۽ مصداق بڻيل پڻ ذڪر ٿيل جيڪو آهي، صرف حضور جون گهرواريون ئي هيون ۽ آهن، جنهن ۾ ڪوبه شڪ شبهه ڪونهي.

٦- نبي اڪرم جي حديثن ۾ "ازواج مطهرات" لاءِ لفظ "اهلبيت" جو استعمال -

گذريل صفحات ۾ اسانکي، اها حقيقت چڱيءَ طرح معلوم ٿي، ته حضور اقدس جي حرمن پاڪ کي "آيت تطهير" ۾ "اهلبيت رسول" سڏيو ويو آهي ۽ انهيءَ آيت سڳوري جي پڙهڻ ۾ ٿي،

نبيﷺ جي گهر وارن کي ، پوري امت مسلمه " ازواج مطهرات " جي لقب سان مشروع ڪان اڄ تائين ياد ڪندي آئي آهي ۽ نبي اڪرمﷺ ڪانسواءِ ٻئي ڪنهن جي ٻُ گهر وارن لاءِ " ازواج مطهرات " جا الفاظ نه استعمال ٿيا آهن ۽ نه ٿي سگهندا .

هاڻي اچو ته آئون اوهانکي اهو ڏيکاريان ، ته حديث شريف ۾ به نبيﷺ جن پنهنجن حرمن پاڪن لاءِ لفظ "اهلبيت" استعمال ڪيو آهي ، چنانچه :-

[١] ڏيان ۾ رهي ته حضورﷺ جي حرم پاڪ سيده عائشه صديقه رض تي ، يهودي منافقن هڪ بهتان مڙهيو ، جنهن جو ذڪر قرآن جي سورت " النور " ۾ " افڪ " (ڪوڙ - بهتان) جي عنوان سان ذڪر ٿيل ملي ٿو . نبيﷺ جن کي انهي بهتان سبب ، ڏاڍو صدمون پهتو ، ايتري قدر جو هڪ ڏينهن حضورﷺ جن مسجد شريف ۾ آيا ۽ منبر تي چڙهي خطبو ڏنائون ، جنهن ۾ پهرين ، خدا تعالىٰ جي حمد وثنا ۽ ان کانپوءِ عبدالله بن ابي منافق جو ذڪر ڪري ارشاد فرمايائون :-

يا معشر المسلمين من يعذرني من رجل قد بلغني اذاه في اهلبيتي فوالله ما علمت على اهلي الا خيرا - ولقد ذكروا رجلا ما علمت عليه الا خيرا
(بخاري جلد٢ - ص٦٩٥ - سطر١٨)

اي مسلمانو ! ڪير آهي جيڪو منهنجي انهي شخص جي مقابلي ۾ مدد ڪري ، جنهن مونکي ، منهنجي "اهلبيت" جي باري ۾ ايذايو آهي . خدا جو قسم ! مون پنهنجي "اهل" ۾ سواءِ نيڪي ۽ پاڪدامني جي (ٻيو) ڪجهه به نه ڏٺو ، ۽ اهڙيءَ طرح جنهن شخص جو انهن نالو ورتو آهي ، انهي جي باري ۾ به سواءِ خير جي مون (ٻيو) ڪجهه به نه ڏٺو .

مذڪوره حديث شريف ۾ به نبيﷺ جن ، سيده عائشه صديقه رض لاءِ ، لفظ "اهل بيتي" يعني "منهنجي اهلبيت" استعمال ڪيو آهي . انهي حديث شريف جي الفاظن تي ذرا غور ڪريو ۽ ڏسو ته ، انهن ۾ ڪيڏو زور ۽ حقائق جي صحيح عڪاسي سمايل ملي ٿي ۽ پاڻ سڳوراسندن اهلبيت سيده عائشه صديقه رض جي معاملي ۾ ، ايذا ڏيندڙ منافقن جي مقابلي لاءِ ، مسلمانن جي غيرت ايماني کي ڪيئن للڪاري رهيا آهن !

[٢] صحيح بخاري ڪتاب التفسير سورة احزاب٣٣ ۾ هڪ طويل حديث حضرت انس رض کان "اهلبيت رسول" جي باري ۾ نقل ٿيل آهي ، ته جڏهن نبيﷺ جن ، حضرت زينب بنت جحش رض سان شادي ڪئي ، ته وليمه جي دعوت ڪيائون ، جنهن ۾ ماڻهو ايندا ۽ کائيندا ويا . پوءِ پاڻ اٿياءِ سيده عائشه صديقه رض جي حجري ۾ ويا . اڳتي انهي حديث ۾ هي الفاظ آهن :-

فخرج النبي صلى الله عليه وسلم فانطلق الى حجرة عائشه فقال السلام عليكم اهل البيت ورحمة الله فقالت وعليك السلام ورحمة الله كيف وجدت اهلك بارك الله

پوءِ نبيﷺ جن اٿيا ۽ سيده عائشه رض جي حجري ۾ ويا ۽ فرمايائون اي منهنجا اهلبيت السلام عليكم ورحمت الله - (سيده عائشه) جواب ۾ چيو وعليكم السلام ورحمت الله ۽ پڇيائين ته اوهان پنهنجي "اهل" يعني گهر واري کي ڪيئن محسوس ڪيو؟

(بخاري جلد ٢ - ص٧٠٥ - سطر ٣-٤)

هن حديث شريف ۾ به رسول الله ﷺ جن، پنهنجي حرم پاڪ سيده عائشه
لفظ "اهلبيت" ڳالهايو آهي.

هاڻي مٿي اها ڳالهه بلڪل ظاهر ٿي ۽ ثابت ٿي ته نبي ﷺ جن، پنهنجين گهر وارين کي "پنهنجا اهلبيت" سڏين ٿا ۽ هن حديث شريف ۾ ته سندن "اهلبيت" مان مراد سيده عائشه صديقه رض آهي.

[٣] صحيح بخاري مان سيده عائشه صديقه رض جي طيبه ۽ طاهره هجڻ ۽ هن جي امتيازي شان ۽ فضيلت جي ثبوت ۾ صرف هڪ حديث عرض رکان ٿو - حديث تمام ڊگهي آهي، اوهين صرف هيٺان الفاظ پڙهو.

نبي ﷺ جن، سيده ام سلمه کي فرمايو :-

فقال يا ام سلمة لا تؤذيني في عائشة فانه والله ما نزل على الوحي وانا في لحاف امراة منكن غيرها۔	پوءِ نبي ﷺ جن فرمايو ته اي ام سلمه! مونکي عائشه جي باري ۾ نه ايذاءُ ڏي! اوهان مان ڪنهن به بيوي جي چادر ۾ (جيڪا آئون سمهڻ وقت مٿان ڪندو آهيان) مونتي وحي نازل نه ٿيو آهي سواءِ عائشه جي.
(بخاري جلد ١ - ص٥٣٢ - سطر٢٧)	(سبحان الله)

هن حديث شريف جو پس منظر جيڪو بخاري شريف جي انهي ئي ڊگهي حديث شريف ۾ ذڪر ٿيل آهي، انهي جو خلاصو هي آهي ته جنهن واري ۾ نبي ﷺ جن کي سيده عائشه وٽ رهڻو هوندو هو، ته انهي واري ۾ نبي ﷺ جن لاءِ تمام گهڻا ماڻهن ڪان تحفا پهچندا هئا ۽ انهي حقيقت جو چرچو سڀني "ازواج مطهرات" ۾ ٿيڻ لڳو ۽ سيده ام سلمه رض حضور ﷺ جن کي انهي باري ۾ گذارش ڪئي، جنهن جو جواب اوهان حديث جي مختصر حصي ۾ پڙهيو.

انهن ٽنهي حديثن جو نچوڙ هن طرح آهي :-

بخاري شريف جي حديث پهرين ۽ ٻي ۾ حضور ﷺ جن پنهنجين گهر وارين کي "اهلبيت" سڏيو آهي ۽ هي ٻئي حديثون ته خاص طرح سيده عائشه صديقه رض جي حق ۾ آهن حديث نمبر ٣ ۾ "وحي" موڪليندڙ الله ۽ جنهن تي "وحي" نازل ٿيندو هو يعني نبي ﷺ جي ذات گرامي، انهن ٻنهين جي آڏو سيده صديقه رض جي تقوىٰ، پرهيزگاري، طهارت ۽ پاڪ هجڻ جو هڪ اهڙو امتيازي شان بيان ٿيل آهي جنهن ۾، نبي اڪرم ﷺ جي ازواج مطهرات ۾ به هن سان ٻي ڪا به انهي خصوصي صفت ۽ شان ۾ شريڪ نظر نٿي اچي. هن حديث شريف ۾ سيده عائشه صديقه رض سان ٻين حرمن پاڪن جي ريس ڪرڻ کي به، حضور ﷺ جن پنهنجي لاءِ دلي تڪليف ۽ اذيت جو سبب قرار ڏنو آهي! دوستو! هاڻي مٿي اوهين ٿوري وقت لاءِ، اهو سوچيو ته سيده عائشه صديقه رض تي، سيده ام سلمه رض ريس ڪريئي، ته حضور ﷺ جن کي انهي تي به نهايت سخت دلي رنج تڪليف ۽ اذيت پهچي ٿي ۽ پاڻ سڳورا انهي جو اظهار به ڪن ٿا. پوءِ هاڻي اهو اوهين ٻڌايو ته جنهن مذهب ۾ نبي ﷺ پاڪ جي حرم پاڪ سيده عائشه صديقه رض تي تبرا ڪرڻ ۽ لعنتون

وحيمن (معاذالله ثم معاذالله) عين عبادت جاڻايل هجي، اهو مذهب عبدالله بن سبا يهودي جو ايجاد ڪيل هوندو يا اهو، الله تعالىٰ جو عنايت ڪيل مذهب اسلام هوندو؟ فيصلو اوهين پاڻ ڪريو!

٢- شيعن جو، حضور اقدس جي حرمن پاڪن کي اهلبيت نه مڃڻ ۽ سنڌن ڇهن نياڻين مان ٽن جي انڪار جي ناپاڪ سازش جا سبب (حاشي ۾ ضرور پڙهو)

اوهانجي حيرانيءَ جي حد نه رهندي، جو جيڪڏهن اوهان، شيعن کان پڇو ته حضرت ابراهيمؑ جا اهلبيت ڪير آهن؟ ته جواب ملندو ته حضرت ابراهيمؑ جون گهر واريون (زالون) يعني بيبي سارهؑ ۽ بيبي هاجرهؑ جنهن ۾ بيبي ساره لاءِ ته قرآن جو حوالو به ڏئي گذريو (ص ٢٣٨). وري ڪانئن پڇو ته حضرت موسىٰؑ جا "اهلبيت" ڪير آهن؟ ته انهيءَ لاءِ به هنن کان جواب اهو ئي ملندو ته حضرت موسىٰؑ جون گهر واريون، جن مان سندس هڪ زوجه لاءِ قرآن جو حوالو ڏنو ويو آهي (ص ٢٣٨). حاشي، اوهين انهن ساڳين ماڻهن کان پڇندؤ ته پلا نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جا اهلبيت ڪير آهن، ته باوجوديڪ، نبيؐ جي اهلبيت جي باري ۾ نص قطعي قرآن ڪريم ۽ صحيح حديثون موجود آهن، ته نبيؐ جا "اهلبيت" سندس ازواج مطهرات آهن، پر اوهانکي اهو جواب هرگز - هرگز - هرگز نه ملندو. جواب اهو ملندو ته رسول الله جا اهلبيت، حضورؐ جن خود، ۽ باقي حضرت علي رضه جا اهلبيت ۽ انهن ۾ به صرف حضرت علي سيده فاطمه زهرىٰ رضه ۽ حضرات حسنين رضه آهن ۽ سيده ام ڪلثوم بنت حضرت علي ۽ جيڪا حضرات حسنين رضه جي سڳي ڀيڻ آهي، اهابه (شيعن وٽ) اهلبيت ۾ داخل نه آهي، جاڪاڻ ته شيعن توڙي سنين جي معتبر ترين آڳاٽن ڪتابن جي حوالن سان، جيئن انهيءَ بابت خاص باب ۾ پڙهندا ته اها، حضرت عمر رضه جي محترم گهر واري آهي.

شيعن وڏي ذهانت ۽ فنڪاريءَ سان، "حضورؐ جي حرمن پاڪن" کي هميشه سڀن ڪري "اهلبيت رسول" جي اعزاز کان خارج ڪيو آهي:-

(i) انهيءَ بد ديانتيءَ جي بنياد تي، ته قرآن جي واضح حڪم "آيت تطهير" جي تعميل سان، سيده عائشه رضه بنت ابوبڪر رضه ۽ سيده حفصه رضه بنت حضرت عمر رضه کي به "اهلبيت رسول" ۾ شامل مڃڻو پوندو، لهٰذا هنن نبي اڪرمؐ جي سمورين گهر وارين کي، حتاڪ سيده خديجة الڪبرىٰ، جيڪا سيده فاطمه رضه جي والده محترمه آهي، نبيؐ جي اهلبيت مان خارج ڪيو آهي.

(ii) انهيءَ بدنيتيءَ جي بنياد تي ته نبيؐ جي ڇهئي نياڻين کي، نبيؐ جون نياڻيون قبول ڪرڻ سان، سيدنا عثمان ذي النورين رضه ۽ سيدنا ابوالعاص رضه کي به حضرت علي وانگر

● تمام ضروري :- حضرت نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي ڇهن (٤) نياڻين جو ثبوت.

قرآن مان ثبوت :-

يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّاَزْوَاجِكَ وَبَنٰتِكَ وَنِسَآءِ الْمُؤْمِنِيْنَ يُدْنِيْنَ عَلَيْهِنَّ مِنْ	اے نبیؐ تم اپنی ازواجہ سے اور اپنی بیٹیوں سے اور اہل ایمان کی عورتوں سے یہ کہدو کہ وہ اپنی

(باقي حاشيو ايندڙ صفحي تي)

نبي اکرم صلي الله عليه وسلم جا "داماد رسول" (نبيءَ جا نياڻا) مڃڻو پوندو لهٰذا،
نبي صلي الله عليه وسلم جي ٽن نياڻين سيده فاطمه زهرا جي سڳين ڀينرن سيده
زينب رضہ ، سيده رقيه رضہ، ۽ سيده ام ڪلثوم رضہ کي ، نه صرف "اهلبيتِ رسول" مان خارج

جَلَابِيْبِهِنَّ ؕ چادروں سے گھونگھٹ نکال لیا کریں

(سورة احزاب ٣٣-٨٤-آيت ٥٩) (شيعه مقبول ترجمه طبع بارسوم ص٦٨٠)

سنڌي ترجمو :- اي پيغمبر! (تون) پنهنجن زالن ۽ پنهنجن ڌيئرن ۽ مومنن جي زالن کي چؤ ته (جڏهن باهر نڪرن ته) پاڻ تي پنهنجون چادرون وجهن.

لفظ "بنات" جمع آهي لفظ "بنت" جو ۽ معنيٰ ٿيندي ڌيئرون . عربي ۾ جمع جو صيغو هميشه ٽن (٣) يا ٽن کان زياده لاءِ استعمال ٿيندو آهي.

(i) شيعن جي معتبر ترين ڪتاب "ڪافي ڪليني" ۾ آهي :-

تزوج خديجة وهو ابن بضع و عشرين سنة فولد له منها قبل مبعثه القاسم و رقية وزينب وام كلثوم وولد له بعد المبعث الطيب والطاهر وفاطمة۔

(نبيءَ) خديجه سان نڪاح ڪيو ، جڏهن سندن عمر مبارڪ ويهن (٢٠) سالن کان ڪجهه زياده هئي نبوت ملڻ کان اڳ آپ کين خديجه مان قاسم، رقيه، زينب ۽ ام ڪلثوم پيدا ٿيون ۽ نبوت ملڻ کانپوءِ طيب، طاهر ۽ فاطمه.

(اصول ڪافي ص٤٣٩ مطبوعه لکنو سنه ١٣٠٢ هجري - عڪس لاءِ ڏسو ص...)

(ii) هونئن، شيعن جو هڪ ڪتاب "نهج البلاغه" رئيس احمد جعفري جي اردو ترجمي سان، جيڪو سنه ١٩٨٣ع ۾ ڇپيو آهي منهن جي سامهون آهي، جنهن بابت شيعن جو چوڻ آهي ته ان ۾ حضرت علي رضہ جا خطبات ، شيعه سيد شريف رضي جا جمع ڪيل آهن ، جنهن سنه ٤٠٦ هجري ۾ وفات ڪئي . ان ڪتاب بابت اهو تاريخي ثابت آهي ته ان ڪتاب جي خطبن ۾ تاليف ڪندڙ وڏي پيماني تي تحريف ۽ تبديل ڪئي آهي . پر جيئن ته ، شيعن ، ان ڪتاب کي حضرت علي رضہ جا خطبات سمجهي قبول ڪيو آهي ، لهٰذا شيعن وٽ ان جي مستند ۽ معتبر هجڻ ۾ ڪا به شڪ جي گنجائش ڪانهي . ان ڪتاب ۾ خود حضرت علي رضہ جي مبارڪ زبان ۾ حضرت عثمان رضہ لاءِ داماد رسول هجڻ جا الفاظ موجود آهن . هاڻي هيٺ ڏنل عربي عبارت ، خود رئيس احمد جعفري جي ڪيل ترجمي سان (عبارت جا عڪس ڪي اڳ) ڏيئي رهيو آهيان جيڪا ورق ورق غور سان پڙهو :-

إن الناس ورائي ، وقد استسفروني
بينك وبينهم ، ووالله ما أدري ما أقول لك ،
ما أعرف شيئا تجهله ، ولا أدلك على أمر
لا تعرفه ، إنك لتعلم ما نعلمه ، ما سبقناك
إلى شيء فنخبرك عنه ، ولا خلونا بشيء فنبلغكه
وقد رأيت كما رأينا ، وسمعت كما سمعنا

لوگ میرے پیچھے (آرہے) ہیں ۔ انھوں نے مجھے اپنے اور
آپ کے مابین سفیر بنایا ہے ۔ لیکن خدا کی قسم میری سمجھ میں نہیں آتا
کریں آپ سے کیا کہوں ؟ میں کوئی ایسی بات نہیں جانتا جس سے آپ
ناواقف ہوں ، نہ میں کسی ایسے امر کی طرف آپ کی رہنمائی کرسکتا ہوں ،
جسے آپ نہ جانتے ہوں ، جو آپ جانتے ہیں وہی ہم جانتے ہیں ۔ کوئی بات
ایسی نہیں ہے جسے ہم پہلے سے جانتے ہوں کہ اس سے آپ کو باخبر کریں

ڪيو آهي، بلڪ هن ڪي نبي اڪرمؐ جي نياڻين مڃڻ کان به انڪار ڪيو آهي. (العياذ بالله)
هي حال مون انهن ماڻهن جو بيان ڪيو آهي، جيڪي اٿندي ويهندي، عام مسلمانن کي
"اهلبيت جي حبدار" جي دعوىٰ سان ڌوکو ڏيندا رهن ٿا.

وَصَحِبْتَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، كَمَا صَحِبْنَا، وَمَا ابْنُ أَبِي قُحَافَةَ وَلَا ابْنُ الْخَطَّابِ بِأَوْلَى بِعَمَلِ الْحَقِّ مِنْكَ، وَأَنْتَ أَقْرَبُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَشِيجَةَ رَحِمٍ مِنْهُمَا، وَقَدْ نِلْتَ مِنْ صِهْرِهِ مَا لَمْ يَنَالَا.	(کسی بات میں ہم آپ سے جدا ہوئے کہ اب آپ کو وہ بتا دیں جس طرح ہم نے دیکھا۔ اسی طرح آپ نے دیکھا، جس طرح ہم نے سنا، اسی طرح آپ نے سنا۔ جس طرح ہم رسول اللہ کے شرف صحبت سے مشرف ہوئے اسی طرح آپ بھی ہوئے۔ ابوبکر و عمر بھی عمل حق پر عمل کرنے میں آپ سے زیادہ سزاوار نہیں تھے۔ کیونکہ باعتبار قرابت آپ رسول اللہؐ سے ان دونوں کے مقابلہ میں نزدیک تر ہیں اور شبیہ آپ نے رسول اکرمؐ کی دامادی کا شرف وہ مرتبہ پا لیا ہے، جو انہیں نہیں ملا)

(نهج البلاغه اردو ترجمي سان اڳيني ص ٥٢٣-٥٢٣ جي عبارت ۽ اردو ترجمه جو اصل عڪس)

مذڪوره عبارت ۾ حضرت علي رضه خود، الحمد جو ضمير ڪٿي، بنا ڪنهن شڪ وشبهه جي، حضرت عثمان رضه کي، داماد رسول چيو آهي. پر هو جو ده دور رها جيڪي شيعا مجتهد عالم، اخبارن ۾ رهڻي ٻه، اهڙا گستاخانه، ايمان سوز بيان ڇپائي رهيا آهن، ته حضورؐ کي صرف هڪ صاحبزادي سيده فاطمه رضه هئي ۽ سيرت نگارن جي اختلاف سبب اهو مونجهارو پيدا ٿيو آهي، ته آئون انهن مجتهد عالمن کان پڇان ٿو، ته اهي ٻڌائين ته ڇا، حضرت علي رضه به ان زمان جي نظر ۾ ڪو سيرت نگار آهي، جنهن کان تحقيق ڪرڻ ۾ غلطي سرزد ٿي آهي؟ جيڪڏهن نه ۽ يقيناً نه، ته پوءِ اهڙي شيعا مجتهدن، الله جي غضب ۽ قهر کان به ڊڄو. نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي حقيقي ڌيئن نياڻين مان ٽن لاءِ، جيڪي به قرآن وحديث ۽ انهن جي معتبر ڪتابن مان خود ثابت آهن، انهن سيده فاطمه رضه جي سڳين ڀينرن لاءِ (معاذ الله ثم معاذ الله) نامعلوم ماڻهن ۽ ڌيءُ بناءِ پيش جا رهيا، جنهن کان ٻن ڌيئن ۽ اهلبيت جا حبدار سڏائي ڪجهه ته شرم ڪريو!

(iii) هاڻي ورئي ڏهين ٻارهين صدي هجري جي شيعه اثنا عشريه محدث ۽ مجتهد علامه باقر مجلسي جي بڪواس پڙهو جو فرمائي ٿو:-

پس اگر دختر بعثمان داده باشد بنابر آن که ظاهر داخل مسلمانان بوده است دلالت نمی کند بر آن که در باطن کافر نه بوده است۔ (شيعن جو معتبر ڪتاب حيات القلوب ص ٥١١)	حضورؐ پنهنجي نياڻي عثمان کي ڏني، سو انهي ڪري، جو هو ظاهر ۾ مسلمان هو ۽ اهو نياڻي جو ڏيڻ، انهيءَ ڳالهه جو ثبوت ڪونهي ته هو (عثمان) باطن ۾ ڪافر نه هو. (معاذ الله ـ ثم معاذ الله)

هتي مون نبيؐ جي ٽن يا ٽن کان مٿي نياڻين هجڻ جو ثبوت قرآن مان پيش ڪيو آهي ۽ شيعن جي ٽن معتبر ڪتابن مان ڇهه روايتون عرض ڪيون آهن. اوهانکي تعجب ٿيندو ته شروع ڪانوئي، تقريباً
(باقي حاشيو ايندڙ صفحي تي)

آئون چوان ٿو، ته جيڪڏهن اها "آيت تطهير" نازل ٿيل نه به هجي ها، ۽ حضورﷺ جي اهل شريف به موجود نه هجي ها، جيئن مون "افڪ" جي واقعي وغيره وارين حديثن پيش ڪيون آهن ته حضرت ابراهيمؑ جي گهرواري کي قرآن ۾ "اهلبيت" چوڻ ۽ حضرت موسىٰؑ جي گهرواري کي قرآن ۾ "اهلبيت" سڏڻ جي پختي بنياد تي، حضور اقدسﷺ جي حرم پاڪن کي، نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جا اولين "اهلبيت" مڃڻو پوي ها، ڇاڪاڻ ته، اهڙن قرآني حقائق جو انڪار، پنهنجو مٿو جبل سان ٽڪرائڻ آهي، جنهن ۾ پنهنجو مٿو پور پور ۽ چيچڙا ٿي ويندو، جبل کي ڪو به نه پهچندو ۽ خدا جو قسم! قرآني حقائق جبل کان به زياده مستقل ۽ دوامي آهن جن جو انڪار ٿي نٿو سگهي.

٨ - نبيﷺ جن، حضرت علي رض، حضرت فاطمه رض ۽ حضرات حسنين رض جي اهلبيت ۾ شريڪ هجڻ لاءِ دعا فرمائي

هن باب جي گذريل ستن[٥] عنوانن اندر، اها ڳالهه حقيقت معلوم ٿي، ته قرآن و سنت، ٻنهين جي چٽن الفاظن ۾، بنا ڪنهن اختلاف جي، نبي اڪرمﷺ جا حرم پاڪ "اهلبيت رسول" آهن ۽ سورت احزاب جي سڄي "آيت تطهير" انهن جي شان ۽ فضيلت ۾ نازل ٿيل آهي، جنهن ۾ "يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا" جهڙي واضح الفاظن سان، حضورﷺ جي حرمن کي پاڪ رکڻ جي فيصلي جو اعلان موجود آهي.

چند حديثن مان معلوم ٿو ٿئي، ته "آيت تطهير" نازل ٿي چڪي هئي، ته هڪ ڏينهن حضورﷺ جن وٽ حضرات حسنين رض آيا. ٿوري دير ۾ سيده فاطمه رض آئي. بعد ۾ علي رض به آيو ۽ نبيﷺ جن نهايت شفقت سان انهن کي گڏ ڪري هڪ دعا فرمائي، جنهن جو سنڌي الفاظن ۾ لب لباب هن ريت آهي:-

"اي خدايا! هي به منهنجا اهلبيت آهن، لهٰذا، هنن کي به رجس کان دور رک ۽ کين پاڪ رک."

انهيءَ حقيقت کان، ڪم و بيش هرڪو آگاهه آهي، ته دعا جو مطلب هوندو آهي الله تعالىٰ جي بارگاهه عالي مان ڪا چيز گهرڻ - يا - ڪنهن شيءِ - يا - مطلب حاصل ڪرڻ لاءِ التجا ڪرڻ (ترجمه بيان للسان ڊڪشنري ص٤٦٨) ظاهر آهي ته ڪنهن شيءِ جي گهرڻ جو مسئلو انهيءَ وقت

ٻارهين صدي هجريءَ تائين، شيعن جا سڀ محدث ۽ مجتهد عالم، حضورﷺ جن جي چئن نياڻين جي هجڻ ۽ انهن مان ٻن جو حضرت عثمان رض جي نڪاح ۾ اچڻ کي، ايمان سوز تاويلن سان، جيئن اوهان نوٽ نمبر ۾ عبارتن ۾ پڙهيو، مڃيندا آيا. اڄڪلهه هي، جڏهن هن ڪتاب، سني مسلمانن جي هٿ آيا ۽ انهن منن جي اهڙين ايمان سوز روايتن تي اعتراض جو دروازو کوليو ته هي ماضيءَ جي شيعي روايتن کان جند ڇڏائڻ لاءِ ۽ ٽن نياڻين جي حديث جي انڪار لاءِ ايئن چوڻ لڳا ته اهي نبيﷺ جون نياڻيون نه هيون، بلڪ اهي حضرت خديجه رض جون سندس اڳئين گهرواري مان نياڻيون هيون (العياذ بالله!) هاڻي ٻئي ڪي شيعا مجتهد ايئن چوڻ لڳا آهن ته اهي حضرت خديجه رض جي پيءُ يا ڀاءُ سندس خاندان مان ڪنهن فرد جون ڇوڪريون هيون (جن جي ماءُ پيءُ جو ٻه ڪو پتو ڪونهي) نعوذ بالله من شر ذالڪ) چنانچه هاڻي پاڪستان اندر شيعن جا اهڙا بيان اخبارن اندر به اچڻ شروع ٿي چڪا آهن! عاشق!! انسان جا علماءِ ان باري ۾ ڪجهه سوچين!!! (ورق پيڪ حاشيه لاءِ ڏسو ص ٢٣٥)

پيدا ٿيندو آهي، جڏهن اها شيءِ حاصل ٿيل نہ هجي. جيڪا شيءِ حاصل ٿي وڃي- يا- ٿيل هجي، انهيءَ لاءِ ڪڏهن بہ دعا گهرڻ جي نوبت نہ ايندي آهي. چنانچہ ”آيت تطهير“ ۾ حضوراقدس ﷺ کي پنهنجي ازواج مطهرات جي باري ۾، هرطرح اطمينان قلب حاصل ٿي چڪو هو، ڇاڪاڻ تہ الله رب العزت، سندن حرمن کي، سندن لاءِ مخصوص ۽ انهن کي پاڪ رکڻ لاءِ ”يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا“ جي واضح الفاظن ۾ پنهنجي فيصلي جو اعلان ڪيئي فرمايو هو، لهٰذا، حضور ﷺ جن لاءِ، پنهنجي حرم پاڪن جي پاڪ رهڻ جي باري ۾ دعا گهرڻ جو مسئلو ئي پيدا نہ ٿيو ۽ الله رب العزت سندن انهيءَ ضرورت کي، دعا گهرڻ کانسواءِ ئي حل فرمايو.

هاڻي حقيقت هن طرح معلوم ٿي :-

١- نبي اڪرم ﷺ جا سڀ ازواج مطهرات (حرم پاڪ)، قرآن ڪريم ۾ الله جي فيصلي جي اعلان إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا مطابق اهلبيت رسول ﷺ آهن ۽ قرآن ۾ انهن لفظن جي ناظران، حفظ ۽ نمازن ۾ تلاوت، انهن جي اهلبيت هجڻ ۽ طهارت ۽ پاڪيءَ جي ذڪر کي قيامت تائين، بلڪ قيامت ۽ جنت ۾ بہ، دوامي ذڪر جي حيثيت ميسر ڪئي آهي.

٢- حضرت علي رضہ، حضرت فاطمہ رضہ ۽ حضرات حسنين رضہ جي اهلبيت هجڻ لاءِ نبي ﷺ جن دعا فرمائي آهي.

پوءِ نتيجي ۾ اسان مسلمانن جي نزديڪ، نبي اڪرم ﷺ جا سمورا حرم پاڪ، جيڪي ”آيت تطهير“ نازل ٿيڻ وقت زنده هئا- يا- هن دنيا مان رحلت ڪري چڪا هئا ۽ سيده فاطمہ رضہ ۽ سندس ٽيئي سڳيون ڀينرون نبي ﷺ جون نياڻيون سيده زينب[1] رضہ، سيده ام ڪلثوم[2] رضہ، سيده رقيہ[3] رضہ ۽ نبي جا صاحبزادا (ڏسو صـ ٢٣٦ تي فوٽ نوٽ)، جيڪي نبيءَ جي انهيءَ دعا وقت زنده نہ هئا، ۽ حضرت علي رضہ ۽ حضرات حسنين رضہ سڀ جا سڀ اهلبيت رسول سمجهيا ويندا آهن ۽ اهي سڀ جا سڀ، اسان مسلمانن جي اکين ۽ دلين جو سرور ۽ نور آهن ۽ اسان مسلمان حنفي، شافعي، مالڪي، حنبلي ۽ اهلحديث جو اهوئي عقيدو ۽ ايمان آهي.

٩- الله طرفان، نبي اڪرم ﷺ جي ازواج مطهرات جي باري ۾ اهل ايمان کي، قيامت تائين هڪ خاص ضابط اخلاق جي پابند رهڻ جو حڪم -

اوهان اهو پهرين پڙهيو تہ نبي ﷺ جن، پنهنجي ازواج مطهرات جي باري ۾ ڏاڍا حساس آهن ۽ پنهنجي اهلبيت سيده عائشہ صديقہ رضہ جي معاملي ۾ ايذا ڏيندڙن جي مقابلي لاءِ، مسلمانن جي غيرت ايماني کي للڪارين ٿا (صـ ٢٣٤)، حقيقت ۾، پاڻ سڳورا ﷺ، اهڙا حساس هئڻ بہ گهرجن، ڇاڪاڻ تہ، انسان جي عزت، شرافت ۽ غيرت جي تقاضا بہ اهائي آهي، تہ هو، پنهنجين نڪاح شده گهروارين جي باري ۾، ڪا بہ گُٿي ۽ بُري ڳالهہ ٻُڌڻ گوارا نہ ڪري. مرد جي غيرت هن جي نڪاح شده گهرواريءَ کان وڌيڪ ڀي ڇا ٿي سگهي ٿي ؟

اَٽون اشارةً، اها ڳالهہ پهرين بہ صـ ٢٣٤ تي ذڪر ڪري آيو آهيان، تہ يهودي منافقن (عبدالله بن ابي ۽ انجي رفيقن)، ام المومنين سيده عائشہ صديقہ رضہ جي خلاف هڪ بهتان هلايو، جيڪو سڄو مهينو ڦهلندو رهيو ۽ حضور جن تي، اهو پورو عرصو وحي منقطع

رهيو . چند سادا سودا مسلمان به، منافقن جي چال جو شڪار بڻجي ويا. حضورﷺ جن خود، سندن ساٿي صحابہ رض، سيد نا ابوبڪر صديق رض، ۽ سيده عائشہ صديقہ رض، اهو سڄو عرصو ڏاڍا غمگين ۽ پريشان رهيا. آخر، هڪ مهيني گذرڻ کانپوءِ ، الله رب العزت، ام المومنين سيده عائشہ صديقہ رض جي براءت ، طهارت ۽ پاڪدامني جي باري ۾ سورت النور ۾ ڇوڏهن (١٤) آيتون ١١-٢٠ ۽ ٢٣-٢٦ تائين نازل فرمايون، جن مان هيٺ آئون صرف چند آيتون پيش ڪريان ٿو ۽ توهان غور وفڪر سان پڙهجو . ارشاد باري تعالىٰ:-

(١) لَوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَٰتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ۝

(النور-٢٢-ع-٢-آيت ١٢)

جنهن وقت (سيده عائشہ بابت) اوهان اهو بهتان ٻڌو، تڏهن ايماندار مردن ۽ ايماندارين زالن پنهنجن ماڻهن ۾ چڱو گمان ڇو نه ڪيو ۽ ڇو نه چيائون ته هي ظاهر ڪوڙ آهي.

(ترجمہ : حضرت مولانا محمد مدني رح ص ٣٣٠)

(٢) إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَٰتِ الْغَٰفِلَٰتِ الْمُؤْمِنَٰتِ لُعِنُوا۟ فِى الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝

(النور ٢٣-ع-٣-آيت ٢٣)

بيشڪ اُهي جيڪي ماڻهو پاڪدامن، بي خبر ايماندارين زالن ڏي بدڪاري جي نسبت ڪن ٿا، تن تي دنيا ۽ آخرت ۾ لعنت آهي ۽ انهن لاءِ وڏو عذاب آهي.

(ترجمہ : حضرت مولانا محمد مدني ص ٣٣١)

(٣) وَالطَّيِّبَٰتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَٰتِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۖ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۝

(سورة النور ٢٤-ع ٣-آيت ٢٦)

۽ چڱيون (پاڪ) زالون، چڱن (پاڪ) مردن لاءِ آهن ۽ چڱا (پاڪ) مرد، چڱين (پاڪ) زالن لاءِ آهن، بهتان رکندڙ جيڪا ڳالهه چوندا، تنهن کان اُهي (چڱا ماڻهو) پاڪ آهن. انهن لاءِ معافي ۽ عزت جي روزي آهي.

(ترجمہ : حضرت مولانا محمد مدني ص ٣٣٣)

آيت نمبر ١ جي تشريح

هن آيت ڪريمه ۾، خود خدا تعالىٰ، "اهل ايمان" وارن کي، نبي اڪرمﷺ جي حرمن پاڪن جي باري ۾ هڪ خاص ضابطهء اخلاق جو قيامت تائين پابند بڻايو آهي. هن ضابطه اخلاق تي غور ڪبو ته، ته معلوم ٿئي ٿو ته الله تبارڪ وتعالىٰ، پنهنجي پياري نبي صلى الله عليه وسلم جي "ازواج مطهرات" جي باري ۾ ايڏو ته حساس آهي، جو جيڪڏهن ڪو بد باطن، خبيث پنهنجي پليدي ۽ خباثت سبب، سندس نبيﷺ جي حرمن پاڪن لاءِ ڪا به بُري ڳالهه چوي، يا مشهور ڪري، جنهن سان هنن جي عفت، عصمت، عزت ۽ ايمان تي ڪا آنچ اچي، ته اهڙي ئي، ايمان وارن لاءِ سوچڻ جو دروازو ئي هميشه لاءِ بند ٿيل ملي ٿو ۽ حڪم ٿو ٿئي، ته جڏهن اوهان اهڙي ڳالهه ٻڌي، ته ٻُڌڻ شرط، ايئن چو نه چيو، ته هي ته پڌرو بهتان آهي، بهتان عظيم ؟ دوستو ! دوستو !! دوستو !!! هي آهي آيت تطهير جي تشريح جي جهلڪ، جيڪا قرآن ڪريم ۾ نبيﷺ جي "ازواج مطهرات" جي باري ۾ بيان ٿيل ملي ٿي. ذرا سوچيو !

آيت نمبر ۲ جي تشريح

هن آيت ڪريمه ۾، سيده عائشه صديقه جي فضيلت ۽ منقبت بيان ڪئي ويئي آهي ۽ ڪيس پاڪدامن سڏي ڪري، مٿس تهمت لڳائيندڙن تي، الله عزوجل، لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ جا الفاظ استعمال ڪيا آهن، يعني لفظن ۾ خود خدا انهن تي لعنت نازل ڪري ۽ آخرت ۾ انهن کي سخت ۽ شديد عذاب ڏيڻ جو اعلان ڪيو آهي. حقيقت ۾ معاملو به ڏاڍو سنگين آهي، الله پاڪ جي غيرت اهو ڪيئن گوارا ڪندي، ته مسند رسول الله جي اهل (ازواج مطهرات) جي شان ۾ ڪي خبيث بد باطن بڪواس ڪندا رهن، پوءِ انهن تي الله تعاليٰ خود لعنت ڪئي آهي ۽ انهن لاءِ سخت ترين سزا جو اعلان ڪيو آهي ۽ انهيءَ اعلان جو اهڙو ڪامل ۽ مڪمل انتظام ٿيل آهي، جو اهو اعلان الله جي معجزانه ڪلام قرآن ڪريم ۾، تاقيامت ٿيندو رهندو. (دوسرو لفظ ڪريو، وڌيڪ ويهي غور ڪريو!!)

آيت نمبر ۳ جي تشريح

هن آيت ڪريمه ۾ اها ڳالهه واضح ڪئي ويئي آهي، ته جيڪي ماڻهو نبي اڪرم ﷺ جي اهل جي بارې ۾ بڪواس ڪن ٿا ۽ يا ڪندا، ته اها ڳالهه پوري انسانيت کي معلوم هجڻ گهرجي ته نبي ﷺ جون گهروارڀون، انهن تهمتن کان بلڪل پاڪ آهن. حقيقت اها آهي ته حضور اقدس ﷺ جي ازواج مطهرات جي پاڪي ۽ طهارت جي بارې ۾ هي هڪ دائمي سرٽيفڪيٽ آهي، جنهن جو تاقيامت ذڪر ٿيندو رهندو ۽ انهن خلاف بڪواس ڪندڙ خود بخود الله جي لعنت جو نشانو بڻبا رهندا (الله جي پناهه!) دوسرو قرآن ڪريم جا هي الفاظ أُولَٰئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۚ يعني نبي اڪرم ﷺ جي ازواج مطهرات جي بارې ۾ جيڪي ماڻهو خراب ڳالهيون ڪن ٿا ۽ يا ڪندا، ته اهو ڪوڙ ۽ بهتان آهي. ڇاڪاڻ ته الله پاڪ انهن کي هر ناپسنديده ڳالهه کان پاڪ رکيو آهي. دوسرو سڄي ڳالهه اها آهي ته، انهن الفاظن کي هن آيت تطهير جي قرآني تشريح چئجي ته بلڪل بجا آهي.

۱- حضور انور صلي الله عليه وسلم جي ازواج مطهرات جي باري ۾ سبائين جي سنگين سازش-

ٻڌائڻ ۾ رهجي ته نبي اڪرم ﷺ جي ازواج مطهرات مان سيده عائشه صديقه رضه ۽ سيده حفصه رضه ڇاڪاڻ ته سيدنا حضرت ابوبڪر صديق رضه ۽ سيدنا حضرت عمر فاروق رضه جون جگرگوشه صاحبزاديون آهن، لهذا، انهن سان به شيعن جو اهڙو ئي ويرآهي، جهڙو حضرت صديق اڪبر رضه ۽ حضرت فاروق اعظم رضه سان. شيعن جو هڪ عظيم محدث، مجتهد ۽ مصنف ملان باقر مجلسي لنگهي گذريو آهي، جنهن کي شيعه امام خميني صاحب به پنهنجي تصنيف ڪشف الاسرار جي ص ۔۔ ۾ سالهيو آهي ۽ شيعن کي هدايت ڪئي آهي ته هو هن جي ڪتابن مان فيض حاصل ڪن، شايد انهيءَ ڪري جو هن پنهنجن ڪتابن ۾ ڪوڙين ۽ خرافاتي روايتن جا ڍير لڳايا آهن ۽ هو انتها درجي جو بدزبان آهي. حضرت مولانا محمد منظور نعماني مدظله، ايراني انقلاب جي ص ۱۸۹ ۾ لکيو آهي ته، ملان صاحب (شيعن جي) وڏي مجتهد ۽ محدث هجڻ جي باوجود حد درجي جو بدزبان آهي.

پنهنجن ڪتابن ۾ جڏهن حضرت عمر رضه جو ذڪر ڪريٿو ته لکي ٿو "عمر بن الخطاب عليه اللعنة والعذاب" (نعوذ با لله من شرذالڪ). ملان باقر مجلسيءَ جو هڪ ڪتاب آهي جنهن جو نالو آهي "حيات القلوب" جنهن ۾ هُن هڪ باب جو عنوان رکيو آهي :-

فارسي عنوان	سنڌي ترجمو
باب پنجاه وپنجم دربيان احوال شقاوت مآل عائشه وحفصه - (حيات القلوب - ص٤٣٢)	باب پنجونجاهون، عائشه ۽ حفصه جي بد بختانه حالات جي باري ۾.

(العياذ با لله - الله جي پناهه!)

مذڪور عنوان جا الفاظ ڪنهن يهوديءَ، عيسائيءَ، مجوسيءَ، قاديانيءَ، هندوءَ يا ٻئي ڪنهن به غير مسلم جا اٿندڙ جا بنايل نه آهن، پر شيعن جي هڪ محدث ومجتهد جا لکيل آهن، جنهن جي ڪتابن جي مطالعي لاءِ خميني صاحب پرزور الفاظن ۾ سفارش ڪئي آهي. پوءِ انهيءَ سڄي ڪتاب اندر ڇا ڇا هوندو، انجو اندازو اوهين، انهيءَ باب جي عنوان مان لڳائي سگهو ٿا.

ملان باقر مجلسيءَ جو هڪ ٻيو ڪتاب آهي جنهن جو نالو آهي "حق اليقين". هن ڪتاب ۾ آهي ته جڏهن شيعن جو "امام زمان صاحب" روپوشيءَ مان ٻاهر نڪري ايندو ۽ نبيءَ ۽ عليءَ هن جي بيعت ڪري واندا ٿيندا، ته پوءِ هيءُ "امام زمان صاحب" نبي اڪرم جي موجودگيءَ ۾ هيٺيون مجاهدانه ڪارناموں انجام ڏيندو :-

چون قائم ما ظاهر شود عائشه را زنده کند تابر او حد بزند.	جڏهن اسانجو امام زمان (قائم) ٻاهر نڪري ايندو، ته هو، عائشه کي زنده ڪري هن کي سزا ڏيندو -

(حق اليقين مطبوعه تهران - ايران ص٣٤٧ - عڪس تڪميل ص٥٣٦)

ملان باقر مجلسيءَ جو هڪ ٽيون ڪتاب آهي، جنهن جو نالو آهي، "جلاء العيون". انهيءَ ۾ هڪ روايت امام جعفر صادق رح طرف هنن الفاظن ۾ منسوب ڪيل آهي :-

عياشى بسند معتبر از حضرت صادق ع روايت کرده است عائشه و حفصه عليهما اللعنة آنحضرت را بزهر شهيد کردند (جلاء العيون ٨٢)	عياشيءَ معتبر سَنَدَ سان روايت ڪئي آهي، ته امام جعفر صادق فرمايو ته عائشه ۽ حفصه جن تي لعنت هجي، آنحضرت ص جن کي زهر● ڪارائي شهيد ڪيو. (نعوذ با لله من شرذ الڪ)

دوستو! هيءَ سڄو مذهب اسلام خلاف هڪ زير زمين منظم سازش تحت، قرآن وسنت جي واضح تعليم خلاف ڪوڙيون روايتون بنائي، امامن جي نالن سان رکي اڏيو ويو آهي، ۽ هن مذهب کي (جيڪو اسلام جي نالي ۾ پيش ڪيو وڃي ٿو) مجرم سان، قرآن وسنت تان يڪسر ايمان کڄي ويندو ۽ شيعن جي ۽ اهائي حالت آهي جنهن جو مون ڪيترين ئي جڳهن تي

● تمام ضروري، هن باري ۾ ڏسو "باب ٻيو" جو حاشيو ص٥٥

وضاحت سان ذڪر ڪيو آهي (خاص طرح ڏسو پيش لفظ ص ٢٧ ۽ باب ٻيو ص ٤). انهيءَ مذهب کي آئون زير زمين اسلام خلاف منظم سازش انهيءَ ڪري چوانٿو، ڇاڪاڻ ته هڪ مڪمل تحرير ڪيل مذهب هجڻ جي باوجود، انجا سڀ اصل بنيادي ڪتاب، اڄ تائين امڙي رازداريءَ سان ڇپيا ۽ مخصوص هٿن تائين محدود رهندا آيا آهن، جو هڪ غير شيعه لاءِ، بلڪ عام شيعه لاءِ به، انهن جو حاصل ڪرڻ مشڪل ڪم بڻيل آهي.

تفسير مقبول ۾، قرآن جي آيت وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ (آلعمران ٣ - ع ١٥ - آيت ١٤٤) جي باري ۾ آهي، ته امام محمد باقر فرمايو ته حضور اقدس ﷺ جي وفات کانپوءِ فورًا، سواءِ ٽن شخصن جي، باقي سڀ، مرتد ڪافر بڻجي ويا ۽ پڻ امام جعفر صادق جي حوالي سان لکيل آهي، ته پاڻ فرمايائين ته ٻن عورتن، آنحضرت کي وفات کان اڳ زهر کارايو هو. اڳتي تفسير مقبول جو مفسر سيد مقبول احمد شاه لکي ٿو ته " امام جعفر صادقؒ جو انهن ٻن عورتن مان مطلب اهيئي (عائشه ۽ حفصه) عورتون آهن، خدا انهن ٻن ۽ انهن جي پيئرن ٻن تي لعنت ڪري" (تفسير مقبول ص ٣٣ - عڪس لڳايل ص ٣٤)

(استغفرالله - العياذ بالله - الله جي پناهه)

آخر ۾ هيٺين پنجن (٥) خاص نڪتن ۽ حقيقتن تي ايمانداريءَ سان خاص غور ڪرڻ لاءِ

گذارش:-

(١) - الله رب العزت، قرآن ڪريم جي چئن لفظن ۾، حضرت ابراهيمؑ ۽ حضرت موسىٰؑ جي گهر وارين کي سندن اهلبيت (گهر وارا) سڏيو آهي (ص ٢٢٨) ۽ نبي اڪرم ﷺ جي گهر وارين کي نبي اڪرم ﷺ جا اهلبيت (گهر وارا) سڏڻ سان گڏوگڏ کين هر ان وشندڙ ڳالهه کان پاڪ رکڻ (يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا) جو اعلان فرمايو آهي (ص ٢٢٥)

(٢) - حضور اقدس ﷺ جي حديث مان، اها حقيقت به، چئن لفظن ۾ ثابت آهي، ته پاڻ سڳورن، پنهنجن گهر وارين کي، پنهنجا اهلبيت (پنهنجا گهر وارا) سڏيو آهي (ص ٢٣٣)

(٣) - حضور اقدس ﷺ جون گهر واريون، جيڪي تاحيات سندن زوجيت ۾ رهيون، اهي قيامت ۾ به، جنت ۾ به، سندن اهلبيت (گهر وارا) ٿي رهنديون ۽ انهن کي دائمي، يعني هميشه هميشه لاءِ، رسول الله ﷺ سان گڏ جي رهڻ جو شرف نصيب ٿيل آهي. (ڏسو ص ٢٣٧ فوٽ نوٽ سميت)

(٤) - حضور اقدس ﷺ جي گهر وارين (ازواج مطهرات) کي قرآن پاڪ، سڄيءَ امت مسلمه، حضرت علي رض، حضرت فاطمه رض ۽ حضرات حسنين رض سميت جون (روحاني) امڙيون سڏيو آهي (ص ٢٢٧)

(٥) - قرآن ڪريم جي چئن لفظن "يُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا" جي بنياد تي، حضور ﷺ جي اهلبيت (گهر وارين) کي، سڄي مسلم دنيا، شروع کان اڄ تائين، ازواج مطهرات (پاڪ زالون) جهڙي اعلىٰ شرف واري لقب سان پڪاريندي ۽ سڏيندي آئي آهي ۽ انهن کي پاڪ رکڻ جي اعلان کي به دوام عطا ڪرڻ لاءِ (i) قرآن ۾ انهن کي پاڪ رکڻ جو اعلان ڪيو ويو آهي ۽ (ii) سڄيءَ مسلم دنيا جي زبان تي، سندن لاءِ، شروع کان "ازواج مطهرات" جا الفاظ معجزانه طور جاري ڪرايا ويا آهن (سبحان الله!)

هاڻي آئون پڇان ٿو ته جنهن نبي ﷺ جي حرمن پاڪن (ازواج مطهرات) کي، الله پاڪ

بيان ڪيل اعزازات، فضيلتن ۽ ڪمالات سان نوازيو هجي ۽ انهن تي شيعه مذهب ۾ تبرا ڪرڻ ۽ لعنتون وجهڻ (معاذ الله - ثم معاذ الله) افضل العبادت هجي ۽ هن جو اهو نه رڳو زباني بلڪ تحريري دين به هجي، ته پوءِ اهو مذهب عبدالله بن سبا يهودي ۽ هن جي چڱن وڏن چيلن جو تصنيف ٿيل هوندو يا نه ۽ انهي مذهب جا پيرو، حقيقت ۾ اهلبيت رسول جا حبدار هوندا يا ڪٽر دشمن؟ فيصلو اوهين پاڻ ڪريو!

دوستو! اها حقيقت به ٻڌي ڇڏيو، ته شروع دنيا کان اڄ تائين، جيڪي به انسان هن دنيا ۾ پيدا ٿيا آهن، انهن مان، جن به، پاڻ کي ڪنهن نه ڪنهن نبي جي امت سڏايو آهي، انهن ۾، صرف شيعه مذهب جا پيرو، اهڙا پهريان امتي سڏائيندڙ آهن، جيڪي پنهنجي نبي جي ٽٻر ۽ ان جي ساٿين تي تبرا ڪندا ۽ لعنتون وجهندا آهن ۽ اهو ئي هنن جو تحريري دين آهي. اڙي هِڙي ويڌن ۽ وڃُ ته قادياني ڪوڙي نبي جي گهر وارن ۽ انجي رفيقن سان به ٿيل ڪونه لوڙ سجي!

ڪاش! اڻ واقف شيعا حضرات، هن حقيقت تي ذرا غور ڪن ۽ اسانجا علماءِ ڪرام انهن کي هن حقيقت کان واقف بنائڻ لاءِ هن مواد يا هن جهڙي ٻي مواد مهيا ڪرڻ جو گهربل انتظام فرمائين! ڪريان اميد ته اسانجا علماءِ ڪرام هن باري ۾، پنهنجي منصبي فرض ادا ڪرڻ ۾ ڪاٻ ڪوتاهي نه ڪندا؟

الله تعالیٰ اسان مسلمانن جو ايمان بچائي - آمين.

(هلندڙ حاشيه ص ٢٣٩ کان)

(٣٧) شيعن جو هڪ مشهور ڪتاب منتهي الآمال به آهي، جنهن جي پنجين فصل جو سنڌي ترجمو هي آهي: "حضرت جي اولاد سڳوري جي بيان ۾". ان باب جي شروعات هن طرح آهي:-

"در قرب الاسناد از حضرت صادق روايت شده است که از براي رسول خدا از خديجه متولد شدند طاهر وقاسم وفاطمه وام کلثوم ورقيه وزينب."

معتبر سند سان امام جعفر صادق کان روايت آهي: رسول خدا کي بيبي خديجه مان طاهر ۽ قاسم ۽ فاطمه ۽ ام ڪلثوم ۽ رقيه ۽ زينب اولاد ٿيا.

(منتهي الآمال جلد ص ١٠٨ - عکس لڳايل ص ٥٢٢)

ڏيان ۾ رهي ته قرآن ۽ حديث کان سواءِ به شيعن جي هيٺين معتبر ڪتابن ۾ حضور اقدس کي سيده خديجه مان چئن نياڻين هجڻ جو چٽن لفظن ۾ ذڪر ٿيل ملي ٿو:-

١- اصول ڪافي ٢- تهذيب الاحکام ٣- من لايحضره الفقيه ٤- استبصار ٥- فروع ڪافي، ٦- مرآة العقول ٧- نهج البلاغه ٨- منتهي الآمال ٩- رجال ڪشي ١٠- تفسير خلاصة المنهج ١١- مجالس المؤمنين ١٢- حيات القلوب ١٣- جلاء العيون ١٤- منتخب التواريخ ١٥- تحفة العوام ١٦- صافي شرح اصول ڪافي ١٧- تفسير مجمع البيان ١٨- ڪشف الغمه في معرفة الائمه ١٩- قرب الاسناد ٢٠- تذڪرة المعصومين ٢١- اسلامي شيعي انسائيڪلو پيڊيا (طبع بيروت) ٢٢- اسيرت آف اسلام

اهل حق علماءِ ڪرام کي گهرجي ته هو شيعن جي معتبر ڪتابن مان حضور جن جي چئن نياڻين هجڻ وارن حوالن ۽ رسوائي هڪ ڪتاب تاليف ڪري اهلبيت رسول خلاف هر سڳوري ساز شن کان مسلمانن کي آگاهه ڪن!

باب نائون

حضرت علي رضه ۽ خاتون جنت بيبي فاطمه رض جن جي لخت جگر سيده ام ڪلثوم سان حضرت عمر رض جي نڪاح جو ثبوت شيعن جي ڪتابن مان

[سن ٣٢٨ هجري ڌاري کان اڳ جي شيعن جي پهرين معتبر ڪتاب "ڪافي ڪليني" جنهن کي شيعن جي غائب امام زمان جي تصديق ملي آهي ته ڪافي شيعن محدثن جو اقرار ته سيده ام ڪلثوم بنت حضرت علي رض سان حضرت عمر رض جو نڪاح ٿيو ۽ سيده، حضرت عمر جي وفات تائين سندن زوجيت ۾ رهي.]

١- حضرت علي رض جي اولاد جو تفصيل- حضرت علي رض پٽن جا نالا ابوبڪر عمر ۽ عثمان ڪيئن رکيا ؟

حضرت علي رض کي بيبي فاطمه رض کانسواءِ ، ٻيون به اٺ (٨) گهرواريون هيون. جيستائين خاتون جنت بيبي فاطمه رض زنده رهي، ته پاڻ ٻي ڪا به شادي نه ڪيائون. پر جڏهن سيده رض ، هن دنيا مان لاڏاڻو فرمايو، ته پاڻ هڪ ٻئي پويان اٺ (٨) شاديون ڪيائون. هتي اها ڳالهه خاص طرح نوٽ ڪرڻ جهڙي آهي ، ته حضرت علي رض پنهنجن ٽن (٣) پٽن جا نالا ابوبڪر ، عمر ۽ عثمان رکيا آهن.● حقيقت اها آهي، ته حضرت علي رض پنهنجن ٽن جگر گوشن صاحبزادن جا نالا ابوبڪر ، عمر ۽ عثمان رکي، حضرت نبي اڪرم جي پهرين ٽن خليفن

● تمام ضروري :- حضرت علي رض جي اولاد جو تفصيل هن طرح آهي:-

١ خاتون جنت سيده فاطمه زهرا رض مان حضرت علي رض جو اولاد :-

پٽ :- (١) حضرت حسن رض (٢) حضرت حسين رض

ڌيئرون:- (١) سيده زينب رض (٢) سيده ام ڪلثوم رض

٢ خاتون جنت کانسواءِ ، ٻين گهرواريءَ مان حضرت علي رض جو اولاد:-

پٽ :- حضرات (١) عباس (٢) جعفر (٣) عبدالله (٤) عثمان (٥) عبيد الله (٦) ابوبڪر (٧) محمد الاڪبر (٨) محمد الاصغر (٩) يحيٰ (١٠) عمر (١١) محمد الاوسط

ڌيئرون :- (١) ام الحسن (٢) رملة الڪبريٰ (٣) ام ڪلثوم صغريٰ (٤) ام هاني (٥) ميمونه (٦) زينب صغرا (٧) رملة الصغريٰ (٨) فاطمه (٩) امامه (١٠) خديجه (١١) ام الڪرام (١٢) سلمه (١٣) ام جعفر (١٤) جمانه (١٥) نفيسه

(باقي حاشيو ٻئي ايندڙ صفحي تي)

سان، پنهنجيءَ محبت ۽ دلي لڳاءَ جو هڪ اهڙو زنده ، لاثاني عملي ثبوت پيش ڪيو آهي، جنهن جي خلاف ، شيعه مجتهد ، اڄ تائين ڪوبه معقول ۽ قابل فهم سبب پيش نه ڪري سگهيا آهن ۽ نه ڪري سگهندا . ڇاڪاڻ ته ، اصولي طور ، هر انسان پنهنجي اولاد تي، انهيءَ شخص جو نالو رکندو آهي ، جنهن سان هن جي محبت ۽ لڳاءُ هجي ! متقي ۽ پرهيزگار آدمي ته ، پنهنجي اولاد تي نالي رکڻ وقت ، انهيءَ نالي جي پلي ۽ بُري معنيٰ جو به تمام گهڻو خيال رکندو آهي. اسلام جي تعليم به اهائي آهي. اوهان تاريخ جا ورق ورائي ڏسو ته اوهانکي معلوم ٿيندو ، ته نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي بعثت کان پوءِ ، هر اهو ڪافر مشرڪ ، جنهن حضور تي ايمان نه آندو ، ۽ هو ، مسلمانن هٿان قتل ٿيو - يا هُن تي فطري موت آيو ، ته پوءِ نبيءَ جي اصحابن سڳورن ، پنهنجي اولاد تي ، انهيءَ شخص جو نالو نه رکيو آهي ، پوءِ ڪٿي اهو شخص ڪهڙن به صحابيءَ جو ڪيترو به ويجهي کان ويجهو قريبي رشتيدار ڇو نه هجي ؟ پوءِ شيعن جو ايئن چوڻ ته اِهي نالا ابوبڪرؓ ، عمرؓ ۽ عثمانؓ عام طرح عربن ۾ رائج هئا ، لهذا ، حضرت عليؓ عرب جي عام رواج مطابق ، اِهي نالا پنهنجن صاحبزادن تي رکيا ، حد درجي جي ناداني نه آهي ته ٻيو ڇا آهي ؟ جيڪڏهن ايئن آهي ، ته پوءِ ايئن ڇو نه ٿو حضرت علي رضه کي پنهنجي قريش قبيلي مان ابوجهل ۽ ابولهب جا نالا ، پنهنجي پٽن تي رکڻ ۾ به ، ڪا قباحت ۽ ڪراهت نه هئڻ گهرجي هئي؟ (معاذ الله - ثم معاذ الله) . جيڪي ماڻهون اهڙيون بي تُڪيون ڳالهيون ڪن ٿا ۽ لکن ٿا انهن کي شرم اچڻ گهرجي ، ڇاڪاڻ ته ، هو حضرت علي رضه جي عُلو شان کي نهايت بي دردي سان مجروح ڪري رهيا آهن.

٢- سيده ام ڪلثوم بنت خاتون جنت سيده فاطمه زهرا رضه سان حضرت عمر جي نڪاح کي، شيعن کي قبول ڪرڻ جي ضرورت ڪيئن پيش آئي ؟ بخاري وغيره ۾ به انهيءَ رشتي جو ذڪر موجود آهي	شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن کي، حضرت عمرؓ سان، سيده امڪلثوم

بنت سيده فاطمه زهرا رضه جي نڪاح قبول ڪرڻ جي لاءِ ڪهڙين حالتن مجبور ڪيو ، انهيءَ باري

(حاشيو گذريل صفحي تان آيل)

محمد الاڪبر ڪي محمد بن حنفيه ڪري سڏيندا آهن . "شيعه ڪريبيه فرقي" ۽ "شيعه ڪيسانيه فرقي" هن کي ، حضرات حسنين رضه جي مقابلي ۾ ، پنهنجو امام تسليم ڪيو . ڪيسانيه فرقي جو اهو خرافاتي عقيدو به آهي ، ته محمد بن حنفيه "حي لايموت" آهن ۽ مٿن موت نه ايندو ۽ پاڻ "رضوي جبل" ۾ لڪل آهن جتي ۾ چشما هڪ ماکيءَ جو ٻيو پاڻيءَ جو جاري آهن . اهي شيعا هن کي امام العصر (امام الزمان) سڏيندا آهن (تحفة الوهاب صـ٢٣٤)

مختلف ڪتابن ۾ ، حضرت علي رضه جي اولاد جي نالن ۽ تعداد ۾ معمولي فرق ملي ٿو ، پر سندن اولاد ۾ ابوبڪر ، عمر ۽ عثمان جي نالن ۾ ڪنهن به ڪتاب ۾ فرق ڪونهي ۽ نه ڪو اختلاف آهي . حضرت علي رضه جي انهن صاحبزادن جي محترم مائرن جا نالا هن طرح آهن (١) حضرت ابوبڪر بن ليليٰ بنت مسعود حضرت حسين سان گڏ شهيد ٿيو
(٢) حضرت عثمان بن ام البنين بنت حزم حضرت حسين سان گڏ شهيد ٿيو
(٣) حضرت عمر بن ام حبيبه بنت ربيعه وڏي عمر تائين ۽ پوءِ وفات ڪيائون.

۾ هيٺيون چند ڳالهيون تمام چڱيءَ طرح ذهن ۾ محفوظ رهڻ گهرجن :-

(i) جيترو وڏو قدر رکندڙ ماڻهو ، دنيوي لحاظ سان - يا - ديني لحاظ سان نمايان حيثيت جو هوندو ، اوترو قدر هن سان تعلق رکندڙ خاص ڳالهيون به ، عوام توڙي خواص ۾ مشهور ٿينديون آهن . پوءِ جيڪي ماڻهو ، دين ۽ دنيا ، ٻنهين ۾ اعليٰ ترين حيثيت جا مالڪ هجن ، انهن جي باري ۾ خاص ڳالهيون ، عوام توڙي خواص ۾ ڪيئن مشهور نه رهنديون ؟ چنانچه ، مسلمانن جي خليفي راشد سيدنا فاروق اعظمؓ جو ، حضرت نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي ڏهٽيءَ سيده ام ڪلثوم لخت جگر خاتون جنت سيده فاطمه زهرا سان نڪاح ٿيو ۽ اها سيده ، حضرت عمرؓ جي گهر ۾ رهي ، جنهن مان زيد نالي پٽ پيدا ٿيو ۽ حضرت عمر فاروقؓ جي وفات کانپوءِ حضرت عليؓ پنهنجيءَ نياڻي کي ، پنهنجي گهر ۾ عدت لاءِ آڻي ويهاريو ۽ انهن حقيقتن کان اهلبيتن سميت ، پوري مسلم دنيا واقف هئي ، ته پوءِ اهڙيءَ حقيقت کان انڪار ڪيئن ٿي ٿي سگهيو ؟

(ii) ڪي خاص حقيقتون ، هڪ خاص نسبتن سبب ، عوام توڙي خواص ۾ ، اهڙيون مشهور ٿي وينديون آهن ، جو انهن جو انڪار ناممڪن بڻجي پوندو آهي . چنانچه سيده ام ڪلثومؓ جو حضرت عمر سان نڪاح ٿيو ، نه ڄاڻان ته ، اهو هڪ وڏي کان وڏو بابرڪت رشتو هو ، جيڪو مسلمانن جي خليفي ۽ اهلبيت گهراڻي ۾ ٿيو ، ته انهيءَ کي لازمي طور اهڙي شهرت ملي ، جنهن جو انڪار ، شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن لاءِ ، ناممڪن ثابت ٿيو ۽ هن کي انهيءَ جو اقرار ڪرڻو ٿي پيو .

(iii) حديث جا معتبر ڪتاب صحاح سته صحيح بخاري ، صحيح مسلم ، موطا امام مالڪ ، ترمذيؒ ، ابوداؤدؒ ، سنن نسائيؒ ، سنه ۳۰۰ هجري ختم ٿيڻ کان اڳ تاليف ٿي چڪا هئا . موطا امام مالڪ ته سنه ۱۴۹ هجري کان اڳ تاليف ٿي چڪو هو . حضرت امام بخاري جي باري ۾ اچي ٿو ته امام صاحب کان ، ستر هزار (۷۰،۰۰۰) کان زياده آدمين بخاري شريف ٻڌو . پوءِ شاگردن ۽ شاگردن جا شاگرد حساب ڪرڻ کان ٻاهر ٿي پيا . سنه ۱۵۰ھ ڌاري تفسير ، حديث ، فقه ، سيرت ، تاريخ ۽ اسماء الرجال جي باري ۾ ، مستقل ڪتاب تاليف ۽ تصنيف ٿيڻ شروع ٿي چڪا هئا ۽ انهن جا چند ڪتاب تاليف ۽ تصنيف به ٿي چڪا هئا . تهذيب التهذيب ۽ مقدمه فتح الباري شرح بخاري ۾ آهي ته موسيٰ بن عقبه جنهن سن ۱۴۱ هجريءَ ۾ وفات ڪئي ، اهو نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جو مغازي لکي چڪو هو . اوهين دور نه وڃو ، اسانجي سڳوري سنڌ اندر ٿي ونو ته ابومعشر نجيح بن عبدالرحمان سنڌي مدنيؒ ، جنهن ۱۷۰ هجريءَ ۾ وفات ڪئي ، "ڪتاب المغازي" لکي چڪو هو . (بحواله خلافت عباسيه اور هندستان اردو ص۳۲۶ از قاضي اطهر مبارڪپوري) . تاريخ طبري از محمد ابن جرير طبري ، "ڪتاب الثقاة" از علامه ابن حبان ، "المعارف" از علامه قتيبه ، اهي ڪتاب به سن ۲۲۰ هجري کان اڳ تاليف ٿي چڪا هئا ۽ انهن مان اڪثر ڪتابن ۾ ، سيده ام ڪلثوم بنت حضرت عليؓ سان حضرت عمرؓ جو نڪاح ٿيو ، انجو واضح الفاظن ۾ ذڪر موجود هو ، جيئن :-

(1) امام بخاري (وفات سنه ۲۵۶ هجري) بخاري شريف جي ڪتاب المغازي جي باب ام سليط

۾ حضرت علي رضہ جي صاحبزادي ام ڪلثوم جو ذڪر هنن الفاظن ۾ ڪيو آهي :-

قال ثعلبة بن ابى مالك : ان عمر بن الخطاب رضى الله عنه قسم مروطاً بين نساءٍ من نساء اهل المدينة فبقى منها مرط جيدٌ، فقال له بعض من عنده : يا امير المؤمنين اعط هٰذا بنت رسول الله صلى الله عليه و سلم التى عندك يريدون امّ ڪلثوم بنت على، فقال عمر ام سليطٍ احق به منها وام سليط من نساء الانصار ممن بايع رسول الله صلى الله عليه وسلم، قال عمر: فانها كانت تزفرلنا القرب يوم اُحدٍ - (بخاري ص ٤٠٣)

ثعلبہ بن ابي مالڪ چيو ، تہ حضرت عمر رضہ جي چادرون مديني جي عورتن ۾ ورهايون : جن مان هڪ عمدي چادر بچي پيئي ، تہ چند ماڻهن (جيڪي انهي وقت حضرت عمر رضہ وٽ ويٺا هئا) چيو ، تہ اي اميرالمومنين! اوهين اها چادر آنحضرت صلى الله عليه وسلم جي ڏهٽي پنهنجي گهر واري ام ڪلثوم بنت حضرت علي رضہ کي ڏيو ، تہ حضرت عمر رضہ جواب ۾ فرمايو ، تہ نہ ، ام سليط انهي چادر جي زياده حقدار آهي . ام سليط هڪ انصاري عورت هئي ، جنهن نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم سان بيعت ڪئي هئي . حضرت عمر رضہ وڌيڪ فرمايو تہ اها ام سليط احد جي ڏينهن پاڻي جو مشڪون ڀري پاڻ تي ڪڻي اسان لاءِ آنديون هيون .

(٢) "ڪتاب الثقاة" ۾ ، حضرت عمر رضہ جي خلافت جي سنہ ١٧ هجري جي واقعات ۾ "ابن حبان" لکي ٿو :-

ثم تزوّج عمر ام ڪلثوم بنت علي ابن ابى طالب و هي من فاطمہ ودخل بها فى شهر ذى القعدة

پوءِ عمر رضہ ، ام ڪلثوم سان شادي ڪئي ، جيڪا علي بن ابي طالب جي ڌيءَ هئي ۽ اها فاطمہ رضہ مان هئي ۽ ذوالقعده مهيني ۾ همبستري ڪئي .

(بحوالہ حاشيہ الفاروق ازعلامہ شبلي ص ٣٣٢ مطبوعہ ڪتب خانہ صديقيہ ملتان سنہ ١٩٨٣ع)

(٣) عبدالله بن مسلم قتيبہ (ولادت سنہ ٢١٣ هجري - وفات ٢٧٦ هجري) پنهنجي تصنيف وتاليف "ڪتاب المعارف" ۾ حضرت عمر فاروق رضہ جي اولاد جي باري ۾ لکي ٿو :-

وفاطمة وزيد و امهما ام ڪلثوم بنت علي ابن ابى طالب من فاطمة بنت رسول الله صلى الله عليه وسلم

۽ فاطمہ ۽ زيد جي ماءُ ام ڪلثوم جيڪا علي ابن ابي طالب جي ڌيءَ هئي ، اها فاطمہ ، رسول الله صلى الله عليه وسلم جي نياڻي مان هئي .

(بحوالہ حاشيہ الفاروق ازعلامہ شبلي ص ٦٦٦ - مطبوعہ ڪتب خانہ صديقيہ ملتان سنہ ١٩٨٣ع)

(٤) "ڪتاب المعارف" جو اردو ترجمو برصغير پاڪ وهند جي مشهور ومعروف مصنف ۽ مترجم محترم سلام الله صديقي صاحب ڪيو آهي، جيڪو پاڪ اڪيڊمي مسجد باب الاسلام آرام باغ ڪراچي ، تازو سنہ ١٩٨٥ع ۾ ڇپائي پڌرو ڪيو آهي . هن ڪتاب ۾ حضرت آدم عليه السلام کان وٺي پهرين صدي هجريءَ تائين جي سڀني مشهور نبين ۽ انهن جي اولاد ۽ صحابہ، تابعين ۽ تبع تابعين جون

سوانح ، انهن جي نسب نامن سميت تحرير ٿيل ملن ٿيون . هيءُ ڪتاب هنوقت منهنجي سامهون آهي، جنهن ۾ ٻن هنڌن ١ـ حضرت عمر رضه جو اولاد ۽ انجو نسل ص١٨٨ ۽ ٢ـ (حضرت علي رضه جون) صاحبزاديون ص٢١٤ ۾، سيده ام ڪلثوم بنت حضرت علي رضه جو حضرت عمر رضه سان نڪاح ۽ ان مان اولاد جو ذڪر ماڻي ٿو . مترجم ص٣١٣ جي حاشي ۾، شيعن جي ڪتابن جي صفحن جا حوالا به ڏنا آهن ، جن ۾ انهيءَ رشتي جو ذڪر موجود آهي. (عڪس لڳايل ص٥٣٥-٥٣٦)

ياد رهي، ته شيعن وٽ اڄ تائين ، پهريون مشهور ۽ معتبر ڪتاب "الجامع الڪافي" يعني "ڪافي ڪليني" آهي ۽ اهو شيعه مذهب جو اصل بنيادي ماخذ به آهي . انهيءَ ڪتاب جو مصنف، مجتهد علامه ابي جعفر محمد بن يعقوب ڪليني آهي، جنهن سن ٣٢٨ هجريءَ ۾ وفات فرمائي . ٻين لفظن ۾ هي شيعه مذهب جو پهريون بنيادي معتبر ۽ مستند ترين ڪتاب چوٿين صدي هجريءَ ۾ لکيو ويو آهي . ٻئي طرف نبيﷺ جي حديث جا معتبر ڪتاب بخاري ، مسلم ، موطا ، ترمذي ، ابو داؤد ، سنن نسائي، ابن ماجه وغيره ، جيئن پڙهين اوها پڙهيو (ص٢٤٨) ته ٽين صدي هجريءَ ۾ تاليف ٿي ويل هئا ۽ اسلامي فقه ۽ اسلامي تاريخ جا مشهور ڪتاب به اڳيئي لکجي چڪا هئا . جن ۾ سيده ام ڪلثوم بنت حضرت علي رضه جو حضرت عمر رضه سان نڪاح ، ان مان اولاد ۽ حضرت عمر رضه جي وفات کانپوءِ سيده ام ڪلثوم جي عدت گذارڻ جا تفصيل قلمبند ٿي چڪا هئا ۽ اهو پاڪيزه رشتو عام طرح مشهور ۽ ننڍي وڏي کي معلوم هيو . لهٰذا سبائين کي ، شيعه مذهب تصنيف ڪرڻ ۾ هن مشڪل موڙ تي، هيٺيون ڳالهيون زير غور رهيون:-

(١) هي ، حضرت علي رضه جي انهيءَ صاحبزاديءَ ام ڪلثوم مڃڻ جو ئي انڪار ڪن ۽ چون ته حضرت علي رضه کي انهيءَ نالي سان ڪا به نياڻي نه هئي، يا

(٢) هي ، انهيءَ نڪاح جو انڪار ڪن، يا

(٣) انهيءَ موضوع تي خاموشي اختيار ڪن.

پرهنن لاءِ، انهن ٽنهين ڳالهين مان ، ڪنهن هڪ جو انڪار ڪرڻ ياخاموش رهڻ ، ناممڪن هو ، ڇاڪاڻ ته ، انهي مان وڏو خطرو اِهو هو ، ته ماڻهو ايڏي سچي ۽ مشهور واقعي جو انڪار نه ڪندا، البت هو ،اهو واقعو ، هوبهو ائين مڃيندا، جيئن عام طرح سُنين جي ڪتابن ۾ لکجي چڪو آهي ۽ عام زبانن تي چڙهيل آهي ، يعني حضرت علي رضه کي ، بيبي فاطمه رضه مان ، ام ڪلثوم نالي نياڻي هئي ، جنهن جو حضرت عمر فاروق رضه سان نڪاح ٿيو ۽ اهڙي طرح نڪاح ٿيو جيئن هڪ نهايت متقي ، پرهيزگار ، باعزت، باغيرت شريف خاندانن ۾ ، صرف ۽ صرف هڪ ٻئي جي رضا خوشيءَ سان عمل ۾ ايندو آهي. ظاهر آهي، ته اِها صحيح صورتَ ۽ نوعيت مَڃڻ، شيعه مذهب جي لاءِ موت جي پيغام کان گهٽ ڳالهه ڪانه هئي ، لهٰذا شيعن ، انهيءَ نڪاح جو انڪار ته نه ڪيو ، جيئن هنن يارهين صدي هجريءَ جي اوائلي دور تائين ، نبي اڪرم کي چئن نياڻين هئڻ ۽ انهن مان ٻن جو حضرت عثمان رضه جي نڪاح ۾ اچڻ جو به انڪار نه ڪيو (ڏسو حاشي ص٢٣٦) . باقي انهيءَ نڪاح جي واقعي کي، هنن پنهنجي پهرئين اصل استاد عبدالله بن سبا يهوديءَ جي ياد ڪرايل سبق طرف ڦيري ويا، جيئن هن جو اهو سبق هو ته نبيﷺ جي اصحابن ، حضرت علي رضه سان ڏاڍايون ڪيون ، هُن تي

وڏا وڏا ظلم ڪيا ، هن جي خلافت جو حق غصب ڪيائون وغيره وغيره . پوءِ هن پاڪيزه رشتي نڪاح کي به ، شيعن ، حضرت علي رض جي بيانيءَ جي غصب ڪرڻ جو رنگ ڏنو ، جيئن سندن پهريئن مشهور ۽ معتبر ترين مصنف ابي جعفر ڪلينيءَ ۽ پڻ ٻين پوين هن نڪاح جي باري ۾ پنهنجي گندي ذهن مان روايتون گهڙيون ، امامن جي نالن سان لکي ورتيون ۽ انهن روايتن ۾ امامن صاحبن طرفان جيڪي الفاظ استعمال ڪيل آهن ، انهن سان سيد نا حضرت علي رض رسول خدا ﷺ ۽ اهلبيت جي باري ۾ جيڪا گستاخي ظاهر ٿئي ٿي ، ۽ مٿن بدترين الزام عائد ٿين ٿا ، اهي ايندڙ صفحات ۾ اوهان پاڻ پڙهي فيصلو ڪري سگهندا ، ته امامن اهلبيت جي شان ۽ مرتبي ۾ ، هن خود غرض سبائي ٽولي ڪيڏا ڪلور ڪيا آهن ، جن جي پڙهڻ سان هر هڪ انسان جو ، پوءِ اهو مسلم هجي يا غير مسلم ، ڪهڙي طرح ڪنڌ جهڪيو وڃي .

٣- شيعه مذهب جي معتبر ترين ڪتابن ۾ سيده ام ڪلثوم بنت سيده فاطمه سان حضرت عمر رض جي نڪاح جي باري ۾ ڇاڇا چيو ويو آهي؟

انهيءَ کان اڳ ، جو شيعن جي معتبر ترين ڪتابن مان، سيده ام ڪلثوم بنت سيده فاطمه رض سان، حضرت عمر رض جي نڪاح جي باري ۾ ثبوت لاءِ چند روايتون پيش ڪجن ، پهريئن اها حقيقت ذهن ۾ رهي، ته اهو مبارڪ نڪاح سنه ١٧ هجريءَ ۾ ٿيو . اڄ ١٤٠٦ هجري آهي . ٻين لفظن ۾ هن مبارڪ رشتي کي، هڪ هزار ٽي سؤ اوڻانوي (١٣٨٩) سال گذريا آهن ، پر انهيءَ ايڏي ساري عرصي اندر ، ڪنهن به شيعه عالم ، انهيءَ نڪاح جو انڪار نه ڪيو آهي . اها ڳالهه به اوهان جي معلومات ۾ اضافي لاءِ ضروري آهي ، ته شيعن جو سڀ کان معتبر ۽ مستند ترين ڪتاب "الجامع الڪافي" آهي، جنهن جي صحيح ۽ مستند هجڻ جي تصديق، شيعن جي امام الزمان (يعني سنه ٢٦٠ هجريءَ کان وٺي شيعن لاءِ هر دور ۽ هر وقت لاءِ فرضي زنده غائب امام) جي هنن الفاظن ۾ ٿيل آهي : "هٰذا ڪافٍ لشيعتنا" يعني هي ڪتاب اسان جي شيعن لاءِ ڪافي آهي (ڏسو عڪس لڳايل ص ٣٩١)

هاڻي ٻڌو، شيعن جي انهيءَ ئي معتبر ڪتاب الجامع الڪافي جي فروع ڪافي جي جلد ٥ ۾ هڪ باب آهي جنهن جو عنوان آهي :-

"باب تزويج ام ڪلثوم"

يعني باب " ام ڪلثوم جي نڪاح جي باري ۾"

دوستو! هاڻي اوهان خود سوچيو ۽ غور ڪريو ته شيعه مذهب جي اهڙي مجيل ڪتاب ۾ سيده ام ڪلثوم جي نڪاح بابت هڪ خاص باب رکيو ويو هجي ، انهيءَ جو انڪار ڪي سگهندا؟ پوءِ مونکي يقين آهي، ته اوهين مون سان انهيءَ راءِ ۾ اتفاق ڪندا ، ته اهڙي حقيقي واقعي جو انڪار ممڪن ئي ڪونهي!

هاڻي اچو ته شيعن جي معتبر ڪتابن کي نظر مان ڪيدون، ته هنن، ان پاڪ رشتي کي، ڪهڙا ناپاڪ رنگ چاڙهي پيش ڪيو آهي :-

(١) شيعن جي معتبر ڪتاب الجامع الڪافي جي فروع ڪافي جي جلد ٥ جي باب " تزويج ام ڪلثوم" ۾ هيءَ پهرين روايت امام جعفر صادق جي نالي سان لکي ويئي آهي :-

عن زرارة عن ابي عبد الله في تزويج ام كلثوم فقال ان ذالك فرج غصبناه

زرارة روايت ڪري ٿو ته امام جعفر صادق کان ام ڪلثوم جي نڪاح بابت پڇيو ويو ته امام صاحب فرمايو ته اها اهڙي شرمگاه آهي جيڪا اسان کان زوري ڪسي ورتي.

(فروع ڪافي جلد ۵ ص ۳۴۶ - طبع تهران (ايران) سنه ۱۳۹۱ هجري - عڪس نمبر ص ۲۳۴)

هن روايت تي جا ٽڪي ۽ ڪٽڙو تبصرو ڪجي! حضرت شاهه عبد العزيز محدث دهلوي رح اها روايت پيش ڪري پوءِ لکي ٿو :-

انهن الفاظن ٻڌڻ سان، وار ڪانڊارجي وڃن. انهن حيدارن (محبت جي دعويدارن) جي نف آهي جيڪي عمر جي عداوت خاطر، اهڙي قسم جي ڪفريات جي نسبت، امامن طرف ڪن ٿا.

(خلاصو تحفه اثنا عشريه اردو ص ۲۴۳)

ڏيان ۾ رهي ته شيعن جي اهڙين روايتن کي، اسان جي سني عالمن مثلاً (۱) نواب سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي* (۲) مولانا چراغ الدين (۳) مولانا محمد صديق (۴) مولانا محمد اڪرم الدين دبير (۵) مولانا عبد الوهاب ڪلال (۶) مولانا عبد الستار تونسوي (۷) مولانا غلام ربون ناروالي (۸) مولانا محمد منظور نعماني لکنو وغيره - پنهنجي تصنيفات ۾ سخت احتجاج ڪيو آهي ۽ نهايت معقول ۽ شرافت جون حدون قائم رکندي تنقيد ڪئي آهي جنهن مان هي جا ۽ مقصد حاصل ڪري آهن :-

(i) انهيءَ مبارڪ نڪاح مان اهو ثابت ڪري ته حضرت علي رض جي نزديڪ، حضرت فاروق اعظم مومن صادق ۽ انهيءَ اعلي شرف جو بدرجه اوليٰ لائق هو، جو حضرت علي رض هن کي پنهنجي نياڻي ۽ حضرات حسنين رض جي سڳي ڀيڻ جو سڱ ڏنو.

(ii) حضرت علي ۽ حضرت عمر فاروق رض جو پاڻ ۾ اهڙو گهاٽو ۽ گهرو تعلق ۽ دلي محبت ۽ چاهت هئي، جو اهو مبارڪ رشتو وجود ۾ آيو.

---

* تمام ضروري :- نواب سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي مرحوم، شيعه خاندان ۾ پيدا ٿيو ۽ انهيءَ مذهب جي تعليم حاصل ڪري شيعه مذهب جو هڪ اعليٰ مجتهد بڻيو. بعد ۾ هن سني مذهب جو ڏاڍو غور گهرو مطالعو ڪري انکي صحيح سمجهي اهو مذهب اختيار ڪيو. شيعي ۾ هن کي شيعن ڪان ڪان طرح پنهنجن رشتيدارن کان ڀي انتها مصيبتون ۽ تڪليفون ۽ ڏکيون ڏنيون ۽ هي پنهنجي سڄي شاهي خاندان ۽ جاگيرن کان وانجي ويو، پر هن جي ايمان ۾ ڪوبه فرق نه آيو. هن کي چاهتا ته پنهنجي مذهبن سني ۽ شيعه مذهب جي پوري پوري ڄاڻ هئي ۽ هن ٻنهي مذهبن جو پورو پورو مطالعو ڪري، شيعه مذهب کي باطل سمجهي انکي ڇڏي پوءِ سني مذهب اختيار ڪيو هو ۽ هن کان شيعه مذهب جي ڪتابن الهه کجهي ڪاڻا هئي. انهن مان هڪ ڪتاب "آيات بينات" جي نالي سان اردو زبان ۾ تصنيف ڪيو جيڪو سنه ۱۳۰۱ هجري ۾ پهريون دفعو ڇپيو ۽ اڄ تائين ٻن جلدن ۾ بازار ۾ موجود آهي. انهيءَ ڪتاب ۾ هن بزرگ انهيءَ نڪاح تي وڏو بحث ڪيو آهي جيڪو جلد ۱ ص ۱۹۵ کان ص ۲۱۹ تائين ڪل ۲۴ صفحن ۾ علمي ۽ عقلي دليلن سان شيعت کي باطل ۽ ٻنا مذهب ثابت ڪري هن تي حجت قائم ڪئي آهي.

ظاهر آهي ته انهن ٻنهين ڳالهين (١) ۽ (٢) مان ڪا هڪ ڳالهه به مفقود (غائب) هجي ها، ته انهن رشتي جو وجود ۾ اچڻ قطعي ناممڪن هو. هيءَ سڌي، سنئين ۽ سچي ڳالهه آهي، جنهن جو ڪو به انصاف پسند انسان انڪار ڪري نه سگهندو.

جيتوڻيڪ اسانجي سني عالمن، شيعه مذهب جي باني طرفان، انهيءَ روايت کي امام جعفر صادق جي نالي سان ٺڪڻ کي، امام زادي تي هڪ بهتان تصور ڪيو آهي ۽ بيشڪ اهو هن تي بهتان ئي آهي ۽ اهي ٻرا الفاظ حضرت امام جعفر صادق جا نٿا ٿي سگهن، بلڪ اهي الفاظ شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن جا پنهنجا آهن، پر انهيءَ روايت ۾ هڪ خاص نوٽ ڪرڻ واري ڳالهه اها آهي، ته انهيءَ روايت ۾، امام جعفر صادق کان، انهيءَ نڪاح جي باري ۾ ڪو شيعن، معلومات حاصل ڪرڻ چاهي آهي، جنهن جو ٻيو مطلب اهو ٿيو، جيئن مون ٻهرين عرض ڪيو آهي، ته انهيءَ مبارڪ رشتي جي ايڏي مشهوري ٿي چڪي هئي ۽ ٿيڻ به گهربي هئي، جو انهيءَ وقت، انهيءَ حقيقت جو انڪار ڪرڻ - يا - انهيءَ حقيقت کي نظرانداز ڪرڻ - يا - لڪائڻ بهرحال شيعه مذهب جي بانين جي وس جي ڳالهه نه هئي.

(٢) فروع ڪافي جي جلد ۾ هيءَ ٻي روايت به امام جعفر صادق جي نالي سان منسوب ڪئي آهي:-

عن هشام بن سالم عن إبي عبدالله عليه السلام قال لما خطب اليه قال له اميرالمومنين انها صبية قال فلقى العباس فقال له مالى ابى بأس؟ قال وما ذالك؟ قال خطبت الى ابن اخيك فردنى اما والله لأعورن زمزم ولا ادع لكم مكرمة الاهدمتها ولا قيمن عليه شاهدين بانه سرق ولا قطعن يمينه فاتاه العباس فاخبره وساله ان يجعل الامر اليه فجعله اليه -

هشام بن سالم، امام جعفر صادق کان روايت ڪئي آهي ته جڏهن جناب اميرؑ کان ام ڪلثوم جو سڱ گهريو ويو، ته پاڻ فرمايائين، ته هوءَ ننڍي ڇوڪري آهي. پوءِ امام صادق فرمايو ته عمرؓ، عباس سان مليو ۽ هن کي چيائين ته مون ۾ ڪو نقص آهي ڇا؟ عباس پڇيو ته ڇا ڳالهه آهي؟ عمر چيو ته مون تنهنجي ڀائٽي علي کان سڱ گهريو آهي ۽ هن انڪار ڪيو آهي. آئون زمزم وارس وٺندس ۽ تنهنجن سمورن عزيزن کي ميٽائيندس ۽ ٻي ڳالهه ته چوريءَ جا شاهد بيهاري هن جا هٿ ڪپيندس. (پوءِ) حضرت عباسؓ حضرت علي رضه وٽ آيو ۽ ڪيس چيائين، ته انهيءَ رشتي لاءِ تون مونکي وڪيل بڻاءِ. حضرت علي انکي اجازت ڏني، نڪاح ڪيو ويو.

(فروع ڪافي جلد ۵ ص ٣٤٦ - طبع تهران (ايران) سنه ١٣٩١ هجري - عڪس لڳايل ص ٣٤)

دوستو! جيڪا مستي، سڄي دنيا جي مسلمانن وٽ، حيدر ڪرار، شير خدا، فاتح خيبر جي لقبن سان سڃاتي ويئي ٿي، جنهن پنهنجي خلافت جي سڄو دور (تقريبًا پوڻا پنج سال) ميدان جنگ ۾ گذاريو آهي، انهيءَ سيرت جيڪا شيعه مذهب جا مجتهد دنيا جي سامهون پيش ڪن ٿا، انهيءَ جو اندازو اوهين خود، شيعن جي معتبر ڪتابن مان پيش ڪيل روايت ١ ۽ ٢ مان لڳايو!!

(٣) "تهذيب الاحكام" ناني شيعن جو هڪ مشهور معتبر ڪتاب ابي جعفر محمد بن الحسن الطوسي جو تصنيف آهي جنهن سن ٤٦٠ هجريءَ ۾ وفات ڪئي. هي ڪتاب شيعن جي "اصول اربعه" ۾ داخل آهي ۽ هن ۾ آهي:-

عن سليمان بن خالد قال سئلت ابا عبدالله عليه السلام عن امرءة توفى عنها زوجها اين تعتد في بيت زوجها او حيث شاءت قال بل حيث شاءت ثم قال ان عليا عليه السلام لما توفى عمر اتى ام كلثوم فاخذ بيدها فانطلق بها الى بيته

سليمان بن خالد کان روايت آهي، ته مون امام جعفر صادق کان پڇيو ته جنهن عورت جو خاوند فوت ٿئي، ته اها عدت ڪٿي گذاري؟ خاوند جي گهر ۾ يا جتي هوءَ چاهي؟ ته امام صاحب فرمايو ته جتي هن جي دل چاهي ۽ پوءِ ثبوت ۾ فرمايائون ته جڏهن عمر رض وفات ڪئي، ته حضرت علي رض، ام ڪلثوم وٽ ويو ۽ هن کي هٿ کان وٺي پنهنجي گهر وٺي آيو.

[(تهذيب الاحكام جلد ٨ ص ١٦١ طبع تهران (ايران) سنه ١٣٩٠ هجري - عڪس لگايل ص ٣٠٣)
(فروع كافي جلد ٦ ص ١١٥ طبع تهران (ايران) سنه ١٣٩١ هجري - عڪس لگايل ص ٣٣٨-٣٣٩)]

(٤) هڪ ٻيو شيعه مجتهد قاضي نورالله شوستري پنهنجي تصنيف مجالس المومنين ۾ لکي ٿو:

محمد بن جعفر الطيار بعد از فوت عمر بن خطاب بشرف مصاهرت حضرت امير المومنين مشرف گشته ام كلثوم را كه از روجه آنحضرت درحبالهء عمر بود تزويج بود.

محمد بن جعفر طيار کي، حضرت عمر جي وفات کانپوءِ حضرت علي رض جي ناٺي (نياڻي) ٿيڻ جو شرف حاصل ٿيو. ام ڪلثوم کي عمر پنهنجي نڪاح ۾ زوريءَ رکيو هو.

(العياذ با لله)

(مجالس المومنين بحواله آيات بينات جلد اول ص ٥١ از علامه سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي)

هن عبارت جي آخري حصي وارن لفظن تي ذرا غور ڪريو ته انهن ۾ خود حضرت علي رض ۽ حضرات حسنين رض جي ذات پاڪ تي ڪيڏو الزام عائد ٿئي ٿو!

(٥) ابوالحسن علي بن اسماعيل، شيعه اثنا عشريه جو هڪ وڏو مجتهد عالم ٿي گذريو آهي، هن جو قول "ازالة الغين" ۾ هن الفاظن سان نقل ٿيل آهي:-

اورا از چند امر پرسيدند كه از ان جمله مقدمه نكاح خليفه ثاني است؟ جواب داد كه دادن دختر به عمر كه جناب امير المومنين را اتفاق افتاد باين جهت بود كه اظهار شهادتين ميثمود و زبان اقرار به فضيلت رسول مي كشود.

(ابوالحسن بن اسماعيل) کان مائٽن ڪئين ڳالهين جي باري ۾ پڇيو جن مان هڪ خليفي ثاني (حضرت عمر رض) جي نڪاح جي به هئي، ته هن جواب ڏنو ته حضرت علي رض کي، پنهنجي ڌيءَ، عمر کي ڏيڻ جي ضرورت، انهيءَ ڪري پيش آئي، جو عمر ڪلمه شهادت جو اظهار ڪندو هو ۽ زبان سان رسول الله ﷺ جي فضيلت جو اقرار ڪندو هو.

(ازالة الغين بحواله آيات بينات جلد اول از علامه سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي ص ١٥١)

(٦) شيعه مجتهد وعلامه مولوي دلدار علي صاحب "مواعظ حسينيه" ۾ لکي ٿو:-

تزويج ام كلثوم باختيار حضرت امير واقع نه شد الى قوله، بالفرض اگر باختيارهم باشد عقل اين را قبيح نمى سازد كه نكاح با مخالفين جائز باشد بلك عقل تجويز مى كند كه حضرت حق تعالىٰ مباح سازد براۓ ما نكاح كردن رابكفار چه قباحت نكاح باكفار عقلے نيست مثل قباحت ظلم وقتل وامثال آن وچه گونه عقلے باشد وحالانكه معلوم است كه پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم دختر خود را باكفار تزويج كرده وهرگاه حقيقت حال چنين باشد پس چه قباحت است در اين كه جناب امير عليه السلام تزويج نمايد دختر خود را باكسے كه بظاهر مسلمان باشد

سيده ام كلثوم جو نڪاح حضرت علي رضه جي مرضي سان نه ٿيو، الىٰ قوله - بالفرض سندس مرضيءَ سان ٿيو به، ته به عقل انکي برو نٿو سمجهي، ڇاڪاڻ ته دشمن سان نڪاح ڪرڻ جائز آهي، پر عقل ته اها تجويز پيش ٿو ڪري ته خدا تعالىٰ انهيءَ کي مباح فرمائي. آخر ڪافرن سان نڪاح ڪرڻ ۾ ڪهڙي برائي آهي؟ ڪافرن سان نڪاح ڪرڻ اهڙو برو نه آهي، جهڙو ظلم ۽ قتل ڪرڻ وغيره. اهو ڪهڙي طرح معقول ٿيندو، حالانڪ اها ڳالهه سڀني کي معلوم آهي ته رسول خدا، پنهنجيءَ نياڻي جو نڪاح ڪافرن سان ڪيو (معاذ الله ثم معاذ الله). جڏهن اها حقيقت آهي ته پوءِ حضرت علي رضه لاءِ، جنهن پنهنجي نياڻي هڪ اهڙي شخص کي ڏني، جيڪو ظاهر ۾ مسلمان هو، ته پوءِ انهيءَ ڪهڙي برائي آهي؟

(مواعظ حسينيه ۽ ازالة الغين بحواله آيات بينات جلد اول از علامه سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي مت)

جڏهن شيعه مذهب جي محدثن ۽ مجتهد عالمن ڏٺو ته سيده ام ڪلثوم بنت حضرت علي رضه سان، حضرت عمر رضه جو نڪاح، سندن سڄي باطل مذهب کي برباد ٿو ڪري، ته هن ان کي بربادي کان بچائڻ لاءِ، انهيءَ عبارت ۾ نبي اڪرمﷺ جي هڪ نياڻيءَ کان وڌيڪ نياڻين جو به اقرار ڪيو ۽ حضور اقدسﷺ ۽ حضرت علي رضه ٻنهين کي، هڪ جهڙي عمل جو هن طرح مرتڪب بنائي ڏيکاريو آهي، جو چيائون، ته جڏهن ته رسول خدا پنهنجيءَ نياڻيءَ جو نڪاح ڪافرن سان ڪيو آهي (العياذ بالله)، ته پوءِ حضرت علي رضه لاءِ انهيءَ ڳالهه ۾ ڪهڙي برائي آهي، جو هن پنهنجيءَ نياڻيءَ جو نڪاح، هڪ اهڙي ڪافر مرتد منافق سان ڪيو جيڪو ظاهر ۾ مسلمان هو (استغفر الله - العياذ بالله)

دوستو! ذرا سوچيو، هيءَ آهي اهلبيت جي حبدارن جو اصل ايمان ۽ مذهب!!

(٧) آيات بينات ۾، قاضي نورالله شوستري جي تصنيف "مصائب النواصب" جي فارسي ترجمي "ازالة الغين" جي حوالي سان لکيل آهي:-

چون عمر خواستگاري ام كلثوم نمود على متفكر شده گفت اگر مانع شوم او قصد قتل

جڏهن عمر رضه ام ڪلثوم جي سڱ جو خيال ظاهر ڪيو، ته علي گهٽين ۾ پئجي ويو ۽ سوچيائين ته جيڪڏهن انڪار ڪندس، ته (عمر) قتل جو ارادو

من خواهد کرد واگر قصد قتل
من کند وممانعت کنم اورا از
نفس خود بیرون رفتن است از
اطاعت رسول خدا صلی الله علیه
وسلم ومخالف وصیت او میکنم و
داخل می شود دردین آنچ مذکور
می کرد ازان رسول خدا ؐ پس
تسلیم بنت درایں حال اصلح بود
از قتل او وبیرون رفتن از وصیت
رسول خدا ؐ پس تفویض نمود امر
اورا بخدا ودانسته بود که آنچه
عمر غصب کرد از اموال مسلمانان
وارتکاب کرد از انکار حق او
وقعود بجاء رسول خدا ؐ وتمیز
احکام الٰہی وتبدیل فرائض خدا

ڪندو ۽ جيڪڏهن هن منهنجي قتل جو ارادو
ڪيو، ۽ مون پنهنجي بچاءَ لاءِ مقابلو ڪيو، ته
رسول خدا ؐ جي اطاعت کان خارج ٿي
وينداس، جا ڳالهه وصيت جي خلاف آهي
۽ انهن ماڻهن مان سمجهيو ويندس
جن جو ذڪر رسول خدا ڪيو آهي ۽ پوءِ
اهڙي حالت ۾ نياڻي ڏيڻ زياده بهتر
هئي، اُن جي (علي رضه جي) قتل ٿيڻ ۽ رسول
خدا جي وصيت کي پُٺ ڏيڻ جي. پوءِ هن
(علي) پنهنجو معاملو خدا کي سپرد ڪيو
اهو سمجهي ته عمر جو ڪجهه غصب ڪري
ٿو، اُهو مسلمانن جي مال مان آهي ۽ اهو
انڪار آهي حق جو ۽ رسول خدا جي
نيابت جو ۽ خدا جي احڪامن ۾ ڦيرڦار ۽
خدا جي فرضن ۾ تبديلي ڪرڻي آهي.

(ازالة الغين بحواله آيات بينات جلد اول از علامه سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي ص۲۰۱)

(٨) شيعن جي معروف معتبر ڪتاب "تهذيب الاحڪام" ۾ آهي :-

عن جعفر عن ابيه قال ماتت
ام كلثوم بنت علیؑ وابنها زيد
بن عمر بن خطاب فی ساعت
واحدة ٥

حضرت امام جعفر صادقؒ پنهنجي والد کان
روايت ڪري ٿو ته ام ڪلثوم بنت علي رضه ۽
انجو پٽ زيد بن عمر بن خطاب هڪ ئي وقت
فوت ٿيا -

(تهذيب الاحڪام جلد۹ ص۳۶۲ - ۳۶۳ - عڪس لڳايل ص۳۶۴-۳۶۵)

مون هتي، شيعن جي معتبر ۽ مستند ڪتابن جون اٺ (٨) روايتون انهيءَ ثبوت ۾ پيش ڪيون آهن، ته سيدنا حضرت عمر فاروق رضه جو، سيده ام ڪلثوم بنت سيده فاطمه زهراؓ سان نڪاح ٿيو. هن نڪاح بابت، جيئن اوهان خود پڙهيو، شيعن جي مجتهد عالمن، اهڙيون بُريون، حياسوز تاويلون ۽ بهانا بنائي پيش ڪيا آهن، جن جي پڙهڻ سان، هر انسانَ جو سِرُ شرم کان جُهڪي پوي ٿو. گذريل صفحات ۾ مون انهن اٺن روايتن مان، صرف پهرينءَ روايت تي، مختصر تبصرو ڪيو آهي. هاڻي آخر ۾، آءٌ انهيءَ موضوع تي، حضرت علامه سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي، جيڪو شروع ۾ شيعه مذهب جو هڪ وڏو مجتهد عالم هو، ۽ هن شيعه مذهب کي باطل قرار ڏئي، سني مذهب اختيار ڪيو ۽ هن کي شيعه مذهب جي ذري پرزي جي پوري ڄاڻ هئي، انجي مايه ناز تصنيف "آيات بينات" جي جلد اول مان مختصر تبصرو عرض ڪيان ٿو. علامه سيد صاحب فرمائي ٿو :-

اهي سوين ڪاغذ، جيڪي انهيءَ پاڪيزه نڪاح کي، حيلن ۽ بهانن بيان ڪرڻ ۾، شيعه

مجتهد عالمن ڪارا ڪيا آهن ، اهي هو ، ڪهڙيءَ اک جي پاڻيءَ سان ڌوئندا ؟
جيڪڏهن ڳالهه اها آهي، ته حضرت علي رض، حضرت عمرسان راضي ۽ خوش هو،
۽ هنن کي هڪ ٻئي جي تقوىٰ ، اخلاص ۽ ايمان بابت پورو پورو يقين هو ۽ انهيءَ ڪري
ٻئي هنن جي دلي راضپي ۽ رضا خوشيءَ سان، اهو نڪاح ٿيو ، ته پوءِ جهڳڙو ختم
آهي . پر شيعن لاءِ، اها حقيقت مڃڻ سان، سڄي شيعه مذهب جو باطل مڃڻ ثابت
ٿئي ٿو . لهٰذا، انهيءَ حالت کان بچڻ لاءِ ، شيعه مذهب جي مجتهد عالمن ، ڪيترن
ئي مختلف نمونن جا، پنهنجي طرفان حيلا بهانا بنايا ۽ اصل حقيقت بيان ڪرڻ ۾
چشم پوشيءَ کان ڪم ورتو . ڪن، سيده ام ڪلثوم بنت حضرت علي رض سان حضرت
عمر رض جي نڪاح کي، حضرت علي رض جي صبر ، تحمل ۽ بردباريءَ جو عمل قرار ڏنو.
ڪنهن، حضرت علي رض جي خوف جو عذر پيش ڪيو . ڪنهن، انهيءَ باري ۾ حضرت
لوط[1] جي ڌيئرن جو قصو بيان ڪيو (استغفرالله). ڪنهن، حضرت ابراهيم[2] عليه السلام
جي گهر واريءَ سيده ساره جي پڪڙجڻ جو قصو بنائي بيان ڪيو (العياذ بالله)
وغيره وغيره . بهرحال، اهي سمورا افسانا، آکاڻيون ، مثال ۽ ٻيا به ڪيترائي ناهه ناهي،
پيش ڪري ، انهي پاڪيزه نڪاح ۽ بابرڪت رشتي کي، مُردار کائڻ وانگر جيڪو فاقه
ڪشيءَ جي حالت ۾ حلال ٿي پوندو آهي ، سمجهيو ويو . اهي سڀ ناهه ناهي ،
طرح طرح جا ڪوڙ گهڙي ، انهيءَ مقصد سان بيان ڪيا ويا، ته جيئن، اها حقيقت
ثابت نه ٿئي ، ته حضرت عمر رض ، سيده ام ڪلثوم سان نڪاح ڪرڻ جو بدرجهٔ
اوليٰ لائق هو ۽ حضرت علي رض ، پنهنجيءَ رضا خوشيءَ سان ، پنهنجيءَ لخت جگر
حضرات حسنين رض جي سڳي ڀيڻ سيده ام ڪلثوم هن جي نڪاح ۾ ڏني، پوءِ هِڪ
عمر جي مرتبي ۽ فضيلت جي انڪار ڪرڻ لاءِ ، اي شيعو! اوهان ڇا نه ڪيو ؟

---

[1] حضرت علامه سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي صاحب شيعن جي تفسيرن جي حوالن سان
لکيو آهي ، ته حضرت لوط ؑ جي وقت ۾ ڪافر سان مومنه عورت جو نڪاح جائز هو ۽ حضرت لوط ؑ جو
سندس قوم کي چوڻ جو مقصد اهو هو، ته اوهين منهنجن نياڻين سان نڪاح ڪريو ته اهي اوهان لاءِ
پاڪيزه آهن . قرآن جا الفاظ آهن هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ (هود ١١ - ع ٧ - آيت ٧٨) ۽ نڪاح ڪانسواءِ
اهو رشتو پاڪيزه نٿو رهي (وڌيڪ تفصيل لاءِ ڏسو آيات بينات جلد١ ص ١٩٦ - ١٩٧)

[2] حضرت علامه سيد صاحب، شيعن جي معتبر تفسيرن جي حوالن سان لکيو آهي ته هن جي تفسير
۾ اهو به هڪ گهڙيل ڪوڙو قصو بيان ٿيل آهي ، ته حضرت ابراهيم ؑ جي گهر واري بيبي ساره ڏاڍي
خوبصورت هئي ۽ اها مصر جي جابر بادشاهه کي وڻي وئي ۽ هن پنهنجن ماڻهن کي موڪليو، جيڪي
حضرت ابراهيم ؑ جي موجودگيءَ ۾، بيبي صاحبه کي وٺي هليا ويا (العياذ بالله - تفصيل لاءِ ڏسو
آيات بينات جلد اول ص ١٩٧ - ١٩٨)

هتي اوهان ڏٺو، ته حضرت عمر رض جو سيده ام ڪلثوم بنت سيده فاطمه رض سان نڪاح ٿيو، ته
اُنکي شيعه مجتهد عالمن حضرت عمر رض جي ظلم ۽ غصب ڪرڻ جهڙيءَ تهمت ۾ تبديل ڪرڻ لاءِ ، خود
نبين سڳورن جي باري ۾ ڇا ڇا نه لکيو آهي ! (استغفرالله ! الله معاف فرمائي !!)

اوهان ڪيترا حيلا بهانا بنايا ۽ اوهان ڪهڙن ڪهڙن سنگين الزامن جو حضرات اهلبيت کي نشانو بنايو ؟ اوهين انهن اهلبيتن جون نياڻيون غصب ٿيل ٺهرايو نه ها ؟ اوهين انهن بزرگن تي بي شرمي ۽ بي غيرتي جهڙا الزام عائد ڪرايو ٿا ها؟ اوهانکي سڀ ڪجهه منظور آهي ليڪن عمر جي فضيلت جو اقرار نه ڪيو نه ڪندؤ!

(خلاصو آيات بينات جلد١ - از علامه سيد محمد مهدي علي بن سيد ضامن علي ص١٩٩-٢٠٠)

١٠- ظالمن طرف مائل ٿيڻ لاءِ سخت عذاب جي وعيد- پاڪ عورتون پاڪ مردن لاءِ آهن (قرآن)

شيعا عالم چون ٿا ته حضرت علي رض کي خوف هو، نه جيڪڏهن هو، حضرت عمر رض کي، پنهنجي نياڻي سيده ام ڪلثوم بنت سيده فاطمه رض جو سڱ نه ڏيندو، نه هن کان زمزم کسي ويندي - يا- حضرت عمر رض هن کي قتل ڪرائيندو -يا- نبيءَ طرفان حضرت علي رض کي اها وصيت ڪيل هئي، ته تنهنجي گهر وارن تي جا به ٿي گذري، پر، تون صبر ڪجان (معاذالله - ثم معاذالله). هي اهڙا من گهڙت ناهه ٺاهيا ويا آهن، جيڪي اڄ کانهه جي پندرهين صديءَ جي ڪنهن معمولي قسم جي باغيرت انسان لاءِ به نٿا مڃي سگهجن ته پوءِ حضرت علي حيدر ڪرار شيرِخدا جي باري ۾، اهڙا بد ناميءَ جا بُرا بيان، ڪهڙي طرح قبول ڪري سگهبا، جن جي مڃڻ سان حضرت علي رض ۽ اهلبيتن سڳورن جي عزت، عصمت ۽ غيرت لاءِ کليو چئلينج آهي ؟ پوءِ خبر نه آهي، ته شيعا عالم، عام شيعن کي ڪيئن بيوقوف بنائي، اهڙين ڳالهين تي مطمئن ڪري رهيا آهن ۽ هو به مطمئن ٿي رهيا آهن.

هڪ طرف حضرت علي رض پنهنجي دورِخلافت جا پورا پنج سال ميدان جنگ ۾ آهي ۽ سندن تلوار مياڻ ۾ نٿي ٿي وڃي، ٻئي طرف مٿن ۽ خود رسول الله تي اهو ڪوڙ مڙهيو ۽ مڙهايو وڃي ٿو ته، حضور جن ڪيس (حضرت علي رض کي) اها وصيت ڪئي هئي، ته سندس گهر وارن تي جا به ٿي گذري، پاڻ بس صبر ٿي صبر ڪن! (العياذ بالله)

آهي ڪو هن ڪان پڇڻ وارو!

قرآن ڪريم ۾ حق سبحانه وتعالىٰ جو ارشاد آهي:-

وَلَا تَرْكَنُوْٓا اِلَى الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ ۙ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَاۤءَ ثُمَّ لَا تُنْصَرُوْنَ ○

(هود ١١ - ع ١٠ - آيت ١١٣)

اور جو لوگ ظالم ہیں انکی طرف مائل نہ ہو، ورنہ آگ تم کو چھوئے گی۔ اور اللہ کے سوا نہ کوئی تمہارا حمایتی ہوگا نہ پھر تمہاری مدد کیجائے گی

(ترجمہ بلفظہ شیعہ تفسیر مقبول ص٣٤٢)

هن آيت ڪريمه جو ترجمون، شيعن جي معتبر تفسير مقبول (اردوءِ) مان نقل ڪيو ويو آهي. هن آيت جي الفاظن بابت، شيعه تفسير ڪنهن به تحريف ۽ تبديليءَ جو ذڪر نه ڪيو آهي، برخلاف ٻين ڪيترين آيتن جي، جن لاءِ هن تفسير ۾ جابجا تحريف ۽ تبديلين جي نشاندهي ملي ٿي. پوءِ هن آيت بابت، اها ڳالهه ثابت ٿي، ته شيعن جي عقيدي موجب به، هن آيت ۾ تحريف ٿيل نه آهي.

هاڻي سوال اهو آهي، ته جيڪڏهن حضرت عمر فاروق رض (معاذ الله) هڪ ظالم مرتد

كافر هو، ته پوءِ حضرت علي رضه، پنهنجي صاحبزاديءَ جو سڱ ڇو ان کي ڪيئن ڏنو ۽ مٿيون قرآن
شريف جي واضح حڪم جي انحرافي ڪيئن ڪئي؟ پوءِ معلوم ٿيو ته حضرت عمر رضه
پڪو مومن مسلمان هو، اهڙو صادق سچو مسلمانُ، جنهن کي، حضرت علي رضه، سچو
سان، پنهنجو نياڻو بنايو. برخلاف انهيءَ حقيقت جي، چاڪاڻ ته شيعه مذهب جي بانين
قرآن و حديث (سنت) جي پهرين آئين ڏٺن شاهدن، پهرين مخاطبن، پهرين عاملن
پهرين ڪاتبن ۽ پهرين راوين نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي اصحابن سڳورن کي،
مفاد پرست، ظالم، غاصب، مرتد ۽ ڪافر ڪوٺي، قرآن وسنت يعني اسلام جي بنيادي
چيزن جو انڪار ڪري، اسلام خلاف شيعه مذهب ايجاد (تصنيف) ڪيو آهي، ته پوءِ شيعه
مذهب جي بانين کي، انهيءَ نڪاح جي مبارڪ رشتي کي به، لازمي طرح مخالفت جي رنگ ۾
پيش ڪرڻو هو، ۽ هنن ايئن ئي ڪيو. هنن طرح طرح جون بيهوديون روايتون بنائي
امامن جي نالن سان لکيون آهن، جن ۾ اها ڪوشش ڪئي وئي آهي، ته جيئن حضرت
عمر رضه، ظالم، غاصب، منافق ۽ مرتد ثابت ٿئي، جنهن سيده ام ڪلثوم بنت سيده فاطمه
زهرا کي، اهلبيت کان زوريءَ کسي، غصب ڪري، پاڻ وٽ رکيو، جنهن مان زيد نالي پٽ پيدا
ٿيو وغيره وغيره (معاذ الله. ثم معاذ الله). هن مبارڪ نڪاح کي، نڪاح ڪري مجوعي سان شيعه
مذهب جي پوري عمارت ۾، سَنڌَ سَنڌَ کان گهرا جگري گهاءَ ۽ ڏار رونما ٿين ٿا، جن سان
انهيءَ باطل مذهب جو باقي رهڻ ناممڪن ٿي پوي ٿو. لهٰذا، شيعه مذهب جي تصنيف
ڪندڙن، شيعه مذهب کي انهيءَ بربادي کان بچائڻ لاءِ، اهلبيت جي عزت، عظمت
عصمت ۽ غيرت ايمانيءَ تي مختلف نمونن سان وار ۽ حملا ڪيا ۽ پنهنجي ناقص خيال ۾
شيعه مذهب جي بچاءَ جو سامان مهيا ڪيو آهي، جيئن توهان اڳتي پڙهي معلوم ڪندا.

قرآن ڪريم ۾ باري تعاليٰ جو ارشاد آهي:-

اَلْخَبِيْثٰتُ لِلْخَبِيْثِيْنَ وَالْخَبِيْثُوْنَ لِلْخَبِيْثٰتِ ۚ وَالطَّيِّبٰتُ لِلطَّيِّبِيْنَ وَالطَّيِّبُوْنَ لِلطَّيِّبٰتِ ۚ	ناپاڪ عورتون ناپاڪ مردن لاءِ آهن ۽ ناپاڪ مرد ناپاڪ عورتن لاءِ آهن ۽ پاڪ عورتون پاڪ مردن لاءِ آهن.
(النور ٢٤ - ع ٣ - آيت ٢٦)	(حضرت لاهوريءَ جي اردو ترجمه جي سنڌي ترجمي)

هاڻي دوستو! اوهين انهيءَ آيت کي سامهون رکو، سوچيو ۽ خود فيصلو ڪريو ته حضرت
علي رضه جي پاڪ نياڻي، حضرات حسنين رضه جي سڳي ڀيڻ کي، ڪو ظالم، غاصب، مرتد، ڪافر
زوريءَ کسي، غصب ڪري، پاڻ وٽ رکي ۽ حضرت علي شير خدا رضه ۽ حضرات حسنين رضه پنهنجي
جان بچائي ويهي رهن، اها ڳالهه اوهانجي لاءِ مجوعي جهڙي آهي؟ جيڪڏهن نه ۽ يقيناً ائين
ٿي نٿو سگهي، ته پوءِ چئبو، ته اهي سموريون روايتون ڪوڙيون آهن ۽ حق سچ اها ئي ڳالهه آهي
ته حضرت عمر رضه، سچو پڪو مومن مسلمان هو، جنهن کي حضرت علي رضه پنهنجي نياڻي
رضا ورغبت سان نڪاح ۾ ڏني، جنهن مان زيد نالي پٽ پيدا ٿيو.

رهي ٻي ڳالهه، جيڪا شيعا چون ٿا، ته حضرت علي رضه کي، نبي اڪرم ﷺ اهڙي وصيت
ڪئي هئي ته سندن اهلبيت جي عزت، آبرو، غيرت ۽ عصمت تي چاهي ٿي گذري، ته پاڻ
صبر کان ڪم وٺن، ته انهيءَ باري ۾ هيٺيون ڳالهيون قابل غور آهن:-

(۱) نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي ذات گرامي لاءِ اهو تصور به نٿو ڪري سگهجي ته سندن ڪا به ڳالهه - يا - وصيت قرآن جي واضح احڪامن خلاف هوندي . پوءِ چاڪاڻ ته اِها وصيت صريحًا قرآني تعليم جي خلاف آهي ، لهٰذا نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي اها تعليم نٿي ٿي سگهي ۽ اهو نبي ؑ تي ڪوڙ ڳالهائڻ سندن ذات پاڪ تي بهتان مڙهيو ويو آهي ، جنهن جي سزا جهنم آهي .

(۱۱) جيڪڏهن شيعن جو اهو عقيدو آهي ته حضور ؑ جن طرفان ، حضرت علي رض کي اهڙي وصيت ٿيل هئي ته سندن اهلبيت جي عزت ، آبرو ، غيرت ۽ عصمت تي ڇا به ٿي گذري ته پاڻ صبر کان ڪم وٺن ، ته پوءِ اها ڳالهه شيعه مذهب ۾ ، هڪ "سنت جاريه" سمجهي ويندي . پوءِ اسٿن پڇانٿو ته حضرت علي رض جي انهيءَ "سنت جاريه" تي هيستائين گهڻن شيعه عالمن عمل ڪيو آهي ، انهن جا نالا ۽ اهڙا واقعا ٻڌايو ؟ پوءِ دوستو! جيڪي بيهوديون ڳالهيون ، اوهين پاڻ قبول ڪرڻ لاءِ تيار نه آهيو ۽ پنهنجي باري ۾ ٻڌڻ لاءِ به تيار نه آهيو ، ته پوءِ اهي بيهوديون ڳالهيون اوهين اهلبيت رسول ؑ لاءِ ڪيئن ٿا بيان ڪريو ۽ ڪيئن ٿا مڃيو ؟ ڪجهه ته شرم ڪريو !

آخر ۾ هن موضوع جي پڇاڙي ، انهيءَ حقيقت تي ڪجي ٿي ته حضرت علي رض جي عقيدي ۽ ايمان موجب ، حضرت عمر رض سچو ، پڪو ، متقي ۽ پرهيزگار مومن مسلمان هو ۽ حضرت علي رض ۽ حضرت عمر رض جي وچ ۾ نهايت خوشگوار تعلقات واقعي هئا ، جن جي بنياد تي ، سيده ام ڪلثوم رض جو مبارڪ نڪاح حضرت عمر رض سان ٿيو ، جنهن مان زيد نالي فرزند پيدا ٿيو . هيءَ حقيقت سنين توڙي شيعن جي اول درجي وارن معتبر ترين ڪتابن مان ثابت آهي ، جنهن جا حوالا اوهان پهريائين پڙهيا ، جن جو انڪار ٿي نٿو سگهي ۽ جيڪا هڪ حقيقت ٿي گذري آهي ، اها پنهنجيءَ جڳهه تي اٽل آهي ۽ قائم آهي ۽ قائم رهندي . پوءِ اهو مبارڪ رشتو حضرت علي رض ۽ حضرات حسنين رض جي زندگين ۾ وجود ۾ آيو ۽ اڄ به دائم ۽ قائم آهي ۽ قيامت ۾ به اهو رشتو دائم ۽ قائم رهندو ۽ جنهن جو انڪار ناداني ، اهلبيت رسول ؑ جي دشمني ۽ اسلام خلاف هڪ سازش آهي .

(الله تعالىٰ اسلام جي حفاظت فرمائي ۽ اسان مسلمانن جو ايمان بچائي .)

آمين

باب ڏھون

شيعه مذهب ۾ متعه ڇا آهي؟ شيعه مذهب جو متعه جاهليت جي زماني ۾ به زنا هو. قرآن وحديث ۽ تاريخي حقائق جي روشني ۾ متعه تي دلچسپ بحث

[هن باب ۾ اوهان کي شيعه مذهب جي افضل ترين عبادت متعه جي شڪل ۽ صورت ۽ فقه جعفريه جا اصل خدوخال معلوم ٿي سگهندا]

١- اسلام اندر نڪاح جي ضرورت ۽ اهميت

انهيءَ کان اڳ جو شيعه مذهب جي "متعه" بابت ڪجهه لکجي، اچو ته پهرين، اسلام اندر، نڪاح جي ضرورت، اهميت ۽ انهيءَ جا لوازمات معلوم ڪريون.

دنيا جي تاريخ کي ڏسجي ٿو، ته معلوم ٿو ٿئي، ته جڏهن کان هيءَ دنيا وجود ۾ آئي آهي، نسب جي حفاظت جو مسئلو، هميشه ضروري رهيو آهي. اسلام اندر ته ڇا، پر غير قومن ۾ جهڙوڪ يهودي، نصاريٰ، مجوسي، هندو، سک، ڀيل وغيره وغيره قومن ۾ به نسب جي حفاظت لاءِ، سندن مذهبي طريقن ۽ روايات سان، هنن ۾ ڪو نه ڪو شاديءَ جو اهڙو طريقو مقرر ٿيل آهي، جنهن ۾ دائمي تعلق جي ارادي سان، انهن ۾ شاديون خانه آباديون ٿينديون رهن ٿيون، جنهن سان هنن جو نسب ۽ نسل قائم آهي. اسانجي ڪتن ۾ به دائمي رشتي جا الفاظ، جيڪي هميشه گونجندا رهندا آهن، جيئن زال - مڙس، ماءُ- پيءُ پٽ- ڌيءَ، ڀاءُ- ڀيڻ، ڏاڏو- ڏاڏي، نانو- ناني، مامون- مامي وغيره وغيره، نه اهي سڀ جا سڀ رشتا، هر قوم ۾، سندن مذهبي روايات جي بنياد تي، ٿيندڙ شادين خانه آبادين جو نتيجو آهن ۽ اهي شاديون دائمي طور زال ۽ مڙس جو پاڻ ۾ جوڙو ٿي رهڻ جي ارادي جي بنياد تي ٿين ٿيون. شيعه مذهب کانسواءِ، پوريءَ دنيا اندر، اهڙو ٻيو ڪو به مذهب ڪونهي، جنهن ۾ خواهشات نفساني کي پوري ڪرڻ لاءِ، ڪنهن عورت سان ڪجهه معاوضو طئه ڪري، جماع ڪرڻ جي ڇوٽ مليل هجي ۽ انکي هڪ مذهبي فريضو ۽ انجي هر هڪ پهلوءَ لاءِ عظيم اجر ڇپايا هجن، جيئن اوهان اڳتي شيعن جي معتبر ڪتابن جي حوالن سان پڙهندو.

اسلام، هڪ نهايت پاڪيزه، الله جو پسنديده مذهب آهي، جنهن ۾ نڪاح جي برڪت سان، اُجڙيل، سُنسان ۽ ويران گهر ۽ گهراڻا آباد ٿين ٿا. مرد ۽ عورت جي تعلق کي، اسلام انهيءَ ڪري جائز رکيو آهي، ته جيئن هڪ پاڪيزه معاشري جو بنياد رکجي ۽ هڪ خاندان بڻجي.

اسلامَ، مرد ۽ عورت جي جنسي تعلق کي، پوري ڪرڻ جو طريقو، نڪاحُ مقرر ڪيو آهي. نڪاحُ
پکي جيئن نه، بلڪ اهو اهڙي اعلان سان وجود ۾ اچي ٿو، جنهن سان زال ۽ مڙس، دائمي
طرح ڳنڍجي رهن، انساني نسل جي پيدائش، پرورش ۽ انجي زندگيءَ جي مختلف ضرورتن
جونڊ ميواريون ورهائي ڪڻڻ جو پختو عهد ڪن ٿا ۽ شريعت محمدي علىٰ صاحبها الصلوٰة والتسليم
مطابق، هنن جا هڪ ٻئي تي ٺهرايل حق، قائم ٿي وڃن ٿا. ٻئي پاڻ ۾ مستقل نباهڻ جي ارادي
۽ عزم سان، عمر جي هر دور لاءِ، مال، ملڪيت ۽ اقبال جي هر لاهيءَ ۽ چاڙهيءَ جي حالتن
کي منهن ڏيڻ لاءِ تيار رهن ٿا. اهو سڀ ڪجهه اقرارنامون يعني نڪاح جو عمل، شاهدن جي
موجودگي ۾ عمل ۾ اچي ٿو، انهيءَ لاءِ نه هاڻي انهيءَ جوڙي لاءِ، ڪو غلط تعلق جو تصور به
دل ۾ نه آڻي، ڇاڪاڻ هاڻي اهي ٻئي، هڪ ٻئي جا هميشه لاءِ ٿي چڪا آهن. نڪاح جي باري ۾
ارشاد باري تعالىٰ ٿئو:-

وَالَّذِيْنَ هُمْ لِفُرُوْجِهِمْ حَافِظُوْنَ ۝ لا
اِلَّا عَلٰى اَزْوَاجِهِمْ اَوْمَا مَلَكَتْ
اَيْمَانُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُوْمِيْنَ ۝
فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَآءَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ
هُمُ الْعٰدُوْنَ ۝
(المومنون ٢٣-ع ١-آيت ٥-٧)

ڪاميابي ۽ بهتري انهيءَ ۾ آهي، نه ايمان وارا،
پنهنجن شرمگاهن جي پوري حفاظت ڪن. نڪاح
واريءَ زال ۽ ٻانهيءَ ڪانسواءِ، ٻيءَ ڪنهن به
عورت سان جماعُ ڪرڻ حلال نه آهي ۽ جيڪو
شخص انهن ٻنهين ڪانسواءِ ٻيو ڪو طريقو اختيار
ڪندو، نه اهو الله جون مقرر ڪيل حدون
ٽوڙيندڙ آهي.

مٿي نص قطعي قرآن ڪريم مان ثابت ٿيو نه (١) نڪاح واري عورت ۽ (٢) ٻانهيءَ ڪانسواءِ
ٻيءَ ڪنهن به عورت سان همبستري ڪرڻ حلال نه آهي بلڪ حرام يعني زنا آهي.

هن پاڪيزه رشتي، يعني نڪاحَ جا لوازمات ۽ تفصيلات، قرآن ڪريم ۽ احاديث نبوي ۾،
وڌيءَ وضاحت سان بيان ٿيل آهن، جن لاءِ امت کي، وقت جي علماء طرف رجوع ٿيڻو پوندو
آهي. جيئن (١) ڪهڙين رشتيدار عورتن سان نڪاح ڪري سگهجي ٿو ۽ ڪهڙين سان
نڪاح نٿو ٿي سگهي، (٢) ولي ۽ وارث جي اجازت جو ضروري هجڻ (٣) شاهدن جو ضروري
هجڻ ۽ هنوقت انهيءَ جي صورت نڪاح جي رجسٽريشن ڇٿي سگهجي ٿي (٤) مهر جو مقرر
ٿيڻ ۽ انجي ادائگي (٥) طلاق (٦) عدت (٧) حمل واري عورت جي عدت جو بيان ۽ انهيءَ کي
ٻارڄڻ تائين خرچ ڏيڻ جو حڪم (٨) تعزيرات جا احڪام (٩) وصيت ۽ ميراث جي تقسيم
جا احڪام وغيره وغيره.

مٿي آئون قرآن ڪريم مان، صرف هيٺين ٽن ڳالهين تي قرآني حڪم پيش ڪريانٿو:-
(١) نڪاح لاءِ عورت جي ولي جي اجازت ضروري هجڻ (٢) عدت (٣) حَمَل واري عورت جي عدت
جو حڪم:-

(١) فَانْكِحُوْهُنَّ بِاِذْنِ اَهْلِهِنَّ
(النساء ٤-ع ٤-آيت ٢٥)

پوءِ سندن مالڪن (ولي) جي اجازت سان انهن سان
نڪاح ڪريو.

(٢) وَالْمُطَلَّقٰتُ يَتَرَبَّصْنَ بِاَنْفُسِهِنَّ
ثَلٰثَةَ قُرُوْٓءٍ (البقره ٢-ع ٢٨-آيت ٢٢٨)

۽ طلاق ڏنل زالون پاڻکي (ٻئي نڪاح ڪرڻ کان)
ٽي[٣] حيض جهلين.

(٣) وَإِنْ كُنَّ أُولَاتِ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ
(الطلاق ٦٥ - ع١-آيت ٦)

۽ جيڪڏهن پيٽ سان هجن، ته جيسين ٻنهجو ٻارُ ڄڻين (ٿيسين) کين خرچ ڏيو.

اسلامَ ۾ نڪاحَ جي رشتي کي، ايڏو تقدس حاصل آهي ۽ انهيءَ سبب پيش ايندڙ مسئلن يعني انساني نسل جي مِٽين ماٽين، گهريلي سڪون وغيره کي ايڏي اهميت ڏنل آهي، جو قرآن پاڪ جهڙي، اصولي بيان ڪندڙ ڪتاب ۾ به، انهيءَ هرهڪ ننڍي وڏي پهلوءَ جامع عمل تفصيل بيان ڪيل ملن ٿا ۽ عقيدن کانسواءِ، شايد ٻئي ڪنهن به عمل يا عبادت جي باري ۾ ايڏا ۽ ايترا تفصيل بيان ٿيل نه آهن.

آئون پاڻ ٿو نه اسلام اندر، نڪاح جي اهميت ۽ ضرورت جي لوازمات جو مختصر خاڪو اوهانکي پيش ڪري چڪو. اوهانکي نص قطعي قرآن مان، اها ڳالهه به معلوم ٿي، ته اسلام ۾ نڪاح واري عورت ۽ ٻانهيءَ کانسواءِ ٻي ڪنهن به عورت سان، همبستري ڪرڻ جي اجازت ڪانهي ۽ اهڙي همبستري کي اسلام اندر، قطعًا حرام ۽ زنا سان تعبير ڪيو ويو آهي.

هتي آئون، اهانهايت اهم ڳالهه به واضح ڪرڻ ضروري سمجهان ٿو، جيڪا هميشه ياد رکڻ گهرجي، ته قرآن وسنت جي روشني ۾، اسلامَ، نِڪاحَ جو هڪڙو ئي قِسم جائز ۽ حلال رکيو آهي، جيڪو مرد ۽ عورت جي وچ ۾، دائمي تعلق جي ارادي سان علي الاعلان، ولي جي اجازت ۽ شاهدن جي روبرو، شادين خانه آبادين جي صورت ۾ وجود ۾ اچي ٿو، جنهن سان مِٽين ماٽين، طلاق، عدت، وصيت ۽ ميراث جي تقسيم جا شرعي احڪام وجود ۾ اچن ٿا ۽ الفي مڪڙي نڪاح جي طريقي کانسواءِ، اسلامَ ٻيا سڀ طريقا جن کي چور دروازا چئي سگهجي ٿو ناجائز، حرام ۽ زنا جو فعل قرار ڏنا آهن.

٢- نڪاحُ، جيڪو مرد ۽ عورت جي دائمي ازدواجي تعلقات جي بنياد تي ٿئي ٿو، انکانسواءِ، اسلام کان اڳ، مرد ۽ عورت جي تعلق جون ٻيون به (٢) صورتون-

هتي مناسب معلوم ٿو ٿئي، ته انساني تاريخ ۾، نڪاحُ، جيڪو مرد ۽ عورت جي وچ ۾، دائمي ازدواجي تعلقات جي بنياد تي ٿئي ٿو، انکانسواءِ دنيا ۾، مرد ۽ عورت جي وچ ۾، باهمي ازدواجي تعلقات جون جيڪي ٻيون ٻه (٢) صورتون روبعمل رهيون آهن، انهن کي به بيان ڪجي ته جيئن حقيقت پوريءَ طرح واضح ٿئي ۽ اهي آهن:-

(١) پهرين صورت "نڪاح موقت" يا "نڪاح متعه" :- هيءُ مرد ۽ عورت جو اُهو ازدواجي تعلق هو، جيڪو ولي جي اجازت سان، شاهدن جي موجودگيءَ ۾، هڪ مقرر مدت لاءِ قائم ڪيو ويندو هو ۽ معين مُدت گذرڻ بعد، عورت علحدگي اختيار ڪري هڪ حيض (٣) اچڻ تائين، ٻئي ڪنهن سان متعه يا نڪاح نٿي ڪري سگهي. هن صورت کي، جاهليت جي زماني ۾ "نڪاح موقت" - يا - "متعه" - يا - "نڪاح متعه" سڏيندا هئا ۽ اسلام جي شروعاتي دور ۾، اهو "نڪاح موقت" - يا - "نڪاح متعه" جاري رهيو ۽ بعد ۾ الله جي حڪم سان، نبي اڪرم ﷺ جن انجي منع ڪئي ۽ انجي حرام هجڻ جو اعلان فرمايو ۽ هاڻي اهو "نڪاح موقت" يا "نڪاح متعه" اڄ تائين اسلام اندر حرام بلڪ زنا آهي.

(٣) بي صورت زنا (هنوقت شيعن وارو متعه) به هنهن عورت کي سيڌيءَ طرح، ياکنهن دلاله (ڏوتيءَ) عورت جي معرفت، هڪ رات لاءِ، هڪ کلاڪ لاءِ، هڪ ڏينهن لاءِ، هڪ رات ڏينهن لاءِ هڪ مهيني وغيره لاءِ، ڪجهه خرچيءَ تي راضي ڪجي ۽ هوءَ پاڻ کي مردجي حوالي ڪري، نه انهيءَ فعل کي، سڄي دنيا ڪانونشي، اڄ تائين زنا چيو ويو آهي ۽ اسلام اندر به، اهو خالص زنا آهي، پوءِ انهيءَ ناپاڪ فعل کي، ڪنهن مذهب جي تصنيف ڪندڙن، متعه جو نالو ڏنو، خرچيءَ ياڪرائيءَ کي، مهر جو نالو ڏنو ۽ دلاله (ڏوتيءَ) عورت کي، وڪيل يا وڪيل جو نالو جو نه ڏنو هجي! جهڙيءَ طرح خنزير کي ٻڪري سڏڻ سان، خنزير جي حقيقت بدلجي نٿي سگهي، ساڳيءَ طرح زنا کي مُتعه، يا نڪاح متعه سڏڻ سان، اهو زنا ئي زنا آهي ۽ زنا رهندو.

پوءِ هتي اها ڳالهه واضح ٿي ته، شيعن جو متعه، اسلام کان اڳ به زنا هو، اڄ به خالص زنا آهي، جنهن ۾ ڪابه شڪ جي گنجائش ڪانهي ۽ انجي خالص زنا هجڻ لاءِ، اوهانکي ايندڙ صفحات ۾ ڪافي مواد ملندو، جنهن کي پڙهڻ لاءِ اوهين پاڻ کي تيار رکو.

جيتوڻيڪ بيان ڪيل پهرين صورت "نڪاح موقت" يا "نڪاح متعه" انهن واضح شرطن سان عربن ۾ رواج ۾ هو، ليڪن جيئن ته انهيءَ جو واحد غرض صرف ۽ صرف انسان ذات جي نفساني خواهشن جي پورائي ۽ پيروي هئي ۽ انهي مان به شادي ۽ نڪاح وارا ڏور رس فائدا حاصل ٿي نٿي سگهيا، جهڙوڪ انساني نسل جي پيدائش، پرورش، انساني نسل جو پورو پورو تعين جنهن ۾ دائمي مِلڻ ماڻهن ۽ انهيءَ مقدس لاڳاپن جو مدار آهي ۽ مرد ۽ عورت لاءِ گهرو ذميوارين جي تقسيم، لهذا، عام طرح سنجيدا طبقا، ڪفر جي حالت ۾ به، انهيءَ (متعه) کي نفرت جي نگاهه سان ڏسندا هئا، ليڪن بهرحال اهو هڪ پراڻو رواج هو ۽ هلندو آيو.

آسرچ، شيعه مذهب جو متعه، جنهن کي ٻيءَ صورت زنا ۾ ڄاڻايو ويو آهي انجو تفصيل اڳتي ايندو، پرهتي اهو ٻڌائڻ چڱڻ مناسب آهي ته شيعه مذهب ۾ جنهن زنا کي متعه جي نالي ۾ جائز رکيو ويو آهي، انکي عياشيءَ جو آسان ذريعو بنائڻ لاءِ، هنن جاهل عربن کان به اڳتي وڌي، هڪ طرف اهي جاهليت وارا شرط ختم ڪيا آهن، جيئن ولي (وارث) جي اجازت هجي ۽ انهيءَ متعه جا باقائده شاهد هجن، جن کي متعه جي مدت ۽ طئه ٿيل معاوضو معلوم هجي وغيره ۽ هڪ شخص سان متعه ڪانپوءِ عورت هڪ حيض تائين نسل جي ظاهر ٿيڻ جو انتظار ڪري وغيره، ٻي ڳالهه ته، جاهل عرب به انکي، پنهنجي لاءِ شانائشتي ڳالهه نه سمجهندا هئا، پر شيعه مذهب جي محدثن ۽ مجتهدن، سندن متعه لاءِ، جيڪو قرآن ۽ نبي ﷺ جي حديثن موجب خالص زنا آهي، ايڏا اجر ۽ مرتبا آڇيا آهن جو ايڏا اجر، ثواب ۽ روحانيت ۾ ترقي، سندن ڪتابن ۾، اهم عبادتن نماز، روزي، تلاوت قرآن، درود شريف، ذڪر وتسبيح وغيره لاءِ به بيان ٿيل نه آهن، جيئن ڪ اوهانکي اڳتي سندن معتبر ڪتابن مان اهڙا حوالا نظر ايندا، جيڪي هڪ شريف انسان جو، پوءِ اهو ڪهڙي به مذهب سان تعلق رکندو هجي، شرم کان ڪنڌ جهڪايو ڇڏين، ڇه جائيڪ، امامن سڳورن جا اهي قول هجن ۾ هنن متعه (زنا) کي جائز چيو هجي.

هتي اها ڳالهه به ڌيان ۾ رهي، ته خاص مصلحتن ۽ انساني نفسيات جي مدنظر، اسلامي

تعليم ۽ قرآني احڪامن جي نازل ٿيڻ جو طريقو اهو رهيو جو شروع ۾ صرف ايمان ۽ عقيدن ۽ الله جي حمد وتسبيح تي زور ڏنو ويو. ايمان ۽ عقيدن جي دلين ۾ راسخ ٿيڻ بعد، رفته رفته فرض عبادتن جا احڪام آيا. حلال وحرام جا احڪام گهڻو پوءِ مدني زندگيءَ ۾ نازل ٿيا، مثلاً شراب، وياج، جوا وغيره جي حرام ٿيڻ جا حڪم گهڻو بعد ۾ نازل ٿيا، جيستائين، انهن جي حرام ٿيڻ جا حڪم نازل نه ٿيا هئا، انهن سڀني ڳالهين جو رواج هو، پر انهن ڳالهين کي اسلام جو حڪم نه چئبو، ڇاڪاڻ ته بعد ۾ انهن ڳالهين جي حرام هجڻ جا احڪام نازل ٿيل آهن. ساڳي حالت متعه جي به هئي. حضور اڪرم جن سنه ٧ هجريءَ ۾ خيبر جي لڙائي دوران، انهيءَ جي حرام هجڻ جو اعلان ڪيو، جنهن جو ذڪر صحيح بخاري ۽ صحيح مسلم ۾، حضرت علي رضه جي روايت سان به، هن طرح موجود ملي ٿو.

باب نهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن نكاح المتعة اخيرًا
حدثنا مالك بن اسماعيل قال حدثنا ابن عيينة انه سمع الزهري يقول اخبرني الحسن ابن محمد بن علي واخوه عبدالله عن ابيهما ان عليا قال لابن عباس ان النبي صلى الله عليه وسلم نهى عن المتعة وعن لحوم الحمر الاهلية زمن خيبر
(بخاري جلد٢ ص ٧٦٦-٧٦٧)

"هي باب آهي، جنهن ۾ رسول الله صلى الله عليه وسلم پنهنجي آخري عمر ۾، متعه جي نڪاح بابت منع فرمائي". مالڪ بن عيينه روايت ڪئي آهي، ته انهيءَ زهري کان ٻڌو، جنهن چيو ته مونکي حسن بن محمد ۽ ان جي ڀاءُ عبدالله خبر ڏني پنهنجي پيءُ محمد کان، ته علي ۽ ابن عباس (رضي الله تعالى عنهم) کي چيو، ته بيشڪ نبي صلى الله عليه وسلم فتح خيبر جي موقعي تي متعه کان ۽ گڏهن جي گوشت کائڻ کان منع فرمائي.

صحيح بخاري جي شارح امام ابي الحسن السندي، بخاري شريف جي حاشيي ۾ هي حديث ڏني آهي:-

عن سبرة الجهني انه كان مع رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال يا ايها الناس اني قد كنت اذنت لكم في الاستمتاع من النساء وان الله قد حرم ذالك الى يوم القيمة
(حاشيه صحيح بخاري جلد٢ ص ٧٦٦)

سبرة الجهني کان روايت آهي، ته هو رسول الله صلى الله عليه وسلم سان گڏ هو، پوءِ پاڻ فرمايائون ته، اي انسانو! مون اوهانکي، عورتن سان متعه ڪرڻ جي اجازت ڏني هئي يعني متعه جو رواج هو ۽ مون منع ڪانه ڪئي هئي، هاڻي الله تعالى ان (متعه) کي قيامت تائين حرام ڪري ڇڏيو آهي.

ڏيان ۾ رهي، ته صحيح مسلم جلد١ جي ص ٤٥٢ ۾، متعه جي حرام هجڻ بابت حديثون موجود آهن. امام ترمذي "ماجاء في نكاح المتعة" جو باب قائم ڪري انهن ۾ هڪ روايت حضرت علي رضه ۽ ٻي روايت حضرت ابن عباس رضه کان متعه جي حرام هجڻ جي باري ۾ ڏنيون آهن.
پوءِ هتي اها حقيقت معلوم ٿي، ته حضور اقدس جن "نڪاح متعه" کي، قيامت تائين حرام ٿيڻ جو واضح ۽ چٽن لفظن ۾ اعلان فرمايو آهي ۽ اها حقيقت (١) صحيح بخاري (٢) صحيح مسلم ۽ (٣) ترمذي شريف مان معتبر سندن سان ثابت آهي ۽ نبي اڪرم جي سچي امت

انهيءَ حقيقت تي متفق رهي آهي، ته الله جي حڪم سان نبي ﷺ جن نڪاح متعه جي حرام هجڻ جو اعلان فرمايو ۽ اهو قيامت تائين حرام ۽ زنا آهي ۽ اهو امت مسلمه ۾ ڪٿي به رائج ڪونهي. رهي ڳالهه شيعن جي متعه جي، ته اهو اسلام کان اڳ جهالت جي دور ۾ به زنا هو اڄ به زنا آهي ۽ اهو قيامت تائين زنا سڏبو رهندو جنهن ۾ ڪو به اختلاف ڪونهي.

٣- شيعه مذهب جو متعه ڇا آهي انجا عملي طرح مثال شيعن جي ڪتابن مان

جاهليت جي دور ۾ جيڪا متعه جي صورت هئي، اها اوهان پڙهي ته انهن (١) وارث جي اجازت ۽ رضامندي ضروري هئي (٢) متعه لاءِ وڪيل ۽ شاهد ضروري هئا ۽ لڪ ڇپ ۾ متعه نٿي ٿي سگهيو ۽ (٣) متعه جي مقرر ٿيل مدت پوري ٿي ته انڪانپوءِ به عورت هڪ حيض اچڻ تائين ٻئي سان متعه نٿي ڪري سگهي. پوءِ اوهان قرآن وحديث جي روشنيءَ ۾ اهو به پڙهيو ته اهڙيءَ متعه کي به اسلام حرام قرار ڏنو، جيڪو اڄ ڏينهن تائين اسلام اندر نص قطعي قرآن وحديث جي احڪامن سان حرام ۽ زنا آهي.

هاڻي اچو ته ڏسون، ته شيعه مذهب ۾، جنهن فعل کي متعه سڏجي ٿو، اها حقيقت ۾ ڪهڙي شيءِ آهي ۽ ان جا حقيقي خدوخال، شڪل ۽ صورت ڪهڙي آهي؟ هن ۾ اسين چاهيون ٿا، ته متعه جي حقيقت کي، خود شيعن جي ڪتابن جي زبان ۾ عرض رکان، جاڪاڻ ته هن جي پنهنجن ڪتابن مان، انهيءَ موضوع تي، اهڙي روشني پوندي، جو شايد اسين پنهنجن الفاظن ۾، متعه جي حقيقت پيش ڪرڻ ۾، انجو حق ادا نه ڪري سگهان!

(١) ـــــ هن وقت امام خميني صاحب جي هڪ مشهور تصنيف، توضيح المسائل جو اردو ترجمو، جيڪو علامه سيد صفدر حسين نجفي جو ڪيل آهي ۽ انهيءَ جي تصحيح وري حجة الاسلام سيد مقصود علي رضوي ڪئي آهي، منهنجي سامهون آهي. هيءُ ترجمو نام نهاد اسلامڪ ريپبلڪ ايران تازو سن ١٤٠٣ هجريءَ ۾، پنجاهه هزار (٥٠،٠٠٠) ڪاپين جي تعداد ۾ ڇپائي شايع ڪيو آهي، جيڪو ٤٨٦ صفحن تي مشتمل $6\frac{1}{2}'' \times 9''$ سائيز ۾ تمام اوچي ڪاغذ تي ڇپيل آهي، جنهن ۾ خميني صاحب جو فوٽو به ڏنل آهي (ص ٤٩٨) هن ڪتاب ۾ خميني صاحب متعه کي، "عقد غير دائم" جو نالو ڏنو آهي ۽ فرمائي ٿو:-

> "عقد غير دائمي اهو آهي، جنهن ۾ نڪاح جي مدت مقرر ٿيل هوندي آهي، مثلاً عورت سان هڪ ڪلاڪ، هڪ ڏينهن، هڪ مهينو، هڪ سال، يا انهيءَ کان زياده مدت جي لاءِ عقد ڪيو وڃي ۽ جنهن عورت سان انهيءَ قسم جو عقد ٿيو آهي، ته انکي متعه ۽ صيغه جي نالي سان سڏبو آهي."

(ترجمه توضيح المسائل اردو ص ٣٦٠ - عڪس ٽائيٽل ص ٥٠٢)

توضيح المسائل جي ص ٣٦٨ ۾ هيٺيان مسئلا پڙهو:-

- "ڪنهن عورت سان متعه ڪرڻ، اگرچه لذت حاصل ڪرڻ لاءِ نه هجي تڏهن به صحيح آهي"
- "متعه واري عورت کي جيڪڏهن حمل ٿي پوي (تڏهن به) خرچ جو حق نه ٿي رکي"
- "متعه واري عورت ـــــ مرد جي ورثي وٺڻ ۽ مرد به انجي وارث بڻجڻ جو حق

نشارکن . (توضيح المسائل ص۳۶۸ - مسئله نمبر ۲۴۱۸ ، ۲۴۲۱ ، ۲۴۲۲ ، عکس نگاپل ص۲۸۹)

جيتوڻيڪ امام خميني صاحب جي مذڪور بيان ڪيل مسئلن مان به ، اوهان خود محسوس ڪري ويا هوندا، ته متعه جي شڪل ۽ صورت هوبهو زنا آهي، پر اڳتي متعه جا جيڪي عقلي مثال به اوهانجي سامهون ايندا (ص۲۶۸) انهن مان اوهانکي سؤ فيصد خاطري ٿي ويندي، ته شيعه مذهب جو متعه، حقيقت ۾ زنا آهي ۽ ضن، اسلام (قرآن وسنت) جي مخالفت ۾ زنا کي عام ڪرڻ لاءِ، ۽ انهيءَ جي خباثت ۽ پليديءَ تي پردو وجهڻ لاءِ ، زنا کي متعه جو نالو ڏنو آهي.

(۲) —— امام خميني صاحب جو هڪُ ٻيو مشهور ڪتاب نالي "تحرير الوسيلة" جلد۲ هن وقت منهنجي سامهون آهي، جنهن ۾ هيءَ امام الزمان (امام غائب مهدي) جو نائب - يا - خليفو - يا - قائم مقام يعني خميني صاحب فرمائي ٿو :-

يجوز التمتع بالزانية على كراهية خصوصا لو كانت من العواهر والمشهورات بالزنا وان فعل فليمنعها من الفجور (تحرير الوسيلة جلد۲ ص۲۹۲ عکس نگاپل ص۴۹۵)	زناڪار عورت سان متعه ڪرڻ جائز آهي مگر ڪراهت سان، خصوصاً جڏهن اها عورت مشهور پيشه ور زانياڻي (رنڊي) هجي ۽ جيڪڏهن انهيءَ سان متعه ڪيو وڃي، ته چڱو آهي، ته انهيءَ زناڪار عورت کي زنا کان روڪجي.

آئون پڇان ٿو، ته "مشهور پيشه ور زانياڻي عورت" سان ڪو شريف الطبع انسانُ نڪاح ڪيئن ڪندو ؟ پوءِ اهو ئي سبب آهي، جو نڪاح متعه جي نالي ۾ ، زنا ۾ ، نه ولي جي اجازت لازمي رکي وئي آهي ۽ نه وري ان ۾ شاهدن ۽ وڪيل جو هجڻ ضروري آهي. حقيقت اها آهي، ته زناڪار پيشه ور زانياڻي عورت جو ڪير ولي ٿيندو ۽ ڪير وڪيل ۽ شاهد بڻبا ۽ هڪ حيض ناٽين، هُنَّ سان متعه ڪرڻ جو ڪيئن انتظار ڪندي؟ لهٰذا، شيعه مذهب جي تصنيف ڪندڙن، عرب جي جاهليت جي دور جون جيڪي متعه لاءِ ضروري پابنديون هيون انهن کي به هٽائي ڇڏيو آهي ۽ شيعن جو متعه خالص زنا آهي ، بلڪ بد ترين زنا، جنهن ۾ زنا ڪرڻ بعد، انسان ۾، جيڪا شرمندگي پيدا ٿيڻ کپي ، انهيءَ جو به انهيءَ ۾ وجود ڪونهي، بلڪ انهيءَ لاءِ وڏا وڏا اجر عظيم آڇيا ويا آهن، جيئن اوهين ايندڙ صفحات ۾ پڙهندا.

خميني صاحب جي عربي عبارت جي الفاظن تي ضرور غور ڪريو، چاڪاڻ ته، اهي الفاظ به ايڏا ڏکيا نه آهن . منهنجي خيال ۾، متعه جو زنا هجڻ ۽ انجي ناپاڪي ۽ خباثت، خميني صاحب جي هن عبارت ظاهر ڪري ورتي آهي. "فتنه ابن سبا" جي مصنف ڪيڏو نه صحيح لکيو آهي، فرمائي ٿو :-

"بانیان مذہب سبائی نے، کامیابی کے ساتھ کوشش کی ہے، کہ زنا میں بھی بے غیرتی کیساتھ شرکت غیر نہ رہے۔ خالص بے غیرتی ہو۔ یہاں تک کہ، قلب میں بے غیرتی کا دھندلا سا احساس بھی باقی نہ رہے۔ من جملہ اور طریقوں کے، ایک آسان طریقہ یہ ہے کہ، زنا پر متعہ کا نقاب ڈال دو۔"
(فتنہ ابن سبا ص۱۸۳)

(٣) — شيعن جي معتبر ۽ مستند ترين ڪتاب "الجامع الڪافي" جي آخري حصي "ڪتاب الروضه" ۾ امام جعفر صادق کان محمد بن مسلم نالي هڪ شيعه جي خواب جو تعبير منسوب ٿيل آهي. قصو وڏو آهي، لهٰذا هتي صرف آخري حصو پيش ڪجي ٿو:-

محمد بن مسلم بيان ٿو ڪري، ته مون هڪ خواب ڏٺو ۽ اهو خواب، مون حضرت امام جعفر صادق رح کي پيش ڪيو. پاڻ انهيءَ خواب جو تعبير اهو ٻڌايائون ته اي محمد بن مسلم تون هڪ عورت (ڇوڪريءَ) سان متعه ڪندين ۽ تنهنجيءَ گهر واريءَ کي، انهيءَ متعه جي، ڪنهن نموني سان خبر پئجي ويندي ۽ اها تنهنجا ڪپڙا ڦاڙيندي. اڳتي محمد بن مسلم هن طرح بيان ڪريٿو:-

فلما كان غداة الجمعة انا جالس بالباب اذ مرت بي جارية فاعجبتني فامرت غلامي فردها ثم ادخلها داري فتمتعت بها فاحست بي وبها اهلي فدخلت علينا البيت فبادرت الجارية نحو الباب وبقيت انا فمزقت علیّ ثيابًا جددًا كنت البسها في الاعياد.

(الجامع الڪافي ـ ڪتاب الروضه ص ٢٩٢-٢٩٣)
عڪس لڳايل ص ٣٥٢

پوءِ انهيءَ ئي جمع جي ڏينهن جو، اهو واقعو پيش آيو، جو آئون پنهنجي دروازي تي ويٺو هوس ته سامهون هڪ ڇوڪري گذري، جيڪا مونکي ڏاڍي وڻي. مون پنهنجي غلام کي، انهيءَ جي سڏڻ لاءِ چيو ۽ هو انهيءَ کي وٺي آيو ۽ مون وٽ پهچايائين. مون هن سان متعه ڪيو. منهنجيءَ زال کي، ڪنهن نموني سان، انهيءَ جو پتو پئجي ويو ۽ هوءَ هڪدم انهيءَ ڪمري ۾ گهڙي آئي. ڇوڪري ته فورًا دروازي کان ٻاهر نڪتي ۽ آئون اڪيلو رهجي ويس، ته منهنجيءَ زال، منهنجا اهي ڪپڙا جيڪي آءٌ خوشي جي موقعي تي پائيندو هوس ليڙون ليڙون ڪري ڇڏيا.

هتي متعه جي شڪل ۽ صورت اها ٻڌائي ويئي آهي، ته هڪ ڇوڪري وڃي رهي هئي، ته محمد بن مسلم کي اها ڏاڍي وڻي ۽ هن انکي، پنهنجي غلام جي ذريعي، پاڻ وٽ سڏي، هن سان متعه ڪيو ۽ اهو واقعو شيعه مذهب جي معتبر ۽ مستند ترين ڪتاب "ڪافي ڪليني" ۾ جنهن تي امام الزمان جي تصديق ٿيل آهي، امام جعفر صادق طرف اهڙي طرح منسوب ڪيو ويو آهي، ته امام صاحب انهيءَ فعل کي متعه قرار ڏنو آهي. حقيقت ۾ شيعه مذهب ۾، ۽ خود امام خميني صاحب جي بيان ڪيل مسئلن ۾، جيئن اوهان پهرين پڙهيو (ص ٢٦٤) ته متعه اهوئي آهي، جنهن ۾ اسلام کان اڳ جاهليت جي عربن وارا شرط به غائب آهن. شيعن جي ڪتابن مان، البت اها خبر ڳولهڻ سان به نٿي لهي، ته آخر هو زنا ڇا کي ٿا چون ۽ زنا ۽ متعه ۾ هنن وٽ ڪهڙو فرق آهي؟ صرف پئسا ڏيڻ ۽ مرد ۽ عورت جي رضامندي، ته زنا ۾ به هوندي آهي. يا نه، اوهين پاڻ ٻڌايو؟

(٤) — شيعه مذهب جي معتبر ڪتاب فروع ڪافي ۾ هي هيٺين روايت به حضرت امام جعفر صادق طرف منسوب ٿيل آهي:-

عن ابی عبدالله عليه السلام قال جاءت امرأة الی عمر

امام جعفر صادق کان روايت آهي، ته هڪ عورت، حضرت عمر رض وٽ آئي ۽ چيائين ته،

فقالت اني زنيت فطهرني - فامر بها ان ترجم فاخبر بذالك اميرالمؤمنين صلوات الله عليه فقال كيف زنيت فقال مررت بالبادية فاصابني عطش شديد فاستقيت اعرابيا فابى ان يسقيني الا ان امكنه من نفسي فلما اجهد نى العطش وخفت على نفسى سقانى فامكنته من نفسى فقال امير المؤمنين هذا تزويج ورب الكعبة

(فروع كافى جلد٢ صـ١٩٨)

مون کان زنا ٿيو آهي مونکي پاڪ ڪريو. حضرت عمر رض هن جي سنگسار ڪرڻ جو حڪم ڏنو. حضرت علي رض کي انهيءَ ڳالهه جي خبر پيئي، هُنَ انهيءَ عورت کان پڇيو، ته تو ڪيئن زنا ڪيو. هن ٻڌايو ته آئون جهنگ ۾ هيس مونکي سخت اڃ لڳي. مون هڪ اعرابي کان پاڻي گهُريو. هن، صرف انهيءَ شرط تي پاڻي ڏيڻ منظور ڪيو، جو آئون هن کي پنهنجو جسم حوالي ڪريان. جڏهن اڃ مونکي مجبور ڪيو ۽ مونکي جان جو خطرو محسوس ٿيو ته مونکي هن پاڻي پياريو ۽ مون هن کي پنهنجي جان تي اختيار ڏنو. اميرالمومنين فرمايو ته رب ڪعبه جو قسم اهو ته نڪاح (متعه) آهي.

بحواله نصيحت الشيعه جلد اول صـ٣٢ ۽ تحذير المسلمين عن كيد الكاذبين صـ٢٣١)

شيعن جي معتبر ڪتاب فروع ڪافي جي روايت سان، حضرت علي رض جي فتوىٰ اوهان پڙهي ۽ سمجهيو ته متعه ڇا آهي ؟ (انا لله وانا اليه راجعون)

⑤ — شيعه مذهب جو هڪ محدث ۽ مجتهد نعمت الله الجزائري صاحب ٿي گذريو آهي. هن هڪ ڪتاب "انوار نعمانيه" جي نالي سان لکيو آهي. هن ڪتاب ۾، مجتهد الجزائري صاحب متعه جا چند آکين ڏٺا واقعا بيان ڪيا آهن، انهن مان هڪ صرف ۾ نموني طور عرض ڪريان ٿو. محدث الجزائري صاحب متعه جو هڪ چشم ديد واقعو هن طرح لکيو آهي :-

وتمتع رجل من اصحابنا امرأة فى شيراز واعطاها محمدية - وكان الوقت حارًا فصعدنا السطح واما هو فخلق باب الحجرة عليه وبقى مع المرأة - فلما قرب نصف الليل فاذا صوت المرأة قد ارتفع وهى تقول هلموا الى فقد قطع فرجها فنزلنا اليها فاتيت اليها و قلت لها ماجرى عليك فقالت ان الليل لم ينتصف وانه قاربنى عشرين مرة وماصرت اطيق فهذه المحمديه ياخذها ويعطينى من بقية الليل فقلت له

شيراز (ايران) ۾ اسانجي هڪ شيعه دوست متعه ڪيو ۽ عورت کي هڪ محمديه (سڪي جو نالو آهي) ڏنو. گرميءَ جي موسم هئي اسين مڪان جي ڇت تي وڃي سُتاسون. اهو دوست عورت کي ڪمري ۾ اندر وٺي ويو ۽ دروازو بند ڪيائين. اڌ رات جي قريب عورت دانهون ڪرڻ شروع ڪيون، چوڻ لڳي شهر وارؤ پهچو، هن منهنجي شرمگاهه ڦاڙي وڌي آهي. اسين ڇت کان هيٺ لهي آياسون مون عورت کان پڇيو ته ڇا ٿيو واپريو؟ چوڻ لڳي ته اڃا اڌ رات مس گذري آهي ۽ هي مون سان ويهه (٢٠) دفعا مباشرت ڪري چڪو آهي. هاڻي منهنجي طاقت جواب ڏيئي بيٺي آهي. مرد مون کان محمديه واپس وٺي ۽ باقي

يا فلان ما تقول في كلاتها هذا فقال انها كذابة وما بلغت عشرين فلزمني من يدي وقال تعال فاتيت معه فادخلني الحجرة فاذا هو قد خط المرات خطوطا في الجدار فعددتها فاذا هي ثمان عشر مرات فقال انظر كيف كذبت عليّ فقلت له يا فلان اقسم عليك بالله ما كان في نظرك الشريف الى وقت الصباح من مرات قال والله في خاطري اربعين مرات ليكون بازاء كل غازي مرة ثم ان المرأة اعطته المحمدية وانصرفت نصف الليل.

(انوار نعمانيه ص٣١٦ بحواله تحذير المسلمين عن كيد الكاذبين ص٢٩٥)

رات لاءِ مونکي معاف ڪري. مون مرد (دوست) کان پڇيو، ته تون ڇا ٿو چوين؟ هو چوڻ لڳو ته عورت ڪوڙي آهي، آئون ويهن (٢٠) ڀيرا نه پهتو آهيان. پوءِ هو مونکي هٿ کان وٺي ڪمري اندر وٺي هليو. مون ڏٺو ته هن ديوار تي ليڪون ڪڍيون آهن، جيڪي مون ڳڻيون ته اهي ارڙهن (١٨) هيون. هو چوڻ لڳو ته ڏس هن عورت مون تي ڪيڏو نه بهتان مڙهيو آهي. مون هن (دوست) کان پڇيو ته الله جو قسم کڻي ٻڌاءِ، ته تنهنجي خيال مبارڪ ۾، صبح تائين ڪيترا دفعا، مباشرت ڪرڻ جو ارادو هو. هن (دوست)، الله جو قسم کڻي چيو ته منهنجو ارادو چاليهه (٤٠) دفعا مباشرت ڪرڻ جو هو، جيئن هر غازي (سڪي) جي بدلي ۾ هڪ دفعو (مباشرت) ٿئي. پوءِ هن عورت محمديه واپس ڪري اڌ رات ۾ مرد (منهنجي دوست) کان جان ڇڏائي.

هيءُ متعه جو واقعو، عام طرح ٿيندڙ زنا جي واقعن ۾ به بدترين ۽ وڌيڪ شرمناڪ نظر اچي ٿو يا نه، جنهن کي محدث صاحب بيان ڪيو آهي ۽ ذاتي دلچسپي ورتي متعي مرد ۽ ممتوعه عورت جو معاملو نمٽايو آهي، اوهين خود ٻڌايو؟

هن روايت اندر هي الفاظ "ما كان في نظرك الشريف" ظاهر ڪن ٿا ته محدث صاحب جي دل ۾ انهيءَ متعي مرد لاءِ وڏي تعظيم هئي ۽ هو هن کي ڪيترو چاهيندو هو، شيعه مذهب جي روايات مطابق، هيءُ شخص، افضل العبادت جو ڪارنامو سرانجام ڏيئي رهيو هو.

هيءَ متعه، يقيناً هڪ رات لاءِ ڪيو ويو هو ۽ "هڪ پيشه ور" زانيا ٿي عورت سان ڪيل نظر اچي ٿو. هن متعه کي اوهين شيعن جي موجوده دور جي امام الزمان جي قائم مقام يعني امام خميني صاحب جي بيان ڪيل مسئلن ۽ روايتن جي روشنيءَ ۾ ڏسو (ص٢٦٤)، ته ڪيئن هيءُ واقعو سؤ فيصد انهن روايتن جي ترجماني ڪري ٿو يا نه؟ سوچيو، چڱيءَ طرح سوچيو!

هتي آئون اوهان کان پڇان ٿو ته آخر "زنا" کي ڪي ڪي سنگ هوندا آهن؟ اکين وارا ذرا عبرت حاصل ڪريو!

(٦) —— شيعه مجتهد الجزائري صاحب اصفهان (ايران) جي هڪ "مومن شيعه" جي متعه جو ذڪر هنن الفاظن ۾ ڪيو آهي، فرمائن ٿا:-

وقد اراد بعض المؤمنين ان يتمتع في اصفهان فقالت له عجوز دلالة انا اهديك على

اصفهان ۾ اسانجي هڪ مومن شيعه کي متعه ڪرڻ جو خيال ٿيو. هڪ پوڙهيءَ دلاله (ڏوتيءَ) هن کي چيو، ته آئون توکي هڪ خوبصورت عورت پيش ڪريانٿي.

امرأةً جميلة فاخذته الى بيت امرأة فارأى امرأة تحت الاستار والحجب فظن بها القبول وقد كان اعطاها الدراهم للعجوز وانصرفت فلما خلى معها ورفعت الحجب نظر الى وجهها واذا لها من العمر ما تجاوز التسعين ولا تتكلم الا بالدراهم لعدم الاسنان ففكر في نفسه فانتهى فكره الى ان قال لها يا حبابه اريد شيئاً من الدهن فقامت واحضرته عنده فكشف رأسه ودهن دهنا جيدا فقال لها قامى على اسم الله تعالى حتى اقضى الحاجة فنامت فتقدم رأسه فقالت ما تصنع فقال قاعدة في بلادنا ان يأتون النسل برؤسهم فقال النقرى كيف يكون فقال من تحته وقالت هذه دراهمك حذلا بارك الله فيها فلم يقبل حتى ضاعفت له الدراهم اضعافاً كثيرة بالتماس كثير حتى اخذها فخرج منها.
(انوار نعمانيه ص٣١ بحواله تعذيب المسلمين عن كيد الكاذبين ص٢٩٠)

چنانچه، هوءِ هن کي هڪ عورت جي گهر ۾ وٺي ويئي جنهن ۾ هن هڪ پرده نشين عورت ڏٺي. پوڙهيءَ کي هن (مومن شيعي) رقم (دلالي) ڏيئي روانو ڪيو. جڏهن عورت پردو مٿي ڪيو ته ڇا ٿو ڏسي ته هن جي عمر نوي (٩٠) سالن کان زياده آهي ۽ هن جي منهن (وات) ۾ هڪ ڏند به سلامت ڪونهي. سوچ ۾ پئجي ويو ته ڇا ڪريان؟ ڪجھ دير سوچڻ بعد چيائين ته مونکي تيل کپي. عورت اُٿي تيل کڻي آئي. مرد پنهنجي مٿي تي خوب تيل لڳايو. پوءِ عورت کي چيائين ته الله جو نالو وٺي ليٽ ته آئون پنهنجو ڪم شروع ڪريان. هوءَ ليٽي پئي. مرد پنهنجو سر اڳتي وڌايو. هوءَ چوڻ لڳي ڇا ڪرڻ گهرين ٿو؟ مرد چيو ته اسانجي ملڪ ۾ اهوئي رواج آهي ته عورتن سان مقاربت مٿي کان ڪندا آهن. چوڻ لڳي الله اوهانجي ملڪ کي تباهه ڪري، اهو ڪيئن ٿي سگهي ٿو؟ چوڻ لڳو تون اجهو ڏسي وٺندينءَ ته اهو ڪيئن ٿو ٿئي، جيائين ته ڪم ٿيندو ڪي. چوڻ لڳي ته پنهنجي رقم واپس وٺ، الله توکي انهيءَ رقم ۾ برڪت نه ڏئي! مرد انڪار ڪيو حتاڪ انهيءَ عورت پاڻ طرفان هڪ ڪثير رقم ملائي گهڻي آري نيزاري ڪئي، تڏهن مرد ڪالهه قبول ڪئي ۽ عورت کي جندي اٿان نڪتو.

هي متعه هڪ تجربه ڪار پوڙهيءَ "دلاله" جنهن کي پاڻ سنڌيءَ ۾ ڏوتي "چوندا آهيون" هڪ پيشه ور عورت (رنڊيءَ) سان وجود ۾ آيو آهي. مٿي مرد، ممتوعه عورت کي چويٿو ته الله جو نالو وٺي پوءِ ليٽ (ته پاڻ عبادت شروع ڪريون). پوءِ هو ڇا ڪرڻ گهري ٿو، اهو ته انهيءَ عبارت ۾ بڌايو ويو آهي.

پلا هن واقعي کي ته شيعن جي موجوده دور جي امام الزمان جي خليفي ۽ نائب يعني امام خميني صاحب جي بيان ڪيل مسئلن ۽ روايتن (ص٢٩٠) جي روشنيءَ ۾ غورسان پڙهو، سچ ٿو هي ته واقعو انهن عبارتن جي سانچي ۾ سو فيصد فٽ اچي ٿو. بات ٩ هيءَ متعه پيشه ور جهوڙا زناڪار عورت سان ٿيل آهي ۽ خود شيعه محدث ومجتهد نعمت الله الجزائري صاحب انهيءَ کي "هڪ مومن شيعه جو متعه" سڏايو آهي.

سچي ڳالھ اھا آھي تہ ھنن واقعن لکندي بہ شرم کان ڪنڌ جُھڪيو پيو ۽ پوءِ دل کي سخت تڪليف، ناگواري ۽ بار محسوس ٿئي ٿو، پر چاڪجي، متعہ جي حقيقت ۽ انجي عملي صورتن کي ڏيکارڻ ۽ ظاھر ڪرڻ لاءِ ھي سڀ ڪجھ ڪرڻو پيو آھي ۽ انھيءَ لاءِ بہ، تہ خود شيعن جي فرضي امام الزمان جي قائم مقام يعني خميني صاحب جي بيان ڪيل متعہ بابت مسئلن جي اصل عملي صورت سامھون اچي سگھي، جنھن لاءِ شيعا محدث ۽ مجتھد شروع کان وڏا وڏا اجر ۽ روحاني ترقين جو بھترين وسيلو بيان ڪندا ۽ انھيءَ تي عمل ڪرائيندا آيا آھن.

شل الله تعالىٰ اسلام ۽ اسان مسلمانن جي حفاظت فرمائي! آمين

(٦) ـــــ قاضي نورالله شوستري شيعہ مذھب جو ھڪ وڏو محدث ۽ مجتھد ٿي گذريو آھي. ھن ھڪ ڪتاب لکيو آھي جنھن جو نالو آھي "مصائب النواصب". انھيءَ ڪتاب (مصائب النواصب) ۾ قاضي صاحب، ھڪ ٻئي ڪتاب نالي "نواقص الروافض" ۾ شيعن جي "متعہ دوريہ" جي ذڪر عبارت جي سمجھاڻي ۾ ھنن لفظن ۾ ترميم ڏيکاري آھي. فرمائي ٿو:-

واما تاسعًا فلان ما نسبه الى اصحابنا من انهم جوزوا ان يتمتع الرّجال المتعددون ليلاً واحدًا واحدة من امراة سواءً كانت من ذوات الاقراء ام لا فمما خان فى بعض قيوده و ذالك لان الاصحاب قد خصوا ذالك بالآيسه لا بغيرها من ذوات الاقراء

(نواقص الروافض جي مصنف) ناٺون اعتراض جو اسانجي رفيقن (شيعن عالمن) تي ڪيو آھي تہ انھن ڪيترن ئي مردن کي ھڪ ئي رات ۾ ھڪ ئي عورت سان متعہ ڪرڻ جائز ڪيو آھي، تہ اھا حيض واري ھجي يا _ اھڙي جنھن کي حيض نہ ايندو ھجي، تہ انھيءَ سلسلي ۾ ھن خيانت ڪري ڪي پابنديون ڇڏي ڏنيون آھن، ڇاڪاڻ تہ اسانجي رفيقن (شيعن) انھيءَ متعہ دوريہ کي انھيءَ عورت سان جائز ڪيو آھي جنھن کي حيض نہ ايندو ھجي ۽ اھو فعل عام نہ آھي جيڪو ھر عورت سان ڪجي، خواہ انکي حيض ايندو ھجي، يا نہ ايندو ھجي.

مصائب النواصب (١) بحوالہ تحذير المسلمين عن كيد الكاذبين ص ٣٠٣
" (٢) ۽ آفتاب ھدايت رد رفض وبدعت ص ١٧٩ - ١٨٠
" (٣) ۽ تحفة الوھاب سنڌي جلد اول ص ١٣٦ - ١٣٧

ھيءَ روايت پڙھيو؟ ھاڻي امام خميني صاحب واري عبارت (ص ٢٦٤) وري نظر مان ڪيدو. فتنہ ابن سبا المعروف بہ تاريخ مذھب شيعہ جي مصنف انھيءَ روايت تي ھن طرح تبصرو ڪيو آھي. لکي ٿو:-

"ہندستان کے چند وحشی پہاڑی ہندو قوموں میں ایک عورت، بہ زمانہ واحد، کئی بھائیوں کی بیوی ہوسکتی ہے لیکن متعہ دوریہ نیم شبی، ایک سبائی کیلئے کچھ اور ہی چیز ہے" (فتنہ ابن سبا ص ١٧٨)

حضرت شاه عبدالعزيز محدث دهلوي رح ، شيعن جيءَ متعه دوريه" ۽ "عام متعه" تي، قرآن و سنت جي روشنيءَ ۾ وڏو ڪارآمد بحث ڪيو آهي، جنهن ۾ اهو به آهي ته ، انهن ۾ مٿين ماٺيئين حتاڪ پيءُ جي اولاد ۾ پيئڻ ۽ پاٽڙن جي نشاندهي ۽ نسل جو تعين ممڪن نه آهي لهٰذا اولاد ۾، پاٽڙن سان پيئڻ جي نڪاح ۽ متعه ۽ پڻ محرم عورتن سان نڪاح ۽ متعه جو هر وقت غالب احتمال رهيتو ۽ قرآن وسنت ۾ تفصيل سان بيان ڪيل شرعي وراثت جو سڄو نظام درهم برهم ٿي وڃيتو . (ڏسو تحفه اثنا عشريه اردو ص ٣٠٣-٣٠٦)

تحفة الوهاب جو مصنف مٿين متعه دوريه جي روايت بابت لکي ٿو :-

> "آخر ته ثابت ٿيو ته ڪنهن به حيلي سان، هڪ عورت سان، گھڻائي مرد، هڪ ئي رات ۾ ، همبستري (جماع) ڪري سگهن ٿا. هيءُ مسئلو ته آرين جي نيوگ کان به وڌي ويو ۽ انهيءَ کان به بدتر آهي"

(تحفة الوهب ص ١٣٦)

منهنجي خيال ۾ ، شيعن جي متعه بابت ، جيڪي ڪجهه لکيو ويو آهي، اهو انهي خبث پليديءَ جي اندازي لڳائڻ لاءِ ۽ پرکڻ لاءِ ڪافي آهي ته متعه، ڪيتري قدر اسلام جي بنيادي روح قرآن وسنت جي خلاف آهي ۽ متعه ظاهر ظهور زنا آهي. ان ڏي وڌيڪ لکڻ جي ضرورت ڪانهي.

٤- شيعه مذهب جي متعه ۽ زنا جي پاڻ ۾ هڪجهڙائي :-

زنا	متعه جي نالي ۾ زنا
١- لڪ چپ ۾ ڪيو ويندو آهي	لڪ چپ ۾، نه وليءَ جي اجازت ۽ نه شاهدن جي ضرورت هوندي آهي- طلاق جي ضرورت به نه هوندي آهي. بغيرولي ولا شهود فاذا انقضى الاجل بانت منه بغير طلاق (تهذيب الاحكام جلد ٥ ص ٢٥١ تهران سنه ١٣٩١هـ)
٢- ميراث جي تقسيم نه ٿيندي آهي .	ميراث جي تقسيم نه ٿيندي آهي لا وارثة ولا موروثة (تهذيب الاحكام جلد ٥ ص ٢٥٥ تهران مطبوعه سنه ١٣٩١هـ)
٣- عدت جي ڪا به ڳالهه نه هوندي آهي	هن ۾ به عدت لازمي نه آهي. لاعدّت لها عليك (ايضاً ص ٢٥٦)
٤- زنا ۾ عورتن جي پابندي جو سوال ئي ڪو نهي جيڪو جيترو وڌو زاني، اهو اوترين زياده	هڪ ئي وقت هزارين عورتن کي متعه ۾ رکي سگهي ٿو تزوج منهن الفاً فانهن مستاجرات (تهذيب الاحكام جلد ٥ ص ٢٥٢ - تهران مطبوعه سنه ١٣٩١هـ)

زنا	متعه جي نالي ۾ زنا
عورتن سان زنا ڪندو.	
٥- زنا ۾ خرچي هوندي آهي گهرگهاٽ، ڪپڙي لٽي کاڌي خوراڪ جي ذميواري نه هوندي آهي.	متعي مردن کان ممتوعه عورت کي نه صرف خرچي ملندي آهي ۽ اما پهرين اداڪئي ويندي آهي. ٻي ڪا به ذميواري متعي مرد جي نه هوندي آهي. حتاڪ عورت کي حمل ٿئي پوءِ تڏهن به هن جي ذميواري نه هوندي آهي ته انجو خرچ پري وغيره- مايتزوج به المتعة قال كف من بر (تهذيب الاحكام جلد ٥ ص ٢٥٦ طبع تهران سنه ١٣٩١هـ)
٦- زنا لاءِ نه وقت مقرر ڪيو آهي.	متعه ۾ نه وقت جو مقرر ڪرڻ لازمي آهي. پوءِ اهو اڌ ڪلاڪ ڪلاڪ ٿئي ڇو نه هجي لا تكون متعه الا بامرين اجل مسمى (تهذيب الاحكام جلد ٥ ص ٢٥٥ تهران سنه ١٣٩١هـ)
٧- شهوت پوري ڪرڻ ۽ لذت حاصل ڪرڻ اصل مقصد هوندو آهي.	متعه ۾ نه لذت وٺڻ اصل مقصد هوندو آهي. اولاد مقصد نه هوندو آهي
٨- اولاد پاڪي ولد الزنا چوائڻ لاءِ تيار نه هوندو آهي.	اولاد پاڪي "ولد المتعه" سڏائڻ لاءِ تيار نه هوندو آهي ۽ نه ڪي ممتوعه عورت جو مالڪ ٿئي ٿو ڪڏهن به اها ڳالهه ڪندا ته سنڌن نياڻي فلاڻي فلاڻي شخص سان متعه ڪيو آهي.

زنا ۽ متعه ۾ هڪڙو فرق آهي، اهو هيءُ ته زنا، زنا سڏجي ٿو پر شيعن وٽ متعه جي نالي ۾ زنا کي متعه مشهور ڪيو ويو آهي* شيعه مذهب ۾ متعه کي الله جي ڪتاب جو حڪم ۽ نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جي سنت جي نالي سان شيعن پيش ڪيو آهي. جيئن هن امام جعفر صادق طرف ايئن منسوب ڪيو آهي ته پاڻ فرمايا ٿون ته:-

قلت لابی عبد الله كيف اقول بها اذ خلوت بها ؟ قال يقول اتزوجك متعة على كتاب الله وسنت نبيه صلى الله عليه وسلم (العياذ با لله)

(تهذيب الاحكام جلد ٥ ص ٢٥٥ طبع تهران سنه ١٣٩١هـ)

شيعه مذهب ۾ متعه کي افضل العبادت چيو ويو آهي جيئن اهڙين انجون فضيلتون ڳڻبي پڙهندؤ. رب رسي منت ڪسي هٿي ڪونه هئيائي-

٥- اسلام اندر زنا ۽ متعه جي سزا گذريل صفحات ۾، اما حقيقت ظاهر ٿي ۽ ثابت ٿي، ته "متعه"، اسلام ۾ "زنا" آهي. پوءِ اچو ته ڏسون ته اسلام اندر، زنا (متعه) جهڙي ڪهڙي سزا مقرر ٿيل آهي ؟

ارشاد باريتعالىٰ:-

اَلزَّانِيَةُ وَالزَّانِيْ فَاجْلِدُوْا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَّلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِيْ دِيْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ٥

(النور٢٤ - پ١٨ - ع١ - آيت٢)

زناڪندڙ زال ۽ زناڪندڙ مڙس، سو انهن مان هرهڪ کي، سو سو ڌرڪا هڻو ۽ جيڪڏهن اوهين الله ۽ قيامت جي ڏينهن کي مڃيندا آهيو ته الله جي دين ۾ اوهانکي، انهن ٻنهين تي نرمي ڪرڻ نه جڳائي ۽ ايمان وارن مان هڪ ٽولي کي، انهن ٻنهين جي سزا تي حاضر ٿيڻ گهرجي.

هيءَ آهي زناڪندڙ زال ۽ زناڪندڙ مرد يعني متعي مرد ۽ ممتوعه عورت لاءِ الله تعالىٰ جي مقرر ڪيل سزا.

٦- شيعه مذهب ۾ متعه جي نالي ۾ زنا جون فضيلتون ۽ برڪتون

اوهانکي اهاخبر آهي، ته هرهڪ عبادت ۽ عمل جو پنهنجو پنهنجو مقام ۽ درجو آهي. اسلام اندر نماز، روزو، زڪواة ۽ حج بيت الله وڏي ۾ وڏيون جامع عبادتون ليکيون وڃن ٿيون. ڪلمه شريف ۽ صلواة سڳوري جي ورد ۽ نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جن جي روضي مبارڪ جي زيارت جا فضائل ۽ برڪتون، جيڪي اسلام اندر بيان ٿيل آهن، انهن جو ڇا بيان ڪجي.

اسلام جون اهي سموريون عبادتون ۽ اعمال گڏ ڪريو ۽ انهن جي مقابلي ۾، شيعه مذهب جي صرف هڪ "متعه" کي ميدان ۾ لاهيو، جنهن کي اسلام زنا سڏيو آهي، ته شيعه مذهب جي متعه جون فضيلتون ۽ روحاني ڪمالات شيعن وٽ وزني بڻجي ويندا.

هاڻي اچو ته متعه بابت شيعن جي چند روايتن کي نظر مان ڪڍون:-

(١) ——— شيعن جو هڪ نهايت مشهور ومعروف ۽ معتبر تفسير آهي، جنهن جو نالو آهي "منهاج الصادقين". هن جا ڏهه (١٠) جلد آهن. شيعا انکي تفسيرِ ڪبير به چوندا آهن جاڪاڻ ته، شيعن جو هيءُ وڏي ۾ وڏو تفسير آهي. هن جو مفسر شيعه مجتهد ومحدث علامه فتح الله ڪاشاني آهي. هن معتبر تفسير ۾ متعه جي فضيلت ۾ گهڻيون ئي روايتون ڏنل آهن جن مان هڪ هيءَ به آهي ته نبي ﷺ جن فرمايو ته:-

من تمتع مرة كان درجته كدرجة الحسين ومن تمتع مرتين فدرجته كدرجة الحسن ومن تمتع ثلاث مرات كان درجته كدرجة على بن ابى طالب ومن تمتع اربع مرات فدرجته كدرجتى.

حضورﷺ جن فرمايو ته جيڪو شخص هڪ دفعو متعه ڪري ته انجو درجو حضرت حسين رضه جي برابر آهي، جيڪو ٻه دفعا متعه ڪري، ته انجو درجو حضرت حسن رضه جي برابر آهي. جيڪو ٽي دفعا متعه ڪري ته انجو درجو حضرت علي رضه جي برابر آهي ۽ جيڪو چار دفعا متعه ڪري ته انجو مرتبو منهنجي (محمد ﷺ جي) برابر آهي.

(العياذ بالله)

(شيعن جو معتبر تفسير منهاج الصادقين ص٤٩٣. عڪس ٽائيٽل ص٥١٩)

انهيءَ عڪس ۾ اوهانکي متعه جي فضيلت جي باري ۾ بيو به گهڻو مواد ملندو.
اها مذڪور روايت ، اسانجي گهڻن ئي سني عالمن ، شيعن جي انهيءَ تفسير مان پنهنجن ڪتابن ۾ نقل ڪئي، ان تي تبصرو ڪيو آهي ، جيئن :-

(١) ايراني انقلاب ص١٠٦ (٢) تحذير المسلمين عن ڪيد الڪاذبين ص٢٩٢ (٣) تحفة الوهاب جلد اول ص١٣٨ (٤) آفتاب هدايت رد رفض وبدعت ص١٤٢ (٥) تحفہ اثنا عشريہ اردو ص٥٢ (٦) نفاذ شريعت اور فقہ جعفريہ ص٨١ وغيره .

آئون سمجهان ٿو تہ رسول خدا جو نالو وٺي ، مٿن هيڏي شرمناڪ بهتان مڙهڻ جي اڄ تائين ڪنهن يهوديءَ ، عيسائيءَ ، مجوسيءَ ، قادياني ڪافر مرتد کي بہ ، ڪڏهن بہ اهڙي جرأت نہ ٿي هوندي ، جيڏي انهيءَ روايت ۾ ، شرم وحيا کان عاري ابدي بدبخت شيعي مجتهد ڪئي آهي . ايڏو ثواب تہ سندن ئي ڪتابن ۾ ڪنهن افضل ترين مجيل عبادت لاءِ بہ نہ ٻڌايو ويو آهي ، جنهن ذريعي انسانُ حضرات حسنين رض ، حضرت علي رض ۽ خود رسول الله ؐ جي رتبي کي رسي وڃي ، جڏهن تہ اسان سنين جو عقيدو آهي تہ سڄي دنيا جا غير نبي انسانَ ، جن ۾ اولياءَ ، قطب ، غوث ۽ امام بہ اچي وڃن ٿا ، جن جو تعداد ڳڻيءَ کان ٻاهر آهي ، هڪ پيغمبر جي رتبي کي بہ پهچي نہ سگهندا ۽ پاڪ ڪريم ؐ جن تہ افضل الانبياء وسردار الانبياء آهن ۽ هن روايت ۾ سندن درجي تي پهچڻ لاءِ چار(٤) دفعا متعہ ڪرڻ ڄاڻايو ويو آهي . (العياذ بالله ثم العياذ بالله)

آئون پڇان ٿو تہ ڪٿي آهن ناموس رسالت جي نگهباني جا دعويدار علماء ۽ انهن جا پيرو ۽ ڪٿي آهن امامن جي معصوم ۽ لاثاني هجڻ جي مجرم وارا حبدار دعويدار شيعا ! دوستو ! هي آهن شيعہ مذهب جا اصل خد وخال .

(٢) ـــــ شيعہ مذهب جو مجتهد علامہ سيد ابوالقاسم صاحب برهان المتعہ ۾ امام جعفر صادق کان هن طرح روايت منسوب ڪئي آهي :-

قال ابوعبدالله مامن رجل تمتع ثم اغتسل الاخلق الله من ڪل قطرة تقطر منه سبعين ملڪا يستغفرون لـه الى يوم القيامـة	امام جعفر صادق رح فرمايو تہ جيڪو شخص متعہ ڪري، پوءِ تڙ لاهي ٿو تہ هرهڪ پاڻي جي قطري مان جيڪو انجي بدن تان ڇڻي ٿو ، الله تعالى ستر ستر فرشتا پيدا ڪريٿو جيڪي ان متعي ڪندڙ لاءِ قيامت تائين بخشش جي دعا گهرندا رهن ٿا -

(١) برهان المتعہ ص٥٠ بحوالہ تحفة الوهاب سنڌي ص١٣٨
(٢) برهان المتعہ ص٥٠ بحوالہ آفتاب هدايت رد رفض وبدعت ص١٤١

(٣) ـــــ ملا باقر مجلسي، ڏهين يارهين صدي هجريءَ ۾ شيعہ دنيا جو هڪ چوٽيءَ جو مصنف ، محدث ۽ مجتهد ٿي گذريو آهي . هن جي تصنيفات جو تعداد سٺ(٦٠) جي لڳ ڀڳ آهي . متعہ جي موضوع تي هن فارسيءَ ۾ هڪ مستقل رسالو لکيو آهي ،

جنهن جو اردوءَ ۾ ترجمون "عجالہ حسنہ" جي نالي سان اڄ کان تقريبًا ستر (٧٠) سال ڳ هڪ شيعه عالم سيد محمد جعفر قدسي جائسي ڪيو هو، جيڪو انهيءَ وقت کان وٺي بار بار ڇپبو رهيو آهي. هن جو تازو ايڊيشن "اماميه جنرل بوڪ ايجنسي لاهور" شايع ڪيو آهي، جيڪو ڏسڻ وٽان آهي. هتي اسين تحذير المسلمين عن کيد الکاذبين جي حوالي سان هڪ روايت عرض ڪريون ٿا:-

وهر گاه متمتع ومتمتعه باهم بنشينند فرشتهٔ برايشان نازل کرده و حراسته ايشان کند تاآنکه ازان مجلس برخيزند و اگر باهم سخن کنند سخن ايشان ذکر وتسبيح باشد وچون دست يک ديگر بدست گيرند هر گناهے که کرده باشند از انگشتان ساقط گردد وچون يکديگر را بوسه نهند حج و عمرهٔ برائے ايشان بنويسند وچون خلوت کنند بهر لذت وشهوت حسنائے بنويسند مانند کوه هائے برافراشته بعد ازان فرمود که جبرئيل مرا گفت يا رسول الله حق تعالیٰ می فرمايد که چون متمتع ومتمتعه برخيزند وبغسل کردن مشغول شوند در حاليکه عالم باشند که من پروردگار ايشانم وايں متعه سنت من است بر پيغمبر من با ملائکه خود گويم که فرشتان من نظر کنيد بايں بندهٔ منکه برخاسته اند وبغسل کردن مشغول اند و ميدانند که من پروردگار ايشانم گواه باشيد برآنکه من آمرزيدم ايشانرا و آب بر هيچ موئے ايشان از بدن ايشان نگذرد مگر آنکه حق تعالیٰ بهر موئے ده حسنه برائے ايشان بنويسد و ده سيئه محو کند وده درجه

جڏهن هڪ مرد ۽ عورت، متعه جي نيت سان جمع ٿين ٿا، ته انهن تي هڪ فرشتو نازل ٿئي ٿو، جيڪو انهن جي حفاظت ڪريو جيستائين موجدا نه ٿين. انهن جون ڳالهيون (شهوت انگيز ڳالهيون) ذڪر ۽ تسبيح جي برابر آهن. جڏهن هڪ ٻئي جو هٿ وٺن ٿا، ته انهن جا پويان گناه انهن جي آڱرين مان ڇڻي پون ٿا. جڏهن مرد، عورت کي چمي ڏئي ٿو ته انهن جي نامه اعمال ۾ حج ۽ عمري جو ثواب لکيو وڃي ٿو. <u>جڏهن هو لذت ۽ شهوت جي باهه هلڪي ڪرڻ لاءِ مباشرت ڪن ٿا، ته انهن جون نيڪيون پهاڙن جي برابر لکيون وڃن ٿيون</u>. انهيءَ کانپوءِ حضورؐ جن فرمايو، ته جبرئيل مونکي چيو ته يا رسول الله، الله تعاليٰ فرمايو آهي، ته جڏهن اهي (متعي مرد ۽ عورت) غسل ڪرڻ لڳن ٿا، اهو ڄاڻندي، ته آئون (الله) انهن جو رب آهيان ۽ اهو متعه منهنجي سنت آهي، جيڪا مون پنهنجي پيغمبر تي نازل ڪئي آهي، ته آئون فرشتن کي چوندو آهيان ته ڏسو، منهنجا ٻانها، جيڪي مونکي پنهنجو رب سمجهي، غسل ۾ مشغول آهن، اوهين شاهد رهجو، ته مون انهن کي بخش ڪيو ۽ انهن جي بدن جي جن وارن تان غسل جو پاڻي وهي ٿو، هر وار جي بدلي ۾ ڏهه نيڪيون لکيون وڃن ٿيون، ڏهه برايون معاف ٿين ٿيون ۽ انهن جا ڏهه درجا بلند ڪيا وڃن ٿا— (پيو هيٺ به فرمايا ٿوَن ته) جڏهن (متعي مرد ۽ عورت) غسل ڪن ٿا، ته انهن جي بدن

رفع نماید ـــــ چوں بغسل مشغول شوند بهر قطرهٔ آب که از بدن ایشاں ساقط شود حق تعالیٰ فرشته بیافریند که تسبیح و تقدیس او سبحانهٔ کند و ثواب آں برائے غاسل ذخیره شود تا روز قیامت.

تان وهندڙ پاڻي جي هر ڦيپي (قطري) مان، الله تعاليٰ هڪ فرشتو پيدا ڪريندو جيڪو قيامت تائين تسبيح ۽ تقديس ۾ مصروف رهي ٿو ۽ انهيءَ جو ثواب انهن غسل ڪندڙن جي نامه اعمال ۾ قيامت تائين جمع ٿيندو رهي ٿو.

(منهج الصادقين ص۳٤۳ بحواله تحذير المسلمين عن كيد الكاذبين ص۲۸۹-۲۹۰)

[ضرور ڏسو هيٺ ايندڙ نمبر ۴ روايت منتهى الآمال جلد ۲ ص۳۴۱ جو هيٺ ترجمه ۽ عڪس لڳايل ط۵۳۶]

(۴) ـــــ منوقت شيعن جو هڪ معتبر ڪتاب ناليءَ "منتهى الآمال" جلد ۲ منهنجي سامهون آهي. هن ڪتاب جو مصنف شيعه مجتهد وعلامه عباس قمي آهي، جنهن هن ڪتاب ۾ حضرت امام جعفر صادق ۽ امام محمد باقر جي حوالن سان متعه جي فضيلتن ۽ برڪتن جي باري ۾ بي گهڻو مستند مواد يڪجا ڪيو آهي. هتي آئون، انهيءَ ڪتاب ۾ جيڪي روايتون ص۳۴۱ ۾ ذڪر آهن، انهن جي اختصار جي لحاظ سان صرف ترجمو عرض رکان ٿو، جاڪاڻ ته مواد تمام گهڻو آهي. اصل عبارت ڏسڻ لاءِ عڪس لڳايان ٿو. هنن روايتن پڙهڻ سان، اميد ته پهريائين سڀ پيش ڪيل روايتن جي تصديق ٿي ويندي. روايتن جو ترجمه هن طرح آهي :-

"حضرت امام جعفر صادق کان روايت آهي ته جنهن جو ايمان رجعت تي نه آهي، ۽ متعه کي حلال نٿو سمجهي، اهو اسان مان نه آهي. امام صاحب فرمايو ته، الله تعاليٰ، شيعن تي نشيدار شيون حرام ڪري، انهن جي بدلي ۾ متعه عنايت ڪيو آهي. متعه جي باري ۾ بيشمار روايتون آهن، انهن مان هڪ اها آهي ته شيخ مفيد متعه جي ڪتاب ۾ لکيو آهي ته صالح بن عقبه پنهنجي پيءُ کان روايت ڪئي آهي ته منهنجي پيءُ ٻڌايو ته مون امام باقر کان پڇيو ته جيڪڏهن ڪو شخص متعه ڪندو ته انلاءِ ثواب آهي؟ امام صاحب جواب ۾ فرمايو ته جيڪڏهن انهيءَ ڪم ۾ هن جو ارادو الله ۽ شريعت جي تابعداري ۽ متعه مان منع ڪندڙن جي مخالفت آهي ته عورت سان متعه بابت ڳالهائڻ کان اڳ ئي هن کي هڪ نيڪي ملندي، ۽ جڏهن هن سان متعه جو عمل ڪندو، ته هن جا سمورا گناهه معاف ڪيا ويندا ۽ غسل ڪرڻ ۾ هر هڪ وار جي مٿان جيڪو پاڻي وهندو، الله تعاليٰ انلاءِ مغفرت آسان ڪندو. راوي چوي ٿو ته مون تعجب سان امام باقر صاحب کي چيو ته هر هڪ بدن جي وار لاءِ ايئن آهي ڇا؟ ته پاڻ فرمايائون ته هائو. ٻي روايت ۾ آهي ته امام جعفر صادق فرمايو ته جيڪو ماڻهو متعه ڪري غسل ڪندو ته ان غسل جي هر پاڻيءَ جي قطري مان، جيڪو هن جي بدن تان ڪِرندو، ان مان الله تعاليٰ ستر (٧٠) ملائڪ پيدا ڪندو جيڪي انلاءِ قيامت تائين استغفار جو وظيفو پڙهندا

رهندا ۽ متعه کان پرهيز ڪندڙن تي به قيامت تائين لعنت ڪندا رهندا".
(ترجمه شيعن جو معتبر ڪتاب "منتهى الآمال" جلد۲ از علامه شيخ عباس قمي عڪس ڪابل ص۳۱۹)

حضرت شاه عبدالعزيز محدث دهلوي پنهنجي تصنيف تحفه اثناعشريه ۾ لکي ٿو ته نڪاحُ جيڪو بالاتفاق، سمورن نبين جي سنت آهي، انهيءَ لاءِ نه ڪنهن به شيعي عالم ايئن نه ٻڌايو ته اهو، گناهن جي معافي ۽ روحاني درجات ۾ بلنديءَ جو سبب آهي، جڏهن ته متعه جهڙي فحش حرڪت، جنهن کي اسلامَ، حرام ۽ زنا قرار ڏنو آهي، انهيءَ سان اهڙا روحاني ڪمالات حاصل ٿين، جو هڪ دفعي متعه (زنا) ڪرڻ سان امامت ملي ۽ چار دفعه متعه ڪرڻ سان خاتم النبيين حضرت محمد صلى الله عليه وسلم جو درجو ملي؟ (نعوذ بالله) جيڪڏهن متعه الله جي رضا حاصل ڪرڻ جو اهڙو وسيلو ۽ عبادت هو ته قرآن ۾ انهيءَ لاءِ نه جابجا ۽ بار بار تاڪيد هجي ها، نه ڪ ممانعت.
(خلاصه تحفه اثناعشريه اردو ص۵۸۶-۵۸۷)

هاڻي دوستو اوهين خود سوچيو ۽ ٻڌايو، ته جنهن مذهب ۾، مُتعه يعني زنا، اهڙو بابرڪت فعل هجي، جو هڪ دفعي متعي ڪرڻ سان (معاذالله) حضرت امام حسين جو درجو حاصل ٿي وڃي ۽ اسلام اندر انهيءَ ئي فعل (مُتعه) لاءِ هڪ سؤ ڏرن هڻڻ جي سزا مقرر ٿيل هجي، ته اهو "مذهب شيعه" هوندو - يا - اهو "مذهب اسلام" هوندو؟ پوءِ محترم دوستو! اسلامُ، اسلامُ آهي ۽ شيعه مذهب، شيعه مذهب آهي ۽ جيئن اِهي ٻه لفظ الڳ الڳ آهن، تيئن اهڙن جا اصول ۽ جزئيات الڳ الڳ آهن، جن جو پاڻ ۾ ڪڏهن به مَيل ڪونهي ۽ نڪي مَيل ٿي سگهي ٿو. اسلامُ، شيعيت جو ضد آهي ۽ شيعيت اسلام جو ضد آهي ۽ سچي ڳالهه اهائي آهي، جيڪا لکي وڃي ٿي. شيعيت تان هٿ کڻو ته اسلام ايندو ۽ شيعيت ۾ هٿ وجهو ته اسلام ويندو - ٻه گڏ ڪا هڪ هٿ ۾ اچي نه سگهندا. اها اهڙي يقيني ڳالهه آهي، جهڙي الله جو يقيني هجڻ ۽ حضور اڪرمؐ جو يقيني طور خاتم النبيين هجڻ.

٧ - شيعه مذهب جي چند مسئلن جي ڄاڻ، نموني طور

متعه بابت اوهان اِهو پڙهيو ته اهو اسلام اندر قرآن وسنت جي روشنيءَ ۾ زنا آهي. درحقيقت، شيعه مذهب جا بيشمار مسئلا اهڙا آهن، جن کي ڪو مسلمان نه ڇڏيو، پر غيرمسلم به پسند نه ڪندو ۽ شيعا اِهي سڀ مسئلا، ڪتمان ۽ تقيه جي اصول ۽ عقيدي سبب، عام ماڻهن جي اڳيان ظاهر ٿي نه ڪندا آهن. باوجوديڪ، اسانجي نهايت معتبر، متقي ۽ پرهيزگار سُني عالمن ۽ دانشورن، شيعن جي اهڙن مسئلن کي سندن ئي معتبر ڪتابن جي حوالن سان پنهنجن ڪتابن ۾ لکي، عام مسلمانن کي آگاهه ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي آهي، پر بهرحال اِهي مسئلا اهڙيءَ نفرت جي نوعيت جا آهن، جو انهن کي عام انسانن جو، تيستائين تسليم ڪرڻ ڏکيو ٿيو پوي، جيستائين ڪِ، شيعن جي انهن معتبر ڪتابن جي عڪس ڪسيءَ

ثبوت طور سامعون نہ آندو وڃي، جيڪا ٣ الهہ، هلائي فرقوارانہ مشين ايجاد ٿيڻ سبب انسان ٿي پئي آهي ۔ جن سني عالمن وغيرہ جي ڪتابن ۾ ، مون خاص طرح اهڙن مسئلن جو چڱو خاصو مواد ڏٺو آهي ، انهن ۾ خاص قابل ذڪر هيٺيان ڪتاب آهن :-

١۔ تحفہ اثنا عشريہ از حضرت شاہ عبدالعزيز محدث دهلوي رح (باب ناول صـ ٣٢٩ کان صـ ٣٤١ تائين ۔ اردو ترجمہ)۔

٢۔ "آفتاب هدايت رد رفض وبدعت" از حضرت مولانا محمد اڪرم الدين صـ ٢٩ کان صـ ٣١ تائين (اردو)۔

٣۔ تحفة الوهاب از حضرت مولانا عبدالوهاب گلال (صـ ٣٤ کان صـ ١٥٠ تائين سنڌي ۾)۔

٤۔ نفاذ شريعت اور فقہ جعفريہ (اردو) از چوڌري امان الله خان ايمرائي ايل ايل بي ايڊووڪيٽ گجرات (صـ ٣٤ کان صـ ٤٦ تائين)۔

شيعن جي متعہ بابت مون آڳيئي ڪافي مواد مهيا ڪيو آهي ۽ اهو ضرور پڙهڻ گهرجي باقي بين مسئلن مان هتي آءٌ صرف چند مسئلن کي نموني طور ، شيعن جي معتبر ترين ڪتابن مان ، پيش ڪريان جو اردو ترجمو به حاضري ثبوت لاءِ شيعن جي اصل بنيادي معتبر ڪتابن جي عڪسن کي ڏسجو :-

① ـــــ شيعن جي معتبر ڪتاب توضيح المسائل از خميني صاحب جي صـ ٨٦ ۾ عنوان آهي "غسل مس ميت" هن ۾ آهي :-

١۔ "جيڪڏهن ڪو شخص ڪنهن مُردہ انسان کي ڇُهي جنهن جو بدن سرد ٿي ويو هجي ۽ اڃا هن کي غسل نہ ڏنو ويو آهي ، يعني پنهنجي بدن جي ڪنهن حصي کي ان (ميت) سان ڇُهي ، تہ انهيءَ ميت کي ڇهڻ واري تي "غسل مس ميت" واجب ٿي ويندو ، چاهي ننڊ ۾ ڇُهي يا بيداريءَ ۾ ، پنهنجي مرضيءَ سان يا بي اختيار ، ايتري تائين جو هن جو ننهن يا هڏا به ميت جي ننهن يا هڏي کي ڇُهي وڃي ، تڏهن به غسل ضروري آهي ، ليڪن اگر مُردہ حيوان کي ڇُهي تہ غسل واجب نہ آهي".

(ترجمہ توضيح المسائل صـ ٨٦ ۔ عڪس لائبل صـ ٩)

٢۔ "جيڪو ٻار ماءُ جي مرڻ کانپوءِ (ماءُ جي پيٽ جي آپريشن ڪري) زندہ ڪڍجي ، اهو بالغ ٿئي تہ انهيءَ تي (ٻار) "غسل مس ميت" واجب آهي".

(ترجمہ توضيح المسائل صـ ٨٦ ۔ عڪس لائبل صـ ٩)

هن صفحي جا سڀ مسئلا ٥٢١ کان ٥٢٨ تائين اهڙا آهن جيڪي اوهان ڪڏهن به ڪنهن مذهب ۾ نہ پڙهيا هوندا ۔ اهي سڀ شيعہ مذهب جي ڪتمان ۽ تقيہ جا ڪرشمہ آهن جو اوهان کي هنن جي اهڙن مسئلن جي بہ خبر ڪانهي ۔ هتي "غسل مس ميت" واري ڏنل مسئلي (١) مان معلوم ٿيو تہ شيعہ مذهب ۾ ، مُردہ خنزير کي ڇهڻ سان تہ غسل واجب نہ ٿيندو بلڪ هنن جي ڇڏهن ڪو بہ شيعو مري ٿو ، تہ هو انڪي اهڙو تصور ڪن ٿا تہ انکي ڇهڻ سان هنن تي غسل واجب ٿيو پوي ۔ (العياذ بالله)

٣۔ ميت ، شڪراني جي سجدي ۽ قرآن جي واجب سجدن ڏيڻ لاءِ ، تيمّم لاءِ ضروري نہ

آهي" (توضيح المسائل مسئلا ٥٠٢١ ص٥٥ - عڪس لڳايل ص٣٩٩)

vi- ميت جي جنازي نماز لاءِ توضيح المسائل ۾ وڌيڪ وضاحت هن طرح ڏنل آهي:

"جيڪو شخص جنازي نماز پڙهڻ چاهي ٿو ته ضروري نه آهي ته هن وضو، غسل يا تيمم ڪيو هجي ۽ هن جو بدن ۽ لباس به پاڪ هجي ۽ جيڪڏهن هن جو لباس غصب ڪيل مال مان به هجي ته ڪوبه حرج نه آهي."

(توضيح المسائل مسئلا نمبر ٥٩٦ ص٩٣ - عڪس لڳايل ص٤٠٠)

(٢) ڪتاب ترغيب الصلوٰة از جناب مولانا و مولوي سيد ولي حيدر امروهوي مڪتبه امامية اڪرم روڊ، پاڪ نگر، لاهور طبع ١٩٦٦ع ۾ آهي:-

٧- "نماز جنازه:- انهي نماز ۾ وضوءُ، غسل جو شرط ڪونهي جنب (ترڙ ۾ مَني ميري هجڻ) جي حالت ۾ به پڙهي سگهجي ٿي" (ص٥٣ - عڪس لڳايل ص٤٣٣)

(٣) vi- شيعن جي معتبر ڪتاب ڪافي ڪليني فروع ڪافي جي جلد ٣ جي ص١٨٠ مان به جنازه نماز بابت مٿين ڳالهين جي تصديق ٿئي ٿي (عڪس لڳايل ص٤٣٤) انهي جلد ٣ جي ص٣٦ ۾ ايئن به آهي ته نماز پنجوقتي پڙهندي، مذي يا ودي نڪرڻ شروع ٿئي ۽ اهارانن تان وهي ڪُڙين تائين پهچي وڃي، تڏهن به نه وضو ٽٽندو ۽ نڪي نماز ۾ ڪو فرق ايندو.

(٤) vii- شيعه مذهب جي معتبر ۽ مستند ترين ڪتاب "ڪافي ڪليني" جي جلد ٥ ۾ آهي ته

"ماءُ ڌيءُ وغيره سان نڪاح ڪبو، ته نڪاح جي ڪري اُهي حلال ٿي پونديون ۽ انهيءَ نڪاح ڪانپوءِ انهن سان همبستري ڪرڻ سان جيڪو اولاد ڄمندو، انکي حرامي اولاد نه چئبو ۽ جيڪو اهڙي اولاد کي زنا جو ٻار چوندو، ته ان تي حد جاري ڪئي ويندي. ماٺي چاڪاڻ ته انهيءَ موضوع تي، انهيءَ ڪتاب ۾ وڏو مواد مهيا ڪيل آهي، لهٰذا هتي آئون اختصار سان صرف چند اهم جملا - يا- عبارتون ترجمي سان لکان ٿو ۽ ثبوت لاءِ اصل ڪتاب جي صفحن جا عڪس لڳايان ٿو:-

الذى يتزوج ذوات المحارم التى ذكر الله عزوجل فى كتابه تحريمها فى القرآن من الامهات والبنات الى آخر الآية كل ذالك حلال فى جهة التزويج

جيڪي به محرم عورتون، جن جو ذڪر الله تعالىٰ پنهنجي ڪتاب قرآن ۾ انهيءَ طرح ڪيو آهي، ته انهن سان نڪاح ڪرڻ حرام آهي، جيئن مائرون ۽ ڌيئرون (آيت جي آخر تائين)، اهي سڀ، نڪاح ڪرڻ سان حلال ٿي وڃن ٿيون.
(العياذ بالله)

(ڪافي ڪليني جلد ٥ ص ٥٧١ - عڪس لڳايل ص٣٣٥)

ماءُ ڌيءُ وغيره محرم عورتن سان نڪاح ڪرڻ بعد انهن سان همبستري ڪرڻ ڪانپوءِ (العياذ بالله) جيڪو اولاد پيدا ٿئي، انلاءِ ڪافي ڪليني ۾ آهي:-

ولا يكون نكاحهم زنا ولا اولادهم من هٰذا الوجه اولاد زنا ومن قذف المولود من هٰؤلاء الذين ولدوا من هٰذا الوجه جلد

انهن سان نڪاح، زنا نه آهي ۽ نه وري انهيءَ سبب جي ڪري انهن جو اولاد ولد الزنا آهي ۽ جيڪو به اهڙي ٻار کي اهڙي گار ڏيندو (يعني ان ٻار کي ولد الزنا چوندو) ته ان تي

الحد لا نه مولود بتزويج رشدة | حد جاري ڪئي ويندي ڇاڪاڻ ته اهو ٻار صحيح نڪاح جي ڪري حلال زادو آهي.

(ڪافي ڪليني جلد ٥ ص ٥٧١-٥٧٢ -عڪس لڳايل ص ٤٣٥-٤٣٦)

اوهان اهو ڀيرائين پڙهيو آهي ته "الجامع ڪافي" شيعه مذهب جو ڀيرين ۽ اول درجي جو مستند ۽ معتبر ڪتاب آهي جيڪو شيعه مذهب جو اصل بنياد آهي، جنهن جي صحيح هجڻ ۽ شيعن لاءِ آخري سَنَدَ هجڻ تي شيعن جي موجوده دور جي امام زمان جيڪو ١١٥٠ سالن کان شيعن جو زنده پر غائب امام آهي، تصديق ثبت آهي.

دوستو! هاڻي مونکي اوهين، شيعه مذهب کانسواءِ، ٻئي ڪنهن مذهب جو نالو ٻڌايو، جنهن ۾ محرم عورتن سان نڪاح جو حيلو ڳولهي ٻڌائي (العياذ بالله) ماءُ ۽ ڌيءَ سان همبستري ڪرڻ کي حلال ڪوٺيو ويو هجي، ۽ ڪنهن عورت سان ڪجھ معاوضو طئه ڪري "هڪ ڪلاڪ" لاءِ هُن سان همبستري ڪرڻ کي "عارضي نڪاح متعه" ڪوٺي جائز ۽ حلال سڏيو ويو هجي؟ جيڪڏهن اوهانکي، شيعه مذهب کانسواءِ، ٻيو ڪوبه اهڙو مذهب نٿو لڀي، ۽ يقينا نه لڀندو. ته پوءِ يارؤ، هاڻ اهو ته سوچيو، ته اهو مذهب (معاذ الله) الله جي رسول ﷺ جو هوندو ۽ اهلبيتن جو هوندو -يا- اهو سڄو مذهب، واقعي يهودي ذهنيت جي پيداوار ۽ ايجاد آهي، جيئن ڀيرين ٻڌايو ويو آهي؟ فيصلو اوهين پاڻ ڪريو!

هتي اوهانکي، اهابه وڏيڪ خبر پئجي ويئي، ته ڪتمان ۽ تقيه (ص ١٣٦) شيعه مذهب جا اهم اصول ۽ عقيدا ڇو رکيا ويا آهن ۽ هنن جا اصل بنيادي ڪتاب ڇو آسانيءَ سان نٿا ملن ۽ هن مذهب ۾ ايئن ڇو چيو ويو آهي ته جيڪو شيعو، پنهنجي مذهب کي ظاهر ڪندو، ته خدا انکي ذليل ۽ رُسوا ڪندو وغيره (ڏسو ص ١٣٥)

متعه جي باب ۾ هنن چند مسئلن کي بيان ڪرڻ سان، منهنجو اصل مقصد اهو آهي، ته شيعن جي فقه ۾ "فقه جعفريه" جو اصل نمونو اسان مسلمانن جي سامهون اچي، جنهن لاءِ، موجوده دور ۾، شيعه صاحبان، هر سطح تي، اندروني توڙي بيروني دٻاءَ جون صورتون اختيار ڪري رهيا آهن. "فقه جعفريه" جو ڪجھ وڌيڪ چهرو ڏسڻو هجي ته "نفاذ شريعت" اور فقه جعفريه" طبع دوم (اردو) جنهن جو تصنيف ڪندڙ چوڌري امان الله لک ايراي، ايل ايل.بي- ايڊوڪيٽ گجرات آهي اُهو پڙهو، جنهن ۾ هن صاحب، شيعن جي اصل ڪتابن جا عڪس به لڳايا آهن.

شيعن جو تحريف قرآن جو عقيدو، حديث و سنت جي باري ۾ هنن جو حقيقي حال، ۽ "فقه جعفريه" جا اصل خدوخال اوهانجي آڏو شيعن جي اول درجي وارن معتبر ڪتابن جي حوالن سان عڪسن سميت پيش ڪري چڪا آهن. جيتري تائين منهنجي مطالعي جو تعلق آهي، ته شروع کان وٺي اڄ تائين اسلام جي نالي ۾ اسلام خلاف اهڙا صرف ٻه مذهب (١) شيعيت ۽ (٢) قاديانيت وجود ۾ آيا آهن، جن جي هر ڳالهه اسلام جي هر ڳالهه سان تحريري طور ۽ عملي طور ٽڪرائيندڙ آهي. جيڪڏهن اوهانجي علم ۾ انهن ٻن کانسواءِ ٻيو به ڪو اهڙو مذهب آهي، جيڪو اسلام جي نالي ۾ اسلام خلاف مڪمل طرح ڪتابي صورت ۾ تحرير ٿيل آهي، ته انجو نالو ٻڌايو؟

الله تعالىٰ اسلام ۽ مسلمانن جي حفاظت فرمائي- آمين.

باب يارهون

شيعن جي شروع کان قرآن وسنت تي مبني اسلام ۽ انجي پيرو مسلمانن سان دشمني ۽ انجا اصل سبب

[هن باب ۾ اوهانکي شيعن جي اصل کان اسلام دشمني ۽ مسلمانن خلاف عيسائين ۽ يهودين• سان ساز باز ڪرڻ جو ڪردار - ايران جي انقلاب جي پوپاڻ خميني صاحب جي شيعيت جي توسيع جا عزائم ۽ موجوده دور جي شيعن طرفان شيعه سني ڀائي ڀائي جي پُرفريب نعري جي اصل حقيقت تي روشني ملندي]

قارئين ڪرام ! اسلامي تاريخ جي اها هڪ انتهائي دل دکوئيندڙ ۽ دردناڪ حقيقت آهي ته شروع کان وٺي اڄ تائين، هر دور ۾ مسلمانن اندر انتشار پيدا ڪرڻ، ڳجهين ۽ مخفي سازشن سان مسلم حڪومتن کي ڪمزور ڪرڻ ۽ انهن خلاف غير مسلم حڪومتن ۽ قوتن کي اُڀارڻ، مسلم فتوحات جي سلسلي ۾ رڪاوٽون پيدا ڪرڻ، مختلف قسمن جا فتنا پکيڙڻ ۽ موقعي ملڻ تي خود مسلمانن جو بيدردي سان خون وهائڻ وغيره جي سلسلي ۾، هر طبقي جا شيعه حضرات، هميشه پيش پيش رهيا آهن ۽ سندن پيش نظر هر دور ۾ هر وقت، اهو مقصد رهيو آهي، ته قرآن وسنت تي مبني اسلام ۽ مسلمانن کي نيست و نابود ڪيو وڃي ۽ موقعو ملڻ تي هنن جو ڪردار ايڏو معاندانه رهيو آهي، جو خود غير مسلم تاريخدانن کي به انهيءَ تي تعجب آهي. سندن اسلام ۽ مسلم دشمنيءَ جي اها تاريخ ايڏي ڊگهي آهي، جو انجي تفصيل لاءِ، بذات خود، هڪ ضخيم ڪتاب لکڻ جي ضرورت پيش ايندي ۽ خدا ڪري، ته انهيءَ ڪم کي، ڪو تاريخ جو ماهر ديانتدار عالم سرانجام ڏئي ! هتي اسان، صرف چند اهم واقعن ذريعي، ڪجھ مثال عرض ڪريون ٿا، جن مان به، اميد ته، عام مسلمانن کي، نهايت آسانيءَ سان، اهو اندازو ٿي ويندو، ته شيعه مذهب جي باني عبدالله بن سبا کان وٺي اڄوڪي دور جي مشهور شيعه اثنا عشريه جي امام الزمان جي قائم مقام سياسي ۽ مذهبي رهنما امام خمينيءَ تائين، اسلام ۽ مسلم دشمنيءَ جو هڪ مسلسل ۽ اڻ ختم ٿيندڙ سلسلو آهي، جيڪو بنا ڪنهن وقفي جي جاري رهندو اچي.

۱- **شروعاتي دور :-** هر هڪ کي معلوم آهي، ته خلفاءِ راشدين جي دور ۾، عرب کان باهر

• "اگر یہودیوں کی عراق میں یا کہیں اور حکومت قائم ہوجائے تو یہ روافض ان کے سب سے بڑے مددگار ہونگے" (امام ابن تیمیہؒ جا الفاظ بحوالہ "خمینی اور اثناعشریہ کے بارے میں علماء کرام کا متفقہ فیصلہ" ص۱۱)

اسلامي فتوحات ۽ اسلام جي اشاعت جو سلسلو، نهايت تيزيءَ سان روان دوان هو. حضرت عثمان رضه جي خلافت جي پهرين ڇهن (٦) سالن تائين، اوڀر ۾ مڪران ڪانوٺي مغرب ۾ الجزائر تائين هڪ وسيع اسلامي سلطنت وجود ۾ اچي چڪي هئي. اسلامي لشڪرن جا ڪيترائي قافلا، فتوحات جي ان سلسلي ۾، ڪاميابيءَ سان چئني طرف اڳتي وڌي رهيا هئا ته هڪ مشهور اسلام دشمن عبدالله بن سبا يهوديءَ، اهلبيت جي محبت جي حسين نعري جي آڙ ورتي، شيعيت جو بنياد وجهي، مسلم امت کي اهڙن فتنن ۽ داخلي انتشار ۾ مبتلا ڪيو، جو سڄي قوم ۽ راشد خليفو، انهيءَ فتني کي ناريءَ ۾ ٿي لڳي ويا ۽ فتوحات جو اهو تيز ومڪرو، لاڳيتو پندرهن (١٥) سال بند رهيو، جيستائين ڪ حضرت امير معاويه رضه جي خلافت ۾ امن امان وري بحال ٿيو ۽ سندس اهو سفر، وري نئين تيارين سان شروع ٿيو. تاريخ جو هر ڪو طالب علم آسانيءَ سان اندازو لڳائي سگهي ٿو ته پهرين ارڙهن سالن جي پرجوش فاتحن جي فتوحات سبب، جيڪا عظيم سلطنت (خلافت) قائم ٿي هئي، جيڪڏهن اهو سلسلو، اهي پندرهن سال به جاري رهي ها، ته يورپ ۽ آفريڪا جا ڪيترائي ملڪ، اسلام جي جهنڊي هيٺ اچي وڃن ها. اموي دور حڪومت ۾، اگرچ فتوحات جو نئون دور شروع ٿيو، ليڪن تاريخ گواهه آهي، ته انهي به، شيعن طرفان، هر قسم جا روڙا اٽڪائڻ ۽ داخلي انتشار پيدا ڪرڻ لاءِ، هر قسم جا مڪر وفريب ۽ حيلا بهرحال جاري رهيا.

٢ (ر) **عباسي خلافت جو دور:-** ٽينءَ صدي هجريءَ جي آخر کانوٺي ستين صدي هجري تائين جي دور ۾، شيعن ۾ ٻه انتها پسند گروهه "قرامطي" ۽ "باطني" پيدا ٿيا. انهن ته، مسلم دشمنيءَ جا، علي الاعلان اهڙا مظاهرا ڪيا ۽ مسلمانن سان اهڙا وَيلَ وهايا، جو انهن جا تفصيل پڙهندي، مسلمان ته ڇڏيو، غيرمسلم مورخن کان به آهه نڪري وڃي. اهو به واضح رهي، ته انهن وحشين جي وحشانيت ۽ بربريت جو نشانو صرف مسلمان هئا. سندن ٿي علائقن جا غيرمسلم نصاريٰ ۽ يهودي وٽن هر طرح محفوظ ۽ مامون هئا. انهن جي بربريت جي داستانن مان ڪي چند هتي پيش ڪجن ٿا:-

شام جي ممتاز عالم ۽ مورخ "شيخ عبدالرحمان الميداني" انهن جي مسلم ڪشيءَ جو سَنَ وار، سلسلي سان هڪ تفصيلي جائزو پيش ڪيو آهي، جنهن جو خلاصو هن طرح آهي:-

"يحيٰ قرامطيءَ سنه ٢٩٠ هجريءَ ۾ دمشق کي گهيرو ڪيو ۽ ڪيترائي مسلمان قتل ڪيا ۽ سندس ڀاءُ "حسين"، شام جي مختلف شهرن ۽ ڳوٺن ۾ قتل عام ڪيو جنهن ۾ هن ٻارن ۽ جانورن کي به نه بخشيو. "ذڪرويه بن مهرويه" سنه ٢٩٤ هجريءَ ۾، حاجين جي خراساني قافلي کي قتل ڪيو ۽ رستي جا سڀ کوهه بند ڪري ڇڏيا، ۽ انهيءَ سال تقريبًا ويهه هزار (٢٠،٠٠٠) حاجي شهيد ڪيا ويا. حاجين جو قتل ڪرڻ قرامطين جي خاص عادت هئي ۽ انهيءَ ۾ ايراني، عراقي ۽ بحرين جا شيعا خاص مشهور هئا.

"ابوطاهر قرامطي سنه ٣١٢ هجريءَ ۾ ڪوفي ۾ قتل عام ڪيو. سنه ٢٩٨ هجريءَ ۾ وري

خراسان ۽ هندستان جي حاجين جي قافلن کي باطنين "ري " وٽ قتل ڪيو. سنه ۵۵۲ هجري ۾ باطنين وري به خراساني حاجين جو قتل عام ڪيو ۽ تاريخ دان لکن ٿا ته اهو قتل عام ايڏو وڏو هو، جو اسلامي شهرن مان ڪو به اهڙو شهر نه هو جتي حاجين جي انهيءَ قتل عام تي اهتاج نه ڪيو ويو هجي."

قديم مورخن مان، مشهور مورخ علامه شمس الدين ذهبي، پنهنجي ڪتاب مختصر منهاج سنة" ۾، ابن خلدون پنهنجيءَ تاريخ "ابن خلدون ۾، ابن ڪثير سندس جڳ مشهور ڪتاب "البدايه والنهايه" ۾ ۽ جديد دور جي مصري مورخ شيخ ابو زهره "مذاهب اسلاميه" ۾ شيعن باطنين ۽ قرامطين جا اهڙا دل ڏاريندڙ واقعا بيان ڪيا آهن، جن جي پڙهڻ سان، اهو يقين ڪرڻ مشڪل ٿيو پوي، ته هڪڙن مسلمانن سڏائيندڙن پنهنجي مسلمانن تي ايڏا ظلم ڪيئن ڪيا هوندا ۽ ڪهڙن سببن ڪري ڪيا هوندا؟ پرحقيقت اها آهي، جيڪا پيش ڪرڻي پوي ٿي. هاڻي جيئن ته اهڙن سڀني واقعن جو تعداد بيشمار آهي ۽ اهي سڀ، هن ڪتاب ۾ سمائجي نه سگهندا، لهٰذا سنه ۳۱۷ هجريءَ ۾ جيڪو حرم پاڪ جو نهايت ڏکوئيندڙ ۽ المناڪ واقعو پيش آيو، انهيءَ تي انهن واقعن جي پڇاڙي ڪريان ٿو، جنهن جا تفصيلات ابن خلدون، احمد امين، ابن ڪثير ۽ ٻين مورخن به قلمبند ڪيا آهن. هتي آئون ابن اثير متوفي ۶۳۰ هجري جي ڏنل تفصيلات جو مختصر خاڪو عرض رکان ٿو. ابن اثير لکي ٿو:-

"سن ۳۱۷ هجريءَ ۾، منصور ويلميءَ پنهنجي سائين سان گڏ حج ڪيو ۽ هو بغداد کان مڪه معظمه پهتو. رستي ۾ ته امن امان رهيو، مگر مڪه معظمه ۾ ابو طاهر قرمطي شيعي "يوم الترويه" ۾ حملو ڪيو ۽ سندس ٽولي حاجين کي لٽيو ۽ قتل ڪيو. ايتري تائين جو جيڪي حاجي بيت الله اندر پناهه وٺڻ جي ارادي سان گهڙي ويا، هن، انهن کي به معاف نه ڪيو ۽ قتل ڪيو. ابوطاهر قرمطي شيعي، شهيد حاجين کي، مسجد حرام ۾ چرپون (ڪڏون) کوٽائي انهن ۾ بغير ڪفن ۽ جنازي نماز جي دفن ڪرايو. هن بي رحم ظالم شيعي، ڪعبة الله شريف جو غلاف لهرائي، ڦاڙائي پنهنجي ٽولي ۾ تقسيم ڪيو. هي حجر اسود کوٽائي، کڻائي پاڻ سان کڻي ويو ۽ هن مڪه شريف جي گهرن کي به خوب لٽيو. هن شرمناڪ حادثي، شيعن کي، مسلم دنيا اندر ڏاڍو بدنام ڪيو. آخر ۾، شيعه حڪمران المهدي ابو محمد عبيد الله علويءَ، پنهنجو اثر رسوخ هلايو، جنهن سان اهو "حجر اسود"، ٻاويهن (۲۲) سالن کانپوءِ يعني سنه ۳۳۹ هجريءَ ۾ شيعن کان واپس مليو، جيڪو ڪعبة الله شريف ۾ وري نصب ڪيو ويو.

"ابوطاهر قرمطي شيعو"، مڪه شريف ۾ ٻارهن ڏينهن قتل وغارت ڪندو رهيو هو، جڏهن پنهنجي وطن پهتو، ته الله تعالىٰ هن کي طويل عرصي تائين، عبرتناڪ عذاب ۾ مبتلا رکيو. هن جي گوشت ۾ ڪيئان سُرندي نظر ايندا هئا ۽ هن جا عضوا ڪپڙن سان ڪپجي، ٽڪرا ٽڪرا ٿي جُدا ٿيندا هئا ۽ اهڙي طرح هيءُ ڏکي عرصي تائين، هن دنيا ۾ ذلت جو عذاب چکندو ٻين لاءِ عبرت جو سامان بڻيو رهيو ۽ آخر وڏي عرصي کانپوءِ

من تي موت وارد ٿيو.

(ii) عباسي خلافت جي خاتمي ۽ بغداد جي تباهي ۾ شيعن جو نمايان ڪردار

عباسي خلافت جو دور، مسلم تهذيب ۽ ثقافت جو سونهري دور ليکجي ٿو. انهيءَ دور ۾، اها دنيا جي وڏي ۾ وڏي حڪومت هئي. انهيءَ دور ۾، اسلام ۽ اسلام جي هر هڪ پهلوءَ خوب ترقي ڪئي. ديني علمن جي سڀني شعبن يعني حديث، فقه، تفسير، لغت ۽ تصوف سڀ تدريجي مرحلا طئه ڪري، باقاعدي مرتب ۽ مدون شڪل ۾ تڪميل ۽ عروج حاصل ڪيو. دنيوي علوم وفنون ۽ سائنسي علمن جي هر ڪا شاخ، ان وقت جي لحاظ کان، انتهائي عروج تي هئي - گهر گهر امير امراء وٽ، وڏيون لئبريريون هيون، جيڪي اڄ ڪلهه جي سرڪاري لائبريرين جي ٽڪر جون هيون. بغداد، سڄي دنيا جي طالب علمن لاءِ، هر قسم جي علمن جو مرڪز هو، جتي سڄي يورپ جي مختلف ملڪن جا غير مسلم طالب علم به، سائنسي علم حاصل ڪرڻ لاءِ ايندا هئا ۽ مسلم حڪومت، انهن کي هر قسم جون سهولتون مهيا ڪندي هئي. انهيءَ عظيم سلطنت جي ڪمزور ٿيڻ جو سبب به، باطني، قرمطي ۽ فاطمي شيعن جون سازشون هيون، جن جي ڪجهه جهلڪ، پهرين پيش ٿي چڪي آهي ۽ آخر ۾ هِن، سنه ٦٥٦ هجري ۾ مشهور وحشي تاتاري حاڪم هلاڪو خان هٿان، بغداد جي مڪمل تباهي ۽ عباسي خلافت جو خاتمو آڻيندو. ٿيو ايئن، جو آخري عباسي خليفي مستعصم بالله کي، اها عظيم غلطي ڏاڍي مهانگي پيئي، جو هن ابن العلقمي شيعي کي، پنهنجو وزير بنايو ۽ هن تي حد کان زياده اعتبار ڪيو. ابن العلقميءَ مختلف بهانن سان، پهريائين خلافت جي فوج گهٽائي صرف ڏهه هزار ڪرائي ۽ بعد ۾ هِن، مشهور شيعه فلسفي نصير الدين طوسيءَ جي معرفت ۽ مشهور اسلام دشمن تاتاريءَ هلاڪو خان کي بغداد تي حملي ڪرڻ جي دعوت ڏني، جنهن وحشيءَ بغداد تي چڙهائي ڪئي ۽ تاريخ جي بدترين تباهي مچائي، انکي مڪمل طرح تباهه ڪيو. ڪيترائي ڏينهن بي دردي سان، مسلمانن جي نندين وڏن، ڇالن زنبن جو علم ڪوس ٿيندو رهيو، جنهن ۾ لکين انسان قتل ٿيا ۽ ڪيترا ڏينهن دجله نديءَ جي پاڻيءَ جو رنگ ڳاڙهو ٿي وهڻ لڳو.

پروفيسر غلام احمد حريري ايم-اي (عربي)، ايم-اي (علوم اسلاميه) ايم-او-ايل (عربي) صدر شعبه اسلاميات اسلاميه ڪاليج لائلپور، امام ابن تيميه جي مايه ناز تصنيف "منهاج السنة" جي تلخيص "المنتهل" از حافظ ابو عبدالله محمد بن عثمان الذهبي متوفي سنه ٧٤٨ هجري جو اردو ترجمو ڪيو آهي. هيءُ ڪتاب ٨٥٧ صفحن تي مشتمل مطبع اشرف پريس لاهور، ملڻ جو هنڌ " سڪول بوڪ ڊپو گوجرانواله " منهنجي سامهون آهي. ان ڪتاب جي حاشيه ۾، پروفيسر حريري صاحب، بغداد جي انهيءَ سانحي جا، دل ڪنبائيندڙ تفصيلات ڏنا آهن، جن ۾ هن طرح به آهي ته :-

"بت پرست هلاڪو خان تاتاري، فوج جا ٻه لک (٢٠٠،٠٠٠) سپاهي ساڻ ڪري بغداد تي حمله آور ٿيو- ابن العلقمي، خليفي مستعصم بالله کي ڌوڪو ڏيئي، هلاڪو خان جو ڪم وڏيءَ حد تائين آسان ڪري ورتو. هن هلاڪو خان سان، خليفي

جي صلح ڪرائڻ جو بھانو بڻايو ۽ خليفي کان اجازت وٺي ھلاڪوءَ سان ملاقات ڪئي. ملاقات ۾ ھُنَ، ھلاڪوخان کي پنھنجي وفاداري ۽ خلافت عباسيه سان خيانت جو يقين ڏياريو. ابن العلقمي، خليفي وٽ واپس پھچي اڳي چيو، ته ھلاڪو خان پنھنجيءَ ڌيءَ جو سڱ، اوھانجي پُٽَ ابوبڪر سان ڪرڻ چاھي ٿو. خليفو ڏاڍو خوش ٿيو ۽ پنھنجي عالمن، اميرن امرائن کي ساڻ ڪري، پنھنجي پُٽ لاءِ سڱ گھرڻ ـ پڌرائي ڪرڻ لاءِ خود ھلاڪوخان وٽ پھتو. جڏھن اھي سڀ ماڻھو خليفي جي رفاقت ۾ ھلاڪو خان وٽ پھتا، ته ھن سڀني جي قتل ڪرڻ جو حڪم ڏنو ۽ انھن سڀني جو ڪم اتيئي تمام ڪيو ويو. پوءِ تاتارين جو لشڪر شھر ۾ ڏُوڪي پيو جنھن قتل عام جي بازار گرم ڪئي ۽ اھو انسانن جو ڪوس، مسلسل، چاليھه (٤٠) ڏينھن جاري رھيو. ھلاڪوخانَ جڏھن مقتولين جي شمار ڪرڻ جو حڪم ڏنو، ته انھن جو تعداد ڏھه لک اسي ھزار (١٠،٨٠٠٠٠) ٿيو ۽ جيڪي قتل ٿيل انسان شمار نه ٿي سگھيا، انھن جو تعداد انھن کان به گھڻو ھو".

(بحواله حاشي اردو ترجمه المنتقىٰ ص٣٤٨ جو سنڌي ترجمو)

انکانپوءِ ھن وحشيءَ چونڊي چونڊي، ھرھڪ لئبرريءَ ساڙي ناس ڪئي ۽ علم ۽ ھنر جا سڀ نشان مٽايا ۽ ختم ڪيا. ھي واقعو ايڏو وحشتناڪ ھو، جو انجي ھولناڪين، سڄيءَ مسلم دنيا کي لوڏي وڌو. اڄ تائين اسان وٽ اھو پھاڪو مشھور آھي.

"پينگ ٿي ويٺي ـ بغداد ٿي ويو"

قارئين کي اھو پڙھي تعجب ٿيندو ته مسلم دنيا جي انھي سانحي ۽ تباھي تي، ھر مسلم جي گھر ۾ نه ماتم ھو، ليڪن شيعن، پنھنجي فلسفي نصيرالدين طوسيءَ کي، انھيءَ ڪارنامي لاءِ فخريه خراج تحسين پيش ڪيو. چنانچه، مشھور مورخ امام ذھبي سندس جڳ مشھور ڪتاب "مختصر منھاج السنة" ۾، وقت جي ھڪ شيعه اھل قلم مرزا محمد باقر خونساري طوسي جي ڪتاب "روضات الجنات" جي حوالي سان لکي ٿو:-

"انھيءَ (نصيرالدين طوسي) جي باري ۾ اھو مشھور آھي، ته ھو، ايران ۾ سلطان محتشم ھلاڪو خان جو وزير بڻايو ويو. ھو سلطان سان گڏ بغداد آيو، تانته خلق جي خبرگيري ۽ ملڪ جي اصلاح ڪري ۽ سلطنت عباسيءَ جو خاتمو آڻي ۽ ان جي حامين جو قتل عام ڪري، فساد جي جَڙَ ختم ڪري ۽ فساد جي باھه وسائي چنانچه انھن جي گندي خون کي نھرن وانگر وھايو ويو، جيڪو وڃي دجله درياھ سان مليو ۽ اتان جھنم ۾ پھتو" (العياذ بالله)

(روضات الجنات ص٥٧٨ بحواله مختصر منھاج السنة ص٣٢)

ناظرين ڪرام! انھيءَ عبارت کي وري به پڙھن ۽ انجي آخري سٽ يا جملي جي آخري حصي تي غور ڪن! شيعن، مسلمانن جي انھيءَ ڪوس واري خون وھڻ کي، گندي خون جو وھڻ چيو آھي.

جيڪو سندن فتني سان نهرن وانگر وهي دجله درياهه ۾ پهتو ۽ اتان بقول شيعه جهنم ۾ پهتو. (العياذ بالله)

هتي اها حقيقت ظاهر ٿي ته انهيءَ ڪوس جو نشانو، سني مسلمان ئي هئا، تڏهن ته انهن جي خون ڪي شيعن، گند وخون چيو آهي، جنهن لاءِ وٽن موزون جڳهه جهنم آهي! آئين وارا ذرا عبرت حاصل ڪريو!!

اوهان ڏٺو ته خلافت عباسيه، جيڪا ساڍن پنجن سون (٥٥٠) سالن کان قائم هئي، انهيءَ کي ختم ڪرڻ لاءِ شيعن چاڪيو ۽ هنن ۾ انهيءَ جي ختم ٿيڻ سبب ڪيتري نه خوشي آهي! پوءِ ظاهر آهي ته هنن مسلمانن جي عظيم اقتدار کي ختم ڪرڻ ۽ ختم ڪرائڻ لاءِ پردن پويان، سڄي عباسي خلافت جي دور ۾، شيعن ڇا ڇا نه ڪيو هوندو، ذرا غور ڪريو!

انهن واقعن کي سامهون رکڻ سان ڳڻ ڳڻ، اوهانکي اها خبر هجي ته سلطان صلاح الدين جي فوج ۾ جاسوس "ابن جرف"، ٽيپو سلطان سان غداري ڪرڻ وارو "مير صادق" ۽ نواب سراج الدوله جو غدار "مير جعفر"، اهي سڀ شيعا هئا ۽ اهڙا ڪيترائي مثال آهن (خميني ازم اور اسلام ص٣٥).

تاريخ جي گهري مطالعي سان، اها ڳوڙهي ۽ حقيقت نظر اچي ٿي، ته سني مسلمان حڪمرانن، شروع کان، سواءِ ڪنهن به اهڙي سوچ جي، ته هيءُ شيعو آهي-يا- سني، شيعن کي سندن قابليت جي بنياد تي، وڏين وڏين آسامين تي سرفراز ڪيو آهي ۽ نبي ۾ هنن کي اهڙيءَ فراخدليءَ جي وڏي قيمت ادا ڪرڻي پيئي آهي، ايتريتائين جو اها فراخدلي هنن جي حڪومت جي خاتمي سان ڳنڍ، سندن لاءِ جان وڃائڻ جي صورت ۾ ظاهر ٿي آهي، برخلاف انهيءَ جي، تاريخ ۾ اهڙو ڪو به مثال نٿو ملي، جنهن ۾ ڪنهن شيعه حڪمران، ڪنهن سني مسلمان کي، ڪنهن وڏي آساميءَ تي فائز ڪيو هجي. (هيءَ عجيب صورتحال به ضرور غور طلب آهي!)

٣- ايران جون شيعي حڪومتون ۽ انهن جو ڪردار

(١) شيعه صفوي خاندان جي حڪومت:

بغداد جي خلافت تباهه ٿيڻ کانپوءِ، رفته رفته رافضين جي قوت ۽ همت ڪافي وڏي ۽ وڌ ندي رهي. آخر سنه ٩٠٦ هجري ۾ ايران ۾ صفوي حڪومت قائم ٿي، جنهن ايران جو سرڪاري مذهب شيعيت کي قرار ڏنو، جيڪو اڄ تائين هلندو اچي.

انهن صفوي حڪمرانن به، شروع کان آخر تائين، پنهنجيءَ پاليسيءَ جو سڄو رخ، مسلم دنيا جي دشمنيءَ طرف رکيو ۽ اڪثر يورپ جي عيسائي حڪومتن سان، سندن ساز باز رهي. تاريخدان انهيءَ ڳالهه تي متفق آهن، ته يورپ سان ساز باز ڪرڻ سبب، ايران جي حاڪمن ۽ ترڪ عثمانين جي صدين تائين باهمي آويزش جاري رهي، جنهن ڪري ترڪن جي نئين پرعزم قيادت، جيڪا يورپ ۾ اسلام پکيڙڻ لاءِ گهڻو ڪجهه ڪري ها، اها ايران جي سازشن کي منهن ڏيڻ ۾ ضايع ٿيندي رهي ۽ يورپ، اسلام جي اشاعت جي زرين

موقعن کان محروم رهجي ويو. ترڪيءَ جي هن عظيم عثماني دور جي ٻن مشهور ۽
پُرعزم حڪمرانن سلطان سليم، سلطان سليمان اعظم ۽ سلطان مراد ثالث جي سچي
قوت، ايران جي صفوين جي سازش کي منهن ڏيڻ ۾ ضايع ٿي ويئي ۽ اهو سڀ ڪجهه
يوروپي عيسائي حڪومتن کي فائدو رسائڻ ڪارڻ ڪيو ويو.

"سرجان مالڪم" سابق گورنر بمبئي، پنهنجي "تاريخ ايران" ۾، ايران جي حڪمران شاهه
عباس بابت لکيو آهي ته هن هڪ خط، يورپ جي عيسائي حڪمرانن ڏانهن لکي "سر انٿوني
شرلي صاحب" جي حوالي ڪيو، جنهن ۾ هن عيسائي بادشاهن سان، پنهنجا تعلقات وڌائڻ
۽ مضبوط ڪرڻ جي خواهش ظاهر ڪئي. انهيءَ ئي ڪتاب ۾ وڌيڪ لکيل آهي ته شاهه
عباس، ترڪن سان، جن کان يوروپي حڪمران خوفزده هئا، جنگ ڪرڻ جو عزم ڏيکاري
چنانچه، شاهه عباس پنهنجي ارادي موافق قسطنطنيه جي حڪمران (ترڪن) تي چڙهائي
ڪئي.

(تاريخ ايران بحواله الفرقان اپريل ١٩٨٥ع ص٣٣)

دربار عثمانيه ۾ مامور آسٽريائي سفير لکي ٿو:-

"اسان ۽ اسانجي تباهي جي وچ ۾، صرف ايران وارا ئي هڪ روڪ
آهن. اسانکي، ترڪ ضرور اڄ ئي سوڙهو ڪن ها، مگر ايراني انهن
کي روڪيو بيٺا آهن. ايرانين ۽ ترڪن جي پاڻ ۾ جنگ، اسان لاءِ
مهلت بڻيل آهي پر اسانکي ترڪن کان نجات حاصل ٿيل نه آهي."

(تاريخ ترڪستان عثماني لنڊن ١٨٧٧ع ص١٧١)

(الفرقان اپريل ١٩٨٥ع ص٣١)

دوستو! ذرا غور ڪريو ۽ ايرانين جي مسلم دشمنيءَ جو اندازو لڳايو!! ●

(أأ) شيعه افشاريه (نادرشاهه) خاندان جي حڪومت

ايران جي ٿي هڪ ٻي ظالم شيعه حاڪم نادرشاهه، پهرين عراق ۽ افغانستان
پوءِ سنڌ ۽ پوءِ هندستان ۾ جيڪي ڦرلٽ ڪيا، ظلم ۽ وحشانيت جا مظاهرا ڪيا، انهن
پويان به، درحقيقت، اهو مسلم ڪشيءَ جو جذبو ڪارفرما هو. هن ٻئي دل شيعه ظالم
حڪمران، دهليءَ ۾ جيڪو ڪوس ڪرايو، ان جو مثال ڪم از ڪم هندستان جي سڄيءَ
تاريخ ۾ نٿو لڀي ۽ انهيءَ ڪوس جو سبب به، مغل حڪمرانن جي ڪمزوري هئي، جنهن

● هن سڄي باب جي ڪتابت ٿي چڪي هئي ته الفرقان رسالو لکنوءَ اپريل مئي ١٩٨٧ع اچي مليو
جنهن ۾ به ايران ۾ "صفوي خاندان" جي حڪومت جو ذڪر آهي. ڪتاب ۾ وڌيڪ گنجائش نه هئڻ
سبب، ان رسالي جي صرف ص٣٦-٤٠ جا عڪس لڳايا نٿو ته جيئن، شيعه مذهب جي جبري اشاعت جي طريقن
۽ شيعه حڪمرانن جي دل ڪنبائيندڙ ظلمن جو نقشو سامهون اچي سگهي. (ڏسو عڪس لڳايل ص٥٢٨-٥٤٠)

جو اصل سبب " سيد برادران " جون سازشون هيون . پروفيسر محمد رضا خان پنهنجي تاليف " تاريخ مسلمانان عالم " ۾ لکي ٿو :-

" نادر شاه ـــــ دهليءَ ۾ قتل عام جو حڪم ڏنو . چند لمحن ۾ هزارين بندگان خدا قتل ڪيا ويا ۽ سڄو شهر لُٽيو ويو . آخر نظام الملڪ جي استدعا تي قتل عام بند ڪيو ويو، پر ڦرمار ۽ لُٽ جو سلسلو (ماڻهن جي گهرن ۾ گهڙي به) ٻه مهينا جاري رهيو . انهيءَ کانپوءِ نادر شاهه ستر ڪروڙ رپين جي ڏنڊ جي عيوضي ۾ تخت طائوس، ڪوهه نور، بيشمار جواهرات ۽ قيمتي ڪپڙو پاڻ سان کڻائي ايران واپس ويو . "

(تاريخ مسلمانان عالم جديد ايڊيشن سنه ١٩٨٥ع، ص ٤٦٢)

سڄي پاڪ وهند اندر هيءَ چوڻي مشهور آهي :-

" شامت اعمال ما، صورت نادر گرفت."

(iii) شيعه پهلوي خاندان جي حڪومت .

تازي دور کي وٺو، ته "رضا شاه پهلوي"، ڪو خميني صاحب وانگر شيعو مجتهد ۽ مذهبي حڪومت جو دعويدار ڪونه هو، ليڪن چاڪاڻ ته هيءُ شيعو هو، لهٰذا مشرق وسطيٰ جي مسلمان عرب دنيا لاءِ وڏو هاڃيڪار ثابت ٿيو . مغربي قوتن، هن کي مسلم عرب دنيا ۽ خليج جي ملڪن خلاف پوري طرح مسلح ڪيو ۽ ڪيس، انهيءَ علائقي لاءِ پوليس مئن (Police Man) بنائڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ انهيءَ طرح، ڪيس مغربي قوتن، عرب دنيا خلاف، خوب استعمال ڪيو ۽ هو به خوب استعمال ٿيو . مسلم دنيا لاءِ، اها ڪيڏي نه عبرت انگيز، ڏک رسائيندڙ ۽ شرمناڪ حقيقت آهي، ته سڄيءَ مسلم دنيا ۾، پهلوي ايران واحد ملڪ هو، جنهن اسرائيل (يهودي حڪومت) کي، سرڪاري طرح تسليم ڪيو ۽ شروع کان ئي، ساڻس سفارتي ناتا قائم ڪيا ۽ تيل جهڙيءَ اهم چيز جي تجارت ڪئي ۽ هن کي جنگي قوت ۾ اضافي جا موقعا فراهم ڪيا.

هتي اها حقيقت خوب ذهن ۾ رهي ته ① صفوي خاندان ② افشاريه خاندان ③ زنديه خاندان ④ قاچار خاندان ⑤ پهلوي خاندان (جن مان مون ٣ ۽ ٤ نمبر جو ذڪر نه ڪيو آهي) مان هر هڪ شيعه حڪمران، اها پوري طرح ڪوشش جاري رکي ته جيئن سني مسلمانن کي، شيعيت ۾ تبديل ڪري اقليت ۾ آڻيندو وڃي ۽ اها ڪوشش اڄ ڏينهن تائين جاري آهي ۽ انهيءَ باري ۾ سني مسلمانن تي اهڙا وَيلَ وصايا ويا ۽ اڄ به اهڙا ويل وصايا وڃن پيا، جن جا حقيقي تاريخي نقوش ميٽجي نٿا سگهن . پوءِ جيڪڏهن هاڻي ايئن چئجي، ته ايراني سني مسلمانن کي، مغربي ملڪن ۾، پنهنجي مذهب تي آزاديءَ سان قائم رهڻ زياده آسان آهي، بنسبت ايراني شيعه حڪومت ۾، جنهن کي سڄيءَ دنيا ۾ "اسلامي جمهوريه ايران" مڃائڻ ۽ باور ڪرائڻ لاءِ طرح طرح جي پروپيگنڊه جاري آهي، ته اها ڳالهه سؤ فيصد حقيقت آهي جنهن ۾ ذري برابر به مبالغو نه آهي.

(١٧) ايران جو تازو انقلاب ۽ خميني صاحب جا ناپاڪ منصوبا.

ظاهر آهي، ته جن مغربي قوتن، "رضا شاهه پهلوي" جهڙي وفادار مُهري کي هٽائي ان جي جاءِ تي، جنهن مذهبي انقلاب کي اچڻ جي اجازت ڏني آهي، يعني خميني صاحب ۽ انجي نام نهاد "اسلامي انقلاب" کي، ته انهن جا مقصد به ڪي وڌيڪ اهم ۽ انهن مغربي عيسائي ۽ يهودي قوتن لاءِ وڌيڪ فائديمند هوندا!

ڌيان ۾ رهي، ته موجوده دور جي مغربي سياست، ايڏي شاطر آهي، جو انهن جي سياست مٿان بيشمار پردا پيل هوندا آهن ۽ اهي پردا، تڏهن هٽايا ويندا آهن، جڏهن مقصد، حاصل ٿي چڪا هوندا آهن. اهڙيءَ سياست جي، اِهابه عام شيطاني چال آهي، ته جن جا مقصد پورا ڪرڻا هوندا آهن، قوم کي ۽ عام دنيا کي، انهن کان دور ۽ بي خبر رکڻ لاءِ ظاهر ۾، انهن جي ڪن مخالفن کي نوڪر لڳائڻ ۽ انهن سان ظاهري طرح دشمني ڏيکارڻ، انهن کي گهٽ وڌ ڳالهائڻ ۽ سندن خلاف پروپگنڊه ڪرڻ جي به اُنهن مُهرن کي اجازت ته ڇا، بلڪ هدايت هوندي آهي، ته جيئن اصلي مقصد ڍڪيا رهن ۽ ظاهر جي مڪاريءَ جي چالن تي، ماڻهن جو اعتماد قائم ٿي وڃي. وقت گذرڻ سان، خميني صاحب جي اصل مقصدن (ڪتمان ۽ تقيه) تان پردا کڄڻ شروع ٿي چڪا آهن - يا - پردا کڄي چڪا آهن. چنانچه ۵ نومبر ١٩٨٦ع کان اڄ ٢٧ ڊسمبر ١٩٨٦ع تائين، تقريبًا ڏيڍ مهينو بنجي ٿو، جنهن ۾، شايد ئي ڪو اهڙو ڏينهن آيو هجي، جنهن ۾، اسرائيل (يهودي حڪومت)، ايران ۽ آمريڪا جي جنگي هٿيارن جي خفيه سوديبازيءَ جي تفصيلات جا، تقريبًا دنيا جي هرهڪ اخبار ۾، نوان نوان ۽ حيرت انگيز انڪشافات ظاهر نه ٿي رهيا آهن ۽ هاڻي ته، انهن ڳالهين جي سڄيءَ دنيا اندر به تصديق ٿي چڪي آهي، ته ڪافي عرصي کان، ايران عراق جنگ ۾، ايران کي سڌيءَ طرح يهودين کان ۽ پڻ يهودين جي معرفت امريڪا کان، هٿيار ۽ مدد ملي رهي هئي ۽ ملي رهي آهي (ڏسو نموني طور اخبارن جا عڪس ص ٥٤٨ کان). اها حقيقت به، جنوري ١٩٨٢ع جي آهي، ته اسرائيل (يهودي حڪومت) جو هڪ جهاز، جنگي اسلح سان ڀريل، روس جي علائقي ۾ ڪري تباهه ٿيو هو، جنهن مان اهڙا دستاويزي ثبوت مليا هئا، ته اهو اسلح، اسرائيل کان ايران وڃي رهيو هو. اُنهيءَ وقت، موجوده " نام نهاد اسلامي جمهوريه ايران" انهن دستاويزي ثبوتن جي باوجود، انهيءَ حقيقت مڃڻ کان انڪار ڪيو هو ۽ اهو الزام ۽ انڪار جو سلسلو به ڪافي وقت اخبارن ۽ ريڊيوز جي زينت بڻيو رهيو ۽ اِها حقيقت، اُنهيءَ وقت، اهڙي نٿي لڳي، جنهن تي هرهڪ ماڻهو ويساهه ڪري وٺي. (انقلاب ايران اور اسکی اسلاميت ص) پر هاڻي، اها ڳالهه معلوم ٿي، ته ايران کي، امريڪا ۽ اسرائيل کان، اسلح جي مدد، اُنهيءَ وقت سن ١٩٨٢ع کان - يا - انهيءَ کان به ڪجهه وقت آڳ، جاري ٿي چڪي هئي، جنهن تان هاڻي يعني مزيد پنجن سالن گذرڻ کانپوءِ، پوريءَ طرح پردا هٽيا آهن ۽ سڄي ڳالهه، سڄيءَ دنيا جي سامهون اچي وئي آهي.

ڇا اوهان نٿا ڏسو، ته مسلم ملڪن جي سربراهن جي بار بار ڪوشش ۽ تهران (ايران)

جي جڪرن لڳائڻ جي باوجود، ايرانُ پنهنجيءَ هٺ ڌرميءَ تي قائم آهي ۽ عراق سان صلح لاءِ تيار نہ آهي، تہ انهيءَ حقيقت تان بہ، هاڻي پردا هٽي چڪا آهن، تہ ايران عراق جنگ ڪيئي، اسرائيل ۽ مغربي قوتون پنهنجي مفاد ۾ طول ڏياري رهيون آهن ۽ ايران انهيءَ ۾ خوب استعمال ٿي رهيو آهي، جنهن سان اسرائيل ۽ مغربي قوتن کي، هن طرح چوطرفو فائدو رسي رهيو آهي:-

(١) عرب ملڪن جي افرادي قوت، اقتصادي حالت ۽ دولت تباهہ ٿي رهي آهي.

(٢) عرب ملڪ، مغربي ملڪن جي وڏيڪ گرفت ۾ اچي رهيا آهن.

(٣) يهودين جي جنگي صلاحيتن ۾ اضافو ٿي رهيو آهي ۽ هنن جي اقتصادي حالت کي وڏي ٽيڪ ملي رهي آهي، جو هنن کي جنگي سامان ڏيڻ جي عيوض، ايران کان رقم ملي رهي آهي.

(٤) عرب اسرائيل سڌي جنگ ۾، اسرائيل (يهودين) جي افرادي قوت، اقتصادي حالت ۽ جنگي قوتن ۾ تباهي اچي ها، جنهن کان اسرائيل بچيل آهي ۽ اهڙي طرح اسرائيل ۽ مغربي قوتون پنهنجا مقصد پورا ڪري رهيون آهن.

قارئين! ايران ۽ عراق درميان، مسلم تاريخ جي هن طويل ترين جنگ مان، يهودين ۽ مغربي طاقتن کي جيڪي مقصد ۽ بيشمار فائدا حاصل ٿيا آهن، اهي هرهڪ اڳيان آهن، جن جو خلاصو هيٺينءَ ريت ڳڻي سگهجي ٿو، پر انهيءَ جنگ مان، مسلم دنيا کي ذري جيترو بہ فائدو نہ رسيو آهي، جيئن:-

(١) مسلمان چوائيندڙن جي پاڻ ۾ هڪ ٻئي خلاف، دنيا جي آڏو، تاريخ جي هيءَ طويل ترين ۽ سڀ کان مهانگي جنگ آهي، نتيجي ۾ سڄيءَ دنيا ۾ مسلمانن جي بيعزتي ٿي رهي آهي ۽ هنن جي وقار کي ناقابل تلافي نقصان رسيو آهي.

(٢) انهيءَ جنگ تي، هيستائين ڪربين ڊالر خرچ ٿي چڪا آهن ۽ خليج جي سيني تيل پيدا ڪندڙ ملڪن جا ڪربين ڊالرن جا اثاثا، هٿيارن جي خرچ تي ضايع ٿي رهيا آهن.

(٣) سيني عرب ملڪن جي حالت، هاڻي اچي اها ٿي آهي، جو سڀ عرب ملڪ، پنهنجا ترقياتي ڪم روڪي، صرف ضروري ڳالهين تي خرچ ڪري، باقي سڄي تيل جي آمدني عراق جي مدد ۾ هٿيارن خريد ڪرڻ لاءِ، مغربي ملڪن، خاص ڪري امريڪا جي حوالي ڪري رهيا آهن.

(٤) ايران ۽ عراق جو هن جنگ ۾ ايڏو جاني نقصان ٿيو آهي جو هاڻي ايرانُ ٻارهن تيرهن (١٢-١٣) سالن جا ڇوڪرا بہ جنگ ۾ موڪلي رهيو آهي ۽ ٻئي ڌريون شهري آبادين تي بمباري ڪري رهيون آهن، جن ۾ بيشمار بيگناہ شهري مرد، عورتون ۽ معصوم ٻچا موت جو شڪار بڻجي رهيا آهن، جيڪي ڳالهيون دنيوي جنگ لاءِ بہ ڪارنهن جو ٽڪو آهن، جڏهن تہ، ايراني شيعي حڪومت، هن دنيوي جنگ کي، اسلامي جهاد جو نالو ڏيئي، سڄيءَ دنيا اندر، اسلام کي بدنام ڪري رهي آهي. ايراني شيعي حڪومت، جيڪا "اتحاد بين المسلمين" جو نعرو هڻندي نٿي ٿڪجي، انکان ڪو پُڇي، تہ جيڪڏهن قرآن تي شيعن جو ايمان آهي، تہ قرآن جيءَ هن آيت ۾ اوهان لاءِ ڪهڙو حڪم آهي؟ آيت. وَإِنْ طَآئِفَتَٰنِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اقْتَتَلُوْا فَاَصْلِحُوْا بَيْنَهُمَا ۚ فَاِنْۢ بَغَتْ اِحْدٰىهُمَا عَلَى الْاُخْرٰى فَقَاتِلُوا الَّتِيْ تَبْغِيْ حَتّٰى تَفِيْٓءَ

اِلیٰٓ اَمْرِ اللّٰہِ ۚ (الحجرات ٤٩ - آيت ٩) مطلب :- جيڪڏهن مسلمانن جا ٻه گروهه پاڻ ۾ جنگ ڪن ته (اي مسلمانو!) انهن جي وچ ۾ صلح ڪرايو! پوءِ جيڪڏهن ٻنهي مان ڪو ٻيو انهيءَ صلح ڪرائڻ جي خلاف سرڪشي ڪري، ته پوءِ (اي مسلمانو!) اوهين سڀ گڏجي اُن سان جنگ ڪريو، ايستائين جو هو الله جو اهو حڪم، ته پاڻ ۾ صلح ڪريو جي حڪم مڃڻ تي مجبور ٿئي". هاڻي سوال اهو آهي، ته اسلامي ملڪن جا چونڊيل نمائندا، بار بار ايران جا چڪر لڳائي ٿڪجي پيا آهن، عراق جنگ بند ڪرڻ لاءِ ڪيتري وقت کان تيار آهي ۽ ايران جنگ نٿو بند ڪري ۽ ظاهر ظهور قرآني حڪم جي خلاف ورزي ڪري رهيو آهي.

ايران ڇو جنگ نٿو بند ڪري، ته اهو راز به خميني صاحب جي جلاوطني دوران فرانس ۾، ايراني انقلاب جي خاڪي بنائيندي هن جي هيٺين اعلان مان ظاهر آهي، جيئن فرمايائين ته :-

"دنيا جي اسلامي ۽ غير اسلامي طاقتن ۾ اسان جي قوت انوقت تائين تسليم نه ٿي سگهندي، جيستائين مڪي ۽ مديني تي اسانجو قبضو نٿو ٿئي. ڇاڪاڻ ته اهي علائقا مهبط الوحي ۽ اسلام جو مرڪز آهن، انهيءَ ڪري انهن تي اسانجو غلبو ۽ تسلط ضروري آهي."

انهيءَ اعلان ۾ اڳتي ايئن به آهي ته :-

"آئون جڏهن فاتح بڻجي مڪي ۽ مديني ۾ داخل ٿيندس، ته منهنجو سڀ کان پهريون ڪم اهو هوندو، ته حضور ﷺ جن جي روضي ۾ پيل ٻن بتن (ابوبڪر رضہ ۽ عمر رضہ) کي ڪڍي ٻاهر ڪندس." (العياذبالله)

(ترجمه بحواله خميني ازم اور اسلام ص ٥)

(بحواله استاد خميني اپنی کتابوں اور عقائد کے آئينے ميں ص ١)

هاڻي جڏهن معلوم ٿيو، ته ايران عراق جنگ جو اصل مقصد ئي پهرين عراق، جيڪو رستي ۾ پهرين اچي ٿو ۽ ان کان مڪه مڪرمه ۽ مدينه منوره تي چڙهائي ڪري قبضو ڪرڻ آهي، ته پوءِ انهيءَ جنگ کي خميني صاحب ضرور بضرور هر قيمت تي جاري رکندو ۽ هو اها جنگ بند ڪري، اهو سوال ئي عبث آهي.

هتي اها ڳالهه به قابل غور آهي ۽ نهايت قابل غور، ته جنهن جنگ جي خرچ، هڪ طرف سڀني خليجي تيل جي پيداواري عرب ملڪن کي ڪنائي وڌو آهي، ته ٻئي طرف ان جو خرچ، اڪيلو ايران، جيڪو انقلابي تحريڪن جو سٽيل[1] آهي، جنهن جي تيل جي دولت به هاڻي ڪافي حد تائين تباهه ۽ محدود ٿي چڪي آهي ۽ هو عراق سان صلح ڪرڻ لاءِ تيار به نه آهي ۽ هو ايراني شيعه انقلاب کي اسلامي انقلاب مڃائڻ لاءِ ۽ شيعيت کي سڀني مسلم ملڪن اندر توسيع لاءِ ڪروڙين ڊالر خرچ ڪري رهيو آهي، جيڪا حقيقت به ڪنهن

سمجهدار ڪان ڳجهي ڪانهي، (نه پوءِ اهو اڪيلو ايران) انهيءَ ساري خرچ جو پورائو ڪيئن ٿو ڪري، ۽ انهيءَ ۾ هن جي ڪهڙو مسلم دشمن ملڪ، مدد ڪري رهيو آهي سوچڻ جو مسئلو چو نه آهي؟

دوستو! هاڻي اهو فيصلو اوهين پاڻ ڪريو ته خميني صاحب جي اها سوچ سمجهي پاليسي، عين اسلام دشمنيءَ ۽ مسلم ڪشيءَ واري آهي يا نه؟ پوءِ اهڙي ماڻهو جو اهو نعرو "اتحاد بين المسلمين" - ۽ - "شيعه سني ڀائي ڀائي" ڪتمان ۽ تقيه نه آهي ته ٻيو ڇا آهي، يعني عام مسلمانن کي اهو ڌوڪو ڏيئي شيعو بنائڻ جي چال نه آهي ته ٻيو ڇا آهي؟

اها ڳالهه به اوهانجي اطلاع لاءِ ضروري آهي ته خميني صاحب، مسلم حڪومتن جي سربراهن لاءِ، نهايت گندا الفاظ ڳالهائي ٿو ۽ شروع کان پاڪستان، سعودي عرب، مراڪش، اردن، مصر وغيره ۾ انقلاب آڻڻ جا نعرا هڻندو ۽ هڻائيندو رهيو آهي، جيئن اوهين هتي "امن اخبار جي ڪٽنگس" ۾ به نموني طور پڙهي سگهو ٿا. (عڪس لڳايل ص٥٥٣)

ماهنامه الفرقان لکنو (انڊيا) مارچ اپريل ١٩٨٣ع هنوقت منهنجي سامهون آهي، جنهن ۾ حضرت مولانا عتيق الرحمان سنڀلي مدظله جو ايران جي سفر بابت هڪ طويل مضمون ڇپيو آهي. اهو ئي مضمون ڪتابي صورت ۾ "انقلاب ايران اور اسکی اسلاميت؟" جي عنوان سان، حاجي عارفين اڪيڊمي ڪراچي "وارن ڇپايو آهي، جيڪو اسي (٨٠) صفحات تي مشتمل آهي، اهو به منهنجي اڳيان آهي. هن ۾ مولانا صاحب لکي ٿو ته سن ١٤٠١ هجري مطابق سن ١٩٨١ع ۾ حج جي موقعي تي، ايراني حجاج (حاجين) حرم پاڪ اندر - ۽ - ٻاهر مظاهرا ڪيا ۽ اجتماعي شڪل ۾ هيٺين قسم جا نعرا لڳايا، جنهن ڪري سعودي عرب حڪومت لاءِ، امن امان جو سنگين مسئلو پيدا ٿي پيو ۽ اهي خبرون لنڊن جي اخبارن ۾ به شايع ٿيون:-

الله اڪبر خميني رهبر - الله واحد خميني قائد

الموت لامريڪا - الموت لاسرائيل - الموت بصدام

(امريڪا مرده باد - اسرائيل مرده باد - (عراقي صدر) صدام مرده باد)

(انقلاب ايران اور اسکی اسلاميت ص٣٥)

حضرت مولانا صاحب اڳتي لکي ٿو، ته انهيءَ وقت، اسان هم خيال دوستن جيءَ هڪ مجلس ايراني حجاج جي انهيءَ حرڪت تي ڪافي غور ڪيو ۽ آخر ۾ پنهنجو تاثر هنن الفاظن ۾ ظاهر ڪيو:-

> "هيءُ ٻيو اسرائيل پيدا ٿي رهيو آهي! غير فرقه وارانه اسلام ۽ اخوت ۽ اسلامي اتحاد (جو نعرو) صرف ڍونگ آهي، ورنه اصل ۾ هيءَ مڪمل شيعيت آهي ۽ هن جي عزائم جو آخري نشانو مدينه منوره (روضا طهر ۽ جنت البقيع) آهي، جيئن يهودين جي عزائم جو به اصل نشانو آهي."
> (انقلاب ايران اور اسکي اسلاميت ص٣٥)

حضرت مولانا صاحب اڳتي لکي ٿو، ته اها ڊسمبر سن ١٩٨١ع جي ڳالهه آهي ته مونکي

هڪُ ايراني رسالو مٺ آيو، جنهن ۾ حج جي موقعي تي، ايراني حاجين جي انهيءَ واقعي متعلق شاهه خالد جو شڪايتي خط، امام خميني‌ءَ جي نالي سان ۽ امام خميني جي طرفان انهيءَ خط جو جواب ڇپيو. خميني صاحب زوردار طريقي سان، پنهنجي حجاج جي انهيءَ ڪردار جي وڪالت ڪئي ۽ انهيءَ نعري بازيءَ ۽ مظاهري کي قرن اول (نبي اڪرمؐ) جي دور جي اسلام جو طريقو سڏيو (العياذ با لله) ۽ شاهه خالد جي انتهائي مهذب القاظ سان مزين خط جو جوابُ هڪ متڪبر سياست باز جي طرز تي ڏنو آهي. اهي ٻئي خط مڪمل متن سان سنڌي ترجمي سميت هن باب جي آخر ۾ ڏيئي رهيو آهيان (ڏسو ص).

خميني صاحب جي موجوده شيعي ايراني حڪومت جو بنيادي مقصد، درحقيقت، سني مسلمان حڪومتن کي ڪمزور ۽ بي اثر بنائڻ، اُتي شيعن کي زور وٺائي، اُتي "شيعي انقلاب" آڻڻ آهي ۽ سڄي دنيا ۾ هرهنڌ مسلمان حڪومتن اندر زور شور سان شيعيت جي تبليغ ڪرڻ آهي. انهيءَ مقصد حاصل ڪرڻ لاءِ، هر سطح تي، ڪتمان ۽ تقيه کان ڪم وٺي "اسلامي وحدت"، "اتحاد بين المسلمين"، "شيعه سني ڀائي ڀائي" وغيره جهڙن حَسين نعرن سان پروپگنڊه جو هڪ وسيع سلسلو جاري ڪيو ويو آهي، جنهن تي خرچ ڪرڻ لاءِ، ملڪي خزاني جا دروازا ايڏي ڪشادگيءَ سان کوليا ويا آهن، جيئن حڪومتون، جنگ جي دور ۾، اسلحه ۽ ٻين جنگي وسيلن تي بناڪنهن حساب جي، اهم ترين ضرورت سمجهي، ليکي ٻڌڻ کانسواءِ، دولت خرچ ڪنديون آهن. چنانچه، مختلف ملڪن ۾ مختلف زبانن ۾ ڪتاب، ڪتابچه، رسالا، اشتهار، بليٽنس، اخبارون ۽ اخبارن ۾ ڪرايل تي انهيءَ موضوع تي مضمونن جو هڪ سيلاب جاري آهي جنهن ۾ وڏين فنڪارين سان اهڙي پروپگنڊه تي رهي آهي ۽ ڪيترن مسلمانن وٽ، تقريبًا هر ملڪ ۾، اهو سڀ ڪجهه ماڻهن کي، سنڌن ائڊريسن تي گهر وڃي، بناڪنهن ائڊريس ڏيڻ جي پهچيو وڃي، ڪرايه تي سُني عالم وٺي جلسا ڪرايا وڃن ٿا ۽ انهن کان جلسن جون صدارتون ڪرايون وڃن ٿيون.

موجوده "شيعه ايراني حڪومت" جا پاڪستان سان بظاهر سٺا تعلقات، اسلامي وحدت ۽ شيعه سني ڀائي ڀائي جي نالي ۾، حقيقت ۾ ڪتمان ۽ تقيه جو حربو آهن ۽ اهي اسلامي وحدت جي بنياد تي نه، بلڪ شيعيت جي وحدت جي بنياد تي، پاڪستان اندر شيعن کي زور وٺائي، سنين کي شيعو بنائي، انهن جي آباديءَ ۾ اضافو آڻي، مذهبي ٽڪراءُ پيدا ڪري، پاڪستان کي ڪمزور بنائڻ، پاڪستان کي شيعه رياست ۾ تبديل ڪرڻ جي ناپاڪ عزائم جو حصو آهن، جنهن کان مسلمانن کي آگاهه رهڻ گهرجي.

موجوده دور ۾، ايراني شيعه عالمن ۽ اعليٰ سطح جي سرڪاري، نيم سرڪاري عهديدارن جو پاڪستان اندر اچڻ ۽ بار بار اچڻ، جيئن ريڊيو، ٽي وي، اخبارن ۽ خود شيعن جي رسالن مان نظر اچي رهيو آهي، اهڙو اچڻ وڃڻ پاڪستان جي پوريءَ چاليهه (٤٠) سالن جي زندگيءَ ۾ سواءِ هنن پوين چند سالن جي، ڪڏهن به نظر نه آيو. شل الله تعاليٰ اسانجي ملڪ ۽ اسانجي دين اسلام جي حفاظت فرمائي. آمين.

حضرت مولانا عتيق الرحمان صاحب جن لکن ٿا:-

"ايران جي سفر ۾، ديوارن تي جابجا، اهڙا ڪُتبا نظر آيا، جن ۾ موجوده ايراني انقلاب کي، امام غائب مهدي (امام زمان) جي انقلاب جي اچڻ

سان جوڙيو ويو آهي ۽ هن ايراني انقلاب کي ، مهدي انقلاب جو پيش خيمه يا شروعات باور ڪرائڻ پيئي وڃي ۽ انهيءَ سلسلي ۾ جناب آيت الله المنتظري جي رهائشگاهه تي ، سامهون اهڙو منقش ڪتبو لڳل نظر آيو ، جيڪو سرڪاري طرح وزارت تعليم طرفان شايع ٿيل هو جنهن ۾ هي الفاظ به هئا :- (أ) تا انقلاب مهدي - انقلاب ادامه دارد

معنيٰ : هي انقلاب مهدي جي اچڻ تائين باقي رهڻ وارو آهي .
(أأ) تولد امام زمان - بر مستضعفان جهان مبارکباد
معنيٰ : امام زمان مهدي جي يوم ولادت تي دنيا جي سڀني ڪمزور طبقن کي مبارڪ آهي . (انقلاب ايران اوراسکی اسلاميت ص٣٣)

حضرت مولانا صاحب وڌيڪ لکي ٿو :-
"انهيءَ ايران جي سفر کان ٽي مهينا پوءِ ٣ مئي سنه ١٩٨٢ع جي انگريزي روزنامه تهران ٽائيمز ۾ آيو ته ايراني ڪئبينيٽ آيت الله المنتظري جي تجويز تي ١٥ شعبان مطابق ٨ جون ١٩٨٢ع تي ـــ جيڪا تاريخ (بقول شيعه) امام غائب مهدي جي جنم جو ڏينهن آهي ـــ "مستضعف ڏ‏ي " مقرر ڪري ، انهيءَ موقعي تي بين الاقوامي ڪانفرنس ملهائڻ طئه ڪئي آهي. چنانچه انهيءَ ئي اخبار جي ٧ جون جي اشاعت مطابق ١٠١ ملڪن جي ٣٥٠ نمائندن جي وفدن تي مشتمل اها " مستضعف ڏي " ڪانفرنس ٧ جون سنه ١٩٨٢ع مطابق ١٥ شعبان تي تهران ۾ ٿي گذري."
(انقلاب ايران اور اسکی اسلاميت ص٣٢)

حضرت مولانا صاحب اڳتي لکي ٿو :-
"امام زمان (سنه ٢٦٠ هجري کان هر دور ۽ هر وقت لاءِ شيعن جي فرضي زنده پرَ غائب امام) جي ولادت کي جڏهن ته سادا يارهن سؤ سال گذري چڪا آهن ۽ اڄ کان اڳ ڪڏهن به ، ڪٿي به ، انهيءَ طرح اهو ڏينهن نه ملهايو ويو ، ته پوءِ اڄ نئين سر ، نئين اهتمام سان ، "يوم مستضعفين" يعني ڪمزورن جي ڏينهن جي عنوان سان انهيءَ ڏينهن جي ملهائڻ جو ڪهڙو سبب آهي؟ ته انهيءَ اخبار "تهران ٽائيمز" جي ٧ جون جي اداريه ۾ انهيءَ جي به پوري وضاحت ٿيل هئي ، جنهن جو خلاصو اهو آهي ته موجوده دؤر جو امام (امام زمان جيڪو هن وقت به سادا يارهن سؤ سالن کان غار ۾ غائب آهي) جڏهن ظاهر ٿيندو ، ته چاڪاڻ ته ، ان جو ظاهر ٿيڻ عالم انساني کي نجات ڏياريندو ۽ هو صاحب هڪ عظيم انقلاب وجود ۾ آڻيندو ، جنهن سان هيءَ ظلم ۽ ستم جي ستيل دنيا ، عدل انصاف جي نعمتن سان پرجي ويندي ، لهٰذا اهڙي مسيحا جي جنم جو ڏينهن بجا طور انهيءَ جو مستحق آهي ته انهيءَ کي سڄيءَ دنيا جا انسانَ "مستضعف ڏي " وانگر ملهائين."
(انقلاب ايران اوراسکی اسلاميت ص٣٣)

● امام زمان جي حقيقت معلوم ڪرڻ لاءِ ضرور پڙهو باب ڇهون ۽ ستون .

حضرت مولانا صاحب اڳتي لکي ٿو:-

دنيا کي اهڙي ٻه باور ڪرايو پيو وڃي، ته امام خميني هن ايراني انقلاب جو جهنڊو، امام زمان (غائب مهدي) جي ظاهر ٿيڻ تي، انهي حوالي ڪري انهيءَ امانت کان دست بردار ٿيندو. انهي سلسلي جو هڪ نمايان پهلو، خود اسانکي هڪ ڏينهن، تهران جي مهمان خانه "بزرگ استقلال هوٽل" ۾ هيٺينءَ عربي عبارت ۾ لکيل نظر آيو:-

سنتحد و سنتلاحم حتىٰ	اسين متحد ٿيندا اسون، جنگ ڪندا سون، ايتريتائين جو غاصبن جي قبضي مان پنهن
نسترد من ايدى المغتصبين	جون مقدس زمينون، بيت المقدس، ڪعبه
اراضينا المقدسة المقدس	۽ جولان واپس وٺندا سون.
والكعبة والجولان.	

(انقلاب ايران اور اسکی اسلاميت ص٣٤)

حضرت مولانا صاحب لکي ٿو ته انهيءَ سفر ۾ اصي ۽ ٻيون به ڪيتريون ئي اهڙيون ڳالهيون نظر آيون، جن کي پڙهڻ ۽ ڏسڻ سان، ماڻهو جيڪر سچو لُڏي وڃي، پر اندازو اهو ٿئي هو، ته انهيءَ سفر ۾ جيڪي ماڻهو مليا انهن جي اڪثريت عربي ۽ فارسي ڄاڻڻ واري نه هئي ۽ ٻيا وري اهڙا هئا، جن کي سفر جو مزو وٺڻو هو ۽ هو اهڙين ڳالهين تي توجه ڪرڻ جا عادي ئي نه هئا.
(انقلاب ايران اور اسکی اسلاميت ص٣٤)

حضرت مولانا صاحب وڌيڪ لکي ٿو ته:-

"ايراني حجاج جا حرم پاڪ اندر ۽ ٻاهر مظاهرا ۽ نعري بازي، خميني صاحب جو شاه خالد کي خط، ٻيهر واري عربي عبارت (جنهن ۾ غاصبن کان ڪعبة الله شريف واپس وٺڻ لاءِ جنگ ڪرڻ جو ذڪر آهي)، انهن سڀني ڳالهين کي ملائي غور ڪرڻ سان، انهيءَ نتيجي تي پهچڻ ۾ ذري برابر به شڪ نظر نٿو اچي، ته حرم شريف (حجاز مقدس) بشمول سڄو عالم اسلام (پاڪستان سميت) تي شيعي تسلط، انهيءَ ايراني انقلاب جو نشانو آهن."
(انقلاب ايران اور اسکي اسلاميت ص٣٥)

هن ڪتاب جو مصنف چوي ٿو ته، اوهين حضرت مولانا جي پڌايل انهن حقيقتن تي غور ڪرڻ سان گڏ، خميني صاحب جو فرانس ۾ جلاوطني وارو خطاب، جنهن ۾ هن مڪه ۽ مديني تي حملي ڪرڻ جي ناپاڪ جسارت ڪئي آهي (ص٢١٣) ۽ پڻ هن جو تازو ٢ آگسٽ ١٩٨٦ع جو واضح بيان، جنهن لاءِ موں امن اخبار جي ڪٽنگ لڳائي آهي (عڪس ٻيلر ص٥٥) انهن تي به غور ڪندا، ته مولانا صاحب جنهن نتيجي تي پهتو آهي، اهو سؤ فيصد صحيح آهي جنهن ۾ ڪنهن به شڪ وشبه جي گنجائش ڪانهي.

حضرت مولانا صاحب، امام خمينيءَ جي تصوير پرستيءَ تي روشني وجهندي لکي ٿو:-

"امام خميني صاحب جي تصوير پرستيءَ جي حالت انهيءَ حد تائين پهچي چڪي آهي، جو ٥ فيبروريءَ تي، جمعه جي نماز پڙهڻ لاءِ، جڏهن اسين

تمران يونيورسٽيءَ جي ميدان ۾ پهتاسون جتي سڄي شهر جي جمعي جي نماز ٿيندي آهي، نه اُتي اهو ڏسي حيرت ٿي، ته خطيب صاحب جي پويان ديوار تي خميني صاحب جي هڪ وڏي تصوير ٽنگيل هئي ۽ انهيءَ ٺي پس منظر ۾ خطيب صاحب جمعي جو خطبو ڏيڻ شروع ڪيو ۽ اسين ڪَنُ لڳائي، اهڙي حيرت جي حالت ۾ خطبي سان گڏ، امام خميني صاحب جي تصوير به ڏسندا رهياسون."
(انقلاب ايران اور اسکی اسلاميت ص ١٩)

حضرت مولانا صاحب اڳتي لکي ٿو:-

"امام (خميني) صاحب جي تصوير پرستيءَ جي حد اها آهي، جو انهيءَ ۾ خود شيعي نظريه جي خلاف، هڪ وڏي حيرت انگيز ڳالهه پيدا ٿي چڪي آهي. پر اها به هن ڪي، انهيءَ کان نفرت پيدا ڪرڻ لاءِ ناڪافي ثابت ٿي آهي ۽ اها هيءَ آهي ته، (ايران ۾) حضرت علي جون خيالي تصويرون نظراچن ٿيون، جيڪي خاص طرح، اسان بسن ۾، اڳيان ۽ پويان لڳل ڏٺيون، جيئن هندستان ۾، ڪرشن ۽ گرو نانڪ وغيره جون تصويرون هندو ۽ سک ڊرائيورن جي بسن ۾ لڳل نظر اينديون آهن، نه اهي، حضرت علي رض جون تصويرون به، امام (خميني) صاحب جي تصويرن جي مقابلي ۾ بلڪل (ننڍيون) ڌيل ۽ ٻي وقعت ٿي رهيون آهن. امام (خميني) صاحب جي تصويرن سان (هنن جو) دلي تعظيم ۽ لڳاءَ جو به معاملو آهي، جڏهن ڪ، حضرت علي رض جي تصويرن جو مصرف، صرف زينت لاءِ ئي معلوم ٿيو. اها ڳالهه اسان لاءِ ٻه طرفي تڪليف جو سبب هئي يعني هڪ طرف امام (خميني) صاحب جي تصوير پرستيءَ ۾ شرڪ پروريءَ جو سامان، ته ٻئي طرف حضرت علي رض جي تصوير ۽ وري انجي بي وقعتي." (انقلاب ايران اور اسکي اسلاميت ص ١٩)

١٤- خميني صاحب جي باري ۾ سنڌس هڪ ساٿي جي راءِ

ڊاڪٽر موسيٰ موسوي اصفهاني، هڪ شيعه مجتهد آهي، جيڪو شيعه فقيه ۽ مجتهد هجڻ سان گڏوگڏ، جديد علم جو به حامل آهي. هن تهران يونيورسٽيءَ مان اسلامي قانون ۾ پي ايچ ڊي ڪئي، پيرس يونيورسٽيءَ مان فلسفه ۾ پي ايچ ڊي ڪئي ۽ تهران يونيورسٽيءَ ۾ اسلامي اقتصاديات جو پروفيسر به ٿي رهيو ۽ ٻه دفعا اسيمبليءَ جو ميمبر به منتخب ٿيو. هيءُ به، شاهه جي خلاف انقلابي تحريڪ جي قائدين ۾ شامل هو. هن تازو عربي زبان ۾ هڪ ڪتاب لکيو آهي، جنهن جو نالو آهي "الثورة البائسة". انهيءَ ڪتاب ۾ هڪ باب جو عنوان آهي "انا والخميني" (يعني آئون ۽ خميني). انهيءَ فصل جو اردو ترجمون الفرقان لکنو مارچ - اپريل ١٩٨٦ع ۾ آيو آهي جنهن ۾ خميني صاحب جي باري ۾ حيرت انگيز انڪشافات ٿيل آهن. انهيءَ ۾ اهو به آهي، ته ايراني انقلاب جي واقعي ۾ اچڻ کان اڳ، خميني صاحب سان تفصيلي گفتگو ٿي هئي، جنهن ۾ هن چيو هو ته،" قتل ڪرڻ واري کان قصاص ورتو ويندو آهي ۽ نه ڪي قتل ڪرڻ جي حُڪم ڪرڻ واري کان". انهيءَ تي تبصرو ڪندي، ڊاڪٽر موسيٰ موسوي صاحب

لکي ٿو :-

"وڏي تعجب جي اها ڳالهه آهي ته اها ڳالهه چوڻ وارو (خميني صاحب) پنهنجيءَ حڪومت جي ڇهن (۶) سالن اندر، چاليهه هزار (۴۰،۰۰۰) انسانن کي قتل ڪرايو، جن ۾ پوڙها ۽ جوان، مرد ۽ عورتون سڀ آهن ۽ انهن جو جرم صرف اهو چوڻ هو ته، حريت زنده باد ۽ استبداد مرده باد"

(الثورة البائسه ، بحواله الفرقان مارچ اپريل ۸۶ء صـ۵۵)

ڊاڪٽر موسيٰ موسوي صاحب وڌيڪ لکي ٿو :-

"مذڪوره راءِ رکڻ واري (خميني صاحب)، خود هزارين ڪُردن، عربن، بلوچن، ترڪمانن کي انهيءَ چوڻ تي قتل ڪرايو، جو هنن چيو ته، شاهه جي زماني ۾، جيڪي اسان جا حق غصب ڪيا ويا آهن آهي بحال ڪيا وڃن."

(الثورة البائسه، بحواله الفرقان مارچ اپريل ۸۶ء صـ۵۵)

هتي اوهانکي ايران ۾ رائج جمهوريت جو به اندازو ٿي وڃڻ گهرجي!

۵- سني ڪردن جو بي رحمانه قتل

حضرت مولانا ضياءالرحمان فاروقي، پنهنجي تصنيف "خميني ازم اور اسلام" ۾ "ويهه (۲۰) هزار اهلسنت ڪردن جي قتل" جي عنوان اندر لکي ٿو :-

"خميني صاحب، انقلاب جي پهرين ٽين سالگرهه تائين، جن هزارين انسانن کي قتل ڪيو، انهن ۾ اڪثريت اهلسنت جي هئي. هر مخالف کي، شاهه جو وفادار سڏي، خصوصي فائرنگ اسڪواڊ جي ذريعي گولين سان پُڄايو ويو. ڪيترن ئي هزارن انتهائي مظلوم، بيگناهه سني مسلمانن کي، نهايت بي دردي سان ذبح ڪري، شيعيت جي لاءِ رستي جي رڪاوٽن کي دور ڪيو ويو. ايراني علائقي اصفهان ۽ ڪردستان ۾ ۹۵ سيڪڙو آبادي اهلسنت جي آهي ۽ اتي مدرسن جي جيد عالمن کي به، بغير مقدمه هلائڻ جي، ڪن کي باغي قرار ڏئي شهيد ڪيو ويو، ته ڪن کي جيل اندر سڙگهو ڪيو ويو آهي. خميني صاحب ايران جي پهرين سالگرهه تائين، اهلسنت جي جن مسلمانن کي قتل ڪيو، انهن جو تعداد ويهه (۲۰) هزار آهي."

(هفت روزه نئی دنيا دهلي ۴- اپريل ۱۹۸۴ع بحواله خمينی ازم اور اسلام صـ۹۵)

حضرت مولانا ضياء الرحمان فاروقي صاحب مد ظله پنهنجي تصنيف "خمينی ازم اور اسلام" ۾ "ايرانی بلوچستان ميں اہلسنت پرکيا گذری؟" جي عنوان اندر، ايراني بلوچستان مڪران جي اهلسنت طرفان شايع ٿيل هڪ ڏکهي مضمون جو متن ڏنو آهي، جنهن جي پڙهڻ سان "نام نهاد اسلامي جمهوريه ايران"، جيڪي ايراني بلوچستان مڪران اندر ظلم ڪيا آهن، انهن آڳين شيعه ظالم حڪمرانن جي ڪيل ظلم جو به رڪارڊ ٽوڙي وڌو آهي. هتي اڪثريت سني مسلمانن جي آهي. هتي سنين جا اڪثر مدرسا بند ڪيا ويا آهن ۽ بند ٿي چڪا آهن هتي جا اڪثر جيد علماءِ جيلن اندر آهن، ته پوءِ اوهان عوام سني مسلمانن تي مظالم جو ڇا ته اندازو لڳايو؟ مضمون نگار لکي ٿو ته :-

"هاڻي سني عوام جي سامهون، سواءِ هنن ٽن رستن جي ٻيو ڪو به رستو ڪونهي (١) مذهب شيعه اثنا عشريه قبول ڪن يا ان جي مخالفت ڪن (٢) انڪار (مخالفت) جي صورت ۾ قتل ٿين يا فرار ٿين (ملڪ ڇڏي وڃن) (٣) ايران ۾ قيدي بڻجي پنهنجي باقي زندگي گذارين". (بحواله خميني ازم اور اسلام ص١٠٠-١٠١)

خميني صاحب جي آنڌل شيعي انقلاب ڪانپوءِ، جيڪي سني مسلمان وغيره، ايران ڇڏي ڌارين ملڪن ۾ مهاجر بڻجي رهيا پيا آهن، انهن لاءِ خميني صاحب جي سپيشل پروگرام جي جھلڪ ڏسڻ چاهيو ٿا ته ضرور ڏسو :-

(i) "ڪراچي ميں خميني کے مخالفين پر حملہ کرنے والے سمندری راستے سے فرار ہوگئے" (روزنامہ امن ١١ جولائی سنہ ١٩٨٧ ـــ عکس لڳايل ص٥٥١)

(ii) "مجھے حکومت نے کسی دوسرے ملک میں خفیہ مشن کیلئے منتخب کیا تھا۔ (کوئٹہ میں) ایرانی دہشت گرد کا اقبالی بیان" (روزنامہ جنگ کراچی ٢١ جولائی سنہ ١٩٨٧ع ـــ عکس لڳايل ص٥٥٢)

دوستو! اها آهي "اتحاد بين المسلمين" ۽ "شيعه سني ڀائي ڀائي" جي اصل شڪل ۽ صورت جيڪا خود ايران جي موجوده حڪومت، پاڪستان اندر، ايراني سني مسلمان وغيره مهاجرن سان ڪري رهي آهي. پوءِ ايران اندر خود، سُني مسلمانن جو ڇا حال هوندو، ذرا اندازو لڳايو!

٢- خميني صاحب جا عقيدا سندس ئي تصنيف ڪيل ڪتابن جي آئيني ۾ :-

هاڻي خميني صاحب جي عقيدن جي باري ۾ ڪي خاص نُڪتا هتي به عرض رکانٿو. هي صاحب قرآن شريف ۽ نبي ﷺ جي حديث (سنت) جي پهرين شاهدن، پهرين مخاطبن، پهرين ڪاتبن، پهرين عاملن، پهرين حافظن ۽ پهرين رسائيندڙ راوين يعني حضور اقدس ﷺ جي ساٿين اصحابن سڳورن جي باري ۾ لکي ٿو :-

(i) "اهي (صحابه)، جن کي دنيا ۽ حڪومت حاصل ڪرڻ ڪانسواءِ، اسلام ۽ قرآن سان ٻيو ڪو به سروڪار نه هو، جن قرآن کي صرف پنهنجن بُرين نيتن جي پورائي لاءِ وسيلو بنايو هو، انهن لاءِ انهن آيتن کي (جيڪي حضرت علي رضه جي خليفي بلافصل ۽ امامن جي امامت جي ثبوت ۾ هيون) قرآن مان ڪڍي ڇڏڻ، آسماني ڪتاب (قرآن) ۾ تحريف، رد و بدل ڪرڻ ۽ قرآن کي دنيا وارن جي نگاهن کان هميشه لاءِ اهڙيطرح اوجهل ڪرڻ جو قيامت ۾ اها ڳالهه مسلمانن لاءِ قرآن جي باري ۾ رُسوائي جو سبب بڻي رهي، آسان هئي. تحريف جو اُهو عيب، جيڪو مسلمانَ، يهودين ۽ نصارن تي لڳائين ٿا، اهو عيب قرآن جي باري ۾ اصحابن تي ثابت آهي". (ترجمه ڪشف الاسرار ص١١٤، فارسي عبارت ترجمي سان ص٩٥ ـ عڪس لڳايل ص٤٨٤)

امام خميني صاحب پنهنجي تصنيف الحڪومة الاسلاميه ۾ لکي ٿو :-

(ii) "امام کي اهو مقام محمود ۽ اهو بلند درجو ۽ اهڙي تڪويني حڪومت حاصل آهي جو ڪائنات جو ذرو ذرو انهيءَ جي حڪم ۽ اقتدار جي آڏو ڪنڌ نمائي تابع فرمانبرداريءَ لاءِ ڪڙو آهي" (ترجمه الحڪومة الاسلاميه ص٥٢ ـ عربي عبارت ترجمي سان ص١٧٠ ـ عڪس لڳايل ص٤٩٠)

امام خميني صاحب انهيءَ ڪتاب ۾ لکي ٿو :-

(iii) "اسانجي مذهب (شيعه اثنا عشريه) جي ضروري ۽ بنيادي عقيدن مان اهو عقيدو به آهي، ته اسانجي امامن کي اُهو مقام ۽ مرتبو حاصل آهي، جنهن تائين ڪو به مقرب فرشتو يا نبي مرسل نٿو پهچي سگهي!"

(ترجمه الحکومة الاسلاميه ص٥٢ - عربي عبارت ترجمه سان ص١١٤ - عڪس لڳايل ص٣٩٠)

امام خميني صاحب ساڳئي ڪتاب ۾ هڪ ٻئي هنڌ لکي ٿو:-

(iv) "اسانجي امامن جي تعليم قرآن جي (وحي جي) تعليم وانگر آهي، اها ڪنهن خاص طبقي، ۽ خاص دور جي ماڻهن لاءِ مخصوص نه آهي، پر اها هر زماني، هر ملڪ جي سمورن انسانن لاءِ آهي ۽ قيامت تائين انجو نافذ ڪرڻ ۽ انهي جي تابعداري ڪرڻ قرآن وانگر واجب آهي."

(ترجمه الحکومة الاسلاميه ص١١٣ - عربي عبارت ترجمه سان ص١٤٥ - عڪس لڳايل ص٣٩١)

٧- غائب امام زمان (غائب مهدي) ۽ نبي اڪرم صلى الله عليه وسلم جن جي بيت خميني صاحب جي الفاظن ۾-

انگريزي "روزنامه تهران" ٢٩ جون ١٩٨٠ع ۾ هن طرح آيو:-

TEHRAN:-Imam Khomani inaugurating National Television's second net-work delivered yesterday a message marking the birth - day of the 12 th Imam Hazrat Mehdi the Imam Zaman (The Imam of human entire race).

"The Imam Zaman will bear the message of social justice for transforming the entire world a task that even the Holy Prophet Mohammad was not wholy successful in acheiving."

"If the celebration for our Holy Prophet is the greatest for Moslems, the celebration for the Imam Zaman is the greatest for all humanity; I can not call him leader because he was more than this, I can not call him first because there is no second."

تهران:- "ڪالهه نيشنل ٽيليويزن جي ٻئي حصي جي افتتاح جي موقعي تي، امام خميني صاحب جو هڪ پيغام نشر ٿيو جنهن ۾ هن ٻارهين (١٢) امام، حضرت مهدي امام زمان (سڄي انسانيت جي امام) جي ڄمڻ جي ڏينهن جي نشاندهي ڪري پنهنجو نظريو هنن الفاظن ۾ ظاهر ڪيو.

"امام زمان (امام العصر) معاشرتي انصاف جي پيغام جو حامل هوندو ۽ سڄي دنيا کي عدل مُهيا ڪندو. هي اهڙو فريضو آهي جنهن ۾ پيغمبر اسلام حضرت محمد ﷺ به پوري طرح ڪامياب نه ٿيو.

جيڪڏهن حضور ﷺ جن جو جشن (ولادت) سڄي مسلم دنيا لاءِ پُرعظمت آهي، ته امام زمان (جي ڄمڻ جو ڏينهن) سڄي دنيا جي سڀني انسانن لاءِ جشن ملهائڻ لاءِ وڏيڪ عظمت وارو آهي. آئون هن کي ليڊر نٿو چئي سگهان، ڇاڪاڻ ته هن جي حيثيت انهيءَ کان گهڻو مٿاهين آهي. آئون هن کي اول به نٿو چئي سگهان ڇاڪاڻ ته انکانپوءِ ٻيو ڪو به ڪونهي."

(بحواله استاد خميني ص٤٢ ١١ - خميني ازم اور اسلام ص٤٦ ٣)

(بحواله اشتهار، منجانب حزب مصطفىٰ ﷺ پاڪستان عڪس لڳايل ص٥٤٠)

دوستو! هاڻي اوهين پاڻ سوچيو ۽ وري وري سوچيو ته اهڙن بُرن ۽ ڪٽر شيعي ۽ ايمان سوز عقيدن وارو شخص ، جيڪو انقلاب آڻيندو ، اهو اسلامي انقلاب هوندو يا شيعي انقلاب ـــ ٻيو ته اهڙي شخص جا "اتحاد بين المسلمين "-" وحدت اسلامي "۽ شيعه سني ڀائي ڀائي " جا نعرا سچا هوندا ، يا صرف اهي ڪتمان ۽ تقيه يعني سوفيصد ڪُوڙ ، ڌوڪو ۽ فريب هوندا ؟ مسلمانو ذرا هوش ڪريو!

٨- شيعن جي ابدي سني دشمني جا اصل سبب -

هاڻي آخري ڳالهه سوچڻ جي اها آهي ، ته شيعن جي دائمي سني دشمنيءَ جا اصل سبب ڇا آهن ، ڇاڪاڻ ته تاريخ جو گهِرو مطالعو ڪجي ٿو ، ته معلوم ٿو ٿئي ، ته شروع کان وٺي (جيئن اوهين ٻه پڙهي آيا آهيو) ، اڄ تائين شيعن ، هرقسم جو نقصان ، صرف اسلام ۽ سني مسلمانن کي رسايو آهي ، تاريخ ۾ اهڙيءَ ڪنهن ٻه جنگ جو نالو ئي نه ٿو ملي ، جيڪا شيعن ڪنهن غيرمسلم حڪمران سان لَڙي هجي - يا - هنن ڪنهن غيرمسلم حڪمران کي قتل ڪيو هجي - يا - ڪنهن غير مسلم حڪمران خلاف هنن ملڪ اندر ڪو داخلي انتشار پيدا ڪيو هجي . پوءِ انهيءَ جو جواب ٻه ، تاريخ خود ۽ هنن جي اول درجي وارن معتبر ڪتابن مان اهو ملي ٿو ، ته هنن (شيعن) جي عقيدي موجب ، حضور جن جي وفات کانپوءِ ، نبيؐ جا سمورا اصحاب سڳورا سواءِ ٽن چئن (٣-٤) جي ، باقي سڀ جا سڀ مرتد ڪافر بڻجي ويا (معاذالله) هنن غاصبانه طور ، حضرت علي رضه جي خلافت تي قبضو ڪيو . قرآن ۾ وڏي پيماني تي تحريفون ۽ تبديليون ڪيون ، جيئن امام زمان (موجوده دور جي امام) جي قائم مقام يعني امام خميني صاحب جي الفاظن ۾ ، ته "هنن (اصحابن) کي دنيا ۽ حڪومت حاصل ڪرڻ کانسواءِ اسلام ۽ قرآن سان ٻيو ڪو ٻه سروڪار نه هو . هنن قرآن کي صرف پنهنجِن بُرين نيتن جي پورائي لاءِ وسيلو بڻايو . تحريف جو اهو عيب جيڪو مسلمان يهودين ۽ نصارن تي لڳائين ٿا ، اهو عيب قرآن جي باري ۾ اصحابن تي ثابت آهي" ص٣٠٠ . شيعن وٽ ، نبيؐ جون حديثون جن جا پهريان راوي ٻه ، نبيؐ جا رفيق ۽ ساٿي اصحاب سڳورا ئي ٿي سگهيا ٿي ۽ اهي ئي آهن ، غير معتبر ۽ ناقابل عمل آهن . ٻين لفظن ۾ ، سني مسلمانن جو اسلام ، جنهن جو اصل بنياد قرآن وسنت ئي آهن ، اهو شيعن وٽ غيرمعتبر آهي ، بلڪ اهو اسلام نه آهي . شيعه مذهب ۾ آهي ته جڏهن امام غائب مهدي ظاهر ٿيندو ، ته هو يهودين ، عيسائين ۽ غير مسلمن کي نه ، بلڪ پهريائين غاصبن (نبيؐ جي خليفن) ۽ ٻين اصحابن سڳورن ۽ سني مسلمانن کي هن دنيا ۾ زنده ڪري سزا ڏيندو (ص٢١٩) . پوءِ جڏهن ته شيعن جي بنيادي عقيدن ۾ اها ڳالهه رچائي ويئي آهي ، ته جڏهن هنن جو امام العصر ، امام زمان ، امام غائب مهدي ظاهر ٿيندو ته سنين کي زنده ڪري سزا ڏيندو ، ته پوءِ شيعا پنهنجيءَ زندگيءَ ۾ ، سنين کي هر وقت سزا ڏيڻ ، نقصان رسائڻ ، حتاڪِ وَسُ پُڄين ۽ موقعو مِلين ته قتل ڪرڻ ۽ ڪرائڻ لاءِ ڪيئن ڪوشان نه رهندا ؟ هيءُ هڪ نهايت آسان ۽ فطري جوابُ آهي ، جنهن ۾ ڪو ٻه ايچ پيچ ڪونهي . پوءِ تاريخ ٻه اسانکي اهائي حقيقت ٻُڌائي ٿي ته هنن شروع کان وٺي اڄ تائين ، بنا ڪنهن وقفي جي ، هرهنڌ ، اسلام ۽ مسلمانن کي نقصان رسايو آهي ۽ هنن ڪڏهن ٻه ، ڪٿي ٻه ، قرآن وسنت تي مبني اسلام ۽ مسلمانن

کي سَنؤ ڀيُ ڪونهي ۽ اها اهڙي حقيقت آهي جنهن کان انڪار ٿي نٿو سگهي ۽ تاريخ
مثالن سان ٿُٻي پئي آهي. جيئن هن ڏسو ته پاڪستان اندر جڏهن به قرآن
جي قانون نافذ ڪرڻ جون ڪوششون زور ورتن ٿيون، ته شيعا چون ٿا ته اسانکي
منظور نه آهي ۽ هي فقه جعفريہ تي مبني قانون لاءِ لَڙي رهيا آهن جنهن کي زراره
وغيره بنائي امام جعفر صادق طرف منسوب ڪيو آهي (مذاهب عالم کا تقابلی مطالعہ)
زراره صاحب اها شخصيت آهي جنهن تي شيعن جي معتبر ڪتابن مطابق امام جعفر صادق
بار بار لعنتون وڌيون آهن (ڏسو ص ١٩٢-١٩٦ ۽ ص ٥٠٨).

پوءِ هتي شيعن جي پرفريب نعري "اتحاد بين المسلمين" جي اصلي حقيقت معلوم ٿي وئي
ته اهو نعرو شيعہ مذهب جي ڪتمان ۽ تقيہ جي هڪ چالِ آهي. جنهن ۾ شيعن جا پنهنجا مذهبي
۽ سياسي اغراض سمايل آهن ۽ انهيءَ ۾ اسلام ۽ سني مسلمانن جي اتحاد ۽ ڀائيچاري جي ڪا
ڳالهہ ڪانهي. چاڪاڻ ته خود خميني صاحب جي تقريرن تي مشتمل هڪ رسالو "خطاب به نوجوانان"
جي عنوان سان، هن جي فرانس واري خود ساخته جلاوطني دوران فرانس ۾ ئي فارسي زبان ۾ ڇپيو
جنهن ۾ هن پنهنجي انهيءَ تاريخي خطاب ۾ فرمايو:

مکہ اور مدینہ پر قبضہ

"دنیا کی اسلامی اور غیر اسلامی طاقتوں میں ہماری قوت، اسوقت تک تسلیم نہیں ہوسکتی، جب تک مکہ اور مدینہ پر ہمارا قبضہ نہیں ہوجاتا، چونکہ یہ علاقہ مھبط الوحی اور مرکز اسلام ہے اسلئے اس پر ہمارا غلبہ وتسلط ضروری ہے — میں جب فاتح بن کر مکہ اور مدینہ میں داخل ہونگا تو سب سے پہلے میرا کام یہ ہوگا، کہ حضور صلی اللہ علیہ وسلم کے روضہ میں پڑے ہوئے دو بتوں (ابوبکرؓ وعمرؓ — معاذ اللہ) کو نکال باہر کروں گا" (العیاذ باللہ)

(بحوالہ "خمینی ازم اور اسلام" ص۴ از علامہ ضیاء الرحمٰن فاروقی طبع دوم)
(بحوالہ استاد خمینی اپنی کتابوں اور عقائد کے آئینے میں ص۱)

هاڻي آئون چوانٿو ته اهڙن ناپاڪ ارادن جي رکندڙ ڪنهن مذهب جي پيروڪارن اهو گمان رکڻ ته اهي ڪنهن به مسلم حڪومت جا خيرخواه به ٿي سگهن ٿا. يا انهن جو قرآن وسنت تي مبني اسلام جي پيرو سان نيڪ نيتيءَ سان ڪو اتحاد ٿي سگهي ٿو. اهڙي خوشفهمي آهي جنهن کي ڏوڪي ڪانسواءِ ٻيو ڪجهه به نه چئبو. شل الله تعالیٰ اسلام ۽ اسان مسلمانن جي خود حفاظت فرمائي. آمين

حج جي موقعي تي ايراني حاجين جي حرم پاڪ اندر ۽ ٻاهر نعري بازين ۽ مظاهرن
جي باري ۾ مرحوم شاهہ خالد جو انتهائي مهذب الفاظن سان مزين شڪايتي خط
۽ خميني صاحب جو متڪبرانہ جواب ڏسو ايندڙ صفحن ۾. انهن نعري بازين ۽
مظاهرن جو سلسلو اڃا تائين جاري آهي.

جناب شاهه خالد جو خميني صاحب ڏي خط

بسم الله الرحمٰن الرحيم

سماحة آية الله الامام الخميني

ان سفارة جمهورية ايران الاسلامية في جدة كانت قد اعلنت بان سماحتكم اصدرتم الاوامر للزائرين الايرانيين لبيت الله الحرام والزمتموهم ببذل المساعي لتحقيق التضامن بين المسلمين والامتناع عن القيام باعمال تدعوا الى التفرقة والاقتداء بائمة الجمعة والجماعة حين اوقات الصلوة في المساجد واتباع حكم ثبوت رويت هلال شهر ذي الحجة في المملكة العربية السعودية حتى ولو لم يثبت روية هلال شهر ذي الحجة في ايران اننا سعداً بان نعرب لسماحتكم عن شكرنا وتقديرنا لهذه المشاعر والاهتمامات الجيدة.

لكن مع الاسف ان بعض الزوار الايرانيين من حجاج بيت الله الحرام لم يعملوا بتوجيهاتكم على اثر تحريكات رؤسائهم وقاموا باعمال باسمكم اضافة الى منافاتها مع هدفكم و انها مغايرة مع اهداف الحج وقدسية الاماكن المقدسة ونورد هنا امثلة على هذه الاعمال-

١- تجمع بعض الزوار الايرانيين خلف حجر اسماعيل وردد احد كبارهم وبصوت عال شعارات بين الطائفين حول الكعبة المشرفة -

٢- قامت جماعة كبيرة من

جناب عالي! آيت الله الامام الخميني صاحب.

جده جي ايراني سفارتخاني اهو اعلان ڪيو هو ته بيت الله جي ايراني زائرين کي، اوهان چند هدايتون ڏنيون هيون ۽ انهن تي زور پريو هو، ته هو مسلمان ۾، اتحاد ۽ اتفاق قائم ڪرڻ جي هر ممڪن ڪوشش ڪن ۽ جيتري تائين ٿي سگهي، اختلاف ۽ انتشار برپا ڪرڻ وارن ڪمن کان دور رهن، عام نمازن ۽ جُمع ۾، مسجدن جي امامن جي پويان نماز ادا ڪن ذوالحج جي چنڊ جي سلسلي ۾، سعودي عرب ۾ ثابت ٿيل چنڊ ڏسڻ جي تاريخ تسليم ڪن چاهي هن جي ملڪ ايران ۾ چنڊ نظر نه اچي. اهو اعلان ٻڌي، اسانکي ڏاڍي خوشي ۽ مسرت محسوس ٿي هئي ۽ اوهانجي انهن اقدامات ۽ احساسات، اسانکي اوهانجو شڪرگذار بنايو هو. ليڪن، افسوس جو ڪجهه ايراني حاجين، پنهنجي عالمن جي اشارن تي، عمل ڪنديءَ، توهانجي هدايتن جي پرواهه نه ڪئي ۽ اوهان جي ٿي نالي سان، اُهي سڀ حرڪتون ڪيون، جيڪي نه صرف اوهانجي مقصدن ۽ "ديار مقدس" جي حرمت ۽ ادب سان به انهن جو ڪو ميل ڪونهي اهڙن چند واقعن کي اسين بطور مثال هتي درج ڪريون ٿا:-

(١) ڪجهه ايراني حاجي، حجر اسماعيل جي پويان جَمَعُ ٿيا ۽ انهن مان هڪ شخص، ڪعبة الله شريف جي طواف ڪرڻ وارن جي وچ ۾ اچي، بلند آواز سان نعرا هنيا.

(٢) طواف ڪندي، ايرانين جي هڪ وڏي جماعت،

الزوار الايرانيين بمسيرة اثناء الطواف وفيما كانوا يرددون نفس الشعارات السابقه كانوا يقتربون من الحجر الاسود ويرددون شعار الله اكبر خميني اكبر - الله واحد خميني واحد -

ان هٰذ العمل وغيره ادى الى اشمئزاز وسخط زوار بيت الله الحرام ولا شك بان هٰذ العمل سوف يمس بسمعة ومنزلة ايران ان حكومة المملكة العربية السعوديه تعامل الزوار الايرانيين بتعقل ومرونة للتدليل على حسن نية حكومة المملكة العربية السعودية و مراعاتها لقدسية الحج اطلقت سراح هؤلاء الزوار الايرانيين بعد اعتقالهم وحتى اولئك الذين ضبطت بحوزتهم كمية من المخدرات -

وفي الختام ومن اجل ان لا تضطر حكومة المملكة العربية السعودية الى اتخاذ التدابير اللازمة ضد الزوار رأينا من اللائق ان نحيط سماحتكم علما بكل ماحدث، ونامل ان يصدر سماحتكم الاوامر بشان ابتعاد الزوار الايرانيين عن هذه الاعمال والاهتمام فقط بجد باداء مناسك الحج حيث توجهوا من اجل ذالك الى بيت الله، اننا على ثقة بان الزوار الايرانيين سوف يتبعون تعليمات سماحتكم و يحترمونها نسأل الله سبحانه ان يوفق الجميع لكل ماهو خير للاسلام والمسلمين حفظكم الله -

خالد بن عبد العزيز
ملك المملكة العربية السعودية
٧-١٢-١٤٠١ هجري

جلوس جي شڪل ۾ نعرا هڻندي، حجر اسود جي قريب پهتي ۽ اتي هي نعرا بلند ڪيا.

الله اکبر - خميني اکبر
الله واحد - خميني واحد

انهيءَ طرز عمل سان بيت الله ۾ موجود حاجين ۾ سخت غصي ۽ ناراضگيءَ جي لهر اٿي. يقينا اها حرڪت اهڙي هئي، جنهن سان ايران جو مقام ۽ انجي حيثيت سخت مجروح ٿئي. سعودي عرب حڪومت، ايراني حاجين جي سلسلي ۾، نرمي ۽ احتياط کان ڪم وٺي رهي آهي، انهيءَ لاءِ ته جيئن اها (ايراني حڪومت) پنهنجي طرفان به، نيڪ نيتي ۽ پڻ حج جي تقدس جو ثبوت ڏئي ۽ انهيءَ مقصد سان، سعودي عرب حڪومت، ايراني زائرين کي گرفتار ڪرڻ کانپوءِ وري به ڇڏي ڏنو ۽ انهن کي به ڇڏي ڏنو، جن وٽان نشيدار شيون مليون هيون.

آخر ۾ اها گذارش آهي؛ ته انهيءَ خيال کان، ته هن حڪومت کي زائرين جي خلاف ناگزير قدم نه کڻڻا پون، اسين مناسب سمجهون ٿا، ته جيڪي ڪجهه ٿيو آهي، انهيءَ کان اوهانکي آگاهه ڪيو وڃي. اسان کي اميد آهي، ته اوهين ايراني زائرين کي، اهڙي قسم جي حرڪتن کان دور رهڻ ۽ يڪسوئي سان مناسڪ حج جي ادائگيءَ طرف متوجه رهڻ جي هدايت ڪرڻ فرمائيندا. اسانکي يقين آهي، ته ايراني حاجي آئينده، اوهان جي هدايتن جو لحاظ ۽ پابندي ڪندا. اسين الله کان، سڀني لاءِ، هر انهيءَ ڪم جي توفيق جا سوالي آهيون، جيڪو اسلام ۽ مسلمانن لاءِ بهتر هجي. الله تعالىٰ اوهانکي سلامت رکي.

خالد بن عبد العزيز
فرمانروا
مملڪت عربيه سعوديه
٧ ذوالحج ١٤٠١ هجري.

اوهان مرحوم شاهه خالد جو خط پڙهيو جنهن ۾ هن، حرم پاڪ اندر ۽ ٻاهر حج جي موقعي تي ايراني حاجين جي مظاهرن ۽ نعري بازين سبب، حجاز مقدس ۾ امن امان جي پيدا ٿيندڙ سنگين حالتن کان آگاهه ڪري، ايراني حاجين کي آئنده لاءِ اهڙين حرڪتن کان باز رکڻ لاءِ خميني صاحب جو توجهه ڇڪايو آهي.

هاڻي اوهان جي آڏو خميني صاحب جي طرفان، انهيءَ خط جو جواب اچي رهيو آهي، جنهن جي پڙهڻ کان اڳ، اوهين هيٺيون حقيقتون ضرور ذهن ۾ رکو ته خميني صاحب، شيعه مذهب جي اثنا عشريه فرقي سان نه صرف تعلق رکيو، بلڪ هو صاحب، انهيءَ مذهب جي دينِي (خيالي) غائب امام زمان جو قائم مقام يا نائب سڏيو ويو. لهٰذا، انهيءَ نسبت سان به، هن جا عقيدا[1]، اصول[2] ۽ عزائم[3] حضور اقدس ﷺ جي ازواج مطهرات[4]، صحابهؓ، قرآن ڪريم[5]، ڪتمان ۽ تقيه[6] بابت اهيئي مڃتا هوندا، جيئي هڪ شيعي مجتهد عالم جا ٿي سگهن ٿا، جيڪو پنهنجي مذهبي ڪتابن جي تعليم وٺي پوءِ مجتهد، عالم ۽ امام بڻيو هجي. جنانچه هن پنهنجن اهڙن عقيدن، اصولن ۽ عزائم جو پنهنجن ڪتابن ۽ تقريرن ۾ خود ذڪر ڪيو آهي ۽ انهن ڳالهين ۾ به هن ڪتاب ۾، هن کان اڳ، مستند ۽ پڪن دليلن سان روشني پئجي چڪي آهي.

هاڻي هيٺين ڳالهين کي نظر ۾ رکڻ ازحد ضروري آهي:-

(۱) خميني صاحب جا عزائم جن جو ڀرپور ذڪر ٿي چڪو آهي

(۲) خميني صاحب واقعي، اهو سڀ ڪجهه ڪري رهيو آهي جيڪي هن جا عزائم ۽ منصوبا آهن يا نه ؟

پوءِ اميد ته اوهانکي، خميني صاحب جي اختيار ڪيل طريقن مان، اها حقيقت به، پوري طرح معلوم ٿي ويندي، ته هي صاحب، پنهنجي رٿيل منصوبه بنديءَ تحت سنه ۱۹۷۹ع کان هر سال حج جي بهاني، حج جي موقعي تي، حاجين جي ناليءَ ۾ ڪثير تعداد ۾ ايراني موڪلي، سعودي حڪومت لاءِ امن امان جو سنگين مسئلو پيدا ڪري رهيو آهي. چنانچه هن سال به، ۵ ذوالحج مطابق ۱ آگسٽ ۱۹۸۷ع تي ايرانين مڪه معظمه اندر وڏي پيماني تي هنگامه آرائي ڪئي، جنهن ڪري سعودي حڪومت کي سيڪيورٽي فورس استعمال ڪرڻي پيو، جنهن جا تفصيلات اخبارن، ريڊيون ۽ ٽيليويزن تي به آيا. لهٰذا، انهيءَ بابت ۾ چند اخبارن جون ڪٽنگس نموني طور لڳايان ٿو، جيڪي ضرور ڏسندا، ڏسو عڪس لڳايل ص ۵۵۳ کان ۽ انهن ۾ به، روزنامه جنگ ڪراچي ۱۳ ذوالحج سنه ۱۴۰۷ هجري مطابق ۹-اگسٽ ۱۹۸۷ع جي ڪٽنگ ضرور غور سان پڙهندا، جنهن ۾ حج کان واپس آيل حاجين جيڪي ڪجهه اکين سان ڏٺو رهيني شاهد، ۽ محسوس ڪيو انجو اوهانکي مستند احوال ملي سگهندو (ڏسو خاص عڪس لڳايل ص ۵۶۰). آئون سمجهان ٿو ته هنن

• هي سڄو باب صفحن جي نمبرن سميت لکجي چڪو هو ته مڪه شريف ۾ ايراني شيعن جي دهشت گرديءَ جو واقعو پيش آيو، تنهنڪري هيءُ سڀ ڪجهه لکڻو پيو ۽ عڪس به وڌايا ويا آهن

سيني حقيقتن، خميني صاحب جي ناپاڪ مقصدن کي، جن جو پھرين ۾ ذڪر ٿي چڪو آهي، اهڙي طرح ظاهر ڪري ورتو آهي، جن ۾ ماڻهو پوکور پردو پيل نظر نٿو اچي. شل الله تعالىٰ هن جي انهن ناپاڪ عزائم کي مٽيءَ ۾ ملائي (آمين ـ ثم آمين)

پوءِ خميني صاحب جو ابتدائي خط هڪ سياسي پروپيگنڊه جي نوعيت جو آهي، جو هن جي اصلي عزائم ۽ حقيقي طرز عمل ۽ مقصد سان دور جو به واسطو ڪونهي. جيڪو زبان تي ڪجھ آهي ۽ هن جو عمل ڪجھ آهي ۽ شيعيت جي اصليت به اها ئي آهي. (انهي خميني صاحب جي ڪتمان ۽ تقيه بابت عبارت ص ١٣٦)

جناب خميني صاحب جو، شاه خالد جي خط جو جواب

بسم الله الرحمٰن الرحيم

حضرت الملك خالد بن عبدالعزيز
ملك المملكة العربية السعودية تسلمت رسالتكم، وان ما قالته سفارة جمهورية ايران الاسلامية فى جدة صحيح، ارى ان مصائب المسلمين ومشاكل حكوماتهم ناجمة من اختلافهم ومن النفاق الذى يسودهم.

فالاقطار الاسلامية بسكانها المليار وثرواتها الطائلة وفى طليعتها بحار النفط التى تفيض الحياة فى شرايين القوى الكبرىٰ قد حباها الله باحكام القران و تعاليم النبى الاكرم (ص) العبادية والسياسية التى تحث المسلمين على الاعتصام بحبل الله ونبذ الفرقة والتمزق وجعل الحرمين الشريفين ملاذا لها فقد كان هذان الحرمان مركزين للعبادة والسياسة الاسلامية، فيهما ترسم خطط الفتح، وتحدد مناهج السياسة فى عهد الرسول (ص) وهكذا بقيا فترة طويلة بعد رحيله بيد ان سوء الفهم واغراض القوىٰ الكبرىٰ ودعاياتها الواسعة جعلت

عالي مرتبت جناب شاه خالد بن عبدالعزيز
فرمانبروا مملڪت سعودي عرب

اوهانجو خط پهتو. جده ۾ جمهوريه اسلاميه ايران جي سفارتخاني جيڪو اعلان ڪيو هو، اهو بلڪل ٺيڪ هو. منهنجو يقين آهي، ته مسلمانن جن پريشانين ۾ ۽ اسلامي حڪومتون جن مشڪلاتن ۾ مبتلا آهن، انهيءَ جو واحد سبب، خود انهن جا پاڻ ۾ اختلاف ۽ انهن جو منافقانه طرز عمل آهي، جيڪو هر طرف ڇانيل آهي.

خدا تعالىٰ انهن اسلامي حڪومتن کي، ڪروڙين باشندن ۽ لامحدود قدرتي وسيلن ۽ دولت سان مالا مال ڪيو آهي، جن ۾ سرفهرست تيل جا چشما آهن جن سان، وڏين طاقتن جي رڳن ۾ آب حيات مهيا ڪيو پيو وڃي، ۽ قرآن جي دولت ۽ نبي ﷺ جي تعليم سان سرفراز ڪيو آهي، جيڪا عبادت ۽ سياست ٻنهي شعبن سان تعلق رکي ٿي ۽ جيڪا مسلمانن کي هميشه انهيءَ طرف توجه ڏياري ٿي، ته خدا جي رسيءَ کي مضبوطيءَ سان پڪڙيو ۽ اختلاف ۽ افتراق کان دور رهو. حرمين شريفين کي پناه جي جاءِ بڻايو آهي، چنانچه حرمين شريفين ۾ عبادت ۽ اسلامي سياست جا مرڪز رهيا آهن. عهد رسالت ۾، هتان فتح ۽ نصرت جي لاءِ منصوبه بندي ڪئي ويندي هئي ۽ سياسي پاليسين جا فيصلا ٿيندا هئا. سندن (حضور ﷺ)، هن فاني دنيا مان رحلت ڪرڻ بعد به، هڪ ڊگهي زماني تائين، حرمين ۾ اها ئي صورت رهي.

المشارکة فی الشوون السیاسیة و الاجتماعیة التی هی من اهم واجبات المسلمین داخل الحرمین الشریفین جریمة تدفع "العبو لیس" السعودی الی الجراة علی اقتحام المسجد الحرام الذی یامن فیه الجمیع حتی المنحرفون طبقا لاحکام الباری تعالیٰ، والی مهاجمة المسلمین بالاحذیة والاسلحة وزجهم فی السجون.

هل هتاف هؤلاء ضد امریکا و اسرائیل عدوتی الله ورسوله جریمة؟ لا ادری اوصلتکم تقاریر صحیحة عما یجری فی بلادکم والحرمین الشریفین ام استلمتم تقاریر شوهت شعارات الایرانیین المشهورة فی کل مکان و ابلغتکموها محرفة؟

ولا ادری کیف یفهم ائمة الحرمین الشریفین الاسلام وحج البیت الحرام المشحون بالسیاسة اذ جاء لیقوم القسط والعدل وتزول المظالم و اعمال النهب، وتلک هی السیاسة العامه للانبیاء العظام بخاصة سیدنا خاتم النبیین (ص)

ماذا فهم ائمة الحرمین من ذلک کله حتیٰ یمنعوا الحجاج باسم الاسلام - من الخوض فی السیاسة حتی فی الهتاف ضد اسرائیل وامریکا؟

ان هذا المنع مخالف لسیرة النبی العظیم (ص) ومسلمی صدر الاسلام وانه یمهد عمدا، او جهلا او غفلة لتسلط الاجانب علی اقالیم المسلمین بما فیها الحرمان الشریفان

لیکن چا چئجي! غلط فهمین، وڏین طاقتن جي مقصدن ۽ انهن طرفان زبردست پروپگنڊائن بابت، جن مسلمانن لاءِ حرمین شریفین اندر به ته پنهنجي سیاسي ۽ اجتماعي معاملن متعلق گڏجاڻین کي، جیکي سندن اهم ترین فرائض ۾ شامل آهن، هک اهڙو جرم بنائي وڌو آهي، جو موجوده سعودي "پولیس"، انهيءَ مسجد حرام جي بي حرمتي کرڻ لڳي، جنهن ۾ هر شخص کي، پناهه ملڻ گهرجي، حتاڪ، قرآن جي روءِ سان، قانون جي ڀڃڪڙي کرڻ وارن کي به، انهيءَ جي حدن ۾ چيڙي نٿو سگهجي. مطلب ته انهيءَ حرم ۾، سعودي پولیس مسلمانن کي جوتن ۽ هٿيارن سان ماريو ۽ جیل ۾ وڌو.

چا خدا جي دشمن اسرائیل ۽ آمریکا خلاف، انهن ماڻهن جا نعرا لڳائڻ، کو جرم هو؟ مونکي خبر نه آهي، ته اوهان جي ملک ۽ خاص طرح حرمین شریفین ۾ پیش ایندڙ واقعات جي صحیح صحیح رپورٽ اوهان وٽ پهتي آهي یا هر جڳهه ایراني نعرن لڳائڻ جي سلسلي ۾، جیکي غلط سلط رپورٽون اوهان وٽ پهتیون آهن، اوهان انهن تي اعتماد کیو آهي؟

آئون سمجهي نه سگهیو آهیان، ته حرمین شریفین جي عالمن، اسلام ۽ حج جهڙيءَ عبادت کي چا سمجهیو آهي، جنهن جي هر هک جزي ۾ سیاست رچیل آهي، حالانک اسلام آیو ئي انهيءَ لاءِ هو، ته اهو عدل ۽ انصاف قائم کري، ظلم ۽ زیادتین جون پاڙون پٽي. سڀ ئي انبیاء کرام، بالخصوص نبي آخر الزمان حضرت محمد صلی الله علیه وسلم جو نه اهو ئي مقصد ۽ مشن هو.

علماء حرمین انهيءَ باري ۾ چا سمجهي رهیا آهن، جو اهي حاجین تي (حرم پاک اندر) سیاست ۾ حصو وٺڻ جي باري ۾، اسلام جي نالي سان پابندي لڳائي رهیا آهن، ایتري تائین جو اسرائیل ۽ آمریکا خلاف (حرم پاک) ۾ نعرو هڻڻ به ممنوع قرار ڏیئي رهیا آهن؟ اهو رویو نبي صلی الله علیه وسلم جي طریقي ۽ اسلام جي شروع دور جي مسلمانن جي طرز عمل بنهین جي خلاف آهي ۽ اهو طرز عمل شعوري یا غیر شعوري طور غیرن لاءِ اسلامي حکومتن تي تسلط جي راهه هموار کري رهیو

مهبط الوحى وملائكة الرحمٰن لو وعت حكومة الحجاز فريضة الحج وادركت ابعادها العبادية والسياسية وثقل ملايين المسلمين المشاركين فيها لما احتاجت لا الى امريكا وطائرات اواكس ولا الى سائر القوى الكبرى ولا مكن حل مشاكل المسلمين .

نحن نعلم ان امريكا وضعت هذه الطائرات تحت تصرف السعودية خدمة لمصالحها ومصالح اسرائيل. وقد لمسنا ذلك عندما ادعت طائرات الاواكس كذباً" بانها سجلت قصفا" ايرانيا لمنشآت النفط الكويتية لتبث الفرقة بين ايران واشقائها العرب .

انما يوسف عليه هو تفشى التغافل بين حكومات المسلمين تفشيا تساعد القوى الكبرى المجرمة على اقصاء المسلمين عن المسرح السياسى والاهتمام بامور المسلمين حتى بات وعاظ السلاطين يفتون بتجريم المسلمين وهم فى مركز السياسة الاسلامية لانهم رفعوا اصواتهم بالموت لاعداء القرآن الكريم والاسلام العزيز الا لداء ، فذاقوا التعذيب والسجن هل علمتم هذه الفواجع الجارية فى الحرمين الشريفين (بيت الله الامين ومقام رسوله الكريم ص) اومازلتم تتلقون الحقائق مخلوطة مشوهة؟ لقد ثرنا ـ كما يتجلى فى شعارات الايرانيين ـ متكلين على الله القادر

آهي ۽ انهن حڪومتن ۾ حرم پاڪ ۾ داخل آهي جيڪو وحي ۽ ملائڪن جي نزول جو مرڪز آهي. حڪومت حجاز جيڪڏهن حج جي حقيقت سمجهي ۽ ان جي دور رس سياسي ۽ عبادتي مقصدن کان آشنائي حاصل ڪري ۽ انهي ۾ شرڪت ڪرڻ وارن لکن انسانن جي طاقت ۽ وزن جو اندازو ڪري ته پوءِ انهيءَ کي امريڪا طرف ڏسڻ جي ضرورت نه رهي ۽ نه "اواڪس طيارن" جي حاجت ۽ نه وڏين طاقتن جو سهارو تلاش ڪرڻ جو فڪر رهي، بلڪ مسلمانن جي سيني مسئلن جو حل ممڪن ٿي پوي.

مونکي پوريءَ طرح معلوم آهي ته آمريڪا پنهنجي ۽ اسرائيل جي مفاد جي پيش نظر ٿي، پنهنجا ڪجهه جهاز سعودي حڪومت جي استعمال ۾ ڏيئي ڇڏيا آهن اها ڳالهه اسان انهيءَ وقت محسوس ڪئي، جڏهن اواڪس طيارن، ايران ۽ انهيءَ جي عرب دوستن جي وچ ۾ تفرقه بازيءَ جي غرض سان، اها غلط دعويٰ ڪئي هئي ته انهيءَ جي "رادارن" ڪويت جي تيل جي چشمن تي ايراني بمباري رڪارڊ ڪئي.

افسوس انهيءَ تي ٿئي ٿو، ته مسلم حڪومتون جهڙي ۽ بي خبريءَ جون اهڙي طرح شڪار ٿيل آهن، جو بين ۽ دين اسلام دشمن قوتن کي اهو موقعو مليو آهي، جو اهي مسلمانن کي، عالمي سياست ۽ خود سندن پنهنجي معاملن جي فڪر کان دور ڪرڻ ۾ ڪامياب ٿيون آهن ۽ نوبت ايتري تائين پهتي آهي، جو (سعودي عرب جا) درباري عالم خود، اسلامي سياست جي مرڪز (حرم پاڪ) اندر، مسلمانن کي انهيءَ بنياد تي مجرم بنائي رهيا آهن، جو هنن اسلام جي دشمنن خلاف مرده باد جا (حرم پاڪ اندر) نعرا لڳايا هئا، ۽ انهيءَ ئي ڳالهه تي، انهن کي جيل جي سزا ڏني ويئي ۽ ستايو ويو. حرمين شريفين (بيت الله الامين ۽ مقام رسول ڪريم ص) ۾ ٿيل ولا المناڪ واقعا، اوهانجي علم ۾ آيا به آهن يا نه؟ يا اهو تائين غلط سلط ڳالهيون اوهان تائين پهچي رهيون آهن جيئن اسانجي نعرن مان صاف ظاهر آهي ته محض قادر مطلق تي اعتماد ڪندي، اسان انقلاب برپا ڪيو آهي.

المتعال، لنشد الصف الاسلامی تحت لواء التوحید والالتزام باحکام الاسلام السیاسیة حتی تکف ایدی القوی الکبری عن اقطار المسلمین، وتمحو تسلط الکفار الظلمة علی الشعوب الاسلامیة لنعید مجد الامة کما کان فی صدر الاسلام والامل فی ان تتجاوب الدول الاسلامیة معنا خصوصا العربیة السعودیة الواقعة فی مرکز السیاسة الاسلامیة لتنحل کل من هذه الدول من تائید شعوبها لا محدود لها وتنعم بهذه البرکة السماویة الکبیرة کالحکومة شعبیة فی ایران ولیتراحم الجمیع فیما بینهم ویشتدوا علی الکفار والطامعین الدولیین.

اخیرا أوکدلان تقاریر کاذبة مشوهة بلغتکم - کمایظهر من رسالتکم - فقدورد فی تحجریمکم الحجاج الایرانیین ان شعاراتهم اثارت استیاء حجاج بیت الله الحرام، ولوکان لکم اناس امناء فی کتابه هذه التقاریر لتبین لکم ان ما اثار استیاء الحجاج لیس هوالشعار الذی رفع فی معاداة اسرائیل و امریکا، وانما الذی اثار استیاء الحجاج وسخطهم هو عدوان المسؤولین السعودیین علی ضیوف الرحمن وزائری ضریح ورسول الله (ص) واحتجازهم بسبب هتافهم بالموت لاسرائیل وامریکا ادعوالله العلی القدیر ان یوقظ المسلمین من غفلتهم ویزید عظمة الاسلام وعزته ویهدی المسلمین ولاسیما رجال الدولة لما فیه صلاح الاسلام

مقصد صرف اهو آهي ته اسين هڪ پيرو وري توحيد جي جهنڊي هيٺ ڪٺا ٿيون، ۽ اسلامي تعليمات تي عمل پيرا ٿيون، تانته مسلم ملڪن تان وڏين طاقتن جو تسلط اسين ختم ڪري سگهون ۽ مسلم عوام تي، ظالم ڪافرن جي ظلم ۽ ستم جو سلسلو بند ٿئي ۽ امت اها وڃايل عظمت وري حاصل ڪري، جيڪا اسلام جي شروع دور ۾، انهيءَ کي حاصل هئي. اسانکي اميد آهي ته اسلامي حڪومتون اسان سان پورو تعاون ڪنديون، بالخصوص حڪومت حجاز، جيڪا اسلامي سياست جو مرڪز آهي، تانته هرڪنهن حڪومت کي، انهيءَ جي عوام جي ڀرپور تائيد حاصل ٿي سگهي ۽ اهي ايراني جمهوري حڪومت وانگر آسماني برڪات سان بهره ور ٿين ۽ سڀ باهمي اتحاد ۽ تعاون جي رشتي ۾ پوئجي وڃن. ۽ ڪافرن ۽ بين الاقوامي بدنيتن جي مقابلي ۾ سخت رويه اختيارڪن.

آخر ۾ هڪ دفعو وري به انهيءَ ڳالھ تي زور ڏيان ٿو ته جيئن اوهان جي خط مان ظاهر نظر اچي ٿو ته اوهان تائين جيڪا رپورٽ پهتي آهي، اها سراسر غلط ۽ بي بنياد آهي، چنانچه اوهان پنهنجي جنهن بيان ۾ ايراني حجاج (حاجين) کي مجرم ٺهرايو آهي انم اهو به ذڪر آهي، ته انهن (ايراني حاجين) جي نفرت سان، اسلامي دنياجي سڀني حاجين کي سخت ناگواري ٿي. جيڪڏهن اوهان وٽ رپورٽ ڪرڻ وارا، ڪجهه به امانتدار ماڻهو هجن ها، ته توهان کي اها خبر هجي ها، ته حجاج جي ناگواري پيدا ٿيڻ جو سبب اهي نعرا نه هئا، جيڪي اسرائيل، آمريڪا خلاف (حرم پاڪ ۾) لڳايا ويا، بلڪ انهن جي غصي جو سبب، الله جي مهمانن ۽ روضئه اطهر جي زيارت ڪرڻ وارن تي، سعودي ذميوارن جو ظلم ۽ زيادتي ۽ اسرائيل ۽ آمريڪا لاءِ (حرم پاڪ ۾) مرده باد جي نعرن لڳائڻ جي ڏوهه ۾، انهن جي گرفتاري هئي.

خدا قدير ۽ برتر کان دعاگو آهيان، ته مسلمانن کي خواب غفلت کان بيدار ڪري، اسلام جي عظمت ۽

والمسلمين
والسلام عليكم وعلى جميع المسلمين
روح الله الموسوى الخميني
١٣ ذ والحج سنه ١٤٠١

حرمت ۾ روزافزون اضافو ۽ ترقي فرمائي ۽ سڀني مسلمانن کي، بالخصوص سربراهان مملڪت کي، اها راهه ڏيکاري، جيڪا اسلام ۽ مسلمانن جي حق ۾ خير جو سبب هجي.

والسلام عليكم وعلى جميع المسلمين
روح الله الموسوي الخميني
١٢ ذوالحج سنه ١٤٠١هه

مرحوم شاهه خالد جي خط ۽ خميني صاحب جي جواب تي تبصرو

قارئين ڪرام! اوهان ٻئي خط، لفظ به لفظ ترجمي سميت پڙهيا. اوهان ڏٺو ته شاهه خالد جي طرفان، هڪ سڌي سنئين خط جو جواب، ڪهڙي نموني گهمائي ڦيرائي ڏنو ويو آهي، جنهن ۾ اصل مقصد جي ڳالهه يعني ايراني حاجين جي نعرن جي جائز هجڻ. يا نه هجڻ ۽ ان سان، پيدا ٿيندڙ حالتن ۽ مسئلن کي نه بلڪل وڏي فنڪاريءَ سان گول ڪيو ويو آهي. البت انجي جواب ۾، سعودي عرب سان، ايران جي سياسي اختلافن کي وڌائي چڙهائي مٿس الزامن جي بوڇاڙ ڪئي وئي آهي. ڪيس آمريڪا جو ايجنٽ به چيو ويو آهي مٿس آمريڪا لاءِ جاسوسيءَ جا الزام به مڙهيا ويا آهن، حرمين شريفين جي علماءِ ڪرام لاءِ به، نازيبا الفاظ استعمال ڪيا ويا آهن، اسلامي سياست تي به پنهنجي خودغرضانه راءِ ڏني وئي آهي. هيون به ڪيتريون غيرمتعلق ڳالهيون نه لکيون ويون آهن، پر اصل مسئلي جي نه ڳالهه آهي ۽ نه انجو جواب آهي ته ايراني حاجين جا اهي نعرا، حج تي آيل مسلمانن لاءِ بي آراميءَ ۽ انهيءَ مقدس عبادت جي خشوع خضوع ۾ رخنو وجهي رهيا آهن ۽ سعودي حڪومت لاءِ امن وامان جو مسئلو پيدا ڪري رهيا آهن، جن کي روڪيو وڃي وغيره.

پوءِ هن مان ظاهر آهي ۽ اها ڳالهه ثابت آهي ته اهي نعرا، نه صرف خميني صاحب ۽ انجي حڪومت جي مرضيءَ ۽ منشا مطابق آهن، بلڪ اهي نعرا خميني صاحب جي هدايتن جي پيرويءَ ۾ لڳارايا وڃن پيا. خميني صاحب پنهنجي خط ۾ اهو به دليل ڏنو آهي ته حج، مذهبي فرض هجڻ سان گڏ هڪ سياسي اجتماع جو مقصد رکي ٿو ۽ اهو به چيو اٿس ته حضور اقدس صلى الله عليه وسلم جي دور ۾ حرمين شريفين، اسلامي سياست جا به مرڪز هئا جتي سياسي گڏجاڻيون (مجلس شوريٰ جون گڏجاڻيون) ٿينديون هيون. هتي اسان انهن سڀني نڪتن ۽ انجي منطقي دليلن ۽ طويل تبصرن کان پاسو ڪري صرف هڪ سادو سودو نقطو قارئين ڪرام جي سوچڻ لاءِ عرض رکون ٿا:-

اول دور جي هڪ اسلامي خلافت جي مقابلي ۾، اڄوڪي دنيا ۾، ڪيترن ئي خطن ۾ ڪيترو ئي خود مختيار مسلم حڪومتون آهن، جن جا پاڻ ۾ به، سياسي اختلاف، بلڪ جهڳڙا به آهن ۽ هر هڪ جا، مختلف وڏن ملڪن، آمريڪا، رشيا، برطانيه، چين، پارٽ وغيره سان سياسي وابستگيون به آهن، نه اختلاف ۽ جهڳڙا به آهن. پوءِ جيڪڏهن حج جي موقعي تي، هر هڪ

ملڪ جا "حاجي صاحبان" انهن مسئلن ، جهڳڙن ۽ اختلافن ۽ حمايتن جي باري ۾، پنهنجا گروپ ۽ ٽولا ٺاهي نعري بازيون شروع ڪن ۽ اهي به ايراني حاجين وانگر عين طواف جي دوران يا حرم پاڪ جي اندر- يا- حرم پاڪ جي ٻاهران پنهنجن سربراهن جون تصويرون ۽ بينر کڻي مظاهرا ڪن، ته آخر ڪهڙي حالت ٿيندي ، انهيءَ کي غنڊه گردي چئبو -يا- قرن اول يعني نبي اڪرم ﷺ يا خلفاءِ راشدين جي دور جي سياست ؟ دوستو اوهين پاڻ سوچيو ۽ ٻڌايو ؟ ستم ظريفيءَ ۽ هٺ ڌرميءَ جي حد اها آهي، جو انهن نعرن ۽ مظاهرن جو سلسلو اڄا تائين برابر جاري آهي (ڏسو عڪس ٽائيٽل ﷺ) ۽ سعودي حڪومت وڏيءَ تحمل ۽ دانائيءَ کان ڪم وٺندي، ڪنهن نه ڪنهن طرح انهيءَ سنگين فتني کي هر سال منهن ڏيندي اچي. خدا پاڪ کيس انهيءَ فتني مان ، سلامتيءَ سان اڪاري پار ڪري. آمين! ثم آمين !!

پوءِ قارئين ! خود سوچين، ته ڪيڏي نه غلط ۽ ناقابل فهم ڳالهه ، وري ڪيڏيءَ نه هٺ ڌرميءَ سان پيش ڪئي ويئي آهي!

اصل حقيقت اها آهي ، ته خميني صاحبَ جو اصل مقصد آهي، سني مسلمان حڪومتن، خاص طرح عرب ملڪن ۾ انتشار پيدا ڪري، ڪين هر طرح ڪمزور ڪرڻ ، تانته، سڄي مشرق وسطيٰ ۽ حرمين شريفين ، شيعن جي قبضي ۾ اچن ۽ اتي لاءِ شيعه تسلط ، هنن جو صدين جو پراڻو خواب پورو ٿئي . انهيءَ لاءِ ، عراق ايران جنگ به هر قيمت تي جاري رکي پئي وڃي، مختلف مسلم ملڪن خلاف ، مختلف قسمن جون نفرت پيدا ڪندڙ پروپگنڊا اڻون به ڪيون پيون وڃن ، سعودي حڪومت ۽ خليجي مسلم حڪومتن خلاف، جمهوريت ۽ ٻين حَسين نعرن سان عوام کي ڀڙڪايو به وڃي پيو ۽ حج جي موقعي جو فائدو وٺندي ، حاجين جي نالي ۾ سرڪاري خرچ تي تربيت يافته ماڻهو موڪلي انتشار پيدا ڪيو پيو وڃي ۽ ٻين مسلم ملڪن ۾، موجود شيعي عوام کي، منظم ڪيو پيو وڃي ۽ هنن جي پٺي سان، هٿيارن ۽ سياسي سطح تي به هنن جي هر قسم جي مدد ۽ همت افزائي ڪئي پئي وڃي ۽ پيا به هر قسم جا ممڪن حيلا هلايا پيا وڃن .

پوءِ خميني صاحب جي ناپاڪ عزائم ۽ عَمَلي صورتن تي، جيڪي اڄ تائين نظر آيون آهن غور ته ڪجي، ته انهيءَ نتيجي تي پهچڻ ۾ ذرو به دير نٿي لڳي ، ته سڄي دنيا تي شيعي تسلط ۽ غلبي حاصل ڪرڻ لاءِ ، خميني صاحبِ جي، اسلام (قرآن وسنت) ۽ مسلمانن خلاف اهڙي ناپاڪ منصوبه بندي ، جنهن ۾ يهودي ۽ عيسائي به اڃا تائين ڪامياب نه ويا آهن، سڄي اسلامي تاريخ جو هيءُ عظيم ترين شيعيت جو فتنو آهي ۽ نهايت خطرناڪ فتنو ۽ هن جون ها جيڪاريون اڃان به وڏي وڃن ٿيون ، جاڪاڻ ته مسلم دنيا جي اڄوڪن مَجِلَ نَهيل دشمن

● شيعن فقه جعفريه جي نفاذ لاءِ جولاءِ ١٩٨٥ع ۾ ڪوئيٽا ۾ فساد ڪيو جنهن ۾ ٢٢ ماڻهو جانبحق ٿيا، ٣٩ زخمي ٿيا ۽ ڪرفيو لڳايو ويو. شيعن جي گهرن جي تلاشي ورتي ويئي جنهن ۾ گهڻي مقدار ۾ اسلحه نڪتو ۽ ٻاهران آيل اسلحه جون چار (١٤) ٽرڪون به پڪڙيون ويون . (اندازو لڳايو !)
(روزنامه جنگ ١٢ جولاءِ ١٩٨٥)

ڪاش اسانجي سني علماءِ ڪرام جي اک پٽجي ۽ هو اهڙين وارداتن تي غور ڪرڻ لاءِ ڪجهه سوچين ۽ پاڻ ۾ اتحاد قائم ڪري هن عظيم فتني کان امت کي بچائڻ لاءِ ڪجهه ڪن!

يعني (١) اسرائيل (يهودي حڪومت) (٢) آمريڪا (٣) روس (۴) برطانيه ۽ (٥) فرانس ڪان، هن کي مدد ملي رهي آهي جن مان اسرائيل (يهودين) ۽ آمريڪا جي مدد جي ته هاڻي سؤ فيصد تصديق ٿي چڪي آهي. برطانيه ۽ فرانس به آمريڪا جو بلاڪ آهن. باقي رهيو روس، ته انلاءِ به اهڙي اندازي لڳائڻ کي هاڻي نظر انداز نٿو ڪري سگهجي (ڏسو ١٦ فيبروري ١٩٨٧ع امن اخبار جي ڪٽنگ ص٥٥)

شال الله رب العزت مسلمانن کي هن عظيم آزمائش مان سلامتيءَ سان اُڪاري پار ڪري، ڪين ان کان محفوظ رکي ۽ کين صحيح فهم ڏئي ته هو پردي پويان لڪل اهڙين سڀني سازشن ۽ سازشين کي صحيح طرح سڃاڻي ۽ سمجهي، سندن صحيح نموني ازالو ڪري سگهن!

هنوقت الفرقان رسالو آگسٽ، سيپٽمبر ۽ اقرأ ڊائجسٽ ڪراچي ١٩٨٧ع منهنجي سامهون آهي جن مان صرف چند نقطا عرض رکان ٿو:-

(١) ايراني انقلاب کان پوءِ، ايران جي نئين دستور (آئين) ۾ اهلسنت مسلمانن کي غير مسلم اقليت واري لسٽ ۾● درج ڪيو ويو آهي ۽ انهن تي ايران ۾ نئين مسجد بنائڻ تي پابندي پيل آهي (اقرأ ص٣٧) (٢) ايران ۽ اسرائيل جو خفيه رابطو - اسرائيل جا فوجي ماهرين ايران ۾ زمين کان مار ڪرڻ وارن ميزائلن جي تياري ۾ ايراني حڪام جي رهنمائي ڪري رهيا آهن (روزنامه جنگ ٣٠ سيپٽمبر ٨٦ع اقرأ ڊائجسٽ ص-) (٣) بيروت ۾ هزارين (سُني) فلسطيني مسلمانن کي ترپائي ترپائي قتل ڪندڙ ۽ انهن کي ڪُتن ۽ ٻلين جو گوشت کائي پنهنجي جان بچائڻ تي مجبور ڪندڙ شيعه دهشتگردن ۾ اڪثريت انهن جي آهي جن کي خميني صاحب جي پٺڀرائي آهي. هندستان اندر بابري مسجد جي نالي ۾ سني مسلمانن جو رت وهارائڻ ۽ مسجدين بند ڪرائي انهن تي ڪڙا جهنڊا چاڙهائڻ جيئن امام باڙن لاءِ ڪيو ويندو آهي، ته انهيءَ شرارت ۾ به جيئن باوثوق ذريعي کان معلوم ٿيو آهي، ته خميني حڪومت جو پردي پويان هٿ آهي. آمريڪا وغيره ۾ مسلمانن جي ٻچن لاءِ تعليم جو نصاب M.S.A طرفان هلايو وڃي پيو ۽ هاڻي ان مان خلفاءِ ثلاثه جي تذڪري کي غائب ڪرائڻ ۾ به ايراني حڪومت جو هٿ آهي●● (الفرقان سيپٽمبر ١٩٨٧ع ص١١)

(۴) ايراني انقلاب کان اڳ، ايراني حاجين جو تعداد معمولي رهندو آيو. جنهن کي خميني حڪومت، سياسي مصلحتن سان هر سال وڌائي، هن سال ١٩٨٧ع ۾ ڏيڍ لک تي پهچايو آهي (اقرأ ص١٣٩) (٥) حاجين جي نالي ۾ خميني صاحب جا موڪليل تخريبڪار، تقريباً ٧-٦ سالن کان مڪه مڪرمه، حرم پاڪ اندر ۽ ٻاهر خميني جي تصويرن، بينرن ۽ لائوڊ اسپيڪرن جو استعمال ڪري، جلسا جلوس ڪندا آيا ۽ سعودي حڪومت خاموشيءَ سان، هر سال اهو ڊرامو برداشت ڪندي آئي (٦) هن سال ١٩٨٧ع ۾ حاجين جي آڙ ۾ خميني حڪومت جا موڪليل ڏيڍ لک (١٥٠،٠٠٠) ايراني، جن ۾ ڪافي تعداد تربيت يافته دهشتگردن جو ۽ باقي ٻيا انهن جي مقصد سان متفق ۽ مددگار، انهن جو اهو پروگرام هو، ته هو، جلوس جي شڪل ۾، حرم پاڪ ۾ داخل ٿي، حرم جا دروازا بند ڪري، انهيءَ وقت ان ۾ حاضرين حاجين کي يرغمالي بنائي دل گهري ڪاروائي ڪندا ۽ سعودي حڪومت کي مجبور ڪندا ته مڪه مڪرمه ۽

● اهو آهي "شيعه سني ڀائي ڀائي" جي نعري جو اصل چهرو!

●● هي عالمگير حالتون ڪيڏيون تشويشناڪ آهن؟ ذرا غور ڪريو!

مدينه منوره تان پنهنجي حڪومت جي خاتمي جو اعلان ڪري، جنهن لاءِ هنن حج کان اڳ ڪيترن ملڪن ۾ "حج سيمينارز" منعقد ڪيون هيون جن ۾ هنن اهو مطالبو ثي ڪيو ته:-

"حرمين شريفين کو بين الاقوامی شهر قرار ديا جائے اور اسکا نظم ونسق دنيا بھر کے مسلمان نمائندوں کو سونپ ديا جائے"

(الفرقان ٢ آگست ١٩٨٧ع - اقرأ ڊائجسٽ ص١٥١ ۽ ١٨٨)

سعودي حڪومت ڪي به، خميني حڪومت جا اهي ناپاڪ عزائم پوري طرح معلوم ٿي چڪا هئا. (٧) ايرانين سندن سٽيل منصوبي مطابق، سعودي عرب جي مشهور قبرستان "جنت المعلیٰ" ۾ گڏ ٿي، جلوس جي شڪل ۾ حرم ڪعبه طرف مارچ ڪرڻ شروع ڪئي. هنن جي زبان تي "لبيڪ اللّٰهم لبيڪ" جي بجاءِ "لبيڪ خميني لبيڪ" جا الفاظ هئا. هنن وٽ خنجر ۽ ڇُرا لڪل هئا. هنن مان ڪيترن جي هٿ ۾ پيٽرول جون بوتلون هيون. سڀ ٽريفڪ جام ٿي ويئي. هڪ مخصوص حد تي پهچڻ کانپوءِ سعودي پوليس، انهيءَ جلوس کي حرم پاڪ طرف وڌڻ کان روڪيو. هنن رڪجڻ کان انڪار ڪيو ۽ سعودي پوليس تي آزادانه ڇُرن جو استعمال شروع ڪيو ۽ پيٽرول سان باهيون لڳائڻ شروع ڪيون. حالتون قابو کان ٻاهر ٿيون. سعودي حڪومت مجبور ٿي سختيءَ کان ڪم ورتو. ايراني جلوس جيڪو ڏيڍ لک افراد تي مشتمل هو انهيءَ ۾ ڀاڄ پيئي، جنهن ۾ ڪئي ماڻهو هلاڪ ٿيا جن ۾ اڪثريت ايراني عورتن جي هئي. هلاڪ ٿيلن جو ڪل تعداد چئن سون (٤٠٠) کان ڪجهه زياده ڇيو ويو آهي (اقرأ ڊائجسٽ ص١٥٣)

قارئين ڪرام! حقيقت اها آهي ته جيڪڏهن اهي ايراني، جن جو تعداد ڏيڍ لک (١,٥٠,٠٠٠) هو، سندن ناپاڪ ارادن سان حرم پاڪ اندر داخل ٿيڻ ۾ ڪامياب ٿي وڃن ها، ته خميني حڪومت جي اها ايذي وڏي سازش هئي جنهن جي هاڃيڪارين جو هنوقت اندازو به نٿو لڳائي سگهجي! سڀ دنيا جي مسلم توڙي غيرمسلم حڪومتن مان هر هڪ ملڪ جا ڪجهه نه ڪجهه باشندا ضرور يرغمالي بڻجن ها ۽ دهشت گردن جو ايڏو وڏو تعداد هو جو انهن تي ڪنٽرول ڪرڻ يقيناً ناممڪن هو ۽ هو حرم پاڪ اندر جيڪو قتل وغارت ۽ خون خرابو چاهين ها اهو ڪن ها ۽ سعودي حڪومت، هنن جو هر مطالبو مڃڻ تي مجبور ٿي وڃي ها. ٻين لفظن ۾ مڪه مڪرمه ۽ مدينه منوره تي، شيعي حڪومت جو قبضو ٿي وڃي ها، جنهن کان الله پاڪ پنهنجي مقدس مقامات کي محفوظ فرمايو!

ايراني دهشت گردي جي انهيءَ جلوس جا انهيءَ وقت سعودي عرب جي اخبارن ۾ جيڪي فوٽا آيا ۽ هڪ عالم دين انتي اخبارون ونتي، اهي فوٽا ڪتي ڀاڻ سان آندا، انهن مان، ڪجهه فوٽن جا عڪس لڳايان ٿو انهيءَ لاءِ ته جيئن انهيءَ جلوس جي باري ۾ اوهين پاڻ سوچي سگهو ته اهو جلوس ڪيڏي دهشت گردي جي نوعيت جو هو (ڏسو عڪس لڳايل ص٥٥٧-٥٥٨)

ڪاش اسانجي عالمن، دانشورن، سياستدانن ۽ مسلم حڪمرانن جون اکيون کُلن ۽ هو مسلمانن ۽ اسلام دشمنن کي سڃاڻڻ ۾ ڌوڪو نه کائين!

الله تعالیٰ اسلام ۽ مسلمانن جي حفاظت فرمائي - آمين

باب ٻارهون

دين اسلام جي متقدمين (اڳين) ۽ متاخرين (پوين) اڪابرين علماءِ وفقهاءِ جا شيعه اثناعشريه جي خلاف ڪفر جا فيصلا ۽ فتوائون

[هن باب ۾ اوهانکي شيعن جا ڪفريه عقيدا ۽ سن ٤٥٦ هجري کان وٺي اڄ ڪانوڻي موجوده دور تائين جي سني عالمن يعني حنفي، شافعي، مالڪي، حنبلي ۽ اهلحديث علماءِ وفقهاءِ اسلام جا شيعن خلاف ڪفر جي فيصلن ۽ فتوائن جا تفصيلات ملندا.]

١- شيعه اثناعشريه جي متقدمين (پهرين) ۽ متاخرين (امام خميني تائين پوين) جو نبي ﷺ جي صحابه جي باري ۾ ارتداد جو عقيدو — قرآن جي باري ۾ تحريف جو عقيدو -۽- امامت جي ايجاد ڪيل عقيدي ۾ ختم نبوت جي انڪار جا ثبوت.

گذريل يارهن (١١) بابن ۾، شيعن جي معتبر ڪتابن مان، اڳين ڪانوڻي پوين اڄ تائين جي شيعه مجتهدن جي عقيدن وغيره کي تفصيل سان بيان ڪيو ويو آهي. انهن بابن ۾، اها ڳالهه ثابت ڪئي ويئي آهي، ته شيعن جي عقيدي موجب (معاذالله) نبي ﷺ جا سوا صحابه سواءِ ٽن ڄڻن جي، نبي ﷺ جي وفات کانپوءِ مرتد ڪافر ٿي ويا. انهن بابن ۾، شيعن جي قرآن جي تحريف جي عقيدي تي هڪ خاص باب رکيل آهي، جنهن ۾ قرآن جي ستونجاه (٥٧) آيتن جي تحريف، نموني طور پيٽ جي شڪل ۾ ڏيکاريل آهي ۽ پڻ قرآن جي ١١٤ سورتن مان ٩٧ سورتن ۾ شيعن جي تحريف جي عقيدي جي نشاندهي ڪرائي ويئي آهي ۽ انهيءَ باب ۾ اها ڳالهه به شيعن جي ڪتابن مان ثابت ڪيل آهي، ته شيعن وٽ، امامن جي نالن سان، قرآن جي تحريف جي باري ۾ ٻن هزارن (٢٠٠٠) کان زياده روايتون موجود آهن ۽ ٻِمن وٽ، قرآن جي تحريف جو عقيدو متواتر روايتن مان چٽيءَ طرح ثابت آهي، جنهن ۾ ڪنهن به شڪ وشبهه جي گنجائش ڪانهي.

انهن يارهن بابن ۾، شيعن جي بنيادي عقيدي امامت لاءِ به، هڪ خاص باب ڏنل آهي جنهن ۾ آهي، ته شيعن جو عقيدو آهي، ته امامت، نبوت وانگر هڪ عهدو آهي ۽ امامت نبوت کان اعلىٰ ۽ افضل آهي. هر هڪ امامُ سيني نبين کان اعلىٰ ۽ افضل هو ۽ هر امام جو درجو نبي ڪريم ﷺ جي برابر آهي. شيعه مذهب جي ايجاد (تصنيف) ڪندڙن، پنهنجو ٻارهون (١٢) فرضي امام بنائي، ان کي غائب امام زمان (سنه ٢٦٠ هجريءَ کان هر دور ۽ هر وقت لاءِ زنده پر غائب امام) سڏيو آهي، جنهن جو هنوقت نائب يا قائم مقام خميني صاحب سڏجي رهيو آهي. انهي

امام زمان جو مرتبو شيعن وٽ ايڏو وڏو آهي، جو هنن جو اهو عقيدو آهي، ته جڏهن، هو پنهنجي خودساخته جلاوطنيءَ جي زندگي کي خيرباد چئي ٻاهر نڪري ايندو، ته نبيﷺ به هن دنيا ۾ تشريف فرمائيندو ۽ هن جي بيعت (فرمانبرداريءَ جو عهد) ڪندو - (العياذ بالله).

باوجوديڪ گذريل ياڙهن بابن ۾، الڳ الڳ عنوان اندر شيعن جي عقيدن وغيره بابت ڪافي ڪجهه لکجي چڪو آهي، پر هتي وري به شيعن جي معتبر ڪتاب احتجاج طبرسيءَ مان به (٢) عبارتون ۽ خميني صاحب جي عقيدي کي نموني طور عرض رکانئو:-

"احتجاج طبرسي" ڇهين صدي هجريءَ جو شيعن جو هڪ معتبر ڪتاب آهي. هن ۾ آهي:-

(i) ولو علم المنافقون لعنهم الله ما عليهم من ترك هذه الآيات التى بينت لك تاويلها لاسقطوها مع مااسقطوا منه (احتجاج طبرسي جلد١ ص٢٥٣ عڪس لڳايل ص٤٧٠)

جيڪڏهن منافقن کي، الله انهن تي لعنت ڪري، اها خبر هجي ها، ته انهن آيتن کي باقي رکڻ ۾ (هنن لاءِ) ڪهڙي خرابي ٿيندي جن جو مطلب مون توکي ٻڌايو، ته يقيناً، اهي صحابه انهن آيتن کي به، انهن آيتن سان گڏ، جيڪي هنن ڪيدي ڇڏيون آهن، ڪيدي ڇڏين ها. (العياذ بالله)

(ii) وتضمينه من تلقائهم ما يقيمون به دعائهم كفرهم (احتجاج طبرسى جلد١ ص٢٥٤ عڪس لڳايل ص٤٧٢)

انهن (اصحابن) پنهنجي طرفان، قرآن ۾ اهڙيون ڳالهيون شامل ڪيون، جن سان هنن جي ڪفر جا ستون قائم ٿين.

امام خميني صاحب الحكومة الاسلاميه ۾ لکي ٿو:-

(iii) وان من ضروريات مذهبنا ان لائمتنا مقاما لا يبلغه ملك مقرب ولا نبى مرسل (الحكومة الاسلاميه ص٥٢ عڪس لڳايل ص٤٩٠)

اسان جي مذهب (اثنا عشريه) جي ضروري ۽ بنيادي عقيدن مان اهو عقيدو به آهي، ته اسان جي امامن کي، اهو مقام ۽ مرتبو مليل آهي، جنهن تائين ڪو به مقرب فرشتو يا نبي يا رسولُ نٿو پهچي سگهي.

خميني صاحب پنهنجي تصنيف ڪشف الاسرار ۾ لکي ٿو:-

(iv) آنکه ممکن بود درصورتيکه امام را درقرآن ثبت ميکردند آنها نيکه جز برائے دنيا وریاست با اسلام وقرآن سروکارنداشتند وقرآن را وسيلهٔ اجرائے نيات فاسده خود کرده بودند، آن آيات را ازقرآن بردارند وکتاب آسمانی را تحريف کنند و

اهي (صحابه)، جن کي، دنيا ۽ حڪومت حاصل ڪرڻ کانسواءِ، اسلام ۽ قرآن سان ڪو به واسطو نه هو، جن قرآن کي، صرف پنهنجن بُرين نيتن جي پورائيءَ لاءِ وسيلو بنايو هو، انهن لاءِ، انهن آيتن کي، (جيڪي حضرت علي رض جي خليفي بلافصل ۽ امامن جي امامت جي ثبوت ۾ هيون) قرآن مان ڪيدي ڇڏڻ، آسماني ڪتاب (قرآن) ۾ تحريف (ردوبدل) ڪرڻ ۽ قرآن کي دنياوارن جي نگاهن کان هميشه لاءِ اهڙيءَ طرح غائب (اوجهل) ڪرڻ

و برائے ہمیشہ قرآن را از نظر جہانیاں بیندا زند و تا روز قیامت ایں ننگ برائے مسلمانہا و قرآن آنہا ماند و ہماں عیبی را کہ مسلمانان بکتاب یہود و نصاریٰ می گرفتند عیناً برائے خود اینہا ثابت شود

جو قيامت ۾ اها ڳالهه مسلمانن لاءِ قرآن جي باري ۾ رسوائي جو سبب بڻي رهي، آسان هئي. تحريف جو عيب، جيڪو مسلمان يهودين ۽ نصارن تي لڳائين ٿا (اهو عيب قرآن جي باري ۾) انهن اصحابن تي ثابت آهي.
(العياذ بالله)

(ڪشف الاسرار ص ١١٤ - عڪس لڳايل ص ٣٨٤)

مذڪوره عبارتن جي وضاحت جي ڪابه ضرورت ڪانهي، ڇاڪاڻ ته اهي پنهنجي مطلب ۾ بلڪل صاف آهن.

٢- سنه ٤٥٦ هجري کان به اڳ ڪانوئي موجوده دور تائين جي سني عالمن حنفي، شافعي، مالڪي، حنبلي ۽ اهلحديث علماءِ و فقهاء اسلام جا شيعيت خلاف ڪفر جي فيصلن ۽ فتوائن جا تفصيلات

هن ڪتاب جي گذريل ٻارهن (١١) بابن کي ته ڇڏيو، پر جيڪڏهن اوهان هن ٻئي باب جي مذڪور ڇهن عبارتن کي (ص ٣١٥) غور سان پڙهيو هوندو، ته يقيناً اوهين گهري سوچ ۾ پئجي ويا هوندؤ ته آخر، اسلام خلاف، شيعيت جي ايڏي وڏي سازش جو، اسانجي اڪابرين علماءِ اهلسنت والجماعت بروقت نوٽيس ڇو نه ورتو، جيئن قاديانيت - يا- پرويزيت لاءِ ڪيو ويو، ۽ هنن، شيعن جي باري ۾، آخر ڇاجي ڪري ايڏي چشم پوشي ۽ خاص رواداري کان ڪم ورتو؟

جواب ۾ عرض آهي ته قاديانين جي باري ۾، انهن جي مرتد، ڪافر، اسلام کان خارج هجڻ جو مسئلو، علماءِ اهلسنت لاءِ آسان هو، ڇاڪاڻ ته، قاديانين وٽ ڪتمان ۽ تقيه ڪونهي. غلام احمد قادياني جا ڪتاب پريس ۾ ڇپجي، مسلمانن کي مرتد بڻائڻ لاءِ، عالمن وٽ ته ڇا پر عام ماڻهن تائين به پهچي چڪا هئا ۽ انهن کي سامهون رکي فيصلو ڪرڻ آسان هو. شيعه مذهب جي معاملي ۾ اها ڳالهه ڪانهي ۽ هنن کي تاڪيدي مذهبي تعليم آهي، ته هو، پنهنجا اصل عقيدا ۽ بنيادي ڪتاب، غيرشيعن آڏو ظاهر نه ڪن. چنانچه شيعن جي معتبر ترين ڪتاب "ڪافي ڪليني" ۾ آهي ته امام جعفر صادق فرمايو ته:-

انکم علیٰ دین من کتمه اعزّه الله ومن اذاعه اذلّه الله

(اصول کافی ص ٤٨٥ طبع لکنو عکس لڳایل ص ٣٢٩)

اوهان (شيعا) اهڙي دين تي آهيو، جو جيڪو ڪتمان ڪندو (يعني پنهنجو دين لڪائيندو) ته الله انکي عزت ڏيندو ۽ جيڪو ان کي ظاهر ڪندو ته الله انکي ذليل و خوار ڪندو.

پوءِ ٿيو ايئن آهي، ته جيستائين هنن جا ڪتاب محدود انداز ۾، هٿون سان لڪيا ويندا هئا، ته هنن جا اهي ڪتاب، صرف شيعه عالمن وٽ هوندا هئا ۽ سُني عالمن وٽ انهن جي

پهچڻ جو ڪو به وسيلو ڪونه هو. جڏهن پريس ذريعي، هنن جي عربي ۽ فارسي ڪتابن جي اشاعت شروع ٿي، ته هنن جا بنيادي مذهبي ڪتاب، انهيءَ دور جي علماء اهلسنت جي چند حضرات، پنهنجي اثر رسوخ ۽ غيرمعمولي ڪوششن سان هٿ ڪيا، جن ۾ حضرت شاه ولي الله محدث دهلوي جو فرزند حضرت شاه عبدالعزيز محدث دهلوي تحفه اثناعشريه جو مصنف خاص طرح قابل ذڪر آهي. انهيءَ ڪان اڳ جي دور ۾، ايئن هوبه جڏهن به، ۽ جنهن به وقت ڪنهن اهلسنت جي مقتدر دين جي عالمن کي هنن جي خاص عقيدن ۽ ايمان سوز حرڪتن جي باري ۾ عام معلومات - يا - تاريخ جي ڪتابن مان سراغ مليو آهي، ته هُنن قرآن ۽ سنت جي روشنيءَ ۾، پنهنجا فيصلا ۽ فتوائون صادر ڪيون آهن. چنانچه هنوقت شيخ الحديث حضرت مولانامحمد منظورنعماني مدظله جو ماهنامه الفرقان آگسٽ ١٩٨٥ع لکنو منهنجي سامهون آهي، جنهن ۾ هن بزرگ، ص٣٣ کان ص٤١ تائين اهلسنت جي مقتدر عالمن جا اهڙيءَ (١١) فيصلا ۽ فتوائون درج ڪيون آهن. هتي آئون انهن مان صرف چند عالمن جون ستا(٧) عبارتون عرض رکانٿو :-

(i) امام ابن حزم اندلسي رح متوفي ٤٥٦ هجري پنهنجي ڪتاب الفصل فی الملل والاهوا والنحل ۾ شيعه اثناعشريه جي باري ۾ لکي ٿو :-

ومن قول الإمامية كلها قديمًا وحديثًا ان القرآن مبدل زيد فيه ماليس منه ونقص منه كثير وبدل كثير

سمورا اماميه فرقا، انهن جا اڳيان توڙي پويان سڀ جا سڀ، انهيءَ جا قائل آهن ته قرآن بدلايو ويو آهي، انهيءَ ۾ اهو وڌايو ويو آهي ۽ شامل ڪيو ويو آهي جيڪو انهيءَ ۾ نه هو ۽ گهٽو ڪجهه گهٽايو انهيءَ ۾ گهڻي تحريف ۽ تبديل ڪئي وئي آهي.

(الفصل فی الملل والاهواء النحل جلد٤ ص١٣٢)

امام صاحب پنهنجي انهيءَ ڪتاب ۾، هڪ جڳهه تي اسلام ۽ قرآن تي هڪ عيسائي جا اعتراض نقل ڪيا آهن ۽ انهن جا جواب ڏيندي ايئن به لکيو آهي ته :-

واما قولهم فی دعوی الروافض بتبديل القراءات فان الروافض ليسوا من المسلمين -

(الفصل لابن حزم جلد٢ ص٧٨)

۽ انهن عيسائين جو ايئن چوڻ آهي، ته رافضين (شيعن) جي اها دعوىٰ آهي ته قرآن ۾ تبديليون ڪيون ويون آهن، ته انهيءَ جو جواب اهو آهي ته رافضي (شيعا) مسلمانن ۾ شامل نه آهن ۽ اهي حقيقت ۾ غيرمسلم آهن.

(ii) قاضي عياض مالڪي رح وفات سنه ٥٤٤ هجري، پنهنجي ڪتاب "الشفاء" ۾ لکي ٿو :-

وكذالك فقطع بتكفير كل قائل قال قولا يتوصل به الى تضليل الامة وتكفير جميع الصحابة -

جيڪو شخص اهڙي ڳالهه چوي، جنهن جي نتيجي ۾ امت محمديه کي گمراه سمجهيو وڃي ۽ سمورن اصحابن سڳورن کي ڪافر چيو وڃي، ته اسين اهڙي شخص کي قطعيت سان ڪافر چوندا اسون.

(ڪتاب الشفا جلد٢ ص٢٨٦)

(iii) سرتاج الاولياء حضرت پيران پير سيد عبدالقادر جيلاني متوفي سنه ٥٦١ هجري جي هڪ عربي ٻولي ۾ جڳ مشهور تصنيف "غنية الطالبين" جي نالي سان آهي، جنهن جا اردو زبان ۾

كيترائي ترجما ٿيل آهن ۽ شايد ئي اهڙي كا لائبريري هجي جنهن ۾ اهو كتاب كنهن نه كنهن زبان ۾ موجود نه هجي. هن كتاب جو اردو ترجمو پاك وهند اندر اڄ ۾ بازارن ۾ موجود آهي. هيءُ مجيد محقق، صاحبِ دل اولياءالله، شيعن جي باطل عقيدن كي، يهودين جي عقيدن سان پيشيندي پيشيندي آڳتي لكي ٿو :-

واليهود حرّفوا التوراة وكذالك الرّافضة حرّفوا القرآن لانهم قالوا القرآن غُيّر وبُدّل وخولف بين نظمه وترتيبه واحيل عما انزل عليه وقرء على وجوه غير ثابتة عن الرسول وانه قد نقص منه وزيد فيه -
(غنية الطالبين ص٢١٣)

۽ يهودين توريت ۾ تحريف كئي، اهڙي طرح رافضين (شيعن) قرآن ۾ تحريف كئي، ڇاكاڻ ته انهن دعويٰ كئي آهي، ته قرآن ۾ تغير ۽ تبديلي كئي ويئي آهي ۽ انهيءَ جي ترتيب ۾ الٽ پلٽ كئي ويئي آهي ۽ اهو جيئن نازل ٿيو هو انهيءَ كي بدلايو ويو آهي ۽ اهو اهڙي طرح پڙهيو وڃي ٿو، جيئن رسول الله ﷺ كان ثابت نه آهي ۽ انهيءَ كي گهٽايو ويو آهي ۽ وڌايو ويو آهي.

(١٧) علامه ملا علي قاري حنفي متوفي سنه ١٠١٤ هجري مرقاة شرح مشكوات ۾ لكي ٿو :-

انهم يعتقدون كفر اكثر اكابر الصحابة فضلاً عن سائر اهل السنة والجماعة فهم كفرة بالاجماع بلا نزاع

اهي (رافضي) اصحابن سڳورن جي كافر هجڻ جو عقيدو رکن ٿا، پوءِ اهڙن ماڻهن جي كفر تي سڀني عالمن جو اجماع آهي.

(مرقاة شرح مشكواة بحواله تتمه مظاهر حق جلد٤ ص٨٤)

(٧) امام ابن عابدين شامي متوفي سنه ١٢٥٢ هجري ردالمختار جي باب المرتدين ۾ لكي ٿو.

نعم لا شك فى تكفير من قذف السيدة عائشة رضى الله عنها او انكر صحبة الصديق -
(ردالمختار جلد٢ ص٢٩٤)

جيكو بدبخت، ام المومنين حضرت عائشه صديقه رضى الله عنها تي تهمت لڳائي. يا صديق اكبر رض جي اصحابي هجڻ جو انكار كري، ته انهيءَ جي كفر ۾ شك وشبهي جي كابه گنجائش كانهي. (مطلب ته اهو قطعي طور مرتد كافر آهي)

(٧١) فتاويٰ عالمگيري :- هيءُ كتاب سلطان اورنگزيب عالمگيرؒ (وفات ١١٠٧ع) جي دور حكومت ۾ تاليف كيو ويو، جنهن جي مرتب كرڻ ۾، وقت جي پنج سؤ (٥٠٠) جيد عالمن محنت كئي ۽ انهن عالمن جو ان كتاب جي فتوائن ۽ فيصلن تي اتفاق ٿيو آهي. هيءُ كتاب اڄ تائين مسلمانن وٽ وڏي عزت جي نگاهه سان ڏٺو وڃي ٿو ۽ هركو عالم هن كتاب كي ديني مسئلن ۽ فتوائن ۾ سند جي حيثيت سان پيش كندو آهي، هن كتاب ۾ آهي :-

وهؤلاء القوم خارجون عن ملة الاسلام واحكامهم

۽ اهي (رافضي) اسلام جي دائري كان خارج آهن ۽ انهن لاءِ اهي احكام آهن جيكي

احکام المرتدین کذا فی الظهیریة — مشريعت ۾ مرتدن لاءِ آهن.
(فتاوىٰ عالمگيري جلد٢ ص٢٦٨)

انهيءَ ڪانپوءِ، جڏهن اهڙو وقت آيو، جو شيعن جا بنيادي ڪتاب پريس ۾ ڇپيا، باوجود هن جي ڪتمان ۽ تقيه جي عقيدي اصول جي پابندي جي، اهي ڪتاب اهلسنت والجماعت جي عالمن سڳورن هٿ ڪيا ۽ وقت گذرڻ سان، جيئن مسلمانن اندر شيعيت جي ڪفر ۽ ارتداد جو فتنو وڌڻ لڳو، ته باحس مسلمانن اهو ضروري سمجهيو، ته هو علماءِ اهلسنت کان شيعيت جي عقيدن جي باري ۾ فيصلا ۽ فتوائون حاصل ڪن، ته جيئن هو پاڻکي ۽ ٻين مسلمانن کي شيعيت جي فتني کان بچائي سگهن وغيره. چنانچه، هن وقت منهنجي سامهون هيٺيون مواد موجود آهي:-

(١) —— " عوام فیصلہ کریں کہ شیعہ کیسے مسلمان ہیں ؟ اکابرین علماء اہلسنت (دیوبندی، بریلوی، اہلحدیث) کے متفقہ فتوے"

هي رسالو ٣٢ صفحن تي مشتمل آهي، جنهن ۾ شيعن جي مرتد ڪافر هجڻ ۾ ستن فتوائن کي يڪجا جمع ڪيو ويو آهي.

(٢) —— "شیعہ اثنا عشریہ کے کفر وارتداد کے متعلق علماء کرام کا متفقہ فتوی"

هن رسالي ۾ ١٦ صفحا آهن. هن ۾ تقريبا سٺ (٦٠) سال اڳ جي علماءِ اهلسنت جي شيعه اثنا عشريه جي ڪافر مرتد هجڻ جي باري ۾ فتوىٰ آهي، جنهن تي ٽيهن (٣٠) معتبر عالمن صحيح ڪئي آهي.

(٣) —— "الفرقان رسالو مئي ١٩٨٥ع لکنو انڊيا"

هن رسالي ۾ ١٥١ سالي سٺ (٦٠) سال اڳ واري فتوىٰ جيڪا نمبر٢ ڏيڪاريل آهي، اها درج ٿيل آهي.

هتي آءٌ مذڪور اٺن فتوائن مان صرف چار (٤) فتوائون پيش ڪريان ٿو:-

١ حضرت مولانا احمد رضا بريلوي صاحب جي، شيعه اثنا عشريه جي باري ۾ ڪفر جي فتوىٰ

(i) فتوىٰ سن ١٣٠١ هجري

(ii) ماخذ:- ردالرفضة

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

مسئلہ

از سیتاپور: مرسلہ جناب حکیم سید محمد مهدی صاحب - ٢٤ ذی قعدہ سنہ ١٣٠١ھ.
کیا فرماتے ہیں علماءِ دین اس مسئلہ میں کہ ایک بی بی سیدہ سنی المذہب نے انتقال کیا ان کے بعض بنی عم تبرائی رافضی ہیں وہ عصبہ بن کر ورثہ سے ترکہ لینا چاہتے ہیں حالانکہ روافض کے یہاں عصوبت اصلاً نہیں۔ اس صورت میں وہ مستحق ارث ہو سکتے ہیں یا نہیں ؟ بینوا وتوجروا !

الجواب

بالجملہ ان رافضیوں تبرائیوں کے باب میں حکم قطعی اجماعی یہ ہے !
کہ وہ علی العموم کفار مرتدین ہیں - ان کے ہاتھ کا ذبیحہ مردار ہے - ان کے ساتھ
مناکحت نہ صرف حرام بلکہ خالص زنا ہے - معاذاللہ - مرد رافضی اور عورت مسلمان
ہو تو یہ سخت قہر الٰہی ہے - اگر مرد سنی اور عورت ان خبیثوں کی ہو
جب بھی ہرگز نکاح نہ ہوگا محض زنا ہوگا - اولاد ولد الزنا ہوگی باپ کا ترکہ
نہ پائے گی - اگرچہ اولاد بھی سنی ہو کہ شرعًا ولد الزنا کا باپ کوئی نہیں.
عورت نہ ترکہ کی مستحق ہوگی نہ مہر کی کہ زانیہ کیلئے مہر نہیں. رافضی
اپنے کسی قریب حتیٰ کہ باپ بیٹے ماں بیٹی کا ترکہ بھی نہیں پاسکتا - سنی
تو سنی کسی مسلمان بلکہ کسی کافر کے بھی یہاں تک کہ خود اپنے ہم مذہب
رافضی کے ترکے میں اس کا اصلاً کچھ حق نہیں - ان کے مرد عورت عالم جاہل
کسی سے میل جول سلام کلام سب سخت کبیرہ اشد حرام - جو ان کے
ملعون عقیدوں پر آگاہ ہوکر پھر بھی انہیں مسلمان جانے یا ان کے کافر ہونے
میں شک کرے باجماع تمام ائمہ دین خود کافر بے دین ہے اور اسکے لئے بھی
یہی احکام ہیں جو ان کے لئے مذکور ہوئے - مسلمانوں پر فرض ہے کہ اس فتوے
کو بگوش ہوش سنیں اور اس پر عمل کرکے سچے پکے مسلمان سنی بنیں - وباللہ
التوفیق واللہ سبحانہ وتعالیٰ اعلم وعلمہٗ جل مجدہٗ اتم واحکم -

کتبہ ۱۳۰۱ھ

عبدہ المذنب احمد رضا البریلوی

(عبد المصطفیٰ احمد رضا خان محمدی سنی حنفی قادری)

ماخوذ :- رَدُّ الرِّفَضَۃ

تصنیف لطیف، عالم اہلسنت، مفتی شریعت، حضرت مولانا احمد رضا خان بریلوی
قدس سرہ العزیز، نوراللہ مرقدہٗ

باہتمام :- مولانا و مولوی عبدالسلام صاحب باندوی - صدر انجمن امانت الاسلام کراچی
(بار پنجم)

۲ حضرت مولانا عبدالستار تونسوی صاحب بحوالہ رسالہ "عوام فیصلہ کریں کہ شیعہ کیسے مسلمان
ہیں ؟ اکابر علمائے اہلسنت ـــــ متفقہ فتوے" صفر المظفر سنہ ۱۴۰۵ ہجری

استفتاء

تبرائی رافضی شیعہ اثنا عشریہ جن کی معتبر کتابوں میں جن سے وہ اپنے احکام و
مسائل اخذ کرتے ہیں یہ مذکور ہے کہ موجودہ قرآن مجید محرف و مبدل ہے اور
اس میں کمی بیشی کی گئی ہے اور انکی روایات متواترہ صحیحہ کے مطابق شیعہ

مشائخ کا اعتقاد ہے کہ موجودہ قرآن مکمل نہیں بلکہ محرّف ومبدّل ومغیّر ہے اور شیعوں نے لکھا ہے کہ ہماری زائد از زائد دوہزار روایتیں تحریف قرآن پر دلالت کرتی ہیں ان الاخبار الدالۃ علیٰ ذالک تزید علی الفی حدیث (فصل الخطاب ص۲۵۱)

اور شیعوں کا یہ عقیدہ ہے کہ اصلی قرآن اور پورا قرآن امام مھدی کے پاس ہے جب امام مہدی آئیں گے۔

امام محمد باقر نے فرمایا "چون قائم ما ظاہر شود عائشہ را زندہ کند تا بر اوحد بزند (حق الیقین ص۳۴۷، حیات القلوب ص۶۱۱ ج۲)

اور حضرت عباس وعقیل کے متعلق فرماتے ہیں کہ ان کا ایمان پورا نہیں تھا ضعیف الیقین اور ذلیل النفس تھے۔ (حیات القلوب ص۶۱۸-۶۱۹ ج۲)

اب ان عبارات اور عقائد کی موجودگی میں یہ مسلمان ہیں یا کافر؟ ان کے ساتھ مناکحت جائز ہے یا نہیں؟ ان کا ذبیحہ حلال ہے یا حرام؟ اور انکی نماز جنازہ پڑھنا یا انکو اپنے جنازے میں شریک کرنا جائز ہے یا نہیں؟ نیز اگر شیعہ تعمیر مسجد کے لئے چندہ دیں تو ان سے وصول کیا جائے یا نہیں؟ بینوا وتوجروا

الجواب

رافضی تبرائی شیعہ جن کی معتبر کتابوں میں مذکورہ عبارات ہیں خارج از اسلام ہیں۔ جن علماء نے ان کی تکفیر میں تامل کیاہے ان کو ان کے کتمان اور تقیہ کی وجہ سے حقیقت کما ینبغی معلوم نہیں ہو سکی۔ مگر آج ان کی کتابیں نایاب نہیں رہیں ان کے مذہب کی حقیقت منکشف ہوگئی ہے اسلئے تمام محققین ان کی تکفیر پر متفق ہو چکے ہیں۔ ضروریات دین کا انکار قطعاً کفر ہے۔ قرآن شریف ضروریات دین میں سے اعلیٰ وارفع چیز ہے۔ ان کی کتابوں میں معتبر صحیح اور متواتر زائد از دوہزار سے روایتیں پائی جاتی ہیں کہ موجودہ قرآن پورا نہیں۔ ایک صحیح واضح روایت بھی کسی ایک امام سے نہیں ملتی جو اس بات پر دلالت کرے کہ موجودہ قرآن کامل مکمل صحیح ہے۔

المختصر شیعی تبرائیوں رافضیوں کا کفر بربناء عقیدہ تحریف قرآن محل تردد نہیں۔ اس کے علاوہ دوسرے وجوہ کفر بھی ہیں، مثلاً عقیدہ بداء وقذف ام المؤمنین وغیرہ۔ لھٰذا شیعہ رافضیوں سے مناکحت ناجائز اور ان کا ذبیحہ حرام ہے اور ان کا چندہ لینا ناجائز اور ان کا جنازہ پڑھنا یا ان کو اپنے جنازہ میں شریک کرنا قطعاً ناجائز ہے، وہ سنی کے جنازہ میں بد دعا کرتے ہیں اور ان کا یہ عقیدہ ہے کہ جو لوگ ابوبکر (رض) کو پہلا خلیفہ مانتے ہیں کتے اور ولد الزنا سے بدتر ہیں ان کی کتاب فروع کافی کتاب الروضہ مطبوعہ لکھنؤ ص۱۳۵، مطبوعہ تہران ص۲۸۵ پر ہے کہ: ان الناس کلھم اولاد بغایا ما خلا شیعتنا۔ اور تفسیر برھان جز۱ ص۲۸ پر بھی یہی الفاظ ہیں۔

۵ اصفر المظفر سنہ ۱۴۰۵ھ

(مولانا) عبدالستار تونسوی صدر تنظیم اہلسنت پاکستان

۳ دارالافتاء وارشاد ۔ ناظم آباد کراچی کا فتویٰ ۔

بحوالہ رسالہ "عوام فیصلہ کریں کہ شیعہ کیسے مسلمان ہیں؟ اکابر علمائے اہلسنت ۔ متفقہ فتویٰ

شیعہ قطعی طور پر کافر، دائرہ اسلام سے خارج ہیں ۔

عبدالرحیم نائب مفتی دارالافتاء وارشاد

۲۱ محرم ۱۴۰۶ھ

۴ ـــــ ٽيهن (۳۰) جيد عالمن
جي فتويٰ

اڄ کان سٺ (۶۰) سال آڳ پاڪ وهندجي ٽيهن (۳۰) جيد عالمن، شيخ العرب والعجم حضرت مولانا حسين احمد مدنيؒ ۽ مفتي اعظم هند حضرت مولانا ڪفايت الله سميت رجي شيعن متعلق متفق ڪفر جي فتويٰ، جنهن رجي حڪيم الامت حضرت مولانا اشرف علي ٿانويؒ به تصديق ۽ تائيد فرمائي.

فتویٰ ـــــــــــــــ سن ۱۳۵۴ هجري

بحوالہ رسالہ "شیعہ اثناعشریہ کے کفر و ارتداد کے متعلق علمائے کرام کا متفقہ فتویٰ" انجمن خدام صحابہ بھیرہ، لاہور

الاستفتاء

"ہمارے ملک میں جو فرقہ شیعہ اثناعشریہ ہے یہ مسلمان ہے یا کافر ! اور ان کے ساتھ مناکحت جائز اور ان کا ذبیحہ حلال ہے یا حرام ! اور ان کے جنازہ کی نماز پڑھنا یا اپنے جنازہ میں ان کو شریک کرنا جائز ہے یا نہیں ؟ نیز اگر شیعہ تعمیر مسجد کیلئے چندہ دینا چاہیں تو وصول کیا جائے یا نہیں ؟ .... بینوا وتوجروا من عند اللہ

جواب

۱۔ شیعہ اثناعشریہ رافضیہ قطعاً خارج از اسلام ہیں، ہمارے علماء سابقین کو چونکہ ان کے مذہب کی حقیقت کما ینبغی معلوم نہیں تھی بوجہ اس کے کہ یہ لوگ اپنے مذہب کو چھپاتے ہیں اور کتابیں بھی ان کی نایاب تھیں لہٰذا بعض محققین نے بربناء احتیاط ان کی تکفیر نہیں کی تھی مگر آج ان کی کتابیں نایاب نہیں رہیں اور ان کے مذہب کی حقیقت منکشف ہوگئی اسلئے تمام محققین ان کی تکفیر پر متفق ہوگئے ہیں ۔ ضروریات دین کا انکار قطعاً کفر ہے اور قرآن شریف ضروریات دین میں سب سے اعلیٰ وارفع چیز ہے اور شیعہ بلا اختلاف ان کے متقدمین اور متاخرین سب کے سب تحریف قرآن کے قائل ہیں اور ان کی معتبر کتابوں میں زائد از دو ہزار روایات تحریف قرآن کی موجود ہیں جن میں پانچ قسم کی تحریف بیان کی گئی ہے ۱ کمی بیشی ۲ تبدل الفاظ ۳ تبدل حروف

ٰ۳ خرابی ترتیب ۴ خرابی ترتیب سورتوں، آیتوں اور کلمات میں بھی

پھر ان پانچ قسم کی روایات کے ساتھ انکے علماء کا اقرار ہے کہ یہ روایات متواتر ہیں اور تحریف قرآن پر صراحتاً دلالت کرتی ہیں اور انہی کے مطابق اعتقاد قائم ہے۔

بانیان مذہب شیعہ نے جب سے اس مذہب کی بنیاد ڈالی ہے اب تک ان پر تین دور گذرے ہیں۔ دور اول میں شیعہ کا کوئی متنفس بھی عدم تحریف اور کاملیت قرآن کا قائل نہیں تھا۔ البتہ دور ثانی میں گنتی کے چار آدمی از روئے تقیہ عدم تحریف قرآن کے قائل ہوئے ہیں۔ اول، ابوجعفر ثانی محمد بن علی بن حسین بن موسیٰ بن بابویہ قمی علامہ صدوق متوفی سنہ ۳۸۱ھ۔ دوم، شریف مرتضیٰ ابوالقاسم علی بن حسین بن موسیٰ بغدادی علم الہدیٰ متوفی سنہ ۴۳۶ھ۔ سوم، شیخ الطائفہ ابوجعفر محمد بن حسین بن علی طوسی مفسر متوفی سنہ ۴۶۰ھ۔ چہارم، ابوعلی طبرسی امین الدین فضل بن حسین بن فضل مشہدی مصنف تفسیر مجمع البیان متوفی سنہ ۵۴۸ھ۔ یعنی دور ثانی سنہ ۳۸۱ھ سے لیکر سنہ ۵۴۸ھ تک صرف چار آدمی عدم تحریف کے قائل ہیں۔ چونکہ اِن کے اقوال محض بے دلیل اور روایات متواترہ کے خلاف ہیں اس لئے دور ثانی کے شیعی علماء نے ان کو رد کر دیا ہے پوری تحقیق اس بحث پر میری کتاب "تنبیہ الحائرین" اور "الاول من المائتین" میں ہے۔ (من شاء فلیطالعہ)۔

علامہ بحرالعلوم فرنگی محل پہلے شیعوں کے مسلمان ہونے کا فتویٰ دیتے تھے۔ مگر "تفسیر مجمع البیان" کے دیکھنے سے ان کو معلوم ہوا کہ شیعہ تحریف قرآن کے قائل ہیں۔ لہذا انہوں نے "فواتح الرحموت شرح مسلم الثبوت" میں شیعوں کے کفر کا فتویٰ دیا اور لکھا کہ قرآن شریف کی تحریف کا جو قائل ہے وہ قطعًا "کافر" ہے المختصر شیعوں کا کفر بر بنائے عقیدہ تحریف قرآن ہی محل تردد نہیں بلکہ علاوہ اسکے دوسرے وجوہ کفر بھی ہیں۔ مثلاً عقیدہ بداء وقذف ام المومنین وغیرہ

لہذا شیعوں سے مناکحت ناجائز اور ان کا ذبیحہ حرام اور ان کا چندہ ناجائز اور ان کا جنازہ پڑھنا یا ان کو اپنے جنازوں میں شریک کرنا شرعاً قطعًا ناجائز ہے سنی جنازہ میں یہ لوگ میت کیلئے بد دعا کرتے ہیں۔ کما فی کتبہم۔ فقط واللہ اعلم

کتبہٗ محمد عبدالشکور فاروقی عافاہ مولاہ

از مدرسہ دارالمبلغین لکھنؤ (ہند)۔

۲۔ شیعوں کا حضرت صدیق اکبرؓ کی صحابیت کا منکر ہونا، حضرت عائشہ صدیقہؓ طیبہ طاہرہ ام المومنینؓ پر قذف (تہمت) کرنا کافر کرتا ہے۔ علامہ ابن عابدین متوفی سنہ ۱۲۵۲ھ لکھتے ہیں "لا شک فی تکفیر من قذف السیدۃ عائشۃ رضی اللہ عنہا او انکر صحبۃ الصدیق (شامی ص ۲۴۹ ج ۳)۔

علامہ موصوف نے دوسرے مقام پر اسی کتاب میں شیعوں کو مرتد اور واجب القتل لکھا ہے فانہ مرتد یقتل (شامی ص ۶۸۳ ج ۲ مطبوعہ سنہ ۱۲۸۸ھ)

جو کلام اللہ کی تحریف کا قائل ہو وہ مرتد اور کافر ہے۔ اہل کتاب بھی نہیں، ان سے مناکحت اور تعلقات رکھنا اشد حرام ہیں۔ حق تعالیٰ نے ارشاد فرمایا۔

"ان الذین یحآدون اللہ ورسولہ اولٓئک فی الاذلین ...... لاتجد قومًا یؤمنون باللہ و الیوم الآخر یوآدون من حآداللہ ورسولہ ولو کانوا ابآءھم .... اوعشیرتھم"
جو اللہ اور اس کے رسول کا مقابلہ کرتے ہیں وہ بہت زیادہ ذلیل وخوار ہیں ...... اللہ اور آخرت پر ایمان لانے والوں سے آپ کسی ایک شخص کو بھی نہیں پاؤگے کہ وہ ایسے لوگوں سے دوستی کرے جو اللہ اور رسول کے دشمن ہوں اگرچہ وہ ان کے باپ، بیٹے، بھائی اور اہل کنبہ کیوں نہ ہوں (پ۲۸، سورۃ ۵۸ القرآن) لہذا شادی غمی جنازہ میں شرکت نہ کیجئے ایسے عقیدہ کے شیعہ کافر ہی نہیں بلکہ اکفر ہیں۔

ریاض الدین عفی عنہ

مفتی دارالعلوم دیوبند ۱۹، ۱ صفر ۱۳۹۵ھ

۳- مقاصد مذکورہ فی السوال کے روافض صرف مرتد اور کافر خارج از اسلام ہی نہیں بلکہ اسلام اور مسلمانوں کے دشمن بھی اس درجہ کے ہیں کہ دوسرے فرق کم نکلیں گے۔ مسلمانوں کو ایسے لوگوں سے جمیع مراسم اسلامیہ ترک کرنا چاہیے بالخصوص مناکحت کیونکہ اس میں خود یا دوسروں کو زنا اور فواحش میں مبتلا کرنا ہے۔ اعاذنااللہ وسائر المسلمین عن جمیع المعاصی

بندہ محمد مرتضیٰ حسن ناظم شعبہ تعلیمات دارالعلوم دیوبند

۴- فرق الروافض کثیرۃ عقائدھم شتی وظنون باطلۃ فمنھا مایوجب تکفیرھم (کشیعۃ اثناعشریۃ) وعدم الصحۃ المناکحۃ معھم بل عدم جواز جمیع المراسم الاسلامیۃ خذلھم اللہ تعالیٰ۔ شیعہ روافض کے متعدد فرقے ہیں۔ اور ان کے مختلف عقائد اور ظنون باطل ہیں۔ بعضوں کی تکفیر واجب ہے، جیسے شیعہ اثناعشریہ ہیں اسلئے ان سے مناکحت ناجائز بلکہ جمیع مراسم اسلامیہ کا ترک کرنا ضروری ہے

محمد اعزاز علی

مدرس ادب وفقہ دارالعلوم دیوبند

۵ - الجواب صحیح	حمید حسن	مدرس دارالعلوم دیوبند			
۶ - الجواب صحیح	مسعود احمد	"	"	"	
۷ - الجواب صحیح	بندہ محمد شفیع	"	"	"	
۸ - الجواب صحیح	محمد رسول خان	"	"	"	
۹ - الجواب صحیح	محمد یامین	"	"	"	
۱۰ - الجواب صحیح	عبد السمیع	"	"	"	
۱۱ - الجواب صواب	نبیہ حسن	"	"	"	
۱۲ - الجواب صحیح	اصغر علی	"	"	"	
۱۳ - الجواب صواب	محمد عبد الوحید	"	"	"	
۱۴ - الجواب صحیح	مولانا سید محمد انور	شیخ الحدیث دارالعلوم دیوبند			
۱۵ - الجواب صحیح	سید اصغر حسین	مدرس دارالعلوم دیوبند			
۱۶ - منکر قطعیات کا یقیناً کافر ہے	محمد ابراہیم	"	"	"	

۱۷ - ذالک کذالک — مولانا خلیل احمد محدث انبیٹھوی از سہارنپور

۱۸ - الجواب صحیح — نائب مہتمم دارالعلوم دیوبند

۱۹ - جن لوگوں کے مذکورہ بالا اعتقادات ہیں وہ یقیناً کافر اور خارج از اسلام ہیں

ننگ اکابر حسین احمد مدنی

صدر مدرس دارالعلوم دیوبند

۲۰ - الجواب صحیح تحریف قرآن کا عقیدہ کفر ہے اسلئے اثنا عشری کافر ہیں۔

مہدی حسن شاہجہانپوری

۲۱ - شیعہ اثنا عشریہ کافر اور مرتد ہیں کیونکہ یہ تحریف قرآن کے قائل ہیں۔ فقط

مفتی عبدالعزیز

خطیب جامع مسجد گوجرانوالہ مصنف "نبراس الساری"

۲۲ - شیعوں میں جن کا عقیدہ تحریف قرآن کا ہے وہ واقعی کافر ہیں۔

عبدالرحمٰن کان اللہ لہ والوالدین وجمیع المومنین

۲۳ - یقیناً شیعہ اثنا عشریہ تحریف قرآن کے قائل ہیں اور تحریف کی روایات متواتر ہیں ان کے نزدیک، اسلئے یہ کافر ہیں فقط

احقر انوار الحق غفرلہٗ

صدر مدرس مدرسہ عالیہ چلہ امروہہ

۲۴ - قداصاب من اجاب — ابوالطیب محمد منظور نعمانی از مدرسہ چلہ امروہہ

۲۵ - بلاشبہ تحریف قرآن کا قائل کافر ہے

مولانا شبیر احمد عثمانی

شیخ التفسیر دارالعلوم دیوبند وجامعہ اسلامیہ ڈابھیل

۲۶ - مجیب اول کی تحقیق کی بناپر بلاشبہ ہر وہ فرقہ اور ہر ایک وہ شخص کافر ہے جس کا عقیدہ تحریف قرآن کا ہے ھذا ھوالحق والحق احق ان یتبع فماذا بعد الحق الا الضلال۔ فقط

ابوالطاہر ظہور احمد بہاری

مدرس ومفتی مدرسہ فرقانیہ لکھنؤ ۸ جمادی الاخر سنہ ۱۳۵۳ھ

۲۷ - میں نے حضرت مجیب علامہ مولانا عبدالشکور مدظلہ العالی کی کتاب "تنبیہہ الحائرین" اور "اول من الماتین" وغیرہ کا مطالعہ مکرر سہ [۳] بار کیا ہے جس سے مجھے یقین ہوگیا ہے کہ شیعہ تحریف قرآن کا قائل ہے اور تحریف کا جو قائل ہے باالاجماع کافر ہے

محمد اسباط مدرسہ مدرسہ فرقانیہ لکھنؤ

۲۸ - اصاب المجیب العلام فان مدعی تحریف القرآن الکریم لا شائبۃ فی اکفارہ واللہ اعلم — مولانا محمد چراغ المدرس انوار العلوم گوجرانوالہ

۲۹ - شیعہ اپنے عقائد کی بناپر خارج از اسلام اور کافر ہیں لہٰذا ان سے مراسم اسلامیہ مثلاً [۱] مناکحت کرنا [۲] ان کا ذبیحہ استعمال کرنا [۳] ان کا جنازہ

پڑھنا ۲ ان کو اپنے جنازے میں شریک کرنا ۳ قربانی میں انکو شریک کرنا ۴ ان کو اپنے نکاحوں میں گواہ بنانا ۵ ان سے مسجد کیلئے چندہ لینا وغیرہ کا ترک کرنا واجب ہے، جو شخص شیعوں سے ترک مراسم نہیں کرتا وہ اسلام سے خارج اور انہیں کی مثل کافر ہے فہو کافر مثلھم ۔ فقط واللہ تعالیٰ اعلم

مسعود احمد عفی اللہ عنہ

نائب مفتی دارالعلوم دیوبند

۴ ۔ شیعہ واقعی کافر ہیں کیونکہ وہ قذف ام المومنین اور سب الشیخین کے علاوہ تحریف فی القرآن کے قائل ہیں کما فی کتبھم

(مفتی اعظم ہند) محمد کفایت اللہ کان اللہ لہ ۔ دھلی

---

۵ ۔ حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علي ٿانوي رح طرفان سٺ (٦٠) سال آپ وارءِ شيعن جي خلاف ڪفر جي فتویٰ جي تصديق ۽ تائيد ۽ انهيءَ فتویٰ بابت ڪن شڪن ۽ شبهن جا تسلي بخش جواب

از [ماھنامہ "النور" خانقاہ امدادیہ ٿانہ ڀون بحوالہ الفرقان رسالہ جون جولاء ١٩٨٥ء ۔ لکنو انڊيا]

شیعہ اثنا عشریہ کی تکفیر سے متعلق جب وہ فتویٰ پہلی بار چھپ کر شایع ہوا جو الفرقان کے گذشتہ شمارہ (بابت مئی) میں زیر عنوان " شیعہ اثنا عشریہ کے بارے میں قریباً ٦٠ سال پہلے کا اکابر علماء کا متفق فتویٰ " ناظرین ملاحظہ فرماچکے ہیں، تو مولانا عبدالماجد دریا بادی مرحوم ومغفور نے حضرت حکیم الامت رحمۃ اللہ علیہ کی خدمت میں اس پورے فتوے کی نقل بھیجی اور اسکے ساتھ ایک خط میں فتوے کے بارے میں اپنے تاثرات واشکالات وشبہات تحریر فرمائے اور حضرت سے جواب کی درخواست کی ۔ حضرت حکیم الامت کا معمول تھا کہ اس طرح کے خطوط و سوالات کے ہر جز کا الگ الگ جواب تحریر فرماتے تھے ۔ حضرت نے اپنے معمول کے مطابق اس کا جواب تحریر فرمایا ۔ اور مولانا شبیر علی تھانوی کی زیر ادارت خانقاہ امدادیہ تھانہ بھون سے شایع ہونے والے ماہنامہ "النور" میں شایع ہوگیا ۔ پھر "النور" ہی سے نقل ہوکر وہ رسالہ "النجم" لکھنؤ میں بھی شایع ہوا، وہی اسوقت راقم سطور کے سامنے ہے اسکو بجنسہٖ ذیل میں درج کیا جا رہا ہے ۔

"السوال" اور **"تتمۃ السوال"** کے زیر عنوان مولانا دریابادی کے خط کی عبارت ہے ۔ اور **"الجواب"** اور **"تتمۃ الجواب"** کے زیر عنوان حضرت حکیم الامت رح کا جواب ہے، ناظرین کرام وہ سوال وجواب ملاحظہ فرمائیں :-

السوال ۔ ایک فتوے کی نقل مرسل خدمت ہے اسپر علاوہ دوسرے معتبر و مستند علماء کے حضرت مولانا [۱] تک کے دستخط ثبت ہیں ۔ لیکن میں عرض کروں

---

[۱] اس سے مراد حضرت مولانا حسین احمد مدنی ہیں، مولانا دریا بادی بیعت تو حضرت مدنی سے ہوئے تھے، لیکن انہی کی ہدایت اور مشورے کے مطابق مسترشدانہ اصلاحی تعلق حضرت حکیم الامت رح سے قائم کیا تھا اسکی دلچسپ تفصیل مولانا دریابادی کی تصنیف "حکیم الامت" میں دیکھی جا سکتی ہے جو قابل غور ہے ۔

کہ مجھے شرح صدر اب بھی نہیں، شیعوں کو مبتدع، فاسق، فاسد العقیدہ اور جو کچھ کہا جائے اس کا میں بھی پوری طرح قائل ہوں۔ لیکن کافر اور خارج از اسلام کہنے سے جی لرز اٹھتا ہے۔

الجواب :۔ یہ علامت ہے آپ کے قوت ایمانیہ کی۔ مگر جنہوں نے یہ فتویٰ دیا ہے اس کا منشا بھی وہی قوت ایمان ہے کہ جن کو ایمانیات کا منکر دیکھا بے ایمان کہہ دیا

تتمۃ السوال :۔ اگر ہر گمراہ فرقہ یونہی خارج از اسلام ہوتا رہا تو مسلمان رہ ہی کتنے جائیں گے۔

تتمۃ الجواب :۔ اس کا کون ذمہ دار ہے۔ کیا خدا نہ کردہ اگر کسی مقام میں کثرت سے لوگ مرتد ہوجائیں اور تھوڑے ہی مسلمان رہ جائیں تو کیا اس مصلحت سے انکو بھی کافر نہ کہا جاویگا

تتمۃ السوال :۔ شیعوں سے مناکحت اگر تجربہ سے مضر ثابت ہوئی ہے تو بس تہدیداً اس کا روک دینا کافی ہے۔

تتمۃ الجواب :۔ اس تہدید کا عنوان بجز اس کے کوئی ہے ہی نہیں۔ غور فرمایا جائے۔

تتمۃ السوال :۔ میرا دل تو قادیانیوں کی طرف سے ہمیشہ تاویل ہی تلاش کرتا رہتا ہے۔

تتمۃ الجواب :۔ یہ غایت شفقت ہے۔ لیکن اس شفقت کا انجام سیدھے سادھے مسلمانوں کے حق میں عدم شفقت ہے کہ وہ اچھی طرح ان کا شکار ہوا کریں گے۔

تتمۃ السوال :۔جو بناء تکفیر قرار دی گئی ہے یعنی عقیدہ تحریف قرآن، مجھے اس میں تامل ہے، اگر یہ عقیدہ ان کے مذہب کا جزو ہوتا۔ تو حضرت شاہ عبدالعزیز سے مخفی نہ رہتا۔ [۱]

تتمۃ الجواب :۔ جب ان کی مُسَلّم کتابوں سے جزئیت ثابت ہے پھر حضرت شاہ صاحب کا اگر سکوت ثابت ہو جس کی مجھ کو تحقیق نہیں تو ان کے سکوت میں کچھ تاویل ہوگی نہ کہ جزئیت میں۔

تتمۃ السوال :۔بہت زائد خلش مجھے اس امر سے ہو رہی ہے کہ اب تک یہودیوں اور عیسائیوں کے سامنے کلام مجید کے غیر محرف ہونے کو بطور ایک بالکل مُسلّم وغیر مختلف فیہ عقیدہ کے پیش کرتے رہے ہیں۔ اب لوگوں کے ہاتھ میں ایک نیا حربہ آجائیگا کہ دیکھو خود تمہارا ہی کلمہ پڑھنے والے اور تمہارے قبلہ کو ماننے والے لاکھوں و کروڑوں افراد قرآن کو ناقص اور محرف مان رہے ہیں۔

---

[۱] شاہ صاحب کی مشہور کتاب تحفہ اثناعشریہ مطبوعہ نولکشو پریس کے صفحہ ۲۰۱، ۲۰۲ کی عبارت مولانا عبد الماجد صاحب کی نظر سے نہیں گذری۔

تتمۃ الجواب :- اس سے تو اور زیادہ ضرورت ثابت ہوگئی ان کے تکفیر کی پھر ہمارے پاس صاف جواب ہوگا کہ وہ مسلمان ہی نہیں۔

تتمۃ السوال :- حضرت حاجی صاحب کا جو مکتوب سرسید احمد کے نام تھا مجھ اس قدر پسند آیا تھا کہ میں نے اہتمام کے ساتھ اسے "سیج" میں شایع کیا تھا۔ پس میری فہم ناقص میں اسی کو معیار بنالینا چاہیے اور اسی کے مطابق معاملہ تمام گمراہ فرقوں سے رکھنا چاہیے۔ یعنی نہ مداہنت نہ اتنی مخالفت کہ ان میں اور آریوں، عیسائیوں وغیرہ میں کوئی فرق ہی نہ رکھا جائے۔

تتمۃ الجواب :- لیکن اگر وہ خود ہی اپنے کو کافر بنائیں (با لنون) تو کیا ہم اس وقت بھی ان کو کافر نہ بتائیں (بالتاء) دنیا میں اپنے کو آجتک کسی نے کافر نہیں کہا بلکہ کوئی عیسائی کہتا ہے، کوئی یہودی۔ مگر چونکہ ان فرقوں کے عقائد کفریہ دلائل سے ثابت ہیں اسلئے ان کو کافر ہی کہا جاویگا، تو مدار اس حکم کا عقائد کفریہ پر ٹھہرا۔ تو اگر ایک شخص اپنے کو فرقہ شیعہ سے کہتا ہے اور کوئی عقیدہ کفریہ اس مذہب کے اجزاء یا لوازم سے ہے تو اپنے کو اس فرقہ میں بتلانا بدلالت التزامی اس عقیدہ کو اپنا عقیدہ بتلانا ہے، تو عدم تکفیر کی کیا وجہ۔ اور اگر ان کے یہاں یہ عقیدہ مختلف فیہ ہوتا تب بھی کسی کی تکفیر میں تردد ہوتا۔ لیکن یہ بھی نہیں اور جو اختلاف ہے وہ غیر معتد بہ ہے جس کو خود انکے جمہور رد کر رہے ہیں۔

اس حالت میں اصل تو کفر ہوگا، البتہ کوئی صراحۃً کہے کہ میرا یہ عقیدہ نہیں ہے یا کوئی فرقہ اپنا لقب جدا رکھ لے۔ مثلاً جو علماء ان کے تحریف کے نافی ہیں ان کی طرف اپنے کو منسوب کیا کریں، مثلاً اپنے کو صدوقی یا قمیؔ یا مرتضوی یا طبرسی کہا کریں مطلق شیعی نہ کہیں تو خاص اس شخص کو یا اس فرقہ کو اس عموم سے مستثنےٰ کہہ دیں گے۔ لیکن ایسے استثناؤں سے قانونی حکم نہیں بدلتا ہے۔ حرمت نکاح وحرمت ذبیحہ احکام قانونی ہیں۔ اس پر بھی جاری ہونگے، جب تک وہ فرقہ متمیز ومشہور نہ ہوجائے۔ خصوص جب تقیہ کا بھی شبہ ہو تو خواہ سوء ظن نہ کریں، مگر احتیاطاً عمل تو سوء ظن ہی ایسا ہوگا، البتہ اللہ تعالیٰ کے ساتھ اس کا معاملہ وہ اس کے عقیدہ کے مطابق ہوگا۔ اگر کوئی ہندو توحید کا بھی قائل ہو اور رسالت کا بھی، لیکن اپنے کو ہندو ہی کہتا ہو، گو کچھ تاویل ہی کرتا ہو، تو اس کے ساتھ آخر کیا معاملہ ہوگا۔ یہی حالت یہاں کی ہے۔ ضلع فتحپور میں ہندوؤں کی ایک جماعت ہے جو قرآن اور حدیث پڑھتے ہیں اور نماز، روزہ کرتے ہیں، مگر اپنے کو ہندو کہتے ہیں لباس اور نام سب ہندوؤں جیسا رکھتے ہیں۔ اگر وہ اپنے کو ہندو کہیں اور اپنا مشرب ظاہر نہ کریں تو کیا سامع کے ذمہ تفصیل واجب ہوگی کہ اگر ایسے عقیدہ کا ہے تو مسلمان۔

تتمۃ السوال :- آپ کو ہر معاملہ میں اپنا کچا چٹھا لکھ کر بھیجتا ہوں، خدا کرے اس باب میں بھی آپ کا جواب باصواب میرے حق میں تشفی ہو۔

تتمۃ الجواب :- تشفی کا ذمہ تو مشکل ہے خصوصی اس خشیت کا غلبہ خود مجھ پر

ہے، مگر حضرت جنیدؒ نے لرزتے ہوئے ہاتھ سے حسین ابن منصور کے خلاف فتویٰ لکھا تھا۔ محض حفاظت شرع کیلئے، ہم لوگ بھی انہیں کے متبع ہیں اور راز اسی کا وہی ہے کہ اس رعایت میں سادہ لوح مسلمانوں کی ہلاکت ہے۔ مولوی محمد شفیع صاحب نے اصول تکفیر میں ایک مختصر اور جامع اور مانع اور نافع رسالہ لکھا ہے بعض اجزاء میں میں بھی الجھا تھا۔ مگر ان کی تقریر وتحریر سے قریب قریب مسئلہ صاف ہو گیا۔ وہ عنقریب چھپ جاویگا۔ میں نے اس کا نام رکھا ہے "وصول الافکار الی اصول الاکفار" (منقول از ماہنامہ "النور" خانقاہ امدادیہ تھانہ بھون)

هتي اها حقيقت چٽيءَ طرح معلوم ٿئي، ته شيعن جي باري ۾ ڪفر جي فتويٰ تمام آڳاٽي آهي، جيڪا سنه ٤٥٦ هجريءَ کان به اڳ کان هلندي اچي. تازي دور جي علماءِ ڪرام مان بريلوي مڪتبه فڪر جي باني حضرت مولانا احمد رضا خان صاحب بريلوي جي سنه ١٣٠١ هجريءَ جي فتويٰ اوهان پڙهي. حضرت مولانا عبدالستار تونسويءَ ۽ دارالافتاء وارشاد ناظم آباد ڪراچيءَ جون فتوائون به اوهان جي نظر مان نڪتيون. اڄ کان سٺ (٦٠) سال اڳ يعني سنه ١٣٤٨ع جي پاڪ وهند جي ٽيهن (٣٠) جيد عالمن جي متفق فتويٰ جنهن ۾ شيخ العرب والعجم حضرت مولانا سيد حسين احمد مدنيؒ متوفي سنه ١٣٧٧ هجري ۽ مفتي اعظم هند حضرت مولانا ڪفايت الله رح متوفي سنه ١٣٧٢ هجري جا نالا خاص طرح قابل ذڪر آهن ۽ انهيءَ فتويٰ جي تائيد حڪيم الامت حضرت مولانا اشرف علي ٿانويؒ متوفي سنه ١٣٦٣ هجري به ڪئي آهي، اهابه اوهان مطالعو ڪئي.

پوءِ هاڻي هتي اها ڳالهه معلوم ٿي، ته شيعن جي باري ۾ ڪفر جي فتوا ٿي حنفي، شافعي، مالڪي، حنبلي ۽ اهلحديث (سنت والجماعت) جا علماءِ ڪرام وفقهاءِ اسلام سڀ جا سڀ شروع کان اڄ تائين متفق رهيا آهن جن ۾ ڪو به اختلاف ڪونهي.

٣. ڪجهه بيان خميني ۽ اثنا عشريه شيعن خلاف تازيءَ شايع ٿيل ڪفر جي فتويٰ بابت

ڪتاب "ايراني انقلاب" جو مختصر تعارف جهڙين ڪتاب جي پيش لفظ جي ص٣ ۾ آڳيئي اچي چڪو آهي. تازو ماهنامه الفرقان (لکنو- انڊيا، جي ٽن مهينن آڪٽوبر کان ڊسمبر ١٩٨٧ع تائين) جي هڪ ئي خصوصي اشاعت ڇپجي منظر عام تي آئي آهي، جنهن ۾ سڄي انڊو پاڪ جي جيد عالمن جي خميني صاحب ۽ اثنا عشريه شيعن خلاف ١٧٥ صفحن تي مشتمل ڪفر جي فتويٰ شايع ٿي آهي. اها ئي فتويٰ "شيعيت نمبر" جي عنوان سان ماهوار اردو "اقراءِ ڊائجسٽ ڪراچي" شماره فيبروري ١٩٨٨ع ۾ ۽ پڻ جامعة العلوم الاسلاميه بنوري ٽائون ڪراچي جي ماهنامه "بينات" جي خاص نمبر سان ڇپجي آهي. هنوقت الفرقان رسالو فيبروري ١٩٨٨ع به منهنجي سامهون آهي جنهن ۾ انهيءَ فتويٰ جي باري ۾ انڊيا ۽ پاڪستان جي جيد عالمن جا نهايت مفيد تاثرات ملن ٿا ۽ اهي سڀ جا سڀ پڙهڻ وٽان آهن، جن مان آئون هتي، صرف هڪ عالم دين اهل الله قاضي سعيد الدين مدظله (سلسله نقشبنديه جي هڪ بزرگ) جي تاثرات جي ڪجهه حصي جو سنڌيءَ ۾ ترجمو عرض ڪريان ٿو جيڪي هن طرح آهي:

"مذڪوره فتويٰ ٿي انڊو پاڪ جي بيشمار عالمن جو شيعن جي ڪفر تي متفق ٿيڻ منهنجي سمجهه ۾ خود شيعن جي ڪافر هجڻ جو مضبوط ترين دليل آهي، ڇاڪاڻ ته، (حضور ﷺ جي) حديث پاڪ مطابق، امت

مسلمہ جو ضلالت ۽ گمراهي تي متفق ٿيڻ ناممڪن آهي ۽ اهو نہ صرف موجوده دؤر جي عالمن جو متفق فيصلو آهي بلڪ هر زماني جا عالم اهائي فتويٰ ڏيندا آيا آهن. انهن سڀني حقيقتن جي سامهون اچڻ کانپوءِ بہ، خميني ۽ شيعن جي باري ۾ (مذهب جي معاملي ۾) نرم پاليسي اختيار ڪرڻ، هن بندي جي نزديڪ، چٽي طرح ايمان جي ڪمزوري جو دليل آهي. جيڪي حضرات ۽ جماعتون، انهن حقيقتن کان ڪَنَ ٽار ڪري، اها تاثين ايراني انقلاب کي، اسلامي انقلاب تعبير ڪري رهيا آهن ۽ سندن زبانون اسلام دشمن قائد انقلاب جي تعريف ۾ تکيون نٿيون ۽ جيڪي ماڻهو اها تاثين بہ شيعہ سني اختلاف کي، حنفيت ۽ شافعيت وانگر صرف هڪ مسلڪ جو اختلاف ٻڌائي رهيا آهن، اهي حضرات، سندن خيالن موجب، ڪيڏا بہ مخلص ڇو نہ هجن ۽ انهن جي دلين ۾، سندن خيال ۾، اسلام جي اقتدار جا ڪيڏا بہ جذبا ڇو نہ هجن، پر اُهي حقيقت ۾ اسلام سان، دوستيءَ جي پردي ۾ اسلام دشمنيءَ جو هڪُ وڏو هاڃيڪار ڪارنامون سرانجام ڏيئي رهيا آهن ۽ اسلامَ ۽ امت مسلمہ کي اهڙي شديد ترين نقصان رسائڻ جي ڪوشش ۾ رُڌل آهن جنهن جي تلافي ناممڪن آهي. هڪ طرف تہ اهي ماڻهو، آڳين کان وٺي اڄ تائين جي سڀني متقي عالمن کان الڳ رستو اختيار ڪري، شيعن ۽ خميني کي ڪامل مومن ۽ حڪومت الٰهيہ جو باني ٻڌائي رهيا آهن ۽ پنهنجي انهيءَ باطل خيالات جي پوري طرح اشاعت بہ ڪري رهيا آهن، حالانڪ، انهن ماڻهن، شيعن جي بنيادي اصلي ڪتابن جو مطالعو بہ نہ ڪيو آهي ۽ نڪي انهن کي ڪو علم ۽ تقويٰ ۾ ڪو مقام حاصل آهي. ٻئي طرف، شيعن کي ڪافر مرتد قرار ڏيئي، کين اسلام کان خارج چوڻ وارا، آڳيان ۽ اڄ تائين جا پويان، اُهي عالم سگورا آهن، جن جذبات ۾ اچي اهو حڪم نہ لڳايو آهي، بلڪ اثنا عشريہ جي بنيادي ڪتابن جي، گهرو مطالعو ڪرڻ کانپوءِ ئي، انهيءَ نتيجي تي پهتا آهن ۽ انهن جو علم ۽ تقويٰ ۽ ڪفر جي فتويٰ ڏيڻ ۾ پوريءَ طرح جنچ ڇاڻ ڪرڻ ۽ تحقيق ڪرڻ بہ، انهن لاءِ سڄيءَ امت جي نزديڪ مڃيل حقيقت آهي"

"ڪهڙي نہ تعجب جي ڳالهہ آهي، تہ "اصلي ۽ نسلي مسلمانَ" جي اصطلاح گهڙڻ وارن (١) قرآن جي تحريف جو عقيدو (٢) امامت جي عقيدي جي پردي ۾ ختم نبوت جي انڪار جو عقيدو (٣) حضرات شيخين (حضرات ابوبڪر رضہ ۽ عمر رض) ۽ سڀني صحابہ جي باري ۾ ڪافر هجڻ جو عقيدو رکڻ وارو شخص بہ، انهن وٽ نہ صرف مسلمان، بلڪ اعلىٰ درجي جو اسلامي روح رکڻ وارو شخص ٿي سگهي ٿو."

"بهرحال، آنجناب جي محرڪہ الآراء تصنيف" ايراني انقلاب" (از حضرت مولانا محمد منظور نعماني) ۽ الفرقان جي خصوصي شماره جي ذريعي، خميني ۽ اثنا عشريہ شيعن جي قطعي ڪافر ۽ مرتد هجڻ تي اسلاف جي ڪتابن جا اقتباسات ۽ سوين اڪابرين علماءِ انڊو پاڪ جون فتوائون شايع ڪري اتمام حجت پوري ڪئي ويئي آهي ۽ سڀني عالمن جي طرف کان اهو هن وقت هڪُ وڏو فريضو ادا ڪيو ويو آهي. بندن جي وس ۾ جيڪي هو، اهو حضرت مدظلہ جن احسن طريقي ۽ نهايت وڏي خوبي سان سرانجام ڏنو آهي."

(ترجمہ الفرقان لکنو انڊيا فيبروري ١٩٨٨ع ص ٩)

پاڪستان جي مڙني عالمن، دانشور اهل علم حضرات، خاص طرح پاڪستاني حڪمران طبقي ۽ ريڊيو ٽي وي انتظاميہ کي گهرجي تہ هو، خميني صاحب ۽ اثنا عشريہ شيعن خلاف "انڊو پاڪ" جي جيد عالمن جي متفق فتويٰ بہ پڙهي، شيعيت جي حقيقت کان آگاهي حاصل ڪن! ان فتويٰ جو هر مدرسي جي مُدرس ۽ طالب علم ۽ هر مدرسي ۽ پرائيويٽ لائبريريءَ ۾ هجڻ بہ لازمي آهي. ان فتويٰ جي بعد ۾، بنگلہ ديش، برطانيہ ۽ ڪينيا جي عالمن بہ توثيق ڪئي آهي. شل الله تعالىٰ مسلمانن کي موجوده دؤر جي سڀ کان وڏي شيعيت جي فتني کان بچائي آمين ثم آمين!

شيعيت جو اصلي روپ

چاپو پهريون

مارچ ١٩٨٨ع
رجب ١٤٠٨ھ

حصو ٻيو

پهرئين حصي جي حوالن جي ثبوت ۾

اصل ڪتابن جي سرورقن ۽ حوالن وارن صفحن جا عڪس

صفحن جو تعداد ص ٣٣١ کان ص ٥٥٩
(الف ب ت ث ڪانسواءِ)

ترتيب ڏيندڙ ۽ جمع ڪندڙ

غلام محمد ولد مرحوم الهڏنه ميمڻ

مٽياري ضلع حيدرآباد

شيعيت جو اصلي روپ

كتابن جا نالا جن مان عكس لڳايا ويا آهن

ڪتاب وغيره جو نالو	شيعن جو يا سنين جو	صفحات
تفسير مقبول مع ضميمه	شيعه	۳۳۱ کان ۳۹۰
كتاب الكافي	"	۳۹۱ - ۴۳۱
فروع كافي جلد ۳	"	۴۳۲ - ۴۳۸
فروع " جلد ۵	"	۴۳۹ - ۴۴۶
فروع " جلد ۶	"	۴۴۷ - ۴۴۹
الروضة الكافي ۸	"	۴۵۰ - ۴۵۳
تهذيب الاحكام جلد ۷	"	۴۵۴ - ۴۶۰
تهذيب الاحكام جلد ۸	"	۴۶۱ - ۴۶۲
تهذيب الاحكام جلد ۹	"	۴۶۳ - ۴۶۵
اسلاميات لازمي براءِ جماعت نهم دهم]	"	۴۶۵ الف - ۴۶۵ ب
شيعه مذهب تحريف قرآن جي تازي عملي شهادت (شيعه)]	"	۴۶۵ ج
تفسير صافي	"	۴۶۶ - ۴۶۸
الاحتجاج	"	۴۶۹ - ۴۷۲
الكتاب المبين	"	۴۷۳ - ۴۷۵
مختصر التحفة الاثنا عشريه		۴۷۶ - ۴۷۷
فصل الخطاب	"	۴۷۸ - ۴۸۰
كشف الاسرار	"	۴۸۱ - ۴۸۶
الحكومة الاسلاميه	"	۴۸۷ - ۴۹۱
تحرير الوسيله	"	۴۹۳ - ۴۹۵
توضيح المسائل	"	۴۹۶ - ۵۰۳
رجال الكشي	"	۵۰۴ - ۵۱۱
تحفه اثنا عشريه فارسي	سني	۵۱۲ - ۵۱۷
تفسير منهج الصادقين	شيعه	۵۱۸ - ۵۱۹
منتهى الآمال جلد ۱-۲	"	۵۲۰ - ۵۲۶
ماهنامه الفرقان	سني	۵۲۷ - ۵۲۹
حيات القلوب جلد سوم	شيعه	۵۳۰ - ۵۳۲
حق اليقين	"	۵۳۳ - ۵۴۱
ترغيب الصلوٰة	"	۵۴۲ - ۵۴۳
كتاب المعارف	سني	۵۴۴ - ۵۴۶
اخبارن جا عكس (حجاز مقدس اندر ايرانين جي کيل هنگامن جي فوٽن سميت)]		۵۴۷ - ۵۵۹

(حقوق ترجمہ و تالیف محفوظ ہیں)

بِاَفْہَام ۔ بِاَصْبَہَام

هٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَّمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِيْنَ

اِنَّهٗ لَقُرْاٰنٌ كَرِيْمٌ فِيْ كِتٰبٍ مَّكْنُوْنٍ

قرآن مجید مترجم

لَا يَمَسُّهٗٓ اِلَّا الْمُطَهَّرُوْنَ

الحمد للہ کہ ترجمہ با محاورہ جس کی محبان اہلبیت کو مدت سے آرزو تھی مع حواشی و فوائد تفسیری مطابق مذہب اہل بیت از مستفادات دقیقہ شناس رموز قرآنی متکلم و مناظر لاثانی جناب مولانا مولوی حکیم سید مقبول احمد صاحب دہلوی اعلی اللہ مقامہ بحسن اہتمام و سعی بالا کلام حاجی آغا نثار احمد صاحب کربلائی و مشہدی دہلوی۔

افتخار بکڈپو پبلشرز کرشن نگر لاہور

تعداد ۱۰۰۰

(استقلال پریس لاہور)

بار پنجم

تقریظات

(۱) آیۃ اللہ اعلم العصر آقائے صدر الشریعت المفتی حضرت السید احمد علی صاحب قبلہ ادام اللہ وجودہٗ مجتہد اعظم ہند و پاک مدّ ظلّہ العالی

(۲) توثیق عالیجناب معلّیٰ القاب افضل الفقہاء عمدۃ العلماء شریعتمدار حضرت مولانا و مقتدانا مولوی سید کلب حسین صاحب قبلہ مجتہد العصر مدّ ظلّہ العالی

(۳) تقریظ عالیجناب شمس الواعظین خطیب اعظم حضرت مولانا مولوی سید محمد صاحب قبلہ دہلوی مدّ ظلّہ العالی۔

مجموعہ اقوال و ارشادات حضرات علمائے کرام فرقہ شیعہ اثنا عشریہ کثرہم رب البریہ نسبت مقبول ترجمہ و تفسیر مندرجہ حواشی و ضمیمہ جات۔

(۴) تصدیق جناب سرکار شریعتمدار مجتہد العصر و الزمن حضرت نجم العلماء مولوی السید نجم الحسن صاحب قبلہ اعلی اللہ مقامہٗ

(۵) تصدیق جناب سرکار شریعتمدار نیر العلماء استاذ الکل حضرت مولانا مولوی السید ظہور حسین صاحب مجتہد العصر و الزمان اعلی اللہ مقامہٗ

(۶) تصدیق جناب سرکار شریعتمدار بحر العلوم حضرت مولانا السید یوسف حسین صاحب قبلہ مجتہد العصر امروہوی ثم النجفی اعلی اللہ مقامہٗ

(۷) تصدیق جناب سرکار شریعتمدار قمر الاقمار حضرت مولانا السید سبط نبی صاحب قبلہ مجتہد العصر نوگانوی ثم النجفی اعلی اللہ مقامہٗ

(۸) توثیق جناب سرکار شریعتمدار فقیہ اہل البیت حضرت مولانا السید محمد باقر صاحب قبلہ مجتہد العصر و الزمان اعلی اللہ مقامہ

(۹) توثیق جناب سرکار شریعتمدار ناشر علوم الدین آقائے آقا سید محمد ہادی صاحب قبلہ مجتہد العصر اعلی اللہ مقامہ

(۱۰) توثیق جناب سرکار شریعتمدار قدوۃ العلماء مولانا السید آقا حسن صاحب قبلہ اعلی اللہ مقامہ

(۱۱) توثیق سرکار شریعتمدار صدر المحققین شمس العلماء حضرت مولانا مولوی السید ناصر حسین صاحب قبلہ مجتہد العصر و الزمان اعلی اللہ مقامہ

(۱۲) توثیق جناب سرکار شریعتمدار ناشر شرع رسولہ الکریم حضرت مولانا مولوی سید علی الحائری مجتہد العصر و الزمان اعلی اللہ مقامہ

جناب المولوی حکیم السید مقبول احمد صاحب غفرہ اللہ تعالٰے نے قرآن مجید کا مقبول ترجمہ مع حواشی کے لکھ کر شیعی دنیا پر بہت بڑا احسان کیا ہے۔ میں نے مقبول ترجمہ اور اس کے حواشی کو اکثر مقامات سے دیکھا ہے۔ تفسیر اہل البیت علیہم السلام کے بالکل مطابق ہے اور نہایت فصاحت و بلاغت سے ادار معانی فرمایا ہے۔ موجودہ زمانے میں ایسے ہی ترجمہ اور تفسیر کی بزبان سلیس اُردو ضرورت تھی جو احادیث صحیحہ اہل البیت علیہم السلام کی موافق ہو اس لئے کہ میرے نزدیک یہ بہترین اُردو ترجمہ ہے۔ جملہ مومنین کے لئے یہ ترجمہ لائق عمل اور قابل قدر ہے اور حُسن و خوبی و خوش اسلوبی میں اپنی آپ ہی نظیر ہے۔ دُعا ہے کہ باری تعالٰے عزّ و جلّ مترجم مرحوم و مغفور اور اس مقبول ترجمہ کے ناشر اور ساعی کو اس دینی خدمت کے عوض میں احسن الجزا عطا فرمائے۔ اور مومنین کو اس دُر خوش آب و گوہر نایاب کی قدردانی اور اس کے مطالب صحیحہ مفیدہ سے منتفع ہونے کی توفیق عطا کرے۔

کُتب موثقہ شیعہ حوالہ جات حاشیہ مقبول ترجمہ

الکافی۔ الصافی۔ شرح نہج البلاغہ۔ امالی۔ مجمع البیان۔ علل الشرائع۔ الجوامع۔ تفسیر عیاشی۔ تفسیر قمی۔ کتاب التوحید۔ المعانی اخبار الرضا۔ الاحتجاج۔ اکمال۔ تفسیر امام حسن عسکری۔ فصل الخطاب۔ روضۃ الواعظین۔ منہج الصادقین وغیرہ وغیرہ۔

مینجر افتخار بکڈپو۔ کرشن نگر۔ لاہور۔

لہ نِعْمَتِیَ جن نعمتوں کو پروردگار عالم نے جتلایا ہے اُن سے وہ نعمتیں مراد ہیں جو بنی اسرائیل کے بزرگوں کو عطا کیگئی تھیں۔ اور یہ محاورہ عرب میں داخل ہے کہ بزرگوں نے جو کچھ کیا ہو اُسکے متعلق خوردوں سے اس طرح بات کیجاتی ہے کہ گویا وہ فعل اُنھوں نے ہی کیا ہے اسی لئے بنی اسرائیل سے خطاب ہے اور وہ نعمتیں یہ ہیں کہ اُنکے بزرگوں کو نبوت عطا فرمائی اور اُن انبیاء نے اُنہیں رسالت آخری اور وصایت کی ہدایت فرمائی اور اُن سے اسکا پختہ اقرار لیا کہ وہ محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ اور اُنکی آل اطہار پر ایمان لائیں جسکا نتیجہ یہ ہوگا کہ جس طرح دنیا میں اُنکی انبیاء کے احکام پر عمل کرنے سے ملک شام کی بادشاہی ملی تھی اسی طرح محمد و آل محمد کے ماننے سے عاقبت میں جنت پر قبضہ ہوگا ۱۲ سے فَضَّلْتُكُمْ اس زمانہ کے لوگوں پر جو انبیاء بنی اسرائیل کے مخالف تھے خود بنی اسرائیل کو جو انبیاء کے تابع تھے کئی باتوں میں فضیلت دی گئی تھی مثلاً جب کہ مصر سے شام کیطرف سفر کر رہے تھے تو تیز دھوپ میں بادل اُن پر سایہ کرنیکے لئے بھیجے جاتے تھے من و سلویٰ اُن پر نازل کیا جاتا تھا پتھر سے اُنکے لئے میٹھا پانی جاری کیا جاتا تھا سمندر میں اُنکے لئے راستہ بنا دیا گیا تھا اُنکو نجات دیگئی تھی اور اُنکے دشمن کو ڈبو دیا گیا تھا ۱۲ سے یَوْمًا تفسیر امام میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ اس یوم سے مراد یوم الموت ہے کیونکہ ناصبی کو موت کے بارے میں کوئی شفاعت قبول نہیں ہو سکتی ورنہ قیامت کے دن ہماری شفاعت سے کوئی مستغنی نہیں ہو سکتا پس ہم اور ہمارے کامل شیعہ مثل سلمان و مقداد و ابوذر و عمار وغیرہ کے اپنے کمزور شیعوں کی ہر طرح سے حمایت اور شفاعت کرینگے جناب محمد و علی و فاطمہ و حسن و حسین اور ائمہ مقام اعراف پر جو جنت اور جہنم کے مابین ہے کھڑے ہونگے اور گنہگار شیعوں کی شفاعت کرینگے اور جو انہیں سے جہنم میں بھی بھیجدیئے جائینگے انکو جہنم میں سے اس طرح اٹھا لائینگے جیسے باز اپنے شکار کو اچک لیجاتا ہے یا جیسے کبوتر دانے چن لیتا ہے اور ایک شیعہ ہمارا ایسا لایا جائیگا جسکے اعمال صالح کچھ بھی نہ ہونگے مگر ہماری دوستی اُسکے دل میں موجود ہوگی اور اُسکو ایک لاکھ ناصبیوں کے مابین کھڑا کیا جائیگا اور اُس سے یہ کہا جائیگا کہ چونکہ تو امامت کا قائل تھا سو تیرے عوض یہ ناصبی جہنم میں بھیجے جاتے ہیں۔ اور یہ خدا کے اس قول سے ثابت ہے رُبَمَا یَوَدُّ الَّذِینَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ یعنی بہت سے منکرین (ولایت) آرزو کرینگے کہ کاش وہ بھی (امامت کے) تسلیم کرنیوالوں میں ہوتے ۱۲ سے اَرْبَعِیْنَ لَیْلَةً

ع ۵

اَنَّهُمْ مُّلٰقُوْا رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ﴿٤٦﴾ يٰبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ

پروردگار کے سامنے پلٹ کر جانا اور اُس کی حضور میں پیش ہونا ہے ۔ اے بنی اسرائیل

اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنِّيْ فَضَّلْتُكُمْ

میری اُن نعمتوں کو یاد کرو جو تم کو عطا کر چکا ہوں اور اس بات کو کہ میں نے تمکو تمام

عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿٤٧﴾ وَاتَّقُوْا يَوْمًا لَّا تَجْزِيْ نَفْسٌ عَنْ

عالم پر فضیلت دی ہے ۔ اور اُس دن سے ڈرو جسدن کوئی نفس کسی دوسرے نفس کے

نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَّلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَّلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا

کسی طرح کام نہ آسکے گا اور نہ کسی (عام) شخص کی اُسکے بارے میں سفارش قبول کیجائیگی اور نہ

عَدْلٌ وَّلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿٤٨﴾ وَاِذْ نَجَّيْنٰكُمْ مِّنْ اٰلِ

کوئی معاوضہ لیا جائیگا اور نہ اُنکی کسی قسم کی امداد کیجائیگی اور (اُسوقت کو یاد کرو) جبکہ ہم نے تمہیں

فِرْعَوْنَ يَسُوْمُوْنَكُمْ سُوْٓءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُوْنَ اَبْنَآءَكُمْ

فرعون والوں کے ہاتھ سے نجات دی تھی کہ وہ تمہیں بُرے سے بُرے عذاب دیتے تھے تمہارے بیٹوں کو ذبح

وَيَسْتَحْيُوْنَ نِسَآءَكُمْ وَفِيْ ذٰلِكُمْ بَلَاۗءٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ

کرڈالتے تھے اور تمہاری بیٹیوں کو زندہ چھوڑ دیتے تھے اور اسمیں تمہارے پروردگار کی طرف سے تمہاری

عَظِيْمٌ ﴿٤٩﴾ وَاِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَاَنْجَيْنٰكُمْ وَاَغْرَقْنَآ اٰلَ

بڑی آزمائش تھی اور اُسوقت کو بھی یاد کرو جبکہ ہم نے سمندر میں تمہارے لئے راستہ پیدا کر دیا تھا اور

فِرْعَوْنَ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُوْنَ ﴿٥٠﴾ وَاِذْ وٰعَدْنَا مُوْسٰٓى اَرْبَعِيْنَ

تمہیں نجات بھی دی تھی اور تمہارے دیکھتے دیکھتے فرعون والوں کو ڈبو دیا تھا اور (اسے بھی یاد رکھو) جبکہ ہم نے

لہ اِنَّ اللّٰہَ اصْطَفٰۤی اٰدَمَ الخ تفسیر قمی میں وارد ہے کہ یہ آیت اس طرح تھی اِنَّ اللّٰہَ اصْطَفٰۤی اٰدَمَ وَنُوْحًا وَّاٰلَ اِبْرٰهِیْمَ وَاٰلَ عِمْرٰنَ وَاٰلَ مُحَمَّدٍ عَلَی الْعٰلَمِیْنَ تو لوگوں نے اصل کتاب سے لفظ آل محمدؐ کو گرا دیا تفسیر عیاشی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ لفظ آل محمدؐ اس آیت میں موجود تھا لوگوں نے بٹا دیا۔ ایک اور روایت میں ہے کہ اصل آیت یوں تھی وَاٰلَ اِبْرٰهِیْمَ وَاٰلَ مُحَمَّدٍ بجائے لفظ محمدؐ کے عمران بنا دیا گیا۔ معانی الاخبار میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ آں حضرتؑ سے آل محمدؐ کے معنی دریافت کئے گئے تو فرمایا کہ آل محمدؐ وہ ہیں جنکی ازواج اور بیٹیوں کے نکاح خدا تعالیٰ نے جناب محمد مصطفےٰ صلی اللہ علیہ وآلہ پر حرام کئے ہیں۔ عیون اخبار الرضا میں ایک حدیث عترت جناب رسول خدا اور اُمّت جناب رسول خدا کا فرق دکھلانے کے لئے بیان کی ہے وہ یہ ہے کہ ایک دن خلیفہ مامون نے جناب علی ابن موسیٰ الرضا کی خدمت میں عرض کی کہ آیا خدا تعالیٰ نے عترت جناب رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ کو تمام عالموں پر فضیلت دی ہے آں حضرت نے ارشاد فرمایا کہ بیشک خدا تعالیٰ نے اپنی کتاب محکم میں عترت جناب رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ کو تمام عالم پر فضیلت دی ہے مامون نے کہا کہ وہ کتاب خدا میں کس جگہ ہے؟ فرمایا کہ خدا کے اس کلام میں ہے اِنَّ اللّٰہَ اصْطَفٰی الخ ۱۲۔

قول مترجم۔ ایسے عمران تین گزرے ہیں جنکا ذکر کتاب خدا میں آیا ہے ایک عمران ابن یصہر ابن قاہث ابن لاوی ابن یعقوب علیہ السلام جنکے بیٹے موسیٰ اور ہارون علیہما السلام تھے اور دوسرے عمران ابن ماثان جو یہودا ابن یعقوب علیہ السلام کی ستائیسویں پشت میں تھے جنکی بیٹی حضرت مریمؑ اور جن کے نواسے حضرت عیسیٰ علیہ السلام ہیں تیسرے عمران جناب رسالتمآب صلی اللہ علیہ وآلہ کے عم مکرم اور جناب امیر المومنین علیہ السلام کے والد ماجد ہیں جن کی کنیت ابو طالب مشہور ہے اور تفسیر مجمع البیان ... سے ... کا ثبوت دیا ہے کہ اس سورہ اور اس آیت میں یہی تیسرے عمران مراد ہیں اور انہی کی آل کو جو آل محمدؐ بھی ہیں خدا نے تمام عالم پر فضیلت دی ہے ۱۲۔ لے اِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ عِمْرٰنَ یعنی حنّہ زوجہ عمران بن ماثان والدہ مریم بتول حضرت عیسیٰ علیہ السلام کی نانی فاقوذا کی بیٹی تھیں اور ان کا محرر نام ... تھا جیسا کہ ... علیہ السلام سے منقول ہے ... (۱۰۶)

اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا
اللہ اور رسولؐ کی اطاعت کرو پھر اگر وہ روگردانی کریں تو یقیناً اللہ
يُحِبُّ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۳۲﴾ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰۤى اٰدَمَ وَ
منکروں کو دوست نہیں رکھتا بالتحقیق اللہ نے آدمؑ اور
نُوْحًا وَّاٰلَ اِبْرٰهِيْمَ وَاٰلَ عِمْرٰنَ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿۳۳﴾
نوحؑ اور آل ابراہیمؑ اور آل عمرانؑ کو تمام عالموں سے برگزیدہ کیا
ذُرِّيَّةًۢ بَعْضُهَا مِنْۢ بَعْضٍ ؕ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۳۴﴾
ان میں سے بعض بعض کی اولاد ہیں اور اللہ سننے والا (اور) جاننے والا ہے
اِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ عِمْرٰنَ رَبِّ اِنِّىْ نَذَرْتُ لَكَ مَا
جس وقت عمرانؑ کی زوجہ نے یہ عرض کی کہ اے میرے پروردگار جو میرے پیٹ میں
فِىْ بَطْنِىْ مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّىْ ۚ اِنَّكَ اَنْتَ
ہے اسکو تیری نام پر چھوڑ دینے کی منت مانتی ہوں پس تو میری (یہ منت) قبول کر بیشک
السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۳۵﴾ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ
تو سننے والا (اور) جاننے والا ہے پھر جب اُسے جنا تو کہنے لگی کہ اے میرے
اِنِّىْ وَضَعْتُهَاۤ اُنْثٰى ؕ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ ؕ
پروردگار میں نے تو یہ لڑکی جنی حالانکہ اللہ خوب جانتا تھا کہ وہ کیا جنی
وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْاُنْثٰى ۚ وَاِنِّىْ سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ
اور لڑکا لڑکی کے مانند نہیں ہوتا "اور میں نے اس کا نام مریمؑ رکھا

بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتٰبَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾

و تدریس کرتے ہو ایسے تم خود اللہ والے بن جاؤ۔

وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلٰٓئِكَةَ وَالنَّبِيّٖنَ أَرْبَابًا

اور وہ اللہ تم کو یہ حکم نہیں دیتا کہ تم فرشتوں کو اور پیغمبروں کو خدا بناؤ

أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾ وَإِذْ

کیا وہ تم کو کفر کا حکم دیگا بعد اسکے کہ تم مسلمان ہو چکے ہو اور جس وقت

ع ٩
١٦

أَخَذَ اللّٰهُ مِيثَاقَ النَّبِيّٖنَ لَمَآ اٰتَيْتُكُمْ مِنْ

خدا نے پیغمبروں سے عہد لیا تھا کہ میں تم کو کتاب اور

كِتٰبٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا

حکمت دونگا پھر ایک رسول تمہارے پاس والی چیزوں کی تصدیق کرتا ہوا

مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهٖ وَلَتَنْصُرُنَّهٗ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ

آئیگا تو تم ضرور بالضرور اسپر ایمان لانا اور ضرور بالضرور اسکی مدد کرنا (پھر خدا نے)

وَأَخَذْتُمْ عَلٰى ذٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوٓا أَقْرَرْنَا قَالَ

فرمایا کیا تم نے اس کا اقرار کیا اور کیا تم نے میرا بوجھ اپنے ذمہ لے لیا؟ سب کہا کہ ہمنے اقرار

فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشّٰهِدِينَ ﴿٨١﴾ فَمَنْ

کیا (خدا نے) فرمایا کہ اب تم سب گواہ رہو اور میں بھی تمہارے ساتھ گواہی دینے والا ہوں پھر جو اس

تَوَلّٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُونَ ﴿٨٢﴾

عہد سے پھر جائے وہی تو نافرمان ہوں گے۔

سلہ مِیْثَاقَ النَّبِیّٖنَ تفسیر جوامع الکلم اور تفسیر مجمع البیان میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے اس آیت کے معنی یوں منقول ہیں وَاِذْ اَخَذَ اللّٰہُ مِیْثَاقَ اُمَمِ النَّبِیّٖنَ الخ یعنی جس وقت خدا تعالیٰ نے انبیاء کی اُمتوں سے یہ عہد لیا کہ ہر امت اپنے اپنے نبی کی تصدیق کرے اور جو جو احکام وہ پہنچائیں اُن پر عمل کرے اُن میں سے بہت سوں نے اس اقرار کو پورا نہیں کیا اور اپنی اپنی شریعت کا بڑا حصہ چھوڑ دیا اور بعضوں نے اپنی اپنی شریعت کے بڑے حصے میں تحریف کی۔ تفسیر عیاشی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے اس آیت کے مبسوط معنی لکھنے کے بعد اُن حضرت کا یہ قول درج ہے کہ تنزیل خدا اسی طرح تھی وَاِذْ اَخَذَ اللّٰہُ مِیْثَاقَ اُمَمِ النَّبِیّٖنَ مگر بعد میں لفظ اُمم گرا دیا گیا۔ تفسیر مجمع البیان میں جناب امیر المومنین علیہ السلام سے منقول ہے کہ ہمارے نبی سے پہلے جس قدر انبیاء گزرے ہیں اُن سب سے خدا تعالیٰ نے یہ عہد لیا تھا کہ وہ اپنی اپنی اُمتوں کو آنحضرت کی بعثت اور صفات کی خبریں پہنچا کر بشارت دیتے رہیں اور آنحضرت کی تصدیق کا انکو حکم بھی دیتے رہیں۔ نیز انہی حضرت سے منقول ہے کہ پروردگار عالم نے حضرت آدم سے اور جو نبی بعد انکے مبعوث ہوئے اُن سے یہ عہد لے لیا تھا کہ اگر تمہارے حین حیات ہم محمد مصطفٰے کو مبعوث کر دیں تو تم ضرور اُن حضرت پر ایمان لانا اور اُن کی نصرت کرنا اور اپنی اپنی قوم سے اس بات کا عہد لیتے رہنا۔ تفسیر قمی اور تفسیر عیاشی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ حضرت آدم سے لیکر آج تک جس قدر نبی خدا تعالیٰ نے مبعوث فرمائے ہیں وہ سب دنیا میں رجعت فرمائیں گے اور جناب امیر المومنین علیہ السلام کی نصرت کریں گے اور یہ بات خدا کے اس قول سے ثابت ہے لَتُؤْمِنُنَّ بِہٖ یعنی تم سب ضرور اُس (محمد مصطفٰے) پر ایمان لانا۔ وَلَتَنْصُرُنَّہٗ اور تم سب ضرور اُس (علی مرتضٰے) کی نصرت کرنا ۱۲۔ (رجعت کی بابت مفصل حدیث [illegible] بحار الانوار مطبوعہ [illegible] ملاحظہ فرمائیے) سلہ قَالَ ءَاَقْرَرْتُمْ وَاَخَذْتُمْ عَلٰی ذٰلِکُمْ اِصْرِیْ تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ

بقیہ حاشیہ صفحہ ۱۲۳۔ ۵۶ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاءً ایک ضعیف روایت یہ ہے کہ یہ آیت انصار کے بارے میں نازل ہوئی ہے اوس اور خزرج دونوں حقیقی بھائی تھے اُنکی اولاد میں عداوت قائم ہو گئی تھی اور ایک سو بیس برس تک باہم لڑائیاں ہوتی رہیں یہانتک کہ خدا یتعالیٰ نے اسلام کے ذریعہ سے اس عداوت کی آگ بجھا دی اور اپنے رسولؐ کے صدقے سے اُن میں میل جول کرا دیا ۱۲۔

مِّنْهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ

سے بچا دیا اسی طرح سے اللہ اپنی نشانیاں کھول کر بیان کرتا ہے تاکہ تم

تَهْتَدُونَ ﴿۱۰۳﴾ وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى

ہدایت پا جاؤ اور لازم ہے کہ تم میں سے کچھ لوگ ایسے ہوں جو نیکی کی طرف

الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ ۚ وَ

بلائیں اور اچھی باتوں کا حکم دیں اور بری باتوں سے منع کریں اور

أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿۱۰۴﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ

وہی (پوری پوری) فلاح پانیوالے ہوں اور اُن لوگوں کے مانند مت ہو جاؤ

تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ ۚ

جنہوں نے بعد اسکے کہ انکے پاس کھلی نشانیاں آچکی تھیں اختلاف کیا اور متفرق ہو گئے

وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿۱۰۵﴾ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ

اُنہیں کے لئے تو بڑا عذاب ہے جس دن کچھ چہرے نورانی

وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ ۚ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ قف

ہونگے اور کچھ مُنہ کالے پھر جن لوگوں کے مُنہ کالے ہونگے (اُن سے کہا جائیگا)

أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ

کہ تم ایمان لانے کے بعد منکر ہو گئے تھے تو لو جیسا انکار کرتے تھے (ویسا) اسکے بدلے

تَكْفُرُونَ ﴿۱۰۶﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِي

عذاب چکھو۔ رہے وہ لوگ جن کے چہرے نورانی ہوں گے وہ رحمتِ خدا میں

منزل ۱

حاشیہ صفحہ ۱۲۴۔ ۵۷ وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ۔ تفسیر مجمع البیان میں ہے کہ جناب امام جعفر صادق علیہ السلام اس لفظ کو ائمۃ تلاوت فرمایا کرتے تھے۔ کافی میں ہے کہ جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے دریافت کیا گیا تھا کہ آیا امر بالمعروف اور نہی عن المنکر کل امت پر واجب ہے؟ فرمایا نہیں عرض کیا گیا کہ کیوں؟ فرمایا کہ صرف اسکے ذمہ ہے جو قوت رکھتا ہو لوگ اسکی اطاعت کرتے ہوں اور وہ معروف و منکر کی تمیز بھی رکھتا ہو۔ اُن کم علم لوگوں کے ذمے نہیں ہو سکتا جو خود ہی راہ حق کو نہ پہچانتے ہوں اور جو بات وہ دوسروں سے کہیں وہ سمجھ نہ سکتے ہوں کہ آیا حق ہے یا باطل اور اس قول کی دلیل کتاب خدا میں موجود ہے پھر حضرت نے یہی آیت تلاوت فرمائی۔ پھر حضرت نے ارشاد فرمایا کہ یہ آیت خاص ہے عام نہیں جیسے کہ خدا نے فرمایا وَمِن قَوْمِ مُوسَىٰ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ (موسیٰ کی قوم میں ایک گروہ ایسا تھا جو حق کی ہدایت کرتا تھا اور خود اُسی کے مطابق چلتا تھا ۱۲۔
(تفصیل ضمیمہ میں نمبر شمار ۳۲ صفحہ ۵ ملاحظہ ہو)

۵۸ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ۔ تفسیر قمی میں حضرت ابوذر غفاری سے روایت ہے جسکا خلاصہ یہ ہے کہ جسوقت یہ آیت نازل ہوئی تو جناب رسولِ خدا نے فرمایا کہ قیامت کے دن میری امت میرے پاس پانچ جھنڈوں کے تحت میں ہو کر آئیگی۔ اُن میں سے چار کے ماتحت تو مجھ کے پیاسے جہنم میں بھیجدیئے جائیں گے اور پانچویں کے سیر و سیراب داخل جنت کئے جائینگے ۱۲۔ پوری حدیث ضمیمہ میں نمبر شمار ۳۳ صفحہ ۵ ملاحظہ ہو۔ باقی بر صفحہ ۱۲۵

رَحْمَةِ اللّٰهِ ؕ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۱۰۷﴾ تِلْكَ اٰيٰتُ اللّٰهِ

ہوں گے اور اُسی میں ہمیشہ رہیں گے یہ خدا کی برحق آیتیں ہیں

نَتْلُوْهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ؕ وَمَا اللّٰهُ يُرِيْدُ ظُلْمًا

جو ہم تم پر تلاوت کرتے ہیں اور خدا تمام عالم میں کسی پر ظلم کا

لِّلْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۰۸﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ؕ

ارادہ نہیں کرتا اور جو کچھ آسمانوں میں ہے وہ اور جو کچھ زمین میں ہے وہ سب کچھ

ع ۱۱ ۲ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُوْرُ ﴿۱۰۹﴾ كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ اُخْرِجَتْ

خدا کا ہے اور خدا ہی کیطرف سب اُمور کی بازگشت ہوگی جو اُمتیں ہدایت مردم کیلئے پیدا کی گئیں

لِلنَّاسِ تَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

اُنہیں تم سب سے بہتر ہو نیکی کے کرنے کا حکم دیتے ہو اور بدی سے منع کرتے ہو

وَتُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ ؕ وَلَوْ اٰمَنَ اَهْلُ الْكِتٰبِ لَكَانَ

اور اللہ پر ایمان لاتے ہو اور اگر اہل کتاب بھی ایمان لاتے تو اُنکے لئے بہت

خَيْرًا لَّهُمْ ؕ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُوْنَ وَاَكْثَرُهُمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿۱۱۰﴾

اچھا ہوتا اُن میں سے کچھ تو مومن ہیں اور بہت سے نافرمان

لَنْ يَّضُرُّوْكُمْ اِلَّآ اَذًى ؕ وَاِنْ يُّقَاتِلُوْكُمْ يُوَلُّوْكُمُ

سوائے ایذا پہونچانے کے وہ تمہارا ہرگز کچھ ضرر نہ کر سکیں گے اور اگر تم سے لڑینگے تو پیٹھ

الْاَدْبَارَ ۫ ثُمَّ لَا يُنْصَرُوْنَ ﴿۱۱۱﴾ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ

دکھائیں گے پھر اُنکی مدد نہ کی جائے گی کہیں پائے جائیں اُنکے لئے ذلت

بقیہ حاشیہ صفحہ ۱۲۴ ۔ سـ۳ـہ اَلَّذِيْنَ اسْوَدَّتْ وُجُوْهُهُمْ تفسیر مجمع البیان میں جناب امیر المومنین علیہ السلام سے روایت ہے کہ اِن سے مراد اُمت کے وہ لوگ ہیں جنہوں نے دین میں بدعت پھیلائی اپنی رائے باطل کو رواج دیا اور اپنی خواہش نفسانی سے مسائل بنا دئے ۱۲

سـ۴ـہ اَكَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ یہ ہمزہ سوالیہ واسطے زجر و توبیخ اور اُنکی حالت پر تعجب کرنے کے ہے ۱۲۔

حاشیہ صفحہ ۱۲۵ ۔ سـ۱ـہ خَيْرَ اُمَّةٍ تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ کسی نے اُنکے سامنے پڑھا كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ تو حضرت نے فرمایا کہ آیا وہ اُمت خیر اُمت ہے جسنے جناب امیر المومنین و حسنین علیہما السلام کو قتل کیا؟ اُس پڑھنے والے نے عرض کیا کہ میں آپ پر فدا ہوں یہ آیت کیونکر نازل ہوئی تھی فرمایا اِسطرح نازل ہوئی تھی كُنْتُمْ خَيْرَ اَئِمَّةٍ اُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ کیا تو نہیں دیکھتا کہ اللہ اُنکی مدح اِس طرح فرماتا ہے کہ تَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ ۱۲۔ سـ۲ـہ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُوْنَ اُن سے مراد ہیں۔ عبداللہ بن سلام اور اُنکے ساتھی جو یہود میں سے جناب رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پر ایمان لائے ۱۲

سـ۳ـہ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ یہاں ذلت سے مراد ہر جان و مال اور اہل و عیال کا ہدر ہونا یا باطل کا طرفدار ہونیکے سبب جزیہ ...

لہ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ اُن حضرت نے فرمایا ہے کہ اس آیت کا سبب نزول یہ گزارش کہ جناب رسول خدا صلے اللہ علیہ و آلہ سے لڑنے کیلئے نکلا اور جناب رسالتمآبؐ مدینہ منورہ سے نکلے اور وہ مقام قتال کے متلاشی تھے ۱۲ غزوۂ اُحد کی مختصر پوری کیفیت جو تفسیر قمی میں منقول ملاحظہ ہو ضمیمہ نمبر شمار ۲۶ صفحہ ۵۸

الْمُؤْمِنِيْنَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ ۚ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۱۲۱﴾

جنگ کیلئے نکلے اور مومنین کو لڑائی کے مورچوں میں بٹھانے لگے اور اللہ سننے والا جاننے والا ہے

اِذْ هَمَّتْ طَّآئِفَتٰنِ مِنْكُمْ اَنْ تَفْشَلَا ۙ وَاللّٰهُ وَلِيُّهُمَا ؕ

اُس وقت کو یاد کرو جبکہ تم میں سے دو گروہوں نے ہمت ہار دینی چاہی حالانکہ اللہ اُن دونوں

وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ ﴿۱۲۲﴾ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ

کی مدد پر تھا اور مومنوں کو اللہ ہی پر بھروسہ کرنا چاہیے بیشک اللہ نے بدر میں تمہاری مدد

بِبَدْرٍ وَّاَنْتُمْ اَذِلَّةٌ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿۱۲۳﴾

کی تھی جبکہ تم حقیر تھے پس خدا سے ڈرو تاکہ تم شکر گزار ہو جاؤ

اِذْ تَقُوْلُ لِلْمُؤْمِنِيْنَ اَلَنْ يَّكْفِيَكُمْ اَنْ يُّمِدَّكُمْ

اے پیغمبرؐ اُس وقت کو یاد کرو جب تم مومنوں سے کہہ رہے تھے کہ کیا یہ بات تمہارے لئے کافی

رَبُّكُمْ بِثَلٰثَةِ اٰلٰفٍ مِّنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُنْزَلِيْنَ ﴿۱۲۴﴾

نہ ہوگی کہ تمہارا پروردگار (آسمان سے) تین ہزار فرشتے بھیجکر تمہاری مدد کرے گا

بَلٰٓى ۙ اِنْ تَصْبِرُوْا وَتَتَّقُوْا وَيَاْتُوْكُمْ مِّنْ فَوْرِهِمْ

ہاں اگر تم صبر کرو اور نافرمانی سے بچو اور دشمن تمہیں یکایک آ لیں

هٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ اٰلٰفٍ مِّنَ الْمَلٰٓئِكَةِ

تو تمہارا پروردگار پانچ ہزار سجے سجائے فرشتوں سے

مُسَوِّمِيْنَ ﴿۱۲۵﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا بُشْرٰى لَكُمْ

تمہاری مدد کرے گا اور یہ مدد خدا نے مقرر نہیں کی مگر اسلئے کہ تمہارے لئے خوشخبری ہو

ربع

۲ اِذْ هَمَّتْ طَّآئِفَتٰنِ تفسیر قمی میں ہے کہ ان دونوں گروہوں سے مراد ایک تو عبد اللہ ابن اُبی اور اُس کے ساتھی اور ایک دوسرا اور گروہ ہے۔ تفسیر مجمع البیان میں ہے کہ ان دونوں گروہوں سے مراد بنی سلمہ و بنی حارثہ انصار کے دو قبیلے تھے اور ایک قول یہ ہے کہ بنی خزرج میں سے تھے اور بنی حارثہ بنی اوس سے تھے اور بنی سلمہ و بنی حارثہ حضرت رسول خدا صلے اللہ علیہ و آلہ کے لشکر کے دونوں بازو تھے ۱۲۔ ۳ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِبَدْرٍ بدر مکہ اور مدینہ کے مابین ایک پانی ہے۔ بدر ایک شخص کا نام تھا اُسی کے نام سے یہ مقام موسوم ہوا ۱۲۔ ۴ وَّاَنْتُمْ اَذِلَّةٌ تفسیر قمی اور تفسیر عیاشی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ جس حال میں جناب رسولخدا صلے اللہ علیہ و آلہ اُن میں موجود تھے وہ لوگ ہرگز ذلیل نہ تھے بلکہ یہ آیت اسطرح نازل ہوئی تھی وَاَنْتُمْ ضُعَفَآءُ تفسیر عیاشی میں انہیں حضرت سے منقول ہے کہ ابو بصیر نے یہ آیت انہی حضرت کے سامنے پڑھی تو انہی حضرت نے فرمایا کہ ٹھہر جا خدا نے اِس طرح نازل نہیں فرمایا ہے بلکہ وہ یوں نازل ہوئی ہے وَاَنْتُمْ قَلِيْلٌ اور ایک روایت میں یہ ہے کہ ان حضرت نے فرمایا کہ خدا تعالیٰ نے کبھی اپنے رسول کو ذلیل نہیں کیا اور یہ آیت اِسطرح نازل ہوئی ہے وَاَنْتُمْ قَلِيْلٌ معصومین علیہم السلام کی کئی حدیثوں میں وارد ہوا ہے کہ مجاہدین بدر کی تعداد تین سو تیرہ تھی ۱۲ ۵ بِخَمْسَةِ اٰلٰفٍ مِّنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِيْنَ تفسیر عیاشی میں جناب

[illegible]

ف

بقیہ حاشیہ صفحہ ۱۳۳ ۔ مَعَاشِرَ النَّاسِ اَنَذِرُ كُمْ اِنِّي رَسُوْلُ اللّٰهِ لَكُمْ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِي الرُّسُلُ اَفَاِنْ مِتُّ اَوْ قُتِلْتُ انْقَلَبْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَّنْقَلِبْ عَلٰى عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَّضُرَّ اللّٰهَ شَيْـًٔا وَسَيَجْزِي اللّٰهُ الشّٰكِرِيْنَ اَلَا اِنَّ عَلِيًّا هُوَ الْمَوْصُوْفُ بِالصَّبْرِ وَالشُّكْرِ وَمِنْ بَعْدِهٖ وُلْدِيْ مِنْ صُلْبِهٖ اے گروہ مردماں میں تمکو ڈراتا ہوں کہ خدا نے مجھے تم سب کے پاس رسول بنا کر بھیجا ہے مجھ سے پہلے رسول بھی گزر چکے ہیں کیا میں مرجاؤنگا یا قتل ہو جاؤنگا تو تم دین حق کو چھوڑ دو گے اور جو شخص دین حق کو چھوڑ دیگا وہ خدا کا کچھ نہ بگاڑیگا اور عنقریب خدا تعالیٰ شکر گزار بندوں کو بہت ہی اچھا بدلہ دیگا خبردار ہو کہ علیؑ وہ شخص ہے جو صفات صبر و شکر سے موصوف ہے اور اُسکے بعد میری اولاد جو اُس کے صلب سے ہوگی۔ تفسیر عیاشی میں جناب امام محمد باقرؑ سے مروی ہے کہ بعد جناب رسولِ خداؐ کے سوائے تین شخصوں کے اور سب مرتد ہوگئے سوال کیا گیا کہ وہ تین کون تھے فرمایا سلمانؓ۔ ابوذرؓ۔ مقدادؓ پھر اور لوگوں کو تھوڑی دیر بعد حق و باطل پہچنوایا گیا پس وہ لوگ جنپر ایمان کی چکی کا پاٹ چل رہا تھا یہی تھے بیعت باطلہ سے قطعاً منکر رہے یہاں تک کہ لوگ جبراً امیرالمومنینؑ کو لائے اور جبر سے مصالحت ہوئی۔ جناب امام جعفر صادقؑ سے دریافت کیا گیا تھا کہ رسولؐ اللہ اپنی موت سے مرے یا قتل کئے گئے فرمایا تو خدا کے کلام کو نہیں دیکھتا کہ وہ فرماتا ہے اَفَاِنْ مَّاتَ اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ پھر ارشاد فرمایا کہ دو عورتوں نے آنحضرتؐ کو موت سے پہلے زہر کھلا دیا تھا (قول مترجم) مطلب حضرتؑ کا وہی دو عورتیں ہیں خدا اُنپر اور اُنکے باپوں پر لعنت کرے ۱۲

الشّٰكِرِيْنَ ﴿۱۴۴﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ اَنْ تَمُوْتَ اِلَّا بِاِذْنِ

کو جزا دے گا اور کوئی متنفس بغیر خدا کے حکم کے جو لکھا ہوا اور

اللّٰهِ كِتٰبًا مُّؤَجَّلًا ؕ وَمَنْ يُّرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهٖ

مقرر کیا ہوا ہے نہیں مرسکتا اور جو شخص دنیا کا بدلہ چاہیگا ہم اُس کو بیس

مِنْهَا ۚ وَمَنْ يُّرِدْ ثَوَابَ الْاٰخِرَةِ نُؤْتِهٖ مِنْهَا ؕ

دیں گے اور جو شخص آخرت کا بدلہ چاہے گا اُس کو وہیں دیں گے۔

وَسَنَجْزِي الشّٰكِرِيْنَ ﴿۱۴۵﴾ وَكَاَيِّنْ مِّنْ نَّبِيٍّ قٰتَلَ ۙ مَعَهٗ

اور عنقریب ہم شکر گزار لوگوں کو جزائے خیر دینگے اور نبیوں میں سے بہت ایسے ہوئے ہیں جن کی

رِبِّيُّوْنَ كَثِيْرٌ ۚ فَمَا وَهَنُوْا لِمَآ اَصَابَهُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

معیت میں اکثر اللہ والے لڑے پھر خدا کی راہ میں جو مصیبت اُنپر پڑی نہ اُس سے اُنھوں نے ہمت

وَمَا ضَعُفُوْا وَمَا اسْتَكَانُوْا ؕ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الصّٰبِرِيْنَ ﴿۱۴۶﴾

پست کی نہ بودا پن ظاہر کیا اور نہ دشمن کے آگے گڑگڑائے اور اللہ ایسے ہی صبر کرنیوالوں کو

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ اِلَّآ اَنْ قَالُوْا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا

دوست رکھتا ہے اور اُنکا قول اسکے سوا کچھ نہ تھا کہ انھوں نے یہ کہا کہ اے ہمارے پروردگار ہمارے گناہوں کو

وَاِسْرَافَنَا فِيْٓ اَمْرِنَا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا

اور معاملات میں ہماری زیادتیوں کو بخشدے اور ہمارے قدم جمائے رکھ اور ان کافر

عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۴۷﴾ فَاٰتٰىهُمُ اللّٰهُ ثَوَابَ

لوگوں کے برخلاف ہماری مدد کر پھر اللہ نے اُن کو دنیا کا بھی

حاشیہ صفحہ ۱۳۴۔ لہ وَمَنْ يُّرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهٖ مِنْهَا اُن لوگوں پر طعن ہے جو اُحد کے دن لوٹ کے پیچھے ایسے پڑے کہ اُنھوں نے احکام خدا و رسولؐ کی نافرمانی کردی ۱۲

۲ لہ وَسَنَجْزِي الشّٰكِرِيْنَ وہ لوگ جو خدا کی نعمت کے شکر گزار ہوئے اور جنکو بعادت کوئی شے نہ ہٹا سکی۔ تفسیر مجمع البیان میں جناب

بقیہ حاشیہ صفحہ ۱۶۰ ۔ ہونیکا ثبوت کتب خدا سے دیتا ہوں تو اُنسے یہ سوال کرکے آیا حسنینؑ کی مطلقہ ازواج سے جناب رسولؐ نکاح کر سکتے تھے اگر وہ کہدیں کر سکتے تھے تو اُنہوں نے جھوٹ کہا اور فاجر و فاسق اور مستحق لعن ہوئے اور اگر کہیں کہ نہیں تو ثابت ہوا کہ حسنینؑ رسولؐ کے صلبی بیٹے۔ اس آیت کے بموجب ہیں۔ الفقیہ اور تہذیب الاحکام میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ ایک شخص کے بارے میں سوال کیا گیا کہ اُسکے پاس ایک لونڈی ہے کہ اُسنے اُسکو برہنہ کرکے بنظر شہوت دیکھا تو آیا وہ اُس شخص کے باپ کے لئے حلال ہے؟ اور اگر باپ نے ایسا کیا تو وہ اسکے بیٹے کیلئے حلال ہے؟ فرمایا اگر باپ نے ایسا کیا ہے تو اُسکے بیٹے کیلئے حلال نہیں ہے اور اگر بیٹے نے ایسا کیا ہے تو باپ کے لئے حلال نہیں ہے۔ ۱۲۔ ۵ اَنْ تَجْمَعُوْا بَيْنَ الْاُخْتَيْنِ۔ کافی میں وارد ہے کہ جناب امام جعفر صادقؑ سے سوال کیا گیا کہ ایک شخص نے اپنی زوجہ کو طلاق دیدی یا خلع حاصل کیا یا مبارات کی ہے آیا جائز ہے کہ وہ اُس کی بہن سے عقد کرے؟ فرمایا اگر اُس سے پورا قطع تعلق ہوگیا ہے اور رجوع کرنیکا کوئی موقع نہیں رہا ہے تو جائز ہے۔ اسی طرح ایک شخص کے بارے میں سوال کیا گیا کہ دو بہنیں اسکی کنیزی میں تھیں اُسنے ایک سے مجامعت کی پھر دوسری سے کی۔ فرمایا جب دوسری سے مجامعت کی تو پہلی اُسوقت تک کے لئے حرام ہوگئی جبتک کہ دوسری مر نہ جائے راوی نے عرض کی کہ جب دوسری کو بیچ ڈالے تو پہلی اُسکے لئے حلال ہو جائیگی؟ فرمایا کہ اگر کسی ضرورت سے بیچے تو پہلی کیطرف رجوع کرنے میں کوئی ہرج نہیں معلوم ہوتا اور اگر محض اسی غرض سے بیچی کہ پہلی کی طرف رجوع کرنیکا موقع ملے تو وہ حلال نہ ہوگی۔ ۱۲۔

وَّالْمُحْصَنٰتُ مِنَ النِّسَآءِ اِلَّا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ

اور شوہردار عورتیں سوائے اُنکے جو تمہاری ملکیت ہو جائیں

كِتٰبَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ ۚ وَاُحِلَّ لَكُمْ مَّا وَرَآءَ ذٰلِكُمْ

(یہ حرام ہونا) خدا نے تمہارے فرض لکھ دیا اور اسکے سوا سب تمہارے لئے حلال کیگئی ہیں

اَنْ تَبْتَغُوْا بِاَمْوَالِكُمْ مُّحْصِنِيْنَ غَيْرَ مُسٰفِحِيْنَ ؕ

کہ تم اپنے مال خرچ کرکے بحالت پاکدامنی نہ بغرض بدکاری اُنکی خواستگاری

فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهٖ مِنْهُنَّ فَاٰتُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ

کرو پھر اُن میں سے جن سے تم متعہ کرلو تو مقرر کیا ہوا مہر اُن کو دے دو

فَرِيْضَةً ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيْمَا تَرٰضَيْتُمْ

اور مہر مقرر ہو جانیکے بعد آپس میں اگر تم کچھ کمی بیشی پر

بِهٖ مِنْۢ بَعْدِ الْفَرِيْضَةِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ

راضی ہو جاؤ تو تم پر کوئی الزام نہیں ہے بیشک اللہ صاحب علم

عَلِيْمًا حَكِيْمًا ۲۴ وَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا

و حکمت ہے اور جو تم میں سے اتنا مقدور نہ رکھتا ہو

اَنْ يَّنْكِحَ الْمُحْصَنٰتِ الْمُؤْمِنٰتِ فَمِنْ مَّا مَلَكَتْ

کہ آزاد مومن عورتوں سے نکاح کرے تو وہ مومن لونڈیوں

اَيْمَانُكُمْ مِّنْ فَتَيٰتِكُمُ الْمُؤْمِنٰتِ ؕ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ

سے نکاح کرلے جو تمہارے قبضے میں ہوں اور اللہ تمہارے

حاشیہ صفحہ ۱۶۱۔

۱ مُحْصِنِيْنَ غَيْرَ مُسٰفِحِيْنَ احصان کے معنی عفت اور سفاح کے معنی زنا ہیں ۱۲۔ ۲ اُجُوْرَهُنَّ اسکے معنی ہیں مُهُوْرَهُنَّ یعنی اُنکی مہر اور خدا نے ابرا اسکے فرمایا ہے کہ استمتاع کے مقابلہ میں ہے جسکے معنی ہیں فائدہ اٹھانا اور لذت حاصل کرنا۔ کافی میں جناب امام جعفر صادقؑ سے منقول ہے کہ یہ آیت یوں نازل ہوئی تھی فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهٖ مِنْهُنَّ اِلٰۤى اَجَلٍ مُّسَمًّى فَاٰتُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ فَرِيْضَةً اور تفسیر عیاشی میں منقول ہے کہ جناب امام محمد باقرؑ اسے یونہی پڑھا کرتے تھے اور عامہ کے

لہ فَرُدُّوْهُ اِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُوْلِ. خدا کی طرف پھیرنے کے یہ معنی ہیں کہ اُسکی محکم کتاب سے رجوع کی جائے اور رسول کیطرف پھیرنے کے یہ معنی ہیں کہ اُنکے زمانے میں تو خود اُن سے سوال کیا جائے اور بعد میں اُن کی سنت پر عمل کیا جائے اور جس شخص کو رسول نے اپنے بعد ولی امر بنایا ہو اُس سے رجوع کی جائے کہ اُسکی طرف پھرنا خود رسول کی طرف پھرنا ہے اور اُس کی اطاعت خود رسول کی اطاعت ہے۔ کافی اور تفسیر عیاشی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے کہ وہ حضرت اس آیت کو یوں تلاوت فرمایا کرتے تھے فَاِنْ خِفْتُمْ تَنَازُعًا فِي الْاَمْرِ فَرُدُّوْهُ اِلَى اللّٰهِ وَاِلَى الرَّسُوْلِ وَاِلٰٓى اُولِي الْاَمْرِ مِنْكُمْ اور یہ فرمایا کرتے تھے کہ اسی طرح یہ آیت نازل ہوئی تھی کیونکہ یہ کیونکر ہو سکتا ہے کہ خدائے تعالیٰ اولی الامر کی اطاعت کا حکم دے اور پھر اُنسے جھگڑا کرنے کی اجازت بھی دے بلکہ یہ حکم تو اُن مامورین کے حق میں ہے جن سے اَطِيْعُوا اللّٰهَ کہا گیا ہے تفصیل ضمیمہ میں نمبر ۲۸ ملاحظہ ہو

فَرُدُّوْهُ اِلَى اللّٰهِ وَالرَّسُوْلِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُوْنَ

تو اُسے اللہ اور رسول کی طرف پھیر دو بشرطیکہ تم اللہ اور قیامت کے

بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۭ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَّاَحْسَنُ

دن پر ایمان رکھتے ہو یہی سب سے بہتر اور عمدہ

ع ۹

تَاْوِيْلًا ۝۵۹ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ يَزْعُمُوْنَ اَنَّهُمْ

تاویل ہے کیا تم نے اُن کو نہیں دیکھا جو یہ گمان کرتے ہیں کہ جو کچھ

اٰمَنُوْا بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَآ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ

تم پر نازل کیا گیا اور جو کچھ تم سے پہلے نازل کیا گیا وہ سب پر ایمان لائے ہیں

يُرِيْدُوْنَ اَنْ يَّتَحَاكَمُوْٓا اِلَى الطَّاغُوْتِ وَ

(اور) چاہتے ہیں کہ اپنا مقدمہ طاغوت کے پاس لے جائیں حالانکہ

قَدْ اُمِرُوْٓا اَنْ يَّكْفُرُوْا بِهٖ ۭ وَيُرِيْدُ الشَّيْطٰنُ

اُنکو حکم دیا جا چکا ہے کہ اُس کے منکر ہوں اور شیطان یہ ارادہ رکھتا ہے

اَنْ يُّضِلَّھُمْ ضَلٰلًۢا بَعِيْدًا ۝۶۰ وَاِذَا قِيْلَ لَھُمْ

کہ اُن کو بھٹکا کر بڑی گمراہی میں ڈال دے اور جب اُن سے یہ کہا جاتا

تَعَالَوْا اِلٰى مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُوْلِ رَاَيْتَ

کہ اللہ نے جو کچھ نازل کیا اُس کی طرف اور اُسکے رسول کی طرف آؤ تو تم

الْمُنٰفِقِيْنَ يَصُدُّوْنَ عَنْكَ صُدُوْدًا ۝۶۱ فَكَيْفَ

منافقوں کو اپنے سے رکتا ہوا دیکھو گے پھر اُس وقت کیا حال

منزل

۲ لہ اَنْ يَّتَحَاكَمُوْٓا اِلَى الطَّاغُوْتِ تفسیر قمی میں ہے کہ یہ آیت زبیر بن عوام کے بارے میں نازل ہوئی ہے جبکہ ایک باغ کی بابت ایک یہودی سے جھگڑا ہو گیا تھا پس زبیر نے یہ کہا تھا کہ ہم ابن شیبہ یہودی کے فیصلہ پر راضی ہیں اور اُس یہودی نے یہ کہا تھا کہ ہم محمدؐ کے فیصلے پر راضی ہیں اُس وقت یہ آیت نازل ہوئی۔ کافی میں منقول ہے کہ جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے دریافت کیا گیا کہ ہمارے گروہ میں سے دو آدمیوں کا قرض یا میراث کے بارے میں کچھ جھگڑا ہو اور وہ بادشاہ وقت یا اُسکے مقرر کئے ہوئے ججوں کی طرف رجوع کریں تو آیا یہ حلال ہے؟ فرمایا جو شخص طاغوت سے فیصلہ چاہے اور وہ اُسکے موافق فیصلہ کر دے تو گو اُسکا حق ثابت بھی ہو تاہم وہ مال حرام کھانیوالا سمجھا جائے گا کیونکہ اُس کو حکم طاغوت سے ملا ہے جسکے انکار کا خدا نے حکم دیا تھا۔ حضرت سے دریافت کیا گیا کہ پھر وہ کیا کریں؟ فرمایا کہ اُنہی لوگوں کو ڈھونڈیں جو ہماری احادیث کے راوی ہوں اور ہمارے حلال و حرام پر اُنکی نظر ہو ہمارے احکام کو جانتے ہوں لازم ہے کہ تم اُنکے فیصلے پر راضی ہو کیونکہ ہم نے اُن کو تم

إِذَآ أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ

ہوگی جبکہ اُنپر اپنے ہاتھوں کے کئے ہوئے کے سبب کوئی مصیبت پڑے گی

ثُمَّ جَآءُوكَ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّآ إِحْسَٰنًا

پھر وہ تمہارے پاس خدا کی قسم کھاتے ہوئے آئینگے کہ ہمارا تو ارادہ سوائے نیکی اور اتفاق کرنے کے

وَتَوْفِيقًا ﴿٦٢﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَعْلَمُ ٱللَّهُ مَا فِى قُلُوبِهِمْ

اور کچھ نہ تھا یہ لوگ وہی ہیں کہ جو کچھ انکے دلوں میں ہے اُسے اللہ جانتا ہے۔

فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُل لَّهُمْ فِىٓ أَنفُسِهِمْ

پس تم کبھی ان سے منہ پھیر لو اور انکو نصیحت کرو اور انکی ذات کے بارے میں ان سے برمحل

قَوْلًۢا بَلِيغًا ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ

باتیں کرو اور ہم نے کسی رسول کو نہیں بھیجا مگر اسی لئے کہ بحکم خدا لوگ اسکی اطاعت

بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ جَآءُوكَ

کیجائے اور اگر یہ لوگ اُسوقت جبکہ اُنھوں نے اپنے اُوپر ظلم کیا تھا تمہارے پاس آجاتے

فَٱسْتَغْفَرُوا۟ ٱللَّهَ وَٱسْتَغْفَرَ لَهُمُ ٱلرَّسُولُ لَوَجَدُوا۟

اور اللہ سے بخشش مانگتے اور رسول بھی اُنکے لئے بخشش طلب کرتا تو یہ ضرور اللہ کو

ٱللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ

توبہ قبول کرنیوالا اور رحم کرنیوالا پاتے ایسا نہیں ہے تمہارے پروردگار کی قسم یہ لوگ (کبھی)

حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا۟

مومن نہ ہونگے جبتک کہ اُن جھگڑوں میں جو اُن کے مابین پڑے ہیں تمکو حاکم نہ بنالیں پھر جو کچھ تم

لہ اذ ظلموا انفسھم کافی میں
جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول
ہے کہ خدا تعالیٰ نے اس جگہ امیرالمومنین کو
مخاطب کیا ہے پھر و لو انھم اذ
ظلموا سے فیما شجر بینھم
تک تلاوت فرمائی اس کے بعد فرمایا
فیما شجر بینھم سے وہ معاہدہ
مراد ہے جو اُن منافقوں نے باہم
کیا تھا کہ اگر محمد کو خدا نے موت دی
تو اس امر کو بنی ہاشم میں ہم نہ جانے دیں گے
پھر حضرت نے آگے تلاوت فرمائی ثم
لا یجدوا فی انفسھم حرجا مما
قضیت اور یہ فرمایا کہ خواہ تم اُن
کے قتل کا فیصلہ دیتے یا عفو کا پھر
یسلموا تسلیما پڑھکر ختم فرمادیا ۱۲

لہ۲ جاءوک تفسیر قمی میں ہے
کہ اصل تنزیل میں جاءوک کے
بعد یا علی تھا ۱۲ ✦ ✦

ض

لہ مَا يُوْعَظُوْنَ کافی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے کہ اصل تنزیل یوں تھی مَا يُوْعَظُوْنَ بِهٖ فِیْ عَلِیٍّ یعنی علی کے بارے میں جو نصیحت کی گئی ۱۲ لہ وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ کافی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے کہ پرہیزگاری سے ہماری اعانت کرو کیونکہ تم میں سے خدا کے حضور میں جو شخص پرہیزگاری کے ساتھ جائیگا تو خدا کی طرف سے اُس کو بڑی کشائش ملے گی جیسا کہ خدا تعالیٰ ارشاد فرماتا ہے پھر یہ آیت تلاوت فرمائی پھر فرمایا کہ نبی بھی ہم میں سے ہیں اور شہداء اور صالحین بھی ہم ہی میں سے ہیں۔ اور جناب امام جعفر صادق سے منقول ہے کہ مومن دو قسم کے ہیں ایک تو اللہ پر وہ ایمان لانیوالا جس نے وہ کل شرطیں پوری کی ہوں جو مومن کے لئے اللہ نے مقرر کی ہیں پس وہ تو انبیاء و شہداء و صدیقین و صالحین کے ساتھ ہوگا اور اس سے بہتر رفاقت کونسی ہو سکتی ہے اور یہی وہ مومن ہے جسکو منزلت شفاعت حاصل ہوگی اور کسی کو اُسکی شفاعت نہ کرنی پڑیگی۔ اور یہی وہ مومن ہے جسکو دنیا و آخرت کے خوف پیش نہ آئینگے اور ایک مومن وہ ہے جسکے قدم پھسل جائینگے۔ اُسکی حالت زراعت کے ڈنٹھل کی سی ہوگی کہ جدھر ہوا نے جھکایا جھک گیا یہ وہ ہے جسکو دنیا میں بھی خوف پیش آئینگے اور آخرت میں بھی اُسکی شفاعت کی جائے گی۔ اور انجام بخیر ہو جائیگا۔ تفسیر عیاشی میں انہی حضرتؑ سے منقول ہے کہ تمہارا ذکر خدا نے اپنی کتاب میں فرمایا ہے چنانچہ یہ آیت پوری پڑھی۔ اُولٰۗىِٕكَ مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ پھر فرمایا اس آیت میں نبیین سے مراد جناب رسولخداؐ اور صدیقین اور شہدا سے مراد ہم ہیں اور صالحین سے مراد تم ہو پس تمکو صلاح و تقویٰ اختیار کرنا چاہئے جیسا کہ اللہ نے تمہارا نام رکھا ہے۔ تفسیر عیاشی میں جناب امام رضا علیہ السلام سے منقول ہے کہ اللہ پر یہ حق ہے کہ ہمارے دوستوں کو نبیین اور صدیقین اور شہدا اور صالحین کا رفیق قرار دے اور یہ کیسے اچھے رفیق ہیں۔ عیون اخبار الرضا میں جناب رسولخدا صلے اللہ علیہ و آلہٖ سے منقول ہے کہ ہر اُمت میں ایک صدیق اور فاروق ہوتا ہے اور اس اُمت کے صدیق

فِیْٓ اَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوْا

فیصلہ کردو اُس سے اپنے دِلوں میں تنگی نہ پائیں اور اُس کو اِسطرح تسلیم کرلیں جیسا

تَسْلِيْمًا ﴿٦٥﴾ وَلَوْ اَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ اَنِ اقْتُلُوْٓا

کہ تسلیم کرنیکا حق ہے اور اگر ہم اُن پر یہ لازم کردیتے کہ آپس میں ایکدوسرے

اَنْفُسَكُمْ اَوِ اخْرُجُوْا مِنْ دِيَارِكُمْ مَّا فَعَلُوْهُ اِلَّا

کو قتل کرو یا اپنے گھروں سے نِکل جاؤ تو سوائے معدودے چند کے یہ

قَلِيْلٌ مِّنْهُمْ ۭ وَلَوْ اَنَّھُمْ فَعَلُوْا مَا يُوْعَظُوْنَ

لوگ اُس کی تعمیل نہ کرتے اور اگر وہ اُسکے موافق کرتے جو کچھ اُنکو نصیحت کیگئی تھی تو

بِهٖ لَكَانَ خَيْرًا لَّھُمْ وَاَشَدَّ تَثْبِيْتًا ﴿٦٦﴾ وَّاِذًا

یہ بات اُنکے لئے بہت ہی اچھی ہوتی اور اُنکے ایمان کی زیادہ مضبوطی کا باعث ہوتا اور اُس

لَّاٰتَيْنٰھُمْ مِّنْ لَّدُنَّآ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿٦٧﴾ وَّلَهَدَيْنٰھُمْ

وقت ہم بھی اُن کو بہت بڑا اجر دیتے۔ اور اُنکو صراط مستقیم

صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا ﴿٦٨﴾ وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ

تک پہنچا دیتے اور جو اللہ اور رسولؐ کی اطاعت کرینگے

فَاُولٰۗىِٕكَ مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِّنَ النَّبِيّٖنَ

وہی تو اُن لوگوں کے ساتھ ہونگے جنپر اللہ نے انعام کیا ہے کہ بعض پیغمبروں میں سے ہیں

وَالصِّدِّيْقِيْنَ وَالشُّهَدَاۗءِ وَالصّٰلِحِيْنَ ۚ وَحَسُنَ

اور بعض صدیقوں میں سے ہیں اور بعض شہیدوں میں سے ہیں اور بعض صلحا میں سے ہیں اور وہی لوگ رفاقت

بقیہ حاشیہ صفحہ ٢٠٥ ۔ اپنے سے سُنا خدا تعالیٰ نے قوت گویائی ایک درخت میں پیدا کر دی تھی اُس سے آواز ہر طرف سے سُنائی دیتی تھی اور جناب امیر المومنین علیہ السلام سے مروی ہے کہ پروردگار عالم نے بغیر اعضا اور حروف کے بات کی یعنی جس طرح انسان کو بات کرنے کے لئے ہونٹ، زبان، تالو وغیرہ کی ضرورت ہے پروردگار عالم کی ذات اس قسم کی تمام احتیاجات سے منزہ و مبرا ہے۔ نیز ایک شخص نے جسکو

يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ

اُنکے آنیکے بعد اللہ پر آدمیوں کی کوئی حجت باقی نہ رہے اور اللہ

عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ لَٰكِنِ اللَّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ

زبردست حکمت والا ہے لیکن اللہ اسکے باب میں جو کچھ تمپر نازل کیا گیا ہے گواہی دیتا ہے

أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ ۖ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ

کہ اُسنے اپنے علم سے نازل کیا ہے اور فرشتے (بھی اسبات کی) گواہی دیتے ہیں حالانکہ گواہی اللہ (ہی)

شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ

کی کافی ہے بیشک جو لوگ کافر ہو گئے اور اُنہوں نے راہ خدا سے روکا

قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا

وہ گمراہی میں بہت بڑھ گئے جن لوگوں نے یقیناً کفر (بھی) کیا اور ظلم (بھی) کیا

لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾

اللہ کا یہ کام نہیں ہے کہ اُنکو بخشدے یا اُنکو کوئی اور راستہ سوائے

إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۚ وَكَانَ

جہنم کے راستے کے بتلائے جسمیں وہ ہمیشہ ہمیشہ رہیں گے۔ اور اللہ کے

ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمُ

لئے یہ بات آسان ہے اے آدمیوں یقیناً رسول تمہارے

الرَّسُولُ بِالْحَقِّ مِنْ رَبِّكُمْ فَآمِنُوا خَيْرًا لَكُمْ ۚ وَإِنْ

رب کی طرف سے تمہارے پاس حق لیکر آیا ہے پس اُسے مان لو تو تمہارے لئے بہتر ہے اور اگر

آیاتِ خدا میں کچھ شبہ پڑ گیا تھا اُن حضرت سے سوال کیا تو اُسکے جواب میں جو ارشاد ہوا اُس کا ایک جزو یہ ہے کہ ان حضرت نے فرمایا کہ کلام اللہ جسکا نام ہے وہ ایک طرح کا نہیں ہے۔ بلکہ اُسکی کئی صورتیں ہیں ایک تو وہ کلام خدا کا تھا جو کہ خدا نے اپنے رسولوں سے تکلم فرمایا اور وہ بھی کلام اللہ تھا جو رسولوں کے دلوں میں ڈال دیا وہ خواب بھی کلام اللہ تھے جو رسولوں نے دیکھے اور یہ وحی منزل جسکی تلاوت کیجاتی ہے یہ بھی کلام اللہ ہے۔ (تصریح) قرآن مجید اسی قسم اخیر میں داخل ہے۔ الخصال میں جناب رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ سے منقول ہے کہ پروردگار عالم نے حضرت موسیٰ سے تین شب و روز میں ایک لاکھ چوبیس ہزار کلمے فرمائے۔ اسی زمانہ میں جناب موسیٰ نے کچھ بھی نہ کھایا پیا۔ اس کے بعد جب بنی اسرائیل کے پاس پلٹ کر آئے تو کانوں میں تو ہر وقت کلام خدا گونج رہی تھی اُنکی باتیں نہ سن سکتے ہوئیں۔ احتجاج میں وہ گفتگو منقول ہے جو یہودیوں نے جناب رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ سے کی تھی منجملہ اسکے یہ ہے کہ اُنہوں نے یہ کہا کہ کیا موسیٰ آپ سے بہتر ہیں۔ آنحضرت نے فرمایا کیوں؟

اُنھوں نے کہا کہ حق تعالیٰ نے حضرت موسیٰ سے چار ہزار کلموں سے بات کی اور آپ سے کوئی بات بھی نہ کی آنحضرت نے فرمایا کہ مجھے اُنسے افضل رتبہ عطا کیا گیا ہے۔ اُنھوں نے کہا وہ کیا ہے آنحضرت نے یہ آیت تلاوت فرمائی سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا الخ (اس حدیث کا بقیہ انشاء اللہ سورہ بنی اسرائیل میں بیان ہوگا) ــــ حاشیہ صفحہ ٢٠٦ ۔ ١٥ ۔ لَٰكِنِ اللَّهُ يَشْهَدُ ۔ تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام

(باقی بر صفحہ ٢٠٧)

تَكْفُرُوا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ

انکار کروگے تو آسمانوں میں اور زمین میں جو کچھ ہے ضرور اللہ کا ہے۔ اور اللہ

عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿۱۷۰﴾ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ لَا تَغْلُوْا فِيْ دِيْنِكُمْ وَلَا

صاحب علم و حکمت ہے اے اہل کتاب اپنے دین کے بارے میں غلو نہ کرو اور سوائے

تَقُوْلُوْا عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ ۭ اِنَّمَا الْمَسِيْحُ عِيْسَى ابْنُ

حق کے خدا کے بارے میں کچھ نہ کہو مسیح عیسٰی ابن مریم سوائے اسکے کچھ

مَرْيَمَ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَكَلِمَتُهٗ ۚ اَلْقٰىهَآ اِلٰى مَرْيَمَ وَرُوْحٌ مِّنْهُ ۡ

نہیں ہے کہ اللہ کا رسول ہے اور اُس کا کلمہ جسکو اُسنے مریم تک پہنچا دیا تھا اور اُسکی پیدا کی ہوئی

فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ ڨ وَلَا تَقُوْلُوْا ثَلٰثَةٌ ۭ اِنْتَهُوْا خَيْرًا

روح ہے پس اللہ اور اُسکے رسولوں پر ایمان لاؤ اور تثلیث کے قائل نہ ہو اس سے باز رہو یہی تمہارے لئے

لَّكُمْ ۭ اِنَّمَا اللّٰهُ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۭ سُبْحٰنَهٗٓ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗ وَلَدٌ ۘ

اچھا ہے اللہ تو وہی یکتا معبود ہے اُس کی ذات اس سے منزہ ہے کہ اُسکے کوئی بیٹا ہو

لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۭ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيْلًا ﴿۱۷۱﴾ ع

آسمانوں میں اور زمین میں جو کچھ ہے اللہ ہی کا ہے اور اللہ ہی انتظام کے لئے کافی ہے۔

لَنْ يَّسْتَنْكِفَ الْمَسِيْحُ اَنْ يَّكُوْنَ عَبْدًا لِّلّٰهِ وَلَا الْمَلٰۗىِٕكَةُ

مسیح کو یہ بات ہرگز ناگوار نہ ہوگی کہ وہ اللہ کا بندہ بنے اور نہ مقرب

الْمُقَرَّبُوْنَ ۭ وَمَنْ يَّسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهٖ وَيَسْتَكْبِرْ

فرشتوں کو اور جو اُسکی عبادت سے انکار کرے گا اور تکبر کرے گا

منزل ۱

بقیہ حاشیہ صفحہ ۲۰۶ - کہ جبرئیل امین
اس آیت کو اس شان سے لیکر نازل
ہوئے تھے اِنَّ الَّذِیْنَ کَفَرُوْا
1 وَظَلَمُوْا اٰلِ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ لَمْ یَکُنِ
اللّٰهُ الخ تفسیر قمی میں منقول ہے کہ جناب
ابو عبداللہ نے اسطرح تلاوت فرمائی
2 اِنَّ الَّذِیْنَ کَفَرُوْا وَظَلَمُوْا اٰلَ
مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ لَمْ یَکُنِ اللّٰهُ الخ ۱۲
۳ قَدْ جَآءَکُمُ الرَّسُوْلُ بِالْحَقِّ
مِنْ رَّبِّکُمْ کافی اور تفسیر عیاشی میں
جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے یہ
3 آیت اس طرح منقول ہے قَدْ جَآءَکُمُ
الرَّسُوْلُ بِالْحَقِّ مِنْ رَّبِّکُمْ فِیْ
وِلَایَةِ عَلِیٍّ فَاٰمِنُوْا خَیْرًا لَّکُمْ
وَاِنْ تَکْفُرُوْا بِوِلَایَةِ عَلِیٍّ
فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ الخ
۱۲ ÷ ÷ حاشیہ صفحہ ۲۰۷ - ۱ وَ
کَلِمَتُهٗ اَلْقٰهَا اِلٰی مَرْیَمَ وَرُوْحٌ مِّنْهُ کافی
میں منقول ہے کہ جناب امام جعفر صادق علیہ السلام
سے دریافت کیا گیا کہ رُوْحٌ مِّنْهُ کے معنی کیا
ہیں فرمایا وہ روح جسے خدا تعالیٰ نے حضرت
آدم اور حضرت عیسیٰ میں پیدا کیا۔ التوحید
میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے
کہ وہ مخلوق ہے جو کو خدا نے برگزیدہ فرمایا
ایک روح آدم اور ایک روح عیسیٰ ۱۲-
۲ وَلَا تَقُوْلُوْا ثَلٰثَةٌ مطلب یہ ہے
کہ یہ نہ کہو کہ خدا تین ہیں اللہ و مسیح و مریم

جیسا کہ خدا کے قول سے ثابت ہے ءَاَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُوْنِیْ وَاُمِّیَ اِلٰهَیْنِ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ (کیا تم نے لوگوں سے کہہ دیا تھا کہ مجھے اور میری ماں کو خدا کے علاوہ دو خدا
بنا لو) ۱۲ - ÷ ÷

۱ لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللّٰهُ بِشَيْءٍ مِّنَ الصَّيْدِ لفظی معنی تو یہ ہیں کہ کچھ شکار سے پروردگار عالم تمہاری آزمائش کریگا اور مطلب یہ ہے کہ اس وقت کی آزمائش سے ہے کہ جب حالت احرام میں ہو۔ تفسیر قمی میں وارد ہے کہ یہ آیت غزوۂ حدیبیہ میں نازل ہوئی جس وقت اصحاب جناب رسالتمآب کی آزمائش کے لئے پروردگار عالم نے اس قدر جانور جمع کر دئے تھے کہ وہ میوں کے سامانوں کے بیچ میں سے گذر جاتے تھے اور کافی میں ہے کہ شکار اس قدر غزوۂ حدیبیہ میں جناب رسالتمآب صلی اللہ علیہ وآلہ کے لئے جمع کر دئے گئے تھے کہ آنحضرت کے اصحاب کے ہاتھ اور نیزے باسانی ان تک پہنچتے تھے ۱۲

مَا اتَّقَوْا وَّاٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ثُمَّ اتَّقَوْا وَّاٰمَنُوْا

کوئی گناہ نہیں ہے جس حال میں کہ وہ ڈرتے رہے اور ایمان لائے اور نیک عمل کرتے رہے پھر وہ ڈرتے

ثُمَّ اتَّقَوْا وَّاَحْسَنُوْا ۭ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۹۳﴾ ع ۲

رہے اور ایمان لائے پھر وہ ڈرتے رہے اور نیکی کرتے رہے اور اللہ نیکی کرنیوالوں کو دوست رکھتا ہے

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللّٰهُ بِشَيْءٍ مِّنَ

اے ایمان لانیوالو ضرور ہے کہ اللہ تعالیٰ ایک ذرا سی بات یعنی اس شکار کے بارے میں

الصَّيْدِ تَنَالُهٗٓ اَيْدِيْكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ

تمہاری آزمائش کریگا جس تک تمہارے ہاتھ اور نیزے پہنچیں تاکہ اللہ یہ جان لے کہ

يَّخَافُهٗ بِالْغَيْبِ ۚ فَمَنِ اعْتَدٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَلَهٗ

اس سے بے دیکھے بھالے کون ڈرتا ہے پس جو اسکے بعد زیادتی کریگا اسی کے لئے

عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۹۴﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقْتُلُوا

دردناک عذاب ہے اے ایمان لانے والو جب تم احرام کی حالت

الصَّيْدَ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ ۭ وَمَنْ قَتَلَهٗ مِنْكُمْ مُّتَعَمِّدًا فَجَزَاۗءٌ

میں ہو تو شکار کو قتل نہ کرو اور جو تم میں سے جان بوجھکر شکار کو قتل کریگا تو اس کا

مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهٖ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ

بدلہ چوپایوں میں سے ویسا ہی ہے جیسا کہ اسنے قتل کیا جسکے بارے میں تم میں سے دو منصف حکم لگا دیں

هَدْيًۢا بٰلِغَ الْكَعْبَةِ اَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسٰكِيْنَ اَوْ

اور یہ قربانی کعبہ پہنچائی جائیگی یا کفارہ ہوگا مسکینوں کا کھانا کھلانا یا

۲ لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ التہذیب میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ جب تم حالت احرام میں ہو تو کل جانوروں کے قتل سے پرہیز کرو سوائے افعی اور عقرب اور چوہے کے اسلئے کہ چوہا مشک کو کاٹ ڈالتا ہے اور مکان میں آگ لگا دیتا ہے اور بچھو جناب رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ نے ایک مرتبہ کسی پتھر کی طرف ہاتھ بڑھایا تھا اور بچھو نے کاٹ کھایا تو آنحضرت نے فرمایا کہ خدا تجھ پر لعنت کرے تو کسی نیک اور بد کو نہیں چھوڑتا۔ اور سانپ جس وقت وہ تمہارا قصد کرے تو تم اسکو قتل کر دو ورنہ نہ کرو۔ یہی حکم کتے اور درندے کا ہے اور کالے ناگ کو ہر حال قتل کر دینا چاہئے۔ اور کوے اور چیل کو انکی طرف کوئی چیز پھینک کر اڑا دینا چاہئے ۱۲

۳ فَجَزَاۗءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ التہذیب میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے اس آیت کی تفسیر میں وارد ہے کہ ہرن کے بدلے بکری اور گورخر کے عوض میں گائے اور شتر مرغ کے عوض میں پانچ برس کا اونٹ ۱۲

۴ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ تفسیر مجمع البیان میں جناب امام محمد باقر اور جناب امام جعفر صادق علیہما السلام سے منقول ہے کہ اصل میں ذو عدل تھا یعنی صاحب عدل۔ تفسیر عیاشی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے کہ ذو عدل سے مراد ہیں جناب رسول خدا صلے اللہ علیہ وآلہ اور انکے بعد جو امام ہو انکا قائم مقام ہو اور ذوا عدل ان مقامات سے ہے جن میں کاتبان قرآن نے غلطیاں کی ہیں (قول مترجم)۔ ذوا عدل کا الف غلط ہونیکی دلیل ایک

سلہ فَاِنَّھُمْ لَا یُکَذِّبُوْنَکَ. کافی اور تفسیر عیاشی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ کسی شخص نے جناب امیرالمومنین علیہ السلام کے سامنے اس آیت کو پڑھا تھا تو آپ نے فرمایا کہ واللہ جھٹلانے میں تو اُن لوگوں نے کوئی کسر اٹھا نہ رکھی تھی مگر اصل میں یہ لفظ لَا یُکَذِّبُوْنَکَ نہیں ہے بلکہ لَا یُکْذِبُوْنَکَ ہے جسکے یہ معنی ہیں کہ کوئی ایسا باطل نہ پیش کرسکیں گے جس سے تمہارے حق کو جھوٹا ثابت کرسکیں۔ تفسیر مجمع البیان میں منقول ہے کہ جناب امیرالمومنین اس آیت کو لَا یُکْذِبُوْنَکَ پڑھتے تھے اور یہ فرمایا کرتے تھے کہ مراد اس سے یہ ہے کہ وہ لوگ کوئی ایسی بات نہ پیش کرسکیں گے جو تمہارے حق سے زیادہ حق ثابت ہوجائے ۱۲۔ سلہ فَصَبَرُوْا عَلٰی مَا کُذِّبُوْا۔ تفسیر برہان میں منقول ہے کہ جناب امام جعفر صادق علیہ السلام نے فرمایا کہ جس شخص نے صبر کیا وہ بھی تھوڑے عرصے کیلئے ہے اور جسنے بے صبری کی وہ بھی تھوڑے ہی عرصہ کیلئے پھر فرمایا کہ ہمکو اپنے تمام معاملات میں صبر اختیار کرنا چاہئے اس لئے کہ جناب رسول خدا صلے اللہ علیہ و آلہٖ کو اللہ تعالٰے نے مبعوث کیا اور آنحضرت کو صبر و نرمی کا حکم دیا اور یہ فرمایا۔ وَاصْبِرْ عَلٰی مَا یَقُوْلُوْنَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِیْلًا (لوگ جو کچھ بھی کہیں اُس پر صبر کرو اور خوبصورتی کے ساتھ اُنکو چھوڑ بیٹھو) اور یہ فرمایا اِدْفَعْ بِالَّتِیْ هِیَ اَحْسَنُ فَاِذَا الَّذِیْ بَیْنَكَ وَبَیْنَهٗ عَدَاوَةٌ كَاَنَّهٗ وَلِیٌّ حَمِیْمٌ (بدی کو ایسی تدبیر سے ٹالو جو بہت اچھی ہو کیونکہ اُس کا نتیجہ یہ نکلیگا کہ وہ شخص جسکے اور تمہارے مابین عداوت ہے ایسا ہوجائیگا گویا ہمیشہ کا تمہارا سرگرم دوست ہے) پس جناب رسول خدا صلے اللہ علیہ و آلہ نے صبر کیا یہاں تک کہ لوگوں نے حضرت پر بہت بڑے بڑے الزام لگائے اور طعن کئے اور آنحضرت دل تنگ ہوئے پس خدا تعالٰے نے یہ آیت نازل فرمائی وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّكَ یَضِیْقُ صَدْرُكَ بِمَا یَقُوْلُوْنَ (ہم خوب جانتے ہیں کہ جو کچھ لوگ کہتے ہیں اُس سے تم بہت دل تنگ ہو) پھر لوگوں نے حضرت کو جھٹلایا اور طعن کئے جس سے آنحضرت محزون و مغموم ہوئے تو خدا تعالٰے نے یہ آیات نازل کیں قَدْ نَعْلَمُ سے تَصْرُنَا تک ہیں پس حضرت نے اپنی ذات کے لئے صبر لازم کرلیا اور بیٹھ رہے اور خدائے تعالٰی کی یاد کرتے رہے اور وہ لوگ حضرت کو جھٹلا

قَدْ خَسِرَ الَّذِیْنَ كَذَّبُوْا بِلِقَآءِ اللّٰهِ ؕ حَتّٰۤی اِذَا جَآءَتْهُمُ

یقیناً وہ ٹوٹے میں ہیں جو خدا کی حضور میں جانیکو جھٹلاتے ہیں یہانتک کہ جب قیامت اُن کو

السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوْا یٰحَسْرَتَنَا عَلٰی مَا فَرَّطْنَا فِیْهَا ۙ وَ

یکایک آئیگی اُس وقت کہیں گے افسوس ہم نے کیسی کمی کی اور

هُمْ یَحْمِلُوْنَ اَوْزَارَهُمْ عَلٰی ظُهُوْرِهِمْ ؕ اَلَا سَآءَ مَا

وہ اُسوقت اپنے وبال اپنی ہی پیٹھوں پر اُٹھائے ہونگے۔ خبردار ہوجاؤ کیسا بُرا ہے وہ جسے

یَزِرُوْنَ ﴿۳۱﴾ وَمَا الْحَیٰوةُ الدُّنْیَاۤ اِلَّا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ ؕ

لادے ہوئے ہونگے اور یہ دنیا کی زندگانی سوائے کھیل کود کے کچھ بھی نہیں۔

وَلَلدَّارُ الْاٰخِرَةُ خَیْرٌ لِّلَّذِیْنَ یَتَّقُوْنَ ؕ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۳۲﴾

اور جو لوگ پرہیزگار ہیں آخرت کا گھر اُنکے لئے بہت ہی اچھا ہے کیا تم اتنا نہیں سمجھتے

قَدْ نَعْلَمُ اِنَّهٗ لَیَحْزُنُكَ الَّذِیْ یَقُوْلُوْنَ فَاِنَّهُمْ

ہم جانتے ہیں کہ جو کچھ وہ کہتے ہیں اُس سے تمکو رنج پہنچتا ہے مگر وہ حقیقت میں تم کو

لَا یُكَذِّبُوْنَكَ وَلٰكِنَّ الظّٰلِمِیْنَ بِاٰیٰتِ اللّٰهِ یَجْحَدُوْنَ ﴿۳۳﴾

نہیں جھٹلاتے بلکہ یہ ظالم اللہ کی نشانیوں کا انکار کرتے ہیں

وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوْا عَلٰی مَا

اور تم سے پہلے بہت سے رسولوں کی تکذیب کیگئی ہے پھر اُنھوں نے اپنے جھٹلائے جانے پر

كُذِّبُوْا وَاُوْذُوْا حَتّٰۤی اَتٰىهُمْ نَصْرُنَا ۚ وَلَا مُبَدِّلَ

اور تکلیف دئے جانے پر صبر کیا جبتک کہ اُنکے پاس ہماری مدد نہ آئی اور اللہ کے کلموں کو

منزل ۲

لہ اِنَّ الَّذِیْنَ فَرَّقُوْا دِیْنَهُمْ وَکَانُوْا شِیَعًا۔ تفسیر عیاشی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ جناب امیرالمومنینؑ اس فَرَّقُوْا دِیْنَهُمْ کو فَارَقُوْا دِیْنَهُمْ پڑھتے تھے اور وَکَانُوْا شِیَعًا کے یہ معنی ہیں کہ فرقہ فرقہ ہو گئے اور ہر فرقہ کسی ایک امام کا پیرو ہو گیا۔ تفسیر مجمع البیان میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے کہ اس آیت میں وہ سب لوگ مراد لئے گئے ہیں جو اس امت سے نکل کر ضلالت میں چلے گئے۔ اور شبہات میں پڑ گئے اور بدعتی ہو گئے۔ جناب رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ کی حدیث میں ہے کہ عنقریب میری امت تہتر فرقوں پر منقسم ہو جائیگی جن میں سے سب جہنم میں جائیں گے سوائے ایک کے اور وہ ایک وہ ہوگا جو میرے وصی علیؑ کی پیروی کریگا۔

اِنَّا مُنْتَظِرُوْنَ ﴿١٥٨﴾ اِنَّ الَّذِیْنَ فَرَّقُوْا دِیْنَهُمْ وَکَانُوْا

ہم بھی منتظر ہیں بیشک وہ لوگ جنہوں نے اپنے دین میں پھوٹ ڈالی اور گروہ گروہ

شِیَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِیْ شَیْءٍ ؕ اِنَّمَاۤ اَمْرُهُمْ اِلَی اللّٰهِ

ہو گئے تمکو اُنسے کسی معاملہ میں سروکار نہیں اُن کا فیصلہ خدا کے ہاتھ ہے

ثُمَّ یُنَبِّئُهُمْ بِمَا کَانُوْا یَفْعَلُوْنَ ﴿١٥٩﴾ مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ

پھر وہ اُنکو اُنکے کرتوت سے آگاہ کر دے گا جو ایک نیکی لائیگا تو اُسکے

فَلَهٗ عَشْرُ اَمْثَالِهَا ۚ وَمَنْ جَآءَ بِالسَّیِّئَةِ فَلَا یُجْزٰۤی

لئے اُس کا دس گنا ہے اور جو ایک بدی لائیگا اُسکو سزا صرف اُسی کی مقدار کے

اِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا یُظْلَمُوْنَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ اِنَّنِیْ هَدٰىنِیْ

موافق دی جائیگی اور اُن پر زیادتی نہ کی جائیگی (اے رسول) تم کہدو بیشک مجھکو میرے

رَبِّیْۤ اِلٰی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ ۚ۬ دِیْنًا قِیَمًا مِّلَّةَ اِبْرٰهِیْمَ

پروردگار نے راہِ راست کی ہدایت کی ہے (وہ) پائدار مذہب ہے حنفی کیطرف مائل ابراہیمؑ کی

حَنِیْفًا ۚ وَمَا کَانَ مِنَ الْمُشْرِکِیْنَ ﴿١٦١﴾ قُلْ اِنَّ صَلَاتِیْ

ملت (ہے) اور وہ مشرکین سے نہ تھے تم کہدو کہ میری نماز اور

وَنُسُکِیْ وَمَحْیَایَ وَمَمَاتِیْ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ﴿١٦٢﴾

میری عبادت اور میرا جینا اور میرا مرنا سب عالموں کے پالنے والے خدا کیواسطے ہے

لَا شَرِیْکَ لَهٗ ۚ وَبِذٰلِکَ اُمِرْتُ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُسْلِمِیْنَ ﴿١٦٣﴾

جس کا کوئی شریک نہیں اور اسی کا مجھکو حکم دیا گیا ہے اور میں سب سے پہلا اطاعت کرنیوالا ہوں

منزل ۲

۲ مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهٗ عَشْرُ اَمْثَالِهَا تفسیر مجمع البیان میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ جب آیت مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهٗ خَیْرٌ مِّنْهَا نازل ہوئی تو جناب رسولِ خدا صلی اللہ علیہ وآلہ نے عرض کی مجھے اس سے زیادہ عطا فرما اُسوقت اللہ نے یہ آیت نازل کی مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهٗ عَشْرُ اَمْثَالِهَا۔ کافی میں ہے کہ جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے یہ دریافت کیا گیا تھا کہ فضائل و احکام و حدود میں مومن کو مسلم پر کچھ فضیلت ہے فرمایا نہیں ان باتوں میں دونوں کی ایک ہی سی حالت ہے لیکن اعمال میں اور جس چیز کے ذریعہ سے خدا سے تقرب حاصل کر سکتے ہیں اُس چیز میں مومن کو مسلم پر فضیلت ہے اس موقع پر حضرتؑ سے اعتراضاً یہ پوچھا گیا کہ کیا خدا یہ نہیں فرماتا مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهٗ عَشْرُ اَمْثَالِهَا اور آپکا بھی یہ خیال ہے کہ مسلم نماز میں زکوٰۃ میں حج میں روزہ میں مومن کے ساتھ ساتھ ہے حضرتؑ نے فرمایا کیا خدا نے یہ نہیں فرمایا یُضٰعِفُهٗ لَهٗۤ اَضْعَافًا کَثِیْرَةً (اسکے واسطے کئی گنا بڑھا دیتا ہے) پس مومن ہی وہ ہیں جنکی نیکیوں کو خدا انکے لئے اسطرح بڑھا دیتا ہے کہ ہر نیکی کو ستر گنا کر دیتا ہے۔ لہٰذا یہ مومن کی مسلم پر فضیلت ہوئی

قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ

سرزمین میں گنتی میں کم اور بے بس تھے اور اس بات سے ڈرتے تھے

أَن يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِ

کہ کہیں لوگ تمکو اُچک کر نہ لیجائیں اور خدا نے تمکو ٹھکانا بھی دیا اور اپنی نصرت کے ذریعہ

وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾

تمہاری تائید بھی کی اور پاک چیزوں سے تمکو رزق بھی عطا کیا تاکہ تم شکر گزار ہو

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ

اے ایمان لانے والو نہ تو اللہ اور رسولؐ کی خیانت کرو اور نہ

وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾ وَاعْلَمُوا

جان بوجھ کر اپنی امانتوں میں خیانت کرو اور یہ جان لو

أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ

کہ تمہارے مال اور تمہاری اولاد آزمایش ہیں اور بیشک بڑا اجر

عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن

خدا (ہی) کے پاس ہے اے ایمان لانے والو اگر تم

تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ

اللہ سے ڈرتے رہوگے تو وہ تمہارے واسطے ایک حق و باطل کی جانچ مقرر فرمائیگا

وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾ وَإِذْ

اور تمہاری بدیاں تُم سے دور کر دیگا اور تمکو بخشدیگا اور اللہ بڑے فضل کا مالک ہے اور اے

ع ۹
۱۷

۱؎ لَا تَخُونُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ. تفسیر قمی میں منقول ہے کہ یہ آیت ۵ھ ہجری میں غزوہ بنی قریظہ کے وقت ابو لبابہ بن عبد المنذر انصاری کے بارہ میں نازل ہوئی تھی جنہے جناب رسالت مآب صلے اللہ علیہ وآلہ کے حکم میں خیانت کی تھی اسکا نزول سورۂ توبہ کی بعض آیتوں کے ساتھ ہوا ہے اور درج اس جگہ غزوۂ بدر کی آیتوں کے ساتھ کیگئی ہے جو ہجرت کے سولھویں مہینہ میں واقع ہوا۔ منجملہ اُن دلیلوں کے جو یہ بتلاتی ہیں کہ ترتیب قرآن مجید خلاف تنزیل ہے ایک یہ بھی ہے (ابو لبابہ کی خیانت اور اُنکی توبہ کا پورا قصہ ضمیمہ میں ترجمہ ملاحظہ کیجیے) ۱۲ ؎

۲؎ اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ تفسیر مجمع البیان میں جناب امیر المؤمنین علیہ السلام سے منقول ہے کہ تم میں سے کوئی شخص یہ نہ کہے کہ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوْذُ بِكَ مِنَ الْفِتْنَةِ (یا اللہ میں فتنہ سے تیری پناہ مانگتا ہوں) اسلئے کہ ایسا تم میں ایک بھی نہیں جو فتنہ سے خالی ہو اور فتنہ کو دوست نہ رکھتا ہو جیسا کہ خدا تعالیٰ ارشاد فرماتا ہے اِنَّمَا اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ مطلب یہ ہے کہ تمہارے مال بھی اور تمہاری اولاد بھی خدا کی طرف سے آزمائش ہیں پس اگر کوئی شخص پناہ مانگے تو یوں مانگے اَللّٰهُمَّ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ مُضِلَّاتِ الْفِتَنِ (یا اللہ جو ایسی آزمائشیں ہیں جو راہِ راست سے ہٹا دینے والی ہیں اُنسے میں تیری پناہ مانگتا ہوں) ۱۲ ؎

لے لیمیز اللہ الخبیث من الطیب علل الشرائع میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے ایک حدیث میں منقول ہے کہ خدا تعالیٰ جب کسی مومن کے پیدا کرنے کا ارادہ کرتا ہے تو اُسکی طینت میں کافر کی طینت کا بھی کچھ حصہ ملا دیتا ہے اور مومن سے جو بری ظہور میں آتی ہے۔ سکا باعث وہی طینت کفر ہے اور اسی طرح کافر کے پیدا کرنیکا جب ارادہ کرتا ہے تو اُسکی طینت میں مومن کی طینت کا جزو ملا دیتا ہے پس کافر سے جو نیکیاں بن پڑتی ہیں اُنکا باعث وہی طینت ایمان ہے آخر میں فرمایا کہ قیامت کے دن خدا تعالےٰ ہر دشمن ناصبی سے مومن کی طینت اور اُسکے متعلقات مع کل اعمال نیک کے لے کر مومن کو واپس عنایت کر دیگا اور ہر مومن سے ناصبی کی طینت اور اُسکے متعلقات مع کل اعمال بد کے لیکر ناصبی کو واپس کردیگا اور یہی مقتضائے عدالت ہے اسلئے کہ ناصبی سے ارشاد فرمائیگا کہ یہ اعمال خبیثہ تیری طینت سے ہیں تیرے مزاج کے موافق ہیں تو ہی ان کا سب سے زیادہ مستحق ہے اور یہ اعمال نیک مومن کی طینت سے ہیں اور اُس کے مزاج کے موافق ہیں وہ ان کا زیادہ مستحق ہے آجکے دن کوئی ظلم نہیں کیا جاتا بیشک خدا تعالےٰ جلد حساب لینے والا ہے۔ پھر حضرت نے فرمایا کہ اس مطلب کی تائید قرآن مجید کی آیتوں سے ہوتی ہے دیکھو خدا تعالےٰ فرماتا ہے اَلْخَبِیْثٰتُ لِلْخَبِیْثِیْنَ وَالْخَبِیْثُوْنَ لِلْخَبِیْثٰتِ وَالطَّیِّبٰتُ لِلطَّیِّبِیْنَ وَالطَّیِّبُوْنَ لِلطَّیِّبٰتِ (بُری باتیں بُرے لوگوں کے لئے ہیں اور بُرے آدمی بُری باتوں کے لئے اور اچھی اچھی باتیں اچھے لوگوں کے لئے ہیں اور اچھے آدمی اچھی باتوں کے لئے)۔ پھر دوسری آیت حضرت نے یہی تلاوت فرمائی وَالَّذِیْنَ کَفَرُوْٓا اِلٰی جَهَنَّمَ یُحْشَرُوْنَ سے اُولٰٓئِکَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ تک پوری حدیث مع تصریح و تشریح عمدہ ہیں۔ شرح مطلوب ہے۔ لے اِنْ یَّنْتَهُوْا یُغْفَرْ لَهُمْ

اَلْخَبِیْثَ مِنَ الطَّیِّبِ وَیَجْعَلَ الْخَبِیْثَ بَعْضَهٗ

پاک سے الگ کر دے اور ناپاک کو اوپر تلے

عَلٰی بَعْضٍ فَیَرْكُمَهٗ جَمِیْعًا فَیَجْعَلَهٗ فِیْ جَهَنَّمَ ؕ

رکھ دے پھر اُن سب کا ڈھیر لگا دے پھر اُس سارے ڈھیر کو جہنم میں

[redacted] الْخٰسِرُوْنَ ﴿٣٧﴾ قُلْ لِّلَّذِیْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ

جھونکدے وہی تو نقصان اُٹھانے والے ہونگے۔ کافروں سے کہدو کہ اگر وہ باز آئیں تو جو کچھ

یَّنْتَهُوْا یُغْفَرْ [redacted] سَلَفَ ۚ وَاِنْ یَّعُوْدُوْا

پہلے ہو چکا ہے وہ اُن کو معاف کر دیا جائے گا اور اگر پھر ویسا ہی کرینگے

فَقَدْ مَضَتْ [redacted] وَقَاتِلُوْهُمْ

تو پہلوں کا قاعدہ تو مقرر ہو ہی چکا ہے اور اُن سے یہانتک

حَتّٰی لَا تَكُوْنَ [redacted] وَّیَكُوْنَ الدِّیْنُ كُلُّهٗ

لڑو کہ کفر باقی نہ رہے اور دین سب کا سب خالص اللہ کا

لِلّٰهِ ۚ فَاِنِ انْتَهَوْا فَاِنَّ [redacted] بِمَا یَعْمَلُوْنَ

ہو جائے پھر اگر وہ کفر سے باز آجائیں تو اللہ اُن کے اعمال کا

بَصِیْرٌ ﴿٣٩﴾ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْ [redacted] اَنَّ اللّٰهَ

نگران ہے اور اگر وہ نہ باز آئیں تو سمجھ لو کہ اللہ

مَوْلٰىكُمْ ؕ نِعْمَ الْمَوْلٰی وَنِ [redacted] النَّصِیْرُ ﴿٤٠﴾

تمہارا حامی ہے۔ (اور) وہ سب سے بہتر حامی اور سب سے بہتر مددگار ہے۔

فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ تفسیر عیاشی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے کہ ایک شخص نے ان حضرت سے گزارش کی کہ میں بنی اُمیہ کی طرف سے حاکم تھا اور بہت سا مال کمایا پھر مجھے خیال آیا کہ یہ میرے لئے حلال نہیں ہے تب میں نے اُسکے مطابق سوال کیا تو مجھے یہ جواب ملا کہ تیرے اہل و عیال تیرا مال اور تیری ہر چیز حرام ہے۔ حضرت نے فرمایا کہ جواب دینے والوں نے جو تجھ سے کہا ہے اصل امر یوں نہیں ہے اُسنے عرض کی تو آیا میرے لئے توبہ

ع ۳

فَانْۢبِذْ اِلَيْهِمْ عَلٰى سَوَآءٍ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْخَآئِنِيْنَ ﴿۵۸﴾

جیسے تم بھی اُنسے دست بردار ہو جانا بیشک اللہ خیانت کرنیوالوں کو دوست نہیں رکھتا

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا سَبَقُوْا ؕ اِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُوْنَ ﴿۵۹﴾

اور جو لوگ کافر ہو گئے ہیں وہ یہ گمان نہ کریں کہ وہ بازی لیگئے یقیناً وہ ہمکو عاجز نہ کر سکینگے

وَاَعِدُّوْا لَهُمْ مَّا اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ قُوَّةٍ وَّمِنْ رِّبَاطِ

اور جو قوت تم بہم پہنچا سکتے ہو اور جتنے گھوڑے تم سرحد پر بندھے رکھ سکتے ہو انکو اُن (کفار)

الْخَيْلِ تُرْهِبُوْنَ بِهٖ عَدُوَّ اللّٰهِ وَعَدُوَّكُمْ وَ

کے مقابلہ کے لئے تیار کر رکھو کہ ایسا کرنیسے تم اللہ کے دشمن کو اور اپنے دشمن کو اور اُنکے سوا

اٰخَرِيْنَ مِنْ دُوْنِهِمْ ۚ لَا تَعْلَمُوْنَهُمْ ۚ اَللّٰهُ يَعْلَمُهُمْ ؕ

اور لوگوں کو ڈراتے رہو گے تم اُن کو نہیں جانتے اللہ اُن کو جانتا ہے

وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ شَيْءٍ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ يُوَفَّ اِلَيْكُمْ

اور جو کچھ تم اللہ کی راہ میں خرچ کرو گے اُسکا عوض اُتم کو پورا پورا دیا جائیگا اور تمہارا

وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُوْنَ ﴿۶۰﴾ وَاِنْ جَنَحُوْا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ

کسی طرح نقصان نہ کیا جائیگا اور اگر وہ صلح کی طرف مائل ہوں تو تم بھی اُسکی طرف مائل

لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ ؕ اِنَّهٗ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۶۱﴾

ہو جاؤ اور اللہ پر بھروسہ کرو بیشک وہ بڑا سننے والا (اور) جاننے والا ہے

وَاِنْ يُّرِيْدُوْۤا اَنْ يَّخْدَعُوْكَ فَاِنَّ حَسْبَكَ اللّٰهُ ؕ

اور اگر وہ تمہیں دھوکا دینا چاہیں گے تو اللہ تمہارے لئے کافی ہے۔

۱؎ وَاَعِدُّوْا لَهُمْ مَّا اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ قُوَّةٍ۔ کافی تفسیر عیاشی، تفسیر قمی اور الفقیہ میں جناب رسول خدا صلے اللہ علیہ وآلہٖ اور جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے جو کچھ منقول ہے اُس کا خلاصہ یہ ہے کہ اس آیت میں قوۃ سے مراد تیر اندازی کی قوت ڈھال تلوار اور ہر قسم کے ہتھیار جن سے لڑائی میں تقویت ہوتی ہے نیز بالوں کا خضاب سے سیاہ کر لینا کہ اس سے بھی دشمن کے دل پر ہیبت چھا جاتی ہے) ۱۲

۲؎ وَاِنْ جَنَحُوْا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا۔ تفسیر قمی میں منقول ہے کہ یہ آیت منسوخ ہے۔ اور اُس کی ناسخ سورۂ محمدؐ میں یہ آیت ہے فَلَا تَهِنُوْا وَتَدْعُوْۤا اِلَى السَّلْمِ وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ (پس سستی نہ کرو اور صلح کے خواہاں نہو جس حال میں کہ تم خود غالب ہو) اور یہ منسوخ آیت يَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الْاَنْفَالِ کے نزول سے اور غزوۂ بدر کے وقوع سے پہلے نازل ہوئی تھی مگر جامع قرآن کی بے عنوانی سے یہاں آخر سورہ میں درج ہو گئی ہے۔ کافی اور تفسیر عیاشی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ کسی نے آنحضرتؑ سے دریافت کیا تھا کہ اَلسَّلْمِ سے کیا مراد ہے فرمایا کہ ہمارے امر میں داخل اور شریک ہو جانا ۱۲۔

✤ ✤ ✤ ✤ ✤ ✤ ✤

لے عَدْنٍ تفسیر مجمع البیان میں جناب رسول خدا صلے اللہ علیہ وآلہ سے منقول ہے کہ عدن پروردگار عالم کا وہ مکان ہے جسکو نہ کسی آنکھ نے دیکھا نہ کان نے سنا اور نہ کسی انسان کے دل میں جسکا وہم تک گزرا اور اسمیں سوائے تین قسم کے لوگوں کے اور کوئی نہیں رہیگا اَلنَّبِیّٖنَ وَ الصِّدِّیْقِیْنَ وَالشُّھَدَآءِ (یعنی انبیاء و صدیق و شہداء) اور خداوند عالم اُس مکان کے بارے میں فرمائیگا کہ خوشا بحال اُسکے جو اُس میں داخل ہو۔ اور الخصال میں اُنہی حضرت سے منقول ہے کہ اگر کوئی شخص یہ پسند کرے کہ اُسکی زندگی میری سی زندگی ہو اور اُسکی موت میری سی موت۔ اور اُسکو پروردگار عالم میری جنت میں جگہ دے جسکا خدا تعالےٰ نے وعدہ فرمایا ہے اور جسے جنت عدن سے موسوم فرمایا اور اپنے ید قدرت سے بنایا اور کُن فَیَکُوْن (کہ ہو اور وہ ہوگیا) فرما کے اُسے پیدا کیا ہو تو اُسکو لازم ہے علی ابن ابیطالب سے اور اُنکے بعد اُن کی اولاد کو محبت رکھے اور جناب امیر المومنین علیہ السلام سے کسی یہودی نے دریافت کیا تھا کہ تمہارے نبی جنت میں کہاں رہینگے تو حضرت نے فرمایا کہ از روئے درجے کے سب سے بلند درجہ میں اور از روئے مکان کے سب سے بہتر مکان یعنی جنت عدن میں ہونگے۔ اُس نے عرض کی واللہ آپ نے سچ فرمایا حضرت موسیٰ نے بھی یہی لکھوایا تھا اور حضرت ہارون نے یہی لکھا تھا۔ الفقیہ میں حدیث بلال میں ہے کہ جنت عدن اور سب جنتوں کے بیچ میں ہے اُسکی فصیل یاقوت احمر کی ہے اور بجائے کنگروں کے اُسمیں موتی پھیلے ہوئے ہیں ٢ے آیۂ جَاھِدِ الْکُفَّارَ وَالْمُنٰفِقِیْنَ تفسیر مجمع البیان میں قراءت اہلبیت علیہم السلام ہے جَاھِدِ الْکُفَّارَ بِالْمُنٰفِقِیْنَ اور اُنہوں نے یہ فرمایا ہے کہ جناب رسولخدا صلی اللہ علیہ وآلہ نے کبھی منافقین سے لڑائی نہیں کی بلکہ اُنکی تو تالیف قلوب کرتے رہتے تھے اور منافقین کفر کا اظہار بھی نہیں کرتے تھے اور اُنکے کفر کے متعلق خدا

رَسُوْلَهٗ ؕ اُولٰٓئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللّٰهُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ

اطاعت کرتے ہیں یہی لوگ ہیں کہ منقریب اللہ اُنپر رحمت کریگا بیشک اللہ زبردست

حَكِيْمٌ ﴿٧١﴾ وَعَدَ اللّٰهُ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ

(اور) حکمت والا ہے۔ اللہ نے مومن مرد اور مومن عورتوں سے ایسی جنتوں

جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ

کا وعدہ کیا ہے جن کے نیچے نہریاں بہتی ہونگی اور اُنہیں ہمیشہ (ہمیشہ) رہنے

فِيْهَا وَمَسٰكِنَ طَيِّبَةً فِيْ جَنّٰتِ عَدْنٍ ؕ وَ

والے ہونگے اور دائمی بہشتوں میں اچھے اچھے مکانوں کا بھی وعدہ کیا ہے اور اللہ

رِضْوَانٌ مِّنَ اللّٰهِ اَكْبَرُ ؕ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ

کی خوشنودی سب سے بڑھ کر ہے یہی تو بڑی کامیابی

الْعَظِيْمُ ﴿٧٢﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَ   ع ٩ ١٥

ہے۔ اے نبی کفار اور منافقین سے

الْمُنٰفِقِيْنَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ ؕ وَمَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ وَ

جہاد کرو اور اُنپر سختی کرو اور اُن کا ٹھکانا جہنم ہے اور

بِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿٧٣﴾ يَحْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ مَا قَالُوْا ؕ وَلَقَدْ

وہ بہت ہی بُری جگہ ہے وہ خدا کی قسم کھا کھا کرتے ہیں کہ انہوں نے ایسا نہیں

قَالُوْا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوْا بَعْدَ اِسْلَامِهِمْ وَ

کہا حالانکہ انہوں نے کفر کا کلمہ ضرور کہا اور وہ اپنے اسلام کے بعد کافر ہوگئے اور

کا علم اُنکے قتل کے مباح ہونیکا باعث نہیں ہو سکتا تھا اسلئے کہ ظاہر میں تو وہ ایمان کا اظہار کرتے تھے (پھر قتل کیسا اور جہاد کیوں!) تفسیر قمی میں ہے کہ یہ آیت تو یوں نازل ہوئی تھی یٰٓاَیُّھَا النَّبِیُّ جَاھِدِ الْکُفَّارَ بِالْمُنٰفِقِیْنَ اسلئے کہ جناب رسولخدا صلے اللہ علیہ وآلہ نے منافقین سے تلوار کے ذریعہ سے کبھی جہاد ہی نہیں فرمایا۔ یہ قول تو سورۂ توبہ کے متعلق ہے اور سورۂ تحریم کی تفسیر میں خدا تعالےٰ نے اس قول کے متعلق یٰٓاَیُّھَا النَّبِیُّ جَاھِدِ

سلہ صَلِّ عَلَيْهِمْ تفسیر مجمع البیان میں جناب رسولخدا صلے اللہ علیہ وآلہ سے منقول ہے کہ جب کوئی گروہ حضرتکی خدمت میں صدقات لے کر حاضر ہوتا تھا تو حضرت فرماتے تھے اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِمْ (اے خدا انپر رحمت نازل کر) تفسیر عیاشی میں ہے کہ جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے اس آیت کے بارے میں دریافت کیا گیا کہ آیا اس کا حکم جناب رسول خدا صلے اللہ علیہ وآلہ کے بعد امام کے بارے میں بھی جاری ہے۔ فرمایا

اَنْ يَّتُوْبَ عَلَيْهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٠٢﴾ خُذْ

اُمید ہے کہ اللہ انکی توبہ قبول کرے بیشک اللہ بڑا بخشنے والا (اور) رحم کرنے والا ہے (انکے)

مِنْ اَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيْهِمْ

مالوں میں سے صدقہ لے لو کہ انکو بھی پاک کردو اور اس صدقہ لینے کی وجہ سے

بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ ؕ اِنَّ صَلٰوتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ ؕ

انکے مال کو بھی بڑھا دو اور انکے لئے دعائے رحمت کرو تمہاری دعائے رحمت کرنا انکی تسکین کا

وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿١٠٣﴾ اَلَمْ يَعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ هُوَ

باعث ہوگا اور اللہ سننے والا (اور) جاننے والا ہے کیا انہوں نے اس بات کو نہیں جانا کہ

يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهٖ وَيَاْخُذُ الصَّدَقٰتِ وَ

اللہ اپنے بندوں کی توبہ قبول کرتا ہے اور (انسے) صدقات لے لیتا ہے اور

اَنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿١٠٤﴾ وَقُلِ اعْمَلُوْا

کہ بیشک اللہ ہی سب سے بڑا توبہ قبول کرنیوالا (اور) رحم کرنیوالا ہے اور انسے یہ کہدو کہ

فَسَيَرَى اللّٰهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُوْلُهٗ وَالْمُؤْمِنُوْنَ ؕ

تم عمل کئے جاؤ عنقریب اللہ اور اسکا رسول اور ایمان دینے والے تمہارے اعمال کو

وَسَتُرَدُّوْنَ اِلٰى عٰلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ

دیکھ لینگے اور عنقریب تم غائب و حاضر کے جاننے والے کی حضور میں واپس کئے جاؤگے

بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿١٠٥﴾ وَاٰخَرُوْنَ مُرْجَوْنَ لِاَمْرِ

اور جو کچھ تم کیا کرتے تھے اس سے وہ تمکو آگاہ کردیگا اور کچھ ایسے بھی ہیں جو خدا کے

ہاں ضرور جاری ہے (تفسیر برہان وصافی)

سلہ يَاْخُذُ الصَّدَقٰتِ تفسیر عیاشی میں جناب امام زین العابدین علیہ السلام سے منقول ہے کہ میں اپنے پروردگار کی جانب سے اسکا ضامن ہوں کہ صدقہ بیشک پروردگار کے ہاتھ میں پہنچنے سے پہلے بندے کے ہاتھ میں نہیں پہنچتا اور یہ خدا کے اس قول سے ثابت ہے يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهٖ وَيَاْخُذُ الصَّدَقٰتِ۔ کافی میں انہی حضرت سے منقول ہے کہ پروردگار عالم فرماتا ہے کہ ہر شے کے قبول کرنے کے لئے میں نے موکل مقرر کر دیے ہیں سوائے صدقہ کے کہ اسے میں اپنے ہاتھ سے لیتا ہوں یہانتک کہ اگر کوئی ایک خرما یا ایک خرمے کا ٹکڑا بھی صدقے میں دیتا ہے تو اسے میں اسطرح پرورش کرتا ہوں جسطرح آدمی اپنی اولاد کو پرورش کرتا ہے اور قیامت کے دن وہ اسے کوہ احد کے برابر یا اس سے بھی بڑا پائیگا (تفسیر برہان وصافی)

سلہ وَالْمُؤْمِنُوْنَ کافی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ ان حضرت کے سامنے یہ آیت پڑھی گئی تو حضرت نے فرمایا کہ یوں نہیں ہے دراصل تھا وَالْمَاْمُوْنُوْنَ اور مامون ائمہ ہیں۔ تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ ہر صبح کو کل بندوں کے اعمال نیک ہوں یا بد جناب رسول خدا صلے اللہ علیہ وآلہ کی خدمت میں پیش کئے جاتے ہیں پس تم ڈرتے رہو۔ اور ہر شخص تم میں سے اسبات سے حیا کرے کہ اسکے بد اعمال آنحضرت کے سامنے پیش ہوں۔ تفسیر عیاشی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے کہ کوئی مومن یا کافر نہیں مرتا اور قبر میں نہیں رکھا جاتا جبتک کہ اسکے اعمال جناب رسولخدا صلے اللہ علیہ وآلہ اور جناب

ل۔ لَقَدْ تَابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهٰجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ احتجاج طبرسی میں منقول ہے کہ جناب امام جعفر صادق علیہ السلام اور مجمع البیان میں ہے کہ امام رضا علیہ السلام اس آیت کو یوں پڑھا کرتے تھے لَقَدْ تَابَ اللّٰهُ بِالنَّبِيِّ عَلَى الْمُهٰجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ اسی شان سے یہ آیت نازل ہوئی ہے۔ احتجاج میں ابان ابن تغلب سے منقول ہے کہ میں نے عرض کی یا ابن رسول اللہ عوام الناس تو اسطرح نہیں پڑھتے جیسے کہ آپ کے پاس ہے۔ دریافت فرمایا کہ اے ابان کیونکر پڑھتے ہیں وہ کہتے ہیں کہ میں نے عرض کی کہ وہ یوں پڑھتے ہیں لَقَدْ تَابَ اللّٰهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهٰجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ۔ فرمایا ویل ہو اُنکے لئے نبیؐ کا کونسا گناہ تھا جسکے بارے میں خدا نے اُن کی توبہ قبول کر لی۔ سوا اسکے نہیں ہے کہ توبہ تو انکی اُمت کے لئے قبول کرینگے ۱۲۔ ۲ الَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُ فِيْ سَاعَةِ الْعُسْرَةِ۔ تفسیر قمی میں ہے کہ یہ آیت قصہ غزوۂ تبوک کے بارے میں ہے اور جنکا ذکر ہے وہ حضرت ابوذرؓ اور ابوخیثمہ اور عمیر ابن وہب ہیں جو پیچھے رہ گئے تھے۔ اور پھر جناب رسولخدا صلے اللہ علیہ وآلہ سے جا ملے تھے اور ایک قول یہ بھی ہے کہ کچھ ایسے لوگ جو صاحبان بصیرت تھے جنکو کوئی شک کبھی عارض نہیں ہوا تھا وہ پیچھے رہ گئے تھے اور اُنہوں نے یہ کہا تھا کہ ہم جا ملینگے۔ ان میں ابوخیثمہ بھی تھے۔ ان کے دو بیبیاں تھیں اور دو بنگلے تھے۔ اور انکی دونوں بیبیوں نے دونوں بنگلوں کو خوب آراستہ کیا۔ اُسنے کہا۔ واللہ یہ رسول اللہ کے حق میں انصاف نہیں ہے باوجودیکہ وہ معصوم ہیں۔ وہ تو جہاد کے لئے آندھی اور پانی میں ہتھیار لگا کر چلے گئے اور ابوخیثمہ بیٹھا کتا اپنے بنگلے میں حسین جوروؤں کے ساتھ پڑا رہے۔ واللہ یہ انصاف نہیں ہے پھر سانڈنی کسی اور جناب رسولخدا صلے اللہ علیہ وآلہ کے قریب جا پہنچے لوگوں نے راستہ پر کسی سوار کو آتے ہوئے دیکھا تو آنحضرتؐ کو اسکی خبر کی آنحضرتؐ نے فرمایا کہ ابوخیثمہ ہوگا۔ چنانچہ ابوخیثمہ ہی تھے۔ لوگوں نے کہا آئیے اور اُنہوں نے جو واقعہ گزرا تھا جناب رسولخدا صلے اللہ علیہ وآلہ سے بیان کیا

وَّعَدَهَآ اِيَّاهُ ۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهٗٓ اَنَّهٗ عَدُوٌّ لِّلّٰهِ

اُنہوں نے اُس سے کر لیا تھا پھر جب اُنپر یہ بات کھل گئی کہ وہ خدا کا دشمن ہے تو

تَبَرَّاَ مِنْهُ ۭ اِنَّ اِبْرٰهِيْمَ لَاَوَّاهٌ حَلِيْمٌ ﴿۱۱۴﴾ وَمَا

اُنہوں نے اُس سے تبرّا کیا بیشک ابراہیمؑ بڑے نرم دل (اور) بردبار تھے اور خدا کا

كَانَ اللّٰهُ لِيُضِلَّ قَوْمًۢا بَعْدَ اِذْ هَدٰىهُمْ حَتّٰى

یہ کام نہیں ہے کہ کسی قوم کو ہدایت کر چکنے کے بعد اُنسے توفیق ہدایت سلب کر لے جبتک کہ

يُبَيِّنَ لَهُمْ مَّا يَتَّقُوْنَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۱۱۵﴾

اُنپر کھول نہ دے کہ اُنکو کس کس چیز سے بچنا چاہئے بیشک اللہ ہر چیز سے آگاہ ہے

اِنَّ اللّٰهَ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ يُحْيٖ وَ

بیشک آسمانوں کی اور زمین کی بادشاہی خدا ہی کی ہے وہی جلاتا ہے اور

يُمِيْتُ ۭ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا

مارتا ہے اور تمہارا اللہ کے سوا نہ کوئی حامی ہے اور نہ

نَصِيْرٍ ﴿۱۱۶﴾ لَقَدْ تَّابَ اللّٰهُ عَلَي النَّبِيِّ وَالْمُهٰجِرِيْنَ

مددگار بیشک اللہ نے نبیؐ اور اُن مہاجرین اور انصار کی توبہ

وَالْاَنْصَارِ الَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُ فِيْ سَاعَةِ الْعُسْرَةِ

قبول کر لی جنہوں نے تنگی کے حال میں (بھی) نبیؐ کا ساتھ دیا تھا

مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيْغُ قُلُوْبُ فَرِيْقٍ مِّنْهُمْ

بعد اِسکے کہ اُن میں سے ایک فریق کا دل حق سے ہٹ چلا تھا۔

بقیہ حاشیہ صفحہ ۴۱۱ - پڑھنا محض باطل ہی ہوتا لیکن صورت حال یہ ہو کہ پورا ایمان ہو فیسے مومن جنت میں داخل ہونگے اور ایمان میں زیادتی ہونے کے سبب ہم مومنوں کے درجے اللہ کے نزدیک بڑھتے ہوتے ہونگے اور ایمان میں کمی کرنے سے کمی کرنیوالے جہنم میں جاپہنچینگے ۱۲ سلہ رِجْسًا اِلٰی رِجْسِہِمْ تفسیر قمی اور تفسیر عیاشی میں منقول ہے کہ جناب امام محمد باقر علیہ السلام نے فرمایا کہ اس آیت میں رجس کے معنی شک کے ہیں ۱۲

يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ وَإِذَا مَا

توبہ ہی کرتے ہیں اور نہ نصیحت ہی حاصل کرتے ہیں اور جبوقت

أُنْزِلَتْ سُورَةٌ نَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ

کوئی سورت نازل کی جاتی ہے تو وہ (بطور اشارہ) ایکدوسرے کی طرف دیکھتے ہیں.

يَرَاكُمْ مِنْ أَحَدٍ ثُمَّ انْصَرَفُوا ۚ صَرَفَ اللَّهُ

(اور اپنے نزدیک یہ کہتے ہیں) کہ کیا تمکو کوئی دیکھ رہا ہے پھر وہاں سے پلٹ آتے ہیں خدا

قُلُوبَهُمْ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾ لَقَدْ

نے بھی اُنکے دل پھیر دئے ہیں اسلئے کہ وہ ایسے لوگ ہیں جو سمجھ نہیں رکھتے بیشک

جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا

تمہارے پاس ایک ایسا رسول تمہارے ہی ابنائے جنس سے آیا ہو کہ جو تم کو

عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٢٨﴾

ناگوار ہو وہ اُسکو بھی شاق ہے اُسکی سب سے بڑی خواہش تمہاری نسبت یہ ہو کہ تم ایمان لاؤ

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ

(وہ) مومنین پر بہت نرم دل اور مہربان ہو پھر اگر وہ لوگ روگرداں ہوں تو تم کہدو کہ میرے

عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۖ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾

لئے تو اللہ ہی کافی ہے اسکے سوا کوئی معبود نہیں میں نے اُسی پر بھروسہ کر لیا ہے اور وہی بڑے

سُورَةُ يُونُسَ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ مِائَةٌ وَتِسْعُ آيَاتٍ

سورۂ یونس مکہ میں نازل ہوا اور اسکی ایک سو نو آیتیں ہیں

منزل ۳

حاشیہ صفحہ ۴۱۲

سلہ هَلْ يَرَاكُمْ مِنْ أَحَدٍ مطلب یہ ہے کہ وہ اشاروں اشاروں میں یہ کہتے ہیں کہ اگر تم اُٹھ جاؤ یا چلے جاؤ تو مسلمانوں میں سے تمکو کوئی دیکھ نہ لیگا کیونکہ اس سورہ کے سُننے کی برداشت تو تم میں ہے نہیں چنانچہ اگر کوئی دیکھتا نہیں تھا تو وہ اُٹھ کر چلے جاتے تھے ۱۲ سلہ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ اسکے معنی یہ کہ تمہاری ہی جنس سے یعنی عرب سے جیسے تفسیر قمی میں ہے کہ خلقت میں تمہاری طرح ہے۔ اور ایک قرارت ہے مِنْ أَنْفَسِكُمْ مفتوح الفاء صیغہ افعل التفضیل جسکا یہ مطلب ہے کہ تم میں جو سب سے زیادہ نفیس و شریف گھرانا ہے۔ رسول اُس گھرانے سے ہیں - ابو آمع میں ہے کہ ایک قول کے بموجب جناب رسول خدا صلے اللہ علیہ و آلہ اور جناب فاطمہ زہرا صلوات اللہ علیہا کی قرات یہی تھی لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفَسِكُمْ قول مترجم چونکہ سورۂ آل عمران میں آیت مباہلہ میں پروردگار عالم نے علی مرتضےٰ کو نفس رسول قرار دیا ہے اُس فضیلت خاص کے دبانے کو کم کرنیکے لئے معرب لگانیوالے نے یہاں بھی معنی کو زیر و زبر کر دیا۔ تفسیر عیاشی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ کے مخاطب ہم ہیں۔ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ کے مخاطب ہم ہیں حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ کے مخاطب ہم ہیں بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ اس جو تھائی میں مومن بھی ہمارے شریک ہوگئے ہیں اور دوسری روایت میں ہے کہ آپنے فرمایا کہ اس آیت کی تین چوتھائی

سلہ وَاَوْحَیْنَآ اِلٰی مُوْسٰی وَاَخِیْهِ. تفسیر قمی میں جناب امام موسیٰ کاظم علیہ السلام سے روایت ہے کہ چونکہ بنی اسرائیل ظالموں سے خائف تھے (اور خدا کی عبادت کے لئے عبادت خانہ قائم نہ کر سکتے تھے) تو اﷲ تعالیٰ نے موسیٰ علیہ السلام اور ہارون علیہ السلام کو وحی فرمائی کہ تم اپنے اپنے گھروں ہی میں عبادت کرو۔ اور وہیں نمازیں پڑھو۔ علل الشرائع اور تفسیر عیاشی میں ہے کہ جناب رسولخدا صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم نے لوگوں کے سامنے خطبہ پڑھا جس میں فرمایا کہ اے لوگو اللہ نے موسیٰ علیہ السلام اور ہارون علیہ السلام کو حکم دیا کہ اپنی قوم کے لئے مصر میں کچھ مکانات بنائیں اور ان دونو کو حکم دیا کہ انکی مسجد میں سوائے ہارونؑ اور اولاد ہارونؑ کے نہ کوئی جنب حالت میں شب باش ہو سکے نہ عورتوں کے پاس جا سکے۔ اور بلاشک علی علیہ السلام کی منزلت مجھ سے وہی ہے جو ہارون علیہ السلام کی موسیٰ علیہ السلام سے تھی۔ پس سوائے علی علیہ السلام اور اولاد علی علیہ السلام کے اور کسی کے لئے حلال نہیں ہے کہ میری مسجد میں عورتوں سے مقاربت کرے اور جنب حالت میں شب باش ہو۔ اور جس کو یہ بات بری لگے تو اسکا راستہ یہ رہا۔ اور آنحضرت صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم نے اپنے دست مبارک سے شام کی طرف اشارہ کیا۔ (قول مترجم۔ آنحضرت صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم کے اشارہ کا یہ مطلب معلوم ہوتا ہے کہ جنکو علیؑ اور اولاد علیؑ کی وہ منزلت جو عطیۂ خدا ہے بری لگے وہ یہودی ہو جائیں جیسے معاویہ شاہی ہو گئے اور انکو قوت اسی خطہ میں ہوئی جدھر آنحضرتؐ نے اشارہ کیا تھا) اسکے متعلق باقی روایتیں ضمیمہ میں نمبر شمار ۱۹ ملاحظہ ہوں۔ سلہ اَطْمِسْ عَلٰٓی اَمْوَالِهِمْ. لفظی معنی ہیں۔ کہ اُن کے مالوں کو ایسا بدل دے کہ اُن سے نفع اٹھا نہ سکیں۔ چنانچہ روایت میں وارد ہے کہ انکے مال پتھر ہو گئے تھے۔ ۱۲۔ سلہ قَدْ اُجِیْبَتْ دَّعْوَتُکُمَا. ایک روایت کے بموجب موسیٰ علیہ السلام دعا کرنیوالے تھے اور ہارون علیہ السلام آمین کہنے والے۔ مگر خدا نے دونو کو دعا کرنیوالا قرار دیا۔ کافی میں جناب رسولخدا صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم سے منقول ہے کہ موسیٰ علیہ السلام نے تو دعا کی تھی اور ہارون علیہ السلام اور فرشتوں نے آمین کہی تھی۔ خدا نے فرمایا قَدْ اُجِیْبَتْ دَّعْوَتُکُمَا اور یہ بھی

وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۸۶﴾ وَاَوْحَيْنَآ

اور ہمکو اپنی رحمت سے کافروں (کے ظلم) سے نجات دے اور ہم نے موسےٰ اور

اِلٰى مُوْسٰى وَاَخِيْهِ اَنْ تَبَوَّاٰ لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوْتًا

اُنکے بھائی کی طرف وحی کی کہ تم دونو اپنی قوم کے لئے مصر میں کچھ مکان بناؤ

وَّاجْعَلُوْا بُيُوْتَكُمْ قِبْلَةً وَّاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ ؕ وَبَشِّرِ

اور اپنے اُن مکانوں کو نماز کی جگہ قرار دو اور (اُن میں) نماز پڑھا کرو اور مؤمنین کو

الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۸۷﴾ وَقَالَ مُوْسٰى رَبَّنَآ اِنَّكَ اٰتَيْتَ فِرْعَوْنَ

خوشخبری سنادو اور موسےٰ نے عرض کی کہ اے ہمارے پروردگار بالتحقیق تونے

وَمَلَاَهٗ زِيْنَةً وَّاَمْوَالًا فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۙ رَبَّنَا لِيُضِلُّوْا

فرعون اور اُسکے درباریوں کو زندگانی دنیا میں سامان آرائش اور مال بہت کچھ دیا ہے

عَنْ سَبِيْلِكَ ۚ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلٰٓى اَمْوَالِهِمْ وَاشْدُدْ

اے ہمارے پروردگار اسلئے کہ وہ تیری راہ سے بھٹکائیں اے ہمارے پروردگار انکے مال غارت

عَلٰى قُلُوْبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوْا حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِيْمَ ﴿۸۸﴾

کردے اور اُنکے دل سخت کردے کہ وہ جبتک دردناک عذاب نہ دیکھیں گے ایمان

قَالَ قَدْ اُجِيْبَتْ دَّعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيْمَا وَلَا تَتَّبِعٰٓنِّ

نہ لائینگے خدا تعالےٰ نے فرمایا کہ تم دونو کی دعا قبول ہوگئی پس تم دونو ثابت قدم رہو اور

سَبِيْلَ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۸۹﴾ وَجٰوَزْنَا بِبَنِىْٓ اِسْرَآءِيْلَ

ہرگز جاہلوں کی راہ نہ چلو اور ہمنے بنی اسرائیل کو دریا کے پار اتار دیا

* امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے [illegible]

[illegible]

بقیہ حاشیہ صفحہ ۴۷۲ - اور جناب رسول خدا صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم نے منافقوں کی تکذیب کے خوف سے اس حکم کے پہنچانے میں مضائقہ کیا اور کچھ لوگوں کو جنہیں ہیں بھی تقابلاً کراس بارہ میں مشورہ کیا کہ آیا یہ احکام شائع کئے جائیں یا نہیں - ہماری سمجھ میں کچھ نہ آیا کہ کیا جواب دیں جناب رسول خدا صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم نے گریہ فرمایا - اور جبرئیل امین نے عرض کی - یا رسول اللہ کیا آپ امر خدا کے پہنچانے سے دل تنگ ہوتے ہیں؟ آنحضرت نے فرمایا کہ اے جبرئیل یہ بات نہیں ہے - بلکہ میرا پروردگار جانتا ہے کہ قریش کے ہاتھوں سے مجھ کو کیسی اذیتیں پہنچی ہیں جبکہ انہوں نے میری رسالت کا اقرار نہ کیا تو پروردگار عالم نے مجھے انسے جہاد کرنیکا حکم دیا اور آسمان سے میری نصرت کیلئے لشکر بھیجے اور انہوں نے میری مدد کی پھر وہ میرے بعد علی علیہ السلام کی ولایت کا اقرار کیونکر کرینگے - یہ سنکر جبرئیل امین چلے گئے اور اسکے بعد پروردگار عالم نے یہ آیت نازل فرمائی فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ الخ ۱۲-

حاشیہ صفحہ ۴۷۳

لہ مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا - تفسیر عیاشی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ دنیا کی زندگی اور اسکی زینت کے چاہنے والے فلاں اور فلاں ہیں تفسیر قمی میں ہے کہ ان آیتوں سے خدا تعالے کا یہ مطلب ہے کہ جو شخص عمل خیر اس نیت سے کرے کہ اسکا بدلہ اللہ تعالی اسی دنیا میں عطا فرمادے تو اسکا بدلہ خدا تعالے اسی دنیا میں عطا فرمادیگا اور آخرت میں اسکے لئے جہنم ہے - ۱۲

۲ہ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ - کافی میں جناب امام موسیٰ کاظم علیہ السلام اور جناب امام علی رضا علیہ السلام سے منقول ہے کہ امیرالمومنین علیہ السلام رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم کی رسالت پر شاہد ہیں اور رسول اپنے پروردگار کی طرف سے دلیل پر ہیں - تفسیر مجمع البیان میں جناب امیرالمومنین جناب امام محمد باقر اور جناب علی رضا علیہم السلام سے منقول ہے کہ اس آیت میں شَاهِدٌ مِّنْهُ سے مراد علی ابن ابیطالب ہیں جنہوں نے نبی صلے اللہ علیہ وآلہ کے حق میں گواہی دی اور لفظ مِّنْهُ کا یہ مطلب ہے کہ وہ اور جناب رسولخدا صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ایک ہی نور سے ہیں - تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ اصل

[illegible]

قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ
تم کہدو کہ ایسی ہی بنائی ہوئی دس سورتیں تم بھی لے آؤ اور اگر تم سچے ہو تو
اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾
اللہ کے سوا تم جن جن کو بلا سکتے ہو بلا لو
فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ
پھر اگر وہ تمہارے کہنے کو منظور نہ کریں تو سمجھ لو کہ جو کچھ نازل کیا گیا ہے خدا کے علم سے نازل
وَأَن لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٤﴾ مَن
کیا گیا ہے اور یہ کہ خدا ایتعالے کے سوا کوئی معبود نہیں ہے کیا اب بھی تم حکم ماننے والے ہو گے جو
كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ
شخص زندگانی دنیا اور رونق دنیا کا خواستگار ہوگا ہم اسی دنیا میں ایسوں کے اعمال کا
أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ
پورا پورا بدلا دینگے اور انکو دنیا میں کچھ نقصان نہ دیا جائیگا وہ وہی لوگ ہیں
الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا
جنکے لئے آخرت میں سوائے جہنم کے اور کچھ نہیں ہے اور دنیا میں جو کچھ
صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ أَفَمَن كَانَ
انہوں نے کیا ہوگا وہ سب مٹ جائیگا اور جو کچھ وہ کیا کرتے تھے وہ سب باطل ہو جائیگا
عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن
کیا وہ شخص جو اپنے رب کی طرف سے کھلی دلیل پر ہو اور اسکے پیچھے پیچھے ایک گواہ آتا ہو جو

بقیہ ←

۱ زَفِيْرٌ وَّ شَهِيْقٌ زفیر سانس کا باہر کی طرف نکلنا اور شہیق سانس کا اندر کی طرف جانا۔ یہ دونوں لفظ شدت کرب و غم پر دلالت کرتے ہیں
۲ خَالِدِيْنَ فِيْهَا۔ تفسیر قمی میں ہے کہ یہ ذکر دنیا کی آگ میں رہنے کا ہے جو قیامت سے پہلے پہلے ہوگی ۱۲۔ ۳ فَفِي الْجَنَّةِ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا۔ تفسیر قمی میں ہے کہ اس سے دنیا کی جنتیں مراد ہیں۔ جن کی طرف مومنین کی روحیں منتقل ہو جائیں گی۔ اور یہ جو فرمایا غَيْرَ مَجْذُوْذٍ اس سے

فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَ
میں پڑے ہائے وائے کرینگے اور جسوقت تک آسمان و زمین باقی رہینگے وہ اسی میں
الْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾
رہینگے سوائے اسکے کہ تمہارے پروردگار کو کچھ اور منظور ہو بیشک تمہارا پروردگار جو کچھ چاہے
وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ
کر گزرتا ہے اور رہے وہ جو خوش نصیب ہونگے جبتک آسمان و زمین باقی ہیں برابر
السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ ۖ عَطَاءً غَيْرَ
جنت میں رہینگے سوائے اسکے کہ تمہارے پروردگار کو کچھ اور (بہتری) منظور ہو یہ ایک ایسا
مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِمَّا يَعْبُدُ هَٰؤُلَاءِ ۚ مَا
عطیہ ہوگا جو ختم ہونیوالا نہیں ہے جن چیزوں کی یہ پرستش کرتے ہیں تم انکے بارے میں کچھ شک
يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ آبَاؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ ۚ وَإِنَّا
کرنا یہ بھی ویسی ہی پرستش کرتے ہیں جیسی انکے باپ دادا پرستش کرتے آئے اور ہم ان کا
ع ۹ لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوصٍ ﴿١٠٩﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا
حصہ (عذاب) بغیر کم کئے پورا پورا ان کو پہنچا دینگے اور بیشک ہم نے موسےٰ
مُوسَى الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ
کو کتاب دی پھر اُس میں اختلاف کیا گیا اور اگر تمہارے رب کی بات (مستحق
مِنْ رَبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ
مہلت) پہلے نہ گزر چکی ہوتی تو اِنکے مابین فیصلہ ہو چکا ہوتا اور وہ لوگ یقیناً اسکے بارے

مطلب یہ ہے کہ ان نعمتوں کا سلسلہ آخرت کی نعمتوں سے جا ملیگا۔ یہ اُن لوگوں کے قول کا رد ہے جو عذاب قبر کا اور قیامت سے پہلے عالم برزخ میں ثواب و عذاب ملنے کا انکار کرتے ہیں۔ قول صاحب تفسیر صافی۔ ان آیتوں کی تفسیر خدا تعالیٰ کے اس قول سے بھی ہوتی ہے اَلنَّارُ يُعْرَضُوْنَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَّعَشِيًّا (وہ ایک آگ ہے جس میں وہ صبح و شام جھونکے جائینگے) جناب امام جعفر صادق علیہ السلام نے فرمایا کہ یہ آگ عالم برزخ کی ہے جو قیامت سے پہلے ہوگا۔ کیونکہ خود قیامت میں نہ صبح ہے نہ شام۔ پھر حضرت نے فرمایا کہ کیا تم نے خدا تعالیٰ کا یہ قول نہیں سنا۔ يَوْمَ تَقُوْمُ السَّاعَةُ اَدْخِلُوْٓا اٰلَ فِرْعَوْنَ اَشَدَّ الْعَذَابِ (جس دن قیامت قائم ہوگی کہا جائیگا کہ فرعونیوں کو زیادہ سخت عذاب میں پہنچا دو)

۴ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ فَاخْتُلِفَ فِيْهِ۔ کافی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے کہ ان لوگوں نے ایسا ہی اختلاف کیا تھا جیسا کہ اس امت نے کتاب خدا میں اختلاف کیا ہے۔ اور جسوقت قائم آل محمد اس قرآن مجید کو لیکر آئینگے جو انکے پاس ہے تو اس دن بھی ایسا ہی اختلاف کرینگے یہاں تک کہ ان میں سے بعض آدمی اس کا قطعی انکار کر دیں گے۔ اور انکی حضرت کے حکم سے سب سے پہلے انہی کی گردن ماری جائیگی۔

۱۲ ۔ ۔ ۔

۱ فَذَرُوْهُ فِيْ سُنْۢبُلِهٖ۔ لفظی معنی یہ ہیں کہ اناج کو اُسکی بال میں رہنے دینا۔ تفسیر صافی میں ہے کہ یہ ایک نصیحت تھی جسکو تعبیر سے کوئی تعلق نہیں۔ قول مترجم۔ حضرت یوسف علیہ السلام کی اس نصیحت سے صرف اہل مصر نے فائدہ اُٹھایا بلکہ تمام اہل عالم کو ایسا قاعدہ معلوم ہوا جس سے آجتک نفع اُٹھاتے ہیں۔ جس غلہ کو زیادہ زمانہ تک رکھنا منظور ہو اُسکے محفوظ رکھنے کی اس سے زیادہ اچھی کوئی صورت نہیں کہ اس کو اسکی بال میں رکھا جائے۔ اس نصیحت کی قدر و قیمت تجربہ کاروں سے پوچھئے ۱۲۔

عِجَافٌ وَّسَبْعِ سُنْۢبُلٰتٍ خُضْرٍ وَّاُخَرَ يٰبِسٰتٍ

گایوں کو سات دُبلی پتلی گائیں کھا گئیں اور سات ہری بھری بالوں کو سات سوکھی بالیں لپٹے

لَّعَلِّيْٓ اَرْجِعُ اِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿۴۶﴾

گئیں تاکہ میں لوگوں کے پاس پلٹ کے جاؤں تو وہ بھی جان لیں اگر تعبیر بتلانیوالے ایسے ہوتے ہیں۔

قَالَ تَزْرَعُوْنَ سَبْعَ سِنِيْنَ دَاَبًا ۚ فَمَا حَصَدْتُّمْ

یوسفؑ نے کہا کہ تم سات برس تک لگاتار کھیتی کرتے رہوگے پس جیسے تم اُس کھیتی کو کاٹو

فَذَرُوْهُ فِيْ سُنْۢبُلِهٖٓ اِلَّا قَلِيْلًا مِّمَّا تَاْكُلُوْنَ ﴿۴۷﴾

تو سوائے اُس تھوڑے سے غلّہ کے جو تمہارے کھانے میں آئے باقی سب کو بالوں ہی میں

ثُمَّ يَاْتِيْ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ

رہنے دینا۔ پھر اس کے بعد سات برس سختی کے آئیں گے جن میں سوائے اُس تھوڑے

يَّاْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ اِلَّا قَلِيْلًا مِّمَّا

سے کے جو تم بیج وغیرہ کے لئے رکھتے ہو اور جو کچھ جمع کیا ہوگا سب کھا

تُحْصِنُوْنَ ﴿۴۸﴾ ثُمَّ يَاْتِيْ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ عَامٌ

جائیں گے پھر اس کے بعد ایک ایسا برس آئیگا کہ جس میں لوگ

ع ۷ ۱۶

فِيْهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيْهِ يَعْصِرُوْنَ ﴿۴۹﴾ وَقَالَ

سیر و سیراب ہو جائیں گے اور جس میں وہ نچوڑیں گے۔ بادشاہ نے

الْمَلِكُ ائْتُوْنِيْ بِهٖ ۚ فَلَمَّا جَآءَهُ الرَّسُوْلُ

(جب یہ تعبیر سُنی) حکم دیا کہ تعبیر کرنیوالے کو میرے پاس لاؤ جب شاہی قاصد

۲ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيْهِ يَعْصِرُوْنَ۔ تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ جناب امیر المؤمنین علیہ السلام کے سامنے ایک شخص نے یہ آیت یوں تلاوت کی ثُمَّ يَاْتِيْ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ عَامٌ فِيْهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيْهِ يَعْصِرُوْنَ یعنی يَعْصِرُوْنَ کو معروف پڑھا جیسا کہ آپ موجودہ قرآن شریف میں دیکھتے ہیں۔ حضرت نے فرمایا۔ وائے ہو تجھ پر وہ کیا نچوڑینگے آیا شراب نچوڑینگے؟ اُس شخص نے عرض کی یا امیر المؤمنینؑ پھر میں اُسے کیونکر پڑھوں۔ فرمایا خدا نے تو یوں نازل فرمائی ہے ثُمَّ يَاْتِيْ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ عَامٌ فِيْهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيْهِ يُعْصَرُوْنَ یعنی يُعْصَرُوْنَ کو مجہول بتلایا جس کے معنی میں یہ فرمایا کہ اُنکو بادلوں سے پانی بکثرت دیا جائیگا اور دلیل اس امر پر خدا کا یہ قول لائے وَاَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرٰتِ مَآءً ثَجَّاجًا اور ہم نے بدلیوں سے موسلا دھار پانی اُتارا۔ قول مترجم۔ معلوم ہوتا ہے کہ جب قرآن میں ظاہر اعراب لگائے گئے ہیں تو شراب خوار خلفا کی خاطر يُعْصَرُوْنَ کو يَعْصِرُوْنَ سے بدلکر معنی کو زیر و زبر کیا گیا ہے یا مجہول کو معروف سے بدلکر لوگوں کیلئے اُنکے کرتوت کی معرفت آسان کر دی۔ ہم اپنے امام کے حکم سے مجبور ہیں کہ جو تغیر یہ لوگ کر دیں تم اُسکو اُسی کے حال پر رہنے دو اور تغیر کرنیوالے کا عذاب کم نہ کرو ان جہاں تک ممکن ہو لوگوں کو اصل حال سے مطلع کر دو۔ قرآن مجید کو اُسکی اصلی حالت پر لانا جناب صاحب العصر علیہ السلام کا حق ہے اور اُنہی کے وقت میں وہ حسب تنزیل خدا تعالیٰ پڑھا جائیگا ۱۲

[illegible] ... تفسیر قمی میں ہے کہ جناب ... [illegible]

... [illegible] ... فرمایا ... [illegible]

... [illegible] ... اللہ کے ... [illegible]

... [illegible] ... سے جب

... بات ... [illegible]

... [illegible] ...

... کسی چیز کو ... [illegible]

... دریافت کیا گیا کہ یہ ... پڑھا ... تو فرمایا یوں نازل ہوئی تھی لَهُ مُعَقِّبٰتٌ مِّنْ خَلْفِهٖ وَرَقِيْبٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ يَحْفَظُوْنَهٗ بِاَمْرِ اللّٰهِ ... پہرے وار ... طرف سے مقرر ہیں اور ... آگے کی طرف سے جو حکم خدا کے موجب اس کی حفاظت کرتے رہتے ہیں۔ اور ایسا کون ہو سکتا ہے جو خدا تعالیٰ کے امر سے بچا لے۔ تفسیر قمی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے کہ ... حکم خدا کے بموجب انسان کی حفاظت ایسی چیزوں سے کرتے رہتے ہیں جیسے وہ کنوئیں میں گر پڑے یا دیوار اس پر آ پڑے ایسی ہی کوئی اور مصیبت ... [illegible] ... پیش آ جاتی ہے تو ... [illegible] ... ہیں اور وہ ... [illegible] ... ہیں جو دونوں کو ... [illegible] ... جاتے ہیں۔ ١١ * ﴿اِنَّ اللّٰهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوْا مَا بِاَنْفُسِهِمْ﴾ تفسیر عیاشی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے کہ خدا تعالیٰ نے یہ معاملہ حتمی فرما دیا ہے کہ جب کسی بندے کو کوئی نعمت عطا فرمائے تو اس سے وہ نعمت ہرگز ہرگز سلب نہ فرمائے گا جب تک کہ وہ بندہ کوئی ایسا

عٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيْرُ الْمُتَعَالِ ⑨ سَوَآءٌ

وہ پوشیدہ اور ظاہر کا جاننے والا سب سے بزرگ (اور) سب سے اعلیٰ ہے تم میں سے جو شخص

مِّنْكُمْ مَّنْ اَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهٖ وَمَنْ هُوَ

چھپکے سے بات کہے اور جو پکار کر کہے دونوں برابر ہیں اور وہ جو رات کو چھپا ہوا

مُسْتَخْفٍۢ بِالَّيْلِ وَسَارِبٌۢ بِالنَّهَارِ ⑩ لَهٗ مُعَقِّبٰتٌ مِّنْۢ

ہو اور (وہ جو) دن میں گلی کوچوں میں پھرنے والا ہو (دونو برابر ہیں) (انہیں سے) ہر ایک کے لئے

بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ يَحْفَظُوْنَهٗ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ

چلنے والے مقرر ہیں جو خدا کے حکم سے آگے کی طرف سے اور پیچھے کی طرف سے حفاظت

اِنَّ اللّٰهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتّٰى يُغَيِّرُوْا مَا بِاَنْفُسِهِمْ

کرتے ہیں بیشک خدا تعالیٰ کسی قوم کی حالت کو نہیں بدلتا جب تک کہ وہ خود اپنی حالت کو نہ

وَاِذَا اَرَادَ اللّٰهُ بِقَوْمٍ سُوْٓءًا فَلَا مَرَدَّ لَهٗ ۚ وَمَا لَهُمْ

بدلیں اور جب اللہ کسی قوم کے حق میں برائی چاہتا ہے تو اس کا ٹلنا کچھ نہیں ہو اور بندوں کا

مِّنْ دُوْنِهٖ مِنْ وَّالٍ ⑪ هُوَ الَّذِيْ يُرِيْكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَّ

اس کے سوا کوئی والی نہیں ہے وہ وہی ہے جو ڈرانے کے لئے اور لالچ دلانے کے لئے تم کو

طَمَعًا وَّيُنْشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ ⑫ وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ

بجلی کی چمک دکھلاتا ہے اور گھنگھور گھٹائیں پیدا کرتا ہے اور رعد اس کی حمد کی تسبیح پڑھتا

بِحَمْدِهٖ وَالْمَلٰٓئِكَةُ مِنْ خِيْفَتِهٖ ۚ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ

ہے اور کل فرشتے اس کے خوف سے (تسبیح پڑھتے ہیں) اور وہ بجلیاں گراتا ہے پس جس کو چاہتا

گناہ نہ کرے جس کے سبب سے اس نعمت کے چھین جانے کا مستوجب ہو جائے۔ اور یہی خدا کے اس قول کا مطلب ہے۔ معانی الاخبار میں جناب امام زین العابدین علیہ السلام سے منقول ہے کہ وہ گناہ جو نعمتوں کو بدل دیتے ہیں یہ ہیں (١) لوگوں پر زیادتی کرنا (٢) خیرات کرنے اور نیکی کرنے کی عادت چھوڑ دینا (٣) کفران نعمت کرنا (٤) شکر نعمت نہ بجا لانا ١٢۔ ﴿١٣﴾ ... روایت ہے کہ جناب رسول خدا صلعم سے دریافت کیا گیا تھا کہ رعد کیا ہے؟ فرمایا وہ ایک

[illegible]

اِنْ يَّشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَاْتِ بِخَلْقٍ جَدِيْدٍ ﴿١٩﴾ وَّمَا ذٰلِكَ

کیا ہے اگر وہ چاہے تمکو دور کردے اور اور نئی مخلوق لے آئے اور یہ اللہ کے لئے

عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيْزٍ ﴿٢٠﴾ وَبَرَزُوْا لِلّٰهِ جَمِيْعًا فَقَالَ الضُّعَفٰٓؤُا

ذرا بھی دشوار نہیں ہے اور جسوقت سب خدا کی حضور میں نکل کر جمع ہونگے تو اس

لِلَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْٓا۱ اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ

وقت چھوٹی عقلوں والے اُنسے جو بڑے بنتے تھے یہ کہینگے کہ (حضرت) ہم تو آپکے پیرو تھے تو

مُّغْنُوْنَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ؕ قَالُوْا لَوْ

اب آج آپ ہمکو کچھ عذاب خدا سے بھی بچا لینگے ؟ وہ کہینگے کہ اگر اللہ کوئی خلصی

هَدٰىنَا اللّٰهُ لَهَدَيْنٰكُمْ ؕ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ اَجَزِعْنَآ

کا راستہ ہمکو بتاتا تو ہم تمکو بھی بتا دیتے۔ مگر ہمارے لئے تو دونوں حالتیں برابر ہیں خواہ ہم

اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَّحِيْصٍ ﴿٢١﴾ وَقَالَ الشَّيْطٰنُ۲ لَمَّا ع ۵ ۱۵

روئیں پیٹیں یا صبر وسکوت اختیار کریں ہمارے لئے تو کوئی چھٹکارا ہی نہیں ہے اور جب سب کام

قُضِيَ۳ الْاَمْرُ اِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَ

ٹھیک جائیگا تو شیطان یہ کہدیگا کہ اللہ نے تو تم سے سچا وعدہ کیا تھا اور میں نے جو تمسے وعدہ

وَعَدْتُّكُمْ فَاَخْلَفْتُكُمْ ؕ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُمْ

کیا تھا پس میں نے تمسے اُسکے خلاف کیا اور میرا تو تمپر کوئی قابو تھا ہی نہیں سوائے اسکے

مِّنْ سُلْطٰنٍ اِلَّآ اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِيْ ۚ

کہ میں نے تمکو بلایا تھا اور تم نے مان لیا تھا

۱ اِسْتَكْبَرُوْا ۔ مصباح التہجد میں امیر المومنین علیہ السلام کا خطبۂ غدیر منقول ہے جس میں اسی آیت کو تلاوت فرمانے کے بعد حضرتؑ نے حاضرین سے سوال کیا کہ تم جانتے ہو استکبار کے کیا معنی ہیں۔ پھر اسکے معنی یہ ارشاد فرمائے کہ جس کی اطاعت کا حکم دیا گیا ہے اُس کی اطاعت نہ کرنا، اور جس کی پیروی کی تاکید کی گئی ہے اُس سے اعلےٰ اور بالاتر بننا ۱۲ ۔

۲ وَقَالَ الشَّيْطٰنُ ۔ تفسیر قمی اور تفسیر عیاشی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے۔ کہ قرآن مجید میں جہاں قَالَ الشَّيْطٰنُ آیا ہے وہیں ثانی مراد ہے ۱۲

۳ لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ ۔ تفسیر قمی میں ہے۔ کہ اس سے مطلب یہ ہے کہ جب وہ دنیا کے کاموں اپنے یاروں سے نپٹ لیگا تب وہ اُن سے وہ باتیں کریگا۔ جو اس آیت میں ہیں ۱۲

بقیہ حاشیہ صفحہ ۵۱۷ ۔ ۳ہ مِنَ الثَّمَرٰتِ. تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہو کہ یہاں ثمرات سے مراد دلوں کے پھل ہیں اور مطلب اس کا یہ ہو کہ تو اولاد اسمٰعیلؑ کی محبت اُن کے دلوں میں ڈالدے کہ یہ لوگ اُنکے پاس آئیں اور پھر آئیں الخ۔ اور عوالی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے کہ اطراف و اکناف سے مکۂ معظمہ کے رہنے والوں کے لئے پھل لائے جاتے ہیں

رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَآءِ ﴿۴۰﴾ رَبَّنَا اغْفِرْ لِیْ وَ

پروردگار اور میری عبادت قبول کر اے ہمارے پروردگار جس دن حساب لیا

لِوَالِدَیَّ وَلِلْمُؤْمِنِیْنَ یَوْمَ یَقُوْمُ

جائیگا (اُس دن) مجھے اور میرے ماں باپ کو اور مؤمنین کو بخش

الْحِسَابُ ﴿۴۱﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غَافِلًا

دیجیو اور جو عمل یہ ظالم کرتے ہیں اُس سے اللہ کو کبھی

عَمَّا یَعْمَلُ الظّٰلِمُوْنَ ۥ اِنَّمَا یُؤَخِّرُهُمْ لِیَوْمٍ

غافل نہ سمجھنا سوائے اسکے نہیں ہے کہ وہ اُن کو

تَشْخَصُ فِیْهِ الْاَبْصَارُ ﴿۴۲﴾ مُهْطِعِیْنَ مُقْنِعِیْ

اُس دن تک کے لئے ڈھیل دیتا ہو جسدن آنکھیں کھلی کی کھلی رہ جائینگی (لوگ)

رُءُوْسِهِمْ لَا یَرْتَدُّ اِلَیْهِمْ طَرْفُهُمْ ۚ وَاَفْـِٕدَتُهُمْ

اپنے سروں کو اُٹھائے بے تحاشا بھاگے چلے جاتے ہونگے خود اپنی طرف بھی اُنکی نگاہ

هَوَآءٌ ﴿۴۳﴾ وَاَنْذِرِ النَّاسَ یَوْمَ یَاْتِیْهِمُ الْعَذَابُ

نہ پھر سکیگی اور دل اُنکے (فرط حیرت و دہشت سے) خالی ہونگے اور اے رسولؐ، لوگوں کو اُسدن سے ڈراؤ

فَیَقُوْلُ الَّذِیْنَ ظَلَمُوْا رَبَّنَاۤ اَخِّرْنَاۤ اِلٰۤی اَجَلٍ

جسدن اُنپر عذاب آئیگا پس اُن میں جو ظالم ہیں وہ یہ کہیں گے کہ اے ہمارے پروردگار ہمکو تھوڑی

قَرِیْبٍ ۙ نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ ؕ

سی مدت کی مہلت دیدے کہ ہم تیری دعوت قبول کرلیں اور تیرے رسولوں کے پیرو ہو جائیں۔

ع ۱۸

منزل ۳

اور دعائے ابراہیمؑ کی قبولیت کا یہ اثر ہو کہ بلاد مغرب و مشرق کا کوئی پھل ایسا نہیں ہے جو مکۂ معظمہ میں نہ ملتا ہو۔ یہاں تک بیان کیا جاتا ہے کہ جاڑے کے۔ گرمی کے خریف کے۔ ربیع کے پھل ایکدن میں میسر آجاتے ہیں۔ قول مترجم اوپر کی دونوں حدیثوں میں کوئی اختلاف نہیں ہو۔ ایک تو باطنی معنی پر دلالت کرتی ہو اور ایک ظاہری پر اور میرے اس قول کی تائید میں یہ آیت موجود ہو کہ خدائے تعالےٰ نے حضرت ابراہیم علیہ السلام کی دعا قبول کی تو یہ فرمایا اَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَّهُمْ حَرَمًا اٰمِنًا یُّجْبٰۤی اِلَیْهِ ثَمَرٰتُ كُلِّ شَیْءٍ (کیا ہمنے اُنکو اُس امن والے حرم پر مستقط نہیں کردیا جس کی طرف ہر چیز کے چیدہ چیدہ پھل لائے جاتے ہیں) ۱۲ ٭ ٭

۵ہ مَا نُخْفِیْ وَمَا نُعْلِنُ ؕ کافی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہو کہ جب بندہ خدا سے دعا کرتا ہے تو وہ بندہ کے ارادہ سے تو واقف ہو لیکن اُسکو یہ پسند ہے کہ حاجتیں اُس سے بیان کی جائیں۔ پس جب تم دعا مانگو تو اپنی حاجتوں کا نام لیا کرو ۱۲ ٭

۵ہ وَهَبَ لِیْ عَلَى الْكِبَرِ اِسْمٰعِیْلَ وَاِسْحٰقَ ایک قول کے بموجب جناب ابراہیمؑ ننانوے ۹۹ برس کے تھے تب جناب اسمٰعیلؑ پیدا ہوئے اور جب ایکسو بارہ برس کے ہوئے تب جناب اسحٰقؑ پیدا ہوئے ۱۲۰ ٭ ٭ ٭ ٭ ٭

حاشیہ صفحہ ۵۱۸ ۔ ۱ہ وَلِوَالِدَیَّ تفسیر قمی میں ہے کہ اصل تنزیل میں تھا وَلِوَلَدَیَّ جس سے مراد تھے اسمٰعیلؑ و اسحٰقؑ

کافی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہو کر اس آیت میں ... ۱۲ ٭

لہ حذف

بقیہ حاشیہ صفحہ ۵۲۵ ۔ پس یوم الوقت المعلوم یہ ہے ۱۲ ۞ ۲ھ هٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ کافی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے هٰذَا صِرَاطُ عَلِيٍّ مُسْتَقِيمٌ منقول ہے جسکے یہ معنی ہیں کہ یہ راستہ بزرگی اور شرف رکھنے والا اور درست و راست ہے نیز یہ بھی منقول ہے هٰذَا صِرَاطُ عَلِيٍّ مُسْتَقِيمٌ جس کے صاف معنی ہیں (یہ علی کا راستہ سیدھا ہے) موجودہ صورت جواب قرآن میں لکھی ہے اسکے یہ معنی ہیں کہ یہ راستہ مستقیم ہے اور میرے اوپر حق ہے کہ اسکی نگرانی کیا کروں ۔ قول مترجم ۔ پڑھنے والے کچھ بڑھا کریں مگر تفسیر عیاشی میں جناب امام زین العابدین علیہ السلام سے منقول ہے کہ صراط مستقیم سے مراد جناب امیر المومنین علیہ السلام ہی ہیں ۱۲ ۞

۳ھ إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ ۔ تفسیر عیاشی میں ہے کہ جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے اسکی تفسیر پوچھی گئی تھی تو فرمایا کہ خدا تعالٰے نے یہ فرمایا ہے کہ تجھے یہ اختیار نہیں ہے کہ تو انکو جنت یا جہنم میں پہنچائے ۔ کافی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ واللہ لفظ عِبَادِي سے خدا تعالٰی کی مراد سوائے ائمہ اور انکے شیعوں کے اور کوئی نہیں ہے ۱۲ ۞ ۞

۴ھ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ تفسیر مجمع البیان میں جناب امیر المومنین علیہ السلام سے جو کچھ منقول ہے اُسکا خلاصہ یہ ہے کہ جہنم کے طبقے ایکدوسرے کے اوپر ہیں یہانتک کہ اُن حضرت نے اپنا ہاتھ ایکدوسرے کے اوپر رکھ کر بتلایا تھا کہ اسطرح ہیں پس دروازے بھی ایکدوسرے کے مقابل ہوئے ۔ سب سے نیچے والے طبقہ کا نام جہنم ہے اُسکے اوپر والا لظٰی ۔ اُس سے اوپر حطمہ اُس کے اوپر سقر ۔ اُس سے اوپر جحیم ۔ اُس سے اوپر سعیر ۔ اس سے اوپر ہاویہ ۱۲ ۞ ۞ ۞ ۞

الحجر ۱۵ — ۵۲۶ — ربما ۱۴

جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ﴿٤٤﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾

حصہ (مقرر) ہے بیشک پرہیزگار لوگ جنتوں اور چشموں (والی زمین) میں ہونگے

ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِنِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم

(ان سے کہا جائیگا کہ) انمیں امن و امان اور سلامتی کے ساتھ چلے آؤ ۔ اور انکے دلوں میں جو کچھ

مِّنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ ﴿٤٧﴾ لَا يَمَسُّهُمْ

کینہ ہوگا ہم اُسکو نکال دینگے اور وہ تختوں پر ایکدوسرے کے مقابل بھائی بھائی کی حیثیت سے بیٹھے

فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُم مِّنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾ نَبِّئْ عِبَادِي

ہونگے نہ ان جنتوں میں اُن کو کوئی رنج پہنچیگا اور نہ وہ اُنسے نکالے جائینگے (اے رسول) میرے

أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ

بندوں کو خبر دیدو کہ میں ہی بڑا بخشنے والا (اور) رحم کرنیوالا ہوں اور یہ کہ میرا عذاب بھی دردناک

الْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾ وَنَبِّئْهُمْ عَن ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ ﴿٥١﴾ إِذْ دَخَلُوا

عذاب ہے اور انکو ابراہیمؑ کے مہمانوں کا واقعہ سنادو کہ جب وہ انکے پاس

عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا

آئے اور اُنہوں نے سلام کیا تو (ابراہیمؑ نے) کہا کہ ہم تو تم سے ڈرتے ہیں اُنہوں نے کہا کہ

لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِي

ڈریئے نہیں ہم تو آپکو ایک صاحب علم لڑکے کی خوشخبری دیتے ہیں (ابراہیمؑ نے) کہا کہ کیا تم

عَلَىٰ أَن مَّسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾ قَالُوا بَشَّرْنَاكَ

مجھکو ایسے حال میں خوشخبری دیتے ہو جبکہ مجھ پر بڑھاپا چھا گیا ہے تو کس بات کی خوشخبری دیتے

حاشیہ صفحہ ۵۲۶ ۔

لہ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ۔ الخصال میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ جہنم کے سات دروازے ہیں ایک دروازے سے تو ہامان و فرعون و قارون داخل ہونگے اور ایک دروازے سے مشرکین و کفار یعنی وہ لوگ جو آنِ واحد کیلئے بھی خدا پر ایمان نہ لائے ہونگے ۔ اور ایک دروازے سے مخصوص بنی اُمیہ جائینگے ۔ وہ ایسا انکے لئے خاص ہوگا کہ کوئی دوسرا اسمیں انکا مزاحم ہی نہوگا ۔ یہ باب لظٰی

بقیہ حاشیہ صفحہ ۵۶۳ - اُن سیاہ خطوط کی تفصیل نہیں فرمائی - امامؑ نے وہ تفصیل بیان فرمادی جفیر کے خیال میں کامل کلمۂ طیبہ کی نورانیت نے چاند کو ماند کردیا ۱۲ ۔ ٭ حاشیہ صفحہ ۵۶۴ ۔ ۱ؔ اَلْزَمْنٰهُ طٰٓئِرَهٗ فِيْ عُنُقِهٖ تفسیر قمی میں جناب امام محمد باقرؑ سے منقول ہے کہ جو نیکی اور بدی انسان نے کی ہر وہ اسطرح اسکے ساتھ رہیگی کہ اُس سے جُدا نہ ہوسکیگی۔ جبتک کہ قیامت کے دن اُسکا نامۂ اعمال اُسکو دے نہ دیا جائے ۱۲ ٭ ٭

عَدَدَ السِّنِيْنَ وَالْحِسَابَ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنٰهُ

ذریعہ سے برسوں کی گنتی اور حساب سمجھ لیا کرو اور ہر چیز کو ہمنے ایسا کھولکر بیان کردیا

تَفْصِيْلًا ﴿١٢﴾ وَكُلَّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنٰهُ طٰٓئِرَهٗ فِيْ

ہے جیسا کہ کھولکر بیان کرنیکا حق ہے اور ہر انسان کا عمل ہمنے اُسکے گلے کا ہار کردیا

عُنُقِهٖ وَنُخْرِجُ لَهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتٰبًا يَّلْقٰىهُ

ہے اور قیامت کے دن اُسکے لئے ہم ایک نوشتہ نکالینگے جسے وہ پھیلا ہوا

مَنْشُوْرًا ﴿١٣﴾ اِقْرَاْ كِتٰبَكَ كَفٰى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ

پائیگا ۔ (ہم اُسکو حکم دینگے کہ) اپنا نوشتہ پڑھ لے آج کے دن اپنی ذات کا حساب

عَلَيْكَ حَسِيْبًا ﴿١٤﴾ مَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَدِيْ

لینے کو تو خود ہی کافی ہے جسنے ہدایت پائی تو اُسنے اپنی ذات کے لئے ہدایت

لِنَفْسِهٖ وَمَنْ ضَلَّ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا

پائی اور جو گمراہ ہوگیا پس اُسکی گمراہی کا وبال اُسی پر ہے اور کوئی بوجھ

تَزِرُ وَازِرَةٌ وِّزْرَ اُخْرٰى وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِيْنَ حَتّٰى

اُٹھانیوالا کسی دوسرے کا بوجھ نہ اُٹھائیگا اور ہم جب تک رسول نہ بھیجدیں

نَبْعَثَ رَسُوْلًا ﴿١٥﴾ وَاِذَآ اَرَدْنَآ اَنْ نُّهْلِكَ قَرْيَةً

عذاب دینے والے نہیں ہیں اور جب ہم کسی بستی کے ہلاک کردینے کا ارادہ کرتے

اَمَرْنَا مُتْرَفِيْهَا فَفَسَقُوْا فِيْهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ

ہیں تو ہم اُسمیں مالدار لوگوں کو زیادہ کردیتے ہیں پس وہ اُس بستی میں (ہمارے احکام کے

۲ؔ حَسِيْبًا ۔ تفسیر مجمع البیان اور تفسیر عیاشی میں جناب امام جعفر صادقؑ سے اس آیت کی تفسیر میں وارد ہے کہ بندہ نے جو جو کچھ عمل کئے ہیں اور جو کچھ اس کے نامۂ اعمال میں لکھا ہوگا وہ اس طرح اُس کو یاد آتا جائیگا ۔ گویا وہ کام اُسی وقت کیا ہے ۔ اسی وجہ سے گھبراکر وہ لوگ یہ کہیں گے يٰوَيْلَتَنَا مَالِ هٰذَا الْكِتٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيْرَةً وَّلَا كَبِيْرَةً اِلَّآ اَحْصٰىهَا (ہائے خرابی ہماری یہ نوشتہ کیسا ہے - اِسنے تو کوئی چھوٹی اور بڑی چیز چھوڑی ہی نہیں جسکا احصا نہ کرلیا ہو) ۱۲ ۔ ۳ؔ حَتّٰى نَبْعَثَ رَسُوْلًا بعثت رسول کا فائدہ یہ ہے کہ حجتوں کو کھولکر بیان کردے احکام شریعت کی مشق کرادے اور اسکے ذریعہ سے لوگوں پر حجت قائم کردے ۔ کافی میں ہے کہ جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے دریافت کیا گیا تھا کہ آیا آدمیوں کے لئے کوئی ایسا آلہ مقرر کیا گیا ہے جسکے ذریعہ سے وہ پوری پوری معرفت حاصل کرلیں ۔ فرمایا نہیں ۔ اسپر کسی نے عرض کی کہ آیا پوری پوری معرفت حاصل کرنا عام لوگوں کے ذمہ لازم ہے ؟ فرمایا نہیں ۔ خدا کے ذمہ صرف بیان کردینا ہے اور وہ ارشاد فرماتا ہے لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا (ترجمہ کے لئے دیکھو صفحہ ۹ سطر ۶) اور فرماتا ہے لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا مَآ اٰتٰىهَا ۔ (اللہ کسی نفس کو کوئی تکلیف نہ دیگا سوائے اُتنی ہی کے جتنی قوت اُسے دی ہو) ۱۲ ۔ ۴ؔ اَمَرْنَا مُتْرَفِيْهَا تفسیر قمی میں ہے کہ اسکے معنی یہ ہیں کہ ہم وہاں زبردستی کرنیوالوں یعنی مالدار لوگوں کو بڑھا دیتے ہیں ۔ تفسیر عیاشی میں جناب امام محمد باقرؑ سے منقول ہے کہ یہ لفظ اصل میں ہے اَمَّرْنَا (بمیم مشدد) جس کے معنی ہیں ہمنے زیادہ کردیا ۔ اَمَرْنَا نہیں ہے جیسا کہ اس زمانہ کے لوگ پڑھتے ہیں اور معنی حضرت سے یہ منقول ہیں اَمَّرْنَا اکابرہا یعنی ہمنے اُسکے بڑے بڑے

ض

بقیہ حاشیہ صفحہ ۵۷۸ - آباؤ اجداد خود منقول ہے کہ روزِ فتح مکہ جب جناب رسولخدا داخل حرم کعبہ ہوئے اور تین سو ساٹھ بُت خود بیت اللہ کے گرد قائم تھے تو آنحضرت اُس عصا سے جو آپ کے دستِ مبارک میں تھا ایک ایک کو اُسکی نوک سے دھکیلتے جاتے تھے اور یہ فرماتے جاتے تھے جَآءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوْقًا ہ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيْدُ ؕ اور وہ بُت اپنے اپنے مُنہ کے بل اوندھے گرتے جاتے تھے کافی میں جناب امام محمد باقر سے اسی آیت کی تفسیر میں منقول ہے کہ جب قائم آلِ محمد قائم ہوجائے تو باطل سلطنت جاتی رہیگی - الخرائج میں جناب حکیمہ خاتون سے روایت ہے کہ جسوقت حضرتِ قائم آلِ محمد پیدا ہوئے ہیں تو وہ ختنہ شدہ ناف بریدہ (پاک و پاکیزہ تھے اور انکی داہنی کلائی پر یہی آیت لکھی تھی جَآءَ الْحَقُّ ... شِفَآءٌ وَّ رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ تفسیر عیاشی میں جناب امام جعفر صادق سے ایک ایسی حدیث میں جسکا اول حصہ سورۂ نحل میں آچکا منقول ہے کہ شفاء علم قرآن میں ہے جیسا کہ خدا تعالیٰ فرماتا ہے وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَّ رَحْمَةٌ مگر بلا شک و شبہ یہ شفا اُن لوگوں کے لئے ہے جو اُسکے اہل ہوں اور اُسکے اہل ائمہ ہیں جنکے بارہ میں خدا تعالیٰ نے فرمایا ہے ثُمَّ اَوْرَثْنَا الْكِتٰبَ الَّذِيْنَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا پھر ہم نے اِس کتاب کا وارث اُن کو کردیا جنکو ہم نے اپنے بندوں میں سے منتخب کرلیا تھا (بقیہ فیصلہ تفسیر شمارہ ۱۲ ملاحظہ کیجیے)

۵ وَلَا يَزِيْدُ الظّٰلِمِيْنَ اِلَّا خَسَارًا ۔ تفسیر عیاشی میں جناب امام محمد باقر سے منقول ہے کہ جبرئیل امین نے جناب رسولخدا کو جو کچھ پہنچایا وہ یوں تھا وَلَا يَزِيْدُ الظّٰلِمِيْنَ اٰلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ اِلَّا خَسَارًا (اور آلِ محمد کا حق دبانیوالے ظالموں کو قرآن مجید سے سوائے نقصان کے اور کچھ نہ ملیگا) ۱۲

سُبْحٰنَ الَّذِیْٓ ۱۵ ۵۷۹ بنی اسرآءیل ۱۷

الشَّرُّ كَانَ يَئُوْسًا ﴿۸۳﴾ قُلْ كُلٌّ يَّعْمَلُ
پڑتی ہے تو وہ مایوس ہوجاتا ہے ۔ تم یہ کہدو کہ ہر شخص اپنے اپنے طور پر عمل

عَلٰى شَاكِلَتِهٖ ؕ فَرَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ
کیا کرتا ہے ۔ پس تمہارا پروردگار اُس سے خوب واقف ہے جو

اَهْدٰى سَبِيْلًا ﴿۸۴﴾ وَيَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الرُّوْحِ
راہِ راست پر ہے ۔ اور لوگ تم سے روح کی بابت سوال کرتے ہیں

قُلِ الرُّوْحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّيْ وَمَآ اُوْتِيْتُمْ مِّنَ
تم کہدو کہ روح میرے پروردگار کا حکم ہے اور تمکو اسبارے میں بہت ہی

الْعِلْمِ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿۸۵﴾ وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ
کم علم دیا گیا ہے ۔ اور اگر ہم چاہتے تو اُسکو جو تمہاری طرف

بِالَّذِيْٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ
وحی کی ہے غائب کردیتے ۔ پھر تم اُسکے لوٹا لانے کے لئے ہمارے

بِهٖ عَلَيْنَا وَكِيْلًا ﴿۸۶﴾ اِلَّا رَحْمَةً مِّنْ
برخلاف کسی کو اپنا کارساز نہ پاتے ۔ سوائے اسکے کہ تمہارے پروردگار کی رحمت

رَّبِّكَ ؕ اِنَّ فَضْلَهٗ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيْرًا ﴿۸۷﴾
ہوتی ۔ بیشک اُس کا فضل تم پر بہت ہی بڑا ہے ۔

قُلْ لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰٓى
تم یہ کہدو کہ اگر سب آدمی اور کل جن اس بات کے لئے جمع ہو جائیں

حاشیہ صفحہ ۵۷۹ ۔ لہ قُلْ كُلٌّ يَّعْمَلُ عَلٰى شَاكِلَتِهٖ ۔ کافی میں جناب امام جعفر صادق سے منقول ہے کہ کسی عملِ خیر کی نیت کرنا خود اُس عمل کے بجالانے سے بہتر ہے اور خود عمل کا بجالانا نعمت ہے پھر حضرت نے یہی آیت تلاوت فرمائی اور فرمایا کہ شَاكِلَتِهٖ کے معنی ہیں بِنِيَّتِهٖ ۔ نیز کافی اور تفسیر عیاشی میں اُنہی حضرت سے منقول ہے کہ جہنمی جہنم میں ہمیشہ اسلئے رہینگے کہ

بقیہ حاشیہ صفحہ ۵۸۰ - نوبت ہی نہ پہنچی تھی اور چھپے چھپکے یہ باتیں ہی ہو رہی تھیں کہ جناب امام جعفر صادقؑ اُنکے پاس سے گزرے اور اُن کی طرف متوجہ ہو کر یہ پوری آیت اس طرح تلاوت فرمائی کہ وہ سب کے سب مبہوت ہو کر رہ گئے ۱۲ ـ ۲ـ فَاَبٰی اَکْثَرُ النَّاسِ اِلَّا کُفُوْرًا
کافی اور تفسیر عیاشی میں جناب امام محمد باقرؑ سے منقول ہے کہ جبرئیل امین نے یہ آیت یوں پہنچائی تھی فَاَبٰی اَکْثَرُ النَّاسِ بِوَلَایَةِ عَلِیٍّ اِلَّا کُفُوْرًا
اُسپر بھی بہت سے لوگ ولایت جناب امیر المومنینؑ کا انکار کئے بغیر نہ رہے ۱۲

اَوْ تَاْتِیَ بِاللّٰہِ وَالْمَلٰٓئِکَةِ قَبِیْلًا ﴿۹۲﴾ اَوْ یَکُوْنَ
یا اللہ کو اور فرشتوں کو سامنے لا کر کھڑا نہ کر دو یا خاص تمہارا
لَکَ بَیْتٌ مِّنْ زُخْرُفٍ اَوْ تَرْقٰی فِی السَّمَآءِ
سونے کا ایک محل نہ ہو یا تم آسمان پر چڑھ نہ جاؤ
وَلَنْ نُّؤْمِنَ لِرُقِیِّکَ حَتّٰی تُنَزِّلَ عَلَیْنَا
اور ہم چڑھ جانے پر بھی ایمان نہ لائینگے جبتک ہم پر ایک نوشتہ نہ نازل کر دو کہ
کِتٰبًا نَّقْرَؤُهٗ ؕ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّیْ هَلْ
اُسے پڑھ کر دیکھ لیں - تم جواب دیدو کہ میرا پروردگار اس سے منزہ ہے اگر
کُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَّسُوْلًا ﴿۹۳﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ ع
اُسپر کسی کا حکم چلتا ہے میں تو صرف ایک انسانی رسول ہوں اُکیا اور تو نہیں ہے اور آدمیوں کو جبکہ
اَنْ یُّؤْمِنُوْٓا اِذْ جَآءَهُمُ الْهُدٰٓی اِلَّآ اَنْ
انکے پاس ہدایت آ چکی ایمان لانے سے روکا کس چیز نے ہو سوائے اسکے کہ انہوں نے یہ
قَالُوْٓا اَبَعَثَ اللّٰهُ بَشَرًا رَّسُوْلًا ﴿۹۴﴾
کہا کہ کیا خدا نے کسی آدمی کو رسول بنا کر بھیجا ہے
قُلْ لَّوْ کَانَ فِی الْاَرْضِ مَلٰٓئِکَةٌ یَّمْشُوْنَ
تم یہ کہدو کہ اگر اسی زمین میں فرشتے اطمینان سے چلتے پھرتے ہوتے
مُطْمَئِنِّیْنَ لَنَزَّلْنَا عَلَیْهِمْ مِّنَ السَّمَآءِ مَلَکًا
تو ہم اُن پر آسمان سے کسی فرشتہ ہی کو رسول بنا کر بھیجتے

حاشیہ صفحہ ۵۸۱

لـه هَلْ کُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَّسُوْلًا
احتجاج طبرسی اور تفسیر امام میں سورۂ بقر کی ۱۰۶ آیت کے متعلق اَمْ تُرِیْدُوْنَ اَنْ تَسْـَٔلُوْا رَسُوْلَکُمْ کَمَا سُئِلَ مُوْسٰی مِنْ قَبْلُ ترجمہ کیلئے دیکھو صفحہ (۳۱ سطر ۳) بروایت جناب امام علی نقیؑ منقول ہے کہ ایکدن جناب رسول خداؐ مکہ معظمہ میں کعبۃ اللہ کی چوکھٹ پر بیٹھے تھے کچھ آپ کے اصحاب آپکے ساتھ تھے اور آپ اُنکو کتاب خدا سناتے رہے تھے اور امر و نہی خدا پہنچا رہے تھے اسی عرصے میں رؤسائے قریش کا ایک گروہ جنمیں ولید ابن مغیرہ مخزومی ابوالبختری ابن ہشام ابوجہل ابن ہشام عاص ابن وائل سہمی عبداللہ ابن ابی امیہ مخزومی اور بہت سے لوگ تھے جمع ہو گیا اور یہ مشرک ایکدوسرے سے کہنے لگے کہ یارو! اب محمدؐ کا کام چمک گیا اور اُن کی شان بہت بڑھ گئی - آؤ اب ہم اُنکو تکلیفیں پہنچائیں اور خوب رُلائیں اور جھنکائیں اُن پر حجت قائم کریں اور جو کچھ یہ لیکر آئے ہیں اُسکو باطل ثابت کریں تاکہ اِن کے اصحاب کے سامنے اِنکی حقارت ہو اور انکی شان گھٹے اور اس صورت میں ممکن ہے کہ (معاذ اللہ) اپنی گمراہی اور سرکشی سے باز رہیں - اور اگر پھر بھی یہ باز نہ رہیں تو پھر ہم تیغ براں کو کام میں لائینگے ابوجہل بولا کہ انکے کلام کا اور مجادلہ کا جواب کون دیگا؟ عبداللہ ابن ابی امیہ نے کہا کہ یہ میرا کام ہے کیا تم مجھے اس قابل نہیں سمجھتے کہ میں اُنکے مجادلہ کیلئے بھی کافی ہوں اور کلام کے مقابلے میں کلام کرنے میں بھی؟ ابوجہل نے کہا - کیوں نہیں - اب یہ سب جمع ہو کر آئے اور عبداللہ ابن ابی امیہ نے گفتگو شروع کی - اسکی طولانی گفتگو [illegible] یہ سب اوپر کی آیتوں میں وَقَالُوْا لَنْ نُّؤْمِنَ لَکَ ...... سے حَتّٰی تُنَزِّلَ عَلَیْنَا کِتٰبًا نَّقْرَؤُهٗ تک خدا تعالیٰ نے نقل فرمایا ہے اور اپنے رسولؐ کو یہ مختصر و کافی

[illegible]

فِيْهِ فَاَبَى الظّٰلِمُوْنَ اِلَّا كُفُوْرًا ﴿٩٩﴾ قُلْ لَّوْ اَنْتُمْ تَمْلِكُوْنَ

طرح کا شک نہیں پھر بھی یہ ظالم انکار کئے بغیر نہ رہے۔ تم کہدو کہ اگر تم میرے پروردگار کی

خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّيْٓ اِذًا لَّاَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْاِنْفَاقِ ؕ

رحمت کے خزانوں کا اختیار رکھتے ہوتے تو اُس وقت بھی تم اُنکے خرچ ہو جانے کے خوف سے بخل

وَكَانَ الْاِنْسَانُ قَتُوْرًا ﴿١٠٠﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسٰى تِسْعَ

کرتے اور انسان ہے ہی بخیل اور یقیناً ہمنے موسٰے کو نو کھلی نشانیاں

ع ۱۱

اٰيٰتٍۢ بَيِّنٰتٍ فَسْـَٔلْ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اِذْ جَآءَهُمْ فَقَالَ لَهٗ

دی تھیں پس بنی اسرائیل سے دریافت کرلو کہ جب وہ اُنکے پاس آئے

فِرْعَوْنُ اِنِّيْ لَاَظُنُّكَ يٰمُوْسٰى مَسْحُوْرًا ﴿١٠١﴾ قَالَ لَقَدْ

تو فرعون نے اُنسے یہ کہدیا تھا کہ اے موسٰی میں تو یہ خیال کرتا ہوں کہ تم پر کسی نے جادو کردیا ہے

عَلِمْتَ مَآ اَنْزَلَ هٰٓؤُلَآءِ اِلَّا رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

اُنہوں نے فرمایا کہ (اے فرعون) اتنا تو تو بھی سمجھ گیا کہ اُنکو کسی اور نے نہیں اُتارا ہے مگر آسمانوں

بَصَآئِرَ ۚ وَاِنِّيْ لَاَظُنُّكَ يٰفِرْعَوْنُ مَثْبُوْرًا ﴿١٠٢﴾ فَاَرَادَ اَنْ

اور زمین کے پروردگار نے دلیلیں مقرر کرکے اور اے فرعون میرا یہ خیال ہے کہ تیری شامت آئی ہے

يَّسْتَفِزَّهُمْ مِّنَ الْاَرْضِ فَاَغْرَقْنٰهُ وَمَنْ مَّعَهٗ جَمِيْعًا ﴿١٠٣﴾

پس فرعون نے یہ ارادہ کیا کہ اُنکو اس ملک سے پریشان کرکے نکالدے پس ہمنے اُسکو اور جو اُسکے

وَّقُلْنَا مِنْۢ بَعْدِهٖ لِبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اسْكُنُوا الْاَرْضَ

ساتھ تھے اُن سب کو ڈبو دیا اور اُسکے بعد بنی اسرائیل کو یہ کہدیا کہ تم اس زمین میں رہا سہا کرو

منزل ۴

ل تِسْعَ اٰیٰتٍ بَیِّنٰتٍ خصال اور تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق سے اور تفسیر عیاشی میں جناب امام محمد باقر سے منقول ہے کہ وہ نو نشانیاں یہ تھیں۔ ٹڈیاں۔ جوئیں۔ مینڈک۔ خون۔ سیلاب۔ عبورِ سمندر۔ پتھر سے پانی نکالنا۔ عصا۔ یدِ بیضا۔ تفسیر مجمع البیان میں ہے کہ ایک یہودی نے جناب رسولخدا سے انہی احکام کی بابت سوال کیا تھا تو آنحضرت نے فرمایا تھا کہ یہ ہیں۔ تم خدا کا کسی کو شریک نہ کرو۔ اسراف یعنی فضول خرچی و زیادتی نہ کرو۔ زنا نہ کرو۔ بغیر حق (یعنی بلا قصاص یا بغاوت) کسی نفس کو قتل نہ کرو۔ کسی بیگناہ کو قتل کرانے کی نیت سے حاکم کے پاس نہ لیجاؤ۔ جادو نہ کرو۔ سود نہ کھاؤ۔ شوہر والی عورت پر اتہام نہ لگاؤ۔ جہاد کے دن بھاگنے کی نیت سے منہ نہ موڑو۔ اور اے یہودیو! تمہارے لئے مخصوص ایک آیت اور بھی کہ احکام سبت میں زیادتی نہ کرو۔ اُس یہودی نے آنحضرت کے ہاتھ چوم لئے اور عرض کی کہ میں گواہی دیتا ہوں کہ آپ نبی برحق ہیں۔ قول مترجم۔ مندرجہ بالا دونو تفسیریں ظاہراً ایک دوسرے کے برخلاف معلوم ہوتی ہیں۔ مگر لفظ آیت کو سمجھ لینے سے یہ خدشہ دور ہو سکتا ہے۔ آیت کے معنی نشانی اور معجزہ بھی ہیں۔ اور آیت کے معنی حکم بھی۔ پس اوّل کی روایت میں وہ کھلے معجزے شمار کردئے گئے جو جناب موسٰے کے دستِ حق پرست پر ظاہر ہوئے تھے اور آخر کی روایت میں وہ احکام جتلا دئے گئے جو اُنکی بدولت پہنچے تھے۔ کھلے معجزے بھی گنتی میں نو ہی تھے۔ اور کھلے احکام بھی جنپر قیامت تک عملدرآمد ہوگا نو ہی ہیں ۱۲

ل لَقَدْ عَلِمْتَ لفظی معنی تو نے یقیناً جان لیا۔ تفسیر مجمع البیان میں مروی ہے کہ جناب امیر المؤمنین نے اسی عَلِمْتَ کے بارے میں فرمایا کہ وہ دشمن خدا یعنی فرعون کچھ بھی نہیں جانتا تھا۔ البتہ جناب موسٰے جاننے والے تھے پس اُنہوں نے لَقَدْ عَلِمْتُ فرمایا تھا جسکے معنی ہیں کہ میں نے یقیناً جان لیا۔ قول مترجم۔ جن لوگوں نے قرآن ناطق کو چھوڑ دیا ہے اُنکا قرآن صامت کے الفاظ کو اسطرح زیر و زبر کرنا کچھ بعید نہ سمجھے ۱۲

بقیہ حاشیہ صفحہ ۵۸۵ ۔ ۲؎ عِوَجًا قَيِّمًا تفسیر قمی میں ہے کہ یہ مقام منجملہ ان مقامات کے ہے جنہیں ترکیب کے وقت کلموں کی تقدیم وتاخیر ہوگئی ہے ۔ چنانچہ اصل میں تھا اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتٰبَ قَيِّمًا وَّلَمْ يَجْعَلْ لَّهٗ عِوَجًا ۔ عِوَج بالکسر کے معنی ہیں عام کجی اور عَوَج بالفتح کے معنی ہیں اصل شے میں کجی ۱۲

قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا ﴿٤﴾ مَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍ وَّلَا لِاٰبَآئِهِمْ
یہ کہدیا تھا کہ اللہ نے بیٹا بنا لیا ہے نہ تو خود ان کو اس کا کچھ علم ہے اور نہ انکے باپ دادا
كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ اِنْ يَّقُوْلُوْنَ اِلَّا
ہی کو تھا بڑی سخت بات ہے جو انکے منہ سے نکلتی ہے وہ بڑا جھوٹ بولتے
كَذِبًا ﴿٥﴾ فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ اِنْ لَّمْ يُؤْمِنُوْا
ہیں پس اگر وہ اس بات پر ایمان نہ لائیں تو شاید تم افسوس کے مارے انکے
بِهٰذَا الْحَدِيْثِ اَسَفًا ﴿٦﴾ اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْاَرْضِ
پیچھے اپنی جان ہلاک کر ڈالوگے بالتحقیق ہمنے اسکو جو زمین پر ہے اسکی زینت
زِيْنَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ اَيُّهُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾ وَاِنَّا
قرار دیا ہے کہ ہم انکو آزمائش کریں کہ ان میں سب سے اچھا عمل کرنیوالا کون ہے اور ہم جو کچھ بھی
لَجٰعِلُوْنَ مَا عَلَيْهَا صَعِيْدًا جُرُزًا ﴿٨﴾ اَمْ حَسِبْتَ اَنَّ
اسپر ہے (اُسے فنا کرکے) چٹیل میدان بنانیوالے ہیں کیا تمنے یہ گمان کرلیا ہے کہ
اَصْحٰبَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيْمِ كَانُوْا مِنْ اٰيٰتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾ اِذْ اَوَى
غار (والے) اور کتبہ والے ہماری نشانیوں میں سے کچھ زیادہ عجیب تھے (اُس وقت کو یاد کرو)
الْفِتْيَةُ اِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوْا رَبَّنَآ اٰتِنَا مِنْ لَّدُنْكَ رَحْمَةً
جبکہ یہ نوجوان غار میں جا رہے اور اُنہوں نے عرض کی تھی کہ اے ہمارے پروردگار ہم کو اپنے
وَّهَيِّئْ لَنَا مِنْ اَمْرِنَا رَشَدًا ﴿١٠﴾ فَضَرَبْنَا عَلٰٓى اٰذَانِهِمْ
پاس سے رحمت عنایت کر اور ہمارے لئے ہمارے معاملہ کی درستی کا سامان کردے پس اُسی کھوہ میں ہنے

حاشیہ صفحہ ۵۸۶ ۔ ۱؎ قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا تفسیر قمی میں ہے کہ ان کہنے والوں سے مراد قریش ہیں جنہوں نے یہ کہدیا تھا کہ فرشتے خدا کی بیٹیاں ہیں اور یہود و نصاریٰ مراد ہیں جنہوں نے عزیر و مسیح کو خدا کا بیٹا بنا لیا تھا ۱۲ ۲؎ لِنَبْلُوَهُمْ اَيُّهُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا کافی میں ہے کہ جناب امام زین العابدین نے فرمایا کہ اللہ نے اپنے اولیا میں کسی کے لئے دنیا کی زینت اور اسکی جلد فنا ہو جانیوالی چیزوں کو پسند نہیں فرمایا اور نہ انہیں کسی کو خود دنیا اور اسکی خوش کرنیوالی چیزوں کی طرف رغبت دلائی بلکہ دنیا اور اہل دنیا کو صرف اسلئے پیدا کیا ہے کہ انکی آزمائش کرے کہ دنیا میں رہکر آخرت کے لئے سب سے زیادہ عمل کرنیوالا کون ہے ۱۲ ۳؎ اَصْحٰبَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيْمِ تفسیر قمی میں ہے کہ اس آیت کا مطلب یہ ہے کہ اصحاب کہف کے اتنی مدت زندہ رہنے کو عجیب نہ سمجھو بلکہ جو نشانیاں ہمنے تمکو دی ہیں انکو اس سے کہیں زیادہ سمجھو۔ اصحاب کہف چند نوجوان تھے جو اس زمانۂ فترت میں گزرے ہیں جو حضرت عیسٰے اور جناب محمد مصطفٰے کے مابین گزرا ہے۔ قول مترجم فترت اس زمانہ کو کہتے ہیں جو ایک رسول صاحب شریعت کے بعد دوسرے رسول صاحب شریعت کے آنے تک گزرے ۔ الرقیم سے مراد کتبہ کی دو تختیاں ہیں جنہیں ان نوجوانوں کو حالات ۔ انکے اسلام لانیکے واقعات اور انکا ذکر دقیانوس بادشاہ ان سے کیا چاہتا تھا اور آخر ان پر کیا گزری اور کیونکر گزری ۔ یہ سب کچھ درج ہے ۔ تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق سے سورۂ کہف کی شان نزول میں جو کچھ وارد ہوا ہے اُسکا خلاصہ یہ ہے کہ قریش میں سے تین شخص نضر بن حارث بن کلدہ ۔ عقبہ بن ابی معیط اور عاص بن وائل سہمی نجران اس غرض سے گئے تھے کہ یہود و نصاریٰ سے کچھ مسئلے سیکھ کر آئیں اور جناب رسولخدا کو دق کریں ۔ علمائے یہود نے انکو چار سوال بتلا

بقیہ حاشیہ صفحہ ۵۹۱ - جایا کریں تو پھر آپکو اختیار ہے چاہے اپنے پاس بٹھایا کیجئے۔ اسی پر خدا تعالےٰ نے یہ آیت نازل کی اور اس آیت میں مَنْ اَغْفَلْنَا قَلْبَهٗ عَنْ ذِكْرِنَا سے مراد عُیینہ بن حصین بن حذیفہ بن بدر فزاری ہے جس کا اوپر ذکر ہو چکا ۱۲

لِلظّٰلِمِيْنَ نَارًا اَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۭ وَاِنْ يَّسْتَغِيْثُوْا

نافرمان لوگوں کے لئے ایسی آگ تیار کی ہے جسکے پردے اُنکو گھیر لینگے اور اگر وہ (پیاس سے)

يُغَاثُوْا بِمَاۗءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوْهَ ۭ بِئْسَ الشَّرَابُ ۭ

فریاد کرینگے تو اُنکو ایسا پانی پلایا جائیگا جیسے پگھلا ہوا تانبا جو چہروں کو جھلس دیگا وہ کتنی بُری

وَسَاۗءَتْ مُرْتَفَقًا ۝۲۹ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

پینے کی چیز ہوگی اور کتنی بُری جگہ ہوگی ؁ بالتحقیق وہ لوگ جو ایمان لائے اور جنہوں نے نیک

اِنَّا لَا نُضِيْعُ اَجْرَ مَنْ اَحْسَنَ عَمَلًا ۝۳۰ اُولٰۗىِٕكَ لَهُمْ

عمل کئے یقیناً ہم نیک عمل کرنیوالوں کا ثواب ضائع نہ کرینگے وہ وہی تو ہیں جنکے لئے دائمی

جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهٰرُ يُحَلَّوْنَ

باغات ہیں جن کے نیچے نہریاں بہتی ہیں جنہیں اُن کو سونے

فِيْهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّيَلْبَسُوْنَ ثِيَابًا خُضْرًا

کے کنگنوں سے آراستہ کیا جائیگا اور سندس و استبرق کے سبز کپڑے

مِّنْ سُنْدُسٍ وَّاِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِــِٕيْنَ فِيْهَا عَلَي الْاَرَاۗىِٕكِ ۭ

پہنیں گے (اور) اُنہی میں تختوں پر تکئے لگائے (بیٹھے ہوں گے)

نِعْمَ الثَّوَابُ ۭ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ۝۳۱ وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلًا ع ۴ / ۱۶

یہ کیسا اچھا صلہ ہے اور وہ کتنی عمدہ جگہ ہوگی ؁ اور اُنکے لئے اُن دو آدمیوں کی مثل

رَّجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِاَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ اَعْنَابٍ وَّحَفَفْنٰهُمَا

بیان کردو کہ جنمیں اُن دونوں میں سے ایک کے لئے انگور کے دو باغ لگادئے تھے اور اُن

۵ قُلِ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكُمْ کافی میں جناب امام محمد باقرؑ سے منقول ہے کہ جبرئیل امین اس آیت کو یوں لائے تھے قُلِ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكُمْ فِيْ وَلَايَةِ عَلِيٍّ ۱۲ ۞ ۞

حاشیہ صفحہ ۵۹۲

۱ اَلْمُهْلِ۔ لفظی معنی روغن زیت کی تلچھٹ یا پگھلا ہوا تانبا۔ تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ اَلْمُهْلِ سے مراد وہ چیز ہے جو روغن زیت میں سے بعد اُس کے صاف کرنے کے نیچے بیٹھ جائے۔ ۱۲ ۞ ۞

۲ وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ لفظی معنی یہ ہیں کہ اُنکے لئے اُن دو آدمیوں کی مثل یا حالت بیان کرو۔ اور مطلب یہ ہے کہ کفار اور مومنین دونوں کے لئے ایسے دو شخصوں کی حالت بیان کرو جن میں سے ایک تو مالدار تھا۔ اور ایک مفلس۔ چنانچہ تفسیر قمی میں ہے کہ یہ آیت ایک ایسے شخص کے بارے میں نازل ہوئی ہے جس کے دو بڑے بڑے باغ تھے جن میں بہت ہی کثرت سے میوہ پیدا ہوتا تھا جیسا کہ خود خدائے تعالےٰ بیان فرماتا ہے۔ اور ان دونوں باغوں کے مینڈ [illegible] پر کھجور کے درخت بھی بہت سے تھے اور زراعت بھی خوب ہوتی تھی اور پانی بھی بکثرت تھا اور اسکے پڑوس میں ایک مفلس بھی رہتا تھا جس کے مقابل اس مالدار نے بہت کچھ شیخی بگھاری تھی ۔ ۱۲ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞ ۞

اَنْ يُّقْضٰٓى اِلَيْكَ وَحْيُهٗ ۡ وَقُلْ رَّبِّ زِدْنِيْ عِلْمًا ﴿۱۱۴﴾ وَلَقَدْ

وحی پوری ہو چکی ہو جلدی نہ کیا کرو اور یہ کہا کرو کہ اے میرے پروردگار میرا علم بڑھا دے اور آدمؑ

عَهِدْنَآ اِلٰٓى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهٗ عَزْمًا ﴿۱۱۵﴾ وَاِذْ

کو ہم نے پہلے ہی ایک حکم دیا تھا پس وہ اُس کو بھول گئے اور ہم نے اُن میں پختگی نہ پائی اور

قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ ۭ اَبٰى ﴿۱۱۶﴾

(اُس وقت کو یاد کرو) جبکہ ہم نے کل فرشتوں سے کہا تھا کہ تم آدمؑ کو سجدہ کرو پس سوائے ابلیس کے سب

فَقُلْنَا يٰٓاٰدَمُ اِنَّ هٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا

ہی نے سجدہ کیا وہ منکر رہا پس ہم نے کہہ دیا کہ اے آدمؑ یہ تمہارا اور تمہاری زوجہ کا یقینی دشمن ہے

مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقٰى ﴿۱۱۷﴾ اِنَّ لَكَ اَلَّا تَجُوْعَ فِيْهَا وَلَا تَعْرٰى ﴿۱۱۸﴾

ایسا نہ ہو کہ یہ تم دونو کو جنت سے نکالدے پھر تم تکلیف میں پڑ جاؤ حالانکہ اب تمیں یہ بات حاصل ہے کہ

وَاَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا فِيْهَا وَلَا تَضْحٰى ﴿۱۱۹﴾ فَوَسْوَسَ اِلَيْهِ

نہ تم اس جنت میں بھوکے رہتے ہو اور نہ ننگے اور نہ اسمیں کبھی پیاسے ہوتے ہو اور نہ دھوپ کھاتے ہو اب

الشَّيْطٰنُ قَالَ يٰٓاٰدَمُ هَلْ اَدُلُّكَ عَلٰي شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَ

شیطان نے چپکے چپکے دل میں ڈالی اور یہ کہا کہ اے آدمؑ کیا میں تمہیں ہمیشہ کی زندگی کا درخت

مُلْكٍ لَّا يَبْلٰى ﴿۱۲۰﴾ فَاَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَ

بتاؤں اور ایسی سلطنت جو کبھی پرانی نہو۔ پس دونوں نے اُسمیں سے کچھ کھا لیا پس اُنکی شرمگاہیں اُن پر ظاہر

طَفِقَا يَخْصِفٰنِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَّرَقِ الْجَنَّةِ ۡ وَعَصٰٓى

ہو گئیں اور وہ دونو جنت کے پتے اپنے بدن پر پیٹنے لگے اور آدمؑ نے اپنے

منزل ۴

لہ قُلْ رَّبِّ زِدْنِيْ عِلْمًا ۔ تفسیر مجمع البیان میں جناب رسولِ خدا سے منقول ہے کہ جو دن مجھ پر ایسا گزرے کہ اُسدن میرا علم زیادہ نہو جس سے مجھے قرابت خدا حاصل ہو تو خدا تعالے اُس دن کے سورج طلوع کرنے میں برکت نہ دے۔ الخصال میں جناب امام جعفر صادقؑ سے منقول ہے کہ جناب امیر المومنینؑ سے دریافت کیا گیا تھا کہ آدمیوں میں سب سے زیادہ عالم کون ہے؟ فرمایا وہ جو اپنے علم کے ساتھ اور لوگوں کے علم کو بھی جمع کرے اور اُنہی حضرتؑ کی بروایت اپنے آباؤ اجداد کے جناب رسولِ خدا سے منقول ہے کہ آنحضرتؐ نے فرمایا کہ اللہ کے نزدیک علم کی فضیلت اُسکی عبادت کی فضیلت سے زیادہ محبوب ہے ۱۲ ۔ ٢ه وَلَقَدْ عَهِدْنَآ اِلٰٓى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ کافی میں جناب امام جعفر صادقؑ سے خدا تعالیٰ کے اس قول کے بارے میں منقول ہے کہ واللہ جناب رسولِ خداؐ پر یہ آیت اس طرح نازل ہوئی وَلَقَدْ عَهِدْنَآ اِلٰٓى اٰدَمَ مِنْ قَبْلُ كَلِمٰتٍ فِيْ مُحَمَّدٍ وَّعَلِيٍّ وَّفَاطِمَةَ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَالْاَئِمَّةِ مِنْ ذُرِّيَّتِهِمْ فَنَسِيَ ۱۲ ۔ ٣ه وَلَمْ نَجِدْ لَهٗ عَزْمًا علل الشرائع میں جناب امام محمد باقرؑ سے ایک حدیث منقول ہے جسمیں یہ بھی ہے کہ جو انبیاء اولوالعزم ہیں اُنسے یہ عہد لیا گیا تھا کہ میں تمہارا پروردگار ہوں اور محمدؐ میرا رسول اور امیر المومنین علیؑ اور اُنکے اوصیاء جو اُنکے بعد ہونگے وہ میرے امر کے ولی اور میرے علم کے خازن ہیں۔ اور از آنجملہ مہدیؑ کے ذریعہ سے میں اپنے دین کی نصرت کرونگا اور اپنی سلطنت اُنہی کے ذریعہ سے ظاہر کرونگا اور اُنہی کے ذریعہ سے اپنے دشمنوں سے انتقام لونگا اور اُنہی کے ذریعہ سے خوشی یا جبر میری عبادت کیجائیگی۔ پس سب نے اقرار کیا تھا اور گواہی دی تھی مگر آدمؑ نے نہ اقرار کیا تھا نہ انکار۔ پس پانچ کا عزم تو مہدیؑ کے

لے وَتَكُونُ لَهٗ جَنَّةٌ يَّاْكُلُ مِنْهَا ۔ تفسیر صافی میں ہے کہ معترضین کہا کرتے تھے کہ جناب رسولؐ پر کوئی خزانہ
نہ ڈالا گیا تو کم سے کم ایک باغ تو ہوتا جیسا کہ زمینداروں اور کاشتکاروں کے پاس ہوا کرتا ہے کہ یہ اسکی آمدنی سے بہ راحت و آرام زندگی
بسر کرتا۔ اور ایک قرأت کے بموجب بجائے يَاْكُلُ مِنْهَا کے نَاْكُلُ مِنْهَا ہے جس کا مطلب یہ ہے کہ ہم بھی اُنہیں سے کچھ کھاتے ۱۲۔

اَوْ يُلْقٰٓى اِلَيْهِ كَنْزٌ اَوْ تَكُوْنُ لَهٗ جَنَّةٌ يَّاْكُلُ مِنْهَا

یا اُس پر خزانہ کیوں نہ ڈالدیا گیا یا اسکا کوئی باغ کیوں نہ ہوا کہ یہ اسمیں سے کھاتا

وَقَالَ الظّٰلِمُوْنَ اِنْ تَتَّبِعُوْنَ اِلَّا رَجُلًا

اور نافرمان یہ کہتے ہیں کہ تم تو ایک سحر زدہ شخص کی پیروی کر رہے

مَّسْحُوْرًا ۝۸ اُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوْا لَكَ

ہو دیکھو تو اُنہوں نے تمہارے لئے کیسی کیسی مثلیں بیان

الْاَمْثَالَ فَضَلُّوْا فَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ سَبِيْلًا ۝۹

کیں پس خود ہی گمراہ ہوگئے سو (اب) راہ نہ پا سکیں گے۔

تَبٰرَكَ الَّذِيْٓ اِنْ شَاۗءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا

صاحب برکت ہے وہ جو اگر چاہتا تو تمہارے لئے اس سے بہتر مقرر کردیتا

مِّنْ ذٰلِكَ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ

یعنی ایسے باغات جنکے نیچے نہریاں بہتی ہوتیں

وَيَجْعَلْ لَّكَ قُصُوْرًا ۝۱۰ بَلْ كَذَّبُوْا بِالسَّاعَةِ

اور تمہارے لئے بہت سے محل بنا دیتا مگر انہوں نے تو قیامت کو جھٹلایا

وَاَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيْرًا ۝۱۱

حالانکہ جنہوں نے قیامت کو جھٹلایا اُنکے لئے ہمنے بھڑکتی ہوئی آگ مہیا کی ہے

اِذَا رَاَتْهُمْ مِّنْ مَّكَانٍۢ بَعِيْدٍ سَمِعُوْا لَهَا

جو اُنکو دُور سے دیکھے گی تو یہ اُسکے جوش و خروش کی آواز

بنایا اور اُنکو تندرست و توی کیوں۔ اور منزل ۴ نہ ذلیلوں کو یہ حق ہے (باقی برصفحہ ۷۱۹)

(باقی برصفحہ ۷۱۹)

لے وَقَالَ الظّٰلِمُوْنَ اِنْ تَتَّبِعُوْنَ اِلَّا رَجُلًا مَّسْحُوْرًا تفسیر قمی میں جناب امام محمد باقر علیہ السلام سے منقول ہے کہ جبرئیل جناب رسولخدا کو یہ آیت اسطرح پہنچائی تھی وَقَالَ الظّٰلِمُوْنَ لِاٰلِ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمْ اِنْ تَتَّبِعُوْنَ اِلَّا رَجُلًا مَّسْحُوْرًا ۔ اور آلِ محمدؐ کا حق غصب کرنے والوں نے یہ کہا کہ یہ لوگ صرف ایک جادو کے مارے ہوئے شخص کی پیروی کرتے ہیں ۱۲۔ سے فَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ سَبِيْلًا تفسیر قمی میں جناب امام محمد باقرؑ سے منقول ہے کہ سبیل علی مرتضیٰ ہیں اور مطلب یہ ہے کہ وہ علی مرتضیٰ کی ولایت قبول کرنیکی سعادت نہ حاصل کرسکیں گے۔ ۱۲ سے وَيَجْعَلْ لَّكَ قُصُوْرًا احتجاج طبرسی اور تفسیر امام میں سورۂ بقرہ کی آیت اَمْ تُرِيْدُوْنَ اَنْ تَسْـَٔلُوْا رَسُوْلَكُمْ الخ کی تفسیر میں جناب رسولخدا کے اُس مناظرہ کا ذکر ہے جو عبداللہ ابن ابی امیہ مخزومی اور اور مشرکین کے سوالات کے جواب میں آپنے فرمایا تھا جسکا ذکر سورۂ انعام صفحہ ۲۵۵ اور سورۂ بنی اسرائیل صفحہ ۵۰۱ پر آچکا ہے یہاں صرف آنحضرتؐ کا وہ جواب درج کیا جاتا ہے جو آنحضرتؐ نے اُنکے اُن سوالات کے جواب میں دیا تھا جسکا خلاصہ خدا تعالیٰ نے وَقَالُوْا مَالِ هٰذَا الرَّسُوْلِ ... سے ... يَجْعَلْ لَّكَ قُصُوْرًا تک فرمایا ہے چنانچہ آنحضرتؐ نے فرمایا کہ اے عبداللہ تو نے جو یہ اعتراض کیا ہے کہ میں بھی مثل تم لوگوں کے کھانا کھاتا ہوں اور اسوجہ سے خدا کا رسول نہیں ہوسکتا تو اصل معاملہ تو خدا کے ہاتھ ہے وہ جو چاہے کرے اور جس طرح چاہے فیصلہ فرمادے۔ خدا تو ہر طرح لائق تعریف ہے مجھے یا کسی اور کو یوں کہنے کا حق نہیں کہ خدا نے ایسا کیوں

لہ فَاُولٰئِكَ یُبَدِّلُ اللّٰهُ سَیِّاٰتِهِمْ حَسَنٰتٍ (۱۲) امالی میں ہے کہ جناب امام محمد باقرؑ سے خدا کے اس قول کا مطلب دریافت کیا گیا حضرت نے فرمایا کہ گنہگار مومن قیامت کے دن مقام حساب میں لاکر کھڑا کیا جائیگا۔ خدا تعالےٰ اُسکے حساب کسی شخص کو مطلع نہ فرمائیگا بلکہ خود اس کا حساب لیگا اور اُسکے گناہ اُسے جتلائیگا جب وہ اپنی بدیوں کا اقرار کریگا تو لکھنے والوں کو حکم دیگا کہ اسکی بدیوں کو نیکیوں سے بدل ڈالو اور لوگوں پر وہ نیکیاں ظاہر کرو۔ اُسوقت لوگ کہینگے کہ یہ عجیب بندہ ہے جس سے ایک بدی بھی نہیں ہوئی۔ پھر خدا تعالےٰ اُسے جنت میں داخل کرنیکا حکم دیگا اس آیت کی تاویل یہی ہے اور یہ خاص کر ہمارے شیعہ گنہگاروں کے بارے میں ہے اور جناب امام رضا علیہ السلام بروایت اپنے آباؤ اجداد کے منقول ہے کہ جناب رسول خدا نے یہ فرمایا کہ ہم اہلبیت کی محبت گناہوں کو دور کردیتی ہے اور نیکیوں کو بہت کچھ بڑھادیتی ہے۔ اور ہم اہلبیت کے محبوں میں عام بندگان خدا کے حق میں جو مظالم ہونگے اُنکا معاوضہ خدا تعالےٰ خود دیدیگا۔ مگر جو ظلم خصوصیت کے ساتھ مومنوں پر کیا ہوگا اور جو ضرر اُنکو پہنچایا ہوگا اُسکا وبال اُنکو بھگتنا پڑیگا۔ علاوہ انکے اور جو بدیاں ہونگی اُنکو نیکیوں سے بدل دینے کا حکم دیدیگا۔ ۱۲۔ لہ لَا یَشْهَدُوْنَ الزُّوْرَ۔ کافی میں جناب امام جعفر صادق سے اور تفسیر مجمع البیان میں جناب امام محمد باقر اور جناب امام جعفر صادق علیہما السلام سے منقول ہے کہ زُوْر سے مراد غنا (راگ راگنی) ہے اور تفسیر قمی میں ہے کہ اس سے مراد غنا بھی ہے اور لہو ولعب کے کل جلسے بھی۔ ۱۲۔ سلہ وَاِذَا مَرُّوْا بِاللَّغْوِ مَرُّوْا كِرَامًا۔ تفسیر مجمع البیان میں جناب امام محمد باقر سے منقول ہے کہ اس سے مراد وہ لوگ ہیں کہ جب اُنکا ارادہ مرد یا عورت کے اندام نہانی کے ذکر کا ہو تو فقط کنایۃً ذکر کردیتے ہیں۔ ۱۲۔

یَلْقَ اَثَامًا (٦٨) یُّضٰعَفْ لَهُ الْعَذَابُ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ وَ

کرتے ہیں اور جو ایسا فعل کریگا اُسکا بدلا پائیگا۔ قیامت کے دن اُسکا عذاب دوگنا کردیا

یَخْلُدْ فِیْهِ مُهَانًا (٦٩) اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا

جائیگا اور وہ ہمیشہ کے لئے اُسمیں ذلیل ہوکر رہیگا سوائے اُسکے جو توبہ کرلے اور ایمان لے

صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ یُبَدِّلُ اللّٰهُ سَیِّاٰتِهِمْ حَسَنٰتٍ وَكَانَ اللّٰهُ

آئے اور نیک عمل بجالائے پس وہی تو ہیں جنکی بدیوں کو اللہ تعالےٰ نیکیوں سے بدل دیگا

غَفُوْرًا رَّحِیْمًا (٧٠) وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاِنَّهٗ

اور اللہ بڑا بخشنے والا (اور) رحم کرنیوالا ہے اور جو شخص توبہ کرے اور نیک عمل بجالائے

یَتُوْبُ اِلَى اللّٰهِ مَتَابًا (٧١) وَالَّذِیْنَ لَا یَشْهَدُوْنَ الزُّوْرَ

تو وہی تو اللہ کی طرف پورا (پورا) رجوع ہوتا ہے اور وہ (خدا کے خاص بندے) بری کی جگہ

وَاِذَا مَرُّوْا بِاللَّغْوِ مَرُّوْا كِرَامًا (٧٢) وَالَّذِیْنَ اِذَا

حاضر نہیں ہوتے اور جب کسی بیہودہ چیز کے پاس سے گزرتے ہیں تو بزرگانہ انداز سے گزر

ذُكِّرُوْا بِاٰیٰتِ رَبِّهِمْ لَمْ یَخِرُّوْا عَلَیْهَا صُمًّا وَّعُمْیَانًا (٧٣)

جاتے ہیں اور جسوقت انکو اُنکے پروردگار کی آیتوں کے ذریعہ نصیحت کیجاتی ہے تو اُن پر بہرے

وَالَّذِیْنَ یَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا وَ

اور اندھے ہوکر نہیں گرتے اور وہ یہ عرض کرتے ہیں کہ اے ہمارے پروردگار ہمکو ہماری ازواج

ذُرِّیّٰتِنَا قُرَّةَ اَعْیُنٍ وَّاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِیْنَ اِمَامًا (٧٤)

کی طرف سے اور ہماری اولاد کی طرف سے آنکھوں کی ٹھنڈک عنایت کر اور ہمکو پرہیزگاروں کا پیشوا بنادے

لہ فرمایا کہ خدا سے سوال تو بہت بڑا کیا ہے۔ منزل ۴ کہ عام لوگوں کو متقین کا امام بنادے ۱۲

لہ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِیْنَ اِمَامًا۔ المناقب میں سعید ابن جُبیر سے روایت ہے کہ واللہ یہ پوری آیت جناب امیرالمومنینؑ کی شان میں خاص ہے وہ حضرت اکثر یہ دعا مانگا کرتے تھے رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ اَزْوَاجِنَا۔ اس سے مراد ہیں جناب فاطمہ زہراؑ وَذُرِّیّٰتِنَا یعنی حسنؑ اور حسینؑ قُرَّةَ اَعْیُنٍ اس سے یہ مطلب ہے کہ جناب امیرالمومنینؑ فرمایا کرتے تھے کہ واللہ میں نے اپنے پروردگار سے کبھی نہ ایسے

اَعۡمَالَهُمۡ فَهُمۡ يَعۡمَهُوۡنَ ﴿٤﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيۡنَ لَهُمۡ سُوۡٓءُ

دیدیا ہے پس وہ خود ہی سرگرداں ہیں وہ وہی ہیں جنکے لئے سخت عذاب

الۡعَذَابِ وَهُمۡ فِى الۡاٰخِرَةِ هُمُ الۡاَخۡسَرُوۡنَ ﴿٥﴾ وَاِنَّكَ

ہے اور وہی آخرت میں سب سے زیادہ ٹوٹا اٹھانیوالے ہونگے اور یقیناً تمکو

لَتُلَقَّى الۡقُرۡاٰنَ مِنۡ لَّدُنۡ حَكِيۡمٍ عَلِيۡمٍ ﴿٦﴾ اِذۡ قَالَ مُوۡسٰى لِاَهۡلِهٖۤ

یہ قرآن صاحب حکمت و علم کے پاس سے سکھایا جاتا ہے اُسوقت کو یاد کرو جبکہ

اِنِّىۡۤ اٰنَسۡتُ نَارًا ؕ سَاٰتِيۡكُمۡ مِّنۡهَا بِخَبَرٍ اَوۡ اٰتِيۡكُمۡ

موسیٰ نے اپنے گھر والوں سے کہا کہ میں نے ایک آگ دیکھی ہے میں بہت جلد اُسکے پاس

بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمۡ تَصۡطَلُوۡنَ ﴿٧﴾ فَلَمَّا جَآءَهَا

سے تمہارے پاس یا تو کوئی خبر لاتا ہوں یا کوئی دھکتا ہوا انگارا لاتا ہوں تاکہ تم تاپو۔

نُوۡدِىَ اَنۡۢ بُوۡرِكَ مَنۡ فِى النَّارِ وَمَنۡ حَوۡلَهَا ؕ وَسُبۡحٰنَ

پس جب موسیٰ اُسکے پاس پہنچے تو اُنکو آواز دیگئی کہ جو اس آگ میں ہے وہ اور جو اسکے اندگرد ہے

اللّٰهِ رَبِّ الۡعٰلَمِيۡنَ ﴿٨﴾ يٰمُوۡسٰۤى اِنَّهٗۤ اَنَا اللّٰهُ

وہ سب برکت دئے گئے ہیں اور اللہ تمام عالموں کا پروردگار منزہ اور پاک ہے اے موسیٰ میں ہی

الۡعَزِيۡزُ الۡحَكِيۡمُ ﴿٩﴾ وَاَلۡقِ عَصَاكَ ؕ فَلَمَّا رَاٰهَا

تو زبردست (اور) صاحب حکمت خدا ہوں اور اپنا عصا تو ڈالدو۔ پھر جب اُسکو اس طرح

تَهۡتَزُّ كَاَنَّهَا جَآنٌّ وَّلّٰى مُدۡبِرًا وَّلَمۡ

حرکت کرتے دیکھا گویا وہ ایک تیز رو سانپ ہے تو منہ پھیر کر بھاگے اور پلٹ کر نہ دیکھا (ہمارا)

بقیہ حاشیہ صفحہ ٧۴٩

منافق خدا تعالےٰ کو علانیہ یاد کیا کرتے تھے اور دل میں ذرہ بھر نہیں۔ اسی لئے خدا تعالےٰ نے اُنکے بارے میں فرمایا ہے یُرَآءُوۡنَ النَّاسَ وَلَا يَذۡكُرُوۡنَ اللّٰهَ اِلَّا قَلِيۡلًا (ترجمہ کے لئے دیکھو صفحہ ١٩٩ سطر)

١٢۔ ٢ه وَسَيَعۡلَمُ الَّذِيۡنَ ظَلَمُوۡۤا اَىَّ مُنۡقَلَبٍ يَّنۡقَلِبُوۡنَ تفسیر قمی میں ہے کہ اس آیت میں پھر اُن کے دشمنوں کا اور جنہوں نے اُن پر ظلم کیا ہے اُن کا ذکر کیا۔ اور یہ ارشاد فرمایا وَسَيَعۡلَمُ الَّذِيۡنَ ظَلَمُوۡۤا اٰلَ مُحَمَّدٍ حَقَّهُمۡ اَىَّ مُنۡقَلَبٍ يَّنۡقَلِبُوۡنَ واللہ یہ آیت اسی طرح سے نازل ہوئی تھی۔ الجوامع میں ہے۔ کہ جناب امام جعفر صادقؑ اسی طرح تلاوت فرمایا کرتے تھے۔ ١٢

٣ه طٰسٓ۔ معانی الاخبار میں جناب امام جعفر صادق علیہ السلام سے منقول ہے کہ اس کا مطلب یہ ہے کہ خدائے تعالےٰ فرماتا ہے۔ اَنَا الطَّالِبُ، السَّمِيۡعُ (میں طلب کرنے والا اور) سننے والا ہوں)۔ ١٢

١٢ - ١٢ - ١٢ - ١٢ - ١٢ - ١٢

يُعَقِّبْ ۭ يٰمُوْسٰى لَا تَخَفْ ۣ اِنِّيْ لَا يَخَافُ لَدَيَّ

طرف یہ آواز دیگئی کہ) اے موسٰے ڈرو نہیں کہ رسول میرے پاس ڈرا نہیں کرتے

الْمُرْسَلُوْنَ ⑩ اِلَّا مَنْ ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًۢا

سوائے اُسکے جس سے کوئی زیادتی ہو جائے پھر وہ بدلکر بدی کے

بَعْدَ سُوْۗءٍ فَاِنِّىْ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ⑪ وَاَدْخِلْ يَدَكَ

بعد نیکی کرے تو بیشک میں بڑا بخشنے والا اور رحم کرنیوالا ہوں۔ اور تم اپنا ہاتھ اپنے

فِيْ جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاۗءَ مِنْ غَيْرِ سُوْۗءٍ ۣ فِيْ

گریبان میں ڈالدو کہ وہ بے عیب سفید و نورانی ہوکر نکلیگا۔ (یہ دونو) منجملہ نو معجزوں کے

تِسْعِ اٰيٰتٍ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهٖ ۭ اِنَّهُمْ كَانُوْا

ہیں جو فرعون اور اُسکی قوم کیلئے ہیں یقیناً وہ نافرمان

قَوْمًا فٰسِقِيْنَ ⑫ فَلَمَّا جَاۗءَتْهُمْ اٰيٰتُنَا مُبْصِرَةً

لوگ ہیں پس جب اُنکے پاس ہماری کُھلی نشانیاں پہنچیں تو اُنہوں نے

قَالُوْا هٰذَا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ⑬ وَجَحَدُوْا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَآ

یہ کہدیا کہ یہ تو کُھلا جادو ہے اور اُنہوں نے ازروئے ظلم و تکبر اُن معجزات کا انکار

اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَّعُلُوًّا ۭ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ

کیا۔ حالانکہ اُن کے دل اُنکا یقین رکھتے تھے پس غور کرو کہ فساد کرنیوالوں کا انجام

ع ١ ١٦ الْمُفْسِدِيْنَ ⑭ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوٗدَ وَسُلَيْمٰنَ

کیا ہُوا؟ اور بیشک ہمنے داؤدؑ اور سلیمانؑ کو علم عطا

ف١ اِلَّا مَنْ ظَلَمَ تفسیر قمی میں ہے کہ اِلَّا مَنْ ظَلَمَ کے وہی معنی ہیں جو وَلَا مَنْ ظَلَمَ کے ہیں اور اصل میں تھا بھی یہی۔ پس یہ موقع ہے کہ حرف سے حرف بدل گیا یعنی واوٗ الف سے بدل گیا ۱۲ ف٢ مِنْ غَيْرِ سُوْۗءٍ معانی میں جناب امام جعفرؑ صادق سے منقول ہے کہ اس کا یہ مطلب ہے کہ برص وغیرہ کسی بیماری سے ایسا نہ ہوگا ۱۲۔ ف٣ فِيْ تِسْعِ اٰيٰتٍ تفسیر صافی میں ہے کہ معجزۂ ید بیضا منجملہ اُن نو نشانیوں کے تھا یا اُن کے علاوہ تھا۔ اور وہ نو نشانیاں جو حضرت موسٰے کو عطا کی گئی تھیں ایک حساب سے یہ تھیں۔ سمندر کا پھٹنا۔ طوفان ٹڈیاں۔ چچڑیاں۔ مینڈک۔ خون۔ چمڑے بگڑ جانا۔ خشک سالی۔ کھیتوں اور باغوں کی بربادی۔ دوسرے حساب سے یہ تھیں طوفان ٹڈیاں۔ چچڑیاں۔ مینڈک۔ خون چمڑے بگڑ جانا۔ قحط۔ عصا۔ ید بیضا۔ ۱۲

ے لَا یَحِلُّ لَكَ النِّسَآءُ مِنْ بَعْدُ الخ کافی میں جناب امام محمد باقرؑ سے اس آیت کی تفسیر میں منقول ہے کہ سورۂ نساء میں جو خدا تعالےٰ نے فرمایا۔ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اُمَّهٰتُكُمْ وَبَنٰتُكُمْ وَاَخَوٰتُكُمْ (دیکھو صفحہ ۱۵۹ سطر ۹ الخ) اس آیت لَا یَحِلُّ لَكَ النِّسَآءُ میں بھی عورتیں مراد ہیں جو اُس آیت میں حرام ہو چکیں۔ اور اگر معاملہ اُس طرح ہوتا جس طرح کہ عوام النّاس کہتے (یا مطلب سمجھتے) ہیں تو تمہارے لئے وہ کچھ حلال ہو جاتا جو جناب رسولخدا کے لئے بھی نہیں ہے۔ یعنی تمکو یہ اختیار ہے کہ جب چاہو زوجہ کو طلاق دیدو اور دوسری کر لو اور جناب رسولخدا کو گویا یہ اختیار نہیں۔ پس جیسا کہ عوام النّاس کہتے (یا سمجھتے) ہیں۔ اصل معاملہ یوں نہیں ہے کہ خدا تعالیٰ نے اپنے نبیؐ کو عام اجازت دی تھی کہ جس عورت سے چاہیں نکاح کر لیں سوائے اُن عورتوں کے جن کا ذکر سورۂ نساء میں ہو چکا ہے۔ تفسیر قمی میں ہے کہ یہ آیت اوپر کی آیت تُرْجِیْ مَنْ تَشَآءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِیْۤ اِلَیْكَ مَنْ تَشَآءُ سے منسوخ ہے گو ترتیب دینے والوں نے اُلٹ پلٹ کر دیا۔ قول مترجم منسوخ ہونیکی وجہ ظاہر بظاہر یہ معلوم ہوتی ہے کہ عوام النّاس نے خود رائی کو دخل دیکر آیۂ لَا یَحِلُّ لَكَ النِّسَآءُ الخ کو سورۂ نساء کی آیت حُرِّمَتْ عَلَیْكُمْ اُمَّهٰتُكُمْ الخ کا مؤید نہ سمجھا بلکہ مستقل آیت سمجھ کر جناب رسولخدا کے اختیارات بخیال خود محدود کر دئے ۱۲۔

مَنِ ابْتَغَیْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَیْكَ ؕ ذٰلِكَ

طلب کر لو تو تمہارے نسبتے کوئی الزام نہیں ہے یہ خصوصیت اس سے قریب تر ہے کہ اُن سب

اَدْنٰۤی اَنْ تَقَرَّ اَعْیُنُهُنَّ وَلَا یَحْزَنَّ وَیَرْضَیْنَ بِمَاۤ

کی آنکھیں ٹھنڈی ہوں اور وہ رنجیدہ نہ رہیں اور جو کچھ تمنے اُنکو دیدیا ہے اُس سے وہ

اٰتَیْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ ؕ وَاللّٰهُ یَعْلَمُ مَا فِیْ قُلُوْبِكُمْ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ

سب کی سب خوش رہیں اور جو کچھ تمہارے دلوں میں ہے اُسے اللہ جانتا ہے اور اللہ بڑا جاننے

عَلِیْمًا حَلِیْمًا ﴿۵۱﴾ لَا یَحِلُّ لَكَ النِّسَآءُ مِنْۢ بَعْدُ وَلَاۤ

والا (اور) بردبار ہے۔ اِسکے بعد نہ تمہارے لئے اور عورتیں حلال ہیں اور نہ یہ

اَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ اَزْوَاجٍ وَّلَوْ اَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ

بات کہ تم موجودہ ازواج کے بدلے اور ازواج کر لو گو تمکو اُنکا حُسن کتنا ہی اچھا معلوم

اِلَّا مَا مَلَكَتْ یَمِیْنُكَ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ

ہو سوائے اُنکے جنکے تم مالک ہو جاؤ (یعنی لونڈیاں) اور اللہ ہر چیز کا نگران

رَّقِیْبًا ﴿۵۲﴾ یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا بُیُوْتَ النَّبِیِّ

ہے۔ اے ایمان لانے والو! نبیؐ کے گھروں میں نہ جاؤ

اِلَّاۤ اَنْ یُّؤْذَنَ لَكُمْ اِلٰی طَعَامٍ غَیْرَ نٰظِرِیْنَ اِنٰىهُ ۙ

سوائے اِسکے کہ تم کو کھانے کے لئے اجازت دیجائے سوا ایسے وقت نہ جاؤ کہ کھانا پکنے

وَلٰكِنْ اِذَا دُعِیْتُمْ فَادْخُلُوْا فَاِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوْا

کے منتظر رہو بلکہ جب تمکو بلایا جائے تو عین وقت پر جاؤ اور جیسے ہی کھانا کھا چکو فوراً استغرق

منزل ۵

ع ۶ ۲

ے لَا تَدْخُلُوْا بُیُوْتَ النَّبِیِّ اِلَّاۤ اَنْ یُّؤْذَنَ لَكُمْ تفسیر قمی میں ہے کہ جناب رسولخدا نے زینب بنت جحش سے نکاح کیا تو ولیمہ بھی تیار کیا اور اصحاب کو بُلاوا بھی دیا۔ لیکن اصحاب کی یہ حالت تھی کہ کھانا کھا چکتے تو آنحضرتؐ کے پاس بیٹھ کر باتیں بنانا چاہتے اور حضرتؐ کو منظور تھا کہ اب خلوت ہو۔ تو خدا تعالےٰ نے یہ آیت یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا بُیُوْتَ النَّبِیِّ ... سے ... مِنْ وَّرَآءِ حِجَابٍ تک نازل فرمائی۔ اِس میں اس امر کی بھی ممانعت مدنظر تھی کہ وہ بلا اجازت آنحضرتؐ کے گھر میں چلے آیا کرتے تھے۔ علل الشرائع میں

ﻪ ذٰلِكَ اَدْنٰۤى اَنْ يُّعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۔ تفسیر قمی میں ہے کہ اس آیت کا سبب نزول یہ ہے کہ عورتیں اپنے گھروں سے نکل نکل کر مسجد میں آتی تھیں اور جناب رسولخدا کے پیچھے نماز پڑھا کرتی تھیں۔ پس جب رات ہوتی اور وہ مغرب و عشا کی نماز کے لئے آتیں یا ادھر سے صبح کی نماز کے لئے آتیں تو نوجوان لوگ راستے میں بیٹھ جاتے اور اُنہیں ایذا پہنچاتے اور اُن سے معترض ہوتے۔ پس خدا تعالےٰ نے یہ آیت نازل فرمائی

ذٰلِكَ اَدْنٰۤى اَنْ يُّعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ

اس سے قرین (عقل) ہے کہ وہ پہچانی جائیں اور ستائی نہ جائیں اور اللہ بڑا بخشنے والا

غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ۝۵۹ لَئِنْ لَّمْ يَنْتَهِ الْمُنٰفِقُوْنَ

(اور) رحم کرنے والا ہے اگر منافق اور وہ لوگ جن کے دلوں میں روگ ہے

وَالَّذِيْنَ فِىْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ وَّالْمُرْجِفُوْنَ فِى

اور مدینہ میں جھوٹی خبریں اُڑانیوالے باز نہ آئے

الْمَدِيْنَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُوْنَكَ فِيْهَاۤ

تو ہم ضرور تمکو اُنکے درپے کر دینگے پھر وہ اِس شہر میں تمہارے پڑوس میں

اِلَّا قَلِيْلًا ۝۶۰ مَّلْعُوْنِيْنَ ۛۚ اَيْنَمَا ثُقِفُوْۤا اُخِذُوْا

نہ رہینگے مگر بہت ہی کم اور ہر طرف سے اُن پر لعنت ہوتی رہیگی۔ وہ جہاں کہیں پائے جائینگے پکڑے

وَقُتِّلُوْا تَقْتِيْلًا ۝۶۱ سُنَّةَ اللّٰهِ فِى الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ ۚ

جائینگے اور ایسے قتل کئے جائینگے جیسا کہ قتل کئے جانیکا حق ہے۔ اللہ کا قاعدہ اُن لوگوں میں جو

وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيْلًا ۝۶۲ يَسْـَٔلُكَ النَّاسُ عَنِ

پہلے گزر گئے (یہی تھا) اور تم اللہ کے قاعدہ میں ہرگز کوئی تبدیلی نہ پاؤگے۔ لوگ تجھ سے قیامت کا

السَّاعَةِ ؕ قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ ؕ وَمَا يُدْرِيْكَ لَعَلَّ

حال پوچھتے ہیں۔ تم کہدو کہ اُسکا علم اللہ کے پاس ہے اور تمکو کیا خبر ہے شاید قیامت

السَّاعَةَ تَكُوْنُ قَرِيْبًا ۝۶۳ اِنَّ اللّٰهَ لَعَنَ الْكٰفِرِيْنَ وَاَعَدَّ

قریب ہی ہو بیشک اللہ نے کافروں پر لعنت کی ہے اور اُن کے لئے

منزل ۵

يٰۤاَيُّهَا النَّبِىُّ قُلْ لِّاَزْوَاجِكَ

ﻪ لَئِنْ لَّمْ يَنْتَهِ الْمُنٰفِقُوْنَ ۔ تفسیر قمی میں ہے کہ یہ آیت اُن منافقوں کے بارے میں نازل ہوئی ہے جو مدینہ منورہ میں جناب رسولخدا کی نسبت جھوٹی خبریں اُڑایا کرتے تھے۔ جب آنحضرت کسی غزوہ میں جاتے تو یہ کہدیا کرتے کہ آنحضرت قتل کردیے گئے یا قید کرلئے گئے وغیرہ۔ اس سے مومنوں کو رنج اُٹھانا پڑتا تھا اور وہ آنحضرت سے شکایت کیا کرتے تھے۔ پس خدا تعالےٰ نے یہ آیت نازل فرمائی۔ جناب امام محمد باقر فرماتے ہیں کہ اِسی آیت کی رو سے اُن لوگوں پر لعنت واجب ہے جیسے کہ اس آیت میں مذکور ہیں۔ کیونکہ مَلْعُوْنِيْنَ فرمانے کے بعد کوئی موقع توبہ وغیرہ کا اُن کے لئے نہیں چھوڑا۔ بلکہ یہی فرمایا۔ اَيْنَمَا ثُقِفُوْۤا اُخِذُوْا وَقُتِّلُوْا تَقْتِيْلًا ۔ قولِ مترجم۔ جناب رسول خدا کی نسبت جھوٹی خبریں اُڑانے والوں کی نسبت جب یہ تنبیہ ہے تو رسول اللہ کے نام سے جھوٹی حدیثیں بیان کرنے والوں کی نسبت کیسی کچھ وعید ہونی چاہیے۔ جھوٹی خبروں سے مومنوں کو جو رنج پہنچتا تھا وہ پائدار نہوتا تھا مگر جھوٹی حدیثوں سے جو صدمہ پہنچا ہے وہ پائدار اور دوامی ہے۔ جھوٹی حدیث بیان کرنیکی بنا غاصب اوّل نے کی اور تائید غاصب ثانی نے۔ یا انہی دونو کے جوارِ رسول میں ہونیکا فخر کیا جاتا ہے۔ اب فخر کرنیوالے ثُمَّ لَا يُجَاوِرُوْنَكَ فِيْهَاۤ اِلَّا قَلِيْلًا کو غور سے تلاوت فرمائیں۔ اور جناب امام صاحب العصر والزمان کی اُس حدیث کو جسمیں یہ ہے کہ وہ حضرت اُنکی قبریں کھدوا کر اُنکے لاشے نکلوائینگے ہر سوکھے درخت پر اُنکو لٹکوائینگے اور بغرضِ امتحانِ خلق وہ درخت

حاکر دیکھیں ۱۳۰ ۶

[illegible]

؎۱ رَبَّنَآ اِنَّآ اَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا تفسیر قمی میں ہے کہ سادتنا وکبراءنا سے وہ لوگ ہیں جنھوں نے آلِ محمدؐ کا حق غصب کیا اور الذین اوّل امر کہ ہیں جنھوں نے ظلم و غصب کی ابتدا کی اور یہ قول خدا نے اُن لوگوں کا نقل فرمایا ہے جو شیطان کے بہکانے سے دنیا میں اُنکو پیشوا سمجھتے رہے اور جب وہ دن آئیگا جسکو خدا فرماتا ہے یَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوْهُهُمْ فِی النَّارِ تو وہ کہہ گئے جو ان آیتوں میں ہے ۱۲۔ ؎۲ السَّبِیْلَا۔ تفسیر قمی میں ہے کہ سبیل سے مراد جناب امیر المومنینؑ ہیں ۱۲۔ ؎۳ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيْرًا۔ تفسیر صافی میں ہے کہ ایک قرأت یوں بھی آئی ہے کہ الْعَنْهُمْ لَعْنًا كَثِيْرًا۔ قول مترجم۔ یہ بات بہت غور سے دیکھنے اور سمجھنے کے قابل ہے کہ جو لوگ منافقین و غاصبین و ظالمین پر لعنت کرنے سے خود بھی باز رہتے ہیں اور لوگوں کو بھی باز رکھنے کی کوشش کرتے ہیں وہ قیامت کے دن تُقَلَّبُ وُجُوْهُهُمْ فِی النَّارِ کی مَد میں بھی آئینگے اور اٰتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ کی بھی دعا مانگینگے اور وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيْرًا کی بھی رَٹ لگائینگے۔ ان بزرگواروں کو لعنت سے بچانا کیسا اُن پر تو دنیا کی بھی لعنت رہی مگر مومنین کی زبانوں سے اور آخرت میں بھی لعنت رہی اور وہ اپنے ہی تابعین کے منہ سے ۱۲۔ ؎۴ فَبَرَّاَهُ اللّٰهُ مِمَّا قَالُوْا۔ تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادقؑ سے منقول ہے کہ بنی اسرائیل یہ کہا کرتے تھے کہ موسٰیؑ کے وہ چیز ہی نہیں جو مردوں کے ہوا کرتی ہے اور موسٰیؑ کی عادت تھی کہ جب غسل کا ارادہ ہوتا تو ایسے مقام پر جاتے جہاں اُنکو کوئی نہ دیکھے۔ ایک دن وہ کسی دریا کے کنارے غسل کر رہے تھے اور اُنھوں نے کپڑے ایک چٹان پر رکھ دیے تھے۔ خدا تعالیٰ نے حکم دیا اور وہ چٹان دور چلی گئی۔ یہاں تک کہ بنی اسرائیل کو اُنکے برہنہ جسم کی طرف نظر ڈالنے کا موقع ملا اور اُنھوں نے سمجھ لیا کہ جیسا اُنکا گمان تھا موسٰیؑ ویسے نہیں ہیں۔ المحاسن میں حضرتؑ سے منقول ہے کہ نہ سب لوگوں کو راضی کیا جا سکتا ہے اور نہ اُنکی زبانیں بند کی جا سکتی ہیں۔ کیا لوگوں نے موسٰیؑ کی نسبت یہ نہ کہدیا تھا کہ

لَهُمْ سَعِيْرًا ﴿٦٤﴾ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ۚ لَا يَجِدُوْنَ وَلِيًّا

بھڑکتی ہوئی آگ تیار کی ہے جس میں وہ ہمیشہ ہمیشہ رہنے والے ہونگے نہ کوئی حمایتی پائینگے

وَّلَا نَصِيْرًا ﴿٦٥﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوْهُهُمْ فِى النَّارِ يَقُوْلُوْنَ

اور نہ کوئی مددگار جس دن اُن کے منہ جہنم میں اوندھا دئے جائینگے وہ یہ کہتے ہونگے کہ

يٰلَيْتَنَآ اَطَعْنَا اللّٰهَ وَاَطَعْنَا الرَّسُوْلَا ﴿٦٦﴾ وَقَالُوْا رَبَّنَآ

کاش ہم اللہ کی اطاعت کرتے اور (کاش ہم) رسولؐ کی اطاعت کرتے۔ یہ بھی عرض کرینگے کہ

اِنَّآ اَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَاَضَلُّوْنَا السَّبِيْلَا ﴿٦٧﴾

اے ہمارے پروردگار یقیناً ہم نے اپنے سرداروں کی اور اپنے بڑے بڑوں کی اطاعت کی تھی پس اُنھوں نے

رَبَّنَآ اٰتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا

ہمکو راہِ راست سے بھٹکا دیا۔ اے ہمارے پروردگار! اُنکو اس عذاب کا دُہرا حصہ دے اور اُن پر

كَبِيْرًا ﴿٦٨﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ اٰذَوْا

لعنت (بھی بڑی سی لعنت کر۔ اے ایمان لانیوالو! تم اُن لوگوں کے مانند نہو جنھوں نے موسٰیؑ

مُوْسٰى فَبَرَّاَهُ اللّٰهُ مِمَّا قَالُوْا ۚ وَكَانَ عِنْدَ اللّٰهِ وَجِيْهًا ﴿٦٩﴾

کو ایذا دی تھی پھر جو کچھ وہ لوگ کہا کرتے تھے اللہ نے موسٰیؑ کو تو اُس سے بری کیا اور موسٰیؑ اللہ

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا ﴿٧٠﴾

کے نزدیک آبرودار تھے۔ اے ایمان لانیوالو! اللہ سے ڈرو اور ٹھیک ٹھیک بات کیا کرو کہ

يُّصْلِحْ لَكُمْ اَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ۗ وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ

وہ تمہاری خاطر سے تمہارے کاموں کو سنوار دے اور تمہارے گناہوں کو بخشدے اور جو اللہ اور

ہیں فرماتا ہے يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَقُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا منزل ۵

[illegible]

بقیہ حاشیہ صفحہ ۸۵۱ ۔ کے قائل نہ ہوگے ۔ ۱۲ ۔ ۵ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ کافی اور تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادق سے
اس آیت کی تفسیر میں منقول ہے ۔ کہ یہ آیت یوں نازل ہوئی تھی ۔ وَمَنْ يُطِعِ اللّٰهَ وَرَسُولَهُ فِي وَلَايَةِ عَلِيٍّ وَالْأَئِمَّةِ
مِنْ بَعْدِهِ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ۔ (اور جو شخص علیؑ مرتضےٰ اور اُنکے بعد کے ائمہؑ کی ولایت کے بارے میں خدا و رسولِ خدا
کی اطاعت کریگا وہ یقیناً بہت
بڑی کامیابی حاصل کریگا) ۱۲ ش

وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿۷۱﴾ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ

اُس کے رسولؐ کی اطاعت کریگا اُسی نے تو بڑی کامیابی حاصل کی بیشک ہمنے اِس امانت

عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا

کو آسمانوں کے اور زمین کے اور پہاڑوں کے سامنے پیش کیا تو ان سبنے اُسکے اٹھانے سے

وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنسَانُ ۖ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا

انکار کر دیا اور اُس سے ڈر گئے اور انسان نے اُس کو اٹھا لیا۔ یقیناً وہ (انسان) اپنے

جَهُولًا ﴿۷۲﴾ لِّيُعَذِّبَ اللّٰهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ

حق میں بڑا ظالم (اور) نادان تھا۔ تاکہ اللہ منافق مردوں کو اور منافق عورتوں کو اور مشرک

وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۗ

مردوں کو اور مشرک عورتوں کو عذاب دے اور ایمان والے مردوں اور ایمان والی عورتوں کی

وَكَانَ اللّٰهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿۷۳﴾

توبہ قبول کرے اور اللہ بڑا بخشنے والا (اور) رحم کرنے والا ہے ۔

ایاتہا ۷۳ کلماتہا ۱۲۹۰ حروفہا ۵۷۹۶ رکوعاتہا ۹

سُورَةُ سَبَإٍ مَكِّيَّةٌ وَهِيَ أَرْبَعٌ وَخَمْسُونَ آيَةً

سورۂ سبا مکہ میں نازل ہوا اور اس کی چون ۵۴ آیتیں ہیں ۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

رحمٰن (و) رحیم خدا کے نام سے (شروع کرتا ہوں)

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي

ہر قسم کی تعریف اُسی اللہ کے لئے زیبا ہے جسکی ملکیت آسمانوں میں جو کچھ ہے وہ (بھی) ہے اور

حاشیہ صفحہ ۸۵۲
۱ إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ ۔ العیون اور المعانی میں جناب امام جعفر صادقؑ اور جناب امام رضا علیہما السلام سے اِس آیت کی تفسیر میں منقول ہے کہ امانت سے مراد ولایت ہے ۔ جسنے ناحق اُسکا ادعا کیا وہ کافر ہو گیا ۔ کافی میں جناب امام جعفر صادقؑ سے منقول ہے ۔ کہ امانت سے مراد امامتِ جناب امیر المؤمنین ہے ۔ البصائر میں جناب امام محمد باقرؑ سے منقول ہے کہ امانت سے مراد ولایت ہے ۔ آسمان و زمین نے اور پہاڑوں نے اُسکے حامل ہونے سے انکار کیا اور یہ جو فرمایا ہے ۔ کہ حَمَلَهَا الْإِنسَانُ ۔ یہاں انسان سے مراد ابوبکر ہے ۔ المعانی میں جناب امام جعفر صادقؑ سے منقول ہے کہ امانت سے مراد امامت ہے اور الانسان سے مراد ابو الشرور منافق ۔ اور خلاصہ اِس پوری حدیث کا یہ ہے کہ خدا تعالےٰ نے ارواحِ ائمہؑ کو آسمانوں کے زمین کے اور پہاڑوں کے سامنے پیش کیا اور اُنکا نور اِن سب پر چھا گیا اور اُنکی فضیلت میں جو کچھ مناسب جانا فرمایا پھر یہ ارشاد کیا کہ اُنکی ولایت میری مخلوق کے پاس امانت ہوگی ۔ پس تم میں سے اُس کی گراں باری کو کون اُٹھائیگا ۔ اور ایسا کون ہوگا جو اپنے لئے اُسی ولایت کا مدعی ہو ۔ پس عظمتِ پروردگارِ عالم کے لحاظ سے سب نے اُس منزلت کے ادعا سے اور اُس محل و مرتبہ کی تمنا سے انکار کیا ۔ اور جب خدائے تعالےٰ نے آدمؑ اور حواؑ کو جنت میں آباد

(بقیہ صفحہ ۸۵۳ پر)

بقیہ حاشیہ صفحہ ۸۵۲۔ کیا اور اُنسے جوکچھ مناسب جانا کمبدیا تو شیطان نے دوستی کے پیرایہ میں اُنکے دل میں یہ بات ڈالی کہ اُس منزلت کی تمنا کریں۔ جسکی وجہ سے توفیق الٰہی اُنکی یاور نہ رہی اور درخت گندم کھانے کی نوبت آئی۔ آخر حدیث یہ ہے کہ اسکا نتیجہ یہ نکلا کہ بعد آدمؑ تمام انبیاء و ائمہ خاتمؑ کی مخالفت کی جنکا تذکرہ اور ایسی ہی ہے کہ خدا نے اپنے اوصیاء کو اور اپنی اُمت کے خالص مومنوں کو اسکی اطلاع دیتے رہے ہیں مگر اُنکے ادعا کے سب منکر بلکہ اُس پر غالب رہے اور اُس کا بھی ایک ایسا انسان بنا جو قیامت کے دن ہر ظلم و زیادتی کا بانی اور سرچشمہ سمجھا جائیگا۔ اسکے متعلق اور حدیثیں تفسیر میں

ترجمہ ۲۶۲ صفحہ میں ہیں ۵ وکان اللہ غفورا رحیما۔ ثواب الاعمال میں جناب امام جعفر صادقؑ سے منقول ہے کہ سورۂ احزاب سورۂ بقرہ سے بھی زیادہ طویل تھی مگر چونکہ اسمیں عرب کے مردوں اور عورتوں کی عموماً اور قریش کی خصوصاً بداعمالیاں ظاہر کی گئی تھیں اس لئے اِسے کم کردیا گیا اور اسمیں تحریف کردی گئی ہے۔ ۱۲۔

الارض وله الحمد في الاخرة وهو الحكيم

زمین میں جو کچھ ہے وہ (بھی) اور ہر قسم کی تعریف آخرت میں بھی اُسی کی ہے اور وہی حکمت والا (اور)

الخبير ① يعلم ما يلج في الارض وما يخرج منها

صاحب خبر ہے۔ جو چیز زمین میں داخل ہوتی ہے اُسے بھی وہ جانتا ہے اور جو چیز اُس سے نکلتی

وما ينزل من السماء وما يعرج فيها وهو الرحيم

ہے اُسے بھی اور جو آسمان سے اُترتی ہے اُسے بھی اور جو اُسپر چڑھتی ہے اُسے بھی۔ اور وہ بڑا رحم

الغفور ② وقال الذين كفروا لا تاتينا الساعة

کرنیوالا (اور) بخشنے والا ہے۔ اور جو لوگ کافر ہوگئے انہوں نے یہ کہدیا کہ ہمارے لئے قیامت (ہی)

قل بلى وربي لتاتينكم عالم الغيب لا يعزب عنه

نہ آئیگی۔ تم کہدو ہاں میرے پروردگار کی قسم جو غیب کا جاننے والا ہے اور جس سے کوئی ذرہ برابر چیز

مثقال ذرة في السموت ولا في الارض ولا اصغر

آسمانوں کی پوشیدہ ہے اور نہ زمین کی اور نہ اُس سے چھوٹی چیز پوشیدہ ہے اور نہ بڑی مگر یہ کہ

من ذلك ولا اكبر الا في كتب مبين ③ ليجزي الذين

کھلی کتاب میں سب (کا مذکور) ہے قیامت تمہارے لئے ضرور آئیگی تاکہ خدا تعالیٰ اُن لوگوں

امنوا وعملوا الصلحت اولئك لهم مغفرة و

کو جو ایمان لائے اور اُنہوں نے نیک عمل کئے جزائے خیر دے۔ گناہوں کی بخشش اور بہتر سے بہتر

رزق كريم ④ والذين سعو في ايتنا معجزين

رزق اُنہی کے لئے ہے اور جنہوں نے ہمکو ہرانے کیلئے ہماری آیتوں کے باطل کرنے میں

منزل ۵

حاشیہ صفحہ ۸۵۳

۵ لا یعزب عنہ مثقال ذرۃ ۔۔۔ تا ۔۔۔ فی کتٰب مبین۔ تفسیر قمی میں جناب امام جعفر صادقؑ سے منقول ہے کہ سب سے پہلے خدا تعالیٰ نے قلم کو پیدا کیا اور اُسکو حکم دیا کہ لکھ پس جو کچھ ہوچکا اور جو کچھ قیامت تک ہونیوالا تھا اُسنے سب کچھ لکھ ڈالا۔ ۱۲۔

ل۱ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ۔ تفسیر قمی میں جناب امام محمد باقرؑ سے اسکا مطلب یہ منقول ہے کہ یہ دیوتا ان کی کوئی مدد نہیں کرسکتے اور وہ گروہ کے گروہ اُنکے پاس حاضر رہتے ہیں اور ایک قول کے بموجب مُحْضَرُونَ کے یہ معنی بھی آئے ہیں کہ جن بتوں کو یہ پوجا کیا کرتے تھے اُنہی کے پیچھے پیچھے اِنکے خواں کے غول جہنم میں بھیجدئے جائینگے قولِ مترجم مشرکوں کو جو حالت بت پرستی کے سبب پیش آئیگی وہی تثلیث پرستوں کو اپنے ٹھاکروں کے ذریعہ سے یعنی پڑیگی جب جی چاہے تجربہ کرلیں کسی مصیبت میں پکار کر دیکھیں کہ وہ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ کے مصداق ہیں یا نہیں اور یہ لوگ وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ کے دنیا میں بھی مصداق ہیں اور اگر خدا نخواستہ اسی عقیدہ پر مرگئے تو دوسرے معنی بھی ان پر راست آجائینگے۔

أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَاتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ آلِهَةً

بہت سی منفعتیں اور پینے کی چیزیں ہیں تو کیا وہ اسکے شکرگزار نہونگے؟ اور اُنہوں نے خدا کو چھوڑ

لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ

کر اور خدا بنالئے تاکہ وہ اُنکی کچھ مدد کریں وہ اُنکی ذرا مدد نہ کرسکینگے حالانکہ اِن کے لشکر کے

لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾ فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّا

لشکر اُن (کی عبادت) کیلئے حاضر رہتے ہیں۔ پس (اے رسول) انکی باتیں تمکو رنج میں نہ ڈالیں

نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَمْ يَرَ الْإِنسَانُ

جو (جو) کچھ یہ چھپاتے ہیں اور جو (جو) کچھ یہ ظاہر کرتے ہیں ہم اُسے خوب جانتے ہیں۔ کیا انسان

أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾

اتنا نہیں سمجھتا کہ ہمنے اُسکو نطفہ سے پیدا کیا ہے پھر یکایک وہ کھلا جھگڑالو بن گیا۔

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ ۖ قَالَ مَنْ

اور ہمارے ہی لئے اُسنے مثل بیان کی اور اپنی خلقت کو بھول گیا کہنے لگا کہ ہڈیوں کو جس حال

يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي

میں کہ وہ خاک ہوجائینگی زندہ کون کردیگا؟ تم کہدو کہ انکو وہی زندہ کردیگا جسنے

أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

انکو پہلی مرتبہ پیدا کردیا تھا اور وہ ہر مخلوق کے حال سے واقف ہے۔

الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا

جسنے تمہارے لئے ہرے درخت سے آگ پیدا کردی کہ اب تم اسی سے

ہیں اور اس طرح اُن سے آگ نکال لیتے ہیں۔

ل۲ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ۔ تفسیر عیاشی میں جناب امام جعفر صادقؑ سے اور احتجاج طبرسی میں جناب امیرالمومنینؑ سے منقول ہے کہ اُبی ابن خلف آیا اور ایک دیوار میں سے ایک پرانی ہڈی لایا اور اسکو چورا کرکے کہنے لگا کہ اے محمد کیا جب ہم ہڈیاں اور راکھ ہوجائینگے تو کیا ہم ازسرنو پیدا کرکے اٹھائے جائینگے؟ اسپر یہ آیت نازل ہوئی نیز جناب امام جعفر صادقؑ سے منقول ہے کہ مرنے کے بعد روح تو ایک مقام میں مقیم ہوجائیگی نیکوکار کی روشن اور وسیع میں اور بدکار کی تنگ و تار میں۔ اور جسم مٹی ہوکر اُسی مٹی میں مل جائیگا جس سے وہ پیدا کیا گیا تھا اور حشرات و درندے جو کچھ کھا جاتے ہیں وہ اُنکے پیٹ سے نکلکر اسی مٹی میں اُسکے علم میں محفوظ رہیگا جس سے زمین کی تاریکیوں تک میں کوئی ذرہ بھی پوشیدہ نہیں ہے اور تمام چیزوں کی گنتی بھی جانتا ہے اور روحانی بندوں کی مٹی اُسی شان سے رہیگی۔ جیسے سونا مٹی میں رہتا ہے اور جب بعثت کا وقت آئیگا تو زمین پر وہ بارش برسیگی جس سے مخلوق کی ازسرنو پیدائش کا سلسلہ پھر شروع ہوجائیگا پس زمین بالیدہ ہوجائیگی پھر اسکو اس طرح حرکت دیجائیگی جیسے دودھ کو بلونے کے وقت (ملک عرب میں اس مشک کو حرکت دیتے ہیں جسمیں دودھ ہوتا ہے) پس آدمی کی مٹی عام مٹی سے اسی طرح الگ ہوجائیگی جیسے سونے کے ذرّے پانی سے دھونے پر مٹی سے الگ ہوجاتے ہیں اور مکھن یا مسکہ حرکت پانے پر دودھ سے الگ ہوجاتا ہے۔ پھر

تَخْسَرُ الْمُبْطِلُوْنَ ﴿٢٧﴾ وَتَرٰى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً ۫ كُلُّ
نقصان اٹھائیں گے۔ اور تم ہر اُمّت کو گھٹنوں کے بل کھڑا ہُوا دیکھوگے۔ ہر گروہ اپنے
اُمَّةٍ تُدْعٰى اِلٰى كِتٰبِهَا ؕ اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ
اپنے نوشتے کی طرف بُلایا جائیگا (اور اُنسے کہا جائیگا کہ) جو عمل تم کیا کرتے تھے آج تم اسکا بدلہ
تَعْمَلُوْنَ ﴿٢٨﴾ هٰذَا كِتٰبُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ ؕ اِنَّا كُنَّا
پاؤ گے۔ یہ ہمارا نوشتہ تمہارے برخلاف ٹھیک ٹھیک گواہی دیتا ہے (جو) جو عمل تم کیا
نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٢٩﴾ فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ
کرتے تھے ہم اُسے لکھواتے جاتے تھے۔ پس جو لوگ ایمان لائے ہیں اور
عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِيْ رَحْمَتِهٖ ؕ ذٰلِكَ
اُنھوں نے نیک عمل کئے ہیں سو اُنکو تو اُنکا پروردگار اپنی رحمت میں داخل کریگا۔ یہی تو
هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِيْنُ ﴿٣٠﴾ وَاَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۫ اَفَلَمْ
وہ کھُلی کامیابی ہے۔ اب رہے وہ لوگ جو کافر ہو گئے تھے (اُنسے یہ کہا جائیگا کہ)
تَكُنْ اٰيٰتِيْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ
کیا میری آیتیں تمہارے سامنے نہیں پڑھی جایا کرتی تھیں پھر تم اُن سے اکڑا کرتے تھے اور تم
قَوْمًا مُّجْرِمِيْنَ ﴿٣١﴾ وَاِذَا قِيْلَ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ
تھے ہی گنہگار لوگ۔ اور جب یہ کہا جاتا تھا کہ اللہ کا وعدہ سچا ہے
وَّالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيْهَا قُلْتُمْ مَّا نَدْرِيْ مَا
اور قیامت کے بارے میں کوئی شک نہیں ہے تو تم یہ کہہ دیا کرتے تھے کہ ہم جانتے ہی نہیں

منزل ٦

لہ هٰذَا كِتٰبُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ کافی اور تفسیر قمی میں ہے کہ جناب امام جعفر صادق سے اس آیت کا مطلب دریافت کیا گیا تو حضرت نے فرمایا کہ نوشتہ نہ توکبھی بولا ہے اور نہ بولیگا۔ اں جناب رسُولِ خدا نوشتہ کو دیکھ کر نطق فرمائینگے۔ جیساکہ خدا تعالٰے نے فرمایا ہے۔ هٰذَا كِتٰبُنَا يُنْطَقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ (یعنی يُنْطَقُ کو بصیغہ مجہول قرأت فرمایا) معنی یہ ہیں کہ اس ہمارے نوشتہ سے تمہارے برخلاف ٹھیک ٹھیک کہلوایا جائیگا۔ کسی نے عرض کی کہ ہم تو اس طرح قرأت نہیں کرتے۔ فرمایا کہ جبرئیلِ امین نے تو حکم خدا سے جناب رسُولِ خدا پر اسی طرح نازل کیا تھا۔ مگر یہ کتاب خدا کے اُن مقامات میں سے ہے جن میں تحریف کر دی گئی ہے۔

١٢۔ لہ اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ۔ کافی اور تفسیر قمی میں ہے کہ جناب امام جعفر صادق سے نٓ وَالْقَلَمِ کے معنی دریافت کئے گئے تھے فرمایا کہ اللہ تعالٰے نے قلم کو جنت کے ایک درخت سے جسکا نام خلد ہے پیدا کیا ہے پھر جنت کی ایک نہر سے فرمایا کہ تو روشنائی ہو جا چنانچہ وہ نہر بستہ ہو گئی۔ حالانکہ وہ برف سے زیادہ سفید اور شہد سے زیادہ شیریں تھی۔ پھر خدا تعالٰے نے قلم کو حکم دیا کہ تو لکھ۔ قلم نے عرض کی پروردگارا میں کیا لکھوں؟ ارشاد ہُوا کہ جو کچھ ہو چکا ہے اور جو کچھ قیامت تک ہونیوالا ہے وہ سب کچھ لکھ دے۔ چنانچہ قلم نے ایک ایسی جھلی پر جسکی سفیدی چاندی سے زیادہ اور جسکی صفائی یاقوت سے زیادہ تھی لکھ دیا۔ پھر اُسکو تہ کر کے عرش کے ایک رُکن میں رکھ دیا۔ پھر قلم کے منہ پر مُہر لگادی۔ کہ اُس نے نہ کبھی نطق کیا ہے اور نہ کبھی کریگا۔ پس وہی نوشتہ کتاب مکنون ہے جس سے ہر چیز نقل کی جاتی ہے۔ کیا تم لوگ عرب نہیں ہو کہ اس کلام کا مطلب سمجھو۔ حالانکہ تم میں سے جب کوئی اپنے دوست کو یہ کہتا ہے اِنْسَخْ ذٰلِكَ الْكِتٰبَ تو کیا اُسکا یہ مطلب نہیں ہوتا کہ وہ ایک دوسرے نوشتہ سے جو اصل میں موجود ہو نقل کرنا چاہتا ہے اب خدا کے اس قول کا مطلب سمجھ لو اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ۔ مسعد السعود کی اُس حدیث میں جس میں بندے پر دو فرشتوں

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَنْ لَّا يَسْتَجِيْبُ لَهٗۤ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَهُمْ

ایسے کو پکارے جو قیامت تک اُس کا جواب ہی نہ دے اور وہ

عَنْ دُعَآئِهِمْ غٰفِلُوْنَ ﴿٥﴾ وَاِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوْا لَهُمْ

اُن کے پکارنے سے بیخبر بھی رہیں۔ اور قیامت کے دن جب سب آدمی جمع کئے

اَعْدَآءً وَّكَانُوْا بِعِبَادَتِهِمْ كٰفِرِيْنَ ﴿٦﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُنَا

جائینگے تو وہ انکے دشمن بھی ہونگے اور اُنکی عبادت کے مُنکر بھی اور جب اُنکے سامنے ہماری کھلی

بَيِّنٰتٍ قَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ هٰذَا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٧﴾

آیتیں پڑھی جاتی ہیں تو وہ لوگ جو کافر ہوگئے ہیں حق کے بارے میں جبکہ وہ انکے پاس آچکا ہے کہتے

اَمْ يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ ۭ قُلْ اِنِ افْتَرَيْتُهٗ فَلَا تَمْلِكُوْنَ لِيْ مِنَ

ہیں کہ یہ تو کھلا جادو ہے۔ یا وہ یہ کہتے ہیں کہ اس رسول نے اسے خود بنا لیا ہے۔ تم یہ کہدو کہ (بالفرض) اگر میں

اللّٰهِ شَيْـــًٔا ۭ هُوَ اَعْلَمُ بِمَا تُفِيْضُوْنَ فِيْهِ ۭ كَفٰى بِهٖ شَهِيْدًۢا بَيْنِيْ

نے اسے اپنی طرف سے بنا لیا ہے تو تم خدا کے عذاب سے مجھکو بچانے کا کچھ بھی اختیار نہیں رکھتے اُن جن چیزوں میں

وَبَيْنَكُمْ ۭ وَهُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿٨﴾ قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا

تم لگے ہوئے ہو وہ انسے خوب واقف ہے میرے اور تمہارے مابین گواہی دینے کو وہی کافی ہے اور وہ سب سے زیادہ بخشنے

مِّنَ الرُّسُلِ وَمَآ اَدْرِيْ مَا يُفْعَلُ بِيْ وَلَا بِكُمْ ۭ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا

والا (اور) رحم کرنیوالا ہے۔ تم یہ کہدو کہ میں رسولوں میں سے کوئی انوکھا نہیں ہوں اور میں یہ بھی نہیں جانتا کہ میرے

مَا يُوْحٰٓى اِلَيَّ وَمَآ اَنَا اِلَّا نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٩﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ

ساتھ کیا کیا جائیگا اور نہ یہ کہ تمہارے ساتھ کیا کیا جائیگا میں تو اسکی پیروی کرتا ہوں جو کچھ میری طرف

لہ قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِّنَ الرُّسُلِ وَمَآ اَدْرِيْ مَا يُفْعَلُ بِيْ وَلَا بِكُمْ الخ۔ تفسیر برہان میں جناب امام محمد باقر کی حدیث کا ایک حصہ منقول ہے کہ آنحضرت پر جب کوئی حکم نازل ہوتا اور اُسپر کچھ عرصہ تک عمل فرماتے اسکے بعد دوسرا حکم آجاتا پھر اُس پر عمل فرماتے اور اُسی کا اپنے اصحاب اور اپنی اُمت کو حکم فرماتے تو لوگ عرض کرتے کہ یا رسول اللہ آپ ہمیں ایک چیز کا حکم دیتے ہیں اور جب ہم اُس کے عادی ہوجاتے ہیں اور اُس پر اچھی طرح عمل کرنے لگتے ہیں تو آپ دوسرا حکم دیدیتے ہیں۔ آنحضرت اُسکے جواب میں خاموش رہے یہاں تک کہ خدا تعالےٰ نے یہ آیت نازل فرمائی۔ اُسی تفسیر میں جناب امام محمد باقر اور جناب امام جعفر صادق سے منقول ہے کہ جب آنحضرت پر یہ آیت نازل ہوئی قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِّنَ الرُّسُلِ الخ جس کا مطلب جہاد کے نتائج سے متعلق تھا تو قریش نے یہ کہا کہ ہم ایسے نبی کی پیروی کس طرح کریں جسکو یہی خبر نہیں کہ اسکے ساتھ کیا معاملہ کیا جائیگا اور ہمارے ساتھ کیا معاملہ کیا جائیگا۔ اس پر خدائے تعالےٰ نے یہ آیت نازل فرمائی اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِيْنًا (بیشک ہم نے فتح کی تمہارے لئے ایک کھلی فتح) نیز اُنہی حضرت سے منقول ہے کہ اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوْحٰٓى اِلَيَّ کا اصل نزول یوں ہوا تھا اِنْ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوْحٰٓى اِلَيَّ فِيْ عَلِيٍّ (یعنی علی کے بارے میں جو وحی میری طرف کیجاتی ہے میں اُسی کی پیروی کرتا ہوں) ۱۲۔

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَتَعْسًا لَّهُمْ وَاَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ ﴿۸﴾ ذٰلِكَ

جو لوگ کافر ہو گئے ہیں پس اُنکے لئے ہلاکت ہے اور اُنکے اعمال باطل کر دیگا۔ یہ اس لئے کہ

بِاَنَّهُمْ كَرِهُوْا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ﴿۹﴾ اَفَلَمْ يَسِيْرُوْا

اللہ نے جو کچھ اُتارا اُس سے اُنہوں نے نفرت کی ہیں اُسنے بھی اُنکے اعمال اکارت کر دئے۔ کیا وہ

فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ

لوگ زمین میں نہیں چلے پھرے کہ دیکھ لیتے کہ جو لوگ اُنسے پہلے تھے اُنکا انجام کیسا ہوا

دَمَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَلِلْكٰفِرِيْنَ اَمْثَالُهَا ﴿۱۰﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ مَوْلَى

اللہ نے اُنکو ہلاک کر دیا اور کافروں کیلئے بھی ویسے ہی انجام ہیں۔ یہ اسلئے کہ اللہ اُن لوگوں کا

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَاَنَّ الْكٰفِرِيْنَ لَا مَوْلٰى لَهُمْ ﴿۱۱﴾ اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ

مددگار ہے جو ایمان لائے اور کافروں کا مددگار کوئی بھی نہیں۔ یقیناً اللہ اُن لوگوں کو

ع ۱۱

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا

جو ایمان لے آئے اور اُنہوں نے نیک عمل کئے ایسی جنتوں میں داخل کریگا جن کے نیچے

الْاَنْهٰرُ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا يَتَمَتَّعُوْنَ وَيَاْكُلُوْنَ كَمَا تَاْكُلُ الْاَنْعَامُ

نہریاں بہتی ہیں اور جو لوگ کافر ہو گئے وہ (دُنیا میں) اسی طرح نفع اُٹھا لینگے جیسے چوپائے

وَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴿۱۲﴾ وَكَاَيِّنْ مِّنْ قَرْيَةٍ هِيَ اَشَدُّ قُوَّةً مِّنْ

چرتے چگتے ہیں اور (آخرت میں) آتش (دوزخ) اُنکا ٹھکانا ہوگا۔ اور کتنی ہی بستیاں تمہاری

قَرْيَتِكَ الَّتِيْٓ اَخْرَجَتْكَ اَهْلَكْنٰهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿۱۳﴾ اَفَمَنْ

اُس بستی سے جس نے تمکو نکال باہر کیا قوت میں بہت زیادہ تھیں جنکو ہم نے ہلاک کر دیا پھر اُنکا

۱ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَرِهُوْا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ الخ تفسیر قمی میں جناب امام محمد باقرؑ سے منقول ہے کہ جبرئیل امین نے جناب رسولخدا کو یہ آیت یوں پہنچائی تھی ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَرِهُوْا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فِيْ عَلِيٍّ مگر مرتدین نے نام علی دیا [illegible] جو آگے بیان فرمایا ہے فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ۱۲۔

۲ يَنْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ تفسیر قمی میں ہے کہ اسکا یہ مطلب ہے کہ کیا اُنہوں نے گزشتہ اُمتوں کے حالات پر غور نہیں کیا جنکو خدا تعالےٰ نے تباہ کیا اور عذاب دیا۔ ۱۲

۳ وَلِلْكٰفِرِيْنَ اَمْثَالُهَا۔ تفسیر قمی میں ہے کہ اسکا مطلب یہ ہے کہ جو لوگ کافر ہو گئے اور علی کے بارے میں جو کچھ اللہ نے نازل کیا تھا اُس سے منحرف رہے تو اُن کو ہلاکت و عذاب ایسا دیا جائیگا جیسا کہ پہلی اُمتوں کو دیا جا چکا ہے ۱۲۔

۴ مَوْلَى الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا۔ تفسیر قمی میں ہے کہ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا سے تو وہ لوگ مراد ہیں جو امامت جناب امیر المومنین پر قائم رہے اور تفسیر صافی میں ہے کہ مولیٰ کے معنی ہیں اُنکے دشمنوں کے برخلاف اُن کی نصرت کرنیوالا ۱۲۔

۵ وَاَنَّ الْكٰفِرِيْنَ لَا مَوْلٰى لَهُمْ تفسیر صافی میں ہے کہ اسکا مطلب یہ ہے کہ اُنکے عذاب کا دفع کرنیوالا کوئی نہ ہوگا یہ آیت خدا یتعالےٰ کے اس قول کے خلاف نہیں ہے ثُمَّ رُدُّوْٓا اِلَى اللّٰهِ مَوْلٰىهُمُ الْحَقِّ (دیکھو صفحہ ۲۰۶ سطر ۵) اس لئے کہ اسمیں مولیٰ کے معنی مالک کے ہیں (اور یہاں بلا دفع کرنیوالے کے) ۱۲۔

بقیہ حاشیہ صفحہ ۱۰۶۲ - پس وہ نظر اُٹھا کر دیکھینگے تو اپنے آپکو فرشتوں کے سات حلقوں میں گھرا ہوا پائینگے. تفسیر قمی میں بھی قریب قریب یہی مضمون ہے. اور اس مضمون کی طرف سورۂ بقرہ میں بھی اشارہ ہو چکا ہے. (دیکھو صفحہ ۶۲ سطر ۴) ۱۲. ۳ڡ کالدِّهَانِ. تفسیر صافی میں ہے کہ ایک قول کے موجب الدِّهَانِ کا یہ مطلب ہے کہ جب کسی سیال چیز کو بلندی سے ایک دوسرے پر ڈالتے ہیں یا اُلٹ پلٹ کرتے ہیں تو اُسکے مختلف رنگ دکھائی دیتے ہیں اور ایک قول کے موجب مطلب یہ ہے کہ پگھلکر تیل کے مانند ہو جائیگا. اور ایک قول کے موجب الدِّهَانِ کے معنی ہیں سرخ رنگ ۱۲. ✧ ✧

۴ڡ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُسْأَلُ عَن ذَنبِهِ إِنسٌ وَلَا جَانٌّ. تفسیر میں ہے کہ یہ آیت تم (شیعوں) سے متعلق ہے اور مطلب اسکا یہ ہے کہ جو شخص جناب امیر المومنین سے تولّا رکھے اور اُن کے دشمنوں سے تبرّا - اور اللہ پر ایمان لائے اور اُسکے حلال کو حلال جانے اور اُسکے حرام کو حرام سمجھے پھر گناہوں کا مرتکب ہو اور دنیا میں توبہ نہ کرے تو خدا تعالیٰ اُسکے اُن گناہوں کے عوض عالم برزخ میں عذاب دیگا مگر قیامت کے دن (اپنی قبر سے) وہ اس طرح نکلیگا کہ اُسکے ذمہ کوئی گناہ نہ ہوگا جسکے متعلق اُس سے اُس دن باز پرس کیجائے. بشارات الشیعہ میں ہے. میسرہ کہتے ہیں کہ میں نے جناب امام رضا علیہ السلام کو فرماتے سُنا کہ تم میں سے دو بھی جہنم میں نہ دکھائی دینگے. نہیں واللہ بلکہ ایک بھی نہیں. میں نے عرض کی کہ یہ بات کتاب خدا میں بھی کہیں ہے؟ پس حضرت نے ایک سال تک جواب نہ دیا. میسرہ کہتے ہیں کہ سال بھر کے بعد ایکدن میں حضرت کے ساتھ طواف میں تھا کہ یکایک فرمایا! میسرہ مجھے تیرے فلاں سوال کے جواب دینے کی اجازت آج ملی ہے. میں نے عرض کی اچھا حضور وہ مقام قرآن مجید میں کہاں ہے؟ فرمایا سورۂ الرحمٰن میں ہے. اور وہ خدا تعالیٰ کا یہ قول ہے فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُسْأَلُ عَن ذَنبِهِ مِنكُمْ إِنسٌ

بِالنَّوَاصِي وَالْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾

چوٹی سے گرفتار کئے جائیں گے - پھر تم دونوا اپنے پروردگار کی کون کونسی نعمتیں جھٹلاؤ گے؟

هَٰذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾ يَطُوفُونَ

(کہا جائیگا کہ) وہ جہنم جسے گنہگار جھٹلایا کرتے تھے یہی ہے. (اب) وہ اُس کے

بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ ﴿٤٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾

اور کھولتے پانی کے مابین پڑے پھرینگے. پھر تم اپنے پروردگار کی کون کونسی نعمتیں جھٹلاؤ گے؟

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا

اور جو اپنے پروردگار کی حضور میں کھڑے ہونیسے ڈرا اُسکے لئے دو باغ ہیں. پھر تم دونوا اپنے پروردگار کی

تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾ ذَوَاتَا أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾

کون کونسی نعمتیں جھٹلاؤ گے؟ طرح طرح کی نعمتوں والے. پھر تم دونوا اپنے پروردگار کی کون کونسی نعمتیں

فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾

جھٹلاؤ گے؟ اِن دونوں میں دو چشمے بہتے ہیں. پھر تم دونوا اپنے پروردگار کی کون کونسی نعمتیں جھٹلاؤ گے؟

فِيهِمَا مِن كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾

ان دونوں میں ہر میوہ دو دو قسم کا ہوگا. پھر تم دونوا اپنے پروردگار کی کون کونسی نعمتیں

مُتَّكِئِينَ عَلَىٰ فُرُشٍ بَطَائِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى

جھٹلاؤ گے؟ وہ ایسے فرشوں پر تکیے لگائے بیٹھے ہونگے جن کے استر ریشمی ہونگے اور میوے ان

الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾ فِيهِنَّ

دونو باغوں کے جھکے ہوئے ہونگے. پھر تم دونوا اپنے رب کی کون کونسی نعمتیں جھٹلاؤ گے؟ ان جنتوں

٭ کا حکم دیگا تو انکو ایڑی چوٹی سے پکڑ کر جہنم میں ڈالدینگے. فرمایا خدا تعالیٰ نے جس نے منزل ۷

وَلَا جَانٌّ. میں نے عرض کی اِس جگہ مِنكُمْ تو نہیں ہے. فرمایا پہلی آیت جس میں ابن اروی (عثمان بن عفان) نے تغیر کیا یہی ہے اور یہ خود اُسپر اور اُس کے سارے ہوا خواہوں پر حجت ہے اسلئے کہ اگر اِسمیں مِنكُمْ نہ ہو تو اسکے یہ معنی ہونگے کہ عذاب خدا تمام مخلوق خدا سے ساقط ہو گیا یعنی جس صورت میں ظاہر آیت کے معنوں کے بموجب اُس دن نہ کسی انسان سے اُسکے گناہوں کی بابت باز پُرس ہوگی اور نہ کسی جن سے. جب باز پرس ہی نہ ہوگی تو خدا تعالیٰ کسی کو عذاب

بقیہ حاشیہ صفحہ ١٠٦٦ - (٥) روحِ حرکت اُن میں قرار دی ہے جسکے ذریعے سے وہ لوگ چلتے پھرتے ہیں اور آتے جاتے ہیں اور مومنین یعنی اصحابِ یمین میں چار روحیں قرار دی ہیں (١) روحِ ایمان جس سے وہ اللہ سے ڈرتے ہیں - (٢) - روحِ قوت جس کے ذریعے سے انکو اطاعتِ خدا کی بجاآوری کی قوت حاصل ہوتی ہے - (٣) روحِ شہوت - جس سے اُنکے دل میں اطاعتِ خدا کی خواہش پیدا ہوتی ہے - (٤) روحِ حرکت جس سے وہ لوگ چلتے پھرتے ہیں ۱۲

يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾ وَحُورٌ

کرلیں اور پرندوں کا گوشت (ایسا) جس کو انکا جی چاہے ۔ اور بڑی بڑی آنکھوں

عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَاءً بِمَا كَانُوا

والی حوریں ایسی جیسے (دبکے) ہوئے موتی جو نیک عمل یہ کیا کرتے تھے یہ

يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾ إِلَّا قِيلًا

اُسکا عوض ہوگا ۔ سوائے سلام اور سلام کہنے کے وہ جنت میں نہ کوئی لغویات سنیں گے اور

سَلَامًا سَلَامًا ﴿٢٦﴾ وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ ﴿٢٧﴾

نہ کوئی گناہ کی بات اور داہنے ہاتھ والے کیا کہنے داہنے ہاتھ والوں کے

فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ ﴿٣٠﴾

وہ بغیر کانٹوں کی جھکی ہوئی بیریوں میں ہونگے اور تہ بہ تہ کیلوں میں اور پھیلے ہوئے سائے میں

وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَّا مَقْطُوعَةٍ

اور بہتے ہوئے پانی میں اور بہت سے میوے میں جو نہ ختم ہوگا اور

وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ إِنَّا أَنشَأْنَاهُنَّ

نہ روکا جائے گا ۔ اور اونچے اونچے فرشوں پر ہونگے (اور حوریں بھی انکو ملیں گی) ہم نے یقیناً

إِنشَاءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ لِّأَصْحَابِ

انکو بالکل نیا پیدا کیا ہے ۔ پھر ہم نے انکو کنواریاں پیار دلانیوالیاں اور ہمسن خاصکر داہنے ہاتھ

الْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ ثُلَّةٌ مِّنَ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِّنَ الْآخِرِينَ ﴿٤٠﴾

والوں کے لئے قرار دیا ہے بہت سے پہلوں میں سے ہونگے اور بہت سے پچھلوں میں سے ہونگے

سے السّٰبِقُوْنَ السّٰبِقُوْنَ ۔ کافی میں ہے کہ جناب رسولخدا سے اسکا مطلب دریافت کیا گیا تھا تو حضرت نے فرمایا کہ جبرئیل امین نے مجھ سے کہا کہ علیؑ اور اُنکے شیعہ ہی سابقون ہیں یعنی جنت کی طرف سبقت کرنیوالے اور وہی مقربون ہیں یعنی بارگاہِ خداوندی میں اعزازِ خاص کے سبب تقربِ خاص رکھنے والے ۔ کافی میں جنابِ امام جعفر صادقؑ سے منقول ہے کہ میرے والد ماجد نے مجھ سے یوں فرمایا کہ تم اللہ کے شیعہ ہو اور تم اللہ کے مددگار ہو اور تم دنیا میں بھی سبقت کرنیوالے ہو اور آخرت میں بھی سبقت کرنیوالے ہو ۔ یعنی دنیا میں تو ہماری ولایت کی طرف سبقت کرنیوالے ہو اور آخرت میں جنت کی طرف سبقت کرنیوالے ہو ۔ تفسیر مجمع البیان میں جناب امام محمد باقرؑ سے منقول ہے کہ سابقون چار ہیں ۔ اوّل فرزندِ آدم علیہ السلام جو شہید ہوا ۔ دوسرے اُمت موسیٰ میں سبقت کرنیوالا وہ مومن آلِ فرعون ہے ۔ تیسرے اُمتِ عیسیٰ میں سبقت کرنیوالا وہ حبیب النجار ہے ۔ چوتھے اُمتِ جناب محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وآلہ میں سبقت کرنیوالے وہ جناب علی مرتضیٰ علیہ السلام ہیں ۔ ۱۲ سے وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُوْنَ ۔ تفسیر مجمع البیان میں ہے کہ جناب رسولخدا سے مشرکوں کے بچوں کی بات دریافت کیا گیا تھا ۔ تو آنحضرتؐ نے فرمایا کہ وہ اہلِ جنت کے خادم ہونگے ۔ ۱۲

حاشیہ صفحہ ١٠٦٧

لہ لَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُوْنَ ۔ کافی میں جناب ابو امام جعفر صادقؑ سے ہے کہ جناب رسولخداؐ نے فرمایا کہ جنت کے تمام سالنوں کا سردار گوشت ہے ۔ اور ایک روایت میں ہے کہ فرمایا کہ دنیا اور آخرت کے کل کھانوں کا سردار گوشت ہے ۱۲ ۔ سے اَصْحٰبُ الْيَمِيْنِ ۔ تفسیر قمی میں ہے کہ الیمین جناب علی مرتضیٰ ہیں اور اصحاب الیمین شیعیانِ جناب امیر المومنین صلوات اللہ وسلامہ علیہ ۔ ۱۲ ۔ سے طَلْحٍ مَّنْضُوْدٍ ۔ تفسیر مجمع البیان میں عامۃ الناس کی روایت ہے کہ کسی شخص نے جناب امیر

وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا (۱۰) وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي

اور ان کو خوبی کے ساتھ چھوڑ بیٹھو اور مجھے ان جھٹلانے والے صاحبانِ نعمت سے بدلہ لینے کے لئے

النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا (۱۱) إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا (۱۲)

چھوڑ دو اور انہیں تھوڑی سی مہلت دیدو۔ بیشک ہمارے پاس بھاری بھاری بیڑیاں بھی ہیں اور جلانے

وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا (۱۳) يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ

والی آگ بھی اور گلے میں پھنسنے والا کھانا بھی اور دردناک عذاب بھی (دوسرں کے لئے) جس دن زمین اور پہاڑ

وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَهِيلًا (۱۴) إِنَّا أَرْسَلْنَا

لرزنے لگیں اور پہاڑ ریت کے ٹیلے ہو جائیں۔ یقیناً ہم نے تم لوگوں کی طرف ایک

إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ

رسول تمہارے حالات کی گواہی دینے والا اسی طرح بھیجا ہے جس طرح ہم نے فرعون کی طرف رسول

رَسُولًا (۱۵) فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا

بھیجا تھا۔ پس فرعون نے اس رسول کی نافرمانی کی تھی تو ہم نے بھی اسکو سخت وبال میں دھر پکڑا

وَبِيلًا (۱۶) فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ

تھا۔ پھر اگر تم نے کفر کیا تو تم اس دن سے کیونکر بچو گے جو بچوں کو

الْوِلْدَانَ شِيبًا (۱۷) السَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ ۚ كَانَ وَعْدُهُ

بوڑھا کر دے گا۔ اور آسمان اس پر پھٹ پڑے گا اور اس کا وعدہ پورا

مَفْعُولًا (۱۸) إِنَّ هَٰذِهِ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ

ہو کر رہیگا۔ یقیناً یہ ایک نصیحت ہے اب جو چاہے اپنے پروردگار تک پہنچنے کیلئے

لہ ؎ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ۝ احتجاج
طبرسی میں جناب امیرالمومنین علیہ السلام
سے ایک حدیث منافقین کے ذکر میں منقول
ہے۔ انہاں جملہ یہ بھی ہے کہ آنحضرت برابر انکی
تالیف قلوب فرماتے رہے انکو اپنے قریب
میں جگہ دیتے تھے اُن کو دائیں بائیں بٹھاتے
تھے یہاں تک کہ خدا تعالے نے یہ حکم بھیجا
۱۲ ت ۲ ؎ وَالْمُكَذِّبِينَ کافی میں جناب
امام موسیٰ کاظم علیہ السلام سے منقول ہے
کہ اصل میں یوں نازل ہوا تھا۔ کہ
وَالْمُكَذِّبِينَ بِوَصِيِّكَ (یعنی
تمہارے وصی کو جھٹلانے والے ہیں)
۱۲ ت

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
اَللّٰھُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّ
عِتْرَتِھِمَا الطَّاھِرِیْنَ۔
قطعۂ تاریخ ترجمہ قرآن شریف مترجم
و مفسر خاتم المفسرین در ثمین المتکلمین
عمدۃ المحدثین مخدوم الاتقیا و فخر اعلی
سلالۃ الانجاب قبلۃ الاحباب مصلح
الشیخ والشاب ترسی خطاب مولانا
مقتدانا عالی جناب مولوی سید مقبول
احمد صاحب قبلہ و کعبہ مرحوم و مغفور
اعلی اللہ مقامہٗ و نور اللہ مرقدہٗ۔
پورا ہوا قرآن کا جب ترجمہ
تعریف میں ہونے لگا اک جبر
شاداں ہوئے محفل میں اصحاب الیمین
محزون ہوئے ارباب اہل ختم
اعدا و چاہی حضرت صاحب جب
کانوں میں فوراً آئی صوتِ طبر
بے ساختہ مدحِ محلِ تالیف میں
پیدا ہوا طبع ہما سے زمزمہ
مخدومنا مقبول احمد نے کیا
فرقان کا مقبول احمد ترجمہ
سنہ ۱۳۳۱ ہجری
کتبہ المتمسک بولایۃ الولی السید
برکت علی امتی جناب مولانا مقتدانا
المولوی سید برکت علی صاحب قبلہ
مجتہد العصر مدراس۔
فا چھپے ارباب نشاط ۱۲ ؛ ؛ ؛
سہ مادۂ تاریخ اختتام ترجمہ از فکر عالم
علوم قرآنی و کاشف رموز فرقانی عالی
جناب حافظ سید عبد الجلیل
صاحب رئیس مارہرہ ضلع ایٹہ۔ ؛
؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛ ؛

قطعہ ۱۲۰۷ تاریخ

قطعۂ تاریخ

ختم ترجمۂ قرآن مجید المشتہر بہ مقبول ترجمہ ریختہ کلکِ گہر سلک عالیجناب
مرزا کاظم حسین صاحب لکھنوی المتخلص بہ محشر و المخاطب بہ مدّاحِ آلِ محمد زید توفیقاتہ

سنہ ۱۳۳۱ھ

اے فاضلِ اکمل تری کوشش کے تصدق — وہ کام کیا کہیے جسے نقشِ یگانہ
کس حسن سے بتحریر کئے معنئ قرآن — اردو کو عطا کر دیا ملبوسِ شہانہ
ہر جملہ کی تاثیر بیاں کہہ نہیں سکتا — ہر سطر کا گویا دلِ لیبل ہے نشانہ
خوبئ فصاحت کو لفظاً بھی جو دیکھے — دل سے ہو مسلماں نہ کرے کوئی بہانہ
لازم ہے نظارے کیلئے دیدۂ باطن — قرآں کے معنی ہیں نہیں ہے یہ فسانہ
اس باغِ حقیقت میں جو سننے کی ہو سننا — دل کھینچتا ہے بلبلِ سدرہ کا ترانہ

محشر نے کہا جوش میں یوں مصرعِ تاریخ
یہ ترجمہ قرآں کا ہے مقبولِ زمانہ

اِتْمَامًا مُھِمًّا بِالْخَیْرِ۔
سنہ ۱۳۳۱ھ

جملہ حقوق تصنیف بذریعہ رجسٹری محفوظ ہیں

هٰذَا بَصَآئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَّرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُّوْقِنُوْنَ ۝

الحمد للہ والمنۃ کہ بعد کشاکش یک عالم رنج وغم و تراکم مصائب پیہم کہ بوجہ انتقال دو فرزندان نوجوان کی یکے بسن بیست ودوم بسن بیست ویک سالگی داغ مفارقت خویش بر قلب مجروح مترجم گذاشتند۔

قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم معشر الناس انی تارک فیکم الثقلین کتاب اللہ و…

ضمیمہ جات
مقبول ترجمہ
وحواشی۔

مرتبہ ومؤلفہ ومترجمہ

عالیجناب فضائل مآب مہبط فیوض ربانی دقیقہ شناس رموز قرآنی نکتہ سنج حقائق فرقانی متکلم وناظر لاثانی حضرت مولانا مولوی حکیم سید حاجی مقبول احمد صاحب قبلہ دہلوی

اَعْلَى اللّٰهُ مَقَامَهٗ

بحسن سعی کاربرداران افتخار بکڈپو لاہور مطبوع گردید

تعداد ۱۰۰۰

اُوستادالواعظین۔ اکمل الکاملین۔ المجاہد لاہل البیت
حضرت مولانا مولوی حاجی السید مقبول احمد صاحب قبلہ کربلائی نوراللہ مرقدہٗ

يا كافي من استكفاه يا هادي من استهداه

قد من الله علينا بطبع هذا المجلد من الكتاب الهادي الى دين ائمة الاطياب
الذي قال امام العصر [illegible] حقه [illegible] الشيخ [illegible]

الأصول
من
الكافي

رئيس المحدثين الشيخ الامام [illegible] ثقة الاسلام [illegible] محمد بن يعقوب بن
[illegible] الكليني الرازي [illegible]

في المطبع العالي المنشي نولكشور [illegible]

رواية ابن ابي عمير عن هشام بن سالم ما عظم الله بمثل البداء علي بن ابراهيم عن ابيه
عن ابن ابي عمير عن هشام بن سالم وحفص بن البختري وغيرهما عن ابي عبد الله ع
قال في هذه الآية يمحو الله ما يشاء ويثبت قال فقال وهل يمحا الا ما كان ثابتا
وهل يثبت الا ما لم يكن علي بن ابراهيم عن ابيه عن ابن ابي عمير عن هشام
بن سالم عن محمد بن مسلم عن ابي عبد الله ع قال ما بعث الله نبيا حتى ياخذ
عليه ثلث خصال الاقرار له بالعبودية وخلع الانداد وان الله يقدّم من
يشاء ويؤخر من يشاء محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن ابن فضال عن
ابن بكير عن زرارة عن حمران عن ابي جعفر ع قال سألته عن قول الله عزو
جلّ قضى اجلا واجل مسمّى عنده قال هما اجلان اجلٌ محتومٌ واجل موقوف
احمد بن مهران عن عبد العظيم بن عبد الله الحسني عن علي بن اسباط عن
خلف بن حماد عن ابن مسكان عن مالك الجهني قال سألت ابا عبد الله ع عن
قول الله عزّ وجلّ اولم ير الانسان انا خلقناه من قبل ولم يك شيئا قال فقال
لا مقدّرا ولا مكوّنا قال وسألته عن قوله هل اتى على الانسان حين من
الدّهر لم يكن شيئا مذكورا فقال كان مقدّرا غير مذكور محمد بن اسمعيل
عن الفضل بن شاذان عن حماد بن عيسى عن ربعي بن عبد الله عن الفضيل
بن يسار قال سمعت ابا جعفر ع يقول العلم علمان فعلم عند الله مخزون لم يطلع
عليه احدا من خلقه وعلم علّمه ملائكته ورسله فما علّمه ملائكته ورسله
فانه سيكون لا يكذب نفسه ولا ملائكته ولا رسله وعلم عنده مخزون
يقدّم منه ما يشاء ويؤخر منه ما يشاء ويثبت ما يشاء وبهذا الاسناد عن حماد عن
ربعي عن الفضيل قال سمعت ابا جعفر ع يقول من الامور امور موقوفة عند
الله يقدّم منها ما يشاء ويؤخر منها ما يشاء عدّة من اصحابنا عن احمد بن
محمد بن عيسى عن ابن ابي عمير عن جعفر بن عثمان عن سماعة عن ابي بصير
ووهيب بن حفص عن ابي بصير عن ابي عبد الله ع قال انّ لله علمين علم مكنون
مخزون لا يعلمه الا هو من ذلك يكون البداء وعلم علّمه ملائكته ورسله و
انبيائه فنحن نعلمه محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن الحسين بن سعيد
عن الحسن بن محبوب عن عبد الله بن سنان عن ابي عبد الله ع قال ما بدا لله
في شيء الا كان في علمه قبل ان يبدو له عنه عن احمد بن محمد عن الحسين بن علي

فضال عن داود بن فرقد عن عمرو بن عثمان الجهنی عن ابی عبد الله ع قال ان الله
لم يبد له من جهل علی بن ابراهيم عن محمد بن عيسى عن يونس عن منصور
بن حازم قال سألت ابا عبد الله ع هل يكون اليوم شیء لم يكن فی علم الله بالامس
قال لا من قال هذا فاخزاه الله قلت ارأيت ما كان وما هو كائن الى يوم القيمة
أليس فی علم الله قال بلى قبل ان يخلق الخلق علی عن محمد عن يونس عن مالك
الجهنی قال سمعت ابا عبد الله ع يقول لو علم الناس ما فی القول بالبداء من
الاجر ما فتروا عن الكلام فيه عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد بن خالد
عن بعض اصحابنا عن محمد بن عمرو الكوفی اخی يحيى عن مرازم بن حكيم قال
سمعت ابا عبد الله ع يقول ما تنبأ نبی قط حتى يقر لله بخمس بالبداء والمشية و
السجود والعبودية والطاعة وبهذا الاسناد عن احمد بن محمد عن جعفر بن
محمد عن يونس عن جهم بن ابی جهمة عمن حدثه عن ابی عبد الله ع قال ان الله جل
وعز اخبر محمدا ص بما كان منذ كانت الدنيا وبما يكون الى انقضاء الدنيا واخبره
بالمحتوم من ذلك واستثنى عليه فيما سواه علی بن ابراهيم عن ابيه عن الريان
بن الصلت قال سمعت الرضا ع يقول ما بعث الله نبيا قط الا بتحريم الخمر وان يقر
لله بالبداء الحسين بن محمد عن معلى بن محمد قال سئل العالم ع كيف علم الله
قال علم وشاء واراد وقدر وقضى وامضى فامضى ما قضى وقضى ما قدر
وقدر ما اراد فبعلمه كانت المشية وبمشيته كانت الارادة وبارادته كان التقدير
وبتقديره كان القضاء وبقضائه كان الامضاء والعلم متقدم على المشية و
المشية ثانية والارادة ثالثة والتقدير واقع على القضاء بالامضاء فلله تبارك
وتعالى البداء فيما علم متى شاء وفيما اراد لتقدير الاشياء فاذا وقع القضاء
بالامضاء فلا بداء فالعلم فی المعلوم قبل كونه والمشية فی المنشأ قبل عينه و
الارادة فی المراد قبل قيامه والتقدير لهذه المعلومات قبل تفصيلها و
توصيلها عيانا ووقتا والقضاء بالامضاء هو المبرم من المفعولات ذوات الاجسام المدركات
بالحواس من ذوی لون وريح ووزن وكيل وما دب ودرج من انس وجن وطير وسباع وغير ذلك
مما يدرك بالحواس فلله تبارك وتعالى فيه البداء مما لا عين له فاذا وقع العين المفهوم المدرك فلا بداء والله
يفعل ما يشاء فبالعلم علم الاشياء قبل كونها وبالمشية عرف صفاتها وحدودها
وانشأها قبل اظهارها وبالارادة ميز انفسها فی الوانها وصفاتها وبالتقدير قدر

ابو عبد الله ع كلامك من كلام رسول الله ص او من عندك فقال من كلام رسول الله
ومن عندى فقال ابو عبد الله ع فانت اذاً شريك رسول الله قال لا قال فسمعت الوحى
عن الله عز وجل يخبرك قال لا قال فتجب طاعتك كما تجب طاعة رسول الله ص قال لا فالتفت
ابو عبد الله ع الىّ فقال يا يونس بن يعقوب هذا قد خصم نفسه قبل ان يتكلم ثم
قال يا يونس لو كنت تحسن الكلام كلمته قال يونس فيا لها من حسرة فقلت جعلت
فداك انى سمعتك تنهى عن الكلام وتقول ويل لاصحاب الكلام يقولون هذا
ينقاد وهذا لا ينقاد وهذا ينساق وهذا لا ينساق وهذا نعقله وهذا لا نعقله
فقال ابو عبد الله ع انما قلت فويل لهم ان تركوا ما اقول وذهبوا الى ما يريدون ثم
قال لى اخرج الى الباب فانظر من ترى من المتكلمين فادخله قال فادخلت حمران بن
اعين وكان يحسن الكلام وادخلت الاحول وكان يحسن الكلام وادخلت هشام
بن سالم وكان يحسن الكلام وادخلت قيس بن الماصر وكان عندى احسنهم كلاماً
وكان قد تعلم الكلام من على بن الحسين ع فلما استقر بنا المجلس وكان ابو عبد الله ع
قبل الحج يستقر اياماً فى جبل فى طرف الحرم فى فازة له مضروبة قال فاخرج
ابو عبد الله ع رأسه من فازته فاذا هو ببعير يخب فقال هشام ورب الكعبة قال
فظننا ان هشاماً رجل من ولد عقيل كان شديد المحبة له قال فورد هشام
بن الحكم وهو اول ما اختطت لحيته وليس فينا الا من هو اكبر سناً منه قال فوسع
له ابو عبد الله ع وقال ناصرنا بقلبه ولسانه ويده ثم قال يا حمران كلم الرجل فكلمه
فظهر عليه حمران ثم قال يا طاقى كلمه فكلمه فظهر عليه الاحول ثم قال يا هشام بن سالم
كلمه فتعارفا ثم قال ابو عبد الله ع لقيس الماصر كلمه فكلمه فاقبل ابو عبد الله ع يضحك من
كلامهما مما قد اصاب الشامى فقال للشامى كلم هذا الغلام يعنى هشام بن الحكم
فقال نعم فقال لهشام يا غلام سلنى فى امامة هذا فغضب هشام حتى ارتعد ثم قال
للشامى يا هذا اربك انظر لخلقه ام خلقه لانفسهم فقال الشامى بل ربى انظر لخلقه
قال ففعل بنظره لهم ماذا قال اقام لهم حجة ودليلاً كيلا يتشتتوا او يختلفوا
يتألفهم ويقيم اودهم ويخبرهم بفرض ربهم قال فمن هو قال رسول الله ص قال هشام فبعد
رسول الله ص من قال الكتاب والسنة قال هشام فهل نفعنا اليوم الكتاب والسنة فى
رفع الاختلاف عنا قال الشامى نعم قال فلم اختلفت انا وانت وصرت الينا من الشام
فى مخالفتنا اياك قال فسكت الشامى فقال ابو عبد الله ع للشامى ما لك لا تتكلم قال

ص بحسن الكلام [illegible]

ص [illegible]

س اى تقارعا ورد بعضهم بعضاً ۱۲ ق

ص [illegible] ۱۲

ايضاً

الشامی ان قلت لم تختلف كذبت وان قلت ان الكتاب والسنة يرفعان عنا الاختلاف
ابطلت لانهما يحتملان الوجوه وان قلت قد اختلفنا وكل واحد منا يدعي الحق
فلم ينفعنا اذا الكتاب والسنة الا ان لي عليه هذه الحجة فقال ابو عبد اللهؑ سله
تجده مليا فقال الشامی يا هذا من انظر للخلق اربهم او انفسهم فقال هشام ربهم
انظر لهم منهم لانفسهم فقال الشامی فهل اقام لهم من يجمع لهم كلمتهم ويقيم اودهم
ويخبرهم بحقهم من باطلهم قال هشام في وقت رسول اللهؐ او الساعة قال الشامی
في وقت رسول اللهؐ والساعة من فقال هشام هذا القاعد الذي تشد اليه
الرحال ويخبرنا باخبار السماء وراثة عن اب عن جد قال الشامی فكيف
لي ان اعلم ذلك قال هشام سله عما بدا لك قال الشامی قطعت عذري فعلي
السؤال فقال ابو عبد اللهؑ يا شامي اخبرك كيف كان سفرك وكيف كان طريقك
كان كذا وكان كذا فاقبل الشامی يقول صدقت اسلمت لله الساعة فقال
ابو عبد اللهؑ بل آمنت بالله الساعة ان الاسلام قبل الايمان وعليه يتوارثون
ويتناكحون والايمان عليه يثابون فقال الشامی صدقت فانا الساعة اشهد
ان لا اله الا الله وان محمدا رسول اللهؐ وانك وصي الاوصياء ثم التفت ابو عبد اللهؑ
الى حمران فقال تجري الكلام على الاثر فتصيب والتفت الى هشام بن سالم
فقال تريد الاثر ولا تعرفه ثم التفت الى الاحول فقال قياس رواغ تكسر باطلا
بباطل الا ان باطلك اظهر ثم التفت الى قيس الماصر فقال تتكلم واقرب ما تكون
من الخبر عن رسول اللهؐ ابعد ما تكون منه تمزج الحق مع الباطل وقليل الحق
يكفي عن كثير الباطل انت والاحول قفازان حاذقان قال يونس فظننت والله انه
يقول لهشام قريبا مما قال لهما ثم قال يا هشام لا تكاد تقع تلوي رجليك اذا هممت بالارض طرت مثلك
فليكلم الناس فاتق الزلة والشفاعة من ورائها ان شاء الله. عدة من اصحابنا عن احمد
بن محمد بن عيسى عن علي بن الحكم عن ابان قال اخبرني الاحول ان زيد بن علي بن
الحسينؑ بعث اليه وهو مستخف قال فاتيته فقال لي يا ابا جعفر ما تقول ان طرقك
طارق منا اتخرج معه قال فقلت له ان كان اباك او اخاك خرجت معه قال فقال
لي فانا اريد ان اخرج واجاهد هؤلاء القوم فاخرج معي قال قلت لا ما افعل جعلت
فداك قال فقال لي اترغب بنفسك عني قلت له انما هي نفس واحدة فان كان لله في الارض
حجة فالمتخلف عنك ناج والخارج معك هالك وان لا تكن لله حجة في الارض فالمتخلف عنك

والخارج

شیئاً اتمہ لھم محمد بن یحیی عن احمد بن محمد عن علی بن الحکم عن ربیع بن محمد
المسلی عن عبد اللہ بن سلیمان العامری عن ابی عبد اللہ ؑ قال مازالت الارض
الا وللہ فیہ الحجۃ یعرف الحلال والحرام ویدعو الناس الی سبیل اللہ احمد
بن مہران عن محمد بن علی عن الحسین بن ابی العلا عن ابی عبد اللہ ؑ قال
قلت لہ تبقی الارض بغیر امام قال لا علی بن ابراہیم عن محمد بن عیسی عن یونس
عن ابن مسکان عن ابی بصیر عن احدھما قال قال ان اللہ لم یدع الارض بغیر
عالم ولولا ذلک لم یعرف الحق من الباطل محمد بن یحیی عن احمد بن محمد عن
الحسین بن سعید عن القسم بن محمد عن علی بن ابی حمزۃ عن ابی بصیر عن ابی عبد اللہ
قال ان اللہ اجل واعظم من ان یترک الارض بغیر امام عادل علی بن محمد
عن سہل بن زیاد عن الحسن بن محبوب عن ابی اسامۃ وعلی بن ابراہیم عن
ابیہ عن الحسن بن محبوب عن ابی اسامۃ وھشام بن سالم عن ابی حمزۃ عن
ابی اسحاق عمن یثق بہ من اصحاب امیر المومنین ؑ ان امیر المومنین ؑ قال اللھم
انک لا تخلی ارضک من حجۃ لک علی خلقک علی بن ابراہیم عن محمد بن عیسی عن
محمد بن الفضیل عن ابی حمزۃ عن ابی جعفر ؑ قال قال واللہ ماترک اللہ ارضا منذ قبض
اللہ آدم الا وفیھا امام یھتدی بہ الی اللہ وھو حجتہ علی عبادہ ولا تبقی الارض
بغیر امام حجۃ للہ علی عبادہ الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن بعض
اصحابنا عن ابی علی بن راشد قال قال ابو الحسن ؑ ان الارض لا تخلو من حجۃ
وانا واللہ ذلک الحجۃ علی بن ابراہیم عن محمد بن عیسی عن محمد بن الفضیل
عن ابی حمزۃ قال قلت لابی عبد اللہ ؑ تبقی الارض بغیر امام قال لو بقیت
الارض بغیر امام لساخت علی بن ابراہیم عن محمد بن عیسی عن محمد بن الفضیل عن
ابی الحسن الرضا ؑ قال قلت لہ اتبقی الارض بغیر امام قال لا قلت فانا نروی عن ابی عبد اللہ
انھا لا تبقی بغیر امام الا ان یسخط اللہ علی اھل الارض او علی العباد فقال لا لا تبقی
الارض اذا لساخت علی عن محمد بن عیسی عن ابی عبد اللہ المومن عن ابی ہراسۃ
عن ابی جعفر ؑ قال لو ان الامام رفع من الارض ساعۃ لماجت باھلھا کما یموج
البحر باھلہ الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن الوشا قال سألت
ابا الحسن الرضا ؑ ھل تبقی الارض بغیر امام قال لا قلت انا نروی انھا لا تبقی
الا ان یسخط اللہ عزوجل علی العباد قال لا تبقی اذا لساخت

باب انه لو لم يبق في الارض الا رجلان لكان احدهما الحجة

محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن محمد بن سنان عن ابن الطيار قال سمعت اباعبدالله ع يقول لو لم يبق في الارض الا اثنان لكان احدهما الحجة احمد بن ادريس و محمد بن يحيى جميعا عن احمد بن محمد عن محمد بن عيسى بن عبيد عن محمد بن سنان عن حمزة بن الطيار عن ابي عبدالله ع قال لو بقي اثنان لكان احدهما الحجة على صاحبه محمد بن الحسن عن سهل بن زياد عن محمد بن عيسى مثله محمد بن يحيى عمن ذكره عن الحسن بن موسى الخشاب عن جعفر بن محمد عن كرام قال قال ابوعبدالله لو كان الناس رجلين لكان احدهما الامام وقال ان اخر من يموت الامام لئلا يحتج احد على الله عزوجل انه تركه بغير حجة لله عليه عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد البرقي عن علي بن اسمعيل عن ابن سنان عن حمزة بن الطيار قال سمعت اباعبدالله ع يقول لو لم يبق في الارض الا اثنان لكان احدهما الحجة او الثاني الحجة الشك من احمد بن محمد احمد بن محمد عن محمد بن الحسن عن النهدي عن ابيه عن يونس بن يعقوب عن ابي عبدالله قال سمعته يقول لو لم يكن في الارض الا اثنان لكان الامام احدهما

باب معرفة الامام والرد اليه

الحسين بن محمد عن معلى بن محمد عن الحسن بن علي الوشا قال حدثنا محمد بن الفضيل عن ابي حمزة قال قال لي ابوجعفر ع انما يعبد الله من يعرف الله فاما من لا يعرف الله فانما يعبده هكذا ضلالا قلت جعلت فداك فما معرفة الله قال تصديق الله عزوجل وتصديق رسوله ص وموالاة علي ع والائتمام به وبائمة الهدى والبراءة الى الله عزوجل من عدوهم هكذا يعرف الله عزوجل الحسين عن معلى عن الحسن بن علي عن احمد بن عائذ عن ابيه عن ابن اذينة قال حدثنا غير واحد عن احدهما انه قال لا يكون العبد مومنا حتى يعرف الله ورسوله والائمة كلهم وامام زمانه ويرد اليه ويسلم له ثم قال كيف يعرف الاخر وهو يجهل الاول محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن الحسن بن محبوب عن هشام بن سالم عن زرارة قال قلت لابي جعفر ع اخبرني عن معرفة الامام منكم واجبة على جميع الخلق فقال ان الله عزوجل بعث

العطار قال سمعت ابا عبد اللہ یقول اشرک بین الاوصیاء والرسل
فی الطاعۃ عنہم عن احمد بن محمد عن محمد بن ابی عمیر عن سیف بن
عمیرہ عن ابی الصباح الکنانی قال قال ابو عبد اللہ نحن قوم فرض
اللہ عزوجل طاعتنا لنا الانفال ولنا صفوا المال ونحن الراسخون فی العلم
ونحن المحسودون الذین قال اللہ تعالی ام یحسدون الناس علی ما
اتٰہم اللہ من فضلہ عنہم عن احمد بن محمد عن علی بن الحکم عن الحسین
بن ابی العلا قال ذکرت لابی عبد اللہ قولنا فی الاوصیاء ان طاعتہم
مفترضۃ قال فقال نعم ہم الذین قال اللہ عزوجل اطیعوا اللہ واطیعوا
الرسول واولی الامر منکم وہم الذین قال اللہ عزوجل انما ولیکم اللہ ورسولہ
والذین امنوا وبھذا الاسناد عن احمد بن محمد عن معمر بن خلاد قال
سأل رجل فارسی ابا الحسن فقال طاعتک مفترضۃ فقال نعم قال مثل
طاعۃ علی بن ابی طالب قال نعم احمد بن محمد عن علی بن الحکم عن علی
بن ابی حمزۃ عن ابی بصیر عن ابی عبد اللہ قال سألت عن الائمۃ ھل
یجرون فی الامر والطاعۃ مجری واحدا قال نعم وبھذا الاسناد عن
مروک بن عبید عن محمد بن زید الطبری قال کنت قائما علی راس الرضا
بخراسان وعندہ عدۃ من بنی ھاشم وفیہم اسحاق بن موسی بن عیسی
العباسی فقال یا اسحاق بلغنی ان الناس یقولون انا نزعم ان الناس عبید
لنا لا وقرابتی من رسول اللہ ما قلتہ قط ولا سمعتہ من احد من ابائی
قالہ ولا بلغنی عن احد من ابائی قالہ ولکنی اقول ان الناس عبید لنا فی الطاعۃ موال لنا فی الدین فلیبلغ
الشاھد الغائب علی بن ابراھیم عن صالح بن السندی عن جعفر بن
بشیر عن ابی سلمۃ عن ابی عبد اللہ قال سمعتہ یقول نحن الذین
فرض اللہ طاعتنا لا یسع الناس الا معرفتنا ولا یعذر الناس بجہالتنا
من عرفنا کان مومنا ومن انکرنا کان کافرا ومن لم یعرفنا ولم ینکرنا
کان ضالا حتی یرجع الی الھدی الذی افترض اللہ علیہ من طاعتنا
الواجبۃ فان یمت علی ضلالتہ یفعل اللہ بہ ما یشاء علی عن محمد بن
عیسی عن یونس عن محمد بن الفضیل قال سألتہ عن افضل ما یتقرب
بہ العباد الی اللہ عزوجل قال افضل ما یتقرب بہ العباد الی اللہ عزوجل

قال الاول وصاحبه يغشاه موج الثالث من فوقه موج ظلمات الثانى
بعضها فوق بعض معوية لعنه الله وفتن بنى امية اذا اخرج يده المؤمن
فى ظلمة فتنتهم لم يكد يراها ومن لم يجعل الله له نورا اماما من ولد فاطمة
فما له من نور امام يوم القيمة وقال فى قوله يسعى نورهم بين ايديهم وبايمانهم
ائمة المؤمنين يوم القيمة يسعى بين يدى المؤمنين وبايمانهم حتى ينزلوهم
منازل اهل الجنة علىّ بن محمد ومحمد بن الحسن عن سهل بن زياد عن موسى
بن القسم البجلى ومحمد بن يحيى عن العمركى بن على جميعا عن على بن جعفر عن
اخيه موسى ؑ مثله احمد بن ادريس عن الحسين بن عبيد الله عن محمد بن
الحسن وموسى بن عمر عن الحسن بن محبوب عن محمد بن الفضيل عن
ابى الحسن ؑ قال سألته عن قول الله عز وجل يريدون ليطفؤا نور الله
بافواههم قال يريدون ليطفؤا ولاية امير المؤمنين ؑ بافواههم قلت قوله تعالى
والله متم نوره قال يقول والله متم الامامة والامامة هى النور وذلك قوله
امنوا بالله ورسوله والنور الذى انزلنا قال النور هو الامام

باب ان الائمة هم اركان الارض صلوات الله عليهم احمد بن مهران
عن محمد بن على ومحمد بن يحيى عن احمد بن محمد جميعا عن محمد بن سنان عن
المفضل بن عمر عن ابى عبد الله ؑ قال ما جاء به علىّ ؑ اخذ به وما نهى عنه انتهى عنه جرى
له من الفضل مثل ما جرى لمحمد ؐ ولمحمد ؐ الفضل على جميع من خلق الله عز وجل
المتعقب عليه فى شئ من احكامه كالمتعقب على الله وعلى رسوله والراد
عليه فى صغيرة او كبيرة على حد الشرك بالله كان امير المؤمنين باب الله
الذى لا يؤتى الا منه وسبيله الذى من سلك بغيره يهلك وكذلك
يجرى لائمة الهدى واحد بعد واحد جعلهم الله اركان الارض ان تميد
باهلها وحجته البالغة على من فوق الارض ومن تحت الثرى وكان امير المؤمنين
صلوات الله عليه كثيرا ما يقول انا قسيم الله بين الجنة والنار وانا الفاروق
الاكبر وانا صاحب العصا والميسم ولقد اقرت لى جميع الملائكة والروح والرسل
بمثل ما اقروا به لمحمد ؐ ولقد حملت على مثل حمولته وهى حمولة الرب وان
رسول الله ؐ يدعى فيكسى وادعى فاكسى ويستنطق واستنطق فانطق على حد
منطقه ولقد اعطيت خصالا ما سبقنى اليها احد قبلى علمت علم المنايا و

ن الفضل

باب ان الائمة عليهم السلام اركان الارض

وقال عزّ وجلّ افلا یتدبّرون القرآن ام علی قلوب اقفالها ام طبع الله علی قلوبهم
فهم لا یفقهون ام قالوا سمعنا وهم لا یسمعون انّ شرّ الدّوابّ عند الله الصمّ
البکم الّذین لا یعقلون ولو علم الله فیهم خیرا لاسمعهم ولو اسمعهم لتولّوا
وهم معرضون ام قالوا سمعنا وعصینا بل هو فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو
الفضل العظیم فکیف لهم باختیار الامام والامام عالم لا یجهل وراع لا ینکل معدن
القدس والطّهارة والنّسک والزّهادة والعلم والعبادة مخصوص بدعوة
الرّسول صلّی الله علیه وآله ونسل المطهّرة البتول لا مغمز فیه فی نسب ولا یدانیه ذو حسب فی
البیت من قریش والذّروة من هاشم والعترة من الرّسول صلّی الله علیه وآله والرّضا من الله
عزّ وجلّ شرف الاشراف والفرع من عبد مناف نامی العلم کامل الحلم مضطلع
بالامامة عالم بالسیاسة مفروض الطاعة قائم بامر الله عزّ وجلّ ناصح لعباد
الله عزّ وجلّ حافظ لدین الله انّ الانبیاء والائمّة صلوات الله علیهم یوفّقهم الله ویؤتیهم من مخزون
علمه وحکمه ما لا یؤتیه غیرهم فیکون علمهم فوق علم اهل زمانهم فی قوله
جلّ وتعالی افمن یهدی الی الحقّ احقّ ان یتّبع امّن لا یهدّی الّا ان یهدی
فما لکم کیف تحکمون وقوله تبارک وتعالی ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا
کثیرا وقوله فی طالوت انّ الله اصطفیه علیکم وزاده بسطة فی العلم والجسم
والله یؤتی ملکه من یشاء والله واسع علیم وقال لنبیّه انزل علیک الکتاب
والحکمة وعلّمک ما لم تکن تعلم وکان فضل الله علیک عظیما وقال فی الائمّة من
اهل بیت نبیّه وعترته وذرّیّته ام یحسدون النّاس علی ما آتاهم الله من
فضله فقد آتینا آل ابراهیم الکتاب والحکمة وآتیناهم ملکا عظیما فمنهم من
آمن به ومنهم من صدّ عنه وکفی بجهنّم سعیرا وانّ العبد اذا اختاره الله عزّ
وجلّ لامور عباده شرح صدره لذلک واودع قلبه ینابیع الحکمة والهمه العلم
الهاما فلم یعی بعده بجواب ولا یحیر فیه عن الصّواب فهو معصوم مؤیّد موفّق
مسدّد قد امن من الخطایا والزّلل والعثار یخصّه الله بذلک لیکون حجّته
علی عباده وشاهده علی خلقه وذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذو الفضل
العظیم فهل یقدرون علی مثل هذا فیختارونه او یکون مختارهم بهذه الصّفة
فیقدّمونه تعدّوا وبیت الله الحقّ ونبذوا کتاب الله وراء ظهورهم کانّهم لا
یعلمون وفی کتاب الله الهدی والشّفاء فنبذوه واتّبعوا اهواءهم فذمّهم

عبد الرحمن بن كثير عن ابی جعفرؑ قال قال رسول اللهؐ ان اول وصی كان علی وجه الارض هبة الله بن آدم وما من نبی مضی الا وله وصی وكان جميع الانبياء مائة الف نبی وعشرين الف نبی منهم خمسة اولوا العزم نوح وابراهيم وموسی وعيسی ومحمد عليهم السلام وان علی بن ابی طالب كان هبة الله لمحمدؐ وورث علم الاوصياء وعلم من كان قبله اما ان محمدا ورث علم من كان قبله من الانبياء والمرسلين علی قائمة العرش مكتوب حمزة اسد الله واسد رسوله و سيد الشهداء وفی ذؤابة العرش علی امير المؤمنين فهذه حجتنا علی من انكر حقنا وجحد ميراثنا وما منعنا من الكلام وامامنا اليقين فای حجة تكون ابلغ من هذا ٭ محمد بن يحيی عن سلمة بن الخطاب عن عبد الله بن محمد عن عبد الله بن القسم عن زرعة بن محمد عن المفضل بن عمر قال قال ابو عبد اللهؑ ان سليمان ورث داود وان محمدا ورث سليمان وانا ورثنا محمدا وان عندنا علم التوراة والانجيل والزبور وتبيان ما فی الالواح قال قلت ان هذا لهو العلم قال ليس هذا هو العلم ان العلم الذی يحدث يوما بعد يوم وساعة بعد ساعة ٭ احمد بن ادريس عن محمد بن عبد الجبار عن صفوان بن يحيی عن شعيب الحداد عن ضريس الكناسی قال كنت عند ابی عبد اللهؑ وعنده ابو بصير فقال ابو عبد اللهؑ ان داود ورث علم الانبياء وان سليمان ورث داود وان محمداؐ ورث سليمان وانا ورثنا محمداؐ وان عندنا صحف ابراهيم والواح موسی فقال ابو بصير ان هذا لهو العلم فقال يا ابا محمد ليس هذا هو العلم انما العلم ما يحدث بالليل والنهار يوما بيوم وساعة بساعة ٭ محمد بن يحيی عن محمد بن عبد الجبار عن محمد بن اسمعيل عن علی بن النعمان عن ابن مسكان عن ابی بصير عن ابی عبد اللهؑ قال قال لی يا ابا محمد ان الله عز وجل لم يعط الانبياء شيئا الا وقد اعطاه محمداؐ قال وقد اعطی محمدا جميع ما اعطی الانبياء وعندنا الصحف التی قال الله عز وجل صحف ابراهيم وموسی قلت جعلت فداك هی الالواح قال نعم ٭ محمد عن احمد بن محمد عن الحسين بن سعيد عن النضر بن سويد عن عبد الله بن سنان عن ابی عبد اللهؑ

الذؤابة عرش كی چوٹی ۱۲ منه

منذ خمسين سنة او مثلك قال فقال فآمن بريه وحسن ايمانه وآمنت المرأة التي كانت معه فدخل هشام وبريه والمرأة على ابي عبد الله ع فحكى له هشام الكلام الذي جرى بين ابي الحسن موسى ع وبين بريه فقال ابو عبد الله ع ذرية بعضها من بعض والله سميع عليم فقال بريه انّى لكم التوراة والانجيل وكتب الانبياء قال هي عندنا وراثة من عندهم نقرأها كما قرأوها ونقولها كما قالوا ان الله لا يجعل حجة في ارضه يسأل عن شيء فيقول لا ادري

علي بن محمد ومحمد بن الحسن عن سهل بن زياد عن بكر بن صالح عن محمد بن سنان عن مفضل بن عمر قال اتينا باب ابي عبد الله ونحن نريد الاذن عليه فسمعناه يتكلم بكلام ليس بالعربية فتوهمنا انه بالسريانية ثم بكى فبكينا لبكائه ثم خرج الينا الغلام فاذن لنا فدخلنا عليه فقلت اصلحك الله اتيناك نريد الاذن عليك فسمعناك تتكلم بكلام ليس بالعربية فتوهمنا انه بالسريانية ثم بكيت فبكينا لبكائك فقال نعم ذكرت الياس النبي وكان من عباد انبياء بني اسرائيل فقلت كما كان يقول في سجوده ثم اندفع فيه بالسريانية فلا والله ما رأينا قساً ولا جاثليقاً افصح لهجة منه به ثم فسّره لنا بالعربية فقال كان يقول في سجوده اتراك معذبي وقد اظمأت لك هواجري اتراك معذبي وقد عفّرت لك في التراب وجهي اتراك معذبي وقد اجتنبت لك المعاصي اتراك معذبي وقد اسهرت لك ليلي قال فاوحى الله اليه ان ارفع رأسك فاني غير معذبك قال فقال ان قلت لا اعذبك ثم عذبتني ماذا ألست عبدك وانت ربي قال فاوحى الله اليه ان ارفع رأسك فاني غير معذبك اني اذا وعدت وعداً وفيت به

باب انه لم يجمع القرآن كله الا الائمة ع وانهم يعلمون علمه كله

محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن ابن محبوب عن عمرو بن ابي المقدام عن جابر قال سمعت ابا جعفر ع يقول ما ادعى احد من الناس انه جمع القرآن كله كما انزل الا كذاب وما جمعه وحفظه كما نزّله الله الا علي بن ابي طالب والائمة من بعده ع

محمد بن الحسين عن محمد بن الحسن عن محمد بن سنان عن عمار بن مروان عن المنخل عن جابر عن ابي جعفر ع انه قال ما يستطيع احد ان يدعي ان عنده جميع القرآن كله ظاهره وباطنه غير الاوصياء

فاطمة من وفاته من الحزن ما لا يعلمه الا الله عز وجل فارسل اليها ملكا يسلي غمها ويحدثها فشكت
ذلك الى امير المؤمنين عليهما السلام فقال لها اذا احسست بذلك وسمعت الصوت
قولي لي فاعلمته بذلك فجعل امير المؤمنين عليه السلام يكتب كلما سمع حتى اثبت من
ذلك مصحفا قال ثم قال اما انه ليس فيه شيء من الحلال والحرام ولكن فيه علم ما يكون عدة
من اصحابنا عن احمد بن محمد عن علي بن الحكم عن الحسين بن ابي العلاء قال سمعت ابا عبد الله
عليه السلام يقول ان عندي الجفر الابيض قال قلت فاي شيء فيه قال زبور داود
وتوراة موسى وانجيل عيسى وصحف ابراهيم والحلال والحرام ومصحف فاطمة عليها السلام
ما ازعم ان فيه قرآنا وفيه ما يحتاج الناس الينا ولا نحتاج الى احد حتى فيه الجلدة ونصف
الجلدة وربع الجلدة وارش الخدش وعندي الجفر الاحمر قال قلت واي شيء في الجفر الاحمر
قال السلاح وذلك انما يفتح للدم يفتحه صاحب السيف للقتل فقال له عبد الله بن ابي يعفور
اصلحك الله افيعرف هذا بنو الحسن فقال اي والله كما يعرفون الليل انه ليل والنهار
انه نهار ولكنهم يحملهم الحسد وطلب الدنيا على الجحود والانكار ولو طلبوا الحق بالحق لكان
خيرا لهم علي بن ابراهيم عن محمد بن عيسى عن يونس عمن ذكره عن سليمان بن خالد
قال قال ابو عبد الله عليه السلام ان في الجفر الذي يذكرونه لما يسوؤهم لانهم لا يقولون
الحق والحق فيه فليخرجوا قضايا علي عليه السلام وفرائضه ان كانوا صادقين وسلوهم
عن الخالات والعمات وليخرجوا مصحف فاطمة عليها السلام فان فيه وصية فاطمة
عليها السلام ومعه سلاح رسول الله صلى الله عليه وآله ان الله عز وجل يقول فأتوا بكتاب
من قبل هذا او اثارة من علم ان كنتم صادقين محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن ابن محبوب
عن ابن رئاب عن ابي عبيدة قال سأل ابا عبد الله عليه السلام بعض اصحابنا عن الجفر فقال هو جلد
ثور مملوء علما قال له فالجامعة قال تلك صحيفة طولها سبعون ذراعا في عرض الاديم
مثل فخذ الفالج فيها كل ما يحتاج الناس اليه وليس من قضية الا وهي فيها حتى ارش الخدش
قال فمصحف فاطمة عليها السلام قال فسكت طويلا ثم قال انكم لتبحثون عما تريدون وعما لا تريدون
ان فاطمة عليها السلام مكثت بعد رسول الله صلى الله عليه وآله خمسة وسبعين يوما وكان دخلها
حزن شديد على ابيها وكان جبرئيل عليه السلام يأتيها فيحسن عزاءها على ابيها ويطيب نفسها ويخبرها
عن ابيها ومكانه ويخبرها بما يكون بعدها في ذريتها وكان علي عليه السلام يكتب ذلك فهذا مصحف
فاطمة عليها السلام عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد عن صالح بن سعيد عن احمد بن ابي بشر عن
بكر بن كرب الصيرفي قال سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول ان عندنا ما لا نحتاج معه الى

[illegible]

السائل ينبغي لصاحب هذا الدين ان يكتم قال او ما كتم علي بن ابي طالب عليه السلام يوم اسلم
مع رسول الله صلى الله عليه وآله حتى ظهر امره قال بلى قال فكذلك امرنا حتى يبلغ الكتاب اجله
وعن ابي جعفر عليه السلام قال لقد خلق الله جل ذكره ليلة القدر اول ما خلق الدنيا ولقد
خلق فيها اول نبي يكون واول وصي يكون ولقد قضى ان يكون في كل سنة ليلة يهبط فيها
بتفسير الامور الى مثلها من السنة المقبلة من جحد ذلك فقد رد على الله عز وجل علمه
لانه لا يقوم الانبياء والرسل والمحدثون الا ان يكون عليهم حجة بما يأتيهم في تلك الليلة مع الحجة
التي يأتيهم بها جبرئيل عليه السلام قلت والمحدثون ايضا يأتيهم جبرئيل او غيره من
الملائكة قال اما الانبياء والرسل صلى الله عليهم فلا شك ولا بد لمن سواهم من اول يوم
خلقت فيه الارض الى اخر فناء الدنيا ان يكون على اهل الارض حجة ينزل ذلك في تلك الليلة
الى من احب من عباده وايم الله لقد نزل الروح والملائكة بالامر في ليلة القدر على آدم
وايم الله ما مات آدم الا وله وصي وكل من بعد آدم من الانبياء قد اتاه الامر فيها ووضع
لوصيه من بعده وايم الله ان كان النبي ليؤمر فيما يأتيه من الامر في تلك الليلة من آدم
الى محمد صلى الله عليه وآله ان اوص الى فلان ولقد قال الله عز وجل في كتابه لولاة الامر
من بعد محمد صلى الله عليه وآله خاصة وعد الله الذين آمنوا منكم وعملوا الصالحات
ليستخلفنهم في الارض كما استخلف الذين من قبلهم الى قوله فاولئك هم الفاسقون يقول
استخلفكم لعلمي وديني وعبادتي بعد نبيكم كما استخلف وصاة آدم من بعده حتى يبعث
النبي الذي يليه يعبدونني لا يشركون بي شيئا يقول يعبدونني بايمان لا نبي بعد محمد
صلى الله عليه وآله فمن قال غير ذلك فاولئك هم الفاسقون فقد مكن ولاة الامر بعد
محمد صلى الله عليه وآله بالعلم ونحن هم فاسئلونا فان صدقناكم فاقروا وما انتم بفاعلين
اما علمنا فظاهر واما ابان اجلنا الذي يظهر فيه الدين منا حتى لا يكون بين الناس اختلاف
فان له اجلا من ممر الليالي والايام اذا اتى ظهر وكان الامر واحدا وايم الله لقد قضي الامر
ان لا يكون بين المؤمنين اختلاف ولذلك جعلهم شهداء على الناس ليشهد محمد صلى الله
عليه وآله علينا ولنشهد على شيعتنا ولتشهد شيعتنا على الناس ابى الله عز وجل ان يكون
في حكمه اختلاف او بين اهل علمه تناقض ثم قال ابو جعفر عليه السلام فضل ايمان المؤمن
بجمله انا انزلناه وبتفسيرها على من ليس مثله في الايمان بها كفضل الانسان على البهائم وان
الله عز وجل ليدفع بالمؤمنين بها عن الجاحدين لها في الدنيا لكمال عذاب الاخرة لمن علم
انه لا يتوب منهم ما يدفع بالمجاهدين عن القاعدين ولا اعلم ان في هذا الزمان جهادا الا الحج

العرش و وافی الائمة علیهم السلام معه و وافینا معهم فلا ترد ارواحنا الی ابداننا الا بعلم مستفاد
ولولا ذلك لانفدنا محمد بن یحیی عن سلمة بن الخطاب عن عبد الله بن محمد عن
الحسین بن احمد المنقری عن یونس او المفضل عن ابی عبد الله علیه السلام قال ما من لیلة
جمعة الا ولاولیاء الله فیها سرور قلت کیف ذلك جعلت فداك قال اذا کان لیلة الجمعة وافی
رسول الله صلی الله علیه وآله العرش و وافی الائمة و وافیت معهم فما ارجع الا بعلم مستفاد
ولولا ذلك لنفد ما عندی

باب لولا ان الائمة علیهم السلام یزدادون لنفد ما عندهم علی بن محمد و محمد بن
الحسن عن سهل بن زیاد عن احمد بن محمد بن ابی نصر عن صفوان بن یحیی قال سمعت
ابا الحسن علیه السلام یقول کان جعفر بن محمد علیه السلام یقول لولا انا نزداد لانفدنا
محمد بن یحیی عن احمد بن محمد عن محمد بن خالد عن صفوان عن ابی الحسن مثله
محمد بن یحیی عن احمد بن محمد عن الحسین بن سعید عن النضر بن سوید عن یحیی الحلبی
عن ذریح المحاربی قال قال لی ابو عبد الله علیه السلام یا ذریح لولا انا نزداد لانفدنا محمد
بن یحیی عن احمد بن محمد عن ابن ابی نصر عن ثعلبة عن زرارة قال سمعت ابا جعفر علیه
السلام یقول لولا انا نزداد لانفدنا قال قلت تزدادون شیئا لا یعلمه رسول الله صلی الله علیه
وآله قال اما انه اذا کان ذلك عرض علی رسول الله صلی الله علیه وآله ثم علی الائمة ثم انتهی
الامر الینا علی بن ابراهیم عن محمد بن عیسی عن یونس بن عبد الرحمن عن بعض اصحابه عن
ابی عبد الله علیه السلام قال لیس یخرج شیء من عند الله عز وجل حتی یبدا برسول الله صلی
الله علیه وآله ثم بامیر المؤمنین علیه السلام ثم بواحد بعد واحد لکیلا یکون آخرنا اعلم من اولنا

باب لولا ان الائمة یزدادون لنفد ما عندهم

باب ان الائمة یعلمون جمیع العلوم التی خرجت الی الملائکة والانبیاء والرسل علیهم
السلام علی بن محمد و محمد بن الحسن عن سهل بن زیاد عن محمد بن الحسن بن شمون
عن عبد الله بن عبد الرحمن عن عبد الله بن القسم عن سماعة عن ابی عبد الله علیه
السلام قال ان لله تبارك وتعالی علمین علما اظهر علیه ملائکته وانبیاءه ورسله فما اظهر علیه
ملائکته ورسله وانبیاءه فقد علمناه وعلما استاثر به فاذا بدا لله فی شیء منه اعلمنا ذلك
وعرض علی الائمة الذین کانوا من قبلنا علی بن محمد و محمد بن الحسن عن سهل بن زیاد
عن موسی بن القسم و محمد بن یحیی عن العمرکی بن علی جمیعا عن علی بن جعفر عن اخیه موسی
بن جعفر علیه السلام مثله عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد عن الحسین بن سعید عن القسم
بن محمد عن علی بن ابی حمزة عن ابی بصیر عن ابی عبد الله علیه السلام قال ان لله عز وجل علمین ۴۲

باب ان الائمة یعلمون جمیع العلوم

فقال لنا السندى يا هؤلاء انظروا الى هذا الرجل هل حدث به حدث فان الناس يزعمون انه
قد فعل به ويكثرون فى ذلك وهذا منزله وفراشه موسع عليه غير مضيق ولم يرد به امير المؤمنين
سوء وانما ينتظر به ان يقدم فيناظر امير المؤمنين وهذا هو صحيح موسع عليه فى جميع اموره فاسئلوه
قال ونحن ليس لنا همّ الا النظر الى الرجل والى فضله وسمته فقال موسى بن جعفر عليه السلام
اما ما ذكر من التوسعة وما اشبهها فهو على ما ذكر غير انى اخبركم ايها النفر انى قد سقيت
السم فى سبع تمرات وانا غداً اخضرّ وبعد غد اموت قال فنظرت الى السندى بن شاهك
يضطرب ويرتعد مثل السعفة محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن ابن فضال عن ابى جميلة
عن عبد الله بن ابى جعفر قال حدثنى اخى عن جعفر عن ابيه انه اتى على بن الحسين عليه السلام
ليلة قبض فيها بشراب فقال يا ابت اشرب هذا فقال يا بنى ان هذه الليلة التى اقبض فيها وهى
الليلة التى قبض فيها رسول الله صلى الله عليه واله على بن محمد عن سهل بن زياد عن محمد بن
عبد الحميد عن الحسن بن الجهم قال قلت للرضا عليه السلام ان امير المؤمنين عليه السلام قد عرف قاتله
والليلة التى يقتل فيها والموضع الذى يقتل فيه وقوله لما سمع صياح الاوز فى الدار صوائح تتبعها
نوائح وقول ام كلثوم لو صليت الليلة داخل الدار وامرت غيرك يصلى بالناس فابى عليها وكثر دخوله
وخروجه تلك الليلة بلا سلاح وقد عرف عليه السلام ان ابن ملجم لعنه الله قاتله بالسيف كان هذا مما
لم يحسن تعرضه فقال ذلك كان ولكنه خيّر فى تلك الليلة لتمضى مقادير الله عز وجل على بن ابراهيم
عن محمد بن عيسى عن بعض اصحابنا عن ابى الحسن عليه السلام قال ان الله عز وجل غضب على الشيعة
فخيرنى نفسى او هم فوقيتهم والله بنفسى محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن الوشاء عن مسافر ان ابا الحسن
الرضا عليه السلام قال له يا مسافر هذه القناة فيها حيتان قال نعم جعلت فداك فقال انى رايت رسول الله
صلى الله عليه واله البارحة وهو يقول يا على ما عندنا خير لك محمد بن يحيى عن احمد بن محمد
عن الوشاء عن احمد بن عائذ عن ابى خديجة عن ابى عبد الله عليه السلام قال كنت عند ابى عليه السلام فى
اليوم الذى قبض فيه فاوصانى باشياء فى غسله وفى كفنه وفى دخوله قبره فقلت يا اباه
والله ما رايتك منذ اشتكيت احسن منك اليوم ما رايت عليك اثر الموت فقال يا بنى
اما سمعت على بن الحسين عليه السلام ينادى من وراء الجدار يا محمد تعال عجل عدة
من اصحابنا عن احمد بن محمد عن على بن الحكم عن سيف بن عميرة عن عبد الملك بن اعين
عن ابى جعفر عليه السلام قال انزل الله عز وجل النصر على الحسين عليه السلام حتى كان بين

السماء والارض ثم خيّر النصر او لقاء الله فاختار لقاء الله عز وجل

باب ان الائمة عليهم السلام يعلمون علم ما كان وما يكون وانه لا يخفى عليهم شئ صلوات الله عليهم

باب ان الائمة عليهم السلام يعلمون متى يموتون وانهم لا يموتون الا باختيار منهم

الله الى رسوله فقد فوضه الينا علي بن محمد عن بعض اصحابنا عن الحسين بن عبد الرحمن عن
صندل الخياط عن زيد الشحام قال سألت اباعبدالله عليه السلام في قوله تعالى هذا عطاؤنا فامنن او امسك
بغير حساب قال اعطى سليمان ملكا عظيما ثم جرت هذه الآية في رسول الله صلى الله عليه وآله فكان له ان يعطي
من شاء ما شاء ويمنع من شاء واعطاه افضل مما اعطى سليمان لقوله ما آتاكم الرسول فخذوه وما نهاكم عنه فانتهوا

باب في ان الائمة عليهم السلام بمن يشبهون ممن مضى وكراهية القول فيهم بالنبوة **ابو علي** الاشعري
عن محمد بن عبد الجبار عن صفوان بن يحيى عن حمران بن اعين قال قلت لابي جعفر عليه السلام ما موضع
العلماء قال مثل ذي القرنين وصاحب سليمان وصاحب موسى عليهما السلام علي بن ابراهيم عن ابيه عن ابن ابي عمير
عن الحسين بن العلا قال قال ابوعبدالله عليه السلام انما الوقوف علينا في الحلال والحرام فاما النبوة فلا محمد
بن يحيى الاشعري عن احمد بن محمد عن البرقي عن النضر بن سويد عن يحيى بن عمران الحلبي عن ايوب بن الحر قال
سمعت اباعبدالله عليه السلام ان الله عز ذكره ختم بنبيكم النبيين فلا نبي بعده ابدا وختم بكتابكم الكتب فلا كتاب
بعده ابدا وانزل فيه تبيان كل شيء وخلقكم وخلق السماوات والارض ونبأ ما قبلكم وفصل ما بينكم وخبر ما بعدكم
وامر الجنة والنار وما انتم صائرون اليه عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد عن الحسين بن سعيد عن حماد بن عيسى عن
الحسين بن المختار عن الحرث بن المغيرة قال قال ابوجعفر عليه السلام ان عليا صلوات الله عليه كان محدثا فقلت
فتقول نبي قال فحرك بيده هكذا ثم قال او كصاحب سليمان او كصاحب موسى او كذي القرنين او ما بلغكم انه قال
وفيكم مثله علي بن ابراهيم عن ابيه عن ابن ابي عمير عن ابن اذينة عن بريد بن معاوية عن ابي جعفر وابي عبدالله
عليهما السلام قال قلت له ما منزلتكم ومن تشبهون ممن مضى قال صاحب موسى وذو القرنين كانا عالمين
ولم يكونا نبيين محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن البرقي عن ابي طالب عن سدير قال قلت لابي عبدالله
عليه السلام ان قوما يزعمون انكم آلهة يتلون علينا بذلك قرآنا وهو الذي في السماء اله وفي الارض اله قال يا سدير
سمعي وبصري وبشري ولحمي ودمي وشعري من هؤلاء بريء وبريء الله منهم ما هؤلاء على ديني ولا على دين
آبائي والله لا يجمعني الله واياهم يوم القيامة الا وهو ساخط عليهم قال قلت وعندنا قوم يزعمون
انكم رسل يقرؤن علينا بذلك قرآنا يا ايها الرسل كلوا من الطيبات واعملوا صالحا اني بما تعملون عليم فقال
يا سدير سمعي وبصري وشعري وبشري ولحمي ودمي من هؤلاء بريء وبريء الله منهم ورسوله ما هؤلاء
على ديني ولا على دين آبائي والله لا يجمعني الله واياهم يوم القيامة الا وهو ساخط عليهم قال قلت فما انتم
قال نحن خزان علم الله نحن تراجمة امر الله نحن قوم معصومون امر الله تبارك وتعالى بطاعتنا
ونهى عن معصيتنا نحن الحجة البالغة على من دون السماء وفوق الارض عدة من اصحابنا
عن احمد بن محمد عن الحسين بن سعيد عن عبدالله بن بحر عن ابن مسكان عن عبد الرحيم بن ابي
عبدالله عن محمد بن مسلم قال سمعت اباعبدالله عليه السلام يقول الائمة بمنزلة رسول الله صلى الله عليه وآله

إلا أنهم ليسوا بأنبياء ولا يحل لهم من النساء ما يحل للنبي فأما ما خلا ذلك فهم بمنزلة
رسول الله صلى الله عليه وآله

باب أن الأئمة محدثون مفهمون

باب أن الأئمة عليهم السلام محدثون مفهمون محمد بن يحيى عن أحمد بن محمد عن الحجال
عن القسم بن محمد عن عبيد بن زرارة قال أرسل أبو جعفر عليه السلام إلى زرارة أن يعلم الحكم بن عتيبة
أن أوصياء محمد عليه وعليهم السلام محدثون محمد عن أحمد بن محمد عن ابن محبوب عن جميل
بن صالح عن زياد بن سوقة عن الحكم بن عتيبة قال دخلت على علي بن الحسين عليهما السلام
يوما فقال يا حكم هل تدري الآية التي كان علي بن أبي طالب عليه السلام يعرف قاتله بها ويعرف
بها الأمور العظام التي كان يحدث بها الناس قال الحكم فقلت في نفسي قد وقعت على علم من علم علي
بن الحسين عليه السلام أعلم بذلك تلك الأمور العظام قال فقلت لا والله لا أعلم قال ثم قلت الآية تخبرني
بها يا ابن رسول الله قال هو والله قول الله عز ذكره وما أرسلنا قبلك من رسول ولا نبي ولا محدث وكان
علي بن أبي طالب محدثا فقال له رجل يقال له عبد الله بن زيد كان أخا علي لأمه سبحان الله محدثا كأنه
ينكر ذلك فأقبل علينا أبو جعفر فقال أما والله إن ابن أمك بعد قد كان يعرف ذلك قال فلما قال ذلك سكت (علیه)
الرجل فقال هي التي هلك فيها أبو الخطاب فلم يدر ما تأويل المحدث والنبي أحمد بن محمد ومحمد بن
يحيى عن محمد بن الحسن عن يعقوب بن يزيد عن محمد بن إسماعيل قال سمعت أبا الحسن عليه
السلام يقول الأئمة علماء صادقون مفهمون محدثون علي بن إبراهيم عن محمد بن عيسى عن
يونس عن رجل عن محمد بن مسلم قال ذكر المحدث عند أبي عبد الله عليه السلام فقال
إنه يسمع الصوت ولا يرى الشخص فقلت له جعلت فداك كيف يعلم أنه كلام الملك فقال إنه (اصلحك الله تعالى)
يعطى السكينة والوقار حتى يعلم أنه كلام الملك محمد بن يحيى عن أحمد بن محمد عن الحسين بن سعيد
عن حماد بن عيسى عن الحسين بن المختار عن الحارث بن المغيرة عن حمران بن أعين قال قال أبو جعفر
عليه السلام إن عليا عليه السلام كان محدثا فخرجت إلى أصحابي فقلت جئتكم بعجيبة فقالوا وما
هي قلت سمعت أبا جعفر يقول كان علي عليه السلام محدثا فقالوا ما صنعت شيئا ألا سألته من
كان يحدثه فرجعت إليه فقلت إني حدثت أصحابي بما حدثتني فقالوا ما صنعت شيئا ألا سألته
من كان يحدثه فقال لي يحدثه ملك قلت تقول إنه نبي قال فحرك يده هكذا أو كصاحب
سليمان أو كصاحب موسى أو كذي القرنين أو ما بلغكم أنه قال وفيكم مثله

باب فيه ذكر الأرواح التي في الأئمة

باب فيه ذكر الأرواح التي في الأئمة عليهم السلام محمد بن يحيى عن أحمد بن محمد عن الحسين
بن سعيد عن حماد بن عيسى عن إبراهيم بن عمر اليماني عن جابر الجعفي قال قال أبو عبد الله عليه السلام
يا جابر إن الله تبارك وتعالى خلق الخلق ثلاثة أصناف وهو قول الله عز وجل وكنتم أزواجا ثلاثة فأصحاب الميمنة

البرقی عن فضالة بن ایوب عن سلیمان بن خالد عن ابی عبدالله علیه السلام قال ما مات عالم حتی یعلمه الله عزوجل الی من یوصی

باب ان الامامة عهد من الله عزوجل معهود من واحد الی واحد علیهم السلام

الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن الحسن بن علی الوشاء قال حدثنی عمر بن ابان عن ابی بصیر قال کنت عند ابی عبدالله علیه السلام فذکروا الاوصیاء وذکرت اسمعیل فقال لا والله یا ابا محمد ما ذاک الینا وما هو الا الی الله عزوجل ینزل واحدا بعد واحد محمد بن یحیی عن احمد بن محمد عن الحسین بن سعید عن ابن ابی عمیر عن حماد بن عثمان عن عمرو بن الاشعث قال سمعت اباعبدالله علیه السلام یقول اترون الموصی منا یوصی الی من یرید لا والله ولکن عهد من الله ورسوله صلی الله علیه وآله لرجل فرجل حتی ینتهی الی امر صاحبه الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن محمد بن جمهور عن حماد بن عیسی عن منهال عن عمرو بن الاشعث عن ابی عبدالله علیه السلام مثله الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن علی بن محمد عن بکر بن صالح عن محمد بن سلیمان عن عیثم بن اسلم عن معاویة بن عمار عن ابی عبدالله علیه السلام قال ان الامامة عهد من الله عزوجل معهود لرجال مسمین لیس للامام ان یزویها عن الذی یکون من بعده ، ان الله تبارک وتعالی اوحی الی داؤد علیه السلام ان اتخذ وصیا من اهلک فانه قد سبق فی علمی ان لا ابعث نبیا الا وله وصی من اهله وکان لداؤد علیه السلام اولاد عدة وفیهم غلام کانت امه عند داؤد وکان لها محبا فدخل داؤد علیه السلام علیها حین اتاه الوحی فقال لها ان الله عزوجل اوحی الی یامرنی ان اتخذ وصیا من اهلی فقالت له امرأته فلیکن ابنی قال ذاک ارید وکان السابق فی علم الله المحتوم عنده انه سلیمان فاوحی الله عزوجل الی داؤد ان لا تعجل دون ان یاتیک امری فلم یلبث داؤد ان ورد علیه رجلان یختصمان فی الغنم والکرم فاوحی الله عزوجل الی داؤد ان اجمع ولدک فمن قضی بهذه القضیة فاصاب فهو وصیک من بعدک فجمع داؤد علیه السلام ولده فلما ان قص الخصمان قال سلیمان علیه السلام یا صاحب الکرم متی دخلت غنم هذا الرجل کرمک قال دخلته لیلا قال قد قضیت علیک یا صاحب الغنم باولاد غنمک واصوافها فی عامک هذا ثم قال له داؤد فکیف لم تقض برقاب الغنم وقد قوم ذلک علماء بنی اسرائیل فکان ثمن الکرم قیمة الغنم فقال سلیمان ان الکرم لم یجتث من اصله وانما اکل حمله وهو عائد فی قابل فاوحی الله عزوجل الی داؤد ان القضاء فی هذه القضیة ما قضی سلیمان به یا داؤد اردت امرا واردنا امرا غیره فدخل داؤد علیه السلام علی امرأته فقال اردنا امرا واراد الله امرا غیره ولم یکن الا ما اراد الله عزوجل فقد رضینا بامر الله عزوجل وسلمنا

باب ان الائمة لم یفعلوا شیئا الا بعهد من الله عزوجل

الامر الی صاحبه

الحکم عن معاویة بن وهب قال قلت لابی عبد الله علیه السلام ما علامات الامام الذی بعد الامام فقال طهارة الولادة وحسن المنشا ولا یلهو ولا یلعب علی بن ابراهیم عن محمد بن عیسی عن یونس عن احمد بن عمر عن ابی الحسن الرضا علیه السلام قال سألته عن الدلالة علی صاحب هذا الامر فقال الدلالة علیه الکبر والفضل والوصیة اذا قدم الرکب المدینة فقالوا الی من اوصی فلان قیل الی فلان بن فلان ودوروا مع السلاح حیث ما دار فاما المسائل فلیس فیها حجة محمد بن یحیی عن احمد بن محمد عن ابی یحیی الواسطی عن هشام بن سالم عن ابی عبد الله علیه السلام ان الامر فی الکبیر ما لم تکن به عاهة احمد بن مهران عن محمد بن علی عن ابی بصیر قال قلت لابی الحسن علیه السلام جعلت فداک بم یعرف الامام قال فقال بخصال اما اولها فانه بشیء قد تقدم من ابیه فیه باشارة الیه لیکون علیهم حجة ویسأل فیجیب وان سکت عنه ابتدأ ویخبر بما فی غد ویکلم الناس بکل لسان ثم قال لی یا ابا محمد اعطیک علامة قبل ان تقوم فلم البث ان دخل علینا رجل من اهل خراسان فکلمه الخراسانی بالعربیة فاجابه ابو الحسن علیه السلام بالفارسیة فقال له الخراسانی والله جعلت فداک ما منعنی ان اکلمک بالخراسانیة غیر انی ظننت انک لا تحسنها فقال سبحان الله اذا کنت لا احسن اجیبک فما فضلی علیک ثم قال لی یا ابا محمد ان الامام لا یخفی علیه کلام احد من الناس ولا طیر ولا بهیمة ولا شیء فیه الروح فمن لم تکن هذه الخصال فیه فلیس هو بامام

باب اثبات الامامة فی الاعقاب وانها لا تعود فی اخ ولا عم ولا غیرهما من القرابات

علی بن ابراهیم عن محمد بن عیسی عن یونس عن الحسین بن ثویر بن ابی فاختة عن ابی عبد الله قال لا تعود الامامة فی اخوین بعد الحسن والحسین علیهما السلام ابدا انما جرت من علی بن الحسین علیهما السلام کما قال الله تبارک وتعالی واولوا الارحام بعضهم اولی ببعض فی کتاب الله فلا یکون بعد علی بن الحسین الا فی الاعقاب واعقاب الاعقاب علی بن محمد عن سهل بن زیاد عن محمد بن الولید عن یونس بن یعقوب عن ابی عبد الله علیه السلام انه سمعه یقول ابی الله ان یجعلها لاخوین بعد الحسن والحسین علیهما السلام محمد بن یحیی عن احمد بن محمد بن عیسی عن محمد بن اسمعیل بن بزیع عن ابی الحسن الرضا علیه السلام انه سئل اتکون الامامة فی عم او خال فقال لا فقلت ففی اخ قال لا قلت ففی من قال فی ولدی وهو یومئذ لا ولد له محمد بن یحیی عن محمد بن الحسین عن عبد الرحمن بن ابی نجران عن سلیمان بن جعفر الجعفری عن حماد بن عیسی عن ابی عبد الله علیه السلام انه قال لا تجتمع الامامة فی اخوین بعد الحسن والحسین انما هی فی الاعقاب واعقاب الاعقاب محمد بن یحیی عن محمد بن الحسین عن ابن ابی نجران

باب اثبات الامامة فی الاعقاب

بن جعفر عليه السلام اما بعد فانی اوصی نفسی بتقوى الله وبها اوصيك فانها وصية الله
فی الاولين ووصيته فی الآخرين خبرنی من ورد علی من اعوان الله على دينه ونشر
طاعته بما كان من تحننك مع خذلانك وقد شاورت فی الدعوة للرضا من آل محمد صلى
الله عليه وآله وقد احتجبتها واحتجبها ابوك من قبلك وقديما ادعيتم ما ليس لكم و
بسطتم آمالكم الى ما لم يعطكم الله فاستهويتم واضللتم وانا محذرك ما حذرك الله من
نفسه فكتب اليه ابو الحسن موسى بن جعفر من موسى بن عبد الله جعفر وعلی مشتركين
فی التذلل لله وطاعته الى يحيى بن عبد الله بن الحسن اما بعد فانی احذرك الله
ونفسی واعلمك اليم عذابه وشديد عقابه وتكامل نقماته واوصيك ونفسی بتقوى
الله فانها زين الكلام وتثبيت النعم اتانی كتابك تذكر فيه انی مدع وابی من قبل
وما سمعت ذلك منی وستكتب شهادتهم ويسألون ولم يدع حرص الدنيا ومطالبها
لاهلها مطلبا لآخرتهم حتى يفسد عليهم مطلب آخرتهم فی دنياهم وذكرت ان تثبطی الناس
عنك لرغبتی فيما فی يديك وما منعنی من مدخلك الذی انت فيه لو كنت راغبا
ضعف عن سنة ولا قلة بصيرة بحجة ولكن الله تبارك وتعالى خلق الناس امشاجا
وغرائب وغرائز فاخبرنی عن حرفين اسألك عنهما ما العترف فی بدنك وما الصهلج
فی الانسان ثم اكتب الی بخبر ذلك وانا متقدم اليك احذرك معصية الخليفة واحثك على بره
وطاعته وان تطلب لنفسك امانا قبل ان تاخذك الاظفار ويلزمك الخناق من كل مكان
فتروح الى النفس من كل مكان ولا تجده حتى يمن الله عليك بمنه وفضله ورقة الخليفة
ابقاه الله فيؤمنك ويرحمك ويحفظ فيك ارحام رسول الله صلى الله عليه وآله والسلام على
من اتبع الهدى انا قد اوحی الينا ان العذاب على من كذب وتولى قال الجعفری فبلغنی
ان كتاب موسى بن جعفر عليه السلام وقع فی يدی هارون فلما قرأه قال الناس يحملونی
على موسى بن جعفر وهو بریء مما يرمى به تم الجزء الثانی من كتاب الكافی ويتلوه بمشية الله
وعونه الجزء الثالث وهو باب كراهية التوقيت والحمد لله وحده وصلى الله على محمد وآله

بسم الله الرحمن الرحيم

باب كراهية التوقيت

علی بن محمد ومحمد بن الحسن عن سهل بن زياد ومحمد بن يحيى عن احمد بن محمد بن عيسى جميعا عن الحسن بن محبوب عن ابی حمزة الثمالی قال سمعت ابا جعفر عليه السلام يقول يا ثابت ان الله تبارك وتعالى قد كان وقت هذا الامر فی السبعين فلما ان قتل الحسين صلوات الله عليه اشتد غضب الله على اهل الارض فاخره الى اربعين ومائة

باب كراهية التوقيت

فحدّثناكم فاذعتم الحديث فكشفتم قناع الستر ولم يجعل الله له بعد ذلك وقتاً عندنا ويمحو
الله ما يشاء ويثبت وعنده ام الكتاب قال ابو حمزة فحدّثت بذلك اباعبد الله عليه السلام
فقال قد كان ذلك محمد بن يحيىٰ عن سلمة بن الخطاب عن علي بن حسّان عن عبد الرحمن
بن كثير قال كنت عند ابي عبد الله عليه السلام اذ دخل عليه مهزم فقال له جعلت فداك
اخبرني عن هذا الامر الّذي ننتظره متى هو فقال يا مهزم كذب الوقّاتون وهلك
المستعجلون ونجا المسلّمون عدّة من اصحابنا عن احمد بن محمد بن خالد عن ابيه عن القسم
بن محمد عن عليّ بن ابي حمزة عن ابي بصير عن ابي عبد الله عليه السلام قال سألته عن القائم
عليه السلام فقال كذب الوقّاتون انا اهل بيت لانوقّت احمد باسناده قال قال ابى الله
الّا ان يخالف وقت الموقّتين الحسين بن محمد عن معلى بن محمد عن الحسن بن علي الوشّاء
عن عبد الكريم بن عمرو الخثعمي عن الفضيل بن يسار عن ابي جعفر عليه السلام قال قلت
لهذا الامر وقت فقال كذب الوقّاتون كذب الوقّاتون كذب الوقّاتون انّ موسى عليه
السلام لمّا خرج وافداً الى ربّه واعدهم ثلثين يوماً فلمّا زاده الله على الثلثين عشراً قال قومه
قد اخلفنا موسى فصنعوا ما صنعوا فاذا حدّثناكم الحديث فجاء على ما حدّثناكم فقولوا صدق الله واذا حدّثناكم
الحديث فجاء على خلاف ما حدّثناكم به فقولوا صدق الله تؤجروا مرّتين محمد بن يحيىٰ واحمد بن ادريس عن محمد
بن احمد عن السيّاري عن الحسن بن علي بن يقطين عن اخيه الحسين عن ابيه علي بن يقطين
قال قال لي ابو الحسن عليه السلام الشيعة تربّى بالاماني منذ مائتي سنة قال وقال
يقطين لابنه علي بن يقطين ما بالنا قيل لنا فكان وقيل لكم فلم يكن قال فقال له علي
انّ الّذي قيل لنا ولكم كان من مخرج واحد غير ان امركم حضر فاعطيتم محضه فكان
كما قيل لكم وان امرنا لم يحضر فعلّلنا بالاماني فلو قيل لنا انّ هذا الامر لا يكون الّا الى
مائتي سنة او ثلثمائة سنة لقست القلوب ولرجع عامّة الناس عن الاسلام ولكن قالوا ما
اسرعه وما اقربه تألّفاً لقلوب الناس وتقريباً للفرج الحسين بن محمد عن جعفر بن محمد
عن القسم بن اسمٰعيل الانباري عن الحسن بن علي عن ابراهيم بن مهزم عن ابيه عن ابي عبد الله
عليه السلام قال ذكرنا عنده ملوك آل فلان فقال انّما هلك الناس من استعجالهم لهذا الامر
انّ الله لا يعجل لعجلة العباد انّ لهذا الامر غاية ينتهي اليها فلو قد بلغوها لم يستقدموا
ساعة ولم يستأخروا

باب التمحيص والامتحان

باب التمحيص والامتحان علي بن ابراهيم عن ابيه عن الحسن بن محبوب عن يعقوب
السرّاج وعلي بن رئاب عن ابي عبد الله عليه السلام انّ امير المؤمنين صلوات الله عليه لمّا بويع

بالنصبان ثم قال لا دين لمن دان الله بولاية امام جائر ليس من الله ولا عتب على من دان بولاية امام عادل من الله قلت لا دين لاولئك ولا عتب على هؤلاء قال نعم لا دين لاولئك ولا عتب على هؤلاء ثم قال الا تسمع لقول الله عز وجل الله ولي الذين آمنوا يخرجهم من الظلمات الى النور يعني ظلمات الذنوب الى نور التوبة والمغفرة لولايتهم كل امام عادل من الله عز وجل وقال والذين كفروا اولياؤهم الطاغوت يخرجونهم من النور الى الظلمات انما عنى بهذا انهم كانوا على نور الاسلام فلما ان تولوا كل امام جائر ليس من الله خرجوا بولايتهم اياه من نور الاسلام الى ظلمات الكفر فاوجب الله لهم النار مع الكفار فاولئك اصحاب النار هم فيها خالدون وعنه عن هشام بن سالم عن حبيب السجستاني عن ابي جعفر عليه السلام قال قال الله تبارك وتعالى لاعذبن كل رعية في الاسلام دانت بولاية كل امام جائر ليس من الله وان كانت الرعية في اعمالها برة تقية ولاعفون عن كل رعية في الاسلام دانت بولاية كل امام عادل من الله وان كانت الرعية في انفسها ظالمة مسيئة علي بن محمد عن ابن جمهور عن ابيه عن صفوان عن ابن مسكان عن عبد الله بن سنان عن ابي عبد الله عليه السلام قال قال ان الله لا يستحيي ان يعذب امة دانت باما ليس من الله وان كانت في اعمالها برة تقية وان الله ليستحيي ان يعذب امة دانت بامام من الله وان كانت في اعمالها ظالمة مسيئة

باب من مات وليس له امام من ائمة الهدى وهو من الباب الاول

باب من مات وليس له امام

الحسين بن محمد عن معلى بن محمد عن الحسن بن علي الوشا عن احمد بن عائذ عن ابن اذينة عن الفضيل بن يسار قال ابتدأنا ابو عبد الله عليه السلام يوما وقال قال رسول الله صلى الله عليه وآله من مات وليس له امام فميتته ميتة جاهلية فقلت قال ذلك رسول الله صلى الله عليه وآله فقال اي والله قد قال قلت فكل من مات وليس له امام فميتته ميتة جاهلية قال نعم الحسين بن محمد عن معلى بن محمد عن الوشا قال حدثني عبد الكريم بن عمرو عن ابن ابي يعفور قال سالت ابا عبد الله عليه السلام عن قول رسول الله صلى الله عليه وآله من مات وليس له امام فميتته ميتة جاهلية قال فقلت ميتة كفر قال ميتة ضلال قلت فمن مات اليوم وليس له امام فميتته ميتة جاهلية فقال نعم اسمعيل بن ادريس عن محمد بن عبد الجبار عن صفوان عن الفضيل عن الحرث بن المغيرة قال قلت لابي عبد الله عليه السلام قال رسول الله صلى الله عليه وآله من مات لا يعرف امامه مات ميتة جاهلية قال نعم قلت جاهلية جهلاء او جاهلية لا يعرف امامه قال جاهلية كفر ونفاق وضلال بعض اصحابنا عن عبد العظيم بن عبد الله الحسني عن مالك بن عامر عن المفضل بن زائدة عن المفضل بن عمر قال قال ابو عبد الله عليه السلام من دان الله بغير سماع عن صادق الزمه

Rz

اما بها اثر شبه العشية فاما ان تحس في ذلك يوما اذا لعنان كان نهارا او ليلتها ان كان ليلا ثم ترى في
منامها رجلا يبشرها بغلام عليم حليم فتفرح لذلك ثم تنتبه من نومها فتسمع من جانبها الايمن في جانب
البيت صوتا يقول حملت بخير وتصيرين الى خير وجئت بخير ابشري بغلام حليم عليم وتجد خفة في بدنها
ثم لم تجد بعد ذلك امتناعا من جنبيها وبطنها فاذا كان لتسع من شهرها سمعت في البيت حسا شديدا
فاذا كانت الليلة التي تلد فيها ظهر لها في البيت نور تراه لا يراه غيرها الا ابوه فاذا ولدته ولدته قاعدا و
تفتحت له حتى يخرج متربعا ثم يستدير بعد وقوعه الى الارض فلا يخطئ القبلة حتى كان بوجهه
ثم يعطس ثلاثا يشير باصبعه بالتحميد ويقع مسرورا مختونا ورباعيتاه من فوق واسفل وناباه و
ضاحكاه ومن بين يديه مثل سبيكة الذهب نور ويقيم يومه وليلته تسيل يداه ذهبا وكذلك
الانبياء اذا ولدوا وانما الاوصياء اعلاق من الانبياء * عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد عن علي بن
حديد عن جميل بن دراج قال روى غير واحد من اصحابنا انه قال لا تتكلموا في الامام فان الامام
يسمع الكلام وهو في بطن امه فاذا وضعته كتب الملك بين عينيه وتمت كلمت ربك صدقا وعدلا لا مبدل
لكلماته وهو السميع العليم فاذا قام بالامر رفع له في كل بلدة منار ينظر منه الى اعمال العباد * علي بن
ابراهيم عن محمد بن عيسى بن عبيد قال كنت انا وابن فضال جلوسا اذ اقبل يونس فقال دخلت على
ابي الحسن الرضا عليه السلام فقلت له جعلت فداك قد اكثر الناس في العمود قال فقال لي يا يونس
ما تراه اتراه عمودا من حديد يرفع لصاحبك قال قلت ما ادري قال لكنه ملك موكل بكل بلدة
يرفع الله به اعمال تلك البلدة قال فقام ابن فضال فقبل راسه وقال رحمك الله يا ابا محمد لا تزال تجيء
بالحديث الحق الذي يفرج الله به عنا * علي بن محمد عن بعض اصحابنا عن ابن ابي عمير عن حريز عن
زرارة عن ابي جعفر عليه السلام قال للامام عشر علامات يولد مطهرا مختونا واذا وقع على الارض
وقع على راحته رافعا صوته بالشهادتين ولا يجنب وتنام عينه ولا ينام قلبه ولا يتثاءب ولا يتمطى
ويرى من خلفه كما يرى من امامه ونجوه كرائحة المسك والارض موكلة بستره وابتلاعه واذا
لبس درع رسول الله صلى الله عليه واله كانت عليه وفقا واذا لبسها غيره من الناس طويلهم و
قصيرهم زادت عليه شبرا وهو محدث الى ان تنقضي ايامه عليه السلام

باب خلق ابدان الائمة وارواحهم وقلوبهم عليهم السلام * عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد
عن ابي يحيى الواسطي عن بعض اصحابنا عن ابي عبد الله عليه السلام قال ان الله خلقنا من عليين و
خلق ارواحنا من فوق ذلك وخلق ارواح شيعتنا من عليين وخلق اجسادهم من دون ذلك فمن
اجل ذلك القرابة بيننا وبينهم وقلوبهم تحن الينا * احمد بن محمد عن محمد بن الحسن عن محمد بن عيسى
بن عبيد عن محمد بن شعيب عن عمران بن اسحاق الزعفراني عن محمد بن مروان عن ابي عبد الله عليه السلام

كانت

باب علامات امام عليه السلام

قال

باب نادر الحسين بن محمد عن معلى بن محمد عن احمد بن محمد بن عبد الله عن ايوب بن نوح قال عطس يوما وانا عنده فقلت جعلت فداك ما يقال للامام اذا عطس قال يقولون صلى الله عليك محمد بن يحيى عن جعفر بن محمد قال حدثنا اسحاق بن ابراهيم الدينوري عن عمر بن زاهر عن ابي عبد الله عليه السلام قال سأله رجل عن القائم يسلم عليه بامرة المؤمنين قال لا ذاك اسم سمى الله به امير المؤمنين عليه السلام لم يسم به احد قبله ولا يتسمى به بعده الا كافر قلت جعلت فداك كيف يسلم عليه قال تقول السلام عليك يا بقية الله ثم قرأ بقية الله خير لكم ان كنتم مؤمنين الحسين بن محمد عن معلى بن محمد عن الوشاء عن احمد بن عمر قال سالت ابا الحسن عليه السلام لم سمي امير المؤمنين عليه السلام قال لانه يميرهم العلم اما سمعت في كتاب الله ونمير اهلنا وفي رواية اخرى قال لان ميرة المؤمنين من عنده يميرهم العلم علي بن ابراهيم عن يعقوب بن يزيد عن ابن ابي عمير عن ابي الربيع القزاز عن جابر عن ابي جعفر عليه السلام قال قلت له لم سمي امير المؤمنين قال الله سماه وهكذا انزل في كتابه واذ اخذ ربك من بني آدم من ظهورهم ذريتهم واشهدهم على انفسهم الست بربكم وان محمدا رسولي وان عليا امير المؤمنين عليه السلام

باب فيه نكت ونتف من التنزيل في الولاية عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد عن الحسين بن سعيد عن بعض اصحابنا عن حنان بن سدير عن سالم الحناط قال قلت لابي جعفر عليه السلام اخبرني عن قول الله تبارك وتعالى نزل به الروح الامين على قلبك لتكون من المنذرين بلسان عربي مبين قال هي الولاية لامير المؤمنين عليه السلام محمد بن يحيى عن محمد بن الحسين عن الحكم بن مسكين عن اسحاق بن عمار عن رجل عن ابي عبد الله عليه السلام في قول الله عز وجل انا عرضنا الامانة على السموات والارض والجبال فابين ان يحملنها واشفقن منها وحملها الانسان انه كان ظلوما جهولا قال هي ولاية امير المؤمنين عليه السلام محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن الحسن بن موسى الخشاب عن علي بن حسان عن عبد الرحمن بن كثير عن ابي عبد الله عليه السلام في قول الله عز وجل والذين آمنوا ولم يلبسوا ايمانهم بظلم" بما جاء به محمد من الولاية ولم يخلطوها بولاية فلان وفلان فهو الملبس بالظلم محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن ابن محبوب عن الحسن بن نعيم الصحاف قال سالت ابا عبد الله عليه السلام عن قول الله عز وجل فمنكم مؤمن ومنكم كافر فقال عرف الله ايمانهم بولايتنا وكفرهم بها يوم اخذ عليهم الميثاق في صلب آدم عليه السلام وهم ذر احمد بن ادريس عن محمد بن احمد عن يعقوب بن يزيد عن ابن محبوب عن محمد بن الفضيل عن ابي الحسن عليه السلام في قول الله عز وجل يوفون بالنذر الذي اخذ عليهم من ولايتنا محمد بن اسمعيل عن الفضيل بن شاذان عن حماد بن

عیسیٰ بن موسیٰ بن عبد اللہ عن ابی جعفر علیہ السلام فی قول اللہ عز وجل ولو انہم اقاموا التوراۃ
والانجیل وما انزل الیہم من ربہم قال الولایۃ الحسین بن محمد الاشعری عن معلی بن محمد عن
الوشاء عن المثنی عن زرارۃ عن عبد اللہ بن عجلان عن ابی جعفر علیہ السلام فی قولہ تعالیٰ قل لا
اسئلکم علیہ اجرا الا المودۃ فی القربیٰ قال ہم الائمۃ علیہم السلام الحسین بن محمد عن معلی بن
بن محمد عن علی بن اسباط عن علی بن ابی حمزۃ عن ابی بصیر عن ابی عبد اللہ علیہ السلام فی قول اللہ
عز وجل ومن یطع اللہ ورسولہ فی ولایۃ علی والائمۃ من بعدہ فقد فاز فوزا عظیما
ہکذا نزلت الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن احمد بن النضر عن محمد بن مروان رفعہ الیہم
فی قول اللہ عز وجل وما کان لکم ان تؤذوا رسول اللہ فی علی والائمۃ کالذین اذوا موسیٰ
فبراہ اللہ مما قالوا الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن السیاری عن علی بن عبد اللہ قال
سالہ رجل عن قولہ تعالیٰ فمن اتبع ہدای فلا یضل ولا یشقی قال من قال بالائمۃ واتبع امرہم
ولم یجز طاعتہم الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن احمد بن محمد بن عبد اللہ رفعہ فی قولہ
تعالیٰ لا اقسم بہذا البلد وانت حل بہذا البلد ووالد وما ولد قال امیر المؤمنین وما ولد
من الائمۃ علیہم السلام الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن محمد بن اورمۃ ومحمد بن عبد اللہ
عن علی بن حسان عن عبد الرحمن بن کثیر عن ابی عبد اللہ علیہ السلام فی قول اللہ تعالیٰ واعلموا
انما غنمتم من شیء فان للہ خمسہ وللرسول ولذی القربیٰ قال امیر المؤمنین والائمۃ علیہم السلام
الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن الوشاء عن عبد اللہ بن سنان قال سالت اباعبد اللہ
علیہ السلام عن قول اللہ عز وجل وممن خلقنا امۃ یہدون بالحق وبہ یعدلون قال ہم الائمۃ
الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن محمد بن اورمۃ عن علی بن حسان عن عبد الرحمن بن کثیر
عن ابی عبد اللہ علیہ السلام فی قولہ تعالیٰ ہو الذی انزل علیک الکتاب منہ آیات محکمات ہن
ام الکتاب قال امیر المؤمنین والائمۃ علیہم السلام واخر متشابہات قال فلان وفلان
فاما الذین فی قلوبہم زیغ اصحابہم واہل ولایتہم فیتبعون ما تشابہ منہ ابتغاء الفتنۃ وابتغاء تاویلہ
وما یعلم تاویلہ الا اللہ والراسخون فی العلم امیر المؤمنین والائمۃ علیہم السلام الحسین بن محمد عن معلی بن
محمد عن الوشاء عن مثنی عن عبد اللہ بن عجلان عن ابی جعفر علیہ السلام فی قولہ تعالیٰ ام حسبتم
ان تترکوا ولما یعلم اللہ الذین جاہدوا منکم ولم یتخذوا من دون اللہ ولا رسولہ ولا المؤمنین ولیجۃ
یعنی بالمؤمنین الائمۃ علیہم السلام لم یتخذوا الولائج من دونہم الحسین بن محمد عن معلی بن محمد
عن محمد بن جمہور عن صفوان عن ابن مسکان عن الحلبی عن ابی عبد اللہ علیہ السلام فی قولہ
عز وجل وان جنحوا للسلم فاجنح لہا قلت ما السلم قال الدخول فی امرنا محمد بن یحییٰ عن احمد بن

محبوب عن جميل بن صالح عن زرارة عن ابی جعفر علیه السلام فی قوله تعالى لتركبن طبقا عن طبق قال يا زرارة
اولم تركب هذه الامة بعد نبيها طبقا عن طبق فی امر فلان وفلان وفلان ❊ الحسين بن محمد عن
معلى بن محمد عن محمد بن جمهور عن حماد بن عيسى عن عبد الله بن جندب قال سألت ابا الحسن علیه
السلام عن قول الله عز وجل ولقد وصلنا لهم القول لعلهم يتذكرون قال امام الى امام ❊ محمد بن
يحيى عن احمد بن محمد عن الحسن بن محبوب عن محمد بن النعمان عن سلام عن ابی جعفر علیه السلام
فی قوله تعالى آمنا بالله وما انزل الينا قال انما عنى بذلك عليا وفاطمة والحسن والحسين علیهم
السلام وجرت بعدهم فی الائمة ثم يرجع القول من الله فی الناس فقال فان آمنوا يعنی الناس بمثل
ما آمنتم به يعنی عليا وفاطمة والحسن والحسين والائمة علیهم السلام فقد اهتدوا وان تولوا فانما
هم فی شقاق ❊ الحسين بن محمد عن معلى بن محمد عن الوشاء عن مثنى عن عبد الله بن عجلان
عن ابی جعفر علیه السلام فی قوله تعالى ان اولى الناس بابراهيم للذين اتبعوه وهذا النبی والذين
آمنوا قال هم الائمة ومن اتبعهم ❊ الحسين بن محمد عن معلى بن محمد عن الوشاء عن احمد بن عائذ
عن ابن اذينة عن مالك الجهنی قال قلت لابی عبد الله علیه السلام فی قوله عز وجل واوحی
الیّ هذا القرآن لانذركم به ومن بلغ قال من بلغ ان يكون اماما من آل محمد فهو ينذر بالقرآن كما
انذر به رسول الله صلى الله عليه وآله ❊ عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد عن علی بن الحكم عن
مفضل بن صالح عن جابر عن ابی جعفر علیه السلام فی قول الله عز وجل ولقد عهدنا الى آدم
من قبل فنسی ولم نجد له عزما قال عهدنا اليه فی محمد والائمة من بعده فترك ولم يكن له عزم
انهم هكذا وانما سمی اولوا العزم اولی العزم لانه عهد اليهم فی محمد والاوصياء من بعده والمهدی
وسيرته واجمع عزمهم على ان ذلك كذلك والاقرار به ❊ الحسين بن محمد عن معلى بن محمد عن
جعفر بن محمد بن عبيد الله عن محمد بن عيسى القمی عن محمد بن سليمان عن عبد الله بن سنان عن
ابی عبد الله علیه السلام فی قوله ولقد عهدنا الى آدم من قبل كلمات فی محمد وعلی وفاطمة و
والحسن والحسين والائمة علیهم السلام من ذريتهم فنسی هكذا والله انزلت على محمد صلى الله عليه وآله
محمد بن يحيى عن محمد بن الحسين عن النضر بن شعيب عن خالد بن ماد عن محمد بن الفضيل
عن الثمالی عن ابی جعفر علیه السلام قال اوحى الله الى نبيه ص فاستمسك بالذی اوحی اليك
انك على صراط مستقيم قال انك على ولاية علی وعلی هو الصراط المستقيم ❊ علی
بن ابراهيم عن احمد بن محمد البرقی عن ابيه عن محمد بن سنان عن عمار بن مروان عن منخل عن
جابر عن ابی جعفر علیه السلام قال نزل جبرئيل بهذه الآية على محمد صلى الله عليه وآله بئسما
اشتروا به انفسهم ان يكفروا بما انزل الله فی علی بغيا ❊ وبهذا الاسناد عن

الفضيل

محمد بن سنان عن عمار بن مروان عن منخل عن جابر قال نزل جبرئیل بهذه الآیة علی محمد صلی الله (١)
علیه وآله هكذا ان كنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فی علی فاتوا بسورة من مثله و
بهذا الاسناد عن محمد بن سنان عن عمار بن مروان عن منخل عن ابی عبد الله علیه السلام
قال نزل جبرئیل علی محمد صلی الله علیه وآله بهذه الآیة هكذا یا ایها الذین اوتوا الكتاب آمنوا بما (٢)
نزلنا فی علی نورا مبینا علی بن محمد عن احمد بن محمد بن خالد عن ابیه عن ابن طالب
عن یونس بن بكار عن ابیه عن جابر عن ابی جعفر علیه السلام ولو انهم فعلوا ما یوعظون به (٣)
فی علی لكان خیرا لهم الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن الحسن بن علی الوشا
عن مثنی الحناط عن عبد الله بن عجلان عن ابی جعفر علیه السلام فی قول الله عز وجل یا ایها الذین
آمنوا ادخلوا فی السلم كافة ولا تتبعوا خطوات الشیطان انه لكم عدو مبین قال فی ولایتنا الحسین
بن محمد عن معلی بن محمد عن عبد الله بن ادریس عن محمد بن سنان عن المفضل بن عمر قال قلت
لابی عبد الله علیه السلام قوله تعالی بل تؤثرون الحیوة الدنیا قال ولایتهم والآخرة خیر وابقی ولایته شبوتیه
قال ولایة امیر المؤمنین ان هذا لفی الصحف الاولی صحف ابراهیم وموسی احمد بن ادریس
عن محمد بن حسان عن محمد بن علی عن عمار بن مروان عن منخل عن جابر عن ابی جعفر علیه السلام
قال افكلما جاءكم محمد بما لا تهوی انفسكم بموالاة علی فاستكبرتم ففریقا من آل محمد كذبتم وفریقا تقتلون
الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن عبد الله بن ادریس عن محمد بن سنان عن الرضا علیه السلام فی قول
الله عز وجل كبر علی المشركین بولایة علی ما تدعوهم الیه یا محمد من ولایة علی هكذا فی الكتاب
مخطوطة الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن احمد بن محمد عن ابن هلال عن ابیه عن ابی السفاتج
عن ابی بصیر عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عز وجل الحمد لله الذی هدانا لهذا وما
كنا لنهتدی لولا ان هدانا الله فقال اذا كان یوم القیامة دعی بالنبی صلی الله علیه وآله وبامیر المؤمنین
وبالائمة من ولده علیهم السلام فینصبون للناس فاذا رأتهم شیعتهم قالوا الحمد لله الذی هدانا
لهذا وما كنا لنهتدی لولا ان هدانا الله یعنی هدانا الله فی ولایة امیر المؤمنین والائمة من ولده
علیهم السلام الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن محمد بن اورمة ومحمد بن عبد الله عن
علی بن حسان عن عبد الله بن كثیر عن ابی عبد الله علیه السلام فی قوله تعالی عم یتساءلون
عن النبأ العظیم قال النبأ العظیم الولایة وسألته عن قوله هنالك الولایة لله الحق قال
ولایة امیر المؤمنین علیه السلام علی بن ابراهیم عن صالح بن السندی عن جعفر بن بشیر عن علی بن ابی حمزة
عن ابی بصیر عن ابی جعفر علیه السلام فی قوله تعالی فاقم وجهك للدین حنیفا قال هی الولایة
عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد عن ابراهیم الهمدانی یرفعه الی ابی عبد الله علیه السلام فی قوله

تعالى ونضع الموازين القسط ليوم القيمة قال الانبياء والاوصياء عليهم السلام علی بن محمد عن سهل بن زياد عن احمد بن الحسين بن عمر بن يزيد عن محمد بن جمهور عن محمد بن سنان عن المفضل بن عمر قال سالت اباعبدالله عليه السلام عن قول الله تعالى ائت بقرآن غير هذا او بدله قال قالوا او بدل عليا عليه السلام علی بن محمد عن سهل بن زياد عن اسمعيل بن مهران عن الحسن القمی عن ادريس بن عبدالله عن ابی عبدالله عليه السلام قال سالته عن تفسير هذه الآية ما سلككم فی سقر قالوا لم نك من المصلين قال عنی بها لم نك من اتباع الائمة الذين قال الله تبارك وتعالى فيهم والسابقون السابقون اولئك المقربون اما ترى الناس يسمون الذی يلی السابق فی الحلبة مصلی فذلك الذی عنی حيث قال لم نك من المصلين لم نك من اتباع السابقين احمد بن مهران عن عبد العظيم بن عبدالله الحسنی عن موسى بن محمد عن يونس بن يعقوب عمن ذكره عن ابی جعفر عليه السلام فی قول الله تعالى وان لو استقاموا على الطريقة لاسقيناهم ماء غدقا يقول لاشربنا قلوبهم الايمان والطريقة هی ولاية علی بن ابی طالب والاوصياء عليهم السلام الحسين بن محمد عن معلی بن محمد عن محمد بن جمهور عن فضالة بن ايوب عن الحسين بن عثمان عن ابی ايوب عن محمد بن مسلم قال سالت اباعبدالله عليه السلام عن قول الله عز وجل ان الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا فقال ابوعبدالله عليه السلام استقاموا على الائمة واحدا بعد واحد تتنزل عليهم الملائكة الا تخافوا ولا تحزنوا وابشروا بالجنة التی كنتم توعدون الحسين بن محمد عن معلی بن محمد عن الوشاء عن محمد بن الفضيل عن ابی حمزة قال سالت اباجعفر عليه السلام عن قوله تعالى قل انما اعظكم بواحدة فقال انما اعظكم بولاية علی عليه السلام هی الواحدة التی قال الله تبارك وتعالى انما اعظكم بواحدة الحسين بن محمد عن معلی بن محمد عن محمد بن اورمة وعلی بن عبدالله عن علی بن حسان عن عبدالرحمن بن كثير عن ابی عبدالله عليه السلام فی قول الله عز وجل ان الذين آمنوا ثم كفروا ثم آمنوا ثم كفروا ثم ازدادوا كفرا لن تقبل توبتهم قال نزلت فی فلان وفلان وفلان آمنوا بالنبی صلی الله عليه وآله فی اول الامر وكفروا حيث عرضت عليهم الولاية حين قال النبی صلی الله عليه وآله من كنت مولاه فعلی مولاه ثم آمنوا بالبيعة لامير المؤمنين عليه السلام ثم كفروا حيث مضى رسول الله صلی الله عليه وآله فلم يقروا بالبيعة ثم ازدادوا كفرا باخذهم من بايعه بالبيعة لهم فهؤلاء لم يبق فيهم من الايمان شیء وبهذا الاسناد عن ابی عبدالله عليه السلام فی قول الله تعالى ان الذين ارتدوا على ادبارهم من بعد ما تبين لهم الهدى فلان وفلان وفلان ارتدوا عن الايمان فی ترك ولاية امير المؤمنين عليه السلام قلت قوله تعالى ذلك بانهم قالوا للذين كرهوا ما نزل الله سنطيعكم فی بعض الامر قال نزلت والله فيهما وفی اتباعهما و

هو قول الله عزّ وجلّ الذى نزل به جبرئيل على محمد صلى الله عليه وآله ذلك بانهم قالوا للذين كرهوا ما نزّل
الله فى علىّ سنطيعكم فى بعض الامر قال دعوا بنى امية الى ميثاقهم الا يصيّروا الامر فينا بعد النبى صلى الله عليه
وآله ولا يعطونا من الخمس شيئا وقالوا ان اعطيناهم اياه لم يحتاجوا الى شئ ولم يبالوا الا يكون الامر
فيهم فقالوا سنطيعكم فى بعض الامر الذى دعوتمونا اليه وهو الخمس الا نعطيهم منه شيئا وقوله
كرهوا ما نزّل الله والذى نزّل الله ما افترض على خلقه من ولاية امير المؤمنين عليه السلام وكان معهم ابو عبيدة
وكان كاتبهم فانزل الله ام ابرموا امرا فانا مبرمون ام يحسبون انا لا نسمع سرهم ونجواهم الآية وبهذا
الاسناد عن ابى عبد الله عليه السلام ومن يرد فيه بالحاد بظلم قال نزلت فيهم حيث دخلوا الكعبة
فتعاهدوا وتعاقدوا على كفرهم وجحودهم بما نزّل فى امير المؤمنين عليه السلام فالحدوا فى البيت
بظلمهم الرسول ووليه فبعدا للقوم الظالمين الحسين بن محمد عن معلى بن محمد عن علىّ بن
اسباط عن علىّ بن ابى حمزة عن ابى بصير عن ابى عبد الله عليه السلام فى قوله تعالى فستعلمون
من هو فى ضلال مبين يا معشر المكذبين حيث انبأتكم رسالة ربى فى ولاية علىّ عليه السلام والائمة
من بعده من هو فى ضلال مبين كذا انزلت وفى قوله تعالى وان تلووا او تعرضوا فقال وان تلووا الامر
وتعرضوا عما امرتم به فان الله كان بما تعملون خبيرا وفى قوله فلنذيقن الذين كفروا بتركهم ولاية
امير المؤمنين عذابا شديدا فى الدنيا ولنجزينهم اسوأ الذى كانوا يعملون الحسين
بن محمد عن معلى بن محمد عن علىّ بن اسباط عن علىّ بن منصور عن ابراهيم بن عبد الحميد عن الوليد
بن صبيح عن ابى عبد الله عليه السلام ذلك بانه اذا دعى الله وحده واهل الولاية كفرتم علىّ
بن ابراهيم عن احمد بن محمد عن محمد بن خالد عن محمد بن سليمان عن ابيه عن ابى بصير عن ابى عبد الله
عليه السلام فى قوله تعالى سأل سائل بعذاب واقع للكافرين بولاية علىّ ليس له
دافع ثم قال هكذا والله نزل بها جبرئيل على محمد صلى الله عليه وآله محمد بن يحيى عن احمد بن
محمد بن عيسى عن الحسن بن سيف عن اخيه عن ابيه عن ابى حمزة عن ابى جعفر عليه السلام فى قوله تعالى
انكم لفى قول مختلف فى امر الولاية يؤفك عنه من افك قال من افك عن الولاية افك عن الجنة
الحسين بن محمد عن معلى بن محمد عن محمد بن جمهور عن يونس قال اخبرنى من رفعه الى
ابى عبد الله عليه السلام فى قوله عزّ وجلّ فلا اقتحم العقبة وما ادراك ما العقبة فك رقبة يعنى
بقوله فك رقبة ولاية امير المؤمنين عليه السلام فان ذلك فك رقبة وبهذا الاسناد عن
ابى عبد الله عليه السلام فى قوله تعالى بشر الذين آمنوا ان لهم قدم صدق عند ربهم قال ولاية
امير المؤمنين عليه السلام علىّ بن ابراهيم عن احمد بن محمد البرقى عن ابيه عن محمد بن الفضيل
عن ابى حمزة عن ابى جعفر عليه السلام فى قوله تعالى هذان خصمان اختصموا فى ربهم

ثم بشم فی الضلال فقلت وای شیٔ الضلال قال الزر الی ظلاتٔ فی الشمس ثمن ولیس بشیٔ ثم بعث اللہ فیہم النبیین یدعوہم الی الاقرار باللہ وہو قولہ ولئن سئلتہم من خلقہم لیقولن اللہ ثم دعاہم الی الاقرار بالنبیین فاقر بعضہم وانکر بعض ثم دعاہم الی ولایتنا فاقر بہا واللہ من احب وانکرہا من ابغض وہو قولہ وما کانوا لیؤمنوا بما کذبوا بہ من قبل ثم قال ابو جعفر علیہ السلام کان التکذیب ثم محمد بن یحیی عن سلمۃ بن الخطاب عن علی بن سیف عن العباس بن عامر عن احمد بن رزق الغشانی عن محمد بن عبد الرحمن عن ابی عبد اللہ علیہ السلام قال ولایتنا ولایۃ اللہ التی لم یبعث نبی قط الا بہا محمد بن یحیی عن عبد اللہ بن محمد بن عیسی عن محمد بن عبد الحمید عن یونس بن یعقوب عن عبد الاعلی قال سمعت ابا عبد اللہ علیہ السلام یقول ما من نبی جاء قط الا بمعرفۃ حقنا وتفضیلنا علی من سوانا محمد بن یحیی عن احمد بن محمد بن عیسی عن محمد بن اسمعیل بن بزیع عن محمد بن الفضیل عن ابی الصباح الکنانی عن ابی جعفر علیہ السلام قال سمعتہ یقول واللہ ان فی السماء لسبعین صفا من الملائکۃ لو اجتمع اہل الارض کلہم یحصون عدد کل صف منہم ما احصوہم وانہم لیدینون بولایتنا محمد عن احمد بن محمد عن ابن جمہور عن محمد بن فضیل عن ابی الحسن علیہ السلام قال ولایۃ علی مکتوبۃ فی جمیع صحف الانبیاء ولن یبعث اللہ رسولا الا بنبوۃ محمد صلی اللہ علیہ وآلہ ووصیۃ علی علیہ السلام الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن محمد بن جمہور قال حدثنا یونس عن حماد بن عثمان عن الفضیل بن یسار عن ابی جعفر علیہ السلام قال ان اللہ عز وجل نصب علیا علما بینہ وبین خلقہ فمن عرفہ کان مؤمنا ومن انکرہ کان کافرا ومن جہلہ کان ضالا ومن نصب معہ شیئا کان مشرکا ومن جاء بولایتہ دخل الجنۃ الحسین بن محمد عن معلی بن محمد عن الوشا عن عبد اللہ بن سنان عن ابی حمزۃ قال سمعت ابا جعفر علیہ السلام یقول ان علیا علیہ السلام باب فتحہ اللہ فمن دخلہ کان مؤمنا ومن خرج منہ کان کافرا ومن لم یدخل فیہ ولم یخرج منہ کان فی الطبقۃ الذین قال اللہ تبارک وتعالی فیہم المشیۃ محمد بن یحیی عن احمد بن محمد عن ابن محبوب عن ابن رئاب عن بکیر بن اعین قال کان ابو جعفر علیہ السلام یقول ان اللہ اخذ میثاق شیعتنا بالولایۃ لنا وہم ذر یوم اخذ المیثاق علی الذر بالاقرار لہ بالربوبیۃ ولمحمد صلی اللہ علیہ وآلہ بالنبوۃ وعرض اللہ عز وجل علی محمد امتہ فی الطین وہم اظلۃ وخلقہم من الطینۃ التی خلق منہا آدم وخلق اللہ ارواح شیعتنا قبل ابدانہم بالفی عام وعرضہم علیہ وعرفہم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وعرفہم علیا ونحن نعرفہم فی لحن القول

وهو ابن شهرين وماتت امه آمنة بنت وهب بن عبد مناف بن زهرة بن كلاب بن مرة بن
كعب بن لوى بن غالب وهو ع ابن اربع سنين ومات عبد المطلب وللنبي ع نحو ثمان سنين وتزوج
خديجة وهو ابن بضع وعشرين سنة فولد له منها قبل مبعثه ع القسم ورقية وزينب وام كلثوم
وولد له بعد المبعث الطيب والطاهر والفاطمة عليها السلام وروى ايضا انه لم يولد
له بعد المبعث الا فاطمة ع وان الطيب والطاهر ولدا قبل مبعثه وماتت خديجة عليها السلام
حين خرج رسول الله صلى الله عليه وآله من الشعب وكان ذلك قبل الهجرة بسنة ومات ابو طالب
بعد موت خديجة بسنة فلما فقدهما رسول الله ع شنأ المقام بمكة ودخله حزن شديد
وشكى ذلك الى جبرئيل ع فاوحى الله اليه اخرج من القرية الظالم اهلها فليس لك بمكة ناصر بعد
ابى طالب وامره عليه السلام بالهجرة محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن ابن فضال عن عبد الله
بن محمد بن اخى حماد الكاتب عن الحسين بن عبد الله قال قلت لابى عبد الله عليه السلام
كان رسول الله صلى الله عليه وآله سيد ولد آدم فقال كان والله سيد من خلق الله وما برأ الله
برية خيرا من محمد صلى الله عليه وآله محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن الحجال عن حماد
عن ابى عبد الله عليه السلام وذكر رسول الله ع فقال قال امير المؤمنين ع ما برأ الله نسمة خيرا
من محمد صلى الله عليه وآله احمد بن ادريس عن الحسين بن عبيد الله عن محمد بن عيسى بن محمد
بن عبد الله عن على بن حديد عن مرازم عن ابى عبد الله عليه السلام قال قال الله تبارك وتعالى
يا محمد انى خلقتك وعليا نورا يعنى روحا بلا بدن قبل ان اخلق سمواتى وارضى وعرشى
وبحرى فلم تزل تهللنى وتمجدنى ثم جمعت روحيكما فجعلتهما واحدة فكانت تمجدنى و
تقدسنى وتهللنى ثم قسمتها ثنتين وقسمت الثنتين ثنتين ثنتين فصارت اربعة محمد واحد
وعلى واحد والحسن والحسين ثنتين ثم خلق الله فاطمة من نور ابتدأها روحا بلا بدن ثم مسحنا
بيمينه فافضى نوره فينا احمد عن الحسين عن محمد بن عبد الله عن محمد بن الفضيل عن ابى حمزة قال سمعت
ابا جعفر عليه السلام يقول اوحى الله الى محمد صلى الله عليه وآله يا محمد انى خلقتك ولم تك شيئا و
نفخت فيك من روحى كرامة منى اكرمتك بها حين اوجبت لك الطاعة على خلقى جميعا فمن اطاعك
فقد اطاعنى ومن عصاك فقد عصانى واوجبت ذلك فى على وفى نسله ممن اختصصته منهم
لنفسى الحسين بن محمد الاشعرى عن معلى بن محمد عن ابى الفضل عبد الله بن ادريس
عن محمد بن سنان قال كنت عند ابى جعفر الثانى عليه السلام فاجريت اختلاف الشيعة فقال يا
محمد ان الله تبارك وتعالى لم يزل متفردا بوحدانيته ثم خلق محمدا وعليا وفاطمة فمكثوا الف دهر
ثم خلق جميع الاشياء فاشهدهم خلقها واجرى طاعتهم عليها وفوض امورها اليهم فهم يحلون ما يشاؤن

ويعرفون ما يشاؤن ولن يشاؤا الا ان يشاء الله تبارك وتعالى ثم قال يا محمد هذه الدنيا
التي من تقدمها مارق ومن تخلف عنها محق ومن لزمها لحق خذها اليك يا محمد عدة من
اصحابنا عن احمد بن محمد عن ابن محبوب عن صالح بن سهل عن ابي عبد الله عليه السلام ان بعض
قريش قال لرسول الله صلى الله عليه وآله باي شيء سبقت الانبياء وانت بعثت آخرهم وخاتمهم قال اني
كنت اول من آمن بربي واول من اجاب حين اخذ الله ميثاق النبيين واشهدهم على انفسهم الست
بربكم قالوا بلى فكنت انا اول نبي قال بلى فسبقتهم بالاقرار بالله علي بن محمد عن سهل بن زياد
عن محمد بن علي بن ابراهيم عن علي بن حماد عن المفضل قال قلت لابي عبد الله عليه السلام
كيف كنتم حيث كنتم في الاظلة فقال يا مفضل كنا عند ربنا ليس عنده احد غيرنا في ظلة خضراء نسبحه
ونقدسه ونهلله ونمجده وما من ملك مقرب ولا ذي روح غيرنا حتى بدا له في خلق
الاشياء فخلق ما شاء كيف شاء من الملائكة وغيرهم ثم انهى علم ذلك الينا سهل بن زياد
عن محمد بن الوليد قال سمعت يونس بن يعقوب عن سنان بن طريف عن ابي عبد الله
عليه السلام يقول قال انا اول اهل بيت نوه الله باسمائنا انه لما خلق السموات والارض امر
مناديا فنادى اشهد ان لا اله الا الله ثلاثا اشهد ان محمدا رسول الله ثلاثا اشهد ان عليا
امير المؤمنين حقا ثلاثا احمد بن ادريس عن الحسين بن عبد الله الصغير عن محمد بن ابراهيم الجعفري
عن احمد بن علي بن محمد بن عبد الله بن عمر بن علي بن ابي طالب عن ابي عبد الله قال ان الله كان
اذ لا كان فخلق الكان والمكان وخلق نور الانوار الذي نورت منه الانوار واجرى فيه من
نوره الذي نورت منه الانوار وهو النور الذي خلق منه محمدا وعليا فلم يزالا نورين اولين اذ
لا شيء كون قبلهما فلم يزالا يجريان طاهرين مطهرين في الاصلاب الطاهرة حتى افترقا في اطهر
الطاهرين في عبد الله وابي طالب الحسين بن محمد بن عبد الله عن محمد بن سنان عن
المفضل عن جابر بن يزيد قال قال لي ابو جعفر عليه السلام يا جابر ان الله اول ما خلق خلق محمدا
وعترته الهداة المهتدين فكانوا اشباح نور بين يدي الله قلت وما الاشباح قال ظل النور ابدان
نورانية بلا ارواح وكان مؤيدا بروح واحدة وهي روح القدس فبه كان يعبد الله وعترته ولذلك
خلقهم حلماء علماء بررة اصفياء يعبدون الله بالصلاة والصوم والسجود والتسبيح والتهليل ويصلون
الصلوات ويحجون ويصومون علي بن محمد وغيره عن سهل بن زياد عن محمد بن الوليد شباب الصيرفي
عن مالك بن اسماعيل النهدي عن عبد السلام عن حارث عن سالم بن ابي حفصة العجلي عن ابي جعفر
قال كان في رسول الله صلى الله عليه وآله ثلاثة لم تكن في احد غيره لم يكن له فيء وكان لا يمر في طريق فيمر
فيه بعد يومين او ثلاثة الا عرف انه قد مر فيه لطيب عرقه وكان لا يمر بحجر ولا بشجر الا سجد له

ت وحسين بن عبد الله عن

ت الصلوات

قال ابو بصير لو لم تسمع فى دهرك الا هذا الحديث لكفاك فصنه الا من اهله علىّ بن
ابراهيم عن ابيه عن حماد بن عيسى عن ابراهيم بن عمر اليمانى عن ابان بن ابى عياش عن
سليم بن قيس ومحمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن ابن ابى عمير عن عمر بن اذينة وعلى
بن محمد عن احمد بن هلال عن ابن ابى عمير عن عمر ابن اذينة عن ابان ابن ابى عياش عن سليم بن
قيس قال سمعت عبد الله بن جعفر الطيار يقول كنا عند معاوية انا والحسن والحسين
وعبد الله بن عباس وعمر بن ام سلمة واسامة بن زيد فجرى بينى وبين معاوية
كلام فقلت لمعاوية سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله يقول انا اولى بالمؤمنين
من انفسهم ثم اخى على بن ابيطالب اولى بالمؤمنين من انفسهم فاذا استشهد علىّ فالحسن بن علىّ
اولى بالمؤمنين من انفسهم ثم ابنى الحسين من بعده اولى بالمؤمنين من انفسهم فاذا
استشهد فابنه على بن الحسين اولى بالمؤمنين من انفسهم فستدركه يا على ثم ابنه
محمد بن على اولى بالمؤمنين من انفسهم وستدركه يا حسين تكملة اثنى عشر اماما
تسعة من ولد الحسين قال عبد الله بن جعفر واستشهدت الحسن والحسين و
عبد الله بن عباس وعمر بن ام سلمة واسامة بن زيد فشهدوا لى عند معاوية قال سليم و
قد سمعت ذلك من سلمان وابى ذر والمقداد وذكروا انهم سمعوا ذلك من رسول الله
صلى الله عليه وآله عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد بن خالد عن ابيه عن عبد الله
بن القسم عن حنان بن السراج عن داود بن سليمان الكسائى عن ابى الطفيل قال شهدت
جنازة ابى بكر يوم مات وشهدت عمر حين بويع وعلىّ جالس ناحية فاقبل غلام يهودى
جميل بهى عليه ثياب حسان وهو من ولد هارون حتى قام على راس عمر فقال
يا امير المؤمنين انت اعلم هذه الامة بكتابهم وامر نبيهم قال فطأطأ عمر رأسه فقال
اياك اعنى واعاد عليه القول فقال له عمر لم ذاك قال انى جئتك مرتادا لنفسى شاكا
فى دينى فقال دونك هذا الشاب قال ومن هذا الشاب قال هذا على بن ابى طالب عليه السلام
ابن عم رسول الله صلى الله عليه وآله وهذا ابو الحسن والحسين ابنى رسول الله وهذا
زوج فاطمة بنت رسول الله فاقبل اليهودى على علىّ فقال اكذاك انت قال نعم قال انى اريد
ان اسألك عن ثلث وثلث وواحدة قال فتبسم امير المؤمنين من غير تبسم فقال يا
هارونى ما منعك ان تقول سبعا قال اسألك عن ثلث فان اجبتنى سألت عما
بعدهن وان لم تعلمهن علمت انه ليس فيكم عالم قال على عليه السلام فانى اسألك
بالاله الذى تعبده لئن انا اجبتك فى كل ما تريد لتدعن دينك ولتدخلن فى

وان الله ليجعل له الدرهم فى الجنة مثل جبل احد ثم قال ان الله يقول فى كتابه من ذا الذى يقرض الله قرضا حسنا فيضاعفه له اضعافا كثيرة قال هو والله فى صلة الامام خاصة

وبهذا الاسناد عن احمد بن محمد عن محمد بن سنان عن حماد بن ابى طلحة عن معاذ صاحب الاكسية قال سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول ان الله لم يسأل خلقه ما فى ايديهم قرضا من حاجة به الى ذلك وما كان لله من حق فانما هو لوليه احمد بن محمد عن على بن الحكم عن ابى المغراء عن اسحاق بن عمار عن ابى ابراهيم عليه السلام قال سألته عن قول الله عز وجل من ذا الذى يقرض الله قرضا حسنا فيضاعفه له وله اجر كريم قال نزلت فى صلة الامام على بن ابراهيم عن محمد بن عيسى عن الحسن بن مياح عن ابيه قال قال لى ابو عبد الله عليه السلام يا مياح درهم يوصل به الامام اعظم وزنا من احد على بن ابراهيم عن محمد بن عيسى عن يونس عن بعض رجاله عن ابى عبد الله عليه السلام قال درهم يوصل به الامام افضل من الفى الف درهم فيما سواه من وجوه البر محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن ابن فضال عن ابن بكير قال سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول انى لآخذ من احدكم الدرهم وانى لمن اكثر اهل المدينة مالا ما اريد بذلك الا ان تطهروا

باب الفىء والانفال وتفسير الخمس وحدوده وما يجب فيه ان الله تبارك وتعالى جعل الدنيا كلها باسرها لخليفته حيث يقول للملائكة انى جاعل فى الارض خليفة فكانت الدنيا باسرها لآدم وصارت بعده لابرار ولده وخلفائه فما غلب عليه اعداؤهم ثم رجع اليهم بحرب او غلبة سمى فيئا وهو ان يفىء اليهم بغلبة وحرب وكان حكمه فيه ما قال الله عز وجل واعلموا انما غنمتم من شىء فان لله خمسه وللرسول ولذى القربى واليتامى والمساكين وابن السبيل فهو لله وللرسول ولقرابة الرسول فهذا هو الفىء الراجع وانما يكون الراجع ما كان فى يد غيرهم فاخذ منهم بالسيف واما ما رجع اليهم من غير ان يوجف اليه بخيل ولا ركاب فهو الانفال هو لله وللرسول خاصة ليس لاحد فيه شركة وانما جعل الشركة فى شىء قوتل عليه فجعل لمن قاتل من الغنائم اربعة اسهم وللرسول سهم والذى للرسول يقسمه على ستة اسهم ثلاثة له وثلاثة لليتامى والمساكين وابن السبيل واما الانفال فليس هذه سبيلها كانت للرسول خاصة وكانت فدك لرسول الله خاصة لانه فتحها وامير المؤمنين لم يكن معهما احد فزال عنها اسم الفىء ولزمها اسم الانفال وكذلك الآجام والمعادن والبحار والمفاوز هى للامام خاصة فان عمل فيها

عن ابن ابی یعفور عن ابی عبد الله علیه السلام قال الصبر راس الایمان ابو علی الاشعری عن احمد بن محمد بن
عیسی عن محمد بن سنان عن العلاء بن الفضیل عن ابی عبد الله علیه السلام قال الصبر من الایمان بمنزلة
الراس من الجسد فاذا ذهب الراس ذهب الجسد کذلک اذا ذهب الصبر ذهب الایمان علی بن ابراهیم
عن ابیه وعلی بن محمد القاسانی جمیعا عن القسم بن محمد الاصبهانی عن سلیمان بن داود المنقری عن
حفص بن غیاث قال قال ابو عبد الله علیه السلام یا حفص ان من صبر صبر قلیلا وان من جزع جزع
قلیلا ثم قال علیک بالصبر فی جمیع امورک فان الله عز وجل بعث محمدا صلی الله علیه واله فامره
بالصبر والرفق فقال واصبر علی ما یقولون واهجرهم هجرا جمیلا وذرنی والمکذبین اولی النعمة و
قال تبارک وتعالی ادفع بالتی هی احسن السیئة فاذا الذی بینک وبینه عداوة کانه ولی حمیم وما
یلقیها الا الذین صبروا وما یلقیها الا ذو حظ عظیم فصبر علیه السلام حتی نالوه بالعظائم
ورموه بها فضاق صدره فانزل الله عز وجل ولقد نعلم انک یضیق صدرک بما یقولون فسبح
بحمد ربک وکن من الساجدین ثم کذبوه ورموه فحزن لذلک فانزل الله عز وجل قد نعلم انه
لیحزنک الذی یقولون فانهم لا یکذبونک ولکن الظالمین بایات الله یجحدون ولقد کذبت
رسل من قبلک فصبروا علی ما کذبوا واوذوا حتی اتاهم نصرنا فالزم النبی صلی الله علیه واله نفسه
الصبر فتعدوا فذکروا الله تبارک وتعالی وکذبوه فقال قد صبرت فی نفسی واهلی وعرضی
ولا صبر لی علی ذکر الهی فانزل الله عز وجل ولقد خلقنا السموات والارض وما بینهما فی ستة
ایام وما مسنا من لغوب فاصبر علی ما یقولون فصبر علیه السلام فی جمیع احواله ثم بشر فی عترته
بالائمة علیهم السلام ووصفوا بالصبر فقال جل ثناؤه وجعلنا منهم ائمة یهدون بامرنا لما صبروا
وکانوا بایاتنا یوقنون فعند ذلک قال النبی صلی الله علیه واله الصبر من الایمان کالراس من
الجسد فشکر الله عز وجل ذلک له فانزل الله عز وجل وتمت کلمة ربک الحسنی علی بنی اسرائیل
بما صبروا ودمرنا ما کان یصنع فرعون وقومه وما کانوا یعرشون فقال انه بشری وانتقام
فاباح الله عز وجل له قتال المشرکین فانزل الله تعالی اقتلوا المشرکین حیث وجدتموهم و
خذوهم واحصروهم واقعدوا لهم کل مرصد واقتلوهم حیث ثقفتموهم فقتلهم الله علی یدی
رسول الله صلی الله علیه واله واحبائه وجعل له ثواب صبره مع ما ادخر له فی الاخرة فمن
صبر واحتسب لم یخرج من الدنیا حتی یقر الله عینه فی اعدائه مع ما یدخر له فی الاخرة
محمد بن یحیی عن احمد بن عیسی عن علی بن الحکم عن ابی عبد الله الخزاز رفعه
الی علی بن الحسین علیهما السلام قال الصبر من الایمان بمنزلة الراس من الجسد ولا
ایمان لمن لا صبر له علی بن ابراهیم عن ابیه عن حماد بن عیسی عن ربعی بن عبد الله عن فضیل

حمید عن مالک بن اعین الجهنی قال سمعت ابا جعفر علیه السلام یقول یا مالک ان الله یعطی الدنیا من یحب ویبغض ولا یعطی دینه الا من یحب عنه عن معلی عن الوشا عن عبد الکریم بن عمرو الخثعمی عن عمر بن حنظلة عن حمزة بن حمران عن حمران عن ابی جعفر علیه السلام قال ان هذه الدنیا یعطیها الله البر والفاجر ولا یعطی الایمان الا صفوته من خلقه محمد بن یحیی عن احمد بن محمد عن علی بن النعمان عن ابی سلیمان عن میسر قال قال ابو عبد الله ان الدنیا یعطیها الله عز وجل من احب ومن ابغض وان الایمان لا یعطیه الا من احب

باب سلامة الدین

محمد بن یحیی عن احمد بن محمد عن علی بن النعمان عن ایوب بن الحر عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عز وجل فوقیه الله سیئات ما مکروا فقال اما لقد بسطوا علیه وقتلوه ولکن اتدرون ما وقاه وقاه ان یفتنوه فی دینه علی بن ابراهیم عن محمد بن عیسی بن عبید عن ابی جمیلة قال قال ابو عبد الله علیه السلام کان فی وصیة امیر المؤمنین علیه السلام اصحابه اعلموا ان القرآن هدی اللیل والنهار ونور اللیل المظلم علی ما کان من جهد وفاقة فاذا حضرت بلیة فاجعلوا اموالکم دون انفسکم واذا نزلت نازلة فاجعلوا انفسکم دون دینکم واعلموا ان الهالک من هلک دینه والحریب من حرب دینه الا وانه لا فقر بعد الجنة الا وانه لا غنی بعد النار لا یفک اسیرها ولا یبرأ ضریرها علی عن ابیه عن حماد بن عیسی عن ربعی بن عبد الله عن فضیل بن یسار عن ابی جعفر علیه السلام قال سلامة الدین وصحة البدن خیر من المال والمال زینة من زینة الدنیا حسنة محمد بن اسماعیل عن الفضل بن شاذان عن حماد عن ربعی عن الفضیل عن ابی جعفر علیه السلام مثله عدة من اصحابنا عن احمد بن محمد بن خالد عن ابن فضال عن یونس بن یعقوب عن بعض اصحابه قال کان رجل یدخل علی ابی عبد الله علیه السلام من اصحابه فغبر زمانا لا یحج فدخل علیه بعض معارفه فقال له فلان ما فعل قال فجعل یضجع الکلام یظن انما یعنی المیسرة والدنیا فقال ابو عبد الله علیه السلام کیف دینه فقال کما تحب فقال هو والله الغنی.

باب التقیة

علی بن ابراهیم عن ابیه عن ابن ابی عمیر عن هشام بن سالم وغیره عن ابی عبد الله علیه السلام فی قول الله عز وجل اولئک یؤتون اجرهم مرتین بما صبروا قال بما صبروا علی التقیة ویدرؤن بالحسنة السیئة قال الحسنة التقیة والسیئة الاذاعة ابن ابی عمیر عن هشام بن سالم عن ابی عمر الاعجمی قال قال لی ابو عبد الله علیه السلام یا ابا عمر ان تسعة اعشار الدین فی التقیة ولا دین لمن لا تقیة له والتقیة فی

۱۰ علی بن ابراهیم عن هرون بن مسلم عن مسعدة بن صدقة قال قیل لابی عبد الله
علیه السلام ان الناس یروون ان علیا علیه السلام قال علی منبر الکوفة ایها الناس انکم
ستدعون الی سبّی فسبّونی ثم تدعون الی البراءة منّی فلا تبرّؤا منّی فقال ما
اکثر ما یکذب الناس علی علیّ علیه السلام ثم قال انما قال انکم ستدعون الی سبّی
فسبّونی ثم ستدعون الی البراءة منّی وانّی لعلی دین محمد صلی الله علیه وآله ولم یقل لا
تبرّؤا منّی فقال له السائل أرأیت ان اختار القتل دون البراءة فقال والله ما ذلک علیه
وما له الّا ما مضی علیه عمّار بن یاسر حیث اکرهه اهل مکّة وقلبه مطمئنّ بالایمان فانزل
الله عزّ وجلّ فیه الّا من اکره وقلبه مطمئنّ بالایمان فقال له النبیّ صلی الله علیه وآله
عندها یا عمّار ان عادوا فعد فقد انزل الله عزّ وجلّ عذرک وامرک ان تعود ان عادوا
محمّد بن یحیی عن احمد بن محمد عن علی بن الحکم عن هشام الکندی قال سمعت ابا عبد الله
علیه السلام یقول ایّاکم ان تعملوا عملا یعیّر بنا فانّ ولد السوء یعیّر والده بعمله کونوا لمن
انقطعتم الیه زینا ولا تکونوا علیه شینا صلّوا فی عشائرهم وعودوا مرضاهم واشهدوا
جنائزهم ولا یسبقونکم الی شیء من الخیر فانتم اولی به منهم والله ما عبد الله بشیء احبّ الیه
من الخبء قلت وما الخبء فقال التقیّة عنه عن احمد بن محمد عن معمر بن خلّاد قال سألت
ابا الحسن علیه السلام عن القیام للولاة فقال قال ابو جعفر علیه السلام التقیّة من دینی
ودین آبائی ولا ایمان لمن لا تقیّة له علیّ بن ابراهیم عن ابیه عن حمّاد عن ربعی عن زرارة
عن ابی جعفر علیه السلام قال التقیّة فی کلّ ضرورة وصاحبها اعلم بها حین تنزل به علیّ
عن ابیه عن ابن محبوب عن جمیل بن صالح عن محمد بن مروان عن ابی عبد الله علیه السلام
قال کان ابی یقول وایّ شیء اقرّ لعینی من التقیّة انّ التقیّة جنّة المؤمن علیّ عن ابیه عن ابن ابی عمیر
عن جمیل عن محمد بن مروان قال قال لی ابو عبد الله علیه السلام ما منع میثم رحمه الله
من التقیّة فوالله لقد علم انّ هذه الآیة نزلت فی عمّار واصحابه الّا من اکره وقلبه مطمئنّ
بالایمان ابو علیّ الاشعری عن محمد بن عبد الجبّار عن صفوان عن شعیب الحدّاد عن
محمد بن مسلم عن ابی جعفر علیه السلام قال انّما جعلت التقیّة لیحقن بها الدم فاذا بلغ
الدم فلیس تقیّة محمّد بن یحیی عن احمد بن محمد عن ابن فضّال عن ابن بکیر عن محمد بن
مسلم عن ابی عبد الله علیه السلام قال کلّما تقارب هذا الامر کان اشدّ للتقیّة علیّ بن
ابراهیم عن ابیه عن ابن ابی عمیر عن ابن اذینة عن اسماعیل الجعفی ومعمر بن یحیی بن سالم
ومحمد بن مسلم وزرارة قالوا سمعنا ابا جعفر علیه السلام یقول التقیّة فی کلّ شیء یضطر

الیه

اليه ابن ادم فقد احله الله له علي بن ابراهيم عن محمد بن عيسى عن يونس عن ابن مسكان
عن حريز عن ابي عبد الله عليه السلام قال قال التقية ترس الله بينه وبين خلقه الحسين بن محمد
عن معلى بن محمد عن محمد بن جمهور عن احمد بن حمزة عن الحسين بن المختار عن ابي بصير قال قال ابو جعفر
عليه السلام خالطوهم بالبرانية وخالفوهم بالجوانية اذا كانت الامرة صبيانية محمد بن يحيى عن
احمد بن محمد بن عيسى عن زكريا المؤمن عن عبد الله بن اسد عن عبد الله بن عطا قال قلت
لابي جعفر عليه السلام رجلان من اهل الكوفة اخذا فقيل لهما ابرءا من امير المؤمنين
فبرئ واحد منهما وابى الآخر فخلي سبيل الذي برئ وقتل الآخر فقال اما الذي برئ فرجل فقيه
في دينه واما الذي لم يبرأ فرجل تعجل الى الجنة علي بن ابراهيم عن ابيه عن ابن ابي عمير
عن جميل بن صالح قال قال ابو عبد الله عليه السلام احذروا عواقب العثرات ابو علي
الاشعري عن محمد بن عبد الجبار عن محمد بن اسماعيل عن علي بن النعمان عن ابن مسكان
عن عبد الله بن ابي يعفور قال سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول التقية ترس المؤمن والتقية
حرز المؤمن ولا ايمان لمن لا تقية له ان العبد ليقع اليه الحديث من حديثنا فيدين
الله عز وجل به فيما بينه وبينه فيكون له عزا في الدنيا ونورا في الآخرة وان العبد ليقع اليه
الحديث من حديثنا فيذيعه فيكون له ذلا في الدنيا وينزع الله عز وجل ذلك النور منه

باب الكتمان محمد بن يحيى عن احمد بن محمد عن ابن محبوب عن مالك بن عطية عن ابي حمزة
عن علي بن الحسين عليه السلام قال وددت والله اني افتديت خصلتين في الشيعة لنا
ببعض لحم ساعدي النزق وقلة الكتمان عنه عن احمد بن محمد عن محمد بن سنان عن عمار
بن مروان عن ابي اسامة زيد الشحام قال قال ابو عبد الله عليه السلام امر الناس
بخصلتين فضيعوهما فصاروا منهما على غير شيء الصبر والكتمان علي بن ابراهيم عن ابيه
عن ابن ابي عمير عن يونس بن عمار عن سليمان بن خالد قال قال ابو عبد الله عليه السلام
يا سليمان انكم على دين من كتمه اعزه الله ومن اذاعه اذله الله محمد بن يحيى عن احمد بن محمد
عن علي بن الحكم عن عبد الله بن بكير عن رجل عن ابي جعفر عليه السلام قال دخلنا
عليه جماعة فقلنا يا ابن رسول الله صلى الله عليه وآله انا نريد العراق فاوصنا فقال ابو جعفر
عليه السلام ليقو شديدكم ضعيفكم وليعد غنيكم على فقيركم ولا تبثوا سرنا ولا تذيعوا
امرنا فاذا جاءكم عنا حديث فوجدتم عليه شاهدا او شاهدين من كتاب الله فخذوا
به والا فقفوا عنده ثم ردوه الينا حتى يستبين لكم واعلموا ان المنتظر لهذا الامر
له مثل اجر الصائم القائم ومن ادرك قائمنا فخرج معه فقتل عدونا كان له مثل اجر عشرين

وصله بولايتنا وهو موصول بولاية الله عزّ وجلّ وان ردّه عن حاجته وهو يقدر على قضائها سلّط الله
عليه شجاعا من نار ينهشه فی قبره الی يوم القيمة مغفورا له او معذبا فان عذره الطالب كان اسوء
حالا قال وسمعته يقول من قصد اليه رجل من اخوانه مستجيرا به فی بعض احواله فلم يجره
بعد ان يقدر عليه فقد قطع ولاية الله تبارك وتعالى

باب من اخاف مؤمنا

باب من اخاف مومنا عدّة من اصحابنا عن احمد بن محمّد بن خالد عن محمد بن خالد عن الاصمّ
عن عبد الله بن سنان عن ابی عبد الله عليه السّلام قال قال رسول الله صلی الله عليه وآله
من نظر الی مومن نظرة ليخيفه بها اخافه الله عزّ وجلّ يوم لا ظلّ الا ظلّه علی بن ابراهيم عن ابيه عن
ابی اسحق الخفّاف عن بعض الكوفيين عن ابی عبد الله عليه السّلام قال من روّع مومنا بسلطان
ليصيبه منه مكروه فلم يصبه فهو فی النار ومن روّع مومنا بسلطان ليصيبه منه مكروه فاصابه فهو مع فرعون
وآل فرعون فی النار علی بن ابراهيم عن ابيه عن ابن ابی عمير عن بعض اصحابه عن ابی عبد الله عليه السّلام
قال من اعان علی مومن بشطر كلمة لقی الله عزّ وجلّ يوم القيمة مكتوب بين عينيه آيس من رحمتی

باب النميمة

باب النميمة عدّة من اصحابنا عن احمد بن محمّد عن الحسن بن محبوب عن عبد الله بن سنان
عن ابی عبد الله عليه السّلام قال قال رسول الله صلی الله عليه وآله الا انبئكم بشراركم قالوا
بلی يا رسول الله قال المشاؤن بالنميمة المفرّقون بين الاحبّة الباغون للبراء المعايب محمّد بن يحيی
عن احمد بن محمّد عن محمد بن عيسی عن يوسف بن عقيل عن محمد بن قيس عن ابی جعفر عليه السّلام
قال حرّمت الجنة علی القتّاتين المشّائين بالنميمة علی بن ابراهيم عن محمّد بن عيسی عن يونس عن
ابی الحسن الاصبهانی عن ذكره عن ابی عبد الله عليه السّلام قال قال امير المؤمنين عليه السّلام
شراركم المشاؤن بالنميمة المفرّقون بين الاحبّة المبتغون للبراء المعايب

باب الاذاعة

باب الاذاعة عدّة من اصحابنا عن احمد بن محمد بن خالد عن عثمان بن عيسی عن محمد
بن عجلان قال سمعت ابا عبد الله عليه السّلام يقول انّ الله عزّ وجلّ عيّر اقواما بالاذاعة
فی قوله عزّ وجلّ واذا جاءهم امر من الامن او الخوف اذاعوا به فاياكم والاذاعة علی بن ابراهيم
عن محمّد بن عيسی عن يونس عن محمّد الخزّاز عن ابی عبد الله عليه السّلام قال من اذاع علينا
حديثنا فهو بمنزلة من جحدنا حقّنا قال وقال للمعلّی بن خنيس المذيع حديثنا كالجاحد له يونس
عن ابن مسكان عن ابن ابی يعفور قال قال ابو عبد الله عليه السّلام من اذاع علينا حديثنا
سلبه الله الايمان يونس عن يونس بن يعقوب عن بعض اصحابه عن ابی عبد الله عليه السّلام
قال ما قتلنا من اذاع حديثنا قتل خطأ ولكن قتلنا قتل عمد يونس عن العلاء عن محمّد بن مسلم
قال سمعت ابا جعفر عليه السّلام يقول يحشر العبد يوم القيمة وما ندی دما فيدفع اليه شبه المحجمة

يقرأ اخر الكهف الا تيقظ في الساعة التي يريد ابو علي الاشعري وغيره عن الحسن بن علي
الكوفي عن عثمان بن عيسى عن سعيد بن يسار قال قلت لابي عبد الله عليه السلام سليم
مولاك ذكر انه ليس معه من القرآن الا سورة يس فيقوم من الليل فينفد ما معه
من القرآن أيعيد ما قرأ قال نعم لا بأس محمد بن يحيى عن محمد بن الحسين عن عبد الرحمن
بن ابي هاشم عن سالم بن سلمة قال قرأ رجل على ابي عبد الله عليه السلام وانا استمع
حروفا من القرآن ليس على ما يقرأها الناس فقال ابو عبد الله عليه السلام كف عن هذه
القراءة اقرأ كما يقرأ الناس حتى يقوم القائم فاذا قام القائم قرأ كتاب الله عز وجل على حده
واخرج المصحف الذي كتبه علي عليه السلام وقال اخرجه علي عليه السلام الى الناس حين
فرغ منه وكتبه فقال لهم هذا كتاب الله عز وجل كما انزله الله على محمد صلى الله عليه وآله
وقد جمعته من اللوحين فقالوا هو ذا عندنا مصحف جامع فيه القرآن لا حاجة لنا فيه فقال اما
والله ما ترونه بعد يومكم هذا ابدا انما كان علي ان اخبركم حين جمعته لتقرؤوه علي بن ابراهيم عن صفوان
عن سعيد بن عبد الله الاعرج قال سألت ابا عبد الله عليه السلام عن الرجل يقرأ القرآن ثم ينساه ثم يقرأه ثم ينساه أعليه
حرج فقال لا علي عن ابيه عن النضر بن سويد عن القاسم بن سليمان عن ابي عبد الله عليه السلام قال قال
ابي عليه السلام ما ضرب رجل القرآن بعضه ببعض الا كفر عدة من اصحابنا عن سهل بن زياد ومحمد بن
يحيى عن احمد بن محمد بن عيسى جميعا عن ابن محبوب عن جميل عن سدير عن ابي جعفر عليه السلام قال سورة
الملك هي المانعة تمنع من عذاب القبر هي مكتوبة في التوراة سورة الملك ومن قرأها في ليلته
فقد اكثر واطاب ولم يكتب من الغافلين واني لاركع بها بعد عشاء الآخرة وانا جالس وان والدي عليه
السلام كان يقرأها في يومه وليلته ومن قرأها اذا دخل عليه في قبره ناكر ونكير من قبل رجليه قالت رجلاه
لهما ليس لكما الى ما قبلي سبيل قد كان هذا العبد يقوم علي فيقرأ سورة الملك في كل يوم وليلة واذا اتياه
من قبل جوفه قال لهما ليس لكما الى ما قبلي سبيل قد كان هذا العبد اوعاني سورة الملك واذا اتياه من قبل
لسانه قال لهما ليس لكما الى ما قبلي سبيل قد كان هذا العبد يقرأ بي في كل يوم وليلة سورة الملك محمد بن
يحيى عن احمد بن محمد عن علي بن الحكم عن عبد الله بن فرقد والمعلى بن خنيس قالا كنا عند ابي عبد الله عليه
السلام ومعنا ربيعة الرأي فذكرنا فضل القرآن فقال ابو عبد الله عليه السلام ان كان ابن مسعود
لا يقرأ على قراءتنا فهو ضال فقال ربيعة ضال فقال نعم ضال ثم قال ابو عبد الله عليه السلام اما نحن فنقرأ
على قراءة أبي علي بن الحكم عن هشام بن سالم عن ابي عبد الله عليه السلام قال ان القرآن
الذي جاء به جبرئيل عليه السلام الى محمد صلى الله عليه وآله سبعة عشر الف آية تم كتاب
فضل القرآن اولا واخرا وظاهرا وباطنا والحمد لله رب العالمين والصلوة على محمد وآله اجمعين

٤٣٢

الفروع

من

الكافي

تأليف

ثقة الإسلام أبي جعفر محمد بن يعقوب بن إسحاق

الكليني الرازي رحمه الله

المتوفى سنة ٣٢٨/٣٢٩ هـ

مع تعليقات نافعة مأخوذة من عدة شروح

صححه وقابله وعلق عليه

علي أكبر الغفاري

الناشر

دار الكتب الإسلامية

تهران - بازار سلطاني

تلفن ٢٠٤١٠

١٣٩١ ق هـ
١٣٥٠ ش

الجزء الثالث

تمتاز هذه الطبعة عما سبقها بعناية تامة

في التصحيح

الشيخ محمد الآخوندي

حقوق الطبع والتقليد بهذه الصورة المزدانة بالتعاليق والحواشي محفوظة للناشر

٤ـ عليّ بن محمّد ، عن سهل بن زياد ، عن محمّد بن سنان ، عن ابن مسكان ، عن الحلبيّ ، عن أبي عبدالله عليه السلام في الرّجل يطأ في العذرة أو البول أيعيد الوضوء ؟ قال : لا ولكن يغسل ما أصابه . وفي رواية اُخرى إذا كان جافّاً فلا يغسله .

٥ـ عليّ بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن جميل بن درّاج ، عن المعلّى ابن خنيس قال : سألت أباعبدالله عليه السلام عن الخنزير يخرج من الماء فيمرّ على الطريق فيسيل منه الماء ، أمرّ عليه حافياً ؟ فقال : أليس وراءه شيء جافّ ؟ قلت : بلى ، قال : فلا بأس ، إنّ الأرض تطهّر بعضها بعضاً .

﴿باب﴾

☆(المذى والودى)☆

١ـ عليّ بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن حمّاد ، عن حريز ، عن زرارة ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : إن سال من ذكرك شيء من مذي أو ودي[1] وأنت في الصلاة فلا تغسله ولا تقطع الصّلاة ولا تنقض له الوضوء وإن بلغ عقيبك فإنّما ذلك بمنزلة النخامة وكلّ شيء يخرج منك بعد الوضوء فإنّه من الحبائل أو من البواسير وليس بشيء ، فلا تغسله من ثوبك إلّا أن تقذره .

٢ ـ محمّد بن يحيى ، عن أحمد بن محمّد ، عن ابن فضّال ، عن ابن بكير ، عن عمر بن حنظلة قال : سألت أباعبدالله عليه السلام عن المذي ، فقال : ماهو والنخامة إلّا سواء .

٣ ـ عليّ بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن عمر بن اُذينة ، عن بريد بن معاوية قال : سألت أحدهما عليهما السلام عن المذي ، فقال : لاينقض الوضوء ولا يغسل منه ثوب ولا جسد إنّما هو بمنزلة المخاط والبزاق .

(١) المذى ـ بسكون الذال وتخفيف الياء ـ : البلل اللزج الذى يخرج من الذكر عند ملاعبة النساء ولايجب فيه الغسل ، ولاخلاف فيه بين علمائنا الا ابن الجنيد فانه ذهب الى انتقاض الطهارة بالمذى اذا كان عقيب شهوة . والودى ـ بسكون الدال وبكسرها وتشديد الياء ـ : البلل اللزج الذى يخرج من الذكر بعد البول يقال : ودى وقيل : التشديد أصح وافصح من السكون . وبالذال المعجمة لم توجد فى اللغة لكن ذكره الشهيد الثانى ـ ره ـ وقال هو : ما يخرج عقيب الانزال .

﴿باب﴾

✿(من يصلي على الجنازة وهو على غير وضوء)✿

١ ـ محمّد بن يحيى، عن أحمد بن محمّد بن عيسى، عن ابن فضّال، عن يونس بن يعقوب، قال: سألت أبا عبدالله عليه السلام عن الجنازة أيصلّى عليها على غير وضوء؟ فقال: نعم إنّما هو[1] تكبير وتحميد وتسبيح وتهليل كما تكبّر و تسبّح في بيتك على غير وضوء[2].

٢ ـ عليّ بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن حمّاد بن عثمان، عن الحلبيّ قال: سئل أبو عبدالله عليه السلام عن الرّجل تدركه الجنازة و هو على غير وضوء فإن ذهب يتوضّأ فاتته الصلاة عليها؟ قال: يتيمّم ويصلّي[3].

٣ ـ محمّد بن إسماعيل، عن الفضل بن شاذان؛ و أبو عليّ الأشعريّ، عن محمّد بن عبدالجبّار جميعاً، عن صفوان بن يحيى، عن عبد الحميد بن سعيد[4] قال: قلت لأبي الحسن عليه السلام: الجنازة يخرج بها ولست على وضوء فإن ذهبت أتوضّأ فاتتني الصّلاة ألي أن اُصلّي عليها وأنا على غير وضوء؟ قال: تكون على طهر أحبّ إليّ.

٤ ـ أبو عليّ الأشعريّ، عن محمّد بن عبدالجبّار، عن صفوان، عن العلاء، عن محمّد بن مسلم، عن أحدهما عليهما السلام قال: سألته عن الرّجل تفجأه الجنازة وهو على غير طهر، قال: فليكبّر معهم[5].

٥ ـ محمّد بن يحيى، عن أحمد بن محمّد بن عيسى، عن الحسين بن سعيد، عن أخيه

---

(١) التذكير اما باعتبار الخبر او بتأويل الفعل و نحوه ويدل على عدم اشتراط الطهارة.

(٢) أجمع علماؤنا على عدم شرط هذه الصلاة بالطهارة. وقال في المنتهى: ويستحب أن يصلي بطهارة وليست شرطاً، ذهب إليه علماؤنا أجمع وبه قال الشعبي ومحمد بن جرير الطبري و قال الشافعي: هي شرط وإليه ذهب اكثر الجمهور و قال في التذكرة: وليست الطهارة شرطاً بل يجوز للمحدث والحائض والجنب ان يصلوا على الجنائز مع وجود الماء والتراب والتمكن، ذهب إليه علماؤنا أجمع، ثم قال: الطهارة وإن لم تكن واجبة الا انها مستحبة عند علمائنا. (آت)

(٣) ظاهرها لزوم الطهارة و التيمم لضيق الوقت وحمل على الاستحباب جمعاً. (آت)

(٤) في بعض النسخ [عبدالحميد بن سعد].

(٥) يدل على سقوط الطهارة مع ضيق الوقت عنها لا مطلقاً. (آت)

الله اللّهمّ صلّ على محمّد عبدك ورسولك، اللّهمّ صلّ على محمّد وآل محمّد و تقبّل شفاعته و بيّض وجهه و أكثر تبعه، اللّهمّ اغفرلي وارحمني وتب عليّ، اللّهمّ اغفر للّذين تابوا و اتّبعوا سبيلك وقهم عذاب الجحيم، فإن كان مؤمناً دخل فيها و إن كان ليس بمؤمن خرج منها.

٦ ـ عدّة من أصحابنا، عن سهل بن زياد، عن الحسن بن محبوب، عن عبدالله بن غالب، عن ثابت أبي المقدام قال: كنت مع أبي جعفر عليه السلام فإذا بجنازة لقوم من جيرته يحضرها و كنت قريباً منه فسمعته يقول: اللّهمّ إنّك أنت خلقت هذه النفوس و أنت تميتها وأنت تحييها وأنت أعلم بسرائرها وعلانيتها منّا ومستقرّها ومستودعها، اللّهمّ و هذا عبدك ولا أعلم منه شرّاً وأنت أعلم به، وقد جئناك شافعين له بعد موته فإن كان مستوجباً فشفّعنا فيه و احشره مع من كان يتولّاه.

﴿باب﴾

☆(الصلاة على الناصب)☆

١ ـ عليّ بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن حمّاد بن عثمان، عن الحلبيّ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال: لمّا مات عبدالله بن اُبيّ بن سلول[1] حضر النبيّ صلى الله عليه وآله جنازته فقال عمر لرسول الله صلى الله عليه وآله: يارسول الله ألم ينهك الله أن تقوم على قبره[2]؟ فسكت، فقال: يارسول الله ألم ينهك الله أن تقوم على قبره؟ فقال له: ويلك ومايدريك ماقلت إنّي قلت: «اللّهمّ احش جوفه ناراً واملأ قبره ناراً وأصله ناراً» قال أبوعبدالله عليه السلام: فأبدا من رسول الله ما كان يكره.

٢ ـ عدّة من أصحابنا، عن سهل بن زياد؛ وعليّ بن إبراهيم، عن أبيه جميعاً، عن

(١) سلول اسم ام عبدالله المنافق و اسم ابيه أبي ـ بضم الهمزة وفتح الموحدة ـ ولكنه كثيراً ما يذكر بدون لبن الثاني على ان يكون سلول بدلا من أبي كما في بعض النسخ ههنا. (في)

(٢) اراد عمر لقوله: «ألم ينهك الله ـ الخ» آية الواردة في سورة التوبة: ٨٤ «ولا تصل على أحد منهم مات أبداً ولاتقم على قبره انهم كفروا بالله ورسوله وماتوا وهم فاسقون».

ابن محبوب ، عن زياد بن عيسى ، عن عامر بن السمط ، عن أبي عبدالله عليه السلام أنّ رجلاً من المنافقين مات فخرج الحسين بن عليّ صلوات الله عليهما يمشي معه فلقيه مولى له ، فقال له الحسين عليه السلام : أين تذهب يا فلان ؟ قال : فقال له مولاه : أفرّ من جنازة هذا المنافق أن اُصلّي عليها ، فقال له الحسين عليه السلام : اُنظر أن تقوم[1] على يميني فما تسمعني أقول فقل مثله ، فلمّا أن كبّر عليه وليّه قال الحسين عليه السلام : « الله أكبر اللّهمّ العن فلاناً عبدك ألف لعنة مؤتلفة غير مختلفة ، اللّهمّ اخز عبدك في عبادك و بلادك وأصله حرّ نارك وأذقه أشدّ عذابك فإنّه كان يتولّى أعداءك ويعادي أولياءك ، ويبغض أهل بيت نبيّك صلى الله عليه وآله » .

٣ ـ سهل ، عن ابن أبي نجران ، عن صفوان الجمّال ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : مات رجل من المنافقين فخرج الحسين عليه السلام يمشي فلقي مولى له فقال له : إلى أين تذهب ؟ فقال : أفرّ من جنازة هذا [redacted] اُصلّي عليه فقال له الحسين عليه السلام : قم إلى جنبي فما سمعتني أقول فقل مثله ، قال : فرفع يديه فقال : « اللّهمّ اخز عبدك في عبادك وبلادك اللّهمّ أصله حرّ نارك ، اللّهمّ أذقه أشدّ عذابك فإنّه كان يتولّى أعداءك ويعادي أولياءك ويبغض أهل بيت نبيّك » صلى الله عليه وآله .

٤ ـ عليّ بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن حمّاد ، عن الحلبيّ ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : إذا صلّيت على عدوّ الله فقل : « اللّهمّ إنّ فلاناً لا نعلم منه إلّا أنّه عدوّ لك و لرسولك ، اللّهمّ فاحش قبره ناراً واحش جوفه ناراً و عجّل به إلى النّار فإنّه كان يتولّى أعداءك و يعادي أولياءك ويبغض أهل بيت نبيّك ، اللّهمّ ضيّق عليه قبره » فإذا رفع فقل : « اللّهمّ لا ترفعه ولا تزكّه » .

٥ ـ عليّ بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن حمّاد بن عيسى ، عن حريز ، عن محمّد بن مسلم عن أحدهما عليهما السلام[2] قال : إن كان جاحداً للحقّ فقل : « اللّهمّ املأ جوفه ناراً و قبره

(١) أي اجتهد في ان يتيسر لك القيام . (في) و قال المجلسي ـ رحمه الله ـ : هو كناية عن التأمل والتدبير في ذلك .

(٢) كأنه الصادق عليه السلام كما يدل عليه قوله عليه السلام : « قال أبو جعفر عليه السلام » وقوله : « صلى عليها أبي » من قبيل وضع الظاهر موضع المضمر . (في)

النّواصي [١] ومن أقام النّواحة فقد ترك الصّبر وأخذ في غير طريقه [٢] ومن صبر واسترجع و حمد الله عزّ وجلّ فقد رضي بما صنع الله ووقع أجره على الله ومن لم يفعل ذلك جرى عليه القضاء وهو ذميم [٣] وأحبط الله تعالى أجره.

٢ ـ عليّ بن إبراهيم، عن أبيه، عن عمرو بن عثمان، عن أبي جميلة، عن جابر، عن أبي جعفر عليه السلام مثله.

٣ ـ الحسين بن محمّد، عن عبدالله بن عامر، عن عليّ بن مهزيار، عن عليّ بن إسماعيل الميثميّ عن ربعيّ بن عبدالله، عن أبي عبدالله عليه السلام قال: إنّ الصبر و البلاء يستبقان

---

(١) في القاموس: الصراخ: الصوت أوشديده. وقال: أعول: رفع صوته بالبكاء والصياح. وفي النهاية: كل من وقع في هلكة دعا بالويل ومعنى النداء منه: ياويلي وياحزني و يا عذابي احضرنهذا وقتك وأوانك. وقال: العويل: صوت الصدر بالبكاء.

(٢) في الذكرى: يحرم اللطم و الخدش وجز الشعر اجماعاً قال في المبسوط: و لما فيه من السخط بقضاء الله. ثم قال: واستثنى الاصحاب الاابن ادريس شق الثوب على موت الاب والاخ لفعل العسكري على الهادي عليهما السلام و فعل الفاطميات على الحسين صلوات الله عليه. و في المنتهى: البكاء على الميت جائزغير مكروه اجماعاً قبل خروج الروح وبعده الا الشافعي فانه كرهه بعد الخروج. ثم قال: فروع: الاول الندب، لابأس به وهو عبارة عن تعديد محاسن الميت وما يلقون بفقده بلفظ النداء «وا» مثل قولهم وارجلاه واكريماه واانقطاع ظهراه واصيبتاه غيرأنه مكروه. الثاني النياحة بالباطل محرمة اجماعاً اما بالحق فجائز اجماعاً. الثالث يحرم ضرب الخدودونتف الشعور وشق الثوب إلا في موت الاب والاخ فقد سوغ فيهما شق الثوب للرجل وكذا يكره الدعاء بالويل و الثبور. الرابع ينبغي لصاحب المصيبة الصبر و الاسترجاع قال الله تعالى: «و بشر الصابرين الذين إذا اصابتهم مصيبة قالوا إنالله وإناإليه راجعون اولئك عليهم صلوات من ربهم و اولئك هم المهتدون» انتهى كلامه. وقال المجلسي ـ رحمه الله ـ بعد ذكر ذلك كله، هذا الخبر يدل على أن هذه الامور خلاف طريقة الصابرين وعلى كراهتها ولا يدل على الحرمة وما ورد من ذم اقامة النواحة إما محمول على ما اذا كانت مشتملة على هذه الامور المرجوحة أويقال: إنه ينافي الصبر الكامل فلا ينافي ما يدل على الجواز.

(٣) ذميم أي مذموم كما في القاموس.

إلى المؤمن فيأتيه البلاء وهو صبور [١] ؛ وإنَّ الجزع والبلاء يستبقان إلى الكافر فيأتيه البلاء وهو جزوع .

٤ ـ عليُّ بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن النّوفليِّ ، عن السّكونيِّ ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : قال رسول الله صلى الله عليه وآله : ضرب المسلم يده على فخذه عند المصيبة إحباط لأجره .

٥ ـ عليُّ بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن عبدالله بن سنان ، عن معروف بن خرَّبوذ [٢] ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : ما من عبد يصاب بمصيبة فيسترجع عند ذكره المصيبة ويصبر حين تفجأه إلّا غفر الله له ما تقدَّم من ذنبه وكلّما ذكر مصيبته فاسترجع عند ذكر المصيبة غفر الله له كلَّ ذنب اكتسب فيما بينهما [٣] .

٦ ـ عليٌّ ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن داود بن رزين [٤] ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : من ذكر مصيبته ولو بعد حين فقال : «إنّا لله وإنّا إليه راجعون والحمد لله ربِّ العالمين اللّهمَّ آجرني على مصيبتي واخلف عليَّ أفضل منها» كان له من الأجر مثل ما كان عند أوَّل صدمة [٥] .

٧ ـ عدَّة من أصحابنا ، عن سهل بن زياد ؛ و محمّد بن يحيى ، عن أحمد بن محمّد

---

(١) اى يأتيانه كالمتراهنين يريد كل منهما أن يسبق الاخر حتى أن البلاء لايسبق الصبر بل إنما يرد مع ورود الصبر أو بعده وكذا الجزع والبلاء بالنسبة إلى الكافر .

(٢) ابن خربوذ ـ بالخاء المعجمة المفتوحة والراء المشددة والباء الموحدة والذال المعجمة بعد الواو ـ روى الكشى فيه مدحاً وقدحاً .

(٣) ضمير التثنية يعود الى الاسترجاعين المفهومين من قوله عليه السلام لا الى المصيبة و الاسترجاع كما قد توهم وقد ورد التصريح بذلك فى بعض الاخبار . (ف)

(٤) داود بن زربى أو داود بن رزين كما فى بعض النسخ كان من أصحاب أبى عبدالله و ابى الحسن عليهما السلام له أصل وروى عنه ابن أبى عمير واورد الكشى مايشهد بسلامة عقيدته ووثقه النجاشى ـ على مافى الخلاصة ـ وقال صاحب جامع الرواة : لم أر فى ماعندى من نسخة النجاشى توثيقه و قال فى ارشاد المفيد : إنه من الثقات . و «زربى» بكسر الزاى المعجمة وسكون الراء المهملة كما صححه الشهيد ـ رحمه الله ـ .

(٥) فى النهاية : الصبر عند الصدمة الاولى اى عند فورة المصيبة وشدتها والصدم : ضرب الشئ الصلب بمثله و الصدمة مرة منه . و قوله : «افضل منها» أى من المصيبة بمعنى المصاب به كما فى الوافى .

٤٣٩

الفروع

من

الكافي

تأليف

ثقة الإسلام أبي جعفر محمد بن يعقوب بن إسحاق

الكليني الرازي رحمه الله

المتوفى سنة ٣٢٨/٣٢٩ هـ

مع تعليقات نافعة مأخوذة من عدة شروح

صححه وقابله وعلق عليه

علي أكبر الغفاري

الناشر

دار الكتب الاسلامية

تهران - بازار سلطاني

تلفن ٢٠٤١٠

١٣٩١ ق هـ

١٣٥٠ ش

الجزء الخامس

تمتاز هذه الطبعة عمّا سبقها بعناية تامة

في التصحيح

الشيخ محمد الآخوندي

حقوق الطبع والتقليد بهذه الصورة المزدانة بالتعاليق والحواشي محفوظة للناشر

عن أبي عبدالله عليه السلام أنّ عليّ بن الحسين عليهما السلام تزوّج سرية كانت للحسن بن عليّ عليهما السلام فبلغ ذلك عبدالملك بن مروان فكتب إليه في ذلك كتاباً أنّك صرت بعل الإماء، فكتب إليه عليّ بن الحسين عليهما السلام: إنّ الله رفع بالإسلام الخسيسة وأتمّ به النّاقصة فأكرم به من اللّؤم فلا لؤم على مسلم إنّما اللّؤم لؤم الجاهليّة إنّ رسول الله صلى الله عليه وآله أنكح عبده ونكح أمته فلمّا انتهى الكتاب إلى عبدالملك قال لمن عنده: خبّروني عن رجل إذا أتى مايضع النّاس لم يزده إلّا شرفاً؟ قالوا: ذاك أمير المؤمنين[1] قال: لا والله ماهو ذاك، قالوا: مانعرف إلّا أمير المؤمنين، قال: فلا والله ماهو بأمير المؤمنين ولكنّه عليّ بن الحسين عليهما السلام[2].

﴿باب﴾

☆(تزويج ام كلثوم)☆

١ـ عليّ بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن هشام بن سالم؛ وحمّاد، عن زرارة، عن أبي عبدالله عليه السلام في تزويج أُمّ كلثوم فقال: إنّ ذلك فرج غُصبناه.[3]

٢ـ محمّد بن أبي عمير، عن هشام بن سالم، عن أبي عبدالله عليه السلام قال: لمّا خطب إليه قال له أمير المؤمنين: إنّها صبيّة قال: فلقي العبّاس فقال له: مالي أبي بأس؟ قال: وماذاك؟ قال: خطبت إلى ابن أخيك فردّني أما والله لاُعوّرنّ زمزم[4] ولاأدع لكم مكرمة إلّا هدمتها ولاُقيمنّ عليه شاهدين بأنّه سرق ولاُقطّعنّ يمينه فأتاه العبّاس فأخبره وسأله أن يجعل الأمر إليه فجعله إليه[5].

---

(١) ارادوا به عبد الملك نفسه.

(٢) الظاهر أن تلك السرية كانت لاخيه على بن الحسين المقتول دون عمه الحسن المجتبى عليهم السلام كما سيأتى فى خبر آخر أوثق سنداً منه ص٣٦١ أن على بن الحسين صلوات الله عليه تزوج ابنة الحسن عليه السلام وام ولد لعلى بن الحسين المقتول عليهما السلام.

(٣) ام كلثوم هذه هى بنت امير المؤمنين عليه السلام قد خطبها اليه عمر فى زمن خلافته فرده اولا فقال عمر ماقال وفعل مافعل كما يأتى تفصيله فى الخبر الاتى فجعل امره إلى العباس فزوجها اياه ظاهرا وعند الناس واليه اشير بقوله «غصبناه». (فى)

(٤) تعوير البئر تطميمه.

(٥) قال فى هامش بعض النسخ المخطوطة: أجاب المفيد ـ رحمه الله ـ عن ذلك فى أجوبة المسائل السروية باجوبة كثيرة. فمن اراد الاطلاع فليراجع هناك.

﴿ باب ﴾

☼(شروط المتعة)☼

١ـ عدّة من أصحابنا ، عن سهل بن زياد ؛ ومحمّد بن يحيى ، عن أحمد بن محمّد جميعاً ، عن ابن محبوب ، عن جميل بن صالح ، عن زرارة ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : لاتكون متعة إلّا بأمرين أجل مسمّى وأجر مسمّى .

٢ـ محمّد بن يحيى ، عن محمّد بن الحسين ؛ وعدّة من أصحابنا ، عن أحمد بن محمّد ، عن عثمان بن عيسى ، عن سماعة ، عن أبي بصير قال : لابدّ من أن تقول في هذه الشروط : أتزوّجك متعة كذا و كذا يوماً بكذا و كذا درهماً نكاحاً غير سفاح على كتاب الله عزّ وجلّ وسنّة نبيّه صلى الله عليه وآله وعلى أن لاترثيني ولا أرثك وعلى أن تعتدّي خمسة وأربعين يوماً وقال : بعضهم حيضة .

٣ـ عليّ بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن عمرو بن عثمان ، عن إبراهيم بن الفضل ، عن أبان بن تغلب ؛ وعليّ بن محمّد ، عن سهل بن زياد ، عن إسماعيل بن مهران ؛ ومحمّد بن أسلم عن إبراهيم بن الفضل ، عن أبان بن تغلب قال : قلت لأبي عبدالله عليه السلام : كيف أقول لها إذا خلوت بها ؟ قال : تقول أتزوّجك متعة على كتاب الله وسنّة نبيّه صلى الله عليه وآله لا وارثة ولا موروثة كذا و كذا يوماً وإن شئت كذا و كذا سنة بكذا و كذا درهماً وتسمّي من الأجر ماتراضيتما عليه قليلاً كان أم كثيراً فإذا قالت : نعم فقد رضيت فهي امرأتك وأنت أولى النّاس بها ، قلت : فإنّي أستحيي أن أذكر شرط الأيّام قال : هو أضرّ عليك ، قلت : وكيف ؟ قال : إنّك إن لم تشترط كان تزويج مقام ولزمتك النفقة في العدّة وكانت وارثة ولم تقدر على أن تطلّقها إلّا طلاق السنّة .

٤ـ عليّ بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي نصر ، عن ثعلبة قال : تقول : أتزوّجك متعة على كتاب الله وسنّة نبيّه صلى الله عليه وآله نكاحاً غير سفاح وعلى أن لاترثيني ولا أرثك كذا و كذا يوماً بكذا و كذا درهماً وعلى انّ عليك العدّة .

٥ ـ محمّد بن يحيى ، عن عبدالله بن محمّد ، عن ابن أبي عمير ، عن هشام بن سالم قال :

قلت : كيف يتزوّج المتعة ؟ قال : تقول : يا أمة الله أتزوّجك كذا وكذا يوماً بكذا وكذا درهماً ، فإذا مضت تلك الأيّام كان طلاقها في شرطها ولا عدّة لها عليك.(١)

﴿ باب ﴾

☆(في أنه يحتاج أن يعيد عليها الشرط بعد عقدة النكاح)☆

١ـ عليّ بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن عبدالله بن بكير قال : قال أبوعبدالله عليه السلام : ماكان من شرط قبل النكاح هدمه النكاح وما كان بعد النكاح فهو جائز ؛ وقال : إن سمّي الأجل فهو متعة وإن لم يسمّ الأجل فهو نكاح باتّ(٢) .

٢ـ عدّة من أصحابنا ، عن سهل بن زياد ، عن ابن محبوب ، عن ابن رئاب ، عن محمّد ابن مسلم قال : سألت أباعبدالله عليه السلام عن قول الله عزّ وجلّ : « ولاجناح عليكم فيما تراضيتم به من بعد الفريضة (٣)» فقال : ماتراضوا به من بعد النكاح فهو جائز وماكان قبل النكاح فلايجوز إلّا برضاها وبشيء يعطيها فترضى به .

٣ـ عدّة من أصحابنا ، عن أحمد بن أبي عبدالله ، عن أبيه ، عن سليمان بن سالم ، عن ابن بكير قال : قال أبوعبدالله عليه السلام : إذا اشترطت على المرأة شروط المتعة فرضيت بها وأوجبت التزويج فاردد عليها شرطك الأوّل بعد النكاح ، فإن أجازته فقد جاز وإن لم تجزه فلا يجوز عليها ماكان من الشرط قبل النكاح .

٤ـ محمّد بن يحيى ، عن أحمد بن محمّد ، عن ابن فضّال ، عن ابن بكير ، عن محمّد بن مسلم

---

(١) أى يجوز لك تزويج الاخت فى عدتها وكذا الخامسة على القول بكونهامن الاربع أو يكون على القلب اى لايلزمك فى عدتها نفقة ولاسكنى وقيل : المراد بالعدة العدد اى لايلزمك رعاية كونهامن الاربع ولايخفى بعده والاظهر هو الاول و يؤيد المشهور وينفى مذهب المفيد من المنع من اختها فى عدتها . (آت)

(٢) قال العلامة ـ رحمه الله ـ أى دائم بحسب الواقع كمافهمه الاصحاب اويحكم عليه ظاهراً كما فى سائر الاقارير ولايقع واقعاً لان ماقصده لم يقع وما وقع لم يقصد . (آت)

(٣) النساء : ٢٤ .

شفاعتنا إذا ركب هذا حتّى يصيبه ألم العذاب ويرى هول جهنّم .

١٠ ـ وبإسناده عن صالح بن عقبة ، عن سليمان بن صالح ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : سئل عن الرّجل ينكح جارية امرأته ثمّ يسألها أن تجعله في حلّ فتأبى ، فيقول : إذاً لأ طلّقنّك ويجتنب فراشها فتجعله في حلّ ؟ فقال : هذا غاصب فأين هو من اللّطف .

١١ـ وعنه ، عن سليمان بن صالح قال : قلت لأبي عبدالله عليه السلام : الرّجل يخدع امرأته فيقول : اجعلني في حلّ من جاريتك تمسح بطني وتغمز رجلي ومن مسّي إيّاها ـ يعني بمسّه إيّاها النكاح ـ فقال : الخديعة في النّار ، قلت : فإن لم يرد بذلك الخديعة ، قال : ياسليمان ما أراك إلّا تخدعها عن بُضع جاريتها .

١٢ ـ عليُّ بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن هشام بن سالم ؛ و جميل بن درّاج ؛ وسعد بن أبي خلف ، عن محمّد بن مسلم ، عن أبي عبدالله عليه السلام في امرأة الرّجل يكون لها الخادم قد فجرت فيحتاج إلى لبنها ؛ قال : مرها فتحلّلها يطيب اللّبن (١) .

١٣ ـ و بإسناده ، عن ابن أبي عمير ، عن جميل بن درّاج ، عن بعض أصحابه ، عن أبي عبدالله عليه السلام في رجل كانت له مملوكة فولدت من الفجور فكره مولاها أن ترضع له مخافة ألّا يكون ذلك جائزاً له فقال أبوعبدالله عليه السلام : فحلّل خادمك من ذلك حتّى يطيب اللّبن .

١٤ ـ وبإسناده ، عن ابن أبي عمير ، عن هشام بن سالم قال : أخبرني محمّد بن مضارب قال : قال أبوعبدالله عليه السلام : يا محمّد خذ هذه الجارية إليك تخدمك ، فإذا خرجت فردّها إلينا .

١٥ ـ عليُّ بن إبراهيم ، عن الخشّاب ، عن يزيد بن إسحاق شعر ، عن الحسن بن عطيّة ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : إذا أحلّ الرّجل للرّجل من جاريته قبلة لم يحلّ له غيرها فإن أحلّ له منها دون الفرج لم يحلّ له غيره وإن أحلّ له الفرج حلّ له جميعها .

١٦ ـ عليٌّ ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير قال : أخبرني قاسم بن عروة ، عن أبي العبّاس البقباق قال : سأل رجل أباعبدالله عليه السلام ونحن عنده عن عارية الفرج ، فقال : حرام ، ثمّ مكث قليلاً ثمّ قال : لكن لا بأس بأن يحلّ الرّجل الجارية لأخيه .

(١) قد يقرأ في بعض النسخ [يطيب اللبن] .

أبي حمزة ، عن عليّ بن يقطين ، عن أبي الحسن موسى عليه السلام قال : سألته عن الحائض ترى الطهر ويقع بها زوجها ، قال : لابأس والغسل أحبّ إليّ .

﴿ باب ﴾

☼(محاش النساء)☼ (١)

١ ـ الحسين بن محمّد ، عن معلّى بن محمّد ، عن الحسن بن عليّ ، عن أبان ، عن بعض أصحابه ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : سألته عن إتيان النساء في أعجازهنّ ، فقال : هي لعبتك لاتؤذها .

٢ ـ محمّد بن يحيى ، عن أحمد بن محمّد ، عن عليّ بن الحكم قال : سمعت صفوان بن يحيى يقول : قلت للرضا عليه السلام : إنّ رجلاً من مواليك أمرني أن أسألك عن مسألة هابك واستحيى منك أن يسألك ، قال : وماهي ؟ قلت : الرّجل يأتي امرأته في دبرها ؟ قال : ذلك له ، قال : قلت له : فأنت تفعل ؟ قال : إنّا لا نفعل ذلك .

﴿ باب ﴾

☼(الخضخضة ونكاح البهيمة)☼ (٢)

١ ـ عدّة من أصحابنا ، عن أحمد بن محمّد بن خالد ، عن العلاء بن رزين ، عن رجل ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : سألته عن الخضخضة ، فقال : هي من الفواحش ونكاح الأمة خير منه .

٢ ـ أحمد بن محمّد ، عن أبي يحيى الواسطيّ ، عن إسماعيل البصريّ ، عن زرارة ، ابن أعين ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : سألته عن الدّلك قال : ناكح نفسه لاشيء عليه . (٣)

٣ ـ محمّد بن يحيى ، عن محمّد بن أحمد ، عن أحمد بن الحسن ، عن عمرو بن سعيد ، عن

---

(١) محاش جمع محشة وهي الدبر . (القاموس)

(٢) الخضخضة : الاستمناء باليد (القاموس) وفي النهاية هو استنزال المني من غير الفرج .

(٣) من الحدود في الدنيا ولاينافي ما سيأتي من انه زنا فان معناه والله اعلم انه بمنزلة الزنا ولا يلزمه ما يلزم الزاني من الحدود .

وهو من وجه الحرام ، فلمّا كان وجه منه حلالاً ووجه حراماً كان اسمه سفاحاً ، لأنّ الغالب عليه نكاح تزويج إلّا أنّه مشوب ذلك التزويج بوجه من وجوه الحرام غير خالص في معنى الحرام بالكلّ ولا خالص في وجه الحلال بالكلّ ، أمّا أن يكون الفعل من وجه الفساد و القصد إلى غير ما أمر الله عزّ وجلّ فيه من وجه التأويل والخطأ والاستحلال بجهة التأويل والتقليد نظير الّذي يتزوّج ذوات المحارم الّتي ذكر الله عزّ وجلّ في كتابه تحريمها في القرآن من الاُمّهات والبنات إلى آخر الآية كلّ ذلك حلال في جهة التزويج حرام من جهة مانهي الله عزّ وجلّ عنه و كذلك الّذي يتزوّج المرأة في عدّتها مستحلاً لذلك فيكون تزويجه ذلك سفاحاً من وجهين من وجه الاستحلال ومن وجه التزويج في العدّة إلّا أن يكون جاهلاً غير متعمّد لذلك ونظير الّذي يتزوّج الحبلى متعمّداً بعلم ، والّذي يتزوّج المحصنة الّتي لها زوج بعلم ، والّذي ينكح المملوكة من الفيء قبل المقسم ، والّذي ينكح اليهوديّة والنصرانيّة والمجوسيّة وعبدة الأوثان على المسلمة الحرّة ، والّذي يقدر على المسلمة فيتزوّج اليهوديّة أو غيرها من أهل الملل تزويجاً دائماً بميراث ، والّذي يتزوّج الأمة على الحرّة ، والّذي يتزوّج الأمة بغير إذن مواليها ، والمملوك يتزوّج أكثر من حرّتين والمملوك يكون عنده أكثر من أربع إماء تزويجاً صحيحاً ، والّذي يتزوّج أكثر من أربع حرائر ، والّذي له أربع نسوة فيطلّق واحدة تطليقة واحدة بائنة ثمّ يتزوّج قبل أن تنقضي عدّة المطلّقة منه[1] ، والّذي يتزوّج المرأة المطلّقة من بعد تسع تطليقات بتحليل من أزواج وهي لا تحلّ له أبداً ، والّذي يتزوّج المرأة المطلّقة بغير وجه الطّلاق الّذي أمر الله عزّ وجلّ به في كتابه ، والّذي يتزوّج وهو محرم . فهؤلاء كلّهم تزويجهم من جهة التزويج حلال ، حرام فاسد من الوجه الآخر لأنّه لم يكن ينبغي له أن يتزوّج إلّا من الوجه الّذي أمر الله عزّ وجلّ فلذلك صار سفاحاً مردوداً ذلك كلّه غير جائز المقام عليه ولا ثابت لهم التزويج بل يفرّق الإمام بينهم ولا يكون نكاحهم زنا ولا أولادهم من

(١) قدعرفت فيما سبق في باب الرجل الذي عنده اربع نسوة ص ٤٢٩ أن هذا الرجل اذا طلق واحدة تطليقة رجعية لايجوز له أن يتزوج باخرى حتى تنقضي عدتها منه وأما اذا كانت بائنة جاز له العقد على الاخرى في الحال على كراهية و هذا هو المشهور عندهم ، فهذا الكلام يدل على ان يونس من أصحابنا ذهب إلى أن البائنة كالرجعية في التوقف على انقضاء العدة فكأنه عمل بظاهر الاخبار التي قد مرت في ذلك الباب فتذكر . (رفيع) (كذا في هامش المطبوع)

هذا الوجه أولاد زنا ومن قذف المولود من هؤلاء الّذين ولدوا من هذا الوجه جلّد الحدّ لأنّه مولود بتزويج رشدة وإن كان مفسداً له بجهة من الجهات المحرّمة والولد منسوب إلى الأب مولود بتزويج رشدة على نكاح ملّة من الملل خارج من حدّ الزّنا و لكنّه معاقب عقوبة الفرقة والرّجوع إلى الاستيناف بما يحلّ ويجوز .

فإن قال قائل : إنّه من أولاد السّفاح على صحّة معنى السّفاح لم يأثم إلّا أن يكون يعني أنّ معنى السّفاح هو الزّنا .

ووجه آخر من وجوه السّفاح من أتى امرأته وهي محرمة أو أتاها وهي صائمة أو أتاها وهي في دم حيضها أو أتاها في حال صلاتها و كذلك الّذي يأتي المملوكة قبل أن يواجب صاحبها ، والّذي يأتي المملوكة وهي حبلى من غيره ، والّذي يأتي المملوكة تسبى على غير وجه السّبا وتسبى وليس لهم أن يسبوا ، ومن تزوّج يهوديّة أو نصرانيّة أوعابدة وثن وكان التزويج في ملّتهم تزويجاً صحيحاً إلّا أنّه شاب ذلك فساد بالتوجّه إلى آلهتهم اللّاتي بتحليلهم استحلّوا التزويج فكلّ هؤلاء ابناؤهم أبناء سفاح إلّا أنّ ذلك هو أهون من الصّنف الأوّل وإنّما إتيان هؤلاء السّفاح إمّا من فساد التوجّه إلى غير الله تعالى أو فساد بعض هذه الجهات وإتيا نهنّ حلال ولكنّ محرّف من حدّ الحلال وسفاح في وقت الفعل بلا زنا ولا يفرّق بينهما إذا دخلا في الإسلام ولا إعادة استحلال جديد و كذلك الّذي يتزوّج بغيرمهر فتزويجه جائز لا إعادة عليه ولا يفرّق بينه وبين امرأته وهما على تزويجهما الأوّل إلّا أنّ الإسلام يقرّب من كلّ خير ومن كلّ حقّ ولا يبعد منه وكما جاز أن يعود إلى أهله بلا تزويج جديداً كثر من الرّجوع إلى الإسلام ، فكلّ هؤلاء ابتداء نكاحهم نكاح صحيح في ملّتهم وإن كان إتيانهنّ في تلك الأوقات حراماً للعلل الّتي وصفناها والمولود من هذه الجهات أولاد رشدة . لا أولاد زنا وأولادهم أطهر من أولاد الصّنف الأوّل من أهل السّفاح ومن قذف من هؤلاء فقد أوجب على نفسه حدّ المفتري لعلّة التزويج الّذي كان وإن كان مشوباً بشيء من السّفاح الخفيّ من أيّ ملّة كان أو في أيّ دين كان إذا كان نكاحهم تزويجاً فعلى القاذف لهم من الحدّ مثل القاذف للمتزوّج في الإسلام تزويجاً صحيحاً لا فرق بينهما في الحدّ وإنّما الحدّ لعلّة التزويج لا لعلّة الكفر والإيمان .

٤٣٤٧

الفروع

من

الكافي

تأليف

ثقة الإسلام أبي جعفر محمد بن يعقوب بن إسحاق

الكليني الرازي رحمه الله

المتوفى سنة ٣٢٨/٣٢٩ هـ

مع تعليقات نافعة مأخوذة من عدة شروح

صححه وقابله وعلق عليه

علي أكبر الغفاري

الناشر

دار الكتب الإسلامية

تهران - بازار سلطاني

الجزء السادس

١٣٩١ ق هـ
١٣٥٠ ش

تمتاز هذه الطبعة عمّا سبقها بعناية تامّة
في التصحيح

الشيخ محمد الآخوندي

٨ ـ محمّد بن يحيى ، عن أحمد بن محمّد ، عن محمّد بن إسماعيل ، عن محمّد بن الفضيل ، عن أبي الصباح الكناني ، عن أبي عبدالله عليه السلام في المرأة الحامل المتوفّى عنها زوجها هل لها نفقة ؟ قال : لا .

٩ ـ عدّة من أصحابنا ، عن سهل بن زياد ، عن ابن أبي نصر ، عن مثنّى الحنّاط ، عن زرارة ، عن أبي عبدالله عليه السلام في المرأة الحامل المتوفّى عنها زوجها هل لها نفقة ؟ قال : لا .
وروي أيضاً أنّ نفقتها من مال ولدها الّذي في بطنها (١) . [رواه]

١٠ ـ محمّد بن يحيى ، عن أحمد بن محمّد ، عن محمّد بن إسماعيل بن بزيع ، عن محمّد بن الفضيل ، عن أبي الصباح الكناني ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : المرأة الحبلى المتوفّى عنها زوجها ينفق عليها من مال ولدها الّذي في بطنها .

﴿ باب ﴾

☆(المتوفى عنها زوجها المدخول بها اين تعتد ومايجب عليها)☆

١ ـ حميد بن زياد ، عن ابن سماعة ، عن محمّد بن زياد ، عن عبدالله بن سنان ؛ ومعاوية ابن عمّار ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : سألته عن المرأة المتوفّى عنها زوجها أتعتدّ في بيتها أو حيث شاءت ؟ قال : بل حيث شاءت ، إنّ عليّاً عليه السلام لمّا توفّي عمر أتى أمّ كلثوم فانطلق بها إلى بيته .

٢ ـ محمّد بن يحيى ؛ وغيره ، عن أحمد بن محمّد بن عيسى ، عن الحسين بن سعيد ، عن النضر بن سويد ، عن هشام بن سالم ، عن سليمان بن خالد قال : سألت أبا عبدالله عليه السلام عن امرأة توفّي زوجها أين تعتدّ ، في بيت زوجها تعتدّ أو حيث شاءت ؟ قال : بلى حيث

(١) قال في المسالك : المتوفى عنها زوجها إن كانت حاملا فلا نفقة لها اجماعاً و إن كانت حاملا فلا نفقة لها في مال المتوفى أيضا وهل يجب في نصيب الولد ؛ اختلف الاصحاب في ذلك بسبب اختلاف الروايات فذهب الشيخ في النهاية وجماعة من المتقدمين الى القول بالوجوب و للشيخ قول آخر بعدمه وهو مذهب المتأخرين انتهى . ويمكن الجمع بين الاخبار بوجه آخر بان يقال اذا كانت المرأة محتاجة لزم الانفاق عليها من نصيب ولدها لانه يجب نفقتها عليه وإلا فلا . (آت)

شاءت، ثمّ قال: إنّ عليّاً عليه السلام لمّا مات عمر أتى امّ كلثوم فأخذ بيدها فانطلق بها إلى بيته.]

٣ ـ الحسين بن محمّد، عن معلّى بن محمّد، عن الحسن بن عليّ ـ أو غيره ـ عن أبان بن عثمان، عن عبدالله بن سليمان قال: سألت أباعبدالله عليه السلام عن المتوفّى عنها زوجها أتخرج إلى بيت أبيها واُمّها من بيتها إن شاءت فتعتدّ؟ فقال: إن شاءت أن تعتدّ في بيت زوجها اعتدّت وإن شاءت اعتدّت في أهلها ولا تكتحل ولا تلبس حليّاً.

٤ ـ أبوعليّ الأشعريّ، عن محمّد بن عبدالجبّار، عن محمّد بن إسماعيل، عن أبان، عن ابن أبي يعفور، عن أبي عبدالله عليه السلام قال: سألت عن المتوفّى عنها زوجها، فقال: لا تكتحل للزّينة، ولا تطيّب، ولا تلبس ثوباً مصبوغاً، ولا تبيت عن بيتها، وتقضي الحقوق وتمتشط بغسلة (١) وتحجّ وإن كانت في عدّتها.

٥ ـ حميد بن زياد، عن ابن سماعة، عن عبدالله بن جبلة، عن ابن بكير، عن عبيد بن زرارة، عن أبي عبدالله عليه السلام في المتوفّى عنها زوجها أتحجّ وتشهد الحقوق؟ قال: نعم.

٦ ـ حميد، عن ابن سماعة، عن ابن رباط، عن ابن مسكان، عن أبي العبّاس قال: قلت لأبي عبدالله عليه السلام: المتوفّى عنها زوجها؟ قال: لاتكتحل للزينة ولاتطيّب، ولاتلبس ثوباً مصبوغاً، ولا تخرج نهاراً، ولا تبيت عن بيتها؛ قلت: أرأيت إن أرادت أن تخرج إلى حقّ كيف تصنع؟ قال: تخرج بعد نصف اللّيل وترجع عشاء.

٧ ـ حميد، عن ابن سماعة، عن عبدالله بن جبلة، عن ابن بكير، عن عبيد بن زرارة، عن أبي عبدالله عليه السلام قال: سألته عن المتوفّى عنها زوجها أتخرج من بيت زوجها؟ قال: تخرج من بيت زوجها وتحجّ وتنتقل من منزل إلى منزل.

٨ ـ محمّد بن يحيى، عن أحمد بن محمّد، عن عليّ بن الحكم، عن العلاء بن رزين، عن محمّد بن مسلم، عن أحدهما عليهما السلام قال: سألته عن المتوفّى عنها زوجها أين تعتدّ؟ قال: حيث شاءت ولا تبيت عن بيتها.

٩ ـ محمّد، عن أحمد بن محمّد، عن الحسين، عن محمّد بن عيسى، عن يونس، عن رجل، عن أبي عبدالله عليه السلام قال: سألته عن المتوفّى عنها زوجها أتعتدّ في بيت تمكث فيه شهراً أو أقلّ من شهر أو أكثر، ثمّ تتحوّل منه إلى غيره فتمكث في المنزل الّذي تحوّلت إليه مثل

(١) الغسلة ـ بالكسر ـ :ما تجعله المرأة في شعرها عند الامتشاط.

٤٥٠

الروضة

من

الكافي

تأليف

ثقة الإسلام أبي جعفر محمد بن يعقوب بن إسحاق الكليني الرازي رحمه الله

المتوفى سنة ٣٢٨/٣٢٩ هـ

مع تعليقات نافعة مأخوذة من عدة شروح

صححه وقابله وعلق عليه

علي أكبر الغفاري

الطبعة الثانية
١٣٨٩ ق هـ
١٣٤٨ ش

عني بنشره
الشيخ محمد الآخوندي
مؤسس دار الكتب الإسلامية

«طهران - بازار سلطاني»

الجزء الثامن

حقوق الطبع والتقليد بهذه الصورة المزدانة بالتعاليق والحواشي محفوظة للناشر

وأمّا قولك : أشباه الناس ، فهم شيعتنا وهم موالينا وهم منّا ولذلك قال إبراهيم عليه السلام : «فمن تبعني فإنّه منّي»(١) .

وأمّا قولك : النسناس ، فهم السواد الأعظم و أشار بيده إلى جماعة النّاس ثمّ قال : «إن هم إلّا كالانعام بل هم أضلّ سبيلاً»(٢) .

٣٤٠ ـ عليّ بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن حنان بن سدير ؛ ومحمّد بن يحيى ، عن أحمد بن محمّد ، عن محمّد بن إسماعيل ، عن حنان بن سدير ، عن أبيه قال : سألت أبا جعفر عليه السلام عنهما (٣) فقال : يا أبا الفضل ماتسألني عنهما فوالله مامات منّا ميّت قطّ إلّا ساخطاً عليهما ومامنّا اليوم إلّا ساخطاً عليهما يوصي بذلك الكبير منّا الصغير ، إنّهما ظلمانا حقّنا ومنعانا فيئنا وكانا أوّل من ركب أعناقنا وبثقا علينا بثقاً(٤) في الإسلام لا يسكر أبداً حتّى يقوم قائمنا أو يتكلّم متكلّمنا(٥) .

ثمّ قال : أما والله لوقد قام قائمنا [أ] وتكلّم متكلّمنا لأبدى من اُمورهما ما كان يكتم ولكتم من اُمورهما ما كان يظهر والله ما اُسّست من بليّة ولا قضيّة تجري علينا أهل البيت إلّا هما أسّسا أوّلها فعليهما لعنة الله والملائكة والناس أجمعين .

٣٤١ ـ حنان ، عن أبيه ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : كان النّاس أهل ردّة بعد النّبي صلى الله عليه وآله (٦) إلّا ثلاثة فقلت : ومن الثلاثة ؟ فقال : المقداد بن الأسود و أبوذرّ الغفاري و سلمان الفارسيّ رحمة الله و بركاته عليهم ثمّ عرف اُناس بعد يسير و قال : هؤلاء الذين

(١) ابراهيم : ٣٦ .

(٢) الفرقان : ٤٤ .

(٣) هما رجلان معروفان عند الراوي .

(٤) بثق السيل موضع كذا يبثق بثقاً ـ بفتح الباء ـ وبثقاً ـ بكسرها ـ من يعقوب أي خرقه وبثقه أي انفجر . (الصحاح) وقوله : «لايسكر» أي لايسد .

(٥) لعل كلمة «أو» بمعنى الواو كما يدل عليه ذكره ثانياً بالواو ويحتمل أن يكون الترديد من الراوي ويحتمل أن يكون المراد بالقائم الامام الثاني عشر عليه السلام كما هو المتبادر و بالمتكلم من تصدى لذلك قبله عليه السلام .

(٦) «أهل ردة» ـ بالكسر ـ أي ارتداد .

تبرأ منها إبراهيم عليه السلام، قال: قلت: جعلت فداك إنّهم يقولون: إنّ الشمس خليفة أوملك؟ فقال: ما أراك تنال الخلافة ولم يكن في آبائك و أجدادك ملك[1] و أيّ خلافة وملوكيّة أكبر من الدّين والنور ترجوبه دخول الجنّة، إنّهم يغلطون. قلت: صدقت جعلت فداك.

٤٤٦ - عنه[2]، عن رجل رأى كأنّ الشمس طالعة على قدميه دون جسده، قال: مال يناله نبات من الأرض من برّ أوتمر يطأه بقدميه ويتّسع فيه وهو حلال إلّا أنّه يكدّ فيه كما كدّ آدم عليه السلام[3].

٤٤٧ - عليّ، عن أبيه، عن الحسن بن عليّ، عن أبي جعفر الصائغ، عن محمّد بن مسلم قال: دخلت على أبي عبدالله عليه السلام وعنده أبوحنيفة فقلت له: جعلت فداك رأيت رؤيا عجيبة فقال لي: يا ابن مسلم هاتها فإنّ العالم بها جالس و أومأ بيده إلى أبي حنيفة، قال: فقلت: رأيت كأنّي دخلت داري و إذا أهلي قد خرجت عليّ فكسّرت جوزاً كثيراً ونثرته عليّ، فتعجّبت من هذه الرّؤيا فقال: أبوحنيفة أنت رجل تخاصم و تجادل لئاماً[4] في مواريث أهلك فبعد نصب شديد تنال حاجتك منها إن شاء الله، فقال: أبو عبدالله عليه السلام: أصبت والله يا أباحنيفة، قال: ثمّ خرج أبوحنيفة من عنده، فقلت: جعلت فداك إنّي كرهت تعبير هذا الناصب، فقال: يا ابن مسلم لايسوؤك الله، فما يواطئ تعبيرهم تعبيرنا ولاتعبيرنا تعبيرهم وليس التعبير كما عبّره، قال: فقلت له: جعلت فداك فقولك: أصبت وتحلف عليه وهومخطئ؟ قال: نعم حلفت عليه أنّه أصاب الخطأ، قال: فقلت له: فما تأويلها؟ قال: يا ابن مسلم إنك تتمتّع بامرأة فتعلم بها أهلك فتمزق عليك ثياباً جدداً فإنّ القشر كسوة اللّب، قال ابن مسلم: فوالله ما كان بين تعبيره و تصحيح الرّؤيا إلّا صبيحة الجمعة فلمّا كان غداة الجمعة أنا جالس بالباب إذ مرّت بي جارية

---

(١) يظهر منه أن تعبير الرؤيا يختلف باختلاف الاشخاص ويحتمل أن يكون الغرض بيان خطاء أصل تعبيرهم بان ذلك غير محتمل لا أن هذا غيرمستقيم في خصوص تلك المادة. (آت)

(٢) الضمير راجع إلى ابن اذينة ويحتمل الارسال. (آت)

(٣) الكد: الشدة و الالحاح و الطلب.

(٤) في بعض النسخ [أياما].

فأعجبتني فأمرت غلامي فردّها ثمّ أدخلها داري فتمتّعت بها فأحسّت بي وبها أهلي فدخلت علينا البيت فبادرت الجارية نحو الباب وبقيت أنا فمزّقت عليّ ثياباً جدداً كنت ألبسها في الأعياد .

و جاء موسى الزوّار العطّار [1] إلى أبي عبدالله عليه السلام فقال له : ياابن رسول الله رأيت رؤيا هالتني ، رأيت صهراً لي ميتاً وقد عانقني و قد خفت أن يكون الأجل قد اقترب ، فقال : ياموسى : توقّع الموت صباحاً ومساءاً فإنّه ملاقينا ومعانقة الأموات للأحياء أطول لأعمارهم فما كان اسم صهرك ؟ قال : حسين فقال : أما إنّ رؤياك تدلّ على بقائك و زيارتك أبا عبدالله عليه السلام فإنّ كلّ من عانق سميّ الحسين يزوره إن شاء الله .

٤٤٨ ـ إسماعيل بن عبدالله القرشيّ قال : أتى إلى أبي عبدالله عليه السلام رجلٌ فقال له : يا ابن رسول الله رأيت في منامي كأنّي خارجٌ من مدينة الكوفة في موضع أعرفه وكأنّ شبحاً من خشب أو رجلا منحوتاً [2] من خشب على فرس من خشب يلوّح بسيفه [3] وأنا [أ]شاهده ، فزعاً مرعوباً ، فقال له عليه السلام : أنت رجل تريد اغتيال رجل في معيشته [4] ، فاتّق الله الّذي خلقك ثمّ يميتك فقال الرّجل : أشهد أنّك قد أوتيت علماً واستنبطته من معدنه ، أخبرك ياابن رسول الله عمّا [قد] فسّرت لي أنّ رجلاً من جيراني جاءني وعرض عليّ ضيعته فهممت أن أملكها بوكس كثير [5] لما عرفت أنّه ليس لها طالبٌ غيري ، فقال أبوعبدالله عليه السلام : وصاحبك يتولانا ويبرأ من عدوّنا ؟ فقال : نعم ياابن رسول الله رجل جيّد البصيرة ، مستحكم الدّين و أنا تائب إلى الله عزّ و جلّ و إليك ممّا هممت به و نويته ، فأخبرني ياابن رسول الله لو كان ناصباً حلّ لي اغتياله ؟ قال : أدّ الأمانة لمن ائتمنك وأراد منك النصيحة ولو إلى قاتل الحسين عليه السلام .

(١) الظاهر أنه أيضاً من كلام محمد بن مسلم وكان الزوار كان لقب موسى (آت)
(٢) الترديد من الراوي . (آت) وقوله : «ورجلا منحوتاً» من النحت بمعنى تراشيده شده از چوب .
(٣) يقال : لوح بسيفه ـ على بناء التفعيل ـ أى لمع به . (آت)
(٤) أى إهلاكه خدعة بسبب طلب معيشته .
(٥) الوكس ـ كالوعد ـ : النقصان .

تهذيب الأحكام

في شرح المقنعة للشيخ المفيد رضوان الله عليه

تأليف

شيخ الطائفة أبي جعفر محمد بن الحسن الطوسي قدس سره

المتوفى ٤٦٠ هـ

الجزء السابع

حققه وعلق عليه سيدنا الحجة
السيد حسن الموسوي الخرسان

نهض بمشروعه
الشيخ علي الآخوندي

الناشر
دار الكتب الإسلامية
تهران - بازار سلطاني

الطبعة الثالثة

تلفن ٢٠٤١٠

تمتاز هذه الطبعة عما سبقها بعناية تامة
في التصحيح
الشيخ محمد الآخوندي

﴿ ١٠٥٠ ﴾ ٢ — وعنه عن محمد بن يحيى عن أحمد بن محمد عن العباس بن موسى عن محمد بن زياد عن الحسن بن زيد قال : سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول: يحل الفرج بثلاث : نكاح بميراث ، ونكاح بلا ميراث ، ونكاح بملك اليمين .

﴿ ١٠٥١ ﴾ ٣ — محمد بن أحمد بن يحيى عن أحمد بن الحسين عن عمر بن يزيد بياع السابري عن ابي عبد الله حفص الجوهري عن الحسن بن زيد قال : كنت عند ابي عبد الله عليه السلام فدخل عليه عبد الملك بن جريج المكي فقال له أبو عبد الله عليه السلام : ما عندك في المتعة ؟ قال : حدثني ابوك محمد بن علي عن جابر بن عبد الله أن رسول الله صلى الله عليه وآله خطب الناس فقال : ايها الناس ان الله احل لكم الفروج على ثلاثة معان : فرج موروث وهو البتات ، وفرج غير موروث وهو المتعة ، وملك ايمانكم .

قال محمد بن الحسن المصنف لهذا الكتاب : وليس يخرج عن الاقسام الثلاثة ما روي من تحليل الرجل جاريته لاخيه لأن هذا داخل في جملة الملك لأنه متى احل جاريته له فقد ملّكه وطأها فهو مستبيح للفرج بالتمليك حسب ما قدمناه ، والذي يدل على جواز ذلك ما رواه :

﴿ ١٠٥٢ ﴾ ٤ — علي بن الحسن بن فضال عن محمد بن عبد الله بن زرارة عن الحسن بن علي عن علا بن رزين عن محمد بن مسلم عن احدهما عليهما السلام قال : سألته عن رجل يحل لأخيه فرج جاريته قال : هي له حلال ما احل له منها .

﴿ ١٠٥٣ ﴾ ٥ — وعنه عن اخويه عن ابيهما عن عبد الله بن بكير عن

* — ١٠٥٠ — الكافي ج ٢ ص ١٦ الفقيه ج ٣ ص ٢٤١
— ١٠٥١ — الفقيه ج ٣ ص ٢٩٧ — ١٠٥٢ — الاستبصار ج ٣ ص ١٣٥
— ١٠٥٣ — الاستبصار ج ٣ ص ١٣٦

ضريس بن عبد الملك قال : لا بأس بأن يحل الرجل جاريته لأخيه .

﴿ ١٠٥٤ ﴾ ٦ — وعنه عن جعفر بن محمد بن حكيم عن كرام بن عمرو عن محمد بن مسلم عن ابي جعفر عليه السلام قال : قلت له : الرجل يحل لأخيه فرج جاريته؟ قال : نعم لا بأس به له ما احل له منها .

﴿ ١٠٥٥ ﴾ ٧ — وعنه عن محمد بن عبدالله عن ابن ابي عمير عن هشام بن سالم عن محمد بن مضارب قال : قال لي ابو عبد الله عليه السلام: يامحمد خذ هذه الجارية تخدمك وتصيب منها فاذا خرجت فارددها الينا .

﴿ ١٠٥٦ ﴾ ٨ — محمد بن يعقوب عن عدة من اصحابنا عن سهل بن زياد ومحمد بن يحيى عن أحمد بن محمد وعلي بن ابراهيم عن أبيه جميعاً عن ابن محبوب عن ابن رئاب عن ابي بصير قال: سألت ابا عبدالله عليه السلام عن امرأة احلت لابنها فرج جاريتها قال: هو له حلال ، قلت أفيحل له ثمنها ؟ قال : لا انما يحل له ما أحلت له.

﴿ ١٠٥٧ ﴾ ٩ — وعنه عن عدة من اصحابنا عن سهل بن زياد عن أحمد ابن محمد بن ابي نصر عن عبد الكريم عن ابي عبد الله عليه السلام قال : قلت له : الرجل يحل لأخيه فرج جاريته ؟ قال : نعم له ما احل له منها .

﴿ ١٠٥٨ ﴾ ١٠ — وعنه عن محمد بن يحيى عن أحمد بن محمد عن محمد بن اسماعيل بن بزيع قال : سألت ابا الحسن عليه السلام عن امرأة احلت لي جاريتها فقال : ذلك لك ، قلت : فان كانت تمزح ؟ فقال : كيف لك بما في قلبها ؟ ! فان علمت انها تمزح فلا .

---

* ١ - ١٠٥٤ - ١٠٥٥ - الاستبصار ج ٣ ص ١٣٦ الكافي ج ١ ص ٤٩ - ١٠٥٦ - ١٠٥٧ - ١٠٥٨ - الاستبصار ج ٣ ص ١٣٦ الكافي ج ٢ ص ٨ ؛ واخرج الثالث الصدوق في الفقيه ج ٣ ص ٢٨٩

من الحسن عن الحسين اخيه عن أبيه علي بن يقطين عن ابي الحسن الماضي عليه السلام انه سئل عن المملوك يحل له ان يطأ الأمة من غير تزويج إذا احل له مولاه؟ قال: لا يحل له.

وينبغي ان يراعى في هذا الضرب من النكاح لفظة التحليل ولا يسوغ فيه لفظة العارية، يدل على ذلك ما رواه:

﴿١٠٦٣﴾ ١٥ — محمد بن يعقوب عن علي عن أبيه عن ابن ابي عمير قال: اخبرني قاسم بن عروة عن ابي العباس البقباق قال: سأل رجل اباعبدالله عليه السلام ونحن عنده عن عارية الفرج فقال: حرام، ثم مكث قليلا ثم قال: لكن لا بأس بأن يحل الرجل جاريته لأخيه.

ومتى جعل الرجل اخاه في حل من شيء من مملوكته مثل النظر أو الخدمة أو القبلة أو الملامسة فلا يحل له غير ما احل له، ومتى احل له فرجها حل له ما سواه، يدل على ذلك ما رواه:

﴿١٠٦٤﴾ ١٦ — محمد بن يعقوب عن محمد بن يحيى عن أحمد بن محمد وعلي بن ابراهيم عن أبيه جميعاً عن ابن محبوب عن جميل بن صالح عن الفضيل بن يسار قال: قلت لأبي عبد الله عليه السلام: جعلت فداك ان بعض اصحابنا قد روى عنك انك قلت إذا أحل الرجل لأخيه جاريته فهي له حلال؟ قال: نعم يا فضيل، قلت له: ما تقول في رجل عنده جارية نفيسة وهي بكر أحل لأخيه ما دون فرجها أله ان يفتضها قال: لا ليس له إلا ما احل له منها، ولو احل له قبلة منها لم يحل له سوى ذلك قلت: أرأيت ان احل له ما دون الفرج فغلبته الشهوة فافتضها؟ قال: لا ينبغي له ذلك، قلت: فان فعل أيكون زانياً؟ قال: لا ولكن يكون خائناً ويغرم لصاحبها عشر قيمتها

---

* - ١٠٦٣ - الاستبصار ج ٣ ص ١٤٠ الكافي ج ٢ ص ٤٩
- ١٠٦٤ - الكافي ج ٢ ص ٤٨ الفقيه ج ٣ ص ٢٨٩

ان كانت بكراً، وان لم تكن بكراً فنصف عشر قيمتها.

قال الحسن بن محبوب: وحدثني رفاعة عن ابي عبد الله عليه السلام بمثله إلا ان رفاعة قال: الجارية النفيسة تكون عندي.

﴿١٠٦٥﴾ ١٧ — محمد بن ابي عمير عن هشام بن سالم وحفص بن البختري عن ابي عبد الله عليه السلام في الرجل يقول لامرأته احلي لي جاريتك فاني اكره ان تراني منكشفاً فتحلها له قال: لا يحل له منها إلا ذاك وليس له ان يمسها ولا ان يطأها، وزاد فيها هشام أله ان يأتيها؟ قال: لا يحل له إلا الذي قالت.

والذي يدل على انه متى حل له فرجها حل له ما سواه ما رواه:

﴿١٠٦٦﴾ ١٨ — محمد بن يعقوب عن علي عن الخشاب عن يزيد بن اسحاق شعر عن الحسن بن عطية عن ابي عبد الله عليه السلام قال: إذا احل الرجل من جاريته قبلة لم يحل له غيرها، وان احل له منها دون الفرج لم يحل له غيره، وان احل له الفرج حل له جميعها.

وحكم المملوكة والمدبرة فيما ذكرناه سواء.

﴿١٠٦٧﴾ ١٩ — روى علي بن الحسن بن فضال عن عمرو بن عثمان عن الحسن بن محبوب عن علي بن رئاب عن محمد بن مسلم عن ابي جعفر عليه السلام قال: سألته عن جارية بين رجلين دبراها جميعاً ثم احل احدهما فرجها لصاحبه قال: هو له حلال وايهما مات قبل صاحبه فقد صار نصفها حراً من قبل الذي مات ونصفها مدبراً، قلت: أرأيت ان اراد الباقي منهما ان يمسها؟ قال: لا إلا ان يثبت عتقها ويتزوجها برضى منها تزويجاً بصداق متى ما اراد، قلت له: أليس قد صار نصفها حراً قد ملكت نصف

* - ١٠٦٥ - الكافي ج ٢ ص ٤٨
- ١٠٦٦ - الكافي ج ٢ ص ٤٩
- ١٠٦٧ - الكافي ج ٢ ص ٥٣ الفقيه ج ٣ ص ٢٩٠

ويسمي من الاجل ما تراضيا عليه قليلا كان أو كثيراً ،فاذا قالت نعم فقد رضيت فهي امرأتك وانت اولى الناس بها ، قلت : فاني استحي ان اذكر شرط الايام فقال : هو أضر عليك قلت : وكيف ؟ قال : انك ان لم تشترط كان تزويج مقام لزمتك النفقة في العدة وكانت وارثاً ولم تقدر على ان تطلقها إلا طلاق السنة .

واما الاجل فانه يشترط عليها ما شاء بعد ان يكون اياماً معلومة أو شهوراً أو سنين ، يدل على ذلك ما رواه :

﴿ ١١٤٦ ﴾ ٧١ — محمد بن يعقوب عن عدة من اصحابنا عن سهل بن زياد عن ابن محبوب عن ابن رئاب عن عمر بن حنظلة عن ابي عبد الله عليه السلام قال: ويشارطها ما شاء من الايام .

﴿ ١١٤٧ ﴾ ٧٢ — وعنه عن محمد بن يحيي عن أحمد بن محمد عن محمد بن اسماعيل عن ابي الحسن الرضا عليه السلام قال : قلت له : الرجل يتزوج متعة سنة أو اقل أو اكثر قال : إذا كان شيء معلوم الى اجل معلوم قال : قلت وتبين بغير طلاق ؟ قال : نعم .

﴿ ١١٤٨ ﴾ ٧٣ — محمد بن يعقوب عن محمد بن يحيي عن أحمد بن محمد عن ابن فضال عن ابن بكير عن زرارة قال : قلت له هل يجوز ان يتمتع الرجل من المرأة ساعة أو ساعتين ؟ فقال : الساعة والساعتين لا يتوقف على حدهما ولكن العود والعودين (١) واليوم واليومين والليلة واشباه ذلك .

فما تضمن هذا الخبر من مرة واحدة فانما ورد مورد الرخصة والاحوط ما

* (١) نسخة في الجمع (العرد والعردين) والعرد الذكر المنتشر المنتصب ولإسله معنى مناسب للمقام ولعله من باب الكناية عن المواقعة مرة ومرتين

- ١١٤٦ - ١١٤٧ - ١١٤٨ - الاستبصار ج ٣ ص ١٥١ الكافي ج ٢ ص ٤٥

فرجي وتلذذ بما شئت فاني اخاف الفضيحة قال: لا بأس ليس له إلا ما اشترط .
ولا بأس بالتمتع بالهاشمية .

﴿ ١١٦١ ﴾ ٨٦ — روى محمد بن علي بن محبوب عن أحمد بن ابي عبدالله البرقي عن ابن سنان عن منصور الصيقل عن ابي عبدالله عليه السلام قال: تمتع بالهاشمية .

قال الشيخ رحمه الله : (ونكاح ملك الايمان) الى آخر الباب .

يدل على ذلك قوله تعالى : (والذينهم لفروجهم حافظون إلا على ازواجهم أو ما ملكت ايمانهم فانهم غير ملومين) (١) فاباح تعالى بظاهر اللفظ نكاح ملك الايمان، ثم ان الملك يكون باشياء مختلفة منها الشراء ومنها الهبة ومنها الميراث على حسب اختلاف وجوه التمليكات .

ومتى كان للرجل اولاد صغار ولهم مماليك جاز له ان يقوّم واحدة منهن على على نفسه ويطأها ، يدل على ذلك ما رواه :

﴿ ١١٦٢ ﴾ ٨٧ — محمد بن يعقوب عن عدة من اصحابنا عن سهل بن زياد عن ابن ابي نصر عن داود بن سرحان قال: قلت لأبي عبد الله عليه السلام : رجل يكون لبعض ولده جارية وولده صغار ؟ فقال : لا يصلح ان يطأها حتى يقوّمها قيمة عدل ويأخذها ويكون لولده عليه ثمنها .

﴿ ١١٦٣ ﴾ ٨٨ — وعنه عن محمد بن يحيى عن أحمد بن محمد عن علي بن النعمان عن ابي الصباح عن ابي عبد الله عليه السلام في الرجل يكون لبعض ولده جارية وولده صغار هل يصلح له ان يطأها ؟ فقال : يقوّمها قيمة عدل ثم يأخذها فيكون لولده عليه قيمتها .

---

* (١) سورة المؤمنون الآية : ٣
- ١١٦٢ - ١١٦٣ - الاستبصار ج ٣ ص ١٥١ الكافي ج ٢ ص ٤٩

۲۴۶۱

تهذيب الأحكام

في شرح المقنعة للشيخ المفيد رضوان الله عليه

تأليف

شيخ الطائفة أبي جعفر محمد بن الحسن الطوسي قدس سره

المتوفى ٤٦٠ هـ

حققه وعلق عليه سيدنا الحجة
السيد حسن الموسوي الخرسان

نهض بمشروعه
الشيخ علي الآخوندي

الناشر
دار الكتب الإسلامية
تهران - بازار سلطاني
تلفن ۲۰٤۱۰
تمتاز هذه الطبعة عمّا سبقها بعناية تامة
في التصحيح
الشيخ محمد الآخوندي
۱۳۹۰ ـ هـ ق

بيتها لم يكن في ذلك بأس حسب ما تضمنت الاحاديث المتأخرة ، ويزيد ذلك بياناً مارواه :

﴿ ٥٥٧ ﴾ ١٥٦ — محمد بن يعقوب عن حميد بن زياد عن ابن سماعة عن محمد بن زياد عن عبد الله بن سنان ومعاوية بن عمار عن ابي عبد الله عليه السلام قال : سألته عن المرأة المتوفى عنها زوجها تعتد في بيتها أو حيث شاءت؟ قال : بل حيث شاءت ان علياً عليه السلام لما توفي عمر أتى أم كلثوم فانطلق بها الى بيته .

﴿ ٥٥٨ ﴾ ١٥٧ — وروى الحسين بن سعيد عن النضر بن سويد عن هشام بن سالم عن سليمان بن خالد قال : سألت ابا عبد الله عليه السلام عن امرأة توفي عنها زوجها اين تعتد في بيت زوجها أو حيث شاءت ؟ قال : بل حيث شاءت ثم قال ان علياً عليه السلام : لما توفي عمر اتى ام كلثوم فاخذ بيدها فانطلق بها الى بيته .

﴿ ٥٥٩ ﴾ ١٥٨ — احمد بن محمد بن عيسى عن ابي يحيى الواسطي عن بعض اصحابنا عن ابي عبد الله عليه السلام قال : يحد الحميم على حميمه ثلاثاً والمرأة على زوجها اربعة اشهر وعشراً .

قال الشيخ رحمه الله ﴿ واذا طلق الرجل امرأته وهو غائب عنها ثم ورد الخبر عليها بذلك وقد حاضت من يوم طلقها الى ذلك اليوم ثلاث حيض فقد خرجت من عدتها ولا عدة عليها بعد ذلك وإن كانت حاضت أقل من ثلاث حيض احتسبت به من العدة و بنت عليها تمامها ﴾ .

﴿ ٥٦٠ ﴾ ١٥٩ — روى ذلك محمد بن يعقوب عن علي بن ابراهيم عن ابيه عن ابن ابي عمير عن عمر بن اذينة عن زرارة و محمد بن مسلم وبريد بن معاوية عن

* ٥٥٧ - ٥٥٨ - الاستبصار ج ٣ ص ٣٥٢ الكافي ج ٢ ص ١١٦
٥٦٠ - الاستبصار ج ٣ ص ٣٥٣ الكافي ج ٢ ص ..

٤٦٣

تهذيب الأحكام

في شرح المقنعة للشيخ المفيد رضوان الله عليه

تأليف

شيخ الطائفة أبي جعفر محمد بن الحسن الطوسي قدس سره

المتوفى ٤٦٠ هـ

الجزء التاسع

حققه وعلق عليه سيدنا الحجة
السيد حسن الموسوي الخرسان

نهض بمشروعه
الشيخ علي الآخوندي

الناشر

دار الكتب الإسلامية
تهران - بازار سلطاني

تلفن ٢٠٤١٠ — الطبعة الثالثة

تمتاز هذه الطبعة عما سبقها بعناية [illegible]
في التصحيح

الشيخ محمد الآخوندي

١٣٩٠ هـ ق

نصف هذا ويقسم المال بينهما فقال ابو عبد الله عليه السلام : ليس هكذا ولكنه يقرع بينهما فمن اصابته القرعة فهو الحر ويعتق هذا فيجعل مولى له .

﴿ ١٢٩١ ﴾ ١١ — الحسن بن محمد بن سماعة عن الحسن بن ايوب عن العلاء عن محمد بن مسلم عن أحدهما عليه السلام قال : قلت له : امة وحرة سقط عليهما البيت وقد ولدتا فماتت الأمان وبقي الابنان كيف يورثان ؟ قال : فقال : يسهم عليهما ثلاث ولاءاً يعني ثلاث مرات فايهما اصابه السهم ورث من الآخر .

﴿ ١٢٩٢ ﴾ ١٢ — الحسين بن سعيد عن حماد بن عيسى عن حريز عن احدهما عليه السلام قال : قضى امير المؤمنين عليه السلام باليمن في قوم انهدمت عليهم دارهم فبقي منهم صبيان احدهما مملوك والآخر حر فاسهم بينهما فخرج السهم على احدهما فجعل المال له وأعتق الآخر .

﴿ ١٢٩٣ ﴾ ١٣ — عنه عن فضالة عن ابان عن رجل عن ابي عبد الله عليه السلام قال : سألته عن قوم سقط عليهم سقف كيف مواريثهم ؟ فقال : يورث بعضهم من بعض .

﴿ ١٢٩٤ ﴾ ١٤ — علي بن الحسن بن فضال عن معاوية بن حكيم عن الوليد بن عقبة الشيباني عن حمزة الزيات عن حمران بن اعين عمن ذكره عن امير المؤمنين عليه السلام في قوم غرقوا جميعاً أهل البيت قال : يورث هؤلاء من هؤلاء وهؤلاء من هؤلاء ولا يورث هؤلاء مما ورثوا من هؤلاء شيئا ولا يورث هؤلاء مما ورثوا من هؤلاء شيئا .

﴿ ١٢٩٥ ﴾ ١٥ — محمد بن أحمد بن يحيى عن جعفر بن محمد القمي عن القداح عن جعفر عن ابيه عليه السلام قال : ماتت ام كلثوم بنت علي

- ١٢٩١ - الكافي ج ٢ ص ٢٧٥

عليه السلام وابنها زيد بن عمر بن الخطاب في ساعة واحدة لا يدرى ايها هلك قبل فلم يورث احدهما من الآخر وصلى عليهما جميعاً .

﴿ ١٢٩٦ ﴾ ١٦ — الحسين بن سعيد عن حماد بن عيسى عن حريز عن احدهما عليه السلام قال : قضى امير المؤمنين عليه السلام باليمن في قوم انهدمت عليهم دارهم فبقي منهم صبيان احدهما مملوك والآخر حر فاسهم بينهما فخرج السهم على احدهما فجعل المال له واعتق الآخر .

﴿ ١٢٩٧ ﴾ ١٧ — علي بن الحسن عن محمد الكاتب عن الحسن بن ايوب عن علا عن محمد بن مسلم عن احدهما عليه السلام قال : قلت : امة وحرة وقع عليهما بيت وقد ولدتا وماتا كيف يورثان ? قال : يسهم عليهما ثلاث مرات ولاءاً فايهما اصابه السهم ورث من الآخر .

﴿ ١٢٩٨ ﴾ ١٨ — عنه عن محمد بن الوليد عن العباس بن هلال عن ابي الحسن الرضا عليه السلام قال : ذكر ان ابن ابي ليلى وابن شبرمة دخلا المسجد الحرام فأتيا محمد بن علي عليه السلام فقال لهما : بما تقضيان ? فقالا : بكتاب الله والسنة قال : فما لم تجداه في الكتاب والسنة ? قالا : نجتهد رأينا قال : رأيكما انتما ? ! فما تقولان في امرأة وجاريتها كانتا ترضعان صبيين في بيت وسقط عليهما فماتتا وسلم الصبيان ? قالا : القافة قال : القافة يتجهم منه لها قالا : فاخبرنا قال : لا قال ابن داود مولى له : جعلت فداك بلغني ان امير المؤمنين علياً عليه السلام قال : ما من قوم فوضوا امرهم الى الله عز وجل والقوا سهامهم الا خرج السهم الأصوب ، فسكت .

- ١٢٩٦ - الكافي ج ٢ ص ٢٧٥

۷۵-ہ-۱ الف

اِسلامیات لازمی

برائے

جماعت نہم و دہم (شیعہ طلبہ)

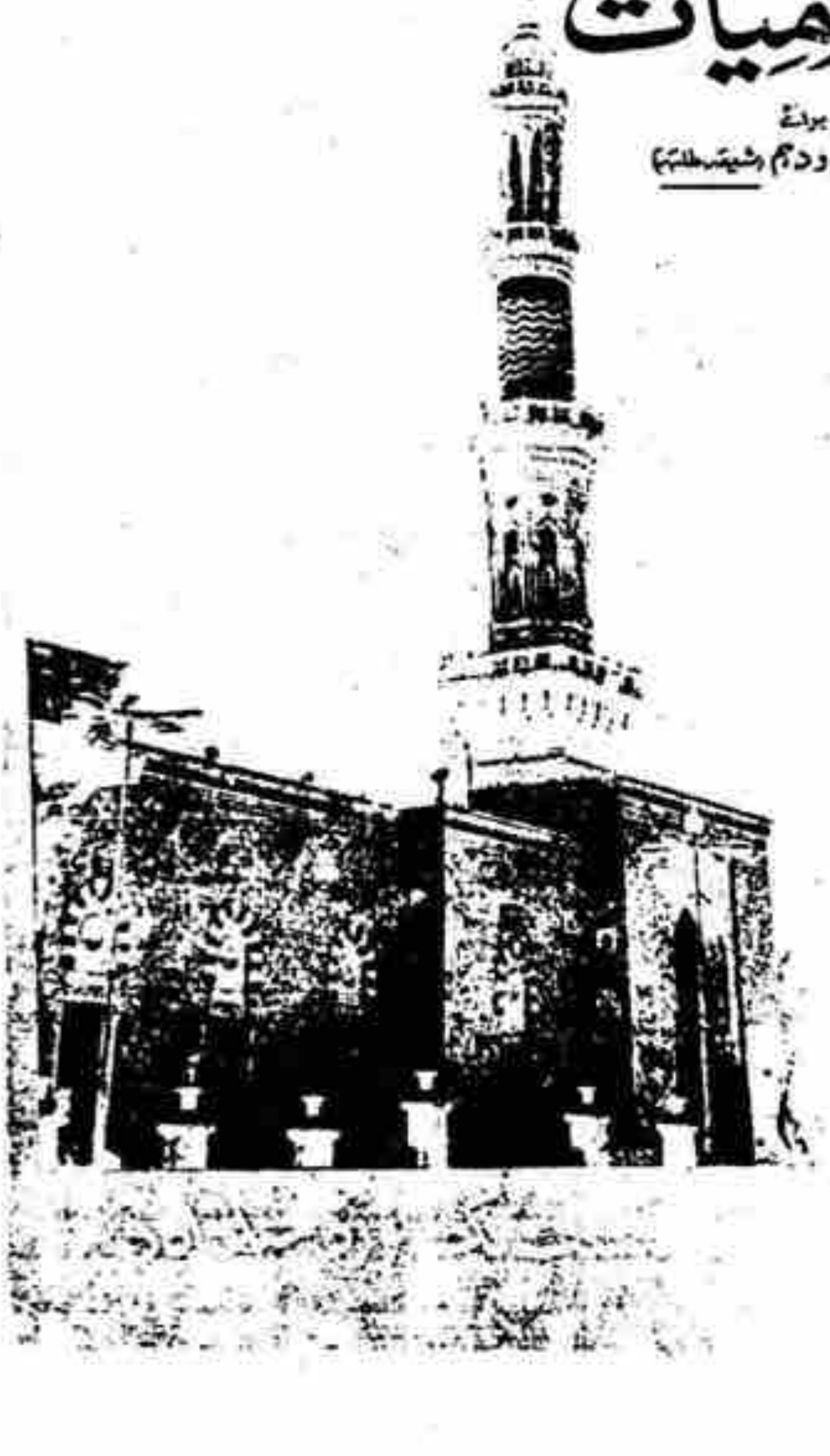

حصّہ اوّل
(مشترک برائے سُنّی وشیعہ طلبہ)

تصنیف وتالیف

علّامہ مرزا یوسف حسین
ڈاکٹر عبد الواحد ہالے پوتا
مولانا نجم الحسن کراروی
مولانا محمد بخش مُسلم
مولانا شبیہ الحسنین محمدی
مولانا محمد حنیف ندوی
سیّد مرتضیٰ حسین فاضل
مولانا ضیاء القاسمی
مولانا مہدی حسن علوی
ڈاکٹر مجیب الرحمٰن قاضی
پروفیسر احمد محمد قاضی

نظرِ ثانی

مولانا محمد بشیر انصاری
مولانا غلام مصطفیٰ قاسمی
مولانا جوّاد حسین
مولانا عبد القادر آزاد
سیّد ابن حسن نجفی
مولانا محمد میاں صدیقی
ڈاکٹر علی رضا نقوی
پروفیسر محمد علی سانگی
پروفیسر مسز ایچ امینہ

حصّہ دوم
(برائے شیعہ طلبہ)

تصنیف وتالیف

علّامہ مرزا یوسف حسین
مولانا نجم الحسن کراروی
مولانا شبیہ الحسنین محمدی
سیّد مرتضیٰ حسین فاضل
مولانا مہدی حسن علوی

نظرِ ثانی

مولانا محمد بشیر انصاری
ڈاکٹر علی رضا نقوی

حسن عسکری علیہ السّلام کی رحلت کے وقت حکومت کے کارندے پہنچ گئے۔ آپ اپنے والد کے فریضۂ غسل وکفن اور نماز ودفن کے بعد غائب ہو گئے۔ آپ کی غیبت کے بعد حضرت امام حسن عسکری علیہ السّلام کے معتقدین کو گرفتار کیا گیا، مگر تحقیق کے بعد بھی پتا نہ لگ سکا۔ آپ پانچ برس کی عمر میں امامِ خلق اور حجتِ خدا ہوئے۔

آنحضرت صلّی اللہ علیہ وآلہٖ وسلّم کی احادیث کے ذریعے حکومتِ وقت کو معلوم تھا کہ بارہواں امام ساری دنیا پر حکومت کرے گا اور وہ حضرتؑ امام حسن عسکری علیہ السلام کا فرزند ہوگا۔ اس لیے وہ چاہتی تھی کہ انھیں قتل کرادے اور خطرے سے بچ جائے۔

ستر سال تک غیبتِ صغریٰ رہی۔ اس دوران خاص اصحاب کے ذریعے جو علماء تھے خطوط کے جوابات دیتے رہے اور سوالات حل فرماتے رہے۔

امامِ زمانہ نے چار بہت بڑے عالموں کو علومِ دین اور احکامِ شریعت نشر کرنے کا حکم دیا تھا جو حضرت کے نائبینِ خاص اور سفیر تھے۔ عثمان بن سعید اور ان کے بیٹے محمد دونوں حضرت عمار یاسرؓ کی اولاد سے تھے۔ ان کے بعد حسین بن روح، پھر علی بن محمد اور سمری نے احکامِ شریعت بیان کیے اور آئندہ کے لیے اصولِ اجتہاد بتائے۔

غیبتِ صغریٰ ختم ہونے کے بعد غیبت کبریٰ شروع ہوئی اور اس وقت سے اب تک اجتہاد کا سلسلہ جاری ہے۔ ائمۂ اہلِ بیتؑ کی تعلیمات اس قدر وسیع اور ہمہ گیر تھیں کہ اب علماء میں خود اعتقادی پیدا کرنے کی ضرورت تھی وہ غیبتِ کبریٰ سے پیدا ہو گئی۔

امام کے شاگردوں اور اس عہد کے علماء نے جو چھوٹی بڑی کتابیں لکھی تھیں غیبتِ امام کی وجہ سے انھی کی تعلیم عام ہو گئی۔ جب ضرورت بڑھی تو ان کتابوں کو بڑے مجموعوں کی صورت میں جمع کر لیا گیا۔

سب سے پہلے جو مجموعے مرتب ہوئے ان میں زیادہ شہرت جناب محمد بن یعقوب الکلینی کی کتاب الکافی کو حاصل ہے۔ یہ حدیث کی جامع کتاب ہے۔ پھر محمد بن علی الصدوق نے "مَنْ لَّا يَحْضُرُهُ الْفَقِيْه" میں حدیث واحکامِ شریعت کو وسیع پیمانے پر جمع کیا۔ ان کے بعد ابوجعفر

۴۷۵ ث

محمد بن حسین الطوسی نے "تہذیب الاحکام" اور "الاستبصار" دو کتابیں اور "التبیان" کے نام سے بہت بڑی تفسیر لکھی۔ یہ کتابیں اجتہاد کا سرچشمہ قرار پائیں۔

آپ کے ظہور کی بہت سی نشانیاں آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہٖ وسلّم اور اہلِ بیت علیہم السّلام نے بیان فرمائی ہیں۔ جن میں کچھ ظاہر ہوئی ہیں اور بہت سی باقی ہیں۔ آپ کا ظہور حکمِ خدا سے ہوگا۔ اُس وقت کا علم صرف خدا کو ہے۔

شيعه مذهب ۾ تحريف قرآن جي عقيدي جي
تازي عملي شهادت

هڪ طرف ته اسلام ۽ مسلم دنيا خلاف سنگين سازش تحت ايران مان تحريف شده قرآن پاڪ جا نسخا، ٻين ملڪن اندر پهچايا وڃن پيا، جيئن تازو پاڪستان اندر، پنجاب گورنمينٽ تحريف شده قرآن جا آنڊل نسخا ضبط ڪيا آهن، ته ٻئي طرف اثنا عشريه شيعه مجتهد عالم ڪتمان ۽ تقيه ڪري، (ڪوڙ ڳالهائي) دنيا کي ڌوڪو ڏيندي رهيا آهن ته اسانجو موجود قرآن تي ايمان آهي.

(ڏسو هيٺ جنگ اخبار ١٢ ڊسمبر ١٩٨٧ع صـ جي ڪالم ٢ جي اينلارجڊ ڪٽنگ)

JANG KARACHI

SATURDAY DECEMBER 12, 1987

جنگ کراچی

ہے۔ انہوں نے ڈا ... ریب اللہ کی صحت کی دعا کی ہے اور اپنی نیک تمناؤں کا اظہار کیا ہے۔

تحریف شدہ قرآن مجید کی کاپیاں ضبط

لاہور (اے پی پی) پنجاب حکومت نے ادارہ سازمان چھاپ انتشارات جاوداں ایران کے شائع کردہ قرآن مجید کی تمام جلدیں ضبط کرلی ہیں۔ ان میں الفاظ یا اعراب کی تحریف کی گئی تھی۔ ایک ہینڈ آؤٹ کے مطابق یہ قرآن مجید قابل قبول اور منظور شدہ نہیں ہے اور اس سے پاکستانی مسلمانوں کے مذہبی جذبات مجروح ہوتے ہیں۔ اس کی تمام جلدیں فوری طور پر ضبط کرلی گئی ہیں۔ اسے قرآن مجید نمبر ۳ کہا گیا ہے۔

مغربی بنگال میں کشتی الٹنے سے ۱۶ افراد ہلاک

۳۰۶۶

تفسیر صافی

تألیف

ملا محسن فیض کاشانی طاب ثراه

از انتشارات

کتابفروشی محمودی

١٠ في نبذ مما جاء في جمع القرآن وتحريفه وزيادته ونقصه وتأويل ذلك

اظهر لانه ولاة الامر وطلب علومهم قال الله سبحانه ونسوا حظا مما ذكروا به ولا تزال تطلع على خائنة منهم وذلك انهم ضربوا بعض القرآن ببعض واحتجوا بالمنسوخ وهم يظنون انه الناسخ واحتجوا بالمتشابه وهم يرون انه المحكم واحتجوا بالخاص وهم يقدرون انه العام واحتجوا باول الآية وتركوا السبب في تأويلها ولم ينظروا الى ما يفتح الكلام والى ما يختمه ولم يعرفوا موارده ومصادره اذ لم ياخذوه عن اهله فضلوا واضلوا واعلموا رحمكم الله انه من لم يعرف من كتاب الله عز وجل الناسخ من المنسوخ والخاص من العام والمحكم من المتشابه والرخص من العزائم والمكي والمدني واسباب التنزيل والمبهم من القرآن في الفاظه المنقطعة والمؤلفة وما فيه من علم القضاء والقدر والتقديم والتأخير والمبين والعميق والظاهر والباطن والابتداء من الانتهاء والسؤال والجواب والقطع والوصل والمستثنى منه والجاري فيه والصفة لما قبل مما يدل على ما بعد والمؤكد منه والمفصل وعزائمه ورخصه ومواضع فرائضه واحكامه ومعنى حلاله وحرامه الذي هلك فيه الملحدون والموصول من الالفاظ والمحمول على ما قبله وعلى ما بعده فليس بعالم بالقرآن ولا هو من اهله ومتى ما ادعى معرفة هذه الاقسام مدع بغير دليل فهو كاذب مرتاب مفتر على الله الكذب ورسوله ومأواه جهنم وبئس المصير

المقدمة السادسة في نبذ مما جاء في جمع القرآن وتحريفه وزيادته ونقصه وتأويل ذلك روى علي بن ابراهيم القمي باسناده عن ابي عبد الله عليه السلام قال ان رسول الله صلى الله عليه وآله قال لعلي عليه السلام يا علي القرآن خلف فراشي في المصحف والحرير والقراطيس فخذوه واجمعوه ولا تضيعوه كما ضيعت اليهود التورية فانطلق علي عليه السلام فجمعه في ثوب اصفر ثم ختم عليه في بيته وقال لا ارتدي حتى اجمعه فانه كان الرجل ليأتيه فيخرج اليه بغير رداء حتى جمعه وفي الكافي عن محمد بن سليمان عن بعض اصحابه عن ابي الحسن عليه السلام قال قلت له جعلت فداك انا نسمع الآيات في القرآن ليس هي عندنا كما نسمعها ولا نحسن ان نقرأها كما بلغنا عنكم فهل نأثم فقال لا اقرؤا كما تعلمتم فسيجيئكم من يعلمكم **اقول** يعني صاحب الامر عليه السلام وباسناده عن سالم بن سلمة قال قرأ رجل على ابي عبد الله عليه السلام وانا استمع حروفا من القرآن ليس على ما يقرؤها الناس فقال ابو عبد الله عليه السلام كف عن هذه القراءة اقرأ كما يقرأ الناس حتى يقوم القائم عليه السلام فاذا قام قرأ كتاب الله على حده واخرج المصحف الذي كتبه علي عليه السلام وقال اخرجه علي عليه السلام الى الناس حين فرغ منه وكتبه فقال لهم هذا كتاب الله كما انزله الله على محمد صلى الله عليه وآله وقد جمعته من اللوحين فقالوا هو ذا عندنا مصحف جامع فيه القرآن لا حاجة لنا فيه فقال اما والله ما ترونه بعد يومكم هذا ابدا انما كان علي ان اخبركم حين جمعته لتقرؤه وباسناده عن البزنطي قال دفع الي ابو الحسن عليه السلام مصحفا وقال لا تنظر فيه ففتحته وقرأت فيه لم يكن الذين كفروا فوجدت فيها اسم سبعين رجلا من قريش باسمائهم واسماء آبائهم قال فبعث الي ابعث الي بالمصحف وفي تفسير العياشي عن ابي جعفر عليه السلام قال لولا انه زيد في كتاب الله ونقص منه ما خفي حقنا على ذي حجى ولو قد قام قائمنا فنطق صدقه القرآن وفيه عن ابي عبد الله عليه السلام قال لو قرئ القرآن كما انزل لالفيتنا فيه مسمين وفيه عنه عليه السلام ان في القرآن ما مضى وما يحدث وما هو كائن كانت فيه اسماء الرجال فالقيت وانما الاسم الواحد منه في وجوه لا تحصى يعرف ذلك الوصاة وفيه عنه عليه السلام ان القرآن قد طرح منه آي كثيرة ولم يزد فيه الا حروف وقد اخطأت به الكتبة وتوهمتها الرجال وفي الاحتجاج عن امير المؤمنين عليه السلام في جملة احتجاجه على جماعة من المهاجرين والانصار ان طلحة قال له عليه السلام في جملة مسائله عنه يا ابا الحسن شيء اريد ان اسألك عنه رأيتك خرجت بثوب مختوم عليه فقلت ايها الناس اني لم ازل مشغولا برسول الله صلى الله عليه وآله بغسله وكفنه ودفنه ثم اشتغلت بكتاب الله حتى جمعته فهذا كتاب الله عندي مجموعا لم يسقط عني حرف واحد ولم ار ذلك الذي كتبت والفت وقد رأيت عمر بعث اليك ان ابعث به الي فابيت ان تفعل فدعا عمر الناس فاذا شهد رجلان على آية كتبها وان لم يشهد عليها غير رجل واحد ارجأها فلم يكتب فقال عمر وانا اسمع انه قد قتل يوم اليمامة قوم كانوا يقرؤن قرآنا لا يقرؤه غيرهم فقد ذهب وقد جاءت شاة الى صحيفة وكتاب يكتبون فاكلتها وذهب ما فيها والكاتب يومئذ عثمان وسمعت عمر واصحابه الذين الفوا ما كتبوا على عهد عمر وعلى عهد عثمان يقولون ان الاحزاب كانت تعدل سورة البقرة وان النور نيف ومائة آية والحجر تسعون ومائة آية فما هذا وما يمنعك يرحمك الله ان تخرج كتاب الله الى الناس وقد عهد عثمان حين اخذ ما الف عمر فجمع له الكتاب وحمل الناس على قراءة واحدة فمزق مصحف ابي بن كعب وابن مسعود واحرقهما بالنار فقال له علي عليه السلام يا طلحة ان كل آية انزلها الله تعالى على محمد صلى الله عليه وآله عندي باملاء رسول الله صلى الله عليه وآله وخط يدي وتأويل كل آية انزلها الله على محمد صلى الله عليه وآله وكل حلال وحرام او حد او حكم او شيء تحتاج اليه الامة الى يوم القيامة مكتوب باملاء رسول الله صلى الله عليه وآله وخط يدي حتى ارش الخدش قال طلحة كل شيء من صغير او كبير او خاص او عام كان او يكون الى يوم القيامة فهو عندك مكتوب قال نعم وسوى ذلك ان رسول الله صلى الله عليه وآله اسر الي في مرضه مفتاح الف باب من العلم يفتح كل باب الف باب ولو ان الامة منذ قبض رسول الله صلى الله عليه وآله اتبعوني واطاعوني لاكلوا من فوقهم ومن تحت ارجلهم الى ان قال ثم قال طلحة لا اراك يا ابا الحسن اجبتني عما سألتك عنه من امر القرآن الا تظهره للناس قال يا طلحة عمدا كففت عن جوابك فاخبرني عما كتب عمر وعثمان اقرآن كله ام فيه ما ليس بقرآن قال طلحة بل قرآن كله قال ان اخذتم بما فيه نجوتم من النار ودخلتم الجنة فان فيه حجتنا وبيان حقنا وفرض طاعتنا فقال طلحة حسبي اما اذا كان قرآنا فحسبي ثم قال طلحة فاخبرني عما في يديك من القرآن وتأويله وعلم الحلال والحرام الى من تدفعه ومن صاحبه بعدك قال الى الذي امرني رسول الله صلى الله عليه وآله ان ادفعه اليه وصيي واولى الناس بعدي بالناس ابني الحسن ثم يدفعه ابني الحسن الى ابني الحسين ثم يصير الى واحد بعد واحد من ولد الحسين حتى يرد آخرهم على رسول الله صلى الله عليه وآله حوضه هم مع القرآن لا يفارقونه والقرآن معهم لا يفارقهم الا ان معاوية وابنه سيليانها بعد عثمان ثم يليها سبعة من ولد الحكم بن ابي العاص واحد بعد واحد تكملة اثني عشر امام ضلالة وهم الذين رأى رسول الله صلى الله عليه وآله على منبره

في نبذ مما جاء في جمع القرآن وتحريفه وزيادته ونقصه وتأويل ذلك

حال شقاقه ونفاقه كل أذى ومشقة لدفع نبوته وتكذيبه إياه وسعيه في مكارهه وقصده لنقض كل ما أبرمه واجتهاده ومن مالأه على كفره وعناده ونفاقه وإلحاده في إبطال دعواه وتغيير ملته ومخالفة سنته ولم ير شيئا أبلغ في تمام كيده من تنفيرهم عن موالاة وصيه وإيحاشهم منه وصدهم عنه وإغرائهم بعداوته والقصد لتغيير الكتاب الذي جاء به وإسقاط ما فيه من فضل ذوي الفضل وكفر ذوي الكفر منه وممن وافقه على ظلمه وبغيه وشركه ولقد علم الله ذلك منهم فقال إن الذين يلحدون في آياتنا لا يخفون علينا وقال يريدون أن يبدلوا كلام الله ولقد أحضروا الكتاب كملا مشتملا على التأويل والتنزيل والمحكم والمتشابه والناسخ والمنسوخ لم يسقط منه حرف ألف ولا لام فلما وقفوا على ما بينه الله من أسماء أهل الحق والباطل وأن ذلك إن أظهر نقض ما عهدوه قالوا لا حاجة لنا فيه نحن مستغنون عنه بما عندنا ولذلك قال فنبذوه وراء ظهورهم واشتروا به ثمنا قليلا فبئس ما يشترون ثم دفعهم الاضطرار بورود المسائل عليهم عما لا يعلمون تأويله إلى جمعه وتأليفه وتضمينه من تلقائهم ما يقيمون به دعائم كفرهم فصرخ مناديهم من كان عنده شيء من القرآن فليأتنا به ووكلوا تأليفه ونظمه إلى بعض من وافقهم على معاداة أولياء الله فألفه على اختيارهم وما يدل للمتأمل له على اختلال تمييزهم وافترائهم وتركوا منه ما قدروا أنه لهم وهو عليهم وزادوا فيه ما ظهر تناكره وتنافره وعلم الله أن ذلك يظهر ويبين فقال ذلك مبلغهم من العلم وانكشف لأهل الاستبصار عوارهم وافتراؤهم والذي بدا في الكتاب من الإزراء على النبي صلى الله عليه وآله من فرية الملحدين ولذلك قال ليقولون منكرا من القول وزورا ويذكر جل ذكره لنبيه صلى الله عليه وآله ما يحدثه عدوه في كتابه من بعده بقوله وما أرسلنا من قبلك من رسول ولا نبي إلا إذا تمنى ألقى الشيطان في أمنيته فينسخ الله ما يلقي الشيطان ثم يحكم الله آياته يعني أنه ما من نبي تمنى مفارقة ما يعانيه من نفاق قومه وعقوقهم والانتقال عنهم إلى دار الإقامة إلا ألقى الشيطان المعرض بعداوته عند فقده في الكتاب الذي أنزل عليه ذمه والقدح فيه والطعن عليه فينسخ الله ذلك من قلوب المؤمنين فلا تقبله ولا تصغي إليه غير قلوب المنافقين والجاهلين ويحكم الله آياته بأن يحمي أولياءه من الضلال والعدوان ومشايعة أهل الكفر والطغيان الذين لم يرض الله أن يجعلهم كالأنعام حتى قال بل هم أضل سبيلا فافهم هذا واعلمه واعمل به واعلم أنك [illegible] تأويل بعض المتشابهات فإنما جعل الله تبارك وتعالى في كتابه هذه الرموز التي لا يعلمها غيره وغير أنبيائه وحججه في أرضه لعلمه بما يحدثه في كتابه المبدلون من إسقاط أسماء حججه منه وتلبيسهم ذلك على الأمة ليعينوهم على باطلهم فأثبت فيه الرموز وأعمى قلوبهم وأبصارهم لما عليهم في تركها وترك غيرها من الخطاب الدال على ما أحدثوه فيه وجعل أهل الكتاب المقيمين به والعالمين بظاهره وباطنه من شجرة أصلها ثابت وفرعها في السماء تؤتي أكلها كل حين بإذن ربها أي يظهر مثل هذا العلم لمحتمليه في الوقت بعد الوقت وجعل أعداءها أهل الشجرة الملعونة الذين حاولوا إطفاء نور الله بأفواههم فأبى الله إلا أن يتم نوره ولو علم المنافقون لعنهم الله ما عليهم من ترك هذه الآيات التي بينت لك تأويلها لأسقطوها مع ما أسقطوا منه ولكن الله تبارك اسمه ماض حكمه بإيجاب الحجة على خلقه كما قال الله فلله الحجة البالغة أغشى أبصارهم وجعل على قلوبهم أكنة عن تأمل ذلك فتركوه بحاله وحجبوا عن تأكيد الملتبس بإبطاله فالسعداء يتنبهون عليه والأشقياء يعمهون عنه ومن لم يجعل الله له نورا فما له من نور ثم إن الله جل ذكره بسعة رحمته ورأفته بخلقه وعلمه بما يحدثه المبدلون من تغيير كلامه قسم كلامه ثلاثة أقسام فجعل قسما منه يعرفه العالم والجاهل وقسما لا يعرفه إلا من صفا ذهنه ولطف حسه وصح تمييزه ممن شرح الله صدره للإسلام وقسما لا يعرفه إلا الله وأنبياؤه والراسخون في العلم وإنما فعل ذلك لئلا يدعي أهل الباطل من المستولين على ميراث رسول الله من علم الكتاب ما لم يجعله الله لهم وليقودهم الاضطرار إلى الائتمار لمن ولاه أمرهم فاستكبروا عن طاعته تعززا وافتراء على الله واغترارا بكثرة من ظاهرهم وعاونهم وعاند الله عز وجل اسمه ورسوله فأما ما علمه الجاهل والعالم من فضل رسول الله صلى الله عليه وآله من كتاب الله فهو قول الله سبحانه من يطع الرسول فقد أطاع الله وقوله إن الله وملائكته يصلون على النبي يا أيها الذين آمنوا صلوا عليه وسلموا تسليما ولهذه الآية ظاهر وباطن فالظاهر قوله صلوا عليه والباطن قوله وسلموا تسليما أي سلموا لمن وصاه واستخلفه عليكم فضله وما عهد به إليه تسليما وهذا مما أخبرتك أنه لا يعلم تأويله إلا من لطف حسه وصفا ذهنه وصح تمييزه وكذلك قوله سلام على آل ياسين لأن الله سمى النبي صلى الله عليه وآله بهذا الاسم حيث قال يس والقرآن الحكيم إنك لمن المرسلين لعلمه بأنهم يسقطون قول سلام على آل محمد صلى الله عليه وآله كما أسقطوا غيره وما زال رسول الله صلى الله عليه وآله يتألفهم ويقربهم ويجلسهم عن يمينه وشماله حتى أذن الله عز وجل له في إبعادهم بقوله واهجرهم هجرا جميلا وبقوله فما للذين كفروا قبلك مهطعين عن اليمين وعن الشمال عزين أيطمع كل امرئ منهم أن يدخل جنة نعيم كلا إنا خلقناهم مما يعلمون قال وأما ظهورك على تناكر قوله فإن خفتم ألا تقسطوا في اليتامى فانكحوا ما طاب لكم من النساء وليس يشبه القسط في اليتامى نكاح النساء ولا كل النساء أيتاما فهو مما قدمت ذكره من إسقاط المنافقين من القرآن وبين القول في اليتامى وبين نكاح النساء من الخطاب والقصص أكثر من ثلث القرآن وهذا وما أشبهه مما ظهرت حوادث المنافقين فيه لأهل النظر والتأمل ووجد المعطلون وأهل الملل المخالفة للإسلام مساغا إلى القدح في القرآن ولو شرحت لك كل ما أسقط وحرف وبدل مما يجري هذا المجرى لطال وظهر ما تحظر التقية إظهاره من مناقب الأولياء ومثالب الأعداء.

أقول المستفاد من مجموع هذه الأخبار وغيرها من الروايات من طريق أهل البيت عليهم السلام أن القرآن الذي بين أظهرنا ليس بتمامه كما أنزل على محمد صلى الله عليه وآله بل منه ما هو خلاف ما أنزل الله ومنه ما هو مغير محرف وأنه قد حذف عنه أشياء كثيرة منها اسم علي عليه السلام في كثير من المواضع ومنها لفظة آل محمد صلى الله عليه وآله غير مرة ومنها أسماء المنافقين في مواضعها ومنها غير ذلك وأنه ليس أيضا على الترتيب المرضي عند الله وعند رسوله صلى الله عليه وآله وبه قال علي بن إبراهيم

وأما ما كان خلافا لما أنزل الله فهو قوله كنتم خير أمة أخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنكر وتؤمنون بالله فقال أبو عبد الله عليه

[illegible]

[illegible]

٤٦٩

الاحتجاج

تأليف
أبي منصور أحمد بن علي بن أبي طالب الطبرسي
من علماء القرن السادس

تعليقات وملاحظات
السيد محمد باقر الموسوي الخرسان

تاريخ الطبع : ١٤٠٣ هـ ق

الجزء الأول

أصلها ثابت وفرعها في السماء تؤتي أكلها كلّ حين بإذن ربها، أي : يظهر مثل هذا العلم لمحتمليه في الوقت بعد الوقت، وجعل أعداءها : أهل الشجرة الملعونة الذين حاولوا إطفاء نور الله بأفواههم، فأبى الله إلا أن يتم نوره.

ولو علم المنافقون لعنهم الله : ما عليهم من ترك هذه الآيات التي بينت لك تأويلها، لأسقطوها مع ما أسقطوا منه، ولكنّ الله تبارك اسمه ماض حكمه بايجاب الحجة على خلقه، كما قال الله تعالى : ﴿فلله الحجة البالغة﴾ أغشى أبصارهم، وجعل على قلوبهم أكنة عن تأمل ذلك، فتركوه بحاله، وحجبوا عن تأكيده الملتبس بابطاله، فالسعداء ينهون عليه، والأشقياء يعمون عنه، ومن لم يجعل الله له نوراً فما له من نور.

ثم إنَّ الله جل ذكره لسعة رحمته، ورأفته بخلقه، وعلمه بما يحدثه المبدلون من تغيير كتابه، قسم كلامه ثلاثة أقسام، فجعل قسماً منه : يعرفه العالم والجاهل وقسماً: لا يعرفه الا من صفى ذهنه، ولطف حسه، وصح تميزه، ممن شرح الله صدره للاسلام، وقسماً: لا يعرفه الا الله، وأُمناؤه، والراسخون في العلم، وإنما فعل الله ذلك لئلا يدعي أهل الباطل من المستولين على ميراث رسول الله (ص) من علم الكتاب ما لم يجعل الله لهم، وليقودهم الاضطرار إلى الايتمار لمن ولاه أمرهم فاستكبروا عن طاعته، تعززاً[1] وافتراء على الله عز وجل، واغتراراً بكثرة من ظاهرهم وعاونهم، وعاند الله عز وجل ورسوله.

فأما ما علمه الجاهل والعالم من فضل رسول الله في كتاب الله : فهو قول الله عز وجل : ﴿من يطع الرسول فقد أطاع الله﴾ وقوله : ﴿ إنَّ الله وملائكته يصلون على النبي يا أيها الذين آمنوا صلّوا عليه وسلّموا تسْليما﴾ ولهذه الآية ظاهر وباطن فالظاهر قوله : «صلّوا عليه» والباطن قوله : «وسلموا تسليماً» أي سلموا لمن وصاه واستخلفه، وفضله عليكم. وما عهد به إليه تسليماً، وهذا مما أخبرتك : أنه لا يعلم تأويله الا من لطف حسه، وصفى ذهنه، وصح تمييزه، وكذلك قوله : ﴿سلام على آل يسٓ﴾ لأنَّ الله سمى به النبي (ص) حيث قال : ﴿يسٓ والقرآن الحكيم * إنك لمن المرسلين﴾ لعلمه بأنهم يسقطون قول الله : سلام على آل محمّد كما أسقطوا غيره، وما زال رسول الله (ص) يتألفهم، ويقربهم، ويجلسهم عن يمينه وشماله، حتى أذن الله عز وجل في إبعادهم بقوله : ﴿واهجرهم هجراً جميلا﴾ وبقوله : ﴿فما للذين كفروا قبلك مهطعين * عن اليمين وعن الشمال عزين * أيطمع كل امرىء منهم أن يدخل جنة نعيم * كلا إنا خلقناهم مما يعلمون﴾ وكذلك قول الله عز وجل :﴿يوم ندعوكلّ أناس بإمامهم﴾ ولم يسم باسمائهم وأسماء آبائهم وأمهاتهم.

وأما قوله : ﴿كلّ شيء هالك الا وجهه﴾ فانما أنزلت كل شيء هالك الا دينه، لأن من المحال ان يهلك منه كل شيء ويبقى الوجه هو أجل وأكرم وأعظم من ذلك، إنما يهلك من ليس منه، الا ترى أنه قال : ﴿كل من عليها فان ويبقى وجه ربك ذو الجلال والإكرام﴾ ففصل بين خلقه ووجهه.

---

(١) أي منعاً وتمرداً.

وأما ظهورك على تناكر قوله: ﴿فإن خفتم أن لا تقسطوا في اليتامى فانكحوا ما طاب لكم من النساء﴾ وليس يشبه القسط في اليتامى نكاح النساء، ولا كل النساء أيتام، فهو: مما قدمت ذكره من إسقاط المنافقين من القرآن، وبين القول في اليتامى وبين نكاح النساء من الخطاب والقصص أكثر من ثلث القرآن، وهذا وما أشبه مما ظهرت حوادث المنافقين فيه لأهل النظر والتأمل. ووجد المعطلون وأهل الملل المخالفة للإسلام مساغاً إلى القدح في القرآن، ولو شرحت لك كلما أسقط وحرف وبدل مما يجري هذا المجرى لطال، وظهر ما تحظر التقية إظهاره من مناقب الأولياء، ومثالب الأعداء(١):

وأما قوله: ﴿وما ظلمونا ولكن كانوا أنفسهم يظلمون﴾ فهو تبارك اسمه أجل وأعظم من أن يظلم، ولكن قرن أُمناءه على خلقه بنفسه، وعرف الخليقة جلالة قدرهم عنده، وأنّ ظلمهم ظلمه، بقوله: ﴿وما ظلمونا﴾ ببغضهم أولياءنا ومعونة أعدائهم عليهم ﴿ولكن كانوا أنفسهم يظلمون﴾ إذ حرموها الجنة، وأوجبوا عليها خلود النار.

وأما قوله: ﴿إنما أعظكم بواحدة﴾ فإنّ الله جل ذكره نزل عزائم الشرائع وآيات الفرائض، في أوقات مختلفة، كما خلق السماوات والأرض في ستة أيام، ولو شاء لخلقها في أقل من لمح البصر، ولكنه جعل الأناة والمداراة أمثالاً لأمنائه وإيجاباً للحجة على خلقه، فكان أول ما قيدهم به: الاقرار بالوحدانية والربوبية والشهادة بأن لا إله إلا الله، فلما أقروا بذلك تلاه بالاقرار لنبيه (ص) بالنبوة والشهادة له بالرسالة، فلما انقادوا لذلك فرض عليهم الصلاة ثم الصوم ثم الحج ثم الجهاد ثم الزكاة ثم الصدقات

---

(١) في ج ١ ص ١٥ من تفسير مجمع البيان للطبرسي قال:

ومن ذلك الكلام في زيادة القرآن ونقصانه، فانه لا يليق بالتفسير، فأما الزيادة فيه فمجمع على بطلانها، وأما النقصان منه، فقد روى جماعة من أصحابنا، وقوم من حشوية العامة: أن في القرآن تغييراً ونقصاناً، والصحيح من مذهب أصحابنا خلافه وهو الذي نصره المرتضى «قدس الله روحه» واستوفى الكلام فيه غاية الاستيفاء، في جواب المسائل الطرابلسيات، وذكر في مواضع: أن العلم بصحة نقل القرآن: كالعلم بالبلدان، والحوادث الكبار، والوقايع العظام، والكتب المشهورة، وأشعار العرب المسطورة، فإن العناية اشتدت والدواعي توفرت على نقله وحراسته، وبلغت إلى حد لم يبلغه فيما ذكرناه، لأن القرآن معجزة النبوة، ومأخذ العلوم الشرعية، والأحكام الدينية... إلى أن قال: وذكر أيضاً رضي الله عنه: أن القرآن كان على عهد رسول الله (ص) مجموعاً مؤلفاً على ما هو عليه الآن، واستدل على ذلك: بأن القرآن كان يدرس ويحفظ جميعه في ذلك الزمان، حتى عين على جماعة من الصحابة في حفظهم له، وأنه: كان يعرض على النبي (ص) ويتلى عليه، وأن جماعة من الصحابة مثل عبد الله بن مسعود، وأبي بن كعب وغيرهما ختموا القرآن على النبي (ص) عدة ختمات، وكل ذلك يدل بأدنى تأمل على أنه كان مجموعاً، مرتباً، غير مبتور، ولا مبثوث، وذكر أن من خالف في ذلك من الإمامية والحشوية لا يعتد بخلافهم، فإن الخلاف في ذلك مضاف إلى قوم من أصحاب الحديث نقلوا أخباراً ضعيفة ظنوا صحتها، لا يرجع بمثلها عن المعلوم المقطوع على صحته.

وقال آية الله الشيخ محمد الحسين آل كاشف الغطاء في كتاب «أصل الشيعة وأصولها»

وإن الكتاب الموجود في أيدي المسلمين هو الكتاب الذي أنزله الله إليه للإعجاز والتحدي، ولتعليم الأحكام، وتمييز الحلال من الحرام، وانه لا نقص فيه، ولا تحريف، ولا زيادة، وعلى هذا إجماعهم، ومن ذهب منهم أو من غيرهم من فرق المسلمين إلى وجود نقص فيه، أو تحريف، فهو مخطىء، يرده نص الكتاب العظيم ﴿إنا نحن نزلنا الذكر وإنا له لحافظون﴾ والأخبار الواردة من طرقنا أو طرقهم، الظاهرة في نقصه أو تحريفه، ضعيفة شاذة، وأخبار آحاد، لا تفيد علماً ولا عملاً، فإما أن تأول بنحو من الاعتبار أو يضرب بها عرض الجدار.

وعند ذلك يؤيده الله بجنود لم تروها، ويظهر دين نبيه (ص) ـ على يديه ـ على الدين كلّه ولو كره المشركون.

وأما ما ذكرته من الخطاب الدال على تهجين النبي (ص)، والازراء به، والتأنيب له، مع ما أظهره الله تعالى في كتابه من تفضيله إياه على سائر أنبيائه فان الله عز وجل جعل لكلّ نبي عدواً من المشركين، كما قال في كتابه وبحسب جلالة منزلة نبينا (ص) عند ربه، كذلك عظم محنته لعدوه الذي عاد منه في شقاقه ونفاقه كل أذى ومشقة لدفع نبوته وتكذيبه إياه وسعيه في مكارهه وقصده لنقض كل ما أبرمه. واجتهاده ومن مالأه على كفره وعناده ونفاقه والحاده في إبطال دعواه وتغيير ملته ومخالفته سنته، ولم ير شيئاً أبلغ في تمام كيده من تنفيرهم عن موالاة وصيه، وإيحاشهم منه وصدهم عنه وإغرائهم بعداوته، والقصد لتغيير الكتاب الذي جاء به، وإسقاط ما فيه من فضل ذوي الفضل وكفر ذوي الكفر منه وممن وافقه على ظلمه، وبغيه وشركه.

ولقد علم الله ذلك منهم فقال: ﴿إنَّ الذين يلحدون في آياتنا لا يخفون علينا﴾ وقال: ﴿يريدون أن يبدلوا كلام الله﴾ ولقد أحضروا الكتاب كملاً مشتملاً على التأويل والتنزيل، والمحكم والمتشابه والناسخ والمنسوخ لم يسقط منه: حرف الف ولا لام، فلما وقفوا على ما بينه الله من: أسماء أهل الحق والباطل، وأن ذلك إن ظهر نقض ما عهدوه قالوا: لا حاجة لنا فيه، نحن مستغنون عنه بما عندنا وكذلك قال: ﴿فنبذوه وراء ظهورهم واشتروا به ثمناً قليلاً فبئس ما يشترون﴾.

دفعهم الاضطرار بورود المسائل عليهم عما لا يعلمون تأويله إلى جمعه وتأليفه وتضمينه من تلقائهم ما يقيمون به دعائم كفرهم، فصرخ مناديهم: من كان عنده شيء من القرآن فليأتنا به، ووكلوا تأليفه ونظمه إلى بعض من وافقهم على معاداة أولياء الله، فألفه على اختيارهم، وما يدل للمتأمل له على اختلال تمييزهم وافترائهم وتركوا منه ما قدروا أنه لهم وهو عليهم وزادوا فيه ما ظهر تناكره وتنافره، وعلم الله أن ذلك يظهر ويبين، فقال: ﴿ذلك مبلغهم من العلم﴾ وانكشف لأهل الاستبصار عوارهم وافتراؤهم.

والذي بدا في الكتاب من الازراء على النبي (ص) من فرقة الملحدين ولذلك قال: ﴿ويقولون منكراً من القول وزوراً﴾ ويذكر جل ذكره لنبيه (ص) ما يحدثه عدوه في كتابه من بعده بقوله: ﴿وما أرسلنا من قبلك من رسول ولا نبي إلا إذا تمنى ألقى الشيطان في أُمنيته فينسخ الله ما يلقي الشيطان ثم يحكم الله آياته﴾ يعني: أنه ما من نبي تمنى مفارقة ما يعانيه من نفاق قومه وعقوقهم والانتقال عنهم إلى دار الاقامة، إلا ألقى الشيطان المعرض لعداوته عند فقده في الكتاب الذي أنزل عليه: ذمه والقدح فيه والطعن عليه، فينسخ الله ذلك من قلوب المؤمنين فلا تقبله، ولا تصغي إليه غير قلوب المنافقين والجاهلين، ويحكم الله آياته: بأن يحمي أولياءه من الضلال والعدوان، ومشايعة أهل الكفر والطغيان، الذين لم يرض الله ان يجعلهم كالأنعام حتى قال: ﴿بل هم أضل سبيلا﴾.

فافهم هذا واعلمه، واعمل به، واعلم أنك ما قد تركت مما يجب عليك السؤال عنه أكثر مما

الكتاب المبين

لمصنفه

العالم الربانی والحکیم الصمدانی

مولانا المرحوم

الحاج محمد خان الکرمانی

اعلی الله مقامه

الشريف

الطبعة الثانية

الزنا والخمر واكل الربا واذا جاءنا لنا علمنا واخبرنا بان ذكر ... بلدة وانت عليهم ... المحكم والمتشابه

ما المتشابه على ... وسئل عن الناسخ والمنسوخ والمحكم والمتشابه قال الناسخ الثابت المعمول به والمنسوخ ما كان يعمل به ثم جاء ما نسخه والمتشابه

ما اشتبه على جاهله اقول ... ما يقطعان برابع ... باب وقوع التحريف في الكتاب لطول الاصلية عن جابر قال سمعت رسول الله

صلى الله عليه وآله يقول يجيء يوم القيامة ثلاثة يشكون المصحف والمسجد والعترة يقول المصحف يا رب حرفوني ومزقوني ويقول المسجد يا رب

عطلوني وضيعوني ويقول العترة يا رب قتلونا وطردونا وشردونا فاجثو على الركبتين للخصومة فيقول الله جل جلاله لي انا اولى بذلك وفي

احتجاج امير المؤمنين عليه السلام على القوم ... من عثمان قال طلحة لعلي عليه السلام يا ابا الحسن شيء اريد ان اسألك عنه رأيتك خرجت بثوب مختوم

فقلت ايها الناس اني لم ازل مشتغلا برسول الله صلى الله عليه وآله بغسله وكفنه ودفنه ثم اشتغلت بكتاب الله حتى جمعته فهذا كتاب الله

عندي مجموعا لم يسقط عني حرف واحد ولم ار ذلك الذي كتبت والفت وقد رأيت عمر بعث اليك ان ابعث به اليّ فابيت ان تفعل فدعا عمر

الناس فاذا شهد رجلان على آية كتبها وان لم يشهد عليها غير رجل واحد ارجاها فلم يكتب فقال عمر وانا اسمع انه قد قتل يوم اليمامة قوم كانوا يقرؤون

قرآنا لا يقرؤه غيرهم فقد ذهب وقد جاءت شاة الى صحيفة وكتاب يكتبون فاكلتها وذهب ما فيها والكاتب يومئذ عثمان وسمعت

الذين الفوا ما كتبوا على عهد عمر وعثمان يقولون ان الاحزاب كانت تعدل سورة البقرة وان النور نيف ومائة آية والحجر تسعون ومائة آية فما هذا وما يمنعك يرحمك الله ان

تخرج كتاب الله الى الناس وقد عهد عثمان حين اخذ ما الف عمر فجمع له الكتاب وحمل الناس على قراءة واحدة ومزق مصحف ابي بن كعب وابن مسعود واحرقهما بالنار فقال له علي عليه

السلام يا طلحة ان كل آية انزلها الله جل وعلا على محمد صلى الله عليه وآله عندي باملاء رسول الله صلى الله عليه وآله وخط يدي وتأويل كل آية انزلها الله على محمد وكل حلال

او حرام او حد او حكم او شيء تحتاج اليه الامة الى يوم القيامة مكتوب باملاء رسول الله صلى الله عليه وآله وخط يدي حتى ارش الخدش ثم قال طلحة ...

يا ابا الحسن اخبرني عما سألتك عنه من امر القرآن الا تظهره للناس قال يا طلحة عمدا كففت عن جوابك فاخبرني عما كتب عمر وعثمان أقرآن كله ام فيه

ما ليس بقرآن قال طلحة بل قرآن كله قال ان اخذتم بما فيه نجوتم من النار ودخلتم الجنة فان فيه حجتنا وبيان حقنا وفرض طاعتنا قال طلحة حسبي اما

اذا كان قرآنا فحسبي ثم قال ... عما في يديك من القرآن وتأويله وعلم الحلال والحرام الى من تدفعه ومن صاحبه بعدك قال الى الذي امرني رسول الله صلى الله عليه وآله

ان ادفعه ... وفي رواية ابي ذر الغفاري رضي الله عنه انه لما توفي رسول الله صلى الله عليه وآله جمع علي القرآن وجاء به الى المهاجرين والانصار

وعرضه عليهم كما قد اوصاه بذلك رسول الله صلى الله عليه وآله فلما فتحه ابو بكر خرج في اول صفحة فتحها فضائح القوم فوثب عمر وقال يا علي اردده

فلا حاجة لنا فيه فاخذه علي عليه السلام وانصرف ثم احضروا زيد بن ثابت وكان قارئا للقرآن فقال له عمر ان عليا جاء بالقرآن وفيه فضائح المهاجرين

والانصار وقد رأينا ان نؤلف القرآن ونسقط منه ما كان فيه فضيحة وهتك للمهاجرين والانصار فاجابه زيد الى ذلك ثم قال فان انا فرغت

من القرآن على ما سألتم واظهر علي القرآن الذي الفه اليس قد بطل ما قد عملتم قال عمر فما الحيلة قال زيد انتم اعلم بالحيلة فقال عمر ما حيلة دون ان

نقتله ونستريح منه فدبر في قتله على يد خالد بن الوليد فلم يقدر على ذلك فلما استخلف عمر سأل عليا ان يدفع اليهم القرآن فيحرفوه فيما بينهم فقال

يا ابا الحسن ان جئت بالقرآن الذي كنت جئت به الى ابي بكر حتى نجتمع عليه فقال علي هيهات ليس الى ذلك سبيل انما جئت به الى ابي بكر

لتقوم الحجة عليكم ولا تقولوا يوم القيامة انا كنا عن هذا غافلين او تقولوا ما جئتنا به ان القرآن الذي عندي لا يمسه الا المطهرون والاوصياء

من ولدي فقال عمر فهل وقت لاظهاره معلوم قال علي عليه السلام نعم اذا قام القائم من ولدي يظهره ويحمل الناس عليه فتجري السنة به

... من ادعى ... في القرآن قال علي عليه السلام واما هفوات الانبياء عليهم السلام وما بينه الله في كتابه ... من حجج

اعظم ... الانبياء من ... بل ... ان ... الاولياء ... عز وجل ... ودعت ... ومن ...

ان يراهم ... الانبياء ... ومنهم من يجعل ... كالذي كان من النصارى في ابن مريم ... على عظم ...

التمثيل الذي تقدم به عز وجل ... حيث قال فيه ... يا اخت هارون ... من ...

ومن كان لم تفعل ... بما ادعته النصارى لابن مريم ... شيئا ... من ... الا ... استعارة ...

من اسماء اصحاب الحجر ... في القرآن ... حرب ... قد ...

وانما هو الرياسة من الدين وقد بين الله تعالى قصص المغيرين بقوله الذين يكتبون الكتاب بأيديهم ثم يقولون هذا من عند الله ليشتروا به ثمنا
قليلا وبقوله وان منهم لفريقا يلوون ألسنتهم بالكتاب وبقوله اذ يبيتون ما لا يرضى من القول بعد فقد الرسول مما يقيمون به أود باطلهم
حسب ما فعلته اليهود والنصارى بعد فقد موسى وعيسى من تغيير التوراة والانجيل وتحريف الكلم عن مواضعه الى ان قال وليس يسوغ
مع عموم التقية التصريح بأسماء المبدلين ولا الزيادة في آياته على ما اثبتوه من تلقائهم في الكتاب لما في ذلك من تقوية حجج اهل
التعطيل والكفر والملل المنحرفة عن قبلتنا وابطال هذا العلم الظاهر الذي قد استكان له الموافق والمخالف بوقوع الاصطلاح على الايتمار
لهم والرضا بهم ولان أهل الباطل في القديم والحديث أكثر عددا من اهل الحق ولان الصبر على ولاة الامر مفروض لقول الله عز وجل لنبيه
فاصبر كما صبر اولوا العزم من الرسل وايجابه مثل ذلك على اوليائه واهل طاعته بقوله لقد كان لكم في رسول الله اسوة حسنة فحسبك
من الجواب في هذا الموضع ما سمعت فان شريعة التقية تحظر التصريح باكثر منه ثم قال بعد ذكر بعض الآيات الواردة في شأنهم عليهم السلام
وتأويلها وانما جعل الله تبارك وتعالى في كتابه هذه الرموز التي لا يعلمها غيره وغير انبيائه وحججه في ارضه لعلمه بما يحدثه في كتابه المبدلون
١ من اسقاط اسماء حججه منه وتلبيسهم ذلك على الامة ليعينوهم على باطلهم فاثبت فيه الرموز واعمى قلوبهم وابصارهم الى ان قال عليه السلام
واما ظهورك على تناكر قوله وان خفتم الا تقسطوا في اليتامى فانكحوا ما طاب لكم من النساء وليس يشبه القسط في اليتامى نكاح النساء
٥ ولا كل النساء ايتام فهو مما قدمت ذكره من اسقاط المنافقين من القرآن وبين القول في اليتامى وبين نكاح النساء من الخطاب و
القصص اكثر من ثلث القرآن وهذا وما اشبهه مما ظهرت حوادث المنافقين فيه لاهل النظر والتأمل ووجد المعطلون واهل
٥ الملل المخالفة للاسلام مساغا الى القدح في القرآن ولو شرحت لك كلما اسقط وحرف وبدل مما يجري هذا المجرى لطال وظهر ما تحظر
التقية اظهاره من مناقب الاولياء ومثالب الاعداء وعن ابن نباتة قال سمعت عليا عليه السلام يقول كأني بالعجم فساطيطهم في مسجد الكوفة
يعلمون الناس القرآن كما انزل قلت يا امير المؤمنين او ليس هو كما انزل فقال لا محي منه سبعون من قريش باسمائهم واسماء آبائهم وما ترك ابو لهب
الا للازراء على رسول الله صلى الله عليه وآله لانه عمه وعن ابي بصير قال الحضرمي خرج عبد الله بن عمرو بن العاص من عند عثمان فلقي امير المؤمنين
عليه السلام فقال له يا علي بيتنا الليلة في امر نرجو ان يثبت الله هذه الامة فقال امير المؤمنين لن يخفى علي ما بيتم فيه حرفتم وغيرتم وبدلتم
٣ تسعمائة حرف ثلاثمائة حرفتم وثلاثمائة غيرتم وثلاثمائة بدلتم فويل للذين يكتبون الكتاب بأيديهم ثم يقولون هذا من عند الله الى آخر الآية و
عن ابي جعفر عليه السلام قال ان امرنا ... القرآن لاوضح حقنا وقال لولا انه زيد في كتاب الله ونقص منه ما خفي حقنا على ذي حجى
ولو قد قام قائمنا فنطق صدقه القرآن وفي فصل الخطاب عن الدلائل عن ابي جعفر عليه السلام ان القرآن قد طرح منه آي كثيرة ولم يزد فيه الا حروف
اخطأت بها الكتبة برهان عن عبد الله بن سنان عن ابي عبد الله عليه السلام قال من كان كثير القراءة لسورة الاحزاب كان يوم القيامة في جوار محمد
وازواجه ثم قال سورة الاحزاب فيها فضائح الرجال والنساء من قريش وغيرهم يا ابن سنان ان سورة الاحزاب فضحت نساء قريش من العرب وكانت
اطول من سورة البقرة ولكن نقصوها وحرفوها كافي قال ابو عبد الله عليه السلام ان القرآن الذي جاء به جبرئيل الى محمد سبعة عشر الف آية
و قال ابو عبد الله عليه السلام ان في القرآن ما مضى وما يحدث وما هو كائن كانت فيه اسماء الرجال فالقيت وانما الاسم الواحد منه في وجوه
لا تحصى يعرف ذلك الوصاة وعنه قال لو قد قرئ القرآن كما انزل لالفيتنا فيه مسمين وعن ابي جعفر عليه السلام نحوه كما مر من قبل وعن ابيه
عليه السلام قال انزل الله في القرآن سبعة باسمائهم فمحت قريش ستة وتركوا ابا لهب عياشي عن ابن ابي نصر قال استقبلت الرضا عليه السلام الى
القادسية فسلمت عليه فقال اكتر لي حجرة لها بابان باب الى خان وباب الى خارج فانه استر عليك قال وبعث الي زنفيلجة فيها دنانير صحاح ومصحف وكان
يأتيني رسوله في حوائجه فاشتري له وكنت يوما وحدي ففتحت المصحف لاقرأ فيه فلما نشرته نظرت في لم يكن فاذا فيها اكثر مما في ايدينا اضعافه
فقدمت على قراءتها فلم اعرف شيئا فاخذت الدواة والقرطاس واردت ان اكتبها لكي اسأل عنها فأتاني مسافر قبل ان اكتب منها شيئا معه منديل
وخيط وخاتمه فقال مولاي يأمرك ان تضع المصحف في منديل وتختمه وتبعث اليه بالخاتم قال ففعلت بصائر عن سالم بن سلمة قال قرأ رجل على
ابي عبد الله عليه السلام وانا استمع حروفا من القرآن ليس على ما يقرؤها الناس فقال ابو عبد الله عليه السلام مه كف عن هذه القراءة اقرأ كما يقرأ الناس حتى

٤٧٦

مختصر
التحفة الاثني عشرية

شاه عبد العزيز غلام حكيم الدهلوي

نقله من الفارسية الى العربية سنة ١٢٢٧
الشيخ الحافظ غلام محمد بن محيي الدين بن عمر الاسلمي

اختصره وهذبه سنة ١٣٠١ هـ علامة العراق
السيد محمود شكري الألوسي

قد اعتنى بطبعه طبعة جديدة بالأوفست
حسين حلمي بن سعيد استانبولي

يطلب من المكتبة ليشيق بشارع دار الشفقة بفاتح ٧٢

استانبول - تركيه

١٣٩٦ هجرى ١٩٧٦ ميلادى

IHLÂS VAKFI (The Ikhlâs Foundation)
presents this gift to your noble person.

والأمر باتباعهم والنهى عن مخالفتهم وإيجاب محبتهم وأسماء أعدائهم والطعن فيهم واللعن عليهم ، فشق عليهم ذلك ونبض عرق الحسد منهم فتجاسروا على ذلك ومن جملة ما أسقطوه من سورة ألم نشرح « وجعلنا علياً صهرك » وهو يدل على تخصيص علىّ بكونه صهراً دون عثمان ، ومنها « سورة الولاية » ويزعمون أنهـــا سورة طويلة قد ذكر فيها فضائل

سورة الولاية سبع آيات

بسم الله الرحمن الرحيم

يا أيها الذين آمنوا آمنوا بالنبي وبالولي الذين بعثناهما
يهديانكم إلى صراط مستقيم ۝ نبي وولي بعضهما من بعض
وأنا العليم الخبير ۝ إن الذين يوفون بعهد الله لهم جنات النعيم
والذين إذا تليت عليهم آياتنا كانوا بآياتنا مكذبين ۝
إن لهم في جهنم مقاما عظيما إذا نودي لهم يوم القيامة أين
الظالمون المكذبون للمرسلين ۝ ما خلفهم المرسلين إلا
بالحق وما كان الله ليظهرهم إلى أجل قريب ۝ وسبح بحمد ربك
وعلي من الشاهدين ۝

فصل الخطاب

علامه نوری

الفرقان الاولى بصائر للناس وهدى ورحمة كما سمى القرآن بها في قوله تعالى هذا بصائر وفي قوله ولقد
كتبنا في الزبور من بعد الذكر كما سمى القرآن بها في قوله والذين كفروا بالذكر وفي قوله أانزل عليه الذكر
من بيننا وفي قوله تبارك الذي نزل الفرقان وفي الكافي عن النبي صلى الله عليه وآله اعطيت السور الطوال
مكان التورية واعطيت المئين مكان الانجيل واعطيت المثاني مكان الزبور وفضلت بالمفصل وفيه عن الصادق ع
قال ان القرآن نزل بالحزن فاقرؤه بالحزن وفي خبر ان الله عز وجل اوحى الى موسى بن عمران اذا وقفت بين
يدي فقف موقف الذليل الفقير واذا قرأت التورية فاسمعنيها بصوت حزين وفي الاتقان عن ابن عباس والسدي
في قوله ان هذا لفي الصحف الاولى صحف ابراهيم وموسى قال نسخة هذه السورة الاعلى في صحف ابراهيم وموسى مثل ما نزلت على النبي صلى الله عليه وآله وفيه عن
كعب قال فتحت التورية بالحمد لله الذي خلق السموات والارض وجعل الظلمات والنور ثم الذين كفروا بربهم
يعدلون وختم بالحمد لله الذي لم يتخذ ولدا الى قوله تكبيرا وفيه عنه قال فاتحة التورية فاتحة الانعام وخاتمتها
خاتمة هود وفي رواية اخرى عنه ان اولها عشر آيات من سورة الانعام قل تعالوا الى آخرها واخرجها ايضا
ابو عبيدة عنه وروى الطبرسي في المجمع عن النبي صلى الله عليه وآله انه قال سورة يس تدعى في التورية المعمة قيل وما
المعمة قال تعم صاحبها خير الدنيا والآخرة وتدعى المدافعة القاضية وفي خبر قال كعب الاحبار والذي نفس كعب
بيده ان هذا اول شيء في التورية بسم الله الرحمن الرحيم قل تعالوا اتل ما حرم ربكم عليكم الآيات وفي الاتقان
عن ابن مسعود ان سورة الملك هي المانعة وهي في التورية سورة الملك وفي الكافي والمجمع عن ابي جعفر عليه السلام
قال سورة الملك هي المانعة تمنع من عذاب القبر وهي مكتوبة في التورية سورة الملك وهذا القسم من
عقايد الامامية ان كلما كان في القرآن يا ايها الذين آمنوا فهو في التورية يا ايها المساكين وعن العياشي
عن امير المؤمنين وعن علي بن الحسين عليهما السلام وفي محاسن البرقي عن الصادق عليه السلام قال ما نزل كتاب من السماء
الا واوله بسم الله الرحمن الرحيم **الامر الرابع** في ذكر اخبار خاصة فيها دلالة او اشارة على كون القرآن كالتورية
والانجيل في وقوع التحريف والتغيير فيه وركوب المنافقين الذين استولوا على الامة فيه طريقة
اسرائيل فيهما وهي في نفسها حجة مستقلة لاثبات المطلوب فانها معينة لدخول هذا الفرد في القاعدة
السابقة والعموم الذي استفيد من الاخبار المتقدمة وان ثبت تخصيصه بمخصصات كثيرة في موارد اخرى
مع انه لم يبلغ حدا يوجب الوهن فيه او استهجان ارادة ما يظهر منه حتى يجب حمله على معنى آخر غير ما يفهم منه
في بادي النظر بل لو بلغ التخصيص الحد المذكور فلا يضر بالتمسك به في المقام اذ الوهن يرتفع بتمسك

في نقل الاخبار الخاصة الدالة على كون القرآن التي نزل على النبي ص وقوع التغيير والتحريف

كما هو صريح القرآن في مواضع كثيرة الى غير ذلك من القرائن التي عند التأمل المنصف يظهر له ان
هذا المعنى هو الشايع في كلمات الاصحاب قديما وحديثا وفي السنة المخالفين حتى انهم عبروا في غير محل الخلاف
في سقوط بعض القرآن وعدمه بهذا اللفظ وتقدم في المقدمة الثالثة ذكر الكتب المصنفة في التحريف اي النقص
من القرآن او التغيير المعبر عنها بكتاب التحريف او بكتاب التحريف والتبديل واما ما في رسالة ابي جعفر عليه السلام الى سعد الخير و
كان من نبذهم الكتاب ان اقاموا حروفه وحرفوا حدوده فهم يروونه ولا يرعونه فهو اشارة الى الاحبار والرهبان
من اهل الكتاب لقوله قبل ذلك وكل امة قد رفع الله عنهم علم الكتاب حين نبذوه وولاهم عدوهم حين
تولوه وكان من نبذهم آه وقوله بعد شرح ذلك ثم اعرف اشباههم من هذه الامة الذين اقاموا حروف
الكتاب وحرفوا حدوده ثم ان الظاهر من الفقرتين ان علماء اليهود والنصارى وعلماء العامة اقاموا حروفه
بمعنى حفظهم له بالاصوات الحسنة والالحان المستحسنة والمحافظة على الآداب المذكورة في علم القراءة
والواجبات والمستحبات المصطلح عليها بينهم والمداومة على ختمه وحرفوا حدوده بجعلهم له بآرائهم و
عقولهم من غير اشتياق معرفة احكامه حلاله وحرامه الى اهل الذكر المامور بالرجوع اليهم في ذلك
هذا مما لا ننكره ولكن في الخبر دلالة وكلا اشارة الى كون المراد من التحريف في سائر الاخبار تغيير المعنى
اذ المحرف فيها هو القرآن او الآيات او الحروف وفي هذا الخبر حدود القرآن ولا يخفى اختلاف معاد
العبارتين بحسب الظهور ولا منافاة بينهما توجب رفع اليد عن احدهما والمحرفون فيها الخلفاء وعلماء
العامة واشرنا الى التغاير فعلهما مع ان عدم كونه صارفا لما ورد في تحريف التورية والانجيل مما قامت عليه
الضرورة وجعله صارفا في المقام يوجب التفكيك المستهجن فيه بل صرف الاخبار المذكورة الصريح بعضها
على الحمل لظاهر هذا الخبر الضعيف المبني على التقية لقوله في آخره ولولا ان يذهب بك الظنون عني لجليت
لك عن اشياء من الحق غطيتها ولنشرت لك اشياء من الحق كتمتها ولكني اتقيك آه وظاهر الخبر ان الحق
المكتوم هو ما يشبه الامر المذكور لا الاسرار المخزونة لخروج عن الاستقامة والانصاف **الدليل الثاني**
عشر الاخبار الواردة في الموارد المخصوصة من القرآن الدالة على تغيير بعض الكلمات والآيات والسور
باحدى الصور المتقدمة وهي كثيرة جدا حتى قال السيد نعمة الله الجزائري في بعض مؤلفاته كما حكي عنه ان
الاخبار الدالة على ذلك تزيد على الفي حديث وادعى استفاضتها جماعة كالمفيد والمحقق الداماد والعلامة
المجلسي وغيرهم بل الشيخ ايضا صرح في التبيان بكثرتها بل ادعى تواترها جماعة يأتي ذكرهم في آخر الدليل

۴۸۱

کشف الاسرار

تألیف مجاهد کبیر، پیشوای بزرگ شیعیان، الامام روح الله الموسوی الخمینی

روایت‌را بانام ونشان بمردم نشان دهد ومشت اورا پیش توده باز کند وخیانت و عوام‌فریبی اورا وانمود کند دل خوش کرده بدروغ چندروزه باکمال‌بررومی(۱) یك روایت‌را سرو ته بریده واول وآخر انداخته برخ دینداران می کشد وآنهارا بواسطهٔ آن مشرك میخواند اینك ماعین روایت‌را بانشانی مینویسیم وبرای پارسی زبانان ترجمه‌میکنیم وحکمیت‌را بوجدان پاك خوانندگان محترم واگذار میکنیم

کتاب مرآةالعقول شرح کافی جلداول صفحه۳٥٤ حدیث پنجم الحسین بن محمدالاشعری عن معلی بن محمد عن ابی الفضل عبدالله بن ادریس عن محمدبن سنان قال کنت عندابیجعفر الثانی فاجریت اختلاف الشیعه فقال یامحمد ان الله تعالی لم یزل متفرداً بوحدانیته ثم خلق محمداً وعلیاً وفاطمة فمکثوا الف دهر ثم خلق جمیع الاشیاء فاشهدهم خلقها واجری طاعتهم علیها وفوض امورها الیهم فهم یحلون مایشاؤن و یحرمون مایشاؤن ولن یشآؤ الا ان یشاءالله تبارك وتعالی ثم قال یامحمد هذه الدیانة التی من تقدمها مرق ومن تخلف عنها محق ومن لزمها لحق خذها الیك یامحمد.

یعنی محمدبن سنان گفت من پیش حضرت جواد بودم وازاختلاف شیعه سخن راندم فرمود ای محمد همانا خدای تعالی همیشه فرد بوده دریکتائی پس خلق کرد محمد وعلی وفاطمه را آنها هزاردهر مکث کردند پس خلق کرد همهٔ اشیاءرا وآنها را مطلع کرد برخلق اشیاء وواجب کرد اطاعت ایشانرا برآنها وتفویض کرد امر آنهارا بایشان پس ایشان حلال میکنند هرچه را که میخواهند وحرام میکنند هرچه راکه میخواهند وهرگز نمیخواهند مگر آنچه راکه خدا میخواهد پس حضرت جوادگفت ای محمد اینست آن دینی که هرکس زیادروی کند ازاسلام خارج می شود وهرکس تخلف ازآن کند دینش باطل میشود وهرکس ملازم آن باشد ملحق میشود بدین داران تونیز ای محمد بگیر این را.

اینست حدیثی که این یاوه‌سرا بدین‌داران نسبت شرك‌را بواسطهٔ آن میدهد

---

(۱) ما درگفتار حدیث درپیرامون اینگونه احادیث یاناتی کردیم بآنجا رجوع شود

«۱۰۷»

اگر این حکومت و آئین بود ونبودش یکسان بود چرا پیغمبر فرستادی و یك کتاب باآنهمه تشریفات نازل کردی البته خدای جهان‌را از بی ارج شمردن عدالت و توحید بری میدانید در اینصورت برای بعداز پیغمبر باید دستوری برای استوار بودن این اساس بدهد ومردمرا بلا تکلیف و مملکت و آئین را دستخوش اغراض یك مشت هوا پرست وریاست طلب نکند پیغمبری که برای رفتن مستراح وخلوت کردن با زن وشیر دادن یك طفل چندین حکم خدائی وفرمان آسمانی آورده وبرای هیچ چیز کوچك وبزرگ نیست مگر اینکه تکلیف معین کرده اگر برای یك همچو موضوعی که بقاء اساس دعوت ونبوت براواست واستوار ماندن پایه‌های توحید وعدالت پیوند باواست هیچ کلمه درتمام عمر نگوید ودین و آئین الهی‌را دستخوش اغراض مشتی چپاولچی هرزه کند که پس ازمردنش برای ریاست چند روزه خود آنهمه کارها که همه میدانید ودر کتابهای سنی وشیعه وتواریخ جهان ذکرشده کنند چنین پیغمبری را دانشمندان جهان مورد اعتراض ونکوهش قراردهند واورا بپیغمبری وعدل و داد نشناسند پیغمبریکه میگوید کسی که بدون وصیت بمیرد مثل کسی استکه در زمان جاهلیت مرده یعنی مثل کافر مرده وبرای وصیت خدا باوامر میکند وآیات قرآن فرومیفرستد دریك همچو کاری که مهمترین اموراست و برای وصیت ازهر چیزاولی ونیازمند تراست اگرهیچ کلمهٔ نگوید وخود بقول خدا وخود عمل نکند برای چنین پیغمبرچه ارج میتوان قائل شد ماخدائیرا پرستش میکنیم ومیشناسیم که کارهایش براساس خرد پایدار وبخلاف گفته‌های عقل هیچ کاری نکند نه آنخدائی که بنائی مرتفع ازخداپرستی و عدالت ودینداری بناکند وخود بخرابی آن بکوشد و یزید ومعاویه وعثمان وازاین قبیل چپاولچی‌های دیگررا بمردم امارت دهد و تکلیف ملت را پس ازپیغمبرخود برای همیشه معین نکند تادر تأسیس بنای جوروستمکاری کمك کار نباشد

یك رئیس خانه که پنجاه نفر کارمند دارد یك سرپرست عائله که ده نفر افراد

«۱۱۴»

مسلمانهاواقع نمیشد آنهائیکه سالهادرطمع ریاست خودرا بدین • پیغمبرچسبانده بودند ودسته بندیها میکردند ممکن نبود بگفتهٔ قرآن ازکارخود دست بردارند با هرحیلهٔ بود کارخودرا انجام میدادند بلکه شاید دراینصورت خلاف بین مسلمانها طوری میشد که بانهدام اصل اساس اسلام منتهی میشد زیرا ممکن بود آنها که در صدد ریاست بودند چون دیدند بااسم اسلام نمیشود بمقصود خود برسند یکسره حزبی برضد اسلام تشکیل میدادند ودراینصورت مسلمانهاهم قیام میکردند وناچار علی بن ابیطالب ودیگر دینداران سکوترا روانمیداشتند وبا آن نورس بودن نهال اسلام یك چنین خلاف بزرگی بین مسلمانهاریشهٔ اسلام را برای همیشه ازبن میکند وآن نیمهٔ اسلامرا هم بباد فنامیداد پس نام بردن ازعلی بن ابیطالب برخلاف صلاح اصل امامت که هیچ برخلاف صلاح دین هم تمام میشد

٤ـ آنکه ممکن بود درصورتیکه امامرا درقرآن ثبت میکردند آنهائیکه جز برای دنیا وریاست بااسلام وقرآن سروکارنداشتند وقرآنرا وسیلهٔ اجراء نیات فاسدهٔ خودکرده بودند آن آیات را ازقرآن بردارند وکتاب آسمانیرا تحریف کنند وبرای همیشه قرآنرا ازنظر جهانیان بیندازند وتاروزقیامت این ننگ برای مسلمانها وقرآن آنها بماند وهمان عیبی راکه مسلمانان بکتاب یهود ونصاری میگرفتند عیناً برای خود اینها ثابت شود

٥ـ فرضاً که هیچیك ازاین امورنمیشد بازخلاف ازبین مسلمانها برنمیخواست زیرا ممکن بود آن حزب ریاست خواه که ازکارخود ممکن نبود دست بردارند فوراً یك حدیث بپیغمبر اسلام نسبت دهند که نزدیك رحلت گفت امرشما باشوری باشد علی بن ابیطالبرا خدا ازاین منصب خلع کرد

مخالفتهای ابو بکر با نص قرآن شاید بگوئید اگردرقرآن امامت تصریح میشد شیخین مخالفت نمیکردند وفرضاً آنها مخالفت میخواستند بکنند مسلمانها ازآنها نمیپذیرفتند ناچارما دراین مختصر چند ماده ازمخالفتهای آنها باصریح قرآن

که شما با این معلومات سرشار وخرد بی پایان گاهی کارهای خدائی را معین میکنید وخدا تراش میشوید وگاهی شغل پیمبری را معین میکنید و پیغمبر تراش میشوید بهتر این نبود که پا از گلیم خود درازنکرده بیخود مارا بزحمت نمیانداختید.

یکنظری باخبار تقیه این بیخردان بعادت همیشه دست وپائی کرده ازهر گوشه سخنی بگوششان خورده فهمیده ونفهمیده برخ دینداران میکشند ازاینجهت دست وپای خودرا درسخن گم کرده وازاین شاخه بآن شاخه پریده مراعات تناسب و آداب سخن رانی را نمیکنند ازاینرو پای اخبار تقیه را پیش کشیده میگوید (زراره گفت ازامام چیزی پرسیدم جوابی داد ودیگری آمد وهمان را پرسید جواب دیگری داد وباز دیگری آمد وهمان را پرسید جواب دیگری داد گفتم درجواب سه نفر از شیعیان که یک چیز پرسیدند سه جواب دادید گفت برای آنستکه اختلاف بین آنها افتد وشناخته نشوند پس از آن میگوید اگر این احادیث هم صحیح باشد دیگر چه عرض کنم)

مانمیدانیم اینها چطور ازحکم خرد یکبار دور افتاده وهرچه پیش قلمشان میآید مینگارند هرچه میخواهد ازکار درآید وگرنه روابودن بلکه واجب بودن تقیه ازروشنترین احکام عقلست معنی تقیه آنستکه انسان حکمی را برخلاف واقع بگوید یاعملی برخلاف میزان شریعت بکند برای حفظ کردن خون یاناموس یامال خود یادیگری مثلا وضوء بحسب حکم خدا واجبست از مرفق آب بریزند و پارا باید مسح بکشند بعضی سنیان را رأی اینست که باید ازسر انگشتان تامرفق بعکس بشویند وپارا نیز باید شستشو دهند دراینصورت یکنفر میخواهد وضوء بگیرد در بلاد سنیان اگر مثل شیعیان وضوء بگیرد جان خود یامسلم دیگر درخطر است در اینجا حکم خدا اینست که باید مثل آنان وضوء بگیرد وخودرا درخطر نیندازد و این حکم مطابقست باحکم قطعی خرد هیچ عقلی نمی گوید دراینصورت وضوء را مثل شیعیان بگیرد گرچه جان خود یامسلمان دیگر درخطر باشد درزمان ائمه دین هرکس ازتاریخ مطلعست میداند که زمانی بوده که برای امامان وشیعیان آنها

«۱۲۹»

در کمال سختی و تقیه بوده که اگر سلاطین وخلفاء آنوقت اطلاع از شیعیان آنها پیدامیکردند جان‌ومال وعرض آنها بیادفنا میرفت امامان ازطرف پیغمبراز جانب خدای‌عالم مأموربودند که‌مأمور شده‌است‌حفظ کنندجان‌وناموس وعرض‌شیعیان را ازاینجهت گاهی یك‌حکم‌را بطورتقیه برخلاف دستور اولی خدا میدادند برای اینکه دربین خود شیعیان هم اختلاف شود.ومخالفین نفهمند اینها احکامشان ازیك سرچشمه آب میخورد واسباب‌زحمت مسلمانان‌را فراهم‌نیاورند اکنون این‌چیزی که باحکم‌خرد مطابقست وازدستورات خصوصی پیغمبر اسلامست بایدگفت‌اگر اینهاهم صحیح‌است دیگرچه‌عرض کنم میخواهیدچه‌بگوئید می‌گوئید برای‌اینکه چندروزی یکنفر مثلا دروضوء وغیر آن برخلاف دستور اولی خدا رفتارنکند یك جمعیت برباد بروند وجان وناموسشان دستخوش فنا بشود

گواه از قرآن بگفته قرآن گرچه این امر نیازمندی بچیزی ندارد جز حکم روشن عقل وهر کس جزئی‌خردی داشته باشد می‌فهمد که‌حکم تقیه ازاحکام قطعیه خداست چنانچه وارد شده که هر کس تقیه ندارد دین‌ندارد لکن ما برای این مطلب گواه ازقرآن نیز داریم

سوره نحل (آیه۱۰۸) **مَنْ كَفَرَ بِاللّهِ مِنْ بَعْدِ ایمانِهِ الّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْاِیمانِ** ـ یعنی غضب خدا بر کسی‌است که کافر بخدا شد پس‌ازایمان آوردن مگر کسانیکه ازروی اکراه اظهار کفر کردند وقلب آنها بایمان خدا مطمئن باشد این‌آیه دربارهٔ عمار یاسر آمد کفار اورا اکراه‌کردند که کافر شود اوهم اظهار کفر کرد وهرچه‌آنهاخواستند ازناسزاها گفت سپس گریان پیش‌پیغمبر آمد این‌آیه نازل شد واجازه تقیه داده شد

نظر دیگری بامامت مابس‌ازآنکه روشن کردیم که امامت‌یکی ازاصول‌مسلمهٔ اسلامست ودرقرآن تاآن اندازه که باید بیان‌شود شده‌است وبیشتر ازآنهم‌صلاح اسلام ومسلمانان نبوده خودرا نیازمند نمیدانیم بدنباله‌دادن این سخن لکن چون

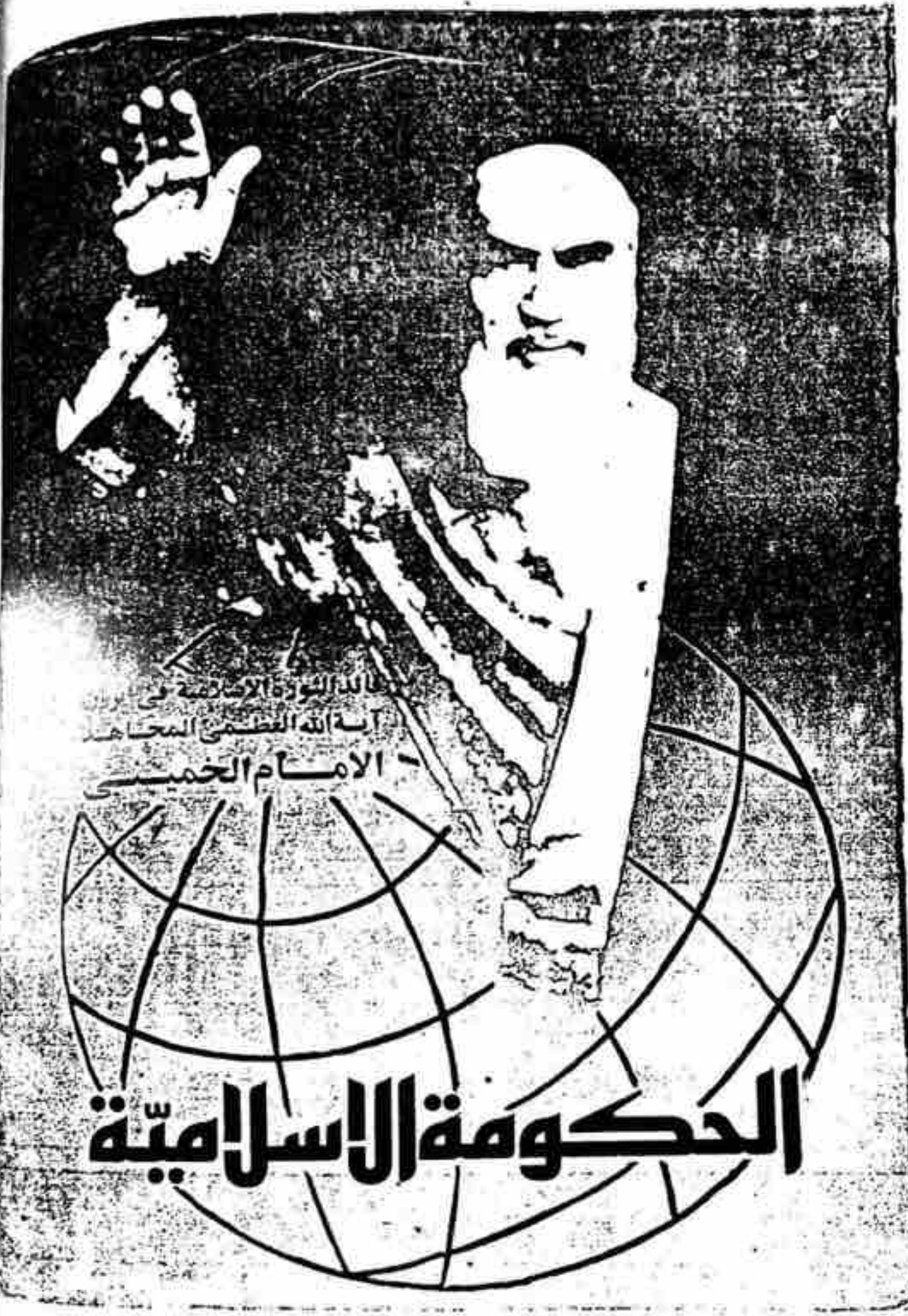
الثورة الإسلامية في
آية الله العظمى المجاهد
الإمام الخميني
الحكومة الإسلامية

أدلة ضرورة تشكيل الحكومة

ضرورة المؤسسات التنفيذية :

مجموعة القوانين لا تكفي لاصلاح المجتمع . ولكي يكون القانون مادة لاصلاح واسعاد البشر ، فانه يحتاج الى السلطة التنفيذية . لذا فان الله عز وجل قد جعل في الارض ـ الى جانب مجموعة القوانين ـ حكومة وجهاز تنفيذ وادارة . الرسول الاعظم (ص) كان يترأس جميع اجهزة التنفيذ في ادارة المجتمع الاسلامي . واضافة الى مهام التبليغ والبيان وتفصيل الاحكام والانظمة ، كان قد اهتم بتنفيذها ، حتى اخرج دولة الاسلام الى حيز الوجود . في حينه كان الرسول (ص) لا يكتفي بتشريع القانون الجنائي مثلا ، بل كان يسعى الى تنفيذه . كان يقطع اليد ، ويجلد ، ويرجم ، ومن بعد الرسول (ص) كانت مهام الخليفة لا تقل عن مهام الرسول (ص) . ولم يكن تعيين الخليفة لبيان الاحكام فحسب ، وانما لتنفيذها ايضا . وهذا الهدف هو الذي اضفى على الخلافة اهمية وشأنا ، بحيث كان يعتبر الرسول (ص) لولا تعيينه الخليفة من بعده غير مبلغ رسالته . فالمسلمون حديثو عهد بالاسلام وهم بأمس الحاجة الى من ينفذ القوانين .

الاجتماعي ، والانحراف العقائدي والخلقي ، فلا سبيل الى منع ذلك الا بقيام حكومة عادلة تدير جميع اوجه الحياة .

فقد ثبت بضرورة الشرع والعقل ان ما كان ضروريا ايام الرسول (ص) وفي عهد الامام امير المؤمنين علي بن ابي طالب (ع) من وجود الحكومة ـ لا يزال ضروريا الى يومنا هذا! . ولتوضيح ذلك اتوجه اليكم بالسؤال التالي : قد مر على الغيبة الكبرى لامامنا المهدي اكثر من الف عام ، وقد تمر الوف السنين قبل ان تقتضي المصلحة قدوم الامام المنتظر ، في طول هذه المدة المديدة هل تبقى احكام الاسلام معطلة ؟ يعمل الناس في خلالها ما يشاؤون ؟ ألا يلزم من ذلك الهرج والمرج ؟ القوانين التي صدع بها نبي الاسلام (ص) وجهد في نشرها وبيانها وتنفيذها طيلة ثلاثة وعشرين عاما ، هل كان كل ذلك لمدة محدودة ؟ هل حدد الله عمر الشريعة بمائتي عام مثلا ؟ هل ينبغي ان يخسر الاسلام من بعد الغيبة الصغرى كل شيء ؟ الذهاب الى هذا الرأي أسوأ في نظري من الاعتقاد بان الاسلام منسوخ ! فلا يستطيع احد يؤمن بالله واليوم الآخر ان يقول : انه لا يجب الدفاع عن ثغور الوطن ، او انه يجوز الامتناع عن دفع الزكاة او الخمس وغيرهما او يقول بتعطيل القانون الجزائي في الاسلام ، وتجميد الاخذ بالقصاص والديات . اذن ، فان كل من يتظاهر بالرأي القائل بعدم ضرورة تشكيل الحكومة الاسلامية فهو ينكر ضرورة تنفيذ

عدم امكان تشكيل تلك الحكومة ، فالولاية لا تسقط ، لان الفقهاء قد ولاهم الله ، فيجب على الفقيه ان يعمل بموجب ولايته قدر المستطاع ، فعليه ان يأخذ الزكاة والخمس والخراج والجزية ان استطاع ، لينفق كل ذلك في مصالح المسلمين وعليه ان استطاع ان يقيم حدود الله . وليس العجز المؤقت عن تشكيل الحكومة القوية المتكاملة يعني بأي وجه ان تنزوي بل ان التصدي لحوائج المسلمين ، وتطبيق ما تيسر تطبيقه فيهم من الاحكام ، كل ذلك واجب بالقدر المستطاع .

الولايـة التكوينيـة :

وثبوت الولاية والحاكمية للامام (ع) لا تعني تجرده عن منزلته التي هي له عند الله ، ولا تجعله مثل من عداه من الحكام . فان للامام مقاما محمودا ودرجة سامية وخلافة تكوينية تخضع لولايتها وسيطرتها جميع ذرات هذا الكون . وان من ضروريات مذهبنا ان لائمتنا مقاما لا يبلغه ملك مقرب ، ولا نبي مرسل . وبموجب ما لدينا من الروايات والاحاديث فان الرسول الاعظم (ص) والائمة (ع) كانوا قبل هذا العالم انوارا فجعلهم الله بعرشه محدقين ، وجعل لهم من المنزلة والزلفى ما لا يعلمه الا الله . وقد قال جبرئيل ــ كما ورد في روايات المعراج ــ : لو دنوت انملة لاحترقت . وقد ورد عنهم (ع) : ان لنا مع الله حالات لا يسعها ملك مقرب ولا نبي مرسل . ومثل هذه المنزلة

فكانت بعدها تعمل ما تشاء وتختار ما كان لاحد من الناس الخيرة في امره •

فالامر بالمعروف والنهي عن المنكر دعاء الى الاسلام مع رد المظالم ومخالفة الظالم ، فينبغي توجيه اكبر قدر من الامر والنهي الى العابثين بأرواح الناس واموالهم وممتلكاتهم • وقد تطفو على سطح بعض الصحف بعض اعمال السلب والاختلاس فيما يتعلق بالتبرعات الخاصة باغاثة منكوبي الفيضانات والسيول او الزلازل • احد علماء « ملاير » كان يقول : في حادثة ذهب ضحيتها الكثيرون ارسلنا سيارة شحن مليئة بالاكفان ، الا ان المسؤولين كانوا يمانعوننا في ايصالها ، ويريدون ان يأكلوها ! من هذا وامثاله من الآثام ورد التأكيد على الامر بالمعروف والنهي عن المنكر •

الآن اسألكم : ألا نعتبر بخطاب الامام حين يقول : ايها الناس ؟ ألسنا من الناس ؟ أليس الخطاب شاملا لنا ؟ هل كانت خطابات الامام مقصورة على اصحابه ومعاصريه ؟ وقد قلت سابقا ان تعاليم الائمة كتعاليم القرآن لا تخص جيلا خاصا وانما هي تعاليم للجميع في كل عصر ومصر والى يوم القيامة يجب تنفيذها واتباعها • فكما يلام الاحبار والربانيون على سكوتهم الذي لا مبرر له كذلك يلام العلماء اذا سكتوا على الضيم ولم ينكروه او يحاولوا تغييره بكل ما اوتوا من قوة •

تحرير الوسيلة

لسماحة آية الله العظمى ومولانا الأعظم
السيد روح الله الموسوي الخميني
متع الله المسلمين بطول وجوده الشريف

الجزء الثاني

القول في مبطلات الصلاة

وهي أمور : أحدها - الحدث الأصغر والأكبر : فانه مبطل لها أينما وقع فيها ولو عند الميم من التسليم على الأقوى عمداً أو سهواً أو سبقاً، عدا المسلوس والمبطون والمستحاضة على ما مرّ .

ثانيها - التكفير، وهو وضع إحدى اليدين على الأخرى نحو مايصنعه غيرنا ، وهو مبطل عمداً على الأقوى لا سهواً ، وإن كان الأحوط فيه الاعادة ، ولا بأس به حال التقية .

ثالثها - الالتفات بكل البدن الى الخلف أو اليمين أو الشمال ، بل وما بينها على وجه يخرج به عن الاستقبال ؛ فانّ تعمد ذلك كله مبطل لها ، بل الالتفات بكل البدن بما يخرج به عما بين المشرق والمغرب مبطل حتى مع السهو أو القسر ونحوهما ، نعم لا يبطل الالتفات بالوجه يميناً وشمالاً مع بقاء البدن مستقبلاً إذا كان يسيراً إلا أنه مكروه ، وأما إذا كان فاحشاً بحيث يجعل صفحة وجهه بحذاء يمين القبلة أو شمالها فالأقوى كونه مبطلاً .

رابعها - تعمّد الكلام ولو بحرفين مهملين ، بأن استعمل اللفظ المهمل المركب من حرفين في معنى كنوعه وصنفه ، فانه مبطل على الأقوى ، ومع عدمه كذلك على الأحوط ، وكذا الحرف الواحد المستعمل في المعنى كقوله : « ب » مثلاً رمزاً الى أول بعض الأسماء بقصد إفهامه ؛ بل لا يخلو إبطاله من قوة ، فالحرف المفهم مطلقاً وإن لم يكن موضوعاً إن كان بقصد الحكاية لا تخلو مبطليته من قوة ، كما أن اللفظ الموضوع إذا تلفظ به لا بقصد الحكاية وكان حرفاً واحداً لا يبطل على الأقوى ، وإن

ولا يترك الاحتياط بالاجتناب عن إمساك السكر ولو قليلاً في الفم ليذوب وينزل شيئاً فشيئاً وإن لم يكن ماحياً للصورة ولا مفوتاً للموالاة .

ولا فرق في جميع ما سمعتـه من المبطلات بين الفريضة والنافلة إلا الإلتفات في النافلة مع إتيانها حال المشي ، وفي غيرها الأحوط الابطال ، وإلا العطشان المتشاغل بالدعاء في الوتر العازم على صوم ذلك اليوم إن خشي مفاجأة الفجر وكان الماء أمامه واحتاج الى خطوتين أو ثلاث ، فانه يجوز له التخطي والشرب حتى يروي وإن طال زمانه لو لم يفعل غير ذلك من منافيات الصلاة ، حتى إذا أراد العود الى مكانه رجع القهقرى لئلا يستدبر القبلة ، والأقوى الاقتصار على خصوص شرب الماء دون الأكل ودون شرب غيره وإن قلّ زمانه ، كما أن الأحوط الاقتصار على خصوص الوتر دون سائر النوافل ، ولا يبعد عدم الاقتصار على حال الدعاء ، فيلحق بها غيرها من أحوالها وإن كان الأحوط الاقتصار عليها . وأحوط منه الاقتصار على ما إذا حدث العطش بين الاشتغال بالوتر ، بل الأقوى عدم استثناء من كان عطشاناً فدخل في الوتر ليشرب بين الدعاء قبيل الفجر .

تاسعها - تعمّد قول آمين بعد إتمام الفاتحة إلا مع التقية ، فلا بأس به كالساهي .

عاشرها - الشك في عدد غير الرباعية من الفرائض ، والأوليين منها على ما يأتي في محله إن شاء الله تعالى .

حادي عشرها - زيادة جزء أو نقصانه مطلقا إن كان ركناً ، وعمداً إن كان غيره .

مسألة ١١ - يكره في الصلاة مضافاً الى ما سمعته سابقاً نفخ موضع السجود إن لم يحدث منه حرفان ، وإلا فالأحوط الاجتناب عنه ، والتأوه والأنين والبصاق بالشرط المذكور والاحتياط المتقدم ، والعبث وفرقعة

مسألة ١٧ - يستحب أن تكون المتمتع بها مؤمنة عفيفة ، والسؤال عن حالها قبل التزويج وأنها ذات بعل أو ذات عدة أم لا ، وأما بعده فمكروه . وليس السؤال والفحص عن حالها شرطاً في الصحة .

مسألة ١٨ - يجوز التمتع بالزانية على كراهية خصوصاً لو كانت من العواهر والمشهورات بالزنا ، وإن فعل فليمنعها من الفجور .

القول في العيوب الموجبة لخيار الفسخ والتدليس

وهي قسمان : مشترك ومختص ، أما المشترك فهو الجنون ، وهو اختلال العقل ، وليس منه الاغماء ، ومرض الصرع الموجب لعروض الحالة المعهودة في بعض الأوقات . ولكل من الزوجين فسخ النكاح بجنون صاحبه في الرجل مطلقاً سواء كان جنونه قبل العقد مع جهل المرأة به أو حدث بعده قبل الوطء أو بعده . نعم في الحادث بعد العقد إذا لم يبلغ حداً لا يعرف أوقات الصلاة تأمل وإشكال ، فلا يترك الاحتياط ، وأما في المرأة ففيما إذا كان قبل العقد ولم يعلم الرجل دون ما إذا طرأ بعده . ولا فرق في الجنون الموجب للخيار بين المطبق والأدوار وإن وقع العقد حال إفاقته ، كما أن الظاهر عدم الفرق في الحكم بين النكاح الدائم والمنقطع .

وأما المختص فالمختص بالرجل ثلاثة : الخصاء ، وهو سل الخصيتين أو رضهما ، وتفسخ به المرأة مع سبقه على العقد وعدم علمها به .

والجب ، وهو قطع الذكر بشرط أن لا يبقى منه ما يمكن معه الوطء ولو قدر الحشفة . وتفسخ المرأة فيما إذا كان ذلك سابقاً على العقد . وأما اللاحق به ففيه تأمل . بل لا يبعد عدم الخيار في اللاحق مطلقاً سواء

توضیح المسائل

(اردو)

مجاہد اکبر امامِ امت رہبر انقلاب اسلامی

حضرت

امام خمینی مدظلہ

نام کتاب ______ توضیح المسائل امام خمینی ظلہ

مترجم ______ علامہ الحاج سید صفدر حسین النجفی

تعلیق و تصحیح ______ حجۃ الاسلام سید مقصود علی رضوی

ناشر ______ سازمان تبلیغات اسلامی شعبہ روابط بین الملل

کتابت ______ خاور بٹ، محمد حنیف قریشی و سید تجلی حسین

طبع ______ چاپخانہ سپہر

تعداد ______ ۵۰۰۰۰ (پچاس ہزار)

تاریخ ______ محرم الحرام سنہ ۱۴۰۴ ھ ق

۵۵

وُہ چیزیں جو مجنب کے لیے مکرُوہ ہیں

(۳۵۶) نوؔ چیزیں مجنب کے لئے مکروہ ہیں :

۱، ۲۔ کھانا اور پینا لیکن اگر وضو کرلے تو پھر مکروہ نہیں ۔

۳۔ واجب سجدہ والی سورتوں کے علاوہ سات سے زیادہ آیات قرآن کا پڑھنا ۔

۴۔ قرآن کی جلد، حاشیہ اور حروف کے درمیانی حصہ سے بدن کے کسی حصہ کو مس کرنا ۔

۵۔ قرآن مجید کا اپنے ساتھ رکھنا ۔

۶۔ سونا ۔ ہاں اگر وضو کرلے یا پانی نہ ہونے کی صورت میں غسل کے بدلے تیمم کرلے تو پھر سونا مکروہ نہیں ہے

۷۔ مہندی وغیرہ سے خضاب لگانا ۔

۸۔ بدن پر مالش کرنا ۔

۹۔ محتلم ہوجانے کے بعد جماع کرنا ۔

غُسلِ جنابت

(۳۵۷) ذاتی طور پر غسلِ جنابت مستحب اور نماز واجب اور دیگر ایسے امور کے لئے واجب ہوجاتا ہے مگر میت، سجدۂ شکر اور قرآن کے واجب سجدوں کے لئے غسل جنابت ضروری نہیں۔

(۳۵۸) یہ ضروری نہیں کہ غسل کرتے وقت وجوب یا استحباب کی نیت کرے پس اگر صرف قصد قربت یعنی حکمِ خدا کو انجام دینے کی نیت سے غسل کرے تو وہ کافی ہے ۔

(۳۵۹) اگر یہ یقین ہوجائے کہ نماز کا وقت داخل ہوچکا ہے اور غسل واجب کی نیت کرے پھر معلوم ہوجائے کہ وقت سے پہلے غسل کیا تھا تو اس کا غسل صحیح ہے ۔

(۳۶۰) غسل واجب ہو یا مستحب اسے دوؔ طریقوں سے انجام دیا جاسکتا ہے۔ ترتیبی اور ارتماسی ۔

غسلِ ترتیبی

(۳۶۱) غسل ترتیبی میں غسل کی نیت سے پہلے سر وگردن پھر دائیں اور پھر بائیں طرف کو دھویا جائے ۔

غسل مَسِّ میّت

(۵۲۱) اگر کوئی شخص کسی مردہ انسان کو چھُولے جو کہ سرد ہو گیا ہو اور اسے ابھی تک غسل نہ دیا گیا ہو یعنی اپنے بدن کے کسی حصّے کو اس سے مَس کرے تو اسے غسل مس میّت کرنا پڑے گا چاہے نیند میں مَس کرے یا بیداری میں، اپنی مرضی سے یا بے اختیار یہاں تک کہ اگر اس کا ناخن اور ہڈی میت کے ہڈی اور ناخن سے مَس ہو جائے تو بھی غسل کرے لیکن اگر مردہ حیوان کو چھُولے تو غسل واجب نہیں ہے۔

(۵۲۲) جس مردہ کا پورا جسم ٹھنڈا نہیں ہوا اگر یہ اس جگہ کو مَس کرے جو ٹھنڈی ہو چکی ہے تب بھی اس پر غسل واجب نہیں ہے۔

(۵۲۳) اگر اپنے بال میت کے جسم سے مس کرے یا اپنا بدن میت کے بالوں سے یا اپنے بال اس کے بالوں سے مَس کرے تو احتیاط مستحب یہ ہے کہ غسل کرے۔

(۵۲۴) مردہ بچے کے لئے بھی چاہے وہ بچہ سقط شدہ ہی کیوں نہ ہو کہ جو پورے چار مہینہ کا نہیں ہوا، غسل مَس میت واجب ہے بلکہ بہتر یہ ہے کہ اس سقط شدہ بچے کے لئے بھی غسل کرے جو چار مہینے سے کم ہے۔ اس بنا پر اگر چار مہینہ کا بچہ دنیا میں آئے تو اس کی ماں غسل مس میت کرے بلکہ اگر چار مہینہ سے کم کا ہی کیوں نہ ہو بہتر یہ ہے کہ اس کی ماں غسل مس میت کرے۔

(۵۲۵) جو بچہ ماں کی موت کے بعد دنیا میں آئے جب وہ بالغ ہو جائے تو اس پر غسل مس میت واجب ہے

(۵۲۶) اگر انسان اس میت کو چھولے کہ جس کے تینوں غسل پورے ہو گئے ہیں تو اس پر غسل کرنا واجب نہیں لیکن اگر تیسرے غسل کے پورے ہونے سے پہلے اس کے جسم کے کسی حصہ کو مَس کرے تو اسے غسل مس میت کرنا پڑے گا۔ اگرچہ اس حصہ کا تیسرا غسل بھی پورا ہو چکا ہو۔

(۵۲۷) اگر دیوانہ یا نابالغ بچہ میت کو چھولے تو دیوانہ کو عقلمند اور بچے کو بالغ ہونے کے بعد غسل کرنا پڑے گا۔

(۵۲۸) اگر کسی زندہ یا مردہ سے کہ جسے غسل نہیں دیا گیا۔ بدن کا کچھ حصہ جدا کیا گیا ہو کہ جس میں ہڈی ہو اور اس جدا شدہ حصّہ کو ابھی تک غسل نہیں دیا گیا اور کسی نے اسے چھو لیا ہے تو اسے غسل مَس میت کرنا پڑے گا

ہو اور وہ بچہ پورے چھ سال کا ہو۔

(۵۹۵)۔ نماز میت، غسل، حنوط اور کفن دینے کے بعد پڑھی جائے اور اگر ان سے پہلے یا ان کے درمیان پڑھی گئی اگرچہ بھول کر یا مسئلہ نہ جاننے کی وجہ سے ہو تو کافی نہیں ہے۔

(۵۹۶)۔ جو شخص نماز میت پڑھنا چاہتا ہے تو ضروری نہیں کہ اس نے وضو، غسل یا تیمم کیا ہوا ہو اور اس کا بدن اور لباس بھی پاک ہو اور اگر اس کا لباس غصبی بھی ہو تو بھی کوئی حرج نہیں اگرچہ احتیاط مستحب یہ ہے کہ تمام وہ چیزیں جو باقی نمازوں میں ضروری ہیں ان کی رعایت کرے۔

(۵۹۷)۔ میت پر نماز پڑھنے والے کا منہ قبلہ کی طرف ہو اور یہ بھی واجب ہے کہ میت کو اس کے سامنے چت لٹایا گیا ہو اس طرح کہ میت کا سر نماز پڑھنے والے کی دائیں طرف اور اس کے پاؤں بائیں طرف ہوں۔

(۵۹۸)۔ نماز پڑھنے والے کے ٹھہرنے کی جگہ میت کی جگہ سے زیادہ پست اور زیادہ بلند نہ ہو البتہ تھوڑی سی بلندی یا پستی میں کوئی حرج نہیں۔

(۵۹۹)۔ نماز پڑھنے والا میت سے دور نہ ہو۔ ہاں جو شخص نماز میت جماعت سے ادا کر رہا ہے اگر وہ میت سے دور ہو جبکہ صفیں ایک دوسرے سے ملی ہوئی ہوں تو کوئی اشکال نہیں۔

(۶۰۰)۔ نماز پڑھنے والا میت کے مدمقابل ہو البتہ اگر نماز جماعت کے ساتھ پڑھی جا رہی ہے اور جماعت کی صف میت کے دونوں طرف بڑھ جائے تو ان لوگوں کی نماز جو میت کے مدمقابل نہیں ہیں اشکال نہیں رکھتی۔

(۶۰۱)۔ میت اور نماز پڑھنے والے کے درمیان پردہ، دیوار اور اس قسم کی دوسری چیزیں حائل نہ ہوں البتہ اگر میت تابوت یا اسی قسم کی کسی چیز میں ہو تو کوئی حرج نہیں۔

(۶۰۲)۔ نماز میت پڑھتے وقت میت کی شرمگاہ چھپی ہونی چاہیئے اور اگر اسے کفن دینا ممکن نہ ہو تو اس کی شرمگاہ کو اگرچہ تختہ، اینٹ وغیرہ سے چھپانا پڑے تب بھی چھپایا جائے۔

(۶۰۳)۔ نماز میت کو کھڑے ہو کر قصد قربت سے پڑھنا چاہیئے اور نیت کے وقت میت کو معین کیا جائے مثلاً یوں نیت کرے کہ نماز پڑھتا ہوں۔ اس میت پر قربۃً الی اللہ۔

(۶۰۴)۔ اگر کوئی نہ ہو جو کھڑے ہو کر نماز پڑھے تو پھر بیٹھ کر بھی پڑھی جا سکتی ہے۔

(۶۰۵)۔ اگر میت نے وصیت کی تھی کہ فلاں شخص میری نماز جنازہ پڑھائے تو احتیاط واجب یہ ہے کہ وہ شخص ولی میت سے اجازت لے اور ولی بھی اجازت دے۔

کہ اگر وہ چیز تلف ہو گئی تو اس کا معاوضہ دینا پڑے گا تو پھر جو چیز مالک کو دے اس کا مطالبہ عاریۃً دینے والے سے نہیں کر سکتا۔

نکاح (شادی بیاہ) کے احکام

عقدِ ازدواج کے ساتھ عورت مرد پر حلال ہو جاتی ہے اور اس کی دو قسمیں ہیں:

۱۔ عقدِ دائم ۲۔ عقدِ غیر دائم

عقدِ دائم وہ ہے کہ جس میں نکاح کی مدت معین نہیں ہوتی اور جس عورت کا اس قسم کا عقد ہوا ہو اسے دائمہ کہتے ہیں۔

عقدِ غیر دائم وہ ہے کہ جس میں نکاح کی مدت معین ہوتی ہے مثلاً عورت کے ساتھ ایک گھنٹہ، ایک دن، ایک مہینہ، ایک سال یا اس سے زیادہ مدت کے لئے عقد کیا جائے اور جس عورت سے اس قسم کا عقد ہوا ہو اسے متعہ اور صیغہ کا نام دیتے ہیں۔

عقد کے احکام

(۲۳۶۰)۔ نکاح دائمی ہو یا غیر دائمی اس میں صیغہ پڑھنا ضروری ہے اور صرف عورت مرد کا راضی ہو جانا کافی نہیں اور صیغۂ عقد عورت و مرد خود پڑھیں یا کسی دوسرے شخص کو وکیل کریں جو اس کی طرف سے صیغہ پڑھے۔

(۲۳۶۱)۔ جب تک عورت و مرد کو یہ یقین نہ ہو جائے کہ ان کے وکیل نے صیغہ پڑھ لیا ہے تو اس وقت تک وہ ایک دوسرے کی طرف محرمانہ نگاہ نہیں کر سکتے اور یہ گمان کافی نہیں کہ وکیل نے صیغہ پڑھ لیا ہے البتہ اگر وکیل کہہ دے کہ میں نے صیغہ پڑھ لیا ہے تو کافی ہے۔

(۲۳۶۲)۔ وکیل کے لئے مرد ہونا ضروری نہیں بلکہ عورت بھی صیغۂ عقد پڑھنے میں دوسرے کی وکیل ہو سکتی ہے۔

(۲۳۶۳)۔ اگر عورت کسی کو وکیل کرے کہ مثلاً دس دن کے لئے اس کا نکاح (متعہ) کسی مرد سے کر دے اور دس روز کی ابتدا معین نہ کرے تو اگر عورت کے کلام سے یہ معلوم ہو جائے کہ اس نے وکیل کو پورا اختیار دے دیا ہے تو وکیل کو اختیا

معاش خود اور اگر یہ ممکن نہ ہو تو اگر وہ مجبور ہے کہ اپنی
کی مقدار شوہر کی اجازت کے بغیر اس کے مال سے لے سکتی ہے
شوہر کی اطاعت اس پر واجب نہیں۔
تلاش کرے تو جس وقت تہیۂ معاش میں مشغول ہے
(۲۴۱۴)۔ مرد دائمی عقد والی عورت کو اس طرح نہیں چھوڑ سکتا کہ نہ وہ شوہر دار عورت کی طرح ہو اور نہ بے شوہر
اس کے پاس رہے۔
کی طرح لیکن یہ واجب نہیں کہ چار راتوں میں سے ایک رات
ہم بستری ترک نہیں کر سکتا۔
(۲۴۱۵) شوہر نکاح دائمی والی بیوی سے چار مہینے سے زیادہ
رشتہ دار
اب اگر شوہر بیوی سے جماع کرے تو اس کی
(۲۴۱۶)۔ اگر عقد دائمی میں حق مہر معین نہ کریں تو عقد صحیح ہے۔
عورتوں کے مطابق اس کو حق مہر ادا کرے جو کہ اس عورت جیسی ہوں۔
(۲۴۱۷)۔ اگر عقد دائمی پڑھتے وقت حق مہر ادا کرنے کی مدت معین نہ کی ہو تو پھر عورت حق مہر لینے سے پہلے
شوہر کو ہم بستری سے روک سکتی ہے۔ چاہے شوہر حق مہر ادا کرنے کی طاقت رکھتا ہو یا نہیں۔ البتہ اگر حق مہر
لینے سے پہلے ہم بستری پر راضی ہو جائے اور شوہر اس کے ساتھ ہم بستری کرلے تو اب بغیر کسی عذر شرعی کے
شوہر کو ہمبستری سے منع نہیں کر سکتی۔

متعہ یا صیغہ

(۲۴۱۸)۔ کسی عورت سے متعہ کرنا اگرچہ لذت حاصل کرنے کے لئے نہ ہو تو بھی صحیح ہے۔
(۲۴۱۹)۔ شوہر چار مہینے سے زیادہ متعہ والی عورت سے ہم بستری ترک نہیں کر سکتا۔
(۲۴۲۰)۔ جس عورت سے متعہ ہو رہا ہے اگر وہ عقد میں شرط کرے کہ شوہر اس سے ہمبستری نہیں کرے گا تو عقد
اور شرط دونوں صحیح ہیں اور شوہر صرف دوسری لذات حاصل کر سکتا ہے البتہ اگر بعد میں عورت ہم بستری پر راضی
ہو جائے تو شوہر اس سے جماع کر سکتا ہے۔
(۲۴۲۱)۔ متعہ والی عورت اگرچہ حاملہ ہو جائے خرچ کا حق نہیں رکھتی۔
(۲۴۲۲)۔ متعہ والی عورت (چار راتوں میں سے ایک رات) ایک بستر پر سونے اور شوہر سے ارث پانے
اور شوہر بھی اس کا وارث بننے کا حق نہیں رکھتا۔
(۲۴۲۳)۔ متعہ والی عورت کو اگرچہ علم نہ ہو کہ وہ اخراجات اور اکٹھا سونے کا حق نہیں رکھتی تب بھی اس کا
عقد صحیح ہے اور نہ جاننے کی وجہ سے بھی شوہر پر کوئی حق نہیں رکھتی۔

رجال الكشي

لأبي عمرو محمد بن عمر بن عبد العزيز الكشي

قدم له وعلق عليه ووضع فهارسه

السيد أحمد الحسيني

مؤسسة الأعلمي للمطبوعات - كربلاء

رسول الله وكان الذى يكذب عليه ويعمل فى تكذيب صدقه ويفترى على الله الكذب عبد الله بن سبأ .

الكشى : وذكر بعض أهل العلم ان عبد الله بن سبأ كان يهوديا فأسلم ووالى عليا عليه السلام . وكان يقول وهو على يهوديته فى يوشع بن نون وصى موسى بالغلو فقال فى اسلامه بعد وفات رسول الله صلى الله عليه وآله فى على عليه السلام مثل ذلك وكان أول من أشهر بالقول بفرض امامة على وأظهر البراءة من أعدائه وكاشف مخالفيه وكفرهم ، فمن هنا قال من خالف الشيعة ان أصل التشيع والرفض مأخوذ من اليهودية .

فى السبعين رجلا من الزط الذين ادعوا الربوبية فى أمير المؤمنين عليه السلام

حدثنى الحسين بن الحسن بن بندار القمى قال : حدثنى سعد بن عبدالله ابن أبى خلف القمى قال : حدثنا أحمد بن محمد بن عيسى وعبد الله بن محمد بن عيسى ومحمد بن الحسين بن ابى الخطاب عن الحسن بن محبوب عن صالح بن سهل عن مسمع بن عبد الملك ابى سيار عن رجل عن أبى جعفر عليه السلام قال : ان عليا عليه السلام لما فرغ من قتال أهل البصرة أتاه سبعون رجلا من الزط (١) فسلموا عليه وكلموه بلسانهم فرد عليهم بلسانهم وقال لهم : انى لست كما قلتم انا عبد الله مخلوق . قال : فأبوا عليه وقالوا له : أنت أنت هو فقال لهم : لئن لم ترجعوا عما قلتم فى وتتوبوا الى الله تعالى لأقتلنكم . قال : فأبوا أن يرجعوا أو يتوبوا ، فأمر ان يحفر لهم آبار فحفرت ثم خرق بعضها الى بعض ثم قرفهم فيها ثم طم رؤسها ثم ألهب النار فى بئر منها ليس فيها أحد فدخل الدخان عليهم فماتوا .

(١) الزط بضم الزاي وتشديد الطاء : جنس من السودان والهنود .

انى لأجلس فى حلقهم بالكوفة فأكاد ان اشك فى اختلافهم فى حديثهم حتى ارجع الى المفضل بن عمر فيوقفنى من ذلك على ما تستريح اليه نفسى ويطمئن اليه قلبي . فقال ابو عبد الله : اجل هو كما ذكرت يا فيض ان الناس اولعوا بالكذب علينا ، ان الله افترض عليهم لا يريد منهم غيره . وانى احدث احدهم بالحديث فلا يخرج من عندى حتى يتأوله على غير تأويله ، وذلك انهم لا يطلبون بحديثنا وبحبنا ماعند الله وانما يطلبون به الدنيا وكل يحب ان يدعى رأسا ، انه ليس من عبد يرفع نفسه الا وضعه الله وما من عبد وضع نفسه الا رفعه الله وشرفه ، فاذا أردت حديثا فعليك بهذا الجالس - واومى الى رجل من اصحابه - فسألت اصحابنا عنه فقالوا : زرارة بن اعين .

حدثنى حمدويه بن نصير قال : حدثنى يعقوب بن يزيد ومحمد بن الحسين ابن ابى الخطاب عن محمد بن ابى عمير عن ابراهيم بن عبد الحميد وغيره قالوا قال ابو عبدالله «ع» رحم الله زرارة بن اعين لولا زرارة ونظراؤه لاندرست احاديث ابى .

حدثنى الحسين بن [الحسن بن] بندار القمى قال : حدثنى سعد بن عبدالله ابن ابى خلف القمى قال : حدثنا على بن سليمان بن داود الداوى قال : حدثنى محمد بن ابى عمير عن ابان بن عثمان عن ابى عبيدة الحذاء قال : سمعت ابا عبد الله «ع» يقول : زرارة وابو بصير ومحمد بن مسلم وبريد من الذين قال الله تعالى ﴿ والسابقون السابقون . اولئك المقربون ﴾ (١) .

حدثنى حمدويه قال : حدثنى يعقوب بن يزيد عن ابن ابى عمير عن هشام بن سالم عن سليمان بن خالد الاقطع قال : سمعت ابا عبد الله «ع» يقول ما اجد احداً احيا ذكرنا واحاديث ابى الا زرارة وابو بصير ليث المرادى

(١) سورة الواقعة الآية ١٠-١١ .

ومحمد بن مسلم وبريد بن معاوية العجلي ، ولولا هؤلاء ماكان احد يستنبط هذا هؤلاء حفاظ الدين وامناء ابى على حلال الله وحرامه ، وهم السابقون الينا فى الدنيا والسابقون الينا فى الآخرة .

حدثنى محمد بن قولويه والحسين بن الحسن [بن بندار القمى] قالا : حدثنا سعد بن عبد الله قال : حدثنى محمد بن عبدالله المسمعي قال : حدثنى على بن حديد المدائنى عن جميل بن دراج قال : دخلت على ابى عبد الله عليه السلام فاستقبلنى رجل خارج من عند ابى عبدالله من اهل الكوفة من اصحابنا ، فلما دخلت على ابى عبد الله قال لى : لقيت الرجل الخارج من عندى ؟ فقلت بلى هو رجل من اصحابنا من اهل الكوفة . فقال : لا قدس الله روحه ولا قدس مثله ، انه ذكر أقواماً كان ابى عليه السلام أئتمنهم على حلال الله وحرامه وكانوا عيبة علمه ، وكذلك اليوم هم عندى هم مستودع سرى ، اصحاب ابى ، ع ، حقا اذا أراد الله بأهل الارض سوء صرف بهم عنهم السوء ، هم نجوم شيعتى احياءاً وامواتاً ، يحيون ذكر ابى ، بهم يكشف الله كل بدعة ينفون عن هذا الدين انتحال المبطلين وتأول الغالين . ثم بكى فقلت : من هم ؟ فقال : من عليهم صلوات الله ورحمته احياءاً وامواتاً بريد العجلي وزرارة وابو بصير ومحمد بن مسلم . اما انه يا جميل سيتبين لك امر هذا الرجل قريب قال جميل : فو الله ما كان الا قليلا حتى رأيت ذلك الرجل ينسب الى اصحاب ابى الخطاب فقلت : الله يعلم حيث يجعل رسالته . قال جميل : وكنا نعرف اصحاب ابى الخطاب ببغض هؤلاء .

حدثنى حمدويه بن نصير قال : حدثنا محمد بن عيسى بن عبيد قال حدثنى يونس بن عبد الرحمن عن عبدالله بن زرارة . ومحمد بن قولويه والحسين ابن الحسن [بن بندار] قالوا : حدثنا سعد بن عبد الله قال : حدثنى هارون

عبد الله «ع» ان زرارة روى عنك فى الاستطاعة شيئاً فقبلنا منه وصدقناه، وقد احببت ان اعرضه عليك . فقال: هاته. فقلت: يزعم انه سألك عن قول الله عز وجل ﴿ ولله على الناس حج البيت من استطاع اليه سبيلا ﴾ فقلت : من ملك زاداً وراحلة فقال لك : كل من ملك زاداً وراحلة فهو مستطيع للحج وان لم يحج؟ فقلت : نعم ؟ فقال : ليس هكذا سألني ولا هكذا قلت ، كذب علي والله كذب علي والله، لعن الله زرارة لعن الله زرارة لعن الله زرارة انما قال لى : من كان له زاد وراحلة فهو مستطيع للحج قلت : قد وجب عليه قال : فمستطيع هو . فقلت : لا حتى يؤذن له قلت . فأخبر زرارة بذلك ؟ قال : نعم. قال زياد : فقدمت الكوفة فلقيت زرارة فأخبرته بما قال ابو عبد الله وسكت عن لعنه . قال اما انه قد اعطاني الاستطاعة من حيث لا يعلم وصاحبكم هذا ليس له بصر بكلام الرجال

قال ابو عمرو محمد بن عمر بن عبد العزيز الكشي «حدثني ابو الحسين محمد بن بحر الكرماني الرهني الترماشيري قال - وكان من الغلاة الحنيفين - قال : حدثني ابو العباس المحاربي الجزاري قال : حدثنا يعقوب بن يزيد قال : حدثنا فضالة بن أيوب عن فضيل الرسان قال : قيل لأبي عبد الله «ع» ان زرارة يدعي انه اخذ عنك الاستطاعة قال لهم غفراً كيف اصنع بهم وهذا المرادي بين يدى وقد اريته وهو اعمى بين السماء والارض فشك فأضمر انى ساحر فقلت : اللهم لو لم يكن جهنم إلا سكرجة (١) لوسعها آل أعين بن سنسن . قيل لحمران ؟ قال : حمران ليس منهم .

قال الكشي : محمد بن بحر هذا غال ، وفضالة ليس هو من رجال يعقوب ، وهذا الحديث مزاد فيه مغير عن وجهه .

---

(١) السكرجة بضم السين وسكون الكاف وضم الراء وتشديد الجيم : اناء صغير يؤكل فيه الشيء القليل ، وهو فارسي معرب

حدثنا محمد بن مسعود قال : حدثني جبرئيل بن احمد قال : حدثني محمد بن عيسى بن عبيد قال : حدثني يونس بن عبد الرحمن عن ابن ابان عن عبد الرحيم القصير قال : قال لي ابو عبد الله «ع» ائت زرارة وبريداً فقل لهما : ما هذه البدعة التي ابدعتماها ، اما علمتما ان رسول الله «ص» قال : كل بدعة ضلالة . قلت له : اني اخاف منهما فأرسل معي ليثاً المرادي . فاتينا زرارة فقلنا له ما قال ابو عبد الله «ع» فقال والله لقد اعطاني الاستطاعة وما شعر فاما بريد فقال . لا والله لا ارجع عنها ابداً .

حدثني حمدويه قال . حدثني محمد بن عيسى عن يونس عن مسمع كردين ابي سيار قال سمعت ابا عبد الله «ع» يقول . لعن الله بريداً لعن الله زرارة .

حدثني محمد بن مسعود قال : حدثني جبرئيل بن احمد عن محمد بن عيسى عن يونس عن اسماعيل بن عبد الخالق عن ابي عبد الله «ع» قال : ذكر عنده بنو اعين فقال : والله ما يريد بنو اعين الا ان يكونوا على غلب .

محمد بن مسعود قال : حدثني جبرئيل بن احمد عن العبيدي عن يونس عن هارون بن خارجة قال : سألت ابا عبدالله «ع» عن قول الله عز وجل : ﴿ الذين آمنوا ولم يلبسوا ايمانهم بظلم ﴾ قال : هو مما استوجبه ابو حنيفة وزرارة .

وبهذا الاسناد عن يونس عن خطاب بن مسلمة عن ليث المرادي قال : سمعت ابا عبد الله «ع» يقول : لا يموت زرارة الا تائهاً .

بهذا الاسناد عن يونس عن ابراهيم المؤمن عن عمران الزعفراني قال : سمعت ابا عبدالله «ع» يقول لأبي بصير : يا أبا بصير - وكنا اثني عشر رجلا - ما احدث احد في الاسلام ما احدث زرارة من البدع عليه لعنة الله ، هذا قول ابي عبد الله «ع» .

حدثني حمدويه بن نصير قال : حدثني محمد بن عيسى عن عمار بن المبارك

حدثني محمد بن مسعود قال : حدثني جبرئيل بن احمد عن محمد بن عيسى عن علي بن الحكم عن سيف بن عميرة عن عامر بن عبد الله بن جذاعة قال : قلت لابي عبد الله «ع» : ان امرأتي تقول بقول زرارة ومحمد بن مسلم في الاستطاعة وترى رأيهما . فقال : ما للنساء وللرأي والقول لهما انهما ليسا بشيء في ولايتي . قال : فجئت الى امرأتي فحدثتها فرجعت عن هذا القول .

حدثني محمد بن مسعود قال : حدثني جبرئيل بن احمد عن محمد بن عيسى بن عبيد عن يونس عن ابي الصباح قال : سمعت ابا عبد الله «ع» يقول يا ابا الصباح هلك المتريسون (١) في اديانهم منهم زرارة وبريد ومحمد بن مسلم واسماعيل الجعفي - وذكر آخر لم احفظه .

حدثني محمد بن مسعود قال : حدثني جبرئيل بن احمد عن محمد بن عيسى عن يونس عن عيسى بن سليمان وعدة عن مفضل بن عمر قال : سمعت ابا عبد الله يقول : لعن الله محمد بن مسلم ، كان يقول : ان الله لا يعلم الشيء حتى يكون (٢) .

° ° °

٦٨ - ابو بصير ليث بن البختري المرادي (٣)

روى عن ابن ابي يعفور قال : خرجت الى السواد اطلب دراهم للحج

(١) الظاهر ان الصحيح «المستريبون» اي الذين يشكون في اديانهم .

(٢) مر في ذيل ترجمة زرارة ان الاحاديث الواردة في ذم زرارة ومحمد ابن مسلم وغيرهما وكفرهم انما هي للتقية - فراجع .

(٣) البختري بضم الباء - وقيل بالفتح - وسكون الخاء وفتح التاء : الحسن المشي والجسيم والمختال . والمرادي نسبة الى مراد كغراب ابي قبيلة من اليمن ، وهو مراد بن مذحج ؛ وهو مالك بن ادد بن زيد بن يشجب بن عريب بن زيد بن كهلان .

فلا لم يتهم ولكن كان مخلطا .

محمد بن مسعود قال : حدثنى جبرئيل بن احمد قال : محمد بن عيسى عن يونس عن حماد الناب قال: جلس ابو بصير على باب ابى عبدالله «ع» ليطلب الاذن فلم يؤذن له فقال : لو كان معنا طبق لأذن . قال : فجاء كلب فشغر فى وجه ابى بصير . قال : اف اف ما هذا ؟ قال جليسه : هذا كلب شغر فى وجهك .

محمد بن مسعود قال : حدثنى على بن محمد القمى عن محمد بن احمد عن احمد بن الحسن عن على بن الحكم عن مثنى الحناط عن ابى بصير قال : دخلت على ابى جعفر «ع» ، فقلت : تقدرون ان تحيوا الموتى وتبرؤا الأكمه والأبرص ؟ فقال لى : باذن الله . ثم قال : إدن منى ومسح على وجهى وعلى عينى فأبصرت السماء والارض والبيوت . فقال لى : اتحب ان تكون كذا ولك ما للناس وعليك ما عليهم يوم القيامة ام تعود كما كنت ولك الجنة الخالص ؟ قلت : اعود كما كنت فمسح على عينى فعدت (١)

° ° °

٦٩ — ابو بصير عبد الله بن محمد الاسدى

طاهر بن عيسى قال: حدثنى جعفر بن احمد الشجاعى عن محمد بن الحسين عن احمد ابن الحسن الميثمى عن عبدالله بن وضاح عن ابى بصير قال: سألت ابا عبد الله «ع» عن مسألة فى القرآن فغضب وقال : انا رجل يحضرنى قريش وغيرهم وانما تسألنى عن القرآن ، فلم ازل اطلب اليه واتضرع حتى رضى . وكان عنده رجل من اهل المدينة مقبل عليه فقعدت عند باب البيت على شى وحزنى اذ دخل

(١) فى ترجمة ابى بصير هذا أحاديث لم تصح ولم يعتمد عليها العلماء، وراجع تفصيل النقد عليها وردها الى كتاب تنقيح المقال للعلامة المامقانى ج ٢ ص ٤١.

قل کل یعمل علی شاکلته فربکم اعلم بمن هو اهدی سبیلا

کتاب لاجواب بے مجاز انتساب در کشف حال شیعه و بیان اصول و اخذ مذهب ایشان و دیگر حالات ایشان مشهور به

تحفهٔ اثنا عشریه

مصنفهٔ عالم با عمل فاضل اکمل حافظ غلام حلیم ابن شیخ قطب الدین احمد ابن شیخ ابو الفیض دهلوی قدس سره

در مطبع نامی منشی نولکشور واقع لکهنو بزیور طبع نقش نگین شد

امر را جای خود یافته شده‌اند و اکثر دعاة است بسیار زیاده از حد و در غیر حد و درجه دعوت کنند و برخی بر عقده و جهه باعث بر دعوت نیز چند چیز می‌باشد اول تفضیل
اهل بیت و تقرب کلمه ایشان و ایقاع خلاف در میان آنها تا از کلابت آنها خود و اهل مذهب خود محفوظ مانند چنانچه عبدالله بن سبا و اخوان او دارند
دوم تکثیر سواد و لشکر خود تا به تقریب جمعیت کاری از پیش برند چنانچه کیسان را بود سوم حب جاه و ریاست و جهت آوردن ملک و مال چنانچه مختار را بود
چهارم تکثیر این فرقه برای حب جاه و مال مثل سفارت شده‌اند میان ائمه و امت خصوص صاحب الزمان صاحب الزمان مع صاحب الزمان حاجیه که اکثر
ایشان نظر به برودت و مرسین رای و بلادت و حکایات مثل و طامات مزوره و خواهر ساختند و ملاسیه ماشان پیدا شدند و تسلط خاطر آنها کردند
و روایات دروغ از ائمه می‌آوردند تا جمیع شیعه آنها را اقتدا و خود را انکار نمایند و خمس اموال خود بدست آنها سپارند و امهات اولاد خود را و جوار
انکار خود را برای اینها حلال سازند و ضیافتها و نذور و تقدیم رسانند و خواهر و کلاه و سفرها خوانند و اکثر فروع شیعه خراب کرده آنهاست پنجم
خوشامد صاحب ثروتی یا مالک دولتی که دوستدار این مذهب و اهل این مذهب باشد ششم توقع داشتن ثواب از خدا و کم کسی از این طائفه
باعث دعوت نموده است هفتم موافق نمودن اقارب و دوستان خود را مذهب تا صحبت درست مانند و اختلاف در خانه پیدا نشود مثل
زوج و زوجه و اولاد و عشایر و اخوان هشتم خلاص دادن برادران قومی خود از دوزخ بعضی ساده دلان و صالحان این طائفه
این نیت هم دعوت کرده‌اند نقل کنند که خواجه از اهل مشهد اصفهان در صحن سرای خود باغی عجیب ترتیب کرده بود و در ایام بهار عام داده
تا خاص و عام نظاره آن باغ نمایند و از میوه‌ها بچینند و هرگاه کسی از اهل سنت در آن باغ می‌در آمد آن خواجه‌ای وای سگ‌لیست مردم به سبب
گفتا بحث گریه من شفقت است بر حال خود که در دوزخ خواهند سوخت نهم القای عداوت و بغض در میان اهل سنت و تحریک سلسله
و طعن و لعن تبرا بین اهل یک خانه از خانهای آنها تا معاش آنها خراب شود زندگی آنها تلخ شود و از تمام رسائل معلوم شد که اول دعاة برین
مذهب اثنا عشریه و اول دعاة علی الاطلاق عبدالله بن سبا است و حال همه دعوت مراد و ایقاع رخنه در اسلام و القای خلاف
بنا بین المسلمین بود چنانچه قصه دعوت او و جناب او در ترجمه تاریخ طبری که مترجم آن شیعی است مذکور است میگوید پس سال سی و چهارم از هجرت آمد درین
سال مذهب رجعت پدید آمد و فتنه‌ها برخاست بر عثمان عبدالله بن سبا اول مذهب رجعت در دو او مردی بود جهود از زمین یمن کتب
پیشین بسیار خوانده بود و بیامد و گفت من برادر دست عثمان مسلمان شوم و چنان طمع داشت که چون مسلمان شود عثمان او را نیکو دارد و چون
مسلمان شد عثمان او را هرگز التفات نکرد و او هر که با جست عیب عثمان همی گفتی و خبر عثمان رسید و گفت این جهود ما کیست و بفرمود تا او را از شهر
بیرون کردند بمصر شد و خلقی بسیار بروی جمع شدند و وی را بزرگ داشتند از بهر علم چون دانست که سخن او وی شنوند این مذهب پیدا کرد و گفت ترسایان
همی گویند که عیسی باین جهان آید مسلمانان احق ترند که گویند محمد باز آید چنانکه خدای تعالی فرمایید ان الذی فرض علیک القرآن لرادک الی معاد
ترجمه درستی آن خدای که فرض کرد بر تو قرآن باز آرنده است ترا بجای باز آمدن از مردمان گروهی این سخن پذیرفتند و چون این محکم شد گفت
خدای صد و بیست و چهار هزار پیغمبر بود و هر پیغمبری را وزیری بود و وزیر پیغمبر ما علی بود و حق خلافت او راست و عثمان بزور این بگرفت
و ستم گرفته است که چون عمر کار به شوری افگند همه اتفاق کردند بر علی عبدالرحمن بن عوف بخدعت دست علی گرفت که با وی بیعت کند که عمرو
بن العاص بر او را بر الدنیا بیعت عثمان گردانید و عثمان این کار بناحق گرفت و برین خلقی او را متابع شدند پس چون این دو کار دل
مردمان شیرین کرد آنگاه گفت امر معروف کردن فریضه است همچون نماز و روزه و خدای تعالی در قرآن یاد کرده است کنتم خیر امة
اخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنكر وتؤمنون بالله و اکنون عثمان بر هیچ نتوانیم کردن مگر که زبان دی و کارداران
وی بکنیم و جور ایشان از خویشتن باز داریم و این عبدالله بن سبا از بیان این و آن خواست که مردمان را بر عثمان دلیر گرداند و مردمان را
این مذهب خوش آمد و رجعت پیغمبر مقر آمدند و عثمان را کافر خواندند و این مقاله پنهان همی داشتند و بظاهر امر معروف میکردند و کارداران
همه خلق متفق شدند تا عثمان را خلع کنند و یکی دیگر را بخلافت بنشانند و وعده نهادند که فلان روز بمدینه گرد آیم و خبر بعثمان رسید مردمان
شهرها گرد آمده‌اند و همی آیند که ترا خلع کنند الی آخر الاقوال الجمله کار ابن سبا و اصحاب او درین حیص بیص آن بود که هرگاه مقدمه بسلاح

دعوی محبت اہلبیت نموده خود را در شیعه داخل کرده اند و گفتند که ما از اصحاب فلان امام ایم حالانکه در قوم و قبیلهٔ خود اسلام ظاہر نکرده اند و در نماز و روزه و عبادات و اوضاع و رسوم شریک ایشان ماندند و ممتاز و جدا شدند و طول العمر اکل و شرب و دیگر معاملات برطور نصرانیان عمل مے آوردند و شیعه این همه را از آنها باور داشته روایت دین و ایمان خود از ان جماعت بی محابا میگیرند مثل بکر بن ابراہیم نصرانی که ابو جعفر طوسی در تہذیب از وی روایت میکند و علی ہذا القیاس۔

کید صد و ہفتم

که از اعاظم کیود ایشان و خاتمة الالباب است تقیه است یعنی مخالف مذہب اہل خود از عقلا و ارباب الباب غرض آن مذہب بر سفہا و صبیان و نسوان تا اہل عقل بر ضلالات و اکاذیب ایشان مطلع نشوند و برہم نزنند و ہرگاه ایشان را گرفته شود که در فلان کتاب از ائمه چنین روایت وارد ہست و مخالف روایت شما و مکذب عقیدهٔ شما ہست بہترین اجوبه ایشان حمل بر تقیه است و این عقیده اصلی است عظیم از اصول ایشان اگر این اصل نمی بود ہرگز مذہب ایشان نزد سفہا و حمقا ہم صورت رواج نمییافت و چون بخیر آغاز خود و ابتهاج این فرقه به آنست که ما مذہب خود را از ائمهٔ اطہار و اہلبیت ابرار فرا گرفته ایم و ما تلامذهٔ خاص خاندان رسول ایم و تعیین معلوم ہست که سلف ایشان را بلاواسطه ملاقات حضرات ائمه حاصل نشده پس لابد در میان ایشان و حضرات ائمه وسائط و رواة واقع اند و پیشوایان دارند که خود را بائمه منسوب می ساختند و از آنجناب نقل مذہب مے کردند حالا مناسب نموده که پاره از احوال اسلاف ایشان و بزرگان سالم بقلم آید تا حقیقت وثوق و قوت مذہب ایشان که ماخوذ از بزرگان کذائی ہست واضح گردد لہذا برائے بیان این مطلب مہم بابی علیحده آورده شد

باب سوم در ذکر احوال اسلاف شیعه

ہر چند این بحث در باب اول که ابتدای حدوث مذہب تشیع و انشعاب فرقه ہای ایشان در آن مبین شده بالاجمال گذشته است الا ذنبای تفصیل از احوال و خوبیها و بزرگیہای آنها یاد کرده آید و قصد آنفز و بحث متوجه باین مطلب کرده شود که نظر قصه از نظر گذشته ترجمان بسیار دارد و بحث تفصیلی از بحث اجمالی تفاوت بسیار دارد باید دانست که اسلاف شیعه چند طبقه بوده اند طبقهٔ اولے کسانیکه این مذہب را بلاواسطه از رئیس المضلین ابلیس لعین استفاده نموده اند و این طبقه منافقین اند که در باطن عداوت اہل اسلام مضمر داشتند و بظاہر بکلمهٔ اسلام متکلم شدند تا راه در آمد در زمرهٔ اہل اسلام و اغوائے ایشان و ایقاع مخالفت و بغض و عناد فیما بینهم کشاده گردد مقتدای ایشان عبد الله بن سبا یہودی صنعانی ست که ابتدای حال او از تاریخ طبری در باب اول منقول شده و او اول تفضیل حضرت امیر رضی الله عنه و ثانیا تکفیر صحابه رضی الله عنهم و خلفا رضی الله عنهم و حکم بارتداد ایشان و ثالثا الوہیت حضرت امیر مردم را دعوت نمود و بر حسب استعداد ہر یک را از اتباع خود در حبالهٔ اغوا و اضلال آورد پس او قدوهٔ ملے الاطلاق جمیع فرق رفضه ہست که این آئین خباثت آگین از سینهٔ ابلیس لعین در قلوب اہل رفض آورده اوست اگرچه اکثرے از ایشان کفران نعمت او نمایند و او را ببدے یاد کنند بنابر آنکه بالوہیت حضرت امیر قائل شده بود و لہذا او را از غلاة دانند و بس لکن در حقیقت ہر ہمه شاگردان او و مستفیضان شمهٔ از فیض او نیند و آزین است که در جمیع فرق ایشان معنی یہودیه مسلم و محسوس ست و اخلاق یہودیان مثل وسوسه الکذب و افترا و بہتان و سب بزرگان و لعن یاران رسول و حمل کلام الله و کلام الرسول بر غیر محمل او و اضمار عداوت اہل حق در دل و اظہار چاپلوسے و تملق از راه خوف و طمع و نفاق پیشه گرفتن و تقیه را از ارکان دین شمردن و رقعات مزوره و مکاتبات جعلیه ساختن و آنها را به پیغمبر و ائمه نسبت نمودن و ابطال حق و احقاق باطل برای اغراض دنیوی خود کردن انقدر که مذکور شد اندکی ہست از بسیاری و نمونه ہست از خرواری و اگر کسے را اطلاع تفصیلے منظور افتد باید که از سورهٔ بقره گرفته تا سورهٔ انفال بنور و فکر مطالعه نماید آنچه در ذکر یہودیان از صفات و اعمال و اخلاق موجود است در ذہن خود محفوظ دارد باز صفات و اعمال و اخلاق این فرقه را از آن محفوظ خود مطابقه دہد یقین ہست که مصداق انتقال را در دل او در آید (ده حابق النعل بالنعل) از زبان او بر آید طبقهٔ دوم جماعتی از ضعیف الایمانان و منافقان

ان الرجل کان یاتی علی رسول الله صلی الله علیه وسلم فیسئله عن المسئلة فیجیبه فیها بالجواب ثم یجیبه بعد ذلک بما ینسخ ذلک فنسخت الاحادیث بعضها

بعضا ایضا بحذف الاسناد عن محمد بن مسلم عن ابی عبد الله قال قلت له ما بال اقوام یروون عن فلان وفلان عن رسول الله صلی الله علیه وسلم

ولا یتهمون بالکذب فیجیئ منکم خلافه قال ان الحدیث ینسخ کما ینسخ القرآن) ترجمه در کتاب کافی مر کلینی راست. باب اختلاف حدیث بدور کردن

اسناد از منصور بن حازم است گفت گفتم مر ابی عبد الله را علیه السلام چیست حال من می پرسم ترا از مسئله پس جوابی دهی مرا در آن بجوابی

پس می آید نزد تو سوی من پس جوابی دهی او را در آن بجواب دیگر پس گفت هر آئینه ما جواب دهیم مردم را بر زیاده و کمی گفت گفتم پس

خبر ده مرا از اصحاب رسول خدا صلی الله علیه وسلم راست گفتند بر محمد یا دروغ گفت بلکه راست گفتند گفت گفتم پس چیست حال ایشان که

اختلاف کردند پس گفت هر آئینه مردی بود که می آمد بر رسول خدا صلعم پس می پرسید او را از مسئله پس جوابی داد او را در آن بجواب

بعد از آن جواب میداد او بعد از ین بآنچه نسخ میکرد آن را پس نسخ میکردند حدیثها بعض آن بعض را و نیز در حذف اسناد از محمد بن مسلم از ابی عبد الله

گفت گفتم او را چه حال است قومها را روایت می کنند از فلان از فلان از رسول خدا صلعم و تهمت کرده نمیشوند بدروغ پس می آید از شما

خلاف آن گفت هر آئینه حدیث نسخ کرده میشود چنانچه نسخ کرده میشود قرآن (فائده اخری اجل من الاولی و نعتنا بسعادة

الدارین فی شرح حدیث الثقلین فمن شاء فلیطلبها مع الابواب المحتسة لیتے بعدها رسالة علیحدة) ترجمه فائده دیگر است بزرگ تر

از اول و لقب دادیم آن را سعادت هر دو جهان در شرح حدیث ثقلین پس هر که خواهد باید که بطلبد آن را با ابواب پنجگانه که پس از وی

هستند رساله جدا باید دانست که باتفاق شیعه و سنی این حدیث ثابت است که پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرموده انی تارک فیکم الثقلین مرسل و اہل بیتی

ما ان تمسکتم بهما لن تضلوا بعدی احدهما اعظم من الآخر کتاب الله و عترتی اهل بیتی) ترجمه هر آئینه میگذاشتم در شما دو چیز گران

قدر را که اگر گرفتید آن را هرگز گمراه نشوید بعد من یکی از آن هر دو بزرگتر است از دیگر قرآن شریف و اولاد از اهلبیت من پس معلوم شد

که در مقدمات دینی و احکام شرعی ما را پیغمبر حواله باین دو چیز عظیم القدر فرموده است پس مذهبی که مخالف این دو باشد در امور شرعیه

عقیدة و عملا باطل و نامعتبر است و هر که انکار این دو بزرگ نماید گمراه و خارج از دین حالا در تحقیق باید افتاد که ازین دو فرقه یعنی شیعه و سنی

کدام یک متمسک باین دو حبل متین است و کدام یک استخفاف این دو چیز عالی قدر می کند و اهانت می نماید از درجه اعتبار ساقط

می انگارد و طعن در هر دو پیش میگیرد برای خدا این بحث را بنظر تامل و انصاف باید دید که طرفه کاری و عجب ماجرای است در ین

بحث غیر از کتب معتبره شیعه منقول عنه نخواهد بود چنانچه در تمام رساله از ملتزمات است اما کتاب الله پس نزد شیعه از درجه اعتبار ساقط

شده و مثل توریت و انجیل قابل تمسک نمانده زیرا که تحریف بسیار در وی راه یافته و احکام بسیار از و منسوخ شده و آیات و سور بسیار حلا

که ناسخ احکام و مخصص عمومات بودند بدر رفته و آنچه باقی است بعضی الفاظ او مبدل و بعضی زاید و بعضی ناقص (روی

الکلینی عن هشام ابن سالم عن ابی عبد الله ان القرآن الذی جاء به جبرئیل الی محمد صلی الله علیه وسلم سبعة عشر الف آیة) ترجمه

روایت کرد کلینی از هشام بن سالم از ابی عبد الله هر آئینه اینکه قرآن آنکه آورده بود آن را جبرئیل بسوی محمد صلی الله علیه وسلم

هفده هزار آیت (و روی محمد بن نصر عنه انه قال کان فی لم یکن اسم سبعین رجلا من قریش باسمائهم و اسماء آبائهم) ترجمه

و روایت کرد محمد بن نصر از وی اینکه وی گفت بود در لم یکن نام هفتاد مرد از قریش بنامهای ایشان و نامهای پدران ایشان

(و روی عن سالم بن سلیمة قال قرء رجل علی ابی عبد الله و انا اسمع حروفا من القرآن لیس ما یقرءه الناس فقال ابو عبد الله

مه الکف عن هذه القراءة اقرأ کما یقرءه الناس حتی یقوم القائم فاذا قام القائم قرء کتاب الله علی حده و روی الکلینی و غیره

عن الحکم بن عتیبة انه قال قرء علی بن الحسین و ما ارسلنا من قبلک من رسول و لا نبی و لا محدث قال و کان علی بن ابی طالب محدثا

و روی عن محمد بن الجهم الهلالی و غیره عن ابی عبد الله ان امة هی اربی من امة لیس کلام الله بل محرف عن موضعه المنزل

ائمة هی ازکی من ائمتکم) و روایت کرده شد از سالم بن سلیمة گفت خواند مردی بر ابی عبد الله و من می شنیدم آن را حرفها از قرآن

اعمال واقعه در بدن اخیر جزا یابد و دائم باشد اگر اول بمقتضای عدل بود ثانی ظلم شده اگر ثانی بمقتضای عدل بود اول نقص
انشاء و همچنین اگر گویند را ابتدای نوع تنعم و تألم اتفاقی بود نه بطریق جزا گوئیم پس در حق طبقات متأخر ظلم باشد زیرا که از تمتع ابتدا
و اتفاقی محروم مانند و در حق طبقه اولی نیز ظلم شد که بدون تقصیر ایلام کرده اند بالجمله تناسخ را بطریق جزا قرار دادن صریح مخالف قواعد
عقلیه و عرفیه است و درین مقام ابطال همین اقسام از تناسخ مقصود است عقیده ششم آنکه اموات را قبل از قیامت رجعت نیست
در دنیا امامیه قاطبة و بعضی فرق دیگر هم از روافض برجعت بعضی اموات قائل اند و گویند که پیغمبر و وصی و سبطین و اعدای ایشان یعنی
خلفای ثلثه و معاویه و یزید و مروان و دیگر ائمه و قاتلان ائمه بعد از خروج مهدی همه زنده شوند و قبل از حادثه دجال بجرم ایشان
تقصیر داران را تعذیب واقع شود و قصاص بگیرند و باز بمیرانند و باز در قیامت زنده نمایند و این عقیده صریح مخالف کتاب است که
در آیات کثیره رجعت را باطل نموده و من ذلک قوله تعالی قال رب ارجعون لعلی اعمل صالحا فیما ترکت کلا انها کلمة هو قائلها و من
ورائهم برزخ الی یوم یبعثون و تمسک باین لفظ است که و من ورائهم برزخ الی یوم یبعثون اینجا بی گفتن شیعه نیست که رجعت برای
عمل صالح محال است و رجعت برای قصاص و اجرای حدود و تعزیر محال نیست زیرا که آخر آیت منع رجعت مطلقا می فرماید شریف مرتضی
در مسائل ناصریه گفته است که در زمان مهدی ابوبکر و عمر را بر درخت صلب کنند بعضی گویند که آن درخت قبل از صلب تر و تازه
خواهد بود و بعد از صلب خشک خواهد شد پس بسبب این جمعی کثیر گمراه خواهند شد و خواهند گفت که برین بیچاره ها ظلم واقع شد
که این درخت سبز خشک گشت و بعضی گویند که آن درخت پیش از صلب خشک خواهد بود و بعد از صلب تر و تازه و سبز خواهد گشت و
باین سبب هدایت خلقی بسیار خواهد شد و طرفه نیست که درین دروغ هم با هم اختلاف کرده اند و جابر جعفی که از قدمای این فرقه
است گوید که امیر المومنین رجوع خواهد کرد بدنیا و دابة الارض که در قرآن واقع است اشاره باوست اعاذنا الله من سوء الادب
زیدیه قاطبة منکر رجعت اند و انکار شدید نموده اند و در کتب ایشان بروایات ائمه رد این عقیده بوجه مستوفی مذکور است پس حاجت
رد این خرافات اهل سنت را نمانده و کفی الله المومنین القتال و قد قال الله تعالی هو الذی احیاکم ثم یمیتکم ثم یحییکم ثم الیه ترجعون ثم
قال اذ کنتم امواتا فاحیاکم ثم یمیتکم ثم الیه ترجعون) و دلیل عقلی موافق اصول امامیه بر بطلان این عقیده آنکه اگر مقصود از قصاص
دنیا آنها را در مقام حد و قصاص تعذیب واقع شود و باز در آخرت اعادۀ عذاب شود ظلم صریح لازم آید پس لابد در آخرت معذب نخواهند شد
و ایشان را تخفیف عظیم از عذاب مستمر دائم و راحتی ابدی حاصل خواهد شد و آن منافی شدت جنایت و عظم جرم است قال الله تعالی
(و لعذاب الآخرة اشد و ابقی) و نیز اگر از تعذیب ایشان در دنیا فقط ایلام و ایذای ایشان مقصود است آن خود در عالم قبر نیز
حاصل است فالاحیاء عبث و العبث قبیح یجب تنزیه الله تعالی عنه) و اگر اظهار خیانت ایشان بمردم است پس اولی و احق
باین اظهار کسانی بودند که در زمان ایشان بودند و معتقد حقیت خلافت ایشان و ممد و ناصر و معین ایشان پس در آن وقت حضرت
امیر و سبطین را قدرت این انتقام بایستی داد تا بقیه امت در ضلالت نمی افتاد و از کرده ایشان بیزار می شدند این قدر تاخیر
انتقام که اکثر امت گذشت و اصلا بر بطلان و فساد اعمال ایشان مطلع نشد خلاف حکمت و صلاح است پس ترک اصلح لازم آمد
و اگر کاش این همه در آخرت شود که اولین و آخرین جمع باشند و هر همه برین جزا و قصاص مطلع شوند باز هم فی الجمله چیزی دارد و اگر
عمر امت نشد و در آخرت که مجمع عظیم است اینها را پاک و صاف کرده خواهند برداشت اگر چندی از حضار آن وقت که دم آخرین دنیا
است بر خیانت و گناه ایشان مطلع شوند چه حاصل که مثل انقلابات دیگر این را هم خواهند فهمید و عبرت نخواهند گرفت و نیز اگر
اینها را در آن وقت زنده و کشته کیست که ابوبکر را از عمرو و عمر را از معاویه تفرقه نماید و امتیاز بدهد هر همه را همین احتمال خواهد بود
که چندی را باین نام مسمی کرده مثل یزید و شمر که در ایام عاشورا می سازند و می کشند توطیه بسته اند برای تشفی خاطر خود و اگر
گفته امام مهدی و دیگر ائمه درین باب کافی باشد که فلانی ابوبکر است و فلانی عمر پس چرا گفته ایشان در بطلان امر خلافت و غصب و ظلم

ایشان مقبول نباشد که حاجت باحیاے اموات افتد ونیز در خصوص پیغمبر ووصی وائمه را از یاده بر مردم دیگر یک موت باید چشید و
ظاهرست که برابر موت ایچ الم نمیباشد ایلام دوستان خود برائے فعل عبث حق تعالے کے روا میدارد ونیز چون ایشانرا زنده
کنند وبقرابین در یابند که مارا برائے تعذیب وحدود قصاص زنده کرده اند ما بر باطل بودیم وائمه برحق ناچار از راه مصا
واخلاص توبه نصوح نمایند باز تعذیب ایشان چه قسم ممکن شود ونیز درین صورت اهانت حضرت امیر وسبطین علیهم السلام آید که اینها
بایں مرتبه نزد حق تعالے زبون وذلیل بودند که برائے ایشان انتقام از دشمنان ایشان نگرفت وایشانرا قدرت نداده چون بعد از چند
وچند سال امام مهدی پیدا شد فریاد او مقبول افتاد وانتقام گرفت وقدرت یافت بالجمله اساس این عقیده باطله زیاده ازان است
که در تحریر گنجد واول کسے که قول برجعت آورد عبد الله بن سبا بود آما در حق پیغمبر خاصه وجابر جعفے در اول مائه ثانیه برجعت حضرت امیر
نیز قائل شد اما موقت بوقت نکرد امام شافعی رح از سفیان بن عیینه روایت کند که ما روزے در منزل جابر جعفے در آمدیم از وی سخنان
شنیدیم که ترسیدیم که مبادا سقف خانه بر ما افتد وامام ابو حنیفه گوید که ما رایت اکذب من جابر ولا اصدق من عطا اما وچون نوبت
بقرن ثالث رسید اهل مائه ثالثه از روافض رجعت جمیع ائمه واعداے ایشان نیز برائے تسلے خاطر خود قرار دادند عقیده هفتم آنکه
حق تعالے اهر کرا خواهد خواست از بندگان عاصے خود عذاب خواهد کرد وپاس هیچ قرقه او را نخواهد بود قوله تعالے (یعذب من یشاء او
یرحم من یشاء) وامامیه اعتقاد دارند که کسے از امامیه بهیچ گناه صغیره وکبیره معذب نخواهد شد نه در روز قیامت ونه در عالم قبر واین
عقیده اجماعے ومسلم الثبوت این فرقه است ولهذا در ترک واجبات وارتکاب معاصی کمال جرات دارند واین عقیده را نه حل
کنند بآنکه حب علی رض کافی است در خلاص ونجات واین نفهمیده اند که حب خدا وحب پیغمبر هرگاه در خلاص ونجات کافی نباشد
حب علی رض چرا کافی خواهد بود **حکایت** کنند که شخصے ازین فرقه در حمامے از حمامات کشمیر در آمد حمامے ازو پرسید که آغا نام تو چیست
گفت کلب علے حمامے گفت که غلام علے چرا نام نکردید که نوبت به کلب علی رسید گفت باین نیت که شاید سگ دروازه علی را است
به بهشت در آرند حمامے گفت بخیر سگ خدا را در بهشت در آمدن نیست سگ علی را از کجا توقع دخول بهشت باید داشت حالانکه این
عقیده هم خلاف اصول ایشان است وهم خلاف روایات ایشان لکن چون دستاویز اباحت طلبی وبهانه ترک طاعات و
تکلیف کشی ست آنرا تلقے بالقبول نموده اند ونفس اماره ایشان درینجا بر علم وعقل غلبه کرده است اما مخالفت اصول پس ازانجهت که
اگر امامے مرتکب معاصی کبیره شده باشد وحق تعالے او را عقاب نکند ترک واجب بر وے تعالے لازم آید زیرا که عقاب چنین کسے
نزد ایشان بر خدا واجب است چنانچه گذشت واین را عدل نام نهاده اند واما مخالفت روایات پس ازانجهت که از حضرت امیر رض
وحضرت سجاد وائمه دیگر گریه وزارے وپناه گرفتن از عذاب خدا وبحرمت رسول وقرآن وکعبه توسل جستن در ادعیه صحیحه ایشان
مرویست وچون این بزرگواران باین مرتبه ترسان وهراسان بوده باشند کسے را چگونه بمحبت ایشان مغرور بودن وبران تکیه
کردن روا باشد ودر اصل این عقیده ایشان ماخوذ از یهود است رد قالوا لن تمسنا النار الا ایاما معدودات وغرهم فی دینهم
ما کانوا یفترون فکیف اذا جمعناهم لیوم لاریب فیه ووفیت کل نفس ما کسبت وهم لا یظلمون) ترجمه وفریفت ایشانرا در دین ایشان
چیزهاے که دروغ مے بستند پس چه حال باشد آنگاه که جمع کنیم ایشانرا در روزے که شبه نیست دران وبکمال داده شود هر نفسے
را جزاے آنچه کرده وایشان ظلم کرده نشوند وعمده تمسکات ایشان درین باب روایاتے چندست که رؤساے ایشان براے فریفتن
حمقا وضع واختراع کرده اند از انجمله روایات ابن بابویه قمے است واکثر این جنس نقد قلب از کیسها همین بزرگ برمے آید (روے
فی علل الشرائع عن المفضل بن عمرو قال قلت لابی عبد الله بم صار علی قسیم الجنة والنار قال لان حبه ایمان وبغضه کفر وانما
خلقت الجنة لاهل الایمان والنار لاهل الکفر فهو قسیم الجنة والنار لا یدخل الجنة الا محبوه ولا یدخل النار الا مبغضوه) ترجمه گفت
که گفتم مرامام جعفر صادق را از چه شد علی علیه السلام قاسم جنت ونار گفت که حب او ایمان است وبغض او کفر وجز این نیست که پیدا شد

۵۱۸

جلد دوم

از مجلدات تفسیر کبیر

منهج الصادقين

في الزام المخالفين

از تصنیفات عارف ربانی

ملا فتح الله کاشانی

با مقدمه و پاورقی آقای حاج میرزا ابوالحسن شعرانی

بتصحیح آقای علی اکبر غفاری

بسرمایه:

کتابفروشی اسلامیه

تهران - خیابان بوذرجمهری - تلفن ۲۱۹۶۶

حق چاپ با این حواشی محفوظ است

چاپ سوم ۱۳۴۶ شمسی

چاپ افست اسلامیه

دوزخ آزاد شود وهر که دو بار متعه کند چهار و سبب او از آتش دوزخ آزاد بود وهر که سه بار متعه کند همه او از آتش دوزخ آزاد شود. و نیز آورده که قال النبی صلی الله علیه و آله من تمتع مرة امن من سخط الجبار ومن تمتع مرتین حشر مع الابرار ومن تمتع ثلاث مرات زاحمنی فی الجنان، یعنی هر که یکبار متعه کند ایمن شود از خشم خدای قهار وهر که دو بار متعه کند محشور شود با نیکوکاران وهر که سه بار متعه کند مزاحمت ومقارنت وهمنشینی کند با من در روضهٔ جنان ودرجه رضوان وایضاً آورده که من تمتع مرة کان درجته کدرجة الحسین علیه السلام ومن تمتع مرتین فدرجته کدرجة الحسن علیه السلام ومن تمتع ثلاث مرات کان درجته کدرجة علی بن ابیطالب علیه السلام ومن تمتع اربع مرات فدرجته کدرجتی، یعنی هر که یکبار متعه کند درجهٔ او چون درجهٔ حسین علیه السلام باشد وهر که دو بار متعه کند درجهٔ او چون درجهٔ حسن علیه السلام باشد وهر که سه بار متعه کند درجهٔ او چون درجهٔ علی بن ابی طالب علیه السلام باشد وهر که چهار بار متعه کند درجهٔ او مانند درجه من(۱) باشد. وایضاً قال من خرج من الدنیا ولم یتمتع جاء یوم القیمة وهو اجدع، یعنی هر که از دنیا بیرون رود ومتعه نکرده باشد روز قیامت گوش وبینی بریده وبدخلقت محشور شود و این حدیث با حدیث اول اگر چه سابقاً مذکور شد اما بجهت تعدد رواة مکرر واقع شد. و از سلمان فارسی ومقداد اسود کندی وعمار یاسر رضی الله عنهم مرویست که گفتند روزی نزد رسول الله صلی الله علیه و آله بودیم که آنحضرت برخاست وخطبهٔ برخواند وآداب حمد وثنای الهی بتقدیم رسانید وتنی چند از نفس خود را یاد فرموده بر خود صلوات داد وبعد از آن توجه کریم خود بما التفات فرموده گفت بدرستی که برادرم جبرئیل علیه السلام نزد من آمد تحفهٔ از نزد پروردگار بمن آورد وآن تمتع زنان مؤمنه است وپیش از من این تحفه را بهیچ پیغمبری ارزانی نداشته ومن شما را بآن امر میکنم پس آن سنت منست در زمان من وبعد از من هر که آنرا قبول کند وبآن عمل کند واحیای آن نماید از من باشد ومن از وی و هر که مخالفت نماید بآنچه بآن امر کرده ام بخدای مخالفت کرده وبدانید ای مردمان که از اهل این مجلس کسی باشد که تکذیب آن نماید بجهت بغض او بمن پس من گواهی میدهم که او از اهل دوزخ است پس لعنت خدای بر کسی باد که مخالفت من کند در این هر که انکار آن کند انکار نبوت من

---

(۱) ـ احادیثی را که شیخ جلیل عظیم الشأن محقق ثانی شیخ علی بن عبدالعالی کرکی اعلی الله مقامه در رسالهٔ متعهٔ خود ذکر فرموده، نظر بعظمت عالی ومقام بلند محقق در تحقیق وتدقیق که سید مصطفی تفرشی در رجالش درباره او میفرماید: شیخ الطائفة علامة وقته صاحب التحقیق و التدقیق کثیر العلم نقی الکلام جید التصانیف (الخ) شاید از حیث سند در آنها خدشه کرد ونه معتبر بشمار آورد واز حیث متن و مضمون نیز شاید استبعاد نمود چنانکه بعض معاصرین حدیث سوم را استبعاد کرده ومتن آن را مجهول شمرده است زیرا که مطالب این مضمون واضح بکیفیت احیاء کند سنتی از سنن اسلام را الی الآخر اجر آن عمل بنده را تا قیامت آن سنت وآن امر در شرف مردن وازبین رفتن است در تفاوت واحیاء فراوانست

جلد اوّل

منتهی الآمال

(مُشتمل بر)

تاریخ حضرت خاتم الانبیاء محمّد مصطفی و سیدة النساء فاطمهٔ زهراء
و ابی الائمه سیّد الاوصیاء علی مرتضی و سیّد الاولیاء امام حسن مجتبی و خامس آل العبا ابی عبدالله
الحسین سیّد الشهداء علیهم آلاف التحیة والثناء، و فرزندان و یاوران آن پیشوایان راه هدی

تألیف :

(حضرت ثقة المحدثین ناصر الملة والدین مرحوم)

حاج شیخ عبّاس قمیّ

سازمان چاپ و انتشارات جاویدان

مؤسّس : محمد حسن علمی

بسم الله الرحمن الرحیم

( ) ( )

مجلّد دوّم

منتهی الآمال

مشتمل بر:

تاریخ امام چهارم حضرت سیّد الساجدین علی بن الحسین زین العابدین و امام پنجم مظهر اسرار علوم اوائل و اواخر حضرت محمّد بن علی الباقر و امام ششم مبیّن دقائق و حقائق حضرت جعفر بن محمّد الصادق، و امام هفتم ملاذ اصاغر و اکاظم حضرت موسی الکاظم و امام هشتم سلطان سریر ارتضا علی بن موسی الرّضا و امام نهم سرور کرامت نهاد حضرت محمّد بن علی الجواد و امام دهم نوگل بوستان مصطفوی حضرت علی بن محمّد النّقی و امام یازدهم مهر سپهر سروری حضرت امام حسن عسکری و امام دوازدهم محور زمین و آسمان حضرت صاحب العصر و الزّمان علیهم صلوات الله الملک المنّان و اولاد و احفاد و اکابر اصحاب آن بزرگواران

تألیف:

حضرت ثقة المحدّثین ناصر الملّة و الدّین

مرحوم مغفور حاج شیخ عبّاس قمّی رضوان الله علیه

سازمان چاپ و انتشارات جاویدان

مروّج: محمد حسن علمی

علیهم السّلام در هر روز جمعه اگرچه زائر از قبرهای ایشان دور باشد و اگر در بالای بلندی بایستد و زیارت کند فضیلت دارد و نیز سزاوار است زیارت حضرت رسولخدا صلّی الله علیه وآله در عقب هر نمازی باین الفاظی که حضرت امام رضا علیه السّلام تعلیم ابن ابی نصر بزنطی فرمودند: اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا رَسُولَ اللهِ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَکاتُهُ اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللهِ اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا خِیَرَةَ اللهِ اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا حَبیبَ اللهِ اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا صَفْوَةَ اللهِ اَلسَّلامُ عَلَیْکَ یا اَمینَ اللهِ اَشْهَدُ اَنَّکَ رَسُولُ اللهِ وَاَشْهَدُ اَنَّکَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ وَاَشْهَدُ اَنَّکَ قَدْ نَصَحْتَ لِاُمَّتِکَ وَجاهَدْتَ فی سَبیلِ رَبِّکَ وَعَبَدْتَهُ حَتّی اَتیکَ الْیَقینُ فَجَزاکَ اللهُ یا رَسُولَ اللهِ اَفْضَلَ ما جَزی نَبِیّاً عَنْ اُمَّتِهِ اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلی مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ اَفْضَلَ ما صَلَّیْتَ عَلی اِبْراهیمَ وَآلِ اِبْراهیمَ اِنَّکَ حَمیدٌ مَجیدٌ.

فصل هشتم در بیان احوال اولاد امجاد آنحضرت است

در قرب الاسناد از حضرت صادق علیه السّلام روایت شده است که از برای رسولخدا صلّی الله علیه وآله از خدیجه متولّد شدند طاهر و قاسم و فاطمه و امّ کلثوم و رقیّه و زینب. و تزویج نمود فاطمه را بحضرت امیر المؤمنین علیه السّلام و زینب را با بی العاص بن ربیع که از بنی امیّه بود و امّ کلثوم را بعثمان بن عفّان و پیش از آنکه بخانه عثمان برود برحمت الهی واصل شد و بعد از او حضرت رقیّه را باو تزویج نمود پس از برای آنحضرت رسول صلّی الله علیه وآله در مدینه ابراهیم متولّد شد از ماریه قبطیّه که بهدیّه فرستاده بود از برای آنحضرت او را پادشاه اسکندریّه با استر اشهب و بعضی از هدایای دیگر. فقیر گوید: آنچه مشهور است مورّخین نوشته‌اند تزویج امّ کلثوم بعثمان بعد از وفات رقیّه است و رقیّه در سال دوّم هجری در هنگامیکه جنگ بدر بود وفات کرد و شیخ طبرسی و ابن شهر آشوب روایت کرده‌اند که اولاد امجاد آن حضرت از غیر خدیجه بهم نرسید مگر ابراهیم که از ماریه بوجود آمد و مشهور آنست که برای آنحضرت سه پسر بوجود آمد اوّل قاسم و باین سبب آنحضرت را ابو القاسم کنیت کردند و پیش از بعثت آنجناب متولّد شد دوّم عبد الله که بعد از بعثت متولّد شد و او را ملقّب به طیّب و طاهر گردانیدند و هر دو در طفولیّت در مکّه بهشت ارتحال نمودند و بعضی طیّب و طاهر را نام دو پسر دیگر میدانند غیر عبد الله و براین قول وقعی گذ

---

۱ - تزویج زینب با بی العاص پیش از بعثت و حرام شدن دختر بکافران بود و از زینب امامه دختر ابی العاص بوجود آمد و حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام بعد از فاطمه علیها السّلام بمقتضای وصیّت آنمخدره او را تزویج فرمود و نقل شده که ابو العاص در جنگ بدر اسیر شد و زینب قلاده‌ئی که حضرت خدیجه باو داده بود بنزد حضرت رسول صلّی الله علیه وآله فرستاد برای فدای شوهر خود چون حضرت نظرش بر قلاده افتاد خدیجه را یاد نمود و رقّت کرد و از صحابه طلب نمود که فدای او را ببخشند و ابو العاص را بی فدا رها کنند صحابه چنین کردند حضرت از ابی العاص شرط گرفت که چون بمکّه برگردد زینب را بخدمت آنحضرت فرستد او بشرط خود وفا نمود زینب را فرستاد و بعد از آن خود بمدینه آمد و مسلمان شد و زینب در مدینه سال هفتم و بقولی در سال هشتم هجرت برحمت ایزدی پیوست (دفتر ره)

۲ - ابو نصر فراهی در عدد اولاد امجاد آنحضرت گفته:

فرزند نبی قاسم و ابراهیم است — پس طیّب و طاهر ز ره تعلیم است
با فاطمه و رقیّه امّ کلثوم — زینب شمر ار ترا سر تعلیم است.

سیم ابراهیم علیه السلام و روایت شده که چون رقیه دختر رسول خدا ص وفات یافت حضرت رسول ص او را خطاب نمود که
ملحق شو بگذشتگان شایسته ما عثمان بن مظعون و اصحاب شایسته او و جناب فاطمه ع بر کنار قبر رقیه نشسته بود و آب از
دیده اش در قبر میریخت حضرت رسول ص آب از دیده نور دیده خود پاک میکرد و در کنار قبر ایستاده بود و دعا میکرد
پس فرمود که دانستم ضعف و ناتوانی او را و از حقتعالی خواستم که او را امان دهد از فشار قبر و مشهور آن است که
ولادت ابراهیم ع در مدینه شد در سال هشتم هجرت و ابو رافع بشارت این مولود را بحضرت رسول صلی الله علیه و آله
داد حضرت غلامی باو بخشید و آنفرزند را ابراهیم نام نهاد و در روز هفتم از برای او عقیقه فرمود و سرش را تراشید و
بوزن موی سرش نقره تصدق نمود بر مساکین و فرمود که مویش را در زمین دفن کردند و زنان انصار در شیر دادن او نزاع
کردند پس حضرت او را بام برده دختر منذر بن زید داد که او را شیر بدهد و ابراهیم ع در دنیا چندان مکث نکرد و در سال دهم
هجری در روز هیجدهم ماه رجب وفات یافت و مدت عمر شریفش یکسال و ده ماه و هشت روز بود و بروایتی یکسال و شش ماه
و چند روزی و او را در بقیع دفن کردند و در فوت او سه امر غریب بظهور آمد که در موضع خود بشرح رفته . و ابن شهر آشوب
از ابن عباس روایت کرده است که روزی حضرت رسول صلی الله علیه و آله نشسته بود و بر ران چپش ابراهیم پسرش
را نشانده بود و بر ران راست خود امام حسین علیه السلام را و یکمرتبه این را میبوسید و یکمرتبه او را ناگاه آنجناب را حالت وحی
عارض شد و چون آنحالت از او زایل گردید فرمود که جبرئیل از جانب پروردگار من آمد و گفت الحمد پروردگارت ترا
سلام میرساند و میفرماید که این هر دو را برای تو جمع نخواهم کرد یکی را فدای دیگری گردان پس حضرت نظر کرد بسوی ابراهیم
و گریست و نظر کرد بسوی سید الشهدا علیه السلام و گریست پس فرمود که ابراهیم مادرش ماریه است و چون بمیرد بغیر
از من کسی محزون نخواهد شد و مادر حسین فاطمه است و پدرش علی است که پسر عم من و بمنزله جان من و گوشت و خون
من است و چون او بمیرد دخترم و پسر عمم هر دو اندوهناک میشوند و من نیز بر او محزون میگردم و من اختیار میکنم حزن خود
را بر حزن ایشان ای جبرئیل ابراهیم را فدای حسین کردم و بفوت او رضا دادم پس بعد از سه روز مرغ روح ابراهیم بجنات
نعیم پرواز نمود و بعد از آن حضرت رسول صلی الله علیه و آله هرگاه امام حسین علیه السلام را میدید او را بر سینه خود میچسبانید
و لبهای او را میمکید و میگفت فدای تو شوم ای کسیکه ابراهیم را فدای تو کردم و از حضرت صادق علیه السلام روایتست که چون
ابراهیم از دنیا رحلت کرد آب از دیده های مبارک حضرت رسول ص فرو ریخت و فرمود که دیده میگرید و دل اندوهناک میشود
و نمیگوئیم چیزی که باعث غضب پروردگار گردد پس خطاب با براهیم کرد که ما بر تو اندوهناکیم ای ابراهیم پس در قبر ابراهیم رخنه
مشاهده نمود و بدست خود آن رخنه را اصلاح کرد و فرمود که هرگاه احدی از شما عملی بکند باید که محکم بکند پس فرمود که
ملحق شو بسلف شایسته خود عثمان[1] بن مظعون رحمه الله تعالی .

۱- بیاید ذکر عثمان بن مظعون در ذیل شهادت عثمان بن امیر المؤمنین علیه السلام مس .

رخصت میداد که نزدیک او شوم گوشش را از بیخ میکندم. پس آنحضرت موافق وصیت امیرالمؤمنین علیه السلام ابن ملجم ملعون را بیک ضربت بجهنم فرستاد، و بروایت دیگر حکم کرد که او را گردن زدند. و ام الهیثم دختر اسود نخعی خواستار شد تا جسد نحس او را باو سپردند پس آتشی برافروخت و آن جسد پلید را در آتش بسوخت.

مؤلف گوید: که از این روایت ظاهر شد که ابن ملجم پلید را در روز بیست و یکم شهر رمضان که روز شهادت حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام بوده بجهنم فرستادند چنانچه باین مضمون روایات دیگر است که از جمله در بعضی کتب قدیمه است که چون در آن شبی که حضرت امیرالمؤمنین ع را دفن کردند و صبح طالع شد جناب ام کلثوم حضرت امام حسن را سوگند داد که میخواهم کشنده پدرم را یکساعت زنده نگذاری پس نتیجه این کلمات آن باشد که آنچه در میان مردم معروف است که ابن ملجم در روز بیست و هفتم ماه رمضان بجهنم پیوسته مستندی ندارد. و ابن شهرآشوب و دیگران روایت کرده اند که استخوانهای پلید ابن ملجم را در گودالی انداخته بودند و پیوسته مردم کوفه از آن مغاک بانگ ناله و فریاد می شنیدند. و حکایت اخبار آتراهب از عذاب ابن ملجم در دار دنیا بقی کردن مرغی بدن او را در چهار مرتبه و پس او را پاره پاره نمودن و بلعیدن و پیوسته اینکار را با او نمودن بر روی سنگی در میان دریا مشهور و در کتب معتبره مسطور است. و مورخ امین مسعودی گفته که چون خواستند ابن ملجم را بکشند عبدالله بن جعفر خواستار شد که او را بمن بگذارید تا تشفی نفسی حاصل کنم پس دست و پای او را برید و میخی داغ کرد تا سرخ شد و در چشمانش کرد آنملعون گفت سُبْحانَ اللهِ الَّذِی خَلَقَ الْاِنْسانَ اِنَّکَ لَتَکْحَلُ عَمَّکَ بِمُلْمُولٍ مَضَضٍ پس مردمان ابن ملجم را مأخوذ داشتند و در بوریا پیچیدند و نفط بر او ریختند و او را آتش زدند[1].

فصل ششم در ذکر اولاد حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام:

حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام را از ذکور و اناث بقول شیخ مفید بیست و هفت تن فرزند بود چهار نفر از ایشان امام حسن و امام حسین و زینب کبری ملقب بعقیله و زینب صغری است که مکناة است بام کلثوم و مادر ایشان حضرت فاطمه زهرا سیدة النساء علیهم السلام است و شرح حال امام حسن و امام حسین علیهما السلام بیاید و زینب در حبالهٔ نکاح عبدالله بن جعفر پسر عم خویش بود و از او فرزندان آورد که از جمله محمد و عون بودند که در کربلا شهید گشتند. و ابوالفرج گفته که محمد بن عبدالله بن جعفر که در کربلا شهید شد مادرش خوصا بنت حفصة بن ثقیف است و او برادر اعیانی عبیدالله است که او نیز در وقعهٔ طف شهید شد. و اما ام کلثوم حکایت تزویج او با عمر در کتب مسطور است و بعد از او ضجیع عون بن جعفر و از پس او زوجهٔ

(۱) و عمران بن حطان رقاشی در مدح ابن ملجم علیهما العائن الله گفته: یا ضربة من تقی ما اراد بها الا لیبلغ من ذی العرش رضوانا انی لاذکره یوما فاحسبه اوفی البریة عند الله میزانا. قاضی ابوطیب طاهر بن عبدالله شافعی در جواب وگفته: انی لابرء مما انت قائله عن ابن ملجم الملعون بهتانا یا ضربة من شقی ما اراد بها الا لیهدم للاسلام ارکانا انی لاذکره یوما فالعنه دینا والعن عمرانا وحطانا علیه ثم علیه الدهر متصلا لعائن الله اسرارا واعلانا فانتما من کلاب النار جاء به نص الشریعة برهانا وتبیانا

منه رحمة الله تعالی علیه

محمد بن جعفر گشت . و ابن شهرآشوب از کتاب امامت ابو محمد نوبختی روایت کرده که ام کلثوم را عمر بن الخطاب تزویج کرد
و چون آن مخدره صغیره بود هم بستر نگشت و پیش از آنکه با او مضاجعت کند از دنیا برفت ۴ محمد مکنّی بابی القاسم و مادر او
خوله حنفیه دختر جعفر بن قیس است و در بعضی روایات است که رسول خدا صلی الله علیه امیرالمؤمنین علیه السلام را بمیلاد محمد
بشارت داد و نام و کنیت خود را عطای او گذاشت و محمد در زمان حکومت عمر بن الخطاب متولد شد و در ایام عبدالملک بن
مروان وفات کرد و سن او را شصت و پنج گفته اند و در موضع وفات او اختلاف است بقولی در ایله و بقولی در طائف و بقولی
دیگر در مدینه وفات کرد و او را در بقیع بخاک سپردند جماعت کیسانیه او را امام میدانستند و او را مهدی آخر الزمان میخواندند
و باعتقاد ایشان آنکه محمد در جبال رضوی که کوهستان یمن است جای فرموده است و زنده است تا گاهی که خروج کند و
الحمد لله اهل آن مذهب منقرض شدند و محمد مردی عالم و شجاع و دلیر و نیرومند و قوی بود . نقل شده که وقتی زرهی چند بخدمت
امیرالمؤمنین علیه السلام آوردند یکی از آنها زرهی بود که از اندازه قامت بلندتر بود حضرت فرمود تا مقداری از دامان آن زره را
قطع کنند محمد دامان زره را جمع کرد و از آنجا که امیرالمؤمنین علامت نهاده بود بیک قبضه بگرفت و مثل آنکه بافته حریر را
قطع کند دامنهای درع آهنین را از هم درید . و حکایت او و قیس بن سعد بن عباده با آن دو مرد رومی که از جانب سلطان
روم فرستاده شده بودند معروفست و کثرت شجاعت و دلیری او از ملاحظه جنگ جمل و صفین معلوم شود . ۶ و ۷ عمر و رقیه عمر ۱
کبری است که هر دو تن توأم از مادر متولد شدند و مادر ایشان ام حبیب دختر ربیعه است . ۸ و ۹ و ۱۰ و ۱۱ عباس و جعفر
و عثمان و عبدالله اکبر است که هر چهار در کربلا شهید گشتند و کیفیت شهادت ایشان بعد از این مذکور شود انشاء الله عثمان ۲
تعالی و مادر این چهار تن ام البنین بنت حزام بن خالد کلابی است و نقل شده که وقتی امیرالمؤمنین علیه السلام برادر خود عقیل
را فرمود که تو عالم بانساب عرب زنی برای من اختیار کن که مرا فرزندی بیاورد که فحل و فارس عرب باشد عرض کرد که
ام البنین کلابیه را تزویج کن که شجاعتر از پدران او هیچکس در عرب نبود . پس جناب امیر علیه السلام او را تزویج کرد و از او
جناب عباس علیه السلام و سه برادر دیگر متولد گشت و از اینجهت است که شمر بن ذی الجوشن لعنه الله چون از بنی کلاب بود در
کربلا خط امان از برای ابوالفضل العباس علیه السلام و برادران آورد و تعبیر کرد از ایشان بفرزندان خواهر چنانکه ذکر
میشود . ۱۲ و ۱۳ محمد اصغر و عبدالله است و محمد مکنی بابی بکر است و این هر دو در کربلا شهید گشتند و مادر ایشان ابوبکر ۳
لیلی بنت مسعود دارمیه است ۱۴ یحیی مادر او اسماء بنت عمیس است . ۱۵ و ۱۶ ام الحسن و رمله است و مادر ایشان
ام سعید بنت عروة بن مسعود ثقفی است و این رمله رمله کبری است و زوجه ابی الهیاج عبدالله ابی سفیان بن حارث بن عبدالمطلب
بوده و گفته اند که ام الحسن زوجه جعدة بن هبیرة پسر عمه خود بوده و از پس او جعفر بن عقیل او را نکاح کرد . ۱۷ و ۱۸ و ۱۹ نفیسه
و زینب صغری و رقیه صغری است و ابن شهرآشوب مادر این سه دختر را ام سعید بنت عروه گفته و مادر ام الحسن و رمله را ام
شعیب مخزومیه ذکر نموده . و نقل شده که نفیسه مکناة بام کلثوم صغری بوده ، و کثیر بن عباس بن عبدالمطلب او را تزویج

معروف بود بابی زینبه پس سؤال کردم من از حکم بن بشار مروزی و پرسیدم من قصهٔ او و از اثری که در حلق اوست و من دیده بودم او را که در حلق او شبیه خطی از اثر ذبح بود گفتم که من چند دفعه از او سؤال کردم از آن اثر من خبر نداد ابو زینبه گفت که ما هفت نفر بودیم در بغداد که در یک حجره بودیم در زمان حضرت امام محمد تقی علیه السلام، یک روز حکم از وقت عصر از ما ناپدید شد و در شب هم نیامد همینکه اول شب شد توقیعی از حضرت جواد علیه السلام آمد که رفیق شما آن مرد خراسانی یعنی حکم مذبوح شده و او را پیچیده اند در نمدی و افکنده اند در فلان مزبله بروید او را بردارید و مداوا کنید او را بفلان و فلان چیز پس رفتیم با محل او را یافتیم مذبوح مطروح همانطور که حضرت خبر داده بود پس او را آوردیم و مداوا کردیم با آنچه حضرت فرموده بود پس خوب شد. احمد بن علی راوی میگوید که قصه اش آن بود که حکم متعه کرده بود در بغداد در خانهٔ قومی پس آنجماعت مطلع شدند بر کار او و او را ذبح کردند و در نمد پیچیده در مزبله افکندند.

مؤلف گوید: که استحباب متعه نزد شیعه ثابت است بلکه روایت شده از حضرت صادق علیه السلام که فرمود نیست از ما کسی که ایمان برجعت نداشته باشد و حلال نداند متعه کردن را. وعنه علیه السلام: اِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ عَلٰی شِیْعَتِنَا الْمُسْکِرَ مِنْ کُلِّ شَرَابٍ وَعَوَّضَهُمْ عَنْ ذٰلِکَ الْمُتْعَةَ وروایات در باب متعه کردن بسیار است از جمله شیخ مفید ره در کتاب متعه روایت کرده از صالح بن عقبه از پدرش که گفت بحضرت امام محمد باقر علیه السلام عرض کردم که برای شخصی که متعه کند ثوابی هست فرمود اگر در اینکار قصدش خدا و امتثال شریعت باشد و مخالفت آنکس که منع کرده تکلم نمیکند با آن زن مگر آنکه حقتعالی مینویسد برای او حسنه و هرگاه نزدیکی کند با او بیامرزد حقتعالی بسبب این گناه او را و چون غسل کند بعدد هر موئی که آب بر او گذشته حقتعالی مغفرت با و ارزانی فرماید. راوی گفت گفتم بحضرت از روی تعجب بعدد هر موئی که در بدن دارد؛ حضرت فرمود آری بعدد هر موئی که در بدن دارد. و نیز روایت کرده از حضرت صادق علیه السلام که فرمود نیست مردی که متعه کند پس غسل کند مگر آنکه حقتعالی خلق فرماید از هر قطره که از او میچکد هفتاد ملک که استغفار نمایند برای او تا روز قیامت و لعنت میکنند اجتناب کننده از آنرا تا زمانیکه قیامت برپا شود. و روایت شده که حضرت ابوالحسن علیه السلام نوشت بسوی بعضی از موالیان خود که اصرار نداشته باشید در متعه کردن آنچه بر شما است اقامت سنت است یعنی متعه کنید باندازه که اقامت سنت شود و مشغول نکنید خود را بمتعه کردن تا آنکه ترک کنید زنان و فراش خودتان را و آنها را معطل گذارید پس ایشان کافر شوند و نفرین کنند بکسانیکه امر کردند شما را بر آن و لعنت کنند ما را.

فصل چهارم در ذکر پاره ای از کلمات شریفه و مواعظ بلیغه حضرت امام محمد تقی علیه السلام است

اول - قال علیه السلام: اَلثِّقَةُ بِاللّٰهِ تَعَالٰی ثَمَنٌ لِکُلِّ غَالٍ وَسُلَّمٌ اِلٰی کُلِّ عَالٍ یعنی حضرت جواد علیه السلام

الفرقان

جلد ٥٥ شمارہ ۔۴

اپریل ۱۹۸۷ء
مطابق
شعبان ۱۴۰۷ھ

نگاہ اولیں	مولانا محمد منظور نعمانی	۲
رمضان المبارک سے متعلق رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کی ہدایات	"	۷
معارف الحدیث	"	۱۲
یہودیت اور ایرانی انقلاب	خلیل الرحمٰن سجاد ندوی	۱۹
خلافت عثمانیہ کے خلاف مغربیوں کی سازشیں	مولانا عتیق احمد قاسمی	۳۴

یہ شمارہ ۳/۰۰

سالانہ چندہ
بجائے ہندوستان ۳۰/- پاکستان ۶۰/-
بجائے بیرونی ممالک
بحری ڈاک ۸۵/- (۵/- پونڈ) ———
ہوائی ڈاک ۱۶۰/- (۱۰/- پونڈ)

اگر اس دائرہ ◯ میں سرخ نشان

ہے تو اس کا مطلب یہ کہ آپ کی مدت خریداری ختم ہوگئی ہے براہ کرم آئندہ کے لئے چندہ ارسال کریں یا خریداری کا ارادہ نہ ہو تو مطلع فرمائیں چندہ یا اطلاع مہینے کے آخر تک موصول نہ ہونے کی صورت میں اگلا شمارہ بصیغۂ وی پی روانہ ہوگا

خط و کتابت یا ترسیل کا پتہ

دفتر : ماہنامہ الفرقان
۳۱ نیا گاؤں مغربی لکھنؤ

پاکستان میں ترسیل زر کا پتہ :
ادارہ اصلاح و تبلیغ آسٹریلین بلڈنگ لاہور

محمد حسان نعمانی پرنٹر و پبلشر نے تنویر پریس میں چھپوا کر دفتر الفرقان ۳۱ نیا گاؤں مغربی ۔ لکھنؤ سے شائع کیا

شاہ اسماعیل اول کی فتوحات اور شیعیت کی اشاعت

۹۰۵ھ میں جب اسماعیل صفوی کی عمر ۱۳ سال تھی وہ اپنے مریدین و معتقدین کی فوج کے ساتھ شاہ شروان فرخ یسار سے اپنے باپ اور دادا کا انتقام لینے کے لئے نکلا، کیونکہ شروان کے حکمرانوں نے اسماعیل صفوی کے باپ دادا کو قتل کرایا تھا، اسماعیل صفوی نے شاہ شروان کو شکست دیکر اس خاندان سے بدترین انتقام لیا فرخ یسار کی لاش کے ٹکڑے ٹکڑے کر کے اسے جلا دیا دشمن کے مقتولین کے سروں کا ایک مینار بنایا، شیروان کے قدیم شہروں کی قبریں مسمار کر دی گئیں۔ اور اسماعیل صفوی نے اس قدیم حکمراں کے خاندان کا چراغ ہمیشہ کے لئے گل کر دیا، صفویہ سلطنت کا آغاز دراصل طوائف الملوکی کا زمانہ تھا تیمور کے بعد اس کی وسیع سلطنت خود مختار حکمرانوں میں بٹ گئی۔ عراق عرب و عجم، قندھار، قرمان اور کاشان کے دوسرے علاقوں میں خود مختار حکومتیں قائم تھیں۔ اسماعیل صفوی نے اپنے دوسرے حریفوں کو زیر کر کے سلطنت کا دائرہ وسیع تر کر لیا۔ صفوی سلطنت ایران کے حدود سے آگے بڑھ کر عراق کی سرحدوں میں داخل ہوگئی۔ اور اسماعیل صفوی نے عراق کے بڑے حصہ پر قبضہ کر لیا۔ ۹۰۷ھ میں اسماعیل صفوی شاہ ایران بن کر تخت سلطنت پر متمکن ہوا تخت نشینی کے بعد اسماعیل نے سب سے پہلا کام یہ کیا کہ ایک اعلان کے ذریعہ شیعہ امامیہ مذہب کو ریاست کا سرکاری مذہب قرار دیا۔ براؤن لکھتا ہے "وہ ایک سال کے اندر ہی وہ تبریز فتح کر کے تخت ایران پر متمکن ہو گیا اور اپنے مشیروں کے مشورے کے باوجود اس نے اپنی رعایا کے لئے مذہب شیعیت لازمی اور جبری قرار دیا، لوگوں نے ہر چند اسے سمجھایا کہ تبریز کی دو ثلث آبادی سنی ہے، اور نماز اور خطبوں کے درمیان ایسے فقروں کا اضافہ جو خصوصیت کے ساتھ شیعوں کا شعار ہے خاص کر پہلے تین خلفاء۔ ابوبکرؓ۔ عمر فاروقؓ۔ عثمانؓ پر تبرا بازی کہیں کوئی فتنہ نہ پیدا کر دے لیکن اس نے نہ مانا اور جواب دیا، "خدا اور جہاں ائمہ معصومین کے ساتھ میری امداد میں ہیں۔ مجھے کسی کا ڈر نہیں ہے اگر رعایا نے مخالفت میں ایک لفظ بھی کہا تو تلوار کھینچ کر ایک شخص کو

زندہ نہیں چھوڑوں گا چنانچہ اس نے جیسا کہا تھا ویسا کر دکھایا اور رعیت کو حکم دیا گیا کہ اگر تبرا پڑھتے وقت انھوں نے بہ آواز بلند "بیش باد کم مبادی" نہ کہا تو انھیں سزائے موت دی جائے گی"[۱۶]

اسمٰعیل صفوی کے مظالم

مشہور مورخ ابن عماد حنبلی (متوفی ۱۰۸۹ھ) لکھتے ہیں

"اسمٰعیل صفوی ایران کے تمام امراء پر حاوی ہو گیا اس نے خراسان، آذربائیجان، تبریز، بغداد، عراق، عجم فتح کر لیا اُن علاقوں کے فرماں رواؤں کو مغلوب اور افواج کو قتل کر دیا۔ دس لاکھ سے زائد افراد کو اس نے قتل کیا، اسمٰعیل صفوی کی افواج اسے سجدہ کرتی تھیں اور اس کا ہر حکم مانتی تھیں، قریب تھا کہ یہ شخص الوہیت کا دعویٰ کر بیٹھے اس نے علماء کو قتل کیا، ان کی کتابیں اور مصاحف جلائے، سنی علماء و اعیان کی قبریں کھدوا کر ہڈیاں نکلوائیں اور انھیں جلا کر خاکستر بنا دیا"[۱۷]

اسمٰعیل صفوی کے مریدین اور رعیت نے اسے کیا درجہ دے رکھا تھا؟ اس کا اندازہ اسمٰعیل صفوی کے ایک معاصر اطالوی تاجر کی اس عبارت سے لگایا جا سکتا ہے "اس صوفی کی عزت اور احترام اس کی رعایا خدا کی طرح کرتی ہے۔ خصوصاً سپاہیوں کی عقیدت کا تو یہ عالم ہے کہ ان میں سے اکثر بغیر کسی قسم کی ذرہ بکتر پہنے ہوئے میدان کارزار میں پھاند پڑتے ہیں، اور سمجھتے ہیں کہ ہمارا آقا اسمٰعیل دوران جنگ میں ہماری حفاظت کرے گا .... سارے ایران میں خدا کا نام تو لوگ بھول ہی گئے ہیں فقط اسمٰعیل کا نام رہ گیا ہے"[۱۸]

---

[۱۶] براؤن: تاریخ ادبیات ایران درعہد جدید صفحہ ۲۵، ۲۶

[۱۷] ابن عماد حنبلی: شذرات الذہب جلد ۸ صفحہ ۱۲۲ (دار المسیرۃ بیروت)

[۱۸] تاریخ ادبیات ایران درعہد جدید صفحہ ۸۲، ۸۳ براؤن

جلد سوم

(حیوة القلوب)

((در امامت))

از مؤلفات :

علامه مجلسی رحمة الله علیه

از انتشارات :

کتابفروشی اسلامیه

تهران - خیابان بوذرجمهری - تلفن ۵۲۱۹۶۶

چاپ افست اسلامیه

(((حیوة القلوب)))

بسم الله الرحمن الرحیم

این مجلد سوم است از کتاب **حیوة القلوب** تألیف خادم اخبار ائمه اطهار محمدباقر بن محمد تقی حشرهماالله مع موالیهماالاخیار در بیان وجوب امام علیه‌السلام ومنصوب بودن او ازجانب ملک‌علام وعصمت او از گناهان صغیره و کبیره و اتصاف او بصفات کمالیه بغیراز نبوت و آیاتیکه در شأن ائمه علیهم‌السلام مجملا نازلشده **و آن مشتملست بر دوازده باب**

باب اول

در بیان وجوب وجود امام علیه السلام درهرعصر وآنکه هیچ عصر خالی‌ازامام نمیباشد ودر وجوب اطاعت او وآنکه هدایت نمییابند مردم مگربا او وآنکه میباید ازگناهان معصوم وازجانب خدامنصوص باشد وبیان بعضی‌ازنصوص‌برایشان وبرخی از فضایل ایشان ودرآن چند فصلست

فصل اول

در وجوب امامت وآنکه هیچ زمانی خالی از امام نمیباشد

بدانکه خلافست میان علمای امت در آنکه نصب امام آیا واجبست بعد از انقراض‌زمان نبوت یا نه وبرتقدیر وجوب آیا بر خدا واجب است یا برامت و بر هر تقدیر آیا وجوبش عقلیست که عقل حکم میکند بوجوبش تا از دلایل سمعیه و جوبش معلوم شده است ـ پس قاطبهٔ‌علمای‌امامیه‌را اعتقاد آنست که نصب امام بر حقتعالی واجبست عقلا و سمعا وبعضی از معتزله اهل سنت و جمیع خوارجرا اعتقاد آنست که نصب امام مطلقا بر خدا و خلق واجب نیست و اشاعره و اصحاب حدیث واهل سنت و بعضی از معتزله قائلند که نصب امام بر مردم واجبست بدلیل سمعی نه عقلی وجمعی از معتزله را اعتقاد آنست که واجبست برمردم نصب امام با امن از فتنه نه با خوف وبعضی گفته‌اند بر عکس وامام درلغت‌عرب‌بمعنی‌مقتدا وپیشواست ودراصطلاح فرقهٔ ناجیه درباب صلوة که امام میگویند غالباً بمعنی پیشنماز است ودرعلم کلام که امام میگویند مراد شخصی است که ازجانب‌خدا بخلافت و نیابت حضرت رسالت پناه معین شده باشد وگاهی هست که به پیغمبر ص نیزامام اطلاق مینمایند واز بعضی اخبار معتبره که انشاءالله بعد ازاین مذکور خواهد شد معلوم میشود که مرتبهٔ امامت بالاتراز مرتبهٔ پیغمبریست چنانچه حقتعالی بعد از نبوت بحضرت ابراهیم خطاب فرموده که **انی جاعلک للناس اماما** و بعضی از محققان گفته اند امام شخصی است که حاکم باشد برخلق ازجانب خدا

در آیه **دوم** فرموده است که اگر رد کنند آن امری را که افشا میکنند از امن وخوف و موافق روایات مطلقه امر را بسوی رسول و بسوی اولی‌الامر از ایشان هرآینه خواهند دانست آنها که استنباط مینمایند و علمش را طلب میکنند از آن جماعت یا از اولی الامر موافق روایات ظاهره بدانکه خلاف کرده‌اند مفسران در تفسیر اولی الامر بعضی از مفسران عامه گفته‌اند که مراد امر سر کرده‌های لشکر وپادشاهانند و بعضی از ایشان گفته‌اند که مراد علمای امتند وعلمای امامیه اتفاق کرده‌اند که مراد ائمه از آل محمدند بمقتضای روایتیکه مذکور خواهد شد وبآن که اولی‌الامر صاحب اختیار در امر است وچون مقید بقیدی نشده‌است بایدکه صاحب اختیار مطلق درجمیع امور دین و دنیا باشد وآن امامست وبا هرکه در امری صاحب اختیارشود اطاعت او واجب باشد در آن امر پس کسیکه صاحب اختیار در همه امور باشد مطاع مطلق خواهد بود وآن امام است و ایضا ترك لفظ اطیعوا میان رسول واولی‌الامر مشعر است باینکه مرتبهٔ امامت نظیر مرتبهٔ نبوت ومثل آنست بلکه چنانچه نبوت رسالتی است ازجانب خدا بوساطت ملك امامت نیز فی‌الحقیقة نبوتی است بوساطت نبی وباین سبب اطاعت اولی‌الامر عین اطاعتست به نبی پس باین سبب اطیعوا در میان متوسط نشده بخلاف مرتبهٔ نبوت که هرچند بالاترین مراتبست مثل مرتبهٔ اولوهیت نیست وتوسط اطیعوا میان لفظ جلاله ورسول اشاره‌است باین •

وایضا چون اطاعت اینجماعت را مقرون باطاعت خودتعالی شأنه ورسول خود گردانید البته جمعی باید باشند منصوب ایشان که امر و حکمشان امروحکم ایشان باشد تااطاعتشان طاعت ایشان ومقرون بآن باشد والا لازم آید که طاعت جمیع ملوك جابره مانند سلطان روم و اورنك وغیر ایشان همه داخل اطاعت اولی‌الامر باشند مثل خدا ورسول اوو قباحت وشناعت این قول برهیچ‌عاقل مخفی نیست •

چنانکه شیخ طبرسی «ره» گفته استکه جایز نیست که خداوند حکیم واجب گرداند طاعت شخصی را علی الاطلاق مگر کسیکه عصمت او ثابت باشد وبداند که باطن اومثل ظاهر او است و ایمن باشد که از او غلطی یاامر قبیحی صادر نمیشود واین معنی در امر او علماء غیرائمه معصومین «ع» حاصل نیست و حقتعالی جلیل‌تر است ازآنکه امر کند باطاعت کسی که معصیت او کندو یاانقیاد جماعتی که مختلف در فعل و قول باشند زیرا که محالست اطاعت کرده شوند جماعت مختلف چنانچه محالست اجتماع آنچه در آن اختلاف کرده‌اندوازجمله دلایل آنچه گفتم آنستکه حضرت عزت مقرون کرده‌است اطاعت رسولش را باطاعت خود برای آن که اولو الامر فوق جمیع خلقند چنانچه رسول فوق اولی‌الامر است وفوق سایر خلق و این صفت ائمه از آل محمداست که ثابت شده‌است امامت و عصمت ایشان و اجماع کرده‌اند برعلو مرتبه و عدالت ایشان «فان تنازعتم فی شیء» یعنی اگر اختلاف نمایند در چیزی درامورودین خود «فردوه الی الله والرسول» پس رد کنید آنچه درآن نزاع کرده اید بسوی کتاب خدا و سنت رسول و ما گروه شیعه میگوئیم که رد بسوی ائمه که قایم‌مقام رسولند بعد ازوفات آنحضرت مثل رد بسوی رسولست درحیات آنحضرت زیرا که ایشان حافظان شریعت آنحضرت و خلیفه‌های اویند در میان امت• تااینجا کلام شیخ طبرسی بود ودراول آیه ذکر اولی‌الامر شده و درآخر آیه نشده بنا برقرائة مشهوره ونکتهٔ که شیخ طبرسی فرموده مذکورشدو میتواند بود که نکتهٔ آن باشد که نزاعیکه درامامت اولی‌الامر شود نیز بایدرجوع بکتاب وسنت کرد پس میاید امام منصوص ازجانب خدا ورسول باشد نه بروشیکه مخالفان قایلند امامت را مستند باجماع میدانند ونصب امام را ازجانب امت میدانند امادربعضی اخبار وارد شده استکه درقرائة اهل‌بیت(ع) والی اولی الامر درآخر نیز بوده چنانکه علی بن ابراهیم گفته است که مراد از اولی‌الامر حضرت

٥٣٣

حق الیقین

تألیف

علامه مولی محمد باقر مجلسی ره

در اصول دین و معارف

از انتشارات :

کتابفروشی اسلامیه

تهران خیابان بوذرجمهری شرقی ـ تلفن: ٥٢١٩٦٦

* (چاپ اسلامیه ۱۳۵۴ شمسی ه) *

غضبناك بحرمسرا باز گشت وپرده‌های خجالت در آویخت پس چون شب شد بخواب رفتم درخواب دیدم که حضرت مسیح وشمعون وجمعی از حواریان درقصر جدم جمع شدند و منبری از نور نصب کردند که ازرفعت بر آسمان سر بلندی مینمود ودرهمان موضع نصب کردند که جدم تخت را گذاشته بود پس حضرت رسول باوصی ودامادش علی(ع) وجمعی از امامان فرزندان بزرگوار ایشان قصررا بنورقدوم خویش منور ساختند پس حضرت مسیح بقدم ادب ازروی تعظیم و اجلال باستقبال حضرت خاتم الانبیاء شتافت ودست در گردن مبارك آنحضرت درآورد پس حضرت رسالت پناه فرمود که یاروح‌الله آمده‌ام کمملیکه فرزند وصی تو شمعون را برای این فرزند سعادتمند خود خواستگاری نمایم واشاره فرمود بماه برج امامت وخلافت امام حسن عسکری علیه السلام فرزند آنکسیکه تو نامه اش را بمن دادی پس حضرت عیسی نظر افکند بسوی حضرت شمعون و گفت که شرف دوجهانی بتوروی آورده پیوند کن رحم خودرا برحم آل محمد شمعون گفت کردم پس همگی بر آن منبر برآمدند وحضرت رسول خطبهٔ انشاء فرمود باحضرت مسیح مرا به امام حسن(ع) عقد بستند وفرزندان حضرت رسالت با حواریان گواه شدند پس چون ازآن خواب سعادت مآب بیدارشدم ازبیم کشتن آنخوابرا برای پدر وجدخود نقل نکردم و این گنج رایگان را درسینه پنهان داشتم وآتش محبت آن خورشید فلك امامت روزبروز درکانون سینه‌ام مشتعل میشد وسرمایهٔ صبروقرارمرا بباد فنا میداد تا بحدیکه خوردن وآشامیدن برمن حرام شد وهرروز چهره کاهی میشد وبدن میکاهید وآثار عشق نهانی دربیرون ظاهر می گردید پس درشهرها طبیبی نماند مگر آنکه جدم برای معالجهٔ من حاضر کرد وازدوای دردمن از اوسئوال نمود وهیچ سود نمیداد پس چون ازعلاج درد من مأیوس گردید روزی بمن گفت ای نورچشم آیا درخاطرت هیچ آرزوئی دردنیاهست که برای تو بعمل آورم.

گفتم ای جدمن درهای فرج رابرروی خود بسته می‌بینم اگر شکنجه وآزار را از اسیران مسلمانان که درزندان‌تواند دفع نمائی وزنجیرها را از ایشان بگشائی و ایشانرا آزاد کنی امیدوارم که حضرت مسیح ومادرش بمن عافیتی بخشند پس چون چنین کرد اندك صحتی ازخود ظاهر ساختم واندك طعامی تناول نمودم پس خوشحال و شادشد ودیگر اسیران مسلمانان راعزیز و گرامی داشت پس بعداز چهارده شب درخواب دیدم که بهترین زنان عالمیان فاطمه(ع) بدیدن من آمده وحضرت مریم باهزار کنیز از حوریان بهشت با آنحضرت میباشند پس مریم بمن گفت که این خاتون بهترین زنان ومادر شوهر تست امام

حسن عسکری ﷺ پس من بدامن مبارکش در آویختم و گریستم وشکایت کردم که حضرت امام حسن ﷺ بمن جفا میکند واز دیدن من ابا مینماید پس آنحضرت فرمود فرزند من چگونه بدیدن تو بیاید وحال آنکه بخدا شرك میآوری وبرمذهب ترسایانی و اینك خواهرم مریم دختر عمران بیزاری میجوید بسوی خدا ازدین تو اگرمیل داری که خداومریم ومسیح از توخوشنود گردند وحضرت امام حسن عسکری ﷺ بدیدن تو بیاید بگو **اشهدان لااله الاالله وان محمداً رسول الله** پس چون باین دو کلمهٔ طیبه تلفظ نمودم حضرت سیدة النساء مرا بسینهٔ خود چسبانید ودلداری فرمودو گفت اکنون منتظر فرزندم باش که من اورا بسوی تو میفرستم پس بیدارشدم و آن دو کلمه طیبه را بزبان میراندم وانتظار ملاقات گرامی آنحضرت میبردم چون شب آینده درآمد، وبخواب رفتم خورشید جمال آنحضرت طالع گردید گفتم ایدوست من بعداز آنکه دلمرا اسیر محبت خود گردانیدی چرا از مفارقت جمال خود مرا چنین جفا دادی فرمود که دیر آمدن من بنزدتو نبود مگر برای آنکه مشرك بودی واکنون که مسلمان شدی هرشب بنزدتوخواهم بود تا آنزمان که حقتعالی ما وترا بظاهر بیکدیگر برساند و این هجران‌را بوصال مبدل گرداند پس از آنشب تاحال یکشب نگذشته است که دردهجران مرا بشربت وصال دوا نفرماید بشیربن سلیمان گفت که چگونه درمیان اسیران افتادی گفت مرا خبر داد امام حسن عسکری(ع) درشبی ازشبها که درفلان روز جدت لشکری بجنگ مسلمانان خواهد فرستاد پس خوداز عقب ایشان خواهد رفت وخودرا درمیان کنیزان وخدمتکاران بینداز بهیئتی که ترا نشناسند وازپی جدخود روانشو وازفلان راه بروچنان کردم ،طلیعهٔ لشکر مسلمانان بمابرخوردند ومارا اسیر کردند وآخر کارمن آن بود که دیدی و تاحال بغیر ازتو ندانسته است که من دختر پادشاه رومم ومرد پیری که درغنیمت من بحصهٔ او افتادم از نام من سئوال کرد گفتم نرجس نام دارم گفت این نام کنیزانست بشیر گفت این عجب است که تو ازاهل فرنگی و زبان عربی را نیك میدانی گفت که بلی ازبسیاری محبتی که جدم نسبت بمن داشت ومیخواست که مرا بیاد گرفتن آداب حسنه بدارد زن مترجمی را که زبان عربی بمن می آموخت اجیر نمود تا آنکه زبانم باین لغت جاری شد بشیر گوید که چون اورا بسرمن رأی بردم وبخدمت حضرت امام علی النقی رسانیدم حضرت بکنیزك خطاب فرمود که چگونه حق سبحانه وتعالی بتو نمود عزت دین اسلام را ومذلت دین نصاری و شرف و بزرگواری محمد واهلبیت اورا او گفت چگونه وصف کنم برای تو ای فرزند رسول خدا چیزیرا که تو میدانی ازمن پس حضرت فرمود که می خواهی ترا گرامی دارم کدام یك بهتراست نزدتو

یعنی ایگروه مؤمنان دوستی مکنید باقومی که غضبکرده است خدا برایشان بتحقیق کـه ناامید گردیده‌اند از آخرت چنانچه ناامید گردیده‌اند کافران از اصحاب قبرها وابن بابویه در علل الشرایع روایت کرده است از حضرت امام محمدباقر ﷺ که چون قائم ما ظاهر شود عایشه را زنده کند تا برا و حد بزند وانتقام فاطمه را از او بکشد وشیخ مفید در ارشاد از حضرت امام جعفر صادق «ع» روایت کرده است که چون وقت قیام قائم آل محمد ﷺ بشود در جمادی الاخر وده روز از ماه رجب بارانی ببارد که خلایق مثل آنرا ندیده باشند پس برویاند خدا بآن باران گوشتهای مؤمنان وبدنهای ایشان را در قبرهای ایشان و گویا نظر میکنم بسوی ایشان که آیند از جانب قبیله جهنیه وخاك قبررا از سرهای خود افشانند وایضاً از آنحضرت روایت کرده است که بیرون میآید باقائم ازپشت کوفه یعنی نجف بیست وهفت نفر یا پانزده نفر از قوم موسی از آنها که حقتعالی فرموده است که هدایت میکردند بحق وبحق عدالت میکردند وهفت نفر از اصحاب کهف ویوشع بن نون وسلمان و ابوذر وجابر انصاری و مقداد و مالك اشتر پس درپیش روی آنحضرت خواهند بود ویاوران وحاکمان او خواهند بود وعیاشی نیز اینحدیث را ذکر کرده است ونعمانی روایت کرده است از حضرت امام محمدباقر ﷺ که چون قائم آل محمد ﷺ بیرون آید خدا اورا یاری کند بملائکه واول کسیکه با او بیعت کند محمد باشد و بعد از آن علی وشیخ طوسی و نعمانی از حضرت امام رضا ﷺ روایت کرده است که از علامات ظهور حضرت قائم آنست که بدن برهنه‌ای درپیش قرص آفتاب ظاهر خواهد شد و منادی ندا خواهد کرد که این امیر المؤمنین است برگشته است که ظالمان را هلاك کند وایضاً شیخ روایت کرده است از حضرت ابی عبدالله که چون قائم ما خروج کند نزد قبر هر مؤمنی ملکی بیاید واورا ندا کند که ای فلان صاحب تو وامام تو ظاهر شده است اگر میخواهی ملحق شوی باو ملحق شو واگر میخواهی در نعمت و کرامت خدا باشی هم آنجا باش پس بعضی بیرون آیند و بعضی در نعیم الهی بمانند و در زیارت جامعهٔ مشهوره واکثر زیارات منقوله خصوصاً زیارت حضرت امام حسین ﷺ ذکر رجعت واظهار اعتقاد بآن مذکور است ودرمتهجد ومصباح الزائر و سایر کتب از حضرت امام جعفر صادق «ع» منقولست که هر که دعای عهدنامه را چهل صباح بخواند از انصار حضرت قائم باشد واگر پیش از ظهور آن حضرت بمیرد حقتعالی اورا از قبر بیرون آورد در وقت خروج آنحضرت ودرعهدنامهٔ مزبور مذکور است که خداوندا اگر حایل شود میان من وآنحضرت مرگی که بربندگان خود حتم ولازم گردانیده‌ای پس بیرون آور مرا از قبر من

یاوران خودرا ازجن ونقباء بسوی ایشان بر گرداند که بایشان بگویند که بر گردند بحق پس هر که ایمان بیاورد اورا ببخشد و هر که ایمان نیاورد اورا بقتل رسانید پس چون عسکر فیروزی اثر بسوی مکه باز گردندازصد کس یك کس ایمان نیاورد بلکه ازهزار کس یك کس ایمان نیاورد .

مفضل پرسید که ایمولای من خانهٔ حضرت مهدی ومحل اجماع مؤمنان کجاخواهدبود فرمود که پایتخت آنحضرت شهر کوفه خواهدبود ومجلس دیوان وحکمش مسجد کوفه خواهدبود ومحل جمع بیت المال وقسمت غنیمتها مسجد سهله وموضع خلوتش نجف اشرف خواهد بود مفضل پرسید که جمیع مؤمنان در کوفه خواهندبود فرمود که بلی والله هیچ مؤمنی نباشد مگر آنکه در کوفه باشدیادرحوالی کوفه باشد یادلش مایل بکوفه باشد ودر آنزمان قیمت جای خوابیدن یك گوسفند در کوفه دوهزاردرهم باشدودر آنزمان شهر کوفه وسعتش بقدر پنجاه وچهار میل یعنی هیجده فرسخ باشد وقصرهای کوفه بکربلای معلا متصل گرددوحق تعالی کربلا را پناهی وجایگاه گرداند که پیوسته محل آمد و شد ملائکه و مؤمنان باشد حقتعالی آنزمین مقدس رابسیار بلند مرتبه گرداند وچندان ازبرکت ورحمتهادرآن قرار دهد که اگرمؤمنی درآنجابایستد وبخواند خداراهرآینه بیکدعامثل هزارمرتبه ملك دنیا باو کرامت فرماید پس حضرت امام جعفرصادق عليه السلام آهی کشیدند وفرمودندایمفضل بدرستی که بقعه های زمین بایکدیگرمفاخرت کردندپس کعبهٔ معظمه بر کربلای معلا فخر کردحق تعالی وحی کرد بکعبه که ساکت شووفخرمکن بر کربلا بدرستیکه آن بقعه مبارکه‌ایست که در آنجا ندای **انی اناالله** ازشجرهٔ مبارکه بموسی رسید وآن همان مکان بلند است که مریم وعیسی رادرآنجا جای دادم ودرموضعی که سرمبارك حضرت امام حسین عليه السلام را بعدازشهادت شستند ودرهمان موضع حضرت مریم عیسی روح‌الله رادروقت ولادت غسل داد وخود درآنجاغسل کرد وآن بهترین بقعه‌ایست که حضرت رسول صلى الله عليه وآله از آنجا عروج نمود وخیرورحمت بی‌پایان برای شیعیان ما درآنجامهیا است تاظاهرشدن حضرت قائم عليه السلام

مفضل گفت ای سید من پس حضرت صاحب‌الامر دیگر بکجا متوجه خواهد شد فرمود که بسوی مدینهٔ جدم رسول خدا صلى الله عليه وآله و چون وارد مدینه شود امری عجیب از او بظهور خواهدآمد که موجب شادی مؤمنان وخواری کافران گردد مفضل پرسد که آن چه امری است فرمود که چون بنزد قبرجدبزرگوارخود رسد گوید کهای گروه‌خلایق این قبرجدمن رسولخدا است گویند بلی ایمهدی آل محمد صلى الله عليه وآله گوید که کیستند اینها که با او دفن

کرده‌اند گویند دومصاحب وهم خوابهٔ اوابوبکروعمرپس حضرت صاحب در حضور خلق ازروی مصلحت پرسد که کیست ابوبکرو کیست عمرو بچه سبب ایشان را ازمیان جمیع خلایق باجدم دفن کرده اند وگاه باشد که دیگری باشد کهدراینجا مدفون شده باشدپس مردم گویند ای مهدی آل محمد غیرایشان کسی دراینجا مدفون نیست ایشانرا برای همین دراینجا دفن کرده‌اند که خلیفهٔ رسولخدا وپدرزنان آنحضرت بودند پس فرماید آیا کسی هست که اگر بیند ایشانرابشناسد گویند بلی مابصفت میشناسیم بازفرماید که آیا کسی هست که شك داشته باشد دراینکه ایشان اینجامدفونند گویندنه پس بعد ازسه روزامر فرماید که دیواررا بشکافند وهردورا ازقبر بیرون آورند پس هردورا بابدن تازه بدر آورد بهمان صورت که داشته‌اند پس بفرماید که کفنهارا ازایشان بدرآورند وبگشایند وایشانرابحلق کشند بردرختخشکی پس برای امتحان خلق درحال آندرخت سبزشود وبرگ بر آورد وشاخه هایش بلند شود پس جمعی که ولایت ایشان داشته‌اند گویند که اینستوالله شرف وبزرگی ومارستگارشدیم بمحبت ایشان وچون این خبرمنتشرشود هر که دردل بقدر حبه‌ای ازمحبت ایشان داشته باشد حاضرشود پس منادی ازجانب قائم ﷺ ندا کند که هر که این دو مصاحب و دو همخوابه رسولخدا را دوست میدارد ازمیان مردم جداشود وبیکطرف بایستد پس خلق دوطایفه‌شوند یکی دوستدار ایشان ویکی لعنت کننده برایشان پس حضرت فرماید بردوستان ایشان که بیزاری جوئید ازایشان واگرنه بعذاب الهی گرفتارمیشویدایشان جواب گویندای مهدی آل رسول ﷺ ماپیش ازآنکه بدانیم که ایشانرانزدخدا قرب ومنزلتی هست ازایشان بیزاری نکردیم چگونه امروز بیزارشویم ازایشان وحال آنکه کرامت بسیارازایشان برماظاهر شد ودانستیم که مقربان درگاه حقند بلکه ازتوبیزاریم وازهر که بتوایمان آورده‌است و از هر که ایمان بایشان نیاورده است وازهر که ایشانرااباین خواری بدرآورده وبردار کشیده است پس حضرت مهدی امر فرماید باد سیاهیرا که بایشان وزد وایشانرا بهلاکت رساند پس فرماید که آندوملعونرا بزیر آورندوایشانرابقدرت الهی زنده گرداندوامر فرمایدخلایق را که جمع شوندپس هرظلمی و کفری که ازاول عالم تاآخرشده گناهش رابرایشان لازم آورد وزدن سلمان فارسی را و آتش افروختن بدرخانه امیرالمؤمنین ﷺ وفاطمه وحسن وحسین(ع) برای سوختن ایشان وزهردادن امام حسن و کشتن امام حسین واطفال ایشان و پسرعمان ایشان ویاران اووواسیر کردن ذریهٔ رسول وریختن خون آل محمد درهرزمانی وهرخونی که بناحق ریخته شده وهرفرجی که بحرام جماع شده وهرسوزی و حرامی که خورده شده و

هر گناهی وظلمی وجوری که واقع‌شده تا قیام قائم آل‌محمد ﷺ همه را بایشان بشمارند که ازشما شده و ایشان اعتراف کنند زیرا که اگر در روز اول غصب حق خلیفهٔ به حق نمیکردند اینها نمیشد پس امر فرماید که از برای هر مظالم هر که حاضر باشد از ایشان قصاص نماید پس ایشان را بفرماید که از درخت بر کشند و آتشی را فرماید که از زمین بیرون آید و ایشان را بسوزاند با درخت و بادی را امر فرماید که خاکستر آنها را بدریاها پاشد.

مفضل گفت ای‌سیدمن این آخرعذاب ایشان خواهدبود فرمود که هیهات ای‌مفضل والله که سیدا کبرمحمد رسول‌الله(ص) وصدیق اکبرامیرالمؤمنین ﷺ وفاطمه زهراء وحسن مجتبی ﷺ وحسین‌شهید بکربلاء وجمیع ائمهٔ هدی‌همگی زنده‌خواهند شد وهر که‌ایمان محض خالص داشته وهر که‌کافرمحض‌بوده همگی زنده خواهند شد وازبرای جمیع ائمه ومؤمنان ایشان راعذاب خواهند کرد حتی آنکه درشبانه روز هزار مرتبه ایشان رابکشند وزنده کنند پس خدا بهرجا که خواهدآنهاراببرد ومعذب گرداند پس‌ازآنجاحضرت‌مهدی متوجه کوفه شود ودرمیان کوفه ونجف‌فرودآید باچهل وشش هزارملك وچهل وشش‌هزار جن وسیصد وسیزده تن ازنقباء مفضل پرسید که زوراکه بغداد باشد در آنوقت چگونه خواهد بود فرمود که محل لعنت وغضب الهی‌خواهدبود ووای بر کسی که درآنجاساکن باشدازعلمهای زرد وازعلمهای مغرب وازعلمهائیکه ازنزدیك و دورمتوجه‌آن میگردد والله که بر آنشهر نازل‌شود اصناف عذابها که‌برامتهای گذشته واقع‌شده است وعذابی‌چندبرآن نازلشود که چشمها ندیده و گوشها نشنیده باشدوطوفانی که‌براهلش نازل خواهدشدطوفان شمشیر خواهدبودوالله که یکوقتی چنان‌آبادشودبغداد که گویند دردنیا همین‌استو گویند قصرها وخانه‌هایش بهشت‌است ودخترانش‌حورالعین‌اند وپسرانش ولدان‌بهشت‌اند و گمان کنند که خدا روزی بندگان راقسمت‌نکرده است مگردرآنشهر وظاهرشود درآنشهراز افتراء بخدا ورسول وحکم‌بنا حق و گواهی بناحق وشراب‌خوردن وزنا کردن‌ومال‌حرام خوردن وخون ناحق ریختن‌آنقدر که درتمام دنیاآنقدر نباشدپس خدا خراب کندآنرابه این فتنه‌ها ولشگرها بمرتبه‌ای که‌اگر کسی گذرد ونشان‌دهد که‌اینجا زمین‌آن شهر است کسی قبول‌نکند پس خروج کند جوان خوش روی‌حسنی بجانب دیلم و قزوین وبآواز فصیح‌ندا کند که بفریاد رسید ای‌آل محمد «ص» مضطر بیچاره را که از شما یاری میطلبد پس اجابت نماید اورا گنجهای خدا درطالقان‌چه گنجهانه ازنقره ونه‌ازطلابلکه‌مردی‌چند

در قرآن هر آینه درفضیلتماشك نكنند مگر نشنیدهاند این آیه را كه **و نرید ان نمن علی الذین استضعفوا فی الارض الخ** كه ترجمه‌اش گذشت والله كه تنزیل این آیه در بنی‌اسرائیل است و تأویلش دررجعت ما اهلبیت است وفرعون و هامان ابوبكر و عمرند پس فرمود بعد از آن برخیزد جدم علی بن الحسین ﷺ وپدرم امام محمدباقر ﷺ پس شكایت كنند بجدخود رسول خدا آنچه از ستمكاران بایشان واقع شده است پس برخیزم من و شكایت كنم آنچه از منصوردوانیقی بمن رسیده است پس برخیزد فرزندم امام موسی و شكایت كند بجدش از هرون‌الرشید پس بر خیزد علی بن موسی‌الرضا و شكایت كند از مأمون پس برخیزد امام محمد تقی و شكایت كند از مأمون ملعون و غیر او پس برخیزد امام علی‌النقی و شكایت كند از متوكل پس برخیزد امام حسن عسكری و شكایت كند از معتز پس برخیزد مهدی آخر الزمان همنام جدش حضرت رسول ﷺ با جامه خون آلود محمد ﷺ درروزی كه پیشانی نورانیش رادرجنگ‌احد مجروح كردند ودندان مبارکش را شكستند و بخون آلوده شد وملائكه بردور او باشند تابایستد پیش‌جدامجدش وبگوید مرا وصف كردی برای‌مردم دلالت‌فرمودی‌ونام‌و نسب و كنیت مرا ازبرای‌ایشان‌بیان كردی پس امت توانكار حق من كردند واطاعت من نكردند و گفتند متولد نشده است ونیست و نخواهد بود یا گفتند مرده است واگرمیبود اینقدرغایب نمیماندپس‌صبر كردم‌ازبرای‌خدا تاالحال كه حقتعالی مرا رخصت‌فرمود كه ظاهرشوم پس‌حضرت فرماید كه **الحمدلله الذی صدقنا وعده و اورثنا الارض نتبوء من الجنة حیث نشاء فنعم اجر العاملین** و گوید كه‌آمد یاری وفتح الهی ظاهرشد گفته حقتعالی **هو الذی ارسل رسوله بالهدی ودین‌الحق لیظهره علی‌الدین‌كله ولو كره المشركون** پس‌بخواند **انافتحنالك فتحاً مبیناً لیغفر لك‌الله ماتقدم من ذنبك وما تأخر ویتم نعمته علیك ویهدیك صراطاً مستقیماً وینصرك الله نصراً عزیزاً**

مفضل‌پرسید كه‌چه گناه داشت حضرت‌رسول ﷺ كه حقتعالی‌میفرماید كه‌تابیامرزد ازبرای‌توحقتعالی آنچه گذشته است از گناهان تووآنچه مانده است وبعد ازاین‌خواهدشد حضرت‌امام جعفرصادق (ع) فرمود ایمفضل رسولخدا دعا كرد كه خداوندا شیعیان‌برادرم من علی‌بن ابیطالب و شیعیان فرزندان من كه اوصیاء منند گناهان گذشته وآیندهٔ ایشانرا تاروز قیامت برمن بار كن و مرا در میان پیغمبران بسبب گناهان شیعیان رسوا مكن پس حقتعالی گناهان شیعیانرا برآنحضرت بار كرد وهمه را برای‌آنحضرت آمرزید پس‌مفضل بسیار گریست و گفت‌ایسید من‌اینهافضل‌خدا است برماببركت شماامامان ماحضرت‌فرمود

که ای مفضل این مخصوص تو و امثال تست از شیعیان خالص و اینحدیث را نقل نکن برای جماعتی که درمعصیت خدا رخصت میطلبند و بهانه میجویند پس اعتماد بر این فضیلت میکنند و ترك عبادت میکنند وماهیچ فایده بحال ایشان نمیتوانیم رسانید زیرا که حقتعالی میفرماید که شفاعت نمیکنند مگر از برای کسیکه پسندیده باشد وشفیعان از خشیت الهی ترسانند مفضل پرسید که این آیه که حضرت رسول صلی الله علیه و آله خواند که لیظهره علی الدین کله و لو کره المشرکون مگر آنحضرت بر همه دینها هنوز غالب نشده‌اند فرمود ایمفضل اگر بر همه غالب شده بود مذهب یهود و نصاری ومجوس وصابئان وغیر ایشان از دینهای باطل در زمین نمیماند بلکه این درزمان مهدی ورجعت حضرت رسول خواهد بود واین آیه نیز در آنزمان بعمل خواهد آمد وقاتلوهم حتی لاتکون فتنة و یکون الدین کله لله پس حضرت امام جعفر صادق «ع» فرمود که بر گردد حضرت مهدی بسوی کوفه وحق سبحانه وتعالی از آسمان بشکل ملخ از طلا بر ایشان بباراند چنانچه بر حضرت ایوب بارید وقسمت نماید باصحابش گنجهای زمین را از طلا ونقره وجواهر مفضل پرسید که اگر یکی از شیعیان شما بمیرد وقرضی از برادران مؤمن در ذمهٔ او باشد چگونه خواهد بود حضرت فرمود که اول مرتبه حضرت مهدی «ع» ندا فرماید درتمام عالم که هر که قرضی بر یکی از شیعیان ما داشته بیاید وبگوید پس همه را بدو ادا فرماید حتی یکدانه سیر ویکدانه خردل واین حدیث از این طولانی تر است و ما باینقدر که مناسب این مقام بود اکتفا کردیم.

باب پنجم

در اثبات معاد است

ویبان مقدمات آن وتوابع آن از وقت مرگ تا انقضای امر عالم ودر آن

چند فصل است

فصل اول در اثبات معاد جسمانی است ودر آن تمهید مقدمه‌ای ضرور است بدانکه آنچه درقرآن مجید واحادیث معتبره وارد شده است دروصف قیامت و مقدمات آن وخصوصیات واوصاف آن و آنچه بعد از آن احوال خلق بآن منتهی میشود باید همه را اذعان کرد وراه تأویل در آنها نباید گشود زیرا که اعظم اسباب الحاد وتعطیل فتح باب ایراد و تأویلات

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَاَقِیْمُوا الصَّلٰوۃَ وَلَا تَکُوْنُوْا مِنَ الْمُشْرِکِیْنَ

نماز کو قائم کرو اور مشرک نہ بنو

ترغیب الصلوٰۃ

المعروف بہ

رسالہ نماز

مؤلفہ

جناب مولانا مولوی سید ولی حیدر صاحب واعظ امروہوی

مصنف ایمان کی پہلی کتاب، تعقیبات پنجگانہ، سراج المومنین و مرقع دینیات وغیرہ

بعد نظر ثانی

جناب مولانا مولوی سید علی صاحب فانی جہارچوی نعتیہ فاضل و مولوی فاضل

ناشر

مکتبہ امامیہ اکرم روڈ پاک نگر لاہور

قرأت زیادہ کرنی چاہیے۔ صادق آلِ محمدؐ سے مروی ہے کہ روز جمعہ دو ساعتیں ایسی ہیں کہ ان میں دنیا و آخرت کی دعائیں مقبول ہوتی ہیں ایک خطبہ سے فارغ ہونے کے بعد دوسری آخر روز جمعہ غروب آفتاب تک۔ جمعہ کے دن اپنے عیال و اطفال کے لیے نیا میوہ اور تحفہ لانا مستحب ہے۔ جمعہ کے دن غسل کرنے کی بہت تاکید ہے خواہ نماز پڑھے یا نہ پڑھے۔

نمازِ شکر

صادق آلِ محمدؐ سے مروی ہے کہ خدا جب کوئی نعمت عطا فرمائے یا کوئی مصیبت دور کرے تو چاہیے کہ دو رکعت نماز شکر پڑھے۔ رکعت اوّل میں بعد حمد سورۂ قل ھو اللہ اور دوسری رکعت میں بعد سورۂ حمد قل یاایہاالکفرون پڑھے اور رکعتِ اوّل کے رکوع و سجود میں اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ شُكْرًا وَحَمْدًا اور دوسری رکعت کے رکوع و سجود میں اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اسْتَجَابَ دُعَاۗئِیْ وَاَعْطَانِیْ مَسْئَلَتِیْ پڑھے۔

نمازِ جنازہ

اس نماز میں وضو و غسل کی شرط نہیں ہے، جنب کی حالت میں بھی پڑھ سکتے ہیں، نیت اس طرح کرنا چاہیے۔ نمازِ جنازہ پڑھتا ہوں

۵۴۴

تاریخ الانساب

(حضرت آدمؑ سے عہدِ صحابہؓ تک)

کتابُ المعارف

ابن قتیبہؒ

ابتدائے آفرینشِ عالم سے انتہائی پہلی صدی ہجری تک کے تمام ممتاز انبیاء و رسل، آلِ رسولؐ و اہلِ بیتِ رسولؐ، نیز ہزاروں صحابہؓ کے پاکیزہ حالات اور نسب ناموں پر مشتمل نہ صرف تاریخی دستاویز بلکہ ایک اسلامی انسائیکلوپیڈیا۔

ترجمہ:۔ سلام اللہ صدیقی

تصحیح و تزئین:۔ صاحبزادہ حافظ حقانی میاں قادری

پاک اکیڈمی مسجد باب الاسلام دکان نمبر ۲۲-آرام باغ کراچی ۱

ابن اسحٰق کا بیان ہے کہ حضرت عمرؓ کی خلافت کا زمانہ دس سال چھ ماہ اور پانچ یوم تھا۔

حضرت فاروق اعظم رضی اللہ عنہ کی عمر

اُن کے بارے میں راویوں کا اختلاف ہے۔ ابن اسحٰق کا بیان ہے کہ وفات کے دن تک ان کی عمر پچپن سال کی تھی۔ اور یہ قول ابی الیقظان کا ہے۔ مگر واقدی نے بذریعہ قیس بن الربیع ابی اسحٰق اور عامر بن سعد کے روایت کی ہے کہ حضرت عمر بن الخطابؓ نے تریسٹھ سال کی عمر پاکر دنیا سے رحلت فرمائی۔ مگر میرے خیال میں یہ قول بالکل غلط ہے۔ صحیح بات وہی ہے جو پہلے ذکر کی گئی۔

زید بن اخزم نے ابو قتیبہ جریر بن حازم، ایوب اور نافع سے روایت کی ہے کہ نافع نے بیان کیا: "مجھ سے حضرت ابن عمرؓ فرماتے تھے کہ عمرؓ پچپن سال کی عمر میں شہید ہوئے۔"

حضرت عمر رضی اللہ عنہ کی اولاد اور ان کی نسلیں

حضرت عبداللہؓ حضرت حفصہؓ اور اُن کی ماں حضرت "زینب" بنت مظعون تھیں۔ عبیداللہؓ ان کی ماں "ملیکہ" جرول خزاعی کی لڑکی تھیں۔ عاصمؓ ان کی والدہ "جمیلہ" عاصم ابن ثابت حمی الدبر کی بیٹی تھیں۔ بی بی فاطمہؓ اور زیدؓ۔ یہ دونوں حضرت امّ کلثومؓ کے بطن سے تھے۔ جو علی ابن ابی طالبؓ کی صاحبزادی بی بی زہراؓ دختر پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم کے بطن سے تھیں۔

مگر ایک روایت میں ہے کہ بی بی امّ کلثومؓ کی جو بیٹی عمرؓ کے صلب سے پیدا ہوئی تھیں ان کا نام رقیہ تھا۔ اُن کی شادی حضرت عمرؓ نے ابراہیم

حصہ میں آئی تھیں اور بنی حنیفہ کے خاندان کی ایک لونڈی سندھ کی رہنے والی سیاہ رنگ تھیں۔ خاص بنی حنیفہ سے نہ تھیں۔ حضرت خالد بن ولیدؓ نے ان لوگوں سے صرف لونڈی غلاموں پر مصالحہ کیا تھا۔ اور حضرت عبداللہ ابوبکر رضی اللہ عنہ ان دونوں کی ماں لیلیٰ بنت مسعود بن خالد نہشلی تھیں، اور عمر رضی اللہ عنہ، رقیہؓ ان دونوں کی ماں قبیلہ بنی تغلب سے تھیں، حضرت خالد بن ولیدؓ نے بعلت ردت ان کو لونڈی بنایا تھا۔ ان سے حضرت علیؓ نے خرید لیا تھا اور یحییٰؓ ان کی ماں اسماء بنت عمیسؓ تھیں۔ اور جعفرؓ عباسؓ، عبداللہؓ جن کی ماں اُم البنینؓ بنت حرام وحیدیہ تھیں اور رملہؓ ام حسنؓ جن کی ماں اُم سعید بنت عروہ بن مسعود ثقفیؓ تھیں اور اُم کلثوم صغریٰؓ زینب صغریٰؓ، جمانہؓ، میمونہؓ، خدیجہؓ، فاطمہؓ، اُم الکرامؓ، نفیسہؓ، ام سلمہؓ اُمامہؓ، اُم ابیہاؓ مختلف لونڈیوں سے تھیں۔

صاحبزادیاں

سیدہ زینب کبریٰؓ کا عقد حضرت عبداللہ بن جعفرؓ طیار سے ہوا۔ ان سے کئی اولادیں ہوئیں۔ جن کا ذکر پہلے ہوچکا ہے۔ سیدہ اُم کلثوم کبریٰؓ ان کا عقد حضرت عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ سے ہوا تھا۔ ان سے ایک لڑکا ہوا۔ بعد شہادت حضرت عمرؓ ان کا عقد حضرت محمد بن جعفرؓ سے ہوا، پھر ان کے مرنے کے بعد

لہ سیدہ فاطمہؓ کا عقد معاویہ بن مروان بن حکم اموی سے ہوا (جمہرۃ الانساب ص ۱)

لہ سیدہ خدیجہؓ عبدالرحمن بن عامر بن کریز اموی گورنر بصرہ سے ہوا۔ ص ۶۹

لہ سیدہ اُم کلثومؓ اور سیدنا فاروق اعظمؓ کے عقد کا تذکرہ کتب شیعہ میں بھی بکثرت پایا جاتا ہے۔ اختصار کے پیش نظر صرف حوالے ملاحظہ ہوں۔ منتہی الآمال ص ۱۳۱ ج ۱، تذکرۃ المعصومین ص ۵، ناسخ التواریخ جلد ۲/۳ ص ۳۲۶، فتاح عمر تاریخ مظفری ص ۲۸۷، فروع کافی مطبوعہ نول کشور ص ۱۴۱، مجالس المومنین ملا شوستری ص ۹ مجلس تیسری۔

TEHRAN TIMES
Vol. II No. 29, SUNDAY
JUNE 29, 1980

TEHRAN – Imam Khomaini inaugurating National Television's second network delivered yesterday a message marking the birthday of the 12th Imam, Hazrat Mehdi, the Imam Zaman. (The Imam of entire human race).

" The Imam Zaman will bear the message of social justice for transforming the entire world, a task that even the Holy Prophet Mohammad was not wholly successful in acheiving. " Imam Khomaini Said.

" If the celebration for our Holy Prophet is the greatest for Moslems, the celebrations for the Imam Zaman is the greatest for all humanity; I cannot call him leader because he was more than this, I cannot call him first because there is no second, " the Imam declared.

نيمر شعبان جي موقعي تي،شيعن جي امام زمان جي نائب امام خميني صاحب هڪ تقرير ڪئي جيڪا پاڪستان ۾ ايراني سفارت پنهنجي خانه فرهنگ ملتان جي ذريعي "اتحاد ويڪ جهتي" (ڏسو هيٺ سرورق جو عڪس) جي نالي سان هڪ پمفليٽ جي شڪل ۾ ڇپائي ،جنهن جي ص ١٥ تي هيٺيان الفاظ ته آهن :-

١٥

جو نبی بھی آئے وہ انصاف کے نفاذ کے لیے آئے ۔ ان کا مقصد بھی یہی تھا کہ تمام دنیا میں انصاف کا نفاذ کریں ، لیکن وہ کامیاب نہ ہوئے یہاں تک کہ ختم المرسلین (ص) جو انسان کی اصلاح کے لئے آئے تھے اور انصاف کا نفاذ کرنے کے لئے آئے تھے ۔ انسان کی تربیت کے لئے آئے تھے لیکن وہ اپنے زمانے میں کامیاب نہیں ہوئے ۔ وہ آدمی جو اس معنی میں کامیاب ہو گا اور تمام دنیا میں انصاف کو نافذ کرے گا وہ بھی اس انصاف کو نہیں جسے عام لوگ سمجھتے ہیں کہ زمین میں انصاف کا معاملہ صرف لوگوں کی فلاح و بہبود کے لئے ہو ۔ بلکہ یہ انصاف انسانیت کے تمام مراتب میں ہو وہ چیز جس میں انبیاء کامیاب نہیں ہوئے باوجود اس کے کہ وہ اس خدمت کے لئے آئے تھے ۔

(ایمہ شعبان ١٤٠٠ ء کے موقع پر تقریر)

DAILY NAWA I WAQT KARACHI
روزنامہ نوائے وقت کراچی
ہفتہ ۱۴ ربیع الاول ۱۴۰۷ھ ۱۵ نومبر ۱۹۸۶ء

ایران کو خفیہ طور پر امریکی اسلحہ مہیا کیا گیا ہے: ریگن

جغرافیائی محل وقوع کی بنا پر ہم نے ایران کے بارے میں اپنی پالیسی تبدیل کی ہے

افغانستان کے بعد ایران اور پاکستان بھی روس کا نشانہ بن سکتے ہیں، ٹیلیویژن پر تقریر

[illegible]

(باقی صفحہ ۷ کالم ۲ پر)

امریکہ سے مذاکرات ہوئے نہ کوئی اسلحہ خریدا گیا: خامنہ ای

ریگن کے ایلچی کو ایرانی حکومت ... امریکی یرغمالیوں کی رہائی میں امداد کرنے سے انکار

[illegible]

(باقی صفحہ ۷ کالم ۳ پر)

DAILY NAWA I WAQT KARACHI
روزنامہ نوائے وقت کراچی
جمعرات ۱۲ ربیع الاول ۱۴۰۷ھ ۱۳ نومبر ۱۹۸۶ء

ایران کو امریکی اسلحہ کی فراہمی میں اسرائیل کا ہاتھ ہے، واشنگٹن پوسٹ کا دعویٰ

واشنگٹن ۱۲ نومبر ... [illegible]

(باقی صفحہ ۷ کالم ۳ پر)

THE DAILY JANG KARACHI
روزنامہ جنگ کراچی
ہفتہ ۱۴ ربیع الاول ۱۴۰۷ھ ۱۵ نومبر ۱۹۸۶ء

ایران کو امریکی اسلحہ کی فراہمی کی تجویز اسرائیلی وزارت خارجہ کے ڈائریکٹر جنرل نے پیش کی تھی

[illegible] واشنگٹن پوسٹ

ہمارا نعرہ - جنگ سے نفرت امن سے محبت

رجسٹرڈ ایس نمبر ۲۹۲۹

روزنامہ

امن

کراچی

قیمت ۲ روپے

جلد نمبر ۱۵	ہفتہ ۲۴ ربیع الثانی ۱۴۰۷ھ ۲۷ دسمبر ۱۹۸۶ء	شمارہ نمبر ۲۱۰

اسرائیل کے ذریعہ ایران کے لئے امریکی اسلحہ

خفیہ سودے کے انکشاف سے ریگن انتظامیہ بحران کی لپیٹ میں

تحریر: سید ظفر علی

بار دیپ بھر بھی اندر فرد حرف ایک حقیقت کا چرچا ہے کر

چرایا جا چکے۔ چنانچہ اسلحہ کی ترسیل کے بعد ریگن کی ۔۔۔

۱۹ ستمبر ۱۹۸۵ء کو عمل میں آئی۔ اپنے لندن کے مکان سے

اسرائیلی ریڈیو کو انٹرویو دیتے ہوئے نمرودی نے جو ایران

ہمارا نعرہ ۔ جنگ سے نفرت امن سے محبت

رجسٹرڈ ایس نمبر ۲۹۰۹

روزنامہ

امن

کراچی

قیمت ۲ روپے

جلد نمبر ۱۵ | ہفتہ ۲۹ رجمادی الثانی ۱۴۰۷ھ ۲۸ فروری ۱۹۸۷ء | شمارہ نمبر ۲۷۳

ریگن کا دماغ چل گیا اس لئے وہ ایران کو اسلحہ کی فروخت کے انجام سے بے خبر رہے

وائٹ ہاؤس کے ایک اور اعلیٰ افسر نے استعفا کا فیصلہ کر لیا۔ معاونین کی عقل بھی گھاس چرنے گئی تھی۔ تحقیقاتی کمیشن کی رپورٹ

ہمارا نعرہ ۔ جنگ سے نفرت امن سے محبت

رجسٹرڈ ایس نمبر ۲۹۰۹

روزنامہ

امن

کراچی

قیمت ۲ روپے

جلد نمبر ۱۵ | پیر ۱۷ رجمادی الثانی ۱۴۰۷ھ ۱۶ فروری ۱۹۸۷ء | شمارہ نمبر ۲۶۱

روسی وزیر خارجہ ایران کا دورہ کرینگے

ماسکو ۱۵ فروری (اے پی) سوویت یونین کے وزیر خارجہ شیوارڈ نادزے نے ایران کا سرکاری دورہ کرنے کی دعوت قبول کر لی ہے انہیں ایران کے وزیر خارجہ اکبر علی ولایتی نے یہ دعوت دی تھی جو دو دن کے سرکاری دورہ کے بعد وطن واپس پہنچ گئے ہیں

PIA
پی آئی اے کی اسلام دوستی
ایم کیو ایم کی اپیل پر
لونیوالی ہڑتال کی حقیقت

ہفت روزہ
تکبیر
TAKBEER
KARACHI-PAKISTAN
۱۲، نومبر ۱۹۸۷ء

ایران اسرائیل گٹھ جوڑ بے نقاب

اسرائیل نے ایران کو
پانچ ارب ڈالر کا
اسلحہ فروخت کیا

خمینی اور بیگن
حکومت کے معاہدوں کے تحت
اسرائیلی فوجی افسر ایرانی افواج
کو تربیت دے رہے ہیں

روزنامہ
امن
کراچی
قیمت ۲ روپے
جلد نمبر ۱۹ | ہفتہ ۱۴ ذیقعد ۱۴۰۷ھ | ۱۱ جولائی ۱۹۸۷ء | شمارہ نمبر [illegible]

کراچی میں خمینی کے مخالفین پر حملہ کرنے والے سمندری راستے سے فرار ہوگئے

لغزروں سے نو مشتبہ افراد گرفتار، خفیہ دستاویزات برآمد، آپریشن کی نگرانی رضوی کر رہے تھے۔ مجاہدین خلق وفد

کراچی، ۱۰ جولائی (سٹاف رپورٹر) کراچی میں راکٹوں سے حملہ کرنے والے ایرانی دہشت گردوں کا جو حملہ میں استعمال ہونے والی گاڑی کا کوئی سراغ نہیں مل سکا۔ پولیس نے لغزروں کے ایک مکان میں چھپے ہوئے و مشتبہ ایرانیوں کو گرفتار کر لیا۔ دو روز قبل ڈیفنس سوسائٹی کے چار مختلف مقامات اور خیابان کے عقب میں واقع کوثر اپارٹمنٹ کے ایک فلیٹ پر راکٹوں اور دوسرے خودکار ہتھیاروں سے حملہ کرنے والے ایرانی دہشت گرد گروپ کے بارے میں تحقیقات کرنے والے انٹیلی جنس اور سی آئی اے کے افسروں کا کہنا ہے کہ یہ بات ابتدائی مرحلے میں ثابت ہو گئی تھی کہ یہ دہشت پسند کارروائی انتہائی اعلیٰ تربیت یافتہ جماعت نے کی ہے۔ اب جو ٹھوس شواہد ملے ہیں ان سے اس امر کی تصدیق ہو گئی ہے کہ خلاف توقع طور پر پچاس یا اس سے زائد گماشتے ملوث تھے [illegible] کسی کے گروپ میں کارروائی کے ذریعے پانچ مختلف مقامات پر پہنچے تھے۔ ان غیر ملکی دہشت پسندوں کی تربیت کا اندازہ اس امر سے لگایا جا سکتا ہے کہ وہ تقریباً ایک گھنٹے تک گولیاں اور راکٹ برساتے رہے اور جب فرار ہوئے تو کوئی سراغ چھوڑ کر نہیں گئے۔ حملہ آوروں کی کار پر پولیس نے قبضہ کر لیا تھا جس کے بارے میں معلوم ہوا ہے کہ اس کا رجسٹریشن نمبر جعلی نام پتہ پر کرایا گیا تھا اور اس مقصد کے لئے جعلی [illegible]

[illegible] شناختی کارڈ اور دوسرے کاغذات استعمال کئے گئے تھے۔ انٹیلی جنس ذرائع کو یہ بھی شہادت ملی ہے کہ ڈیفنس سوسائٹی میں حملہ آوروں نے مزاحمت کی کوشش کی تھی اور خیابان مجاہد کے بنگلے میں مقیم ایرانیوں نے جوابی کارروائی کی تھی جس کی وجہ سے وہ جانی نقصان نہیں ہوا جو اس قسم کی دہشت گردی کے نتیجے میں ہو سکتا تھا۔ پولیس نے جو غیر ملکی اسلحہ ضبط کیا ہے اس کی مالیت ۵۰ لاکھ روپے سے زائد ہے۔ ان میں ۱۰۴ راکٹ، ۵ کچھ اور اسرائیلی ساختہ اسٹین گنیں، اضافی شال ہیں۔ ضبط کئے گئے راکٹ لانچروں کی

باقی صفحہ کالم نمبر

بقیہ: ایرانی تخریب کار

قیمت پاکستانی کرنسی میں ایک لاکھ روپے فی راکٹ بتائی جاتی ہے۔ [illegible] کرنے والے ایرانیوں کو کوئٹہ میں حملہ کرنے والے ایرانی دہشت گردوں سے کی گئی پوچھ گچھ کے نتائج موصول ہو گئے ہیں۔ کوئٹہ میں گرفتار کئے گئے ان دہشت گردوں نے کوئٹہ میں حملہ کا اعتراف کیا ہے۔ وہ ایرانی باشندے ہیں، گرفتار کیا ہے۔ [illegible] گرفتار کئے گئے دہشت پسندوں کا کہنا ہے کہ اپنے منصوبہ پر عملدرآمد کے بعد فوراً ہی وہ پاکستان سے فرار ہو جاتے تھے۔ [illegible] گرفتار کر لیا گیا جبکہ کراچی میں ان کے ساتھی بحفاظت سمندری راستے سے فرار ہونے میں کامیاب ہو گئے ہوں گے۔ پولیس اور سی آئی اے کے عملے نے سینکڑوں مقامات پر چھاپے مارے جن میں تعلیمی ادارے کے [illegible] [illegible] بھی شامل ہیں۔ [illegible] کراچی ایئرپورٹ [illegible] کی سخت نگرانی شروع کر دی گئی ہے۔ [illegible] محسوس ہوتا ہے کہ دہشت پسند گروہ اپنے مخالفین کو خوفزدہ کرنا چاہتا تھا۔ [illegible] حملوں میں استعمال کیا گیا ہے۔ [illegible] پولیس [illegible] کارکن جن میں ایرانی اور پاکستانی دونوں مرد و خواتین شامل تھے [illegible] حملہ کر جانے کی اجازت [illegible] پاکستانی [illegible] اور پیغام جاری رہے [illegible] کراچی کے [illegible] میں پولیس [illegible] [illegible] پر چھاپہ مارا [illegible] لیے جن کے پاس سے خفیہ زبان اور اشارات [illegible] دستاویزات لفظ برآمد ہوئے ہیں۔ ان تحریروں کو ماہرین کی مدد سے [illegible] [illegible] پاسپورٹ [illegible] پاکستان میں [illegible] پولیس کو [illegible] کی وجہ سے [illegible] کر سکی ہے۔ قانون نافذ کرنے والوں [illegible] [illegible] چھاپہ مار [illegible] [illegible]

[illegible]

ایک اور [illegible]

[illegible]

حاجی [illegible]

[illegible]

باقاعدہ تصدیق شدہ اشاعت — ABC CERTIFIED — پاکستان کے ہر روزنامہ سے زیادہ

THE DAILY JANG KARACHI

روزنامہ جنگ کراچی

TUESDAY JULY 21, 1987

جلد ۵۱ | منگل ۲۴ ذیقعدہ ۱۴۰۷ھ ۲۱ جولائی ۱۹۸۷ء | نمبر ۱۹۷

مجھے حکومت نے کسی دوسرے ملک میں خفیہ مشن کیلئے منتخب کیا تھا

اسلامی انقلاب کے مخالفین کے خلاف آپریشن کو جنگ برخلاف منافقین کا نام دیا گیا

مجھے بتایا گیا کہ میں پاکستان میں انقلاب مخالفین کے خلاف جہاد کرنے جا رہا ہوں، ایرانی دہشت گرد کا اقبالی بیان

کوئٹہ (نمائندہ جنگ) سیٹلائٹ ٹاؤن اور ریلوے ہاؤسنگ سوسائٹی میں ۱۸ جولائی کو ایرانی مہاجرین کی اقامت گاہوں پر حملہ کرنے والے ایرانی دہشت گردوں کے خلاف سرگرمی سے تفتیش جاری ہے۔ پولیس نے ۱۲ دہشت گردوں کا مزید سامان [illegible] حاصل کر لیا ہے۔ جبکہ ایک ایرانی دہشت گرد محمد رضا کو عدالت نے اقبالی بیان کے بعد جوڈیشل حوالات میں بھیج دیا ہے۔ دہشت گرد محمد رضا نے اپنے بیان میں کہا ہے کہ وہ بی اے تک تعلیم حاصل کرنے کے بعد ایرانی فوج میں ملازم ہو گیا۔ ایک دن اسے اطلاع دی گئی کہ اسے حکومت نے کسی ملک میں خفیہ مشن کے لئے منتخب کیا ہے وہ اس کے لئے تیار ہے۔ میں نے رضاکارانہ طور پر اپنی خدمات پیش کر دیں۔ مجھے فوجی افسر نے اہم ہدایات جاری کیں اور مجھے بذریعہ طیارہ تہران سے زاہدان پہنچا دیا گیا۔ یہاں مجھے افغان مہاجرین کا جعلی شناختی کارڈ اور دوسری دستاویزات فراہم کی گئیں اور کہا گیا کہ وہ پاکستان میں اسلامی انقلاب کے مخالفین اور منافقین کے خلاف جہاد کرنے جا رہے ہیں اور جس آپریشن پر جا رہے ہیں اس کا نام جنگ برخلاف منافقین ہے۔ محمد رضا نے اپنے بیان میں کہا ہے کہ وہ کسی نہ کسی طرح پاکستان میں داخل ہو گئے اور کوئٹہ پہنچ گئے اور کاروز ہوٹل میں قیام کیا۔ ہمیں کمانڈر یاسر حسین نے آپریشن سے آگاہ

بقایا صفحہ ۱۲ کالم ۵ پر

بقیہ ۔ اقبالی جرم

کیا۔ ایک روز کل ہوٹل سے سیٹلائٹ ٹاؤن کے ایک مکان میں پہنچایا۔ جہاں دوسرے ۱۲ کمانڈوز بھی موجود تھے۔ ہمیں نقشے کی مدد سے منافقین کے ٹھکانوں کے بارے میں بتایا گیا اور مکمل ہدایات دے دی گئیں۔ کارروائی کے بعد فرار کا منصوبہ بھی تیار کر لیا گیا علی الصباح چار بجے ہمیں جگایا گیا۔ نماز پڑھنے کے بعد چار بجکر پانچ منٹ پر ہم ٹھکانوں پر پہنچ گئے اور ساڑھے چار بجے کارروائی شروع کر دی۔ سات منٹ کی کارروائی کے بعد ہمیں یقین ہو گیا کہ تمام منافقین ختم ہو گئے ہیں تو ہم پہلے سے تیار کردہ جیپ میں بیٹھ کر فرار ہو گئے۔ جیپ کے ڈرائیور نے دوسرے ٹھکانوں سے بھی کمانڈوز کو سوار کر لیا تھا۔ ہم نے فرار ہوتے وقت فالتو اسلحہ ایک نالے میں پھینک دیا اور سرحد کی طرف فرار ہو رہے تھے کہ راستے میں ہماری جیپ خراب ہو گئی ہم ایک دوسری پک اپ میں سوار ہوئے لیکن چیک پوسٹ پر پکڑے گئے۔

ہمارا نعرہ ـ جنگ سے نفرت امن سے محبت

روزنامہ

رجسٹرڈ ایس نمبر ۲۹۹۹

امن

کراچی

قیمت ۲ روپے

جلد نمبر ۱۵ | منگل ۵ ذوالحجہ ۱۴۰۶ھ ۱۲ اگست ۱۹۸۶ء | شمارہ نمبر ۸۳

شاہ حسن کے ہاتھ کاٹ دو، عازمین حج کو خمینی کی ہدایت

مکہ کو شیطانوں کے خلاف کارروائی کے لئے مرکز میں تبدیل کر دیا جائے

مکہ ۱۱ اگست (امن نیوز) ایران کے رہنما آیت اللہ روح اللہ خمینی نے مراکش، اردن اور مصر کے رہنماؤں پر شدید نکتہ چینی کی ہے اور عازمین حج کے نام ایک پیغام میں انہیں اسلام کا غدار قرار دیا ہے ان کی تقریر سعودی عرب کی حکومت کے اس انتباہ کے چند گھنٹے بعد نشر کی گئی کہ حج کو سیاسی احتجاج نہ بنایا جائے۔ خمینی نے مراکش کے شاہ حسن ثانی، اردن کے شاہ حسین اور مصر کے حسنی مبارک کو اسلام کا دشمن قرار دیا اور کہا کہ شاہ حسن کو اسرائیل کے وزیر اعظم شمعون پیریز کے ساتھ ملاقات کی سزا دی جانی چاہئے انہوں نے مسلمانوں پر زور دیا کہ وہ امریکی شیطانوں اور سوویت ملحدوں کی بھی مذمت کریں۔ خمینی نے کہا کہ شاہ حسن کے ہاتھ جو انہوں نے شمعون سے ملائے تھے کاٹ دیئے جائیں۔ آیت اللہ خمینی اپنے اسلامی بنیاد پرستانہ انقلاب کو سعودی عرب اور دوسرے عرب ملکوں میں برآمد کرنے کی دھمکی دیتے رہے ہیں جنہیں وہ مغرب نواز تصور کرتے ہیں سعودی حکام ایرانی عازمین حج پر کڑی نگاہ رکھے ہوئے ہیں جن میں کئی نے گذشتہ ہفتے ایک مظاہرہ کیا تھا خمینی نے عازمین پر زور دیا کہ وہ مکہ کو اسلام کے دشمنوں کے خلاف متحد اقدام کے مرکز میں تبدیل کر دیں۔ خمینی نے کہا کہ یہ دشمن شیطان اور شیطان کے پیچھے بڑا شیطان امریکہ ہے۔

باقاعدہ تصدیق شدہ اشاعت ABC CERTIFIED پاکستان کا کثیر الاشاعت روزنامہ

THE DAILY JANG KARACHI

روزنامہ جنگ کراچی

TUESDAY AUGUST 4, 1987

جلد ۵۱ — منگل ۔ ۹ ذوالحجہ ۱۴۰۷ھ ۴ اگست ۱۹۸۷ء — نمبر ۲۱۱

مسلمانوں پر ایک دوسرے کی جان و مال کا احترام واجب ہے، وہ دشمنان دین سے ہوشیار رہیں

اسلام کو گردو منافقین سے شدید خطرہ ہے جو امت مسلمہ کی تباہی کے درپے ہیں۔ مسجد نمرہ میں خطبہ حج

دنیا بھر سے آئے ہوئے ۲۰ لاکھ فرزندان اسلام نے فریضہ حج ادا کیا

رات مزدلفہ میں قیام کے بعد آج منیٰ میں قربانی کر کے سنت ابراہیمی ادا کریں گے

کراچی (اے پی پی/جنگ رپورٹ) امام حج نے کہا ہے کہ آج دین اسلام کو سب سے زیادہ خطرہ گروہ منافقین سے ہے جو اسلام کا لبادہ اوڑھ کر دین کے دشمن ہیں، اسلام اور امت مسلمہ کی تباہی کے درپے ہے۔ مسلمانوں کو ان دشمنان دین کی ریشہ دوانیوں سے خبردار رہنا چاہئے۔

۲۰ لاکھ حجاج کرام کے روح پرور اجتماع میں حج کا خطبہ دے رہے تھے۔ انہوں نے حجاج کرام اور تمام عالم اسلام کو منافقین اور ان کی سازشوں سے خبردار کرتے ہوئے شریعت کو اپنی زندگیوں میں جاری و ساری کرنے کی تلقین کی۔

ایرانی حکام کو معلوم ہونا چاہئے تھا کہ حج سیاسی مظاہرے کرنے کا موقع نہیں: عرب نیوز

جدہ (نمائندہ جنگ) سعودی روزنامے "عرب نیوز" نے آج کی اشاعت میں اپنے اداریہ میں لکھا ہے کہ جمعہ کو مکہ مکرمہ میں ہونے والے سانحہ کی ذمہ دار ایرانی حکومت ہے۔ ایرانی حکومت کے ہاتھ ایرانی اور دیگر ملکوں کے بے گناہ عازمین حج کے خون سے رنگے ہوئے ہیں۔ شہادت ثابت کرتی ہے کہ جمعہ کو مکہ مکرمہ میں جن ایرانی عازمین نے دہشت گردی کا مظاہرہ کیا وہ ایرانی حکومت کے اشارے پر کارروائی کر رہے تھے۔ اداریہ میں مزید کہا گیا ہے کہ تہران ریڈیو جھوٹ بول رہا ہے لیکن کیمرہ جھوٹ نہیں بولتا۔ ٹیلیویژن پر دکھائی گئی واقعہ کی فلم نے لوگوں کو واقعہ کی تمام تفصیلات سے آگاہ کر دیا ہے۔ فلم میں دکھایا گیا کہ ایرانی شہری پولیس کی کاروں اور موٹر سائیکلوں کو آگ لگا رہے ہیں۔ سینکڑوں ایرانی پتھراؤ کر رہے ہیں اور سیکورٹی کے افراد کو لاٹھیاں مار رہے ہیں۔ انہوں نے عمارتوں کو آگ لگا دی کئی شہریوں اور سیکورٹی اہلکاروں کو چاقو گھونپ دیئے جو انہوں نے اپنے کپڑوں میں چھپا رکھے تھے۔ جب پولیس پر حملہ کیا گیا تو پولیس سیکورٹی فورسز کو مظاہرین کو منتشر کرنے کا حکم دیا گیا۔ مظاہرین پیچھے بھاگے جس کے نتیجہ میں عورتیں اور معمر افراد کچلے گئے۔ عرب نیوز کے اداریہ میں مزید کہا گیا ہے کہ ایرانی حکام کو معلوم ہونا چاہئے تھا کہ حج سیاسی مظاہرے کرنے کا موقع نہیں تھا۔ اس طرح کے مظاہروں سے لاکھوں مسلمانوں کے جذبات مجروح ہوئے جو اپنی زندگی بھر کے خواب کی تعبیر دیکھنے کیلئے مکہ میں جمع ہوئے تھے۔ انہیں معلوم ہونا چاہئے تھا کہ ایک ایسے مقام پر جہاں تقریباً ۲۰ لاکھ افراد جمع ہوں ٹریفک کنٹرول کرنا انتہائی مشکل کام ہوتا ہے اور کوئی شخص جو گاڑیوں اور لوگوں کی آمد و رفت میں خلل ڈالتا ہے وہ ایسا کام کرتا ہے جس کے بہت ہی مہلک نتائج نکل سکتے ہیں۔ اداریہ میں کہا گیا ہے کہ سب سے افسوسناک حقیقت یہ ہے کہ یہ پہلا موقع نہیں ہے کہ ایرانی عازمین نے حج کے تقدس کو مجروح کرنے کی کوشش کی۔

ایرانی عازمین حج نے گزشتہ سال ۵۱ کلو گرام آتش گیر مادہ سعودی عرب اسمگل کرنے کی کوشش کی تھی

جدہ (شاہد نعیم نمائندہ جنگ) سعودی ٹیلیویژن نے پیر کی شب ایک فلم ٹیلی کاسٹ کی جس میں دکھایا گیا تھا کہ گزشتہ سال حج سیزن کے دوران بعض ایرانیوں نے ایرانی قیادت کے حکم پر کس طرح آتش گیر مادہ سعودی عرب میں اسمگل کرنے کی کوشش کی۔ فلم میں دکھایا گیا کہ ایک ایرانی طیارہ ۳ ذوالحجہ ۱۴۰۶ھ کو شام ۴ بجکر ۲۰ منٹ پر جدہ میں شاہ عبدالعزیز انٹرنیشنل ایئرپورٹ پر اترا۔ ایئرپورٹ حکام نے استقبال کیا اور ان کے سامان کی معمول کی جانچ پڑتال کی گئی جس کے دوران انہیں کچھ شبہ ہوا۔ اس پر ان کے سامان کے تمام بیگوں کی مکمل تلاشی لی گئی اس موقع پر ۹۵ سوٹ کیسوں کی خفیہ تہوں میں کل ۵۱ کلو گرام آتش گیر مادہ پایا گیا۔

مسلم ايرانين جو جلوس .

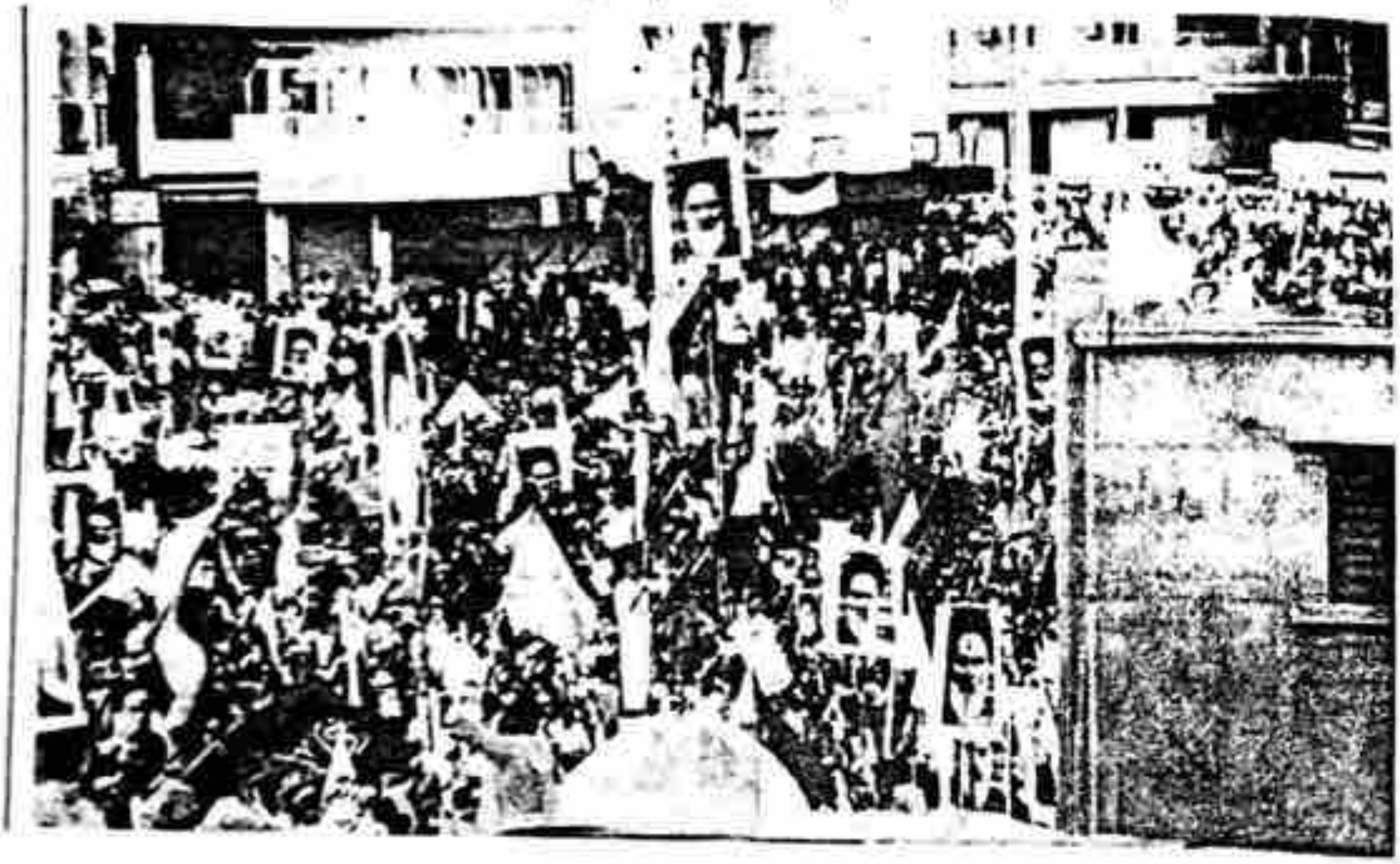

هن سال سنه ١٩٨٧ع مطابق ١٤٠٨هه، مڪه مڪرمه ۾ حاجين جي آڙ ۾ آيل
ڏيڍ لک (١,٥٠,٠٠٠) ايرانين جي جلوس جو هڪ منظر

مسلح ايرانين جو جلوس

● صور الطاغوت يحملها زبانيته ●

هن سال سنه ١٩٨٧ع مطابق ١٤٠٨هه ، مكه مكرمه ۾ حاجين جي ناليءَ ۾
آيل ڏيڍ لک (١,٥٠,٠٠٠) ايرانين جي جلوس جا ٻه[٢] منظر -

● الفتنة في مكة المكرمة ●

روزنامہ

امن

کراچی

مڪه معظمه ۾ حج جي موقعي تي آيل ايرانين بينرن سان جلوس ڪڍيو ۽

مظاهرا ڪيا انجي هڪ ورتل تصوير

(بحواله روزنامه امن ڪراچي - ٢ آگست ١٩٨٧ع)

باقاعدہ تصدیق شدہ اشاعت ABC پاکستان کا سب سے بڑا روزنامہ

THE DAILY JANG KARACHI

روزنامہ جنگ کراچی

SUNDAY AUGUST 9 1987

۱۰ صفحات

جلد ۵۱ | اتوار ۱۳ ذوالحجہ ۱۴۰۷ھ ۹ اگست ۱۹۸۷ء | نمبر ۲۱۴

سانحہ مکہ مکرمہ کی ایک تصویر جس میں ایرانی مظاہرین ایک موٹر سائیکل جلا رہے ہیں۔

سانحۂ مکہ کا مقصد مسلمانوں میں اخوت و بھائی چارے کی فضا کو ختم کرنا تھا

جلسے جلوس، نعرے بازی اور گروہ بندی اس افسوسناک سانحہ کا سبب بنی، کراچی پہنچنے والے حجاج کرام کے تاثرات

کراچی (اسٹاف رپورٹر) پاکستانی حاجیوں نے حج سے ۳ روز قبل مکہ المکرمہ میں پیش آنے والے سانحہ کو نہایت المناک اور دنیا بھر کے مسلمانوں میں اخوت اور بھائی چارگی کی فضا کو ختم کرنے کی ایک سازش قرار دیتے ہوئے کہا ہے کہ حج پر آئے ہوئے دنیا کے کونے کونے کے مسلمانوں نے اس واقعہ کو نہایت ناپسندیدگی کی نگاہ سے دیکھا ہے۔ حج کے بعد فضائی راستے سے پہلی مرتبہ کراچی واپس وطن آنے والے حاجیوں میں سے بعض سرکردہ افراد کی اکثریت نے حج کے موقع پر جلسے جلوس کی مخالفت کی اور کہا کہ یہی جلسہ اور جلوس اور نعرے بازی اور گروپ بندی اس سانحے کا سبب بنی۔ جب تک حج کے موقع پر سلسلہ نہیں تھا اس وقت تک ارض مقدس میں ہمیشہ امن رہا لیکن سیاست بازی کے زہر نے اب مکہ المکرمہ اور مدینہ منورہ جیسے مقدس مقامات تک کو اپنی لپیٹ میں لے لیا ہے۔ ان حاجیوں کی اکثریت نے وقوعہ کے دن مختلف مقامات سے نکلنے والے ایرانیوں کے جلوسوں کو پہلے سے طے شدہ منصوبہ بھی قرار دیا اور کہا کہ جلوس کے شرکاء مختلف سیاسی نعرے لگا رہے تھے اور مسلح بھی تھے۔ بعض حاجیوں نے بتایا کہ جلوس کے شرکاء نے حرم کعبہ سے تقریباً ڈھائی اور ۳ میل کے فاصلے پر واقع مسجد جن پر قبضہ کر لیا تھا۔ اور تقریباً ایک لاکھ ۲۰ ہزار کے قریب افراد جنت المعلیٰ کے قریب جمع ہو گئے تھے اور ان کے رہنماؤں نے باقاعدہ لاؤڈ اسپیکر کے ذریعہ تقاریر بھی شروع کر دی تھیں جس کی حج کے دوران اجازت نہیں۔ ان دونوں واقعات کے بعد وہاں کے امن و امان نافذ کرنے والے اداروں نے کارروائی کی۔ ایک حاجی نے بتایا کہ اس حادثے میں کوئی پاکستانی جاں بحق نہیں ہوا البتہ پاکستان ہاؤس میں ۱۰ یا ۱۱ زخمی پاکستانیوں کی فہرست اس نے ضرور دیکھی ہے۔ کراچی کے حاجی سید فصیح محمد نے اس پورے واقعہ کا آنکھوں دیکھا حال بیان کرتے ہوئے کہا کہ وہ وقوعہ کے دن منیٰ سے واپس آ رہے تھے جب وہ جنت المعلیٰ کے قبرستان کے قریب پہنچے تو انہوں نے دیکھا کہ مختلف مقامات سے مختلف ٹولے جلوسوں کی شکل میں آ رہے ہیں جو ایک جگہ جمع ہو رہے ہیں۔ دیکھتے ہی دیکھتے یہ مجمع تقریباً ڈیڑھ لاکھ افراد کا ہو گیا۔ ان جلوسوں کی وجہ سے حرم سے آنے اور جانے والی تمام شاہراہیں بند ہو گئیں۔ انہوں نے مزید بتایا کہ ایسا معلوم ہوتا تھا کہ اہل جلوس مکہ المکرمہ پر قبضہ کرنے کا منصوبہ بنائے ہوئے تھے جس کو ناکام بنا دیا گیا۔ سینیٹر احمد میاں سومرو کے صاحبزادے محمد میاں سومرو نے بتایا کہ جس دن یہ واقعہ ہوا وہ مدینہ میں تھے انہوں نے ایک سوال کے جواب میں کہا کہ بہرحال اس واقعہ سے تمام ممالک کے حاجیوں کو بڑا دکھ ہوا۔ انٹرنیشنل ایڈمنسٹریز کے چیف ایگزیکٹو مسٹر توفیق چنیوٹی نے کہا کہ وہاں حاجیوں میں یہ تاثر عام تھا کہ اہل جلوس مسلح تھے اور جب ان کا تصادم ہوا تو پھر ان کی کارروائی سے جاں بحق ہوئے اور کچھ کچل کر ہلاک ہو گئے۔ لیکن کوئٹہ کے حاجی صالح محمد نے کہا کہ یہ واقعہ جب پیش آیا تو وہ حرم کعبہ میں موجود تھے۔ اصل واقعہ تو حرم سے دور مسجد جن اور جنت المعلیٰ کے قبرستان کے درمیان ہوا لیکن اس کی اطلاع فوری طور پر مکہ المکرمہ میں ہر جگہ پہنچ گئی جس پر حرم کے باہر ایرانیوں نے حرم کے دروازے بند کرنا شروع کر دیے اور دنیا بھر کے حاجیوں کو اندر روکنے کی کوشش کی۔ اس پر حرم کے اندر حاجیوں میں افراتفری اور بھگدڑ مچ گئی۔ اور جب انہوں نے دروازہ کھلوانے میں مزاحمت کی تو تمام عازمین حج نے ان کا مقابلہ بھی کیا اور باقاعدہ نوبت ہاتھاپائی تک پہنچی۔ انہوں نے کہا کہ قصور سراسر جلوس نکالنے والوں کا تھا۔ چکوال کے حاجی محمد حسین باجوہ نے کیم اگست کے واقعہ کی تفصیلات بیان کرتے ہوئے کہا کہ جس وقت یہ واقعہ ہوا وہ حرم شریف میں تھے جو واقعہ کی جگہ "مسجد جن" سے تقریباً ۳ میل کے فاصلے پر ہے۔ انہیں حرم شریف میں دھماکوں کی آوازیں سنائی دیں بعد ازاں انہیں جائے وقوعہ پر موجود ایک شخص نے بتایا کہ پولیس نے مظاہرین پر فائر بریگیڈ کی گاڑیوں کے ذریعے پانی بھی پھینکا لیکن وہ منتشر نہیں ہوئے جس کے بعد آنسو گیس استعمال کی گئی۔ ایرانیوں کے ہاتھوں میں حاجیوں کیلئے مخصوص جو چھاتے تھے ان کے پیچھے بارود لگا ہوا تھا اور انہوں نے اسے بیدردی سے طور پر استعمال بھی کیا۔ جمعہ کو کراچی پہنچنے والے حاجیوں نے کیم اگست کے واقعہ پر سخت افسوس کا اظہار کرتے ہوئے کہا کہ حجاز مقدس کو سیاست کی آماجگاہ نہیں بنانا چاہئے۔ حاجیوں کا یہ بھی خیال تھا کہ ایرانی گزشتہ کئی برس سے مظاہرے کرتے آ رہے تھے اور سعودی حکومت کو اس سلسلے میں پہلے سے احتیاطی تدابیر اختیار کر لینا چاہئیں تھیں تاکہ یہ افسوسناک واقعہ پیش نہ آتا۔ پاکستانی حاجیوں نے یہ بھی بتایا کہ کیم اگست کے واقعہ کے بعد سیکورٹی کے انتظامات سخت کر دیے گئے تھے۔ لاہور کے حاجی حافظ رفیع الدین نے بتایا کہ وہ وقوعہ کے دن مکہ المکرمہ میں تھے لیکن یہ واقعہ ان کے سامنے نہیں ہوا۔ بعض عینی شاہدین نے بتایا کہ تصادم کی اصل وجہ مسجد جن پر ایرانیوں کا قبضہ تھا۔ انہوں نے کہا کہ سنا ہے کہ ایرانیوں کے احرام کے اندر خنجر اور چھرے تھے جن سے انہوں نے حملہ کیا۔ راولپنڈی کے راجہ امیر زمان نے کہا کہ اس واقعہ سے ہمارے سر دنیا بھر کی نگاہوں میں شرم سے جھک گئے ہیں۔ ہم ذلیل اور رسوا ہو گئے ہیں۔ حج کو سیاست کی نذر نہیں کرنا چاہئے۔